

ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា

ជាតិ សាសនា ព្រះមហាក្សត្រ

អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា

Extraordinary Chambers in the Courts of Cambodia

Chambres Extraordinaires au sein des Tribunaux Cambodgiens

Kingdom of Cambodia

Nation Religion King

Royaume du Cambodge

Nation Religion Roi

អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូល

Supreme Court Chamber

Chambre de la Cour suprême

សំណុំរឿងលេខ: ០០២/១៩-កញ្ញា-២០០៧/អ.វ.ត.ក./អ.ជ.ត.ក.

Case File/Dossier N°. 002/19-09-2007/ECCC/SC

ចំពោះមុខ

ចៅក្រម គង់ ស្រីម ប្រធាន

ចៅក្រម Chandra Nihal JAYASINGHE

ចៅក្រម សោម សិរិវឌ្ឍ

ចៅក្រម Agnieszka KLONOWIECKAMILART

ចៅក្រម ម៉ុង មុនីចរិយា

ចៅក្រម Florence Ndepele Mwachande MUMBA

ចៅក្រម យ៉ា ណារិន

ក្រឡាបញ្ជីសវនាការ

Volker NERLICH ស៊ា ម៉ៅ

Paolo LOBBA ផន លឿន

កាលបរិច្ឆេទប្រកាសសាលដីកា ថ្ងៃទី ២៣ ខែ វិច្ឆិកា ឆ្នាំ ២០១៦

តាសាលដីកា

ភាសាខ្មែរ/ភាសាអង់គ្លេស

ចំណាត់ថ្នាក់ឯកសារ

សាធារណៈ

សាលដីកា

សហព្រះរាជអាជ្ញា

ជា លាង

Nicholas KOUMJIAN

ជនជាប់ចោទ

ខៀវ សំផន

នួន ជា

សហមេធាវីនាំមុខតំណាងដើមបណ្តឹង

រដ្ឋប្បវេណី

ពេជ អង្គ

Marie GUIRAUD

សហមេធាវីជនជាប់ចោទ និង ជា

ស៊ុន អរុណ

Victor KOPPE

សហមេធាវីជនជាប់ចោទ ខៀវ សំផន

គង់ សំអុន

Anta GUISSÉ

Arthur VERCKEN

មាតិកា

១. ប្រវត្តិនិតិវិធី	12
២. សំណើសុំឱ្យដាក់ភស្តុតាងបន្ថែម	17
២.ក. ប្រវត្តិនិតិវិធី	17
២.ខ. ក្របខ័ណ្ឌច្បាប់	19
២.ខ.១. “កត្តាកំណត់”តាមវិធាន ១០៨(៧) នៃវិធានផ្ទៃក្នុង	21
២.ខ.២. “ផលប្រយោជន៍យុត្តិធម៌”ទាក់ទងទៅនឹងវិធាន ១០៤(១) នៃវិធានផ្ទៃក្នុង	24
២.គ. សំណើសុំកោះហៅសាក្សី GAUTAM KUL CHANDRA (SCW-1) និង PAUL IGNATIEFF (SCW-2)	25
២.ឃ. សំណើសុំកោះហៅសាក្សី ហេង សំរិន និង អ៊ុក ប៊ុនឈឿន	26
២.ង. សំណើសុំទាក់ទងទៅនឹងសាក្សី ថេត សម្បត្តិ និង ROBERT LEMKIN	29
២.ង.១. ភាពជាប់ពាក់ព័ន្ធនៃការបែកបាក់នៅក្នុង ប.ក.ក. ទៅនឹងការទទួលខុសត្រូវព្រហ្មទណ្ឌជាលក្ខណៈ បុគ្គលរបស់ នួន ជា	30
២.ង.២. ភាពអាចទទួលយកបានចំពោះភស្តុតាងបន្ថែម	35
២.ច. សំណើសុំឱ្យទទួលយកជាភស្តុតាងនូវបទសម្ភាសន៍របស់ ថេត សម្បត្តិ ជាមួយវិទ្យុសម្លេងអាមេរិកកាំង ជាមេមរភាសា	39
២.ឆ. សំណើសុំឱ្យទទួលយកជាភស្តុតាងនូវបទសម្ភាសន៍របស់ CARTWRIGHT និងសេចក្តីដកស្រង់នៃ សៀវភៅរបស់ LEMONDE	40
២.ជ. សំណើសុំឱ្យទទួលយកប្រតិចារិករបស់សាក្សី ពេជ្រ ជឹម ជាភស្តុតាង និងការទទួលយកតាមគំនិតផ្តួចផ្តើម របស់ខ្លួននូវកិច្ចសម្ភាសន៍របស់សាក្សី សៅ វ៉ែន ជាមួយមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា (DC-CAM)	43
២.ឈ. ការស្នើសុំនៅក្នុងសំណើទីប្រាំសំដាក់ភស្តុតាងបន្ថែម (F2/7)	45
២.ញ. ការស្នើសុំនៅក្នុងសំណើទីប្រាំមួយរបស់ នួន ជា សំដាក់ភស្តុតាងបន្ថែម (F2/8)	48
៣. បទដ្ឋាននៃការពិនិត្យឡើងវិញលើបទដ្ឋានសាទុក្ខ	52

៣.ក.ការចោទប្រកាន់អំពីកំហុសអង្គច្បាប់	53
៣.ខ.ការចោទប្រកាន់អំពីកំហុសអង្គហេតុ	54
៣.គ.ការជំទាស់ទៅនឹងការសម្រេចស្តីពីថវិកាសក្តានុពលនៃនីតិវិធី	61
៣.ឃ.ឥទ្ធិពលនៃកំហុសនានាដែលធ្វើឱ្យប៉ះពាល់ដល់សាលក្រម	63
៣.ង.លក្ខខណ្ឌតម្រូវក្នុងការផ្តល់មូលដ្ឋានគាំទ្រអំណះអំណាងនៅដំណាក់កាលបណ្តឹងសាទុក្ខ	64
៤.បណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា និង ខៀវ សំផន	65
៤.ក.ធម្មនុញ្ញភាពនៃវិធានផ្ទៃក្នុង	65
៤.ខ.ភាពត្រឹមត្រូវនៃកិច្ចដំណើរការនីតិវិធី.....	70
៤.ខ.១.សិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយតុលាការឧក្រិដ្ឋកម្មឯករាជ្យ និងឥតលម្អៀង	70
៤.ខ.២.សិទ្ធិទទួលបានការការពារក្តីដោយប្រសិទ្ធភាព	86
៤.ខ.២.ក.ការសម្រេចមិនកោះហៅសាក្សី	86
៤.ខ.២.ក.១.សាក្សី ហេង សំរិន	87
៤.ខ.២.ក.២.សាក្សី អ៊ុក ប៊ុនឈឿន	103
៤.ខ.២.ក.៣.សាក្សី Robert LEMKIN	106
៤.ខ.២.ក.៤.សាក្សីទាក់ទងទៅនឹងស្ថានភាពមុនជម្លៀស	110
៤.ខ.២.ក.៥.សាក្សីទាក់ទងទៅនឹងគោលនយោបាយក្នុងការកំណត់គោលដៅលើអ្នករដ្ឋការ និងទាហាន នៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ	111
៤.ខ.២.ខ.ការទទួលយក និងការប្រើប្រាស់ឯកសារ	111
៤.ខ.២.ខ.១.តម្រូវការចាំបាច់ឱ្យភាគីការពារក្តីដាក់បញ្ជីឯកសារ	111
៤.ខ.២.ខ.២.នីតិវិធីទាក់ទងទៅនឹងការទទួលយកឯកសារជាភស្តុតាង	117
៤.ខ.២.គ.ពេលវេលា និងចំនួនទំព័រពុំគ្រប់គ្រាន់	121
៤.ខ.២.ឃ.លំដាប់លំដោយនៃនីតិវិធីរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង	125
៤.ខ.៣.សិទ្ធិទទួលបានសេចក្តីសម្រេចមានសំអាងហេតុពេញលេញ	129
៤.ខ.៤.សិទ្ធិទទួលបានការជូនដំណឹងអំពីបទចោទ/វិសាលភាពនៃការជំនុំជម្រះ	135
៤.ខ.៤.ក.យុត្តាធិការពេលវេលា	135

៤.ខ.៤.ខ.ការយល់ឃើញផ្នែកអង្គហេតុដែលពុំមាននៅក្នុងបទចោទក្នុងសំណុំរឿង ០០២/០១.....	142
៤.ខ.៤.គ.វិសាលភាពនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរ	149
៤.គ.វិធីសាស្ត្ររបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងក្នុងការទទួលយកភស្តុតាង	156
៤.គ.១.ការកម្រិតឱកាសក្នុងការស៊ើបសួរក្នុងពេលជំនុំជម្រះ	158
៤.គ.២.ការអនុញ្ញាតឱ្យសាក្សីពិនិត្យមើលចម្លើយរបស់ខ្លួនពីមុន និងការសួរបញ្ជាក់សាក្សីអំពីខ្លឹមសារនៃ ចម្លើយនោះនៅក្នុងសវនាការ	165
៤.គ.៣.ការរឹតត្បិតលើវិសាលភាពនៃការសួរដំណួរ	172
៤.គ.៤.ការទទួលយក និងការប្រើប្រាស់ភស្តុតាងជាលាយលក្ខណ៍អក្សរជំនួសសក្ខីកម្មផ្ទាល់មាត់	177
៤.គ.៤.ក.បទដ្ឋានគតិយុត្តក្នុងការទទួលយកភស្តុតាងជាលាយលក្ខណ៍អក្សរជំនួសសក្ខីកម្មផ្ទាល់មាត់	180
៤.គ.៤.ខ.ទម្ងន់នៃភស្តុតាង ដែលបានផ្តល់ទៅលើចម្លើយជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ ជំនួសសក្ខីកម្មផ្ទាល់ មាត់	187
៤.គ.៥.ការវាយតម្លៃលើភស្តុតាងចម្ងាយអាវាម	191
៤.គ.៦.ការសំអាងហេតុលើភស្តុតាងរបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី	195
៤.គ.៦.ក.ការសំអាងលើសក្ខីកម្មរបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី	198
៤.គ.៦.ខ.ការសំអាងលើសេចក្តីថ្លែងអំពីទុក្ខវេទនា និងសក្ខីកម្មអំពីផលប៉ះពាល់របស់ជនរងគ្រោះ ...	201
៥.គ.៧.ការសំអាងលើសក្ខីកម្មរបស់អ្នកជំនាញ និងប្រភពមិនផ្ទាល់	205
៤.គ.៨.ការវាយតម្លៃលើតម្លៃជាភស្តុតាងរបស់សាក្សីអង្គហេតុ	215
៤.គ.៨.ក.អ្នកជំនាញ François PONCHAUD និង Stephen HEDER.....	216
៤.គ.៨.ខ.សាក្សី ឌុច ភី ភួន និង លីម សាត ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី អែម អឿន និង នូ ម៉ៅ	221
៤.គ.៨.គ.ជនជាប់ចោទ នួន ជា	230
៤.គ.៨.ឃ.សេចក្តីសន្និដ្ឋាន.....	232
៤.គ.៩.ការដកចេញភស្តុតាងដែលបានមកពីការធ្វើទារុណកម្ម	232
៤.គ.១០.ការបង្ហាញឯកសារដែលសាក្សីពុំស្គាល់	234
៤.គ.១១.ការបដិសេធសំណើសុំផ្ទៀងផ្ទាត់ភាពត្រឹមត្រូវនៃឯកសារ	235
៤.គ.១២.ការសំអាងលើបទដ្ឋានពុំត្រឹមត្រូវស្តីពីបន្ទុកនៃការបង្ហាញភស្តុតាង.....	239

៤.យ.បទឧក្រិដ្ឋដែលជនជាប់ចោទត្រូវបានសម្រេចដាក់ពិន័យភាព.....	241
៤.យ.១.ការធ្វើមនុស្សឃាត.....	241
៤.យ.១.ក.ការកំណត់និយមន័យអំពីធាតុផ្សំអត្តនាម័តនៃការធ្វើមនុស្សឃាតនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំង មនុស្សជាតិ	244
៤.យ.១.ខ.ការធ្វើមនុស្សឃាតដែលបានប្រព្រឹត្តឡើងក្នុងអំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់ កាលទីមួយ.....	258
៤.យ.១.ខ.១.ការសម្លាប់ជនស៊ីវិល	258
៤.យ.១.ខ.១.ក.ការសម្លាប់ដោយសារការមិនធ្វើតាមបញ្ជា.....	269
៤.យ.១.ខ.១.ខ.ការសម្លាប់អ្នកដែលព្យាយាមត្រឡប់មកក្រោយវិញ	275
៤.យ.១.ខ.១.គ ការសម្លាប់ដោយ“គ្មានហេតុផល”	276
៤.យ.១.ខ.២.ការសម្លាប់ដោយសារលក្ខខណ្ឌក្នុងអំឡុងពេលនៃការជម្លៀសចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ	286
៤.យ.១.ខ.៣.ការសម្លាប់ទាហាន និងអ្នករដ្ឋការស៊ីវិល	296
៤.យ.១.ខ.៣.ក.អ្នករដ្ឋការជាន់ខ្ពស់.....	298
៤.យ.១.ខ.៣.ខ.អ្នករដ្ឋការស៊ីវិល និង ទាហានបាត់បង់សមត្ថភាពប្រយុទ្ធ ត្រូវបានសម្លាប់នៅនឹង កន្លែង.....	301
៤.យ.១.ខ.៣.គ.ទាហានដែលត្រូវបានយកទៅសម្លាប់នៅកន្លែងផ្សេងទៀត	306
៤.យ.១.ខ.៣.ឃ.ការសម្លាប់ទាហានដែលបានធ្វើតាមការអំពាវនាវ	307
៤.យ.១.ខ.៣.ង.ទាហានដែលត្រូវបានកំណត់អត្តសញ្ញាណនៅតាមប៉ុស្តិ៍ត្រួតពិនិត្យ	312
៤.យ.១.ខ.៣.ច.ការរាយការណ៍អំពីការសម្លាប់នៅកៀនស្វាយ និងបាត់ដំបង.....	313
៤.យ.១.ខ.៣.ឆ.សេចក្តីសន្និដ្ឋានទាក់ទងទៅនឹងការសម្លាប់អ្នករដ្ឋការ និងទាហាននៃរបបសាធារណ រដ្ឋខ្មែរ	314
៤.យ.១.គ.ការធ្វើមនុស្សឃាតដែលបានប្រព្រឹត្តនៅទូលពោធិ៍សាត់.....	315
៤.យ.១.គ.១.កិច្ចប្រជុំរបស់គណៈភូមិភាគ និងការបញ្ជាសម្លាប់អតីតទាហាន និងអ្នករដ្ឋការនៃរបប សាធារណរដ្ឋខ្មែរ	316

៤.យ.១.គ.២.ភាពពុំស៊ីសង្វាក់គ្នាដទៃទៀតនៅក្នុងភស្តុតាងរបស់សាក្សីទាក់ទងទៅនឹងការប្រជុំនៅក្នុង សាលាខេត្តពោធិ៍សាត់.....	320
៤.យ.២.ការសម្លាប់រង្គាល.....	326
៤.យ.២.ក.ទទ្ទឹករណីនៃបណ្តឹងសាទុក្ខទាក់ទងទៅនឹងការកំណត់និយមន័យនៃការសម្លាប់រង្គាល.....	326
៤.យ.២.ក.១.ការរៀបគ្នារវាង“ទំនងជា” និង“មានបំណង”	329
៤.យ.២.ក.២.“ការសម្លាប់ក្នុងទ្រង់ទ្រាយធំ”	334
៤.យ.២.ខ.ការសម្លាប់រង្គាលដែលបានប្រព្រឹត្តឡើងក្នុងអំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់ កាលទីមួយ.....	337
៤.យ.២.ខ.១.ការសម្លាប់រង្គាលលើជនស៊ីវិល.....	338
៤.យ.២.ខ.២.ការសម្លាប់រង្គាលលើទាហាន និងអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ.....	343
៤.យ.២.ខ.៣.សេចក្តីសន្និដ្ឋាន	343
៤.យ.២.គ.ការសម្លាប់រង្គាលដែលបានប្រព្រឹត្តឡើងក្នុងអំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់ កាលទីពីរ	344
៤.យ.២.ឃ.ការសម្លាប់រង្គាលដែលបានប្រព្រឹត្តឡើងនៅទូលពោធិ៍ជ្រៃ	356
៤.យ.៣.អំពើអមនុស្សធម៌ផ្សេងៗទៀត.....	358
៤.យ.៣.ក.វិធីសាស្ត្ររបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងទាក់ទងទៅនឹងការធ្វើឱ្យបាត់ខ្លួនដោយបង្ខំ និងការ ផ្លាស់ទីលំនៅដោយបង្ខំដែលជា“អំពើអមនុស្សធម៌ផ្សេងៗទៀត”	360
៤.យ.៣.ខ. លក្ខខណ្ឌនៃការជម្លៀស និងការប្រើអំពើហិង្សាក្នុងអំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជន ដំណាក់កាលទីមួយ.....	374
៤.យ.៣.គ.យុត្តិកម្មដែលបានអះអាងសម្រាប់ការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីមួយ	386
៤.យ.៣.ឃ.លក្ខខណ្ឌ និងកាលៈទេសៈនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរ	392
៤.យ.៣.ឃ.១.ការយល់ឃើញទូទៅទាក់ទងទៅនឹងលក្ខខណ្ឌនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាល ទីពីរ	396
៤.យ.៣.ឃ.២.ការយល់ឃើញទូទៅថា មានមនុស្សស្លាប់ និងការទុកសាកសពចោល	402

៤.យ.៣.យ.៣.ការសន្និដ្ឋានដែលថា ប្រជាជនភាគច្រើនដែលត្រូវបានផ្លាស់ទីលំនៅ គឺជា“ប្រជាជនថ្មី”	404
៤.យ.៣.យ.៤.ការយល់ឃើញទាក់ទងទៅនឹងការសម្លាប់.....	406
៤.យ.៣.យ.៥.ការយល់ឃើញដែលថា ប្រជាជនត្រូវបានបង្ខំ គំរាម ឬបោកបញ្ឆោត ឱ្យផ្លាស់ទីលំនៅ.....	408
៤.យ.៣.យ.៦.អនិច្ចាទុក្ខភាពនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរ	411
៤.យ.៣.៥.ការយល់ឃើញទាក់ទងទៅនឹងការធ្វើឱ្យបាត់ខ្លួនអ្នកដែលត្រូវបានជម្លៀស	414
៤.យ.៣.៦.ថាតើការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីមួយ និងទីពីរ គឺជា“អំពើអមនុស្សធម៌” ដែរ ឬយ៉ាងណា ក្នុងកាលៈទេសៈនោះ:	417
៤.យ.៣.៦.១.ការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីមួយ	418
៤.យ.៣.៦.២.ការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរ	419
៤.យ.៤.ការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញ	421
៤.យ.៤.ក.ការកំណត់និយមន័យរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពីបទធ្វើទុក្ខបុកម្នេញ	422
៤.យ.៤.ខ.ការយល់ឃើញដែលថា “ប្រជាជនថ្មី” គឺជាក្រុមដែលអាចកំណត់បានច្បាស់លាស់	430
៤.យ.៤.គ.ការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញនៅក្នុងអំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីមួយ ..	433
៤.យ.៤.ឃ.ការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញក្នុងអំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរ.....	440
៤.យ.៥.ធាតុផ្សំតាមបរិបទនៃឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ	444
៤.យ.៥.ក.ទំនាក់ទំនងជាមួយនឹងជម្លោះប្រដាប់អាវុធ	448
៤.យ.៥.ខ.ផែនការ ឬគោលនយោបាយរបស់រដ្ឋ.....	456
៤.យ.៥.គ.ទំនាក់ទំនងជាមួយនឹងការវាយប្រហារជាទូទៅ ឬជាប្រព័ន្ធសំដៅលើប្រជាជនស៊ីវិលដោយមូលហេតុជាតិ នយោបាយ ជាតិពន្ធុ ពូជសាសន៍ ឬសាសនា	463
៤.យ.៥.គ.១.ការវាយប្រហារជាទូទៅ ឬជាប្រព័ន្ធសំដៅទៅលើប្រជាជនស៊ីវិល	463
៤.យ.៥.គ.២.ដោយមូលហេតុ ជាតិ នយោបាយ ជាតិពន្ធុ ពូជសាសន៍ ឬសាសនា	468
៤.យ.៥.គ.៣.ទំនាក់ទំនងជាមួយនឹងការវាយប្រហារជាទូទៅ ឬជាប្រព័ន្ធ.....	472
៤.យ.៥.គ.៤.ការដឹង.....	475

៤.យ.៦.ភាពអាចដឹងជាមុន/គោលការណ៍នីត្យានុកូលភាព	476
៤.ង.ការទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌជាលក្ខណៈបុគ្គលរបស់ជនជាប់ចោទ	483
៤.ង.១.ការរួមចំណែកក្នុងគោលបំណងរួម(“សហឧក្រិដ្ឋកម្មរួម”).....	483
៤.ង.១.ក.អត្ថិភាព និងវិសាលភាពនៃការទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌដោយផ្អែកលើការរួមចំណែកយ៉ាង សំខាន់នៅក្នុងគោលបំណងរួម.....	483
៤.ង.១.ខ.គោលបំណងរួមជាបទល្មើស	519
៤.ង.១.គ.អត្ថិភាព និងខ្លឹមសារនៃគោលនយោបាយផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជន.....	523
៤.ង.១.គ.១.អត្ថិភាពនៃគោលនយោបាយផ្លាស់ទីលំនៅអ្នកជំងឺក្រុងដោយបង្ខំ និងគោលបំណងនេះ ..	524
៤.ង.១.គ.២.អត្ថិភាពនៃគោលនយោបាយចំពោះការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនពីតំបន់ជនបទមួយទៅតំបន់ ជនបទមួយទៀត	530
៤.ង.១.គ.៣.ឧក្រិដ្ឋកម្មដែលមានរួមបញ្ចូលនៅក្នុងគោលបំណងរួមទាក់ទងទៅនឹងការផ្លាស់ទីលំនៅ ប្រជាជនដំណាក់កាលទីមួយ.....	540
៤.ង.១.គ.៣.ក.អំពើអមនុស្សធម៌ផ្សេងៗទៀត	544
៤.ង.១.គ.៣.ខ.ការធ្វើមនុស្សឃាត	545
៤.ង.១.គ.៣.ខ.១.ការស្លាប់ដែលបណ្តាលមកពីលក្ខខណ្ឌនៃការជម្លៀស	545
៤.ង.១.គ.៣.ខ.២.ការសម្លាប់ជនស៊ីវិល	546
៤.ង.១.គ.៣.ខ.៣.ការសម្លាប់ទាហាន និងអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ.....	548
៤.ង.១.គ.៣.គ.ការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញដោយមូលហេតុនយោបាយ.....	549
៤.ង.១.គ.៤.បទឧក្រិដ្ឋដែលមានរួមបញ្ចូលនៅក្នុងគោលបំណងរួមទាក់ទងទៅនឹងការផ្លាស់ទីលំនៅ ប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរ	549
៤.ង.១.គ.៤.ក.អំពើអមនុស្សធម៌ផ្សេងៗទៀត.....	550
៤.ង.១.គ.៤.ខ.ការធ្វើមនុស្សឃាត	551
៤.ង.១.យ.អត្ថិភាព និងខ្លឹមសារនៃគោលនយោបាយកំណត់គោលដៅ	552
៤.ង.១.យ.១.ការបង្ហាញពុំច្បាស់លាស់អំពីគោលនយោបាយ	553
៤.ង.១.យ.២.អត្ថិភាពនៃលំនាំ	555

៤.ង.១.យ.២.ក.ការចោទប្រកាន់អំពីការសម្លាប់នៅឧដុង្គក្នុងឆ្នាំ ១៩៧៤	555
៤.ង.១.យ.២.ខ.ភស្តុតាងដទៃទៀតនៃការសម្លាប់មុនឆ្នាំ ១៩៧៥	561
៤.ង.១.យ.២.គ.ការចោទប្រកាន់អំពីការសម្លាប់នៅចុងខែ មេសា និង ខែឧសភា ឆ្នាំ ១៩៧៥	565
៤.ង.១.យ.២.ឃ.ការចោទប្រកាន់អំពីការសម្លាប់នៅចុងឆ្នាំ ១៩៧៥ ១៩៧៦ និងក្រោយមកទៀត	571
៤.ង.១.យ.៣.លំនាំទាក់ទងទៅនឹងបែបបទសម្រាប់ការកំណត់អត្តសញ្ញាណទាហាន និងអ្នករដ្ឋការនៃ របបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ និងវាសនាចុងក្រោយរបស់ពួកគេ.....	577
៤.ង.១.យ.៤.សេចក្តីផ្តើមការណ៍ សេចក្តីប្រកាស និងបទបញ្ជារបស់ ប.ក.ក.	581
៤.ង.១.យ.៤.ក.មនោគមវិជ្ជារបស់ ប.ក.ក. និងការពិភាក្សាអំពី“បទពិសោធន៍នៅឧដុង្គ”	582
៤.ង.១.យ.៤.ខ.សេចក្តីណែនាំរបស់ ប.ក.ក.	586
៤.ង.១.យ.៥.ភាពសមហេតុផលនៃការសន្និដ្ឋានជាទូទៅ	601
៤.ង.១.ង.បរិបទនយោបាយទូទៅ និងការយល់ឃើញដែលថា ប.ក.ក. បានអនុវត្តគោលនយោបាយស្តីពី ការតស៊ូប្រដាប់អាវុធ.....	608
៤.ង.១.ច.បទដ្ឋានគតិយុត្តពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការរួមចំណែកក្នុងគោលបំណងរួម	610
៤.ង.១.ឆ.ការយល់ឃើញដែលថា ការរួមចំណែកក្នុងសហគម្មនក្រុងកម្ពុជាអាចធ្វើឡើងតាមរយៈអំពើ អាក្រក់.....	616
៤.ង.១.ជ.ការរួមចំណែករបស់ នួន ជា ក្នុងការអនុវត្តគោលបំណងរួម	617
៤.ង.១.ឈ.ការរួមចំណែករបស់ ខៀវ សំផន ក្នុងការអនុវត្តគោលបំណងរួម	626
៤.ង.១.ឈ.១.ការចូលរួមរបស់ ខៀវ សំផន នៅក្នុងកិច្ចប្រជុំស្តីពីគោលនយោបាយបង្កើតគោលបំណង រួម	629
៤.ង.១.ឈ.១.ក.កិច្ចប្រជុំរបស់ ប.ក.ក. ក្នុងខែ មិថុនា ឆ្នាំ ១៩៧៤	632
៤.ង.១.ឈ.១.ខ.កិច្ចប្រជុំរបស់ ប.ក.ក. ក្នុងខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥	635
៤.ង.១.ឈ.២.ការចូលរួមរបស់ ខៀវ សំផន ក្នុងកិច្ចប្រជុំណែនាំដើម្បីផ្សព្វផ្សាយគោលបំណងរួម .	636
៤.ង.១.ឈ.៣.តួនាទីរបស់ ខៀវ សំផន ជាអ្នកសេដ្ឋកិច្ចក្នុងការអនុវត្តគោលបំណងរួម	640
៤.ង.១.ឈ.៤.សេចក្តីផ្តើមការណ៍ជាសាធារណៈរបស់ ខៀវ សំផន ដែលគាំទ្រគោលបំណងរួម....	642
៤.ង.១.ឈ.៥.តួនាទីការទូតរបស់ ខៀវ សំផន ក្នុងការការពារគោលបំណងរួម	646

៤.ង.១.ឈ.៦.ការរួមចំណែកជាទូទៅរបស់ ខៀវ សំផន តាមរយៈសិទ្ធិអំណាច និងឥទ្ធិពល	649
៤.ង.១.ឈ.៧.សេចក្តីសន្និដ្ឋាន	650
៤.ង.១.ញ.ការយល់ឃើញថា ប.ក.ក. ជាបក្សដែលមានការឯកភាព និងឋានានុក្រម និងថា កងកម្លាំង ប្រដាប់អាវុធដែលពាក់ព័ន្ធក្នុងការជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ មានការឯកភាពគ្នា	652
៤.ង.១.ដ.តួនាទីរបស់គណៈកម្មាធិការមជ្ឈឹម.....	662
៤.ង.១.ប.គោលការណ៍ប្រជាធិបតេយ្យប្រមូលផ្តុំ	664
៤.ង.១.ខ.ច្បាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងចេតនាតម្រូវ.....	667
៤.ង.១.ឆ.ចេតនារបស់ នួន ជា	670
៤.ង.១.ណ.ចេតនារបស់ ខៀវ សំផន	675
៤.ង.២.គោលការណ៍នីត្យានុកូលភាពពាក់ព័ន្ធទៅនឹងទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវ.....	695
៤.ង.៣.ទម្រង់ដទៃទៀតនៃការទទួលខុសត្រូវ.....	696
៤.ច.ទង្វើករណីនៃបណ្តឹងសាទុក្ខពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការប្រកាសទោសជនជាប់ចោទ និងផលប៉ះពាល់នៃកំហុស លើការប្រកាសទោសនេះ	699
៤.ច.១.បទដ្ឋាននៃការពិនិត្យឡើងវិញ.....	701
៤.ច.២.ការកំណត់អំពីទង្វើករណីនៃបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន	702
៤.ច.៣.ផលប៉ះពាល់នៃការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលស្តីពីការប្រកាសទោស	706
៥.បទដ្ឋានសាទុក្ខរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា.....	709
៥.ក.សារណាស្តីពីភាពអាចទទួលយកបាននៃបណ្តឹងសាទុក្ខ.....	709
៥.ខ.ការកំណត់របស់អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូល	714
៦.ផ្នែកសម្រេចសេចក្តី	721

១.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូល នៃអង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជាដើម្បីកាត់សេចក្តីឧក្រិដ្ឋកម្ម ដែលបានប្រព្រឹត្តនៅក្នុងរយៈកាលនៃកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យនៅចន្លោះថ្ងៃទី ១៧ ខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥ ដល់ថ្ងៃទី ០៦ ខែ មករា ឆ្នាំ ១៩៧៩ ចេញសាលដីការបស់ខ្លួនលើបណ្តឹងសាទុក្ខប្រឆាំងនឹងសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះ សាលាដំបូងដែលបានចេញកាលពីថ្ងៃទី ០៧ ខែ សីហា ឆ្នាំ ២០១៤ ក្នុងសំណុំរឿង ០០២/០១^១ ប្រឆាំងនឹង នួន ជា និង ខៀវ សំផន។

១. ប្រវត្តិសិទ្ធិវិជ្ជា

២.នៅក្នុងសាលក្រម អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានរកឃើញថា ជនជាប់ចោទត្រូវជាប់ពន្ធនាគារបទការសម្លាប់ រង្គាល (រួមបញ្ចូលអំពើមនុស្សឃាត) ការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញដោយមូលហេតុនយោបាយ និងអំពើមនុស្សធម៌ផ្សេងៗទៀត (មានដូចជា ការផ្លាស់ទីលំនៅដោយបង្ខំ ការធ្វើឱ្យបាត់ខ្លួនដោយបង្ខំ និងការធ្វើឱ្យប៉ះពាល់ដល់សេចក្តី ថ្លៃថ្នូររបស់មនុស្សជាតិ) នៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិដែលបានប្រព្រឹត្តឡើងនៅលើទឹកដីនៃប្រទេសកម្ពុជា នៅចន្លោះថ្ងៃទី ១៧ ខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥ ដល់ចុងឆ្នាំ ១៩៧៧ និងបានផ្ដន្ទាទោសជនជាប់ចោទទាំងពីរម្នាក់ ៗដាក់ពន្ធនាគារអស់មួយជីវិត^២។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានប្រកាសថា ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីបានទទួល រងព្យសនកម្មដោយផ្ទាល់ពីបទឧក្រិដ្ឋដែល នួន ជា និង ខៀវ សំផន ត្រូវបានដាក់ពន្ធនាគារស្របយោបល់នេះ បានទទួលយកផ្នែកខ្លះនៃសំណើរបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីសុំទាមទារសំណងផ្លូវចិត្ត និងសមូហភាព ដោយ បានសម្រេចផ្តល់សំណងចំនួន ១១ ដល់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី^៣។

៣.នៅក្នុងអំឡុងពេលនៃកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីលើបណ្តឹងសាទុក្ខ នួន ជា និង ខៀវ សំផន បានដាក់សំណើចំនួន ៦ សុំដាក់ភស្តុតាងបន្ថែម ហើយសំណើទាំងនេះត្រូវបានរៀបរាប់លម្អិតនៅក្នុងផ្នែកពាក់ព័ន្ធខាងក្រោម^៤។

^១ សូមមើល ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការបំបែកកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីក្នុងសំណុំរឿង ០០២ សេចក្តីសម្រេចលើបណ្តឹងសាទុក្ខភ្លាមៗប្រឆាំងនឹង សេចក្តីសម្រេចបំបែកកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីលើកទីបី (E301/9/1/1/3)។ សេចក្តីសម្រេចលើបណ្តឹងសាទុក្ខប្រឆាំងនឹងសេចក្តី សម្រេចបំបែកកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីលើកទីពីរ (E284/4/8)។ សេចក្តីសម្រេចលើបណ្តឹងសាទុក្ខប្រឆាំងនឹងសេចក្តីសម្រេចបំបែកកិច្ច ដំណើរការនីតិវិធីលើកទីមួយ (E163/5/1/13)។ ការយោងពេញលេញទៅលើសេចក្តីសម្រេចទាំងនេះ ការដាក់សារណា និងឯកសារ ដទៃទៀតដែលបានដកស្រង់នៅក្នុងសាលដីការនេះមាននៅក្នុង ឧបសម្ព័ន្ធ ក។ តារាងពន្យល់។

^២ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១០៦០, ១១០៦ ដល់ ១១០៧ និងផ្នែកសម្រេចសេចក្តី។

^៣ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១១៥០ ដល់ ១១៦០ និងផ្នែកសម្រេចសេចក្តី។

^៤ សូមមើលខាងក្រោម កថាខណ្ឌ ១៧ ជាអាទិ៍។

៤.នៅថ្ងៃទី ២៩ ខែ កញ្ញា ឆ្នាំ ២០១៤ បន្ទាប់ពីបានទទួលការអនុញ្ញាតឱ្យបន្ថែមពេលវេលា^៥ នួន ជា ខៀវ សំផន និងសហព្រះរាជអាជ្ញា បានដាក់សេចក្តីជូនដំណឹងរៀងៗខ្លួនអំពីបណ្តឹងសាទុក្ខប្រឆាំងនឹងសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង^៦។ សេចក្តីជូនដំណឹងអំពីបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា បានបង្ហាញនូវទង្វើករណីចំនួន ២២៣ ដោយបានអះអាងថា រាល់កំហុសអង្គហេតុ ទោះបីតែឯកឯង ឬរួមជាមួយនឹងកំហុសដទៃទៀត សុទ្ធតែបណ្តាលឱ្យមានភាពអយុត្តិធម៌ និងថា រាល់កំហុសអង្គច្បាប់ទាំងអស់ យ៉ាងហោចណាស់បានធ្វើឱ្យផ្នែកខ្លះនៃសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំមានសុពលភាពឡើយ^៧។ សេចក្តីជូនដំណឹងអំពីបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន បានលើកឡើងនូវទង្វើករណីចំនួន ១៤៨ និងបានស្នើសុំឱ្យអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបដិសេធចោលសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង និងបង្គាប់ឱ្យដោះលែងរូបគាត់ឱ្យមានសេរីភាពជាបន្ទាន់^៨។ សហព្រះរាជអាជ្ញាបានប្រកាសថា ខ្លួនដាក់បណ្តឹងសាទុក្ខ“ដើម្បីប្រយោជន៍ច្បាប់”ប្រឆាំងនឹងសេចក្តីសម្រេចរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ដែលក្នុងរឿងក្តីនេះបានសម្រេចមិនពិចារណាលើទម្រង់ III នៃសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួមដែលជាទម្រង់មួយនៃការទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌ^៩។

៥.នៅថ្ងៃទី ២៨ ខែ វិច្ឆិកា ឆ្នាំ ២០១៤ សហព្រះរាជអាជ្ញាបានដាក់សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ខ្លួន^{១០}។

៦.នៅថ្ងៃទី ២៩ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ២០១៤ បន្ទាប់ពីបានទទួលការអនុញ្ញាតបន្ថែមពេលវេលា និងចំនួនទំព័រ^{១១} នួន ជា

^៥ សេចក្តីសម្រេចលើសំណើរបស់មេធាវីការពារក្តីសុំបន្ថែមពេលវេលា និងចំនួនទំព័រលើសេចក្តីជូនដំណឹងអំពីបណ្តឹងសាទុក្ខ និងសារណាលើបណ្តឹងសាទុក្ខ (F3/3)។

^៦ សេចក្តីជូនដំណឹងអំពីបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា (E313/1/1)។ សេចក្តីជូនដំណឹងអំពីបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន (E313/2/1)។

^៧ សេចក្តីជូនដំណឹងអំពីបណ្តឹងសាទុក្ខប្រឆាំងនឹងសាលក្រមក្នុងសំណុំរឿង ០០២/០១ (E 313/1/1) កថាខណ្ឌ ២។

^៨ សេចក្តីជូនដំណឹងអំពីបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់មេធាវីការពារក្តី ខៀវ សំផន ប្រឆាំងនឹងសាលក្រមក្នុងសំណុំរឿង ០០២/០១ (E313/2/1) កថាខណ្ឌ ១៥៣។

^៩ សេចក្តីជូនដំណឹងអំពីបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា (E313/3/1)។

^{១០} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា (F11)។

^{១១} សេចក្តីសម្រេចលើសំណើសុំបន្ថែមពេលវេលា និងទំព័រសម្រាប់ដាក់សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខ និងសារណាតប (F9)។ សេចក្តីសម្រេចលើសំណើរបស់មេធាវីការពារក្តីសុំបន្ថែមចំនួនទំព័រ និងពេលវេលាក្នុងការឆ្លើយតប (F13/2)។ សូមមើលផងដែរ សេចក្តីសម្រេចលើសំណើរបស់ នួន ជា សុំដាក់សារណាបន្ថែម (F15/1)។

បានដាក់សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខតែភាសាអង់គ្លេស¹² ហើយ ខៀវ សំផន បានដាក់តែភាសាបារាំងមួយ ប៉ុណ្ណោះ¹³។ សំណៅបកប្រែជាភាសាខ្មែរនៃសារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា និង ខៀវ សំផន ត្រូវបានជូន ដំណឹងនៅថ្ងៃទី ២៤ និង ២៥ ខែ មីនា ឆ្នាំ ២០១៥ រៀងៗខ្លួន¹⁴។

៧.នៅថ្ងៃទី ២៨ ខែ មករា ឆ្នាំ ២០១៥ បន្ទាប់ពីបានទទួលការអនុញ្ញាតបន្ថែមពេលវេលា¹⁵ ជនជាប់ចោទទាំង ពីរបានដាក់សារណាតប្រៀងៗខ្លួនទៅនឹងសារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា¹⁶។

៨.នៅថ្ងៃទី ២៤ ខែ មេសា ឆ្នាំ ២០១៥ សហព្រះរាជអាជ្ញាបានដាក់សារណាតបរបស់ខ្លួនទៅនឹងសារណាប ណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ជនជាប់ចោទទាំងពីរ¹⁷តែភាសាអង់គ្លេសមួយប៉ុណ្ណោះ¹⁸។ សំណៅបកប្រែជាភាសាខ្មែរត្រូវ បានជូនដំណឹងនៅថ្ងៃទី ១២ ខែ សីហា ឆ្នាំ ២០១៥។

៩.នៅថ្ងៃទី ២៥ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៥ បន្ទាប់ពីបានទទួលការអនុញ្ញាត¹⁹ សហមេធាវីនាំមុខតំណាងដើមប ណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី បានដាក់សារណាតបរបស់ខ្លួនទៅនឹងសារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ជនជាប់ចោទតែភាសាអង់ គ្លេសមួយប៉ុណ្ណោះ²⁰។ សំណៅបកប្រែជាភាសាខ្មែរត្រូវបានជូនដំណឹងនៅថ្ងៃទី ១៦ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០១៥។

១០.នៅថ្ងៃទី ០២ ០៣ និង ០៦ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០១៥²¹ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានបើកសវនាការសួរ

¹² សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា។

¹³ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា។ *សូមមើលផងដែរ* សេចក្តីសម្រេចលើសំណើសុំកែតម្រូវលើសារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន (F18/3)។

¹⁴ ការបកប្រែជាភាសាអង់គ្លេសនៃសារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន ត្រូវបានជូនដំណឹងនៅថ្ងៃទី ១៧ ខែ សីហា ឆ្នាំ ២០១៥។

¹⁵ សេចក្តីសម្រេចស្តីពីការបន្ថែមពេលវេលា និងចំនួនទំព័រ ដើម្បីធ្វើការឆ្លើយតប (F13/2)។

¹⁶ សារណាតបរបស់ នួន ជា។ សារណាតបរបស់ ខៀវ សំផន។

¹⁷ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា។

¹⁸ *សូមមើល* សេចក្តីសម្រេចលើសំណើរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញាសុំដាក់សារណាតបតែជាភាសាអង់គ្លេសមួយប៉ុណ្ណោះ (F21/1)។ *សូមមើលផងដែរ* សេចក្តីសម្រេចស្តីពីការបន្ថែមពេលវេលា និងចំនួនទំព័រសម្រាប់ធ្វើការឆ្លើយតប (F23/1)។

¹⁹ សេចក្តីសម្រេចស្តីពីសិទ្ធិរបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី (F10/2)។

²⁰ សារណាតបរបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី។

²¹ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០២ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០១៥ ឯកសារលេខ F1/1.1។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៣ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០១៥ ឯកសារលេខ F1/2.1។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៦ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០១៥ ឯកសារលេខ F1/3.1។

សាក្សីចំនួន ៣ នាក់²² ដែល នួន ជា បានស្នើសុំឱ្យកោះហៅ²³។ ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានសម្រេចថា ភាគីពុំត្រូវបានអនុញ្ញាតឱ្យប្រើប្រាស់ចម្លើយណាដែលទំនងជាបានទទួលតាមរយៈការធ្វើទារុណកម្មឡើយ²⁴។

១១.នៅថ្ងៃទី ០៩ ខែ តុលា ឆ្នាំ ២០១៥ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានចេញដីកាកំណត់កាលបរិច្ឆេទសវនាការលើបណ្តឹងសាទុក្ខដែលនឹងត្រូវធ្វើឡើងនៅថ្ងៃទី ១៦ ដល់ ១៨ ខែ វិច្ឆិកា ឆ្នាំ ២០១៥ និងបានជូនដំណឹងដល់ភាគីអំពី“ការកែប្រែប្រភេទបទចោទ”ជាសក្តានុពល ដោយបានអញ្ជើញភាគីដាក់សារណាពាក់ព័ន្ធបញ្ហានេះ²⁵។ ដោយសារបញ្ហាគ្រប់គ្រង សវនាការត្រូវបានពន្យារពេលនៅថ្ងៃទី ១៧ ខែ វិច្ឆិកា ឆ្នាំ ២០១៥²⁶។

១២.នៅថ្ងៃទី ១៧ ខែ វិច្ឆិកា ឆ្នាំ ២០១៥ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានបើកសវនាការលើបណ្តឹងសាទុក្ខប៉ុន្តែមួយរយៈខ្លីក្រោយមកបានផ្អាក ដោយសារខ្វះមេធាវីការពារស្របច្បាប់សម្រាប់ នួន ជា ដែលសហមេធាវីការពារក្តីរបស់គាត់បានដើរចេញពីបន្ទប់សវនាការ²⁷ ទើបបណ្តាលឱ្យអង្គជំនុំជម្រះសម្រេចដាក់ទណ្ឌកម្មលើសហមេធាវីការពារក្តីជាតិរបស់ នួន ជា ចំពោះកំហុសវិជ្ជាជីវៈរបស់ខ្លួន²⁸ និងបានណែនាំអង្គភាពគាំពារការពារក្តីឱ្យជ្រើសតាំងមេធាវីបម្រុងសម្រាប់ការពារក្តី នួន ជា²⁹។

១៣.នៅថ្ងៃទី ២៣ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ២០១៥ បន្ទាប់ពីការជ្រើសតាំងមេធាវី ផាត់ ពៅស៊ាង ធ្វើជាមេធាវីបម្រុងសម្រាប់ នួន ជា³⁰ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានបង្គាប់ថា សវនាការបណ្តឹងសាទុក្ខត្រូវបន្តនៅថ្ងៃទី ១៦ ខែ

²² ដីកាកំណត់កាលបរិច្ឆេទសវនាការលើសក្តានុពល (F24)។ សេចក្តីណែនាំស្តីពីកិច្ចនីតិវិធីនៃសវនាការ (F26)។ សូមមើលផងដែរ សេចក្តីសម្រេចលើសំណើសុំបំពេញកិច្ចស៊ើបសួរក្នុងគោលបំណងដើម្បីវាយតម្លៃភាពអាចជឿជាក់បានរបស់សាក្សី (F28/4)។

²³ សូមមើល សេចក្តីសម្រេចលើសំណើសុំកោះហៅសាក្សី (F2/5)។

²⁴ សេចក្តីសម្រេចលើសក្តានុពលដែលបានទទួលតាមរយៈការធ្វើទារុណកម្ម (F26/12)។

²⁵ ដីកាកំណត់កាលបរិច្ឆេទសវនាការលើបណ្តឹងសាទុក្ខ (F30)។

²⁶ ដីកាកំណត់កាលបរិច្ឆេទស្ថាពរលើសវនាការបណ្តឹងសាទុក្ខ (F30/4)។

²⁷ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ១៧ ខែ វិច្ឆិកា ឆ្នាំ ២០១៥ ឯកសារលេខ F1/4.1។

²⁸ សេចក្តីសម្រេចស្តីពីប្រព្រឹត្តរបស់មេធាវីការពារក្តី (F30/18)។

²⁹ អនុស្សរណៈស្តីពីការជ្រើសតាំងមេធាវីបម្រុង (F30/15)។ សូមមើលផងដែរ អនុស្សរណៈដោះស្រាយលើទំនាស់ផលប្រយោជន៍ (F30/15/1/1)។

³⁰ ការជ្រើសតាំងមេធាវីបម្រុងរបស់អង្គភាពគាំពារការពារក្តី (F30/15/2)។ សូមមើលផងដែរ សេចក្តីសម្រេចបដិសេធសារណារបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា (F30/16/1)។

កុម្មៈ ឆ្នាំ ២០១៦ រហូតដល់ថ្ងៃទី ១៨ ខែ កុម្ភៈ ឆ្នាំ ២០១៦³¹។

១៤. នៅថ្ងៃទី ១៦ ខែ កុម្ភៈ ឆ្នាំ ២០១៦ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានបន្តសវនាការលើបណ្តឹងសាទុក្ខនេះ³² និងបន្ទាប់ពីបានស្តាប់សារណាផ្ទាល់មាត់របស់ ខៀវ សំផន សហព្រះរាជអាជ្ញា និងសហមេធាវីនាំមុខតំណាង ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី អង្គជំនុំជម្រះបានប្រកាសបិទសវនាការនៅថ្ងៃទី ១៨ ខែ កុម្ភៈ ឆ្នាំ ២០១៦³³។

១៥. នៅថ្ងៃទី ១២ ខែ កញ្ញា ឆ្នាំ ២០១៦ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានចេញដីកាកំណត់កាលបរិច្ឆេទប្រកាស សាលដីកាលើបណ្តឹងសាទុក្ខដែលត្រូវធ្វើឡើងនៅថ្ងៃទី ២៣ ខែ វិច្ឆិកា ឆ្នាំ ២០១៦³⁴។

១៦. នៅថ្ងៃទី ០៨ ខែ មេសា និង ទី១១ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ២០១៥ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានសម្រេចបដិសេធ សំណើរបស់ក្រុមមេធាវីការពារក្តីសំណុំរឿង ០០៣ និង ០០៤ សុំធ្វើបទអន្តរាគមន៍នៅក្នុងកិច្ចដំណើរការនីតិវិធី លើបណ្តឹងសាទុក្ខនៃសំណុំរឿង ០០២/០១ ឬដាក់សារណារបស់ *អ្នកដែលពុំមែនជាភាគីនៃរឿងក្តី*³⁵។

³¹ ដីកាសម្រេចបន្តសវនាការលើបណ្តឹងសាទុក្ខ (F30/17) ។

³² សូមមើល ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ១៦ ខែ កុម្ភៈ ឆ្នាំ ២០១៦ ឯកសារលេខ F1/5.1 ។

³³ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ១៨ ខែ កុម្ភៈ ឆ្នាំ ២០១៦ ឯកសារលេខ F1/7.1 ទំព័រ ៦៧។

³⁴ ដីកាកំណត់កាលបរិច្ឆេទប្រកាសសាលដីកា (F34)។

³⁵ សេចក្តីសម្រេចទីមួយស្តីពីបទអន្តរាគមន៍ (F20/1)។ សេចក្តីសម្រេចទីពីរស្តីពីបទអន្តរាគមន៍ (F31/1)។

២. សំណើសុំឱ្យដាក់ភស្តុតាងបន្ថែម

២.ក. ប្រវត្តិនិតិវិធី

១៧. នៅក្នុងអំឡុងពេលនៃកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីលើបណ្តឹងសាទុក្ខ នួន ជា បានលើកឡើងជាច្រើនតាមរយៈសំណើសុំឱ្យអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលទទួលយក និងពិចារណាភស្តុតាងបន្ថែម។ សំណើរបស់គាត់បានរួមបញ្ចូលការស្វែងរកដើម្បីឱ្យទទួលបានសម្ភារជាសោតទស្សន៍ ការស្នើសុំឱ្យកោះហៅបុគ្គលចំនួន ១៦ នាក់មកធ្វើជាសាក្សី និងការទទួលយកសម្ភារជាឯកសារ ឬសោតទស្សន៍ ធ្វើជាភស្តុតាង³⁶។

១៨. នៅថ្ងៃទី ០១ ខែ មេសា ឆ្នាំ ២០១៥ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានទទួលយកផ្នែកខ្លះនៃសំណើរបស់ នួន ជា និងបានផ្ដើមបើកកិច្ចស៊ើបសួរបន្ថែមដោយចៅក្រមតំណាងពីររូប អនុលោមតាមវិធាន ៩៣ នៃវិធានផ្ទៃក្នុង³⁷។ នៅក្នុងក្របខ័ណ្ឌនៃកិច្ចស៊ើបសួរនេះ Robert LEMKIN បានផ្តល់កំណត់ហេតុរបស់គាត់ដែលពុំបានផ្សព្វផ្សាយជាសាធារណៈ និងបានអះអាងថា កំណត់ហេតុទាំងនេះគឺជាសេចក្តីសង្ខេបខ្លីម្នាក់នៃកិច្ចសម្ភាសន៍ដែល រូបគាត់ និង ថេត សម្បត្តិ បានធ្វើឡើងជាមួយបុគ្គលចំនួន ៤ នាក់ ដែលបុគ្គលនេះគាត់បានលើកឡើងនៅក្នុងកិច្ចសម្ភាសន៍របស់គាត់ជាមួយនឹងចៅក្រមតំណាង³⁸ (“កំណត់ហេតុរបស់ Robert LEMKIN”)³⁹។ ផ្អែកតាមសេចក្តីសម្រេចបណ្តោះអាសន្នទីបីស្តីពីកិច្ចស៊ើបសួរបន្ថែម (F2/4/3/3/5) Robert LEMKIN ក្រោយមកបានផ្តល់អ្វីដែលគាត់ហៅថា ប្រតិចារិកនៃកិច្ចសម្ភាសន៍ជាមួយនឹងបុគ្គលបួននាក់នោះ (“ប្រតិចារិក LEMKIN”)⁴⁰។

១៩. នៅថ្ងៃទី ២៩ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៥ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានទទួលយកផ្នែកខ្លះនៃសំណើបន្ថែមរបស់ នួន ជា សុំឱ្យទទួលយកកំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយរបស់សាក្សី ទាត់ ធឿន⁴¹(SCW-5) ធ្វើជាភស្តុតាង

³⁶ សូមមើល សេចក្តីសង្ខេបនៃប្រវត្តិនិតិវិធី ផ្នែកសម្រេចសេចក្តីលើសំណើសុំដាក់ភស្តុតាងបន្ថែមដែលពុំទាន់បានសម្រេច (F2/9)។

³⁷ សេចក្តីសម្រេចបណ្តោះអាសន្នទីមួយស្តីពីកិច្ចស៊ើបសួរបន្ថែម (F2/4/3) កថាខណ្ឌ ២៤ ដល់ ២៦។

³⁸ កំណត់ហេតុនៃកិច្ចសម្ភាសន៍របស់ Robert LEMKIN ថ្ងៃទី ១៨ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៥ (F2/4/3/1)។

³⁹ ឧបសម្ព័ន្ធ-កំណត់ហេតុរបស់ Robert LEMKIN ស្តីពីកម្មវិធីនយោបាយរបស់ ហ្វឹម រស់ ថ្ងៃទី ១៥ ខែ មិថុនា ឆ្នាំ ២០១៥ (F2/4/3/3.1)។

⁴⁰ ប្រតិចារិកដែលបានផ្តល់ដោយ Robert LEMKIN ថ្ងៃទី ០២ ខែ តុលា ឆ្នាំ ២០១៥ (F2/4/3/3/6.2)។

⁴¹ កត់សម្គាល់ថា ឈ្មោះរបស់គាត់ប្រកបជាភាសាឡាតាំង “TOIT Thoeurn”(ទាត់ ធឿន)។ នៅក្នុងរាល់សេចក្តីសម្រេចក្នុងសំណុំរឿង ០០២/០១ រួមទាំងសាលដីកានេះផងដែរ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលប្រើប្រាស់ភាសាឡាតាំងនេះ។

និងកោះហៅសាក្សី សំ សិទ្ធិ (SCW-3) សាក្សី សៅ វ៉ែន (SCW-4) និងទាត់ ធឿន មកផ្តល់សក្ខីកម្ម⁴² ដែលអ្នកទាំងអស់នេះបានធ្វើឡើងនៅថ្ងៃទី ០២ ទី០៣ និង ទី០៦ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០១៦⁴³។

២០. នៅថ្ងៃទី ២១ ខែ តុលា ឆ្នាំ ២០១៥ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានចេញសេចក្តីសម្រេចមួយដោះស្រាយលើសំណើដែលនៅសេសសល់របស់ នួន ជា ដែលសុំឱ្យទទួលយកភស្តុតាងបន្ថែម⁴⁴ ដោយបានផ្តល់សំអាងហេតុដូចតទៅថា ដោយអនុលោមតាមវិធាន ១០៤(១) នៃវិធានផ្ទៃក្នុង អង្គជំនុំជម្រះបានទទួលយកជាភស្តុតាងនូវ (i) កំណត់ហេតុជាវីដេអូនៃកិច្ចសម្ភាសន៍របស់ចៅក្រម Silvia CARTWRIGHT ដែលបានធ្វើឡើងនៅវិទ្យាស្ថាន Aspen ក្នុងខែ វិច្ឆិកា ឆ្នាំ ២០១៣ ដែលពេលនោះ លោកស្រី គឺជាចៅក្រមនៃអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង (“កិច្ចសម្ភាសន៍របស់ចៅក្រម CARTWRIGHT”)⁴⁵ (ii) សេចក្តីដកស្រង់ចេញពីសៀវភៅចំណងជើងថា *ចៅក្រម និងខ្មែរក្រហម* និពន្ធដោយអតីតសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេត Marcel Lemonde (“សេចក្តីដកស្រង់ចេញពីសៀវភៅរបស់ LEMONDE”)⁴⁶ (iii) ប្រតិចារិកចំនួន ២ របស់ ពេជ្រ ជឹម នៃសក្ខីកម្មចុះថ្ងៃទី ២៣ និង ២៤ ខែ មេសា ឆ្នាំ ២០១៥ នៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងក្នុងសំណុំរឿង ០០២/០២ (“ប្រតិចារិករបស់ ពេជ្រ ជឹម”)⁴⁷ (iv) ប្រតិចារិករបស់ ទាត់ ធឿន នៃកិច្ចសម្ភាសន៍ជាមួយនឹង ថេត សម្បត្តិ និង Robert LEMKIN⁴⁸ និងផ្អែកតាមគំនិតផ្តួចផ្តើមរបស់ខ្លួន (v) កំណត់ហេតុនៃកិច្ចសម្ភាសន៍ជាលាយលក្ខណ៍អក្សររបស់មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា (DC-Cam) ជាមួយ សៅ វ៉ែន (“កិច្ចសម្ភាសន៍របស់ DC-Cam ជាមួយ សៅ

⁴² សេចក្តីសម្រេចស្តីពីការកោះហៅសាក្សីនៅដំណាក់កាលបណ្តឹងសាទុក្ខ (F2/5) កថាខណ្ឌ ២៦។

⁴³ ដីកាកំណត់កាលបរិច្ឆេទសវនាការលើភស្តុតាង (F24)។

⁴⁴ ផ្នែកសម្រេចសេចក្តីស្តីពីសំណើសុំដាក់ភស្តុតាងបន្ថែមដែលពុំទាន់បានសម្រេច (F2/9) កថាខណ្ឌ ៦ ដល់ ៧។

⁴⁵ ឧបសម្ព័ន្ធ ៣៖ កិច្ចសម្ភាសន៍របស់ចៅក្រម Silvia Cartwright នៅវិទ្យាស្ថាន Aspen (ថ្ងៃទី ០៧ ខែ វិច្ឆិកា ឆ្នាំ ២០១៣) ថ្ងៃទី ២១ ខែ តុលា ឆ្នាំ ២០១៥ F2/9.3R។

⁴⁶ ឧបសម្ព័ន្ធ ៤៖ សេចក្តីដកស្រង់ចេញពីសៀវភៅ Marcel Lemonde៖ Un juge face aux Khmers Rouges (ចៅក្រម និងខ្មែរក្រហម) ថ្ងៃទី ២១ ខែ តុលា ឆ្នាំ ២០១៥ ឯកសារលេខ F2/9.4 (ការបញ្ចូលគ្នានូវសេចក្តីដកស្រង់ចេញពីសៀវភៅដែលបានដាក់ក្នុងសំណុំរឿង E189/3/1/7.1.1 E189/3/1/7.1.2 E189/3/1/7.1.3 និង E189/3/1/7.1.4)។

⁴⁷ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៣ ខែ មេសា ឆ្នាំ ២០១៥ (ពេជ្រ ជឹម)(សំណុំរឿង ០០២/០២) ឯកសារលេខ F2/6.1.1។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៤ ខែ មេសា ឆ្នាំ ២០១៥ (ពេជ្រ ជឹម)(សំណុំរឿង ០០២/០២) ឯកសារលេខ F2/6.1.2។

⁴⁸ កិច្ចសម្ភាសន៍របស់ ទាត់ ធឿន ជាមួយ ថេត សម្បត្តិ និង Robert LEMKIN ចុះថ្ងៃទី ២១ ខែ តុលា ឆ្នាំ ២០១៥ (F2/9.2) (សេចក្តីដកស្រង់ចេញពីប្រតិចារិករបស់ LEMKIN)។

វ៉ន”)⁴⁹ ហេតុនេះ អង្គជំនុំជម្រះបានសម្រេចបដិសេធសំណើសេសសល់ដទៃទៀតរបស់ នួន ជា សុំដាក់ភស្តុតាងបន្ថែម និងបិទកិច្ចស៊ើបសួរបន្ថែមដែលខ្លួនបានធ្វើឡើង។

២១.នៅថ្ងៃទី ១១ ខែ កុម្ភៈ ឆ្នាំ ២០១៦ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានសម្រេចបដិសេធសំណើរបស់ នួន ជា ដែលស្នើសុំឱ្យអង្គជំនុំជម្រះពិចារណាលើផ្នែកសម្រេចសេចក្តីរបស់ខ្លួនឡើងវិញ ស្តីពីសំណើសុំដាក់ភស្តុតាងបន្ថែមដែលពុំទាន់បានសម្រេច (F2/9) ឬផ្តល់សំអាងហេតុពាក់ព័ន្ធឱ្យបានមុនការបន្តសវនាការលើបណ្តឹងសាទុក្ខ ហើយអង្គជំនុំជម្រះបានបញ្ជាក់ថា សំអាងហេតុទាំងនោះនឹងត្រូវផ្តល់នៅក្នុងសាលដីកានេះលើផ្នែកអង្គសេចក្តីនៃបណ្តឹងសាទុក្ខ⁵⁰។

២២.ហេតុដូច្នេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនឹងផ្តល់សំអាងហេតុសម្រាប់សេចក្តីសម្រេចដែលបានធ្វើឡើងនៅក្នុងផ្នែកសម្រេចសេចក្តីរបស់ខ្លួនស្តីពីសំណើសុំដាក់ភស្តុតាងបន្ថែមដែលពុំទាន់បានសម្រេចនោះ(F2/9)។

២.២.ក្របខ័ណ្ឌច្បាប់

២៣.នៅក្នុងសេចក្តីសម្រេចស្តីពីកោះហៅសាក្សីនៅដំណាក់កាលបណ្តឹងសាទុក្ខ (F2/5)⁵¹ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានផ្តល់សេចក្តីសង្ខេបនៃច្បាប់ជាធរមាន សម្រាប់ភស្តុតាងបន្ថែមលើបណ្តឹងសាទុក្ខដូចខាងក្រោម៖

អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរំលឹកថា មានលក្ខខណ្ឌពីរសម្រាប់អង្គជំនុំជម្រះ ក្នុងការទទួលយកភស្តុតាងថ្មីលើបណ្តឹងសាទុក្ខ។ ទីមួយ វិធាន ១០៨(៧) នៃវិធានផ្ទៃក្នុង បានកំណត់លក្ខណៈវិនិច្ឆ័យដែលត្រូវអនុវត្តតាម ក្នុងការសម្រេចលើសំណើរបស់ភាគីសុំដាក់ភស្តុតាងបន្ថែម។ នេះជាលក្ខខណ្ឌធម្មតាសម្រាប់ការបង្ហាញភស្តុតាងលើបណ្តឹងសាទុក្ខ។ វិធាន ១០៨(៧) នៃវិធានផ្ទៃក្នុងចែងដូចនៅក្នុងផ្នែកដែលពាក់ព័ន្ធថា៖

ភាគី អាចស្នើសុំបន្ថែមភស្តុតាងចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូល យោងតាមវិធាន ៨៧ (៣) នៃវិធានផ្ទៃក្នុង បើសិនជាភស្តុតាងនោះមិនអាចរកបានក្នុងពេលសវនាការ ហើយដែលជាកត្តាកំណត់នាំឱ្យឈានដល់ការធ្វើសេចក្តីសម្រេចនៅក្នុងសវនាការ។ សេចក្តីស្នើសុំបន្ថែម

⁴⁹ កិច្ចសម្ភាសន៍របស់ សៅ វ៉ន ជាមួយ DC-Cam នៅថ្ងៃទី ២០ ខែ មេសា ឆ្នាំ ២០១១ (F2/9.1)។

⁵⁰ សេចក្តីសម្រេចលើសំណើរបស់ នួន ជា សុំឱ្យធ្វើការពិចារណាឡើងវិញ (F2/10/3) ទំព័រ ៤ ដល់ ៥។

⁵¹ សេចក្តីសម្រេចទីមួយលើសំណើសុំកោះហៅសាក្សី (F2/5) កថាខណ្ឌ ១៥ ដល់ ១៧។

ភស្តុតាង ត្រូវបញ្ជាក់ឱ្យបានច្បាស់លាស់អំពីទំនាក់ទំនងដោយផ្ទាល់រវាងភស្តុតាងបន្ថែមថ្មីនេះ ជាមួយនឹងសម្ភាសន៍ហេតុជាក់លាក់ដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានលើក។

អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរំលឹកថា វិធាននេះអនុវត្តទៅលើអង្គហេតុថ្មីដែលទើបតែរក ឃើញ និងមធ្យោបាយថ្មីដែលជាភស្តុតាង (*facta noviter producta and facta noviter reperta*)⁵²។

ដូច្នេះ បន្ថែមទៅលើបទដ្ឋានទូទៅនៃភាពអាចទទួលយកបានតាមវិធាន ៨៧(៣) នៃវិធានផ្ទៃក្នុង បទ ដ្ឋានដែលមានបីចំណុចនេះ បានអនុវត្តចំពោះសេចក្តីសម្រេចលើសំណើសុំភស្តុតាងបន្ថែមនៅដំណាក់ កាលបណ្តឹងសាទុក្ខ។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលត្រូវជឿជាក់ដោយខ្លួនឯងថា ភស្តុតាងដែលបានផ្តល់ ឱ្យនោះ៖ (i) ពុំអាចរកបានពេលជំនុំជម្រះ (ii) ជាកត្តាកំណត់នាំឱ្យឈានដល់ការធ្វើសេចក្តីសម្រេច នៅក្នុងសវនាការលើបណ្តឹងសាទុក្ខ និង (iii) ទាក់ទងទៅនឹងសម្ភាសន៍ហេតុជាក់លាក់របស់អង្គជំនុំ ជម្រះសាលាដំបូង។ ទាក់ទងទៅនឹងចំណុចទីមួយ យុត្តិសាស្ត្រនៅកម្រិតអន្តរជាតិ តម្រូវឱ្យអ្នកដាក់ ពាក្យស្នើសុំត្រូវបង្ហាញថា “ភស្តុតាង [ដែលបានស្នើឡើង] ពុំអាចរកបាននៅពេលជំនុំជម្រះ បើទោះបី ជាបានប្រឹងប្រែងស្វែងរកដោយយកចិត្តទុកដាក់យ៉ាងណាក៏ដោយ”⁵³។ លក្ខខណ្ឌតម្រូវនេះមានសារៈ សំខាន់សម្រាប់ជៀសវាងកុំឱ្យប្រើប្រាស់យុត្តិសាស្ត្រតវ៉ាក្តីដែលជាការរំខាន និងគ្មានប្រសិទ្ធភាព⁵⁴។

ទីពីរ វិធាន ១០៤(១) នៃវិធានផ្ទៃក្នុងបញ្ជាក់ថា អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូល អាច“កោះហៅសាក្សីថ្មី” ក្នុងការសម្រេចលើបណ្តឹងសាទុក្ខដែលខ្លួនបានទទួល។ អំណាចនេះ ជាឆន្ទានុសិទ្ធិដែលអង្គជំនុំជម្រះ អាចប្រើប្រាស់តាមគំនិតផ្តួចផ្តើមរបស់ខ្លួន នៅពេលដែលប្រយោជន៍យុត្តិធម៌តម្រូវ ដោយធ្វើការ ពិចារណាទៅលើកាលៈទេសៈជាក់លាក់នៃរឿងក្តី⁵⁵។ ក្នុងការកំណត់បែបនេះ អង្គជំនុំជម្រះនឹងត្រូវ

⁵² [ជើងទំព័រ ៤៨ ក្នុងសេចក្តីសម្រេចទីមួយលើសំណើសុំកោះហៅសាក្សី (F2/5)] [សេចក្តីសម្រេចបណ្តោះអាសន្នទីមួយស្តីពីកិច្ច ស៊ើបសួរបន្ថែម (F2/4/3)] កថាខណ្ឌ ១៥។

⁵³ [ជើងទំព័រ ៤៩ ក្នុងសេចក្តីសម្រេចទីមួយលើសំណើសុំកោះហៅសាក្សី (F2/5)] *សូមមើល* សាលដីការឿងក្តី Lubanga (ICC) កថាខណ្ឌ ៥០ (សង្ខេបយុត្តិសាស្ត្ររបស់តុលាការ ICTY និង ICTR ត្រង់ចំណុចនេះ)។

⁵⁴ [ជើងទំព័រ ៥០ ក្នុងសេចក្តីសម្រេចទីមួយលើសំណើសុំកោះហៅសាក្សី ឯកសារលេខ (F2/5)] *សូមមើល* សាលដីការឿងក្តី Nahimana (ICTR) កថាខណ្ឌ ៤ ដល់ ៥។ [សេចក្តីសម្រេចលើសំណើសុំដាក់ភស្តុតាងបន្ថែម រឿងក្តី Kupreškić (ICTY)] កថា ខណ្ឌ ៣។

⁵⁵ [ជើងទំព័រ ៥១ ក្នុងសេចក្តីសម្រេចទីមួយលើសំណើសុំកោះហៅសាក្សី (F2/5)] *សូមមើល* [សាលដីកា រឿងក្តី Lubanga (ICC)] កថាខណ្ឌ ៦២ (ក្នុងនោះ អង្គជំនុំជម្រះសាលាកំពូលនៃតុលាការព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិ (ICC) បានយល់ឃើញថា អង្គជំនុំជម្រះមាន

ពិចារណា ថាតើភស្តុតាងថ្មីនេះ“នឹងជួយក្នុងការស្វែងរកការពិត” ដែរ ឬយ៉ាងណា⁵⁶។ ការប្រើប្រាស់
អំណាចនេះពុំបានធ្វើឱ្យប៉ះពាល់ដល់ការសម្រេចរបស់អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលលើទង្វើករណីរបស់
នួន ជា ដែលបានលើកឡើងថា អង្គជំនុំជម្រះគប្បីប្រើប្រាស់យុត្តាធិការបណ្តឹងសាទុក្ខក្នុងការជំនុំជម្រះ
សាជាថ្មីលើការយល់ឃើញផ្នែកអង្គហេតុរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ឡើយ⁵⁷។

២៤. នៅក្នុងផ្នែកខាងក្រោមនេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិភាក្សាលម្អិតលើច្បាប់ជាធរមានទាក់ទងទៅនឹង
ភស្តុតាងបន្ថែមលើបណ្តឹងសាទុក្ខ។

២.ខ.១. “កត្តាកំណត់”តាមវិធាន ១០៨(៧) នៃវិធានផ្ទៃក្នុង

២៥. អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់តាំងពីដំបូងថា ក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌកម្ពុជាពុំបានចែងអំពីសេចក្តី
ណែនាំជាបទដ្ឋានស្តីពីលក្ខណៈវិនិច្ឆ័យសម្រាប់គ្រប់គ្រងការបង្ហាញភស្តុតាងថ្មី នៅដំណាក់កាលបណ្តឹងសាទុក្ខ
ឡើយ⁵⁸។ បន្ថែមលើនេះទៀត ដូចបានបង្ហាញនៅខាងក្រោម អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាលើការឃើញថា
“ច្បាប់ អ.វ.ត.ក. បានកំណត់នីតិវិធីនៃការពិនិត្យឡើងវិញមួយដាច់ដោយឡែក”⁵⁹ ដែលជាចាំបាច់ត្រូវបាន
បំពេញបន្ថែមដោយវិធានស្តីពីការដាក់ភស្តុតាងបន្ថែមដែលស្របជាមួយច្បាប់ អ.វ.ត.ក. ប៉ុន្តែខុសប្លែកពីវិធាន
ក្នុងស្រុក។ អាស្រ័យហេតុនេះ ក្នុងការបកស្រាយវិធាន ១០៨(៧) អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលស្វែងរកការ
ណែនាំក្នុងបទដ្ឋាននីតិវិធីដែលបានបង្កើតឡើងក្នុងកម្រិតអន្តរជាតិ⁶⁰។

២៦. វិធាន ១១៥(ខ) នៃវិធានស្តីពីនីតិវិធី និងភស្តុតាងរបស់តុលាការព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិសម្រាប់អតីតប្រទេស

ឆន្ទានុសិទ្ធិទទួលយកភស្តុតាងលើបណ្តឹងសាទុក្ខ បើទោះបីជាមានការយល់ឃើញអវិជ្ជមានមួយ ឬច្រើនអំពីលក្ខណៈវិនិច្ឆ័យដែល
កំណត់ភាពអាចទទួលយកបាននៃភស្តុតាងលើបណ្តឹងសាទុក្ខក៏ដោយ)។

⁵⁶ [ជើងទំព័រ ៥២ ក្នុងសេចក្តីសម្រេចទីមួយលើសំណើសុំកោះហៅសាក្សី (F2/5)] សូមមើល វិធាន ៨៧(៤) នៃវិធានផ្ទៃក្នុងដែលត្រូវ
អានភ្ជាប់ជាមួយនឹងវិធាន ១០៤ ស្ទួន នៃវិធានផ្ទៃក្នុង។

⁵⁷ សេចក្តីសម្រេចទីមួយលើសំណើសុំកោះហៅសាក្សី (F2/5) កថាខណ្ឌ ១៥ ដល់ ១៧។

⁵⁸ សូមមើលមាត្រា ៣៩៤ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌកម្ពុជា (ចែងថា “ក្រោយពេលសួរចម្លើយជនជាប់ចោទរួច ប្រធានស្តាប់ចម្លើយ
ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី និងអ្នកទទួលខុសត្រូវរដ្ឋប្បវេណីតាមលំដាប់លំដោយដែលខ្លួនយល់ឃើញថា មានប្រយោជន៍។ សាក្សី និងអ្នក
ជំនាញនឹងត្រូវបានគេស្តាប់ចម្លើយលុះត្រាតែតុលាការបង្គាប់ឱ្យធ្វើដូច្នោះ”)។

⁵⁹ សូមមើលខាងក្រោម កថាខណ្ឌ ៩១ ជាអាទិ៍។

⁶⁰ សូមអាន មាត្រា ៣៣ ថ្មី ផ្តល់ជាមួយនឹងមាត្រា ៣៧ ថ្មី នៃច្បាប់ស្តីពីការបង្កើតអង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា។

យូហ្គេស្លាវី (“ICTY”) និងវិធាន ១១៥(ខ) នៃវិធានស្តីពីនីតិវិធី និងភស្តុតាងរបស់តុលាការព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិ សម្រាប់ប្រទេសរវ៉ង់ដា (“ICTR”) ចែងនៅក្នុងផ្នែកដែលពាក់ព័ន្ធដូចខាងក្រោម៖

ប្រសិនបើអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលយល់ឃើញថា ភស្តុតាងបន្ថែមនេះពុំអាចរកបាននៅពេលជំនុំជម្រះមានការជាប់ពាក់ព័ន្ធ និងមានភាពអាចជឿជាក់បាន អង្គជំនុំជម្រះនឹងត្រូវកំណត់ ថា តើភស្តុតាងនេះអាចជាកត្តាកំណត់ដែលនាំឱ្យឈានដល់ការធ្វើសេចក្តីសម្រេចនៅពេលជំនុំជម្រះ ដែរ ឬយ៉ាងណា

⁶¹ ។

២៧. ដោយផ្អែកលើបទប្បញ្ញត្តិខាងលើនេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនៃតុលាការ ICTY បានរកឃើញថា ភស្តុតាងបន្ថែមនៅក្នុងបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍ *ក្នុងចំណោមនោះ* ត្រូវតែជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹង “ការយល់ឃើញផ្នែកអង្គហេតុដែលជាមូលដ្ឋានសម្រាប់ការដាក់ពន្ធនាគារ ឬការប្រកាសទោស ក្នុងន័យថា ការយល់ឃើញទាំងនោះ មានសារៈសំខាន់ ឬចាំបាច់បំផុតសម្រាប់ការដាក់ពន្ធនាគារ ឬការប្រកាសទោស”⁶² និងថា ភស្តុតាងដែលស្នើឡើងនេះ “អាចមានឥទ្ធិពលដល់ការសម្រេចដាក់ពន្ធនាគារ បើនិយាយម្យ៉ាងទៀត ភស្តុតាងនេះត្រូវតែជាភស្តុតាងដែលអាចបង្ហាញថា ការសម្រេចនោះពុំទាន់មានមូលដ្ឋានរឹងមាំនៅឡើយ ប្រសិនបើពិចារណាក្នុងបរិបទនៃភស្តុតាងដែលបានបង្ហាញនៅពេលជំនុំជម្រះ”⁶³ ។ ដូចនេះ តម្រូវឱ្យមានការបង្ហាញនូវ “លទ្ធភាពជាក់ស្តែងថា សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង អាចមានភាពខុសប្លែកពីមុន ប្រសិនបើភស្តុតាងថ្មីត្រូវបានទទួលយក”⁶⁴ ។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនៃតុលាការ ICTY ក៏បានអះអាងផងដែរថា ជាកាតព្វកិច្ចរបស់ភាគីដែលស្នើសុំដាក់ភស្តុតាងបន្ថែមលើបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍ ដែលជាអ្នកបង្ហាញអំពីឥទ្ធិពលនោះ⁶⁵ ។

២៨. ដូចគ្នានេះដែរ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនៃតុលាការព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិ (“ICC”) បានអះអាងថា ទោះបីជា វិធាន ៦២ នៃបទប្បញ្ញត្តិរបស់ ICC ពុំបានតម្រូវជាពិសេសក៏ដោយ៖

⁶¹ វិធាន ១១៥(ខ) នៃវិធានស្តីពីនីតិវិធី និងភស្តុតាងរបស់តុលាការ ICTY និង វិធាន ១១៥(ខ) នៃវិធានស្តីពីនីតិវិធី និងភស្តុតាងរបស់តុលាការ ICTR ។

⁶² សេចក្តីសម្រេចលើសំណើសុំដាក់ភស្តុតាងបន្ថែម *រឿងក្តី Popović* (ICTY) កថាខណ្ឌ ៨។

⁶³ សេចក្តីសម្រេចលើសំណើសុំដាក់ភស្តុតាងបន្ថែម *រឿងក្តី Popović* (ICTY) កថាខណ្ឌ ៩។ *សូមមើលផងដែរ* សេចក្តីសម្រេចលើសំណើសុំដាក់ភស្តុតាងបន្ថែម *រឿងក្តី Nahimana* (ICTR) កថាខណ្ឌ ៦ (“ភស្តុតាងត្រូវតែអាចមានឥទ្ធិពលលើសាលក្រម ខ. ភស្តុតាងបានបង្ហាញថា ការសម្រេចដាក់ពន្ធនាគារមានមូលដ្ឋានរឹងមាំ”។

⁶⁴ សេចក្តីសម្រេចលើសំណើសុំដាក់ភស្តុតាងបន្ថែម *រឿងក្តី Popović* (ICTY) កថាខណ្ឌ ៩។

⁶⁵ សេចក្តីសម្រេចលើសំណើសុំដាក់ភស្តុតាងបន្ថែម *រឿងក្តី Krajisnik* (ICTY) កថាខណ្ឌ ៧។

[ក៏] ជាការចាំបាច់ត្រូវលើកពីលក្ខណៈវិនិច្ឆ័យបង្ហាញថា ភស្តុតាងបន្ថែមនេះអាចនាំឱ្យអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងឈានទៅកែប្រែការសម្រេចដាក់ពន្ធនាគារខុសប្លែកពីមុនទាំងស្រុង ឬផ្នែកខ្លះ។ លក្ខណៈវិនិច្ឆ័យនេះ ផ្អែកលើគោលការណ៍ដែលថា ភស្តុតាងគប្បីត្រូវបានបង្ហាញឱ្យបានច្រើនតាម ដែលអាចធ្វើទៅបាននៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ប៉ុន្តែមិនមែននៅដំណាក់កាលបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍ឡើយ។ អាស្រ័យហេតុនេះ ប្រសិនបើភស្តុតាងបន្ថែមពុំបានបង្ហាញថា មានសារៈសំខាន់គ្រប់គ្រាន់ និងពុំអាចធ្វើឱ្យការសម្រេចដាក់ពន្ធនាគារប្រែប្រួលទេនោះ គឺពុំមានហេតុផលណាដែលត្រូវអនុញ្ញាតឱ្យលើកឡើងនៅដំណាក់កាលបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍ឡើយ^{៦៦}។

២៩.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលយល់ស្របជាមួយនឹងគោលការណ៍ដូចបានរំលឹកខាងលើថា តាមធម្មតា ភស្តុតាងគប្បីត្រូវបានបង្ហាញនៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង។ ការធ្វើដូច្នេះ គឺស្របជាមួយនឹងចរិតលក្ខណៈជាអ្នកកែតម្រូវនៃកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីលើបណ្តឹងសាទុក្ខនៅ អ.វ.ត.ក. ដែលជាប្រព័ន្ធមួយក្នុងនោះអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង“មានកាតព្វកិច្ចសំខាន់ក្នុងការផ្តល់ការយល់ឃើញផ្នែកអង្គហេតុ” ហើយអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលមានតួនាទីក្នុងការផ្ទៀងផ្ទាត់ឱ្យឃើញថា លក្ខខណ្ឌក្នុងការបង្ហាញធាតុផ្សំនៃបទចោទឱ្យស្របពីវិមតិសង្ស័យត្រូវបានបំពេញ ដោយពុំចាំបាច់ធ្វើការវាយតម្លៃសាជាថ្មីលើភស្តុតាងឡើយ^{៦៧}។

៣០.អាស្រ័យហេតុនេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលយល់ឃើញថា ដើម្បីបញ្ជាក់ថា ភស្តុតាងបន្ថែមដែលបានស្នើឡើងនោះ អាចជាកត្តាឈានទៅរកការធ្វើសេចក្តីសម្រេចបាន ភាគីដែលស្នើសុំភស្តុតាងត្រូវតែបង្ហាញថា ភស្តុតាងនេះ ប្រសិនបើបានដាក់នៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង អាចនាំឱ្យអង្គជំនុំជម្រះនេះធ្វើការសម្រេចពីពន្ធនាគារខុសប្លែកពីមុនទាំងស្រុង ឬផ្នែកខ្លះ។ ក្នុងការវាយតម្លៃបែបនេះ ភស្តុតាងបន្ថែមដែលបានស្នើឡើង ត្រូវតែបានវាយតម្លៃទៅតាមបរិបទនៃភស្តុតាង ដែលបានដាក់នៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ទាក់ទងទៅនឹងការយល់ឃើញផ្នែកអង្គហេតុ ដែលមានលក្ខណៈសំខាន់ ឬចាំបាច់បំផុតចំពោះការសម្រេចដាក់ពន្ធនាគារ ឬការប្រកាសទោស។ អាស្រ័យលើភាគីដែលស្នើសុំដាក់ភស្តុតាងបន្ថែម ក្នុងការបង្ហាញពីឥទ្ធិពលរបស់ភស្តុតាងដែលបានស្នើសុំដាក់បន្ថែមនោះ។

^{៦៦} សាលាដីកាអៀងក្លី Lubanga (ICC) កថាខណ្ឌ ៥៩ (ជើងទំព័រលុបចោល)។

^{៦៧} សូមមើលខាងក្រោម កថាខណ្ឌ ៩៤។

២.១.២. “ផលប្រយោជន៍យុត្តិធម៌” ទាក់ទងទៅនឹងវិធាន ១០៤(១) នៃវិធានផ្ទៃក្នុង

៣១. ទាក់ទងទៅនឹងការពិនិត្យភស្តុតាង “ថ្មី” តាមវិធាន ១០៤(១)^{៦៨} នៃវិធានផ្ទៃក្នុង លក្ខណៈវិនិច្ឆ័យនៃ “កត្តា កំណត់” ពុំបានកំណត់ច្បាស់លាស់ឡើយ។ ជាក់ស្តែង វិធាន ១០៤(១) នៃវិធានផ្ទៃក្នុងពុំបានបញ្ជាក់ច្បាស់លាស់ ថា តើអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលគប្បីផ្អែកលើលក្ខណៈវិនិច្ឆ័យណាខ្លះ ក្នុងការពិនិត្យភស្តុតាងបន្ថែមនៅក្នុងនីតិ វិធីនៃបណ្តឹងសាទុក្ខឡើយ។ នៅក្នុងសេចក្តីសម្រេចស្តីពីកោះហៅសាក្សីនៅដំណាក់កាលបណ្តឹងសាទុក្ខ (F2/5) អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបញ្ជាក់ថា នៅក្នុងការអនុវត្តឆន្ទានុសិទ្ធិរបស់ខ្លួនតាមវិធាន ១០៤(១) នៃវិធានផ្ទៃ ក្នុង ដើម្បីកោះហៅសាក្សីដែលជាភស្តុតាង “ថ្មី” អង្គជំនុំជម្រះត្រូវពិចារណាលើបញ្ហា ថា តើការកោះហៅសាក្សី នេះ “មានផលប្រយោជន៍យុត្តិធម៌” ក្នុងន័យថា “អាចជួយស្វែងរកការពិតបាន”^{៦៩} ដែរ ឬយ៉ាងណា។ នេះរួម បញ្ចូលករណីដែលអង្គជំនុំជម្រះត្រូវប្រឈមជាមួយនឹងភស្តុតាងដោះបន្ទុកមានសក្តានុពល ដែលភស្តុតាងនេះ ចាំបាច់ត្រូវទទួលយកដើម្បីជៀសវាងភាពមិនយុត្តិធម៌ ឬក្នុងករណីដែលជនជាប់ចោទបានលើកពីភាពមន្ទិល សង្ស័យ ដែលមានលក្ខណៈធ្ងន់ធ្ងរទាក់ទងទៅនឹងភាពសមស្របនៃការធ្វើកំណត់ហេតុភស្តុតាងគន្លឹះ^{៧០}។ វិធាន ១០៤(១) នៃវិធានផ្ទៃក្នុងក៏បានអនុញ្ញាតផងដែរឱ្យបង្ហាញភស្តុតាងដែលពាក់ព័ន្ធយ៉ាងជិតស្និទ្ធទៅនឹងភស្តុតាង ដទៃទៀត ដែលមាននៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះ ឬដែលអាចមានឥទ្ធិពលយ៉ាងខ្លាំងលើភាពអាចជឿទុកចិត្តបាន ឬភាពអាចជឿជាក់បាន។

៣២. ហេតុនេះ សេចក្តីសម្រេចកោះហៅសាក្សីដែលជាភស្តុតាងបន្ថែមតាមវិធាន ១០៤(១) នៃវិធានផ្ទៃក្នុង គឺ ជាឆន្ទានុសិទ្ធិរបស់អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលទាំងស្រុង។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូល នៅពេលប្រើប្រាស់ឆន្ទានុសិទ្ធិក្នុងការអនុវត្តតួនាទីរបស់ខ្លួន ជាចម្បងត្រូវកំណត់ ថា តើសាលក្រមមានកំហុស ដោយមូលហេតុកំហុសអង្គច្បាប់នាំឱ្យមោឃៈ ឬកំហុសអង្គហេតុនាំឱ្យមានភាពមិនយុត្តិធម៌ ដែរ ឬយ៉ាងណា ដោយមិនចាំបាច់បើកការជំនុំជម្រះលើអង្គសេចក្តីជាលើកទីពីរឡើយ^{៧១}។ ក្នុងរឿងនេះ ក៏ត្រូវផ្តល់ព័ត៌មានអំពី ការកំណត់ថា ភស្តុតាងបន្ថែមនោះ គឺ “អាចជួយស្វែងរកការពិត” បាន ហើយអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពុំ គប្បីទទួលយកដោយងាយៗនូវភស្តុតាងបន្ថែមដែលជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងអង្គហេតុ ដែលពុំមានសក្តានុពលនាំឱ្យ

^{៦៨} វិធាន ១០៤(១) នៃវិធានផ្ទៃក្នុង។

^{៦៩} សេចក្តីសម្រេចទីមួយលើសំណើសុំកោះហៅសាក្សី (F2/5) កថាខណ្ឌ ១៧។

^{៧០} សេចក្តីសម្រេចទីមួយលើសំណើសុំកោះហៅសាក្សី (F2/5) កថាខណ្ឌ ២៣ និង ២៥។

^{៧១} សូមមើលខាងក្រោម កថាខណ្ឌ ៩៤។

មានឥទ្ធិពលដល់ការសម្រេចដាក់ពន្ធនាគារ ពីព្រោះបើទទួលយកដោយងាយៗ នោះជាបញ្ហាប្រឈមទៅនឹងតួនាទីរបស់ខ្លួន ដោយសារជាការបំពេញការងារដែលពុំជាប់ពាក់ព័ន្ធ។ ហេតុនេះ លើកលែងតែមានករណីពិសេស អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលជាគោលការណ៍ អាចពិនិត្យភស្តុតាងបន្ថែមនៅក្នុងនីតិវិធីបណ្តឹងសាទុក្ខតាមវិធាន ១០៤(១) នៃវិធានផ្ទៃក្នុងបាន ក្នុងកាលៈទេសៈដែលភស្តុតាងនេះ ប្រសិនបើបានដាក់នៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងនោះ អាចនាំឱ្យអង្គជំនុំជម្រះនេះធ្វើការសម្រេចពីពន្ធនាគារខុសប្លែកពីមុនទាំងស្រុង ឬផ្នែកខ្លះ។ ក្នុងការវាយតម្លៃបែបនេះ ភស្តុតាងដែលបានស្នើឡើង ត្រូវតែបានវាយតម្លៃទៅតាមបរិបទនៃភស្តុតាងដែលបានដាក់នៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងទាក់ទងទៅនឹងការយល់ឃើញផ្នែកអង្គហេតុដែលមានសារៈសំខាន់ ឬចាំបាច់បំផុតដល់ការសម្រេចដាក់ពន្ធនាគារនោះ។

៣៣.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា ការបកស្រាយវិធាន ១០៤(១) នៃវិធានផ្ទៃក្នុងតាមវិធីសាស្ត្រដែលបានលើកឡើងខាងលើ នាំឱ្យមានភាពត្រួតគ្នាជាច្រើនរវាងបទប្បញ្ញត្តិនេះ និងវិធាន ១០៨(៧) នៃវិធានផ្ទៃក្នុង។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី ពុំមែនមានន័យថា វិធាន ១០៤(១) នៃវិធានផ្ទៃក្នុង មិនសំខាន់នោះទេ។ ជាការកត់សម្គាល់ ផ្អែកតាមវិធាននេះ ភស្តុតាងអាចត្រូវបានទទួលយកនៅក្នុងនីតិវិធីបណ្តឹងសាទុក្ខ ប្រសិនបើភស្តុតាងនោះ អាចរកបាននៅពេលជំនុំជម្រះលើអង្គសេចក្តី ប៉ុន្តែ ដោយផ្អែកលើហេតុផលផ្សេងៗ ទើបពុំត្រូវបានទទួលយក។ ដូចគ្នានេះដែរ វិធាននេះ អាចជាមូលដ្ឋានក្នុងការសម្រេចរបស់អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូល ដើម្បីពិនិត្យភស្តុតាងតាមគំនិតផ្តួចផ្តើមរបស់ខ្លួន ដោយពុំចាំបាច់មានសំណើសុំរបស់ភាគីឡើយ។

៣៤.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលគប្បីពិចារណាលើសំណើសុំដាក់ភស្តុតាង ដោយផ្អែកលើក្របខ័ណ្ឌច្បាប់ដែលបានលើកឡើងខាងលើ។ សេចក្តីសង្ខេបនៃសេចក្តីសន្និដ្ឋានរបស់ខ្លួនទាក់ទងនឹងសំណើនីមួយៗនឹងត្រូវធ្វើឡើងនៅក្នុងផ្នែកខាងក្រោម។

២.គ.សំណើសុំកោះហៅសាក្សី Gautam Kul CHANDRA (SCW-1) និង Paul IGNATIEFF (SCW-2)

៣៥.តាមការស្នើសុំនៅក្នុងសារណាបណ្តឹងសាទុក្ខ នួន ជា បានស្នើសុំឱ្យអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូល កោះហៅសាក្សី Kul CHANDRA (SCW-1) និង Paul IGNATIEFF (SCW-2) “អនុលោមតាមយុត្តាធិការពិនិត្យឡើងវិញលើបណ្តឹងសាទុក្ខ”⁷² និងហាក់បីដូចជាស្នើឡើងថា អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូល គប្បីកោះហៅ

⁷² សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៧៣០ (គ)។

បុគ្គលពីររូបនេះតាមគំនិតផ្តួចផ្តើមរបស់ខ្លួន ដែលបានទទួលស្គាល់នៅក្នុងវិធាន ១០៤(១) នៃវិធានផ្ទៃក្នុង។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី នួន ជា ពុំបានពន្យល់ពីមូលហេតុអ្វីដែលសាក្សីទាំងនេះគប្បីត្រូវបានកោះហៅ និងថា តើ សំណើនេះ ស្របជាមួយនឹងវិធាន ១០៤(១) នៃវិធានផ្ទៃក្នុង យ៉ាងដូចម្តេចឡើយ⁷³។ បុគ្គលពីររូបនេះពុំត្រូវបាន លើកឡើងនៅក្នុងសារណាបណ្តឹងសាទុក្ខ ប៉ុន្តែបានលើកឡើងនៅក្នុងសំណើសុំតែម្តង។ ដោយពុំបានលើកពី មូលដ្ឋានគាំទ្រនូវមូលហេតុដែលបុគ្គលពីររូបនេះគប្បីត្រូវបានកោះហៅនោះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូល សម្រេចបដិសេធសំណើនេះចោល។

២. យ. សំណើសុំកោះហៅសាក្សី ហេង សំរិន និង អ៊ុក ប៊ុនឈឿន

៣៦. នួន ជា បានស្នើសុំឱ្យអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកោះហៅសាក្សី ហេង សំរិន និង អ៊ុក ប៊ុនឈឿន ដោយ ស្របតាមវិធាន ១០៨(៧)⁷⁴នៃវិធានផ្ទៃក្នុង។ ដូចបានរៀបរាប់ខាងលើ បទប្បញ្ញត្តិនេះត្រឹមតែអនុញ្ញាតឱ្យលើក នៅដំណាក់កាលបណ្តឹងសាទុក្ខ នូវភស្តុតាងដែល“ពុំអាចរកបាននៅពេលសវនាការ”ប៉ុណ្ណោះ។ ទោះជាយ៉ាង ណាក្តី នួន ជា បានស្គាល់សាក្សីពីររូបដែលបានស្នើឡើងនោះនៅពេលជំនុំជម្រះ និងបានស្នើឡើងម្តងហើយម្តង ទៀតឱ្យសាក្សីនេះបង្ហាញខ្លួននៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងផងដែរ⁷⁵។ ចុងក្រោយ អង្គជំនុំជម្រះ

⁷³ សាក្សី Gautam Kul CHANDRA ទំនងជាបម្រើការជាមន្ត្រីទទួលបន្ទុកផ្នែកកម្មវិធីសម្រាប់អង្គការ UNICEF នៅក្នុងភ្នំពេញ ចាប់ពីឆ្នាំ ១៩៧៣ ដល់ ១៩៧៥។ នួន ជា បានស្នើឱ្យគាត់មកធ្វើជាសាក្សីនៅពេលជំនុំជម្រះដោយបានអះអាងថា គាត់បានផ្តល់ភស្តុ តាងអំពីលក្ខខណ្ឌទូទៅលើប្រជាជនមុនរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ (*សូមមើល* ឧបសម្ព័ន្ធ ៣៖ សេចក្តីសង្ខេបសាក្សី (E93/4.3) ទំព័រ ៣៥ ដល់ ៣៦)។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានបដិសេធសំណើនេះ ដោយបានពិចារណាលើការថា សាក្សីម្នាក់មិនគិតជាប់ពាក់ ព័ន្ធ ឬច្រើន (*សូមមើល* សេចក្តីប្រកាសស្តីពីសាក្សី (E312) ឧបសម្ព័ន្ធ II៖ បុគ្គលត្រូវបានស្នើឡើង ប៉ុន្តែពុំត្រូវបានស្តាប់នៅ ចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង (E312.2) ទំព័រ ៦ ដល់ ៧)។ ទាក់ទងទៅនឹងសាក្សី Paul IGNATIEFF ទំនងជាប្រធានអង្គការ UNICEF ក្នុងទីក្រុងភ្នំពេញចាប់ពីឆ្នាំ ១៩៧៣ ដល់ឆ្នាំ ១៩៧៥ និងថា នួន ជា ទំនងជាបានស្នើឱ្យអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងកោះហៅ សាក្សីសម្រាប់ហេតុផលដូចគ្នានឹងការកោះហៅ Gautam Kul CHANDRA (*សូមមើល* ឧបសម្ព័ន្ធ ៣៖ សេចក្តីសង្ខេបសាក្សី (E93/4.3) ទំព័រ ៥១ ដល់ ៥២ (ភាសាអង់គ្លេស))។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានពិចារណាលើការថា ពុំមានភាពចាំបាច់ក្នុងការ កោះហៅគាត់ ដោយផ្អែកលើភស្តុតាងជាមួយដែលមាននៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះ (*សូមមើល* សេចក្តីប្រកាសស្តីពីសាក្សី (E312) ឧបសម្ព័ន្ធ II៖ បុគ្គលត្រូវបានស្នើឡើង ប៉ុន្តែពុំត្រូវបានស្តាប់នៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង (E312.2) ទំព័រ ៨)។

⁷⁴ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៧៣០(ក)។

⁷⁵ សំណើទីប្រាំមួយរបស់ នួន ជា សុំឱ្យកោះហៅសាក្សី ហេង សំរិន (E236/5/1/1) កថាខណ្ឌ ៣ ដល់ ៨ (សង្ខេបប្រវត្តិនិតិវិធីនៃ សំណើសុំនៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង)។

សាលាដំបូងពុំបានទទួលយកសំណើនេះឡើយ⁷⁶។ អាស្រ័យហេតុនេះ បើទោះបីជាសាក្សីទាំងនេះពុំត្រូវបានអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងសម្រេចកោះហៅមកផ្តល់សក្ខីកម្ម (ការសម្រេចនេះត្រូវបានជំទាស់នៅដំណាក់កាលបណ្តឹងសាទុក្ខ)⁷⁷ និងជាការខិតខំប្រឹងប្រែងដោយយកចិត្តទុកដាក់ពេញលេញរបស់ជនជាប់ចោទក៏ដោយ ក៏ពុំអាចនិយាយបានថា សាក្សីទាំងពីររូបនេះ“ពុំអាចរកបាននៅពេលសវនាការ”ដូចមានចែងក្នុងមាត្រា ១០៨(៧) នៃវិធានផ្ទៃក្នុងដែលចែងដោយស្របទៅនឹងតួនាទីរបស់អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលថា មានតែ“អង្គហេតុថ្មីដែលទើបរកឃើញ” ឬ“មធ្យោបាយថ្មីដែលជាភស្តុតាង”ប៉ុណ្ណោះ ទើបអាចទទួលយកបាននៅក្នុងដំណាក់កាលនៃកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីនេះ។ អាស្រ័យហេតុនេះ វិធាន ១០៨(៧) នៃវិធានផ្ទៃក្នុងពុំអាចអនុវត្តបានចំពោះសំណើសុំកោះហៅសាក្សី ហេង សំរិន និង អ៊ុក ប៊ុនឈឿន ឡើយ។

៣៧.ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហា ថាតើអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលគប្បីប្រើប្រាស់ឆន្ទានុសិទ្ធិរបស់ខ្លួន និងគប្បីកោះហៅសាក្សី ហេង សំរិន និង អ៊ុក ប៊ុនឈឿន ស្របតាមវិធាន ១០៤(១) នៃវិធានផ្ទៃក្នុង ដែរ ឬយ៉ាងណានោះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ថា នៅក្នុងសារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ខ្លួន នួន ជា បានលើកទទ្ទឹករណីមួយចំនួនដោយផ្អែកលើការសម្រេចរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ដែលមានកំហុសដោយសារពុំបានកោះហៅបុគ្គលទាំងពីរនេះ។ នួន ជា បានអះអាងជាពិសេសថា ការសម្រេចមិនកោះហៅ ហេង សំរិន គឺជាកង្វះនូវឯករាជភាពរបស់ចៅក្រមជាតិនៃអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង⁷⁸ថា ចៅក្រមជាតិនៃអង្គជំនុំជម្រះនេះមានកំហុសដោយពុំបានចេញសេចក្តីសម្រេចលើការទាមទាររបស់គាត់ស្តីពីភាពត្រឹមត្រូវនៃការជំនុំជម្រះ ទាក់ទងទៅនឹងការសម្រេចមិនកោះហៅ ហេង សំរិន⁷⁹ថា សិទ្ធិរបស់គាត់ក្នុងការបង្ហាញភស្តុតាងដើម្បីការពារខ្លួន ត្រូវបានរំលោភបំពានដោយសារការសម្រេចមិនកោះហៅ ហេង សំរិន⁸⁰ថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសអង្គច្បាប់ដោយសារពុំបានកោះហៅ អ៊ុក ប៊ុនឈឿន មកធ្វើសាក្សី⁸¹ថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានផ្តល់សំអាង

⁷⁶ សេចក្តីសម្រេចស្ថាពរស្តីពីសាក្សី (E312) កថាខណ្ឌ ៨៧ ដល់ ១១១ (ក្នុងនោះ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានប្រកាសថា ពុំអាចស្វែងរកមតិភាគច្រើនលើសលុបដែលត្រូវការសម្លេងចៅក្រមបួនរូបទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហា ថាតើ ហេង សំរិន គប្បីត្រូវកោះហៅមកផ្តល់សក្ខីកម្ម ដែរ ឬយ៉ាងណា ហើយអង្គជំនុំជម្រះបានផ្តល់សំអាងហេតុពីរដាច់ដោយឡែកពីគ្នាលើបញ្ហានេះ)។

⁷⁷ សូមមើលខាងក្រោម កថាខណ្ឌ ១៣៣។

⁷⁸ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៥៨ ដល់ ៦៩។

⁷⁹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៧០ ដល់ ៧៣។

⁸⁰ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៧៥។ សូមមើលផងដែរ កថាខណ្ឌ ២៩៩ និង ៥៦៩ ដល់ ៥៧០ និង ៦១០។

⁸¹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៨២។ សូមមើលផងដែរ កថាខណ្ឌ ៥៧១។

ហេតុពេញលេញ ពីព្រោះអង្គជំនុំជម្រះពុំបានពិភាក្សាលើសារណារបស់មេធាវីការពារក្តីទាក់ទងទៅនឹងចម្លើយ ក្រៅតុលាការរបស់បុគ្គលពីររូបនេះដែលពាក់ព័ន្ធទៅនឹងគោលនយោបាយប្រឆាំងនឹងទាហាននៃរបបសាធារណ រដ្ឋខ្មែរ⁸²ថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសម្រេចបដិសេធមិនស្តាប់សាក្សីសំខាន់បំផុតទាក់ទងទៅនឹងទំនាក់ ទំនងរវាងថ្នាក់ដឹកនាំរបស់ ប.ក.ក. ជាមួយនឹងកម្មាភិបាលដែលមានអំណាច⁸³ និងថា ដោយសារការសម្រេច មិនកោះហៅ ហេង សំរិន ផ្នែកនៅក្នុងសាលក្រមដែលដោះស្រាយលើការចេញបញ្ជាក្នុងអំឡុងពេលនៃការ ជម្លៀសចេញពីទីក្រុងបានផ្អែកលើសក្ខីកម្មរបស់សាក្សីតែម្នាក់គត់⁸⁴។

៣៨.ក្នុងកាលៈទេសៈទាំងនេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាលើបញ្ហា ថាតើប្រយោជន៍យុត្តិធម៌ដ៏ ប្រសើរបំផុតមានអត្ថិភាព ដែរ ឬយ៉ាងណា ក្នុងការកែតម្រូវកំហុសដែលបានចោទប្រកាន់ តាមរយៈការកោះ ហៅសាក្សីដែលបានស្នើឡើងនោះ ដោយផ្អែកលើការប្រើប្រាស់ធនធានសិទ្ធិរបស់ខ្លួនដែលអនុលោមតាមវិធាន ១០៤(១) នៃវិធានផ្ទៃក្នុង។ ការធ្វើបែបនេះជាការផ្ទុយទៅនឹងគោលការណ៍ដែលកំណត់ថា ភស្តុតាងគប្បីត្រូវ បានស្តាប់ដោយអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ពុំមែនស្តាប់ដោយអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនោះទេ ពីព្រោះការធ្វើ បែបនេះទំនងជាអាចពន្យារពេលដល់កិច្ចដំណើរការនីតិវិធីលើបណ្តឹងសាទុក្ខ⁸⁵។ ជាជម្រើស អង្គជំនុំជម្រះ តុលាការកំពូលត្រូវដោះស្រាយទុក្ខករណ៍ពាក់ព័ន្ធនៃបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា និងធ្វើសេចក្តីសន្និដ្ឋានណាក៏ ដោយឱ្យបានជាប្រយោជន៍ដល់ជនជាប់ចោទ ដែលនេះអាចចាត់ទុកថា ជាការចាំបាច់ និងសមស្រប⁸⁶។ អង្គ ជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានសន្និដ្ឋានថា វិធីសាស្ត្រចុងក្រោយនេះមានលក្ខណៈសមស្របបំផុតក្នុងកាលៈទេ សៈនេះ និងថា កិច្ចដំណើរការនីតិវិធីតាមរបៀបនេះនឹងពុំបានប៉ះពាល់ដល់សិទ្ធិរបស់ជនជាប់ចោទណាមួយ ឡើយ និងជួយរួមចំណែកក្នុងការជំរុញប្រសិទ្ធភាពនៅក្នុងកិច្ចដំណើរការនីតិវិធី។

⁸² សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១១១។

⁸³ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ២៤២។ សូមមើលផងដែរ កថាខណ្ឌ ៦២១។

⁸⁴ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៥១០។

⁸⁵ សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ២៣។ សូមមើលខាងក្រោម កថាខណ្ឌ ៨៩។

⁸⁶ សាលដីកាអៀងក្តី Limaj (ICTY) កថាខណ្ឌ ២១។ សាលដីកាអៀងក្តី Naletilić (ICTY) កថាខណ្ឌ ១២០។ សាលក្រមអៀងក្តី Čelebići (ICTY) កថាខណ្ឌ ៦០១។ សាលក្រមអៀងក្តី Akayesu (ICTR) កថាខណ្ឌ ៣១៩។

២.៥.សំណើសុំទាក់ទងទៅនឹងសាក្សី ថេត សម្បត្តិ និង Robert LEMKIN

៣៩.ខៀវ សំផន⁸⁷បានគាំទ្រសំណើរបស់ នួន ជា សុំឱ្យអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកោះហៅ ថេត សម្បត្តិ និង Robert LEMKIN មកផ្តល់សក្ខីកម្ម ដោយស្របតាមវិធាន ១០៨(៧) នៃវិធានផ្ទៃក្នុង⁸⁸។ នួន ជា បានរំលឹកថា សាក្សីដែលបានស្នើឡើងទាំងពីររូបនេះ គឺជាសហផលិតករនៃឯកសារភាពយន្តសត្រូវរបស់ប្រជាជន និងមួយថ្ងៃនៅទួលពោធិ៍ជ្រៃ ដែលត្រូវបានយកមកសំអាងនៅក្នុងសាលក្រមអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង⁸⁹។ ផ្អែកតាម នួន ជា បានឱ្យដឹងថា ឈុតខ្សែវីដេអូដែលពុំទាន់ផ្សព្វផ្សាយនៅក្នុងដៃរបស់អ្នកទាំងពីរដែលមាន “កិច្ចសម្ភាសន៍ជាមួយសាក្សីដែលនិយាយដោយស្ម័គ្រចិត្តជាមួយ[សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេត]” អាចនឹងចោទជាមន្ទិលសង្ស័យដល់សេចក្តីសន្និដ្ឋានរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលថា បក្សកុម្មុយនីស្តកម្ពុជា(ប.ក.ក.)មានឋានានុក្រមតឹងរ៉ឹង និង រូបរួមគ្នា និងលើការទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌរបស់ នួន ជា (ជាពិសេស ការសម្លាប់នៅទួលពោធិ៍ជ្រៃ) ដោយបានបង្ហាញថា ឧក្រិដ្ឋកម្មដែលចោទប្រកាន់ក្នុងសំណុំរឿង ០០២/០១ ត្រូវបានប្រព្រឹត្តឡើងដោយកម្មាភិបាលខ្មែរក្រហម ដែល “បានអនុវត្តផ្ទុយពីគោលនយោបាយរបស់បក្សចាប់តាំងពីពេលដំបូងនៃកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យមក”⁹⁰។

៤០.សហព្រះរាជអាជ្ញាបានជំទាស់ថា សម្ភារដែលជាប្រភពដើមនៅក្នុងដៃ ថេត សម្បត្តិ និង Robert LEMKIN អាចជាជំនួយច្រើនជាងសក្ខីកម្មរបស់ពួកគាត់ និងបានជំទាស់ទៅនឹងភាពអាចជឿទុកចិត្តបាន ការយល់ដឹង ជំនាញ ឆន្ទៈរបស់ពួកគាត់ក្នុងការសហការជាមួយ អ.វ.ត.ក. និងការកំណត់ចំណិតលក្ខណៈនៃសក្ខីកម្ម

⁸⁷ មតិគាំទ្ររបស់មេធាវីការពារក្តីលោក ខៀវ សំផន ចំពោះសំណើពីរដំបូងរបស់មេធាវីការពារក្តីលោក នួន ជា សុំឱ្យទទួល និង ពិចារណាទៅលើភស្តុតាងបន្ថែមទាក់ទងទៅនឹងបណ្តឹងសាទុក្ខ (F2/1/1)។

⁸⁸ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៨៣, ២៤២, ៧៣០(ក)។ សំណើទីមួយរបស់ នួន ជា សុំដាក់ភស្តុតាងបន្ថែម (F2) កថាខណ្ឌ ១៨(ខ)។ សូមមើលផងដែរ សារណាបស់ នួន ជា ស្តីពីកំណត់ហេតុរបស់ LEMKIN និង ថេត សម្បត្តិ (F2/4/3/3/1) កថាខណ្ឌ ៩។ សេចក្តីសង្កេតរបស់មេធាវីការពារក្តីលោក ខៀវ សំផន ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការបង្គាប់ឱ្យស្វែងរកព័ត៌មានបន្ថែម (F2/4/3/3/2) កថាខណ្ឌ ៧ និង ១៣។

⁸⁹ សំណើទីមួយរបស់ នួន ជា សុំដាក់ភស្តុតាងបន្ថែម (F2) កថាខណ្ឌ ១ និង ១៤ ដល់ ១៥។

⁹⁰ សំណើទីមួយរបស់ នួន ជា សុំដាក់ភស្តុតាងបន្ថែម (F2) កថាខណ្ឌ ១៤។ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៥៧, ៨៣ និង ២៤២។

ដែលរំពឹងចង់បាននោះ^{៩១}។ ជាការឆ្លើយតប នួន ជា បានជំទាស់ទៅនឹងអំណះអំណាងរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា ប៉ុន្តែបានយល់ស្របថា ជម្រើសដ៏ប្រសើរ គឺគប្បីស្វែងរក និងទទួលយកឈុតខ្សែវីដេអូនោះ^{៩២}។

២.៥.១.ភាពជាប់ពាក់ព័ន្ធនៃការបែកបាក់នៅក្នុង ប.ក.ក. ទៅនឹងការទទួលខុសត្រូវព្រហ្មទណ្ឌជាលក្ខណៈបុគ្គល របស់ នួន ជា

៤១.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានពិចារណាលើព្យាបា គោលបំណងចម្បងនៅក្នុងសំណើរបស់ នួន ជា គឺ ដើម្បីទទួលបានឈុតខ្សែវីដេអូដែលគេជឿថាមាននៅក្នុងដៃរបស់សហផលិតករនេះ^{៩៣}។ អាស្រ័យហេតុនេះ បន្ទាប់ពីមានការអះអាងថា ឈុតខ្សែវីដេអូនេះអាចរកបាន និងជាប់ពាក់ព័ន្ធនោះ មានសកម្មភាពជាបន្តបន្ទាប់ ជាច្រើន ត្រូវបានធ្វើឡើងដើម្បីវាយតម្លៃ ថាតើឈុតខ្សែវីដេអូនេះអាចទទួលបានភ្លាមៗ និងតាមសេចក្តីបញ្ជាក់ ដំបូង ជាប់ពាក់ព័ន្ធ ដែរ ឬយ៉ាងណា^{៩៤}។ ជាលទ្ធផល អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានទទួលកំណត់ហេតុ និង ប្រតិចារិករបស់ LEMKIN។ បន្ទាប់ពីបានពិនិត្យលើសម្ភារនេះរួចមក អង្គជំនុំជម្រះកត់សម្គាល់ឃើញថា សម្ភារនេះមានផ្នែកជាច្រើនជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការបែកបាក់នៅក្នុង ប.ក.ក. និងសកម្មភាពផ្ទាល់រំលំ ប៉ុល ពត និងការដឹកនាំរបស់ នួន ជា^{៩៥}។ ដោយពិចារណាលើព្យាបា នួន ជា ពុំបានបញ្ជាក់ច្បាស់លាស់អំពីសារៈសំខាន់នៃ កាលៈទេសៈទាំងនោះទៅលើការទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌជាលក្ខណៈបុគ្គលចំពោះបទឧក្រិដ្ឋដែល នួន ជា

^{៩១} សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញាទៅនឹងសំណើទីមួយ និងទីពីរសុំដាក់ភស្តុតាងបន្ថែម (F2/2) កថាខណ្ឌ ៩, ១០ ដល់ ១៦។

^{៩២} ការឆ្លើយតបទៅនឹងសារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញាទៅនឹងសំណើទីមួយ និងទីពីរ (F2/3) កថាខណ្ឌ ៣ និង ៥។

^{៩៣} សូមមើល សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៥៧ (“មេធាវីការពារក្តីបានស្នើសុំឱ្យអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកោះ ហៅ ថេត សម្បត្តិ និង [...] Rob LEMKIN ដើម្បីបញ្ជាក់នូវចរិតលក្ខណៈនៃភស្តុតាងដែលមាននៅក្នុងដៃរបស់ពួកគាត់”)។ ការ ឆ្លើយតបទៅនឹងសារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញាទៅនឹងសំណើទីមួយ និងទីពីរ (F2/3) កថាខណ្ឌ ៣ (“មេធាវីការពារក្តីយល់ ស្របទាំងស្រុងជាមួយនឹងសហព្រះរាជអាជ្ញាថា ការទទួលយកឈុតខ្សែវីដេអូ គឺជាការល្អប្រសើរបំផុត”)។ សូមមើលផងដែរ សារ ណាតបរបស់ នួន ជា ស្តីពីកំណត់ហេតុរបស់ LEMKIN និង ថេត សម្បត្តិ (F2/4/3/3/1) កថាខណ្ឌ ៩។

^{៩៤} សេចក្តីសម្រេចបណ្តោះអាសន្នលើកទីមួយស្តីពីកិច្ចស៊ើបសួរបន្ថែម (F2/4/3) កថាខណ្ឌ ២៤ ដល់ ២៦។ កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយ របស់សាក្សី Lemkin ឯកសារលេខ F2/4/3/1។ សេចក្តីសម្រេចបណ្តោះអាសន្នលើកទីពីរស្តីពីកិច្ចស៊ើបសួរបន្ថែម (F2/4/3/3)។ សេ ចក្តីសម្រេចបណ្តោះអាសន្នលើកទីបីស្តីពីកិច្ចស៊ើបសួរបន្ថែម (F2/4/3/3/5)។

^{៩៥} សេចក្តីសម្រេចបណ្តោះអាសន្នលើកទីបួនស្តីពីកិច្ចស៊ើបសួរបន្ថែម (F2/4/3/3/6) ទំព័រ ៣។

ត្រូវបានសម្រេចដាក់ពន្ធនាគារ អង្គជំនុំជម្រះបានផ្តល់ឱកាសបន្ថែមទៀតឱ្យគាត់លើកសារណាលើចំណុចនេះ⁹⁶
។

៤២.ទាក់ទងទៅនឹងការទទួលខុសត្រូវដែលផ្អែកលើសញ្ញាណនៃសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួម នួន ជា បានអះអាងជា
ដំបូងថា បើទោះបីជាគាត់បានរួមចំណែកនៅក្នុងការរៀបចំគោលនយោបាយរបស់ ប.ក.ក. ក៏ដោយ ក៏គោល
នយោបាយនេះពុំបានគិតទុកជាមុននូវឧក្រិដ្ឋកម្មនានា ដែលត្រូវបានប្រព្រឹត្តឡើងដោយ“កម្មាភិបាលមិនល្អ”ដែល
ស្ថិតនៅក្រោមឥទ្ធិពលនៃមហាអំណាចបរទេស និងបានដាក់ចេញពីមាតិកាបក្ស⁹⁷។ អាស្រ័យហេតុនេះ លទ្ធភាព
និងឆន្ទៈរបស់កម្មាភិបាលទាំងនោះក្នុងការអនុវត្តដោយឯករាជ្យពីសេចក្តីណែនាំរបស់មជ្ឈិមបក្ស មានការជាប់
ពាក់ព័ន្ធ ដែលទាំងអស់នេះ ទាក់ទងទៅនឹងការយល់ឃើញស្តីពីគោលនយោបាយរបស់ ប.ក.ក. ដែលអង្គជំនុំ
ជម្រះសាលាដំបូងបានទាញយកហេតុផលយ៉ាងច្រើនចេញពី“លំនាំនៃការប្រព្រឹត្ត នៅក្នុងចំណោមកម្មាភិបាល
ថ្នាក់ក្រោម”⁹⁸។ ទីពីរ នួន ជា បានអះអាងថា រចនាសម្ព័ន្ធហានានុក្រមរបស់ ប.ក.ក. ត្រូវបានគេយល់ដឹងយ៉ាង
ទូលំទូលាយថា ជាបញ្ហាសំខាន់បំផុត និងជា “មូលដ្ឋាន”សម្រាប់ការជំនុំជម្រះនាពេលអនាគត⁹⁹។ ទាក់ទងទៅ
នឹងបញ្ហានេះ នួន ជា បានអះអាងថា ភស្តុតាងបន្ថែមដែលគាត់បានផ្តល់នោះ បានធ្វើឱ្យការគ្រប់គ្រងដោយមាន
ប្រសិទ្ធភាពដោយមជ្ឈិមបក្សទៅលើថ្នាក់ក្រោម មានមន្ទិលសង្ស័យថា ការបែកបាក់ដែលមានផែនការក្បត់
ប្រឆាំងនឹងថ្នាក់ដឹកនាំបក្ស មានអត្ថិភាពតាំងពីដើមខែឧសភា ឆ្នាំ ១៩៧៥ មក¹⁰⁰។ ទាក់ទងទៅនឹងទម្រង់នៃការ
ទទួលខុសត្រូវដទៃទៀត នួន ជា បានរំលឹកថា ដោយសារការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងលើ
បញ្ហានេះ បានផ្អែកលើសិទ្ធិអំណាចតាមព្រឹត្តិហេតុ ឬការគ្រប់គ្រងដោយមានប្រសិទ្ធភាពលើកម្មាភិបាលខ្មែរ
ក្រហម ទើបបានបង្ហាញឱ្យឃើញថា ភាពជាប់ពាក់ព័ន្ធនៃការបែកបាក់ផ្ទៃក្នុងនៅក្នុង ប.ក.ក. “មានលក្ខណៈ
ច្បាស់លាស់”¹⁰¹។

⁹⁶ សេចក្តីសម្រេចបណ្តោះអាសន្នលើកទីបួនស្តីពីកិច្ចស៊ើបសួរបន្ថែម (F2/4/3/3/6) ទំព័រ ៣ ដល់ ៤។
⁹⁷ សារណារបស់ នួន ជា ស្តីពីជម្លោះនៅក្នុង ប.ក.ក. (F2/4/3/3/6/1) កថាខណ្ឌ ១៩ ដល់ ២០។
⁹⁸ សារណារបស់ នួន ជា ស្តីពីជម្លោះនៅក្នុង ប.ក.ក. (F2/4/3/3/6/1) កថាខណ្ឌ ២២។ សូមមើលផងដែរ ២១, ២៤ និង ៦១។
⁹⁹ សារណារបស់ នួន ជា ស្តីពីជម្លោះនៅក្នុង ប.ក.ក. (F2/4/3/3/6/1) កថាខណ្ឌ ២៧ ដល់ ២៩ និង ៤៧ ដល់ ៤៩។
¹⁰⁰ សារណារបស់ នួន ជា ស្តីពីជម្លោះនៅក្នុង ប.ក.ក. (F2/4/3/3/6/1) កថាខណ្ឌ ៣១ ដល់ ៤៤។
¹⁰¹ សារណារបស់ នួន ជា ស្តីពីជម្លោះនៅក្នុង ប.ក.ក. (F2/4/3/3/6/1) កថាខណ្ឌ ៦៦។

៤៣.សហព្រះរាជអាជ្ញាបានលើកឡើងថា ការអះអាងផ្នែកអង្គហេតុរបស់ នួន ជា ជាញឹកញាប់ពុំត្រូវបានគាំទ្រ ដោយភស្តុតាង ដែលគាត់បានយោងទៅលើ ដោយសារភស្តុតាងនេះពុំអាចជឿទុកចិត្តបាន ឬភាគច្រើនពុំគួរឱ្យ ជឿជាក់ ឬផ្ទុយទៅនឹងភស្តុតាងដទៃទៀតនៅក្នុងសំណុំរឿង ហើយភស្តុតាងនេះទាំងមូល គ្មានឥទ្ធិពលលើការ យល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងអំពីរចនាសម្ព័ន្ធ និងឋានានុក្រមរបស់ ប.ក.ក. ឡើយ¹⁰²។ ជា សំខាន់បំផុត សហព្រះរាជអាជ្ញាបានអះអាងថា អត្ថិភាពនៃការបែកបាក់ ឬការមិនពេញចិត្តនៅក្នុង ប.ក.ក. “ពុំ មែនមានន័យថា ឋានានុក្រមនៃអង្គការបានឈប់ដំណើរការ” ឬថា សមាជិកបក្ស“លែងធ្វើការជាមួយគ្នា ដើម្បី ឆ្ពោះទៅកាន់ផែនការប្រព្រឹត្តបទល្មើសរួមនោះឡើយ”¹⁰³។ សហព្រះរាជអាជ្ញាចាត់ទុកការយល់ឃើញរបស់អង្គ ជំនុំជម្រះសាលាដំបូងអំពីរចនាសម្ព័ន្ធ ប.ក.ក. ថាមានសារៈសំខាន់ក្នុងការបញ្ជាក់ថា គោលនយោបាយបក្ស បានចងកាតព្វកិច្ចដល់សមាជិកបក្ស និងត្រូវបានអនុវត្តពិតប្រាកដមែន ប៉ុន្តែបានអះអាងថា ការលើកឡើងរបស់ នួន ជា អំពីការបែកបាក់ បើទោះបីជាត្រឹមត្រូវទាំងស្រុងក៏ដោយ ក៏ពុំមានឥទ្ធិពលលើការយល់ឃើញរបស់អង្គ ជំនុំជម្រះសាលាដំបូងឡើយ¹⁰⁴។

៤៤.សហមេធាវីនាំមុខតំណាងដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីបានអះអាងថា នួន ជា ពុំបានដោះស្រាយលើសំណួរ របស់អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលឡើយ ដោយសារ នួន ជា ពុំបានបង្ហាញ ថាតើការបែកបាក់ដែលកើតមាននៅ ក្នុង ប.ក.ក. នោះ មានឥទ្ធិពលលើការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលជាមូលដ្ឋានក្នុងការ សម្រេចដាក់ពន្ធនាគារលើរូបគាត់ ដូចម្តេចឡើយ¹⁰⁵។

៤៥.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានកត់សម្គាល់ឃើញថា នៅក្នុងសំណើជាច្រើនរបស់គាត់ដែលស្នើសុំដាក់ភ ស្តុតាងបន្ថែម នួន ជា បានផ្តោតទៅលើការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងអំពីរចនាសម្ព័ន្ធនៃឋានានុ ក្រមរបស់ ប.ក.ក. ការគ្រប់គ្រងដោយប្រសិទ្ធភាពទៅលើកម្មាភិបាលថ្នាក់ក្រោម និងលទ្ធភាពរបស់កម្មាភិបា លទាំងនោះ ក្នុងការអនុវត្តដោយឯករាជ្យពីគោលនយោបាយដែលថ្នាក់ដឹកនាំបក្សបានដាក់ចេញ¹⁰⁶។ ទោះជា

¹⁰² សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញាស្តីពីជម្លោះនៅក្នុង ប.ក.ក. (F2/4/3/3/6/1/1) កថាខណ្ឌ ៧ ដល់ ១៨។

¹⁰³ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញាស្តីពីជម្លោះនៅក្នុង ប.ក.ក. (F2/4/3/3/6/1/1) កថាខណ្ឌ ២១ ដល់ ២២។

¹⁰⁴ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញាស្តីពីជម្លោះនៅក្នុង ប.ក.ក. (F2/4/3/3/6/1/1) កថាខណ្ឌ ២៣។

¹⁰⁵ សារណាតបរបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីស្តីពីជម្លោះនៅក្នុង ប.ក.ក. (F2/4/3/3/6/1/2) កថាខណ្ឌ ៣ និង ៧ ដល់ ២០។

¹⁰⁶ សូមមើលឧ. សំណើទីមួយរបស់ នួន ជា សុំដាក់ភស្តុតាងបន្ថែម (F2) កថាខណ្ឌ ១៤។ សំណើទីបីរបស់ នួន ជា សុំដាក់ភស្តុតាង បន្ថែម (F2/4) កថាខណ្ឌ ១៨ ដល់ ២០។ សំណើទីប្រាំមួយរបស់ នួន ជា សុំដាក់ភស្តុតាងបន្ថែម (F2/8) កថាខណ្ឌ ១០ ដល់ ១៣។

យ៉ាងណាក្តី ការគ្រប់គ្រងដោយប្រសិទ្ធភាព គឺពុំមែនជាលក្ខខណ្ឌតម្រូវសម្រាប់ការសម្រេចដាក់ពន្ធនាគារដោយផ្អែកលើសហឧក្រិដ្ឋកម្មឡើយ។ តាមការកត់សម្គាល់របស់សហព្រះរាជអាជ្ញា¹⁰⁷ ថា ផែនការសម្ងាត់ក្នុងការបះបោរ ឬសកម្មភាពជាក់ស្តែងដែលគ្រោងទុកដើម្បីផ្តល់រំលឹកដាក់ដឹកនាំបក្ស ពុំបានសបញ្ជាក់ឱ្យឃើញជាចាំបាច់ថា ក្នុងពេលនោះ កម្មាភិបាល ប.ក.ក. បានឈប់អនុវត្តសេចក្តីណែនាំពីថ្នាក់លើរបស់ខ្លួនឡើយ។ បើទោះបីជា នួន ជា ជំទាស់ទៅនឹងការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលថា ប្រធានភូមិភាគពុំបានអនុវត្តដោយឯករាជ្យយ៉ាងណាក៏ដោយ¹⁰⁸ ក៏ នួន ជា ពុំបានពន្យល់ ថា តើការសន្និដ្ឋានបែបនេះមានឥទ្ធិពលលើការយល់ឃើញជាក់លាក់ដែលជាមូលដ្ឋានសម្រាប់ការសម្រេចដាក់ពន្ធនាគារពីបទឧក្រិដ្ឋជាក់លាក់ និងទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវ ដូចម្តេចឡើយ។

៤៦. នួន ជា បានអះអាងថា ការទាញយកហេតុផលនៃគោលនយោបាយចេញពីលំនាំនៃការប្រព្រឹត្ត គឺជាការជជែកវែកញែកដោយពុំត្រឹមត្រូវ ដោយសារលំនាំដែលបានលើកឡើងនោះ រួមបញ្ចូលនូវសកម្មភាពរបស់កម្មាភិបាលថ្នាក់ក្រោមដែលប្រឆាំងនឹងមាតិកា¹⁰⁹។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី ពុំមានការបង្ហាញថា ភស្តុតាងដែលបានស្នើឡើងនោះអាចធ្វើឱ្យការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ពុំសមហេតុផលនោះឡើយ នៅពេលដែលការយល់ឃើញនេះបានផ្អែកទៅលើលំនាំនៃព្រឹត្តិការណ៍ដែលបានកើតឡើងក្នុងរយៈពេលមួយយ៉ាងយូរ និងពាសពេញផ្ទៃប្រទេស។ ជាការពិត នៅក្នុងការគាំទ្រសំណើរបស់ខ្លួន នួន ជា បានយោងទៅលើសារណាដទៃទៀត ដែលជំទាស់ទៅនឹងការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងទាក់ទងទៅនឹងអត្ថិភាពនៃលំនាំ (ដែលត្រូវបានចោទប្រកាន់ថា បានផ្អែកលើភស្តុតាងពុំគ្រប់គ្រាន់)¹¹⁰ ប៉ុន្តែពុំបានយោងទៅលើភស្តុតាងណាមួយដែលបង្ហាញថា ការសំអាងរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងលើលំនាំនោះ គឺជាការពិចារណា“ពុំសមហេតុផល”ឡើយ។

សារណាតបរបស់ នួន ជា ស្តីពីកំណត់ហេតុរបស់ LEMKIN (F2/4/3/3/1) កថាខណ្ឌ ៣។ សារណារបស់ នួន ជា ស្តីពីជម្លោះនៅក្នុង ប.ក.ក. (F2/4/3/3/6/1) កថាខណ្ឌ ៣១ ដល់ ៣៦។

¹⁰⁷ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញាស្តីពីជម្លោះនៅក្នុង ប.ក.ក. (F2/4/3/3/6/1/1) កថាខណ្ឌ ២១ ដល់ ២២។

¹⁰⁸ សារណារបស់ នួន ជា ស្តីពីជម្លោះនៅក្នុង ប.ក.ក. (F2/4/3/3/6/1) កថាខណ្ឌ ៣៣។

¹⁰⁹ សារណារបស់ នួន ជា ស្តីពីជម្លោះនៅក្នុង ប.ក.ក. (F2/4/3/3/6/1) កថាខណ្ឌ ២២។

¹¹⁰ សូមមើល សារណារបស់ នួន ជា ស្តីពីជម្លោះនៅក្នុង ប.ក.ក. (F2/4/3/3/6/1) ជើងទំព័រ ៦៦ យោងទៅលើកថាខណ្ឌ ៥៣ ដល់ ៦០។

៤៧.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានយល់ឃើញថា ការដែលថា តើរចនាសម្ព័ន្ធហានានុក្រមរបស់ ប.ក.ក. ត្រូវបានចាត់ទុកជាបញ្ហាគន្លឹះនៅពេលជំនុំជម្រះដែរ ឬយ៉ាងណានោះ ជាការពុំជាប់ពាក់ព័ន្ធ លើកលែងតែសេចក្តីសន្និដ្ឋានរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងអំពីអង្គហេតុដែលពាក់ព័ន្ធ បានផ្តល់មូលដ្ឋានគាំទ្រដល់ធាតុផ្សំបទឧក្រិដ្ឋ ឬទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវ។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានរកឃើញមានអង្គសេចក្តីខ្លះនៅក្នុងការអះអាងរបស់ នួន ជា ដែលថា ឧក្រិដ្ឋកម្មពុំអាចដាក់ឱ្យសមាជិកនៃសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួមទទួលខុសត្រូវបានឡើយដោយសារ ឧក្រិដ្ឋកម្មនេះ ត្រូវបានប្រព្រឹត្តឡើងប្រឆាំងនឹងផែនការរួម មានន័យថា នៅពេលដែលឧក្រិដ្ឋកម្មនេះពុំមែនជាផ្នែកមួយ ឬពុំត្រូវបានប្រព្រឹត្តឡើងក្នុងការជំរុញផែនការនោះ។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី អត្ថិភាពនៃការបែកបាក់គ្នានៅក្នុង ប.ក.ក. និងសកម្មភាពដើម្បីផ្តល់រំលំថ្នាក់ដឹកនាំ ពុំត្រូវបានចាត់ទុកថា ជាភស្តុតាងគ្រប់គ្រាន់ដែលបង្ហាញថា បទឧក្រិដ្ឋពុំមាននៅក្នុងគោលបំណងល្មើសរួម ឬត្រូវបានប្រព្រឹត្តឡើងក្នុងការជំរុញគោលបំណងបទល្មើសរួមនោះឡើយ។

៤៨.សរុបសេចក្តីមក ផ្ទុយទៅនឹងការលើកឡើងរបស់ នួន ជា អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពុំបានចាត់ទុករចនាសម្ព័ន្ធហានានុក្រមរបស់ ប.ក.ក. ថា ជា“ធាតុផ្សំចាំបាច់”នៃការទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌលើបទឧក្រិដ្ឋណាមួយដែល នួន ជា ត្រូវបានសម្រេចដាក់ពន្ធនាគារដោយផ្អែកលើការទទួលខុសត្រូវក្នុងសហឧក្រិដ្ឋកម្មឡើយ¹¹¹។ មូលដ្ឋានចម្បងសម្រាប់ការដាក់ឱ្យ នួន ជា ទទួលខុសត្រូវនោះ គឺថា យ៉ាងហោចណាស់មានសមាជិកនៃសហឧក្រិដ្ឋកម្មណាម្នាក់អាចត្រូវបានដាក់ឱ្យទទួលខុសត្រូវចំពោះឧក្រិដ្ឋកម្មទាំងនោះ ដែលនេះបានបណ្តាលឱ្យមានការដាក់សមាជិកទាំងអស់ឱ្យទទួលខុសត្រូវ រួមទាំង នួន ជា ផងដែរ¹¹²។ បើទោះបីជាអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញផងដែរថា តួនាទីរបស់គាត់ក្នុងរដ្ឋអំណាច គឺមាន“ការភ្ជាប់ទំនាក់ទំនងគ្រប់គ្រាន់”រវាងឧក្រិដ្ឋកម្មរបស់ចាវីផ្ទាល់ ជាមួយនឹង នួន ជា¹¹³ក៏ដោយ ក៏នេះគ្រាន់តែជាធាតុផ្សំពុំចាំបាច់មួយបន្ថែមក្នុងការដាក់ឱ្យ នួន ជា ទទួលខុសត្រូវចំពោះបទឧក្រិដ្ឋដែលស្ថិតក្រោមសញ្ញាណនៃសហឧក្រិដ្ឋកម្មប៉ុណ្ណោះ។

៤៩.ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការទទួលខុសត្រូវចំពោះការបញ្ជា ការញុះញង់ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានសង្កេតឃើញថា សារណារបស់ នួន ជា ទាក់ទងទៅនឹងឥទ្ធិពលនៃការបែកបាក់នោះ មានលក្ខណៈសង្ខេបខ្លី និងមាន

¹¹¹ សារណារបស់ នួន ជា ស្តីពីជម្លោះនៅក្នុង ប.ក.ក. (F2/4/3/3/6/1) កថាខណ្ឌ ៤៨។

¹¹² សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងកថាខណ្ឌ ៨៦២។

¹¹³ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងកថាខណ្ឌ ៨៦២។

ផ្នែកខ្លះជាន់គ្នាជាមួយនឹងការលើកឡើងដែលទាក់ទងទៅនឹងសហឧក្រិដ្ឋកម្ម¹¹⁴។ យោងតាមហេតុផលដែលបានពន្យល់ខាងលើ និងផ្ទុយពីការអះអាងរបស់ នួន ជា¹¹⁵ “អត្ថិភាពនៃការបែកបាក់នៅក្នុង ប.ក.ក.” ពុំបានផ្ទុយទៅនឹងតួនាទីរបស់គាត់ក្នុងរដ្ឋអំណាចទៅលើកម្មាភិបាលថ្នាក់ក្រោមរបស់បក្ស និងពុំចោទជាមន្ត្រីសង្ស័យដែលថា កម្មាភិបាលទាំងនេះត្រូវទទួលយកសេចក្តីណែនាំពីរូបគាត់ ឬគោលនយោបាយរបស់ ប.ក.ក. ឡើយ។ ទាក់ទងទៅនឹងការទទួលខុសត្រូវរបស់ នួន ជា ដែលជាថ្នាក់លើ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានកត់សម្គាល់ឃើញថា ដោយសារពុំមានការសម្រេចដាក់ពន្ធនាគារណាមួយត្រូវបានធ្វើឡើងក្រោមទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវនេះ ការជំទាស់ទៅនឹងការសម្រេចនេះពុំបានធ្វើឱ្យសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមោឃៈ អាស្រ័យហេតុនេះ អំណះអំណាងនេះត្រូវបដិសេធចោល។

២.៥.២.ភាពអាចទទួលយកបានចំពោះភស្តុតាងបន្ថែម

៥០.ផ្នែកនេះជាការរៀបរាប់អំពីវិធីសាស្ត្រ ដែលអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលអនុវត្តគោលការណ៍ដែលបានលើកឡើងខាងលើចំពោះសំណើជាក់លាក់នានា ដែលបានស្នើសុំដាក់ភស្តុតាងបន្ថែមនៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះ។ ដោយសារការកោះហៅ ថេត សម្បត្តិ និង Robert LEMKIN ជាចម្បងត្រូវបានស្នើឡើងដើម្បីបំភ្លឺលើកិច្ចសម្ភាសន៍ដែលអ្នកទាំងពីរបានធ្វើឡើង និងដោយពិចារណាឃើញថា អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានទទួលសម្ភារផ្ទាល់ និងមិនផ្ទាល់ ដូចជា ប្រតិចារិក LEMKIN និងកំណត់ហេតុ LEMKIN ទាក់ទងទៅនឹងកិច្ចសម្ភាសន៍ដែល ផ្អែកតាម Robert LEMKIN គឺជាការបង្ហាញនូវទស្សនៈនយោបាយរបស់ រស់ ញឹម(ញឹម រស់) និងការប៉ុនប៉ងផ្តល់រំលឹ ប៉ុល ពត និងការដឹកនាំរបស់ នួន ជា នៅក្នុង ប.ក.ក.¹¹⁶នោះ ការពិចារណាអំពីភាពអាចទទួលយកបានទាក់ទងទៅនឹងសាក្សីដែលបានស្នើឡើងទាំងពីរនេះ ត្រូវបានធ្វើឡើងរួចរាល់ហើយ រួមគ្នាជាមួយនឹងការពិចារណាពាក់ព័ន្ធទៅនឹងសម្ភារដើម។

៥១.នួន ជា បានលើកឡើងថា កំណត់ហេតុ LEMKIN និង ប្រតិចារិក LEMKIN គប្បីត្រូវបានទទួលយកជាភស្តុតាង ដោយសារមានការជាប់ពាក់ព័ន្ធ អាចជឿទុកចិត្តបាន និងជាភស្តុតាង“គន្លឹះដោះបន្ទុក”ដែលអាចបង្ហាញថា ប.ក.ក. មានការបែកបាក់ និងថា រស់ ញឹម(ញឹម រស់) បានអនុវត្តដោយឯករាជ្យពីមជ្ឈឹមបក្សតាំង

¹¹⁴ សារណារបស់ នួន ជា ស្តីពីជម្លោះនៅក្នុង ប.ក.ក. (F2/4/3/3/6/1) កថាខណ្ឌ ៦៦។

¹¹⁵ សារណារបស់ នួន ជា ស្តីពីជម្លោះនៅក្នុង ប.ក.ក. (F2/4/3/3/6/1) កថាខណ្ឌ ៦៦។

¹¹⁶ កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយរបស់ LEMKIN (F2/4/3/1) កថាខណ្ឌ ក៣៤។

ពីដើមដំបូងនៃយុត្តាធិការពេលវេលា¹¹⁷។ សហព្រះរាជអាជ្ញាបានជំទាស់ទៅនឹងការទទួលយកភស្តុតាងដែលបានស្នើឡើងនេះទាក់ទងទៅនឹងភាពអាចជឿទុកចិត្តបាន តម្លៃជាភស្តុតាង និងកត្តាកំណត់នៃភស្តុតាងនេះ¹¹⁸។ សហព្រះរាជអាជ្ញាបានលើកឡើងក្នុងចំណោមនោះថា ជំនាញរបស់ Robert LEMKIN ពុំអាចប្រដូចបានទៅនឹងជំនាញរបស់បុគ្គលដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានស្តាប់មានដូចជា Philip SHORT François PONCHAUD និង Stephen HEDER និងថា ថេត សម្បត្តិ មានទំនាក់ទំនងផ្ទាល់ខ្លួនជាមួយនឹង នួន ជា និងថា វិធីសាស្ត្រក្នុងការយកបទសម្ភាសន៍របស់ពួកគាត់ គួរឱ្យសង្ស័យ¹¹⁹។ ជាការឆ្លើយតប នួន ជា បានជំទាស់ថា ការឆ្លើយតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា ពោរពេញទៅដោយ“ការបំភ្លៃ បំភ័ន្ត ការនិយាយខុសពីការពិត”¹²⁰។

៥២. អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានសង្កេតឃើញថា អំណះអំណាងមួយចំនួនរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញាដែលពុំបានផ្តល់តម្លៃជាភស្តុតាងនូវសម្ភារដែលបានស្នើឡើងនោះ ជាការលើកឡើងផ្ទុយ ពុំសមស្រប ឬជាក់លាក់ឡើយ។ ជាឧទាហរណ៍ នួន ជា បានស្នើសុំកោះហៅ Robert LEMKIN ក្នុងនាមជាសាក្សី ពុំមែនជាអ្នកជំនាញ និងដើម្បីផ្តល់សក្ខីកម្មទាក់ទងទៅនឹងខ្លឹមសារនៃកិច្ចសម្ភាសន៍ដែលគាត់បានធ្វើជាមួយ ថេត សម្បត្តិ ពុំមែនលើអ្វីដែលពាក់ព័ន្ធទៅនឹងចំណេះដឹងរបស់គាត់អំពីប្រវត្តិរបស់ខ្មែរក្រហមឡើយ ប៉ុន្តែលើលក្ខណៈសម្បត្តិរបស់គាត់ក្នុងវិជ្ជាជីវៈសារព័ត៌មានផ្នែកស៊ើបសួរទៅវិញ។ បន្ថែមលើនេះទៀត អំណះអំណាងខ្លះរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញាដែលបានផ្អែកទៅលើក្នុងគោលបំណងកាត់បន្ថយភាពសំខាន់នៃការជាប់ពាក់ព័ន្ធរបស់ Robert LEMKIN ក្នុងកិច្ចការផ្ទាល់ជាមួយនឹង ថេត សម្បត្តិ និងភាពសំខាន់នៃតម្លៃជាភស្តុតាងចំពោះកំណត់ហេតុរបស់ LEMKIN នោះ គឺជាការលើកឡើងដោយប៉ាន់ស្មាន¹²¹។ ស្ទើរតែពុំគួរឱ្យជឿផងដែរថា សហព្រះរាជអាជ្ញាបានជំទាស់ទៅ

¹¹⁷ សារណាតបរបស់ នួន ជា ស្តីពីកំណត់ហេតុរបស់ LEMKIN និង ថេត សម្បត្តិ (F2/4/3/3/1) កថាខណ្ឌ ៣ ដល់ ៧។ សារណាតបរបស់ នួន ជា ស្តីពីការជម្លោះរបស់ ប.ក.ក (F2/4/3/3/6/1) កថាខណ្ឌ ៥ ដល់ ៩។

¹¹⁸ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញាស្តីពីកំណត់ហេតុរបស់ LEMKIN (F2/4/3/3/3) កថាខណ្ឌ ៩ ដល់ ២៩ និង ៤១។ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញាស្តីពីប្រតិចារិករបស់ LEMKIN (F2/4/3/3/6/3) កថាខណ្ឌ ១៣ ដល់ ៤០។

¹¹⁹ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញាស្តីពីកំណត់ហេតុរបស់ LEMKIN (F2/4/3/3/3) កថាខណ្ឌ ៩ ដល់ ១៨។

¹²⁰ ការឆ្លើយតបរបស់ នួន ជា ទៅនឹងសារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញាស្តីពីកំណត់ហេតុរបស់ LEMKIN (F2/4/3/3/4) កថាខណ្ឌ ៣២។

¹²¹ ប្រៀបធៀប សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញាទៅនឹងសំណើទីមួយ និងទីពីរ (F2/2) កថាខណ្ឌ ១៦ ជាមួយនឹង កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយរបស់ LEMKIN (F2/4/3/1) កថាខណ្ឌ ក១៤, ក១៦ ដល់ ក១៨, ក២១ ដល់ ក២៣។ សូមមើលផងដែរ សេចក្តី

នឹងភាពអាចជឿទុកចិត្តបាននៃសម្ភារដែលបានផ្តល់ដោយ Robert LEMKIN ផ្អែកលើកង្វះចំណេះដឹងភាសាខ្មែរ និងកង្វះព័ត៌មានអំពីអត្តសញ្ញាណ ជីវប្រវត្តិ និងការជំរុញទឹកចិត្តជាសក្តានុពលឱ្យនិយាយកុហករបស់អ្នកដែលត្រូវបានសម្ភាសន៍¹²² ដោយហេតុថា សហព្រះរាជអាជ្ញាបានអះអាងម្តងហើយម្តងទៀតថា អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូល គប្បីទទួលយកការសំអាងរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងទៅលើការរៀបរាប់របស់ជនភៀសខ្លួនអនាមិក សាក្សីជំនាញដែលពុំមានចំណេះដឹងភាសាខ្មែរ និងភស្តុតាងច្រាមអាវ៉ាមអនាមិក¹²³។

៥៣. ទោះជាយ៉ាងណាក្តី ដោយសារពុំមានការបង្ហាញថា សម្ភារនេះជាប់ពាក់ព័ន្ធ ឬជាកត្តាកំណត់ឈានដល់ការសម្រេចដាក់ពន្ធនាគារ ទើបអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានសម្រេចបដិសេធលើសំណើរបស់ នួន ជាដែលស្នើសុំឱ្យទទួលយកប្រតិចារិក LEMKIN និងកំណត់ហេតុ LEMKIN ធ្វើជាភស្តុតាង។ ជាដំបូង ភាគច្រើននៃសកម្មភាពក្នុងតុលាការបានយោងទៅលើនោះ គឺបានកើតឡើងនៅក្រោយពេលការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីមួយ និងក្រោយការសម្លាប់នៅទួលពោធិ៍ជ្រៃ¹²⁴។ បើទោះបីជាបានដាក់សារណាមួយចំនួនទាក់ទងចំណុចនេះក៏ដោយ ក៏ នួន ជា ពុំបានបង្ហាញជាសំខាន់ថា សកម្មភាពទាំងនេះដូចជា ការបង្វែរស្បៀងអាហារ ប្រេងឥន្ធនៈ និងអាវុធ ការក្បត់ផ្ទៃក្នុង ការរៀបចំការបះបោរយោធា អាចធ្វើឱ្យការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះពុំមានមូលដ្ឋានរឹងមាំសម្រាប់ការសម្រេចដាក់ពន្ធនាគារលើរូបគាត់ឡើយ¹²⁵។ ជាការកត់សម្គាល់ នួន ជា ពុំបានបង្ហាញថា សកម្មភាពទាំងនេះអាចនាំទៅរកការធ្វើសេចក្តីសន្និដ្ឋានមួយដែលថា បទឧក្រិដ្ឋដែល

សម្រេចស្នើឱ្យដាក់សារណា (F2/4/3/3/6) ទំព័រ ៤ ការពិពណ៌នាលើកទីបី។ សេចក្តីសម្រេចបណ្តោះអាសន្នលើកទីមួយស្តីពីកិច្ចស៊ើបសួរបន្ថែម (F2/4/3) កថាខណ្ឌ ២៥។

¹²² សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញាទៅនឹងសំណើទីមួយ និងទីពីរ (F2/2) កថាខណ្ឌ ១៦។ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញាស្តីពីជម្លោះនៅក្នុង ប.ក.ក. (F2/4/3/3/6/1/1) កថាខណ្ឌ ១១។ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញាស្តីពីកំណត់ហេតុរបស់ LEMKIN (F2/4/3/3/3) កថាខណ្ឌ ១៥។

¹²³ សូមមើល ឧ. សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ១៦២ ជើងទំព័រ ៦០២ (ការរៀបរាប់អនាមិករបស់ជនភៀសខ្លួន) កថាខណ្ឌ ១៧៤ ជើងទំព័រ ៦៧២ (ការរៀបរាប់អនាមិករបស់ជនភៀសខ្លួន) កថាខណ្ឌ ២៧៤ ជើងទំព័រ ១១២១ (Philip SHORT) កថាខណ្ឌ ៣៤៤ ជើងទំព័រ ១៤១៧ (Philip SHORT) កថាខណ្ឌ ៣៦១ ជើងទំព័រ ១៤៩៣ (Philip SHORT និងការរៀបរាប់អនាមិករបស់ជនភៀសខ្លួន)។

¹²⁴ ប្រតិចារិករបស់ LEMKIN (F2/4/3/3/6.2) ទំព័រ (ភាសាអង់គ្លេស) ១៣, ៣៣, ១១០ និង ១១២។

¹²⁵ សារណាតបរបស់ នួន ជា ស្តីពីកំណត់ហេតុរបស់ LEMKIN និង ថេត សម្បត្តិ (F2/4/3/3/1) កថាខណ្ឌ ៦។ សារណាតបរបស់ នួន ជា ស្តីពីជម្លោះនៅក្នុង ប.ក.ក. (F2/4/3/3/6/1) កថាខណ្ឌ ៦(ខ-គ-ង)។

គាត់ត្រូវបានសម្រេចដាក់ពន្ធនាគារនៅក្រៅវិសាលភាពនៃផែនការរួម ឬពុំត្រូវបានប្រព្រឹត្តឡើងដើម្បី ជំរុញផែនការនេះឡើយ។

៥៤. ទាក់ទងទៅនឹង“កិច្ចប្រជុំសម្ងាត់”ដែលបានដឹកនាំដោយ សោ ភឹម និង រស់ ញឹម(ញឹម រស់) ប្រហែលជា ក្នុងខែ ឧសភា ឆ្នាំ ១៩៧៥ ក្នុងទីក្រុងភ្នំពេញ¹²⁶ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានកត់សម្គាល់ឃើញថា នួន ជា បានព្យាយាមបង្ហាញការប្រជុំនេះដោយផ្អែកលើកំណត់ហេតុរបស់ LEMKIN ដែលជាប្រភពមិនផ្ទាល់ និងពុំ បានយោងទៅលើផ្នែកណាមួយនៃបទសម្ភាសន៍ជាមូលដ្ឋាននោះឡើយ។ ដូច្នេះ នួន ជា ពុំបានផ្តល់មូលដ្ឋានគ្រប់ គ្រាន់សម្រាប់ការអះអាងរបស់ខ្លួន។ បន្ថែមលើនេះទៀត បើទោះបីជាសាក្សី ទាត់ ធឿន បានផ្តល់សក្ខីកម្មថា កិច្ចប្រជុំមួយដែល រស់ ញឹម(ញឹម រស់) និងកម្មាភិបាលជាន់ខ្ពស់ដទៃទៀតរបស់ ប.ក.ក. បានចូលរួមនោះ ប្រហែលជាបានធ្វើឡើងនៅក្នុងឆ្នាំ ១៩៧៥ ក៏ដោយ ក៏គាត់បានអះអាងថា ពុំមានផែនការបះបោរប្រឆាំងនឹង ប៉ុល ពត ត្រូវបានពិភាក្សាក្នុងអំឡុងពេលនោះឡើយ លើកលែងតែសំណើឱ្យកែប្រែគោលនយោបាយមួយចំនួន របស់ ប.ក.ក. ប៉ុណ្ណោះ¹²⁷។ ដូច្នេះ បើទោះបីជាមានការបង្ហាញថា ការ“ប្រជុំសម្ងាត់”បានធ្វើឡើងក៏ដោយ ក៏ ផ្អែកតាមរបៀបវារៈនៃកិច្ចប្រជុំនោះ ពុំមានការបញ្ជាក់ថា ការប្រជុំនេះអាចមានឥទ្ធិពលណាមួយទៅលើការ ទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌរបស់ នួន ជា ចំពោះបទឧក្រិដ្ឋណាមួយដែលគាត់ត្រូវបានសម្រេចដាក់ពន្ធនាគារ ឡើយ។

៥៥. ផ្អែកតាម នួន ជា ការបង្ហាញសំខាន់មួយផ្សេងទៀតដែលថា សកម្មភាពក្បត់មានដូចជា“ផែនការនៃការបះ បោរប្រឆាំងអាវុធប្រឆាំង ប៉ុល ពត” បានកើតឡើងនៅមុនពេលចាប់ផ្តើមនៃយុទ្ធភាពការពេលវេលានោះ គឺជា សំដីរបស់ ទាត់ ធឿន ដែលថា ក្នុងឆ្នាំ ១៩៧៥ គាត់បានសង្ស័យលាក់ទុកអាវុធ¹²⁸។ ប៉ុន្តែ នៅពេលសួរដេញ ដោលនៅក្នុងតុលាការអំពីកាលៈទេសៈទាំងនោះ ទាត់ ធឿន បានបញ្ជាក់ដដែលៗថា តាមដែលគាត់ដឹង ឃ្លាំង លាក់ទុកអាវុធនៅពេលនោះ ពុំមានជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងផែនការបះបោរណាមួយឡើយ¹²⁹។

¹²⁶ សារណាតបរបស់ នួន ជា ស្តីពីកំណត់ហេតុរបស់ LEMKIN និង ថេត សម្បត្តិ (F2/4/3/3/1) កថាខណ្ឌ ៦។ សារណាបស់ នួន ជា ស្តីពីជម្លោះនៅក្នុង ប.ក.ក (F2/4/3/3/6/1) កថាខណ្ឌ ៦(ក)។

¹²⁷ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៦ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០១៥ (ទាត់ ធឿន) ឯកសារលេខ F1/3.1 ទំព័រ ២៧ ដល់ ២៩។

¹²⁸ សារណាបណ្តឹងសាក្សីរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ២៤២ និង ៤៦២។ សូមមើលផងដែរ សំណើទីបីសុំដាក់ភស្តុតាងបន្ថែម (F2/4) កថាខណ្ឌ ១៩ និង ២៤។

¹²⁹ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៦ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០១៥ (ទាត់ ធឿន) ឯកសារលេខ F1/3.1 ទំព័រ ២០ ដល់ ២១, ២៨, ៣៧ ដល់ ៣៨។

៥៦.អាស្រ័យហេតុនេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាលើការកំណត់ហេតុ LEMKIN និងប្រតិចារិក LEMKIN ពុំបានបំពេញតាមលក្ខខណ្ឌតម្រូវនៃការទទួលយកភស្តុតាងបន្ថែមនៅដំណាក់កាលបណ្តឹងសាទុក្ខឡើយ។ អាស្រ័យហេតុនេះ យោងតាមមាត្រា ១០៤(១) នៃវិធានផ្ទៃក្នុង អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានទទួលយកតែផ្នែកខ្លះនៃប្រតិចារិក LEMKIN ទាក់ទងទៅនឹងកិច្ចសម្ភាសន៍ជាមួយ ទាត់ ជឿន ពីព្រោះគាត់បានចូលខ្លួនមកចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះក្នុងនាមជាសាក្សី ហើយចម្លើយរបស់គាត់ពីមុនមានការជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការវាយតម្លៃលើភាពជឿទុកចិត្តបាន និងភាពជឿជាក់បាននៃសក្ខីកម្មរបស់គាត់។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលយល់ឃើញថា ពុំមានភាពចាំបាច់ក្នុងការកោះហៅសាក្សីរូបនេះតាមការស្នើសុំរបស់ នួន ជា ម្តងទៀតឡើយ¹³⁰។

៥៧.ដោយពិចារណាលើការកំណត់ហេតុ ជាចម្បង នួន ជា បានស្នើសុំឱ្យកោះហៅ ថេត សម្បត្តិ និង Robert LEMKIN ពីព្រោះពួកគាត់បានធ្វើកិច្ចសម្ភាសន៍នេះ និងបានយល់ឃើញថា នួន ជា ពុំបានអះអាងពីមូលហេតុដែលគួរឱ្យជឿជាក់បានថា សម្ភារនៃកិច្ចសម្ភាសន៍ទាំងនេះអាចជាប់ពាក់ព័ន្ធ និងជាកត្តាកំណត់ឈានដល់ការសម្រេចដាក់ពន្ធនាគារបាននោះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានសម្រេចបដិសេធសំណើសុំកោះហៅបុគ្គលទាំងពីររូបនេះ។

២.ច.សំណើសុំឱ្យទទួលយកជាភស្តុតាងនូវបទសម្ភាសន៍របស់ ថេត សម្បត្តិ ជាមួយវិទ្យុសម្លេងអាមេរិកកាំងជាខេមរភាសា

៥៨.នួន ជា បានស្នើសុំឱ្យអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលទទួលយកជាភស្តុតាងនូវខ្សែអាត់សម្លេងនៃបទសម្ភាសន៍ដែល ថេត សម្បត្តិ បានផ្តល់ទៅឱ្យវិទ្យុសម្លេងអាមេរិកកាំងជាខេមរភាសាកាលពីថ្ងៃទី ១២ និង ១៣ ខែ សីហា ឆ្នាំ ២០១៤ (“បទសម្ភាសន៍ ថេត សម្បត្តិ”)។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានសង្ខេបនូវអំណះអំណាងរបស់ភាគី ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការទទួលយកបទសម្ភាសន៍ ថេត សម្បត្តិ និងបានដោះស្រាយមួយចំនួននៅក្នុងសេចក្តីសម្រេចបណ្តោះអាសន្នលើកទីមួយស្តីពីការស៊ើបសួរបន្ថែម (F2/4/3)¹³¹។ នៅក្នុងផ្នែកសម្រេចសេចក្តីរបស់ខ្លួនលើសំណើសុំដាក់ភស្តុតាងបន្ថែមដែលពុំទាន់បានសម្រេច (F2/9) អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានសម្រេចបដិសេធសំណើរបស់ នួន ជា។

¹³⁰ សារណារបស់ នួន ជា ស្តីពីជម្លោះនៅក្នុង ប.ក.ក. (F2/4/3/6/1) កថាខណ្ឌ ១០ ដល់ ១៥ និង ៦៧(ខ)។
¹³¹ សេចក្តីសម្រេចបណ្តោះអាសន្នលើកទីមួយស្តីពីកិច្ចស៊ើបសួរបន្ថែម កថាខណ្ឌ ៥ ដល់ ១៣ និង ២០។

៥៩.នួន ជា បានអះអាងថា បទសម្ភាសន៍ ថេត សម្បត្តិ អាចចោទជាបញ្ហាដល់ការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពាក់ព័ន្ធទៅនឹងរចនាសម្ព័ន្ធហានុក្រមរបស់ ប.ក.ក. និងជាពិសេស ការទទួលខុសត្រូវរបស់គាត់ចំពោះការសម្លាប់នៅទួលពោធិ៍ជ្រៃ¹³²។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលយល់ឃើញថា ការអះអាងរបស់ ថេត សម្បត្តិ ពុំមានលក្ខណៈគ្រប់គ្រាន់ក្នុងការចោទជាបញ្ហាដល់ការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ដោយសារពុំបានផ្តល់ព័ត៌មានថ្មីដែលជាប់ពាក់ព័ន្ធឡើយ។ បន្ថែមលើនេះទៀត អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានទទួលសម្ភារដើមដែលតាមការសន្មត ថេត សម្បត្តិ បានបញ្ចេញមតិយោបល់ដូចគ្នាទៅនឹងអ្វីដែលគាត់បានអះអាងនៅក្នុងបទសម្ភាសន៍ និងបានយល់ឃើញថា ពុំមែនជាភស្តុតាងសមស្របក្នុងការដោះបន្ទុក នួន ជា ឡើយ¹³³។ ទាក់ទងទៅនឹងការអះអាងរបស់ នួន ជា ដែលថា បទសម្ភាសន៍ ថេត សម្បត្តិ គឺជាភស្តុតាងបញ្ជាក់ឱ្យឃើញថា ដោយសារមានការជ្រៀតជ្រែកពីរដ្ឋាភិបាល ទើបភស្តុតាងដោះបន្ទុកពុំត្រូវបានដាក់បញ្ចូលក្នុងសំណុំរឿងនោះ¹³⁴ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានចាត់ទុកការអះអាងរបស់ ថេត សម្បត្តិ ពុំមានលក្ខណៈជាក់លាក់ និងពុំមានមូលដ្ឋានគាំទ្រ ហើយដូច្នេះ មានតម្លៃជាភស្តុតាងតិចតួចបំផុតពុំអាចទទួលយកជាភស្តុតាងបានឡើយ។

២.៥.សំណើសុំឱ្យទទួលយកជាភស្តុតាងនូវបទសម្ភាសន៍របស់ CARTWRIGHT និងសេចក្តីដកស្រង់នៃសៀវភៅរបស់ LEMONDE

៦០.នួន ជា បានលើកឡើងថា បទសម្ភាសន៍របស់ចៅក្រម CARTWRIGHT គប្បីត្រូវបានទទួលយកជាភស្តុតាង ពីព្រោះបទសម្ភាសន៍នេះមានចម្លើយមួយចំនួន ដែល“ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងក្តីបារម្ភដ៏សមហេតុផលរបស់សាធារណជនអំពីភាពលម្អៀង [របស់លោកស្រី] ប្រឆាំងនឹង ប.ក.ក. និង នួន ជា” និងពាក់ព័ន្ធទៅនឹងភាពអនាគតិរបស់ចៅក្រមជាតិដែលកំពុងជំនុំជម្រះនៅក្នុងអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង¹³⁵។ ទាក់ទងទៅនឹងសេចក្តីដកស្រង់នៃសៀវភៅរបស់ចៅក្រម LEMONDE នួន ជា បានអះអាងថា បទពិសោធន៍នៃអនិយ័តភាពដែលបានរៀបរាប់

¹³² សំណើទីមួយរបស់ នួន ជា សុំដាក់ភស្តុតាងបន្ថែម (F2) កថាខណ្ឌ ១៤។

¹³³ សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ៥៣ ជាអាទិ៍។

¹³⁴ សំណើទីមួយរបស់ នួន ជា សុំដាក់ភស្តុតាងបន្ថែម (F2) កថាខណ្ឌ ១៦។ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៥៧ និង ៧៤។

¹³⁵ សំណើទីពីររបស់ នួន ជា សុំដាក់ភស្តុតាងបន្ថែម (F2/1) កថាខណ្ឌ ១៤។ សូមមើលផងដែរ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤៩ ដល់ ៥៣។

ដោយអតីតសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេត LEMONDE ពេលនោះបានបង្ហាញឱ្យឃើញកាន់តែច្បាស់ឡើងតាមរយៈបទពិសោធន៍របស់សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេត Laurent KASPER-ANSERMET ដែលបានចូលកាន់តំណែងបន្តក្នុងចំណោមសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតដទៃទៀត និងដូច្នេះបានបង្ហាញឱ្យឃើញថា ការប៉ះពាល់ដោយសារអនិយ័តភាព និងការជ្រៀតជ្រែកផ្នែកនយោបាយនៅក្នុងសំណុំរឿង ០០៣ និង ០០៤ ពុំខុសប្លែកគ្នាពីការប៉ះពាល់នៅក្នុងសំណុំរឿង ០០២ ឡើយ ដែលគ្រាន់តែជាការបន្តគ្នាប៉ុណ្ណោះ¹³⁶។

៦១. សហព្រះរាជអាជ្ញាបានជំទាស់ទៅនឹងសំណើទាំងពីរនេះ។ សហព្រះរាជអាជ្ញាបានអះអាងថា ពុំមានការអះអាងនៅក្នុងបទសម្ភាសន៍របស់ចៅក្រម CARTWRIGHT ដែលលើកឡើងថា សេចក្តីសម្រេចរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ត្រូវបាន“ធ្វើឱ្យប៉ះពាល់ដោយសារបទពិសោធន៍ផ្ទាល់ខ្លួន ការលម្អៀង ឬការជ្រៀតជ្រែកផ្នែកនយោបាយឡើយ”¹³⁷។ សហព្រះរាជអាជ្ញាបានអះអាងបន្តទៀតថា ចៅក្រម CARTWRIGHT គ្រាន់តែបានពិភាក្សាលើ“គំនិតគាំទ្រ និងគំនិតប្រឆាំងនឹងតុលាការចម្រុះមួយ” និងបានប៉ាន់ស្មានលើ“ការប៉ះពាល់ផ្លូវចិត្ត” ដែលអាចកើតមានលើចៅក្រមដែលបានឆ្លងកាត់របបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យនោះ¹³⁸។ ទាក់ទងទៅនឹងសេចក្តីដកស្រង់នៃសៀវភៅរបស់ LEMONDE សហព្រះរាជអាជ្ញាបានជំទាស់ថា សំណើរបស់ ខៀវ សំផន សុំឱ្យទទួលយកមកធ្វើជាភស្តុតាង ត្រូវបានសម្រេចបដិសេធនៅពេលជំនុំជម្រះរួចហើយ ដូច្នេះ វិធាន ១០៨(៧) នៃវិធានផ្ទៃក្នុងពុំអនុញ្ញាតឱ្យស្នើសុំឱ្យទទួលយកនៅដំណាក់កាលបណ្តឹងសាទុក្ខឡើយ¹³⁹។ បន្ថែមលើនេះ សហព្រះរាជអាជ្ញាបានរំលឹកថា ភាពពុំត្រឹមត្រូវនៅក្នុងការស៊ើបសួរត្រូវបានដោះស្រាយតាមរយៈដីកាដោះស្រាយ និងពុំអនុញ្ញាតឱ្យលើកម្តងទៀតនៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង និងអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលឡើយ¹⁴⁰។

¹³⁶ សំណើទីពីររបស់ នួន ជា សុំដាក់ភស្តុតាងបន្ថែម (F2/1) កថាខណ្ឌ ១៦ ដល់ ១៧។ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៥៦។

¹³⁷ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញាទៅនឹងសំណើទីមួយ និងទីពីរ (F2/2) កថាខណ្ឌ ២១។

¹³⁸ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញាទៅនឹងសំណើទីមួយ និងទីពីរ (F2/2) កថាខណ្ឌ ១៨ ដល់ ១៩។ សូមមើលផងដែរ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៣២ ដល់ ៣៦។

¹³⁹ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញាទៅនឹងសំណើទីមួយ និងទីពីរ (F2/2) កថាខណ្ឌ ២៣។

¹⁴⁰ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញាទៅនឹងសំណើទីមួយ និងទីពីរ (F2/2) កថាខណ្ឌ ២៤។

៦២.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានសម្រេចទទួលយកបទសម្ភាសន៍របស់ចៅក្រម CARTWRIGHT ធ្វើជាភស្តុតាងអនុលោមតាមវិធាន ១០៤(១) នៃវិធានផ្ទៃក្នុង ដោយសារ យោបល់ដែលគាត់បានធ្វើឡើងក្នុងក្រុមពិភាក្សានៅវិទ្យាស្ថាន Aspen គឺជាមូលដ្ឋានសម្រាប់ទទ្ទឹករណីនៃបណ្តឹងសាទុក្ខដែលថា មានការបង្ហាញពីភាពលម្អៀង និងដោយសារផលប្រយោជន៍យុត្តិធម៌ដែលតម្រូវឱ្យដាក់បញ្ចូលទៅក្នុងសំណុំរឿង ដើម្បីអាចឱ្យភាគីធ្វើការតវ៉ាដោយគ្មានការរឹតត្បិត និងអាចធ្វើការពិនិត្យលើអង្គសេចក្តីនៃសារណារបស់ នួន ជា ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហាមូលដ្ឋាននៃភាពត្រឹមត្រូវនៃកិច្ចដំណើរការនីតិវិធី¹⁴¹។

៦៣.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានសម្រេចផងដែរថា ដោយអនុលោមតាមវិធាន ១០៤(១) នៃវិធានផ្ទៃក្នុង ដើម្បីផលប្រយោជន៍យុត្តិធម៌ តម្រូវឱ្យទទួលយកសំណើរបស់ នួន ជា សុំឱ្យទទួលយកសេចក្តីដកស្រង់ចេញពីសៀវភៅរបស់ចៅក្រម LEMONDE ធ្វើជាភស្តុតាង។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានយល់ឃើញថា ភស្តុតាងនេះអាចរកបាននៅពេលជំនុំជម្រះ និងរំលឹកថា សម្ភារនេះត្រូវបានស្នើឡើងរួចហើយទាក់ទងទៅនឹងបណ្តឹងសាទុក្ខភ្លាមៗនៅចំពោះមុខខ្លួន និងថា នៅពេលនោះ ត្រូវបានបដិសេធចោលដោយសារមូលហេតុនីតិវិធី ប៉ុន្តែបានបញ្ជាក់ថា នួន ជា នៅមានឱកាស“ដាក់សំណើក្នុងពេលអនាគតដោយផ្អែកលើមូលដ្ឋានភស្តុតាង និងអំណះអំណាងដែលមាន”នៅក្នុងសំណើសុំនោះ¹⁴²។ ទាក់ទងទៅនឹងការអះអាងរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញាដែលថា និយ័តភាពជាសក្តានុពលនៃការស៊ើបសួរត្រូវបានដោះស្រាយតាមរយៈដីកាដោះស្រាយនោះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានសង្កេតឃើញថា នួន ជា ពុំបានស្នើសុំមោឃៈទាំងមូល ឬផ្នែកខ្លះនៃកិច្ចស៊ើបសួរឡើយ ប៉ុន្តែគ្រាន់តែបង្ហាញថា កិច្ចដំណើរការនីតិវិធីទាំងមូល រួមទាំងនៅដំណាក់កាលជំនុំជម្រះផងនោះ មានការជ្រៀតជ្រែកផ្នែកនយោបាយយ៉ាងទូលំទូលាយដែលបានធ្វើឱ្យកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីទាំងនេះមានភាពពុំត្រឹមត្រូវជាមូលដ្ឋាន។

៦៤.បញ្ហា ថាតើកិច្ចសម្ភាសន៍របស់ចៅក្រម CARTWRIGHT និងសេចក្តីដកស្រង់ចេញពីសៀវភៅរបស់ចៅក្រម LEMONDE បានគាំទ្រដល់អំណះអំណាងរបស់ នួន ជា ទាក់ទងទៅនឹងភាពត្រឹមត្រូវនៃកិច្ចដំណើរការនីតិវិធី ដែរ ឬយ៉ាងណា ហើយប្រសិនបើមាន តើដល់កម្រិតណា គឺជាបញ្ហាដែលអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលត្រូវដោះស្រាយនៅក្នុងសាលដីកានេះ¹⁴³។

¹⁴¹ សូមមើលខាងក្រោម កថាខណ្ឌ ១១៤។

¹⁴² សេចក្តីសម្រេចលើសំណើសុំចំណាត់ការបន្ទាន់ (E189/3/1/8) កថាខណ្ឌ ១០ ដល់ ១១។

¹⁴³ សូមមើលខាងក្រោម កថាខណ្ឌ ១១៤, ១១៩។

**២.ជ.សំណើសុំឱ្យទទួលយកប្រតិចារិករបស់សាក្សី ពេជ្រ ជឹម ជាភស្តុតាង និងការទទួលយកតាមគំនិតផ្តួចផ្តើម
របស់ខ្លួននូវកិច្ចសម្ភាសន៍របស់សាក្សី សៅ វ៉ែន ជាមួយមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា (DC-Cam)**

៦៥.យោងតាមវិធាន ១០៤(១) និង ១០៨(៧) នៃវិធានផ្ទៃក្នុង នួន ជា បានស្នើសុំបង្ហាញប្រតិចារិករបស់ ពេជ្រ ជឹម ទាក់ទងទៅនឹងកាលៈទេសៈពីរដែលបានរៀបរាប់នៅក្នុងនោះ។ នួន ជា បានលើកឡើងថា ភស្តុតាងនេះ ស្របជាមួយនឹងការរៀបរាប់របស់ សៅ វ៉ែន(១៧ សៅ ពត) ដែលថា ក្នុងកិច្ចប្រជុំនៅខេត្តតាកែវក្រោយថ្ងៃ រំដោះ តាម៉ុក បានប្រកាសថា ហាមប៉ះពាល់ទាហានរបប លន់ នល់ ពីសក្តិមួយដល់សក្តិប្រាំ¹⁴⁴។ ទីពីរ នួន ជា កត់សម្គាល់ថា ភស្តុតាងនេះមានការពន្យល់របស់ ពេជ្រ ជឹម ទាក់ទងទៅនឹងអត្ថន័យនៃពាក្យថា “កម្ចាត់” ដែល សំដៅទៅលើការប្រព្រឹត្តរបស់ខ្មែរក្រហមទៅលើបុគ្គល ដែលពាក់ព័ន្ធទៅនឹងរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ¹⁴⁵។ តាម គំនិតរបស់ នួន ជា ពេជ្រ ជឹម បានបញ្ជាក់បន្ថែមទៅលើការអះអាងរបស់ សៅ វ៉ែន និង ហេង សំរិន ថា ពុំមាន គោលនយោបាយសម្លាប់អតីតទាហាន និងអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរក្នុងព្រឹត្តិការណ៍នៅទូលពោធិ៍សែនជ័យ¹⁴⁶។

៦៦.សហព្រះរាជអាជ្ញាបានជំទាស់ទៅនឹងសំណើនេះ ដោយបានអះអាងថា ភស្តុតាងដែលបានស្នើឡើងនោះបើ ពិចារណាតាមបរិបទ និងជារួម ពុំអាចជាកត្តាកំណត់ អនុលោមតាមវិធាន ១០៨(៧) នៃវិធានផ្ទៃក្នុងឡើយ¹⁴⁷។ សហព្រះរាជអាជ្ញាបានអះអាងថា កិច្ចប្រជុំដែល ពេជ្រ ជឹម បានសំដៅទៅលើនោះ កើតឡើងប៉ុន្មានខែក្រោយ ព្រឹត្តិការណ៍នៅទូលពោធិ៍សែនជ័យ និងថា សក្ខីកម្មរបស់គាត់ត្រូវតែវាយតម្លៃដោយជៀបនឹងភស្តុតាងដាក់បន្ទុកដទៃ ទៀត និងថា ការបកស្រាយរបស់គាត់អំពីពាក្យ “កម្ចាត់” ពុំមានលក្ខណៈប្រាកដប្រជាឡើយ¹⁴⁸។ សហព្រះរាជ អាជ្ញាអន្តរជាតិបានអះអាងបន្ថែមទៀតថា ប្រសិនបើអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលទទួលយកភស្តុតាងដែលបាន ស្នើឡើងដោយ នួន ជា ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងគោលនយោបាយកំណត់គោលដៅនោះ នួន ជា នឹងអាចស្នើសុំឱ្យទទួល យកភស្តុតាងជំទាស់ថ្មីបន្ថែមទៀត¹⁴⁹។

¹⁴⁴ សំណើទីបួនរបស់ នួន ជា សុំដាក់ភស្តុតាងបន្ថែម (F2/6) កថាខណ្ឌ ៧។

¹⁴⁵ សំណើទីបួនរបស់ នួន ជា សុំដាក់ភស្តុតាងបន្ថែម (F2/6) កថាខណ្ឌ ៨។

¹⁴⁶ សំណើទីបួនរបស់ នួន ជា សុំដាក់ភស្តុតាងបន្ថែម (F2/6) កថាខណ្ឌ ១៤ ដល់ ១៦។

¹⁴⁷ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញាទៅនឹងសំណើទីបួនសុំដាក់ភស្តុតាងបន្ថែម (F2/6/2) កថាខណ្ឌ ១, ៣, ១៤ ដល់ ១៦។

¹⁴⁸ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញាទៅនឹងសំណើទីបួនសុំដាក់ភស្តុតាងបន្ថែម (F2/6/2) កថាខណ្ឌ ៦ ដល់ ១១។

¹⁴⁹ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញាទៅនឹងសំណើទីបួនសុំដាក់ភស្តុតាងបន្ថែម (F2/6/2) កថាខណ្ឌ ១៦។

៦៧.សហមេធាវីនាំមុខតំណាងដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីបានអះអាងថា សំណើរបស់ នួន ជា គប្បីបដិសេធចោល។ តាមគំនិតរបស់សហមេធាវីនាំមុខ នួន ជា មានឱកាសសួរដេញដោល ពេជ្រ ជឹម នៅពេលសាក្សីរូបនេះបានបង្ហាញខ្លួននៅក្នុងសំណុំរឿង ០០២/០១ កន្លងមក ប៉ុន្តែដោយការធ្វេសប្រហែស នួន ជា ពុំបានសួរដេញដោលឡើយ។ បន្ថែមលើនេះទៀត ភស្តុតាងដែលបានស្នើឡើងនោះពុំអាចប៉ះពាល់ភស្តុតាងណាមួយដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសំអាងទៅលើ និងពុំអាចជួយស្វែងរកការពិតនៅដំណាក់កាលបណ្តឹងសាទុក្ខនេះបានឡើយ។ ចុងក្រោយ សហមេធាវីនាំមុខបានអះអាងថា ការទទួលយកភស្តុតាងទាំងនេះ គឺផ្ទុយទៅនឹងភាពចាំបាច់ក្នុងការធានាបាននូវកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីលើបណ្តឹងសាទុក្ខឆាប់រហ័សបាន¹⁵⁰។

៦៨.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានស្របជាមួយសហព្រះរាជអាជ្ញា និងសហមេធាវីនាំមុខតំណាងដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីដែលថា សំណើរបស់ នួន ជា បានស្នើសុំឱ្យទទួលយកប្រតិចារិករបស់ ពេជ្រ ជឹម ជាភស្តុតាងពុំបានបំពេញតាមលក្ខខណ្ឌតម្រូវនៃក្នុងវិធាន ១០៨(៧) នៃវិធានផ្ទៃក្នុងឡើយ។ បើទោះបីជា នួន ជា បានអះអាងថា សំណើសុំឱ្យទទួលយកផ្នែកខ្លះនៃសក្ខីកម្មរបស់ ពេជ្រ ជឹម ត្រូវបាន“ជំរុញដោយផ្ទាល់”ពីកំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយដែលបានបង្ហាញក្រោយការបញ្ចប់ការជំនុំជម្រះសំណុំរឿង ០០២/០១ ក៏ដោយ ក៏អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាលើព្រឹត្តិការណ៍ថា នួន ជា គួរតែសួរ ពេជ្រ ជឹម ឱ្យបានច្បាស់លាស់ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហាដែលជាប់ព័ន្ធនឹងសំណុំរឿង ០០២/០១ ដូចជា ប្រធានបទអំពីខ្មាំង ការកម្ទេច និងជាពិសេស ការណែនាំក្នុងពេលប្រជុំដែល តា ម៉ុក បាននិយាយអំពីខ្មាំង ការណែនាំពាក់ព័ន្ធទៅនឹង“ការបោសសម្អាតមន្ត្រី” និងការប្រព្រឹត្តចំពោះអតីតទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ¹⁵¹។ អាស្រ័យហេតុនេះ ភស្តុតាងទាំងនេះពុំចាត់ទុកថា ពុំអាចរកបាននៅពេលជំនុំជម្រះឡើយ។

៦៩.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលសម្រេចថា ទោះជាយ៉ាងណាក្តី ដើម្បីផលប្រយោជន៍យុត្តិធម៌ អង្គជំនុំជម្រះត្រូវទទួលយកប្រតិចារិករបស់ ពេជ្រ ជឹម ធ្វើជាភស្តុតាងអនុលោមតាមវិធាន ១០៤(១) នៃវិធានផ្ទៃក្នុង ព្រោះខ្លឹមសារនៃប្រតិចារិកនេះពាក់ព័ន្ធទៅនឹងកិច្ចប្រជុំនៅខេត្តតាកែវ មានការជាប់ពាក់ព័ន្ធយ៉ាងជិតស្និទ្ធទៅនឹងកាលៈទេសៈនៃអង្គហេតុសំខាន់ ដោយផ្អែកលើកាលៈទេសៈនេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានសម្រេចកោះហៅសាក្សី សៅ វ៉ែន មកផ្តល់សក្ខីកម្មនៅដំណាក់កាលបណ្តឹងសាទុក្ខ និងមានសារៈសំខាន់សម្រាប់វាយតម្លៃអំពីភាព

¹⁵⁰ សារណាតបរបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីទៅនឹងសំណើទីបួនសុំដាក់ភស្តុតាងបន្ថែម (F2/6/1) កថាខណ្ឌ ១៤ ដល់ ៣១។
¹⁵¹ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០១ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០១៣ (ពេជ្រ ជឹម) ឯកសារលេខ E1/215.1 ទំព័រ ១៥ ដល់ ១៦, ២៥ ដល់ ២៧, ៣០ ដល់ ៣១, ៥៣, ៦១ ដល់ ៦៣។

ជឿទុកចិត្តបាន និងភាពជឿជាក់បានរបស់ សៅ វ៉ែន។

៧០.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូល តាមគំនិតផ្តួចផ្តើមរបស់ខ្លួន បានទទួលយកបទសម្ភាសន៍របស់ DC-Cam ជាមួយ សៅ វ៉ែន ដែលមានសារៈសំខាន់សម្រាប់វាយតម្លៃអំពីភាពជឿទុកចិត្ត និងជាចម្លើយពីមុនរបស់សាក្សីដែលបានចូលបង្ហាញខ្លួននៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះ។

២.ឈ.ការស្នើសុំនៅក្នុងសំណើទីប្រាំសំដាក់ភស្តុតាងបន្ថែម (F2/7)

៧១.នៅក្នុងសំណើទីប្រាំសំដាក់ភស្តុតាងបន្ថែម (F2/7) នួន ជា បានស្នើសុំដោយផ្អែកតាមវិធាន ១០៤(១) និង ១០៨(៧) នៃវិធានផ្ទៃក្នុង៖ (i) ឱ្យទទួលយកជាភស្តុតាងនូវកំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយចំនួន ៤ ដែលបានបង្ហាញនៅក្នុងសំណុំរឿង ០០៤ (ii) ឱ្យទទួលយកជាភស្តុតាងនូវកំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយរបស់ ទាត់ ជឿន និងឧបសម្ព័ន្ធភ្ជាប់ជាមួយ និង (iii) ការកោះហៅសាក្សីចំនួន ៥ នាក់¹⁵²។ នួន ជា បានស្នើសុំឱ្យទទួលយកភស្តុតាងបន្ថែមដែលបង្ហាញថា មជ្ឈមហាសិក្សាបានគ្រប់គ្រងដោយមានកម្រិតប៉ុណ្ណោះ និងមានការបែកបាក់យ៉ាងខ្លាំង និងថា ប្រធានភូមិភាគ ជាពិសេស រស់ ញឹម(ញឹម រស់) និង សៅ ភឹម មានសិទ្ធិអំណាចឯករាជ្យយ៉ាងច្រើនហើយពួកគេបានយកអំណាចនេះមកប្រើប្រាស់ដើម្បីបោះប្រឆាំងនឹង ប.ក.ក.¹⁵³។ នួន ជា ក៏បានស្នើឡើងនូវភស្តុតាងនេះផងដែរ“ក្នុងការបញ្ជាក់បន្ថែម និងផ្ទៀងផ្ទាត់”លើសក្ខីកម្មរបស់ ទាត់ ជឿន ដែលបានចូលខ្លួននៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូល¹⁵⁴។ ការស្នើសុំឱ្យទទួលយកកំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយរបស់ ទាត់ ជឿន និងឧបសម្ព័ន្ធ គឺក្នុងគោលបំណងដើម្បី“ជួយដល់អង្គជំនុំជម្រះឱ្យយល់បានពេញលេញអំពីព័ត៌មាន នៅក្នុងសំណុំរឿងពាក់ព័ន្ធទៅនឹង”សាក្សីរូបនេះ¹⁵⁵។

៧២.សហព្រះរាជអាជ្ញា បានជំទាស់ទៅនឹងសំណើទាំងអស់នោះលើកលែងតែកំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយរបស់ ទាត់ ជឿន និងឧបសម្ព័ន្ធភ្ជាប់ជាមួយប៉ុណ្ណោះ¹⁵⁶។ ទាក់ទងទៅនឹងបទប្បញ្ញត្តិគ្រប់គ្រងក្នុងការទទួលយកភស្តុតាងបន្ថែមនៅដំណាក់កាលបណ្តឹងសាទុក្ខ សហព្រះរាជអាជ្ញាបានលើកឡើងថា សិទ្ធិអំណាចជាឆន្ទានុសិទ្ធិ

¹⁵² សំណើទីប្រាំរបស់ នួន ជា សុំដាក់ភស្តុតាងបន្ថែម (F2/7) កថាខណ្ឌ ១៣, ៦១, ៦៧។
¹⁵³ សំណើទីប្រាំរបស់ នួន ជា សុំដាក់ភស្តុតាងបន្ថែម (F2/7) កថាខណ្ឌ ៥៣ ដល់ ៥៧, ៥៩ ដល់ ៦៥។
¹⁵⁴ សំណើទីប្រាំរបស់ នួន ជា សុំដាក់ភស្តុតាងបន្ថែម (F2/7) កថាខណ្ឌ ៤ និង ៦២។
¹⁵⁵ សំណើទីប្រាំរបស់ នួន ជា សុំដាក់ភស្តុតាងបន្ថែម (F2/7) កថាខណ្ឌ ៥៨ និង ៦៦។
¹⁵⁶ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញាទៅនឹងសំណើទីប្រាំសំដាក់ភស្តុតាងបន្ថែម (F2/7/1) កថាខណ្ឌ ៥៣។

របស់អង្គជំនុំជម្រះតាមវិធាន ១០៤(១) នៃវិធានផ្ទៃក្នុង ពុំគប្បីត្រូវបានប្រើប្រាស់យ៉ាងទូលំទូលាយឡើយ ខ្លាច មានការប៉ះពាល់ដល់តួនាទីរបស់ខ្លួនដែល“ជាអ្នកកំណត់បទដ្ឋាននៃការទទួលយកភស្តុតាងថ្មី” តាមវិធាន ១០៨ (៧) នៃវិធានផ្ទៃក្នុង¹⁵⁷។ ទាក់ទងទៅនឹងអង្គសេចក្តី សហព្រះរាជអាជ្ញាបានលើកឡើងថា ពុំមានភស្តុតាងណា មួយដែលអាចត្រូវបានចាត់ទុកថាជាកត្តាកំណត់នៅពេលជំនុំជម្រះឡើយ ដោយសារភស្តុតាងទាំងនេះពុំជាប់ ពាក់ព័ន្ធ និងសុទ្ធតែបញ្ជាក់ពីអត្ថិភាពនៃរចនាសម្ព័ន្ធហានុក្រមនៅក្នុងអំឡុងពេលនៃព្រឹត្តិការណ៍នៅទូលពោធិ៍ ជ្រៃ¹⁵⁸។

៧៣.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានរំលឹកថា “លទ្ធភាពសាមញ្ញសម្រាប់ការលើកបង្ហាញភស្តុតាងបន្ថែមនៅ ដំណាក់កាលបណ្តឹងសាទុក្ខ” មានតាមរយៈវិធាន ១០៨(៧) នៃវិធានផ្ទៃក្នុង¹⁵⁹។ អាស្រ័យហេតុនេះ អង្គជំនុំ ជម្រះតុលាការកំពូលផ្តល់ហេតុផលថា ភាគីពុំអាចសំអាងលើវិធាន ១០៤(១) នៃវិធានផ្ទៃក្នុង ដើម្បីគេចចេញពី លក្ខខណ្ឌតម្រូវតាមវិធាន ១០៨(៧) នៃវិធានផ្ទៃក្នុង ដែល“សំខាន់បំផុតដើម្បីជៀសវាងការប្រើប្រាស់យុត្តិសា ស្ត្រនៃការតវ៉ាដែលពុំមានប្រសិទ្ធភាព និងជាការរំខាន”¹⁶⁰។ នៅក្នុងរឿងក្តីបច្ចុប្បន្ននេះ នួន ជា បានស្នើសុំឱ្យ កោះហៅបុគ្គលបីរូប (2-TCW-959, 2-TCW-960 និង 2-TCW-961) ដែលអត្តសញ្ញាណ និងតួនាទីរបស់ បុគ្គលទាំងនេះនៅក្នុងរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ត្រូវបានបង្ហាញជាសាធារណៈចាប់តាំងពីការផ្សព្វផ្សាយ សៀវភៅមួយនៅក្នុងឆ្នាំ ២០១០ ដែលមាននៅក្នុងសំណុំរឿង¹⁶¹។ ទាក់ទងទៅនឹងការស្នើសុំសក្ខីកម្មរបស់ បុគ្គលទាំងនេះ នួន ជា ពុំបានសំអាងលើព័ត៌មានណាមួយដែលគាត់ពិតជាពុំបានដឹងនៅក្នុងឆ្នាំ ២០១០ ទេ ដូច្នេះ ព័ត៌មាននេះគួរត្រូវបានបង្ហាញនៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង។ ការអះអាងដែលថា គាត់បានរង់ចាំ មើល ថាតើ Robert LEMKIN និង ថេត សម្បត្តិ ផ្តល់ឈុតខ្សែវីដេអូដែលទំនងជាបង្ហាញពីបទសម្ភាសន៍ ជាមួយនឹងសាក្សីបីនាក់ដែលបានស្នើឡើង ដែរ ឬយ៉ាងណា¹⁶²នោះ ពុំជាប់ពាក់ព័ន្ធឡើយ។ អាស្រ័យហេតុនេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានសម្រេចថា ក្នុងផ្នែកនេះនៃសំណើទីប្រាំរបស់ នួន ជា សុំដាក់ភស្តុតាងបន្ថែម

¹⁵⁷ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញាទៅនឹងសំណើទីប្រាំសុំដាក់ភស្តុតាងបន្ថែម (F2/7/1) កថាខណ្ឌ ៤ ដល់ ៥។

¹⁵⁸ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញាទៅនឹងសំណើទីប្រាំសុំដាក់ភស្តុតាងបន្ថែម (F2/7/1) កថាខណ្ឌ ៧ ដល់ ១០។

¹⁵⁹ សេចក្តីសម្រេចលើសំណើសុំកោះហៅសាក្សី (F2/5) កថាខណ្ឌ ១៥។

¹⁶⁰ សេចក្តីសម្រេចលើសំណើសុំកោះហៅសាក្សី (F2/5) កថាខណ្ឌ ១៦។

¹⁶¹ សំណើទីប្រាំរបស់ នួន ជា សុំដាក់ភស្តុតាងបន្ថែម (F2/7) កថាខណ្ឌ ៤២។

¹⁶² សំណើទីប្រាំរបស់ នួន ជា សុំដាក់ភស្តុតាងបន្ថែម (F2/7) កថាខណ្ឌ ៦៣។

(F2/7) ត្រូវបដិសេធចោល ដោយសារភស្តុតាងដែលបានស្នើឡើងនោះ អាចរកបាននៅពេលជំនុំជម្រះ និងពុំមានមូលហេតុសមស្របក្នុងការប្រើប្រាស់សិទ្ធិអំណាចជាឆន្ទានុសិទ្ធិតាមវិធាន ១០៤(១) នៃវិធានផ្ទៃក្នុងឡើយ។

៧៤. អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានបដិសេធសំណើសុំរបស់ នួន ជា ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងសាក្សីទី ១ ទី ២ ទី ៣ និង ទី ៤ ដោយផ្អែកលើមូលដ្ឋាននៃភាពពុំជាប់ពាក់ព័ន្ធយ៉ាងច្បាស់ ទៅនឹងការយល់ឃើញណាមួយរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលជាមូលដ្ឋាននៃការសម្រេចដាក់ពន្ធនាគារលើរូបគាត់។ ផ្អែកតាមកំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយ សាក្សីបានយោងជាចម្បងទៅលើកាលៈទេសៈពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការចាប់ខ្លួន និងសម្លាប់កម្មាភិបាលភូមិភាគពាយ័ព្យ រួមមាន រស់ ញឹម (ញឹម រស់) ដោយកម្មាភិបាលភូមិភាគនិរតី ដែលកើតឡើងដំបូងបំផុត គឺចាប់ពីពាក់កណ្តាល/ចុងឆ្នាំ ១៩៧៦¹⁶³ មានន័យថា ជាងមួយឆ្នាំក្រោយពីព្រឹត្តិការណ៍នៅទួលពោធិ៍ជ្រៃ។ ក្រៅតែពីពេលវេលាពុំជាប់ពាក់ព័ន្ធច្បាស់លាស់ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានពិចារណាឃើញថា កាលៈទេសៈដែលដូចគ្នាទៅនឹងខាងលើនេះ ពុំអាចមានអានុភាពទៅលើការសម្រេចដាក់ពន្ធនាគារលើ នួន ជា ឡើយ។ ទាក់ទងទៅនឹងអ្វីដែល នួន ជា បានចាត់ទុកថា “ជាឧទាហរណ៍ជាក់លាក់នៃសកម្មភាពជាជំហានឆ្ពោះទៅរកការបោះបោរ”¹⁶⁴ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា តាមសម្តីរបស់សាក្សី គឺសំដៅទៅលើ រស់ ញឹម (ញឹម រស់) ដែលបានយកឯកសណ្ឋានយោធាពីកងទ័ពវៀតណាមក្នុងឆ្នាំ ១៩៧៧ និងផែនការ“ប្រឆាំង ប៉ុល ពត”ដែលឈានដល់ការចាប់ខ្លួនក្នុងពាក់កណ្តាលឆ្នាំ ១៩៧៧¹⁶⁵។ សកម្មភាពទាំងនោះមិនត្រឹមតែពុំជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងពេលវេលាប៉ុណ្ណោះទេ ប៉ុន្តែថែមទាំងពុំអាចមោឃៈការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលជាមូលដ្ឋាននៃការសម្រេចដាក់ពន្ធនាគារលើ នួន ជា ដូចការលើកឡើងជាទូទៅខាងលើ¹⁶⁶។ អាស្រ័យហេតុនេះ ភស្តុតាងដែលបានស្នើឡើងត្រូវបានចាត់ទុកថា ពុំមែនជាកត្តាកំណត់ និងពុំអាចជួយស្វែងរកការពិតនោះឡើយ។

៧៥. ទាក់ទងទៅនឹងកំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយរបស់ ទាត់ ធឿន និងឧបសម្ព័ន្ធ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានយល់ឃើញថា កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយរបស់សាក្សីមួយដែលបានផ្តល់សក្ខីកម្មនៅចំពោះមុខតុលាការ ជាធម្ម

¹⁶³ សំណើទីប្រាំរបស់ នួន ជា សុំដាក់ភស្តុតាងបន្ថែម (F2/7) កថាខណ្ឌ ២០, ២៤ ដល់ ២៥, ២៧, ៣២, ៣៩ និង ៤១។

¹⁶⁴ សំណើទីប្រាំរបស់ នួន ជា សុំដាក់ភស្តុតាងបន្ថែម (F2/7) កថាខណ្ឌ ៥៦។

¹⁶⁵ សំណើទីប្រាំរបស់ នួន ជា សុំដាក់ភស្តុតាងបន្ថែម (F2/7) កថាខណ្ឌ ១៦, ២៧ ដល់ ២៨។

¹⁶⁶ សូមមើលខាងក្រោម កថាខណ្ឌ ៤៥ ដល់ ៤៩។

តាមប្រវត្តិដាក់ចូលក្នុងសំណុំរឿង ដោយអនុលោមតាមវិធាន ១០៤(១) នៃវិធានផ្ទៃក្នុង។ ប៉ុន្តែ នៅក្នុងរឿងក្តី បច្ចុប្បន្ន ព័ត៌មាននៅក្នុងកំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយពុំមានការជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងបញ្ហាដែលសាក្សីបានផ្តល់សក្ខី កម្មនៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូល ដូច្នេះពុំអាចប្រើប្រាស់ដើម្បីសួរដេញដោលអំពីភាពជឿទុកចិត្ត បានរបស់សាក្សីឡើយ។ អាស្រ័យហេតុនេះ សំណើសុំរបស់ នួន ជា ចំណុចនេះត្រូវបដិសេធចោល។

២.ព្យ.ការស្នើសុំនៅក្នុងសំណើទីប្រាំមួយរបស់ នួន ជា សុំដាក់ភស្តុតាងបន្ថែម (F2/8)

៧៦.នៅក្នុងសំណើទីប្រាំមួយសុំដាក់ភស្តុតាងបន្ថែម នួន ជា បានស្នើសុំដោយផ្អែកតាមវិធាន ១០៤(១) និង ១០៨(៧) នៃវិធានផ្ទៃក្នុងថា (i) ឱ្យទទួលយកជាភស្តុតាងនូវសក្ខីកម្មចំនួន ១០ (កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយ ប្រតិ ចារឹកជំនុំជម្រះ និងចម្លើយពី DC-Cam) (ii) ឱ្យទទួលយកជាភស្តុតាងនូវឯកសារចំនួន ១២ របស់រដ្ឋាភិបា លបរទេស ដូចជា របាយការណ៍នៃការស៊ើបការណ៍ ទូរលេខស្ថានទូត និង (iii) ការកោះហៅសាក្សីពីររូប¹⁶⁷។ នួន ជា បានអះអាងថា ភស្តុតាងបន្ថែមទាំងនេះអាចបដិសេធចំពោះការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលា ដំបូងដែលថា ប.ក.ក. មានរចនាសម្ព័ន្ធហានុក្រមតឹងរ៉ឹង ដោយមានកម្មាភិបាលអនុវត្តស្មោះត្រង់ចំពោះការ ណែនាំពីថ្នាក់ដឹកនាំ និងថា នួន ជា បានប្រើប្រាស់អំណាចធ្វើសេចក្តីសម្រេចចុងក្រោយនៅក្នុង ប.ក.ក. និង គ្រប់គ្រងដោយមានប្រសិទ្ធភាពលើកម្មាភិបាលថ្នាក់ក្រោម។ ភស្តុតាងដែលបានស្នើឡើងនេះ ក៏បានឆ្លើយតប ផងដែរទៅនឹងការមន្ទិលសង្ស័យរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលថា អ្នកដែល ប.ក.ក. បានកំណត់អត្ត សញ្ញាណថា ជា“ខ្មាំង”បានបង្កការគំរាមកំហែងពិតប្រាកដ នៅពេលពិចារណាទៅលើផែនការរបស់វៀតណាម ក្នុងការពង្រីកការគ្រប់គ្រងរបស់ខ្លួនលើកម្ពុជា¹⁶⁸។ នួន ជា បានលើកឡើងថា ភស្តុតាងបន្ថែមនេះ បានបង្ហាញ ពី“សិទ្ធិអំណាចឯករាជ្យយ៉ាងច្រើន”របស់ប្រធានភូមិភាគមួយចំនួនដែលបានបង្កការបះបោរប្រឆាំងនឹង ប.ក.ក . ដោយមានការគាំទ្រពីវៀតណាម¹⁶⁹។

៧៧.នួន ជា បានអះអាងដោយផ្អែកលើមូលដ្ឋាននេះថា ពុំមានតុលាការអង្គហេតុសមហេតុផលណាមួយអាច យល់ឃើញថា គាត់បានរួមចំណែកក្នុងគោលបំណងរួមមួយ“ដែលមានមេដឹកនាំនានាព្យាយាមបង្កការបះបោរ”

¹⁶⁷ សំណើទីប្រាំមួយរបស់ នួន ជា សុំដាក់ភស្តុតាងបន្ថែម (F2/8) កថាខណ្ឌ ៧០ និង ១៥៦ ដល់ ១៦០។

¹⁶⁸ សំណើទីប្រាំមួយរបស់ នួន ជា សុំដាក់ភស្តុតាងបន្ថែម (F2/8) កថាខណ្ឌ ២ ដល់ ៨ និង ១៥១ ដល់ ១៥២។

¹⁶⁹ សំណើទីប្រាំមួយរបស់ នួន ជា សុំដាក់ភស្តុតាងបន្ថែម (F2/8) កថាខណ្ឌ ៩ ដល់ ១២។

ប្រឆាំងនឹងរូបគាត់នោះបានឡើយ¹⁷⁰។ ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានេះ នួន ជា បានអះអាងថា ជាការសំខាន់ក្នុងការបំភ្លឺអំពីមូលហេតុជាបួសគល់ និងផលវិបាកនៃព្រឹត្តិការណ៍ដែលបានកើតឡើងនៅក្នុងអំឡុងពេលនៃ ប.ក.ក. ដូចជា ការផ្ដោតទៅលើការប៉ុនប៉ងរបស់វៀតណាមបង្កអស្ថិរភាព និងចុងក្រោយផ្ដល់រំលឹកដល់រដ្ឋាភិបាល“ស្របច្បាប់ និងត្រូវបានទទួលស្គាល់យ៉ាងទូលំទូលាយ” និងការសំអាងលើក្រុមបះបោរនៅក្នុង ប.ក.ក.¹⁷¹។ តាមការលើកឡើងរបស់ នួន ជា ភស្តុតាងទាំងនេះ គឺជាការបង្ហាញអំពីផែនការ“ក”របស់វៀតណាម ដូចជាការគ្រប់គ្រងកម្ពុជាតាមរយៈការបះបោរផ្ទៃក្នុង និងផែនការ“ខ”ការគ្រប់គ្រងកម្ពុជាតាមរយៈការឈ្លានពានដោយយោធាផ្ទាល់¹⁷²។

៧៨.សហមេធាវីនាំមុខតំណាងដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីបានអះអាងថា បើទោះបីជាសំណើរបស់ នួន ជា បានព្យាយាមបដិសេធការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ទាក់ទងទៅនឹងនរណាជាផ្នែកនៃសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួមក៏ដោយ ក៏ នួន ជា ពុំបានជំទាស់ទៅនឹងការយល់ឃើញទាំងនេះនៅក្នុងសារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ខ្លួនឡើយ¹⁷³។ សហមេធាវីនាំមុខបានកត់សម្គាល់ថា ការយល់ឃើញពាក់ព័ន្ធទាំងនេះពុំមែនផ្អែកលើតួនាទីនីមួយៗរបស់បុគ្គលនីមួយៗនៅក្នុង ប.ក.ក. នោះឡើយ ប៉ុន្តែផ្អែកលើកត្តាផ្សេងៗដែលពុំជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងរចនាសម្ព័ន្ធហានានុក្រមរបស់ ប.ក.ក.¹⁷⁴។ សហមេធាវីនាំមុខបានលើកឡើងថា បើទោះបីជារចនាសម្ព័ន្ធអង្គការអាចជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើក៏ដោយ ក៏ នួន ជា ពុំត្រូវបានសម្រេចដាក់ពន្ធនាគារដោយផ្អែកលើមូលដ្ឋាននេះដែរ¹⁷⁵។ បន្ថែមលើនេះទៀត សហមេធាវីនាំមុខបានអះអាងថា ភស្តុតាងមួយចំនួនក្នុងចំណោមភស្តុតាងដែលបានស្នើសុំឱ្យទទួលយកនោះ ពុំស្ថិតក្នុងវិសាលភាពនៃយុត្តាធិការពេលវេលានៃសំណុំរឿង ០០២/០១ ឡើយ¹⁷⁶។

¹⁷⁰ សំណើទីប្រាំមួយរបស់ នួន ជា សុំដាក់ភស្តុតាងបន្ថែម (F2/8) កថាខណ្ឌ ១៣ (សេចក្តីបញ្ជាក់លុបចោល)។

¹⁷¹ សំណើទីប្រាំមួយរបស់ នួន ជា សុំដាក់ភស្តុតាងបន្ថែម (F2/8) កថាខណ្ឌ ១៧ ដល់ ៦៩។

¹⁷² សំណើទីប្រាំមួយរបស់ នួន ជា សុំដាក់ភស្តុតាងបន្ថែម (F2/8) កថាខណ្ឌ ១៥៣ ដល់ ១៥៥។ សូមមើលផងដែរ កថាខណ្ឌ ២៩ ដល់ ៥៣ (“ផែនការ ក”) កថាខណ្ឌ ៥៤ ដល់ ៦៩ (“ផែនការ ខ”)។

¹⁷³ សារណាតបរបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីទៅសំណើទីប្រាំមួយសុំដាក់ភស្តុតាងបន្ថែម (F2/8/1) កថាខណ្ឌ ១៣ ដល់ ១៦។

¹⁷⁴ សារណាតបរបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីទៅសំណើទីប្រាំមួយសុំដាក់ភស្តុតាងបន្ថែម (F2/8/1) កថាខណ្ឌ ១៧ ដល់ ២០។

¹⁷⁵ សារណាតបរបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីទៅសំណើទីប្រាំមួយសុំដាក់ភស្តុតាងបន្ថែម (F2/8/1) កថាខណ្ឌ ២៣ ដល់ ២៨។

¹⁷⁶ សារណាតបរបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីទៅសំណើទីប្រាំមួយសុំដាក់ភស្តុតាងបន្ថែម (F2/8/1) កថាខណ្ឌ ២៩ ដល់ ៣០។

៧៩.សហព្រះរាជអាជ្ញាបានចាត់ទុកសំណើទីប្រាំមួយសុំដាក់ភស្តុតាងបន្ថែម (F2/8) ជាការឥតប្រយោជន៍ និង ពន្យារពេល ដូច្នេះ ត្រូវបដិសេធចោលដោយពុំចាំបាច់ធ្វើការពិចារណាបន្តទៀតឡើយ¹⁷⁷។ ជាពិសេស សហ ព្រះរាជអាជ្ញាបានអះអាងថា ភស្តុតាងដែលស្នើឡើងនោះពុំបានបំពេញតាមលក្ខខណ្ឌតម្រូវនៃវិធាន ១០៨(៧) ឬ ១០៤(១) នៃវិធានផ្ទៃក្នុងឡើយ ដោយសារផ្នែកខ្លះនៃភស្តុតាងអាចរកបាននៅពេលជំនុំជម្រះ ហើយភស្តុតាង ទាំងមូលនេះ“ពុំមានទំនាក់ទំនងគួរឱ្យជឿបាន”ទៅនឹងបទឧក្រិដ្ឋដែល នួន ជា ត្រូវបានសម្រេចដាក់ពន្ធនាគារ¹⁷⁸ ។ ជាការកត់សម្គាល់ ក្រៅតែពីការលើកបង្ហាញដោយបំភ័ន្ត និងដោយត្រួសៗ នួន ជា ពុំបានបង្ហាញថា ជម្លោះ ផ្ទៃក្នុងនៅក្នុង ប.ក.ក. រួមទាំងតួនាទីរបស់វៀតណាមក្នុងការគាំទ្រសកម្មភាពបះបោរនោះ អាចមានឥទ្ធិពល លើការទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌរបស់គាត់នៅក្នុងសំណុំរឿង ០០២/០១ ឡើយ¹⁷⁹។

៨០.នួន ជា បានឆ្លើយតបថា សហមេធាវីនាំមុខតំណាងដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីពុំបានបង្ហាញអំពីសិទ្ធិរបស់ខ្លួន ដែលអាចធ្វើបណ្តឹងសាទុក្ខបាន និងថា នៅគ្រប់កាលៈទេសៈទាំងអស់ អំណះអំណាងរបស់ពួកគេ គ្មានមូលដ្ឋាន គាំទ្រឡើយ¹⁸⁰។ នួន ជា ក៏បានអះអាងបន្ថែមទៀតថា សហព្រះរាជអាជ្ញាពុំបានយោងទៅលើបទដ្ឋានត្រឹមត្រូវ ក្នុងការទទួលយកភស្តុតាងថ្មីនៅដំណាក់កាលបណ្តឹងសាទុក្ខ និងពុំបានដោះស្រាយលើអំណះអំណាងរបស់គាត់ ទាំងមូលឡើយ¹⁸¹។

៨១.បញ្ហាបឋម អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានដោះស្រាយអំណះអំណាងរបស់ នួន ជា ដែលថា សហ

¹⁷⁷ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញាទៅនឹងសំណើទីប្រាំមួយសុំដាក់ភស្តុតាងបន្ថែម (F2/8/5) កថាខណ្ឌ ៤, ៧ និង ៤១ ដល់ ៤២។

¹⁷⁸ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញាទៅនឹងសំណើទីប្រាំមួយសុំដាក់ភស្តុតាងបន្ថែម (F2/8/5) កថាខណ្ឌ ២ និង ៤៥។

¹⁷⁹ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញាទៅនឹងសំណើទីប្រាំមួយសុំដាក់ភស្តុតាងបន្ថែម (F2/8/5) កថាខណ្ឌ ៥, ១៩, ២៦ ដល់ ២៧, ៣៩ និង ៤៤។

¹⁸⁰ ការឆ្លើយតបរបស់ នួន ជា ទៅនឹងសារណាតបរបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីទៅនឹងសំណើទីប្រាំមួយសុំដាក់ភស្តុតាងបន្ថែម (F2/8/4) កថាខណ្ឌ ៤ ។ សូមមើលផងដែរ កថាខណ្ឌ ៥ ដល់ ១៧។

¹⁸¹ ការឆ្លើយតបរបស់ នួន ជា ទៅនឹងសារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញាទៅនឹងសំណើទីប្រាំមួយសុំដាក់ភស្តុតាងបន្ថែម (F2/8/6) កថាខណ្ឌ ៨, ១០ និង ១៤។ សូមមើលផងដែរ កថាខណ្ឌ ៦ ដល់ ៧ និង ១១ (ក្នុងនោះ នួន ជា បានស្នើសុំឱ្យអង្គជំនុំជម្រះតុលាការ កំពូលស្តីបន្ទោសសហព្រះរាជអាជ្ញាចំពោះការប្រើប្រាស់ពាក្យពេចន៍“មាក់ងាយ” និង“ភាសាធ្វើឱ្យខឹងសម្បា”)។ សេចក្តីសម្រេចលើ សំណើសុំបំពេញកិច្ចស៊ើបសួរលើភាពអាចជឿជាក់បានរបស់សាក្សី (F28/4) ទំព័រ ៦ ដល់ ៧ (អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានដោះ ស្រាយការតវ៉ានេះនៅក្នុងសេចក្តីសម្រេចរបស់ខ្លួនលើសំណើសុំបំពេញកិច្ចស៊ើបសួរនេះរួចហើយ)។

មេធាវីនាំមុខតំណាងដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី ពុំមានសិទ្ធិឆ្លើយតបទៅនឹងសំណើទីប្រាំមួយរបស់គាត់សុំដាក់ភស្តុតាងបន្ថែម។ នៅក្នុងសំណើនេះ អង្គជំនុំជម្រះយល់ស្របជាមួយ នួន ជា ត្រង់ចំណុចដែលថា សហមេធាវីនាំមុខតំណាងដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីពុំបានផ្តល់មូលដ្ឋានគាំទ្រ ថា តើសារណារបស់ខ្លួនស្របតាមគោលការណ៍ដូចបានកំណត់នៅក្នុងយុត្តិសាស្ត្រមុនៗយ៉ាងដូចម្តេចឡើយ¹⁸² ដូចជា ថា តើសំណើរបស់ នួន ជា មានផលប៉ះពាល់ដល់សិទ្ធិ និងផលប្រយោជន៍របស់ខ្លួនយ៉ាងដូចម្តេចឡើយ។ ការគ្រាន់តែយោងទៅលើភាពចាំបាច់ដើម្បីធានាបាននូវ“តុល្យភាពរបស់ភាគី” មានលក្ខណៈជាទូទៅពុំអាចបំពេញតាមលក្ខខណ្ឌតម្រូវ បើទោះបីជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីមានសិទ្ធិទទួលបានសាលក្រមទាន់ពេលវេលាក៏ដោយ¹⁸³។ អាស្រ័យហេតុនេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូល ពុំពិចារណាលើសារណាតបរបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីទៅនឹងសំណើទីប្រាំមួយសុំដាក់ភស្តុតាងបន្ថែម (F2/8/1) ឡើយ។

៨២.ទាក់ទងទៅនឹងមូលដ្ឋានគាំទ្រ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលយល់ឃើញថា នួន ជា ពុំបានបង្ហាញថា ភស្តុតាងដែលបានស្នើឡើងឱ្យទទួលយកនោះ ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌរបស់គាត់ឡើយ។ ហេតុផលជាបួសគល់ និងផលវិបាកនៃសកម្មភាពមួយចំនួនអាចជាកម្មវត្ថុសមស្របក្នុងការពិចារណាពាក់ព័ន្ធទៅនឹងប្រវត្តិនៃព្រឹត្តិការណ៍ ប៉ុន្តែពុំមានអានុភាពចំពោះការទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌឡើយ ប៉ុន្តែជាការទទួលខុសត្រូវផ្នែកសីលធម៌របស់បុគ្គលប៉ុណ្ណោះ។ បើទោះបីសន្មតថា ភស្តុតាងដែលបានស្នើឡើងនោះបង្ហាញថា វៀតណាមមានផែនការផ្តល់រំលំការដឹកនាំរបស់ ប៉ុល ពត និង នួន ជា នៅក្នុង ប.ក.ក. តាមរយៈការជួយដល់ការបះបោរផ្ទៃក្នុង ឬការល្អានពានដោយផ្ទាល់លើប្រទេសកម្ពុជាក៏ដោយ ក៏ នួន ជា ពុំបានបង្ហាញ ថា តើទាំងអស់នេះមានឥទ្ធិពលលើការយល់ឃើញណាមួយ ដែលជាមូលដ្ឋាននៃការសម្រេចដាក់ពន្ធនាគារពីបទឧក្រិដ្ឋជាក់លាក់ និងទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវនៅក្នុងសំណុំរឿង ០០២/០១ ដែរ ឬយ៉ាងណា។ ដូចបានលើកឡើងខាងលើ បើទោះបីជាមានសកម្មភាពត្រៀមប្រឆាំងបានកើតឡើងយ៉ាងទូលំទូលាយក៏ដោយ ក៏ការបែកបាក់ជាសក្តានុពលនៅក្នុង ប.ក.ក. ពុំត្រូវបានចាត់ទុកជាធាតុផ្សំសំខាន់ឡើយ លើកលែងតែអាចបដិសេធជាធាតុផ្សំនៃឧក្រិដ្ឋកម្ម ឬទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវបាន¹⁸⁴។ បន្ថែមលើនេះ សាក្សីទី ៥ កែវ លឿ សាក្សីទី ៦ សាក្សីទី ៧ ឡុត ស្វយ និងសាក្សី 2-TCW-918 បានសំដៅលើសកម្មភាពដែលបានកើតឡើងនៅចុងឆ្នាំ ១៩៧៦ ១៩៧៧ ឬ

¹⁸² សេចក្តីសម្រេចលើសិទ្ធិរបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី (F10/2) កថាខណ្ឌ ១៤ និង ១៧។
¹⁸³ សារណាតបរបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីទៅនឹងសំណើទីប្រាំមួយសុំដាក់ភស្តុតាងបន្ថែម (F2/8/1) កថាខណ្ឌ ៣២។
¹⁸⁴ សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ៤៥ ដល់ ៤៩។

១៩៧៨ ដោយគ្មានទំនាក់ទំនងច្បាស់លាស់ទៅនឹងអំឡុងពេលពីដំបូងណាមួយ ឬវិសាលភាពនៃបទចោទនានា នោះទេ^{១៨៥}។ បន្ថែមលើនេះទៀត បើទោះបីជាសាក្សី សែម ហៀន បានផ្តល់សក្ខីកម្មអំពីចលនាបះបោរសម្ងាត់ បានកើតឡើងក្នុងឆ្នាំ ១៩៧៥^{១៨៦}ក៏ដោយ ក៏ពុំមានការបញ្ជាក់ថា ឃ្លាំងទុកអាវុធសម្ងាត់ដែល សែម ហៀន បាន លើកឡើងបង្ហាញថា ក្រុមបះបោរដែលមានសក្តានុពលនោះលែងអនុវត្តតាមគោលនយោបាយរបស់ ប.ក.ក. តទៅទៀតឡើយ។ ទាក់ទងទៅនឹងឯកសារដែលចេញពីរដ្ឋាភិបាលបរទេស ក្រៅតែពីភាពអាចរកបានឯកសារ នេះនៅពេលជំនុំជម្រះ ដូចសហព្រះរាជអាជ្ញាបង្ហាញយ៉ាងត្រឹមត្រូវ^{១៨៧} ឯកសារនេះពុំជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការ យល់ឃើញណាមួយរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលជាមូលដ្ឋានក្នុងការសម្រេចដាក់ពន្ធនាគារលើ នួន ជា នោះ។

៨៣.សរុបសេចក្តីមក អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលយល់ឃើញថា ភស្តុតាងដែលបានលើកឡើងនៅក្នុងសំណើ ទីប្រាំមួយរបស់ នួន ជា សំដាក់ភស្តុតាងបន្ថែម (F2/8) ពុំអាចធ្វើជាកត្តាកំណត់នៅពេលជំនុំជម្រះ និងពុំអាច ជួយស្វែងរកការពិតបាននោះឡើយ។ អាស្រ័យហេតុនេះ សំណើនេះត្រូវបដិសេធចោល។

៣. បទដ្ឋាននៃការពិនិត្យឡើងវិញលើបណ្តឹងសាទុក្ខ

៨៤.វិធាន ១០៤(១) នៃវិធានផ្ទៃក្នុងចែងថា មូលដ្ឋាននៃបណ្តឹងសាទុក្ខនៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះតុលាការ កំពូលប្រឆាំងនឹងសាលក្រមអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង គឺជា“កំហុសអង្គច្បាប់ដែលនាំឱ្យមោឃៈសាលក្រម [...] ឬកំហុសអង្គហេតុដែលបណ្តាលឱ្យមានភាពមិនយុត្តិធម៌”^{១៨៨}។ ម្ចាស់បណ្តឹងសាទុក្ខក្នុងរឿងក្តីបច្ចុប្បន្ន បានលើកឡើងពីកំហុសទាំងពីរ គឺកំហុសអង្គច្បាប់ និង កំហុសអង្គហេតុ ហើយលើសពីនេះទៅទៀត ម្ចាស់ប ណ្តឹងសាទុក្ខក៏បានជំទាស់ផងដែរទៅនឹងការសម្រេចមួយចំនួនរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងអំពីចរិតលក្ខណៈ

^{១៨៥} សំណើទីប្រាំមួយរបស់ នួន ជា សំដាក់ភស្តុតាងបន្ថែម (F2/8) កថាខណ្ឌ ៧២, ៧៩ និង ៨២ (កែវ លឿ បានរៀបរាប់ថា បាន ឃើញឡានដឹកអាវុធពាក់ព័ន្ធទៅនឹងប្រជុំមួយដែល អឿន ជាអ្នករៀបចំ និងថា អឿន ត្រូវបានចាប់ខ្លួននៅយប់បន្ទាប់ពីការប្រជុំនោះ។ សំអាងលើកាលបរិច្ឆេទនៃការចាប់ខ្លួនរបស់ អឿន ការឃើញរបស់ កែវ លឿ អាចនៅដើមឆ្នាំ ១៩៧៧)។ សូមមើលផងដែរ កថា ខណ្ឌ ១០០, ១០៤, ១០៨ ដល់ ១០៩ និង ១១១។

^{១៨៦} ឯកសារភ្ជាប់ ៥៖ ឯកសារលេខ E1/320.1 ប្រតិចារិករបស់ សែម ហៀន ថ្ងៃទី ២៣ ខែ មិថុនា ឆ្នាំ ២០១៥ ថ្ងៃទី ១១ ខែ កញ្ញា ឆ្នាំ ២០១៥ ឯកសារលេខ F2/8.1.5 ទំព័រ ៨ ដល់ ៩។

^{១៨៧} សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញាទៅនឹងសំណើសុំដាក់ភស្តុតាងបន្ថែម (F2/8/5) កថាខណ្ឌ ៩៥ ដល់ ៩៧ និង ១០៥។

^{១៨៨} វិធាន ១០៤(១) នៃវិធានផ្ទៃក្នុង។

នៃនីតិវិធី ដែលបានធ្វើឡើងក្នុងអំឡុងពេលសវនាការ។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូល នឹងប្រើប្រាស់បទដ្ឋាននៃ ការពិនិត្យឡើងវិញនៅក្នុងនីតិវិធីលើបណ្តឹងសាទុក្ខនេះ ដើម្បីដោះស្រាយតាមប្រភេទនៃកំហុសទាំងនេះ។

៣.ក.ការចោទប្រកាន់អំពីកំហុសអង្គច្បាប់

៨៥.ទាក់ទងទៅនឹងការចោទប្រកាន់អំពីកំហុសអង្គច្បាប់ នៅក្នុងសាលដីកា *រឿងក្តី ខុច* (001-F28) ដោយបាន យោងទៅលើយុត្តិសាស្ត្ររបស់តុលាការ ICTY អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានរកឃើញថា៖

នៅពេលភាគីលើកឡើងនូវទុក្ខករណ៍ណាមួយ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូល ដែលជាតុលាការចុង ក្រោយវិនិច្ឆ័យលើអង្គច្បាប់ជាធរមាននៅចំពោះមុខ អ.វ.ត.ក. ជាគោលការណ៍ ត្រូវបានចងកាតព្វកិច្ច ក្នុងការសម្រេច ថាតើកំហុសអង្គច្បាប់ត្រូវបានប្រព្រឹត្តឡើងយ៉ាងជាក់ស្តែងលើបញ្ហានីតិវិធី ឬអង្គសេចក្តី ដែរ ឬយ៉ាងណា។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូល ត្រូវពិនិត្យលើការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះ សាលាដំបូងអំពីបញ្ហាអង្គច្បាប់ ដើម្បីសម្រេច ថាតើការយល់ឃើញទាំងនេះ ត្រឹមត្រូវ ដែរ ឬយ៉ាងណា ដោយមិនគ្រាន់តែសម្រេចថា ការយល់ឃើញនោះ សមហេតុផល ដែរ ឬយ៉ាងណានោះទេ¹⁸⁹។

៨៦.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលក៏បានលើកឡើងផងដែរថា៖

នៅពេលដែលអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរកឃើញថា មានកំហុសអង្គច្បាប់នៅក្នុងសាលក្រមរបស់ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ដែលកើតចេញពីការភ័ន្តច្រឡំក្នុងការអនុវត្តនូវបទដ្ឋានផ្លូវច្បាប់នោះ អង្គជំនុំ ជម្រះតុលាការកំពូលនឹងត្រូវកំណត់នូវបទដ្ឋានផ្លូវច្បាប់ដ៏ត្រឹមត្រូវមួយ ហើយត្រូវពិនិត្យឡើងវិញ នូវ ផ្នែកសំអាងហេតុដែលពាក់ព័ន្ធរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង។ ការធ្វើបែបនេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូល មិនត្រឹមតែកែតម្រូវកំហុសអង្គច្បាប់ប៉ុណ្ណោះទេ ប៉ុន្តែថែមទាំងអនុវត្តនូវបទដ្ឋានផ្លូវច្បាប់ ដោយត្រឹមត្រូវចំពោះភស្តុតាង ដែលមាននៅក្នុងកំណត់ហេតុនៃការជំនុំជម្រះ ហើយក្នុងករណីចាំបាច់ ត្រូវកំណត់ ថាតើខ្លួនជឿជាក់លើបទដ្ឋានពាក់ព័ន្ធនៃការបង្ហាញភស្តុតាងទាក់ទងទៅនឹងសំអាងហេតុ ដែលត្រូវបានជំទាស់ដោយភាគីណាមួយ នៅមុនពេលដែលសំអាងហេតុនេះ ត្រូវបានទទួលយកនៅក្នុង ដំណាក់កាលបណ្តឹងសាទុក្ខ ដែរ ឬយ៉ាងណា។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលអាចកែប្រែសេចក្តី សម្រេចរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបាន តែក្នុងករណីដែលខ្លួនរកឃើញថា មានកំហុសអង្គច្បាប់ ដែល“នាំឱ្យសាលក្រម ឬសេចក្តីសម្រេចមោឃៈ”។ ប៉ុន្តែ មិនមែនរាល់កំហុសអង្គច្បាប់ទាំងអស់សុទ្ធ

¹⁸⁹ សាលដីកា *រឿងក្តី ខុច* (001-F28) កថាខណ្ឌ ១៤។

តែតម្រូវឱ្យមានការបដិសេធ ឬការកែប្រែសេចក្តីសម្រេចរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងនោះទេ¹⁹⁰។

៨៧. ពុំមានភាគីណាមួយនៅក្នុងបណ្តឹងសាទុក្ខបច្ចុប្បន្ន បានជំទាស់ទៅនឹងបទដ្ឋាននៃការពិនិត្យឡើងវិញរបស់អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលទាក់ទងទៅនឹងកំហុសអង្គច្បាប់ ដែលរងការជំទាស់ឡើយ។ អង្គជំនុំជម្រះរកពុំឃើញមូលហេតុណាមួយ ក្នុងការដាក់ចេញពីបទដ្ឋាននេះ នៅពេលដោះស្រាយលើការចោទប្រកាន់ក្នុងបណ្តឹងសាទុក្ខបច្ចុប្បន្ននេះឡើយ។

៣.២. ការចោទប្រកាន់អំពីកំហុសអង្គហេតុ

៨៨. ទាក់ទងទៅនឹងការចោទប្រកាន់អំពីកំហុសអង្គហេតុនៅក្នុងសាលដីកា *រឿងក្តី ខុច* (001-F28) ដោយបានយោងទៅលើយុត្តិសាស្ត្ររបស់តុលាការ ICTY អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានអះអាងថា៖

អនុវត្តបទដ្ឋាននៃភាពសមហេតុផលក្នុងការពិនិត្យឡើងវិញនូវផ្នែកសំអាងហេតុ ដែលរងការជំទាស់ប៉ុន្តែមិនគិតថា សំអាងហេតុនោះត្រឹមត្រូវ ឬមានកំហុសនោះទេ។ ដើម្បីសម្រេច ថាតើសំអាងហេតុរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ស្រប ឬមិនស្របទៅនឹងសំអាងហេតុរបស់តុលាការអង្គហេតុដែលមានលក្ខណៈសមហេតុផលណាមួយនោះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូល“មិនត្រូវប៉ះពាល់បន្តិចណាឡើយ ដល់សំអាងហេតុរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង”¹⁹¹។

៨៩. អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានលើកឡើងថា អង្គជំនុំជម្រះបានយល់ស្របជាមួយនឹងវិធីសាស្ត្រទូទៅរបស់អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនៃតុលាការ ICTY ចំពោះការយល់ឃើញផ្នែកអង្គហេតុរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង¹⁹² ដែលអង្គជំនុំជម្រះបានបញ្ជាក់ដូចខាងក្រោម៖

យោងតាមយុត្តិសាស្ត្ររបស់តុលាការឧក្រិដ្ឋកម្មនានា ការស្តាប់ ការវាយតម្លៃ និងការផ្តឹងផ្តែងភស្តុតាងដែលបង្ហាញនៅពេលជំនុំជម្រះ ជាចម្បង គឺជាកិច្ចការរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង។ ហេតុដូច្នេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលទទួលយកជាបានការនូវការយល់ឃើញផ្នែកអង្គហេតុដែលបានសម្រេចដោយអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង។ លើកលែងតែភស្តុតាងដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងយកមកសំអាងនោះ មិនអាចទទួលយកបាន ដោយតុលាការឧក្រិដ្ឋកម្មណាមួយដែលវិនិច្ឆ័យលើភាពសមហេតុផលនៃអង្គហេតុ ឬលើកលែងតែការវាយតម្លៃលើភស្តុតាងនោះមាន“ការភ័ន្តច្រឡំទាំងស្រុង”

¹⁹⁰ សាលដីកា *រឿងក្តី ខុច* (001-F28) កថាខណ្ឌ ១៦។

¹⁹¹ សាលដីកា *រឿងក្តី ខុច* (001-F28) កថាខណ្ឌ ១៧។

¹⁹² សាលដីកា *រឿងក្តី ខុច* (001-F28) កថាខណ្ឌ ១៧។

ទើបអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលអាចដាក់ការយល់ឃើញរបស់ខ្លួនជំនួសការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបាន។

[...]

មូលហេតុបានបង្ហាញឱ្យឃើញច្បាស់លាស់ថា អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលមិនត្រូវប៉ះពាល់ដល់ការយល់ឃើញផ្នែកអង្គហេតុរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងឡើយ។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានអាទិភាពជាង ក្នុងការពិនិត្យលើសាក្សីដោយផ្ទាល់ ដូច្នេះ ស្ថិតនៅក្នុងតួនាទីមួយដែលប្រសើរជាងអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូល ក្នុងការវាយតម្លៃលើភាពដែលគួរឱ្យជឿទុកចិត្តបាន និងជឿជាក់បាននៃភស្តុតាង។ ហេតុដូច្នេះ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានតួនាទីចម្បងក្នុងការកំណត់ ថាតើសាក្សីណាមួយគួរឱ្យជឿបាន ហើយសម្រេច ថាតើសក្ខីកម្មរបស់សាក្សីណាដែលខ្លួនចង់ស្តាប់ ដោយមិនចាំបាច់បញ្ជាក់ពីដំណាក់កាលនីមួយៗនៃសំណួរហេតុ ក្នុងការសម្រេចសេចក្តីលើចំណុចទាំងនេះឡើយ។ ទោះបីជាយ៉ាងណាក៏ដោយ ឆន្ទានុសិទ្ធិនេះត្រូវបានប្រើប្រាស់ក្នុងកម្រិតនៃកាតព្វកិច្ចរបស់ខ្លួន ក្នុងការផ្តល់នូវសំណួរហេតុ [...] ¹⁹³។

៩០.អាស្រ័យហេតុនេះ ចំណុចចាប់ផ្តើមដែលអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលត្រូវធ្វើការវាយតម្លៃទៅលើភាពសមហេតុផលនៃការយល់ឃើញផ្នែកអង្គហេតុរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង គឺការផ្តល់ជាសំណួរហេតុក្រោយពីការវិភាគលើអង្គហេតុ ដូចជាទាក់ទងទៅនឹងផ្នែកនីមួយៗនៃភស្តុតាងដែលចោទជាបញ្ហានោះ។ ជាពិសេស នៅ

¹⁹³ សាលដីកាអៀងក្រី ឌុច (001-F28) កថាខណ្ឌ ១៧ ដកស្រង់សាលដីកាអៀងក្រី Kupreškić (ICTY) កថាខណ្ឌ ៣០ និង ៣២។ សូមមើលផងដែរ សាលដីកាអៀងក្រី Ntagerura (ICTR) កថាខណ្ឌ ១២ និង ២១៣។ សាលដីកាអៀងក្រី Kajelijeli (ICTR) កថាខណ្ឌ ៥០។ សាលដីកាអៀងក្រី Rutaganda (ICTR) កថាខណ្ឌ ២១ (“ការទទួលយកជាបានការ ត្រូវបានផ្អែកយ៉ាងសំខាន់លើការពិតដែលថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានតួនាទីសំខាន់ក្នុងការសង្កេតសាក្សីដោយផ្ទាល់ និងស្តាប់សាក្សីនៅពេលផ្តល់សក្ខីកម្មនោះ និងតួនាទីប្រសើរក្នុងការជ្រើសរើសរវាងការរៀបរាប់ខុសគ្នាពីព្រឹត្តិការណ៍ និងដូចព្រឹត្តិការណ៍”)(ដើមទំព័រលុបចោល)។ សាលដីកាអៀងក្រី Simba (ICTR) កថាខណ្ឌ ៩។ សាលដីកាអៀងក្រី Munyakazi (ICTR) កថាខណ្ឌ ៨។ សាលដីកាអៀងក្រី Mrkšić (ICTY) កថាខណ្ឌ ១៤ (“កាតព្វកិច្ចក្នុងការស្តាប់ ការវាយតម្លៃ និងការឆ្លើយតបភស្តុតាងដែលត្រូវបានបង្ហាញនៅពេលជំនុំជម្រះ ត្រូវផ្តល់ជាចម្បងទៅឱ្យអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង”) (ដកស្រង់សាលដីកាអៀងក្រី Kupreškić (ICTY) កថាខណ្ឌ ៣០) និងកថាខណ្ឌ ៣០៦ (“ដោយសារអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានតួនាទីពិសេសក្នុងការឆ្លើយតបភស្តុតាងអាកប្បកិរិយារបស់សាក្សីផ្តល់សក្ខីកម្ម នៅពេលមានការជំទាស់ផ្នែកអង្គហេតុពាក់ព័ន្ធទៅនឹងបញ្ហានៃភាពអាចជឿជាក់បានរបស់សាក្សីនោះ ការទទួលយកជាបានការនូវការសម្រេចរបស់តុលាការអង្គហេតុ គឺការសម្របបំផុត”)។ សាលដីកាអៀងក្រី Kordić និង Čerkez (ICTY) កថាខណ្ឌ ២៩៣។ សាលដីកាអៀងក្រី Krstić (ICTY) កថាខណ្ឌ ៤០។ សាលដីកាអៀងក្រី Blaškić (ICTY) កថាខណ្ឌ ១៧។

ពេលដែលប្រឈមទៅនឹងបញ្ហាភស្តុតាងដែលមិនស៊ីសង្វាក់គ្នា ឬឯកសារដែលពុំសូវមានតម្លៃជាភស្តុតាង (ដូចជាចម្លើយនៅក្រៅតុលាការ ឬភស្តុតាងច្បាប់អាវាម) ការពន្យល់របស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហា ថាតើសាលាដំបូងអាចឈានដល់ការធ្វើសេចក្តីសន្និដ្ឋានផ្នែកអង្គហេតុដែលសំអាងលើភស្តុតាងទាំងនេះដោយរបៀបណានោះ គឺទំនងជាមានសារៈសំខាន់សម្រាប់ធ្វើការវាយតម្លៃ ថាតើសេចក្តីសន្និដ្ឋាននេះ សមហេតុផល ដែរ ឬយ៉ាងណា។ ស្របតាមវិធានទូទៅ ក្នុងករណីភស្តុតាងដែលជាមូលដ្ឋាន មើលទៅទំនងជាមានកម្រិតទាប គឺតម្រូវឱ្យផ្តល់សំអាងហេតុឱ្យបានច្រើនជាង នៅពេលដែលភស្តុតាងនោះមានមូលដ្ឋានសំអាងត្រឹមត្រូវ។ ដូចគ្នានេះដែរ អំណះអំណាងដែលមានកម្រិតត្រឹមតែជំទាស់ទៅលើសេចក្តីសន្និដ្ឋានរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង និងសារណាដែលបានផ្អែកទៅលើការបកស្រាយភស្តុតាងដែល ដោយពុំបានលើកអំណះអំណាងគាំទ្រផ្សេងទៀតនោះ ពុំគ្រប់គ្រាន់សម្រាប់បដិសេធការយល់ឃើញផ្នែកអង្គហេតុរបស់តុលាការអង្គហេតុបានឡើយ¹⁹⁴។

¹⁹⁴ សាលដីកាអៀងក្រី *Kalimanzira* (ICTR) កថាខណ្ឌ ៥០។ សាលដីកាអៀងក្រី *Kamuhanda* (ICTR) កថាខណ្ឌ ២៥២ និង ៣៣៧ (“ម្ចាស់បណ្តឹងសាទុក្ខគ្រាន់តែស្នើសុំដាក់ការវាយតម្លៃផ្ទាល់ខ្លួនលើភស្តុតាង ជំនួសការវាយតម្លៃរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ដោយគ្មានបង្ហាញ ថាតើការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមិនសមហេតុផល ឬមានកំហុសទាំងស្រុង ដែរ ឬយ៉ាងណាឡើយ។ ការធ្វើបែបនេះ មិនអាចក្លាយជាមូលដ្ឋានសម្រាប់បណ្តឹងសាទុក្ខបានឡើយ”)។ សាលដីកាអៀងក្រី *Niyitegeka* (ICTR) កថាខណ្ឌ ២៥៦ (បដិសេធអំណះអំណាងដែលគ្រាន់តែស្នើសុំការ“ការបកស្រាយមួយផ្សេងនៃភស្តុតាងប៉ុណ្ណោះ”)។ សាលដីកាអៀងក្រី *Ntabakuze* (ICTR) កថាខណ្ឌ ២៥៤ (បដិសេធអំណះអំណាងពីព្រោះម្ចាស់បណ្តឹងសាទុក្ខ“គ្រាន់តែស្នើសុំដាក់ការវាយតម្លៃរបស់ខ្លួនលើភស្តុតាង ជំនួសការវាយតម្លៃរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដោយគ្មានការបង្ហាញនូវកំហុសជាក់លាក់ណាមួយឡើយ”)។ សាលដីកាអៀងក្រី *D.Milošević* (ICTY) កថាខណ្ឌ ១០១ (“ក្នុងករណីដែលម្ចាស់បណ្តឹងសាទុក្ខគ្រាន់តែស្នើសុំដាក់ការវាយតម្លៃផ្ទាល់ខ្លួនលើភស្តុតាងជំនួសការវាយតម្លៃរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ដោយគ្មានព្យាយាមបង្ហាញកំហុសជាក់លាក់ណាមួយ សារណាបែបនេះត្រូវបានបដិសេធចោលដោយពុំចាំបាច់ពិនិត្យបន្តទៀតឡើយ”)។ សាលដីកាអៀងក្រី *Orić* (ICTY) កថាខណ្ឌ ១៣។ សាលដីកាអៀងក្រី *Hadžihasanović* (ICTY) កថាខណ្ឌ ១៦៩ (“អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា ជាធម្មនុស្សិទ្ធិរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងក្នុងការឆ្លើងឆ្លងភស្តុតាងសាក្សីផ្សេងៗក្នុងពេលសវនាការ និងរំលឹកថា ការអះអាងរបស់ភាគីដែលថាអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងគប្បីជឿជាក់សាក្សីមួយណាជាងនោះ គឺពុំមែនជាការជំទាស់ទាល់តែសោះឡើយ”(ពាក្យដើម)(ដកស្រង់សាលដីកាអៀងក្រី *Galić* (ICTY) កថាខណ្ឌ ៣០០)។ សាលដីកាអៀងក្រី *Strugar* (ICTY) កថាខណ្ឌ ២១ (ចាត់ទុកការបដិសេធដោយពុំចាំបាច់ពិចារណាបន្តទៀត ជាការសមស្រប“ក្នុងករណីដែលម្ចាស់បណ្តឹងសាទុក្ខគ្រាន់តែស្នើសុំដាក់ការវាយតម្លៃរបស់ខ្លួនលើភស្តុតាងជំនួសការវាយតម្លៃរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ឬអះអាងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំអាចយោងទៅលើសេចក្តីសន្និដ្ឋានមួយចំនួនចេញពីភស្តុតាងមិនផ្ទាល់ ដោយគ្មានបានផ្តល់ការអះអាង ឬការពន្យល់ពីមូលហេតុអ្វីបានជាមិនសមហេតុ និងថា

៩១.ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហា ថាតើកំហុសអង្គហេតុបណ្តាលឱ្យមានភាពមិនយុត្តិធម៌នៅពេលណានោះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានលើកឡើងថា គឺត្រូវតែបង្ហាញឱ្យឃើញថា “កំហុសអង្គហេតុរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង បានបង្កើតឱ្យមានវិមតិសង្ស័យសមហេតុផលមួយទៅលើពិរុទ្ធភាពរបស់ជនជាប់ចោទ”^{១៩៥} ។

៩២.នួន ជា បានជំទាស់ទៅនឹងបទដ្ឋាននៃការពិនិត្យឡើងវិញរបស់អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលទាក់ទងទៅនឹងការចោទប្រកាន់អំពីកំហុសអង្គហេតុ^{១៩៦} ដូចបានលើកឡើងនៅក្នុងសាលដីកា *រឿងក្តី ឌុច* (001-F28)។ នៅក្នុងសារណារបស់ នួន ជា បានឱ្យដឹងថា អនុលោមតាមមាត្រា ៩ ថ្មី នៃច្បាប់ អ.វ.ត.ក. ចែងថា អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូល “ដែលជាកន្លែងទទួលពាក្យបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍ផង និងសម្រេចសេចក្តីចុងក្រោយផង” តួនាទីរបស់អង្គជំនុំជម្រះនេះ គឺត្រូវធ្វើការពិនិត្យឡើងវិញលើបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍ ដោយអនុលោមតាមក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌកម្ពុជា ដែលរួមបញ្ចូលការពិនិត្យឡើងវិញដោយធ្វើការជំនុំជម្រះសាជាថ្មីលើអង្គហេតុ បន្ទាប់ពីអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងចេញសេចក្តីសម្រេចចុងក្រោយ^{១៩៧} ។ នួន ជា បានអះអាងថា ខុសពីតុលាការ ICTY និងយុត្តិសាស្ត្រនៃប្រព័ន្ធច្បាប់អង់គ្លេសក៏ដូចជា ពុំមានមូលហេតុអ្វីដែលអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូល ទទួលយកជាបានការនូវការយល់ឃើញផ្នែកអង្គហេតុរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងនោះឡើយ^{១៩៨} ។

៩៣.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបដិសេធអំណះអំណាចរបស់ នួន ជា ដែលបានលើកឡើងដោយមិនសមហេតុផល។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរំលឹកថា នៅក្នុងសាលដីកា *រឿងក្តី ឌុច* (001-F28) អង្គជំនុំជម្រះបានកត់សម្គាល់ឃើញថា “ដំណោះស្រាយដែលមានក្នុងក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌកម្ពុជា ត្រូវបានបញ្ចូលទៅក្នុងប្រព័ន្ធនៃបណ្តឹងសាទុក្ខមួយដែលមាន *លក្ខណៈពិសេស* (sui generis)”^{១៩៩} ។ អនុលោមតាមមាត្រា ៩ ថ្មីនៃច្បាប់ អ.វ.ត.ក. ពុំមែនមានន័យថា អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលត្រូវតែជំនុំជម្រះសាជាថ្មីដោយផ្អែកតាមមាត្រា ៣៧៣ នៃ

អង្គជំនុំជម្រះគប្បីបានដកការសន្និដ្ឋានបែបនេះចេញ”(ជើងទំព័រលុបចោល)។ សាលដីកា *រឿងក្តី Galić* (ICTY) កថាខណ្ឌ ២៩០។ សាលដីកា *រឿងក្តី Vasiljević* (ICTY) កថាខណ្ឌ ១៦ (“អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពុំបានពិចារណាលើអំណះអំណាងទាំងនោះ ក្នុងករណីដែលម្ចាស់បណ្តឹងសាទុក្ខពុំបានអះអាងអំពីកំហុស ផ្ទុយទៅវិញគ្រាន់តែផ្តល់ការយោងទៅលើភស្តុតាងប៉ុណ្ណោះ”)។ សាលដីកា *រឿងក្តី Gatete* (ICTR) កថាខណ្ឌ ១៥៦។

^{១៩៥} សាលដីកា *រឿងក្តី ឌុច* (001-F28) កថាខណ្ឌ ១៨។

^{១៩៦} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៣ ដល់ ១១។

^{១៩៧} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៦។

^{១៩៨} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១០។ *សូមមើលផងដែរ* កថាខណ្ឌ ៨ ដល់ ៩។

^{១៩៩} សាលដីកា *រឿងក្តី ឌុច* (001-F28) កថាខណ្ឌ ១៣។

ក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌកម្ពុជា ដែលខុសពីបណ្តឹងសាទុក្ខតាមមាត្រា ៤១៧ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌកម្ពុជា ។ ផ្ទុយទៅវិញ ប្រវត្តិនៃការកាត់តែងច្បាប់ អ.វ.ត.ក. ទាក់ទងទៅនឹងមាត្រា ៩ បានបង្ហាញថា គោលគំនិតដំបូង បានប្រមើលឃើញអំពីដំណើរការនីតិវិធីមានបីដំណាក់កាល ដែលក្នុងនោះប្រព័ន្ធស្តីពីការពិនិត្យឡើងវិញមាន ដូចជា សាលាឧទ្ធរណ៍ត្រូវស្តាប់បណ្តឹងឧទ្ធរណ៍ និងតុលាការកំពូលត្រូវស្តាប់បណ្តឹងសាទុក្ខ ហើយចុងក្រោយ សាលាឧទ្ធរណ៍ត្រូវបានលុបចេញពីមាត្រា ៩ ថ្មីនេះ²⁰⁰។ អាស្រ័យហេតុនេះ សេចក្តីសន្និដ្ឋានដ៏សមស្របមួយគឺ ថា ច្បាប់ អ.វ.ត.ក. បានកំណត់យកនីតិវិធីស្តីពីការពិនិត្យឡើងវិញមួយខុសប្លែកពីគេ រួមទាំងក្រមនីតិវិធីព្រហ្ម ទណ្ឌកម្ពុជាផងដែរ។

៩៤.អាស្រ័យហេតុនេះ ដូចបានលើកឡើងនៅក្នុងសាលដីការរឿងក្តី ខុច (001-F28) អង្គជំនុំជម្រះតុលាការ កំពូលត្រូវបានអនុញ្ញាតដោយមាត្រា ១២ នៃកិច្ចព្រមព្រៀងរវាងអង្គការសហប្រជាជាតិ និងរាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា ជាទាក់ទងទៅនឹងការកាត់សេចក្តីនៅក្រោមច្បាប់កម្ពុជានូវឧក្រិដ្ឋកម្ម ដែលប្រព្រឹត្តឡើងនៅក្នុងរយៈកាលនៃកម្ពុជា ជាប្រជាធិបតេយ្យ (កិច្ចព្រមព្រៀង អ.វ.ត.ក.) ធ្វើការស្វែងរកការណែនាំក្នុងបទដ្ឋាននីតិវិធីដែលបានបង្កើត ឡើងក្នុងកម្រិតអន្តរជាតិ ទាក់ទងទៅនឹងវិសាលភាពនៃការពិនិត្យឡើងវិញលើបណ្តឹងសាទុក្ខ ដូចមានចែងក្នុង វិធានផ្ទៃក្នុង²⁰¹ និងត្រូវស្វែងរកការណែនាំពីវិធីសាស្ត្រនានារបស់តុលាការ ICTY និង ICTR²⁰² ទាក់ទងទៅ នឹងការពិនិត្យឡើងវិញចំពោះការយល់ឃើញផ្នែកអង្គហេតុរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង។ ការបកស្រាយអំពី

²⁰⁰ មាត្រា ៩ ថ្មី នៃច្បាប់ស្តីពីការបង្កើតអង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា។ David Scheffer “អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុង តុលាការកម្ពុជា” M. Cherif Bassiouni (ed.) ច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិ បោះពុម្ពលើកទី ៣ Koninklijke Brill NV ឆ្នាំ ២០០៨ ទំព័រ ២៤៧ (“អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលជាកន្លែងសម្រាប់តែទទួលពាក្យបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍មួយគត់សម្រាប់ អ.វ.ត.ក. ហើយសេចក្តី សម្រេចរបស់តុលាការនេះចូលជាស្ថាពរទាំងអង្គច្បាប់ និងអង្គហេតុ។ ច្បាប់ អ.វ.ត.ក. ដំបូង ត្រូវបានចរចាក្នុងឆ្នាំ ២០០០ និងបាន អនុម័តក្នុងឆ្នាំ ២០០១ ចែងសម្រាប់អង្គជំនុំជម្រះទទួលបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍ភ្លាមៗនៅចន្លោះអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង និងអង្គជំនុំជម្រះ តុលាការកំពូល។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី [...] វិសោធនកម្មលើច្បាប់ អ.វ.ត.ក. នេះដែលបានអនុម័តក្នុងឆ្នាំ ២០០៤ [...] បានដកអង្គ ជំនុំជម្រះឧទ្ធរណ៍ចេញពី អ.វ.ត.ក.”(ជើងទំព័រលុបចោល)) ទំព័រ ២៥១ (“ច្បាប់ អ.វ.ត.ក. ផ្តល់សិទ្ធិអំណាចដល់អង្គជំនុំជម្រះ តុលាការកំពូលនៃ អ.វ.ត.ក ក្នុងការសម្រេចលើបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ជនជាប់ចោទ ជនរងគ្រោះ ឬសហព្រះរាជអាជ្ញា ប្រឆាំងនឹងសេ ចក្តីសម្រេចរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងនៃ អ.វ.ត.ក.”)។ របាយការណ៍របស់អគ្គលេខាធិការស្តីពីការកាត់ទោសខ្មែរក្រហម កថា ខណ្ឌ ២៦ ([...] រចនាសម្ព័ន្ធបីថ្នាក់ដែលបានកំណត់សម្រាប់អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងអំឡុងពេលនៃការចរចាលើកដំបូងត្រូវបានកែ ប្រែមកពីរថ្នាក់ដែលសាមញ្ញជាង”)។

²⁰¹ វិធាន ១០៤(១)ស្ទួន នៃវិធានផ្ទៃក្នុង។

²⁰² សាលដីការរឿងក្តី ខុច (001-F28) កថាខណ្ឌ ១៣។

ដំណើរការនីតិវិធីដែលមានពីរដំណាក់កាល ដូចបានលើកឡើងនៅក្នុងឯកសារជាមូលដ្ឋានរបស់ អ.វ.ត.ក. ទទួលបានការគាំទ្រយ៉ាងច្រើន នៅពេលពិចារណាអំពីវិសាលភាពជាក់លាក់ និងភាពស្មុគស្មាញនៃការជំនុំជម្រះ ទាក់ទងទៅនឹងឧក្រិដ្ឋកម្មអន្តរជាតិដែលត្រូវបានចោទប្រកាន់នោះ ទើបធ្វើឱ្យការជំនុំជម្រះសាជាថ្មី ពុំអាចធ្វើ ទៅបាន និងពុំគួរធ្វើនៅដំណាក់កាលបណ្តឹងសាទុក្ខឡើយ។ ការធ្វើបែបនេះអាចពន្យារពេលយ៉ាងច្រើនដល់កិច្ច ដំណើរការនីតិវិធី។ លើសពីនេះទៀត ផ្អែកតាមទម្រង់នីតិវិធីដែលប្រើប្រាស់ការជំនុំជម្រះលើអង្គហេតុសាជាថ្មី តុលាការនៃបណ្តឹងសាទុក្ខ មានសិទ្ធិអំណាចសមស្របក្នុងការពិនិត្យឡើងវិញយ៉ាងទូលំទូលាយ ដើម្បីកែប្រែ សាលក្រមឱ្យស្របតាមអង្គហេតុដែលបានបង្ហាញយ៉ាងដូច្នោះ និងមានជម្រើសក្នុងការបង្វិលសំណុំរឿងឱ្យធ្វើ ការជំនុំជម្រះឡើងវិញបាន តាមរយៈបណ្តឹងសាទុក្ខដែលស្នើសុំឱ្យធ្វើការពិនិត្យឡើងវិញជាចុងក្រោយ។ ទម្រង់ ប្រភេទនេះ បានសន្មតជាមុនថា កិច្ចដំណើរការនីតិវិធីរបស់តុលាការ ចេះតែបន្តរហូតទាល់តែអាចកំណត់បាន នូវ“ការពិតជាសត្យានុម័ត”អំពីព្រឹត្តិការណ៍ដែលចោទជាបញ្ហានោះ។ ចំណែកនៅក្នុងបរិបទរបស់ អ.វ.ត.ក. ដោយសារកង្វះធនធាន បានរារាំងការប្រកាសពិរុទ្ធភាព និងទោសនៅដំណាក់កាលបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍²⁰³ ឬក្រុម ជាមួយនឹងការហាមឃាត់ការបង្វិលសំណុំរឿងត្រឡប់ទៅតុលាការជាន់ដំបូងឱ្យជំនុំជម្រះឡើងវិញនោះ²⁰⁴ គឺ បានបង្ហាញនូវការផ្ដោតទៅលើការពន្លឿនកិច្ចដំណើរការនីតិវិធី ដោយសារតួនាទីក្នុងការកែតម្រូវទៅលើដំណើរ នីតិវិធីនៅបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍ ត្រូវបានកម្រិត និងលុបចោល ក្នុងគោលបំណងដើម្បីការពារផលប្រយោជន៍ជនជាប់ ចោទ និង/ឬមេធាវីការពារក្តី (ភាគីការពារក្តី)។ អាស្រ័យហេតុនេះ ដើម្បីឱ្យមានលក្ខណៈស្របទៅតាមទម្រង់ នៃនីតិវិធីបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍របស់ អ.វ.ត.ក. គឺត្រូវពិនិត្យមើលលើតួនាទីរបស់អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូល បន្ថែម ពីលើការកែតម្រូវកំហុសអង្គច្បាប់ជាចម្បង ក្នុងការពិនិត្យផ្ទៀងផ្ទាត់លើបញ្ហា ថាតើលក្ខខណ្ឌក្នុងការបង្ហាញ ធាតុផ្សំនៃបទចោទត្រូវបានបំពេញ ដែរ ឬយ៉ាងណា ជាជាងការបើកសវនាការច្រំដែល ហើយយកការយល់ ឃើញផ្ទាល់របស់ខ្លួន មកជំនួសការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងវិញ។ ទម្រង់នីតិវិធីដែល នួន ជា

²⁰³ វិធាន ១១០ និង ១១១ នៃវិធានផ្ទៃក្នុង ភ្ជាប់ជាមួយនឹងមាត្រា ១៤(៥) នៃកតិកាសញ្ញាអន្តរជាតិស្តីពីសិទ្ធិពលរដ្ឋ និងនយោបាយ។ សូមមើល ខ. រឿងក្តី Gomariz ទល់នឹង ប្រទេសអេស្ប៉ាញ (លិខិតទំនាក់ទំនងរបស់គណៈកម្មាធិការស្តីពីសិទ្ធិមនុស្ស) កថាខណ្ឌ ១៣៩ (“បើទោះបីជាបុគ្គលដែលត្រូវបានសម្រេចឱ្យខ្លួននៅដំណាក់ដំបូង អាចត្រូវបានសម្រេចដាក់ពិរុទ្ធភាពនៅដំណាក់កាលបណ្តឹងសាទុក្ខដោយតុលាការបណ្តឹងសាទុក្ខក៏ដោយ ក៏កាលៈទេសៈនេះមិនអាចរារាំងសិទ្ធិរបស់ជនជាប់ចោទក្នុងការទទួលបានការពិនិត្យឡើងវិញលើការដាក់ពិរុទ្ធភាព និងការប្រកាសទោសនេះពីតុលាការជាន់ខ្ពស់បានឡើយ បើទោះបីជារដ្ឋភាគីពុំត្រូវបានចងកាតព្វកិច្ច ក៏ដោយនោះ”)។

²⁰⁴ មាត្រា ៣៦ ថ្មីនៃច្បាប់ អ.វ.ត.ក.។

អះអាងក្នុងការបកស្រាយចេញពីមាត្រា ៩ ថ្មី អាចនឹងផ្តល់ផលប្រយោជន៍ដល់ភាគីការពារក្តី ប៉ុន្តែពុំបានធ្វើឱ្យមានប្រសិទ្ធភាព និងតុល្យភាពទាំងស្រុងឡើយ។ ដូច្នេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលយល់ឃើញថា ពុំមានមូលដ្ឋានសំអាងណាមួយសម្រាប់ភាគីការពារក្តីនៅក្នុងខ្លឹមសារនៃមាត្រា ៩ ថ្មី ឬនៅក្នុងគោលបំណងនៃច្បាប់ អ.វ.ត.ក. ឡើយ។ បន្ថែមលើនេះទៀត អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបដិសេធនូវការលើកឡើងរបស់ នួន ជា ដែលថា ដោយសារតែក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌកម្ពុជា បានយកលំនាំតាមប្រភពដើមនៃប្រព័ន្ធច្បាប់ស៊ីវិល (Romano-Germanic) ទើប“សារៈសំខាន់របស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងនៃ អ.វ.ត.ក. ក្នុងនាមជាអ្នកស្វែងរកការពិតបានថយចុះ [...]”²⁰⁵។ ផ្ទុយទៅវិញ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលយល់ឃើញថា ដូចរឿងក្តីនៅក្នុងប្រព័ន្ធច្បាប់ស៊ីវិលដទៃទៀតដែរ ដែលបានកម្រិតការពិនិត្យឡើងវិញលើបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍ចំពោះការយល់ឃើញផ្នែកអង្គហេតុ²⁰⁶បានធ្វើឱ្យអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងនៃ អ.វ.ត.ក. ក្លាយជាតុលាការជាន់ដំបូងមួយដ៏សំខាន់ដែលមានភារកិច្ចក្នុងការយល់ឃើញផ្នែកអង្គហេតុ។ ចុងក្រោយ ដូច នួន ជា បានអះអាង²⁰⁷ដែលថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងក្នុងរឿងក្តីបច្ចុប្បន្ន បានផ្អែកយ៉ាងច្រើនទៅលើភស្តុតាងក្រៅតុលាការ និងថា ទទ្ទឹករណ៍ជាច្រើននៃបណ្តឹងសា

²⁰⁵ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១០។

²⁰⁶ បទប្បញ្ញត្តិប្រហាក់ប្រហែលគ្នានេះមាននៅក្នុងមាត្រា ៤៥២(១)នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌប្រទេសប៉ូឡូញ (“តុលាការឧទ្ធរណ៍ពុំត្រូវបានអនុញ្ញាតឱ្យបើកសវនាការលើភស្តុតាងទាក់ទងទៅនឹងចរិតលក្ខណៈពិសេសនៃសំណុំរឿងឡើយ”) ផ្នែក ៥៦៩(៣)នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌរបស់សាធារណរដ្ឋ Latvia (“តុលាការជាន់ខ្ពស់ពុំអាចវាយតម្លៃលើភស្តុតាងនៅក្នុងសំណុំរឿងសាឡើងវិញបានឡើយ”) មាត្រា ៣៩៧.២ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌប្រទេស Azerbaijan (“អង្គហេតុដែលបានបង្ហាញដោយតុលាការជាន់ដំបូងត្រូវតែពិនិត្យឡើងវិញដោយតុលាការឧទ្ធរណ៍ក្នុងដែនកំណត់នៃពាក្យបណ្តឹង ឬបណ្តឹងសាទុក្ខតែប៉ុណ្ណោះ”) មាត្រា ២៩៧(ខ)នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌរបស់ប្រទេស Georgia (“ក្នុងអំឡុងពេលសវនាការលើបណ្តឹងសាទុក្ខ មានតែភស្តុតាងដែលស្នើដាក់ថ្មីនៅចំពោះមុខតុលាការឧទ្ធរណ៍ប៉ុណ្ណោះ ដែលអាចយកមកពិនិត្យបាន ហើយរាល់ភស្តុតាងដែលបានពិនិត្យដោយតុលាការជាន់ដំបូងត្រូវបានចាត់ទុកបានពិនិត្យរួចហើយ លើកលែងករណីដែលភស្តុតាងត្រូវបានពិនិត្យដោយមានការរំលោភបំពានធ្ងន់ធ្ងរលើច្បាប់ ហើយភាគីមានសិទ្ធិដាក់សំណើសុំឱ្យពិនិត្យលើភស្តុតាងនេះសាឡើងវិញបាន”)។ មាត្រា ៣៩៨(២) នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌរបស់ប្រទេស Montenegro (“តុលាការឧទ្ធរណ៍ត្រូវកម្រិតការពិនិត្យឡើងវិញរបស់ខ្លួនត្រឹមតែការរំលោភបំពានដែលមានចែងនៅក្នុងកថាខណ្ឌ ១ ចំណុច ១ និង ២ នៃមាត្រានេះ”)។ ក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌរបស់ប្រទេស Macedonia មាត្រា ៤២៧(១) (“តុលាការឧទ្ធរណ៍ត្រូវពិនិត្យតែលើផ្នែកនៃសាលក្រមដែលត្រូវបានជំទាស់នៅដំណាក់កាលបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍”) មាត្រា ៣៦២ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌរបស់ប្រទេស Ukraine (“ការពិនិត្យលើការជំនុំជម្រះដោយតុលាការឧទ្ធរណ៍ត្រូវធ្វើឡើងដោយស្របតាមជំពូក ២៦ នៃក្រមបច្ចុប្បន្ន តែក្នុងករណីពាក់ព័ន្ធទៅនឹងផ្នែកណាមួយនៃសាលក្រម ដែលភាពនឹត្យនុកូលភាព និងសុពលភាពរបស់សាលក្រមនេះ ត្រូវបានជំទាស់នៅដំណាក់កាលបណ្តឹងសាទុក្ខប៉ុណ្ណោះ”)។

²⁰⁷ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៨។

ទុក្ខរបស់គាត់ គឺជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងកំហុសក្នុងការវាយតម្លៃលើភស្តុតាង^{២០៨}។ ទោះជាយ៉ាងនេះក្តី ពុំបានប៉ះពាល់ដល់បទដ្ឋាននៃការពិនិត្យឡើងវិញឡើយ។ ប្រសិនបើលើកផ្ទុយពីនេះ បទដ្ឋាននៃការពិនិត្យឡើងវិញលើកំហុសអង្គហេតុ គឺអាស្រ័យលើភាពជាក់លាក់នៃរឿងក្តីនីមួយៗ និងអំណះអំណាងដែលបានលើកឡើងដោយម្ចាស់បណ្តឹងសាទុក្ខ ដូច្នេះទទ្ទឹករណីនេះច្បាស់ណាស់គ្មានមូលដ្ឋានគាំទ្រឡើយ។

៩៥.អាស្រ័យហេតុនេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនឹងត្រូវវាយតម្លៃលើរាល់ការចោទប្រកាន់អំពីកំហុសអង្គហេតុ ទៅលើបទដ្ឋាននៃការពិនិត្យឡើងវិញ ដូចមាននៅក្នុងសាលដីការវៀងក្តី ខុច (001-F28) ដែលបានសង្ខេបខាងលើ។

៣.គ.ការជំទាស់ទៅនឹងការសម្រេចស្តីពីចរិតលក្ខណៈនៃនីតិវិធី

៩៦.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរំលឹកថា នួន ជា និង ខៀវ សំផន បានជំទាស់ដោយផ្ទាល់ ឬដោយប្រយោលទៅនឹងការសម្រេចមួយចំនួនពាក់ព័ន្ធទៅនឹងចរិតលក្ខណៈនៃនីតិវិធី ដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានអនុវត្តក្នុងអំឡុងពេលជំនុំជម្រះ។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាលើការឃើញថា ការជំទាស់នេះអាចត្រូវបានចាត់ទុកថា ជាការចោទប្រកាន់អំពីកំហុសអង្គច្បាប់ ឬកំហុសអង្គហេតុ ហើយអាចត្រូវបានធ្វើឡើងដោយអនុលោមតាមវិធាន ១០៤(១) នៃវិធានផ្ទៃក្នុង។

៩៧.ទោះជាយ៉ាងណាក្តី អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងជាញឹកញាប់ បានប្រើប្រាស់ឆន្ទានុសិទ្ធិរបស់ខ្លួនក្នុងការអនុវត្តកិច្ចដំណើរការនីតិវិធី^{២០៩}។ ដោយស្របតាមគោលការណ៍ដែលបានកំណត់នៅក្នុងប្រយោគចុងក្រោយនៃវិធាន ១០៤(១) នៃវិធានផ្ទៃក្នុង អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូល អនុវត្តវិធីសាស្ត្រក្នុងការពិនិត្យឡើងវិញដែលទទួលយកជាការនូវសេចក្តីសម្រេចតាមឆន្ទានុសិទ្ធិ និងធ្វើអន្តរាគមន៍ទៅលើការប្រើឆន្ទានុសិទ្ធិរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង តែក្នុងករណីដែល“កំហុសស្តែងចេញពីការប្រើឆន្ទានុសិទ្ធិ [...] ដែលនាំឱ្យប៉ះពាល់ដល់សិទ្ធិរបស់ម្ចាស់បណ្តឹងសាទុក្ខ”។ ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនៃតុលាការ ICTY ICTR និងតុលាការ

^{២០៨} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៩។
^{២០៩} សូមមើល សេចក្តីសម្រេចលើសំណើសុំចំណាត់ការជាបន្ទាន់ (E189/3/1/8) កថាខណ្ឌ ២១ និង ២៦។ សេចក្តីសម្រេចលើបណ្តឹងសាទុក្ខប្រឆាំងនឹងការបំបែកកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីលើកទីមួយ (E163/5/1/13) កថាខណ្ឌ ៣០។ សេចក្តីសម្រេចលើបណ្តឹងសាទុក្ខស្តីពីភាពត្រឹមត្រូវនៃកិច្ចស៊ើបសួរ (E116/1/7) កថាខណ្ឌ ៣៣។

ICC បានអនុវត្តបទដ្ឋានក្នុងការពិនិត្យឡើងវិញដែលទទួលយកជាបានការនូវសេចក្តីសម្រេចតាមឆន្ទានុសិទ្ធិ²¹⁰។ ជាឧទាហរណ៍ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនៃតុលាការ ICC បានសម្រេចថា៖

៧៩. អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូល ពុំត្រូវជ្រៀតជ្រែកក្នុងការប្រើប្រាស់ឆន្ទានុសិទ្ធិរបស់អង្គបុរេជំនុំជម្រះ [...] ពីព្រោះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូល ក្នុងករណីដែលខ្លួនមានសិទ្ធិអំណាច អាចធ្វើការសម្រេចផ្សេងពីនេះ។ ការធ្វើដូច្នេះ គឺជាការដណ្តើមយកអំណាច ដែលពុំត្រូវបានប្រគល់ឱ្យខ្លួន និងធ្វើឱ្យអំណាចដែលបានប្រគល់ឱ្យយ៉ាងពិសេសដល់អង្គបុរេជំនុំជម្រះប្រែក្លាយទៅជាគ្មានតម្លៃ។

៨០. [...] មុខងាររបស់អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូល បានរួមបញ្ចូលការពិនិត្យឡើងវិញលើការប្រើប្រាស់ឆន្ទានុសិទ្ធិរបស់អង្គបុរេជំនុំជម្រះ ដើម្បីធានាថា អង្គជំនុំជម្រះនេះត្រូវប្រើប្រាស់ឆន្ទានុសិទ្ធិរបស់ខ្លួនឱ្យបានត្រឹមត្រូវ។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពុំត្រូវជ្រៀតជ្រែកក្នុងការប្រើប្រាស់ឆន្ទានុសិទ្ធិរបស់អង្គបុរេជំនុំជម្រះ [...] លើកលែងតែមានការបង្ហាញថា សេចក្តីសម្រេចនោះត្រូវទុកជាមោឃៈ ដោយសារមានកំហុសអង្គច្បាប់ កំហុសអង្គហេតុ ឬកំហុសផ្នែកនីតិវិធី និងតែក្នុងករណីដែលកំហុសនេះ បានប៉ះពាល់ជាសត្យានុម័តលើសេចក្តីសម្រេចនោះ តែប៉ុណ្ណោះ។ ន័យខាងដើមនេះបង្កើតអានុភាពថា អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលត្រូវជ្រៀតជ្រែកក្នុងសេចក្តីសម្រេចដែលផ្អែកលើឆន្ទានុសិទ្ធិ តែក្នុងលក្ខខណ្ឌមានកម្រិតប៉ុណ្ណោះ។ គោលជំហរនេះ ត្រូវបានគាំទ្រដោយយុត្តិសាស្ត្ររបស់តុលាការឧក្រិដ្ឋកម្មអន្តរជាតិដទៃទៀត រួមទាំងយុត្តិសាស្ត្ររបស់តុលាការក្នុងស្រុកផងដែរ។ តុលាការទាំងនោះ បានកំណត់អំពីលក្ខខណ្ឌត្រឹមត្រូវក្នុងការធ្វើអន្តរាគមន៍នៅដំណាក់កាលបណ្តឹងសាទុក្ខគឺ (១) នៅពេលដែលការប្រើប្រាស់ឆន្ទានុសិទ្ធិ មានកំហុសក្នុងការបកស្រាយច្បាប់ (២) នៅពេលដែលការប្រើប្រាស់ឆន្ទានុសិទ្ធិនេះ មានកំហុសយ៉ាងច្បាស់ក្នុងការកំណត់អង្គហេតុ ឬ (៣) សេចក្តីសម្រេចដែលមានភាពមិនយុត្តិធម៌ និងពុំសមហេតុផល នាំឱ្យមានការរំលោភបំពានលើឆន្ទានុសិទ្ធិ²¹¹។

៩៨. អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនៃតុលាការ ICTY និង ICTR បានដាក់ចេញនូវបទដ្ឋានដែលមានលក្ខណៈ

²¹⁰ សូមមើលឧ. សាលដីការឿងក្តី Kony (ICC) កថាខណ្ឌ ៧៩ ដល់ ៨០។ សាលដីការឿងក្តី Krajišnik (ICTY) កថាខណ្ឌ ៨១។ សាលដីការឿងក្តី Kupreškić កថាខណ្ឌ ៣០ និង ៣២។ សាលដីការឿងក្តី Setako (ICTR) កថាខណ្ឌ ១៩។ សាលដីការឿងក្តី Nchamihigo (ICTR) កថាខណ្ឌ ១៨។

²¹¹ សាលដីការឿងក្តី Kony (ICC) កថាខណ្ឌ ៧៩ ដល់ ៨០ (ជើងទំព័រលុបចោល)។

ប្រហាក់ប្រហែលគ្នានេះ ក្នុងការពិនិត្យឡើងវិញលើសេចក្តីសម្រេចដែលផ្អែកលើធនានុសិទ្ធិ²¹²។ អង្គជំនុំជម្រះ តុលាការកំពូលពិចារណាលើការបញ្ជាក់ថា បទដ្ឋានទទួលយកជាបានការក្នុងការពិនិត្យឡើងវិញ ដែលបានយកមកអនុវត្តដោយតុលាការឧក្រិដ្ឋកម្មទាំងនេះ មានលក្ខណៈសមស្របជាមួយនឹងបរិបទនៃ អ.វ.ត.ក. ហើយអង្គជំនុំជម្រះនឹងត្រូវធ្វើការវាយតម្លៃលើកំហុសដែលរងការចោទប្រកាន់ នៅក្នុងសេចក្តីសម្រេចដែលផ្អែកលើធនានុសិទ្ធិរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងជាមួយនឹងបទដ្ឋាននេះ។

៣.យ.ឥទ្ធិពលនៃកំហុសនានាដែលធ្វើឱ្យប៉ះពាល់ដល់សាលក្រម

៩៩.អនុលោមតាមវិធាន ១០៤(១) នៃវិធានផ្ទៃក្នុង ការកំណត់ត្រឹមត្រូវអត្តសញ្ញាណនៃកំហុសនៅក្នុងសាលក្រម របស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ជាការពុំគ្រប់គ្រាន់ ដើម្បីឈានទៅកែប្រែសាលក្រម នៅក្នុងនីតិវិធីនៃបណ្តឹង សាទុក្ខបានឡើយ។ ផ្ទុយទៅវិញ សាលក្រមដែលមានកំហុសអង្គច្បាប់ត្រូវចាត់ទុកជាមោឃៈ ប្រសិនបើកំហុស អង្គហេតុនោះបណ្តាលឱ្យមានភាពមិនយុត្តិធម៌។ សាលក្រមមួយដែលអាចចាត់ទុកជាមោឃៈដោយសារ កំហុសអង្គច្បាប់ ហើយប្រសិនបើកំហុសនោះមិនឈានទៅដល់មោឃៈសាលក្រមទេ នោះសាលក្រមអាចនឹង ត្រូវបានសម្រេចកែប្រែការប្រកាសដាក់ពន្ធនាគារទាំងស្រុង ឬផ្នែកខ្លះ²¹³។ សាលក្រមដែលមានភាពមិនយុត្តិធម៌ សំដៅលើន័យថា “លទ្ធផលនៃកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីរបស់តុលាការមានភាពមិនយុត្តិធម៌ទាំងស្រុង”²¹⁴។ ទាក់ ទងទៅនឹងកំហុសអង្គហេតុ ដែលនាំឱ្យសាលក្រមមានភាពមិនយុត្តិធម៌ សំដៅលើ“កំហុសធ្ងន់ធ្ងរដល់ការ ប្រកាសអំពីពន្ធនាគារ”²¹⁵។ ភាគីត្រូវមានកាតព្វកិច្ចបង្ហាញឱ្យឃើញ ថាតើកំហុសអង្គហេតុនោះពិតជាស្តែងឱ្យ ឃើញភាពមិនយុត្តិធម៌ ដែរ ឬទេ។

²¹² សូមមើល ឧ. សាលដីកាអៀងក្រី Šainović (ICTY) កថាខណ្ឌ ២៩។ សាលដីកាអៀងក្រី Ndahimana (ICTR) កថាខណ្ឌ ១៤។

²¹³ សូមមើល ឧ. សាលដីកាអៀងក្រី Popović (ICTY) កថាខណ្ឌ ១៧ (“ការចោទប្រកាន់អំពីកំហុសអង្គច្បាប់ដែលពុំមានឱកាសកែ ប្រែលទ្ធផលនៃការសម្រេច អាចត្រូវបានបដិសេធចោលដោយផ្អែកលើមូលហេតុនោះ”)។ សូមមើលផងដែរ សាលដីកាអៀងក្រី Lubanga (ICC) កថាខណ្ឌ ១៩ (កំហុសអង្គច្បាប់អាចនាំឱ្យមានការបដិសេធសាលក្រម ប្រសិនបើសាលក្រមនោះទទួលរងឥទ្ធិពល “ជាសក្យានុម័ត”ដោយសារកំហុសនោះ ដែលអាចនិយាយក្នុងករណីថា “ប្រសិនបើអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងចេញសាលក្រមមួយ ដែលខុសប្លែកគ្នាពីសេចក្តីសម្រេចដែលមានកំហុសនោះ អង្គជំនុំជម្រះពុំមានកំហុសឡើយ”។

²¹⁴ សាលដីកាអៀងក្រី Furundžija (ICTY) កថាខណ្ឌ ៣៧ យោងតាមវចនានុក្រម Black’s Law បោះពុម្ពលើកទី ៧ ឆ្នាំ ១៩៩៩។

²¹⁵ សាលដីកាអៀងក្រី Kupreškić (ICTY) កថាខណ្ឌ ២៩។

១០០.ទាក់ទងទៅនឹងកំហុសអំពីចរិតលក្ខណៈនៃកិច្ចដំណើរការនីតិវិធី និងជាពិសេស កំហុសទាក់ទងទៅនឹងការប្រើប្រាស់ឆន្ទានុសិទ្ធិ វិធាន ១០៤(១) នៃវិធានផ្ទៃក្នុងចែងពាក់ព័ន្ធទៅនឹងបណ្តឹងសាទុក្ខភ្លាមៗថា កំហុសនៅក្នុងការប្រើប្រាស់ឆន្ទានុសិទ្ធិ ត្រូវតែ“បណ្តាលឱ្យមានការប៉ះពាល់ដល់សិទ្ធិរបស់ម្ចាស់បណ្តឹងសាទុក្ខ”។ នៅក្នុងបរិបទនៃបណ្តឹងសាទុក្ខប្រឆាំងនឹងសាលក្រមដែលត្រូវបានចេញនៅពេលបញ្ចប់នៃកិច្ចជំនុំជម្រះ ស្របតាមវិធាន ១០២ នៃវិធានផ្ទៃក្នុង អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនឹងពិចារណាលើបញ្ហា ថាតើការប៉ះពាល់ដល់សិទ្ធិដែលបណ្តាលឱ្យមានភាពមិនយុត្តិធម៌កើតមាននៅក្នុងអំឡុងពេលនៃកិច្ចជំនុំជម្រះទាំងមូល ដែរ ឬយ៉ាងណា។ ម្យ៉ាងវិញទៀត ពុំមែនកំហុសនៃកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីទាំងអស់សុទ្ធតែនាំទៅរកការកែប្រែសាលក្រមនោះឡើយ លើកលែងតែកំហុសនោះបណ្តាលឱ្យ“មានលទ្ធផលមិនយុត្តិធម៌ទាំងស្រុង នៅក្នុងកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីរបស់តុលាការ”។ នៅក្នុងការសម្រេច ថាតើកើតមានករណីនេះ ដែរ ឬយ៉ាងណា អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនឹងត្រូវធ្វើការពិចារណាគ្រប់ដណ្តាក់កាលទាំងអស់នៃកិច្ចដំណើរការនីតិវិធី ដោយរួមទាំងចំណាត់ការដែលបានធ្វើឡើងនៅក្នុងអំឡុងពេលមានបណ្តឹងសាទុក្ខ។

៣.ង.លក្ខខណ្ឌតម្រូវក្នុងការផ្តល់មូលដ្ឋានគាំទ្រអំណះអំណាងនៅដំណាក់កាលបណ្តឹងសាទុក្ខ

១០១.នៅក្នុងសាលដីកា *អៀងក្រី ឌុច* (001-F28) អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានយល់ឃើញថា៖

នៅបណ្តឹងសាទុក្ខ ភាគីមិនអាចគ្រាន់តែលើកទឡើងករណីដែល ដែលពុំទទួលបានជោគជ័យនៅដំណាក់កាលជំនុំជម្រះឡើយ ដរាបណា ភាគីបង្ហាញថា ការបដិសេធរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងលើទឡើងករណីនេះ គឺជាកំហុសមួយដែលត្រូវតែមានការអន្តរាគមន៍ពីអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូល។ ទឡើងករណីរបស់ភាគីដែលពុំមានសក្តានុពលធ្វើឱ្យសេចក្តីសម្រេចដែលរងការជំទាស់នោះ អាចត្រូវបានបដិសេធចោល ឬកែប្រែនោះ អាចត្រូវបានបដិសេធចោលភ្លាមៗដោយអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូល និងពុំចាំបាច់ត្រូវធ្វើការពិចារណាលើអង្គសេចក្តីឡើយ។ ដើម្បីឱ្យអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលវាយតម្លៃលើទឡើងករណីរបស់ភាគីនៅដំណាក់កាលបណ្តឹងសាទុក្ខ ភាគីបណ្តឹងសាទុក្ខត្រូវបានរំពឹងថា នឹងផ្តល់ការយោងទៅលើទំព័រប្រតិចារិកពាក់ព័ន្ធ ឬក៏ជាខណ្ឌជាក់លាក់នៅក្នុងសាលក្រមនៃអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលរងការជំទាស់។ បន្ថែមលើសនេះទៀត អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូល “មិនតម្រូវឱ្យពិចារណាសារណារបស់ភាគីជាលម្អិតនោះទេ ប្រសិនបើសារណាទាំងនោះ មានលក្ខណៈមិនច្បាស់លាស់ មានលក្ខណៈផ្ទុយ និងមានលក្ខណៈស្រពេចស្រពិល ឬមានភាពមិនពេញលេញជាផ្លូវការដែលបង្ហាញឱ្យឃើញយ៉ាងជាក់ស្តែង”។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូល មានឆន្ទានុសិទ្ធិ ក្នុងការជ្រើសរើសសារណា

ណាមួយដែលស័ក្តិសម ក្នុងការទទួលបាននូវការពិនិត្យពិចារណាដោយល្អិតល្អន់ជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ
។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូល អាចបដិសេធទង្វើករណ៍ណាដែលមិនមានមូលដ្ឋានសំអាងគ្រប់គ្រាន់
ដោយមិនចាំបាច់ផ្តល់សំអាងហេតុលម្អិតឡើយ²¹⁶។

១០២.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនឹងត្រូវអនុវត្តវិធីសាស្ត្រដូចគ្នាលើបណ្តឹងសាទុក្ខនៅចំពោះមុខនេះ។ ជាការ
កត់សម្គាល់ អង្គជំនុំជម្រះពុំធ្វើការពិចារណាលើអំណះអំណាងដែលគ្រាន់តែលើកឡើងថា សេចក្តីសម្រេច ឬ
សម្ភាសហេតុរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុស ដោយពុំបានលើកមូលដ្ឋានគាំទ្រ ថាតើមូលហេតុអ្វី
បានជាសេចក្តីសម្រេច ឬសម្ភាសហេតុនេះ មានកំហុសនោះឡើយ។

៤. បណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា និង ខៀវ សំផន

៤.ក. ធម្មនុញ្ញភាពនៃវិធានផ្ទៃក្នុង

១០៣.នៅក្នុងកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង នួន ជា បានជំទាស់ទៅនឹងធម្មនុញ្ញភាព
នៃវិធានផ្ទៃក្នុង ដោយបានអះអាងថា៖

- ការអនុម័តវិធាននេះ គឺជាការប្រើប្រាស់អំណាចនីតិបញ្ញត្តិដែលជាការផ្ទុយទៅនឹងមាត្រា ៩០
នៃរដ្ឋធម្មនុញ្ញកម្ពុជា
- កិច្ចប្រជុំពេញអង្គរបស់ចៅក្រមនៃ អ.វ.ត.ក. ពុំមានសិទ្ធិអំណាចអនុម័តវិធានផ្ទៃក្នុងឡើយ
និង
- វិធានផ្ទៃក្នុងមានភាពផ្ទុយទៅនឹងមាត្រា ១២(១) នៃកិច្ចព្រមព្រៀង អ.វ.ត.ក.²¹⁷។

អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង បានបដិសេធការជំទាស់នេះនៅក្នុងសេចក្តីសម្រេចស្តីពីធម្មនុញ្ញភាពនៃវិធានផ្ទៃក្នុង
(E51/14) ដោយបានកត់សម្គាល់ឃើញថា ការអនុម័តវិធានផ្ទៃក្នុងពុំត្រូវបានហាមឃាត់ដោយកិច្ចព្រមព្រៀង
អ.វ.ត.ក. ឡើយ²¹⁸ និងថា គោលបំណងនៃវិធានផ្ទៃក្នុង គឺជាការ“រួមបញ្ចូលគ្នារវាងនីតិវិធីជាធរមានរបស់កម្ពុជា
ជា ដែលត្រូវបានបំពេញបន្ថែមដោយបទដ្ឋានអន្តរជាតិ ក្នុងករណីចាំបាច់ និងសមស្រប”²¹⁹។ អង្គជំនុំជម្រះ

²¹⁶ សាលដីកា រឿងក្តី ៥៥ (001-F28) កថាខណ្ឌ ២០ (ជើងទំព័រលុបចោល)។

²¹⁷ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១៥ យោងទៅលើអញ្ញត្រកម្មបឋម (E51/3) កថាខណ្ឌ ៦៦ ដល់ ៧១។

²¹⁸ សេចក្តីសម្រេចស្តីពីធម្មនុញ្ញភាពនៃវិធានផ្ទៃក្នុង (E51/14) កថាខណ្ឌ ៦។

²¹⁹ សេចក្តីសម្រេចស្តីពីធម្មនុញ្ញភាពនៃវិធានផ្ទៃក្នុង (E51/14) កថាខណ្ឌ ៧។

សាលាដំបូងបានពន្យល់ថា “ការជំនុំជម្រះនៅ អ.វ.ត.ក. មានភាពខុសគ្នាយ៉ាងច្រើនពីករណីនៅតុលាការជាតិ កម្ពុជា”²²⁰ និង ថា “តុលាការអន្តរជាតិដទៃទៀតដែលជំនុំជម្រះរឿងក្តីប្រហាក់ប្រហែលគ្នាទៅនឹងរឿងក្តីនៅ ចំពោះមុខ អ.វ.ត.ក. ក៏បានអនុម័តវិធានស្តីពីនីតិវិធី និងភស្តុតាងផងដែរ ដើម្បីសម្រួលយ៉ាងពិសេសឱ្យស្រប តាមតម្រូវការនៃការជំនុំជម្រះរឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិ ដែលមានលក្ខណៈស្មុគស្មាញ”²²¹។ លើសពីនេះទៀត អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានកត់សម្គាល់ឃើញថា វិធានផ្ទៃក្នុងមានលក្ខណៈ“ស្របជាមួយនឹងកាតព្វកិច្ចរបស់ អ.វ.ត.ក. [...] ក្នុងការដឹកនាំកិច្ចដំណើរការនីតិវិធី ដោយស្របតាមបទដ្ឋានយុត្តិធម៌អន្តរជាតិ ភាពត្រឹមត្រូវ និងដំណើរការតាមច្បាប់កំណត់”²²²។ ការលើកឡើងរបស់ នួន ជា អំពីកំហុសអង្គច្បាប់មួយចំនួនរបស់អង្គជំនុំ ជម្រះសាលាដំបូងនេះ²²³ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនឹងធ្វើការដោះស្រាយតាមលំដាប់លំដោយ។

១០៤.ទីមួយ ចំពោះការលើកឡើងរបស់ នួន ជា ដែលថា មូលដ្ឋានរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងទាក់ទងទៅ នឹងការអនុវត្តរបស់តុលាការឧក្រិដ្ឋកម្ម និងអង្គជំនុំជម្រះអន្តរជាតិនានាមានភាពពុំត្រឹមត្រូវ ដោយសារតុលាការ និងអង្គជំនុំជម្រះទាំងនោះពុំត្រូវបានកម្រិតដោយច្បាប់ក្នុងស្រុក និងមានបទប្បញ្ញត្តិជាក់លាក់ដែលអនុញ្ញាតឱ្យ ធ្វើការអនុម័តវិធានស្តីពីនីតិវិធី និងភស្តុតាង²²⁴នោះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលយល់ស្របថា អង្គជំនុំជម្រះ សាលាដំបូង ពិតជាពុំបានពន្យល់អំពីហេតុផលអ្វីដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងយោងទៅលើការអនុវត្តរបស់ តុលាការដទៃទៀតនោះមែន ប៉ុន្តែអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលមិនចាត់ទុកថា នេះជាកំហុសអង្គច្បាប់ ឡើយ។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានផ្តល់សំអាងហេតុថា ដោយសារតែតុលាការឧក្រិដ្ឋកម្ម និងអង្គជំនុំជម្រះអន្តរ ជាតិនានាបានអនុម័តវិធានជាក់លាក់នោះ ទើប អ.វ.ត.ក. ក៏អាចធ្វើដូច្នេះបានផងដែរ។ អង្គជំនុំជម្រះសាលា ដំបូងគ្រាន់តែបានធ្វើការកត់សម្គាល់អំពីអត្ថិភាពនៃវិធានជាក់លាក់ទាំងនេះ និងថា វិធានទាំងនេះ ត្រូវបានយោង នៅក្នុងអំឡុងពេលធ្វើសេចក្តីព្រាងវិធានផ្ទៃក្នុងតែប៉ុណ្ណោះ។ ការសង្កេតដែលមានភាពពាក់ព័ន្ធខាងដើមនេះ អង្គ ជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាឃើញថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយោងមិនត្រឹមតែលើសមត្ថកិច្ចក្នុង

²²⁰ សេចក្តីសម្រេចស្តីពីធម្មនុញ្ញភាពនៃវិធានផ្ទៃក្នុង (E51/14) កថាខណ្ឌ ៧ យោងទៅលើសាលដីកាស្តីពីដីកាបដិសេធពាក្យសុំ មោឃភាព (D55/I/8) កថាខណ្ឌ ១៤។

²²¹ សេចក្តីសម្រេចស្តីពីធម្មនុញ្ញភាពនៃវិធានផ្ទៃក្នុង (E51/14) កថាខណ្ឌ ៧។

²²² សេចក្តីសម្រេចស្តីពីធម្មនុញ្ញភាពនៃវិធានផ្ទៃក្នុង (E51/14) កថាខណ្ឌ ៧។

²²³ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១៦។

²²⁴ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១៦។

ការអនុម័តវិធានផ្ទៃក្នុង ដែលកើតចេញពីលក្ខន្តិកៈរបស់តុលាការព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិ និងតុលាការចម្រុះអន្តរជាតិប៉ុណ្ណោះទេ ប៉ុន្តែថែមទាំងបានបង្ហាញនូវភាពចាំបាច់សម្រាប់តុលាការទាំងនោះក្នុងការបង្កើតឱ្យមានវិធានជាក់លាក់ដើម្បីប្រតិបត្តិការណ៍របស់ខ្លួន។

១០៥.ទីពីរ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា ជាការពិត ច្បាប់ និងកិច្ចព្រមព្រៀង អ.វ.ត.ក. ពិតជាពុំបានចែងច្បាស់លាស់អំពីការអនុញ្ញាតឱ្យកិច្ចប្រជុំពេញអង្គនៃ អ.វ.ត.ក. ធ្វើការអនុម័តវិធានផ្ទៃក្នុងនោះឡើយ។ ប៉ុន្តែ យោងតាមវាក្យខណ្ឌទីមួយមាត្រា ១២(១) នៃកិច្ចព្រមព្រៀង អ.វ.ត.ក. ចែងថា “នីតិវិធីត្រូវសមស្របជាមួយច្បាប់កម្ពុជា” និងថា៖

នៅពេលណាដែលច្បាប់កម្ពុជា ពុំអាចដោះស្រាយបានចំពោះបញ្ហាពិសេសណាមួយ ឬមានភាពមិនច្បាស់លាស់ទាក់ទងទៅនឹងការបកស្រាយ ឬការអនុវត្តបទប្បញ្ញត្តិណាដែលពាក់ព័ន្ធច្បាប់កម្ពុជា ឬក៏មានបញ្ហាទាក់ទងទៅនឹងភាពសមស្របគ្នា រវាងបទប្បញ្ញត្តិបែបនេះ ទៅនឹងបទដ្ឋានអន្តរជាតិ គេអាចស្វែងរកការណែនាំក្នុងបទដ្ឋាននីតិវិធី ដែលបានបង្កើតឡើងក្នុងកម្រិតអន្តរជាតិ²²⁵។

១០៦.ដូច្នេះ មាត្រា ១២(១) នៃកិច្ចព្រមព្រៀង អ.វ.ត.ក. រំពឹងទុកយ៉ាងជាក់ច្បាស់ថា នីតិវិធីនៅចំពោះមុខ អ.វ.ត.ក. អាចឃ្លាតចេញពីនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌទូទៅរបស់កម្ពុជា។ នៅក្នុងច្បាប់ អ.វ.ត.ក. ការអនុញ្ញាតនេះត្រូវបានបញ្ជាក់យ៉ាងពិសេសនៅក្នុងដំណាក់កាលនីមួយៗនៃកិច្ចដំណើរការនីតិវិធី ដោយបានផ្តល់សិទ្ធិអំណាចដល់ស្ថាប័នពាក់ព័ន្ធរបស់តុលាការ ក្នុងការស្វែងរកសេចក្តីណែនាំពី“វិធានស្តីពីនីតិវិធីដែលបានបង្កើតឡើងនៅកម្រិតអន្តរជាតិ”²²⁶។ ឃ្លានេះពុំមែនមានន័យដូចការអះអាងរបស់ នួន ជា ដែលថា ចៅក្រមរបស់ អ.វ.ត.ក. អាចគ្រឹមតែលើកយកបទដ្ឋានសម្រាប់ការអនុវត្តពិសេសនៅក្នុងស្ថានភាពជាក់លាក់ ដែលបានកើតឡើងនៅក្នុងអំឡុងពេលនៃកិច្ចដំណើរការនីតិវិធី និងត្រូវបានហាមឃាត់មិនឱ្យអនុម័តវិធានដែលត្រូវបានបង្កើតឡើងក្នុងអត្ថន័យទូទៅ និងអរូបីនោះទេ ជាពិសេសមាត្រា ១២(១) នៃកិច្ចព្រមព្រៀង អ.វ.ត.ក. ពុំបានកំណត់លក្ខខណ្ឌដល់ស្ថាប័នតុលាការជាក់លាក់ឡើយ ប៉ុន្តែត្រូវបានបង្កើតឡើងក្នុងអត្ថន័យទូទៅ។ អាស្រ័យហេតុនេះ ក្នុងន័យសមស្រប មាត្រា ១២(១) នៃកិច្ចព្រមព្រៀង អ.វ.ត.ក. ពុំបានហាមឃាត់ការអនុម័តវិធានផ្ទៃក្នុងដោយកិច្ចប្រជុំពេញអង្គចៅក្រមឡើយ។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី ក្នុងការសម្រេចលើអំណះអំណាងរបស់ នួន ជា តម្រូវឱ្យមានការពិចារណាទៅលើ សំណួរពីរ៖ ជាដំបូង ថាតើវិធានផ្ទៃក្នុងមានខ្លឹមសារយ៉ាងដូចម្តេច និងទីពីរ ថាតើ វិធាន

²²⁵ មាត្រា ១២(១) នៃកិច្ចព្រមព្រៀង អ.វ.ត.ក.។
²²⁶ មាត្រា ២០(១) ថ្មី, ២៣(១) ថ្មី, ៣៣(១) ថ្មីនៃច្បាប់ អ.វ.ត.ក.។

ផ្ទៃក្នុងដែលបានអនុម័តដោយកិច្ចប្រជុំពេញអង្គចៅក្រម ចងកាតព្វកិច្ចលើស្ថាប័ននៃ អ.វ.ត.ក. ដែរ ឬយ៉ាងណា។ ទាក់ទងទៅនឹងសំណួរទីមួយ ត្រូវធ្វើការកត់សម្គាល់ថា វិធានផ្ទៃក្នុងមិនមែនស្របគ្នាគ្រប់ផ្នែកទាំងអស់នោះទេ មានផ្នែកខ្លះជាការលើកឡើងវិញអំពីច្បាប់កម្ពុជា ផ្នែកខ្លះជាការលើកឡើងលម្អិតអំពីបទដ្ឋានអន្តរជាតិនិងផ្នែកខ្លះទៀត ជាវិធានបន្ថែមដែលត្រូវបានអនុម័ត “នៅពេលណាដែលច្បាប់កម្ពុជាជាធរមានពុំអាចដោះស្រាយបានចំពោះករណីពិសេសណាមួយ ឬប្រសិនបើមានភាពមិនច្បាស់លាស់ទាក់ទងទៅនឹងការបកស្រាយឬការអនុវត្ត ឬក៏ប្រសិនបើមានបញ្ហាពាក់ព័ន្ធទាក់ទងទៅនឹងភាពសមស្របគ្នារវាងបទប្បញ្ញត្តិនៅក្នុងច្បាប់កម្ពុជាទៅនឹងនិយាមអន្តរជាតិ”²²⁷។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលចាត់ទុកជាអាសារបង្ខំនូវអំណះអំណាងទាក់ទងទៅនឹងអធម្មនុញ្ញភាពដែលបានលើកឡើងថា វិធានផ្ទៃក្នុងបានបញ្ជាក់ឡើងវិញនូវច្បាប់ជាធរមាន ដោយគ្មានបន្ថែមខ្លឹមសារណាមួយក្រៅតែពីច្បាប់កម្ពុជាជាធរមាននោះ។ ទាក់ទងទៅនឹងសំណួរទីពីរ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលយល់ស្របជាមួយនឹង នួន ជា ដែលលើកឡើងថា ពុំមានបទប្បញ្ញត្តិណាមួយនៅក្នុងឯកសារដើមនៃការបង្កើត អ.វ.ត.ក. ឬក្នុងច្បាប់កម្ពុជាជាធរមាន ដែលផ្តល់អំណាចនីតិប្បញ្ញត្តិដល់កិច្ចប្រជុំពេញអង្គចៅក្រមឡើយ។ ផ្អែកតាមមូលហេតុនេះ វិធានផ្ទៃក្នុងពុំមានអានុភាពចងកាតព្វកិច្ចដូចច្បាប់ទូទៅទេ ហើយដូចដែលអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានបញ្ជាក់ពីខាងដើម និងដូចមានចែងក្នុងមាត្រា ៣៣ ថ្មីនៃច្បាប់ អ.វ.ត.ក. ការិយាល័យ និងអង្គជំនុំជម្រះរបស់ អ.វ.ត.ក. នៅតែមានសិទ្ធិអំណាចអនុវត្តច្បាប់ដែលខ្លួនយល់ឃើញថាសមស្របនៅក្នុងករណីនីមួយៗ រួមទាំង“ការកែប្រែ” ពិសេសក្នុងករណីចាំបាច់²²⁸។ ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានេះ វិធានផ្ទៃក្នុងត្រូវតែបានបង្ហាញជាចម្បងថា ការបកស្រាយច្បាប់ជាធរមានត្រូវតែមានការឯកភាពគ្នា រួមបញ្ចូលទាំងភាពចាំបាច់ដែលតម្រូវឱ្យមាន“ការកែប្រែ”ផងដែរ។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី អានុភាពចងកាតព្វកិច្ចនេះកើតមានដរាបណា វិធាននេះផ្តល់តម្លៃគួរឱ្យជឿជាក់បាន និងត្រូវបានអនុម័តចេញពីការពិភាក្សា និងការឯកភាពពីមតិភាគច្រើនរបស់ចៅក្រម អ.វ.ត.ក. ហើយវិធាននេះ បានរួមចំណែកយ៉ាងមានប្រសិទ្ធភាពដល់ភាពអាចព្យាករណ៍ទុកជាមុនបានអំពីច្បាប់ ជាជាងក្នុងករណីដែល អ.វ.ត.ក. ផ្អែកតែទៅលើសិទ្ធិអំណាចរបស់អង្គជំនុំជម្រះនីមួយៗ ក្នុងការបំពេញភារកិច្ចខ្លះចន្លោះ និងស្វែងរកសេចក្តីណែនាំពីវិធានអន្តរជាតិក្នុងស្ថានភាពជាក់លាក់នោះ²²⁹។ អាស្រ័យហេតុនេះ វិធានផ្ទៃក្នុងបានបង្ហាញអំពីការរួមបញ្ចូលគ្នានូវក្របខ័ណ្ឌច្បាប់ជាធរមានដែលពុំមែនជាការ

²²⁷ កថាខណ្ឌទីប្រាំបួនកថានៃវិធានផ្ទៃក្នុង។
²²⁸ សាលដីកា រឿងក្តី ខុច (001-F28) កថាខណ្ឌ ៤២៣។
²²⁹ សាលដីកា រឿងក្តី ខុច (001-F28) កថាខណ្ឌ ៤២៣។

ដណ្តើមយកសិទ្ធិអំណាចនីតិបញ្ញត្តិនោះទេ។ អាស្រ័យហេតុនេះ អំណះអំណាងដែលថា វិធានផ្ទៃក្នុងមានអធម្មនុញ្ញភាពទាំងមូល ត្រូវបានបដិសេធចោល។

១០៧. នួន ជា បានអះអាងបន្ថែមទៀតថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសដោយបានយល់ឃើញថា វិធានអន្តរជាតិ អាចយកមកសំអាងបាន “ក្នុងករណីចាំបាច់ និងសមស្រប” ពីព្រោះមាត្រា ១២(១) នៃកិច្ចព្រមព្រៀងអ.វ.ត.ក. អនុញ្ញាតសម្រាប់បទដ្ឋានណាដែលមានលក្ខណៈតូចចង្អៀតប៉ុណ្ណោះ²³⁰។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាឃើញថា ការអនុវត្តវិធានអន្តរជាតិត្រូវតែស្របជាមួយនឹងមាត្រា ១២ នៃកិច្ចព្រមព្រៀង អ.វ.ត.ក.។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី បទប្បញ្ញត្តិនេះត្រូវតែអានរួមជាមួយបញ្ហាជាច្រើនទៀតដែលកើតឡើងពាក់ព័ន្ធទៅនឹងរចនាសម្ព័ន្ធ និងអាណត្តិជាក់លាក់របស់ អ.វ.ត.ក. ព្រមទាំងច្បាប់កម្ពុជាផងដែរ។ មានភស្តុតាងបង្ហាញថា នីតិវិធីដែលមានចែងក្នុងក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌកម្ពុជា ពុំស្របទាំងស្រុងតាមលក្ខណៈពិសេសរបស់ អ.វ.ត.ក. ឡើយ ទីមួយ ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការិយាល័យនីមួយៗរបស់តុលាការនេះ សមាសភាពជាតិត្រូវបានបំពេញបន្ថែមដោយសមាសភាពអន្តរជាតិ ដែលបង្ហាញឱ្យឃើញពី “ការបារម្ភយ៉ាងខ្លាំង” របស់សហគមន៍អន្តរជាតិអំពី “ការរំលោភយ៉ាងធ្ងន់ធ្ងរលើច្បាប់កម្ពុជា និងច្បាប់អន្តរជាតិ ក្នុងអំឡុងពេលនៃរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យនៅចន្លោះពីឆ្នាំ ១៩៧៥ ដល់ឆ្នាំ ១៩៧៩”²³¹។ ទីពីរ រចនាសម្ព័ន្ធរបស់ អ.វ.ត.ក. ខុសប្លែកពីប្រព័ន្ធតុលាការកម្ពុជាត្រង់ដំណាក់កាលខ្លួនណាមួយនៅ អ.វ.ត.ក. ត្រូវបានច្របាច់បញ្ចូលគ្នាតែមួយ²³² ទីបី កិច្ចដំណើរការនីតិវិធីត្រូវធ្វើឡើងជាច្រើនភាសាជាដើម។ គោលបំណងទាំងមូលក្នុងមាត្រា ១២ នៃកិច្ចព្រមព្រៀង អ.វ.ត.ក. បានអនុញ្ញាតឱ្យ អ.វ.ត.ក. ជំនះរាល់ការលំបាកជាសក្តានុពលនានាដែលអាចកើតចេញពីហេតុការណ៍ពិតទាំងនេះ ដើម្បីធានាបាននូវភាពត្រឹមត្រូវទាំងមូលនៃកិច្ចដំណើរការនីតិវិធី។ នៅក្នុងបរិបទនេះ លក្ខណៈវិនិច្ឆ័យនៅក្នុងមាត្រា ១២ នៃកិច្ចព្រមព្រៀង អ.វ.ត.ក. ដែលចែងថា “ច្បាប់កម្ពុជា ពុំអាចដោះស្រាយលើបញ្ហាជាក់លាក់ណាមួយ” បានគ្របដណ្តប់លើបញ្ហាដែលជាផលវិបាកជៀសមិនផុត ដោយសារលក្ខណៈពិសេសរបស់ អ.វ.ត.ក.។ ផ្ទុយទៅវិញការបកស្រាយពាក្យពេចន៍ទាំងនេះក្នុងន័យចង្អៀត ជាការប្រថុយប្រថាន ដោយសារប្រសិនបើត្រូវគោរពដោយត្រង់ៗតាមនីតិវិធីកម្ពុជា នោះ អ.វ.ត.ក. នឹងជំរុញខ្លួនឯងឱ្យជួបការលំបាកក្នុងការប្រតិបត្តិ និងប្រាកដជាដើរ

²³⁰ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១៦។
²³¹ មហាសន្និបាតអង្គការសហប្រជាជាតិ សេចក្តីសម្រេចលេខ 57/228A ថ្ងៃទី ២៧ ខែ កុម្ភៈ ឆ្នាំ ២០០៣ A/RES/57/228 បុព្វកថា។
²³² សូមមើល សាលដីការឿងក្តី ឌុច (001-F28) កថាខណ្ឌ ១១។

ផ្ទុយទៅនឹងស្មារតីរបស់កិច្ចព្រមព្រៀង អ.វ.ត.ក.។ ជាសរុប អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបដិសេធពោលការលើកឡើងថា បទដ្ឋានដែលប្រើប្រាស់“ក្នុងករណីចាំបាច់ និងសមស្រប”អាចនឹងផ្ទុយទៅនឹងច្បាប់នោះ។

១០៨.ជាសរុបសេចក្តី អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបដិសេធអំណះអំណាចរបស់ នួន ជា ទាក់ទងទៅនឹងអធម្មនុញ្ញភាពនៃវិធានផ្ទៃក្នុង។

៤.ខ.ភាពត្រឹមត្រូវនៃកិច្ចដំណើរការនីតិវិធី

១០៩.នួន ជា និង ខៀវ សំផន បានលើកឡើងថា មានការរំលោភជាច្រើនលើសិទ្ធិក្នុងការទទួលបានការជំនុំជម្រះប្រកបដោយយុត្តិធម៌។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនឹងដោះស្រាយដូចខាងក្រោម។

៤.ខ.១.សិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយតុលាការឧក្រិដ្ឋកម្មឯករាជ្យ និងឥតលម្អៀង

១១០.នួន ជា បានអះអាងថា សិទ្ធិរបស់គាត់ក្នុងការទទួលបានការជំនុំជម្រះនៅចំពោះមុខតុលាការឧក្រិដ្ឋកម្មឥតលម្អៀង និងឯករាជ្យ ត្រូវបានរំលោភបំពាន។ នួន ជា បានលើកឡើងជាច្រើនទាក់ទងទៅនឹងការស៊ើបអង្កេតដែលបានធ្វើឡើងមុនពេលជំនុំជម្រះ^{២៣៣} ហើយក៏បានទទួលស្គាល់ផងដែរថា សេចក្តីសម្រេចរបស់អង្គបុរេជំនុំជម្រះ និងរបស់សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេត ដែលធ្វើឡើងក្នុងអំឡុងពេលស៊ើបអង្កេតនៃរឿងក្តីនេះ ពុំអាចដាក់នៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលដើម្បីធ្វើការពិនិត្យបានឡើយ^{២៣៤}។ អាស្រ័យហេតុនេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលត្រូវលើកយកសារណាទាំងនេះមកពិចារណា តែត្រង់ចំណុចដែលពាក់ព័ន្ធទៅនឹងទង្វើករណីរបស់ នួន ជា ទាក់ទងទៅនឹងការអះអាងពីបញ្ហាកង្វះឯករាជភាព និងភាពអនាគតរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងតែប៉ុណ្ណោះ។

១១១.នួន ជា បានលើកឡើងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង មានភាពលម្អៀងយ៉ាងខ្លាំងប្រឆាំងនឹងរូបគាត់ និងថា “សាលក្រម គឺជាការបង្ហាញឱ្យឃើញពីភាពត្រឹមត្រូវក្រោយហេតុការណ៍នៃជំនឿយូរមកហើយថា ជនជាប់ចោទ គឺជាមនុស្សគួរឱ្យស្អប់ខ្ពើម ហើយសមនឹងទទួលបានការដាក់ទណ្ឌកម្មធ្ងន់ធ្ងរបំផុត”^{២៣៥}។ នៅក្នុងសារណានួន ជា លើកឡើងថា ភាពលម្អៀង បានបង្ហាញតាមរយៈការបកស្រាយពុំត្រឹមត្រូវរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលា

^{២៣៣} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១៨ ដល់ ៣៩។

^{២៣៤} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១៨។

^{២៣៥} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤១។

ដំបូងទៅលើភស្តុតាង²³⁶ ដែលពុំមានលក្ខណៈស៊ីសង្វាក់គ្នា ឬការយល់ឃើញផ្នែកអង្គហេតុពុំសមហេតុផល²³⁷ និងបទដ្ឋានច្បាប់ពុំមានលក្ខណៈស៊ីសង្វាក់គ្នា²³⁸។ ដើម្បីគាំទ្រនូវទង្វើករណីទាំងនេះ នួន ជា បានយោងជា ឧទាហរណ៍ទៅលើការលើកឡើងនៅក្នុងសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ដែលអង្គជំនុំជម្រះនេះ ត្រូវ បានចោទប្រកាន់ថា មានកំហុស²³⁹។

១១២.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាឃើញថា ចៅក្រមត្រូវតែបានសន្មតថា មានភាពអនាគតិ²⁴⁰។ មានការលើកឡើងថា “ដើម្បីបង្ហាញនូវភាពលម្អៀងពិតប្រាកដ ភាគីត្រូវផ្តល់ភស្តុតាងដែលអាចជឿជាក់បានថា ចិត្តគំនិតរបស់ចៅក្រម មាន ឬអាចមានជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការគ្រោងទុកជាមុន ក្នុងការដោះស្រាយបញ្ហានានា នៅចំពោះមុខខ្លួនជាលក្ខណៈបុរេវិនិច្ឆ័យ”²⁴¹។ ភាពលម្អៀង ឬអានុភាពនៃការស្តែងចេញឱ្យឃើញពីភាព លម្អៀង កើតមាននៅក្នុងកាលៈទេសៈដែលអ្នកសង្កេតការណ៍ឥតលម្អៀងណាម្នាក់ ក្រោយពីបានទទួលព័ត៌មាន ត្រឹមត្រូវគ្រប់គ្រាន់ហើយ អាចយល់បានដោយសមហេតុផលថា មានភាពលម្អៀង²⁴²។ ការបង្ហាញពីភាព លម្អៀង ឬការស្តែងចេញឱ្យឃើញពីភាពលម្អៀង អាចត្រូវបានរកឃើញក្នុងចំណោមនោះនៅក្នុងសំអាងហេតុ

²³⁶ សាលាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤៣។

²³⁷ សាលាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤៤។

²³⁸ សាលាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤៥។

²³⁹ សាលាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា ជើងទំព័រ ១០៥ ដល់ ១០៩។

²⁴⁰ សាលក្រមរឿងក្តី Kyprianou ទល់នឹង Cyprus (ECtHR) កថាខណ្ឌ ២៨។ សាលក្រមរឿងក្តី Albert and Le Compte ទល់ នឹង ប្រទេសបែលហ្ស៊ីក (ECtHR) កថាខណ្ឌ ៣២។ សាលក្រមរឿងក្តី Hauschildt ទល់នឹង ប្រទេសដាអ៊ីម៉ាក់ (ECtHR) កថា ខណ្ឌ ៤៧។ សាលដីការរឿងក្តី Akayesu (ICTR) កថាខណ្ឌ ៩១។ សេចក្តីសម្រេចទាក់ទងទៅនឹងវិធាន ១៥ (ខ)រឿងក្តី Blagojević និង Jokić (ICTY) កថាខណ្ឌ ១៣។ មតិដាច់ដោយឡែកស្តីពីការប្រមាថតុលាការក្នុងរឿងក្តី S. Milošević (ICTY) កថាខណ្ឌ ៧។ សូមមើលផងដែរ សាលដីការរឿងក្តី Furundžija (ICTY) កថាខណ្ឌ ១៩៦ ដល់ ១៩៧ (“តម្រូវឱ្យមានបទដ្ឋានខ្ពស់ក្នុងការជំទាស់ ទៅនឹងសច្ចធារណ៍ឥតលម្អៀង [...] ការដកខ្លួនចេញត្រូវបានធ្វើឡើងតែក្នុងករណីដែលមានការបង្ហាញឱ្យឃើញថា មានភាពលម្អៀង សមហេតុផល តាមរយៈបុរេវិនិច្ឆ័យ ហើយនេះត្រូវតែ បង្ហាញឱ្យបានច្បាស់លាស់”)។

²⁴¹ បណ្តឹងដិតចិត្តរឿងក្តី El Sayed (STL) កថាខណ្ឌ ២៤។

²⁴² សេចក្តីសម្រេចលើបណ្តឹងដិតចិត្តចៅក្រម (E55/4) កថាខណ្ឌ ១១។ សេចក្តីសម្រេចស្តីពីបណ្តឹងដិតចិត្តចៅក្រម សោម សិរិវឌ្ឍ (1/4) កថាខណ្ឌ ១០។ សាលដីការរឿងក្តី Furundžija (ICTY) កថាខណ្ឌ ១៨៩។ សេចក្តីសម្រេចបំបែកកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីរឿងក្តី Karemera (ICTR) កថាខណ្ឌ ១៨។ សេចក្តីសម្រេចលើបណ្តឹងដិតចិត្តរឿងក្តី Brdjanin (ICTY) កថាខណ្ឌ ៦។ សេចក្តីសម្រេច លើបណ្តឹងដិតចិត្តរឿងក្តី Seromba (ICTR) (ការពិភាក្សាសម្រេច កថាខណ្ឌ ១)។

នៃសេចក្តីសម្រេចមួយរបស់តុលាការដែលរងការចោទប្រកាន់²⁴³។ ដោយសារ នួន ជា បានទទួលស្គាល់នៅក្នុង សារណារបស់ខ្លួនដែលបានដាក់នៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងរួចហើយ នោះអង្គជំនុំជម្រះតុលាការ កំពូល ពុំចាំបាច់ពិនិត្យលើបញ្ហា ថាតើអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង មានកំហុស ដែរ ឬយ៉ាងណា នោះឡើយ លើក លែងតែបញ្ហា ថាតើសំអាងហេតុរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង បានបង្ហាញពីកង្វះនូវភាពអនាគតិ ដែរ ឬ យ៉ាងណានោះ²⁴⁴។ នួន ជា បានយោងទៅលើការយល់ឃើញមួយចំនួនរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ដោយ បានអះអាងថា កំហុសទាំងអស់នេះ“គឺជាកំហុសដែលមិនសមហេតុផលខ្លាំងដែលមិនមែនកើតចេញពីការ វិភាគ ឬការយល់ឃើញពីអង្គហេតុដោយមិនលម្អៀងនោះឡើយ”²⁴⁵។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពុំជឿជាក់ ថា ឧទាហរណ៍ដែល នួន ជា បានដកស្រង់ កង្វះភាពអនាគតិនោះទេ ហើយក៏ពុំមែនជាកំហុសអង្គហេតុ ឬអង្គ ច្បាប់ដែរ។ ភាគីដែលធ្វើបណ្តឹងដិតចិត្តលើសច្ចៀតនៃភាពអនាគតិរបស់ចៅក្រម មានបន្ទុកត្រូវបង្ហាញភស្តុ តាងក្នុងកម្រិតខ្ពស់²⁴⁶។ ក្នុងកាលៈទេសៈនេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលចាត់ទុកអំណះអំណាងនេះ ពុំមាន មូលដ្ឋានគាំទ្រគ្រប់គ្រាន់ ហើយពុំចាំបាច់ធ្វើការពិចារណាបន្តទៀតនៅក្នុងបរិបទនៃអំណះអំណាងដែលបាន លើកឡើងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានភាពលម្អៀងឡើយ។

១១៣. លើសពីនេះទៀត នួន ជា បានយោងទៅលើបទសម្ភាសន៍ដែលចៅក្រម CARTWRIGHT បានផ្តល់នៅ

²⁴³ សេចក្តីសម្រេចទាក់ទងទៅនឹងវិធាន ១៥ (ខ) រឿងក្តី Blagojevic និង Jokić (ICTY) កថាខណ្ឌ ១៤ (“ដោយសារស្ថាប័នពុំបាន បដិសេធទាំងស្រុងលើលទ្ធភាពដែលថា សេចក្តីសម្រេចដែលបានចេញដោយចៅក្រម និងអង្គជំនុំជម្រះខ្លួនឯងអាចមានលក្ខណៈគ្រប់ គ្រាន់ក្នុងការបង្ហាញពីភាពលម្អៀងជាក់ស្តែង ដែលនេះកើតមានតែក្នុងករណីពិសេសប៉ុណ្ណោះ”)។ សេចក្តីសម្រេចលើបណ្តឹងដិតចិត្ត រឿងក្តី Seromba (ICTR) កថាខណ្ឌ ១២។ សេចក្តីសម្រេចលើបណ្តឹងដិតចិត្ត រឿងក្តី Bagosora (ICTR) កថាខណ្ឌ ១០។ បណ្តឹង ដិតចិត្ត រឿងក្តី El Sayed (STL) កថាខណ្ឌ ២១។

²⁴⁴ សំណើរបស់ នួន ជា សុំធ្វើបណ្តឹងដិតចិត្តលើចៅក្រម (E314/6) កថាខណ្ឌ ២៤។ សូមមើលផងដែរ សេចក្តីសម្រេចលើបណ្តឹង ដិតចិត្ត រឿងក្តី Seromba (ICTR) កថាខណ្ឌ ១២ (“ករណីដែលមានការចោទប្រកាន់[អំពីភាពលម្អៀង] ស្ថាប័នមានកាតព្វកិច្ចពិនិត្យ លើខ្លឹមសារនៃសេចក្តីសម្រេចរបស់តុលាការដែលជាភស្តុតាងនៃការលម្អៀងនោះ។ គោលបំណងនៃការពិនិត្យនេះ គឺពុំមែនស្វែង រកកំហុសនោះទេ ប៉ុន្តែដើម្បីកំណត់ ថាតើកំហុសនោះ ប្រសិនបើមាន បង្ហាញថា ចៅក្រមមួយរូប ឬច្រើន មានភាពលម្អៀងជាក់ស្តែង ឬថា មានការស្តែងឡើងនូវភាពលម្អៀង ដែរ ឬយ៉ាងណា”)។ បណ្តឹងដិតចិត្ត រឿងក្តី El Sayed (STL) កថាខណ្ឌ ២១។

²⁴⁵ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤៦។

²⁴⁶ សាលដីកា រឿងក្តី Furundžija (ICTY) កថាខណ្ឌ ១៩៦ ដល់ ១៩៧។ សេចក្តីសម្រេចលើសំណើសុំប្តឹងដិតចិត្តចៅក្រម សោម សិរិវិជ្ជា (1/4) កថាខណ្ឌ ១០។

សហរដ្ឋអាមេរិក នៅថ្ងៃទី ០៧ ខែ វិច្ឆិកា ឆ្នាំ ២០១៣^{២៤៧} ដែលថា ផ្នែកមួយចំនួននៃបទសម្ភាសន៍នេះ បានឆ្លុះបញ្ចាំងពី“ភាពលម្អៀងយ៉ាងខ្លាំង”^{២៤៨}។ នួន ជា បានកត់សម្គាល់ជាពិសេសថា លោកស្រីចៅក្រមបានលើកឡើងថា រដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា បានប្រគល់ជនជាប់ចោទមានសក្តានុពលទៅឱ្យ អ.វ.ត.ក. “យ៉ាងងាយស្រួល” និងថា ខ្មែរក្រហមបាន“បោសសម្អាតបញ្ជីរដ្ឋប្បវេណី” “អ្នកដែលត្រូវបានសង្ស័យថា ជាទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ ត្រូវបានសម្លាប់”ថា “ប្រជាជនរាប់ពាន់នាក់បានស្លាប់ ដោយសារការសាងសង់ទំនប់ ឥតប្រយោជន៍” និងថា “គោលបំណងនៃការជំនុំជម្រះទាំងឡាយនៅ អ.វ.ត.ក. គឺដើម្បីធានាថា ជនផ្តាច់ការនឹងត្រូវនាំមកជំនុំជម្រះ និងបានធ្វើឱ្យអាម៉ាស់”^{២៤៩}។ នួន ជា បានលើកឡើងថា “បញ្ហានេះ គឺជាបញ្ហាសំខាន់នៅក្នុងសំណុំរឿង ០០២/០១” និងថា “ពុំមានចៅក្រមណាម្នាក់ បន្ទាប់ពីបានពិនិត្យលើអង្គហេតុឃើញតាមរយៈការលើកឡើងគ្មានមូលដ្ឋាន និងបំផ្លើសហួសពីការពិតរបស់ចៅក្រម CARTWRIGHT រួចហើយ នៅតែអាចរាយការណ៍លើការចោទប្រកាន់បានត្រឹមត្រូវ និងឥតលម្អៀងនោះទេ”^{២៥០}។ ខៀវ សំផន បានយល់ស្របជាមួយនឹងអំណះអំណាងរបស់ នួន ជា ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងបញ្ហានេះ^{២៥១}។ ផ្ទុយទៅវិញ សហព្រះរាជអាជ្ញាបានជំទាស់ទៅនឹងការលើកឡើងរបស់ នួន ជា និងបានកត់សម្គាល់ក្នុងចំណោមនោះថា សេចក្តីអធិប្បាយរបស់ចៅក្រម CARTWRIGHT បានកើតឡើងនៅពេលដែលសវនាការលើភស្តុតាងបានបញ្ចប់ ហើយអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានទទួលសេចក្តីសន្និដ្ឋានបញ្ចប់កិច្ចពិភាក្សាដេញដោលផ្ទាល់មាត់ និងជាលាយលក្ខណ៍អក្សររួចហើយ^{២៥២}។

១១៤.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពុំជឿជាក់លើទម្លាក់ករណីរបស់ នួន ជា ដែលថា ការលើកឡើងរបស់ចៅក្រម CARTWRIGHT ស្តែងឱ្យឃើញថា មានភាពលម្អៀងនោះឡើយ។ នៅក្នុងការលើកឡើងដែលរងការជំទាស់នេះ ចៅក្រម CARTWRIGHT បានលើកឡើងជាលក្ខណៈទូទៅតែប៉ុណ្ណោះ គាត់ពុំបាននិយាយសំដៅទៅលើ នួន ជា ឡើយ។ គួរកត់សម្គាល់ផងដែរ នៅពេលនិយាយអំពីគោលបំណងក្នុងការនាំយកជនផ្តាច់ការមកកាត់ទោស និងធ្វើឱ្យអាម៉ាស់ គ្មានបុគ្គលសមហេតុផលណាម្នាក់ បន្ទាប់ពីបានទទួលព័ត៌មានត្រឹមត្រូវ

²⁴⁷ ឧបសម្ព័ន្ធ ៣៖ បទសម្ភាសន៍របស់ចៅក្រម Silvia Cartwright ជាមួយវិទ្យាស្ថាន Aspen (ថ្ងៃទី ០៧ ខែ វិច្ឆិកា ឆ្នាំ ២០១៣) ថ្ងៃទី ២១ ខែ តុលា ឆ្នាំ ២០១៥ F2/9.3R។

²⁴⁸ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤៩ ដល់ ៥០។

²⁴⁹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤៩។

²⁵⁰ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៥០។

²⁵¹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៤៨។

²⁵² សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៣២។

គ្រប់គ្រាន់ហើយអាចយល់បានថា គាត់សំដៅទៅលើ នួន ជា ដែលនៅពេលនោះ សាលាដំបូងពុំទាន់បាន សម្រេចនៅឡើយ ថាតើ នួន ជា ជាប់ពិរុទ្ធភាព ឬក៏គ្មានទោសយ៉ាងណានោះទេ។ ផ្ទុយទៅវិញ អ្នកសង្កេត ការណ៍ឥតលម្អៀងណាក៏អាចនឹងយល់បានថា គាត់និយាយសំដៅក្នុងន័យទូទៅអំពីប្រតិកម្មរបស់តុលាការ ចំពោះអំពើឃោរឃៅដែលមានភាពធំធេង²⁵³ ។

១១៥. ទាក់ទងទៅនឹងការយោងទៅលើសារណាបណ្តឹងដិតចិត្តចៅក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ក្នុងសំណុំរឿង ០០២/០២²⁵⁴ នួន ជា បានលើកឡើងបន្ថែមទៀតថា ការលើកឡើងរបស់ចៅក្រម CARTWRIGHT ក៏បានបង្ហាញឱ្យឃើញផងដែរថា ចៅក្រមជាតិនៃអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានភាពលម្អៀងចំពោះរូបគាត់²⁵⁵ ។ នួន ជា បានរំលឹកថា ចៅក្រម CARTWRIGHT បានលើកឡើងថា ចៅក្រមជាតិជាញឹកញាប់“*រអ៊ូរទាំបែប វិះគន់*”និង“*បញ្ចេញ មតិយ៉ាងគ្រោតគ្រាត*” ចំពោះភស្តុតាងដោះបន្ទុក²⁵⁶ ។ លោកស្រីចៅក្រមអះអាងថា ចៅក្រម ជាតិពីររូបបានទទួលរងឥទ្ធិពលដោយផ្ទាល់ពីទង្វើរបស់ខ្មែរក្រហម²⁵⁷ ។

១១៦. អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលជឿជាក់ថា ការលើកឡើងរបស់ចៅក្រម CARTWRIGHT ពុំបានបង្ហាញ ឱ្យឃើញពីភាពលម្អៀងពីសំណាក់ចៅក្រមជាតិឡើយ។ ទាក់ទងទៅនឹង“មតិយ៉ាងគ្រោតគ្រាត” ដែលត្រូវបាន ចោទប្រកាន់លើចៅក្រមជាតិ បើតាមសមត្ថភាពផ្ទាល់របស់ចៅក្រម CARTWRIGHT គឺគាត់ពុំអាចយល់ ភាសាខ្មែរបានឡើយ ហើយគ្រាន់តែជា“ការស្រមៃស្រមៃ”ប៉ុណ្ណោះដែលថា មតិដែលលើកឡើងដោយចៅក្រម ជាតិ មានលក្ខណៈគ្រោតគ្រាត និងរឹតតែបង្ហាញច្បាស់ថា លោកស្រីចៅក្រមគ្មានសំអាងអ្វីដែលខ្លួនគាត់បាន សន្មតយ៉ាងដូច្នោះឡើយ។ ប្រហាក់ប្រហែលគ្នាដែរ ហេតុការណ៍ដែលថា យោងតាមចៅក្រម CARTWRIGHT ចៅក្រមជាតិមួយចំនួនដែលទទួលរងដោយផ្ទាល់ពីទង្វើរបស់ខ្មែរក្រហមនោះ *ជាធម្មតា* ពុំ បានស្តែងឱ្យឃើញពីភាពលម្អៀងឡើយ។ នៅពេលដែលអំពើឃោរឃៅក្នុងទ្រង់ទ្រាយធំត្រូវបានជំនុំជម្រះក្នុង ស្រុក ទំនងជាមានចៅក្រមមួយចំនួន ឬទាំងអស់ដែលចូលរួមជម្រះរឿងក្តីនោះ បានឆ្លងកាត់អំឡុងពេលនៃអំពើ

²⁵³ សូមមើល សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៣៥។

²⁵⁴ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៥២ យោងទៅលើសំណើរបស់ នួន ជា សុំធ្វើបណ្តឹងដិតចិត្តចៅក្រម (E314/6) កថាខណ្ឌ ៥៣ ដល់ ៦០។

²⁵⁵ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៥២។

²⁵⁶ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៥២។

²⁵⁷ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៥២។

នេះ និងមានបទពិសោធន៍រៀងៗខ្លួនទាក់ទងទៅនឹងឧក្រិដ្ឋកម្មដែលបានចោទប្រកាន់។ ប្រសិនបើមានការយល់ឃើញថា ហេតុការណ៍ខាងដើមនេះបានធ្វើឱ្យចៅក្រមមានភាពលម្អៀងនោះ ព្រឹត្តិការណ៍ឧក្រិដ្ឋកម្មអន្តរជាតិពុំគប្បីមានការជំនុំជម្រះនៅក្នុងស្រុកនោះឡើយ។ សំខាន់បំផុត គឺថា ចៅក្រមដែលមានវិជ្ជាជីវៈ ត្រូវបានគេរំពឹងថា នឹងមិនយកបទពិសោធន៍ដែលខ្លួនបានឆ្លងកាត់មកលាយឡំ នៅពេលធ្វើការវិនិច្ឆ័យរឿងក្តីនោះឡើយ ហើយបញ្ហានេះក៏ត្រូវបានកំពុងអនុវត្តផងដែរ ចំពោះស្ថានភាពក្រោយជម្លោះ និងបញ្ហាប្រឈមនៃអំពើឃោរឃៅក្នុងទ្រង់ទ្រាយធំ។ ព្រឹត្តិការណ៍ដែលបានពិពណ៌នាដោយចៅក្រម CARTWRIGHT តាមរយៈបទពិសោធន៍ផ្ទាល់ខ្លួនរបស់គាត់ជាមួយនឹងចៅក្រមពីររូបទៀត បើទោះបីជាត្រឹមត្រូវក៏ដោយ ក៏ពុំបានសំដៅលើជនជាប់ចោទណាមួយ ឬបុគ្គលជាក់លាក់ណាមួយ និងពុំជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងបទចោទដែលបានជំនុំជម្រះក្នុងរឿងក្តីបច្ចុប្បន្ននេះ ប៉ុន្តែពាក់ព័ន្ធទៅនឹងលក្ខខណ្ឌទូទៅនៃជីវិតនៅក្នុងរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ²⁵⁸។ អាស្រ័យហេតុនេះ អំណះអំណាងរបស់ នួន ជា ត្រូវបដិសេធចោល។

១១៧.នួន ជា បានលើកឡើងបន្ថែមទៀតថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំមានឯករាជភាពគ្រប់គ្រាន់²⁵⁹។ ក្នុងការចោទប្រកាន់ថា ប្រព័ន្ធតុលាការកម្ពុជាពុំមានលក្ខណៈឯករាជ្យនោះ នួន ជា បានបង្ហាញដល់អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលតាមរយៈសារណារបស់ខ្លួនទាក់ទងទៅនឹងការបំពេញកិច្ចស៊ើបសួរ ក៏ដូចជាការលើកឡើងនៅក្នុងបណ្តឹងដិតចិត្តចៅក្រមនៃអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងចេញពីសមត្ថកិច្ចជំនុំជម្រះសំណុំរឿង ០០២/០២²⁶⁰។

១១៨.ចំពោះអំណះអំណាងរបស់ នួន ជា ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងកិច្ចស៊ើបសួរ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរំលឹកថា អង្គជំនុំជម្រះបានពិចារណា និងសម្រេចបដិសេធកន្លងមកនូវអំណះអំណាងរបស់ នួន ជា ដែលមានលក្ខណៈប្រហាក់ប្រហែលគ្នានេះដែរ។ នៅក្នុងសេចក្តីសម្រេចស្តីពីភាពត្រឹមត្រូវនៃកិច្ចស៊ើបសួរ²⁶¹ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានកត់សម្គាល់ឃើញថា “ការចោទប្រកាន់ផ្នែកអង្គហេតុដែលពាក់ព័ន្ធផ្ទាល់ទៅនឹងសំណុំរឿង ០០២

²⁵⁸ សូមមើល សំណើទីពីរបស់ នួន ជា សុំដាក់ភស្តុតាងបន្ថែម (F2/1) ទំព័រ ២ ដល់ ៣។
²⁵⁹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤០។
²⁶⁰ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៥៤ យោងទៅលើសំណើរបស់ នួន ជា សុំធ្វើបណ្តឹងដិតចិត្តចៅក្រម (E314/6) កថាខណ្ឌ ៤៣ ដល់ ៥១ (អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា នួន ជា ពុំបានយោងទៅលើកថាខណ្ឌជាក់លាក់នៃឯកសារក្រោយ។ ទោះបីជាយ៉ាងណាក៏ដោយ កថាខណ្ឌ ៤៣ ដល់ ៥១ មានការលើកឡើងទាក់ទងទៅនឹងការអះអាងពីកង្វះឯករាជភាពនៅក្នុងរចនាសម្ព័ន្ធរបស់តុលាការកម្ពុជា)។
²⁶¹ សេចក្តីសម្រេចលើបណ្តឹងសាទុក្ខស្តីពីភាពត្រឹមត្រូវនៃកិច្ចស៊ើបសួរ (E116/1/7)។

បានឆ្លងកាត់ការតវ៉ា ក្តី និងក្រោមការពិចារណាយ៉ាងទូលំទូលាយ នៅចំពោះមុខសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេត និងអង្គបុរេជំនុំជម្រះ” ហើយរកពុំឃើញកំហុសនៅក្នុងសេចក្តីសម្រេចរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលបានសម្រេចបដិសេធពុំវិនិច្ឆ័យម្តងទៀតលើការជំទាស់នេះឡើយ²⁶²។ ប្រហាក់ប្រហែលគ្នានេះដែរ នៅក្នុងសេចក្តីសម្រេចស្តីពីសំណើសុំចំណាត់ការជាបន្ទាន់²⁶³ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានយល់ស្របទៅនឹងការវាយតម្លៃរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលថា កំណត់ហេតុដែលបានដាក់ដោយអតីតសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតអន្តរជាតិ KASPER-ANSERMET ដែលពាក់ព័ន្ធទៅនឹងសំណុំរឿង ០០៣ និង ០០៤ ពុំបានបង្ហាញជាសេចក្តីបញ្ជាក់ដំបូងនូវការជ្រៀតជ្រែកនៅក្នុងសំណុំរឿង ០០២ ឡើយ²⁶⁴។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលយល់ឃើញថា ពុំមានហេតុផលត្រូវពិនិត្យលើបញ្ហាទាំងនេះឡើងវិញឡើយ។ ប៉ុន្តែអង្គជំនុំជម្រះកត់សម្គាល់ឃើញថា នួន ជា បានលើកឡើងបន្ថែមនូវអំណះអំណាងដើម្បីគាំទ្រការជំទាស់របស់ខ្លួនដែលថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមិនមានឯករាជភាពគ្រប់គ្រាន់ ហេតុដូច្នេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនឹងធ្វើការដោះស្រាយអំណះអំណាងទាំងនេះដូចខាងក្រោម។

១១៩.ទីមួយ នួន ជា បានលើកឡើងថា ឥទ្ធិពលផ្នែកនយោបាយទៅលើកិច្ចស៊ើបសួរត្រូវបានបង្ហាញឱ្យឃើញតាមរយៈការអះអាងរបស់ចៅក្រម Marcel LEMONDE នៅក្នុងសៀវភៅមួយស្តីអំពីមុខងាររបស់គាត់ជាអតីតសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតអន្តរជាតិនៅ អ.វ.ត.ក.។ នួន ជា បានយោងជាពិសេសទៅលើសៀវភៅនោះត្រង់ចំណុចថា “រាល់ចៅក្រមកម្ពុជាទាំងអស់ ចុងក្រោយត្រូវតែធ្វើតាមរដ្ឋាភិបាល ដោយសារតែការភ័យខ្លាច ឬដោយសារតែភាពជិតស្និទ្ធជាមួយអ្នកមានអំណាច និងថា រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាជាអ្នកញាក់ខ្សែនៅពីក្រោយចៅក្រមកម្ពុជាទាំងអស់នោះ”²⁶⁵។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលសង្កេតឃើញថា សេចក្តីផ្តេងការណ៍ទីមួយ គឺ

²⁶² សេចក្តីសម្រេចលើបណ្តឹងសាទុក្ខស្តីពីភាពត្រឹមត្រូវនៃកិច្ចស៊ើបសួរ (E116/1/7) កថាខណ្ឌ ៣២។

²⁶³ សេចក្តីសម្រេចលើបណ្តឹងសាទុក្ខស្តីពីសំណើសុំចំណាត់ការជាបន្ទាន់ (E189/3/1/8)។

²⁶⁴ សេចក្តីសម្រេចលើបណ្តឹងសាទុក្ខស្តីពីសំណើសុំចំណាត់ការជាបន្ទាន់ (E189/3/1/8) កថាខណ្ឌ ១៩ និង ២២។

²⁶⁵ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៥៦។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា កថាខណ្ឌដែលលើកឡើងនោះ ពុំមានការយោងដាក់លាក់ទៅលើសៀវភៅនោះឡើយ។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលយល់ឃើញថា នួន ជា សំដៅទៅលើការលើកឡើងនៅក្នុងទំព័រ ៥១ ក្នុងសៀវភៅដែលថា៖ “នៅពេលពិពណ៌នាអំពីបញ្ហាសង្គម ចៅក្រមបានលើកឡើងថា ខ្ញុំត្រូវតែប្រុងប្រយ័ត្នចំពោះចៅក្រមកម្ពុជាទាំងអស់៖ ពួកគេរស់នៅក្នុងភាពភ័យខ្លាចអ្នកដែលមានអំណាច ឬអ្នកដែលនៅជិតស្និទ្ធ ប៉ុន្តែនៅគ្រប់ករណីទាំងអស់ បញ្ហានេះពុំអាចជឿទុកចិត្តបាន និងឯករាជ្យឡើយ” (សេចក្តីដកស្រង់សៀវភៅ ទំព័រ ១២ ERN

ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការបញ្ចេញមតិរបស់ចៅក្រមកម្ពុជាមួយរូបដែលមិនបញ្ចេញឈ្មោះ បាននិយាយទៅកាន់ចៅក្រម LEMONDE ក្នុងបរិបទស្តីពីការតែងតាំងសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតជាតិ ដែលជាប្រធានសាលាឧទ្ធរណ៍។ ដោយសារតែមានលក្ខណៈជាទូទៅ និងកង្វះនូវការយោងទៅលើសំណុំរឿង ០០២ សេចក្តីថ្លែងការណ៍នេះពុំមានលក្ខណៈសមស្រប ក្នុងការបង្ហាញអំពីកង្វះឯករាជភាពរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងឡើយ។ ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងសេចក្តីថ្លែងការណ៍ទីពីរ ដូចបានកត់សម្គាល់ដោយអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង²⁶⁶ ការលើកឡើងដែលថា រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាជាអ្នកញាក់ខ្សែបានឆ្លុះបញ្ចាំងនូវចំណាប់អារម្មណ៍ផ្ទាល់ខ្លួនរបស់ចៅក្រម LEMONDE ក្នុងអំឡុងពេលនៃដំណាក់កាលដំបូងរបស់តុលាការ និងការធ្វើសេចក្តីព្រាងនៃវិធានផ្ទៃក្នុង²⁶⁷។ អាស្រ័យហេតុនេះ ពុំមានលក្ខណៈគ្រប់គ្រាន់ក្នុងការបង្ហាញពីកង្វះឯករាជភាពពីសំណាក់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងឡើយ។

១២០. ទីពីរ នួន ជា បានអះអាងថា តាមការលើកឡើងរបស់ ថេត សម្បត្តិ នៅក្នុងបទសម្ភាសន៍ បានបង្ហាញឱ្យឃើញពីកង្វះឯករាជភាពរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង²⁶⁸។ ជាពិសេស ចម្លើយទៅនឹងសំណួរ ថា តើសាក្សីសក្តានុពលមាន “ការបារម្ភអំពីសុវត្ថិភាពផ្ទាល់ខ្លួន” ដែរ ឬយ៉ាងណានោះ ថេត សម្បត្តិបានឆ្លើយថា៖

បាទគាត់...ពេលដែលគាត់និយាយប៉ាស គាត់សួរខ្ញុំ គាត់ថា តើប្រសិនបើខ្ញុំនិយាយតើ រឿងហ្នឹងសុវត្ថិភាពគាត់គិតយ៉ាងម៉េច។ ខ្ញុំសួរគាត់ថាហេតុអ្វី? ខ្ញុំដឹងហើយ ខ្ញុំដឹងព្រោះអី។ ប៉ុន្តែខ្ញុំចង់ដឹងពីយោបល់គាត់ គាត់ឆ្លើយប្រាប់ខ្ញុំថា លោកដឹងថាអ្នកដឹកនាំនៅក្នុងរដ្ឋាភិបាលអ្នកណាទេ? ប៉ា! ខ្ញុំថាខ្ញុំដឹង។ អញ្ជឹងបើខ្ញុំនិយាយទៅគេមិនសម្លាប់ខ្ញុំ។ គាត់និយាយអញ្ជឹងបាទ។ បើសិនមានការធានាពិតប្រាកដថាធានាអាយុ សន្តិសុខរបស់ពួកគាត់ ពួកគាត់នឹងឡើងនិយាយ²⁶⁹។

១២១. ការលើកឡើងរបស់ ថេត សម្បត្តិ ថា បុគ្គលដែលមានទំនាក់ទំនងជាមួយនឹងរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាអាចបង្ក

(ភាសាបារាំង) 00893650) រួមទាំងការលើកឡើងនៅក្នុងទំព័រ ៣២ “ជាក់ស្តែង មានអ្នកនៅពីក្រោយចៅក្រមកម្ពុជានៅក្នុងរដ្ឋាភិបាលដែលជាអ្នកញាក់ខ្សែ” (សេចក្តីដកស្រង់សៀវភៅ LEMONDE ERN (ភាសាបារាំង) 00893641)។

²⁶⁶ សេចក្តីសម្រេចស្តីពីសេចក្តីដកស្រង់សៀវភៅរបស់ LEMONDE (E280/2/1)។

²⁶⁷ សេចក្តីសម្រេចស្តីពីសេចក្តីដកស្រង់សៀវភៅរបស់ LEMONDE (E280/2/1) កថាខណ្ឌ ១៧។

²⁶⁸ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៥៧។

²⁶⁹ សំណើទីមួយរបស់ នួន ជា សុំដាក់ភស្តុតាងបន្ថែម (F2) កថាខណ្ឌ ៦។ អត្ថបទដែលបានដកស្រង់ គឺជាប្រតិចារិកមិនផ្លូវការនៃកិច្ចសម្ភាសន៍របស់ ថេត សម្បត្តិ ដែលបានផ្តល់ដោយមេធាវីការពារក្តី នួន ជា។

គ្រោះថ្នាក់ដល់សាក្សីដែលមកផ្តល់សក្ខីកម្ម។ បើទោះបីជាការចោទប្រកាន់នេះមានភាពប្រាកដប្រជា (ប៉ុន្តែពុំមានភស្តុតាងគាំទ្រ) យ៉ាងណាក៏ដោយ ក៏ពុំអាចសន្មតបានថា ការគំរាមកំហែងលើសាក្សី ប្រសិនបើមានប្រាកដមែន អាចនឹងប៉ះពាល់ដល់ឯករាជភាពរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ឬសមាជិកណាម្នាក់នៃអង្គជំនុំជម្រះនេះឡើយ។ ម្យ៉ាងវិញទៀត ការចោទប្រកាន់អំពីការបំភិតបំភ័យសាក្សី និងការជំទាស់អំពីកង្វះឯករាជភាពរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង គឺជាបញ្ហាដែលពុំមានជាប់ពាក់ព័ន្ធគ្នាឡើយ។

១២២.ទីបី នួន ជា បានលើកឡើងថា “សំអាងហេតុរបស់ចៅក្រមជាតិ ក្នុងការគាំទ្រសេចក្តីសម្រេចមិនកោះហៅ ហេង សំរិន មកផ្តល់សក្ខីកម្ម”បានបង្ហាញឱ្យឃើញពីកង្វះឯករាជភាពរបស់ចៅក្រមជាតិ²⁷⁰។ ពាក់ព័ន្ធបញ្ហានេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរំលឹកថា បញ្ហាថាតើ ហេង សំរិន រួមទាំងសាក្សីដទៃទៀត គប្បីត្រូវបានកោះហៅមកផ្តល់សក្ខីកម្ម ដែរ ឬយ៉ាងណានោះ គឺជាកម្មវត្ថុនៃសេចក្តីសម្រេចមួយចំនួននៅក្នុងដំណាក់កាលនៃកិច្ចស៊ើបសួរ និងការជំនុំជម្រះ²⁷¹។ នៅក្នុងសេចក្តីសម្រេចទាំងនេះ ចៅក្រមជាតិនៃអង្គជំនុំជម្រះនីមួយៗយល់ឃើញថា ការកោះហៅ ហេង សំរិន មកធ្វើជាសាក្សី ពុំមានភាពចាំបាច់នោះឡើយ ចំណែកចៅក្រមអន្តរជាតិបានយល់ឃើញថា ហេង សំរិន គប្បីត្រូវបានកោះហៅ។ នៅក្នុងសេចក្តីសម្រេចស្ថាពរស្តីពីសាក្សី (E312) អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងក្នុងចំណោមនោះបានសម្រេចមិនកោះហៅសាក្សី ហេង សំរិន ដោយហេតុថា អង្គជំនុំជម្រះពុំទទួលបានសម្លេងភាគច្រើនលើសលុប ដូច្នេះពុំអាចកោះហៅសាក្សីរូបនេះបានឡើយ²⁷²។

១២៣.នួន ជា បានលើកអំណះអំណាងមួយចំនួនក្នុងការគាំទ្រការជំទាស់របស់ខ្លួនថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង គួរតែកោះហៅសាក្សី ហេង សំរិន មកផ្តល់សក្ខីកម្ម និងបានជំទាស់ទៅនឹងសំអាងហេតុរបស់ចៅក្រមជាតិទាក់ទងទៅនឹងមូលហេតុ ដែលសម្រេចមិនកោះហៅសាក្សីរូបនេះ។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាឃើញថា បញ្ហាដែលត្រូវពិចារណាគឺពុំមែន ថាតើសាក្សី ហេង សំរិន គប្បីត្រូវបានកោះហៅ ដែរ ឬយ៉ាង

²⁷⁰ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៥៨។

²⁷¹ សេចក្តីសម្រេចស្ថាពរស្តីពីសាក្សី (E312) កថាខណ្ឌ ៨៦ ដល់ ១១១។ ការបញ្ជាក់ដំបូងរបស់បុគ្គលដែលត្រូវបានស្តាប់ (E236/1) កថាខណ្ឌ ១ ដល់ ៣ និង ៦។ សេចក្តីសម្រេចលើសេចក្តីជំទាស់ទៅនឹងភាពអាចទទួលយកបាន (E299) កថាខណ្ឌ ៣៧ ដល់ ៣៩។ ដីកាសម្រេចលើសំណើសុំកោះហៅសាក្សី (D314) កថាខណ្ឌ ៧ និង ១៦ ដល់ ១៧។ សាលដីកាលើបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍ប្រឆាំងនឹងដីកាសម្រេចលើសំណើសុំកោះហៅសាក្សី (D314/1/7 D314/1/8) កថាខណ្ឌ ១៣។ សាលដីកាទីពីរលើបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍ប្រឆាំងនឹងដីកាសម្រេចលើសំណើសុំកោះហៅសាក្សី (D314/2/10 D314/1/12) កថាខណ្ឌ ៤០ ដល់ ៤១។

²⁷² សេចក្តីសម្រេចស្ថាពរស្តីពីសាក្សី (E312) កថាខណ្ឌ ៨៦។

ណានោះទេ ប៉ុន្តែ ត្រូវពិចារណាលើបញ្ហា ថា តើសំអាងហេតុរបស់ចៅក្រមជាតិ “បានបង្ហាញឱ្យឃើញពីកង្វះ ឯករាជភាព និងសុចរិតភាព” ដែរ ឬយ៉ាងណា²⁷³។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាលើបញ្ហាថា បញ្ហាខាង ក្រោយនេះ ពុំមានលក្ខណៈច្បាស់លាស់អាចសន្និដ្ឋានបានថា ជាកង្វះឯករាជភាព និងសុចរិតភាពនោះឡើយ។

ចៅក្រមជាតិទទួលស្គាល់នូវភាពពាក់ព័ន្ធជាបឋមនៃសក្ខីកម្មរបស់សាក្សី ហេង សំរិន ប៉ុន្តែបានអះអាងថា ភាព ពាក់ព័ន្ធនេះនៅមានកម្រិត ហើយជាបញ្ហាដែលត្រូវបានពិភាក្សាដែកច្រើន ក្នុងការខ្វែងយោបល់គ្នាដោយជៀប នឹងភស្តុតាងដទៃទៀត។ ក្នុងចំណោមនោះ ចៅក្រមជាតិបានទទួលស្គាល់ថា សាក្សី ហេង សំរិន ពិតជាបាន លើកឡើងនូវចំណុចដែល នួន ជា យកមកសំអាង។ បន្ថែមលើនេះ ចៅក្រមជាតិបានឆ្លឹងឆ្លែងលើតម្លៃជាសក្តានុ ពលអំពីសក្ខីកម្មរបស់សាក្សី ហេង សំរិន ជាមួយនឹង “ភាពជាក់ស្តែងដែលគាត់បានបដិសេធមិនគោរពតាមដីកា កោះ ដែលបានចេញដោយសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតអន្តរជាតិ ហើយដែលត្រូវបានសុំឱ្យអង្គជំនុំជម្រះសាលា ដំបូង ពិចារណាអំពីវិធានការបង្ខំឱ្យផ្តល់សក្ខីកម្មតាមរយៈការដាក់ទណ្ឌកម្មព្រហ្មទណ្ឌ”²⁷⁴ ដោយសារចំណុច នេះហើយ ទើបចោទជាបញ្ហាដល់សមត្ថភាពរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងក្នុងការបង្គាប់ឱ្យចូលខ្លួនដល់សាក្សី តាមរយៈវិធានការចាប់បង្ខំចំពោះសាក្សីសក្តានុពលដែលមានអភ័យឯកសិទ្ធិសភា²⁷⁵។ ហេតុនេះហើយ សេចក្តី សម្រេចរបស់ចៅក្រមជាតិដែលបានធ្វើឡើង អាចមានតម្លៃត្រឹមតែជារូបភាព ដែលមានន័យថា ជាការទទួល ស្គាល់នូវភាពទន់ខ្សោយនៃសិទ្ធិអំណាចរបស់ អ.វ.ត.ក. ដែលត្រូវអនុវត្តចំពោះសាក្សីមិនសហការ និងជាបញ្ហា ដែលកើតមានជាធម្មតាចំពោះមុខតុលាការព្រហ្មទណ្ឌដែលមានកម្រិតអន្តរជាតិ និងតុលាការឧក្រិដ្ឋកម្មនានា ដែលនេះពុំមែនជាបញ្ហាកង្វះឯករាជភាពនោះទេ។ បញ្ហាមួយចំនួនដែលទាក់ទងទៅនឹងការមិនកោះហៅសាក្សី ហេង សំរិន ត្រូវពិចារណាដូចខាងក្រោម៖

- ថា តើបានធ្វើឱ្យប៉ះពាល់ដល់សិទ្ធិរបស់ នួន ជា ក្នុងការទទួលបានការការពារខ្លួនដោយប្រសិទ្ធភាព ដែរ ឬយ៉ាងណា
- ថា តើមានការប្រើប្រាស់វិធីសាស្ត្រខុសគ្នាក្នុងការទទួលយកភស្តុតាង ដែរ ឬយ៉ាងណា និង
- ថា តើពុំមានមូលដ្ឋានគ្រប់គ្រាន់សម្រាប់ការប្រកាសពីរដ្ឋភាពដូច នួន ជា បានអះអាង ដែរ ឬយ៉ាងណា

²⁷³ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៧៤។

²⁷⁴ សេចក្តីសម្រេចស្ថាពរស្តីពីសាក្សី (E312) កថាខណ្ឌ ៩៦។

²⁷⁵ សេចក្តីសម្រេចស្ថាពរស្តីពីសាក្សី (E312) កថាខណ្ឌ ៩៧។

នោះ^{២៧៦} គឺជាបញ្ហាដែលត្រូវដោះស្រាយក្នុងផ្នែកបន្តបន្ទាប់នៅក្នុងសាលដីកានេះ។

១២៤. ជាមួយគ្នានេះដែរ នៅក្រោមចំណងជើងទូទៅដែលថា “ឯករាជភាព និងភាពអនាគតរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង” នួន ជា បានលើកឡើងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសអង្គច្បាប់ដោយបានដកចេញនូវសក្ខីកម្មពាក់ព័ន្ធទៅនឹងព្រឹត្តិការណ៍ក្រោយឆ្នាំ ១៩៧៩^{២៧៧}។ នួន ជា បានអះអាងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសដោយបានដកចេញនូវសំណួរ ឬភស្តុតាងមួយចំនួន បើទោះបីជាពាក់ព័ន្ធព្រឹត្តិការណ៍ក្រោយអំឡុងពេលនៃបទចោទក៏ដោយ ក៏អាចបង្ហាញនូវតួនាទីរបស់វៀតណាមដែលបានធ្វើយុត្តិកម្មលើការឈ្លានពានខុសច្បាប់ និងការត្រួតត្រារបស់ខ្លួនថាត្រឹមត្រូវមកលើប្រទេសកម្ពុជា តាមរយៈការប្រឌិតយ៉ាងងងឹតជាអំពើសាហាវយង់ឃ្នងរបស់បក្សកុម្មុយនីស្តកម្ពុជា និងជាការទទួលខុសត្រូវរបស់មេដឹកនាំរបស់បក្សនេះ^{២៧៨}។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី ទាក់ទងទៅនឹងចំណុចនេះ ពុំមានសារណាណាមួយនៅលើបណ្តឹងសាទុក្ខ និងនៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែល នួន ជា យោងទៅលើ^{២៧៩} បានបង្ហាញនូវមូលហេតុដែលថា ការបដិសេធមិនទទួលយកភស្តុតាង ឬមិនអនុញ្ញាតឱ្យសួរសំណួរលើប្រធានបទនេះ ក្លាយជាឫសគល់នៃកង្វះភាពឯករាជ្យនោះឡើយ ក្រៅតែពីធ្វើឡើងតាមរយៈការយល់ដឹងអំពីភាពពុំជាប់ពាក់ព័ន្ធនៃព្រឹត្តិការណ៍ ដែលនៅក្រោយត្រូវបានការពេលវេលារបស់ អ.វ.ត.ក. ប៉ុណ្ណោះ និងលើសពីនេះទៀត ដោយមិនបង្ហាញពីការជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងភស្តុតាងជាក់លាក់ណាមួយឡើយ។ ដោយសារពុំមានការលើកភស្តុតាងគាំទ្របន្ថែម អំណះអំណាងនេះត្រូវបដិសេធចោល។

១២៥. ទាក់ទងទៅនឹងប្រព័ន្ធតុលាការកម្ពុជា នួន ជា បានរំលឹកថា ចៅក្រមនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា រួមទាំងចៅក្រមជាតិនៃអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងត្រូវបានតែងតាំង តម្លើងឋានន្តរសក្តិ បញ្ឈប់មុខតំណែង និងដាក់វិន័យដោយឧត្តមក្រុមប្រឹក្សានៃអង្គចៅក្រម ហើយសមាជិកឧត្តមបន្ទុកត្រូវបានតែងតាំងដោយអង្គនីតិប្រតិបត្តិ រួមទាំងសហព្រះរាជអាជ្ញាជាតិ និងសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតជាតិនៃ អ.វ.ត.ក. ផងដែរ^{២៨០}។ នួន ជា បានកត់សម្គាល់ផងដែរថា ចៅក្រមជាតិនៃអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កំពុងបន្តកាន់តួនាទីរបស់ខ្លួនពេញម៉ោងនៅក្នុង

^{២៧៦} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៥៨ ដល់ ៧៥។

^{២៧៧} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៧៦ ដល់ ៧៩។

^{២៧៨} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៧៧។

^{២៧៩} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៧៩ យោងទៅលើសេចក្តីសន្និដ្ឋានបញ្ចប់កិច្ចពិភាក្សាដេញដោលរបស់ នួន ជា (E295/6/3) កថាខណ្ឌ ៥៧ ដល់ ៥៩។

^{២៨០} បណ្តឹងដិតចិត្តរបស់ នួន ជា ប្រឆាំងនឹងចៅក្រម (E314/6) កថាខណ្ឌ ៤៣។

ប្រព័ន្ធតុលាការជាតិ²⁸¹។ នួន ជា ក៏បានចង្អុលបង្ហាញផងដែរថា ចៅក្រមនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា ទទួលបាន ប្រាក់បៀវត្សទាប និងពុំមានសុវត្ថិភាពក្នុងមុខតំណែង និង មានការចោទប្រកាន់ថា មានការរីករាលដាលនៃអំពើ ពុករលួយ²⁸²។

១២៦.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា ទំនាក់ទំនងរវាងប្រព័ន្ធតុលាការ និងស្ថាប័នដទៃទៀត របស់រដ្ឋ នៅតែមានទំនាស់ និងមានភាពតានតឹងនឹងគ្នា ដូចជានៅក្នុងប្រទេសប្រកាន់លទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យជឿន លឿន ដែលប្រាថ្នាចង់បានយ៉ាងខ្លាំងនូវស្តង់ដារនីតិវិធីខ្ពស់បំផុត ដូចជា នៅសហរដ្ឋអាមេរិក និងរដ្ឋសមាជិក នានានៃក្រុមប្រឹក្សាអឺរ៉ុបដែរ²⁸³។ បញ្ហាប្រឈមនៃរចនាសម្ព័ន្ធរួមមានរបៀបនៃការជ្រើសរើស និងតែងតាំងចៅ ក្រម ដើម្បីរារាំងកុំឱ្យមានអតុល្យភាពក្នុងចំណោមស្ថាប័នរដ្ឋ និងការផ្ទឹងថ្លែងនូវសុវត្ថិភាពមុខតំណែងរបស់ ចៅក្រម ដោយធៀបជាមួយនឹងការពង្រឹងប្រសិទ្ធភាព និងវិន័យ ពុំមែនជាករណីពិសេសចំពោះតែប្រទេសកម្ពុ ជានោះឡើយ ហើយក៏ជាការសមស្របក្នុងការនិយាយថា ពុំទាន់មានប្រព័ន្ធដ៏ល្អឥតខ្ចោះណាមួយ ត្រូវបានអនុ វត្តនោះឡើយ។ ដោយសារការកែទម្រង់ប្រព័ន្ធតុលាការក្នុងទិសដៅដើម្បីពង្រឹងស្វ័យភាព និងឯករាជភាព²⁸⁴ នៅតែផ្តល់សារៈសំខាន់ ទោះជាយ៉ាងណាក៏ដោយ តាមការលើកឡើងរបស់ នួន ជា ដែលបដិសេធនូវភាពស្រប ច្បាប់នៃការជំនុំជម្រះនៅចំពោះមុខ អ.វ.ត.ក. ដោយគ្រាន់តែផ្អែកលើភាពមិនស្របគ្នាជាអរូបីយរវាងទម្រង់នៃ ស្ថាប័ននៅក្នុងប្រព័ន្ធតុលាការកម្ពុជា ជាមួយនឹងបទដ្ឋានអន្តរជាតិ ជាការពុំសមស្របទេ។ ការលើកអំណះ អំណាងបែបនេះ ជាគោលការណ៍អាចនឹងចោទជាបញ្ហាចំពោះ *មូលហេតុនៅពីក្រោយ* តុលាការឧក្រិដ្ឋកម្មចម្រុះ នានា ដែលនេះគឺជាការសន្និដ្ឋានមួយពុំអាចទទួលយកបានសម្រាប់ស្ថាប័ន ដែលប្រតិបត្តិក្រោមការឧបត្ថម្ភគាំទ្រ ពីអង្គការសហប្រជាជាតិ។ ផ្ទុយទៅវិញ បញ្ហារចនាសម្ព័ន្ធដែលអាចធ្វើឱ្យប៉ះពាល់ដល់ភាពត្រឹមត្រូវ ប្រាកដជា ជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីជាក់លាក់ ដែលអាចធ្វើការវាយតម្លៃបានថា កិច្ចដំណើរការនីតិវិធីនេះ ទំនងជាមានការស្តែងឱ្យឃើញពិតប្រាកដ និងសមហេតុផលនូវភាពលម្អៀងណាមួយនោះ។ ពាក់ព័ន្ធទៅនឹង

²⁸¹ បណ្តឹងដិតចិត្តរបស់ នួន ជា ប្រឆាំងនឹងចៅក្រម (E314/6) កថាខណ្ឌ ៤៣។

²⁸² បណ្តឹងដិតចិត្តរបស់ នួន ជា ប្រឆាំងនឹងចៅក្រម (E314/6) កថាខណ្ឌ ៤៤។

²⁸³ *សូមមើល* មតិយោបល់លេខ ១០ (ឆ្នាំ ២០១៥) ស្តីពីជំហរនៃរបស់តុលាការ (CCJE) កថាខណ្ឌ ២។ មតិយោបល់លេខ ១០ (២០០៧) ស្តីពីក្រុមប្រឹក្សាសម្រាប់តុលាការដើម្បីសេវាសង្គម (CCJE)។

²⁸⁴ សម្ពន្ធកម្ពុជាសម្រាប់លើកកម្ពស់ និងការពារសិទ្ធិមនុស្ស “កំណែទម្រង់ប្រព័ន្ធតុលាការ និងច្បាប់ក្នុងកម្ពុជា” ខែ កុម្ភៈ ឆ្នាំ ២០០៦ ទំព័រ ២ គេហទំព័រ៖ <http://www.licadho-cambodia.org/reports/files/79LICADHOLegalJudicialReformPaper06.pdf>។

បញ្ហានេះ បើទោះបីជាអាចជំទាស់បានថា សមាសភាពនៃឧត្តមក្រុមប្រឹក្សាអង្គចៅក្រមកម្ពុជា ពុំបានបំពេញតាមនិយាមរបស់ក្រុមប្រឹក្សាអឺរ៉ុបយ៉ាងណាក៏ដោយ²⁸⁵ តាមការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលក៏បញ្ហានេះ ពុំមែនជាការស្តែងឱ្យឃើញពិតប្រាកដនូវភាពលម្អៀងពីសំណាក់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងឡើយ។ ទីមួយ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា ខុសពីសាលាក្រមរបស់តុលាការអឺរ៉ុបស្តីពីសិទ្ធិមនុស្ស (ECtHR) ក្នុងរឿងក្តី *Volkov ទល់នឹង ប្រទេសអ៊ុយក្រែន*²⁸⁶ ដែល នួន ជា យោងទៅលើនោះ ត្រង់ថា នៅ អ.វ.ត.ក. សមាជិកនៃអង្គនីតិប្រតិបត្តិ ពុំបានចូលរួមក្នុងការជំនុំជម្រះរឿងក្តីបច្ចុប្បន្ននេះទេ និងពុំមានការចោទប្រកាន់លើកឡើងថា មានចៅក្រមជាតិណាមួយនៅក្នុងអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ត្រូវបានដាក់ឱ្យស្ថិតក្រោមកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីដាក់វិន័យដោយឧត្តមក្រុមប្រឹក្សានៃអង្គចៅក្រមឡើយ។ ដូច្នេះ ការចោទប្រកាន់ដែលថា មុខងាររបស់ចៅក្រមនៅ អ.វ.ត.ក. ស្ថិតក្រោមឥទ្ធិពលនៃអង្គនីតិប្រតិបត្តិតាមរយៈឧត្តមក្រុមប្រឹក្សានេះ គឺពុំមានភាពជាក់ស្តែង និងរឹងមាំឡើយ។ លើសពីនេះទៀត ទាក់ទងទៅនឹងការអះអាងដែលថា បានធ្វើឱ្យប៉ះពាល់ដល់អនាគតរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដោយសារសហព្រះរាជអាជ្ញាជាតិ ជាសមាជិកនៃឧត្តមក្រុមប្រឹក្សានោះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលសង្កេតឃើញថា កំណត់ត្រានៅក្នុងសំណុំរឿង ០០១ និង ០០២ បានបង្ហាញថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំមានការស្នាក់នៅក្នុងការសម្រេចលើបញ្ហាសត្យានុម័តជាច្រើន ដែលប្រឆាំងនឹងជំហររបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា និងឃើញថាពុំមានការភិតភ័យដោយសារតែតួនាទីរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញាជាតិ នៅខាងក្រៅ អ.វ.ត.ក. ឡើយ។ ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការអះអាងលើបញ្ហាប្រាក់បៀវត្សពុំគ្រប់គ្រាន់ និងអំពើពុករលួយដោយគ្មានការបង្ហាញនូវភាពពិតជាក់ស្តែង អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលចង្អុលបង្ហាញថា នៅ អ.វ.ត.ក. ការធានាមួយចំនួនត្រូវបានផ្តល់ទៅឱ្យគ្រប់ផ្នែកទាំងអស់ ដូចជាប្រាក់បៀវត្សគ្រប់គ្រាន់ ការទប់ស្កាត់អំពើពុករលួយ ដែលអាចរារាំងចៅក្រមនៃ អ.វ.ត.ក. ពីបញ្ហាទាំងនោះបាន។ ចំពោះបញ្ហាដទៃទៀត ដែលទាំងចៅក្រមអន្តរជាតិ និងចៅក្រមជាតិត្រូវប្រឈមមានដូចជា៖ ការកម្រិតរយៈពេលកាន់មុខតំណែង ថវិកាផ្នែកទាំងស្រុងទៅលើប្រទេសផ្តល់ជំនួយ និងសម្ភាធម៌លើការបំពេញការងារតាមអាណត្តិ។ ទាំងអស់នេះ ត្រូវបានពិភាក្សាយ៉ាងផុសផុលនៅក្នុងយុត្តិសាស្ត្រអន្តរជាតិ²⁸⁷និងក្នុងឯកសាររបស់អ្នកសិក្សាស្រាវជ្រាវ។ អង្គជំនុំជម្រះ

²⁸⁵ អនុសាសន៍ CM/Rec (ឆ្នាំ ២០១០) ស្តីពីចៅក្រម៖ ឯករាជភាព ប្រសិទ្ធភាព និងការទទួលខុសត្រូវ។ មតិយោបល់លេខ ១ ស្តីពីបទដ្ឋានពាក់ព័ន្ធនឹងឯករាជភាពរបស់តុលាការ (CCJE)។

²⁸⁶ សាលាក្រមរឿងក្តី *Volkov ទល់នឹងប្រទេសអ៊ុយក្រែន* (ECtHR)។

²⁸⁷ សេចក្តីសម្រេចលើអញ្ញត្រកម្ម(ឯករាជភាពរបស់តុលាការ) (SCSL) កថាខណ្ឌ ៣៧ ដល់ ៣៨។

តុលាការកំពូលយល់ច្បាស់ថា បណ្តឹងសាទុក្ខនេះពុំបានចោទប្រកាន់ថា អ.វ.ត.ក. ជាគោលការណ៍ មានកំហុស ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងបញ្ហានោះឡើយ។

១២៧.ខៀវ សំផន បានចោទប្រកាន់ផងដែរថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង មានគំនិតលម្អៀងចំពោះរូបគាត់។ នៅក្នុងការគាំទ្រនូវការចោទប្រកាន់នេះ ខៀវ សំផន បានលើកនូវទង្វើករណីមួយចំនួន ដែលអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនឹងធ្វើការដោះស្រាយដូចខាងក្រោម។

១២៨.ខៀវ សំផន បានលើកឡើងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានអនុវត្តនីតិវិធី“ស្តង់ដារពីរ” ដែលលម្អៀង ទៅរកសហព្រះរាជអាជ្ញា ដោយធ្វើឱ្យខូចប្រយោជន៍ដល់ភាគីការពារក្តី²⁸⁸។ ក្នុងការគាំទ្រនូវអំណះអំណាង របស់ខ្លួន ខៀវ សំផន បានលើកឡើងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងទំនងជាបានបំភិតបំភ័យសាក្សីរបស់ភាគី ការពារក្តី តែបែរជាការពារសាក្សីដែលផ្តល់សក្ខីកម្មប្រឆាំងនឹងជនជាប់ចោទទៅវិញ²⁸⁹។ ជាពិសេស ខៀវ សំ ផន បានសំដៅដល់ការលើកឡើងរបស់ចៅក្រម LAVERGNE នៅក្នុងពេលសួរសំណួរសាក្សី និងសំណួរ របស់សហព្រះរាជអាជ្ញា និងបានបង្ហាញពីភាពផ្ទុយគ្នារវាងការលើកឡើងទាំងនោះ និងការសួរសំណួរ ជាមួយ ការប្រព្រឹត្តរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងចំពោះសាក្សី ភី ភួន²⁹⁰។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានពិនិត្យ ឡើងវិញលើទំព័រនីមួយៗនៃប្រតិចារិកដែលបានយោងដោយ ខៀវ សំផន និងដោយសារគ្មានការលើកភស្តុតាង គាំទ្រច្បាស់លាស់ណាមួយ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពុំអាចកំណត់អំពីលក្ខណៈពុំសមស្របរបស់អង្គជំនុំ ជម្រះសាលាដំបូង ឬរបស់ចៅក្រមណាម្នាក់នៃអង្គជំនុំជម្រះនេះដែលបានប្រព្រឹត្តដាក់សាក្សីទាំងនេះឡើយ។ បើ ទោះជា ខៀវ សំផន នៅតែលើកឡើងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុស ដោយបានកាត់បន្ថយពេល វេលារបស់ខ្លួនក្នុងការសួរសាក្សី ភី ភួន ក៏ដោយ²⁹¹ ក៏អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា មេធាវី ការពារក្តី ខៀវ សំផន បានបញ្ចប់ការសួរសំណួររបស់ខ្លួនពេញលេញទៅតាមពេលវេលាដែលបានផ្តល់

²⁸⁸ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៤១។

²⁸⁹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៤១។

²⁹⁰ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៤១។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ថា សាក្សីឈ្មោះ ភី ភួន ឬ វី ចាម តុន ហៅ “វីជាម”។ សូមមើលប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៥ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០១២ (ភី ភួន) ឯកសារលេខ E1/96.1 ទំព័រ ៤៣។

²⁹¹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន ជើងទំព័រ ១០៥។

ឱ្យនោះ^{២៩២}។ ជាសរុបមក ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងបញ្ហានេះ ខៀវ សំផន ពុំបានបង្ហាញច្បាស់លាស់ថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសណាមួយដែលមានភាពលម្អៀងចំពោះរូបគាត់ឡើយ។

១២៩.ខៀវ សំផន បានលើកបន្ថែមទៀតថា ការប្រព្រឹត្តពុំស្មើគ្នារបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ត្រូវបានបង្ហាញឱ្យឃើញតាមរយៈការដោះស្រាយលើសំណើ សុំឱ្យទទួលយកភស្តុតាងជាឯកសារបញ្ចូលទៅក្នុងសំណុំរឿង^{២៩៣}។ ខៀវ សំផន ដំបូងបានកត់សម្គាល់ឃើញថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានសម្រេចលើសំណើសុំឱ្យទទួលយកអត្ថបទកាសែតជាភស្តុតាង យោងតាមអត្ថបទកាសែតនេះ សាក្សីដែលបានមកផ្តល់សក្ខីកម្មនៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ក្រោយមកបានបដិសេធចម្លើយរបស់ខ្លួនវិញ^{២៩៤}។ ការដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានសម្រេចលើសំណើសុំរបស់មេធាវីការពារក្តី ខៀវ សំផន បើទោះបីជា មានការរំលឹកពីមេធាវីការពារក្តីក៏ដោយ ហើយដែលអាចចាត់ទុកថាមានកំហុសនោះ^{២៩៥} ក៏អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពុំអាចយល់ស្របតាមការលើកឡើងរបស់ ខៀវ សំផន ដែរ ដោយហេតុថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំអាចធ្វើយុត្តិកម្មលើការបដិសេធសំណើសុំនេះបានទេ ទើបជ្រើសរើសពុំអើពើលើសំណើសុំនេះ។ ដោយពិចារណាឃើញអំពីភាពច្រើនសន្លឹកសន្លាប់នៃឯកសារដែលភាគីបានស្នើសុំឱ្យទទួលយកជាភស្តុតាង និងជាក់ស្តែង ជាញឹកញាប់ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង តែងតែផ្អាកការសម្រេចរបស់ខ្លួនរហូតដល់ពេលអង្គជំនុំជម្រះមានឱកាសពិភាក្សាសម្រេចនោះ ដូច្នេះអាចមានកង្វះការសម្រេចដែលគ្រាន់តែជាការមើលរំលងប៉ុណ្ណោះ ប៉ុន្តែពុំមែនជាបញ្ហាមិនសមហេតុសមផលនោះឡើយ។

១៣០.ខៀវ សំផន ក៏បានអះអាងផងដែរថា ភាពលម្អៀងរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ត្រូវបានស្តែងឱ្យឃើញតាមរយៈការដែលអង្គជំនុំជម្រះ បានទទួលយកសំណើរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញាដែលសុំឱ្យបញ្ចូលទៅក្នុងសំណុំរឿងនូវប្រតិចារិកនៃបាឋកថារបស់សាក្សីជំនាញ Philip SHORT ប៉ុន្តែ បានបដិសេធសំណើរបស់ នួន

^{២៩២} ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០២ ខែ សីហា ឆ្នាំ ២០១២ (រំចាម គុន វង់ ភូន) ឯកសារលេខ E1/101.1 ទំព័រ ៤៥ (មេធាវីការពារក្តី ខៀវ សំផន បានបញ្ជាក់ថា ខ្លួនពុំមានសំណួរបន្តសួរសាក្សី រំចាម គុន ទៀតទេ)។

^{២៩៣} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៤២។

^{២៩៤} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៤២ យោងទៅលើសំណើរបស់ ខៀវ សំផន សុំឱ្យទទួលយកឯកសារថ្មី (E220)(ភាសាខ្មែរ និងបារាំង)។

^{២៩៥} ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ១៣ ខែ មិថុនា ឆ្នាំ ២០១៣ ឯកសារលេខ E1/207.1 ទំព័រ ៦៦ (មេធាវីការពារក្តី ខៀវ សំផន បានបញ្ជាក់ថា អង្គជំនុំជម្រះពុំបានសម្រេចលើសំណើសុំរបស់ ខៀវ សំផន ឱ្យទទួលយកអត្ថបទកាសែតធ្វើជាភស្តុតាង)។

ជា ដែលសុំឱ្យទទួលយកអត្ថបទកាសែតពាក់ព័ន្ធទៅនឹងវិធីសាស្ត្រក្នុងការតាក់តែងសៀវភៅរបស់ Philip SHORT ទៅវិញ²⁹⁶។ ខៀវ សំផន បានលើកឡើងទៀតថា ហេតុដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសម្រេចបដិសេធសំណើរបស់គាត់ ជាពិសេសត្រង់ចំណុច ការសាកសួរសាក្សីជំនាញ នៅក្នុងតុលាការទាក់ទងសំណួរទាំងនោះ ក៏ត្រូវតែអនុវត្តឱ្យដូចគ្នាចំពោះសំណើសុំរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញាផងដែរ²⁹⁷។ បន្ទាប់ពីពិនិត្យលើឯកសារពាក់ព័ន្ធ និងសេចក្តីសម្រេចរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង²⁹⁸ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាឃើញថា សេចក្តីសម្រេចបដិសេធនេះ មានមូលដ្ឋានគ្រប់គ្រាន់។ ឯកសារដែល នួន ជា ស្នើសុំឱ្យទទួលយក គឺជាសេចក្តីដកស្រង់ខ្លីមួយចេញពីអត្ថបទកាសែតដែលពិភាក្សាលើសៀវភៅរបស់ Philip SHORT ស្តីពី ប៉ុលពត ប៉ុណ្ណោះ²⁹⁹។ ដូចគ្នាទៅនឹងការពិពណ៌នាដោយមិនផ្ទាល់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងវិធីសាស្ត្រនៃការតាក់តែងនេះ ដែលជាការពិតជា បញ្ហាមួយចាំបាច់ត្រូវតែមានការដេញដោលក្នុងអំឡុងពេលនៃការសួរសាក្សី។ ផ្ទុយទៅវិញ ឯកសារដែលសហព្រះរាជអាជ្ញាបានស្នើសុំឱ្យទទួលយក គឺជាខ្សែអាត់សំឡេងដ៏វែងមួយនៃបាបកថាផ្ទាល់របស់ Philip SHORT³⁰⁰។ បន្ថែមលើនេះទៀត អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានដោះស្រាយបញ្ហាពាក់ព័ន្ធទៅនឹងភាពអាចជឿទុកចិត្តបាននៃឯកសារមួយចំនួន ដែលត្រូវបានស្នើសុំឱ្យទទួលយក ដែលឯកសារទាំងនេះ ទំនងជាត្រូវបានរៀបចំដោយក្រុមមេធាវីការពារក្តី នួន ជា³⁰¹។ បន្ទាប់ពីពិនិត្យលើឯកសារដែលស្នើឡើងដោយ នួន ជា អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាឃើញថា ឯកសារនេះ ទំនងជាស្ថិតនៅក្នុងប្រភេទឯកសារ ដែលបានផ្តល់នូវយុត្តិកម្មបន្ថែមទៀតសម្រាប់ការបដិសេធចោល បើធៀបទៅនឹងឯកសារ ដែលសហព្រះរាជអាជ្ញាបានស្នើឡើងនោះ។

១៣១.ខៀវ សំផន បានលើកឡើងបន្ថែមទៀតថា កង្វះអនាគតិរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ត្រូវបានបង្ហាញ

²⁹⁶ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៤២។

²⁹⁷ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៤២។

²⁹⁸ ចម្លើយតបទៅនឹងសំណើតាមវិធាន ៨៧ (៤) នៃវិធានផ្ទៃក្នុង (E260)។

²⁹⁹ Philip Short៖ ព្រឹត្តិប័ត្រ *Asian Wall Street* (E226.1)។

³⁰⁰ សូមមើល ចម្លើយតបទៅនឹងសំណើតាមវិធាន ៨៧ (៤) នៃវិធានផ្ទៃក្នុង (E260) កថាខណ្ឌ ៤។ សំណើរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញាទាក់ទងទៅនឹងវិធាន ៨៧(៤) នៃវិធានផ្ទៃក្នុង (E230) កថាខណ្ឌ ២ ដល់ ៣។

³⁰¹ ចម្លើយតបទៅនឹងសំណើតាមវិធាន ៨៧ (៤) នៃវិធានផ្ទៃក្នុង (E260) កថាខណ្ឌ ៨។

ឱ្យឃើញតាមរយៈការមិនយកចិត្តទុកដាក់ជាប្រព័ន្ធលើភស្តុតាងដោះបន្ទុក³⁰² ការបំភ្លៃភស្តុតាង រួមទាំងសក្ខីកម្មផ្ទាល់ខ្លួនរបស់ ខៀវ សំផន ផងដែរ ដើម្បីធ្វើសេចក្តីសន្និដ្ឋានប្រឆាំងនឹងគាត់³⁰³ និងអនុវត្តពុំត្រឹមត្រូវទៅតាមគោលការណ៍វិមតិសង្ស័យត្រូវបានជាប្រយោជន៍ដល់ជនជាប់ចោទ³⁰⁴។ ខៀវ សំផន ក៏បានលើកឡើងផងដែរថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង បានយល់ឃើញហួសពីវិសាលភាពនៃសំណុំរឿង ០០២/០១³⁰⁵។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា អំណះអំណាងរបស់ ខៀវ សំផន មានលក្ខណៈមិនស៊ីជម្រៅ និងពុំមានមូលដ្ឋានគាំទ្រ ថាតើកំហុសនោះ ប្រសិនបើមាន បានបង្ហាញឱ្យឃើញនូវភាពលម្អៀងយ៉ាងដូចម្តេចឡើយ³⁰⁶ដែលពុំមែនជាកំហុសអង្គច្បាប់ ឬអង្គហេតុ។ អាស្រ័យហេតុនេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលសម្រេចពុំពិចារណាលើអំណះអំណាងនេះបន្តទៀតឡើយ។

៤.១.២.សិទ្ធិទទួលបានការការពារក្តីដោយប្រសិទ្ធភាព

១៣២. នួន ជា និង ខៀវ សំផន បានលើកអំណះអំណាងមួយចំនួនដើម្បីគាំទ្រការអះអាងរបស់ខ្លួនដែលថា សិទ្ធិរបស់ពួកគាត់ក្នុងការទទួលបានការការពារក្តីដោយប្រសិទ្ធភាព ត្រូវបានរំលោភបំពាន។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនឹងដោះស្រាយលើអំណះអំណាងនេះតាមលំដាប់លំដោយ។

៤.១.២.ក.ការសម្រេចមិនកោះហៅសាក្សី

១៣៣. នួន ជា បានលើកឡើងថា សិទ្ធិរបស់គាត់ក្នុងការទទួលបានការការពារក្តីដោយប្រសិទ្ធភាពត្រូវបានរំលោភបំពាន ពីព្រោះអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានកោះហៅសាក្សីមួយចំនួន³⁰⁷។ សាក្សីទាំងនេះ មានដូចជា ហេង សំរិន³⁰⁸ អ៊ុក ប៊ុនឈឿន³⁰⁹ និង Robert LEMKIN³¹⁰ រួមទាំងសាក្សីដែលនឹងត្រូវផ្តល់សក្ខីកម្មលើស្ថាន

³⁰² សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៤៣។

³⁰³ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៤៤ ដល់ ៤៥។

³⁰⁴ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៤៦។

³⁰⁵ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៤៧។

³⁰⁶ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៣១។

³⁰⁷ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៨០ ដល់ ៨១។

³⁰⁸ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៨១។

³⁰⁹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៨២។

ភាពនៅក្នុងទីក្រុងភ្នំពេញនៅមុនពេលជម្លៀស ក្នុងខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥^{៣១} និងសាក្សីដែលសក្ខីកម្មរបស់ខ្លួន អាចជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងបញ្ហា ថាមានគោលនយោបាយប្រឆាំងនឹងអ្នករដ្ឋការ និងទាហាននៃរបបសាធារណ រដ្ឋខ្មែរ ដែរ ឬយ៉ាងណា^{៣២}។ មុនពេលធ្វើការវាយតម្លៃលើទង្វើករណីនេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលមាន បំណងបង្ហាញថា ដោយឥតមន្ទិលសង្ស័យ សិទ្ធិស្នើសុំឱ្យកោះហៅសាក្សីដែលស្ថិតក្នុងចំណោមសិទ្ធិទទួលបាន មធ្យោបាយការពារខ្លួន គឺជាសមាសភាគចាំបាច់នៃសិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌។ ទោះជាយ៉ាង ណាក៏ដោយ សិទ្ធិនេះពុំមែនជាសិទ្ធិដាច់ខាតនោះទេ។ ស្របតាមរបបនីតិវិធីរបស់ អ.វ.ត.ក. អាស្រ័យទៅលើ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលជាអ្នកសម្រេចលើសំណើសុំឱ្យស្តាប់សក្ខីកម្មនេះ។ សេចក្តីសម្រេចនេះជាចម្បង ស្របទៅតាមប្រយោគចុងក្រោយនៃវិធាន ៨៧(៣) នៃវិធានផ្ទៃក្នុងដែលបានកំណត់ពីមូលដ្ឋានសំអាងក្នុងការ បដិសេធសំណើសុំឱ្យស្តាប់សក្ខីកម្ម។ សេចក្តីសម្រេចនេះ គឺពាក់ព័ន្ធទៅនឹងផ្នែកមួយនៃឆន្ទានុសិទ្ធិដែលអង្គជំនុំ ជម្រះតុលាការកំពូល ត្រូវទទួលយកជាបានការនូវការយល់ដឹងច្បាស់លាស់របស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងអំពី រឿងក្តីដោយសារអង្គជំនុំជម្រះជាអ្នកគ្រប់គ្រងផ្ទាល់លើភស្តុតាង ដោយផ្អែកតាមបទដ្ឋាននៃការពិនិត្យឡើងវិញ ដូចបានលើកឡើងខាងលើ^{៣៣}។

៤.ខ.២.ក.១.សាក្សី ហេង សំរិន

១៣៤.ទាក់ទងទៅនឹងអំណះអំណាងដែលថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានរំលោភបំពានសិទ្ធិរបស់ នួន ជា ក្នុងការទទួលបានការការពារខ្លួនដោយប្រសិទ្ធភាព ពីព្រោះអង្គជំនុំជម្រះពុំបានកោះហៅ ហេង សំរិន នោះ អង្គ ជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរំលឹកថា បញ្ហាថាតើសាក្សីរូបនេះគប្បីត្រូវកោះហៅមកផ្តល់សក្ខីកម្ម ដែរ ឬយ៉ាងណា គឺបានកើតឡើងជាច្រើនលើកច្រើនសាមកហើយនៅក្នុងអំឡុងពេលនៃកិច្ចដំណើរការនីតិវិធី។

១៣៥.នៅក្នុងអំឡុងពេលនៃកិច្ចស៊ើបសួរក្នុងសំណុំរឿង ០០២ កាលពីថ្ងៃទី ២៤ ខែ កុម្ភៈ ឆ្នាំ ២០០៩ មេធាវី ការពារក្តី នួន ជា បានដាក់សំណើសុំបំពេញកិច្ចស៊ើបសួរចំពោះមុខសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេត ដែលក្នុង

^{៣១} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៨៣។

^{៣១} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៨៤។

^{៣២} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៨៥។

^{៣៣} សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ៩៧។

ចំណោមនោះបានស្នើសុំឱ្យស្តាប់ចម្លើយ ហេង សំរិន ទាក់ទងទៅនឹងប្រធានបទមួយចំនួន³¹⁴។ នៅថ្ងៃទី ២៥ ខែ កញ្ញា ឆ្នាំ ២០០៩ សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតអន្តរជាតិ Marcel LEMONDE បានចេញដីកាកោះហៅសាក្សី ហេង សំរិន³¹⁵ ប៉ុន្តែ សាក្សី ហេង សំរិន ពុំបានអនុវត្តតាមដីកាកោះនេះទេ។ នៅក្នុងលិខិតកំណត់សម្គាល់ (Note of International co-investigating Judge) ចុះថ្ងៃទី ១១ ខែ មករា ឆ្នាំ ២០១០ របស់សហចៅក្រម ស៊ើបអង្កេតអន្តរជាតិបានបញ្ជាក់ថា “ដូច្នេះយើងមើលឃើញយ៉ាងច្បាស់ថា បុគ្គលទាំងនោះរួមមាន ហេង សំរិន ផងដែរ បានបដិសេធក្នុងការមកផ្តល់សក្ខីកម្ម”³¹⁶។ ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហា ថាតើគេអាចបង្ខំជនទាំងនោះ រួមមាន ហេង សំរិន ឱ្យចូលមកបង្ហាញខ្លួនដោយប្រើប្រាស់អាជ្ញាធរសាធារណៈបាន ដែរ ឬទេ នោះ សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតអន្តរជាតិ បានកត់សម្គាល់លើបញ្ហាស្មុគស្មាញនៃអភ័យឯកសិទ្ធិតំណាងរាស្ត្រមានសក្តានុពល ដែលបុគ្គលទាំងនោះអាចជ្រកកោនបាន រួមទាំង“ការលំបាកជាក់ស្តែង” ដែល“ក្នុងករណីបែបនេះ អាចនឹង ពន្យារពេលដោយឥតសមស្របដល់ការបិទកិច្ចស៊ើបសួរ ដែលផ្ទុយទៅនឹងភាពចាំបាច់ក្នុងការពន្លឿនកិច្ចដំណើរ ការនីតិវិធី”³¹⁷។ សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតបានសន្និដ្ឋានថា “យើងគួរទុកលទ្ធភាពជូនអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង [...] ក្នុងការប្រើប្រាស់នូវវិធានការចាប់បង្ខំនានា តាមរយៈសិទ្ធិអំណាចនៃការចេញសេចក្តីសម្រេចក្នុងនាមជា ស្ថាប័នជំនុំជម្រះក្តី”³¹⁸។

១៣៦.នៅក្នុងដីកាសម្រេចលើសំណើសុំឱ្យកោះហៅសាក្សី (D314) សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតក្នុងចំណោម នោះបានជូនដំណឹងដល់ភាគីអំពីការខ្វែងយោបល់គ្នារបស់ពួកគេ “លើបញ្ហាទាក់ទងទៅនឹងការដោះស្រាយលើ សំណើសុំកោះហៅ និងសាកសួរ [...] ហេង សំរិន [...] អ៊ុក ប៊ុនឈឿន [...]” និងប្រកាសថា “ចំពោះសហ ចៅក្រមស៊ើបអង្កេតជាតិ សំណើទាំងនេះត្រូវបដិសេធចោល” និង“ចំពោះសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតអន្តរជាតិ បើទោះបីជាសំណើនេះត្រូវបានទទួលយកជាគោលការណ៍ក៏ដោយ ក៏មិនអាចបំពេញបានដូចមានបញ្ជាក់អំពី ហេតុផលនៅក្នុងលិខិតកំណត់សម្គាល់ដោយឡែក ដែលមាននៅក្នុងសំណុំរឿង (E301)”³¹⁹។ ទាក់ទងទៅនឹង

³¹⁴ សំណើទីដប់បួន ឆ្នួន ជា សុំបំពេញកិច្ចស៊ើបសួរ (D136)។

³¹⁵ ដីកាកោះសាក្សី ហេង សំរិន (D136/3/1)។

³¹⁶ លិខិតកំណត់សម្គាល់របស់សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេត (D301) ទំព័រ ៦។

³¹⁷ លិខិតកំណត់សម្គាល់របស់សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេត (D301) ទំព័រ ៦។

³¹⁸ លិខិតកំណត់សម្គាល់របស់សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេត (D301) ទំព័រ ៦។

³¹⁹ ដីកាសម្រេចលើសំណើសុំឱ្យកោះហៅសាក្សី (D314) កថាខណ្ឌ ៣ ដល់ ១៨។

លិខិតកំណត់សម្គាល់របស់សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេត ដែលបានសម្រេចទុកលទ្ធភាពឱ្យអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដោះស្រាយបញ្ហាទាក់ទងទៅនឹងការប្រើប្រាស់វិធានការចាប់បង្ខំនានាក្នុងចំណោមនោះសាក្សី ហេង សំរិន នោះ អង្គបុរេជំនុំជម្រះបានយល់ឃើញនៅក្នុងការសម្រេចលើបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍របស់ នួន ជា និង អៀង សារី ថា សេចក្តីសន្និដ្ឋានបែបនេះបានធ្វើឡើងដោយត្រឹមត្រូវ ក៏ប៉ុន្តែ អង្គបុរេជំនុំជម្រះ បានផ្តល់សំអាងហេតុផ្ទាល់ខ្លួនជំនួសឱ្យសំអាងហេតុរបស់សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតអន្តរជាតិ³²⁰។ ជាការកត់សម្គាល់ អង្គបុរេជំនុំជម្រះបានយល់ឃើញថា ជាការ“ពុំអាចទទួលយកបាន”ចំពោះគោលជំហររបស់សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតអន្តរជាតិដែលថា “បុគ្គលដែលត្រូវបានកោះ រួមទាំង [ហេង សំរិន] ផងនោះ បាន បដិសេធមិនចូលរួមផ្តល់សក្ខីកម្ម”³²¹។

១៣៧.នៅក្នុងកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីបន្តបន្ទាប់នៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង នួន ជា បានលើកសំណើម្តងហើយម្តងទៀតក្នុងចំណោមនោះថា ហេង សំរិន គប្បីត្រូវបានកោះហៅមកផ្តល់សក្ខីកម្មនៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង³²²។ នួន ជា បានលើកឡើងថា ហេង សំរិន គប្បីផ្តល់សក្ខីកម្មមិនត្រឹមតែលើព្រឹត្តិការណ៍ដែលជាប្រធានបទនៃបទចោទប្រឆាំងនឹងជនជាប់ចោទប៉ុណ្ណោះទេ ថែមទាំងទាក់ទងទៅនឹងអត្តចរិតរបស់គាត់ដែលជាបញ្ហាជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការប្រកាសទោស ប្រសិនបើមានការសម្រេចដាក់ពិន្ទុភាពនោះ³²³។

១៣៨.អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសម្រេចលើសំណើសុំកោះហៅសាក្សី ហេង សំរិន មកផ្តល់សក្ខីកម្មនៅក្នុងសេចក្តីសម្រេចស្ថាពរស្តីពីសាក្សី (E312)។ ចៅក្រម និល ណុន យ៉ា សុខន និង យូរ ឧត្តរា (“មតិភាគច្រើន”) បានយល់ឃើញថា ហេង សំរិន ពុំគួរគប្បីកោះហៅមកផ្តល់សក្ខីកម្មចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះឡើយ³²⁴។ មតិភាគច្រើនបានធ្វើការកត់សម្គាល់ថា “ដីកាកោះ គឺជាដីកាបង្គាប់ដល់បុគ្គលណាម្នាក់ឱ្យចូលបង្ហាញខ្លួននៅចំពោះមុខ អ.វ.ត.ក. ក្នុងករណីដែលមិនបានអនុវត្តតាមដីកានេះទេ នោះអាចនឹងនាំឱ្យមានការដាក់ទណ្ឌកម្មផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌ”³²⁵។ ដោយបានរំលឹកពីប្រវត្តិនីតិវិធីទាក់ទងទៅនឹងសំណើសុំឱ្យ ហេង សំរិន មកផ្តល់សក្ខីកម្ម

³²⁰ សាលដីកាលើបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍ប្រឆាំងនឹងដីកាសម្រេចលើសំណើសុំឱ្យកោះហៅសាក្សី (D314/1/8 D314/2/7)។
³²¹ សាលដីកាលើបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍ប្រឆាំងនឹងដីកាសម្រេចលើសំណើសុំឱ្យកោះហៅសាក្សី (D314/1/8 D314/2/7) កថាខណ្ឌ ៦៨។
³²² សូមមើល សំណើទីប្រាំមួយរបស់ នួន ជា សុំឱ្យកោះហៅសាក្សី ហេង សំរិន (E236/5/1/1) កថាខណ្ឌ ៣ ដល់ ៧ (រៀបរាប់សំណើផ្សេងៗទៀតដែលស្នើសុំឱ្យកោះហៅ ហេង សំរិន ដែល នួន ជា បានស្នើសុំនៅមុខអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង)។
³²³ សំណើទីប្រាំរបស់ នួន ជា សុំឱ្យកោះហៅសាក្សី ហេង សំរិន (E236/5/1)។
³²⁴ សេចក្តីសម្រេចស្ថាពរស្តីពីសាក្សី (E312) កថាខណ្ឌ ៨៧ ដល់ ១០៣។
³²⁵ សេចក្តីសម្រេចស្ថាពរស្តីពីសាក្សី (E312) កថាខណ្ឌ ៨៩។

នៅក្នុងអំឡុងពេលនៃកិច្ចស៊ើបសួរនោះ មតិភាគច្រើនបានកត់សម្គាល់ថា ហេង សំរិន “បានបដិសេធមិនមកផ្តល់សក្ខីកម្មនៅចំពោះមុខ អ.វ.ត.ក.”³²⁶ និងថា “បញ្ហាចោទនៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងនោះ គឺមិនត្រឹមតែពិចារណាលើបញ្ហា ថាតើគួរ ឬមិនគួរចេញដីកាកោះប៉ុណ្ណោះទេ ថែមទាំងត្រូវពិចារណាផងដែរ ថាតើគួរ ឬមិនគួរប្រើប្រាស់វិធានការចាប់បង្ខំ ដែរ ឬយ៉ាងណា”³²⁷។ មតិភាគច្រើនបានរំលឹកការយល់ឃើញរបស់អង្គបុរេជំនុំជម្រះដែលថា “លទ្ធភាពនៃការដកអភ័យឯកសិទ្ធិតំណាងរាស្ត្រអាចមានការពន្យារពេលយូរ ទម្រាំដល់ពេល ហេង សំរិន អាចមកផ្តល់សក្ខីកម្មនៅក្នុងដំណាក់កាលស៊ើបអង្កេត”³²⁸។

១៣៩.ទាក់ទងទៅនឹងភាពជាប់ពាក់ព័ន្ធនៃសក្ខីកម្មរបស់ ហេង សំរិន ដែលគេរំពឹងទុកនោះ មតិភាគច្រើនបានរំលឹកនូវប្រធានបទទាក់ទងទៅនឹងខ្លឹមសារដែលបានស្នើសុំនេះ³²⁹ និងបានពន្យល់ថា តាមការវាយតម្លៃរបស់ខ្លួនប្រធានបទនេះត្រូវបានដោះស្រាយរួចរាល់ហើយនៅក្នុងសេចក្តីសម្រេចស្តីពីប្រវត្តិនីតិវិធី ឬដោយសារពុំមានជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការជំនុំជម្រះ (ដូចជា ការជ្រៀតជ្រែកខាងនយោបាយ និងតួនាទីរបស់វៀតណាម) ហើយសក្ខីកម្មរបស់ ហេង សំរិន ស្តីពីប្រធានបទដទៃទៀត“មានភាពច្រំដែល” ឬ“ពុំមែនជារឿងថ្មី”(រចនាសម្ព័ន្ធយោធា និងការជម្លៀសចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ)³³⁰។ ទាក់ទងទៅនឹងសក្ខីកម្មដែលអាចជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងកិច្ចប្រជុំក្នុងទីក្រុងភ្នំពេញកាលពីថ្ងៃទី ២០ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ១៩៧៥ នោះ មតិភាគច្រើនបានរំលឹកថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានស្តាប់ភស្តុតាងពាក់ព័ន្ធទៅនឹងបញ្ហានេះ ដូច្នេះ មានន័យថា “ភស្តុតាងបន្ថែមណាមួយនោះអាចនឹងមានលក្ខណៈច្រំដែល” និងថា នួន ជា ទំនងជាព្យាយាមបញ្ចុះបញ្ចូលអង្គជំនុំជម្រះតាមរយៈការបញ្ជាក់ថា នួន ជា បានប្រើប្រាស់ពាក្យ *កម្លាំង* ពុំមែនពាក្យ *កម្លេច* នៅពេលពិពណ៌នាអំពីគោលនយោបាយ ប.ក.ក. ចំពោះទាហាន និងអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរនោះ³³¹។ មតិភាគច្រើនមានមន្ទិលសង្ស័យទាក់ទងទៅនឹងភាពជាប់ពាក់ព័ន្ធនៃបញ្ហានេះ ដោយបានកត់សម្គាល់លើសក្ខីកម្មរបស់សាក្សីជំនាញ Stephen HEDER អំពីអត្ថ

³²⁶ សេចក្តីសម្រេចស្ថាពរស្តីពីសាក្សី (E312) កថាខណ្ឌ ៩០។

³²⁷ សេចក្តីសម្រេចស្ថាពរស្តីពីសាក្សី (E312) កថាខណ្ឌ ៩៧។

³²⁸ សេចក្តីសម្រេចស្ថាពរស្តីពីសាក្សី កថាខណ្ឌ ៩១ ដកស្រង់សាលដីកាលើបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍ប្រឆាំងនឹងដីកាសម្រេចលើសំណើសុំឱ្យកោះហៅសាក្សី (D314/2/7 D314/1/8) កថាខណ្ឌ ៦៩។

³²⁹ សេចក្តីសម្រេចស្ថាពរស្តីពីសាក្សី (E312) កថាខណ្ឌ ៩២។

³³⁰ សេចក្តីសម្រេចស្ថាពរស្តីពីសាក្សី (E312) កថាខណ្ឌ ៩៣។

³³¹ សេចក្តីសម្រេចស្ថាពរស្តីពីសាក្សី (E312) កថាខណ្ឌ ៩៤។

នឹងនៃពាក្យភ្នាក់ ដែលមេធាវីពុំបានតវ៉ានៅពេលនោះឡើយ³³²។ ផ្អែកតាមទិដ្ឋភាពមានកម្រិតនៃរឿងក្តីដែល អាចជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងសក្ខីកម្មរបស់ ហេង សំរិន នោះ តាមការយល់ឃើញរបស់ខ្លួន មតិភាគច្រើនបាន សន្និដ្ឋានថា ពុំបានត្រៀមលក្ខណៈចេញដីកាកោះឡើយ³³³។ ទាក់ទងទៅនឹងសិទ្ធិរបស់ នួន ជា ក្នុងការសុំឱ្យ កោះហៅសាក្សីដើម្បីការពារខ្លួននោះ មតិភាគច្រើនពិចារណាថា នួន ជា ពុំបានទទួលរងផលប៉ះពាល់ ដោយសារសេចក្តីសម្រេចមិនកោះហៅ ហេង សំរិន ឡើយ ពីព្រោះមិន“គួរឱ្យជឿបាន”ថា សក្ខីកម្មរបស់គាត់ នឹងមានប្រយោជន៍ធំធេងដល់ការការពារខ្លួនរបស់ នួន ជា នោះទេ³³⁴។ មតិភាគច្រើនបានសង្កេតឃើញថា កំណត់ហេតុនៃកិច្ចសម្ភាសន៍របស់ Ben KIERNAN ជាមួយ ហេង សំរិន ដែលត្រូវបានទទួលយកជាភស្តុ តាងនៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង បាន“បង្ហាញគួរឱ្យជឿជាក់បាន”ថា ហេង សំរិន ពិតជាបានផ្តល់ ចម្លើយដែល នួន ជា មានបំណងយកមកសំអាង និងថា “ការកោះហៅសាក្សីនេះមកបញ្ជាក់ខ្លឹមសារនៃកិច្ច សម្ភាសន៍នោះ ក៏ពុំអាចបង្ហាញឱ្យឃើញពីនិរន្តរភាពនៃគោលនយោបាយកម្ទេចអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋ ខ្មែរនោះដែរ។ បញ្ហានេះគប្បីត្រូវបានផ្តឹងផ្តែងដោយផ្អែកលើភស្តុតាងទាំងមូល”³³⁵។

១៤០.ទាក់ទងទៅនឹងសំណើសុំកោះហៅសាក្សី ហេង សំរិន មកធ្វើជា“សាក្សីអត្តចរិត” មតិភាគច្រើនកត់ សម្គាល់ឃើញថា ភស្តុតាងអំពីអត្តចរិតល្អរបស់ជនជាប់ចោទមុនព្រឹត្តិការណ៍ដែលជនជាប់ចោទត្រូវបានចោទ ប្រកាន់នេះពុំជាប់ពាក់ព័ន្ធ³³⁶ឡើយ។ មតិភាគច្រើនពុំយល់ស្របជាមួយនឹងការលើកឡើងរបស់ នួន ជា ដែលថា ទំនាក់ទំនងការងាររបស់គាត់ជាមួយ ហេង សំរិន បានបន្តរហូតដល់អំឡុងពេលដែលជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងបទ ចោទនោះទេ³³⁷។ មតិភាគច្រើនបានបង្ហាញក្តីបារម្ភថា នួន ជា លើកសំណើសុំកោះហៅ ហេង សំរិន នេះ “ក្នុង គោលបំណងព្យាយាមបង្កឱ្យមានភាពចម្រូងចម្រាស” និងថា នេះ គឺជា“យុទ្ធសាស្ត្រមកលើការជំនុំជម្រះ”³³⁸។ មតិភាគច្រើនបានកត់សម្គាល់ថា លទ្ធភាពដែលអាចធ្វើទៅបានក្នុងការដោះស្រាយ“បញ្ហាជាប់ពាក់ព័ន្ធនេះ [...] គឺត្រឹមតែការផ្តល់ទម្ងន់ជាភស្តុតាងតិចតួចដល់សក្ខីកម្ម”នោះប៉ុណ្ណោះ ប៉ុន្តែបានសន្និដ្ឋានថា សំណើសុំឱ្យកោះ

³³² សេចក្តីសម្រេចស្ថាពរស្តីពីសាក្សី (E312) កថាខណ្ឌ ៩៥។
³³³ សេចក្តីសម្រេចស្ថាពរស្តីពីសាក្សី (E312) កថាខណ្ឌ ៩៦។
³³⁴ សេចក្តីសម្រេចស្ថាពរស្តីពីសាក្សី (E312) កថាខណ្ឌ ៩៨។
³³⁵ សេចក្តីសម្រេចស្ថាពរស្តីពីសាក្សី (E312) កថាខណ្ឌ ៩៨។
³³⁶ សេចក្តីសម្រេចស្ថាពរស្តីពីសាក្សី (E312) កថាខណ្ឌ ១១៦។
³³⁷ សេចក្តីសម្រេចស្ថាពរស្តីពីសាក្សី (E312) កថាខណ្ឌ ១១៧។
³³⁸ សេចក្តីសម្រេចស្ថាពរស្តីពីសាក្សី (E312) កថាខណ្ឌ ១១៧។

ហៅសាក្សី ហេង សំរិន គប្បីត្រូវបដិសេធចោល ដោយសារ តាមការយល់ឃើញរបស់ខ្លួន ទំនងជាថា ការ ទទួលយកសំណើនេះនឹងអាចអូសបន្លាយពេលវេលានៃកិច្ចដំណើរការនីតិវិធី និងថា សំណើនេះ គឺធ្វើឡើងក្នុង ហេតុផលយុទ្ធសាស្ត្រ³³⁹។

១៤១.ចៅក្រម Silvia CARTWRIGHT និង Jean-Marc LAVERGNE (“មតិភាគតិច”) ពុំយល់ស្រប ជាមួយនឹងសេចក្តីសន្និដ្ឋានរបស់មតិភាគច្រើនត្រង់ ថា តើ ហេង សំរិន គប្បីត្រូវកោះហៅ ដែរ ឬយ៉ាងណា³⁴⁰។ មតិភាគតិចបានរំលឹកថា ដូចពលរដ្ឋទូទៅដែរ ហេង សំរិន មានកាតព្វកិច្ចជួយដល់តុលាការក្នុងការស្វែងរកការ ពិត ដោយបានកត់សម្គាល់ទៅលើសារៈសំខាន់នៃរឿងក្តីសម្រាប់ប្រជាជនកម្ពុជាទាំងមូល³⁴¹។ មតិភាគតិចបាន បញ្ជាក់ថា បញ្ហាអភ័យឯកសិទ្ធិសភាអាចយកមកប្រើប្រាស់តែក្នុងករណីដែលសាក្សីបដិសេធមិនព្រមមកផ្តល់ សក្ខីកម្មតែប៉ុណ្ណោះ និងថា លទ្ធភាពដែលសាក្សីអាចជ្រកកោនក្រោមអភ័យឯកសិទ្ធិនេះ “ពុំអាចបញ្ឈប់ កាតព្វកិច្ចរបស់អង្គជំនុំជម្រះមិនឱ្យកោះហៅសាក្សីមកស្តាប់សក្ខីកម្មបានឡើយ”³⁴²។ មតិភាគតិចបានរំលឹកថា អភ័យឯកសិទ្ធិត្រូវបង្ហាញឱ្យឃើញប្រាកដ ថា ពិតជាបានយកមកប្រើប្រាស់ដោយបុគ្គលពាក់ព័ន្ធមែន “ជាជាង ត្រឹមតែជាការរំពឹងទុកយ៉ាងដូច្នោះពីអង្គជំនុំជម្រះ” និងថា ពុំមាន“ព័ត៌មានបង្ហាញថា សាក្សីសក្តានុពលទាំងនេះ បានបង្ហាញឆន្ទៈផ្តល់ខ្លួនណាមួយមិនព្រមមកផ្តល់សក្ខីកម្មក្នុងតុលាការនោះឡើយ”³⁴³។ អាស្រ័យហេតុនេះ តាមការយល់ឃើញរបស់មតិភាគតិច បញ្ហា ថា តើអភ័យឯកសិទ្ធិសភាអាចយកមកប្រើប្រាស់ និងរារាំង ហេង សំរិន មិនឱ្យមកផ្តល់សក្ខីកម្ម ដែរ ឬយ៉ាងណានោះ គឺជា“ការប៉ាន់ស្មាន និងពុំជាប់ពាក់ព័ន្ធឡើយ”³⁴⁴។ មតិភាគ តិចបានរំលឹកថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងត្រូវតែអនុវត្តឱ្យបានស្មើគ្នាចំពោះសាក្សីទាំងអស់ និងថា “ការជំនុំ ជម្រះនៅ អ.វ.ត.ក. មានគោលបំណងជំរុញឱ្យមានការផ្សះផ្សាជាតិ លើកស្ទួយកាតព្វកិច្ចដើម្បីបម្រើយុត្តិធម៌ ដែលមន្ត្រីរបស់កម្ពុជា តាមការសន្មត ត្រូវតែមានការយកចិត្តទុកដាក់”³⁴⁵។ មតិភាគតិចបានលើកហេតុផល

³³⁹ សេចក្តីសម្រេចស្ថាពរស្តីពីសាក្សី (E312) កថាខណ្ឌ ១១៨។

³⁴⁰ សេចក្តីសម្រេចស្ថាពរស្តីពីសាក្សី (E312) កថាខណ្ឌ ១០៤ ដល់ ១១១។

³⁴¹ សេចក្តីសម្រេចស្ថាពរស្តីពីសាក្សី (E312) កថាខណ្ឌ ១០៦។

³⁴² សេចក្តីសម្រេចស្ថាពរស្តីពីសាក្សី (E312) កថាខណ្ឌ ១០៧។

³⁴³ សេចក្តីសម្រេចស្ថាពរស្តីពីសាក្សី (E312) កថាខណ្ឌ ១០៧។

³⁴⁴ សេចក្តីសម្រេចស្ថាពរស្តីពីសាក្សី (E312) កថាខណ្ឌ ១០៧។

³⁴⁵ សេចក្តីសម្រេចស្ថាពរស្តីពីសាក្សី (E312) កថាខណ្ឌ ១០៩។

បន្ថែមទៀតថា ហេង សំរិន ទំនងជាមានព័ត៌មានដែលសាក្សីផ្សេងទៀតពុំបានដឹង³⁴⁶ អាស្រ័យហេតុនេះ គប្បី
 កោះហៅមកធ្វើជាសាក្សី³⁴⁷។ ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានៃការពន្យារពេលដែលអាចបណ្តាលមកពីការកោះហៅ
 សាក្សី ហេង សំរិន មតិភាគតិចបានយល់ឃើញថា ការពន្លឿនកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីពុំអាចយកមកធ្វើយុត្តិកម្ម
 សម្រាប់ការសម្រេចមិនកោះហៅសាក្សីដែលអាចមានសារៈសំខាន់បានឡើយ និងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង
 គប្បីកោះហៅសាក្សីនេះនៅដំណាក់កាលដំបូងនៃកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីជំនុំជម្រះ ប្រសិនបើមានមតិភាគច្រើន
 តម្រូវឱ្យធ្វើដូច្នោះ³⁴⁸។ មតិភាគតិចបានសម្រេចមិនបញ្ចេញមតិយោបល់លើបញ្ហា ថា តើការសម្រេចមិនកោះ
 ហៅ ហេង សំរិន នាំឱ្យមានការរំលោភបំពានលើសិទ្ធិរបស់ នួន ជា ក្នុងការទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយត្រឹម
 ត្រូវ ដែរ ឬយ៉ាងណានោះទេ³⁴⁹។

១៤២. នួន ជា បានលើកឡើងជាចម្បងអំពីការសម្រេចរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមិនព្រមកោះហៅ ហេង
 សំរិន ក្នុងន័យថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងខ្វះឯករាជភាព បញ្ហានេះអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានដោះ
 ស្រាយរួចហើយ³⁵⁰។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី នួន ជា ក៏បានលើកឡើងផងដែរថា ការសម្រេចមិនកោះហៅ ហេង
 សំរិន បានរំលោភបំពានលើសិទ្ធិរបស់គាត់ក្នុងការទទួលបានការការពារខ្លួនដោយប្រសិទ្ធភាពដែលមានឥទ្ធិពល
 ផ្ទាល់ទៅលើការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងទាក់ទងទៅនឹងគោលនយោបាយរបស់ ប.ក.ក.
 ចំពោះអ្នករដ្ឋការ និងទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ³⁵¹។ សហព្រះរាជអាជ្ញាបានឆ្លើយតបថា ការសម្រេច
 របស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមិនកោះហៅ ហេង សំរិន គឺជាការប្រើប្រាស់ឆន្ទានុសិទ្ធិត្រឹមត្រូវ³⁵² និងថា នៅ
 គ្រប់កាលៈទេសៈទាំងអស់ នួន ជា ពុំបានបង្ហាញពីផលប៉ះពាល់ណាមួយដោយសារការដែល ហេង សំរិន មិន
 បានមកផ្តល់សក្ខីកម្មនៅពេលជំនុំជម្រះឡើយ³⁵³។

³⁴⁶ សេចក្តីសម្រេចស្ថាពរស្តីពីសាក្សី (E312) កថាខណ្ឌ ១០៨។

³⁴⁷ សេចក្តីសម្រេចស្ថាពរស្តីពីសាក្សី (E312) កថាខណ្ឌ ១០៨។

³⁴⁸ សេចក្តីសម្រេចស្ថាពរស្តីពីសាក្សី (E312) កថាខណ្ឌ ១១០។

³⁴⁹ សេចក្តីសម្រេចស្ថាពរស្តីពីសាក្សី (E312) កថាខណ្ឌ ១១១។

³⁵⁰ សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ១២២ ជាអាទិ៍។

³⁵¹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៧៥។ សូមមើលផងដែរ កថាខណ្ឌ ៥៦៩ ដល់ ៥៧០។

³⁵² សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៣៩ ដល់ ៤៧។

³⁵³ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៤៨ ដល់ ៥៤។

១៤៣.ដោយសារបញ្ហា ថា តើ ហេង សំរិន គប្បីត្រូវបានកោះហៅមកផ្តល់សក្ខីកម្ម ដែរ ឬយ៉ាងណានោះ គឺ ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការប្រើប្រាស់ឆន្ទានុសិទ្ធិ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនឹងត្រូវផ្ដើមផ្ដែងអំពីភាពត្រឹមត្រូវនៃការ សម្រេចមិនកោះហៅ ហេង សំរិន ជាមួយនឹងបទដ្ឋាននៃការពិនិត្យឡើងវិញក្នុងការទទួលយកជាបានការនូវសេចក្តីសម្រេចដែលជាឆន្ទានុសិទ្ធិ³⁵⁴។ ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរំពឹងថា នៅពេល ដែលរកឃើញថាមានកំហុស គឺតម្រូវឱ្យមានការបង្ហាញ ថា តើកំហុសនេះ “បណ្តាលឱ្យមានការប៉ះពាល់ដល់ ម្ចាស់បណ្តឹងសាទុក្ខ មានន័យថា “កំហុសនេះនាំឱ្យលទ្ធផលខុសឆ្គងធ្ងន់ធ្ងរនៅក្នុងកិច្ចដំណើរការនីតិវិធី ដែរ ឬ យ៉ាងណា”³⁵⁵។

១៤៤.លក្ខណៈវិនិច្ឆ័យដែលសំខាន់បំផុតសម្រាប់សេចក្តីសម្រេចទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហា ថា តើសាក្សីត្រូវកោះ ហៅមកផ្តល់សក្ខីកម្មនៅចំពោះមុខតុលាការ ដែរ ឬយ៉ាងណា គឺជាភាពជាប់ពាក់ព័ន្ធនៃសក្ខីកម្មទៅនឹងព្រឹត្តិការណ៍ដែលជាកម្មវត្ថុនៃបទចោទទាំងនោះ។ ជាមួយគ្នានេះដែរ និងជាពិសេស នៅពេលសាក្សីសក្តានុពលមួយ ចំនួន ឬមធ្យោបាយដទៃទៀតដែលជាភស្តុតាង មានអត្ថិភាពពាក់ព័ន្ធទៅនឹងព្រឹត្តិការណ៍នោះ អង្គជំនុំជម្រះនឹង ត្រូវជ្រើសរើសយកសាក្សីដែលត្រូវកោះហៅ ក្នុងគោលបំណងដើម្បីធានានូវការពន្លឿនកិច្ចដំណើរការនីតិវិធី។ ការសម្រេចបែបនេះបានឆ្លុះបញ្ចាំងក្នុងចំណោមនោះនៅក្នុងវិធាន ៨៧(៣) នៃវិធានផ្ទៃក្នុង ដែលរៀបរាប់ពី មូលដ្ឋានសម្រាប់ការបដិសេធសំណើសុំឱ្យពិនិត្យភស្តុតាង រួមមានភស្តុតាងដែល “មិនជាប់ពាក់ព័ន្ធ ឬជាការស្នើសុំជាន់គ្នា”។ ជាទូទៅ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងគប្បីប្រើប្រែងរកសាក្សី ឬមធ្យោបាយផ្សេងៗដែលជាភស្តុតាងដែលអាចបំភ្លឺលើព្រឹត្តិការណ៍នោះបានល្អប្រសើរ។

១៤៥.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរំពឹងថា នួន ជា បានស្នើសុំឱ្យកោះហៅ ហេង សំរិន មកធ្វើជាសាក្សីដោយ ផ្អែកលើតួនាទីរបស់ ហេង សំរិន ជាអតីតអនុមេបញ្ជាការកងពលភូមិភាគបូព៌ា និងជាបុគ្គលម្នាក់ក្នុងចំណោម បុគ្គលមានឋានៈខ្ពស់បំផុតដែលនៅរស់ និងមានការជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការជម្លៀសចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ ដែល ជាបញ្ហាមួយក្នុងចំណោមបញ្ហាសំខាន់ៗនៅក្នុងសំណុំរឿង ០០២/០១។ យោងតាមកំណត់ហេតុនៃបទសម្ភាសន៍របស់ ហេង សំរិន ដែលបានធ្វើឡើងជាមួយនឹង Ben KIERNAN នួន ជា ក៏បានអះអាងផងដែរថា ហេង សំរិន អាចផ្តល់សក្ខីកម្មទាក់ទងទៅនឹងកិច្ចប្រជុំមួយនៅទីក្រុងភ្នំពេញដែលបានប្រព្រឹត្តឡើងកាលពីថ្ងៃទី ២០ ខែ

³⁵⁴ សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ៩៧ ជាអាទិ៍។
³⁵⁵ សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ១០០។

ឧសភា ឆ្នាំ ១៩៧៥ ដែលនៅពេលប្រជុំនោះគោលនយោបាយរបស់ ប.ក.ក. ត្រូវបានផ្សព្វផ្សាយផងដែរ។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលយល់ឃើញថា សក្ខីកម្មរបស់ ហេង សំរិន អាចមានការជាប់ពាក់ព័ន្ធនៅក្នុងសំណុំរឿង ០០២/០១ ជាការពិតមួយដែលមិនត្រឹមតែមតិភាគតិចបានទទួលស្គាល់ប៉ុណ្ណោះទេ ថែមទាំងមតិភាគច្រើននៃអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងក៏បានទទួលស្គាល់ផងដែរ ប៉ុន្តែនៅក្នុងកម្រិតតិចតួចប៉ុណ្ណោះ³⁵⁶។

១៤៦. ទោះជាយ៉ាងណាក្តី បើទោះបីជាបានទទួលស្គាល់ថា សក្ខីកម្មរបស់ ហេង សំរិន អាចមានភាពជាប់ពាក់ព័ន្ធ និងមានសារៈសំខាន់យ៉ាងណាក៏ដោយ ក៏មតិភាគច្រើនបានពិចារណាថា ពុំគប្បីកោះហៅឡើយ ដោយសារមូលហេតុពន្យារពេលដែលទំនងជាបណ្តាលមកពីការចេញសេចក្តីសម្រេចកោះហៅ ហើយនឹងអាច“ធ្វើឱ្យអង្គជំនុំជម្រះធ្លាក់ចូលទៅក្នុងស្ថានភាពមួយដែលពោរពេញទៅដោយភាពលំបាកលំបិន”³⁵⁷។ ហេតុផលសម្រាប់ការពន្យារពេល និងការលំបាកដែលមានដូចការរំពឹងទុកនេះ គឺជាការសន្មតប៉ុណ្ណោះដែលថា ហេង សំរិន ពុំមានឆន្ទៈគោរពតាមដីកាកោះ ថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងត្រូវតែសំអាងលើវិធានការចាប់បង្ខំក្នុងការអនុវត្តដីកានេះ ថា ហេង សំរិន អាចនឹងយកអភ័យឯកសិទ្ធិសភាមកប្រើប្រាស់ទាក់ទងទៅនឹងវិធានការចាប់បង្ខំនោះ និងថា ស្ថានភាពនេះពុំអាចដោះស្រាយបានក្នុងពេលឆាប់ៗឡើយ។

១៤៧. អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលយល់ឃើញថា ការសន្មតនេះ បានផ្អែកជាមូលដ្ឋានយ៉ាងធំលើការប៉ាន់ស្មានប៉ុណ្ណោះ ដូច្នេះ ពុំអាចក្លាយជាមូលដ្ឋានសមស្របសម្រាប់ការប្រើប្រាស់ឆន្ទានុសិទ្ធិឡើយ។ ដូចបានលើកឡើងខាងលើ មានតែសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតអន្តរជាតិប៉ុណ្ណោះដែលបានព្យាយាមស្វែងរកសក្ខីកម្មរបស់ ហេង សំរិន នៅក្នុងអំឡុងពេលនៃកិច្ចស៊ើបសួរអស់រយៈពេលជិតប្រាំឆ្នាំនៅមុនអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងចេញសេចក្តីសម្រេច។ បើទោះបីជាសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតអន្តរជាតិបានសន្និដ្ឋានសម្រាប់គោលបំណងនៃកិច្ចស៊ើបសួរ ថា ហេង សំរិន បានបដិសេធមិនផ្តល់សក្ខីកម្ម និងថា មានបញ្ហាអភ័យឯកសិទ្ធិសភាជាសក្តានុពល អាចបង្កឱ្យមានការពន្យារពេលក៏ដោយ³⁵⁸ ក៏ពុំមានការប្រឹងប្រែងបន្ថែមទៀតត្រូវបានធ្វើឡើងដើម្បីកោះហៅនោះឡើយ។ លើសពីនេះទៀត ពុំមានការអះអាងណាមួយរបស់ ហេង សំរិន នៅក្នុងសំណុំរឿងបង្ហាញថា គាត់មានឆន្ទៈជាក់ស្តែងពុំមកផ្តល់សក្ខីកម្មនៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង និងយកអភ័យឯកសិទ្ធិសភាមកប្រើប្រាស់

³⁵⁶ សេចក្តីសម្រេចស្ថាពរស្តីពីសាក្សី (E312) កថាខណ្ឌ ៩៦៖ (ទទួលស្គាល់ថា “បើទោះបីជាទទួលយកក៏ដោយ ក៏សក្ខីកម្មរបស់សាក្សី [ហេង សំរិន] អាចពាក់ព័ន្ធតិចតួចនៅក្នុងសំណុំរឿង ០០២/០១”។

³⁵⁷ សេចក្តីសម្រេចស្ថាពរស្តីពីសាក្សី (E312) កថាខណ្ឌ ៩៧។

³⁵⁸ ដីកាសម្រេចរបស់សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេត (D301) ទំព័រ ៦។

ឡើយ ប្រសិនបើគាត់ត្រូវបានកោះហៅមែននោះ។ ជាការពិត អង្គជំនុំជម្រះបានរិះគន់ថា ជាការពុំអាចទទួលយកបានទេចំពោះការយល់ឃើញរបស់សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតអន្តរជាតិដែលក្នុងចំណោមនោះ ថា ហេង សំរិន “បានបដិសេធមិនចូលមកផ្តល់សក្ខីកម្ម”នោះ³⁵⁹។ បើទោះបីជា មានការសន្មតថា ហេង សំរិន ពុំមានឆន្ទៈមកផ្តល់សក្ខីកម្មនៅដំណាក់កាលស៊ើបសួរក៏ដោយ ក៏ពុំមានការបញ្ជាក់ថា ហេង សំរិន បានរក្សាគោលជំហរនេះដដែល នៅពេលរឿងក្តីជាក់ស្តែងបានមកដល់ដំណាក់កាលជំនុំជម្រះ។ ផ្ទុយទៅវិញ គេអាចសន្មតបានថា អ្នកនយោបាយនាំមុខគេរបស់កម្ពុជា ពុំស្ទាក់ស្ទើរក្នុងការរួមចំណែកបំពេញអាណត្តិរបស់ អ.វ.ត.ក. ដែលជាស្ថាប័នមួយបង្កើតឡើងដោយច្បាប់ដែលបានអនុម័តដោយសភាជាតិកម្ពុជាតែមួយ ហើយគាត់ជាប្រធាន។

១៤៨.អាស្រ័យហេតុនេះ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងគប្បីប្រើប្រែទទួលបានការចូលខ្លួនរបស់សាក្សី ហេង សំរិន មកផ្តល់សក្ខីកម្មនៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះ។ មានតែក្នុងករណីដែល ហេង សំរិន បដិសេធមិនឆ្លើយតបទៅនឹងដីកាកោះប៉ុណ្ណោះ ដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងត្រូវប្រើប្រាស់វិធានការចាប់បង្ខំ ហើយប្រសិនបើសាក្សីយកអភ័យឯកសិទ្ធិសភាមកប្រើប្រាស់ នោះអង្គជំនុំជម្រះត្រូវសម្រេចអំពីផលប៉ះពាល់នៃការប្រើប្រាស់អភ័យឯកសិទ្ធិទៅលើការអនុវត្តវិធានការនោះ។ មានតែក្នុងករណីដែលបង្ហាញថា ពុំអាចមានលទ្ធភាពទទួលបានសក្ខីកម្មពីសាក្សី ហេង សំរិន ទាល់តែសោះ ឬអាចទទួលបានក្នុងពេលវេលាពុំសមស្របប៉ុណ្ណោះ ដែលសំណើសុំនេះត្រូវបដិសេធចោលដោយសមហេតុផល តាមវិធាន ៨៧(៣-ខ) នៃវិធានផ្ទៃក្នុង។

១៤៩.ទាក់ទងទៅនឹងលទ្ធភាពដែលបង្កឱ្យមានការពន្យារពេលនេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា បញ្ហាថាតើ ហេង សំរិន គប្បីចូលបង្ហាញខ្លួននៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ដែរ ឬយ៉ាងណានោះ ត្រូវបានដឹងនៅពេលរឿងក្តីនេះបានមកដល់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង។ នួន ជា បានស្នើសុំឱ្យកោះហៅ ហេង សំរិន មកធ្វើជាសាក្សីនៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងជាលើកដំបូងនៅក្នុងខែ កុម្ភៈ ឆ្នាំ ២០១១³⁶⁰ និងបន្ទាប់មកបានលើកសំណើនេះជាច្រើនលើកច្រើនសា។ ប៉ុន្តែផ្ទុយទៅវិញ អស់រយៈពេលបីឆ្នាំកន្លះគិតចាប់ពីសំណើលើកទីមួយនេះ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានចេញសេចក្តីសម្រេចមួយលើសំណើនេះនៅក្នុងខែសីហា ឆ្នាំ ២០១៤ ប៉ុណ្ណោះ។ នេះពុំមានការបញ្ជាក់ថា បញ្ហានៃការចូលបង្ហាញខ្លួនរបស់ ហេង សំរិន

³⁵⁹ សាលដីកាលើបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍ប្រឆាំងនឹងដីកាសម្រេចលើសំណើសុំកោះហៅសាក្សី (D314/2/7 D314/1/8) កថាខណ្ឌ ៦៨។
³⁶⁰ ឧបសម្ព័ន្ធទៅនឹងសេចក្តីសង្ខេបរបស់ នួន ជា អំពីសាក្សីដែលបានស្នើឡើង (E9/10.1) ទំព័រ ៦៨។

ក្នុងនាមជាសាក្សី ត្រូវបានដោះស្រាយនៅក្នុងពេលនោះឡើយ។ អាស្រ័យហេតុនេះ ការសន្និដ្ឋានណាមួយរបស់ មតិភាគច្រើនទៅលើការពន្យារពេលជាសក្តានុពលនោះ ពុំជាប់ពាក់ព័ន្ធ និងពុំអាចធ្វើយុត្តិកម្មបានឡើយ។ អាស្រ័យហេតុនេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលអាចសន្និដ្ឋានថា ការប្រើប្រាស់ឆន្ទានុសិទ្ធិរបស់អង្គជំនុំជម្រះ សាលាដំបូងទាក់ទងទៅនឹងសំណើសុំឱ្យកោះហៅសាក្សី ហេង សំរិន ពុំសមហេតុផលឡើយ និងមានកំហុស។

១៥០. ទោះជាយ៉ាងណាក្តី អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរំលឹកថា ដូចបានលើកឡើងខាងលើ ជាពិសេសប្រសិន បើមានសាក្សី ឬភស្តុតាងមួយចំនួនទាក់ទងទៅនឹងកម្មវត្ថុនៃអង្គហេតុដូចគ្នា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងអាច សម្រេចមិនកោះហៅទាំងអស់ឡើយ ប៉ុន្តែអាចកោះហៅត្រឹមតែសាក្សីណាដែលមានការពាក់ព័ន្ធច្រើនបំផុតនៅ ក្នុងរឿងក្តីចំពោះមុខប៉ុណ្ណោះ³⁶¹។

១៥១. នួន ជា បានលើកឡើងថា ហេង សំរិន គឺ “ជាសាក្សីសំខាន់បំផុត” ទាក់ទងទៅនឹងការជម្លៀសចេញពីទី ក្រុងភ្នំពេញ និងព្រឹត្តិការណ៍នៅទួលពោធិ៍ជ្រៃ³⁶²។ ដោយសារ ហេង សំរិន ទទួលបន្ទុកកងរវរសេនាធិលេខ ១២៦ នៃកងពលធិលេខ ១ ក្នុងភូមិភាគបូព៌ា និងជាអនុមេបញ្ជាការកងពលធិលេខ ១ នួន ជា បានអះអាងថា ហេង សំរិន ប្រាកដជា “បានដឹងដោយផ្ទាល់” ពីបទបញ្ជារបស់កម្មាភិបាលថ្នាក់កំពូលទាក់ទងទៅនឹងការជម្លៀស និងទាក់ទងទៅនឹង “ជម្លោះរវាងភូមិភាគ និងភូមិភាគក្នុងចំណោមកងកម្លាំងដែលបានរំដោះទីក្រុងភ្នំពេញ”³⁶³។ លើសពីនេះទៀត នួន ជា បានអះអាងថា សក្ខីកម្មរបស់ ហេង សំរិន អាចនឹងដោះបន្ទុកដោយផ្អែកលើបទ សម្ភាសន៍របស់ Ben KIERNAN ជាមួយ ហេង សំរិន។ ជាពិសេស នួន ជា បានលើកឡើងថា យោងតាម កំណត់ហេតុនៃបទសម្ភាសន៍ ហេង សំរិន បានអះអាងថា នៅពេលប្រជុំក្នុងទីក្រុងភ្នំពេញកាលពីខែ ឧសភា ឆ្នាំ ១៩៧៥ នួន ជា បានប្រើប្រាស់ពាក្យមួយទាក់ទងទៅនឹងគោលនយោបាយរបស់ ប.ក.ក. ចំពោះអ្នករដ្ឋការ និង ទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរថា គប្បី “ដកអ្នកទាំងនេះចេញពីក្របខ័ណ្ឌ” ប៉ុន្តែពុំមែនឱ្យសម្លាប់នោះទេ។ ជា ការឆ្លើយតប សហព្រះរាជអាជ្ញាបានអះអាងថា សក្ខីកម្មរបស់ ហេង សំរិន ពុំមានអ្វីប្លែក និងពុំមែនជាភស្តុ តាងដោះបន្ទុកនោះទេ³⁶⁴។

³⁶¹ សូមមើលទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានេះ សេចក្តីសម្រេចស្ថាពរស្តីពីសាក្សី (E312) កថាខណ្ឌ ៩៦។

³⁶² សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៥៩។

³⁶³ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៥៩, ៦៤ (ជើងទំព័រ ១៥១)។

³⁶⁴ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៣៨។

១៥២. ដំបូង អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា ពុំមានការបញ្ជាក់ណាមួយដែលថា ហេង សំរិន បានទទួលព័ត៌មានទាក់ទងទៅនឹងការជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញដែលសាក្សីដទៃទៀតពុំបានដឹងនោះឡើយ។ បើទោះបីគាត់ជាមេបញ្ជាការកងរវសេនាធំលេខ ១២៦ និងជាអនុមេបញ្ជាការកងពលធំលេខ ១ នៅក្នុងអំឡុងពេលជាប់ពាក់ព័ន្ធនោះក៏ដោយ ក៏គាត់បានទទួលបទបញ្ជាពី ថ័ន្ទ ចក្រី ជាមេបញ្ជាការកងពលធំដែលត្រូវរាយការណ៍ទៅលេខាភូមិភាគ ដូចដែល នួន ជា បានទទួលស្គាល់³⁶⁵។ នៅក្នុងសំណុំរឿង ពុំមានការបញ្ជាក់ថា គាត់មានទំនាក់ទំនងដោយផ្ទាល់ទៅនឹងសេចក្តីណែនាំ ឬបទបញ្ជាដែលចេញពីមជ្ឈមហាសន្និសីទនោះទេ ផ្ទុយទៅវិញ ព័ត៌មាននេះត្រូវបានបញ្ជូនបន្តមកឱ្យ នួន ជា តាមរយៈមេបញ្ជាការកងពលរបស់គាត់³⁶⁶ ដែលស៊ីសង្វាក់ជាមួយនឹងខ្សែបណ្តាញនៃការទំនាក់ទំនង ដែលបានអះអាងដោយអតីតមេបញ្ជាការកងរវសេនាធំម្នាក់ដែលបានមកផ្តល់សក្ខីកម្មនៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង³⁶⁷។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលក៏កត់

³⁶⁵ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៦៣។

³⁶⁶ កំណត់ហេតុនៃកិច្ចសម្ភាសន៍វាយសាឡើងវិញរបស់ KIERNAN ឯកសារលេខ E3/1568 ថ្ងៃទី ៣០ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ១៩៩១ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00713946 (ហេង សំរិន បានអះអាងថា គាត់មិនបានចូលរួមផ្ទាល់នៅក្នុងកិច្ចប្រជុំដែលមជ្ឈមហាសន្និសីទបានផ្តល់ការណែនាំពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការរាយប្រហារ និងការជម្លៀសទីក្រុងភ្នំពេញដោយផ្ទាល់នោះទេ ប៉ុន្តែគាត់ត្រូវបានប្រាប់ត្រួសៗដោយមេបញ្ជាការកងពលធំរបស់គាត់ គឺចក្រី)។ សូមមើលផងដែរផងដែរ កំណត់ហេតុនៃកិច្ចសម្ភាសន៍វាយសាឡើងវិញរបស់ KIERNAN ឯកសារលេខ E3/1568 ថ្ងៃទី ៣០ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ១៩៩១ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00713956-7 (បានអះអាងថា ក្រៅពីនៅក្នុងកិច្ចប្រជុំប្រជាហែលក្នុងថ្ងៃទី ២០ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ១៩៧៥ គាត់ធ្លាប់បានជួប ប៉ុល ពត ម្តងទៀតប៉ុណ្ណោះ ក្នុងពេល“ប្រជុំធំ”ក្នុងឆ្នាំ ១៩៧៧)។ តាមការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះ ចំណុចនេះផ្ទុយគ្នាទៅនឹងសម្មតិកម្មដែលថា ហេង សំរិន មានទំនាក់ទំនងផ្ទាល់ជាមួយនឹងមជ្ឈមហាសន្និសីទនៅពេលជម្លៀសនោះ។

³⁶⁷ សាក្សី មាស រឿន ដែលប្រហាក់ប្រហែលនឹង ហេង សំរិន ដែរ គឺជាមេបញ្ជាការកងរវសេនាធំទទួលបន្ទុកលើទាហាន ៦០០ នាក់នៅក្នុងអំឡុងពេលរាយប្រហារទីក្រុងភ្នំពេញ។ សូមមើល ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៣ ខែ តុលា ឆ្នាំ ២០១២ (មាស រឿន) ឯកសារលេខ E1/129.1 ទំព័រ ៧១, ៧៦, ៧៨។ គាត់បានផ្តល់សក្ខីកម្មថា គាត់បានទទួលបទបញ្ជាពីមេបញ្ជាការកងពល I ដែលរាយការណ៍ផ្ទាល់ទៅលេខាភូមិភាគ និងថា អ្វីដែលគាត់បានដឹងគឺត្រឹមកម្រិតភូមិភាគ។ សូមមើល ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៣ ខែ តុលា ឆ្នាំ ២០១២ (មាស រឿន) ឯកសារលេខ E1/129.1 ទំព័រ ៧២ ដល់ ៧៩ និងប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៤ ខែ តុលា ឆ្នាំ ២០១២ (មាស រឿន) ឯកសារលេខ E1/130.1 ទំព័រ ១៨ និងប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៩ ខែ តុលា ឆ្នាំ ២០១២ (មាស រឿន) ឯកសារលេខ E1/132.1 ទំព័រ ១០។ គាត់បានបញ្ជាក់ថា គាត់ពិតជាបានទទួលផែនការរាយប្រហារទីក្រុងភ្នំពេញពីមេបញ្ជាការកងពលធំ ដែលបានទទួលក្នុងអំឡុងពេលប្រជុំដែលដឹកនាំដោយ នួន ជា។ សូមមើល ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៣ ខែ តុលា ឆ្នាំ ២០១២ (មាស រឿន) ឯកសារលេខ E1/129.1 ទំព័រ ៧៤ និងប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៤ ខែ តុលា ឆ្នាំ ២០១២ (មាស រឿន) ឯកសារលេខ E1/130.1 ទំព័រ ៧៣។ អ៊ុង រ៉ែន ដែលជាមេបញ្ជាការកងរវសេនាធំ បានអះអាងថា គាត់ពុំបានដឹងអំពីទំនាក់ទំនងរវាងមេបញ្ជាការកងពលធំ និងថ្នាក់លើឡើយ។ សូមមើល ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី

សម្គាល់ផងដែរថា មន្ត្រីយោធាដែលបានបង្ហាញខ្លួនជាសាក្សីនៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ជាក់ស្តែង ត្រូវបានសួរដេញដោលយ៉ាងទូលំទូលាយទាក់ទងទៅនឹងបទបញ្ជា ដែលត្រូវបានធ្វើឡើងពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការវាយ ប្រហារ និងការជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ³⁶⁸។ ដូច្នេះ ពុំមែនមានតែសក្ខីកម្មរបស់ ហេង សំរិន តែ មួយគត់នោះឡើយ។ ទីពីរ ផ្អែកតាម នួន ជា បានឱ្យដឹងថា តម្លៃស្នូលនៃសក្ខីកម្មរបស់ ហេង សំរិន គឺថា គាត់ “បានចូលរួមយ៉ាងសកម្ម”នៅក្នុងជម្លោះរវាងភូមិភាគ និងមជ្ឈិម និងរវាងភូមិភាគ និងភូមិភាគ“ដែលចាប់ផ្តើម

០៩ ខែ មករា ឆ្នាំ ២០១៣ (អ៊ុង វ៉ែន) ឯកសារលេខ E1/157.1 ទំព័រ ៥០។ សូមមើលផងដែរ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២០ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៣ (អៀង ផាន) ឯកសារលេខ E1/193.1 ទំព័រ ៦, ១០, ១១ (អៀង ផាន ដែលជាមេបញ្ជាការនៃកងវរសេនាតូច បានអះអាង ថា មេបញ្ជាការកងពលតូច និងកងពលធំត្រូវបានតម្រូវឱ្យចូលរួមប្រជុំតែនៅក្នុងកម្រិតភូមិភាគប៉ុណ្ណោះ)។

³⁶⁸ សូមមើលឧ. ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៤ ខែ តុលា ឆ្នាំ ២០១២ (មាស រឿន) ឯកសារលេខ E1/130.1 ទំព័រ ៩ (មាស រឿន ត្រូវបាន សួរ ថា តើបទបញ្ជានោះជាបទបញ្ជាអ្វីនៅក្នុងកិច្ចប្រជុំដែលគាត់បានចូលរួមនោះ)។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៨ ខែ តុលា ឆ្នាំ ២០១២ (មាស រឿន) ឯកសារលេខ E1/131.1 ទំព័រ ៧០ (គាត់ត្រូវបានសួរអំពីបទបញ្ជាដទៃទៀតដែលបានទទួលទាក់ទងទៅនឹងការវាយ ប្រហារទីក្រុងភ្នំពេញ)។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៩ ខែ មករា ឆ្នាំ ២០១៣ (អ៊ុង វ៉ែន) ឯកសារលេខ E1/157.1 ទំព័រ ២៧ ដល់ ២៨, ៣៣។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ១០ ខែ មករា ឆ្នាំ ២០១៣ (អ៊ុង វ៉ែន) ឯកសារលេខ E1/158.1 ទំព័រ ៣៩ ដល់ ៤១ (អ៊ុង វ៉ែន ត្រូវបានសួរ អំពីការជម្លៀស និងបទបញ្ជាដែលគាត់បានដឹងថា ចេញទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានោះ)។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២០ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៣ (អៀង ផាន) ឯកសារលេខ E1/193.1 ទំព័រ ១០ ដល់ ១២, ១៤ (អៀង ផាន ត្រូវបានសួរសំណួរអំពីបទបញ្ជាឱ្យជម្លៀសប្រជាជន ចេញពីទីក្រុង និងមូលហេតុ)។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ១១ ខែ មករា ឆ្នាំ ២០១៣ (ឆោម សែ) ឯកសារលេខ E1/159.1 ទំព័រ ៣៤, ៣៥, ៤៩, ៥៣ ដល់ ៥៤។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៨ ខែ មេសា ឆ្នាំ ២០១៣ (ឆោម សែ) ឯកសារលេខ E1/177.1 ទំព័រ ៥៣ ដល់ ៥៤, ៦៣, ៦៧ ដល់ ៦៩ (ឆោម សែ ដែលអនុមេបញ្ជាការកងពលធំមានទាហាន ១០០ នាក់ ជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការជម្លៀសទីក្រុង ភ្នំពេញ។ គាត់ត្រូវបានសួរសំណួរយ៉ាងទូលំទូលាយអំពីលក្ខណៈ និងការអនុវត្តជាក់ស្តែងនូវបទបញ្ជាដែលទទួលបានពាក់ព័ន្ធបញ្ជា នោះ)។ សូមមើលផងដែរ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៤ ខែ តុលា ឆ្នាំ ២០១២ (គង់ គីម) ឯកសារលេខ E1/138.1 ទំព័រ ៧២ និង ៨៤ ដល់ ៨៥។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៥ ខែ តុលា ឆ្នាំ ២០១២ (គង់ គីម) ឯកសារលេខ E1/139.1 ទំព័រ ៤ ដល់ ៥ (គង់ គីម បាន អះអាងថា គាត់ជាកូនទាហានក្នុងអំឡុងពេលនៃការវាយប្រហារទីក្រុងភ្នំពេញ បន្ទាប់មកត្រូវបានតម្កើងជាប្រធានកងនៅពេលទីក្រុង ស្ថិតក្រោមការកាន់កាប់)។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៤ ខែ តុលា ឆ្នាំ ២០១២ (គង់ គីម) ឯកសារលេខ E1/138.1 ទំព័រ ៧២ ដល់ ៧៦, ៨៤ ដល់ ៨៦ និងប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៥ ខែ តុលា ឆ្នាំ ២០១២ (គង់ គីម) ឯកសារលេខ E1/139.1 ទំព័រ ៥ ដល់ ៦, ៨, ៤៣ ដល់ ៤៧ (គង់ គីម ត្រូវបានសួរសំណួរជាក់លាក់ និងប្រភពនៃបទបញ្ជាដែលបានទទួល រួមមានបណ្តាញនៃការបញ្ជា និងមន្ត្រីដែលជាអ្នក រាយការណ៍)។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៥ ខែ វិច្ឆិកា ឆ្នាំ ២០១១ (ស៊ី ជា) ឯកសារលេខ E1/140.1 ទំព័រ ៩, ១០ ដល់ ១១, ១៣, ១៩ ដល់ ២២, ៣៨, ៣៩, ៤៤, ៥៥ និង ៥៩ (ស៊ី ជា ដែលជាកូនទាហានសាមញ្ញ ត្រូវបានសួរសំណួរអំពីខ្លឹមសារ និងប្រភពនៃបទបញ្ជា ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការជម្លៀសនោះ)។

តាំងពីដើមឆ្នាំ ១៩៧៣ និងបន្តរហូតដល់ថ្ងៃចូលទីក្រុងភ្នំពេញ³⁶⁹។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី អង្គជំនុំជម្រះតុលាការ កំពូលសង្កេតឃើញថា បើទោះបីជាការរៀបរាប់របស់ ហេង សំរិន ឃើញថា មានអត្ថិភាពនៃភាពជាសត្រូវនឹង គ្នា ក្នុងកម្រិតមួយរវាងភូមិភាគនិងភូមិភាគចាប់តាំងពីឆ្នាំ ១៩៧៣³⁷⁰ក៏ដោយ ក៏ ហេង សំរិន បានលើកឡើង ម្តងហើយម្តងទៀតយ៉ាងច្បាស់ថា ពុំមានសកម្មភាពបះបោរធំដុំបានកើតឡើងប្រឆាំងនឹងមជ្ឈមណ្ឌលនៅមុនខែ សីហា ឆ្នាំ ១៩៧៨ ឡើយ កុំថាដល់ទៅមានការប្រឆាំងនឹងបទបញ្ជារបស់បក្សនោះ³⁷¹។ យោងតាមកំណត់

³⁶⁹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៥៩ និង ៦៤។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ថា នួន ជា មានកំហុស នៅពេលបញ្ជាក់ថា Stephen HEDER “បានយល់ស្រប” ថា ហេង សំរិន “បានប្រឆាំងនឹងកងទ័ពដែលគាំទ្រមជ្ឈមណ្ឌល” ក្នុងខែ មេ សា ឆ្នាំ ១៩៧៥ (*អង្គប្រជុំសំណើទីប្រាំមួយរបស់* នួន ជា សុំកោះហៅ ហេង សំរិន (E236/5/1/1) កថាខណ្ឌ ១៤ *ជាមួយនឹងប្រតិចារិក* ចុះថ្ងៃទី ១៦ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០១៣ (Stephen HEDER) ឯកសារលេខ E1/224.1 ទំព័រ ៧៣ ដល់ ៧៥)។ *សូមមើលផងដែរ* សារ ណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ២៤២ និងជើងទំព័រ ៦៧៤ បានអះអាងថា ការបែកបាក់ដែលដឹកនាំដោយលេខាភូមិភាគ ពាយ័ព្យ រស់ ញឹម(ញឹម រស់) ទំនងជាមានផែនការបះបោរប្រដាប់អាវុធប្រឆាំងនឹង ប៉ុល ពត តាំងពីដើមឆ្នាំ ១៩៧៥។ ការអះអាង នេះផ្អែកលើព័ត៌មានដែលថា នៅក្នុងឆ្នាំ ១៩៧៥ ទាត់ ជឿន បានសាងសង់ឃ្លាំងទុកអាវុធសម្រាប់ដែលវិបល្លាសបានពីទាហាន លន់ ន ល់។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី ទាត់ទងទៅនឹងបញ្ហានេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានសង្កេតលើសក្ខីកម្មរបស់ ទាត់ ជឿន នៅពេលផ្តល់សក្ខីកម្មចំពោះមុខខ្លួន ដោយគាត់បានបដិសេធថា អាវុធនោះត្រូវបានប្រមូលក្នុងគោលបំណងប្រើប្រាស់ក្នុងពេលបះបោរប្រឆាំង នឹងមជ្ឈមណ្ឌលឡើយ។ *សូមមើល* ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៦ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០១៥ (ទាត់ ជឿន) ឯកសារលេខ F1/3.1 ទំព័រ ២០, ២៣ ដល់ ២៤។

³⁷⁰ កំណត់ហេតុនៃកិច្ចសម្ភាសន៍វាយសារឡើងវិញរបស់ KIERNAN ឯកសារលេខ E3/1568 ថ្ងៃទី ៣០ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ១៩៩១ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00713952-3 (ពិពណ៌នាអំពីការប៉ះទង្គិចរវាងកងទ័ពភូមិភាគបូព៌ាជាមួយនឹងនិរតីកើតឡើងឆ្នាំ ១៩៧៣)។ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00713949-52 (រៀបរាប់តាមរយៈពាក្យពេចន៍ពុំច្បាស់លាស់ថា “ការបះបោរប្រឆាំងនឹង ប៉ុល ពត”ក្នុងឆ្នាំ ១៩៧៤ ក្នុង កោះកុង)។ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00713946-7 (រំលឹកថា ដោយសារការគ្រប់គ្រងទីក្រុងភ្នំពេញ ត្រូវបានបែងចែកក្នុងចំណោមកងវង្ស ងៗ ទាហានពុំត្រូវបានអនុញ្ញាតឱ្យចូលតំបន់របស់កងដទៃឡើយ និងថា ពេលគាត់ព្យាយាមចូលទៅតំបន់ដទៃ គេគំរាមចាប់ខ្លួនគាត់)។

³⁷¹ កំណត់ហេតុនៃកិច្ចសម្ភាសន៍វាយសារឡើងវិញរបស់ KIERNAN ឯកសារលេខ E3/1568 ថ្ងៃទី ៣០ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ១៩៩១ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00713959-60, 0071394-5 (អះអាងថា ការបះបោរប្រឆាំងនឹងកងទ័ពរបស់ ប៉ុល ពត ចាប់ផ្តើមនៅថ្ងៃទី ២៥ ខែ សីហា ឆ្នាំ ១៩៧៨), 00713961, 00713962-3, 00713965, 00713974-5 (បញ្ជាក់ថា បើទោះបីជាគាត់ និងអ្នកដទៃទៀតបាន រក្សាទុកតាមគោលនយោបាយរបស់បក្សចាប់តាំងពីឆ្នាំ ១៩៧៥ ក៏ដោយ ក៏ទើបតែត្រឹមខែ កញ្ញា ដល់ តុលា ឆ្នាំ ១៩៧៦ ប៉ុណ្ណោះ នៅ ពេលថ្នាក់ដឹកនាំបានកែប្រែលក្ខន្តិកៈរបស់ ប.ក.ក. ដែលពួកគាត់ចាត់ទុកសកម្មភាពរបស់ ប៉ុល ពត ថា មិនល្អ និងដូចជាអ្វីនោះ និង គ្រប់កាលៈទេសៈទាំងអស់ ក្នុងឆ្នាំ ១៩៧៦ ដល់ ១៩៧៧ ពួកគាត់ពុំហាននិយាយអ្វីសោះ។ ពួកគាត់បានធ្វើការតស៊ូស្ងាត់ៗ ប៉ុន្តែ “នៅ ពេលនោះវាមានសភាពតឹងរឹង និងវិតត្បិតខ្លាំង ពុំមានឱកាសដើម្បីក្រោកតស៊ូឡើយ” ដូច្នេះ ពួកគាត់ចាំតែឱកាសបះបោរប៉ុណ្ណោះ)។ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00713990 (សាកស្តាយថា គាត់ទើបបានដឹងអំពីរបស់ ប៉ុល ពត ចាប់ពីឆ្នាំ ១៩៧៦ តែកន្លងមក ហេង សំរិន ពុំ

ហេតុនៃបទសម្ភាសន៍របស់ ហេង សំរិន យ៉ាងហោចណាស់ដល់ខែ កញ្ញា ឆ្នាំ ១៩៧៧ “គ្មាននរណាម្នាក់”រួមទាំងរូបគាត់ និង សោ ភឹម ផងដែរនោះ“ហ៊ាន”ជំទាស់ទៅនឹងសេចក្តីណែនាំដែលចេញដោយមជ្ឈមហាសន្និបាតបក្សឡើយ បើហ៊ាន“គេប្រាកដជាសម្លាប់ចោល”³⁷²។ ដូច្នេះ បើទោះបីជាអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពុំបានបដិសេធការជាប់ពាក់ព័ន្ធតាមសេចក្តីបញ្ជាក់ដំបូងនៃសក្ខីកម្មដែលថា ហេង សំរិន អាចមកផ្តល់ទាក់ទងទៅនឹងអង្គហេតុចំណុចនេះក៏ដោយ ក៏តាមសេចក្តីបញ្ជាក់ដំបូង ពុំទំនងជាថា សក្ខីកម្មរបស់គាត់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងបញ្ហានេះ អាចជាភស្តុតាងដោះស្រាយបន្ទុកនោះឡើយ។

១៥៣.ចុងក្រោយ នួន ជា បានអះអាងថា កំណត់ហេតុនៃបទសម្ភាសន៍របស់ ហេង សំរិន គឺ“ជាភស្តុតាងផ្ទាល់តែមួយគត់ដែលអាចបញ្ជាក់អំពី“ចេតនា”របស់គាត់ទាក់ទងទៅនឹងការប្រព្រឹត្តចំពោះអ្នករដ្ឋការ និងទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ”³⁷³។ នួន ជា បានចង្អុលបង្ហាញទៅលើការអះអាងរបស់ ហេង សំរិន ដែលថា នៅក្នុងកិច្ចប្រជុំនៅទីក្រុងភ្នំពេញដែលបានប្រព្រឹត្តឡើងប្រហែលជានៅថ្ងៃទី ២០ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ១៩៧៥ ដើម្បីផ្សព្វផ្សាយពីគោលជំហរផ្នែកនយោបាយរបស់ ប.ក.ក. នួន ជា បានប្រើប្រាស់ពាក្យ“កម្ចាត់”ក្នុងការពិពណ៌នាគោលនយោបាយពាក់ព័ន្ធទៅនឹងអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ³⁷⁴។ ហេង សំរិន បានយល់ច្បាស់ថា ពាក្យនេះ គឺមានន័យថា “មិនត្រូវទុកពួកគេឱ្យនៅក្នុងក្របខ័ណ្ឌទៀតឡើយ” និងបានបញ្ជាក់ថា វាគឺនៅពេលប្រជុំ

ហ៊ានរើបម្រះ ពីព្រោះបើទោះបីជាមានការសង្ស័យពីដំបូងក៏ដោយ គាត់នៅតែ“ជឿលើបក្ស”) ERN (ភាសាខ្មែរ) 00713974 (បានអះអាងថា ចាប់តាំងពីពេលគាត់ដឹងថា “ប៉ុល ពត ជាជនក្បត់”ក្នុងឆ្នាំ ១៩៧៦ គាត់បានព្យាយាមរើបម្រះប្រឆាំងនឹង“វិធានការ”ចេញពីថ្នាក់ដឹកនាំ ប៉ុន្តែពុំទាន់មានលទ្ធភាពធ្វើដូច្នោះឡើយ) ERN (ភាសាខ្មែរ) 00713974-7, 00713979-80, 00713992 (បង្ហាញថា លេខាធិការកិច្ចការ ហេង សំរិន ដែលមជ្ឈមហាសន្និបាតបក្សបានសង្ស័យថា គាត់បង្កចលនាបះបោរ បាននិយាយក្នុងឆ្នាំ ១៩៧៧ ថា ចលនាតស៊ូពុំគួរឱ្យ“វាយប្រហារមិត្ត” តែគួរឱ្យ“ស្តាប់តាមបទបញ្ជា”របស់បក្សយ៉ាងហោចណាស់បានមួយរយៈ ក្រោយមកក្នុងឆ្នាំ ១៩៧៨ សោ ភឹម “នៅតែពុំមានជំហរច្បាស់លាស់” និង“នៅតែជឿលើ ប៉ុល ពត” ដូច្នេះក៏បានបញ្ឈប់ផែនការបះបោររើបម្រះ)។ ការរៀបរាប់របស់ ជា ស៊ីម ក្នុងឆ្នាំ ១៩៩១ ផ្អែកតាមរបាយការណ៍របស់ Ben KIERNAN បានយល់ស្របជាមួយនឹងទិដ្ឋភាពជាច្រើននៃចម្លើយរបស់ ហេង សំរិន។ សូមមើល កំហត់ហេតុនៃកិច្ចសម្ភាសន៍វាយសាឡើងវិញរបស់ KIERNAN សារលេខ E3/1568 ចុះថ្ងៃទី ៣០ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ១៩៩១ ឯក ERN (ភាសាខ្មែរ) 00713946។

³⁷² កំហត់ហេតុនៃកិច្ចសម្ភាសន៍សរសេរដោយដៃរបស់ KIERNAN ឯកសារលេខ E3/5593 ថ្ងៃទី ០៣ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ១៩៩១ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00713939។

³⁷³ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៥៩។

³⁷⁴ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៥៩ យោងទៅលើកំហត់ហេតុនៃកិច្ចសម្ភាសន៍វាយសាឡើងវិញរបស់ KIERNAN ឯកសារលេខ E3/1568 ថ្ងៃទី ៣០ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ១៩៩១ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00713955។

នោះពុំបានប្រើប្រាស់ពាក្យ“កម្ទេច”ដែលមានន័យថា ធ្វើឱ្យខ្ទេច ឬសម្លាប់ឡើយ³⁷⁵។ នួន ជា ក៏បានលើកឡើង បន្ថែមទៀតថា គោលនយោបាយដែលបានលើកឡើងនៅពេលប្រជុំក្នុងខែ ឧសភា ឆ្នាំ ១៩៧៥ នោះ“ជាប់ពាក់ ព័ន្ធទៅនឹងមេដឹកនាំ នៃរដ្ឋាភិបាលនៃសាធារណរដ្ឋខ្មែរតែប៉ុណ្ណោះ” ដូចការអះអាងរបស់ ហេង សំរិន និង ជា ស៊ីម នៅក្នុងបទសម្ភាសន៍នោះ³⁷⁶។

១៥៤.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា កំណត់ហេតុនៃបទសម្ភាសន៍បានលើកឡើងនូវបញ្ហា ជាច្រើនពាក់ព័ន្ធទៅនឹងបទចោទនៅក្នុងសំណុំរឿង ០០២/០១³⁷⁷ ដែលបញ្ហាមួយចំនួនគួរបានបញ្ជាក់តាមរយៈ

³⁷⁵ កំណត់ហេតុនៃកិច្ចសម្ភាសន៍វាយសាឡើងវិញរបស់ KIERNAN ឯកសារលេខ E3/1568 ថ្ងៃទី ៣០ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ១៩៩១ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00713955។

³⁷⁶ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៦៧ យោងទៅលើថ្ងៃទី ៣០ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ១៩៩១ឯកសារលេខ E3/1568 ថ្ងៃទី ៣០ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ១៩៩១ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00713955 (ហេង សំរិន) និង ERN (ភាសាខ្មែរ) 00713927-8 (ជា ស៊ីម)។

³⁷⁷ ជាដំបូង ពុំមានភាពច្បាស់លាស់ថាតើ ហេង សំរិន និង ជា ស៊ីម បាននិយាយសំដៅជាក់លាក់ទៅលើ“មេដឹកនាំ”នៃរបប លន់ នល់ មិនមែនសំដៅលើទាហាន ឬមន្ត្រីរដ្ឋបាលនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ ដែរ ឬយ៉ាងណា ឬថាមានតែ Ben KIERNAN ដែលជាអ្នក សន្និដ្ឋានថា អ្នកដែលត្រូវបានគេយកសម្ភាសន៍បាននិយាយអំពីមេដឹកនាំប៉ុណ្ណោះនេះ ដោយសារនៅក្នុងកំណត់ហេតុនៃបទសម្ភាសន៍ នោះ ការសំដៅបែបនេះទំនងជាក្នុងរង្វង់ក្រចកដែលជាធម្មតាប្រើប្រាស់ដើម្បីបង្ហាញថា ជាគំនិតរបស់ Ben KIERNAN (*សូម មើល* កំណត់ហេតុនៃកិច្ចសម្ភាសន៍វាយសាឡើងវិញរបស់ KIERNAN ឯកសារលេខ E3/1568 ថ្ងៃទី ៣០ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ១៩៩១ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00713955 (ហេង សំរិន) និង ERN (ភាសាខ្មែរ) 00713927-8 (ជា ស៊ីម))។ ការសំដៅជាក់ស្តែងរបស់ ហេង សំរិន ទៅលើមេដឹកនាំនៃរបប លន់ នល់ មានភាពមន្ទិលសង្ស័យបន្ថែមទៀត ដោយសារតែជាការបកប្រែឃ្លានេះទាំងមូលរបស់ Ben KIERNAN ថា “komchat puok rattakar ching” (កម្ទេចពួករដ្ឋការចេញ) (កំណត់ហេតុនៃកិច្ចសម្ភាសន៍សរសេរដោយដែរបស់ KIERNAN ឯកសារលេខ E3/5593 ថ្ងៃទី ៣០ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ១៩៩១ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00713934) ដែលក្នុងនោះ ពាក្យ“rattakar” បកប្រែថា “អ្នករដ្ឋការនៃរបប[លន់ នល់]” ដោយគ្មានការកម្រិតជាក់លាក់ណាមួយឡើយ។ ទីពីរ ហេង សំរិន បានរំលឹកនូវពាក្យដូច គ្នាដែល នួន ជា បាននិយាយ និងអត្ថន័យត្រង់នៃពាក្យនេះ ប៉ុន្តែពុំបានពន្យល់ថា គាត់យល់យ៉ាងដូចម្តេចអំពីពាក្យនេះនៅក្នុងបរិបទ នោះឡើយ។ តាមការជាក់ស្តែង នួន ជា បានប្រើប្រាស់ពាក្យថា “komchat” ក្នុងន័យសម្រាលដើម្បីផ្តល់ជាសារដែលមាន ន័យបង្កប់ ប៉ុន្តែច្បាស់លាស់អាចយល់បានចំពោះអ្នកស្តាប់។ ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញ ថា ហេង សំរិន និង ជា ស៊ីម បាននិយាយអំពីការប្រើប្រាស់ពាក្យសម្រាលប្រហាក់ប្រហែលគ្នានេះ (*សូមមើល* កំណត់ហេតុនៃកិច្ច សម្ភាសន៍វាយសាឡើងវិញរបស់ KIERNAN ឯកសារលេខ E3/1568 ថ្ងៃទី ៣០ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ១៩៩១ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00713927- 8 (“មើលថែ”មានន័យ“សម្លាប់”) ERN (ភាសាខ្មែរ) 00713931 (“សម្រិតសម្រាំងដោយប្រុងប្រយ័ត្ន”មានន័យ“សម្លាប់”))។ ទីបី ទំនងជាមានភាពមិនស្របគ្នាផ្នែកអក្សរសាស្ត្រក្នុងចំណោមអ្នកសិក្សាលើការបកប្រែត្រឹមត្រូវនៃពាក្យ“កម្ទេច”ជាភាសាអង់គ្លេស។

Ben KIERNAN កបប្រែពាក្យ“komchat” ថា “scatter” ឬ “don’t allow them to remain in the framework” *កុំទុកឱ្យនៅក្នុង*

សក្ខីកម្មផ្ទាល់របស់ ហេង សំរិន។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ផងដែរថា លទ្ធភាពនៃការបកស្រាយ ពាក្យបើយោងតាម ហេង សំរិន ត្រូវបានប្រើប្រាស់នៅពេលប្រជុំនោះ អាចជាភស្តុតាងដោះបន្ទុក។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី កំណត់ហេតុនៃកិច្ចសម្ភាសន៍នោះ ជាក់ស្តែងត្រូវបានដាក់នៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងរួចហើយ។ មតិភាគច្រើនបានបញ្ជាក់ច្បាស់លាស់ថា កំណត់ហេតុនេះ“បានបង្ហាញគ្រប់គ្រាន់ និងអាចជឿទុកចិត្តបានថា [ហេង សំរិន] បានបញ្ជាក់នូវពាក្យនេះ និងយោបល់ណែនាំដែលមេធាវីការពារក្តី នួន ជាព្យាយាមសំអាងទៅលើនោះ”³⁷⁸។ អាស្រ័យហេតុនេះ សក្ខីកម្មរបស់ ហេង សំរិន ប្រហែលជាពុំបានផ្តល់ព័ត៌មានសំខាន់បន្ថែមសម្រាប់ជាភស្តុតាងដោះបន្ទុកទាក់ទងទៅនឹងកិច្ចប្រជុំនៅថ្ងៃទី ២០ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ១៩៧៥ ឡើយ។

១៩៩.សរុបសេចក្តីមក អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាលើការឃើញថា ការសម្រេចរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមិនកោះហៅសាក្សី ហេង សំរិន ពុំបណ្តាលឱ្យមាន“លទ្ធផលខុសឆ្គងធ្ងន់ធ្ងរនៅក្នុងកិច្ចដំណើរការនីតិវិធី”នោះឡើយ។ ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហាដែលថា ព័ត៌មានដែលមាននៅក្នុងកំណត់ហេតុនៃបទសម្ភាសន៍ អាចត្រូវបានចាត់ទុកថាជាភស្តុតាងដោះបន្ទុក ព័ត៌មាននេះត្រូវបានដាក់នៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងរួចហើយ។ បញ្ហា ថាតើអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានពិចារណាលើព័ត៌មានគ្រប់គ្រាន់ ដែរ ឬយ៉ាងណានោះ គឺជាបញ្ហាដាច់ដោយឡែក ដែលអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនឹងត្រូវដោះស្រាយដូចខាងក្រោម ជាមួយទទ្ទឹករណ៍ពាក់ព័ន្ធនៃបណ្តឹងសាទុក្ខ³⁷⁹។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូល ក្នុងករណីសមស្របនឹងត្រូវធ្វើសេចក្តីសន្និដ្ឋានជាប្រយោជន៍ដល់ជនជាប់ចោទដោយផ្អែកលើកំណត់ហេតុនៃបទសម្ភាសន៍របស់ ហេង សំរិន។

៤.ខ.២.ក.២.សាក្សី អ៊ុក ប៊ុនឈឿន

ក្របខ័ណ្ឌ (សៀវភៅរបស់ Ben KIERNAN៖ របប ប៉ុល ពត៖ ការស្វែងរកអំណាច និងប្រល័យពូជសាសន៍នៅក្នុងកម្ពុជាក្រោមរបបខ្មែរក្រហម ឆ្នាំ ១៩៧៥ ដល់ ១៩៧៩ ឯកសារលេខ E3/1593 ទំព័រ ៨៩ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00637444) ប៉ុន្តែចំណែក Stephen HEDER បានផ្តល់សក្ខីកម្មថា “កម្លាំង”មានន័យធ្ងន់ជាង“scatter” និងមានន័យថា “បំបាត់ចេញ លុបបំបាត់” ដូច្នេះស្ទើរដូចគ្នានឹងពាក្យកម្ពុជា(ពាក្យដើម)។ សូមមើល ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ១៦ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០១៣ (Stephen HEDER) ឯកសារលេខ E1/224.1 ទំព័រ ៧៨។

³⁷⁸ សេចក្តីសម្រេចស្ថាពរស្តីពីសាក្សី (E312) កថាខណ្ឌ ៩៨។

³⁷⁹ សូមមើលខាងក្រោម កថាខណ្ឌ ៨៤៦ ជាអាទិ៍។

១៥៦.ប្រវត្តិនីតិវិធីទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហា ថា តើ អ៊ុក ប៊ុនឈឿន គប្បីត្រូវបានកោះហៅ ដែរ ឬយ៉ាងណា គឺដូចគ្នា ទៅនឹងបញ្ហារបស់ ហេង សំរិន ដែរ។ សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតអន្តរជាតិបានចេញដីកាកោះក្នុងឆ្នាំ ២០០៩ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី អ៊ុក ប៊ុនឈឿន ពុំបានបង្ហាញខ្លួននៅចំពោះមុខចៅក្រមឡើយ³⁸⁰។ នួន ជា បានស្នើសុំនៅ ក្នុងដើមឆ្នាំ ២០១១ ថា អង្គជំនុំជម្រះគប្បីកោះហៅ អ៊ុក ប៊ុនឈឿន មកផ្តល់សក្ខីកម្មនៅចំពោះមុខខ្លួន និង ក្រោយមកបានលើកសំណើនេះសាជាថ្មីទៀត³⁸¹។ នៅក្នុងសេចក្តីសម្រេចស្ថាពរស្តីពីសាក្សី (E312) មតិភាគ ច្រើនសន្និដ្ឋានថា អ៊ុក ប៊ុនឈឿន ពុំគប្បីត្រូវបានកោះហៅឡើយ³⁸²។ ដោយកត់សម្គាល់ថា នួន ជា បានស្នើសុំ សក្ខីកម្មរបស់សាក្សីរូបនេះអំពីតួនាទីរបស់វៀតណាមរួចហើយ មតិភាគច្រើនបានចាត់ទុកបញ្ហានេះពុំជាប់ពាក់ ព័ន្ធទៅនឹងបទចោទឡើយ³⁸³។ ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានៃការជ្រៀតជ្រែកខាងនយោបាយដែលជាប្រធានបទមាន សក្តានុពលនៃសក្ខីកម្ម មតិភាគច្រើនរំលឹកអំពីការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលដែលថា “ពុំមាន មូលដ្ឋានក្នុងការកោះហៅសាក្សីមកផ្តល់សក្ខីកម្មលើបទចោទបែបនោះ”³⁸⁴។ ទាក់ទងទៅនឹងរចនាសម្ព័ន្ធបញ្ហា មួយផ្សេងទៀតនៅក្នុង ប.ក.ក. មតិភាគច្រើនកត់សម្គាល់ឃើញថា សាក្សីដទៃទៀតបានផ្តល់សក្ខីកម្មលើបញ្ហា នេះរួចហើយ ដូច្នេះ សក្ខីកម្មរបស់ អ៊ុក ប៊ុនឈឿន អាចជាន់គ្នាទាំងស្រុង។ ទាក់ទងទៅនឹងចម្លើយដែលធ្វើឡើង នៅក្នុងកិច្ចសម្ភាសន៍របស់ Stephen HEDER ជាមួយ អ៊ុក ប៊ុនឈឿន ដែលថា នៅក្នុងខែ កុម្ភៈ ឆ្នាំ ១៩៧៥ ផែនការត្រូវបានបង្កើតឡើង ដើម្បីសាងសង់ទីជម្រកសម្រាប់អ្នកដែលនឹងត្រូវបានជម្លៀសចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ ក្រោយពេលដួលរលំ មតិភាគច្រើនបានកត់សម្គាល់ថា កំណត់ហេតុនៃកិច្ចសម្ភាសន៍ គឺជាផ្នែកមួយនៃភស្តុតាង ដែលបានដាក់នៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះ និងអាចសំអាងទៅលើបាន។ កំណត់ហេតុជាលាយលក្ខណ៍អក្សរនេះ គឺគ្រប់គ្រាន់ផងដែរសម្រាប់ដោះស្រាយត្រង់ចំណុចដែល នួន ជា បានអះអាងថា ចម្លើយនេះជាភស្តុតាងដោះ

³⁸⁰ ដីកាកោះសាក្សី អ៊ុក ប៊ុនឈឿន ឯកសារលេខ A298/1។

³⁸¹ ឧបសម្ព័ន្ធទៅនឹងសេចក្តីសង្ខេបរបស់ នួន ជា អំពីសាក្សីដែលបានស្នើឡើង (E9/10.1) ទំព័រ ១៤៨។

³⁸² សេចក្តីសម្រេចស្ថាពរស្តីពីសាក្សី (E312) កថាខណ្ឌ ៩៩ ដល់ ១០៣។

³⁸³ សេចក្តីសម្រេចស្ថាពរស្តីពីសាក្សី (E312) កថាខណ្ឌ ១០០។

³⁸⁴ សេចក្តីសម្រេចស្ថាពរស្តីពីសាក្សី (E312) កថាខណ្ឌ ១០០ យោងទៅលើសាលដីកា *រឿងក្តី ឌុច* (001-F28) កថាខណ្ឌ ៧៩ ដល់ ៨០ (អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានយល់ឃើញថា បញ្ហា ថា តើបុគ្គលម្នាក់ គឺជា “មេដឹកនាំជាន់ខ្ពស់” ឬ “ទទួលខុសត្រូវខ្ពស់បំផុត” លើបទឧក្រិដ្ឋនៃរបបខ្មែរក្រហម ដែរ ឬយ៉ាងណា ពុំអាចជំនុំជម្រះបាននៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងនោះទេ ប៉ុន្តែត្រូវស្ថិត ក្រោមឆន្ទានុសិទ្ធិរបស់សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេត និងសហព្រះរាជអាជ្ញា)។

បន្ទុកនោះ ដូច្នេះ ពុំមានភាពចាំបាច់កោះហៅ អ៊ុក ប៊ុនឈឿន មកបញ្ជាក់លើចម្លើយនេះឡើយ³⁸⁵។ មតិភាគច្រើនបានសន្និដ្ឋានថា “បញ្ហាលំបាក និងអាចអួសបន្លាយ នឹងកើតមានទាក់ទងទៅនឹងអភ័យឯកសិទ្ធិរបស់ [អ៊ុក ប៊ុនឈឿន] ពីការចោទប្រកាន់” និងថា ពុំគួរពិចារណាលើ “បញ្ហាច្បាប់ និងការលំបាកជាក់ស្តែងដែលមិនមានភាពចាំបាច់”³⁸⁶ឡើយ។

១៥៧. មតិភាគតិចពុំយល់ស្របទៅនឹងសេចក្តីសន្និដ្ឋានរបស់មតិភាគច្រើន និងបានបង្ហាញការយល់ឃើញរបស់ខ្លួនថា អ៊ុក ប៊ុនឈឿន គប្បីត្រូវបានកោះហៅសម្រាប់មូលហេតុដូចគ្នាទៅនឹង ហេង សំរិន ដែលគប្បីត្រូវបានកោះហៅនោះដែរ³⁸⁷។ មតិភាគតិចបានកត់សម្គាល់ថា “សក្ខីកម្មរបស់ អ៊ុក ប៊ុនឈឿន ដែលជាមេដឹកនាំភូមិភាគ តាមការអះអាងរបស់ នួន ជា បានប្រយុទ្ធគ្នាជាមួយកងទ័ពមជ្ឈិមនៅចុងទសវត្សឆ្នាំ ១៩៧០ អាចផ្តល់ភស្តុតាងពាក់ព័ន្ធផ្ទាល់ និងមានតម្លៃជាភស្តុតាងអំពីសេចក្តីណែនាំនៅក្នុងខែ កុម្ភៈ ឆ្នាំ ១៩៧៥ ដែលពាក់ព័ន្ធទៅនឹងផែនការផ្តល់ទីជម្រកដល់អ្នកដែលត្រូវបានជម្លៀសចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ”³⁸⁸។

១៥៨. ដូចករណី ហេង សំរិន ដែរ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាឃើញថា ការសម្រេចរបស់មតិភាគច្រើនមិនកោះហៅសាក្សី អ៊ុក ប៊ុនឈឿន គឺជាកំហុសនៅក្នុងការប្រើប្រាស់ឆន្ទានុសិទ្ធិ ពីព្រោះបើផ្អែកតាមព័ត៌មានដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងអាចរកបាននោះ ពុំមានការបញ្ជាក់ច្បាស់លាស់ថា សាក្សីជាក់ស្តែងបានបដិសេធមិនមកផ្តល់សក្ខីកម្ម និងថា បញ្ហានេះបានបង្កឱ្យមានការពន្យារពេលដោយពុំសមហេតុផលនោះឡើយ³⁸⁹។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី ដូចករណី ហេង សំរិន ពុំមានការបញ្ជាក់ថា កំហុសផ្នែកប្រវត្តិនិតិវិធីជាក់ស្តែងបានធ្វើឱ្យប៉ះពាល់ដល់ នួន ជា និងបណ្តាលឱ្យមាន “លទ្ធផលខុសឆ្គងធ្ងន់ធ្ងរនៅក្នុងកិច្ចដំណើរការនីតិវិធី” ឡើយ។ ជាពិសេស អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរំលឹកថា នៅក្នុងកិច្ចសម្ភាសន៍ជាមួយនឹង Stephen HEDER អ៊ុក ប៊ុនឈឿន តាមការរាយការណ៍ បានអះអាងថា នៅក្នុងខែមេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥ ប៉ុល ពត បានចេញគោលនយោបាយសម្ងាត់មួយឱ្យ “បោសសម្អាតសមាសភាពទាំងអស់នៃរបប លន់ នល់” ដោយបានបញ្ជាក់នូវការកំណត់

³⁸⁵ សេចក្តីសម្រេចស្ថាពរស្តីពីសាក្សី (E312) កថាខណ្ឌ ១០១ ដល់ ១០២។

³⁸⁶ សេចក្តីសម្រេចស្ថាពរស្តីពីសាក្សី (E312) កថាខណ្ឌ ១០៣។

³⁸⁷ សេចក្តីសម្រេចស្ថាពរស្តីពីសាក្សី (E312) កថាខណ្ឌ ១០៤ ដល់ ១១១។

³⁸⁸ សេចក្តីសម្រេចស្ថាពរស្តីពីសាក្សី (E312) កថាខណ្ឌ ១០៨។

³⁸⁹ សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ១៤៧ ដល់ ១៤៩។

គោលដៅជាក់លាក់ដែលត្រូវតែ “បោសសម្អាត” ឬ “បោសឱ្យស្អាត”³⁹⁰។ ទាក់ទងទៅនឹងកិច្ចប្រជុំក្នុងខែ ឧសភា ឆ្នាំ ១៩៧៥ អ៊ុក ប៊ុនឈឿន តាមរបាយការណ៍ បានប្រកាសថា ថ្នាក់ដឹកនាំ ប.ក.ក.បានណែនាំឱ្យ “ប្រឆាំងម៉្លង ម៉ាត់ និងគាស់រំលើង” នូវរបបចាស់ខាងវិស័យ “នយោបាយសតិអារម្មណ៍ និងផ្នែកចាត់តាំង”³⁹¹។ ទាក់ទងទៅ នឹងការចូលរួមរបស់គាត់នៅក្នុងសកម្មភាពបោះបង្គោលផ្ទៃក្នុងនៅក្នុង ប.ក.ក. អង្គជំនុំជម្រះកត់សម្គាល់ឃើញថា ផ្អែកលើបទសម្ភាសន៍នេះ សកម្មភាពនេះបានកើតឡើងចាប់ពីឆ្នាំ ១៩៧៨³⁹²។ ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានៃព័ត៌មាន ដែលអាចចាត់ទុកថា ជាភស្តុតាងដោះបន្ទុក តាមការកត់សម្គាល់របស់មតិភាគច្រើន ព័ត៌មាននេះត្រូវបានដាក់ រួចហើយនៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ក្នុងទម្រង់ជាកំណត់ហេតុនៃកិច្ចសម្ភាសន៍ ដូច្នេះ ត្រូវបានយក មកពិចារណារួចរាល់ហើយ។ អាស្រ័យហេតុនេះ ទង្វើករណីនៃបណ្តឹងសាទុក្ខនេះត្រូវបដិសេធចោល។

៤.២.២.ក.៣.សាក្សី Robert LEMKIN

១៩៩. នួន ជា បានអះអាងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុស ដោយសារបានបដិសេធសំណើរបស់គាត់ ដែលសុំឱ្យកោះហៅ Robert LEMKIN ឬធ្វើចំណាត់ការស៊ើបអង្កេតដើម្បីទទួលបានឈុតខ្សែវីដេអូពីសាក្សី រូបនេះ ដែលតាមការអះអាងថា ខ្សែវីដេអូនេះអាចមានភស្តុតាងបញ្ជាក់ថា នួន ជា គ្មានការទទួលខុសត្រូវលើ ព្រឹត្តិការណ៍នៅទួលពោធិ៍ជ្រៃ³⁹³។

១៦០. ក្នុងការបដិសេធសំណើរបស់ នួន ជា សុំស្តាប់សាក្សី Robert LEMKIN ឬចាត់វិធានការស៊ើបអង្កេត អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានលើកហេតុផលដូចតទៅ៖ (i) Robert LEMKIN បានបង្ហាញពីការមិនសហការ

³⁹⁰ កិច្ចសម្ភាសន៍របស់ D-Cam ជាមួយ អ៊ុក ប៊ុនឈឿន ចុះថ្ងៃទី ០៤ ខែ សីហា ឆ្នាំ ១៩៩០ ឯកសារលេខ E3/387 ទំព័រ ៦។ អង្គជំនុំ ជម្រះតុលាការកំពូលបានកត់សម្គាល់ឃើញថា ការសង្កេតរបស់ នួន ជា ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហា ថាតើ “បោសសម្អាត” គឺជាពាក្យបក ប្រែត្រឹមត្រូវជាភាសាខ្មែរ ដែរ ឬទេ (*សូមមើល* សេចក្តីសន្និដ្ឋានបញ្ចប់កិច្ចពិភាក្សាដេញដោលរបស់ នួន ជា (E295/6/3) កថាខណ្ឌ ៣៨៦ ជើងទំព័រ ៨៣៧) និងការពិចារណាលើសក្ខីកម្មរបស់ Stephen HEDER លើចំណុចនេះ (*សូមមើល* ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ១១ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០១៣ (Stephen HEDER) ឯកសារលេខ E1/222.1 ទំព័រ ៨) យល់ឃើញថា ពាក្យ “បោសសម្អាត” និង “បោស ឱ្យស្អាត” អាចត្រូវបានចាត់ទុកជំនួសគ្នាបាននៅក្នុងបរិបទនៃអត្ថបទសម្ភាសន៍របស់ អ៊ុក ប៊ុនឈឿន។

³⁹¹ កិច្ចសម្ភាសន៍របស់ D-Cam ជាមួយ អ៊ុក ប៊ុនឈឿន ចុះថ្ងៃទី ០៤ ខែ សីហា ឆ្នាំ ១៩៩០ ឯកសារលេខ E3/387 ទំព័រ ៨។

³⁹² កិច្ចសម្ភាសន៍របស់ D-Cam ជាមួយ អ៊ុក ប៊ុនឈឿន ចុះថ្ងៃទី ០៤ ខែ សីហា ឆ្នាំ ១៩៩០ ឯកសារលេខ E3/387 ទំព័រ ២២ *ជាអាទិ៍* ។

³⁹³ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៨៣។

ជាមួយតុលាការកន្លងមក និងតាមរយៈអ៊ីមែលដែលគាត់បានផ្ញើទៅកាន់មេធាវីការពារក្តី នួន ជា កាលពីថ្ងៃទី ០៩ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០១៣ និងតាមការស្នើសុំរបស់ នួន ជា ពុំបានបញ្ជាក់ ថាគាត់បានត្រៀមខ្លួនបោះបង់នូវ បុព្វសិទ្ធិជាអ្នកសារព័ត៌មាន ដែរ ឬយ៉ាងណាឡើយ (ii) ឈុតខ្សែវីដេអូនោះជាក់ស្តែងពុំមែនទើបតែថតថ្មីៗនេះ ទេ គឺថតតាំងពីមុនខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០០៩ មកម្ល៉េះ (iii) នួន ជា បានពន្យារពេលយ៉ាងយូរក្នុងការបោះបង់ការ សន្យារក្សាការសម្ងាត់ទាក់ទងនឹងការសម្ភាសន៍របស់គាត់ជាមួយនឹង ថេត សម្បត្តិ (iv) ដោយពុំមានព័ត៌មាន ច្បាស់លាស់ទាក់ទងទៅនឹងភស្តុតាងដែលបានស្នើសុំ ដូចនេះការស៊ើបអង្កេត អាចនឹងកើតមានហានិភ័យ ដោយ សារ“ការស្វែងរកភស្តុតាងដោយគ្មានទីបញ្ចប់”ដែលនាំឱ្យអូសបន្លាយពេលវេលាដោយពុំសមស្រប (v) បើទោះ បីជាសម្ភារមានតម្លៃជាភស្តុតាងសក្តានុពលក៏ដោយ ក៏ត្រូវតែធ្វើការផ្ទឹងផ្ទែងរវាងភាពត្រឹមត្រូវនៃកិច្ចដំណើរការ នីតិវិធីជាមួយនឹងតម្រូវការចាំបាច់ក្នុងការជំនុំជម្រះឱ្យបានឆាប់រហ័សផងដែរ និង (vi) បើទោះបីជា Robert LEMKIN បានសហការជាមួយ អ.វ.ត.ក. ក៏ដោយ ក៏ត្រូវចំណាយពេលយូរសម្រាប់ការដាក់សម្ភារនេះចូល ក្នុងសំណុំរឿង ហើយតុលាការ និងភាគីក៏ត្រូវចំណាយពេលយូរ ក្នុងការមើលសម្ភារនេះផងដែរ³⁹⁴។

១៦១. ទោះបីជាផ្អែកតាមវិធាន ៨៧ នៃវិធានផ្ទៃក្នុង³⁹⁵ក៏ដោយ ក៏អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលសង្កេតឃើញថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ពុំបានធ្វើការសម្រេចឱ្យស្របទៅតាមលក្ខណៈវិនិច្ឆ័យនៃវិធាន ៨៧(៣) នៃវិធានផ្ទៃ ក្នុង ដែលចែងជាពិសេសអំពីភស្តុតាង គឺភស្តុតាង“មិនអាចរកបានក្នុងរយៈពេលសមស្របណាមួយ” “មិន ជាប់ពាក់ព័ន្ធ” ឬ“មានចេតនាពន្យារកិច្ចដំណើរការនីតិវិធី”ឡើយ។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានកត់ សម្គាល់ផងដែរថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានត្រឹមតែចោទជា“សំណួរ”ប៉ុណ្ណោះ ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហា ថាគេ ឈុតខ្សែវីដេអូនេះអាចទទួលយកបានតាមវិធាន ៨៧(៤) នៃវិធានផ្ទៃក្នុង ដែរ ឬយ៉ាងណា មានដូចជា ថាគេ នួន ជា អាចបង្ហាញថា ឈុតខ្សែវីដេអូនេះពិតជាពុំអាចរកបានមុនពេលចាប់ផ្តើមសវនាការ ដែរ ឬទេ³⁹⁶ ក្រៅពី នោះពុំបានកំណត់អ្វីផ្សេងទៀតទាក់ទងបញ្ហានេះឡើយ។

១៦២. អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសម្រេចបដិសេធពុំធ្វើការស៊ើបអង្កេតលើខ្លឹមសារជាក់លាក់ និងអត្ថិភាពនៃ ខ្សែវីដេអូដែលអាចរកបាន ដោយសារតែអង្គជំនុំជម្រះព្រួយបារម្ភអំពីការចេញសាលក្រមមិនទាន់ពេលកំណត់

³⁹⁴ សេចក្តីសម្រេចលើភស្តុតាងថ្មី ការស៊ើបសួរ និងការកោះហៅសាក្សី (E294/1) កថាខណ្ឌ ១៦ និង ១៩ ដល់ ២៤។
³⁹⁵ សេចក្តីសម្រេចលើភស្តុតាងថ្មី ការស៊ើបសួរ និងការកោះហៅសាក្សី (E294/1) កថាខណ្ឌ ១០។
³⁹⁶ សេចក្តីសម្រេចលើភស្តុតាងថ្មី ការស៊ើបសួរ និងការកោះហៅសាក្សី (E294/1) កថាខណ្ឌ ២០។

និងហានិភ័យដែលថា ការស៊ើបអង្កេតនេះពុំអាចបញ្ចប់បានក្នុងពេលសមស្របមួយ³⁹⁷។ ពាក់ព័ន្ធបញ្ហានេះ ជាបឋម អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូល ពុំយល់ស្របទៅនឹងការលើកឡើងរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងត្រង់ចំណុចដែលថា ត្រូវតែមានការផ្លឹងផ្លែងរវាងភាពត្រឹមត្រូវនៃកិច្ចដំណើរការនីតិវិធី ជាមួយនឹងតម្រូវការក្នុងការជំនុំជម្រះឱ្យបានឆាប់រហ័ស³⁹⁸។ អង្គជំនុំជម្រះនីមួយៗក្នុងតុលាការនេះ ត្រូវស្ថិតក្រោមភាពកំណត់ក្នុងការធានាថា កិច្ចដំណើរការនីតិវិធីត្រូវប្រព្រឹត្តទៅដោយត្រឹមត្រូវ និងឆាប់រហ័ស³⁹⁹។ ទិដ្ឋភាពពីរយ៉ាងដែលជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការជំនុំជម្រះប្រកបដោយយុត្តិធម៌នោះ គឺសិទ្ធិរបស់ជនជាប់ចោទក្នុងការទទួលបានការជំនុំជម្រះគ្មានការពន្យារពេលដោយមិនសមហេតុផល⁴⁰⁰ និងសិទ្ធិ“សុំឱ្យសាក្សីចូលខ្លួន និងសិទ្ធិសួរសំណួរសាក្សីក្នុងនាមខ្លួន”⁴⁰¹ ដោយពិចារណាទៅលើសិទ្ធិរបស់ជនជាប់ចោទក្នុងការទទួលបានការជំនុំជម្រះ គ្មានការពន្យារពេលដោយមិនសមហេតុផល តម្លៃភស្តុតាងដែលរំពឹងថានឹងគាំទ្របទចោទនោះ អាចត្រូវបានផ្លឹងផ្លែងឱ្យមានតុល្យភាពជាមួយនឹងពេលវេលាដែលចាំបាច់ក្នុងការទទួលបានភស្តុតាង⁴⁰²។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី សិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះគ្មានការពន្យារពេលដោយមិនសមហេតុផលនេះ ពុំបានកម្រិតសិទ្ធិរបស់ជនជាប់ចោទក្នុងការទទួលបានភស្តុតាងសម្រាប់ធ្វើជាមធ្យោបាយការពារខ្លួនឡើយ។ ប៉ុន្តែ ក្តីបារម្ភទៅអំពីដំណើរការនីតិវិធីឆាប់រហ័សបានកម្រិតសិទ្ធិរបស់ជនជាប់ចោទក្នុងការទទួលបានភស្តុតាងនេះ ដោយសារតែសំណើសុំឱ្យទទួលយកភស្តុតាងជាក់ស្តែង ពុំមានប្រយោជន៍ជាមធ្យោបាយការពារខ្លួន ដូចបានកំណត់ក្នុងវិធាន ៨៧(៣) នៃវិធានផ្ទៃក្នុង

³⁹⁷ សេចក្តីសម្រេចលើភស្តុតាងថ្មី ការស៊ើបសួរ និងការកោះហៅសាក្សី (E294/1) កថាខណ្ឌ ២៤។

³⁹⁸ សេចក្តីសម្រេចលើភស្តុតាងថ្មី ការស៊ើបសួរ និងការកោះហៅសាក្សី (E294/1) កថាខណ្ឌ ១៩។

³⁹⁹ មាត្រា ៣៣ (ថ្មី)នៃច្បាប់ អ.វ.ត.ក.។ សូមមើលផងដែរ សេចក្តីសម្រេចស្តីពីភស្តុតាងរឿងក្តី *Aleksovski* (ICTY) កថាខណ្ឌ ១៩។

⁴⁰⁰ មាត្រា ១៤(៣-គ) នៃកតិកាសញ្ញាអន្តរជាតិស្តីពីសិទ្ធិពលរដ្ឋ និងសិទ្ធិនយោបាយ។

⁴⁰¹ មាត្រា ១៤(៣-ង) នៃកតិកាសញ្ញាអន្តរជាតិស្តីពីសិទ្ធិពលរដ្ឋ និងសិទ្ធិនយោបាយធានាថា សិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះត្រឹមត្រូវរបស់ភាគី រួមបញ្ចូលសិទ្ធិបង្ហាញភស្តុតាង។ ពាក្យថា“សាក្សី”មានអត្ថន័យស្វ័យប្រវត្តិដែលត្រូវបានអនុវត្តចំពោះភស្តុតាងប្រភេទផ្សេងៗ រួមទាំងសាក្សីជំនាញ សហជនជាប់ចោទ ជនរងគ្រោះ ឬភស្តុតាងជាឯកសារ។ សូមមើល ខ. សាលក្រមរឿងក្តី *S.N. ទល់នឹងប្រទេសស្វីស* (ECtHR) កថាខណ្ឌ ៤៥។ សាលក្រមរឿងក្តី *Trofimov ទល់នឹងប្រទេសរុស្ស៊ី* (ECtHR) កថាខណ្ឌ ៣៤ ដល់ ៣៧។ សាលក្រមរឿងក្តី *Romanov ទល់នឹងប្រទេសរុស្ស៊ី* (ECtHR) កថាខណ្ឌ ៩៧។ សាលក្រមរឿងក្តី *Mirilashvili ទល់នឹងប្រទេសរុស្ស៊ី* (ECtHR) កថាខណ្ឌ ១៥៨ ដល់ ១៥៩។

⁴⁰² សូមមើលខ. សេចក្តីសម្រេចលើបណ្តឹងសាទុក្ខសុំឱ្យបើករឿងក្តីសាឡើងវិញរឿងក្តី *Gotovina* (ICTY) កថាខណ្ឌ ២៣។ សាលដីការរឿងក្តី *Čelebići* (ICTY) កថាខណ្ឌ ២៩០ ដល់ ២៩៣។

និងដោយហេតុថា ភស្តុតាងដែលស្នើឱ្យទទួលយកនោះ ពុំមានជាប់ពាក់ព័ន្ធ និងច្រំដែល ឬក៏ធ្វើឡើងក្នុងគោលបំណងអូសបន្លាយកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីតែប៉ុណ្ណោះ⁴⁰³។

១៦៣. ផ្អែកតាមការលើកឡើងខាងលើ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលសន្និដ្ឋានថា នៅក្នុងសេចក្តីសម្រេចស្តីពីការដាក់ឯកសារថ្មី ការបើកកិច្ចស៊ើបសួរ និងកោះហៅសាក្សី (E294/1) អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបកស្រាយមិនបានត្រឹមត្រូវទៅលើច្បាប់ជាធរមាន ដោយចាត់ទុកភាពឆាប់រហ័សនៃកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីនេះសំខាន់ជាងការពិចារណាទៅលើភាពត្រឹមត្រូវនៃការជំនុំជម្រះ និងសិទ្ធិទទួលបានភស្តុតាង។ បន្ថែមលើនេះទៀត អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានអនុវត្តតាមលក្ខណៈវិនិច្ឆ័យនៃវិធាន ៨៧(៣) នៃវិធានផ្ទៃក្នុង។ អាស្រ័យហេតុនេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាលើហេតុថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ពិតជាមានកំហុសផ្នែកនីតិវិធី ដោយហេតុថា បានសម្រេចមិនកោះហៅ Robert LEMKIN ឬមិនចាត់វិធានការស៊ើបអង្កេតលើឈុតខ្សែវីដេអូនេះ។

១៦៤. ដូចបានកត់សម្គាល់ខាងលើ ទោះជាយ៉ាងណាក៏ដោយ ពុំមែនរាល់កំហុសផ្នែកនីតិវិធីសុទ្ធតែបានរំលោភបំពានលើសិទ្ធិរបស់ នួន ជា ក្នុងការទទួលបានការការពារខ្លួនប្រកបដោយប្រសិទ្ធភាពនោះឡើយ។ ប៉ុន្តែ ជាការចាំបាច់ត្រូវតែធ្វើការវាយតម្លៃ ថាតើជនជាប់ចោទពិតជាបានទទួលរងផលប៉ះពាល់ដោយសារកំហុសនេះ ដែរឬយ៉ាងណា ដោយពិចារណាទៅលើកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីទាំងមូល រួមទាំងវិធានការនានាដែលបានធ្វើឡើងក្នុងអំឡុងពេលនៃកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីនៅដំណាក់កាលបណ្តឹងសាទុក្ខ។ ទាក់ទងបញ្ហានេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរំលឹកថា អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានបើកកិច្ចស៊ើបសួរបន្ថែមដើម្បីឱ្យដឹង ថាតើឈុតខ្សែវីដេអូដែលមាននៅក្នុងដែរបស់ ថេត សម្បត្តិ និង Robert LEMKIN អាចទទួលបានក្នុងពេលវេលាសមស្រប ដែរ ឬយ៉ាងណា និង ថាតើមានព័ត៌មានអ្វីខ្លះដែលអាចយកបានពីឈុតខ្សែវីដេអូនេះ⁴⁰⁴។ លទ្ធផលនៃកិច្ចស៊ើបសួរបន្ថែមដែលអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានទទួល គឺសម្ភារដែលជាប្រភពផ្ទាល់ និងមិនផ្ទាល់ មានដូចជា ប្រតិចារិករបស់ Robert LEMKIN និងកំណត់ហេតុរបស់ Robert LEMKIN ទាក់ទងទៅនឹងបទសម្ភាសន៍ដែល

⁴⁰³ សូមមើល សេចក្តីសម្រេចស្តីពីភស្តុតាងថ្មីរឿងក្តី *Galić* (ICTY) ដែលបានដកស្រង់នៅក្នុងសេចក្តីសម្រេចស្តីពីភស្តុតាងថ្មី ការស៊ើបសួរ និងការកោះហៅសាក្សី (E294/1) ជើងទំព័រ ៣៦។ សូមមើលផងដែរ សេចក្តីសម្រេចស្តីពីការបើករឿងក្តីសាឡើងវិញរឿងក្តី *Kanyabashi* (ICTR) កថាខណ្ឌ ២៣ ដល់ ២៥ (បញ្ជាក់ថា ភស្តុតាងថ្មីមានតម្លៃជាភស្តុតាង ចាំបាច់ត្រូវតែសំខាន់ជាងការប៉ះពាល់ដែលបានបង្កឡើងដោយសារការពន្យារពេលនៃកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីឆាប់រហ័ស និងត្រឹមត្រូវ និងថា កត្តាពាក់ព័ន្ធដែលត្រូវពិចារណា រួមមានដំណាក់កាលដែលការជំនុំជម្រះបានធ្វើឡើង និងសក្តានុពលសម្រាប់ការពន្យារពេលនេះ)។

⁴⁰⁴ សេចក្តីសម្រេចបណ្តោះអាសន្នទីមួយស្តីពីកិច្ចស៊ើបសួរបន្ថែម (F2/4/3) កថាខណ្ឌ ២៤ ដល់ ២៦។

Robert LEMKIN បានចាត់ទុកថា មានការបង្ហាញអំពីតួនាទីរបស់ ញឹម រស់ នៅទូលពោធិ៍ជ្រៃ និងការប៉ុនប៉ងផ្តល់រំលឹការដឹកនាំ ប.ក.ក. របស់ ប៉ុល ពត និង នួន ជា⁴⁰⁵។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានផ្តល់ឱកាសគ្រប់គ្រាន់ឱ្យភាគីធ្វើសារណាស្តីពីភាពពាក់ព័ន្ធនៃសម្ភារដែលបានផ្តល់ដោយ Robert LEMKIN ព្រមទាំងស្តីពីការភ្ជាប់ការបែកបាក់នៅក្នុង ប.ក.ក. ទៅនឹងការទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌជាលក្ខណៈបុគ្គលរបស់ នួន ជាផងដែរ⁴⁰⁶។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានសន្និដ្ឋានថា សម្ភារនេះពុំគួរប្តូរទទួលយកជាកស្តុតាងនោះទេ ព្រោះសម្ភារនេះពុំមែនជាកត្តាកំណត់ដល់ការសម្រេច ឬជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការវិនិច្ឆ័យលើអង្គហេតុឡើយ⁴⁰⁷។ អាស្រ័យហេតុនេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាលើការឃើញថា ដោយផ្អែកលើកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីទាំងមូល នួន ជា ពុំបានទទួលរងផលប៉ះពាល់ពីសេចក្តីសម្រេចរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងឡើយ។

៤.ខ.ប.ក.៤.សាក្សីទាក់ទងទៅនឹងស្ថានភាពមុនជម្លៀស

១៦៥.នួន ជា បានលើកឡើងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសដោយហេតុថា អង្គជំនុំជម្រះបានសម្រេចមិនកោះហៅសាក្សីដែលទាក់ទងទៅនឹងស្ថានភាពក្នុងទីក្រុងភ្នំពេញ នៅមុនការជម្លៀសប្រជាជនក្នុងខែមេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥⁴⁰⁸។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលយល់ស្របជាមួយនឹងសារណារបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា⁴⁰⁹ ដែលថា ការសម្រេចមិនកោះហៅសាក្សីបន្ថែមទាក់ទងបញ្ហានេះ ពុំធ្វើឱ្យប៉ះពាល់ដល់សិទ្ធិរបស់ នួន ជា ឡើយ ពីព្រោះអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានទទួលស្គាល់រួចហើយនៅក្នុងសាលក្រមរបស់ខ្លួនថា លក្ខខណ្ឌនៅមុនពេលជម្លៀសក្នុងទីក្រុងភ្នំពេញ មានការលំបាក និងថា មានកង្វះស្បៀងអាហារ⁴¹⁰។ ទោះបីយ៉ាងណាក៏ដោយ ក៏អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានរកឃើញថា កត្តាខាងដើមនេះពុំអាចធ្វើយុត្តិកម្មលើការជម្លៀសចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញបានឡើយ។ បញ្ហា ថាតើអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសដែរ ឬយ៉ាងណា ទាក់ទងទៅនឹងការ

⁴⁰⁵ កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយ LEMKIN (F2/4/3/1) កថាខណ្ឌ ក៣៤។

⁴⁰⁶ សេចក្តីសម្រេចបណ្តោះអាសន្នទីពីរស្តីពីកិច្ចស៊ើបសួរបន្ថែម (F2/4/3/3)។ សេចក្តីសម្រេចបណ្តោះអាសន្នទីបួនស្តីពីកិច្ចស៊ើបសួរបន្ថែម (F2/4/3/3/6)។

⁴⁰⁷ សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ៥៣, ៥៦ ជាអាទិ៍។

⁴⁰⁸ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៨៤។

⁴⁰⁹ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៦១។

⁴¹⁰ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៣៧។

វាយតម្លៃលើភាពជាប់ពាក់ព័ន្ធនៃស្ថានភាពខាងលើនេះនឹងត្រូវបានដោះស្រាយនៅក្នុងសាលដីកានេះ ដូចជានៅក្នុងការពិភាក្សាអំពីយុត្តិកម្មនៃការជម្លៀសប្រជាជនដំណាក់កាលទីមួយ⁴¹¹។

៤.ខ.២.ក.៥.សាក្សីទាក់ទងទៅនឹងគោលនយោបាយក្នុងការកំណត់គោលដៅលើអ្នករដ្ឋការ និងទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ

១៦៦.ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងអំណះអំណាងរបស់ នួន ជា ដែលបានលើកឡើងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុស នៅពេលសម្រេចបដិសេធសំណើសុំកោះហៅសាក្សី ដែលនឹងត្រូវផ្តល់សក្ខីកម្មអំពីអត្ថិភាពនៃគោលនយោបាយក្នុងការកំណត់គោលដៅលើអ្នករដ្ឋការ និងទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ⁴¹² អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា នួន ជា បានស្នើសុំឱ្យកោះហៅបុគ្គលទាំងនេះ គឺដើម្បីតទល់ទៅនឹងការបញ្ជាក់របស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលថា អង្គជំនុំជម្រះទទួលយករាល់ចម្លើយមុនរបស់បុគ្គលទាំងនេះ មកធ្វើជាភស្តុតាង។ ដូច្នេះ សារៈសំខាន់នៃបញ្ហានេះ គឺថាតើអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងអាចសំអាងលើចម្លើយមុនរបស់សាក្សីទាំងនោះ ក្នុងវិសាលភាពប៉ុណ្ណា ទើបពុំមានតម្រូវការឱ្យសាក្សីទាំងនោះមកបង្ហាញខ្លួននៅចំពោះមុខតុលាការ។ បញ្ហានេះនឹងត្រូវដោះស្រាយនៅក្នុងសាលដីកានេះ⁴¹³។

៤.ខ.២.ខ.ការទទួលយក និងការប្រើប្រាស់ឯកសារ

១៦៧.អំណះអំណាងមួយចំនួនរបស់ នួន ជា គឺពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការទទួលយកជាភស្តុតាង និងការប្រើប្រាស់ឯកសារនៅពេលជំនុំជម្រះ ហើយអំណះអំណាងនេះនឹងត្រូវដោះស្រាយដូចខាងក្រោម។

៤.ខ.២.ខ.១.តម្រូវការចាំបាច់ឱ្យភាគីការពារក្តីដាក់បញ្ជីឯកសារ

១៦៨.នៅថ្ងៃទី ១៧ ខែ មករា ឆ្នាំ ២០១១ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានបង្គាប់ភាគីក្នុងចំណោមនោះឱ្យដាក់យ៉ាងយូរត្រឹមថ្ងៃទី ១៣ ខែ មេសា ឆ្នាំ ២០១១ (ក្រោយមក កាលបរិច្ឆេទត្រូវបានពន្យារពេលដល់ថ្ងៃទី ១៩ ខែ មេសា ឆ្នាំ ២០១១) នូវបញ្ជីឯកសារដែលមាននៅក្នុងសំណុំរឿង ដែលភាគីមានបំណងប្រើប្រាស់នៅចំពោះមុខ

⁴¹¹ សូមមើលខាងក្រោម កថាខណ្ឌ ៦០៤ ជាភាគី។

⁴¹² សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៨៥។

⁴¹³ សូមមើលខាងក្រោម កថាខណ្ឌ ២៧៩ ជាភាគី។

អង្គជំនុំជម្រះ⁴¹⁴។ នួន ជា ពុំបានដាក់បញ្ជីឯកសារនេះទេ ដោយបានអះអាងថា គាត់“ពុំជាប់កាតព្វកិច្ច និងក្នុង កាលៈទេសៈ ដែលពុំអាចកំណត់អត្តសញ្ញាណឯកសារជាក់លាក់ពីបញ្ជីឯកសារទាំងអស់នៅក្នុងសំណុំរឿង] ដែលគាត់មានបំណងប្រើប្រាស់នៅពេលជំនុំជម្រះឡើយ”⁴¹⁵។ ជាការឆ្លើយតបទៅនឹងសំណើរបស់សហព្រះ រាជអាជ្ញា ដែលសុំឱ្យអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង“ហាមឃាត់មេធាវីការពារក្តី នួន ជា ក្នុងការប្រើប្រាស់ឯកសារ ដែលពុំត្រូវបានកំណត់អត្តសញ្ញាណនៅពេលជំនុំជម្រះ ដោយអនុលោមតាមដីកាបង្គាប់រៀបចំសវនាការ” ឬជា ជម្រើស ត្រូវបង្គាប់ឱ្យ នួន ជា ដាក់បញ្ជីឯកសារសមស្របក្នុងរយៈពេលពីរសប្តាហ៍⁴¹⁶នោះ អង្គជំនុំជម្រះ សាលាដំបូងយល់ឃើញថា៖

ឯកសារដែលពុំត្រូវបានដាក់តាមកាលបរិច្ឆេទពីដំបូង ផ្អែកតាមវិធាន ៨៧(៣) [ពាក្យដើម] នៃវិធាន ផ្ទៃក្នុង ត្រូវតែបំពេញទៅតាមលក្ខខណ្ឌដែលមានកម្រិតខ្ពស់បំផុតក្នុងការបង្ហាញថា ឯកសារទាំងនេះ ពិតជាពុំអាចរកបាននៅក្នុងអំឡុងពេលនៃកាលបរិច្ឆេទជាធរមាននោះ បើទោះបីជាមានការស្វែងរកយ៉ាងហ្មត់ចត់ក៏ដោយ និងថា ដើម្បីផលប្រយោជន៍យុត្តិធម៌ ការទទួលយកឯកសារយឺតពេលនៅតែ ជាការសំខាន់⁴¹⁷។

១៦៩.ការបើកកិច្ចពិភាក្សាដេញដោលនៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង បានចាប់ផ្តើមនៅថ្ងៃទី ២១ ខែ វិច្ឆិកា ឆ្នាំ ២០១១⁴¹⁸។ យ៉ាងហោចណាស់ នៅពេលណាមួយក្នុងអំឡុងពេលជំនុំជម្រះ និងដើម្បីផលប្រយោជន៍ យុត្តិធម៌ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានអនុញ្ញាតឱ្យ នួន ជា ប្រើប្រាស់ឯកសារមួយនៅចំពោះមុខខ្លួន ដែលមាន នៅក្នុងសំណុំរឿងតាំងពីចុងឆ្នាំ ២០០៧ មកម្ល៉េះ បើទោះបីជា នួន ជា ពុំបានដាក់បញ្ជីឯកសារនោះក៏ដោយ⁴¹⁹។

១៧០.នៅក្នុងបណ្តឹងសាទុក្ខ នួន ជា បានលើកអំណះអំណាងពីរ៖ ទីមួយ នួន ជា បានលើកឡើងថា អង្គជំនុំ ជម្រះសាលាដំបូង មានលក្ខណៈតឹងតែងហួសហេតុ ដោយតម្រូវឱ្យគាត់បង្ហាញអត្តសញ្ញាណឯកសារនៅក្នុង សំណុំរឿងសម្រាប់ទទួលយកជាភស្តុតាង ក្នុងរយៈពេលមួយយ៉ាងយូរមុននឹងចាប់ផ្តើមការជំនុំជម្រះ⁴²⁰។ ទីពីរ

⁴¹⁴ ដីកាបង្គាប់ដាក់សម្ភារដើម្បីរៀបចំសវនាការ (E9) កថាខណ្ឌ ១២ i)។

⁴¹⁵ សារណារបស់ នួន ជា ទាក់ទងទៅនឹងឯកសារថ្មី (E9/26) កថាខណ្ឌ ២។

⁴¹⁶ សំណើសុំរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញាទាក់ទងទៅនឹងបញ្ជីឯកសាររបស់ នួន ជា (E109/5) កថាខណ្ឌ ២។

⁴¹⁷ អនុស្សរណៈស្តីពីបញ្ជីសាក្សី (E131/1) ទំព័រ ៤។

⁴¹⁸ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៧។

⁴¹⁹ អនុស្សរណៈស្តីពីសំណើតាមវិធាន ៨៧(៤)នៃវិធានផ្ទៃក្នុង (E276/2) កថាខណ្ឌ ៥។

⁴²⁰ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៨៩ ដល់ ១០០។

នួន ជា បានអះអាងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុស ដោយសារមានការវិវត្តទៅលើការប្រើប្រាស់ ឯកសារសម្រាប់គោលបំណងស្ទួនដេញដោល សាក្សី⁴²¹។

១៧១.ទាក់ទងទៅនឹងអំណះអំណាងមួយចំនួនពីដំបូង និងយោងតាមសំអាងហេតុខាងក្រោម អង្គជំនុំជម្រះ តុលាការកំពូលបដិសេធអំណះអំណាងរបស់ នួន ជា ដែលបានលើកឡើងថា វិធីសាស្ត្ររបស់អង្គជំនុំជម្រះ សាលាដំបូង មានកំហុស។ យោងតាមវាក្យខណ្ឌទីមួយនៃវិធាន ៨៧(៣) នៃវិធានផ្ទៃក្នុង អង្គជំនុំជម្រះសាលា ដំបូង បានសម្រេចដាក់ពិន័យទោស ដោយផ្អែកលើភស្តុតាងដែលមាននៅក្នុងសំណុំរឿងប៉ុណ្ណោះ ប្រសិនបើភាគី បានយកភស្តុតាងទាំងនោះមកដាក់នៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះ ឬប្រសិនបើអង្គជំនុំជម្រះ បានយកមកដាក់នៅ ចំពោះមុខភាគី។ យោងតាមមាត្រា ៣២១(១) នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌកម្ពុជាដែលចែងអំពីករណីលើកលែង ចំពោះវិធាននេះថា “តុលាការសំអាងនៅក្នុងសេចក្តីសម្រេចរបស់ខ្លួនតែទៅលើភស្តុតាងដែល មាននៅក្នុងសំណុំ រឿង ឬដែលត្រូវបានយកមកបង្ហាញនៅពេលសវនាការប៉ុណ្ណោះ”(សេចក្តីបញ្ជាក់បន្ថែម)។ នៅ អ.វ.ត.ក. ការ ដាក់ភស្តុតាងចូលក្នុងសំណុំរឿង គឺពុំទាន់គ្រប់គ្រាន់នៅឡើយទេ ប៉ុន្តែថែមទាំងតម្រូវឱ្យកំណត់អត្តសញ្ញាណ ជាក់លាក់ពីភស្តុតាងដែលត្រូវប្រើប្រាស់។ អត្ថប្រយោជន៍សម្រាប់វិធាននេះ គឺដើម្បីធានាអំពីភាពច្បាស់លាស់ ថា នៅគ្រប់ពេលទាំងអស់ ភស្តុតាងណាមួយដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងយកធ្វើជាមូលដ្ឋាន ក្នុងការ សម្រេចដាក់ពិន័យ ដោយហេតុថា ទោះបីជាមានឯកសារច្រើនសន្លឹកសន្លាប់ ដែលត្រូវបានដាក់ចូលនៅក្នុងសំណុំ រឿងក្នុងអំឡុងពេលនៃការស៊ើបអង្កេតក៏ដោយ ក៏ពុំមែនគ្រប់ឯកសារទាំងអស់នោះអាចជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងបទ ចោទដែលមាននៅក្នុងដីកាដោះស្រាយដែរ។ បន្ថែមលើនេះ នីតិវិធីនេះបានជួយពង្រឹងចរិតលក្ខណៈនៃកិច្ច ដំណើរការនីតិវិធីតទល់ រួមទាំងគោលការណ៍ស្តីពីការដេញដោលផ្ទាល់មាត់ផងដែរ។

១៧២.ស្របតាមវិធាន ៨០(៣-ឃ) នៃវិធានផ្ទៃក្នុង អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងអាចបង្គាប់ឱ្យភាគីដាក់“បញ្ជីឯក សារថ្មីដែលខ្លួនមានបំណងចង់លើកឡើងនៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង [...] និងបញ្ជីឯកសារមាន ស្រាប់នៅក្នុងសំណុំរឿង ដែលត្រូវបានបង្ហាញអត្តសញ្ញាណយ៉ាងច្បាស់លាស់”ទៅតាមកាលបរិច្ឆេទដែលបាន កំណត់ដោយអង្គជំនុំជម្រះ។ នេះ គឺជាសេចក្តីអះអាងមួយដែលស្របជាមួយនឹងវិធាន ៨៧(៣) នៃវិធានផ្ទៃក្នុង ដើម្បីអនុញ្ញាតឱ្យមានការរៀបចំកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីបានត្រឹមត្រូវ។ ដូច្នេះ ភាគីតម្រូវឱ្យដាក់បញ្ជីឯកសារមុន ការជំនុំជម្រះដែលជាឧបករណ៍ចម្បងសម្រាប់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដើម្បីចាត់ចែងកិច្ចដំណើរការនីតិវិធី។

⁴²¹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១០១ ដល់ ១០៤។

១៧៣.វិធាន ៨០(៣) នៃវិធានផ្ទៃក្នុងពុំបានចែងជាក់លាក់លើបញ្ហា ថាតើ និងក្នុងកាលៈទេសៈណាខ្លះដែលភាគី អាចលើកឡើង នៅក្នុងពេលសវនាការរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងនូវឯកសារដែលមាននៅក្នុងសំណុំរឿង ប៉ុន្តែពុំមាននៅក្នុងបញ្ជីឯកសាររបស់ខ្លួន។ ដូចបានកត់សម្គាល់ខាងលើ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានបញ្ជាក់ថា ខ្លួននឹងអនុវត្តទៅតាមវិធាន ៨៧(៤) នៃវិធានផ្ទៃក្នុង និងស្ទួរបញ្ជាក់ ជាពិសេស ថាតើភាគីដែលស្នើសុំនោះពិត ជាបានយកចិត្តទុកដាក់ស្វែងរកយ៉ាងហ្មត់ចត់ ដែរ ឬយ៉ាងណា។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី ដូចបានរៀបរាប់ខាង លើ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានអនុញ្ញាតឱ្យមានការបង្ហាញឯកសារទាំងនោះ ដើម្បីប្រយោជន៍យុត្តិធម៌ បើ ទោះបីជាពុំបានបំពេញតាមលក្ខខណ្ឌនៃវិធាន ៨៧(៤) នៃវិធានផ្ទៃក្នុងក៏ដោយ។

១៧៤.យោងតាមការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូល ផ្អែកតាមលទ្ធផលឃើញថា វិធីសាស្ត្រនេះ ពុំមានកំហុសឆ្គងឡើយ។ តាមការលើកឡើងរបស់ នួន ជា⁴²²បានឱ្យដឹងថា វិធាន ៨៧(៤) នៃវិធានផ្ទៃក្នុងមាន ការចម្រងចម្រាសគ្នាត្រង់ ថាតើវិធាននេះមានខ្លឹមសារអនុវត្តទៅលើឯកសារដែលបានដាក់ចូលក្នុងសំណុំរឿង ឬសម្រាប់តែភស្តុតាង“ថ្មី”សុទ្ធសាធប៉ុណ្ណោះ។ ប៉ុន្តែ វិធីសាស្ត្ររបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានស្របជា មួយនឹងវិធាន ៣៩ នៃវិធានផ្ទៃក្នុងដែលផ្តល់ឆន្ទានុសិទ្ធិយ៉ាងទូលំទូលាយដល់អង្គជំនុំជម្រះ ក្នុងការកំណត់ផល វិបាកនៃអំឡុងពេលកំណត់ដែលត្រូវធ្វើឡើងដោយអង្គជំនុំជម្រះ។ ជាការកត់សម្គាល់ ភាគីដែលបានគិតថា ពេលវេលាដែលបានផ្តល់ឱ្យខ្លួននោះគឺចត្វាចំពេក គួរតែស្នើសុំការពន្យារអំឡុងពេលកំណត់នេះ។ ក្នុងករណីដែល ភាគី មិនគោរពតាមអំឡុងពេលកំណត់ក្នុងការ“ដាក់”ឯកសារចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ពិចារណាទៅលើបញ្ហា ថាតើភាគីដែលស្នើសុំនោះពិតជាបានយកចិត្តទុកដាក់សមស្របក្នុងការរៀបចំបញ្ជី ដោយអនុលោមតាមវិធាន ៨០(៣) នៃវិធានផ្ទៃក្នុង ដែរ ឬយ៉ាងណា និងដើម្បីប្រយោជន៍យុត្តិធម៌ បើទោះបីជា ភាគីពុំបានរៀបចំបញ្ជីឱ្យបានត្រឹមត្រូវយ៉ាងណាក៏ដោយ ក៏អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងនៅតែអាចអនុញ្ញាតឱ្យមាន ការបង្ហាញឯកសារនោះបានដដែល⁴²³។ វិធីសាស្ត្រនេះបានឆ្លងផ្លូវពីតម្រូវការចាំបាច់ក្នុងការគ្រប់គ្រងការជំនុំ ជម្រះឱ្យបានសមស្រប និងមានភាពបត់បែនបាន នៅពេលតម្រូវឱ្យមានការធានាបាននូវកិច្ចដំណើរការនីតិវិធី ដោយត្រឹមត្រូវនោះ។

១៧៥.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពុំមានការជឿជាក់លើអំណះអំណាងដែលលើកឡើងថា អង្គជំនុំជម្រះ

⁴²² សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៩៥ ដល់ ៩៩។
⁴²³ សេចក្តីសម្រេចស្តីពីឯកសារថ្មី (E190) កថាខណ្ឌ ២១។ អនុស្សរណៈស្តីពីសំណើសុំតាមវិធាន ៨៧(៤) នៃវិធានផ្ទៃក្នុង (E276/2) កថាខណ្ឌ ២។

សាលាដំបូងពុំបានគោរពទៅតាមក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌកម្ពុជាដែលចែងថា “ភស្តុតាងអាចជូនបានដោយសេរី” និងអាចដាក់រហូតដល់ថ្ងៃចុងក្រោយនៃការជំនុំជម្រះបាន⁴²⁴។ ដូចបានលើកឡើងខាងលើ វិធាន ៨០(៣) នៃ វិធានផ្ទៃក្នុង ដែលត្រូវបកស្រាយបានជាមួយនឹងបរិបទនៃវិធាន ៨៧ នៃវិធានផ្ទៃក្នុង មានន័យថា ជាឧបករណ៍ សម្រាប់គ្រប់គ្រងសំណុំរឿងដែលពុំអាចបដិសេធនូវចំណែក ឬប្រភេទណាមួយនៃភស្តុតាងបានឡើយ ប៉ុន្តែអាច ជាការដាក់វិន័យលើភាគីក្នុងកម្រិតណាមួយ និងមានភាពចាំបាច់ដោយសារតែទំហំធំធេងនៃសំណុំរឿងនៅក្នុង កិច្ចដំណើរការនីតិវិធីនៅចំពោះមុខ អ.វ.ត.ក. និងត្រូវធ្វើឡើងជាបីភាសាផងដែរ។ ដូច្នេះ អ.វ.ត.ក. ត្រូវបាន អនុញ្ញាតឱ្យអនុម័តវិធានផ្ទៃក្នុងទាំងនេះ ដើម្បីសម្រេចគោលដៅនៃការជំនុំជម្រះដោយត្រឹមត្រូវ និងធានាបាននូវ ការជំនុំជម្រះឆាប់រហ័ស⁴²⁵។ អាស្រ័យហេតុនេះ បើទោះបីជាមិនមានការអនុវត្តខ្លះតាមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌកម្ពុជា ជាក់ដោយ ក៏នៅតែត្រូវបានចាត់ទុកថា ជាការសមហេតុផលដែរ។ វិធានផ្ទៃក្នុងបានបង្កើតឡើងដើម្បីកំណត់ នីតិវិធីសម្រាប់ការបញ្ជាក់ភស្តុតាងដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងសំអាងទៅលើ ដូច្នេះវិធាននេះ គឺជាការជួយ ជំរុញដំណើរការនីតិវិធីជាចំហ និងតាមលំដាប់លំដោយ។

១៧៦.ដោយផ្អែកតាមអំណះអំណាងរបស់ នួន ជា ដែលបានលើកឡើងថា វិធីសាស្ត្រដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលា ដំបូងបានប្រើប្រាស់ ជាក់ស្តែង ឃ្លាតឆ្ងាយចេញពីការអនុវត្តរបស់តុលាការ ICC ICTY និង ICTR⁴²⁶ អង្គជំនុំ ជម្រះតុលាការកំពូលរំលឹកថា អ.វ.ត.ក. ពុំត្រូវឱ្យចម្លងតាមការអនុវត្តអន្តរជាតិ ប៉ុន្តែត្រឹមតែអនុញ្ញាតឱ្យស្វែង រកការណែនាំពីកម្រិតអន្តរជាតិប៉ុណ្ណោះ⁴²⁷។ គួរកត់សម្គាល់ផងដែរទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានេះថា លិខិតុបករណ៍ ច្បាប់ដែលតុលាការ ICC ICTY និង ICTR យកមកអនុវត្តតាមនោះ ពុំបានចែងអំពីការស៊ើបអង្កេត និងការ បញ្ជូនសំណុំរឿងកសាងនៃការស៊ើបអង្កេតទាំងអស់ទៅតុលាការជំនុំជម្រះឡើយ។ បន្ថែមលើសពីនេះ តុលាការ ឧក្រិដ្ឋកម្មអន្តរជាតិ និងតុលាការដែលមានបទដ្ឋានអន្តរជាតិដទៃទៀត បានដាក់កាតព្វកិច្ចដល់ភាគីត្រូវតែដាក់ បញ្ជីឯកសារមុនពេលសវនាការ⁴²⁸ បើទោះបីជា អាចមានការអនុវត្តខុសប្លែកគ្នាខ្លះក៏ដោយ។ ទោះជាយ៉ាង

⁴²⁴ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៩០ យោងទៅលើមាត្រា ៣២១ និង ៣៣៤ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌកម្ពុជា។

⁴²⁵ សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ១០៣ ជាអាទិ៍។

⁴²⁶ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៩២ ដល់ ៩៤។

⁴²⁷ មាត្រា ១២(១) នៃច្បាប់ អ.វ.ត.ក.។

⁴²⁸ សូមមើល វិធាន ៦៥ ស្ទួនពីរ (ឆ-២) នៃវិធានស្តីពីនីតិវិធី និងភស្តុតាងរបស់តុលាការ ICTY។ វិធាន ៧៣ ស្ទួនពីរ (ខ) នៃវិធាន ស្តីពីនីតិវិធី និងភស្តុតាងរបស់តុលាការ ICTR។

ណាក្តី សំខាន់បំផុតនោះ គឺ នួន ជា ពុំបានបង្ហាញដល់អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនូវហេតុការណ៍ណាមួយ ដែលថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានអនុញ្ញាតឱ្យគាត់ប្រើប្រាស់ឯកសារជាក់លាក់ណាមួយនៅក្នុងរឿងក្តី ទោះបីជាគាត់ពុំបានដាក់បញ្ជីឯកសារក៏ដោយចុះ និងថា គាត់ពុំអាចដេញដោលលើភស្តុតាងប្រឆាំងនឹងរូបគាត់ ឬក៏ពុំអាចបន្ថែមមធ្យោបាយការពារខ្លួនបានឡើយ។ ហេតុដូច្នេះ ដូចការកត់សម្គាល់របស់សហព្រះរាជអាជ្ញា ឃើញថា គ្រប់កាលៈទេសៈទាំងអស់ ពុំមានការប៉ះពាល់ណាមួយត្រូវបានកើតឡើងឡើយ⁴²⁹។

១៧៧.យោងតាមសំអាងហេតុដូចគ្នា អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលយល់ឃើញថា ពុំមានភាពចាំបាច់ក្នុងការ ដោះស្រាយលម្អិតទៅលើអំណះអំណាងនីមួយៗក្នុងផ្នែកទីពីររបស់ នួន ជា ដែលបានលើកឡើងថា វិធីសាស្ត្រ របស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងទាក់ទងទៅនឹងការប្រើប្រាស់ឯកសារសម្រាប់សួរដេញដោល គឺមានការខុសឆ្គង នោះឡើយ⁴³⁰។ នួន ជា ពុំបានបង្ហាញពីកំហុសដែលមានមូលដ្ឋានគាំទ្រច្បាស់លាស់ ថា តើអង្គជំនុំជម្រះសាលា ដំបូង ពិតជាបានហាមឃាត់គាត់មិនឱ្យសួរដេញដោលទៅលើភាពអាចជឿទុកចិត្តបាន ឬអាចជឿជាក់បាន របស់សាក្សីណាមួយនោះឡើយ។

១៧៨.ខៀវ សំផន បានអះអាងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានអនុវត្តវិធានដូចគ្នាទាក់ទងទៅនឹងការទទួល យកឯកសារជាភស្តុតាង នៅពេលដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងសាកសួរសាក្សី⁴³¹។ និយាយជាទូទៅ អង្គជំនុំ ជម្រះតុលាការកំពូលយល់ស្របជាមួយនឹងសហព្រះរាជអាជ្ញាដែលលើកឡើងថា អំណះអំណាងនេះពុំបាន ពិចារណាទៅលើការពិតដែលថា អំឡុងពេលកំណត់សម្រាប់ការបង្ហាញភស្តុតាង ពិតប្រាកដណាស់ គឺជាវិធាន ដែលមិនត្រឹមតែត្រូវអនុវត្តលើភាគីប៉ុណ្ណោះទេ ប៉ុន្តែថែមទាំងលើអង្គជំនុំជម្រះផងដែរ⁴³²។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការដែលថា អំឡុងពេលកំណត់ទាំងនេះមានតួនាទីដើម្បីធានាភាពនៃកិច្ចដំណើរការនីតិវិធី ភាគីគប្បីទទួលបានផលប្រយោជន៍ផងដែរ ពីការជូនដំណឹងសមស្របទាក់ទងទៅនឹងការប្រើប្រាស់ឯកសារ។ ត្រង់ចំណុចនេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា ក្រៅតែពីការតវ៉ាជាទូទៅអំពីភាពមិនប្រាកដ ប្រជានៃវិធានផ្ទៃក្នុងដែលអនុវត្តមកលើរូបគាត់ ខៀវ សំផន ពុំបានផ្តល់មូលដ្ឋានគាំទ្រច្បាស់លាស់ថា គាត់ពិត ជាបានទទួលរងនូវផលប៉ះពាល់ពីការអនុវត្តរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងប្រាកដមែននោះឡើយ។

⁴²⁹ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៦៥។

⁴³⁰ សារណាបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១០១ ដល់ ១០៤។

⁴³¹ សារណាបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៣៨។

⁴³² សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៧៤។

៤.២.២.២. នីតិវិធីទាក់ទងទៅនឹងការទទួលយកឯកសារជាភស្តុតាង

១៧៩. ខៀវ សំផន បានលើកឡើងនូវអំណះអំណាងមួយចំនួនទាក់ទងទៅនឹងការទទួលយកឯកសារដោយអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង។

១៨០. ដូចបានកត់សម្គាល់ខាងលើ ចាប់តាំងពីដំបូងនៃកិច្ចដំណើរការនីតិវិធី អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានតម្រូវឱ្យភាគីដាក់បញ្ជីឯកសារនានាដែលភាគីមានបំណងដាក់នៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះ^{៤៣៣}។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងក៏បានជូនដំណឹងដល់ភាគីផងដែរថា ខ្លួនមានបំណងដាក់នៅចំពោះមុខភាគីនូវឯកសារទាំងអស់ដែលត្រូវបានយោងនៅក្នុងដីកាដោះស្រាយ (D427) ក្នុងវិសាលភាពដែលឯកសារទាំងនោះពាក់ព័ន្ធទៅនឹងសំណុំរឿង ០០២/០១^{៤៣៤}។

១៨១. បន្ទាប់មកទៀត អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានផ្តល់ឱកាសឱ្យភាគីលើកសេចក្តីជំទាស់ជាលាយលក្ខណ៍អក្សរទៅនឹងឯកសារដែលបានស្នើឡើងដោយភាគីដទៃទៀត^{៤៣៥}។ អង្គជំនុំជម្រះក៏បានកំណត់កាលបរិច្ឆេទសវនាការ ក្នុងគោលបំណងស្តាប់សារណាមួយរបស់ភាគីស្តីពីការទទួលយកឯកសារ (“សវនាការស្តីពីការទទួលយកឯកសារ”)^{៤៣៦}។ បន្ថែមលើនេះទៀត អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានកំណត់កាលបរិច្ឆេទសវនាការក្នុងគោលបំណងកំណត់អត្តសញ្ញាណនូវឯកសារណាដែលតាមទស្សនៈរបស់ភាគី មានជាប់ពាក់ព័ន្ធខ្លាំងបំផុតទៅនឹងសំណុំរឿង

^{៤៣៣} សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ១៦៨។

^{៤៣៤} ដីកាបង្គាប់របស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងឱ្យដាក់សម្ភារដើម្បីរៀបចំការជំនុំជម្រះ (E9) កថាខណ្ឌ ១២ iii)។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៧ ខែ មិថុនា ឆ្នាំ ២០១១ ឯកសារលេខ E1/4.1 ទំព័រ ២២។ ដីកាកំណត់កាលបរិច្ឆេទសវនាការផ្ទាល់មាត់លើឯកសារ ខែ មករា ឆ្នាំ ២០១២ (E159) កថាខណ្ឌ ១។ សូមមើលផងដែរដីកាបំបែកកិច្ចដំណើរការនីតិវិធី (E124) កថាខណ្ឌ ២។

^{៤៣៥} អនុស្សរណៈរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងស្តីពីបញ្ជីសាក្សី (E131/1) ទំព័រ ១ ដល់ ២។ សេចក្តីជំទាស់របស់ ខៀវ សំផន លើភាពអាចទទួលយកបាន (E131/1/11) កថាខណ្ឌ ២ ជាអាទិ៍។ សេចក្តីជំទាស់របស់ នួន ជា លើភាពអាចទទួលយកបាន (E131/1/12)។

^{៤៣៦} ដីកាកំណត់កាលបរិច្ឆេទសវនាការផ្ទាល់មាត់លើឯកសារ ខែ មករា ឆ្នាំ ២០១២ (E159) កថាខណ្ឌ ៨ ដល់ ៩។ ដីកាកំណត់កាលបរិច្ឆេទសវនាការផ្ទាល់មាត់លើឯកសារ ខែ កុម្ភៈ ឆ្នាំ ២០១២ (E170) កថាខណ្ឌ ៦ ដល់ ៧។ អនុស្សរណៈសម្រាប់សវនាការផ្ទាល់មាត់បន្ថែមលើឯកសារស្តីពីឯកសារ (E172/1)។ អនុស្សរណៈត្រូវបានធ្វើបច្ចុប្បន្នភាពសម្រាប់សវនាការបន្ទាប់លើឯកសារ (E172/5)។ ដីកាកំណត់កាលបរិច្ឆេទដែលត្រូវបានកែប្រែសម្រាប់សវនាការខាងមុខលើឯកសារ (E223/3) ។ សេចក្តីសម្រេចទីបីស្តីពីសេចក្តីជំទាស់ទៅនឹងឯកសារសម្រាប់ការទទួលយកនៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង E185/2 កថាខណ្ឌ ៤ ដល់ ១២ (លើកឡើងអំពីប្រវត្តិនីតិវិធីនៃសវនាការស្តីពីភាពអាចទទួលយកបាននៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះ)។

(“សវនាការស្តីពីឯកសារ”)⁴³⁷ ពីក្នុងចំណោមឯកសារដែលត្រូវបានទទួលយកនោះ។ នៅក្នុងសវនាការនេះ ជាដំបូង គឺមានតែ នួន ជា និង ខៀវ សំផន ប៉ុណ្ណោះ ដែលត្រូវបានផ្តល់ឱកាសឱ្យធ្វើសារណាស្តីពីឯកសារទាំងនោះ បន្ទាប់មកទៀតភាគី ក៏ត្រូវបានអញ្ជើញឱ្យធ្វើសារណាស្តីពីតម្លៃនៃភស្តុតាងទៅលើឯកសារទាំងនោះ⁴³⁸។ ជាទូទៅ ឯកសារណាដែលត្រូវបានដាក់នៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងត្រូវបានផ្តល់លេខសំគាល់ ‘E3’ (“ឯកសារលេខ E3”)⁴³⁹នៅក្នុងសំណុំរឿង។

១៨២.ខៀវ សំផន បានលើកអំណះអំណាងមួយចំនួនទាក់ទងទៅនឹងនីតិវិធីសម្រាប់ទទួលយកភស្តុតាង។ ចំពោះអំណះអំណាងរបស់គាត់ដែលថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានបញ្ជាក់ច្បាស់លាស់អំពីចំណាត់ថ្នាក់ឯកសារដែលត្រូវបានផ្តល់លេខសំគាល់ E3 នៅក្នុងសំណុំរឿង និងពុំបានផ្តល់បញ្ជីឯកសារដល់ភាគីឡើយ⁴⁴⁰ នោះអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា ខៀវ សំផន បានផ្តល់មូលដ្ឋានគាំទ្រត្រឹមត្រូវបានយោងនៅក្នុងជើងទំព័រទៅលើអនុស្សរណៈចំនួន ៤ ដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានចេញក្នុងអំឡុងពេលនៃកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីដើម្បីឆ្លើយតបទៅនឹងសំណើផ្សេងៗរបស់ភាគី⁴⁴¹។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលសម្រេចបដិសេធអំណះអំណាងរបស់ ខៀវ សំផន ដោយសារពុំបានពន្យល់ពីមូលហេតុ ថាតើអនុស្សរណៈទាំងនេះមានកំហុសយ៉ាងដូចម្តេច និងពុំបានផ្តល់មូលដ្ឋានគាំទ្រច្បាស់លាស់⁴⁴²។

១៨៣.ទាក់ទងទៅនឹងអំណះអំណាងផ្សេងទៀតដែលលើកឡើងថា នីតិវិធីទាក់ទងទៅនឹងការទទួលយកភស្តុតាងដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយកមកអនុវត្តនោះ ពុំស្របតាមលក្ខខណ្ឌតម្រូវនៃគោលការណ៍តទល់

⁴³⁷ ដីកាកំណត់កាលបរិច្ឆេទសវនាការផ្ទាល់មាត់លើឯកសារ ខែ កុម្ភៈ ឆ្នាំ ២០១២ (E170)។ សេចក្តីណែនាំដល់ភាគីឱ្យតាមដានសវនាការកាលពីថ្ងៃទី ២១ ខែ កញ្ញា ឆ្នាំ ២០១២ (E233)។ ដីកាកំណត់កាលបរិច្ឆេទដែលត្រូវបានកែប្រែសម្រាប់សវនាការខាងមុខលើឯកសារ (E223/3)។ សេចក្តីប្រកាសរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងអំពីសវនាការដែលនៅសេសសល់ (E288)។ ដីកាកំណត់កាលបរិច្ឆេទសម្រាប់សវនាការស្តារពលើឯកសារ និងសវនាការដទៃទៀត (E288/1/1)។

⁴³⁸ ដីកាកំណត់កាលបរិច្ឆេទសវនាការផ្ទាល់មាត់លើឯកសារ ខែ កុម្ភៈ ឆ្នាំ ២០១២ (E170)។ សេចក្តីណែនាំដល់ភាគីឱ្យតាមដានសវនាការថ្ងៃទី ២១ ខែ កញ្ញា ឆ្នាំ ២០១២ (E233) កថាខណ្ឌ ៣ ដល់ ៤។ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦៨។

⁴³⁹ សូមមើល ដីកាកំណត់កាលបរិច្ឆេទសវនាការផ្ទាល់មាត់លើឯកសារ ខែ មករា ឆ្នាំ ២០១២ (E159) កថាខណ្ឌ ៥។

⁴⁴⁰ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ២១។

⁴⁴¹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ២១ ជើងទំព័រ ៤៥។

⁴⁴² សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ១០១ ជាអាទិ៍។

ចំពោះមុខឡើយ⁴⁴³ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិនិត្យឃើញថា ខៀវ សំផន បានលើកឡើងនូវបញ្ហាពីរដូចតទៅ ទីមួយ គឺទាក់ទងទៅនឹងវិធីសាស្ត្រទូទៅរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងចំពោះការទទួលយកឯកសារជាភស្តុតាង រួមទាំងការសម្រេចរបស់ខ្លួនក្នុងការផ្តល់លេខសំគាល់ E3 លើឯកសារទាំងអស់ដែលត្រូវបានយោងនៅក្នុងដីកាដោះស្រាយ (D427) ទាក់ទងទៅនឹងសំណុំរឿង ០០២/០១ (ហេតុនេះឃើញថា ក្នុងចំណោមឯកសារទាំងនោះ អាចត្រូវបានយកមកសំអាងនៅពេលចេញសាលក្រម) និងទីពីរ គឺការសំអាងរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងទៅលើឯកសារជាក់លាក់ដែលពុំបានផ្តល់លេខសំគាល់ E3 និងការទទួលយកឯកសារផ្សេងទៀតដែល ខៀវ សំផន បានធ្វើការជំទាស់។

១៨៤. ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហាទីមួយ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរំលឹកថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសម្រេចដាក់លេខសំគាល់ E3 លើឯកសារទាំងអស់ដែលបានយោងនៅក្នុងដីកាដោះស្រាយ (D427) ពីព្រោះអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសម្រេចថា ក្នុងអំឡុងពេលនៃការស៊ើបអង្កេត“សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតបានវាយតម្លៃលើឯកសារទាំងអស់ដែលបានដាក់នៅក្នុងសំណុំរឿងដើម្បីកំណត់ពីភាពជាប់ពាក់ព័ន្ធ និងបានផ្តល់តម្លៃជាភស្តុតាងទៅលើឯកសារមួយចំនួនដែលបានយោងនៅក្នុងដីកាដោះស្រាយ”⁴⁴⁴។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងក៏បានកត់សម្គាល់ផងដែរថា ដីកាដោះស្រាយ (D427) “គឺជាកម្មវត្ថុនៃបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍ទៅអង្គបុរេជំនុំជម្រះ។ យោងតាមសំអាងហេតុទាំងនេះ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសន្មតទុកជាមុននូវឯកសារដែលបានយោងនៅក្នុងដីកាដោះស្រាយ(D427)ថា មានភាពជាប់ពាក់ព័ន្ធ និងភាពអាចជឿទុកចិត្តបាន (រួមទាំងភាពត្រឹមត្រូវនៃឯកសារ) និងបានដាក់លេខសំគាល់ E3 ចំពោះឯកសារទាំងនោះ”⁴⁴⁵។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរំលឹកផងដែរថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង បន្ទាប់មកបានផ្តល់ឱកាសឱ្យភាគីលើកឡើងពីបញ្ហានៃឯកសារទាំងនោះ នៅពេលសវនាការស្តីពីឯកសារ⁴⁴⁶ និងក្នុងអំឡុងពេលនៃការធ្វើសារណាផ្ទាល់មាត់ និងជាលាយលក្ខណ៍អក្សរស្តីពីការបិទកិច្ចពិភាក្សាដេញដោល។ ប្រហាក់ប្រហែលគ្នានេះដែរ ទាក់ទងទៅនឹងការទទួលយកភស្តុតាងជាឯក

⁴⁴³ សារណាបណ្តឹងសាក្សីរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ២៣ និង ២៦។
⁴⁴⁴ អនុស្សរណៈចុះថ្ងៃទី ៣១ ខែ មករា ឆ្នាំ ២០១២ (E162) កថាខណ្ឌ ៣។
⁴⁴⁵ អនុស្សរណៈចុះថ្ងៃទី ៣១ ខែ មករា ឆ្នាំ ២០១២ (E162) កថាខណ្ឌ ៣។
⁴⁴⁶ អនុស្សរណៈស្តីពីការកំណត់កាលបរិច្ឆេទកិច្ចប្រជុំមិនផ្លូវការ (E141) ទំព័រ ២។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ១៦ ខែ មករា ឆ្នាំ ២០១២ ឯកសារលេខ E1/27.1 ទំព័រ ១។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ១៧ ខែ មករា ឆ្នាំ ២០១២ ឯកសារលេខ E1/28.1 ទំព័រ ១។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ១៨ ខែ មករា ឆ្នាំ ២០១២ ឯកសារលេខ E1/29.1 ទំព័រ ១។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ១៩ ខែ មករា ឆ្នាំ ២០១២ ឯកសារលេខ E1/30.1 ទំព័រ ៣។

សារ ជាទូទៅ ភាគីអាចលើកសេចក្តីជំទាស់ប្រឆាំងទៅនឹងការទទួលយកឯកសារនេះជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ និងអាចលើកឡើងពីខ្លឹមសារនៃឯកសារនេះនៅក្នុងសវនាការស្តីពីឯកសារ ព្រមទាំងតាមសារណាជា លាយលក្ខណ៍អក្សរ និងលើកឡើងដោយផ្ទាល់មាត់នៅក្នុងការបិទកិច្ចពិភាក្សាដេញដោល។

១៨៥. អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលយល់ឃើញថា វិធីសាស្ត្ររបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានរំលោភ បំពានទៅលើគោលការណ៍តទល់ចំពោះមុខនោះទេ។ គោលការណ៍ស្តីពីកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីតទល់ចំពោះមុខ តម្រូវមុនគេបង្អស់គឺថា គ្រប់ភាគីត្រូវបានផ្តល់ឱកាសឱ្យផ្តល់យោបល់ទៅលើភស្តុតាងដែលបានដាក់បង្ហាញនៅ ពេលសវនាការ និងទៅលើសារណាបស់ភាគីដែលធ្វើការជំទាស់ ក្នុងគោលបំណងដើម្បីឱ្យមានឥទ្ធិពលទៅលើ សេចក្តីសម្រេចរបស់តុលាការ⁴⁴⁷។ គោលការណ៍នេះពុំបានតម្រូវថា ត្រូវតែផ្តល់ឱកាសឱ្យភាគីក្នុងពេលជាក់ លាក់ណាមួយ នៅក្នុងអំឡុងពេលនៃកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីឡើយ ឧទាហរណ៍ដូចជា ត្រូវផ្តល់នៅមុនពេលទទួល យកជាភស្តុតាង និងពុំបានតម្រូវថា ភាគីត្រូវតែធ្វើសារណាស្តីពីភស្តុតាងទាំងនោះឡើយ បើទោះបីជាភាគី នីមួយៗ មានឱកាសធ្វើដូច្នោះក៏ដោយ⁴⁴⁸។ នៅក្នុងរឿងក្តីបច្ចុប្បន្ន អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានបញ្ជាក់ច្បាស់ លាស់ពីឯកសារនៅក្នុងសំណុំរឿងដែលអាចយកមកសំអាងក្នុងសាលក្រមរបស់ខ្លួន ដោយរួមទាំងឯកសារទាំង អស់ដែលត្រូវបានយោងនៅក្នុងដីកាដោះស្រាយ (D427)។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានផ្តល់ឱកាសផង ដែរដល់ភាគីឱ្យផ្តល់យោបល់ទៅលើឯកសារទាំងអស់នោះ រួមទាំងលើតម្លៃជាភស្តុតាង និងភាពជឿទុកចិត្តបាន នៃឯកសារនោះ។ អាស្រ័យហេតុនេះ ការលើកឡើងរបស់ ខៀវ សំផន ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងបញ្ហានេះ ត្រូវបដិសេធ ចោល។

១៨៦. ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហាទីពីរដែល ខៀវ សំផន បានលើកឡើងថា ការសំអាងរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលា ដំបូងទៅលើឯកសារដែលពុំមានលេខសំគាល់ E3⁴⁴⁹នោះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់លើអំណះ អំណាងរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញាដែលបានលើកឡើងថា កង្វះលេខសំគាល់ឯកសារនេះ ទំនងជាមានបញ្ហាផ្នែក

⁴⁴⁷ សាលក្រមរឿងក្តី *Laukkanen ទល់នឹងប្រទេស Finland* (ECtHR) កថាខណ្ឌ ៣៤។ សូមមើលផងដែរ សាលក្រមរឿងក្តី *Kamasinski ទល់នឹង Austria* (ECtHR) កថាខណ្ឌ ១០២។ សាលក្រមរឿងក្តី *Brandstetter ទល់នឹង Austria* (ECtHR) កថា ខណ្ឌ ៦៧។ សាលក្រមរឿងក្តី *Rowe ទល់នឹងចក្រភពអង់គ្លេស* (ECtHR) កថាខណ្ឌ ៦០។ សាលក្រមរឿងក្តី *Fitt ទល់នឹងចក្រភព អង់គ្លេស* (ECtHR) កថាខណ្ឌ ៤៤។ សាលក្រមរឿងក្តី *Göç ទល់នឹងប្រទេសតួរគី* (ECtHR) កថាខណ្ឌ ៣៤។

⁴⁴⁸ សាលក្រមរឿងក្តី *Nideröst-Huber ទល់នឹងប្រទេសស្វីស* (ECtHR) កថាខណ្ឌ ២០ ដល់ ២៤។

⁴⁴⁹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៣៦ ជើងទំព័រ ៨៧។

រដ្ឋបាលដោយសារការមើលរំលងប៉ុណ្ណោះ⁴⁵⁰។ ទោះបីយ៉ាងណាក៏ដោយ ខៀវ សំផន ធ្លាប់បានទទួលស្គាល់⁴⁵¹ឯកសារនេះរួចហើយ ដែលជាក់ស្តែងត្រូវបានបង្ហាញក្នុងអំឡុងពេលនៃសវនាការ ហើយគាត់ក៏ធ្លាប់បានជំទាស់ទៅនឹងការប្រើប្រាស់ឯកសារនេះផងដែរ⁴⁵²។ ផ្ទុយទៅនឹងការលើកឡើងរបស់ ខៀវ សំផន⁴⁵³ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសម្រេចលើសេចក្តីជំទាស់នេះ ដោយបានដោះស្រាយរួមគ្នាជាមួយបញ្ហាផ្សេងទៀតក្នុងពេលតែមួយ⁴⁵⁴។ អាស្រ័យហេតុនេះ លក្ខខណ្ឌតម្រូវនៃគោលការណ៍ចំពោះមុខត្រូវបានគោរព ហើយអំណះអំណាងរបស់ ខៀវ សំផន ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងបញ្ហានេះ ត្រូវបដិសេធចោល។

៤.ខ.២.គ.ពេលវេលា និងចំនួនទំព័រពុំគ្រប់គ្រាន់

១៨៧.ទាក់ទងទៅនឹងការសួរសាក្សី អ្នកជំនាញ និងដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីដោយភាគី អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានបែងចែកពេលវេលាស្នើឡា ដោយមួយផ្នែកសម្រាប់សហព្រះរាជអាជ្ញា និងដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី រីឯមួយផ្នែកទៀតសម្រាប់ក្រុមមេធាវីការពារក្តីដែលមានបីក្រុម ក្រោយមកមានពីរក្រុម⁴⁵⁵។ នួន ជា បានអះអាងថា ការកំណត់ពេលវេលាក្នុងការសួរសំណួរមានលក្ខណៈតឹងរ៉ឹង និងពុំគ្រប់គ្រាន់ និងថា គាត់ ជាទូទៅទទួលបានតែមួយភាគបីនៃពេលវេលាតែប៉ុណ្ណោះ បើធៀបជាមួយនឹងសហព្រះរាជអាជ្ញា⁴⁵⁶។ នួន ជា និង ខៀវ សំផន ក៏បានលើកឡើងផងដែរថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានរឹតត្បិតចំនួនទំព័រពុំត្រឹមត្រូវសម្រាប់ការដាក់សារណាបញ្ចប់កិច្ចពិភាក្សាដេញដោល។ បន្ថែមលើនេះទៀត យោងតាមការកំណត់ពេលវេលារបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ក្នុងការដាក់សារណាជាលាយលក្ខណ៍អក្សរបញ្ចប់កិច្ចពិភាក្សាដេញដោលត្រឹមថ្ងៃទី ២៦ ខែកញ្ញា ឆ្នាំ ២០១៣ ខៀវ សំផន បានអះអាងថា ខ្លួនមានពេលវេលាខ្លីពេក បើគិតចាប់ពីពេលចេញសេចក្តីសម្រេចលើការជំទាស់ទៅនឹងការទទួលយកចម្លើយរបស់សាក្សី (E299) ដែលសេចក្តីសម្រេចនេះបានទទួល

⁴⁵⁰ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៧៦។

⁴⁵¹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៣៦។

⁴⁵² ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ៣០ ខែ មករា ឆ្នាំ ២០១៣ (E1/167.1) ទំព័រ ៦០ ជាអាទិ៍។

⁴⁵³ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៣៦។

⁴⁵⁴ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ៣១ ខែ មករា ឆ្នាំ ២០១៣ ឯកសារលេខ E1/168.1 ទំព័រ ២។

⁴⁵⁵ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១០៥។ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៦៧។ សូមមើលសំណើរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញាសុំបន្ថែមពេលវេលា (E236/5/4/1) កថាខណ្ឌ ៣។

⁴⁵⁶ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១០៥ ដល់ ១០៦។

យកចម្លើយជាលាយលក្ខណ៍អក្សរដែលមានចំនួនរាប់រយធ្វើជាភស្តុតាង និងបានចេញនៅថ្ងៃទី ១៥ ខែ សីហា ឆ្នាំ ២០១៣ ដែលមានពេលតែប្រាំមួយសប្តាហ៍មុនពេលកំណត់ដាក់សារណាបញ្ចប់កិច្ចពិភាក្សាដេញដោល ប៉ុណ្ណោះ⁴⁵⁷។

១៨៨. ដូចអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានកត់សម្គាល់ខាងដើមថា គោលការណ៍ស្តីពីតុល្យភាពតទល់ពុំតម្រូវ ថា ពេលវេលាត្រូវតែបែងចែកដោយស្វ័យប្រវត្តិទៅឱ្យភាគីសម្រាប់សួរសាក្សីនោះឡើយ⁴⁵⁸។ បើទោះបីជា គោលការណ៍ស្តីពីតុល្យភាពតទល់នេះធានាថា ពុំមានភាគីណាមួយត្រូវបានបាត់បង់អត្ថប្រយោជន៍ដោយផ្អែក លើគោលការណ៍សមធម៌នៃនីតិវិធីក៏ដោយ ក៏ពុំមែនមានន័យថា ជនជាប់ចោទ“ត្រូវតែទទួលបានរយៈពេល ឬ ចំនួនសាក្សីស្មើគ្នាទៅនឹងអយ្យការដែរ ពីព្រោះអយ្យការត្រូវទទួលបន្ទុកក្នុងការបង្ហាញឱ្យហួសពីវិស័យសង្ស័យ នូវធាតុផ្សំនីមួយៗនៃបទឧក្រិដ្ឋដែលបានចោទប្រកាន់”⁴⁵⁹។ ផ្ទុយទៅវិញ ការកំណត់ទៅលើទំនាក់ទំនងរវាង រយៈពេល និងចំនួនសាក្សីដែលត្រូវបែងចែករវាងអយ្យការ និងជនជាប់ចោទ តុលាការបានអនុវត្តតាមគោល ការណ៍ស្តីពីភាពសមាមាត្រជាមូលដ្ឋាន តែពុំបានអនុវត្តតាម“គោលការណ៍វិតត្យូតស្តីពីតុល្យភាពស្វ័យប្រវត្តិ” ឡើយ⁴⁶⁰។ លើសពីនេះទៀត នៅក្នុងរឿងក្តីដែលមានជនជាប់ចោទច្រើន ការប៉ះពាល់ដែលបណ្តាលមកពីបញ្ហា សមាមាត្រកើតមានជាក់ស្តែងដោយសារអយ្យការត្រូវការបង្ហាញភស្តុតាងច្រើន ដើម្បីបញ្ជាក់ពីការទទួលខុស ត្រូវនីមួយៗរបស់ជនជាប់ចោទជាច្រើន⁴⁶¹។ អាស្រ័យហេតុនេះ បញ្ហាពុំស្ថិតនៅត្រង់ការលើកហេតុផល ថា តើ ការដែលពុំមានភាពសមាមាត្ររវាងអយ្យការ និងជនជាប់ចោទបានធ្វើឱ្យមានការប៉ះពាល់ដល់សិទ្ធិរបស់ភាគី ក្នុងការបង្ហាញរឿងក្តីរបស់ខ្លួន ដែរ ឬយ៉ាងណានោះឡើយ ផ្ទុយទៅវិញអំណះអំណាងរបស់ភាគី គប្បីផ្ដោត

⁴⁵⁷ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ២០។

⁴⁵⁸ សេចក្តីសម្រេចលើសំណើសុំពេលវេលាបន្ថែម (F26/2/2) កថាខណ្ឌ ៦។ សេចក្តីសម្រេចលើបណ្តឹងសាទុក្ខបន្ទាប់បង្ខំរឿងក្តី Orić (ICTY) កថាខណ្ឌ ៧។

⁴⁵⁹ សេចក្តីសម្រេចលើបណ្តឹងសាទុក្ខប្រឆាំងនឹងការបដិសេធមិនសម្រេចលើភស្តុតាងរឿងក្តី Prlić (ICTY) កថាខណ្ឌ ១៥។ សូម មើលផងដែរ សេចក្តីសម្រេចលើបណ្តឹងសាទុក្ខបន្ទាន់បង្ខំរឿងក្តី Orić (ICTY) កថាខណ្ឌ ៧។

⁴⁶⁰ សេចក្តីសម្រេចលើបណ្តឹងសាទុក្ខប្រឆាំងការបដិសេធមិនសម្រេចលើភស្តុតាងរឿងក្តី Prlić (ICTY) កថាខណ្ឌ ១៤ និង ១៥។ សូមមើលផងដែរ សេចក្តីសម្រេចលើបណ្តឹងសាទុក្ខបន្ទាន់បង្ខំរឿងក្តី Orić (ICTY) កថាខណ្ឌ ៧។

⁴⁶¹ សេចក្តីសម្រេចលើបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ជនជាប់ចោទប្រឆាំងនឹងសេចក្តីសម្រេចបែងចែកពេលវេលារឿងក្តី Prlić (ICTY) កថា ខណ្ឌ ៣៥ និង ៣៩។ សេចក្តីសម្រេចលើបណ្តឹងសាទុក្ខប្រឆាំងការបដិសេធមិនសម្រេចលើភស្តុតាងរឿងក្តី Prlić (ICTY) កថា ខណ្ឌ ១៥។

ទៅលើ “ការចោទប្រកាន់ជាក់លាក់ថា ពិតជាបានប៉ះពាល់ដល់សិទ្ធិរបស់ខ្លួនប្រាកដមែន”⁴⁶²។

១៨៩. អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាលើការប្រៀបធៀបចំនួនពេលវេលា នួន ជា ពុំបានផ្តល់មូលដ្ឋានគាំទ្រច្បាស់លាស់ទាក់ទងទៅនឹងមូលហេតុដែលធ្វើឱ្យប៉ះពាល់ដល់រឿងក្តីរបស់ខ្លួន ដោយសារតែការបែងចែកពេលវេលាសម្រាប់សួរដេញដោលសាក្សីឡើយ។ វិធីសាស្ត្រដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានប្រើប្រាស់ ដូចជាផ្តល់ពេលវេលាស្មើគ្នា មួយផ្នែកទៅឱ្យសហព្រះរាជអាជ្ញា និងដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី ហើយមួយផ្នែកទៀតទៅឱ្យក្រុមមេធាវីការពារក្តីនោះ ពុំមែនជាការផ្តល់ពេលវេលាដែលពុំសមហេតុសមផលនោះទេ។ ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ផងដែរទៅលើសារណារបស់សហព្រះរាជអាជ្ញាដែលបានបញ្ជាក់ថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានភាពបត់បែនទាក់ទងទៅនឹងការបែងចែកពេលវេលានេះ⁴⁶³។ ដូចនេះ នួន ជា ពុំបានបង្ហាញពីកំហុសណាមួយដែលស្តែងចេញពីការប្រើប្រាស់ឆន្ទានុសិទ្ធិរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ក្នុងការវាយតម្លៃទៅលើសមាមាត្រនៃការបែងចែកពេលវេលាទៅឱ្យអយ្យការ និងជនជាប់ចោទសម្រាប់សួរដេញដោលសាក្សីឡើយ។

១៩០. ទាក់ទងទៅនឹងសេចក្តីសន្និដ្ឋានបញ្ចប់កិច្ចពិភាក្សាដេញដោលជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាលើការប្រៀបធៀប អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានឆន្ទានុសិទ្ធិក្នុងការកំណត់ចំនួនទំព័រនៅពេលសវនាការ និងថា សេចក្តីសម្រេចនេះត្រូវបានទទួលយកជាបានការក្នុងកម្រិតមួយនៅដំណាក់កាលបណ្តឹងសាទុក្ខ។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងជាដំបូងបានកំណត់ចំនួនទំព័រសម្រាប់ក្រុមមេធាវីការពារក្តីនីមួយៗត្រឹម ១០០ ទំព័រ និងបន្ថែម ២០ ទំព័រទៀតសម្រាប់សេចក្តីសន្និដ្ឋានរបស់ក្រុមនីមួយៗលើកពីមូលដ្ឋានសំអាងផ្លូវច្បាប់។ ចំនួនទំព័រសម្រាប់សហព្រះរាជអាជ្ញាត្រូវបានកំណត់ត្រឹម ២០០ ទំព័រ (និងបន្ថែម ២០ ទំព័រទៀតសម្រាប់លើកពីមូលដ្ឋានសំអាងផ្លូវច្បាប់) និងចំនួនទំព័រសម្រាប់សេចក្តីសន្និដ្ឋានរបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី(ដោយពុំគិតបញ្ចូលសំណង) ត្រូវបានកំណត់ត្រឹម ៨០ ទំព័រ (និង បន្ថែម ២០ ទំព័រទៀតសម្រាប់លើកពីមូលដ្ឋានសំអាងផ្លូវច្បាប់)⁴⁶⁴។ បន្ទាប់មក អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានបន្ថែម ២៥ ទំព័រទៀតសម្រាប់សេចក្តីសន្និដ្ឋាននីមួយៗ⁴⁶⁵

⁴⁶² សូមមើល សេចក្តីសម្រេចលើបណ្តឹងសាទុក្ខបន្ទាន់បង្ខំរឿងក្តី Orić (ICTY) ជើងទំព័រ ២៥។

⁴⁶³ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៦៧។

⁴⁶⁴ អនុស្សរណៈជូនដំណឹងអំពីទម្រង់បែបបទសម្រាប់សេចក្តីសន្និដ្ឋានបញ្ចប់កិច្ចពិភាក្សាដេញដោល (E163/5/4) ទំព័រ ១។

⁴⁶⁵ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៣ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០១៣ ឯកសារលេខ E1/227.1 ទំព័រ ៥៦។

។ ការកំណត់ទំព័រទាំងនេះ ពុំបានគិតបញ្ចូលនូវកំណត់សម្គាល់ចុងទំព័រ (ឯកសារយោង) ឡើយ⁴⁶⁶។ មានការបញ្ជាក់បន្ថែមលើការស្នើឱ្យភាគីដាក់សេចក្តីសន្និដ្ឋានបញ្ចប់កិច្ចពិភាក្សាដេញដោលជាលាយលក្ខណ៍អក្សរថា ភាគីបានជំទាស់តវ៉ាលើរឿងក្តីរបស់ខ្លួនផ្ទាល់មាត់ក្នុងអំឡុងពេលនៃការជំនុំជម្រះ ហើយអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានផ្តល់ពេលបីថ្ងៃឱ្យសហព្រះរាជអាជ្ញា មួយថ្ងៃឱ្យដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី និងពីរថ្ងៃឱ្យក្រុមមេធាវីការពារក្តីនីមួយៗ នៅមុនការធ្វើសេចក្តីសន្និដ្ឋានតប ហើយចុងក្រោយ ក្រុមមេធាវីការពារក្តី និង/ឬ នួន ជា និង ខៀវ សំផន មានឱកាសធ្វើសេចក្តីសន្និដ្ឋានចុងក្រោយ⁴⁶⁷។

១៩១. ផ្អែកលើប្រវត្តិនីតិវិធី អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពុំជឿជាក់លើអំណះអំណាងរបស់ នួន ជា⁴⁶⁸ និង ខៀវ សំផន⁴⁶⁹ ដែលលើកឡើងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានកម្រិតពេលវេលាមិនគ្រប់គ្រាន់សម្រាប់ភាគី ក្នុងការធ្វើសេចក្តីសន្និដ្ឋានបញ្ចប់ការពិភាក្សាដេញដោយឡើយ។

១៩២. ទាក់ទងទៅនឹងការកំណត់ពេលវេលា សម្រាប់ការដាក់សារណាជាលាយលក្ខណ៍អក្សរបញ្ចប់កិច្ចពិភាក្សាដេញដោល⁴⁷⁰ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពុំជឿជាក់ថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានប្រព្រឹត្តពុំសមហេតុផលនោះឡើយ ដោយសារដូចបានកំណត់នៅក្នុងសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង⁴⁷¹ បញ្ហានៃការទទួលយកភស្តុតាងដែលជាឯកសារ គឺជាកម្មវត្ថុនៃការដាក់សារណា សវនាការ និងសេចក្តីសម្រេចតាមគ្នាចាប់តាំងពីពេលចាប់ផ្តើមការជំនុំជម្រះរហូតមក។ ខៀវ សំផន ត្រូវបានរំពឹងឱ្យត្រៀមរៀបចំមធ្យោបាយការពារខ្លួនរួមទាំងសេចក្តីសន្និដ្ឋានបញ្ចប់កិច្ចពិភាក្សាដេញដោលរបស់ខ្លួនផងដែរ ដោយផ្អែកលើមូលដ្ឋាននៃភស្តុតាងជាឯកសារដែលបានដាក់នៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ដោយពុំគិតពីបញ្ហា ថាតើការសម្រេចស្តីពីភាពអាចទទួលយកបាននូវភស្តុតាងនោះ ត្រូវបានចេញនៅពេលណានោះឡើយ។ ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានេះ អង្គជំនុំជម្រះ

⁴⁶⁶ អនុស្សរណៈស្តីពីកាលបរិច្ឆេទសម្រាប់សវនាការដេញដោលលើឯកសារជាលើកចុងក្រោយ និងសវនាការផ្សេងៗ (E288/1/1) កថាខណ្ឌ ១០។

⁴⁶⁷ អនុស្សរណៈស្តីពីកាលបរិច្ឆេទសម្រាប់សវនាការដេញដោលលើឯកសារជាលើកចុងក្រោយ និងសវនាការផ្សេងៗ (E288/1/1) កថាខណ្ឌ ១២។

⁴⁶⁸ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១០៧ ដល់ ១០៩។

⁴⁶⁹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ២៣។

⁴⁷⁰ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ២០។

⁴⁷¹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦៣ ជាអាទិ៍។

តុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ ដោយស្របជាមួយនឹងសាលដីការបស់តុលាការកំពូលនៃតុលាការឧក្រិដ្ឋកម្មអន្តរជាតិរបស់ប្រទេសរ៉ាន់ដា (ICTR) ក្នុងរឿងក្តី Kanyarukiga⁴⁷² និងសាលដីការបស់តុលាការកំពូលនៃតុលាការព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិ (ICC) ក្នុងរឿងក្តី Bemba⁴⁷³ បង្ហាញថា ការរក្សាទុកសិទ្ធិក្នុងការសម្រេចពីភាពអាចទទួលយកបាននូវភស្តុតាងរហូតដល់ចុងបញ្ចប់នៃការជំនុំជម្រះ ពុំបានផ្ទុយទៅនឹងលក្ខខណ្ឌស្តីពីភាពត្រឹមត្រូវនៃការជំនុំជម្រះឡើយ។ ខៀវ សំផន ពុំបានបង្ហាញឱ្យឃើញថា វិធីសាស្ត្រដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងយកមកប្រើប្រាស់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងបញ្ហានេះ មានលក្ខណៈពុំសមស្របនោះឡើយ។

៤.ខ.ប.យ.លំដាប់លំដោយនៃនីតិវិធីរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង

១៩៣.ខៀវ សំផន លើកឡើងថា លំដាប់លំដោយនៃនីតិវិធីមួយចំនួនដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានប្រើប្រាស់នៅពេលជំនុំជម្រះ បានរំលោភបំពានលើសិទ្ធិរបស់គាត់ក្នុងការទទួលបានមធ្យោបាយការពារខ្លួនប្រកបដោយប្រសិទ្ធភាព។ ចំពោះបញ្ហានេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនឹងធ្វើការដោះស្រាយដូចតទៅ ទីមួយ ខៀវ សំផន បានអះអាងថា ប្រធានអង្គជំនុំជម្រះបានធ្វើអន្តរាគមន៍ញឹកញាប់ពេក និងពុំសមហេតុផលក្នុងអំឡុងពេលនៃការសួរសាក្សី និងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ជាញឹកញយបានរារាំងចំពោះការលើកឡើងរបស់ភាគីការពារក្តី⁴⁷⁴។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី ក្រៅតែពីការយោងទៅលើប្រតិចារិកជាច្រើននៃសវនាការយកមកធ្វើជាឧទាហរណ៍ ខៀវ សំផន ពុំបានផ្តល់មូលដ្ឋានគាំទ្រតាមរយៈការពន្យល់ថា តើ ការអន្តរាគមន៍របស់ប្រធានអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង បានប៉ះពាល់ដល់សិទ្ធិរបស់ជនជាប់ចោទយ៉ាងដូចម្តេចនោះទេ។ ដោយសារពុំមានការផ្តល់មូលដ្ឋានគាំទ្រ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពុំឃើញមានផលប៉ះពាល់ណាមួយឡើយ អាស្រ័យហេតុនេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពុំចាំបាច់ដោះស្រាយលើការអះអាងនេះបន្តទៀតឡើយ។

១៩៤.យោងតាមសំអាងហេតុដូចគ្នានេះដែរ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបដិសេធអំណះអំណាចទូទៅរបស់ខៀវ សំផន⁴⁷⁵ ដែលថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសដោយបានប្រើប្រាស់នូវអ្វីដែលគេយល់ឃើញថា

⁴⁷² សាលដីការរឿងក្តី Kanyarukiga (ICTR) កថាខណ្ឌ ៥២ ដល់ ៥៣។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយោងទៅលើសាលដីការនេះនៅក្នុងសាលក្រមរបស់ខ្លួន កថាខណ្ឌ ៦៥ ជើងទំព័រ ១៦១។

⁴⁷³ សាលដីការលើបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍ប្រឆាំងនឹងសេចក្តីសម្រេចរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង III រឿងក្តី Bemba (ICC) កថាខណ្ឌ ៣៦ ដល់ ៣៧។

⁴⁷⁴ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៣១ ដល់ ៣២។

⁴⁷⁵ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៣៥។

ជាវិធាននៃនីតិវិធីតាមអំពើចិត្ត និងមិនស្របគ្នា។ ដោយសារពុំបានផ្តល់មូលដ្ឋានគាំទ្រច្បាស់លាស់ ក្រៅតែពីការលើកឡើងនូវបញ្ហាការប្រើប្រាស់ឯកសារក្នុងអំឡុងពេលសួរសាក្សី ដែលបានពិភាក្សាខាងដើមក្នុងសាលដីកានេះ ដូច្នេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពុំអាចដោះស្រាយអំណះអំណាងនេះបានឡើយ។

១៩៥.ទាក់ទងទៅនឹងអំណះអំណាងដែលថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសក្នុងការយល់ឃើញថា ខ្លួនមានឆន្ទានុសិទ្ធិក្នុងការអនុញ្ញាតឱ្យដាក់ការឆ្លើយតបទៅនឹងសារណាតប គឺជាការរំលោភបំពានលើមាត្រា ៨.៤ នៃសេចក្តីណែនាំអនុវត្តស្តីពីការដាក់ឯកសារនៅចំពោះមុខ អ.វ.ត.ក. ដែលចែងអំពីការដាក់ការឆ្លើយតបតែនៅក្នុងកាលៈទេសៈមួយចំនួននោះ^{៤៧៦} អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា គោលបំណងនៃសេចក្តីណែនាំអនុវត្តនេះ គឺដើម្បីសម្រួលដល់ការរៀបចំកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីឱ្យបានត្រឹមត្រូវប៉ុណ្ណោះ។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី មាត្រា ៨.៤ ត្រូវតែអានផ្គុំជាមួយនឹងមាត្រា ៨.១ នៃសេចក្តីណែនាំអនុវត្តដែលទទួលស្គាល់សិទ្ធិរបស់អង្គជំនុំជម្រះក្នុងការធ្វើសេចក្តីសម្រេច ខុសពីវិធានដែលមានចែងនៅក្នុងសេចក្តីណែនាំអនុវត្តនេះ។ ខៀវ សំផន ពុំបានផ្តល់មូលដ្ឋានគាំទ្រអំពីបញ្ហា ថាតើវិធីសាស្ត្រដែលអង្គជំនុំជម្រះយកមកប្រើប្រាស់តាំងពីដំបូងនៅក្នុងកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីសម្រាប់ឆ្លើយតបទៅនឹងតម្រូវការចាំបាច់នៃរឿងក្តី^{៤៧៧} នោះ មានលក្ខណៈពុំសមហេតុផលយ៉ាងណាឡើយ។

១៩៦.ទាក់ទងទៅនឹងអំណះអំណាងដែលថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសក្នុងការយល់ឃើញថា សំណើសុំការពិចារណាឡើងវិញលើសេចក្តីសម្រេចពីមុនៗនោះ ពុំអាចទទួលយកបាននៅចំពោះមុខ អ.វ.ត.ក.^{៤៧៨} ខៀវ សំផន ពុំបានផ្តល់មូលដ្ឋានគាំទ្រចំពោះការលើកឡើងរបស់ខ្លួនឡើយ ដោយបានត្រឹមតែយោងទៅលើសេចក្តីសម្រេចស្តីពីការពិចារណាឡើងវិញរបស់អង្គបុរេជំនុំជម្រះ ដែលតាមរូបភាពហាក់បីដូចជាស្របជាមួយនឹងវិធីសាស្ត្ររបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងត្រង់ចំណុចដែលថា អង្គជំនុំជម្រះអាចពិចារណាឡើងវិញលើសេចក្តីសម្រេចពីមុនរបស់ខ្លួនបាន តែក្នុងករណីដែលមានកាលៈទេសៈប្រែប្រួលប៉ុណ្ណោះ^{៤៧៩}។ ទាក់ទងទៅនឹងអំ

^{៤៧៦} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៣៥ ជើងទំព័រ ៨៤។

^{៤៧៧} សូមមើល សេចក្តីណែនាំស្តីពីការដាក់តែមួយភាសា (E64)។ អនុស្សរណៈស្តីពីការឆ្លើយតប (E126)។

^{៤៧៨} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៣៧។

^{៤៧៩} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៣៧ យោងទៅលើសេចក្តីសម្រេចស្តីពីការពិចារណាឡើងវិញ (C22/I/8) និងសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះ កថាខណ្ឌ ៤២ ដល់ ៤៤ និង ១៣៦ ជើងទំព័រ ៣៩១។ តាមរយៈកថាខណ្ឌទាំងនេះ ទំនងជាបង្ហាញ

ណៈអំណាចរបស់ ខៀវ សំផន ដែលថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុស នៅពេលដែលសំអាងទៅលើ ឯកសារមួយ គឺទូរលេខរបស់ស្ថានទូតអូស្ត្រាលីពាក់ព័ន្ធនឹងទស្សនកិច្ចរបស់ ខៀវ សំផន ទៅកាន់ប្រទេសឡាវ ហើយដែលពីដំបូងអង្គជំនុំជម្រះ បានសម្រេចពុំទទួលយកឯកសារនេះជាភស្តុតាងនោះ⁴⁸⁰ អង្គជំនុំជម្រះ តុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានពន្យល់រួចហើយថា ខ្លួនបានសម្រេចទទួល យកជាភស្តុតាង ពីព្រោះ ផ្នែកខ្លះនៃឯកសារនេះមានព័ត៌មានដោះបន្ទុក⁴⁸¹។ បើទោះបីជា ខៀវ សំផន បាន អះអាងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានប្រើប្រាស់ឯកសារនេះប្រឆាំងនឹងរូបគាត់ក៏ដោយ⁴⁸² ក៏គាត់បានត្រឹម តែយោងទៅលើកថាខណ្ឌ ១៣៨ និង ១៤២ នៃសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងប៉ុណ្ណោះ ផ្ទុយទៅវិញ ក្នុងកថាខណ្ឌនេះនៃសាលក្រមពុំបានយោងទៅលើឯកសារនេះឡើយ។ អាស្រ័យហេតុនេះ ខៀវ សំផន ពុំបានផ្តល់ មូលដ្ឋានគាំទ្រច្បាស់លាស់អំពីការប៉ះពាល់ដល់សិទ្ធិរបស់ខ្លួនឡើយ។

១៩៧.បន្ថែមលើនេះទៀត ខៀវ សំផន បានលើកឡើងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានរំលោភបំពានសិទ្ធិ របស់គាត់ក្នុងការមិនឆ្លើយតបទៅនឹងសំណួរ។ ជាដំបូង គាត់បានពន្យល់ថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានលើក ឡើងពុំត្រឹមត្រូវនូវបញ្ហាទាក់ទងទៅនឹងសិទ្ធិមិនឆ្លើយតបទៅនឹងសំណួរ នៅក្នុងសាលក្រមត្រង់ចំណុចស្តីពីប្រវត្តិ នីតិវិធី⁴⁸³។ ជាពិសេស ខៀវ សំផន ក៏បានលើកឡើងផងដែរថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងជាញឹកញាប់បានឱ្យ គាត់បញ្ចេញយោបល់ទៅលើបញ្ហានានា ទោះបីជាគាត់បានបញ្ជាក់ច្បាស់ថា គាត់សម្រេចប្រើប្រាស់សិទ្ធិរបស់ គាត់មិនឆ្លើយតបទៅនឹងសំណួររួចហើយក៏ដោយ⁴⁸⁴។ ខៀវ សំផន បានយោងជាពិសេសទៅលើប្រតិចារិកសវ នាការ នៅក្នុងអំឡុងពេលដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានស្នើឱ្យគាត់បញ្ចេញយោបល់លើឯកសារ ឬឆ្លើយ តបទៅនឹងសំណួរ ដែលបានសួរដោយដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី⁴⁸⁵។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី ខៀវ សំផន ពុំបាន ពន្យល់ពីមូលហេតុ ថា តើមានកំហុសដូចម្តេចទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានេះ និងថា តើ គាត់ទទួលរងផលប៉ះពាល់

ថា វិធីសាស្ត្ររបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងជាទូទៅធ្វើការពិចារណាឡើងវិញតែក្នុងករណីដែលមានការកែប្រែប៉ុណ្ណោះ ប៉ុន្តែថា ខ្លួន មានធនានុសិទ្ធិធ្វើដូច្នោះក្នុងកាលៈទេសៈដទៃទៀតដែលគ្មានការកែប្រែផងដែរ។

⁴⁸⁰ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៣៧។

⁴⁸¹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១៣៦ ជើងទំព័រ ៣៩១។

⁴⁸² សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៣៧ ជើងទំព័រ ៩២។

⁴⁸³ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៣៩។

⁴⁸⁴ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៣៩។

⁴⁸⁵ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៣៩ ជើងទំព័រ ៩៨។

បែបណានោះឡើយ។ អាស្រ័យហេតុនេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ថា ពុំមានអ្វីដែលអាចបញ្ជាក់ថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានដាក់សម្ភារលើ ខៀវ សំផន ដែលត្រូវបានការពារស្របច្បាប់នៅក្នុងកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីទាំងមូល ឱ្យលះបង់សិទ្ធិមិនឆ្លើយនឹងសំណួរនោះឡើយ ប៉ុន្តែអង្គជំនុំជម្រះគ្រាន់តែអញ្ជើញខៀវ សំផន ឱ្យបញ្ចេញយោបល់លើបញ្ហាមួយចំនួននៅក្នុងអំឡុងពេលនៃការជំនុំជម្រះដ៏វែងអន្លាយនេះតែប៉ុណ្ណោះ។ អាស្រ័យហេតុនេះ អំណះអំណាងរបស់ ខៀវ សំផន ត្រូវបដិសេធចោល។

១៩៨. ខៀវ សំផន ក៏បានអះអាងផងដែរថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានរំលោភអំណាចរបស់ខ្លួន ដោយបានបង្ខំឱ្យគាត់ចូលរួមក្នុងកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីសវនាការនៅក្នុងកាលៈទេសៈ ដែលគាត់បានលះបង់សិទ្ធិចូលរួមសវនាការ^{៤៨៦}។ ដើម្បីគាំទ្រលើអំណះអំណាងនេះ ខៀវ សំផន បានរៀបរាប់នូវសេចក្តីសម្រេចជាច្រើនរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង និងបានយោងសេចក្តីសម្រេចចំនួនពីររបស់តុលាការឧក្រិដ្ឋកម្មអន្តរជាតិសម្រាប់ប្រទេសយូហ្គោស្លាវី (ICTY)។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលយល់ច្បាស់ថា ខៀវ សំផន បកស្រាយសិទ្ធិចូលរួមសវនាការក្នុងន័យថា ជនជាប់ចោទអាចជ្រើសរើសការចូលរួម ឬក៏មិនចូលរួមសវនាការបាន។ ការបកស្រាយបែបនេះពុំត្រឹមត្រូវឡើយ។ សិទ្ធិចូលរួមសវនាការ តាមអត្ថន័យនៃមាត្រា ១៤(៣-ឃ) នៃកតិកាសញ្ញាអន្តរជាតិស្តីពីសិទ្ធិពលរដ្ឋ និងនយោបាយ ដែលបានកំណត់នៅក្នុងមាត្រា ៣៥ ថ្មី(ឃ) នៃច្បាប់ អ.វ.ត.ក. មានអត្ថន័យជាទូទៅថា តុលាការពុំអាចដំណើរការដោយមិនមានវត្តមានជនជាប់ចោទឡើយ^{៤៨៧}។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី ជាផលវិបាកមាត្រានេះពុំផ្តល់សិទ្ធិដល់ជនជាប់ចោទនូវសិទ្ធិមិនចូលរួមក្នុងការជំនុំជម្រះដោយសេរីឡើយ។ ក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌកម្ពុជាបានចែងជាពិសេសថា ជនជាប់ចោទមានកាតព្វកិច្ចចូលរួមសវនាការ ហើយលើសពីនេះទៀត បានផ្តល់សិទ្ធិអំណាចដល់តុលាការក្នុងការបង្ខំឱ្យជនជាប់ចោទមានវត្តមានក្នុងករណីដែលខ្លួនគិតថា សមស្រប^{៤៨៨}។ អាស្រ័យហេតុនេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបដិសេធអំណះអំណាងនេះចោល។

^{៤៨៦} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៤០។

^{៤៨៧} ទោះជាយ៉ាងណាក្តី កត់សម្គាល់ថា យោងតាមមាត្រា ៣៦១ និង ៣៦២ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌកម្ពុជាចែងថា បើទោះបីជាជនជាប់ចោទមិនចូលរួមក្នុងការសវនាការក៏ដោយ ក៏តុលាការនៅតែអាចចេញសាលក្រមបានដែរ។

^{៤៨៨} សូមមើល មាត្រា ៣០០(១) និងមាត្រា ៣០៣ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌកម្ពុជា។

៤.ខ.៣.សិទ្ធិទទួលបានសេចក្តីសម្រេចមានសំអាងហេតុពេញលេញ

១៩៩.នួន ជា^{៤៨៩} និង ខៀវ សំផន^{៤៩០} បានអះអាងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានរំលោភសិទ្ធិរបស់ពួកគាត់ក្នុង ការទទួលបានសេចក្តីសម្រេចដោយមានសំអាងហេតុ ដោយហេតុថា អង្គជំនុំជម្រះពុំបានផ្តល់ ឬបានផ្តល់ សំអាងហេតុពុំគ្រប់គ្រាន់សម្រាប់សេចក្តីសម្រេចសំខាន់ៗ ដែលបានធ្វើឡើងនៅក្នុងអំឡុងពេលនៃការជំនុំជម្រះ ។ ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានេះ ខៀវ សំផន បានយោងនៅក្នុងមូលដ្ឋានសំអាងផ្លូវច្បាប់នៃសារណាបណ្តឹងសាទុក្ខ របស់ខ្លួននូវបញ្ជីនៃសេចក្តីសម្រេចចំនួន ៦០ ដីកាសម្រេច អនុស្សរណៈនានារបស់អង្គជំនុំជម្រះ និងរបាយ ការណ៍ចំនួនមួយរបស់អង្គភាពគាំពារសាក្សី និងអ្នកជំនាញ^{៤៩១} ។ ខៀវ សំផន បានអះអាងនៅក្នុងជើងទំព័រនៃ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខថា គាត់កំពុងដាក់បណ្តឹងសាទុក្ខប្រឆាំងនឹងសេចក្តីសម្រេចទាំងអស់នៅក្នុងមូលដ្ឋានសំ អាងផ្លូវច្បាប់ដែលប៉ះពាល់ដល់សិទ្ធិរបស់គាត់^{៤៩២} ។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាលើពាក្យថា ការអះ អាងខាងលើនេះពុំបានបំពេញទៅតាមលក្ខខណ្ឌនៃការផ្តល់មូលដ្ឋានគាំទ្រ^{៤៩៣} ហេតុនេះ អង្គជំនុំជម្រះពុំធ្វើការ វាយតម្លៃលើអំណះអំណាងនេះតទៅទៀតឡើយ ។

២០០.នួន ជា បានអះអាងនៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងថា អង្គជំនុំជម្រះពុំបានផ្តល់សំអាងហេតុ ពេញលេញនៅក្នុងសេចក្តីសម្រេចដែលបានធ្វើឡើងក្នុងអំឡុងពេលនៃកិច្ចដំណើរការនីតិវិធី^{៤៩៤} ។ នៅក្នុងសារ ណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ខ្លួន នួន ជា បានអះអាងឡើងវិញថា ជាប្រព័ន្ធអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានផ្តល់នូវ សំអាងហេតុពេញលេញនៅក្នុងសេចក្តីសម្រេចរបស់ខ្លួន និងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានពិនិត្យឱ្យបាន គ្រប់ជ្រុងជ្រោយលើ“អំណះអំណាងយ៉ាងលម្អិត” ដែលមានក្នុងសេចក្តីសន្និដ្ឋានបញ្ចប់កិច្ចពិភាក្សាដេញដោល របស់គាត់ (E295/6/3) ដែលបានលើកបង្ហាញពីកំហុសរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង^{៤៩៥} ។ នួន ជា បានអះ អាងជាពិសេសថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសក្នុងការបង្ហាញនៅក្នុងជើងទំព័រចំនួនពីរនៅក្នុងសាល

^{៤៨៩} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១១០ ដល់ ១១១។

^{៤៩០} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៣៤។

^{៤៩១} តារាងសំអាងផ្លូវច្បាប់នៃសារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន (F17.1) ទំព័រ ៧ ដល់ ១១ (ភាសាបារាំង)។

^{៤៩២} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៣៤ ជើងទំព័រ ៨២។

^{៤៩៣} សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ១០១។

^{៤៩៤} សេចក្តីសន្និដ្ឋានបញ្ចប់កិច្ចពិភាក្សាដេញដោលរបស់ នួន ជា (E295/6/3) កថាខណ្ឌ ៨៩ ដល់ ៩០។

^{៤៩៥} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១១០ ជើងទំព័រ ២៥៧ យោងទៅលើសេចក្តីសន្និដ្ឋានបញ្ចប់កិច្ចពិភាក្សាដេញ ដោលរបស់ នួន ជា (E295/6/3) កថាខណ្ឌ ៨៩ ដល់ ៩០។

ក្រុមរបស់អង្គជំនុំជម្រះដែលថា អំណះអំណាងរបស់គាត់មានលក្ខណៈទូទៅពេក និងពុំមានមូលដ្ឋានគាំទ្រគ្រប់គ្រាន់⁴⁹⁶។ នួន ជា បានចង្អុលបង្ហាញថា នៅក្នុងជើងទំព័រនៃកថាខណ្ឌពាក់ព័ន្ធក្នុងសេចក្តីសន្និដ្ឋានបញ្ចប់កិច្ចពិភាក្សាដេញដោល (E295/6/3) មានការយោងទៅលើកថាខណ្ឌដទៃទៀត ដោយមានការលើកឡើងនូវអំណះអំណាងបន្ថែម⁴⁹⁷។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូល ពុំជឿជាក់លើការអះអាងនេះឡើយ។ បើទោះបីជា ជើងទំព័រដែលបានលើកឡើងនោះ មានការយោងទៅលើផ្នែកដទៃទៀតនៃសេចក្តីសន្និដ្ឋានបញ្ចប់កិច្ចពិភាក្សាដេញដោល (E295/6/3) ពិតប្រាកដក៏ដោយ ក៏កថាខណ្ឌដែលបានយោងទៅលើនោះពុំបានដោះស្រាយនូវបញ្ហាកង្វះសំអាងហេតុ និងថាតើអង្គសេចក្តីនៅក្នុងសេចក្តីសម្រេចរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងត្រឹមត្រូវ ដែរ ឬយ៉ាងណានោះទេ។ ហេតុនេះ ក្រៅតែពីការលើកជាទូទៅនៅក្នុងសេចក្តីសន្និដ្ឋានអំពីកង្វះសំអាងហេតុនោះ អំណះអំណាងនេះពុំបានផ្តល់មូលដ្ឋានគាំទ្រគ្រប់គ្រាន់ឡើយ។ អាស្រ័យហេតុនេះ ការសម្រេចបដិសេធការចោទប្រកាន់របស់ នួន ជា អំពីកង្វះសំអាងហេតុរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ពុំអាចចាត់ទុកថាមានកំហុសឡើយ។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំតម្រូវឱ្យពិចារណាលើកង្វះសំអាងហេតុនៅក្នុងសេចក្តីសម្រេចរបស់ខ្លួន ដែលបានធ្វើឡើងនៅក្នុងអំឡុងពេលនៃការជំនុំជម្រះ ដោយសារ នួន ជា ពុំបានចង្អុលបង្ហាញជាក់លាក់ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហាថាតើសេចក្តីសម្រេចនោះខ្វះសំអាងហេតុអ្វីខ្លះនោះឡើយ។

២០១.នួន ជា បានលើកឡើងផងដែរថា សាលាក្រុមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងខ្លួនឯងផ្ទាល់ ក៏ពុំមានសំអាងហេតុគ្រប់គ្រាន់ដែរ។ នៅក្នុងសារណាបណ្តឹងសាទុក្ខ នួន ជា បានចង្អុលបង្ហាញឱ្យអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិនិត្យលើ“សារណាលម្អិតមួយចំនួនរបស់មេធាវីការពារក្តី ស្តីពីបញ្ហាគន្លឹះនៃការទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌ”ដែលតាមការលើកឡើងរបស់គាត់ថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានដោះស្រាយលើបញ្ហាគន្លឹះនេះឡើយ⁴⁹⁸។

២០២.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាលើឃើញថា តាមវិធាន ៩៨ នៃវិធានផ្ទៃក្នុង សេចក្តីសម្រេច ព្រមទាំងសាលាក្រុមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ត្រូវតែមានសំអាងហេតុគ្រប់គ្រាន់ដែលជាធាតុផ្សំដ៏សំខាន់នៃ

⁴⁹⁶ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១១០ ជើងទំព័រ ២៥៨ យោងទៅលើសាលាក្រុមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ជើងទំព័រ ១១១ ដល់ ១៤៧។

⁴⁹⁷ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១១០ យោងទៅលើសេចក្តីសន្និដ្ឋានបញ្ចប់កិច្ចពិភាក្សាដេញដោលរបស់ នួន ជា (E295/6/3) ជើងទំព័រ ២០៨ ដល់ ២១១។

⁴⁹⁸ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១១១។

ការជំនុំជម្រះដោយត្រឹមត្រូវ។ ចំណុចនេះបានឆ្លុះបញ្ចាំងឱ្យឃើញតាមរយៈអត្ថបទច្បាប់របស់តុលាការដែលថា វិធាន ១០១(១) នៃវិធានផ្ទៃក្នុងចែងជាពិសេសថា សាលក្រមត្រូវតែមានក្នុងចំណោមនោះ “...មូលហេតុខាង អង្គហេតុ និងអង្គច្បាប់ដែលនាំឱ្យអង្គជំនុំជម្រះចេញសេចក្តីសម្រេច”។ វិធាន ១០១(៤) នៃវិធានផ្ទៃក្នុងចែងថា “ផ្នែកសំអាងហេតុនៅក្នុងសាលក្រម ត្រូវឆ្លើយតបទៅនឹងសេចក្តីសន្និដ្ឋានជាលាយលក្ខណ៍អក្សរដែលបានធ្វើ ឡើងដោយភាគីទាំងអស់”។

២០៣.លក្ខខណ្ឌតម្រូវក្នុងការផ្តល់សំអាងហេតុឱ្យបានគ្រប់គ្រាន់នៅក្នុងសេចក្តីសម្រេច ត្រូវបានគាំទ្រដោយ យុត្តិសាស្ត្រអន្តរជាតិ។ តុលាការអឺរ៉ុបស្តីពីសិទ្ធិមនុស្ស (ECtHR) រឿងក្តី *Hadjianastassiou ទល់នឹងប្រទេស ក្រិច* បានអះអាងថា តុលាការត្រូវតែ“បញ្ជាក់ឱ្យបានច្បាស់លាស់នូវមូលដ្ឋានដែលខ្លួនបានផ្អែកទៅលើនៅក្នុង សេចក្តីសម្រេច” ដើម្បីគោរពសិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយត្រឹមត្រូវដែលធានាដោយមាត្រា ៦ នៃអនុ សញ្ញាអឺរ៉ុបស្តីពីសិទ្ធិមនុស្ស (ECHR) ដែល“បានផ្តល់លទ្ធភាពដល់ជនជាប់ចោទក្នុងការប្រើប្រាស់នូវសិទ្ធិធ្វើប ណ្តឹងឧទ្ធរណ៍ដែលជាប្រយោជន៍របស់ខ្លួន”⁴⁹⁹។ នៅក្នុងសេចក្តីសម្រេចក្រោយមកទៀត អង្គជំនុំជម្រះជាន់ខ្ពស់ របស់តុលាការអឺរ៉ុបស្តីពីសិទ្ធិមនុស្សបានពន្យល់ថា បើទោះបីជា“តុលាការពុំត្រូវបានតម្រូវឱ្យផ្តល់ចម្លើយពិស្តារ ទៅលើរាល់អំណះអំណាងនីមួយៗដែលបានលើកឡើងក៏ដោយ[...] ក៏ត្រូវបង្ហាញឱ្យច្បាស់ថា តាមរយៈសេចក្តី សម្រេចនោះ បញ្ហាសំខាន់ៗនៃរឿងក្តីត្រូវបានដោះស្រាយ”(សេចក្តីបញ្ជាក់បន្ថែម)⁵⁰⁰។

២០៤.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនៃតុលាការព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិ (ICC) បានអះអាងនៅក្នុងបរិបទនៃសេចក្តី សម្រេចដែលពុំអនុញ្ញាតឱ្យមានការបង្ហាញព័ត៌មានដល់ភាគីការពារក្តី និងនៅក្នុងសេចក្តីយោងទៅលើរឿងក្តី ដែលបានដកស្រង់ពីតុលាការអឺរ៉ុបស្តីពីសិទ្ធិមនុស្ស (ECtHR) ខាងលើថា៖

សេចក្តីសម្រេចរបស់អង្គបុរេជំនុំជម្រះ ដែលអនុញ្ញាតឱ្យលាក់អត្តសញ្ញាណសាក្សីរបស់អយ្យការ ចំពោះភាគីការពារក្តី ត្រូវតែបានគាំទ្រដោយសំអាងហេតុពេញលេញ។ វិសាលភាពនៃសំអាងហេតុគឺ អាស្រ័យលើកាលៈទេសៈនៃរឿងក្តី ប៉ុន្តែ ជាការចាំបាច់ដែលត្រូវបញ្ជាក់ឱ្យបានច្បាស់លាស់គ្រប់គ្រាន់ នូវមូលដ្ឋាននៃសេចក្តីសម្រេចនេះ។ សំអាងហេតុនេះ ពុំតម្រូវជាចាំបាច់លើកមកបញ្ជាក់ម្តងមួយៗនូវ រាល់ចំណុច ដែលបានដាក់នៅចំពោះមុខអង្គបុរេជំនុំជម្រះឡើយ ប៉ុន្តែសំអាងហេតុនេះ ត្រូវបញ្ជាក់ថា

⁴⁹⁹ សាលក្រមរឿងក្តី *Hadjianastassiou ទល់នឹងប្រទេសក្រិច* (ECtHR) កថាខណ្ឌ ៣៣។

⁵⁰⁰ សាលដីការរបស់អង្គជំនុំជម្រះជាន់ខ្ពស់រឿងក្តី *Taxquet ទល់នឹងប្រទេសបែលហ្សិក* (ECtHR) កថាខណ្ឌ ៩១។ សូមមើលផងដែរ សាលក្រមរឿងក្តី *Affaire Boldea c. Roumanie* (ECtHR) កថាខណ្ឌ ៣០។

តើ អង្គហេតុណាខ្លះដែលមានការជាប់ពាក់ព័ន្ធនៅក្នុងការធ្វើសេចក្តីសន្និដ្ឋាន⁵⁰¹។

២០៥.ស្រដៀងគ្នានេះដែរ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនៃតុលាការ ICTY បានបញ្ជាក់ថា សិទ្ធិទទួលបានសេចក្តីសម្រេចមានសំអាងហេតុគ្រប់គ្រាន់ គឺជាធាតុផ្សំនៃសិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយត្រឹមត្រូវ និងថា ការពិនិត្យឡើងវិញលើបណ្តឹងសាទុក្ខអាចធ្វើទៅបានដោយសមស្រប មានតែផ្អែកលើមូលដ្ឋាននៃសេចក្តីសម្រេចដែលមានសំអាងហេតុគ្រប់គ្រាន់ប៉ុណ្ណោះ⁵⁰²។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរបស់តុលាការ ICTY ក៏បានបញ្ជាក់ផងដែរថា “ជាអប្បបរមា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងត្រូវផ្តល់មូលដ្ឋានដើម្បីគាំទ្រដល់ការយល់ឃើញទាក់ទងទៅនឹងការពិចារណាលើអង្គសេចក្តីដែលពាក់ព័ន្ធទៅនឹងសេចក្តីសម្រេចរបស់ខ្លួន”⁵⁰³។

២០៦.ពិសេសជាងនេះទៅទៀត ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងភាពចាំបាច់ ក្នុងការផ្តល់សំអាងហេតុទាក់ទងនឹងការវាយតម្លៃភស្តុតាង អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរបស់តុលាការ ICTY បានបកស្រាយថា៖

វាជាបញ្ហាចម្បងសម្រាប់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ដែលត្រូវកំណត់ ថាតើសាក្សីណាមួយអាចជឿទុកចិត្តបាន ដែរ ឬយ៉ាងណា និងត្រូវសម្រេច ថាតើសក្ខីកម្មរបស់សាក្សីណាខ្លះ ដែលខ្លួនបានជឿជាក់ដោយពុំចាំបាច់បង្ហាញច្បាស់លាស់នូវរាល់ជំហាននីមួយៗនៃការផ្តល់សំអាងហេតុ ដើម្បីឈានដល់ការសម្រេចលើចំណុចទាំងនេះឡើយ។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី ឆន្ទានុសិទ្ធិរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង គឺ

⁵⁰¹ សាលដីកាលើបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍ប្រឆាំងនឹងសេចក្តីសម្រេចរបស់អង្គបុរេជំនុំជម្រះ I រឿងក្តី Lubanga (ICC) កថាខណ្ឌ ២០។

⁵⁰² សាលដីកា រឿងក្តី Nikolić (ICTY) កថាខណ្ឌ ៩៦ “មានតែការផ្តល់សំអាងហេតុគ្រប់គ្រាន់ដែលជាធាតុផ្សំមួយនៃលក្ខខណ្ឌតម្រូវក្នុងការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌ ដូចមានចែងក្នុងមាត្រា ២០ និង ២១ នៃលក្ខន្តិកៈប៉ុណ្ណោះ ដែលអាចឱ្យអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបំពេញតួនាទីរបស់ខ្លួនស្របតាមមាត្រា ២៥ នៃលក្ខន្តិកៈក្នុងពិចារណា និងពិនិត្យលើការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបាន”។ សូមមើលផងដែរ សាលដីកា រឿងក្តី Furundžija (ICTY) កថាខណ្ឌ ៦៨ ដល់ ៦៩ ដែលក្នុងនោះអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនៃតុលាការ ICTY បានកំណត់ថា មាត្រា ២៣ នៃលក្ខន្តិកៈបានផ្តល់សិទ្ធិដល់ជនជាប់ចោទក្នុងការទទួលបានសេចក្តីសម្រេចមានសំអាងហេតុដែលជាធាតុផ្សំនៃលក្ខខណ្ឌតម្រូវក្នុងការជំនុំជម្រះដោយត្រឹមត្រូវ “ដូចមានចែងនៅក្នុងមាត្រា ២០ និង ២១ នៃលក្ខន្តិកៈ” និងសូមមើល សាលដីកា រឿងក្តី Kunarac (ICTY) កថាខណ្ឌ ៤១ “អនុលោមតាមមាត្រា ២៣(២) នៃលក្ខន្តិកៈកំណត់ថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកាតព្វកិច្ចក្នុងការផ្តល់សំអាងហេតុគ្រប់គ្រាន់ [...] ធាតុផ្សំនេះធ្វើឱ្យការប្រើប្រាស់សិទ្ធិក្នុងការធ្វើបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ជនដែលត្រូវបានសម្រេចដាក់ពន្ធនាគារតែមានប្រយោជន៍។ បន្ថែមលើនេះទៀត មានតែការផ្តល់សំអាងហេតុគ្រប់គ្រាន់ប៉ុណ្ណោះដែលអាចឱ្យអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលធ្វើការពិចារណាបាន និងពិនិត្យលើការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងរួមទាំងការវាយតម្លៃលើភស្តុតាងផងដែរ”។

⁵⁰³ សេចក្តីសម្រេចលើបណ្តឹងសាទុក្ខបន្ទាន់បង្ខំ រឿងក្តី Milutinović (ICTY) កថាខណ្ឌ ១១។

ស្ថិតក្រោមការត្រួតពិនិត្យការចេញសេចក្តីសម្រេចដោយមានសំអាងហេតុ⁵⁰⁴។

២០៧.យោងតាមការលើកឡើងខាងលើដែលថា ការតម្រូវឱ្យមានសំអាងហេតុដើម្បីធានាបាននូវភាពត្រឹមត្រូវនៃកិច្ចដំណើរការនីតិវិធី ជានិច្ចកាល អាស្រ័យទៅលើកាលៈទេសៈជាក់លាក់នៃរឿងក្តី។ ការលើកឡើងបែបនេះពុំមែនមានន័យថា អង្គជំនុំជម្រះត្រូវតែផ្តល់ជាស្វ័យប្រវត្តិនូវសំអាងហេតុចំពោះអំណាចអំណាចនីមួយៗ ដែលភាគីបានលើកឡើងនៅក្នុងអំឡុងពេលនៃការជំនុំជម្រះ និងថា ការពុំបានអនុវត្តដូច្នោះ បានរំលោភបំពានជាស្វ័យប្រវត្តិទៅលើសិទ្ធិក្នុងការទទួលបានសេចក្តីសម្រេចមួយដោយមានសំអាងហេតុនោះឡើយ⁵⁰⁵។ អ្វីដែលសំខាន់នោះគឺ ថា តើអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងធ្វើការវាយតម្លៃលើភស្តុតាង និងធ្វើសេចក្តីសន្និដ្ឋានផ្នែកអង្គហេតុ និងអង្គច្បាប់ អាចយល់បានដល់កម្រិតណា។

២០៨.គប្បីកត់សម្គាល់ផងដែរថា យុត្តិសាស្ត្ររបស់តុលាការអឺរ៉ុបស្តីពីសិទ្ធិមនុស្ស (ECtHR) ដែលបានដកស្រង់ខាងលើ អាចវាយតម្លៃទៅលើភាពគ្រប់គ្រាន់នៃសំអាងហេតុរបស់តុលាការត្រង់ចំណុចណាមួយបានដរាបណាកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ ត្រូវបានបញ្ចប់រួចរាល់ទាំងស្រុង។ តុលាការអឺរ៉ុបស្តីពីសិទ្ធិមនុស្ស (ECtHR) ជាទូទៅផ្តល់ការយល់ឃើញទាក់ទងទៅនឹងភាពត្រឹមត្រូវនៃការជំនុំជម្រះដោយផ្អែកលើកិច្ចដំណើរនីតិវិធីទាំងមូល។ ផ្ទុយទៅវិញ កិច្ចដំណើរការនីតិវិធីលើបណ្តឹងសាទុក្ខនេះកំពុងបន្តនៅឡើយ ហេតុនេះហើយការខ្វះចន្លោះនៅក្នុងសំអាងហេតុរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង អាចដោះស្រាយបាន និងអាចជៀសវាងការរំលោភបំពានលើសិទ្ធិក្នុងការទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយត្រឹមត្រូវ។ ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរំលឹកថា សំអាងហេតុដែលបានផ្តល់ដោយអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង គឺជាចំណុចចាប់ផ្តើមសម្រាប់ការវិភាគទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហា ថា តើការយល់ឃើញផ្នែកអង្គហេតុរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងសមហេតុផល ដែរ ឬយ៉ាងណា⁵⁰⁶។ ហេតុដូច្នេះ ជាជាងការឈានទៅធ្វើសេចក្តីសន្និដ្ឋានថា ការជំនុំជម្រះទាំងមូល

⁵⁰⁴ សាលដីកា *រឿងក្តី Kupreškić* (ICTY) កថាខណ្ឌ ៣២។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានដកស្រង់ចំណុចនេះនៃសាលដីកាដោយស្របជាមួយនឹងសាលដីកា *រឿងក្តី ឌុច* (001-F28) កថាខណ្ឌ ១៧។

⁵⁰⁵ *សូមមើលឧ. សាលក្រមរឿងក្តី Van de Hurk ទល់នឹងប្រទេសហូឡង់* (ECtHR) កថាខណ្ឌ ៦១ “មាត្រា ៦ កថាខណ្ឌ ១ [នៃអនុសញ្ញាអឺរ៉ុបស្តីពីសិទ្ធិមនុស្ស]បានតម្រូវឱ្យតុលាការផ្តល់សំអាងហេតុសម្រាប់សេចក្តីសម្រេចរបស់ខ្លួន ប៉ុន្តែពុំចាំបាច់តម្រូវឱ្យមានព័ត៌មានពិស្តារចំពោះរាល់អំណាចអំណាចនោះឡើយ”។ *សូមមើលផងដែរ* សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះជាន់ខ្ពស់ *រឿងក្តី García Ruiz ទល់នឹងប្រទេសអេស្ប៉ាញ* (ECtHR) កថាខណ្ឌ ២៦។ សាលក្រមរឿងក្តី *Helle ទល់នឹងប្រទេស Finland* (ECtHR) កថាខណ្ឌ ៥៥។

⁵⁰⁶ *សូមមើលខាងលើ* កថាខណ្ឌ ៩០។

ពុំត្រឹមត្រូវនោះ ការផ្តល់សំអាងហេតុពុំគ្រប់គ្រាន់ទាក់ទងទៅនឹងការយល់ឃើញនានាផ្នែកអង្គហេតុ អាចធ្វើឱ្យ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលសន្និដ្ឋានបានថា ការយល់ឃើញផ្នែកអង្គហេតុដែលពាក់ព័ន្ធនេះបានធ្វើឡើងដោយ ពុំសមហេតុផល និងនាំឱ្យមានកំហុស។

២០៩.ទាក់ទងទៅនឹងការអះអាងជាក់លាក់មួយ នួន ជា បានលើកឡើងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានដោះស្រាយលើអំណះអំណាងរបស់គាត់ទាក់ទងទៅនឹងសក្ខីកម្មរបស់ Stephen HEDER អំពីការកំណត់គោលដៅ លើទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរនៅខេត្តកំពង់ចាមក្នុងឆ្នាំ ១៩៧៣ សក្ខីកម្មរបស់ Philip SHORT អំពី ការសម្លាប់ទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរនៅខេត្តក្រចេះក្នុងឆ្នាំ ១៩៧៤ ចម្លើយរបស់ ភី ភួន ហេង សំរិន និង អ៊ុក ប៊ុនឈឿន អំពីអត្ថិភាពនៃគោលនយោបាយក្នុងការសម្លាប់ទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ សក្ខីកម្មរបស់ ឈូក រិន ទាក់ទងទៅនឹងការស្តាប់“អ្នកទីក្រុង” អំណាចរបស់មេដឹកនាំភូមិភាគនានានៅក្នុងបក្សកុម្មុយនីស្តកម្ពុជា ជា រចនាសម្ព័ន្ធបញ្ញាតនៅក្នុងទីក្រុងភ្នំពេញក្រោយពេលដួលរលំ និង“ភាពខុសគ្នារវាងទ្រឹស្តីស្តីពីវណ្ណៈដែលបាន ពន្យល់នៅក្នុងឯកសារបោះពុម្ពផ្សាយរបស់បក្សកុម្មុយនីស្តកម្ពុជា និងចេតនាប្រព្រឹត្តិអំពើឧក្រិដ្ឋនានា”⁵⁰⁷។ អង្គ ជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា បើទោះបីជាការពិតដែលថា សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះ សាលាដំបូងពុំបានដោះស្រាយលើអំណះអំណាងរបស់ នួន ជា ជាពិសេសក៏ដោយ ក៏អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង បានពន្យល់ពីវិធីសាស្ត្ររបស់ខ្លួនពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការយល់ឃើញនីមួយៗ ដោយលើកភស្តុតាងដែលបានយកមក ធ្វើជាមូលដ្ឋានសំអាង⁵⁰⁸។ បញ្ហា ថាតើការយល់ឃើញណាមួយក្នុងចំណោមនោះមានកំហុស ដូចការអះអាង

⁵⁰⁷ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១១១។

⁵⁰⁸ ទាក់ទងទៅនឹងការកំណត់គោលដៅលើទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរនៅក្នុងខេត្តកំពង់ចាមក្នុងឆ្នាំ ១៩៧៤ សូមមើល សាល ក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៨៣០ ជើងទំព័រ ២៦២០។ ទាក់ទងទៅនឹងការសម្លាប់ទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋ ខ្មែរនៅខេត្តក្រចេះ សូមមើល សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១២៤ ដល់ ១២៧ និង ៨៣០។ ទាក់ទងទៅនឹងអត្ថិភាព នៃគោលនយោបាយសម្លាប់ទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ សូមមើល សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១២០ ដល់ ១២៧ និង ៨៣០ ដល់ ៨៣៤។ ទាក់ទងទៅនឹងសក្ខីកម្មរបស់ ឈូក រិន ស្តីពី“ប្រជាជនថ្មី” សូមមើល សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំ ជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៧៨៧។ ទាក់ទងទៅនឹងរចនាសម្ព័ន្ធរបស់ ប.ក.ក. និងអំណាចរបស់មេដឹកនាំភូមិភាគ សូមមើល សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១៩៩ ដល់ ២២៨។ ទាក់ទងទៅនឹងរចនាសម្ព័ន្ធការបញ្ជាក្នុងទីក្រុងភ្នំពេញបន្ទាប់ ពីការដួលរលំ សូមមើល សាលក្រមអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ២៤០។ “ការខុសប្លែកគ្នារវាងទ្រឹស្តីវណ្ណៈដែលមាននៅក្នុង ការផ្សព្វផ្សាយរបស់ ប.ក.ក. និងចេតនាប្រព្រឹត្តិអំពើឧក្រិដ្ឋ” សូមមើល សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១១១ ពុំត្រូវ បានពិភាក្សាបែបនេះនៅក្នុងសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ទោះបីយ៉ាងណាក៏ដោយ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបាន

របស់ នួន ជា នៅក្នុងសារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ខ្លួន ដែរ ឬយ៉ាងណា⁵⁰⁹ នឹងត្រូវដោះស្រាយនៅផ្នែកខាងក្រោម។

៤.២.៤.សិទ្ធិទទួលបានការជូនដំណឹងអំពីបទចោទ/វិសាលភាពនៃការជំនុំជម្រះ

២១០. នួន ជា និង ខៀវ សំផន បានលើកអំណះអំណាងមួយចំនួនដែលទាក់ទងទៅនឹងសិទ្ធិទទួលបានការជូនដំណឹងអំពីបទចោទលើពួកគាត់ យុត្តាធិការពេលវេលារបស់ អ.វ.ត.ក. និងវិសាលភាពនៃការជំនុំជម្រះក្នុងសំណុំរឿង ០០២/០១។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនឹងត្រូវដោះស្រាយអំណះអំណាងទាំងនេះដែលមានលក្ខណៈទូទៅនៅក្នុងផ្នែកនេះ ហើយទន្ទឹមនឹងនេះអង្គជំនុំជម្រះនឹងដោះស្រាយអំណះអំណាងពាក់ព័ន្ធទៅនឹងឧក្រិដ្ឋកម្មជាក់លាក់ ឬទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវនៅក្នុងផ្នែកនីមួយៗនៃសាលដីកានេះ⁵¹⁰។

៤.២.៤.ក.យុត្តាធិការពេលវេលា

២១១. ផ្អែកតាមការយោងជាពិសេសទៅលើសាលដីកា *អៀងក្រី Nahimana* (ICTR)⁵¹¹ នួន ជា និង ខៀវ សំផន បានលើកឡើងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានធ្វើហួសដែនកំណត់យុត្តាធិការពេលវេលា ដោយសារទាក់ទងទៅនឹងការទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌជាលក្ខណៈបុគ្គលរបស់ជនជាប់ចោទ អង្គជំនុំជម្រះបានផ្អែកយ៉ាងពិសេសទៅលើអង្គហេតុ និងអំពើប្រព្រឹត្តិដែលបានកើតឡើងមុនថ្ងៃទី ១៧ ខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥⁵¹²។

២១២. សហព្រះរាជអាជ្ញាបានឆ្លើយតបថា បទប្បញ្ញត្តិទាក់ទងទៅនឹងយុត្តាធិការពេលវេលាបានកម្រិត អ.វ.ត.

ពិចារណា និងវាយតម្លៃលើឯកសារបោះពុម្ពផ្សាយរបស់ ប.ក.ក. និងជាញឹកញាប់បានផ្តល់ការយល់ឃើញរបស់ខ្លួនអំពីបញ្ហានេះនៅក្នុងសាលក្រម។

⁵⁰⁹ សូមមើល សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៥៤៨ (ទាក់ទងទៅនឹងសក្ខីកម្មរបស់ Stephen Heder ទាក់ទងទៅនឹងព្រឹត្តិការណ៍នៅកំពង់ចាម) កថាខណ្ឌ ៥៣០ ដល់ ៥៣៣ (ទាក់ទងទៅនឹងសក្ខីកម្មរបស់ Philip Short ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងព្រឹត្តិការណ៍នៅឧដុង្គ) កថាខណ្ឌ ៣៧៦ (ទាក់ទងទៅនឹងសក្ខីកម្មរបស់ ឈូក វិន ស្តីពីអ្នកទីក្រុង) កថាខណ្ឌ ៥៦៩ ដល់ ៥៧១ (ទាក់ទងទៅនឹងភស្តុតាងរបស់ ហេង សំរិន និង អ៊ុក ប៊ុនឈឿន)។

⁵¹⁰ សូមមើលខាងក្រោម កថាខណ្ឌ ៦៣៦, ៧៤១, ៨២៨, ៩៩៩, ១០២៨។

⁵¹¹ សាលដីកា *អៀងក្រី Nahimana* (ICTR)។

⁵¹² សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៦២៧ ដល់ ៦៣៥ និង ៦៦៣។ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៩ និងសូមមើលផងដែរ កថាខណ្ឌ ២៣១។

ក. យ៉ាងជាក់ច្បាស់ត្រឹមអំឡុងពេលនៃការគ្រប់គ្រងរបស់ខ្មែរក្រហម។ យោងតាមហេតុផលនេះ បទប្បញ្ញត្តិ នេះពុំអាចបកស្រាយដូចគ្នាទៅនឹងបទប្បញ្ញត្តិរបស់តុលាការ ICTR ស្តីពីយុត្តាធិការពេលវេលា ដែលបានរួម បញ្ចូលអំឡុងពេលនៅមុនការចាប់ផ្តើមប្រព្រឹត្តិកម្មស្តង់ដារនៃអំពើប្រល័យពូជសាសន៍ ដើម្បីគ្របដណ្តប់លើការ រៀបចំផែនការ និងការត្រៀមរៀបចំឧក្រិដ្ឋកម្មឡើយ⁵¹³។

២១៣. អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា ច្បាប់ អ.វ.ត.ក បានផ្តល់យុត្តាធិការឱ្យ អ.វ.ត.ក. ក្នុងការជំនុំជម្រះឧក្រិដ្ឋកម្ម“ដែលបានប្រព្រឹត្តឡើងក្នុងអំឡុងពេលចន្លោះពីថ្ងៃទី ១៧ ខែ មេសា ដល់ថ្ងៃទី ០៦ ខែ មករា ឆ្នាំ ១៩៧៩”⁵¹⁴។ បទប្បញ្ញត្តិនេះបង្ហាញច្បាស់លាស់ថា អ.វ.ត.ក. ពុំមានយុត្តាធិការពេលវេលាគ្រប់ គ្រាន់លើអំពើសក្យានុម័តនៃបទឧក្រិដ្ឋមួយ(ឧ.ការធ្វើមនុស្សឃាត) ដែលត្រូវបានប្រព្រឹត្តឡើងក្រៅអំឡុងពេល នេះ។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី អ្វីដែលត្រូវកំណត់ គឺថាតើអំពើប្រព្រឹត្តដែលបង្កើតបានជាការទទួលខុសត្រូវផ្នែក ព្រហ្មទណ្ឌជាលក្ខណៈប្រាកដជាបានកើតឡើងនៅក្នុងអំឡុងពេលនោះ ដែរ ឬយ៉ាងណា ក្នុងករណីដែលជន ជាប់ចោទពុំបានប្រព្រឹត្តអំពើសក្យានុម័តដោយផ្ទាល់នោះ។

២១៤. នេះគឺបញ្ហាមួយដែលចាំបាច់ត្រូវពិចារណា ដំបូងដោយផ្អែកលើមូលដ្ឋានច្បាប់សារធាតុ។ ទាក់ទងទៅនឹង បញ្ហានេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរំលឹកថា ការទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌរបស់ជនជាប់ចោទ ត្រូវបាន បង្ហាញជាចម្បងដោយផ្អែកលើការរួមចំណែកក្នុងការអនុវត្តគោលបំណងរួមល្មើស ដែលគ្របដណ្តប់រយៈពេល យ៉ាងយូរ ហើយការរួមចំណែករបស់ជនជាប់ចោទបានកើតឡើងទាំងមុន និងក្រោយថ្ងៃទី ១៧ ខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥⁵¹⁵។ នៅពេលដាក់ឱ្យជនជាប់ចោទទទួលខុសត្រូវចំពោះបទឧក្រិដ្ឋដែលខ្លួនពុំបានប្រព្រឹត្តដោយផ្ទាល់ នោះ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសំអាងក្នុងចំណោមនោះទៅលើសកម្មភាពក្នុងកិច្ចប្រជុំ និងវគ្គបណ្តុះបណ្តាល នានា សុន្ទរកថា និងសេចក្តីថែងការណ៍ដែលជនជាប់ចោទបានធ្វើឡើងនៅមុនថ្ងៃទី ១៧ ខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥⁵¹⁶។

⁵¹³ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ១១១ ដល់ ១១៥។

⁵¹⁴ មាត្រា ២ ថ្មីនៃច្បាប់ អ.វ.ត.ក.។

⁵¹⁵ សូមមើលខាងក្រោម កថាខណ្ឌ ៩៨៨ ជាអាទិ៍។

⁵¹⁶ សូមមើលឧ. សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៨៦៥, ៨៧០, ៨៧៥ (ក្នុងការកំណត់ថា នួន ជា បានរួម ចំណែកក្នុងការអនុវត្តគោលបំណងរួមល្មើស អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសំអាងក្នុងចំណោមនោះលើការចូលរួមរបស់គាត់នៅក្នុង ការសម្រេចចម្លើសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញក្នុងកិច្ចប្រជុំដែលបានធ្វើឡើងនៅក្នុងខែ មិថុនា ឆ្នាំ ១៩៧៤ និងដើមខែ មេសា ឆ្នាំ

២១៥.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលយល់ឃើញថា ក្នុងករណីដែលឧក្រិដ្ឋកម្មត្រូវបានប្រព្រឹត្តឡើងរួមគ្នាដោយ បុគ្គលដែលចូលរួមក្នុងគោលបំណងរួមល្មើស អំពើប្រព្រឹត្តរបស់អ្នកដែលបង្កើតគោលបំណងរួមល្មើស និងអ្នក ដែលរួមចំណែកតាមវិធីសាស្ត្រពាក់ព័ន្ធក្នុងការអនុវត្តគោលគោលបំណងនេះ បង្កើតបានជាបណ្តុំនៃការអនុវត្ត ផែនការយ៉ាងជិតស្និទ្ធជាមួយនឹងអ្នកដែលប្រព្រឹត្តអំពើសក្យានុម័តដោយផ្ទាល់ ដូច្នេះអ្នកទាំងអស់នេះត្រូវបាន ចាត់ទុកថា ជាសហចារី ដែលជាធាតុផ្សំសំខាន់នៅក្នុងការព្រមព្រៀងគ្នាជំរុញគោលបំណងរួម។ ពេលវេលានៃ ការអនុវត្តផែនការនេះគិតចាប់ពីពេលរួមចំណែកដំបូងក្នុងគោលបំណងរួម ដែលជាការបង្ហាញឱ្យឃើញច្បាស់ អំពីចេតនារួមល្មើស និងបញ្ចប់នៅពេលសកម្មភាពល្មើសបន្ថែមទៀតណាមួយរបស់សហឧក្រិដ្ឋកម្មនេះឈប់ បន្ត ឬពាក់ព័ន្ធទៅនឹងបុគ្គលដែលបានរួមចំណែកនៅក្នុងការអនុវត្តនោះដកខ្លួនចេញពីសហឧក្រិដ្ឋកម្ម ដែលការ ដកខ្លួននេះតម្រូវឱ្យមានការបញ្ឈប់នូវការរួមចំណែកណាមួយបន្តទៀត ព្រមទាំងការបោះបង់ចេតនារួមល្មើសផង ដែរ។ ផ្អែកតាមស្មារតីនៃច្បាប់សារធាតុ ជាការពុំសមស្របក្នុងការបំបែកចេញនូវការបំពេញកិច្ចការនេះដែល មានលក្ខណៈស្មុគស្មាញ និងអូសបន្លាយរយៈពេលយូរ ដែលអាចយល់បានតែក្នុងករណីដែលសមាសភាពទាំង អស់នៃសហឧក្រិដ្ឋកម្មត្រូវបានពិចារណារួមគ្នា។ វិធីសាស្ត្រនេះនៅតែមានសុពលភាព បើទោះបីជាអាចមាន ភាពចាំបាច់ក្នុងការកាត់បង្រួមដើម្បីប្រកាសពីការទទួលខុសត្រូវចំពោះឧក្រិដ្ឋកម្ម តាមរយៈការកំណត់ដែនយុត្តា ធិការ ដូចជា អាជ្ញាយុកាល អាយុរបស់ចារី ការកម្រិតដែនកំណត់ពេលវេលា ជាដើម។

២១៦.ការពិចារណានេះ បើទោះបីជាពុំមាននៅក្នុងយុត្តិសាស្ត្រនៅកម្រិតអន្តរជាតិដែលបញ្ជាបែបនេះទំនងជាពុំ ដែលកើតមានក៏ដោយ ក៏ទទួលបានការគាំទ្រនៅក្នុងយុត្តាធិការក្នុងស្រុកដែលប្រើប្រាស់ទម្រង់នៃការទទួលខុស ត្រូវសម្រាប់ការចូលរួមនៅក្នុងសកម្មភាពល្មើសដែលមានចារីផ្ទាល់ច្រើន ដែលប្រហាក់ប្រហែលគ្នាទៅនឹង

១៩៧៥ និងបាន“ផ្ដោតយ៉ាងសកម្មលើការឃោសនា និងការបណ្តុះបណ្តាលកម្មាភិបាលខ្មែរក្រហម” រួមទាំង“នៅក្នុងឆ្នាំមុនការ ជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ”) សូមមើលផងដែរ កថាខណ្ឌ ៩៦៦, ៩៧៣ (យោងទៅលើកថាខណ្ឌ ៣៦៧), ៩៨១, ៩៨២, ៩៨៩ (ទាក់ទងទៅនឹងការរួមចំណែករបស់ ខៀវ សំផន នៅក្នុងការអនុវត្តគោលបំណងរួមល្មើស អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបាន សំអាងក្នុងចំណោមនោះទៅលើការចូលរួមរបស់គាត់នៅក្នុងកិច្ចប្រជុំក្នុងខែ មិថុនា ឆ្នាំ ១៩៧៤ និងដើមខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥ ដែល ពេលនោះការជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញត្រូវបានពិភាក្សា និងបានសម្រេច ការចូលរួមរបស់គាត់នៅក្នុងកិច្ចប្រជុំស្តីពីការ ការណែនាំ និងការបណ្តុះបណ្តាលមនោគមន៍វិជ្ជា និងផ្សព្វផ្សាយនៅមុនឆ្នាំ ១៩៧៥ ការចូលរួមក្នុងកិច្ចប្រជុំស្តីពីការណែនាំ និងការ ឃោសនាក្នុងដើមឆ្នាំ ១៩៧០ សេចក្តីថ្លែងជាសាធារណៈក្នុងខែ មិថុនា ឆ្នាំ ១៩៧៣ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ១៩៧៤ និងខែ មីនា និងដើមខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥ និងការចូលរួមនៅក្នុងបេសកកម្មផ្នែកការទូត និងក្នុងការទទួលបដិសេណាកិច្ចភៀវកិតិយសក្នុងឆ្នាំ ១៩៧៣ និង ឆ្នាំ ១៩៧៤)។

សហឧក្រិដ្ឋកម្មរួមដែរ។ ពាក់ព័ន្ធផ្ទាល់លើចំណុចនេះ និងយោងតាមយុត្តិសាស្ត្ររបស់អង់គ្លេស និងវែល (Wales) សមាជិកណាមួយនៃសហឧក្រិដ្ឋកម្មនឹងត្រូវដាក់ឱ្យទទួលខុសត្រូវចំពោះរាល់អំពើរបស់សមាជិកដទៃទៀត លើកលែងតែសមាជិកនោះបានបង្ហាញចេតនាក្នុងការដកខ្លួនដល់សមាជិកដទៃទៀតនៃសហឧក្រិដ្ឋកម្មដែលមានចេតនាបន្តនោះ ដែលការដកខ្លួននេះត្រូវមានលក្ខណៈច្បាស់លាស់ និងទាន់ពេល⁵¹⁷។ យុត្តិសាស្ត្រនេះ ផ្ដោតទៅលើការបន្តចូលរួមនៅក្នុងសហឧក្រិដ្ឋកម្មនៅក្នុងអំឡុងពេលនៃការប្រព្រឹត្តអំពើសក្ខានុពល⁵¹⁸ ជាជាងទៅលើការរួមចំណែកជាលក្ខណៈបុគ្គលក្នុងសហឧក្រិដ្ឋកម្មនេះ។ ចំណុចសំខាន់នៃធាតុផ្សំនៃកិច្ចព្រមព្រៀងបន្តសហឧក្រិដ្ឋកម្ម មានលក្ខណៈប្រហាក់ប្រហែលគ្នាទៅនឹងបទឧក្រិដ្ឋនៃការសមគំនិត។ អាស្រ័យហេតុនេះ យុត្តិសាស្ត្រស្តីពីយុត្តាធិការពេលវេលានៃការសមគំនិតក៏បានផ្តល់ជាការណែនាំផងដែរ។ នៅក្នុងប្រទេសអង់គ្លេស និងវែល បើទោះបីជាបទឧក្រិដ្ឋនៃការសមគំនិតត្រូវបានចាត់ទុកថា បានប្រព្រឹត្តនៅពេលណាមានការព្រមព្រៀងរវាងអ្នកសមគំនិតត្រូវបានធ្វើឡើងក៏ដោយ ក៏បទឧក្រិដ្ឋនេះបន្តរហូតដរាបណាផែនការនៃការសមគំនិតនេះនៅតែបន្តអនុវត្ត⁵¹⁸។ នៅក្នុងច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌអាមេរិក ទាក់ទងទៅនឹងការសមគំនិតដែលត្រូវបានចាត់ទុកថា ជាបទឧក្រិដ្ឋដែលកំពុងបន្ត អាជ្ញាយុកាលនឹងត្រូវចាប់គិតតែក្នុងករណីដែលការព្រមព្រៀងលើបទល្មើសបានបញ្ចប់ បានបោះបង់ចោល ឬបន្ទាប់ពីសកម្មភាពឥតលាក់លៀមចុងក្រោយក្នុងការជំរុញការព្រមព្រៀងត្រូវបានធ្វើឡើង ហើយនេះពុំជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងពេលវេលា ថាតើសមាជិកដែលបានលើកឡើងអំពីអាជ្ញាយុកាលនោះដែរ។

⁵¹⁷ រឿងក្តី R. ទល់នឹង Becerra (តុលាការឧទ្ធរណ៍ ចក្រភពអង់គ្លេស)។ សូមមើលផងដែរ រឿងក្តី R. ទល់នឹង O'Flaherty (តុលាការឧទ្ធរណ៍ ចក្រភពអង់គ្លេស) កថាខណ្ឌ ៦៤ បានដកស្រង់រឿងក្តី R. ទល់នឹង Mitchell និង King (តុលាការឧទ្ធរណ៍ផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌប្រទេសស្កុតឡែន) (“គណៈវិនិច្ឆ័យ [...] ត្រូវជឿជាក់ថា (ក) មានការទទួលខុសត្រូវចំពោះព្យួសនកម្មដល់អាយុជីវិតដរាបណាដែលសហឧក្រិដ្ឋកម្មនៅតែបន្ត និងថា ជនជាប់ចោទនៅតែប្រព្រឹត្តនៅក្នុងសហឧក្រិដ្ឋកម្មនោះ និង (ខ) អំពើដែលបង្កឱ្យស្លាប់នោះ គឺស្ថិតក្នុងវិសាលភាពនៃសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួម”)។

⁵¹⁸ រឿងក្តី DPP ទល់នឹង Doot (សភាជាន់ខ្ពស់របស់ចក្រភពអង់គ្លេស) (“បើទោះបីជាការសមគំនិតបានបញ្ចប់ និងក្លាយជាបទឧក្រិដ្ឋមួយនៅពេលដែលមានការព្រមព្រៀងបានធ្វើឡើងក៏ដោយ ក៏ការសមគំនិតនេះនៅតែបានបន្តអត្ថិភាពដរាបណាភាគីពីរ ឬច្រើននៃកិច្ចព្រមព្រៀងនេះមានចេតនាអនុវត្តផែនការនោះ”)។ សូមមើលផងដែរ រឿងក្តី R. ទល់នឹងប្រធាននៃពន្ធនាគារ Brixton (សភាជាន់ខ្ពស់ ចក្រភពអង់គ្លេស)។ រឿងក្តី R. ទល់នឹង Anderson (William Ronald) (“ច្បាប់[ច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ ១៩៧៧ បានវិសោធនកម្ម] ពុំបានចែងថា ភាគីទាំងអស់សុទ្ធបានបន្តប្រព្រឹត្តអំពើដែលខ្លួនមានបំណងទាក់ទងទៅការប្រព្រឹត្តបទល្មើសនោះឡើយ ប៉ុន្តែថាយ៉ាងហោចណាស់ក៏មានបុគ្គលណាម្នាក់ក្នុងចំណោមនោះដែលបានយល់ស្របជាមួយនឹងជនល្មើសដទៃទៀតបានប្រព្រឹត្តបទល្មើសនោះដែរ”)។

យុកាលមកសំអាងនោះបានរួមចំណែកក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មរួមក្រោយគេ ដែរ ឬយ៉ាងណា នោះឡើយ⁵¹⁹។

២១៧.ផ្អែកលើការពិចារណាអំពីច្បាប់សារធាតុ និងដោយហេតុថា ការរួមចំណែករបស់ជនជាប់ចោទដែល មានអត្ថិភាពនៅមុនថ្ងៃទី ១៧ ខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥ គឺជាផ្នែកនៃបណ្តុំក្នុងការអនុវត្តផែនការសហឧក្រិដ្ឋកម្ម ដែលបានបន្តអស់មួយរយៈពេល និងបានចេញជាផ្ទៃផ្ទាំងនោះ អំពើសត្វាទុរិយ័តពាក់ព័ន្ធត្រូវបានព្រឹត្តឡើងនៅក្នុង អំឡុងពេលនៃយុត្តាធិការរបស់ អ.វ.ត.ក. ហើយឧក្រិដ្ឋកម្មនេះ“ត្រូវបានប្រព្រឹត្តឡើង”នៅក្នុងយុត្តាធិការពេល វេលានៃ អ.វ.ត.ក. ដូចមានចែងនៅក្នុងមាត្រា ២ ថ្មី នៃច្បាប់ អ.វ.ត.ក.⁵²⁰ ហើយជនជាប់ចោទនៅតែទទួល ខុសត្រូវចំពោះបញ្ហាទាំងអស់នេះ លើកលែងតែនៅថ្ងៃទី ១៧ ខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥ ជនជាប់ចោទបានបោះបង់ ការចូលរួមក្នុងសហឧក្រិដ្ឋកម្ម។

២១៨.ការបញ្ជាក់របស់អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនៃតុលាការ ICTR ក្នុងរឿងក្តី *Nahimana* ដែលជនជាប់ ចោទបានយោងទៅលើនោះ មានការជាប់ពាក់ព័ន្ធតិចតួចទៅនឹងការបកស្រាយមាត្រា ២ ថ្មី នៃច្បាប់ អ.វ.ត.ក .។ ក្នុងរឿងក្តី *Nahimana* អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនៃតុលាការ ICTR បានយល់ឃើញថា មាត្រា ១ នៃ លក្ខន្តិកៈរបស់តុលាការ ICTR ដែលបានផ្តល់យុត្តាធិការលើឧក្រិដ្ឋកម្មដែលបានប្រព្រឹត្តឡើង“ចន្លោះពីថ្ងៃទី ០១ ខែ មករា ឆ្នាំ ១៩៩៤ ដល់ថ្ងៃទី ៣១ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ១៩៩៤” ត្រូវតែបកស្រាយថា៖

⁵¹⁹ សូមមើល រឿងក្តី *សហរដ្ឋអាមេរិក ទល់នឹង Kissel* (តុលាការកំពូល សហរដ្ឋអាមេរិក)។ រឿងក្តី *Fiswick* (តុលាការកំពូល សហរដ្ឋអាមេរិក)។ រឿងក្តី *សហរដ្ឋអាមេរិក ទល់នឹង Scarpa* (តុលាការកំពូល សហរដ្ឋអាមេរិក)។ រឿងក្តី *សហរដ្ឋអាមេរិក ទល់ នឹង Maloney* (តុលាការឧទ្ធរណ៍ សហរដ្ឋអាមេរិក)ដកស្រង់រឿងក្តី *សហរដ្ឋអាមេរិក ទល់នឹង Elwell* (តុលាការកំពូល សហរដ្ឋ អាមេរិក)។ សូមមើលផងដែរ រឿងក្តី *សហរដ្ឋអាមេរិក ទល់នឹង Seher* (តុលាការឧទ្ធរណ៍ សហរដ្ឋអាមេរិក) (“រដ្ឋាភិបាលបាន បំពេញតាមលក្ខខណ្ឌតម្រូវនៃដែនកំណត់អាជ្ញាយុកាលសម្រាប់អំពើសមគំនិតដែលពុំបង្ហាញច្បាស់លាស់ ក្នុងករណីដែលរដ្ឋាភិបាល ចោទប្រកាន់ និងបង្ហាញថា ការសមគំនិតបានបន្តនៅក្នុងដែនកំណត់អាជ្ញាយុកាលពេលវេលា”)។ រឿងក្តី *សហរដ្ឋអាមេរិក ទល់នឹង Rouphael* (តុលាការឧទ្ធរណ៍ សហរដ្ឋអាមេរិក) (“ប្រសិនបើការសមគំនិតកំពុងបន្ត ‘សច្ចធារណ៍នៃការបន្ត’ បានធ្វើឱ្យជនជាប់ ចោទ Rouphael ទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌចំពោះអំពើរបស់សហចារឹរបស់ខ្លួន បើទោះបីជាគាត់ពុំបានប្រព្រឹត្តផ្ទាល់ ដោយសារ ការសមគំនិតក្នុងអំឡុងពេលនៃដែនកំណត់អាជ្ញាយុកាលពេលវេលាពាក់ព័ន្ធ”)។ រឿងក្តី *Smith ទល់នឹង សហរដ្ឋអាមេរិក* (តុលាការ កំពូល សហរដ្ឋអាមេរិក)។

⁵²⁰ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ថា មាត្រា ២ ថ្មីនៃច្បាប់ អ.វ.ត.ក. ផ្ទុយទៅនឹងមាត្រា ២៤(១) នៃលក្ខន្តិកៈរបស់ តុលាការ ICC ដែលចែងថា “ពុំមានបុគ្គលណាម្នាក់ត្រូវដាក់ឱ្យទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌតាមលក្ខន្តិកៈនេះចំពោះអំពើប្រព្រឹត្តមុន ការចូលជាធរមាននៃលក្ខន្តិកៈនេះឡើយ” (សេចក្តីបញ្ជាក់បន្ថែម)។

១-បទឧក្រិដ្ឋដែលជនជាប់ចោទត្រូវបានសម្រេចដាក់ពន្ធនាគារត្រូវបានប្រព្រឹត្តឡើងនៅក្នុងឆ្នាំ ១៩៩៤។

២-អំពើសកម្ម ឬអកម្មរបស់ជនជាប់ចោទក្នុងការបង្ហាញអំពីការទទួលខុសត្រូវតាមទម្រង់ណាមួយនៃការទទួលខុសត្រូវដែលបានយោងទៅលើមាត្រា ៦(១-៣) នៃលក្ខន្តិកៈនេះមានអត្ថិភាពក្នុងឆ្នាំ ១៩៩៤ ហើយនៅក្នុងអំឡុងពេលនៃការប្រព្រឹត្តអំពើសកម្ម ឬអកម្មនេះ ជនជាប់ចោទមានចេតនាតម្រូវ(ឆាតុជ្ជវ័រ អត្ថនោម័ត) ដែលអាចដាក់ពន្ធនាគារបានដោយផ្អែកលើទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវនោះ⁵²¹។

២១៩.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនៃតុលាការ ICTR បានផ្តល់ការសន្និដ្ឋាននេះដោយផ្អែកជាចម្បងលើបំណងរបស់ក្រុមប្រឹក្សាសន្តិសុខអង្គការសហប្រជាជាតិដែល នៅក្នុងអំឡុងពេលនៃការធ្វើសេចក្តីព្រាងលក្ខន្តិកៈរបស់តុលាការ ICTR បានធ្វើការកែប្រែបទប្បញ្ញត្តិសាឡើងវិញទាក់ទងទៅនឹងយុត្តាធិការពេលវេលានៃលក្ខន្តិកៈរបស់តុលាការ ICTR ឱ្យគ្របដណ្តប់លើអំឡុងពេលចាប់ពីដំបូងនៃចន្លោះខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៩៤ (នៅពេលដែលការប្រព្រឹត្តជាក់ស្តែងនៃបទប្រល័យពូជសាសន៍បានចាប់ផ្តើម) ដល់ខែថ្ងៃទី ០១ ខែ មករា ឆ្នាំ ១៩៩៤។ យោងតាមអ្នកតំណាងរបស់ប្រទេសបារាំង និងប្រទេសញូវហ្សីលែន (New Zealand) យុត្តាធិការនេះត្រូវបានបង្កើតឡើងដើម្បីគ្របដណ្តប់អំពើនៃការរៀបចំផែនការ និងការត្រៀមរៀបចំប្រព្រឹត្តបទឧក្រិដ្ឋ⁵²²។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនៃតុលាការ ICTR ក៏បានកត់សម្គាល់ផងដែរលើការលើកឡើងរបស់អ្នកតំណាងប្រទេសរ៉ាន់ដានៅក្នុងក្រុមប្រឹក្សាសន្តិសុខ ដែលបានរិះគន់ថា ទាក់ទងទៅនឹងការបង្កើតវិសាលភាពពេលវេលាដែលត្រូវបានអនុម័តនោះ តុលាការ ICTR នឹងពុំអាចកាត់ទោស“បុគ្គលដែលទទួលខុសត្រូវចំពោះអំពើនៃការរៀបចំផែនការដែលបានប្រព្រឹត្តឡើងមុនថ្ងៃទី ០១ ខែ មករា ឆ្នាំ ១៩៩៤”⁵²³។ ដូច្នេះ ការបកស្រាយរបស់តុលាការ ICTR លើមាត្រា ១ នៃលក្ខន្តិកៈរបស់ ICTR កើតចេញពីការពិចារណាលើប្រវត្តិនៃការធ្វើសេចក្តីព្រាងជាក់លាក់នៃបទប្បញ្ញត្តិនោះ និងការទទួលស្គាល់របស់អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនៃតុលាការ ICTR នូវបំណងរបស់អ្នកធ្វើសេចក្តីព្រាងលក្ខន្តិកៈនេះ។ ដូច្នេះទាំងអស់នេះពុំអាចយកមកធ្វើជាមូលដ្ឋានដើម្បីបកស្រាយមាត្រា ២ ថ្មី នៃច្បាប់ អ.វ.ត.ក បានឡើយ។

២២០.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ថា អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនៃតុលាការ ICTR បានយល់ឃើញថា “អត្ថិភាពនៃអំពើប្រព្រឹត្តដែលកំពុងបន្ត ពុំមែនជាករណីលើកលែង”ចំពោះវិធានដែលថា ICTR អាច

⁵²¹ សូមមើល សាលដីការវៀងក្តី Nahimana (ICTR) កថាខណ្ឌ ៣១៣។

⁵²² សូមមើល សាលដីការវៀងក្តី Nahimana (ICTR) កថាខណ្ឌ ៣១១។

⁵²³ សូមមើល សាលដីការវៀងក្តី Nahimana (ICTR) កថាខណ្ឌ ៣១១។

ត្រឹមតែពិចារណាលើអំពើប្រព្រឹត្តដែលបានកើតឡើងនៅក្នុងយុត្តាធិការពេលវេលារបស់ខ្លួន និងថា “សូម្បីនៅពេលដែលអំពើប្រព្រឹត្តនេះបានចាប់ផ្តើមនៅមុនឆ្នាំ ១៩៩៤ និងបានបន្តនៅក្នុងនោះ ការសម្រេចដាក់ពន្ធនាគារអាចត្រឹមតែសំអាងលើផ្នែកនៃអំពើប្រព្រឹត្តដែលមានអត្ថិភាពនៅក្នុងឆ្នាំ ១៩៩៤ ប៉ុណ្ណោះ”⁵²⁴។ ការយល់ឃើញនេះដែលចៅក្រម Fausto Pocar ជំទាស់⁵²⁵ ពុំមានលក្ខណៈស៊ីជម្រៅ⁵²⁶ និងជាក់ស្តែងពុំមានការជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងផ្នែកសម្រេចសេចក្តីនៃរឿងក្តីចំពោះមុខតុលាការ ICTR ដោយសារ ដរាបណាមានការជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការព្យួរព្យង់ឱ្យប្រព្រឹត្តអំពើប្រល័យពូជជាសាសន៍ ដែលជាបទឧក្រិដ្ឋមួយពុំជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងបទចោទនៅក្នុងសំណុំរឿង ០០២/០១ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនៃតុលាការ ICTR បានពិចារណាឃើញថា ឧក្រិដ្ឋកម្មនេះបានប្រព្រឹត្តឡើងភ្លាមក្រោយពេលមានការប្រើប្រាស់ពាក្យពេចន៍ព្យួរព្យង់ និងបានលើកឡើងថា បទឧក្រិដ្ឋនេះពុំបានបន្តហួសពីដែនកំណត់នោះឡើយ និងថា តុលាការ ICTR ខ្វះយុត្តាធិការលើអំពើព្យួរព្យង់ដែលបានកើតឡើងមុនថ្ងៃទី ០១ ខែ មករា ឆ្នាំ ១៩៩៤⁵²⁷។ ទាក់ទងទៅនឹងបទចោទនៃការសមគំនិតប្រព្រឹត្តអំពើប្រល័យពូជសាសន៍ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនៃតុលាការ ICTR បានបដិសេធពុំធ្វើការពិភាក្សាលើបញ្ហា ថាតើបទឧក្រិដ្ឋនេះបានបន្ត ដែរ ឬយ៉ាងណា នោះឡើយ ដោយហេតុថា អង្គជំនុំជម្រះបានយល់ឃើញថា នៅគ្រប់កាលៈទេសៈទាំងអស់ បទចោទពុំត្រូវបានបង្ហាញហួសពីវិស័យសង្ស័យឡើយ⁵²⁸។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនៃតុលាការ ICTR ពុំបានពិភាក្សាលើបណ្តាំនៃការអនុវត្តផែនការដូចនៅក្នុងសំណុំរឿងបច្ចុប្បន្ននេះ ដូចជា ករណីដែលជនជាប់ចោទត្រូវបានដាក់ឱ្យទទួលខុសត្រូវដោយផ្អែកលើការរួមចំណែករបស់ខ្លួនលាតសន្ធឹងអស់រយៈពេលយ៉ាងយូរនៅក្នុងការអនុវត្តគោលបំណងរួម ទោះបីយ៉ាងណាក្តី ពុំបានប្រព្រឹត្តអំពើសត្យានុម័តដោយ

⁵²⁴ សាលដីការឿងក្តី Nahimana (ICTR) កថាខណ្ឌ ៣១៧។

⁵²⁵ សាលដីការឿងក្តី Nahimana (ICTR) ទំព័រ ៣៤៩ កថាខណ្ឌ ២។

⁵²⁶ ក្នុងការគាំទ្រសេចក្តីសន្និដ្ឋាននេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនៃតុលាការ ICTR បានយោងទៅលើមតិដាច់ដោយឡែករបស់ចៅក្រម Lal Chand Vohrah និងចៅក្រម Rafael Nieto-Navia នៅក្នុងសេចក្តីសម្រេចលើបណ្តឹងសាទុក្ខបន្ទាន់បង្ខំពីដំបូង (*សូមមើល* សាលដីការឿងក្តី Nahimana (ICTR) កថាខណ្ឌ ៣១៧ ជើងទំព័រ ៧៦០ យោងទៅលើសេចក្តីសម្រេចលើបណ្តឹងសាទុក្ខបន្ទាន់បង្ខំរឿងក្តី Nahimana (ICTR))។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី ត្រូវកត់សម្គាល់ថា មតិដាច់ដោយឡែកនៃការយល់ឃើញពាក់ព័ន្ធទៅនឹងបទឧក្រិដ្ឋបន្តនេះបានផ្អែកតែមួយមុខគត់ទៅលើប្រវត្តិនៃសេចក្តីព្រាងលក្ខន្តិកៈរបស់តុលាការ ICTR និងបំណងរបស់ក្រុមប្រឹក្សាសន្តិសុខ (*សូមមើលដូចគ្នានេះ* មាត្រា ១១ ដល់ ១៨)។

⁵²⁷ សាលដីការឿងក្តី Nahimana (ICTR) ទំព័រ ៣៤៩ កថាខណ្ឌ ៧២៣។

⁵²⁸ សាលដីការឿងក្តី Nahimana (ICTR) ទំព័រ ៣៤៩ កថាខណ្ឌ ៣១៨ និង ៩១២។

ផ្ទាល់នៃបទឧក្រិដ្ឋដែលបានចោទប្រកាន់នោះក៏ដោយ។

២២១.សរុបសេចក្តី អង្គជំនុំតុលាការកំពូលពិចារណាលើពាក្យថា យោងតាមមាត្រា ២ ថ្មីនៃច្បាប់ អ.វ.ត.ក. អំពើសត្យានុវត្តនៃបទឧក្រិដ្ឋដែលជាកម្មវត្ថុនៃបទចោទ ត្រូវស្ថិតក្នុងអំឡុងពេលនៃចន្លោះថ្ងៃទី ១៧ ខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥ ដល់ថ្ងៃទី ០៦ ខែ មករា ឆ្នាំ ១៩៧៧ ចំណែកអំពើប្រព្រឹត្តដែលបង្កឱ្យមានការទទួលខុសត្រូវផ្នែក ព្រហ្មទណ្ឌជាលក្ខណៈបុគ្គលដោយផ្អែកលើការចូលរួមនៅក្នុងសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួម អាចមានអត្ថិភាពនៅមុននេះ ប្រសិនបើអំពើប្រព្រឹត្តនេះ គឺជាផ្នែកនៃការរួមចំណែកយ៉ាងទូលំទូលាយនៅក្នុងការអនុវត្តគោលបំណងរួមដែល បានបន្តនៅក្រោយថ្ងៃទី ១៦ ខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥។ ទាក់ទងទៅនឹងរឿងក្តីចំពោះមុខ គួរកត់សម្គាល់ថា នេះពុំ មែនជារឿងក្តីដែលមានអំពើតែមួយ (ដូចជា ការរៀបចំផែនការ ឬការញុះញង់) ដែលបានប្រព្រឹត្តឡើងក្រៅ វិសាលភាពពេលវេលានៃយុត្តាធិការរបស់ អ.វ.ត.ក. ដែលចុងក្រោយក្លាយជាបទល្មើសនៅក្នុងយុត្តាធិការ ពេលវេលានេះឡើយ។ ផ្ទុយទៅវិញ អំពើប្រព្រឹត្តដែលចោទជាបញ្ហានោះ គឺជាផ្នែកនៃការរួមចំណែកយ៉ាងទូលំ ទូលាយនៅក្នុងការអនុវត្តគោលបំណងរួមដែលបានបន្តនៅក្នុងអំឡុងពេលក្រោយថ្ងៃទី ១៦ ខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥។ ជាពិសេស ជនជាប់ចោទបានចូលរួមនៅក្នុងការត្រួតពិនិត្យទីក្រុងភ្នំពេញបន្ទាប់ពីការបណ្តេញប្រជា ជនចេញពីទីក្រុង និងបានបន្តរួមចំណែកនៅក្នុងការអនុវត្តគោលបំណងរួម។ ដូច្នេះ ពុំមានការបង្ហាញថា ជន ជាប់ចោទបានដកខ្លួនចេញពីគោលបំណងរួមនៅមុនថ្ងៃទី ១៧ ខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥ ឬពេលណាមួយក្រោយ មកទៀតនោះឡើយ។ អាស្រ័យហេតុនេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបដិសេធអំណះអំណាចរបស់ ខៀវ សំ ផន ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានៃយុត្តាធិការពេលវេលារបស់ អ.វ.ត.ក.។

៤.ខ.៤.ខ.ការយល់ឃើញផ្នែកអង្គហេតុដែលពុំមាននៅក្នុងបទចោទក្នុងសំណុំរឿង ០០២/០១

២២២.នួន ជា បានលើកឡើងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង“បានផ្តល់ការយល់ឃើញយ៉ាងច្រើនពាក់ព័ន្ធទៅនឹង អង្គហេតុ និងគោលនយោបាយដែលពុំស្ថិតនៅក្នុងវិសាលភាពនៃសំណុំរឿង ០០២/០១”⁵²⁹ ដែលបើទោះបីជាពុំ បានធ្វើឱ្យសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមោឃៈ ឬមានភាពមិនយុត្តិធម៌ក៏ដោយ ក៏“ត្រូវតែជាកម្ម វត្ថុនៃការពិនិត្យឡើងវិញនៅដំណាក់កាលបណ្តឹងសាទុក្ខ ដោយផ្អែកលើយុត្តាធិការរបស់អង្គជំនុំជម្រះតុលាការ កំពូលក្នុងការជំនុំជម្រះសាជាថ្មីលើបណ្តឹងសាទុក្ខ”⁵³⁰។ អំណះអំណាចរបស់គាត់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹង (i) ការយល់

⁵²⁹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ២១២ និង ៦២៧ ដល់ ៦៣៨។

⁵³⁰ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ២១២។

ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងទាក់ទងទៅនឹង“ការរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍ដោយបង្ខំ”ថា ជាគោលនយោបាយរបស់បក្សកុម្មុយនីស្តកម្ពុជា⁵³¹ (ii) សេចក្តីសង្ខេបពីភស្តុតាងរបស់អង្គជំនុំជម្រះ និងអំណះអំណាងរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញាទាក់ទងទៅនឹងតួនាទីរបស់គាត់នៅមន្ទីរសន្តិសុខ ស-២១⁵³² (iii) ការសន្និដ្ឋានរបស់អង្គជំនុំជម្រះពាក់ព័ន្ធទៅនឹងចំនួនមនុស្សស្លាប់ក្នុងអំឡុងពេលនៃរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ⁵³³។ នួន ជា បានលើកឡើងថា ក្នុងការធ្វើសេចក្តីសន្និដ្ឋាន និងការផ្តល់ការយល់ឃើញទាំងនេះនៅក្នុងសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង អង្គជំនុំជម្រះមានកំហុសអង្គច្បាប់ ដោយសារបានសំអាងទៅលើភស្តុតាងដែលប្រើប្រាស់ក្នុងគោលបំណង ដើម្បីបង្ហាញពីការអនុវត្តនូវគោលនយោបាយរបស់បក្សកុម្មុយនីស្តកម្ពុជា ដែលពុំស្ថិតនៅក្នុងវិសាលភាពនៃសំណុំរឿង ០០២/០១⁵³⁴។ នួន ជា ក៏បានជំទាស់ផងដែរទៅនឹងការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងទាក់ទងទៅនឹងអត្ថិភាពនៃគោលនយោបាយកម្ទេចខ្មាំង និងបានលើកឡើងថា ការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពាក់ព័ន្ធទៅនឹងបញ្ហានេះពុំស្ថិតក្នុងវិសាលភាពនៃសំណុំរឿង ០០២/០១ និងគ្រប់កាលៈទេសៈទាំងអស់ ជាកំហុសអង្គហេតុ⁵³⁵។

២២៣.ខៀវ សំផន បានអះអាងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានផ្តល់ការយល់ឃើញលើបញ្ហាដែលពុំមែនជាផ្នែកនៃសំណុំរឿង ០០២/០១ បើទោះជាបានបំបែកហើយក៏ដោយ ក៏នៅតែយោងជាពិសេសទៅលើបញ្ហានៃសមូហភាវូបនីយកម្ម សហករណ៍ ពលកម្មដោយបង្ខំ ជាដើម⁵³⁶។ ខៀវ សំផន បានអះអាងបន្ថែមទៀតថា “ភាពពុំជាក់លាក់នៃបទចោទដែលត្រូវបានដកចេញពីសំណុំរឿង ០០២/០១” និងភាពពុំច្បាស់លាស់អំពីអត្ថន័យនៃសំណុំរឿង ០០២/០១ ដែលយកមកធ្វើជា“មូលដ្ឋានរួម”សម្រាប់សំណុំរឿង ០០២/០២ នោះ បណ្តាលឱ្យ

⁵³¹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ២១៦ ដល់ ២១៩ យោងទៅលើសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១២៨ ដល់ ១៣០។

⁵³² សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ២២០ ដល់ ២២១ យោងទៅលើសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៣៤២ ដល់ ៣៤៦។

⁵³³ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ២២២ ដល់ ២២៤ យោងទៅលើសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១៧៤។

⁵³⁴ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ២១៣ ដល់ ២១៥។

⁵³⁵ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ២៦៨ ដល់ ២៨០។

⁵³⁶ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ១២ សូមើលផងដែរ កថាខណ្ឌ ៤៧, ១៩៧, ៥៨១, ៥៨២។

គាត់ទទួលបានរងផលប៉ះពាល់^{៥៣៧}។ ខៀវ សំផន ក៏បានជំទាស់ទៅនឹង“ការដាក់បញ្ចូល”របស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងអំពីគោលនយោបាយកំណត់គោលដៅទៅក្នុងគោលនយោបាយ“កម្ទេចខ្មាំង” ទោះជាយ៉ាងណាក្តី គាត់ពុំបានបញ្ជាក់ថា គាត់បានទទួលរងផលប៉ះពាល់ដោយសារបញ្ហានេះឡើយ^{៥៣៨}។

២២៤.សហព្រះរាជអាជ្ញាបានលើកឡើងថា អំណះអំណាងរបស់ នួន ជា គប្បីបដិសេធចោលដោយពុំចាំបាច់ពិចារណាបន្តទៀតឡើយ ដោយសារគាត់បានទទួលស្គាល់ថា ការចោទប្រកាន់អំពីកំហុស បើទោះបីជាត្រូវបានបង្ហាញក៏ដោយ ក៏ពុំអាចធ្វើឱ្យសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមោឃៈ ឬបណ្តាលឱ្យមានភាពមិនយុត្តិធម៌នោះឡើយ។ បន្ថែមលើនេះ សហព្រះរាជអាជ្ញាអះអាងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានវាយតម្លៃយ៉ាងត្រឹមត្រូវអំពីតួនាទីរបស់ នួន ជា នៅក្នុងមន្ទីរសន្តិសុខ ស-២១ ដែលមិនត្រឹមតែតាមរយៈការកំណត់អំពីការទទួលខុសត្រូវរបស់គាត់ចំពោះបទឧក្រិដ្ឋដែលបានកើតឡើងនៅទីនោះប៉ុណ្ណោះទេ ប៉ុន្តែថែមទាំងធ្វើជាផ្នែកនៃការពិចារណាលើតួនាទីរបស់គាត់នៅក្នុងរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ និងការចូលរួមនៅក្នុងសហគមន៍ក្រុងកម្ពុជាផងដែរ^{៥៣៩}។ សហព្រះរាជអាជ្ញាក៏បានអះអាងផងដែរថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានបង្ហាញអំពីអត្ថិភាពនៃគោលនយោបាយរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍ដោយបង្ខំ ប៉ុន្តែត្រឹមតែអត្ថិភាពនៃការដាក់បទបញ្ជាលើការរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍ដែលអង្គជំនុំជម្រះបានសួរសម្រាប់គោលបំណងសារតារប៉ុណ្ណោះ^{៥៤០}។ បន្ថែមលើនេះទៀត សហព្រះរាជអាជ្ញាបានលើកឡើងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានផ្តល់ការយល់ឃើញអំពីចំនួនមនុស្សស្លាប់ក្នុងអំឡុងពេលនៃរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យឡើយ^{៥៤១}។ ទាក់ទងទៅនឹងអំណះអំណាងរបស់ ខៀវ សំផន ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការបំបែកសំណុំរឿង សហព្រះរាជអាជ្ញាបានឆ្លើយតបថា អំណះអំណាងទាំងនេះពុំបានបំពេញតាមបទដ្ឋានជាធរមាននៃការពិនិត្យឡើងវិញឡើយ^{៥៤២}។ សហព្រះរាជអាជ្ញាបានលើកឡើងថា ខៀវ សំផន បានសន្មតដោយពុំត្រឹមត្រូវថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងខ្វះសមត្ថកិច្ច“ក្នុងការពិនិត្យលើភស្តុតាងនៃគោលនយោបាយ ដែលពុំមែនជាភស្តុតាងពាក់ព័ន្ធទៅនឹងបទចោទនៃការផ្លាស់ទីលំនៅដោយបង្ខំនៅក្នុងសំណុំរឿង ០០២/០១”^{៥៤៣}។ ផ្ទុយទៅ

^{៥៣៧} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ១៣ ដល់ ១៥។

^{៥៣៨} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៦៤៣។

^{៥៣៩} សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ១១៧។

^{៥៤០} សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ១១៩។

^{៥៤១} សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ១២០។

^{៥៤២} សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ១២១។

^{៥៤៣} សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ១២៤។

វិញ សហព្រះរាជអាជ្ញាបានអះអាងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងជានិច្ចកាលបញ្ជាក់ច្បាស់លាស់ថា គោលនយោបាយទាំងប្រាំ គឺជាចំណោទបញ្ជាក់នៅក្នុងសំណុំរឿង ០០២/០១ បើទោះបីជាមានតែគោលនយោបាយពីរប៉ុណ្ណោះ ដែលត្រូវបានប្រើប្រាស់ធ្វើជាមូលដ្ឋានសម្រាប់បទចោទនៅក្នុងសំណុំរឿង ០០២/០១ ក៏ដោយ⁵⁴⁴។

២២៥.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរំលឹកថា វិសាលភាពនៃការជំនុំជម្រះលើ នួន ជា និង ខៀវ សំផន ពីដំបូងមានលក្ខណៈទូលំទូលាយ។ ប៉ុន្តែនៅក្នុងអំឡុងពេលនៃកិច្ចដំណើរការនីតិវិធី អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានបំបែកកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីនៃសំណុំរឿងនេះ ដោយបានកម្រិតត្រឹមផ្នែកខ្លះនៃបទចោទនានាក្នុងដីកាដោះស្រាយ (D427) ដាក់ក្នុងសំណុំរឿង ០០២/០១ ដូចមាន “ការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដោយបង្ខំនៅដំណាក់កាលទីមួយ និងទីពីរ ការសម្លាប់ដែលបានប្រព្រឹត្តឡើងនៅទូលំពេញជ្រុងបន្ទាប់ពីការជម្លៀសចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ និងបទឧក្រិដ្ឋពាក់ព័ន្ធមួយចំនួនទៀតនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ”⁵⁴⁵។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានកត់សម្គាល់ថា “កិច្ចដំណើរការនីតិវិធីនៅក្នុងសំណុំរឿង ០០២/០២ គឺជាការបន្តពីកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីនៅក្នុងសំណុំរឿង ០០២/០១ [...] ភស្តុតាងដែលបានដាក់រួចហើយនៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះក្នុងសំណុំរឿង ០០២/០១ នឹងត្រូវប្រើប្រាស់ធ្វើជាមូលដ្ឋានសម្រាប់សំណុំរឿង ០០២/០២”⁵⁴⁶។ ទាក់ទងទៅនឹងគោលនយោបាយរបស់បក្សកុម្មុយនីស្តកម្ពុជាដែលរងការចោទប្រកាន់ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានពន្យល់ពីដំបូងក្នុងអំឡុងពេលនៃកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីថា៖

ដូច្នេះ អ្វីដែលរំពឹងទុក គឺជាការបង្ហាញជាទូទៅពីគោលនយោបាយទាំងប្រាំនោះ បើទោះបីបញ្ហាជាក់ស្តែងសម្រាប់សួរដេញដោលនៅក្នុងដំណាក់កាលដំបូង ត្រូវបានកម្រិតត្រឹមការជម្លៀសប្រជាជនដោយបង្ខំ (ដំណាក់កាលទីមួយ និងទីពីរ) យ៉ាងណាក៏ដោយ។ ដូច្នេះ នឹងពុំមានការពិនិត្យលើការអនុវត្តនូវគោលនយោបាយផ្សេងៗ ក្រៅតែពីគោលនយោបាយដែលពាក់ព័ន្ធនឹងការជម្លៀសប្រជាជនដោយបង្ខំ (ដំណាក់កាលទីមួយ និងទីពីរ) ឡើយ⁵⁴⁷។

២២៦.អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានរំលឹកថា ខ្លួនបានជូនដំណឹងដល់ភាគីពីដំបូងមកថា “ភាគីអាចលើកភស្តុ

⁵⁴⁴ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ១២៤។

⁵⁴⁵ ដីកាសម្រេចបំបែកកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីលើកទីពីរ (E284) ទំព័រ ១២៦។

⁵⁴⁶ អនុស្សរណៈបំភ្លឺ (E302/5) កថាខណ្ឌ ៧។

⁵⁴⁷ អនុស្សរណៈស្តីពីការកំណត់កាលបរិច្ឆេទកិច្ចប្រជុំក្រៅផ្លូវការ (E141) ទំព័រ ២។ កត់សម្គាល់ថា នៅពេលចេញអនុស្សរណៈនេះ ព្រឹត្តិការណ៍នៅទូលំពេញជ្រុងត្រូវបានដាក់បញ្ចូលនៅក្នុងវិសាលភាពនៃសំណុំរឿង ០០២/០១។

តាងទាក់ទងទៅនឹងគោលនយោបាយទាំងប្រាំនោះធ្វើជាមូលដ្ឋាន ប៉ុន្តែថា អង្គជំនុំជម្រះនឹងត្រូវសួរតែទៅលើ ការអនុវត្តនូវគោលនយោបាយទាំងនោះទាក់ទងទៅនឹងសំណុំរឿង ០០២/០១ ប៉ុណ្ណោះ (ដូចជា ការផ្លាស់ទីលំ នៅប្រជាជនដោយបង្ខំ និងការសម្លាប់អ្នកដែលសន្មតថាជាខ្មាំងនៃរបប)” និងបញ្ជាក់ថា “អត្ថិភាពនៃគោល នយោបាយដទៃទៀត ត្រូវបានសួរសម្រាប់គោលបំណងសាវតារតែប៉ុណ្ណោះ”⁵⁴⁸។

២២៧.ដោយកត់សម្គាល់លើការបែងចែក“សាវតារ”ចេញពី“ការអនុវត្ត”នៅតែពុំមានភាពច្បាស់លាស់ និងផល វិបាកដែលអាចកើតមានសម្រាប់ការកំណត់កម្មវត្ថុនៃកសតាង អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាលើការឃើញថា នៅគ្រប់កាលៈទេសៈទាំងអស់ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងត្រូវបានហាមឃាត់មិនឱ្យសម្រេចលើការដាក់ការ ទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌចំពោះបទឧក្រិដ្ឋ ដែលស្ថិតនៅក្រៅវិសាលភាពនៃបទចោទក្នុងសំណុំរឿង ០០២/ ០១។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានឆន្ទានុសិទ្ធិក្នុងការកំណត់ ថាតើអង្គហេតុណាខ្លះដែល ជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងបទចោទសម្រាប់កំណត់បទចោទនៅចំពោះមុខខ្លួន បើទោះបីជាអង្គហេតុនោះទាក់ទងទៅ នឹងមូលដ្ឋានអង្គហេតុនៃបទចោទដទៃទៀតក៏ដោយ⁵⁴⁹។ ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូល កត់សម្គាល់ថា គោលនយោបាយទាំងប្រាំរបស់ ប.ក.ក. ដែលត្រូវបានកំណត់អត្តសញ្ញាណនៅក្នុងដីកាដោះស្រាយ (D427)⁵⁵⁰ ពុំអាចផ្តាច់ចេញពីគ្នាបាន និងមានលក្ខណៈដាច់ដោយឡែកច្បាស់លាស់ឡើយ។ ផ្ទុយទៅ វិញគោលនយោបាយនេះ គឺជាមធ្យោបាយសម្រាប់ធ្វើការវិភាគអំពីការកសាងបដិវត្តន៍សង្គមនិយមនៅកម្ពុជា។ ក្នុងនោះ ក៏ទំនងជាមានទំនាក់ទំនងគ្នាដ៏សំខាន់ទៅនឹងអ្វីដែលគេហៅគោលផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជន និងគោល

⁵⁴⁸ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១០៣ ជើងទំព័រ ២៨៧។

⁵⁴⁹ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា ការយល់ឃើញមួយចំនួនរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែល នួន ជា បាន យោងទៅលើ ជាក់ស្តែងពុំមែនជាការយល់ឃើញដែលមានក្នុងព្រឹត្តិការណ៍ណាមួយឡើយ។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ជាក់ស្តែងពុំ បានធ្វើសេចក្តីសន្និដ្ឋានណាមួយទាក់ទងទៅនឹងចំនួនមនុស្សស្លាប់នៅក្នុងអំឡុងពេលនៃរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ប៉ុន្តែគ្រាន់តែ សង្ខេបនៅក្នុងចំណងជើងថា “ទស្សនៈទូទៅ៖ ថ្ងៃទី ១៧ ខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥ ដល់ ថ្ងៃទី ០៦ ខែ មករា ឆ្នាំ ១៩៧៩” ទស្សនៈរបស់ អ្នកជំនាញផ្សេងៗទាក់ទងទៅនឹងចំនួនមនុស្សស្លាប់សរុប (សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១៧៤)។ ស្រដៀង គ្នានេះដែរ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងសង្ខេបភស្តុតាងដែលត្រូវបានផ្តល់ទាក់ទងទៅនឹងតួនាទីរបស់ នួន ជា ដែលរងការចោទប្រកាន់ នៅក្នុងមន្ទីរសន្តិសុខ ស-២១ (សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៣៤២ ដល់ ៣៤៥) និងបានបញ្ជាក់ច្បាស់លាស់ ថា អង្គជំនុំជម្រះនឹង“ពុំផ្តល់ការយល់ឃើញពាក់ព័ន្ធទៅនឹងបញ្ហានេះនៅក្នុងសាលក្រមឡើយ” (សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលា ដំបូង កថាខណ្ឌ ៣៤៦)។

⁵⁵⁰ សូមមើល ដីកាដោះស្រាយ (D427) កថាខណ្ឌ ១៥៧។

នយោបាយបង្កើតការដ្ឋានធ្វើការ ជាមួយនឹងការដ្ឋានធ្វើការ គឺថា យោងតាមដីកាដោះស្រាយ (D427) គោលដៅមួយក្នុងចំណោមនោះអំពីការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជន គឺ“ដើម្បីបំពេញតាមលក្ខខណ្ឌតម្រូវការងារ សហករណ៍ និងការដ្ឋានធ្វើការ”⁵⁵¹។ ប្រហាក់ប្រហែលគ្នានេះដែរ ទំនងជាមានការត្រួតគ្នារវាងគោលនយោបាយនៃការអប់រំកែប្រែ និងការសម្លាប់ខ្មាំង ជាមួយនឹងគោលនយោបាយកំណត់គោលដៅលើទាហាន និងអ្នក រដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ។ ជាឧទាហរណ៍ បើទោះបីជាដីកាដោះស្រាយ (D427) បានរួមបញ្ចូលបទ ចោទទាក់ទងទៅនឹងឧក្រិដ្ឋកម្មនៅតាមមន្ទីរសន្តិសុខ ដែលស្ថិតក្រោមការគ្រប់គ្រងនៃគោលនយោបាយសម្លាប់ ខ្មាំង⁵⁵² នៅពេលដែលការសម្លាប់ទាហាន និងអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរត្រូវបានភ្ជាប់ទំនាក់ទំនងទៅ នឹងគោលនយោបាយកំណត់គោលដៅក៏ដោយ⁵⁵³ ក៏ដីកាដោះស្រាយបានចោទប្រកាន់ថា អតីតទាហាននៃ របបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ និងកម្មាភិបាលខ្មែរក្រហម គឺជាជនរងគ្រោះនៃឧក្រិដ្ឋកម្មនៅមន្ទីរសន្តិសុខ ស-២១ មន្ទីរសន្តិសុខ សង់ មន្ទីរសន្តិសុខ ក្រាំងតាចាន់ មន្ទីរសន្តិសុខ កោះខ្យង ជាដើម⁵⁵⁴។ បើទោះបីជាការត្រួតគ្នានៃ គោលនយោបាយនេះ អាចមានការលំបាកក្នុងការកំណត់អត្តសញ្ញាណនៃភស្តុតាងដែលពាក់ព័ន្ធទៅនឹងបទចោទ ក៏ដោយ ក៏បញ្ហាសំខាន់សម្រាប់ការពិនិត្យឡើងវិញលើបណ្តឹងសាទុក្ខ គឺនៅត្រង់ការបង្ហាញគ្រប់គ្រាន់ទាក់ទង ទៅនឹងបទចោទអំពី“ការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដោយបង្ខំដំណាក់កាលទីមួយ និងទីពីរ ការសម្លាប់នៅទូលពោធិ៍ ជ្រៃក្រោយពេលភ្លាមៗនៃការជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ និងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិពាក់ព័ន្ធ ដទៃទៀត”⁵⁵⁵ និងចុងក្រោយ ភាពគ្រប់គ្រាន់នៃការយល់ឃើញផ្នែកអង្គហេតុដែលជាមូលដ្ឋានសម្រាប់ការ សម្រេចដាក់ពន្ធនាគារ ហើយពុំមែនជាការចាត់ទុកភស្តុតាងមូលដ្ឋាននៃរឿងក្តីថា មានសំរះខាន់តិចជាងគោល នយោបាយនោះឡើយ។ ទាក់ទងទៅនឹងអំណះអំណាងរបស់ នួន ជា ដែលថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមាន កំហុសក្នុងការផ្តល់ការយល់ឃើញអំពីអត្ថិភាពនៃគោលនយោបាយរបស់ ប.ក.ក. ក្នុងការ“កម្ទេចខ្មាំង” និង ការអនុវត្តគោលនយោបាយនេះ ដែលមានឥទ្ធិពលលើសេចក្តីសន្និដ្ឋានរបស់ខ្លួនទាក់ទងទៅនឹងឧក្រិដ្ឋកម្មនៅទូល ពោធិ៍ជ្រៃ និងលើគោលនយោបាយកំណត់គោលដៅទាហាន និងអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ⁵⁵⁶ អង្គជំនុំ

⁵⁵¹ ដីកាដោះស្រាយ (D427) កថាខណ្ឌ ១៦១។
⁵⁵² ដីកាដោះស្រាយ (D427) កថាខណ្ឌ ១៧៨។
⁵⁵³ ដីកាដោះស្រាយ (D427) កថាខណ្ឌ ២០៩។
⁵⁵⁴ ដីកាដោះស្រាយ (D427) កថាខណ្ឌ ៤៣២, ៤៧៩, ៤៩៨, ៥២៤។
⁵⁵⁵ ដីកាបំបែកកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីលើកទីពីរ (E284) ទំព័រ ១១៧ ដល់ ១១៨។
⁵⁵⁶ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខ នួន ជា កថាខណ្ឌ ២៦៨ ដល់ ២៦៩, ២៧៨។

ជម្រះតុលាការកំពូលរំលឹកថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានកត់សម្គាល់ថា បើទោះបីជាដីកាដោះស្រាយ (D427) បានភ្ជាប់ទំនាក់ទំនងអង្គហេតុនៅទូលពោធិ៍សែនជ័យទៅនឹងគោលនយោបាយសម្លាប់ខ្មាំងក៏ដោយ ក៏អង្គជំនុំជម្រះពុំត្រូវបានចងកាតព្វកិច្ចដោយសារបញ្ហានេះឡើយ ហើយខ្លួនអាចពិចារណាលើព្រឹត្តិការណ៍នៅទូលពោធិ៍សែនជ័យដោយផ្អែកលើមូលដ្ឋាននៃគោលនយោបាយកំណត់គោលដៅជំនួសវិញ⁵⁵⁷។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ថា នៅក្នុងផ្នែកខ្លះនៃដីកាដោះស្រាយ (D427) ដែលពិភាក្សាអំពីគោលនយោបាយកំណត់គោលដៅទាហាន និងអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ(ព្រមទាំងក្រុមគោលដៅដទៃទៀត ដូចជា ជនជាតិចាម វៀតណាម និងក្រុមពុទ្ធសាសនិក) សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតបានយោងទៅលើកំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយជាលាយលក្ខណ៍អក្សររបស់សាក្សីចំនួន ៣ នាក់ ដែលបានផ្តល់សក្ខីកម្មទាក់ទងទៅនឹងព្រឹត្តិការណ៍នៅទូលពោធិ៍សែនជ័យ ហើយបើទោះបីជានៅក្នុងផ្នែកផ្សេងទៀតនៃដីកាដោះស្រាយ (D427) ព្រឹត្តិការណ៍នៅទូលពោធិ៍សែនជ័យត្រូវបានរៀបរាប់នៅក្នុងផ្នែកចំណងជើងថា “មន្ទីរសន្តិសុខ និងទឹកដីសម្លាប់មនុស្ស”ក៏ដោយ ក៏ផ្នែកដែលមានការយល់ឃើញផ្នែកអង្គហេតុទាក់ទងទៅនឹង“ការធ្វើបាបលើក្រុមជាក់លាក់” ពុំបានសំដៅទៅលើទាហាន និងអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ ប៉ុន្តែត្រឹមតែសំដៅទៅលើការធ្វើបាបក្រុមពុទ្ធសាសនិក ជនជាតិចាម វៀតណាម ព្រមទាំងទៅលើការដាក់បទបញ្ជារៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍ប៉ុណ្ណោះ⁵⁵⁸។ នេះបង្ហាញអំពីការត្រួតគ្នាម្តងទៀតរវាង ក្នុងចំណោមនោះ គោលនយោបាយសម្លាប់ខ្មាំង ជាមួយនឹងគោលនយោបាយកំណត់គោលដៅ។ យោងតាមហេតុផលដូចគ្នានេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពុំជឿជាក់លើអំណះអំណាងរបស់ ខៀវ សំផន ដែលថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានបង្កើតឱ្យមានភាពពុំច្បាស់លាស់ផ្នែកនីតិវិធីដែលពុំត្រូវបានអនុញ្ញាតនៅពេលបញ្ជាក់ភ្លាមៗមុនពេលដាក់សារណាបញ្ចប់កិច្ចពិភាក្សាដេញដោលរបស់ភាគីថា វិសាលភាពនៃការជំនុំជម្រះបានរួមបញ្ចូលគោលនយោបាយមួយក្នុងចំណោមនោះ គឺ“ការសម្លាប់ខ្មាំងនៃរបបដែលបានសន្មតទុក”⁵⁵⁹

⁵⁵⁷ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៨១៣។

⁵⁵⁸ ដីកាដោះស្រាយ (D427) កថាខណ្ឌ ២០៩ ជើងទំព័រ ៧១៣ (យោងទៅលើកំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយរបស់ ស៊ឹម អាឡាត់ ហ៊ាវ ឆុង ឡាត់ និង លីម សាត) កថាខណ្ឌ ៦៩៨ ជាអាទិ៍។ (នៅទូលពោធិ៍សែនជ័យ) ត្រូវបានរកឃើញនៅក្នុងផ្នែកទី ៨ គ។ ការប្រព្រឹត្តលើក្រុមជាក់លាក់នេះត្រូវបានពិភាក្សានៅក្នុងផ្នែកផ្សេងៗទៀត ក្នុងកថាខណ្ឌ ៧៤០ ជាអាទិ៍។ សូមមើលផងដែរ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៨១៣ ដែលក្នុងនោះអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពន្យល់ពីមូលហេតុដែលខ្លួនចាត់ទុកព្រឹត្តិការណ៍នៅទូលពោធិ៍សែនជ័យស្ថិតក្រោមគោលនយោបាយកំណត់គោលដៅ។

⁵⁵⁹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ១៤ យោងទៅលើអនុស្សរណៈរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងចុះថ្ងៃទី ២៧ ខែ សីហា ឆ្នាំ ២០១៣ (E284/6) ដែលបានយោងទៅលើដីកាបំបែកកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីលើកទីពីរ (E284) កថាខណ្ឌ ១១៨។

។

២២៨.ទាក់ទងទៅនឹងភាពស្មុគស្មាញជាសក្តានុពល ដែលបណ្តាលមកពីភាពត្រួតគ្នានៃការយល់ឃើញផ្នែកអង្គហេតុនៅក្នុងស្ថានភាព ដែលមានជនជាប់ចោទដែលកំពុងត្រូវបានជំនុំជម្រះម្តងទៀតដោយក្រុមប្រឹក្សាដែលសម្រាប់បទឧក្រិដ្ឋដែលកើតចេញពីមូលដ្ឋាននៃអង្គហេតុរួមតែមួយ និងទាក់ទងទៅនឹងភាពពុំសមស្របក្នុងការចាត់ទុកការយល់ឃើញក្នុងរឿងក្តីមួយធ្វើជា“មូលដ្ឋាន”សម្រាប់រឿងក្តីមួយផ្សេងទៀត អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានបញ្ជាក់បញ្ហានេះម្តងហើយម្តងទៀត និងរំលឹកអំពីការយល់ឃើញរបស់ខ្លួននៅក្នុងសេចក្តីសម្រេចលើបណ្តឹងសាទុក្ខពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការបំបែកកិច្ចដំណើរការនីតិវិធី⁵⁶⁰។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី បញ្ហានេះពុំមានឥទ្ធិពលលើរឿងក្តីបច្ចុប្បន្នឡើយ។ អាស្រ័យហេតុនេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរកពុំឃើញមានភាពចាំបាច់ក្នុងការវាយតម្លៃលើបញ្ហានេះបន្តទៀតឡើយ។

២២៩.ទាក់ទងទៅនឹងការអះអាងរបស់ នួន ជា ដែលថា អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលគប្បីពិនិត្យឡើងវិញលើសំអាងហេតុពាក់ព័ន្ធទៅនឹង“គោលនយោបាយ” និងព្រឹត្តិការណ៍ក្រៅបទចោទក្នុងសំណុំរឿង ០០២/០១ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនឹងត្រូវធ្វើដូច្នោះ ដរាបណាសំអាងហេតុនេះមានការជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការសម្រេចដាក់ពន្ធនាគារពីបទឧក្រិដ្ឋ ដែលបានប្រព្រឹត្តឡើងក្នុងអំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅដោយបង្ខំនៅដំណាក់កាលទីមួយ និងទីពីរ និងទៅទូលពោធិ៍សែនជ័យ⁵⁶¹។ សំអាងហេតុក្រៅពីនេះរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានតម្លៃអាចយកជាការបាន អាស្រ័យហេតុនេះ ពុំតម្រូវឱ្យមានការពិនិត្យឡើងវិញលើបណ្តឹងសាទុក្ខផ្នែកនេះឡើយ។

៤.ខ.៤.គ.វិសាលភាពនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរ

២៣០.នួន ជា និង ខៀវ សំផន បានលើកអំណះអំណាងមួយចំនួនទាក់ទងទៅនឹងវិសាលភាពនៃបទចោទពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរ។

២៣១.នួន ជា បានលើកឡើងថា ទាក់ទងទៅនឹងបទធ្វើទុក្ខបុកម្នេញ និងអំពើអមនុស្សធម៌ផ្សេងៗទៀតនៅក្នុង

⁵⁶⁰ សេចក្តីសម្រេចលើបណ្តឹងប្រឆាំងនឹងការបំបែកកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីលើកទីមួយ (E163/5/1/13) កថាខណ្ឌ ៤៧។ សេចក្តីសម្រេចលើបណ្តឹងសាទុក្ខប្រឆាំងនឹងការបំបែកកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីលើកទីពីរ (E284/4/8) កថាខណ្ឌ ២៨ ជាអាទិ៍។ សេចក្តីសម្រេចលើបណ្តឹងសាទុក្ខប្រឆាំងនឹងសេចក្តីសម្រេចបំបែកកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីក្នុងសំណុំរឿង ០០២/០២ (E301/9/1/1/3) កថាខណ្ឌ ៤៥, ៧១ ជាអាទិ៍។

⁵⁶¹ សេចក្តីសម្រេចបំបែកកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីលើកទីពីរ (E284) ទំព័រ ១១៧ ដល់ ១១៨។

ឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ក្រោមទម្រង់នៃការធ្វើឱ្យបាត់ខ្លួនដោយបង្ខំដែលបានប្រព្រឹត្តឡើងនៅក្នុងអំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសំអាងភាគច្រើនទៅលើហេតុការណ៍ដែលជាក់ស្តែងពុំមែនជាផ្នែកនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជន ដូច្នេះពុំស្ថិតក្នុងវិសាលភាពនៃសំណុំរឿង ០០២/០១ ឡើយ^{៥៦២}។ ក្នុងការគាំទ្រអំណះអំណាងនេះ នួន ជា បានអះអាងថា ការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរ ត្រឹមតែបានរួមបញ្ចូលការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាសម្រាប់គោលបំណង“បែងចែកកម្លាំងពលកម្មសាជាថ្មី” និងការអនុវត្ត“ផែនការកសិកម្មរបស់ ប.ក.ក.”ប៉ុណ្ណោះ^{៥៦៣}។ នួន ជា បានលើកឡើងថា “ការដែលគ្រាន់តែថា បុគ្គលម្នាក់ត្រូវបានផ្លាស់ទីលំនៅពីកន្លែងមួយទៅកន្លែងមួយទៀតក្នុងពេលណាមួយនៅចន្លោះចុងឆ្នាំ ១៩៧៥ ដល់ឆ្នាំ ១៩៧៧ នោះ ពុំគ្រប់គ្រាន់ក្នុងការដាក់ព្រឹត្តិការណ៍នោះឱ្យស្ថិតក្នុងវិសាលភាពនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរឡើយ”^{៥៦៤}។ នួន ជា បានអះអាងថា ការយល់ឃើញទាក់ទងទៅនឹងការចាប់ខ្លួន និងសម្លាប់“ប្រជាជនថ្មី” និងទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ ពុំស្ថិតក្នុងវិសាលភាពនៃសំណុំរឿង ០០២/០១^{៥៦៥}។ នួន ជា បានលើកឡើងបន្ថែមទៀតថា ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហាដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានផ្តល់ការយល់ឃើញពាក់ព័ន្ធទៅនឹងព្រឹត្តិការណ៍នៅគុក តានៃ ភ្នំស្លុក មន្ទីរសន្តិសុខ ថ្កោល ព្រឹត្តិការណ៍ទាំងនេះពុំត្រូវបានលើកឡើងនៅក្នុងដីកាដោះស្រាយ (D427) អាស្រ័យហេតុនេះ គាត់ពុំត្រូវបានផ្តល់ដំណឹងគ្រប់គ្រាន់អំពីការចោទប្រកាន់ទាំងនេះឡើយ^{៥៦៦}។

២៣២.ខៀវ សំផន បានអះអាងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសក្នុងការពិចារណាថា ការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរបានបន្តរហូតដល់ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ១៩៧៧ ដោយបានសំអាងទៅលើអង្គហេតុដែលពុំបានលើកឡើងនៅក្នុងដីកាដោះស្រាយ (D427) បើទោះបីជាក្នុងអំឡុងពេលនៃកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីចំពោះមុខ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង មានការបញ្ជាក់ច្បាស់លាស់ថា ការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរបានបញ្ចប់នៅចុងឆ្នាំ ១៩៧៦ ក៏ដោយនោះ^{៥៦៧}។ ខៀវ សំផន បានកត់សម្គាល់ថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់

^{៥៦២} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៣៩៥ ដល់ ៣៩៨, ៤៤២ ដល់ ៤៤៣។
^{៥៦៣} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៣៩៥។
^{៥៦៤} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៣៩៥ សូមមើលផងដែរ កថាខណ្ឌ ៣៩៧។
^{៥៦៥} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៣៩៥។
^{៥៦៦} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៣៩៥។
^{៥៦៧} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ១១, ៦៣៧ សូមមើលផងដែរ កថាខណ្ឌ ៥០៣។

ឃើញថា បន្ទាប់ពីទៅដល់សហករណ៍ ក្រៅពីអ្នកដែលត្រូវបានជម្លៀស អ្នកដែលពុំអាចទុកចិត្តបានត្រូវបាន ចាត់តាំងការងារផ្សេងទៀត និងបានយោងផងដែរទៅលើការបែងចែកប្រជាជននៅតាមសហករណ៍⁵⁶⁸។ ខៀវ សំផន បានអះអាងថា ក្នុងការសំអាងទៅលើការយល់ឃើញទាំងនេះសម្រាប់បទធ្វើទុក្ខបុកម្នេញ អង្គជំនុំជម្រះ សាលាដំបូងបានធ្វើហួសវិសាលភាពសំណុំរឿង ០០២/០១ ដោយសារការប្រព្រឹត្តដាក់ប្រជាជននៅតាមសហ ករណ៍នោះពុំមែនជាផ្នែកនៃវិសាលភាពនេះទេ⁵⁶⁹។ ប្រហាក់ប្រហែលគ្នានេះដែរ ខៀវ សំផន បានអះអាងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានធ្វើហួសពីវិសាលភាពនៃសំណុំរឿង ០០២/០១ ក្នុងការយល់ឃើញថា ប្រជាជន ត្រូវបានបាញ់ប្រហារ“ទាំងក្នុងអំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅ ទាំងនៅពេលទៅដល់ទីកន្លែងត្រូវទៅនោះ”⁵⁷⁰។ ខៀវ សំផន បានអះអាងបន្ថែមទៀតថា ទាក់ទងទៅនឹងការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនតាមព្រំដែនវៀតណាម សម្រាប់គោលបំណងអប់រំកែប្រែ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសំអាងតែមួយមុខគត់ទៅលើភស្តុតាងពាក់ព័ន្ធ ទៅនឹងព្រឹត្តិការណ៍ក្នុងឆ្នាំ ១៩៧៨ ដែលពុំស្ថិតក្នុងវិសាលភាពពេលវេលានៃសំណុំរឿង ០០២/០១⁵⁷¹។

២៣៣.សហព្រះរាជអាជ្ញាបានជំទាស់ទៅនឹងអំណះអំណាងរបស់ជនជាប់ចោទ និងបានលើកឡើងថា អង្គជំនុំ ជម្រះសាលាដំបូងបានកំណត់យ៉ាងត្រឹមត្រូវនូវវិសាលភាពនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរ⁵⁷²។

២៣៤.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា អំណះអំណាងរបស់ជនជាប់ចោទបានលើកបញ្ហា យ៉ាងទូលំទូលាយបីយ៉ាង គឺថា៖ (១) តើការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរដូចដែលបានចោទប្រកាន់ នៅក្នុងដីកាដោះស្រាយ (D427) ត្រូវបានកម្រិតត្រឹមការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនសម្រាប់មូលហេតុសេដ្ឋកិច្ច ដែរ ឬយ៉ាងណា (២) តើអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុស ដែរ ឬយ៉ាងណា ក្នុងការពិចារណាលើអង្គហេតុ ដែលពុំបានកើតឡើងនៅក្នុងអំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរ ប៉ុន្តែអង្គហេតុបន្ទាប់ ការទៅដល់ទីកន្លែងរបស់អ្នកដែលត្រូវបានជម្លៀសនោះ និង (៣) តើវិសាលភាពពេលវេលានៃការផ្លាស់ទីលំនៅ

⁵⁶⁸ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៤៨៤, ៤៨៥ យោងទៅលើសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថា ខណ្ឌ ៦២១, ៦២២។

⁵⁶⁹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៤៨៤, ៤៨៥។

⁵⁷⁰ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៤៥៧ យោងទៅលើសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៨០៣។

⁵⁷¹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៤៧២។

⁵⁷² សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ១២៣, ២២១, ២២៧។

ប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរ ត្រូវបានកម្រិតត្រឹមការផ្លាស់ទីលំនៅដែលបានកើតឡើងត្រឹមចុងឆ្នាំ ១៩៧៦ ដែរ ឬ យ៉ាងណា។

២៣៥. ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហាទីមួយ ផ្អែកលើ“ការពិចារណាយ៉ាងដិតដល់លើដីកាដោះស្រាយ” អង្គជំនុំជម្រះ សាលាដំបូងបានយល់ឃើញថា យោងតាមបទចោទប្រឆាំងនឹងជនជាប់ចោទ “ការធ្វើបាបធ្ងន់ធ្ងរលើប្រជាជនថ្មី ដែលត្រូវបានចាត់ទុកថា ការអប់រំកែប្រែនោះ ត្រូវបានប្រព្រឹត្តដោយមានប្រសិទ្ធភាពជាពិសេសតាមរយៈអំពើ នៃការផ្លាស់ទីលំនៅដោយបង្ខំ និងការធ្វើឱ្យបាត់ខ្លួនដោយបង្ខំ”⁵⁷³។ ហេតុនេះ យោងតាមការយល់ឃើញរបស់ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង បទចោទបានបង្ហាញថា ការផ្លាស់ទីលំនៅនេះ គឺត្រូវចាត់ជាអំពើធ្វើទុក្ខបុកម្នេញ ដោយសារមូលហេតុនយោបាយ។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ថា ជាការពិត ដីកាដោះស្រាយ ពុំបានកម្រិតការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរ ត្រឹមការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដែលបានកើតឡើង ក្នុងការគោលបំណងបែងចែកកម្លាំងពលកម្មសាជាថ្មី និងសម្រេចគោលដៅដែលបានកំណត់ក្នុងផែនការកសិ កម្មរបស់ ប.ក.ក. នោះឡើយ។ ដីកាដោះស្រាយបានបញ្ជាក់ថា បើទោះបីជា“គោលដៅមួយក្នុងចំណោម នោះនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជន គឺដើម្បីបំពេញតាមលក្ខខណ្ឌពលកម្មនៃសហករណ៍ និងការដ្ឋានធ្វើការ”ក៏ ដោយ ក៏“ឯកសាររបស់ ប.ក.ក. ដែលចុះកាលបរិច្ឆេទក្នុងខែ កញ្ញា ឆ្នាំ ១៩៧៥ បង្ហាញគោលដៅចម្បងមួយ ផ្សេង គឺត្រូវដកហូតសិទ្ធិនយោបាយ និងសេដ្ឋកិច្ចរបស់អ្នកទីក្រុង និងអ្នករដ្ឋការស៊ីវិល ហើយប្រែក្លាយពួកគេ ទៅជាកសិករ”⁵⁷⁴។ បើទោះបីជាតាមការពិតភស្តុតាងដែលបានដកស្រង់ផ្សេងៗគ្នាទ្រង់ដល់ការចោទប្រកាន់នោះ បានសំដៅទៅលើការជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញក៏ដោយ ក៏ដីកាដោះស្រាយ (D427) បានចោទ ប្រកាន់ជាក់លាក់ថា នៅក្នុងអំឡុងពេលនៃការជម្លៀសប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរ “មានប្រជាជនមួយចំនួនបាន ធ្វើឱ្យបាត់ខ្លួន”⁵⁷⁵។ ដីកាដោះស្រាយក៏បានលើកភស្តុតាងបង្ហាញផងដែរថា “ប្រជាជនថ្មី”ត្រូវបានផ្លាស់ទី លំនៅចេញពីបូព៌ានៅពេលការប្រយុទ្ធជាមួយវៀតណាមបានកើតឡើង (ដែលបង្ហាញថា “ប្រជាជនចាស់”ពុំ ត្រូវបានផ្លាស់ទីលំនៅ)⁵⁷⁶។ ជាសំខាន់ នៅក្នុងផ្នែកដែលមានការយល់ឃើញផ្នែកអង្គច្បាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការ ផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរ ដីកាដោះស្រាយ (D427) បានចោទប្រកាន់ជាក់លាក់ថា “ប្រជា

⁵⁷³ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦៥២ (ជើងទំព័រលុបចោល)។

⁵⁷⁴ ដីកាដោះស្រាយ (D427) កថាខណ្ឌ ១៦១។

⁵⁷⁵ ដីកាដោះស្រាយ (D427) កថាខណ្ឌ ២៧០។

⁵⁷⁶ ដីកាដោះស្រាយ (D427) កថាខណ្ឌ ២៧៨។

ជនថ្មី”ត្រូវបានកំណត់គោលដៅសម្រាប់ការផ្លាស់ទីលំនៅដោយបង្ខំ ក្នុងអំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរ^{៥៧៧}។ អាស្រ័យហេតុនេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបដិសេធអំណះអំណាចដែលថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានធ្វើហួសពីវិសាលភាពនៃសំណុំរឿង ០០២/០១ ក្នុងការសំអាងទៅលើការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដែលបានកើតឡើងសម្រាប់ហេតុផលផ្សេងក្រៅពីហេតុផលសេដ្ឋកិច្ច ដូចជាសម្រាប់គោលបំណង“អប់រំកែប្រែ”។ បញ្ហាដែលថាតើអំពើប្រព្រឹត្តនេះត្រូវបានបង្ហាញនៅក្នុងរឿងក្តីចំពោះមុខ ដែរ ឬយ៉ាងណា និងថាតើអំពើនេះ ត្រូវបានចាត់ជាបទធ្វើទុក្ខបុកម្នេញដោយសារមូលហេតុនយោបាយនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ដែរ ឬយ៉ាងណានោះ ត្រូវបានពិភាក្សានៅក្នុងសាលដីកានេះ^{៥៧៨}។

២៣៦.ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហា ថាតើអំពើដែលបានកើតឡើងបន្ទាប់ពីការទៅដល់កន្លែងរបស់អ្នកដែលត្រូវបានជម្លៀសនោះ គឺជាផ្នែកនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរ ដែរ ឬយ៉ាងណានោះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាលើការឃើញថា ការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនជាក់ស្តែង ស្របតាមអត្ថន័យធម្មតានៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជន ដូចបានកំណត់ដោយដីកាដោះស្រាយ (D427) ប៉ុន្តែការប្រព្រឹត្តនៅពេល និងក្រោយការមកដល់របស់ប្រជាជនមិនស្របទៅនឹងអត្ថន័យនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនឡើយ។ បន្ថែមលើនេះទៀត ការប្រកាសរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងទាក់ទងទៅនឹងការបំបែកសំណុំរឿង បានបញ្ជាក់ថា អំពើដែលបានប្រព្រឹត្តឡើងនៅតាមសហករណ៍ និងការដ្ឋានធ្វើការពុំមែនជាផ្នែកនៃបទចោទដែលបានជំនុំជម្រះក្នុងសំណុំរឿង ០០២/០១^{៥៧៩} ហើយអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានដាក់ឱ្យជនជាប់ចោទទទួលខុសត្រូវចំពោះអំពើសត្យានុម័តពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការប្រព្រឹត្តទាំងនេះឡើយ^{៥៨០}។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី ការបំបែកសំណុំរឿងពុំបានកម្រិតសមត្ថកិច្ចរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមិនឱ្យពិចារណាលើព្រឹត្តិការណ៍នៅមុន ឬក្រោយបទចោទដែលអាចមានការជាប់ពាក់ព័ន្ធក្នុងការបង្ហាញអង្គហេតុដែលជាមូលដ្ឋាននៃបទចោទនោះ។ ជាទទាហរណ៍ ភស្តុតាងអាកប្បកិរិយាដែលបានកើតឡើងភ្លាមៗនៅមុន ឬក្រោយការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនអាចត្រូវបានយកមកពិចារណាក្នុង

^{៥៧៧} ដីកាដោះស្រាយ (D427) កថាខណ្ឌ ១៤៦៨។
^{៥៧៨} សូមមើលខាងក្រោម កថាខណ្ឌ ៦៩៨ ជាអាទិ៍។
^{៥៧៩} សូមមើល ដីកាបំបែកកិច្ចដំណើរការនីតិវិធី (E124) កថាខណ្ឌ ៧ “ពុំមានសហករណ៍ ការដ្ឋានធ្វើការ មន្ទីរសន្តិសុខ កន្លែងសម្លាប់មនុស្ស ឬអង្គហេតុពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការផ្លាស់ទីលំនៅដំណាក់កាលទីបី នឹងត្រូវពិនិត្យនៅក្នុងអំឡុងពេលនៃការជំនុំជម្រះទីមួយ”។
^{៥៨០} សូមមើល សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦៥៤ ដែលពិពណ៌នាអំពីវិសាលភាពដែលបានកើតឡើងនៅក្នុងអំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនជាក់ស្តែង។ សូមមើលផងដែរ កថាខណ្ឌ ៦៥៦ ដែលបញ្ជាក់អំពីការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដោយបង្ខំដែលនេះជាអំពើរើសអើង។

ការបង្ហាញពីលំនាំនៃអំពើប្រព្រឹត្ត ឬផ្នត់គំនិតរបស់ចារីនៅក្នុងអំឡុងពេលនៃអង្គហេតុ។ ជាពិសេស ការយល់ឃើញនៅក្នុងសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការធ្វើបាប“ប្រជាជនថ្មី” នៅតាមទីកន្លែងដែលពួកគាត់ទៅដល់ បានផ្តល់អំពីបរិបទផ្នែកអង្គហេតុនៃផលវិបាកនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជន ដែលអាចមានការជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការកំណត់អំពីគោលបំណង។ អាស្រ័យហេតុនេះ បញ្ហាដែលដីកាដោះស្រាយ (D427) បានយោងដាក់លាក់ទៅលើព្រឹត្តិការណ៍នៅគុក តានៃ ភ្នំ ស្លុក និងមន្ទីរសន្តិសុខ ថ្កោល⁵⁸¹នោះ ជាការពុំជាប់ពាក់ព័ន្ធ ដោយសារព្រឹត្តិការណ៍នេះនៅគ្រប់កាលៈទេសៈទាំងអស់ពុំអាចក្លាយជាមូលដ្ឋានសម្រាប់ការសម្រេចដាក់ពន្ធនាគារក្នុងសំណុំរឿង ០០២/០១បានឡើយ។ ម្យ៉ាងវិញទៀត អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពុំយល់ឃើញថា ហេតុការណ៍ដែលប្រជាជនត្រូវបានផ្លាស់ទីលំនៅទៅកាន់ទីកន្លែងផ្សេងដែលខុសពីកន្លែងពួកគេបានប្រាប់ និងការបំបែកក្រុមគ្រួសារបានកើតឡើងបន្ទាប់ពីការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជននោះ ត្រូវបានបញ្ចប់ដូច្នេះស្ថិតក្រៅវិសាលភាពនៃសំណុំរឿង ០០២/០១ នោះឡើយ។ ជាការពិត ការចោទប្រកាន់ទាំងនេះបានលើកឡើងជាពិសេសនៅក្នុងដីកាដោះស្រាយ (D427) នៅក្នុងបរិបទនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរ⁵⁸²។ ចុងបញ្ចប់ ទាក់ទងទៅនឹងអំណះអំណាងដែលថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានធ្វើហួសពីវិសាលភាពនៃសំណុំរឿង ០០២/០១ ក្នុងការយល់ឃើញថា ខ្មែរក្រហមបានបាញ់ប្រហារប្រជាជននៅពេលទៅដល់ទីកន្លែងដែលពួកគាត់ត្រូវទៅនោះ⁵⁸³ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា ខៀវ សំផន បានដកស្រង់ពុំត្រឹមត្រូវនូវសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ដោយសារអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានយល់ឃើញថា ប្រជាជនត្រូវបានបាញ់ប្រហារនៅពេលទៅដល់ទីកន្លែងដែលពួកគាត់ត្រូវទៅនោះឡើយ⁵⁸⁴។ អាស្រ័យហេតុនេះ អំណះអំណាងរបស់គាត់ត្រូវបដិសេធចោល។

២៣៧.ទាក់ទងទៅនឹងវិសាលភាពពេលវេលានៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរ ដូចបានកំណត់នៅក្នុងដីកាដោះស្រាយ (D427) ខៀវ សំផន បានអះអាង⁵⁸⁵ថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានបញ្ជាក់ពីរ

⁵⁸¹ សូមមើល សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៣៩៥។

⁵⁸² ដីកាដោះស្រាយ (D427) កថាខណ្ឌ ២៧០។

⁵⁸³ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៤៥៧។

⁵⁸⁴ សូមមើល សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៨០៣។ កថាខណ្ឌនេះមានឃ្លាថា “ក្នុងអំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅ ឬពេលទៅដល់” ទន្ទឹមនឹងនេះក៏មានជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងកង្វះក្នុងការផ្តល់ស្បៀងអាហារ ទឹក និងទីជម្រក។

⁵⁸⁵ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ១១។

ដងនៅក្នុងអំឡុងពេលនៃកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីថា វិសាលភាពនេះត្រូវបានកម្រិតត្រឹមអំឡុងពេលរហូតដល់ចុងឆ្នាំ ១៩៧៦ និងបានយោងទៅលើការលើកឡើងចំនួនពីរបស់ចៅក្រម CARTWRIGHT កាលពីថ្ងៃទី ១៨ ខែកក្កដា ឆ្នាំ ២០១២ ដែលថា អំឡុងពេលពាក់ព័ន្ធគិតចាប់ពីឆ្នាំ ១៩៧៥ ដល់ចុងឆ្នាំ ១៩៧៦^{៥៨៦}។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា ដូចអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានពន្យល់ ដីកាដោះស្រាយ (D427) បានបញ្ជាក់ច្បាស់ថា ការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរបានពន្លាតដល់ឆ្នាំ ១៩៧៧^{៥៨៧} ហើយដីកាសម្រេចបំបែកកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីបានយោងទៅលើផ្នែកនេះនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជន ដោយពុំបានបញ្ជាក់អំពីការកម្រិតពេលវេលាណាមួយឡើយ។ ប្រសិនបើការលើកឡើងរបស់ចៅក្រម CARTWRIGHT នៅក្នុងអំឡុងពេលនៃការជំនុំជម្រះនេះបានបណ្តាលឱ្យមានការភាន់ច្រឡំពីសំណាក់ ខៀវ សំផន គាត់គប្បីសួរបញ្ជាក់បញ្ហានេះ។ ទោះបីជាយ៉ាងណាក្តី ខៀវ សំផន ពុំបានលើកបញ្ហានេះរហូតដល់ពេលដាក់សារណាបញ្ចប់កិច្ចពិភាក្សាដេញដោល^{៥៨៨}។ អាស្រ័យហេតុនេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាឃើញថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានធ្វើប្តូរវិសាលភាពពេលវេលានៃបទចោទទាក់ទងទៅនឹងការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរ ហើយអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពុំជឿជាក់ថា ខៀវ សំផន ពុំត្រូវបានជូនដំណឹងគ្រប់គ្រាន់អំពីវិសាលភាពនេះឡើយ។

២៣៨.ចំពោះអំណះអំណាងដែលថា ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនចេញពីព្រំដែនវៀតណាមសម្រាប់គោលបំណងអប់រំកែប្រែ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសំអាងទាំងស្រុងទៅលើភស្តុតាងក្រៅវិសាលភាពពេលវេលានៃសំណុំរឿង ០០២/០១^{៥៨៩} អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា ជាការពិត ភស្តុតាងដែលអង្គជំនុំជម្រះបានសំអាងទៅលើក្នុងការបង្ហាញថា “សមាសភាពមិនល្អត្រូវបានផ្លាស់ទីលំនៅទៅកាន់ជួរក្រោយសម្រាប់អប់រំកែប្រែ បែងចែក និងសម្រិតសម្រាំង”^{៥៩០} ទាំងអស់នេះសុទ្ធតែពាក់ព័ន្ធទៅនឹងព្រឹត្តិការណ៍ដែលកើតឡើងក្នុងឆ្នាំ ១៩៧៨ បន្ទាប់ពីការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរ ដូចបានកំណត់នៅក្នុងដីកាដោះស្រាយ (D427) បានបញ្ចប់។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា ការបង្ហាញឱ្យ

^{៥៨៦} សូមមើល ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ១៨ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០១២ ឯកសារលេខ E1/91.1 ទំព័រ ១៧ ដល់ ១៨។

^{៥៨៧} សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦២៩។

^{៥៨៨} សូមមើល សេចក្តីសន្និដ្ឋានបញ្ចប់កិច្ចពិភាក្សាដេញដោល (E295/6/4) (ភាសាបារាំង) កថាខណ្ឌ ៦១។

^{៥៨៩} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៤៧២។

^{៥៩០} សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦២៥។

ឃើញខុសគ្នារវាងដំណាក់កាលនីមួយៗនៅក្នុងការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជន ដែលបានត្រូវបានប្រើប្រាស់នៅក្នុង បទចោទ អាចជួយដល់ការពិចារណាអំពីអំឡុងពេលនៃរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី ការ បំបែកសំណុំរឿងដោយផ្អែកតាមការបែងចែកនេះ នាំទៅរកការបំបែកជាផ្នែកដាច់ដោយឡែកពីគ្នានៃព្រឹត្តិ ការណ៍ជាប្រវត្តិដែលរងការចោទប្រកាន់នោះ។ ដោយផ្អែកលើវិសាលភាពនៃសំណុំរឿង ០០២/០១ នេះ អង្គជំនុំ ជម្រះសាលាដំបូង ពុំអាចដាក់ការទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌដោយផ្អែកលើអំពើដែលបានប្រព្រឹត្តឡើងក្នុង អំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅដែលបានកើតឡើងក្រោយឆ្នាំ ១៩៧៧ បានឡើយ។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការ កំពូលកត់សម្គាល់ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានេះថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងជាក់ស្តែងពុំបានធ្វើដូច្នោះដែរ ព្រោះក្នុង ផ្នែកនៃសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ដែលមានសេចក្តីសន្និដ្ឋានផ្នែកច្បាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងបទធ្វើទុក្ខ បុកម្នេញដោសារមូលហេតុនយោបាយ ពុំមានការយោងណាមួយទៅលើការយល់ឃើញពីដំបូងដែលបានផ្អែក លើអង្គហេតុដែលបានកើតឡើងក្នុងឆ្នាំ ១៩៧៨ ឡើយ⁵⁹¹។

២៣៩.សរុបសេចក្តីមក អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបដិសេធអំណះអំណាចរបស់ជនជាប់ចោទពាក់ព័ន្ធទៅនឹង វិសាលភាពនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរ។

៤.គ.វិធីសាស្ត្ររបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងក្នុងការទទួលយកភស្តុតាង

២៤០.នួន ជា និង ខៀវ សំផន បានចោទប្រកាន់ថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសជាច្រើនក្នុងវិធីសា ស្ត្រទទួលយកភស្តុតាង ដែលក្នុងនោះរួមមាន (i) ការកម្រិតឱកាសសម្រាប់ការស៊ើបសួរក្នុងពេលជំនុំជម្រះ⁵⁹² (ii) ការអនុញ្ញាតឱ្យសាក្សីពិនិត្យលើចម្លើយពីមុនរបស់ខ្លួនមុនពេលផ្តល់សក្ខីកម្ម និងការឆ្លើយចំពោះសំណួរនាំ មុខដោយផ្អែកលើចម្លើយពីមុននោះ⁵⁹³ (iii) ការវិភាគពុំត្រឹមត្រូវលើវិសាលភាពនៃការសាកសួរសាក្សីរបស់ ភាគីម្ខាងដោយភាគីម្ខាងទៀត⁵⁹⁴ (iv) ការទទួលយក និងសំអាងលើចម្លើយជាលាយលក្ខណ៍អក្សរជំនួសសក្ខី

⁵⁹¹ បើទោះបីជាកថាខណ្ឌ ៦២៥ នៃសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលពាក់ព័ន្ធ បានយោងទៅលើកថាខណ្ឌ ៦៥៥ ជើង ទំព័រ ២០៥៦ ក៏ដោយ ក៏នេះពុំស្ថិតក្នុងបរិបទនៃការយល់ឃើញទាក់ទងទៅនឹងការអប់រំកែប្រែ“សមាសភាពមិនល្អ”ដែលត្រូវបាន ផ្លាស់ទីលំនៅចេញពីព្រំដែនវៀតណាម។

⁵⁹² សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៣០ ដល់ ៣៩, ១៣០ ដល់ ១៣១ និង ១៣៣ ដល់ ១៣៤។ សារណាបណ្តឹងសា ទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ២៥។

⁵⁹³ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១៣៥ ដល់ ១៤៧។ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ២៦។

⁵⁹⁴ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១៤៨ ដល់ ១៥៣។ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៣១។

កម្មវិធីមាត់⁵⁹⁵ (v) ការសំអាងលើភស្តុតាងចោមអាវ៉ាម⁵⁹⁶ (vi) ការសំអាងលើសក្ខីកម្មរបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីមកធ្វើជាភស្តុតាងសត្យានុម័ត⁵⁹⁷ (vii) ការសំអាងលើសក្ខីកម្មរបស់អ្នកជំនាញ និងប្រភពមិនផ្ទាល់មកធ្វើជាភស្តុតាងផ្ទាល់⁵⁹⁸ និង (viii) ការវាយតម្លៃសាក្សីអង្គហេតុពុំត្រឹមត្រូវ⁵⁹⁹។

២៤១. នួន ជា បានចោទប្រកាន់ថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសក្នុងការយល់ឃើញថា ភស្តុតាងដែលបានមកពីការធ្វើទារុណកម្មពុំអាចទទួលយកបានឡើយ នៅគ្រប់កាលៈទេសៈទាំងអស់⁶⁰⁰។

២៤២. បន្ថែមលើនេះ ខៀវ សំផន បានចោទប្រកាន់ថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសដែលក្នុងនោះរួមមាន (i) ការបង្ហាញឯកសារដល់សាក្សីដែលឯកសារនោះសាក្សីពុំស្គាល់⁶⁰¹ (ii) ការបដិសេធការទាមទាររបស់មេធាវីការពារក្តីទាក់ទងទៅនឹងការបង្ហាញសំណៅដើមនៃឯកសារ និងដំណើរនៃការរក្សាទុកឯកសារ⁶⁰² (iii) ការទទួលយកឯកសារដោយគ្មានការពិភាក្សាដេញដោល⁶⁰³ និង (iv) ការសំអាងលើបទដ្ឋានពុំត្រឹមត្រូវស្តីពីបន្ទុកនៃការបង្ហាញភស្តុតាង⁶⁰⁴។

២៤៣. សហព្រះរាជអាជ្ញាបានឆ្លើយតបថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានហេតុផលសមស្របក្នុងការប្រើប្រាស់វិធីសាស្ត្រទទួលយកភស្តុតាងនៅពេលជំនុំជម្រះ និងថា នួន ជា និង ខៀវ សំផន ពុំបានបង្ហាញពីកំហុស

⁵⁹⁵ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១៥៤ ដល់ ១៦៥។ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ២៩ និង ១១៧។

⁵⁹⁶ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១៦៦ ដល់ ១៧១។ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ១១៦។

⁵⁹⁷ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១៨៥ ដល់ ២០៦។ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៣០។

⁵⁹⁸ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ២០៧ ដល់ ២១១។ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ២៤ និង ១១៨។

⁵⁹⁹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១៧២ ដល់ ១៨៤។ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៤៣ និង ១១៤ ដល់ ១១៥។

⁶⁰⁰ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៧០៦ ដល់ ៧២២។

⁶⁰¹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ២៧។

⁶⁰² សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ២៨។

⁶⁰³ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៣៦។

⁶⁰⁴ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ១០៨ ដល់ ១១៣ និង ១១៩។

ណាមួយរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ក្នុងការប្រើប្រាស់ឆន្ទានុសិទ្ធិនោះឡើយ^{៦០៥}។

៤.គ.១.ការកម្រិតឱកាសក្នុងការស៊ើបសួរក្នុងពេលជំនុំជម្រះ

២៤៤. ជាការឆ្លើយតបទៅនឹងសេចក្តីសន្និដ្ឋានបញ្ចប់កិច្ចពិភាក្សាដេញដោលរបស់ ខៀវ សំផន និង នួន ជា ដែលបានលើកឡើងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំអាចសំអាងលើភស្តុតាងដែលកើតចេញពីការស៊ើបសួរមានភាពខុសឆ្គងដោយមានកំហុសនីតិវិធី និងមានជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការជ្រៀតជ្រែកផ្នែកនយោបាយ ដែលនាំឱ្យមានការរំលោភលើសិទ្ធិរបស់ជនជាប់ចោទក្នុងការទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌នោះ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានរំលឹកការសម្រេចពីមុនរបស់ខ្លួនថា “នៅក្នុងដំណាក់កាលមុនអង្គសេចក្តី ជនជាប់ចោទបានប្រើប្រាស់យ៉ាងទូលំទូលាយនូវការធានាផ្នែកនីតិវិធីដែលមានក្នុងក្របខ័ណ្ឌច្បាប់ អ.វ.ត.ក. ដើម្បីដោះស្រាយវិការៈនៅក្នុងការស៊ើបសួរនៅចំពោះមុខសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេត ឬនៅក្នុងបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍នៅចំពោះមុខអង្គបុរេជំនុំជម្រះ”^{៦០៦}។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានបន្ថែមទៀតថា “ទោះជាយ៉ាងនេះក្តី ក្នុងករណីវិការៈក្នុងការស៊ើបសួរដែលរងការចោទប្រកាន់ទាំងនោះ មានភាពជាក់លាក់គ្រប់គ្រាន់ និងពាក់ព័ន្ធច្បាស់លាស់ទៅនឹងសំណុំរឿង ០០២/០១ អង្គជំនុំជម្រះនឹងពិចារណាលើបញ្ហាទាំងនេះនៅក្នុងការវាយតម្លៃលើភស្តុតាងជាចុងក្រោយរបស់ខ្លួន”^{៦០៧}។

២៤៥. នៅដំណាក់កាលបណ្តឹងសាទុក្ខ នួន ជា និង ខៀវ សំផន បានអះអាងម្តងទៀតថា ការស៊ើបសួរពាក់ព័ន្ធទៅនឹងសំណុំរឿង ០០២ មានកំហុសធ្ងន់ធ្ងរ និងមានអនិយ័តភាពផ្នែកនីតិវិធីជាច្រើន ដែលនាំឱ្យមានភាពមិនត្រឹមត្រូវ និងមានផលប៉ះពាល់^{៦០៨}។ ពួកគាត់បានអះអាងថា ភាគីការពារក្តីបានព្យាយាមលើកឡើងច្រើនដងចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះនូវក្តីបារម្ភ ក្នុងគោលបំណងទទួលបានដំណោះស្រាយនៅដំណាក់កាលជំនុំជម្រះចំពោះការខូចខាតមួយចំនួន ដែលបានបង្កឡើងនៅដំណាក់កាលស៊ើបសួរមានដូចជា ការស្នើសុំឱ្យអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបើកការស៊ើបសួរបន្ថែមជាដើម និងបានអះអាងថា ការបដិសេធចំពោះសំណើទាំងនេះ គឺជាកំហុស^{៦០៩}។

^{៦០៥} សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៧៨ ដល់ ១១០។

^{៦០៦} សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៤២។

^{៦០៧} សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៤២។

^{៦០៨} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៣០ ដល់ ៣៨ និង ១៣០ ដល់ ១៣១។ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ២៥។

^{៦០៩} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៣៩ និង ១៣៣ ដល់ ១៣៤។ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ២៥។

ជាពិសេស នួន ជា បានរំលឹកថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានបញ្ជាក់ថា គាត់ពុំមានសិទ្ធិបើកកិច្ចស៊ើបសួរ ផ្ទាល់ខ្លួនឡើយ⁶¹⁰ ក្នុងខណៈដែលអង្គជំនុំជម្រះបានបដិសេធសំណើរបស់គាត់សុំឱ្យចាត់វិធានការស៊ើបសួរ ដោយខ្លួនឯងលើចំណុចដែលសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតពុំបានបំពេញកិច្ចស៊ើបសួរ⁶¹¹។ ការចោទប្រកាន់របស់ ខៀវ សំផន អំពីកំហុសនោះ គឺកម្រិតត្រឹមការអះអាងថា កិច្ចស៊ើបសួរបន្ថែមគប្បីត្រូវបានធ្វើឡើងដើម្បីបង្ហាញ ឱ្យឃើញអំពីកំហុសផ្នែកនីតិវិធីនៅក្នុងកិច្ចស៊ើបសួរ⁶¹²។

២៤៦.សហព្រះរាជអាជ្ញាបានឆ្លើយតបថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានឆន្ទានុសិទ្ធិក្នុងការបដិសេធសំណើសុំ ឱ្យស៊ើបសួរបន្ថែម និងថា អំណះអំណាងរបស់ នួន ជា និង ខៀវ សំផន ពុំបានលើកឡើងពីកំហុស ឬការប៉ះ ពាល់ណាមួយឡើយ⁶¹³។

២៤៧.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរកឃើញថា កំហុសដែល នួន ជា បានចោទប្រកាន់លើអង្គជំនុំជម្រះ សាលាដំបូងមានពីរចំណុចគឺ ទីមួយ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសដែលថា ភាគីការពារក្តីពុំមានសិទ្ធិ ក្នុងការស៊ើបសួរ និងទីពីរ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសដែលបានបដិសេធសំណើរបស់គាត់សុំឱ្យ បំពេញកិច្ចស៊ើបសួរបន្ថែម។ សំណើនេះនឹងត្រូវដោះស្រាយដូចខាងក្រោម។

២៤៨.ក្របខ័ណ្ឌនីតិវិធីរបស់ អ.វ.ត.ក. ពុំបានចែងអំពីកិច្ចស៊ើបសួរដែលត្រូវតែធ្វើឡើងឱ្យបានពេញលេញទៅ តាមការស្នើសុំរបស់ភាគី ដូចការស៊ើបសួរនៅក្នុងប្រព័ន្ធដេញដោលចំពោះមុខឡើយ។ ផ្ទុយទៅវិញ ដោយស្រប ទៅនឹងទម្លាប់នៃនីតិវិធីជាទូទៅរបស់កម្ពុជា កិច្ចស៊ើបសួរនៅ អ.វ.ត.ក. ត្រូវធ្វើឡើងដោយសហចៅក្រមស៊ើប អង្កេត ដែលមានសិទ្ធិអំណាចយ៉ាងទូលំទូលាយក្នុងការស៊ើបសួរដែលបានកំណត់នៅក្នុងវិធាន ៥៥ នៃវិធានផ្ទៃ ក្នុង ដូចជា ការចេញដីកានានាដើម្បីបំពេញកិច្ចស៊ើបសួរក្នុងករណីចាំបាច់ ការចុះដល់ទីកន្លែង ស្តាប់ចម្លើយ សាក្សី ធ្វើការផែកឆេរ ចាប់យកវត្ថុតាង ការបង្គាប់ឱ្យធ្វើកោសលវិច័យ ជាដើម⁶¹⁴។ នៅដំណាក់កាលជំនុំជម្រះ

⁶¹⁰ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១៣៣ ជើងទំព័រ ៣៣១ យោងទៅលើ អនុស្សរណៈស្តីពីការស្រាវជ្រាវនៅ មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា (DC-CAM) (E211/2) កថាខណ្ឌ ៤។

⁶¹¹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១៣៤ យោងទៅលើសេចក្តីសម្រេចស្តីពីភាពត្រឹមត្រូវនៃកិច្ចស៊ើបសួរ (E116) កថាខណ្ឌ ១៩ ដល់ ២០ និងសំណើសុំបើកកិច្ចស៊ើបសួរតាមវិធាន ៩៣ (E88)។

⁶¹² សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ២៥។

⁶¹³ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៧៨ ដល់ ៧៩ និង ១០៨ ដល់ ១០៩។

⁶¹⁴ សូមមើលផងដែរ ក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌកម្ពុជាគន្លឹះ ៤៖ ការស៊ើបអង្កេត។

អង្គជំនុំជម្រះអាចបំពេញកិច្ចស៊ើបសួរបន្ថែមបាន ដោយមានសិទ្ធិអំណាចយ៉ាងទូលំទូលាយក្នុងការស៊ើបសួរប្រហាក់ប្រហែលគ្នាដូចមានកំណត់ក្នុងវិធាន ៩៣ នៃវិធានផ្ទៃក្នុង^{៦១៥}។ សិទ្ធិអំណាចនេះអាចប្រើប្រាស់ផងដែរនៅក្នុងអំឡុងពេលនៃកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីលើបណ្តឹងសាទុក្ខ^{៦១៦}។

២៤៩.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា វិធានជាធរមាននៅចំពោះមុខ អ.វ.ត.ក. ពុំបានចែងអំពីការផ្ទេរអំណាចទាំងនេះទៅឱ្យភាគីណាមួយធ្វើការជំនួសឡើយ^{៦១៧}។ ដូច្នេះ ទាក់ទងទៅនឹងការទាមទាររបស់ នួន ជា ដើម្បីទទួលបានសិទ្ធិអំណាចស៊ើបសួរពីអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងតាមវិធាន ៩៣ នៃវិធានផ្ទៃក្នុងនោះ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំមានកំហុសក្នុងការបដិសេធសំណើរបស់គាត់ឡើយ។ ម្យ៉ាងវិញទៀត អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកឃើញថា ពុំមានមូលដ្ឋានផ្លូវច្បាប់ ឬមូលហេតុជាក់ស្តែងគួរឱ្យជឿជាក់ដែលហាមឃាត់ភាគីការពារក្តីធ្វើការស៊ើបសួរស្វែងរកភស្តុតាងពាក់ព័ន្ធ ដរាបណាការស៊ើបសួរនោះមិននាំឱ្យមានការប៉ះពាល់ដល់សាក្សី ឬការបំភ្លឺភស្តុតាងឡើយ។ ជាពិសេស ភាគីការពារក្តីគប្បីត្រូវបានអនុញ្ញាតបើកកិច្ចស៊ើបសួរមានកម្រិតមួយ ដែលតម្រូវសម្រាប់បំពេញចំណុចទីមួយនៃបទដ្ឋានស្តីពីភាពអាចទទួលយកបានចំពោះសំណើសុំបើកកិច្ចស៊ើបសួរនៅចំពោះមុខសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេត ជាអាទិ៍ កិច្ចស៊ើបសួរដែលស្នើសុំ“ត្រូវតែបង្ហាញអំពីភាពជាក់លាក់គ្រប់គ្រាន់”^{៦១៨} ដូចជា ការកំណត់អត្តសញ្ញាណសាក្សីសក្តានុពល។ ជាអប្បបរមា គប្បីមានភាពបត់បែនទៅតាមហេតុការណ៍នីមួយៗនៅពេលពិចារណាទៅលើអត្ថប្រយោជន៍ដែលជាប់ពាក់ព័ន្ធនោះ។

២៥០.ទាក់ទងទៅនឹងកំហុសពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការសម្រេចរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងលើសំណើរបស់ នួន ជា សុំបំពេញកិច្ចស៊ើបសួរ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរំលឹកថា នួន ជា បានស្នើសុំឱ្យអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបំពេញកិច្ចស៊ើបសួរបន្ថែម និងរំលឹកថា នៅចន្លោះថ្ងៃទី ១១ ខែ មីនា ឆ្នាំ ២០០៨ ដល់ថ្ងៃទី ១២ ខែ កុម្ភៈ ឆ្នាំ ២០១០ នួន ជា បានដាក់សំណើចំនួន ២៦ ទៅកាន់សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេត^{៦១៩} សុំឱ្យបំពេញកិច្ចស៊ើបសួរ។

^{៦១៥} សូមមើលផងដែរ មាត្រា ៣៣៩ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌកម្ពុជា។

^{៦១៦} សេចក្តីសម្រេចទីមួយបណ្តោះអាសន្នស្តីពីកិច្ចស៊ើបសួរបន្ថែម (F2/4/3) កថាខណ្ឌ ១៩។

^{៦១៧} ជាឧទាហរណ៍ សិទ្ធិអំណាចក្នុងការស៊ើបសួរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង អាចត្រឹមតែប្រគល់ទៅឱ្យមន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌ដើម្បីអនុវត្តដីកាចាត់ឱ្យសួរជំនួសប៉ុណ្ណោះ។ សូមមើល វិធាន ៩៣(៣) នៃវិធានផ្ទៃក្នុង។

^{៦១៨} សេចក្តីសម្រេចស្តីពីកិច្ចស៊ើបសួរអំពីបទឧក្រិដ្ឋនៃការបង្កឱ្យមានផ្ទៃពោះដោយបង្ខំ (004-D301/5) កថាខណ្ឌ ៣៣។

^{៦១៩} សូមមើល សំណើរបស់ នួន ជា សុំបំពេញកិច្ចស៊ើបសួរតាមវិធាន ៩៣ នៃវិធានផ្ទៃក្នុង (E88) កថាខណ្ឌ ៣(ក ដល់ ន) និងសេចក្តីយោងដកស្រង់នៅទីនោះ។

នួន ជា បានអះអាងថា “ស្ទើរតែគ្រប់ករណីទាំងអស់ដែល[សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេត]បដិសេធសំណើសុំបំពេញកិច្ចស៊ើបសួរជាក់លាក់(មួយផ្នែក ឬទាំងស្រុងដែរ) ឬមិនបានចាត់វិធានការឱ្យបានគ្រប់គ្រាន់ចំពោះកិច្ចដែលបានស្នើសុំ” និងថា “ចំពោះការប្តឹងឧទ្ធរណ៍វិញ វិធីសាស្ត្ររបស់[សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេត]ត្រូវបានយល់ស្របដោយអង្គបុរេជំនុំជម្រះ”⁶²⁰។ ក្នុងការសម្រេចបដិសេធសំណើសុំរបស់ នួន ជា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានផ្តល់សំអាងហេតុក្នុងចំណោមនោះ មានដូចតទៅ៖

ក្នុងអំឡុងពេលស៊ើបសួរដែលបានប្រើរយៈពេលជិតពីរឆ្នាំកន្លះនោះ ជនជាប់ចោទមានឱកាសច្រើនដើម្បីស្នើសុំឱ្យ[សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេត]បំពេញនូវរាល់កិច្ចស៊ើបសួរ ដែលជនជាប់ចោទយល់ឃើញថា មានភាពពាក់ព័ន្ធ ហើយក៏មានឱកាសក្នុងការតវ៉ាទៅនឹងការបដិសេធណាមួយរបស់[សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេត]លើសំណើសុំទាំងនេះ ទៅអង្គបុរេជំនុំជម្រះផងដែរក្នុងករណីចាំបាច់។ នៅពេលដែលមានការបដិសេធពី[សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេត]ទៅលើសំណើសុំឱ្យបំពេញកិច្ចស៊ើបសួរណាមួយ ដោយយល់ថា ជាការលម្អៀងទៅរកភស្តុតាងដាក់បន្ទុក សិទ្ធិក្នុងការប្តឹងឧទ្ធរណ៍នៅចំពោះមុខអង្គបុរេជំនុំជម្រះ ត្រូវបានធានាដើម្បីការពារសិទ្ធិរបស់ជនជាប់ចោទ។ ជនជាប់ចោទមិនបានបង្ហាញថា មូលហេតុអ្វីបាន ជាអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពេលនោះ ត្រូវតែយល់ព្រមតាម[សំណើសុំឱ្យបំពេញកិច្ចស៊ើបសួរនានា]ដែលបានគូសបញ្ជាក់ដើម្បីធានានូវភាពយុត្តិធម៌នៃការជំនុំជម្រះក្តីនោះទេ⁶²¹។

២៥១.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា វិធាន ៩៣ នៃវិធានផ្ទៃក្នុងបានផ្តល់ឆន្ទានុសិទ្ធិយ៉ាងទូលំទូលាយដល់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ក្នុងការបង្គាប់ឱ្យធ្វើការស៊ើបសួរបន្ថែម“គ្រប់ពេលទាំងអស់” ប្រសិនបើខ្លួនយល់ឃើញថា ជាការ“ចាំបាច់”។ ដូច្នេះ ភាគីដែលស្នើសុំការស៊ើបសួរបន្ថែមត្រូវតែបង្ហាញឱ្យឃើញថា មានភាពចាំបាច់។ នៅក្នុងសំណើសុំទៅអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង នួន ជា បានសំអាងលើសារណាពី

⁶²⁰ សំណើរបស់ នួន ជា សុំបំពេញកិច្ចស៊ើបសួរតាមវិធាន ៩៣ នៃវិធានផ្ទៃក្នុង (E88) កថាខណ្ឌ ៤។

⁶²¹ សេចក្តីសម្រេចស្តីពីភាពត្រឹមត្រូវនៃកិច្ចស៊ើបសួរ (E116) កថាខណ្ឌ ១៩ (ដឹងទំព័រលុបចោល) សូមមើលផងដែរ កថាខណ្ឌ ២០ (“ទាក់ទងទៅនឹងសំណើរបស់ជនជាប់ចោទសុំបើកកិច្ចស៊ើបសួរទាក់ទងទៅនឹងព្រឹត្តិការណ៍ពុំស្ថិតក្នុងអំឡុងពេលនៃការចោទប្រកាន់អង្គជំនុំជម្រះកត់សម្គាល់ឱ្យឃើញថា អង្គជំនុំជម្រះត្រូវផ្ដឹងថ្លែងសំណើនេះជាមួយនឹងភាពពិតប្រាកដរបស់ខ្លួនក្នុងការធានាថា សិទ្ធិរបស់ជនជាប់ចោទទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយឆាប់រហ័ស។ អា ស្រ័យហេតុនេះ អង្គជំនុំជម្រះបានសម្រេចរួចហើយថា បញ្ហាតាមបរិបទដែលជាប្រវត្តិ និងព្រឹត្តិការណ៍ក្រៅយុត្តាធិការពេលវេលានៃ អ.វ.ត.ក. នឹងត្រូវពិចារណាតែក្នុងករណីដែលពាក់ព័ន្ធទៅនឹងយុត្តាធិការរបស់ អ.វ.ត.ក. និងវិសាលភាពនៃការជំនុំជម្រះដូចអង្គជំនុំជម្រះបានកំណត់តែប៉ុណ្ណោះ”)។

មុនៗរបស់ខ្លួនដែលបានធ្វើឡើងទៅសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេត⁶²² ដោយបានបញ្ជាក់ថា “ទាក់ទងទៅនឹងភាពចាំបាច់(ក្នុងវិធាន ៩៣(១) នៃវិធានផ្ទៃក្នុង) នៃកិច្ចស៊ើបសួរជាក់លាក់នីមួយៗដែលបានស្នើសុំ មេធាវីការពារក្តីសូមដាក់បញ្ចូលអំណះអំណាងដែលបានលើកឡើងនៅក្នុង[សំណើសុំបំពេញកិច្ចស៊ើបសួរនីមួយៗ] និងក្នុងបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍ជាបន្តបន្ទាប់”⁶²³។ នួន ជា ក៏បានលើកឡើងផងដែរថា កិច្ចស៊ើបសួរនេះ គឺ“ចាំបាច់ដើម្បីកែកំហុសនានាដែលកើតឡើងក្នុងកិច្ចស៊ើបសួរ និងជាចុងក្រោយ ដើម្បីធានាដំណើរការនីតិវិធីជំនុំជម្រះក្តីដោយយុត្តិធម៌”⁶²⁴។

២៥២.ក្នុងការវាយតម្លៃសេចក្តីសម្រេចរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ត្រូវពិចារណាលើចំណុចពីរដូចតទៅ ទីមួយ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរំលឹកថា វិធាន ៧៦(៧) នៃវិធានផ្ទៃក្នុងចែងថា “លើកលែងតែកម្មវត្ថុនៃបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍ ដីកាដោះស្រាយត្រូវតែតម្រូវកំហុសនៃការមិនគោរពវិធានបញ្ញត្តិក្នុងការស៊ើបសួរ” និងបន្ថែមថា “គ្មានបញ្ហាណាមួយដែលពាក់ព័ន្ធទៅនឹងកំហុសនីតិវិធីបែបនេះ អាចត្រូវបានលើកឡើងនៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ឬអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលឡើយ”។ ជាផលវិបាក អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងអាចពិចារណាលើមោឃភាពនីតិវិធី ដែលត្រូវបានធ្វើ“បន្ទាប់ពីមានដីកាដោះស្រាយ”⁶²⁵។ អាស្រ័យហេតុនេះត្រឹមតែថា មានកំហុសនីតិវិធីនៃកិច្ចស៊ើបសួរ ពុំអាចបង្ហាញថា មានភាពចាំបាច់ដូចមានចែងនៅក្នុងវិធាន ៩៣ នៃវិធានផ្ទៃក្នុង ហើយបទបញ្ញត្តិនេះពុំអាចយកមកសំអាងដើម្បីឱ្យរួចផុតពីការសម្រេចចុងក្រោយរបស់សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេត ឬអង្គបុរេជំនុំជម្រះឡើយ។ អាស្រ័យហេតុនេះ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំមានតួនាទីជាតុលាការនៃបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍ ក្នុងការសម្រេចលើការចោទប្រកាន់អំពីកំហុសសាជាថ្មីលើសេចក្តីសម្រេចរបស់សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេត និងអង្គបុរេជំនុំជម្រះនោះទេ⁶²⁶។ ផ្ទុយទៅវិញ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានទទួលសំណុំរឿងផ្អែកទៅតាមលក្ខខណ្ឌនៃភស្តុតាង ដែលបានដាក់នៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះតាមរយៈការិយាល័យនានារបស់តុលាការ។

⁶²² សំណើសុំបំពេញកិច្ចស៊ើបសួរតាមវិធាន ៩៣ នៃវិធានផ្ទៃក្នុង (E88) កថាខណ្ឌ ៣ ដល់ ៥, ១៣ និង ១៨។

⁶²³ សំណើសុំបំពេញកិច្ចស៊ើបសួរតាមវិធាន ៩៣ នៃវិធានផ្ទៃក្នុង (E88) កថាខណ្ឌ ១៨ (ជើងទំព័រលុបចោល)។

⁶²⁴ សំណើសុំបំពេញកិច្ចស៊ើបសួរតាមវិធាន ៩៣ នៃវិធានផ្ទៃក្នុង (E88) កថាខណ្ឌ ១។

⁶²⁵ វិធាន ៨៩ (១-គ) នៃវិធានផ្ទៃក្នុង។

⁶²⁶ សេចក្តីសម្រេចលើបណ្តឹងសាទុក្ខភ្លាមៗស្តីពីភាពត្រឹមត្រូវនៃកិច្ចស៊ើបសួរ ឯកសារលេខ (E116/1/7) កថាខណ្ឌ ៣២។

២៥៣.នេះមានន័យថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកាតព្វកិច្ចដាច់ដោយឡែកដែលឯករាជ្យពីសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេត និងអង្គបុរេជំនុំជម្រះ ក្នុងការកំណត់រាល់កាលៈទេសៈដែលពាក់ព័ន្ធសម្រាប់ការជំនុំជម្រះរឿងក្តី។ ក្នុងការបន្តនីតិវិធី កិច្ចដំណើរការនីតិវិធីនៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងភស្តុតាងក្នុងកម្រិតខ្ពស់ជាង។ មេធាវីការពារក្តីមានសិទ្ធិស្នើសុំឱ្យអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបើកកិច្ចស៊ើបសួរបន្ថែម ដើម្បីកាត់បន្ថយអានុភាពនៃការយល់ឃើញដែលបានធ្វើឡើងនៅក្នុងដំណាក់កាលមុនការជំនុំជម្រះ។ ក្នុងស្ថានភាពបែបនេះ កិច្ចស៊ើបសួរត្រូវបានធ្វើឡើងពុំមែនក្នុងន័យជំទាស់ ឬពិនិត្យឡើងវិញលើសេចក្តីសម្រេចរបស់សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេត ឬអង្គបុរេជំនុំជម្រះនោះទេ ប៉ុន្តែ ដើម្បីបង្ហាញការពិតដែលអាចខុសប្លែកពីការយល់ឃើញផ្នែកអង្គហេតុដែលបានធ្វើឡើងនៅក្នុងដំណាក់កាលមុនការជំនុំជម្រះ។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី បញ្ហា គឺស្ថិតត្រង់ថា តើក្តីបានម្ចាស់កាលកំណត់របស់ នួន ជា ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងមូលដ្ឋានភស្តុតាងនៃរឿងក្តីនោះ ចាំបាច់ឱ្យមានកិច្ចស៊ើបសួរបន្ថែម ដែរ ឬយ៉ាងណា។ ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានេះ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានការយល់ដឹងយ៉ាងទូលំទូលាយ ហើយដើម្បីលើកឡើងឱ្យបានជោគជ័យនៅដំណាក់កាលបណ្តឹងសាទុក្ខ ជនជាប់ចោទចាំបាច់ត្រូវបង្ហាញថា វិធីសាស្ត្រទទួលយកភស្តុតាងរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំសមហេតុផល និងបណ្តាលឱ្យមានការប៉ះពាល់ដល់ខ្លួន។ ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានេះ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានបញ្ជាក់ថា ដំណោះស្រាយដទៃទៀតសម្រាប់ការកែតម្រូវកំហុសនីតិវិធីនៅក្នុងកិច្ចស៊ើបសួរ មានដូចជា៖

ជនជាប់ចោទមានឱកាសក្នុងការស្នើសុំឱ្យអង្គជំនុំជម្រះកោះហៅសាក្សីដោះបន្ទុក បង្ហាញភស្តុតាងជាឯកសារ ឬភស្តុតាងផ្សេងទៀតដែលចាំបាច់ដើម្បីបញ្ជាក់ការពិត សួរសំណួរទៅកាន់សាក្សីរបស់ភាគីម្ខាងទៀត និងតតាំងជាមួយភស្តុតាងនានា ព្រមទាំងការចោទប្រកាន់ផ្សេងៗមកលើគាត់ ដែលជាការជួសជុលភាពខ្វះចន្លោះនៃកិច្ចស៊ើបសួរដែលត្រូវបានចោទប្រកាន់មកទល់នឹងពេលនេះ⁶²⁷។

២៥៤.ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរំលឹកសេចក្តីសម្រេចពីមុនរបស់ខ្លួនដែលមានអត្ថន័យដូចគ្នាថា៖

បញ្ហាដែលពាក់ព័ន្ធទៅនឹងសិទ្ធិរបស់ជនជាប់ចោទ គឺទាក់ទងទៅនឹងសាក្សីមួយចំនួនដែលបានស្នើដោយមេធាវីការពារក្តីដែលសាក្សីទាំងនេះ មិនទាន់បានស្តាប់ចម្លើយនៅក្នុងដំណាក់កាលស៊ើបអង្កេត។ បញ្ហានេះត្រូវតែសម្រេចនៅក្នុងអំឡុងពេលសវនាការនៃសំណុំរឿង ០០២ ដែលកំពុងបន្ត និងផ្តល់លទ្ធភាពច្រើនក្នុងការដោះស្រាយក្តីបានម្តងដែលថា អាចមានការរារាំងដោយពុំត្រឹមត្រូវនូវភស្តុតាងដោះបន្ទុកនៅ

⁶²⁷ សេចក្តីសម្រេចលើបណ្តឹងសាទុក្ខភ្លាមៗស្តីពីភាពត្រឹមត្រូវនៃកិច្ចស៊ើបសួរ (E116) កថាខណ្ឌ ១៩ (ដើងទំព័រលុបចោល)។

ពេលសវនាការ។ ជាឧទាហរណ៍ បញ្ហាអាស្រ័យលើ ថាតើមេធាវីការពារក្តីទទួលបានស្នើសុំភស្តុតាង ដែរ ឬយ៉ាងណា ថាតើ សំណើសុំនោះអាចទទួលយកបានតាមវិធាន ៨៧ នៃវិធានផ្ទៃក្នុង ដែរ ឬយ៉ាងណា ថាតើអង្គហេតុនៃសក្ខីកម្មដែលបានស្នើឡើងនោះ រងការជំទាស់ ដែរ ឬយ៉ាងណា ថាតើសាក្សីដែលត្រូវ បានកោះហៅបានបង្ហាញខ្លួន ដែរ ឬយ៉ាងណា និងប្រសិនបើពុំបានបង្ហាញខ្លួននោះ ថាតើអង្គហេតុនៃ សក្ខីកម្មរបស់សាក្សីនេះ អាចត្រូវបានបង្ហាញ ដែរ ឬយ៉ាងណា^{៦២៨}។

២៥៥.អាស្រ័យហេតុនេះ ទាក់ទងទៅនឹងសេចក្តីសម្រេចរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងក្នុងការកម្រិតឱកាស សម្រាប់កិច្ចស៊ើបសួរបន្ថែមនៅពេលជំនុំជម្រះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលយល់ឃើញថា នួន ជា និង ខៀវ សំផន ពុំបានបង្ហាញថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ទីមួយ បានរំលោភឆន្ទានុសិទ្ធិ និងទីពីរ *ជាពិសេស* ពុំបាន បង្ហាញថា សេចក្តីសម្រេចនេះមានការប៉ះពាល់ដល់ពួកគាត់ឡើយ។ ទាក់ទងទៅនឹងការតវ៉ារបស់ នួន ជា ពាក់ ព័ន្ធទៅនឹងការបដិសេធរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបើកកិច្ចស៊ើបសួរទៅលើសម្ភារ ដែលមាននៅក្នុងដៃ របស់អ្នកផលិតខ្សែវីដេអូ គឺ ថេត សម្បត្តិ និង Robert LEMKIN^{៦២៩} អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលសង្កេត ឃើញថា បើទោះបីជាសន្មតថា សេចក្តីសម្រេចនោះក្លាយទៅជាមោឃៈ ដោយសារ *ក្នុងចំណោមនោះ* កំហុស ឆ្គងដែលបានអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានរកឃើញ^{៦៣០}ក៏ដោយ ក៏នេះពុំបានធ្វើឱ្យជនជាប់ចោទទទួលរង ផលប៉ះពាល់ដែរ ដោយហេតុថា បន្ទាប់ពីបានបើកកិច្ចស៊ើបសួរដោយខ្លួនឯង តាមការស្នើសុំ អង្គជំនុំជម្រះតុលា ការកំពូលបានរកឃើញថា សម្ភារដែល នួន ជា បានស្នើសុំនោះ ពុំជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងធាតុផ្សំណាមួយនៃឧក្រិដ្ឋ កម្មដែលខ្លួនត្រូវបានសម្រេចដាក់ពន្ធនាគារឡើយ^{៦៣១}។ អំណះអំណាងផ្សេងទៀតរបស់ នួន ជា គឺជាប់ពាក់ព័ន្ធ ទៅនឹងការសម្រេចរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានផ្តល់អានុភាពចំពោះមធ្យោបាយ ដែលភាគីការពារក្តី មាន*តាមផ្លូវច្បាប់* ដូចជា សំណើសុំឱ្យកោះហៅសាក្សីដោះបន្ទុក បង្ហាញភស្តុតាងជាឯកសារ ឬភស្តុតាងដទៃ ទៀតដើម្បីជំទាស់ទៅនឹងការចោទប្រកាន់មកលើខ្លួន និងសួរដេញដោលសាក្សី^{៦៣២}។ អំណះអំណាងទាំងនេះត្រូវ បានលើកឡើងបន្ថែមទៀតនៅក្នុងបណ្តឹងសាទុក្ខ ដែលអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនឹងត្រូវដោះស្រាយនៅក្នុងប

^{៦២៨} សេចក្តីសម្រេចលើបណ្តឹងសាទុក្ខភ្លាមៗស្តីពីភាពត្រឹមត្រូវនៃកិច្ចស៊ើបសួរ (E116/1/7) កថាខណ្ឌ ៣២ (ជើងទំព័រលុបចោល)។
^{៦២៩} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៨៣, ៥៧២។
^{៦៣០} សេចក្តីសម្រេចទីមួយបណ្តោះអាសន្នលើកិច្ចស៊ើបសួរបន្ថែម (F2/4/3) កថាខណ្ឌ ២២។
^{៦៣១} *សូមមើលខាងលើ* កថាខណ្ឌ ៣៩ *ជាអាទិ៍*។
^{៦៣២} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១៣៤ ដកស្រង់សេចក្តីសម្រេចស្តីពីភាពត្រឹមត្រូវនៃកិច្ចស៊ើបសួរ (E116) កថា ខណ្ឌ ១៩ (ជើងទំព័រលុបចោល)។

វិបទនោះ។

២៥៦.អាស្រ័យហេតុនេះ ទទ្ទឹករណ៍បណ្តឹងសាទុក្ខទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានេះ ត្រូវបដិសេធចោល។

**៤.គ.២.ការអនុញ្ញាតឱ្យសាក្សីពិនិត្យមើលចម្លើយរបស់ខ្លួនពីមុន និងការសួរបញ្ជាក់សាក្សីអំពីខ្លឹមសារនៃចម្លើយ
នោះនៅក្នុងសវនាការ**

២៥៧.នៅថ្ងៃទី ២២ ខែ វិច្ឆិកា ឆ្នាំ ២០១១ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានប្រកាសថា “ប្រសិទ្ធភាពនៃកិច្ចដំណើរ
ការនីតិវិធីអាចត្រូវបានធ្វើឱ្យប្រសើរឡើង ប្រសិនបើ នៅមុនពេលផ្តល់សក្ខីកម្ម សាក្សីត្រូវបានផ្តល់ឱកាសរំលឹក
នូវការចងចាំរបស់ខ្លួនឡើងវិញ តាមរយៈការពិនិត្យមើលចម្លើយរបស់ខ្លួនពីមុន”^{៦៣៣}។ នៅក្នុងសេចក្តីណែនាំខាង
ក្រោមទៅកាន់អង្គភាពគាំពារសាក្សី និងអ្នកជំនាញ ដើម្បីជួយដល់សាក្សីក្នុងការពិនិត្យឡើងវិញលើចម្លើយ
របស់ពួកគាត់មុនពេលផ្តល់សក្ខីកម្ម អង្គជំនុំជម្រះបានផ្តល់ហេតុផលថា៖

ការផ្ដួចផ្ដើមគំនិតនេះ គឺក្នុងគោលបំណងបញ្ចៀសការខ្វះខាតពេលវេលាដ៏មានតម្លៃនៅក្នុងតុលាការ
ប្រសិនបើសាក្សី នៅមុនពេលសួរសំណួរនៅក្នុងតុលាការ ចាំបាច់ត្រូវការរំលឹកឱ្យពួកគាត់នឹកឃើញ
ចម្លើយពីមុនរបស់ខ្លួន ឬបង្ហាញថា សាក្សីបានឆ្លើយចម្លើយទាំងនេះ (ជាឧទាហរណ៍ តាមរយៈការ
ផ្ទៀងផ្ទាត់ហត្ថលេខា ឬស្នាមមេដៃ)។ អង្គជំនុំជម្រះពិចារណាឃើញថា សាក្សីអាចត្រូវបានផ្តល់ឱ
កាសឱ្យអានចម្លើយពីមុនរបស់ខ្លួន គឺដូចគ្នាទៅនឹងការខិតខំប្រឹងប្រែងជាធម្មតារបស់អង្គភាពគាំពារ
សាក្សី និងអ្នកជំនាញ ក្នុងការណែនាំពួកគាត់ឱ្យស្គាល់បន្ទប់សវនាការមុនពេលផ្តល់សក្ខីកម្មផងដែរ^{៦៣៤}
។

២៥៨.នៅក្នុងសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ជំនុំជម្រះក្នុងសាលាបានបញ្ជាក់ថា៖

ចាប់ផ្ដើមក្នុងខែ មិថុនា ឆ្នាំ ២០១២ ដើម្បីជាប្រយោជន៍នៃភាពឆាប់រហ័ស ប្រធានអង្គជំនុំជម្រះបាន
ចាប់ផ្ដើមសួរសាក្សី និងដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីដែលបានចូលមកបង្ហាញខ្លួននៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះ
ដើម្បីឱ្យគាត់បញ្ជាក់អំពីភាពត្រឹមត្រូវនៃចម្លើយ ដែលពួកគាត់ធ្លាប់បានឆ្លើយឱ្យទៅការិយាល័យសហ
ចៅក្រមស៊ើបអង្កេត និងមានសរសេរនៅក្នុងកំណត់ហេតុជាលាយលក្ខណ៍អក្សរនៃការស្តាប់ចម្លើយ
ទាំងនោះ [...] បន្ទាប់ពីសួរបញ្ជាក់រួចហើយ និងដោយកត់សម្គាល់អំពីសិទ្ធិរបស់ភាគីក្នុងការពិនិត្យទៅ

^{៦៣៣} អនុស្សរណៈស្តីពីការកំណត់កាលបរិច្ឆេទកិច្ចប្រជុំមិនផ្លូវការ (E141) ទំព័រ ៧។

^{៦៣៤} អនុស្សរណៈទៅកាន់អង្គភាពគាំពារសាក្សី និងអ្នកជំនាញស្តីអំពីចម្លើយពីមុនរបស់សាក្សី (E141/1) ទំព័រ ១។

លើភាពគួរឱ្យជឿទុកចិត្តបាន នូវអ្វីដែលបុគ្គលទាំងនោះធ្លាប់បានឆ្លើយកន្លងមក ឬបញ្ជាក់ទាក់ទងទៅនឹង ចម្លើយទាំងនោះ អង្គជំនុំជម្រះបានអនុញ្ញាតឱ្យភាគីសួរដេញដោលបន្ថែមដល់បុគ្គលទាំងនោះ ប៉ុន្តែកម្រិត ត្រឹមតែសំណួរ ដែលចាំបាច់ដើម្បីបញ្ជាក់ពីភាពពាក់ព័ន្ធទៅលើបញ្ហាដែលមិនទាន់បានរៀបរាប់គ្រប់ គ្រាន់នៅឡើយនៅក្នុងចម្លើយទាំងនេះ ឬមិនត្រូវបានសួរកាលពីនៅចំពោះមុខសហចៅក្រមស៊ើប អង្កេតតែប៉ុណ្ណោះ⁶³⁵។

២៥៩. នៅដំណាក់កាលបណ្តឹងសាទុក្ខ នួន ជា បានលើកឡើងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានពិចារណាអំពី ច្បាប់កម្ពុជា ក៏ដូចជាការអនុវត្តនៅកម្រិតអន្តរជាតិផងដែរ ក្នុងការអនុញ្ញាតឱ្យសាក្សីពិនិត្យចម្លើយរបស់ខ្លួនពី មុន និងបានសំអាងលើកត្តានានាដែលពុំជាប់ពាក់ព័ន្ធ⁶³⁶។ ជាពិសេស គាត់បានអះអាងថា ការបង្ហាញដល់ សាក្សីនូវចម្លើយរបស់ខ្លួនពីមុន ត្រូវបានហាមឃាត់នៅក្នុងការជំនុំជម្រះរឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌនៅចំពោះមុខតុលាការ កម្ពុជា ក៏ដូចជាក្នុងប្រព័ន្ធច្បាប់ស៊ីវិលផងដែរ⁶³⁷ និងថា ពុំអាចយកការអនុវត្តពីការប្រឹក្សាសាក្សីនៅ តុលាការ ICTR និង ICTY មកអនុវត្តនៅក្នុងតុលាការព្រហ្មទណ្ឌចម្រុះដែលប្រើប្រព័ន្ធស៊ើបសួរ និងដេញ ដោលចំពោះមុខនោះទេ⁶³⁸។ នួន ជា បានបន្ថែមថា ការធ្វើយុត្តិកម្មបឋមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងក្នុងការ បង្ហាញដល់សាក្សីនូវចម្លើយពីមុននេះថា ពួកគាត់អាចមានការលំបាកក្នុងការរំលឹកការចងចាំឡើងវិញនោះ ជា ការជំរុញឱ្យអនុម័តយកវិធីសាស្ត្របែបនោះទៅវិញ⁶³⁹។ ទាក់ទងទៅនឹងការអនុវត្តនៅចំពោះមុខតុលាការ ICC នួន ជា បានព្យាយាមលើកបង្ហាញភាពខុសគ្នារវាង *រឿងក្តី Lubanga* (សាក្សីអាចពិនិត្យចម្លើយពីមុនរបស់ខ្លួន បាន) និងរឿងក្តីនៅចំពោះមុខ ដោយបានកត់សម្គាល់ថា រយៈពេលដែលសាក្សីត្រូវផ្តល់សក្ខីកម្ម និងកំណត់ ហេតុស្តាប់ចម្លើយពីមុនរបស់ខ្លួន ខ្លីជាងរយៈពេលនៅក្នុងរឿងក្តីបច្ចុប្បន្ន និងថា នៅក្នុងកិច្ចដំណើរការនីតិវិធី ចំពោះមុខតុលាការ ICC ភាគីទាំងពីរមានសិទ្ធិស៊ើបអង្កេតរឿងក្តី⁶⁴⁰។ នួន ជា បានចោទប្រកាន់ប្រហាក់ ប្រហែលគ្នានេះដែរថា ជាកំហុសរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលបានអនុញ្ញាតឱ្យសហព្រះរាជអាជ្ញាសួរ

⁶³⁵ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៣១។
⁶³⁶ សាលក្រមបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១៣៦ ដល់ ១៤៦។
⁶³⁷ សាលក្រមបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១៣៨ ដល់ ១៣៩ និង ១៤៦។
⁶³⁸ សាលក្រមបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១៤០ ដល់ ១៤៤ យោងទៅលើសេចក្តីសម្រេច *រឿងក្តី Lubanga* (ICC) ស្តីពីការ ប្រឹក្សាសាក្សី។
⁶³⁹ សាលក្រមបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១៤៥ ដល់ ១៤៦។
⁶⁴⁰ សាលក្រមបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១៤១ ដល់ ១៤៤។

សំណួរនាំមុខដល់សាក្សី ដោយបានអានខ្លឹមសារនៃចម្លើយពីមុនក្នុងអំឡុងពេលសួរសំណួរដល់សាក្សី បើតាមការអះអាងរបស់ នួន ជា ថា យុត្តិសាស្ត្រព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិ ពុំបានអនុញ្ញាតឱ្យអនុវត្តបែបនេះឡើយ^{៦៤១}។

២៦០.ខៀវ សំផន ក៏បានលើកឡើងផងដែរថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង មានកំហុសក្នុងការផ្តល់ដល់សាក្សីនូវចម្លើយរបស់ពួកគាត់ពីមុន និងឯកសារដទៃទៀតមុនពេលសាក្សីធ្វើសក្ខីកម្ម ដើម្បីពន្លឿនកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីដែលអង្គជំនុំជម្រះចាត់ទុកថា មានសារៈសំខាន់ខ្លាំងជាងនោះ គឺបានធ្វើឱ្យប៉ះពាល់ដល់គោលការណ៍តុល្យភាពតទល់^{៦៤២}។ ខៀវ សំផន និង នួន ជា បានអះអាងថា ពួកគាត់ទទួលបានការប៉ះពាល់ ដោយសារសេចក្តីសម្រេចរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលមានកំហុស ព្រោះពុំបានផ្តល់ឱកាសឱ្យធ្វើការដេញដោលប្រកបដោយអត្ថន័យ ឬលទ្ធភាពក្នុងការជំទាស់ទៅនឹងភាពអាចជឿជាក់បាន ឬភាពអាចជឿទុកចិត្តបានចំពោះការចងចាំរបស់សាក្សី និងភាពអាចជឿទុកចិត្តបានចំពោះការស៊ើបសួរដែលមានកំហុស តាមរយៈការវាយតម្លៃ ថាតើសក្ខីកម្មក្នុងតុលាការស៊ីសង្វាក់គ្នាជាមួយនឹងចម្លើយពីមុន ដែរ ឬយ៉ាងណា^{៦៤៣}។

២៦១.សហព្រះរាជអាជ្ញាបានឆ្លើយតបថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានអនុញ្ញាតឱ្យសាក្សីពិនិត្យចម្លើយរបស់ខ្លួនពីមុនឡើងវិញនៅមុនពេលផ្តល់សក្ខីកម្ម គឺជាការត្រឹមត្រូវ និងថា“ការប្រើប្រាស់យុត្តិសាស្ត្រចំពោះការសួរសំណួរនាំមុខក្នុងពេលសួរសំណួរផ្ទាល់ គឺជាការពុំសមស្របទេ ពីព្រោះភាពខុសគ្នាត្រង់ថា ភាគីសួរឱ្យសាក្សីរបស់ខ្លួនឆ្លើយតាម ចំណែកអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងត្រឹមតែសួរឱ្យសាក្សីឆ្លើយបញ្ជាក់នូវចម្លើយរបស់ខ្លួនពីមុន ដែលបានធ្វើសម្បថប៉ុណ្ណោះ”^{៦៤៤}។

២៦២.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា ក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌកម្ពុជា ឬវិធានផ្ទៃក្នុងពុំបានដោះស្រាយឱ្យបានច្បាស់លាស់អំពីបញ្ហាដែលថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងអាចអនុញ្ញាតឱ្យសាក្សីពិនិត្យលើចម្លើយរបស់ខ្លួនពីមុន ឬឯកសារដទៃទៀតនៅមុនពេលផ្តល់សក្ខីកម្ម ឬអះអាងខ្លឹមសារនៃចម្លើយពីមុននៅក្នុងតុលាការឡើយ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី តាមការអនុវត្តនៅចំពោះមុខតុលាការកម្ពុជា ពុំដែលធ្វើដូច្នេះឡើយ។ នួន ជា បានអះអាងថា ការអនុវត្តបែបនេះ“ជាទូទៅត្រូវបានហាមឃាត់នៅក្នុងប្រព័ន្ធច្បាប់ស៊ីវិល និងប្រព័ន្ធស៊ើប

^{៦៤១} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១៣៥, ១៤៧។
^{៦៤២} សេចក្តីជូនដំណឹងអំពីបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ១៩, ២៦។
^{៦៤៣} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១៣៥, ១៤៣, ១៤៧។ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ២៦។
^{៦៤៤} សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៨១ ដល់ ៨៣។

សួរ” ហើយ នួន ជា បានយោងទៅលើការអនុវត្តនៅចំពោះមុខ *តុលាការព្រហ្មទណ្ឌ* (Cour d’assises)⁶⁴⁵ ក្នុង ប្រទេសបារាំង។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា ជាការពិត នៅក្នុងយុត្តាធិការមួយចំនួន ផ្សេងទៀតដែលបានយកលំនាំតាមប្រភពដើមនៃប្រព័ន្ធច្បាប់ស៊ីវិល (Romano-Germanic) ការប្រើប្រាស់ឯក សារពាក់ព័ន្ធទៅនឹងសក្ខីកម្មរបស់សាក្សី នៅក្នុងកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌត្រូវស្ថិតនៅក្រោមសិទ្ធិអំណាច របស់ប្រធានក្រុមប្រឹក្សាជំនុំជម្រះដែលអាចសម្រេចបានគ្រប់ករណី ដូចជាក្នុងករណីចាំបាច់នៅពេលផ្តល់សក្ខី កម្ម ត្រូវរំលឹកការចងចាំរបស់សាក្សី ឬសួរដេញដោលភាពពុំស៊ីសង្វាក់គ្នាជាដើម⁶⁴⁶។ ដូចជាករណីរបស់ អ្នកអត្ថាធិប្បាយមួយចំនួនទៅលើខ្លឹមសារយ៉ាងទូលំទូលាយស្តីពីការប្រឹក្សាសាក្សី ដែលពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការ ត្រៀមលក្ខណៈរបស់សាក្សីក្នុងការផ្តល់សក្ខីកម្ម ដែលមាននៅក្នុងប្រព័ន្ធដែលយកលំនាំតាមប្រភពដើមនៃប្រព័ន្ធ ច្បាប់ស៊ីវិល (Romano-Germanic) ប៉ុន្តែការប្រឹក្សាសាក្សីនេះពុំអាចទទួលយកបានជាទូទៅឡើយ⁶⁴⁷។ នៅក្នុង ប្រព័ន្ធច្បាប់ទាំងនេះ សក្ខីកម្មភ្លាមៗរបស់សាក្សីត្រូវបានចាត់ទុកថា មានសារសំខាន់ពិសេសណាមួយ ដែលនឹង អាចបាត់បង់ប្រសិនបើសាក្សីត្រូវបានអនុញ្ញាតឱ្យរំលឹកការចងចាំរបស់ខ្លួនមុនពេលផ្តល់សក្ខីកម្ម ឬត្រឹមតែសួរ ឱ្យបញ្ជាក់ខ្លឹមសារនៃសក្ខីកម្មនេះនៅក្នុងតុលាការប៉ុណ្ណោះ⁶⁴⁸។

⁶⁴⁵ សូមមើល សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១៣៩ និងជើងទំព័រ ៣៤៥។

⁶⁴⁶ សូមមើល មាត្រា ៣៣១(៣) នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌបារាំង។ មុនពេលចាប់ផ្តើមផ្តល់សក្ខីកម្ម សាក្សីត្រូវធ្វើសម្បថ ថា *ត្រូវ និយាយដោយគ្មានការភ័យខ្លាច និងគ្មានការស្អប់ ត្រូវនិយាយការណ៍ដែលពិតទាំងអស់ និងមិននិយាយអ្វីក្រៅពីការពិតឡើយ*។ នេះ គឺសម្រាប់សាក្សីដែលផ្តល់សក្ខីកម្មផ្ទាល់មាត់។ ប្រធានអាចអនុញ្ញាតឱ្យសាក្សីពិនិត្យដោយខ្លួនឯងនូវឯកសារក្នុងពេលសវនាការ (“les témoins prêtent le serment ‘ de parler sans haine et sans crainte, de dire toute la vérité, rien que la vérité ’. Cela fait les témoins déposent oralement. Le président peut autoriser les témoins à s’aider de documents au cours de leur audition” មាត្រា ៣៩១ និង ៣៩២ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌប្លូឡង ផ្នែក ២៥០ ដល់ ២៥៣ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌអាណ្លីម៉ង់ (អនុញ្ញាតឱ្យមានការអានចម្លើយពីមុននៅពេលសាក្សីបដិសេធពុំផ្តល់សក្ខីកម្ម ឬផ្តល់សក្ខីកម្មខុសពីមុន ឬពុំចងចាំ ឬពុំមានអត្ថិភាព ឬ នៅពេលមានការទទួលស្គាល់ពីតុលាការ និងភាគីថា ការពិនិត្យពុំចាំបាច់ឡើយ)។

⁶⁴⁷ សូមមើល ការប្រឹក្សាសាក្សីរបស់អ្នកនិពន្ធល្មោះ Ambos, K. ទំព័រ ៦០៥ ដល់ ៦០៦ “ការប្រឹក្សាសាក្សីនៅចំពោះមុខ ICC៖ ពុំ អាចទទួលយកបានតាមច្បាប់ និងពុំចាំបាច់” នៅក្នុង៖ ការបោះពុម្ពផ្សាយរបស់ Carsten STAHN, Göran Sluiter (eds) *ការលេច ឡើងនៃអនុវត្តរបស់តុលាការព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិ* Martinus Nijhof Publishers ឆ្នាំ ២០០៨ ទំព័រ ៦០០ ជាអាទិ៍ និង ៦០៥ ដល់ ៦០៦។

⁶⁴⁸ សូមមើល Hannah. GARRY៖ “ការប្រឹក្សាសាក្សី នៅក្នុង៖ Linda CARTER and Fausto POCAR *នីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌអន្តរ ជាតិ/ ចំណុចប្រសព្វនៃប្រព័ន្ធច្បាប់ស៊ីវិល និងច្បាប់អង្គភាពសកល* (Common Law) ការបោះពុម្ពផ្សាយរបស់ Edward Elgar ឆ្នាំ ២០១៣ ទំព័រ ៦៦ ជាអាទិ៍ ៧២ ដល់ ៧៣។

២៦៣.សរុបសេចក្តីមក បើទោះបីជាពុំមានការហាមឃាត់ច្បាស់លាស់ក្នុងការអនុញ្ញាតឱ្យសាក្សីអានចម្លើយរបស់ខ្លួនពីមុន នៅមុនពេលផ្តល់សក្ខីកម្ម និងឱ្យសាក្សីឆ្លើយបញ្ជាក់ក្នុងតុលាការនូវខ្លឹមសារនៃចម្លើយរបស់ខ្លួនក៏ដោយ ក៏ការពុំផ្អែកលើការអនុវត្តបែបនេះកាន់តែស៊ីសង្វាក់គ្នាទៅនឹងស្មារតីនៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌកម្ពុជា និងទំនៀមទម្លាប់ច្បាប់កម្ពុជាថែមទៀត។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំមានកំហុសក្នុងការបន្តនីតិវិធីដោយផ្អែកលើការសន្មតថា បញ្ហានេះពុំត្រូវបានដោះស្រាយដោយច្បាប់កម្ពុជា ឬថា ច្បាប់កម្ពុជាពិតជាមានភាព“ពុំច្បាស់លាស់”ត្រង់ចំណុចនេះ ដោយអនុលោមតាមវិធាន ២ នៃវិធានផ្ទៃក្នុងដែលត្រូវបានអនុម័តជាមួយមាត្រា ៣៣ ថ្មីនៃច្បាប់ អ.វ.ត.ក. និងមាត្រា ១២(១) នៃកិច្ចព្រមព្រៀង អ.វ.ត.ក.។ ចំពោះបញ្ហាផ្សេងទៀតដែលត្រូវដោះស្រាយគឺ ថាតើអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានស្វែងរកការណែនាំសមស្របក្នុង“បទដ្ឋាននីតិវិធីដែលបានបង្កើតឡើងក្នុងកម្រិតអន្តរជាតិ” ដែរ ឬយ៉ាងណា^{៦៤៩}។

២៦៤.ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានេះ ការប្រឹក្សាសាក្សីត្រូវបានប្រើប្រាស់ទៀងទាត់នៅតុលាការ ICTR និង ICTY ដែលការអនុវត្តកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីរបស់ខ្លួនធ្វើតាមគោលការណ៍តទល់ចំពោះមុខ។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងនៃតុលាការ ICTY ក្នុងរឿងក្តី Haradinaj បានប្រកាន់យកការអនុវត្តនេះ និងបានកំណត់ថា “ជាការជួបគ្នារវាងភាគីនៃកិច្ចដំណើរការនីតិវិធី ជាមួយនឹងសាក្សីដែលជាធម្មតាបានធ្វើឡើងភ្លាមៗនៅមុនពេលសាក្សីត្រូវផ្តល់សក្ខីកម្មក្នុងតុលាការ ក្នុងគោលបំណងដើម្បីត្រៀមលក្ខណៈ និងជួយសាក្សីឱ្យស្គាល់នីតិវិធីក្នុងបន្ទប់សវនាការ និងពិនិត្យភស្តុតាងរបស់សាក្សី”^{៦៥០}។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងនៃតុលាការ ICTR ក្នុងរឿងក្តី Karemera ក៏បានប្រកាន់យកការអនុវត្តនៃការប្រឹក្សាសាក្សីនេះផងដែរ ប៉ុន្តែដរាបណា“ការអនុវត្តនេះពុំមែនជាការកែខែភស្តុតាងរបស់សាក្សី”^{៦៥១} ដោយសេចក្តីសម្រេចមួយត្រូវបានទទួលយកដោយអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនៃតុលាការ ICTR ដែលបានបញ្ជាក់ម្តងទៀតថា ការពិភាក្សាចម្លើយមុនៗ និងសក្ខីកម្មដែលនឹងត្រូវធ្វើនៅពេលខាងមុខជាមួយសាក្សី តាមពិត ពុំមែនជាការមិនសមស្របនោះឡើយ លើកលែងតែការពិភាក្សានោះ គឺជាការប៉ុនប៉ងប្រើឥទ្ធិពលលើខ្លឹមសារនៃសក្ខីកម្មក្នុងបំណងបិទបាំង ឬបំភ្លៃការពិត^{៦៥២}។

^{៦៤៩} មាត្រា ៣៣ (ថ្មី)នៃច្បាប់ អ.វ.ត.ក. និងមាត្រា ១២(១) នៃកិច្ចព្រមព្រៀង អ.វ.ត.ក.។

^{៦៥០} សេចក្តីសម្រេចស្តីពីការប្រឹក្សាសាក្សីក្នុងរឿងក្តី Haradinaj (ICTY) កថាខណ្ឌ ៨។

^{៦៥១} សេចក្តីសម្រេចស្តីពីការប្រឹក្សាសាក្សីក្នុងរឿងក្តី Karemera (ICTR) កថាខណ្ឌ ១៥។

^{៦៥២} សូមមើល សេចក្តីសម្រេចលើបណ្តឹងសាទុក្ខស្តីពីការប្រឹក្សាសាក្សីក្នុងរឿងក្តី Karemera (ICTR) កថាខណ្ឌ ៩ ដកស្រង់សាលដីការរឿងក្តី Gacumbitsi (ICTR)។

២៦៥.នៅតុលាការ ICC អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងក្នុងរឿងក្តី Lubanga បានអនុញ្ញាតជាក់ច្បាស់ឱ្យសាក្សីពិនិត្យចម្លើយពីមុនរបស់ខ្លួនដើម្បីរំលឹកការចងចាំ មុនពេលផ្តល់ភស្តុតាងក្នុងតុលាការ ប៉ុន្តែត្រូវធ្វើតាមរយៈអង្គភាពគាំពារសាក្សី និងជនរងគ្រោះរបស់តុលាការ ICC តែប៉ុណ្ណោះ និងបានកត់សម្គាល់ឃើញថា ការធ្វើដូច្នេះ “នឹងជួយបង្ហាញភស្តុតាងយ៉ាងមានប្រសិទ្ធភាព និងជួយដល់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងស្វែងរកការពិត”។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី អង្គជំនុំជម្រះបានហាមឃាត់ភាគីមិនឱ្យជួបពិភាក្សាជាមួយសាក្សីរបស់ខ្លួនអំពីសក្ខីកម្មដែលរំពឹងទុកនោះឡើយ ឧទាហរណ៍ដូចជាតាមរយៈការពិនិត្យចម្លើយពីមុនរបស់ខ្លួន⁶⁵³។ ទម្រង់បែបបទនីតិវិធីរបស់តុលាការ ICC និងទម្រង់ដែលបានយកមកអនុវត្តនៅក្នុងអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងនៃ អ.វ.ត.ក. មានចំណុចប្រហាក់ប្រហែលគ្នាខ្លាំងត្រង់ថា នៅ អ.វ.ត.ក. អង្គភាពគាំពារសាក្សី និងអ្នកជំនាញដែលជាស្ថាប័នអព្យាក្រឹតរបស់តុលាការ ជាអ្នកផ្តល់ចម្លើយទាំងនោះទៅឱ្យសាក្សីពិនិត្យ។

២៦៦.ប្រហាក់ប្រហែលគ្នានេះដែរ ទាក់ទងទៅនឹងការអនុវត្តដែលឱ្យសាក្សីឆ្លើយបញ្ជាក់អំពីខ្លឹមសារនៃចម្លើយរបស់ខ្លួនពីមុននៅចំពោះមុខតុលាការ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរំលឹកថា ការអនុវត្តបែបនេះពុំមានចែងជាក់លាក់នៅក្នុងវិធានស្តីពីនីតិវិធី និងភស្តុតាងរបស់តុលាការ ICTY និង ICC⁶⁵⁴នោះទេ។

២៦៧.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាឃើញថា ការបង្ហាញសាក្សីនូវអ្វីដែលគាត់បាននិយាយពីមុននោះអាចជាការជ្រៀតជ្រែក ឬការបំភាន់ដល់ការចងចាំរបស់សាក្សី និងបំភាន់ការពិត ដោយសារកាត់បន្ថយចម្លើយដែលកើតឡើងដោយឯកឯងក្នុងការផ្តល់ភស្តុតាងនៅក្នុងតុលាការ។ ការធ្វើដូច្នោះកើតមានផងដែរចំពោះការអញ្ជើញសាក្សីឱ្យបញ្ជាក់ខ្លឹមសារក្នុងចម្លើយពីមុនរបស់ខ្លួននៅពេលចាប់ផ្តើមផ្តល់សក្ខីកម្ម ដោយសារភាពគឺនៃកិច្ចដំណើរការនីតិវិធី និងអង្គជំនុំជម្រះពុំអាចសង្កេត ថាសាក្សីនេះភ្ជាប់ទំនាក់ទំនងទៅនឹងព្រឹត្តិការណ៍នោះយ៉ាងដូចម្តេចឡើយ។ ជាលទ្ធផល កាន់តែធ្វើឱ្យមានការលំបាកសម្រាប់ភាគី ឬអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងក្នុងការតាមដានភាពមិនស៊ីសង្វាក់គ្នារវាងសក្ខីកម្មផ្ទាល់ និងចម្លើយមុនៗ ដែលជាមូលដ្ឋានក្នុងការកំណត់ភាពអាចជឿជាក់បាន។ អាស្រ័យហេតុនេះ ការធ្វើបែបនេះត្រូវបានវាយតម្លៃតាមរយៈការផ្ទៀងផ្ទាត់ពេលវេលាក្នុងតុលាការ។

⁶⁵³ សេចក្តីសម្រេចស្តីពីការប្រឹក្សាសាក្សីក្នុងរឿងក្តី Lubanga (ICC) កថាខណ្ឌ ៥១ ដល់ ៥៧។
⁶⁵⁴ សូមមើល វិធាន ៩២ សូន្យនៃវិធានស្តីពីនីតិវិធី និងភស្តុតាងរបស់តុលាការ ICTY និងវិធាន ៦៨(៣) នៃវិធានស្តីពីនីតិវិធី និងភស្តុតាងរបស់តុលាការ ICC។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា នួន ជា ពុំបានលើកឡើងនូវបទប្បញ្ញត្តិពាក់ព័ន្ធនៃវិធានស្តីពីនីតិវិធី និងភស្តុតាងរបស់តុលាការ ICTY និង ICC ផ្ទុយទៅវិញគ្រាន់តែបានយោងទៅលើសេចក្តីសម្រេចស្តីពីសំណួរនាំមុខដែលពុំជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងបញ្ហានៅចំពោះមុខឡើយ។ សូមមើល សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១៤៧។

ការសម្រាប់បង្ការចំពោះហានិភ័យដែលកើតមានដូចជាសាក្សីពុំអាចឆ្លើយតបបាន។ ដោយសារទំហំនៃកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីនៅចំពោះមុខ អ.វ.ត.ក. ទាក់ទងទៅនឹងចំនួនសាក្សីដ៏ច្រើន និងការកម្រិតពេលវេលាសវនាការជារៀងរាល់ថ្ងៃដោយសារលក្ខខណ្ឌខុសគ្នារបស់ជនជាប់ចោទ ដូច្នេះការចំណេញត្រឹមដប់នាទីសម្រាប់សាក្សីម្នាក់ ក៏អាចមានឥទ្ធិពលដល់ការអនុវត្តនេះដែរ ចុះបើទម្រាំចំណេញដល់មួយម៉ោងសម្រាប់សាក្សីម្នាក់នោះ នឹងអាចកាត់បន្ថយការជំនុំជម្រះបានច្រើនសប្តាហ៍ និងទទួលបានអត្ថប្រយោជន៍យ៉ាងច្រើន។ ទិដ្ឋភាពមួយផ្សេងទៀតដែលគួរឆ្លើងឆ្លែងនោះ គឺគុណភាពនៃភស្តុតាងដែលពាក់ព័ន្ធ និងទំនោរនៃការបំភ្លៃការពិត ឧទាហរណ៍ប្រសិនបើចម្លើយពីមុនរបស់សាក្សី តាមការបញ្ជាក់ដំបូង ពោរពេញទៅដោយភាពមិនស៊ីសង្វាក់គ្នា ជាការប្រសើរសាក្សីពុំចាំបាច់ពិនិត្យចម្លើយជាមុនឡើយ ដើម្បីអាចធ្វើការវាយតម្លៃសមស្របលើភាពអាចជឿជាក់បានរបស់សាក្សី។ ម្យ៉ាងវិញទៀត ពុំឃើញមានផលប្រយោជន៍អ្វីដែលត្រូវអនុញ្ញាតឱ្យសាក្សីពិនិត្យលើចម្លើយដែលខ្លះភាពលម្អិតទាំងស្រុងនោះទេ។ ការពិចារណានេះ ពុំត្រូវបានបញ្ជាក់នៅក្នុងសេចក្តីសម្រេចរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ដែលផ្ទុយទៅវិញបានអនុវត្តវិធីសាស្ត្រមួយដែលគ្របដណ្តប់គ្រប់ចំណុចទាំងអស់។

២៦៨.ទោះជាយ៉ាងណាក្តី អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា ហានិភ័យជាក់ស្តែងដែលបណ្តាលមកពីការពិនិត្យឡើងវិញ ឬចម្លើយមុនៗក្នុងករណីនេះ ពុំមែនជាបញ្ហាធំដុំឡើយ។ ទីមួយ ក្នុងអំឡុងពេលសវនាការ ចម្លើយដែលកើតឡើងដោយឯកឯងក្នុងតុលាការ អាចត្រូវបោះបង់ចោលនៅគ្រប់កាលៈទេសៈទាំងអស់។ បន្ទាប់ពីសួរសំណួរដោយអ្នកស៊ើបអង្កេត អ.វ.ត.ក. សាក្សីទទួលបានឯកសារចម្លងនៃកំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយជាលាយលក្ខណ៍អក្សរមួយច្បាប់។ ប្រសិនបើសាក្សីចង់ពិនិត្យចម្លើយនេះ សាក្សីអាចធ្វើដូច្នេះបានដោយខ្លួនឯងមុនពេលផ្តល់សក្ខីកម្មក្នុងតុលាការ។ បន្ថែមលើនេះ ការដែលអង្គភាពគាំពារសាក្សី និងអ្នកជំនាញបានបំពេញកាតព្វកិច្ចជួយដល់សាក្សីនៅក្នុងនីតិវិធីនេះដែលមិនមែនជាភាគីនោះ តាមធម្មតាបានកើតឡើងនៅក្នុងតុលាការឧក្រិដ្ឋកម្ម *មិនអចិន្ត្រៃយ៍* គឺជាការទប់ស្កាត់ឥទ្ធិពលពីខាងក្រៅនានា។ សាក្សីទាំងអស់ រួមទាំងសាក្សីដែលបានស្នើឡើងដោយមេធាវីការពារក្តី បានទទួលអត្ថប្រយោជន៍ដូចគ្នា។ ចុងបញ្ចប់ តាមការពិនិត្យលើកំណត់ហេតុជំនុំជម្រះឃើញថា ក្នុងករណីខ្លះ សាក្សីបានអះអាងក្នុងតុលាការថា ខ្លឹមសារនៃចម្លើយរបស់ខ្លួនពីមុនពុំត្រឹមត្រូវនោះទេ⁶⁵⁵។ ជាទូទៅ ការប្រៀបធៀបភាពពុំស៊ីសង្វាក់គ្នារវាងចម្លើយពីមុន និងសក្ខីកម្មផ្ទាល់ គ្រាន់តែជាវិធានការមួយក្នុងចំណោមវិធានការជាច្រើនក្នុងការវាយតម្លៃសាក្សីអំពីភាពអាចជឿជាក់ និង

⁶⁵⁵ សូមមើលឧ. ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២០ ខែ មិថុនា ឆ្នាំ ២០១២ (ខៀវ នៅ) ឯកសារលេខ E1/89.1 ទំព័រ ៧៨។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ១២ ខែ មិថុនា ឆ្នាំ ២០១២ (សៅ សារុន) ឯកសារលេខ E1/85.1 ទំព័រ ៨៥ ដល់ ៨៦។

ទុកចិត្តបាន ដែលនេះ ជាវិធានការមួយក្នុងចំណោមវិធានការជាច្រើន ដែលមានដូចជា ការកំណត់អត្តសញ្ញាណ នៃភាពពុំស៊ីសង្វាក់គ្នានៅក្នុងសក្ខីកម្មផ្ទាល់របស់សាក្សី ឬភាពពុំស៊ីសង្វាក់គ្នាជាមួយនឹងសក្ខីកម្មរបស់សាក្សី ដទៃទៀត ការបញ្ជាក់បន្ថែមពីភស្តុតាងដាច់ដោយឡែក និងការវាយតម្លៃលើគុណភាពនៃសក្ខីកម្ម (ឧ.ពាក្យ ចមាមអាវ៉ាម ការជំរុញទឹកចិត្តឱ្យនិយាយកុហកជាដើម) ទាំងអស់នេះពុំបានទទួលរងការប៉ះពាល់ដោយសារ ការសម្រេចរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ក្នុងការអនុញ្ញាតឱ្យពិនិត្យចម្លើយពីមុននៅមុនពេលផ្តល់សក្ខីកម្មឡើយ។

២៦៩.សរុបសេចក្តីមក អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាលើព្រឹត្តិការណ៍ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងគួរតែប្រើប្រាស់វិធីសាស្ត្រមួយដែលខុសប្លែកពីវិធីសាស្ត្រ ដែលមានលក្ខណៈស៊ីសង្វាក់គ្នាជាមួយការអនុវត្តរបស់កម្ពុជា និងទំនៀមទម្លាប់ច្បាប់ដែលបានអនុវត្តក្នុងប្រព័ន្ធរបស់កម្ពុជា។ ទោះជាយ៉ាងនេះក្តី នួន ជា ពុំបានបង្ហាញថា ការប្រើប្រាស់វិធានស្តីពីនីតិវិធីរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលបានបង្កើតឡើងនៅកម្រិតអន្តរជាតិ ជាការពុំសមហេតុផលដល់កម្រិតមួយដែលជាការរំលោភឆន្ទានុសិទ្ធិឡើយ។

២៧០.អាស្រ័យហេតុនេះ ទទ្ទឹករណ៍នៃបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ជនជាប់ចោទទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានេះ ត្រូវបដិសេធពោល។

៤.គ.៣.ការវិភាគលើវិសាលភាពនៃការសួរសំណួរ

២៧១.ជាការឆ្លើយតបទៅនឹងសេចក្តីសន្និដ្ឋានបញ្ចប់កិច្ចពិភាក្សាដេញដោលរបស់ នួន ជា និង ខៀវ សំផន ដែលថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានកម្រិតលក្ខខណ្ឌតាមអំពើចិត្ត និងពុំត្រឹមត្រូវលើវិសាលភាពនៃការសួរសំណួរ និងសម្ភារដែលអាចប្រើប្រាស់ដើម្បីជំទាស់ទៅនឹងភាពជឿជាក់បានលើបុគ្គលនានា ដែលបានផ្តល់សក្ខីកម្មនៅក្នុងតុលាការ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានបញ្ជាក់ថា៖

យោងតាមវិធាន ៨៥ និង៨៧ នៃវិធានផ្ទៃក្នុង ប្រធាន និងអង្គជំនុំជម្រះអាចបដិសេធនូវរាល់កិច្ចដំណើរការនីតិវិធី និងសំណួរដែលនាំឱ្យមានការពន្យារពេលឥតចាំបាច់ដល់ការជំនុំជម្រះ ឬដែលពុំអាចទៅដល់ការស្វែងរកការពិត។ អង្គជំនុំជម្រះបានជំរុញឱ្យភាគីទាំងអស់កម្រិតការសួរសំណួររបស់ខ្លួនលើបុគ្គល ដែលបានកោះហៅពេលជំនុំជម្រះ ត្រឹមបញ្ហាដែលស្ថិតក្នុងវិសាលភាពនៃសំណុំរឿង ០០២/០១ ប៉ុណ្ណោះ។ បន្ថែមលើនេះទៀត ដោយពិចារណាលើសមត្ថភាពរបស់បុគ្គលដែលត្រូវបានកោះហៅមកផ្ត

ល់ភស្តុតាង អង្គជំនុំជម្រះបានកម្រិតវិសាលភាពនៃការសួរដេញដោលនេះ ដើម្បីធានាថា ការសួរដេញដោល
ពុំងាកទៅរកប្រធានបទដែលពុំជាប់ពាក់ព័ន្ធឡើយ [...]

ទោះបីជា ជនជាប់ចោទលើកឡើងពីការកម្រិតដែលមិនមានភាពស្មើគ្នាចំពោះលទ្ធភាពរបស់ពួកគេក្នុង
ការជំទាស់ទៅនឹងភស្តុតាង និងការសួរដេញដោលសាក្សីក៏ដោយ ក៏ជនជាប់ចោទមិនបានបង្ហាញពីផល
ប៉ះពាល់ ឬ មិនបានបង្ហាញថា ពួកគេបានប្រើប្រាស់មធ្យោបាយដទៃទៀតដែលមាននោះទេ ឧទាហរណ៍
តាមរយៈការស្នើសុំការជំទាស់តវ៉ា ឬការស្នើសុំផ្តល់ភស្តុតាងជាឯកសារ។ អង្គជំនុំជម្រះយល់ឃើញថា
សិទ្ធិរបស់ជនជាប់ចោទក្នុងការជំទាស់ទៅលើភស្តុតាង និងក្នុងការសួរដេញដោលសាក្សីមិនត្រូវបាន
រំលោភបំពាននោះឡើយ⁶⁵⁶។

២៧២. នៅដំណាក់កាលបណ្តឹងសាទុក្ខ ខៀវ សំផន និង នួន ជា បានអះអាងម្តងទៀតអំពីការទាមទាររបស់ខ្លួន
ដែលថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង បានរំលោភបំពានលើសិទ្ធិរបស់ពួកគាត់ជាច្រើនដង ទាក់ទងទៅនឹងការ
ជំទាស់ទៅនឹងភស្តុតាងប្រឆាំងនឹងរូបគាត់⁶⁵⁷។ នួន ជា បានរំលឹកនៅក្នុងសេចក្តីសន្និដ្ឋានបញ្ចប់កិច្ចពិភាក្សា
ដេញដោលរបស់ខ្លួន អំពីការជំទាស់ទៅនឹងសេចក្តីសម្រេចរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង លើបញ្ហាដែលគាត់
មានគោលបំណងបង្ហាញពីវិការៈក្នុងការប្រមូលភស្តុតាងនៅក្នុងអំឡុងពេលនៃការស៊ើបសួរ⁶⁵⁸។ គាត់បន្ថែម
ទៀតថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងក៏បានកម្រិតលទ្ធភាពរបស់គាត់ដែរ ក្នុងការសួរបញ្ជាក់អំពីភាពជឿទុកចិត្ត
បាននៃភស្តុតាង ទោះបីជាវិធីសាស្ត្រនៃការសួរបញ្ជាក់នោះ ពុំចោទជាបញ្ហាក៏ដោយ ដែលចំណុចនេះគាត់បាន
ចង្អុលបង្ហាញជាពិសេសទៅលើសក្ខីកម្មរបស់ Philip SHORT Stephen HEDER និង ឆាង យុ⁶⁵⁹។ ខៀវ
សំផន បានលើកបង្ហាញយ៉ាងជាក់លាក់អំពីការអន្តរាគមន៍របស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងក្នុងអំឡុងពេលដែល
ភាគីការពារក្តីចោទសំណួរដល់សាក្សី ភី ភួន⁶⁶⁰។

⁶⁵⁶ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦២។

⁶⁵⁷ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១៤៨ ដល់ ១៥៣។ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៣១។

⁶⁵⁸ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១៤៩ យោងទៅលើសេចក្តីសន្និដ្ឋានបញ្ចប់កិច្ចពិភាក្សាដេញដោលរបស់ នួន ជា
(E295/6/3) កថាខណ្ឌ ៧៦។

⁶⁵⁹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១៥០ ដល់ ១៥២។ គាត់លើកឡើងអំពីសក្ខីកម្មរបស់ កាំង ហេកអ៊ាវ និង ស្ទង់
ស៊ីគៀន។ សូមមើល សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា ជើងទំព័រ ៣៧៨។

⁶⁶⁰ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៣១ យោងទៅលើប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ៣១ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០១២ (រំចាម គុន
ហៅ ភី ភួន) ឯកសារលេខ E1/99.1 ទំព័រ ៧៥។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០១ ខែ សីហា ឆ្នាំ ២០១២ (រំចាម គុន ហៅ ភី ភួន) ឯកសារ

២៧៣.សហព្រះរាជអាជ្ញាបានឆ្លើយតបថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានប្រើប្រាស់ឆន្ទានុសិទ្ធិរបស់ខ្លួនយ៉ាងសមស្រប ក្នុងការគ្រប់គ្រងវិសាលភាពនៃការសួរដេញដោល^{៦៦១} ។

២៧៤.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាលើការបញ្ជាក់ថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានឆន្ទានុសិទ្ធិយ៉ាងទូលំទូលាយក្នុងការគ្រប់គ្រងកិច្ចដំណើរការនីតិវិធី និងចាត់វិធានការនានាក្នុងការកម្រិតការសួរដេញដោលទាំងឡាយណាដែលអង្គជំនុំជម្រះចាត់ទុកថា មានភាពច្រើន និង/ឬពុំជាប់ពាក់ព័ន្ធ។ ដោយហេតុថា សេចក្តីសម្រេចខាងលើនេះត្រូវបានចាត់ទុកជាការកម្រិតមួយយ៉ាងខ្ពស់ ដូច្នេះអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលត្រូវធ្វើអន្តរាគមន៍ចំពោះតែករណីណាដែលមានកំហុសកើតចេញពីការប្រើប្រាស់ឆន្ទានុសិទ្ធិ ជាពិសេសសេចក្តីសម្រេចរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលពុំត្រឹមត្រូវជាដើម^{៦៦២} ។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនឹងធ្វើការវាយតម្លៃលើអំណះអំណាងរបស់ នួន ជា និង ខៀវ សំផន ដោយផ្អែកតាមបទដ្ឋាននេះ។

២៧៥.ដូចបានកត់សម្គាល់ខាងលើ នួន ជា បានអះអាងជាដំបូង និងបានលើកជាថ្មីទៀតនៅក្នុងសេចក្តីសន្និដ្ឋានបញ្ចប់កិច្ចពិភាក្សាដេញដោលថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុស ដោយបានរារាំងគាត់មិនឱ្យសួរបញ្ជាក់អំពីភាពមិនប្រក្រតីដែលកើតមាននៅក្នុងដំណាក់កាលនៃការស៊ើបសួរ^{៦៦៣} ។ ការលើកឡើងនេះ បានយោងទៅលើសារណាមួយចំនួន សេចក្តីសម្រេចរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង និងប្រតិចារិកនៃកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីប៉ុន្តែពុំបានបញ្ជាក់ច្បាស់ពីមូលហេតុដែលថា វិធីសាស្ត្ររបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ពុំសមហេតុផលនោះឡើយ។ លើសពីនេះទៀត ផ្អែកតាមសេចក្តីបញ្ជាក់ដំបូង លើកំណត់ហេតុនៃការជំនុំជម្រះ និងសារណារបស់នួន ជា ឃើញថា ពុំបានលើកបង្ហាញអំពីកំហុសរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ក្នុងការកម្រិតសំណួរទាក់ទងទៅនឹងវិធីសាស្ត្រនៃការស៊ើបសួរ ដែលត្រូវបានចាត់ទុកថា មានភាពច្រើន និង/ឬពុំជាប់ពាក់ព័ន្ធឡើយ។ នួន ជា ក៏ពុំបានភ្ជាប់ការឆ្លើយតបរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងទៅនឹងអំណះអំណាងរបស់គាត់នៅក្នុងសាលក្រមដូចដែលបានបង្ហាញខាងលើ។ សរុបសេចក្តីមក នួន ជា ពុំបានបង្ហាញថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានប្រព្រឹត្តកំហុសទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានេះទេ។

លេខ E1/100.1 ទំព័រ ២៤ ដល់ ២៥, ២៩ ដល់ ៣០ និង ៤៣ និងប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០២ ខែ សីហា ឆ្នាំ ២០១២ (វិចារម តុន ហ្វា ភី ភួន) ឯកសារលេខ E1/101.1 ទំព័រ ២៥ និង ២៨ ដល់ ២៩។

^{៦៦១} សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៨៤ ដល់ ៨៥។

^{៦៦២} សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ៩៧ ដល់ ៩៨។

^{៦៦៣} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១៤៩។

២៧៦.ទាក់ទងទៅនឹងការបញ្ជាក់ជាក់លាក់ដែល នួន ជា បានចង្អុលបង្ហាញដើម្បីគាំទ្រដល់ការជំទាស់របស់គាត់ ដែលថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានកម្រិតលទ្ធភាពរបស់គាត់ក្នុងការសួរដេញដោលអំពីភាពជឿទុកចិត្តបាននៃភស្តុតាង ទោះបីជាវិធីសាស្ត្រនៃការសួរដេញដោលនោះ ពុំចោទជាបញ្ជាក់ដោយនោះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូល ពិចារណាលើព្រឹត្តិការណ៍ថា នួន ជា ពុំបានបង្ហាញពីកំហុស និងការប៉ះពាល់ណាមួយឡើយ។ តាមសារណារបស់ នួន ជា ទាក់ទងទៅនឹងសក្ខីកម្មរបស់ Philip SHORT បង្ហាញឱ្យឃើញថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបាន បដិសេធឱកាស នួន ជា ក្នុងការសួរដេញដោលអ្នកជំនាញអំពីភាពជឿទុកចិត្តបាននៃភស្តុតាងឡើយ ប៉ុន្តែ នួន ជា គ្រាន់តែមិនពេញចិត្តជាមួយនឹងលទ្ធផលនេះប៉ុណ្ណោះ⁶⁶⁴។ សារណារបស់ នួន ជា ទាក់ទងទៅនឹងសក្ខីកម្ម របស់ ឆាង យុ និង ខុច បង្ហាញថា គាត់ មិនត្រឹមតែត្រូវបានផ្តល់ឱកាសឱ្យសួរដេញដោលសាក្សីទាំងនោះ ប៉ុណ្ណោះទេ ប៉ុន្តែថែមទាំងពេញចិត្តនឹងលទ្ធផលទាំងនោះទៀតផង⁶⁶⁵។ បន្ថែមលើនេះទៀត ជាការពុំគ្រប់គ្រាន់

⁶⁶⁴ សូមមើល សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១៥០ ដែល នួន ជា បានលើកឡើងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង “ចាត់ទុកសំណួររបស់មេធាវីការពារក្តីច្រើនដែល និងបានហាមឃាត់មិនឱ្យសួរដេញដោលបន្ថែមទៀត” បន្ទាប់ពី Philip SHORT បាន ផ្តល់ “ចម្លើយច្របូកច្របល់ និងផ្ទុយគ្នាជាហូរហែពាក់ព័ន្ធទៅនឹងប្រភពនៃការអះអាងរបស់គាត់ដែលថា [...] ការសម្លាប់[ទាហាននៃ របបសាធារណៈរដ្ឋខ្មែរ]បានកើតឡើង[បន្ទាប់ពី ប.ក.ក. ដណ្តើមបានខង្គក្នុងឆ្នាំ ១៩៧៤]” និងបន្ទាប់មក អង្គជំនុំជម្រះ “ពុំបាន អើពើសំណួររបស់មេធាវីការពារក្តីទាល់តែសោះ [ក្នុងការសំអាងលើសក្ខីកម្មរបស់ Philip SHORT តែមួយមុខគត់មកធ្វើជាមូលដ្ឋាន នៃការយល់ឃើញដែលមានកំហុសច្បាស់ក្រឡេកនោះថា ទាហាននៃរបបសាធារណៈរដ្ឋខ្មែរត្រូវបានសម្លាប់នៅខង្គ]”។

⁶⁶⁵ សូមមើល សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១៥២ ដែល នួន ជា បានលើកឡើងទាក់ទងទៅនឹងសក្ខីកម្មរបស់ ឆាង យុ ដែលថា ទោះបីជាការពិតដែលថា “ការជំទាស់របស់សហព្រះរាជអាជ្ញាដែលពុំមានការជាប់ពាក់ព័ន្ធយ៉ាងណាក៏ដោយ ក៏ត្រូវបាន គាំទ្រដោយប្រធានអង្គជំនុំជម្រះ” “ថ្ងៃបន្ទាប់ មេធាវីការពារក្តីបានលើកប្រធានបទនេះសារឡើងវិញ [ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហា ថាតើ មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជាជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងគម្រោងមួយចំនួន ដែលកម្រិតការចោទប្រកាន់កម្មភិបាលកម្រិតទាបនៃកម្ពុជាប្រជា ធិបតេយ្យ ដែរ ឬយ៉ាងណា] ហើយពេលនេះត្រូវបានអនុញ្ញាតឱ្យបន្ត” និងអាចទាញយកសេចក្តីសន្និដ្ឋានលើ “ការទទួលយកដែលបាន ប៉ះពាល់យ៉ាងធ្ងន់ធ្ងរដល់ភាពអាចជឿទុកចិត្តបាននៃភស្តុតាងដែលបានផលិតដោយមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា [និង] ដែលអាចនឹងពុំ មានភាពច្បាស់លាស់ឡើយ ប្រសិនបើមេធាវីការពារក្តីពុំបានសួរដេញដោលនោះ បើទោះបីជាមានការសម្រេចពីមុនក៏ដោយ”។ ទាក់ទង ទៅនឹងសក្ខីកម្មរបស់ ខុច នួន ជា បានលើកឡើងថា “មេធាវីការពារក្តីត្រូវបានរារាំងមិនឱ្យសួរដេញដោល ខុច ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងបញ្ហា ថា តើគាត់ជឿលើខ្លឹមសារនៃចម្លើយសារភាពដែលទទួលបានពីមន្ទីរ ស-២១ ដែរ ឬយ៉ាងណា”។ សូមមើល សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខ របស់ នួន ជា ជើងទំព័រ ៣៧ យោងទៅលើប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៣ ខែ មេសា ឆ្នាំ ២០១២ (កាំង ហ្គេកអ៊ាវ ហៅ ខុច) ឯកសារលេខ E1/58.1 ទំព័រ ៦៧ ដល់ ៦៨។ ការពិនិត្យឡើងវិញលើផ្នែកនៅក្នុងប្រតិចារិកនៃសក្ខីកម្មរបស់ កាំង ហ្គេកអ៊ាវ ដែល នួន ជា បាន យោងទៅលើនោះ ទោះជាយ៉ាងណាក៏បានបង្ហាញថា ក្នុងការឆ្លើយតបទៅនឹងការជំទាស់របស់សហព្រះរាជអាជ្ញាទៅលើការសួរ ដេញដោលរបស់មេធាវីការពារក្តី មុនពេលសក្ខីកម្មនេះត្រូវបានគាំទ្រដោយអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង មេធាវីការពារក្តីបានអះអាងថា “ខ្ញុំ

ឡើយដោយគ្រាន់តែចង្អុលទៅលើហេតុការណ៍កើតឡើងជាក់ស្តែង គឺការកាត់ផ្តាច់ការសួរដេញដោល ដែល នួន ជា បានយោងទៅលើការផ្តល់សក្ខីកម្មរបស់ សួង ស៊ីគៀន ដោយពុំបានផ្តល់មូលដ្ឋានគាំទ្រការចោទប្រកាន់ជាទូទៅ ដែលថា មានកំហុសក្នុងរឿងនេះ^{៦៦៦} ឬដែល ខៀវ សំផន បានយោងទៅលើការផ្តល់សក្ខីកម្មរបស់ ភី ភួន ដោយ ពុំបានលើកបង្ហាញពីភាពជាប់ពាក់ព័ន្ធ ឬការប៉ះពាល់នៅក្នុងបញ្ហារបស់ខ្លួនឡើយ^{៦៦៧}។

ជឿជាក់ថា ចម្លើយរបស់គាត់ កន្លងមក មានមន្ទិលសង្ស័យតិចតួចអំពីភាពប្រាកដប្រជារបស់គាត់ [អំពីបញ្ហា ថាតើចម្លើយសារភាព នោះ គឺជាការពិត ដែរ ឬយ៉ាងណា]។ នេះ គឺជាអ្វីដែលខ្ញុំបានព្យាយាមបង្ហាញ។ ខ្ញុំសប្បាយចិត្តក្នុងការបន្តទៅប្រធានបទបន្ទាប់” ប្រតិ ចារិកចុះថ្ងៃទី ០៣ ខែ មេសា ឆ្នាំ ២០១២ (កាំង ហ្គេកអ៊ាវ ហៅ ខុច) ឯកសារលេខ E1/58.1 ទំព័រ ៦៨។

^{៦៦៦} សូមមើល សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា ជើងទំព័រ ៣៧៨ ដែល នួន ជា បានលើកឡើងថា “មេធាវីការពារក្តីត្រូវបាន រារាំងមិនឱ្យកំណត់បញ្ហា ថាតើប្រភពនៃចំណេះដឹងត្រូវបានធ្វើឱ្យខូចដោយសារការផ្សព្វផ្សាយបច្ចុប្បន្នជាសាធារណៈអំពីកន្លែង ឧក្រិដ្ឋកម្មនៅក្នុងដីកាដោះស្រាយ ដែលជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងរូបគាត់ ដែរ ឬយ៉ាងណា”។ សូមមើលផងដែរ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខ របស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៣១ និងការយោងដែលបានដកស្រង់ក្នុងជើងទំព័រ ៧៦។

^{៦៦៧} សូមមើល សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៣១ ដែល ខៀវ សំផន បានលើកឡើងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលា ដំបូងបានហាមឃាត់ភាគីការពារក្តីម្តងហើយម្តងទៀត បានផ្តល់ចម្លើយដល់ វិចាម តុន ហៅ ភី ភួន និងបានកាត់បន្ថយម៉ោងរបស់ភាគី គឺការពារក្តីតាមអំពើចិត្តក្នុងការសួរដេញដោលដោយពុំបានជូនដំណឹងជាមុន។ ក្នុងការគាំទ្រអំណះអំណាងនេះ ខៀវ សំផន បានយោងទៅ លើផ្នែកជាក់លាក់ក្នុងសក្ខីកម្មរបស់ វិចាម តុន ហៅ ភី ភួន។ សូមមើល សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន ជើងទំព័រ ៧៧។ ការពិនិត្យឡើងវិញលើការដកស្រង់ទាំងនេះឃើញថា ការយោងភាគច្រើន គឺទាក់ទងទៅនឹងសំណួរសួរទៅកាន់សាក្សីដោយសហ មេធាវីការពារក្តី អៀង សារី ទាក់ទងតែអៀង សារី ប៉ុណ្ណោះ។ សូមមើល ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ៣១ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០១២ (វិចាម តុន ហៅ ភី ភួន) ឯកសារលេខ E1/99.1 ទំព័រ ៧៥ និងប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០១ ខែ សីហា ឆ្នាំ ២០១២ (វិចាម តុន ហៅ ភី ភួន) ឯកសារ លេខ E1/100.1 ទំព័រ ២៥, ២៨ ដល់ ២៩, ៤៣។ មានតែការយោងមួយប៉ុណ្ណោះដែលទាក់ទងទៅនឹងការអន្តរាគមន៍របស់ប្រធានអង្គ ជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលបានប្រាប់ជាចម្លើយមួយទៅនឹងសំណួរ។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី ការពិនិត្យឡើងវិញលើផ្នែកពាក់ព័ន្ធក្នុងប្រតិ ចារិកបង្ហាញថា ប្រធានបានលើកកម្មតិយោបល់ជាសម្មតិកម្ម និងក្នុងគោលបំណងធ្វើឱ្យសាក្សីស្ងប់អារម្មណ៍ដែលហាក់បីដូចជាមាន ការមិនពេញចិត្ត។ សូមមើល ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០២ ខែ សីហា ឆ្នាំ ២០១២ (វិចាម តុន ហៅ ភី ភួន) ឯកសារលេខ E1/101.1 ទំព័រ ២៥ (“ហើយលោកសាក្សីសម្រួលអារម្មណ៍បន្តិចទៅ នេះជានីតិវិធីនៃការសួរដេញដោលតាមផ្លូវតុលាការ។ អាចមានបញ្ហាប្រឈម ខ្លះហើយលើបញ្ហាសតិអារម្មណ៍ ពីព្រោះគេហៅនីតិវិធីដេញដោល ឬក៏ឈ្លេចសួរចម្លើយ នេះគឺគេអនុវត្តនៅក្នុងផ្លូវតុលាការ។ អាច មានបញ្ហាប្រឈម លោកអាចឆ្លើយបានលោកឆ្លើយ លោកឆ្លើយមិនបាន លោកមិនឆ្លើយទៅ ហើយឧទាហរណ៍ថា កម្ពស់ដំបូកប៉ុន្មាន លោកអាចឆ្លើយថា អាហ្នឹងលោកមិនដឹង ព្រោះមិនបានវាស់ផង មិនដឹងកម្ពស់ប៉ុន្មាន ព្រោះពាក្យថា កម្ពស់ទាល់តែច្បាស់លាស់។ អីចឹង ហើយបានយើងប្រាប់លោកតាំងពីដើម សូមឱ្យលោករៀបចំនូវការស្តាប់សំណួរឱ្យបាន លោកអាចឆ្លើយតបខ្លីៗឱ្យចំនឹងសំណួរ លើកលែងតែសំណួរនិងវាវែងឱ្យអត្តាធិប្បាយ យើងធ្វើអត្តាធិប្បាយ”)។ នៅគ្រប់កាលៈទេសៈ ភី ភួន បានឆ្លើយរួចរាល់ហើយនូវ សំណួរដែលបានសួរដោយមេធាវីការពារក្តី ខៀវ សំផន មុនពេលប្រធានអង្គជំនុំជម្រះប្រាប់ចម្លើយនោះ ដូចនេះ ពុំមានការប៉ះពាល់

២៧៧.ទាក់ទងទៅនឹងអ្នកជំនាញ Stephen HEDER នៅក្នុងបណ្តឹងសាទុក្ខ នួន ជា បានលើកយកការប្រព្រឹត្ត របស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ក្នុងការសាកសួរអ្នកជំនាញរូបនេះ មកធ្វើជាផ្នែកមួយដើម្បីចោទប្រកាន់យ៉ាង ទូលំទូលាយជាបន្តបន្ទាប់ទៅលើអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ដែលបានសំអាងលើសក្ខីកម្មរបស់អ្នកជំនាញខាង លើនេះ សម្រាប់គោលបំណងពុំត្រឹមត្រូវ^{៦៦៨}។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនឹងត្រូវដោះស្រាយការចោទប្រកាន់ ទាំងនេះជារួមដូចខាងក្រោម^{៦៦៩}។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី ទាក់ទងទៅនឹងការចោទប្រកាន់ដែលថា អង្គជំនុំជម្រះ សាលាដំបូងបានរឹតត្បិតពុំត្រឹមត្រូវលើវិសាលភាពនៃការសួរដេញដោលរបស់ នួន ជា លើសាក្សី អង្គជំនុំជម្រះ តុលាការកំពូលយល់ឃើញថា នួន ជា ពុំបង្ហាញថា អង្គជំនុំជម្រះបានប្រព្រឹត្តពុំសមហេតុផល។

២៧៨.អាស្រ័យហេតុនេះ ទទ្ទឹករណ៍ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានេះត្រូវបដិសេធចោល។

៤.គ.៤.ការទទួលយក និងការប្រើប្រាស់ភស្តុតាងជាលាយលក្ខណ៍អក្សរជំនួសសក្ខីកម្មផ្ទាល់មាត់

២៧៩.នៅថ្ងៃទី ២០ ខែ មិថុនា ឆ្នាំ ២០១២ នៅក្នុងអំឡុងពេលនៃការជំនុំជម្រះ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបាន សម្រេចថា ក្នុងក្របខ័ណ្ឌច្បាប់ អ.វ.ត.ក. និងយោងតាមវិធានដែលបង្កើតឡើងក្នុងកម្រិតអន្តរជាតិ ក្រោម លក្ខខណ្ឌមួយចំនួន ភស្តុតាងរបស់បុគ្គលដែលមានទម្រង់ជាចម្លើយលាយលក្ខណ៍អក្សរ ឬប្រតិចារិក ដែលប្រើ សម្រាប់បញ្ជាក់បញ្ហានានាដែលពុំមែនជាសកម្មភាព ឬការប្រព្រឹត្តរបស់ជនជាប់ចោទ អាចទទួលយកបាន បើ ទោះបីជាជនជាប់ចោទពុំមានឱកាសសួរដេញដោលសាមីបុគ្គលនោះ និងថា អង្គជំនុំជម្រះអាចសំអាងជាមូល

ណាមួយឡើយ។ សូមមើល ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០២ ខែ សីហា ឆ្នាំ ២០១២ (វិចាម តុន ហៅ ភី ភួន) ឯកសារលេខ E1/101.1 ទំព័រ ២៥ (“តើដំបូកហ្នឹងមានកម្ពស់ប៉ុន្មានដែរលោកសាក្សី ? [...] វាកម្ពស់ហ្នឹង ប៉ុន្មានប្រហែលជាមួយម៉ែត្រជាងហ្នឹង”)។ ការយោង ដែលនៅសេសសល់របស់ ខៀវ សំផន ពិតប្រាកដណាស់ចង្អុលទៅលើការកាត់ផ្តាច់ភ្លាមៗនៅពេលវេលាដែលបានផ្តល់ឱ្យមេធាវី ការពារក្តីរបស់គាត់ក្នុងការសួរដេញដោល ភី ភួន។ សូមមើល ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០២ ខែ សីហា ឆ្នាំ ២០១២ (វិចាម តុន ហៅ ភី ភួន) ឯកសារលេខ E1/101.1 ទំព័រ ២៧ ដល់ ២៨។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី មេធាវីការពារក្តីទំនងជាអាចបញ្ចប់សំណួររបស់ខ្លួនលើសាក្សី យ៉ាងពេញចិត្តទៅតាមពេលវេលាដែលបានផ្តល់ឱ្យនោះ។ សូមមើល ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០២ ខែ សីហា ឆ្នាំ ២០១២ ឯកសារលេខ E1/101.1 ទំព័រ ៥៤ (“លោកប្រធាន ខ្ញុំគិតថា លោកប្រធានប្រហែលជាសប្បាយចិត្តនឹងខ្ញុំហើយ ពីព្រោះអីខ្ញុំឈប់--ចប់សួរចប់ ហើយលោកប្រធាន”)។

^{៦៦៨} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១៥១ យោងទៅលើសារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១៨០ ដល់ ១៨២។

^{៦៦៩} សូមមើលខាងក្រោម កថាខណ្ឌ ៣៤០ ជាអាទិ៍។

ដ្ឋានលើសម្ភារនោះបាន តែក្នុងលក្ខខណ្ឌមួយចំនួនប៉ុណ្ណោះ^{៦៧០}។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានរៀបរាប់អំពីកត្តា នានាដែលផ្តល់ប្រយោជន៍ក្នុងការទទួលយក និងផ្តល់តម្លៃជាភស្តុតាងទាំងនេះ និងបានបញ្ជាក់ជាក់លាក់ថា ការ ពុំមានឱកាសដេញដោល ជាពិសេសក្នុងករណីចម្លើយដោយគ្មានការធ្វើសម្បថរបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី ដែលត្រូវបានរៀបចំឡើងដោយអង្គភាពអន្តរការី អាចយកមកធ្វើជាការពិចារណាអំពីភាពពាក់ព័ន្ធបាន ប៉ុន្តែ ទម្ងន់នៃភស្តុតាងត្រូវបានកាត់បន្ថយ^{៦៧១}។ អាស្រ័យហេតុនេះ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានទទួលយកចម្លើយ ជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ និងប្រតិចារិកចំនួន ១.១២៤ របស់សាក្សី និងដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីដែលពុំបានបង្ហាញ ខ្លួនចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះ^{៦៧២}។

២៨០. នៅក្នុងការអនុវត្តវិធីសាស្ត្ររបស់ខ្លួនចំពោះការវាយតម្លៃចុងក្រោយលើភស្តុតាងនៅក្នុងសាលក្រមរបស់ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង អង្គជំនុំជម្រះបានរំលឹកថា អង្គជំនុំជម្រះពុំអាចពិចារណាលើចម្លើយណាដែលប្រើ ប្រាស់ជាភស្តុតាងបញ្ជាក់ពីសកម្មភាព និងការប្រព្រឹត្តរបស់ជនជាប់ចោទបានទេ ដោយសារអង្គជំនុំជម្រះពុំមាន ឱកាសក្នុងការដេញដោលលើភស្តុតាង ដែលករណីបែបនេះ “អង្គជំនុំជម្រះពុំអាចយកមកធ្វើជាសំអាងក្នុងការ សម្រេចដាក់ពន្ធនាគារណាមួយបានឡើយ”^{៦៧៣} លើកលែងតែក្នុងករណីដែលសាក្សីទទួលមរណភាព។ អង្គជំនុំ ជម្រះសាលាដំបូងក៏បានបញ្ជាក់ផងដែរថា “ដោយសារពុំមានឱកាសក្នុងការសួរដេញដោលលើប្រភព ឬសាមី ជននៃភស្តុតាង នាំឱ្យទម្ងន់នៃភស្តុតាងនោះ ត្រូវបានកាត់បន្ថយ”^{៦៧៤}។ ទាក់ទងទៅនឹងការជ្រើសរើសសាក្សីមក ផ្តល់សក្ខីកម្ម អង្គជំនុំសាលាដំបូងបានលើកឡើងថា ខ្លួន “បានឆ្លងផ្លែងលើសិទ្ធិរបស់ភាគីទាំងអស់ក្នុងការស្នើសុំ ឱ្យពិនិត្យភស្តុតាង និងតម្រូវការចាំបាច់ក្នុងការបើកសវនាការជាសាធារណៈ បន្ទាប់ពីមានការស្នើបស្សរជា

^{៦៧០} សេចក្តីសម្រេចស្តីពីការទទួលយកចម្លើយជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ (E96/7) កថាខណ្ឌ ២២ ដល់ ២៣។

^{៦៧១} សេចក្តីសម្រេចស្តីពីការទទួលយកចម្លើយជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ (E96/7) កថាខណ្ឌ ២៤ ដល់ ២៥, ២៧ និង ២៩។ សូមមើល ផងដែរ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៣៤ (“ដោយសារគ្មានឱកាសពិនិត្យប្រភពដើម ឬសាមីបុគ្គលម្ចាស់ ចម្លើយ ភស្តុតាងនេះអាចត្រូវបានផ្តល់ទម្ងន់យ៉ាងតិចតួច”)(ជើងទំព័រលុបចោល)។

^{៦៧២} សូមមើល សេចក្តីសម្រេចទីពីរស្តីពីការជំទាស់ទៅនឹងភាពអាចទទួលយកបាន (E299) និងឧបសម្ព័ន្ធ ក សម្ងាត់ (E299.1)។ សូម មើលផងដែរ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៣២។

^{៦៧៣} សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៣១ ជើងទំព័រ ៨៥ យោងទៅលើសេចក្តីសម្រេចស្តីពីការទទួលយកចម្លើយ ជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ (E96/7) កថាខណ្ឌ ២១ ដល់ ២២, ៣២ ដល់ ៣៣ និងសេចក្តីសម្រេចទីពីរស្តីពីភាពអាចទទួលយកបាន (E299) កថាខណ្ឌ ២៩ ដល់ ៣០។

^{៦៧៤} សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៣៤។

សម្ងាត់ សិទ្ធិរបស់ជនជាប់ចោទក្នុងការដេញដោលសាក្សី និងសិទ្ធិរបស់ជនជាប់ចោទនីមួយៗក្នុងការទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយត្រឹមត្រូវ និងឆាប់រហ័ស”^{៦៧៥}។ អង្គជំនុំជម្រះបានបញ្ជាក់ថា បានស្តាប់សាក្សីចំនួន ៩២ នាក់ ប៉ុណ្ណោះ ក្នុងចំណោមសាក្សីសរុបដែលបានស្នើឡើងចំនួន ១.០៥៤ នាក់នោះ^{៦៧៦} ប៉ុន្តែបានបញ្ជាក់ថា “ទោះជាយ៉ាងណាក្តី មានយន្តការដទៃទៀតជាច្រើន ត្រូវបានផ្តល់ដល់ភាគីដើម្បីឱ្យមានលទ្ធភាពលើកបង្ហាញជាលាយលក្ខណ៍អក្សរនូវចម្លើយជាប់ពាក់ព័ន្ធ និងព័ត៌មានដទៃទៀតទាក់ទងទៅនឹងសាក្សីដែលពុំត្រូវបានកោះហៅនោះ”^{៦៧៧}។

២៨១.នួន ជា និង ខៀវ សំផន បានចោទប្រកាន់ថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសក្នុងការកំណត់ពីបទដ្ឋានដើម្បីទទួលយកភស្តុតាងជាលាយលក្ខណ៍អក្សរជំនួសសក្ខីកម្មផ្ទាល់មាត់ និងការសំអាងជាបន្តបន្ទាប់របស់អង្គជំនុំជម្រះទៅលើភស្តុតាងនោះយ៉ាងច្រើនសន្លឹកសន្លាប់ដោយពុំបានប្រឹងប្រែងសមស្រប ក្នុងការវាយតម្លៃពីភាពជឿទុកចិត្តបាន ឬតម្លៃជាភស្តុតាងឡើយ^{៦៧៨}។ ជាពិសេស ពួកគាត់បានលើកឡើងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានពង្រីកបទដ្ឋានអន្តរជាតិទាក់ទងទៅនឹងការទទួលយកភស្តុតាងទាំងនោះ ដោយបានផ្តោតជាសំខាន់តែទៅលើភស្តុតាងដែលត្រូវប្រើប្រាស់សម្រាប់បញ្ជាក់ពីអំពើប្រព្រឹត្តរបស់ជនជាប់ចោទប៉ុណ្ណោះ និងពុំបានធ្វើការពិចារណាទៅលើកត្តាជាច្រើនដទៃទៀត ដែលមានដូចជាបញ្ហា ថាតើ ភស្តុតាងនោះ ជាប់ពាក់ព័ន្ធដោយផ្ទាល់ក្នុងវិវាទរវាងភាគី ដែរ ឬយ៉ាងណា ឡើយ^{៦៧៩}។ បន្ថែមលើនេះទៀត ពួកគាត់បានអះអាងថា អង្គជំនុំ

^{៦៧៥} សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥១។

^{៦៧៦} សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥១ ដល់ ៥២។

^{៦៧៧} សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥២។ សូមមើលផងដែរ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៤។

^{៦៧៨} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១៥៤ ដល់ ១៦៥។ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ២៩ និង ១១៧។ សូមមើលផងដែរ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤២៦។ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៤៦៨។ ខៀវ សំផន បានលើកឡើងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសដោយបានចេញសេចក្តីសម្រេចពុំមានសំអាងហេតុគ្រប់គ្រាន់ និងយឺតពេលស្តីពីការទទួលយកឯកសារ រួមទាំងចម្លើយជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ។ អំណះអំណាងរបស់គាត់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងបញ្ហានេះ បានកម្រិតត្រឹមតែពេលវេលានៃការចេញសេចក្តីសម្រេច ហើយពុំបានពាក់ព័ន្ធទៅនឹងភាពត្រឹមត្រូវផ្នែកកតិយុត្តឡើយ។ សូមមើល សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ១៦។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបដិសេធអំណះអំណាងនេះចោលដោយសារខ្វះមូលដ្ឋានគាំទ្រ។

^{៦៧៩} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១៥៤ ដល់ ១៥៥, ១៥៧, ១៦០ ដល់ ១៦២។ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ២៩។

ជម្រះសាលាដំបូង ពុំបានពិចារណាអំពីច្បាប់ជាធរមាន ដែលតម្រូវឱ្យមានការបង្ហាញខ្លួន និងការសាកសួរ របស់ភាគីម្ខាងទៅលើសាក្សីដាក់បន្ទុកក្នុងពេលជំនុំជម្រះឡើយ ហើយអង្គជំនុំជម្រះបានទទួលយកមកធ្វើជាភស្តុតាងនូវឯកសារយ៉ាងច្រើនដែលពុំធ្លាប់មានពីមុនមក និងពុំគួរឱ្យជឿទុកចិត្តបាន^{៦៨០}។ ពួកគាត់បានអះអាងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងម្តងហើយម្តងទៀត បានផ្តល់ការយល់ឃើញជាគន្លឹះ ដោយផ្អែកលើចម្លើយដែលពុំអាចជឿទុកចិត្តបាន និង/ឬ ពុំមានការបញ្ជាក់ត្រឹមត្រូវ បើទោះបីជាអង្គជំនុំជម្រះបានបញ្ជាក់ថា ប្រសិនបើមានចម្លើយទាំងនោះមានទម្ងន់ជាភស្តុតាងតិចតួចក្តី^{៦៨១} ។

២៨២.សហព្រះរាជអាជ្ញា និងសហមេធាវីនាំមុខតំណាងដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីបានឆ្លើយតបថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានកំណត់យ៉ាងត្រឹមត្រូវនូវបទដ្ឋានក្នុងការទទួលយក និងវាយតម្លៃលើចម្លើយ និងប្រតិចារិកជាលាយលក្ខណ៍អក្សរនៅក្រៅតុលាការ និងបានកំណត់អង្គហេតុនានាយ៉ាងត្រឹមត្រូវដោយផ្អែកលើបទដ្ឋាននេះ^{៦៨២} ។

២៨៣.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា ជនជាប់ចោទបានលើកបញ្ហាពាក់ព័ន្ធចំនួនពីរគឺ ទីមួយ បញ្ហា ថាតើអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានអនុវត្តបទដ្ឋានគតិយុត្តិការត្រឹមត្រូវ ក្នុងការទទួលយកភស្តុតាងជាលាយលក្ខណ៍អក្សរជំនួសសក្ខីកម្មផ្ទាល់មាត់ ដែរ ឬយ៉ាងណា និង ទីពីរ ថាតើអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសក្នុងការវាយតម្លៃលើភស្តុតាងជាលាយលក្ខណ៍អក្សរបែបនេះ ធ្វើជាមូលដ្ឋានសំអាងក្នុងការយល់ឃើញផ្នែកអង្គហេតុក្នុងសាលក្រមនោះ ដែរ ឬយ៉ាងណា។

៤.គ.៤.ក.បទដ្ឋានគតិយុត្តិការក្នុងការទទួលយកភស្តុតាងជាលាយលក្ខណ៍អក្សរជំនួសសក្ខីកម្មផ្ទាល់មាត់

២៨៤.វិធាន ៨៧ នៃវិធានផ្ទៃក្នុងចែងថា ជាគោលការណ៍ រាល់ភស្តុតាងទាំងអស់ត្រូវតែទទួលយកនៅក្នុងកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីចំពោះមុខ អ.វ.ត.ក. លើកលែងតែភស្តុតាងនោះ មិនជាប់ពាក់ព័ន្ធ ឬជាការស្នើសុំជាន់គ្នា មិនអាចរកបានក្នុងរយៈពេលសមស្របណាមួយ មិនសមស្របសម្រាប់បញ្ជាក់អង្គហេតុដែលជាគោលដៅនៃ

^{៦៨០} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១៥៥ ដល់ ១៥៩។
^{៦៨១} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១៦៣ ដល់ ១៦៥។ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ២៩ និង ១១៧។
^{៦៨២} សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៨៦ ដល់ ៩០។ សារណាតបរបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី កថាខណ្ឌ ៤៨ ដល់ ៦៥។

ការស្នើសុំពិនិត្យភស្តុតាង ច្បាប់មិនអនុញ្ញាត ឬមានចេតនាពន្យារកិច្ចដំណើរការនីតិវិធី ឬគ្មានប្រយោជន៍។

២៨៥.គោលជំហរជាចម្បងរបស់ ខៀវ សំផន និង នួន ជា គឺថា ច្បាប់កម្ពុជាតម្រូវឱ្យមានការបង្ហាញខ្លួនរបស់ សាក្សីដាក់បន្ទុកទាំងអស់នៅពេលសវនាការ។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា មាត្រា ២៩៧ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌកម្ពុជាចែងថា “សាក្សីដាក់បន្ទុកដែលមិនទាន់បានសួរចម្លើយតទល់គ្នាជាមួយជនជាប់ ចោទ ត្រូវតែកោះហៅឱ្យចូលរួមក្នុងសវនាការ”។ ប្រហាក់ប្រហែលគ្នានេះដែរ វិធាន ៨៤(១) នៃវិធានផ្ទៃក្នុង ចែងយ៉ាងច្បាស់អំពី “ជនជាប់ចោទមានសិទ្ធិដាច់ខាត ស្នើសុំឱ្យកោះហៅសាក្សីដាក់បន្ទុក ដែលជនជាប់ចោទមិន ទាន់មានឱកាសតទល់នៅដំណាក់កាលមុនពេលជំនុំជម្រះ”^{៦៨៣}។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងយល់ឃើញថា បើ ទោះជាមានបទប្បញ្ញត្តិនេះក៏ដោយ ក៏អង្គជំនុំជម្រះ ត្រូវស្ថិតក្រោមលក្ខខណ្ឌអនុញ្ញាតមួយចំនួន ក្នុងការទទួល យក (និងចុងក្រោយសំអាងលើ)ភស្តុតាងជាលាយលក្ខណ៍អក្សរបាន និងបើទោះបីជាសាមីបុគ្គលនោះ ពុំបាន បង្ហាញខ្លួននៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ឬពុំត្រូវបានសួរសំណួរដោយភាគីការពារក្តីយ៉ាងណាក៏ដោ យ។ ជាការពិត អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសំអាងទៅលើបញ្ហា ទីមួយ វិធាន ៨៤(១) នៃវិធានផ្ទៃក្នុង ក្នុង សំណើជាភាសាអង់គ្លេសមានពាក្យថា សិទ្ធិដាច់ខាតរបស់ភាគីការពារក្តីក្នុងការស្នើសុំឱ្យកោះហៅសាក្សី និងទី ពីរ មាត្រា ៣១៨ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌកម្ពុជា បានផ្តល់អំណាចដល់ប្រធានអង្គជំនុំជម្រះក្នុងការជំនុំជម្រះ រឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌ ធ្វើការ “បដិសេធចេញពីការពិភាក្សាដេញដោលនូវអ្វីដែលមានគោលបំណងអូសបន្លាយការ ពិភាក្សាដេញដោលនេះដោយឥតប្រយោជន៍ គ្មានរួមវិភាគទានអ្វីដល់ការសំដែងឱ្យឃើញការពិត”^{៦៨៤}។

២៨៦.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរំលឹកថា សិទ្ធិក្នុងការសួរដេញដោលសាក្សីដែលប្រឆាំងនឹងជនជាប់ចោទ ដូច មានចែងក្នុងវិធាន ៨៤(១) នៃវិធានផ្ទៃក្នុង និងមាត្រា ២៩៧ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌកម្ពុជា គឺជាការផ្ទុះ បញ្ចាំងអំពីសិទ្ធិដែលមានចែងក្នុងមាត្រា ១៤(៣-ង) នៃកតិកាសញ្ញាអន្តរជាតិស្តីពីសិទ្ធិពលរដ្ឋ និងសិទ្ធិនយោបាយ ក្នុងការ “សួរដេញដោល ឬសុំឱ្យសួរដេញដោលលើសាក្សីដែលប្រឆាំងនឹង[ជនជាប់ចោទ]”។ ស្រដៀងគ្នានេះ ដែរ មាត្រា ១៣(១) នៃកិច្ចព្រមព្រៀង អ.វ.ត.ក. បានធានានូវសិទ្ធិរបស់ជនជាប់ចោទក្នុងការទទួលបានការ

^{៦៨៣} អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា សំណើជាភាសាខ្មែរបានយោងទៅលើ “សិទ្ធិរបស់ជនជាប់ចោទក្នុងការកោះ ហៅសាក្សី” និងជាភាសាបារាំង “L'accusé a le droit d'exiger la comparution d'un témoin avec lequel il n'a pas eu l'occasion d'être confronté au stade de l'instruction (ជនជាប់ចោទមានសិទ្ធិឱ្យកោះហៅសាក្សីដែលខ្លួនពុំទាន់មានឱកាសសួរ ដេញដោលនៅក្នុងដំណាក់កាលកិច្ចស៊ើបសួរ)”។ សូមមើល វិធាន ៨៤(១) នៃវិធានផ្ទៃក្នុង(ភាសាបារាំង)។

^{៦៨៤} សេចក្តីសម្រេចស្តីពីការទទួលយកចម្លើយជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ (E96/7) កថាខណ្ឌ ១៨។

“សួរដេញដោល ឬសុំឱ្យសួរដេញដោលសាក្សីដែលប្រឆាំងនឹងរូបគាត់” ចំណែកមាត្រា ៣៥ ថ្មី(ង)នៃច្បាប់ អ.វ.ត.ក. ធានាសិទ្ធិរបស់ជនជាប់ចោទក្នុងការ“ពិនិត្យដេញដោលភស្តុតាងដែលប្រឆាំងនឹងរូបគាត់”។ បើទោះបីជាគោលការណ៍ស្តីពីភាពត្រឹមត្រូវនៃការជំនុំជម្រះ មានសារៈសំខាន់ជាសារវន្តក្តី ក៏សិទ្ធិខាងលើនេះពុំមានភាពដាច់ខាតឡើយ^{៦៨៥} ហើយអាចមានការផ្លាស់ប្តូរជាមួយនឹងសិទ្ធិ និងផលប្រយោជន៍សំខាន់ៗដទៃទៀត នៅក្នុងបរិបទនៃការជំនុំជម្រះរឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌមួយ។ ជាការពិត សិទ្ធិដែលជនជាប់ចោទទទួលបានយ៉ាងទូលំទូលាយក្នុងការសួរដេញដោលសាក្សីដែលប្រឆាំងនឹងរូបគាត់បែបនេះ អាចនឹងមានហានិភ័យធ្វើឱ្យប៉ះពាល់ដល់លទ្ធភាពរបស់តុលាការក្នុងការផ្តល់យុត្តិធម៌នៅក្នុងរឿងក្តីដែលមានទំហំធំ និងមានភាពស្មុគស្មាញដូចរឿងក្តីបច្ចុប្បន្ននេះ ដែលតុលាការត្រូវជ្រើសរើស គឺការកោះហៅក្នុងចំណោមសាក្សីដ៏ច្រើនសន្លឹកសន្លាប់មកផ្តល់សក្ខីកម្មចំពោះមុខតុលាការ ដែលនាំឱ្យមានការលំបាកក្នុងការរៀបចំសវនាការ និងចំណាយពេលយ៉ាងយូរហួសកំណត់ ឬត្រូវលះបង់ការសំអាងទៅលើភស្តុតាងដែលអាចសំខាន់ក្នុងការបំភ្លឺជាបរិបទ និងភាពធំធេងនៃរឿងក្តីប៉ុន្តែប្រហែលជាពុំស៊ីជម្រៅដល់បញ្ហាស្នូលនៃរឿងក្តីនោះ។

២៨៧.អាស្រ័យហេតុនេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាលើព្យាបាទ វិធាន ៨៤(១) នៃវិធានផ្ទៃក្នុង និងមាត្រា ២៩៧ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌកម្ពុជា ត្រូវបានបកស្រាយយ៉ាងច្បាស់ថា “បានផ្តល់សិទ្ធិដោយមានការកម្រិត” បន្ថែមលើនេះ បទប្បញ្ញត្តិទាំងនេះបានអនុញ្ញាតឱ្យមានការរឹតត្បិតនូវសិទ្ធិក្នុងគោលបំណងជាពិសេសដើម្បីប្រយោជន៍ពន្លឿនកិច្ចដំណើរការនីតិវិធី។ ទាក់ទងទៅនឹងការលើកឡើងដែលថា វិធាន ៨៤(១) នៃវិធានផ្ទៃក្នុង និយាយពីសិទ្ធិ“ដាច់ខាត” យោងតាមសំណើជាភាសាអង់គ្លេសឃើញថា មិនមានពាក្យដូច្នេះឡើយនៅក្នុងសំណើជាភាសាខ្មែរ និងបារាំង។ ទាក់ទងទៅនឹងវិធាន ៨៤(១) នៃវិធានផ្ទៃក្នុង ដោយយោងតាមសំណើ

^{៦៨៥} សូមមើល មតិយោបល់ទូទៅរបស់គណៈកម្មាធិការស្តីពីសិទ្ធិមនុស្ស (HRC) លេខ ៣២ កថាខណ្ឌ ៣៩៖ (“សិទ្ធិស្របតាមវិធាន ១៤(៣-ង) នៃកតិកាសញ្ញាស្តីពីសិទ្ធិពលរដ្ឋ និងនយោបាយ] ទោះជាយ៉ាងណាក្តី ពុំបានផ្តល់សិទ្ធិដោយឥតកំណត់ក្នុងការទទួលបាននូវកោះហៅសាក្សីណាមួយដែលត្រូវបានស្នើសុំដោយជនជាប់ចោទ ឬមេធាវីរបស់ខ្លួនឡើយ ប៉ុន្តែផ្តល់ត្រឹមតែសិទ្ធិសុំឱ្យតុលាការទទួលយកសាក្សីដែលជាប់ពាក់ព័ន្ធសម្រាប់ការពារខ្លួន និងផ្តល់ឱកាសសមស្របក្នុងការសួរសំណួរ និងជំទាស់សាក្សីដែលប្រឆាំងនឹងខ្លួននៅពេលណាមួយនៅក្នុងដំណាក់កាលនៃកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីប៉ុណ្ណោះ”)។ សូមមើលផងដែរ សាលក្រម រឿងក្តី S.N. ទល់នឹងប្រទេសស្វីស (ECtHR) កថាខណ្ឌ ៤៤ (“មាត្រា ៦ [នៃអនុសញ្ញាអឺរ៉ុបស្តីពីសិទ្ធិមនុស្ស] ពុំបានផ្តល់សិទ្ធិដោយគ្មានព្រំដែនដល់ជនជាប់ចោទក្នុងការធានាបាននូវការចូលខ្លួនរបស់សាក្សីចំពោះមុខតុលាការឡើយ។ ជាធម្មតា អាស្រ័យលើតុលាការក្នុងការសម្រេចថាតើ ជាការចាំបាច់ ឬជាការសមស្របក្នុងការស្តាប់សាក្សីនោះ ដែរ ឬយ៉ាងណា”)។ ស្រដៀងគ្នានេះដែរ រឿងក្តី Trofimov ទល់នឹង ប្រទេសរុស្ស៊ី (ECtHR) កថាខណ្ឌ ៣៣។ រឿងក្តី F និង M ទល់នឹង ប្រទេសហ្វាំងឡង់ (ECtHR) កថាខណ្ឌ ៥៦។

ជាភាសាខ្មែរ និងបារាំងឃើញថា មានខ្លឹមសារសមស្របជាងសម្រាប់បរិបទរបស់តុលាការដូច អ.វ.ត.ក. នេះ ដូច្នេះហើយទើបសំណៅទាំងពីរនេះ ទទួលបានអាទិភាពជាងសំណៅជាភាសាអង់គ្លេស។ ជាលទ្ធផល អង្គជំនុំ ជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាឃើញថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំមានកំហុសទេក្នុងការយល់ឃើញថា សិទ្ធិ ក្នុងការសួរដេញដោលសាក្សីដែលប្រឆាំងនឹងជនជាប់ចោទត្រូវបានកម្រិត^{៦៨៦}។

២៨៨.បញ្ហាចោទបន្ទាប់គឺ ថាតើអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង មានកំហុស ដែរ ឬយ៉ាងណា ក្នុងការកំណត់លក្ខណៈវិនិច្ឆ័យសម្រាប់ការទទួលយកភស្តុតាងជាលាយលក្ខណ៍អក្សរជំនួសភស្តុតាងផ្ទាល់មាត់ ដោយផ្អែកលើការ អនុវត្តអន្តរជាតិ។ មាត្រា ៣៣ ថ្មី(១) នៃច្បាប់ អ.វ.ត.ក. និងមាត្រា ១២(១) នៃកិច្ចព្រមព្រៀង អ.វ.ត.ក. ចែងថា នីតិវិធីនៅចំពោះមុខ អ.វ.ត.ក. ត្រូវតែស្របជាមួយនឹងច្បាប់កម្ពុជា ប៉ុន្តែក្នុងករណីដែលច្បាប់កម្ពុជាពុំ អាចដោះស្រាយបានចំពោះបញ្ហាពិសេសណាមួយ ឬមានភាពមិនច្បាស់លាស់ “គេអាចស្វែងរកការណែនាំក្នុង បទដ្ឋាននីតិវិធីដែលបានបង្កើតឡើងក្នុងកម្រិតអន្តរជាតិ”។ ជាការពិត អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពិតជាបានអនុវត្តដូចមានចែងខាងលើ ដោយបានឆ្លុះបញ្ចាំងនៅក្នុងសេចក្តីសម្រេចស្តីពីភាពអាចទទួលយកបាននូវចម្លើយជា លាយលក្ខណ៍អក្សរ (E96/7)^{៦៨៧} និងនៅក្នុងសេចក្តីសម្រេចស្តីពីការជំទាស់ទៅនឹងភាពអាចទទួលយកបាន (E299)^{៦៨៨} ប៉ុន្តែបែរជា នួន ជា និង ខៀវ សំផន បានលើកឡើងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងធ្វើពុំបានត្រឹមត្រូវ ទៅវិញ។

២៨៩.ជាការកត់សម្គាល់ ខៀវ សំផន បានអះអាងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសក្នុងការទទួលយក ចម្លើយមកប្រើប្រាស់ជាភស្តុតាងបញ្ជាក់ពីអំពើប្រព្រឹត្តរបស់គាត់ គឺជាការរំលោភបំពានលើវិធានដែលបាន បង្កើតឡើងនៅកម្រិតអន្តរជាតិ^{៦៨៩}។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរំលឹកថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានផ្តល់ ការយល់ឃើញយ៉ាងច្បាស់ថា ភស្តុតាងជាលាយលក្ខណ៍អក្សរដែលប្រើប្រាស់សម្រាប់បញ្ជាក់ពីសកម្មភាព ឬ ការប្រព្រឹត្តរបស់ជនជាប់ចោទ ពុំអាចទទួលយកបានឡើយ^{៦៩០}។ ទាក់ទងទៅនឹងការលើកឡើងរបស់ ខៀវ សំ ផន ដែលថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងផ្តល់ការយល់ឃើញដោយ“ភ្ជាប់អំពើប្រព្រឹត្តរបស់ជនជាប់ចោទ”ទៅនឹង

^{៦៨៦} សេចក្តីសម្រេចស្តីពីការទទួលយកចម្លើយជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ (E96/7) កថាខណ្ឌ ១៧ ដល់ ១៩។

^{៦៨៧} សូមមើល កថាខណ្ឌ ២៤ ជាអាទិ៍នោះ។

^{៦៨៨} សូមមើល សេចក្តីសម្រេចស្តីពីការជំទាស់ទៅនឹងភាពអាចទទួលយកបាន (E299) កថាខណ្ឌ ១៧ ជាអាទិ៍។

^{៦៨៩} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ២៩។

^{៦៩០} សូមមើល សេចក្តីសម្រេចស្តីពីការទទួលយកចម្លើយជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ (E96/7) កថាខណ្ឌ ២២។

គោលនយោបាយនៃការរៀបការដោយបង្ខំ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា ចំណុចនៃសាលក្រមដែល ខៀវ សំផន បានយោងនោះ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានលើកឡើងអំពីសកម្មភាព ឬការប្រព្រឹត្តរបស់គាត់ឡើយ ហើយភស្តុតាងដែលអង្គជំនុំជម្រះបានយោងនោះ ពុំបានជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងបញ្ហានេះទេ^{៦៩១}។ ផ្ទុយពីការលើកឡើងរបស់ ខៀវ សំផន ឃើញថា ពុំមានភាពគ្រប់គ្រាន់ស្តែងឱ្យឃើញថា សំអាងហេតុ“មានទំនាក់ទំនងដោយផ្ទាល់ទៅនឹងទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវដែលពាក់ព័ន្ធ ជាពិសេស ទៅនឹងអំពើប្រព្រឹត្តរបស់ជនជាប់ចោទឡើយ”^{៦៩២}។ យោងតាមហេតុផលដូចគ្នានេះ ការលើកឡើងរបស់ ខៀវ សំផន ដែលថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសដដែលៗ ក្នុងការផ្តល់សំអាងហេតុនានាពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរ គឺជាការពុំត្រឹមត្រូវឡើយ ដោយហេតុថា សំអាងហេតុដែលរងការចោទប្រកាន់នោះ ពុំមានជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹង“អំពើប្រព្រឹត្ត”របស់គាត់ឡើយ^{៦៩៣}។

២៩០.នួន ជា បានអះអាងដោយបានយោងនៅក្នុងជើងទំព័រទៅលើវិធាន ៩២ ស្ទួន(ខ) នៃវិធានស្តីពីនីតិវិធី និងភស្តុតាងរបស់តុលាការ ICTY ថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានទទួលយកជាភស្តុតាងនូវឯកសារលាយលក្ខណ៍អក្សរជាច្រើន មានដូចជា ពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី និងពាក្យបណ្តឹងរបស់ជនរងគ្រោះ ដែលពុំបាន“បំពេញទៅតាមលក្ខខណ្ឌតម្រូវអប្បបរមាសម្រាប់ការទទួលយកនៅក្នុងតុលាការឧក្រិដ្ឋកម្មមិនអចិន្ត្រៃយ៍” ដែលតុលាការឧក្រិដ្ឋកម្មនេះពុំធ្លាប់ទទួលយកយ៉ាងច្រើនដូច្នេះទេ^{៦៩៤}។ បទប្បញ្ញត្តិនេះតម្រូវថា សាមីបុគ្គលម្ចាស់ចម្លើយជាលាយលក្ខណ៍អក្សរដែលត្រូវបានទទួលយកជាភស្តុតាង ត្រូវធ្វើការប្រកាសទាក់ទងទៅនឹងភាពប្រាកដប្រជាខ្លីមសារចម្លើយនេះ នៅចំពោះមុខបុគ្គលដែលមានសមត្ថកិច្ចណាម្នាក់។ វិធាន ៩២ ស្ទួន(ខ) នៃវិធានស្តីពីនីតិវិធី និងភស្តុតាងរបស់តុលាការ ICTR មានចែងអំពីវិធានសម្រាប់កិច្ចដំណើរការនីតិវិធីនៅចំពោះមុខតុលាការ ICTR ដូចគ្នានឹងបទប្បញ្ញត្តិខាងលើ ចំណែកវិធាន ៦៨ (២-ខ-២ និង ៣) នៃវិធានស្តីពីនីតិវិធី និងភស្តុតាងរបស់តុលាការ ICC មានចែងប្រហាក់ប្រហែលគ្នានេះដែរ។ ផ្ទុយទៅវិញ វិធានស្តីពី

^{៦៩១} សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១២៨ និង ជើងទំព័រ ៣៧២។

^{៦៩២} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ២៩។ សូមមើល សេចក្តីសម្រេចលើបណ្តឹងសាទុក្ខបន្ទាន់បង្ខំរឿងក្តី *Galić* (ICTY) កថាខណ្ឌ ៩។

^{៦៩៣} សូមមើល សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ២៩ យោងទៅលើសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៨៨ និងជើងទំព័រ ១៧៦៧, ១៧៦៨ និង ១៧៦៩។

^{៦៩៤} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១៥៨ និង ជើងទំព័រ ៤០០។

នីតិវិធី និងភស្តុតាងរបស់តុលាការ SCSL ព្រមទាំងវិធានរបស់តុលាការ STL ពុំបានតម្រូវថា សាមីជនម្ចាស់ ចម្លើយជាលាយលក្ខណ៍អក្សរអាចប្រកាសបែបនេះឡើយ^{៦៩៥}។ ដូច្នេះ ការអនុវត្តជាអន្តរជាតិពាក់ព័ន្ធទៅនឹង បញ្ហានេះ ពុំមានលក្ខណៈស្របគ្នាទាំងស្រុងនោះឡើយ ហើយពុំអាចចាត់ទុកថា ការដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលា ដំបូងបានសម្រេចយកលក្ខខណ្ឌតម្រូវដូចមានចែងក្នុងវិធាន ៩២ ស្ទួន(ខ) នៃវិធានស្តីពីនីតិវិធី និងភស្តុតាង របស់តុលាការ ICTY មកប្រើប្រាស់ថា មានកំហុសនោះទេ។

២៩១. នួន ជា បានអះអាងបន្ថែមថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុស នៅពេលដែលអង្គជំនុំជម្រះនេះបាន យកលក្ខណៈវិនិច្ឆ័យ សម្រាប់ការទទួលយកចម្លើយក្រៅតុលាការមកប្រើប្រាស់លើភស្តុតាងជាលាយលក្ខណ៍ អក្សរ ដែលបានប្រមូលដោយពុំមានគោលបំណងជាក់លាក់សម្រាប់តវ៉ាក្តី ដោយយោងក្នុងចំណោមនោះទៅ លើការរៀបរាប់របស់បុគ្គលនានា ដែលប្រមូលបានដោយ Henri Locard, François Ponchaud និង Stephen Heder។ នួន ជា បានអះអាងថា យោងតាមការអនុវត្តរបស់តុលាការឧក្រិដ្ឋកម្មមិនអចិន្ត្រៃយ៍ បទដ្ឋានសម្រាប់ ការទទួលយកភស្តុតាងចម្លើយអាវាមគួរតែត្រូវបានយកមកអនុវត្ត^{៦៩៦}។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី នួន ជា ពុំបានផ្តល់ មូលដ្ឋានគាំទ្រថា ការអនុវត្តតាមបទដ្ឋាននោះ នឹងនាំឱ្យភស្តុតាងត្រូវបានបដិសេធឡើយ។ អាស្រ័យហេតុនេះ អំណះអំណាងនេះ ត្រូវបានបដិសេធចោល។ ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានេះ គួរកត់សម្គាល់ផងដែរថា លក្ខខណ្ឌតម្រូវ ក្នុងការទទួលយកចម្លើយរបស់សាក្សីជំនួសសក្ខីកម្មផ្ទាល់មាត់បង្ហាញថា មានលក្ខណៈ“វិតត្សិត”ជាងលក្ខខណ្ឌ តម្រូវផ្សេងទៀតចំពោះការទទួលយកសម្ភារ ដែលបានប្រមូលដោយពុំមានគោលបំណងជាក់លាក់សម្រាប់កិច្ច ដំណើរការនីតិវិធី^{៦៩៧}។

២៩២. នួន ជា បានយោងទៅលើគោលការណ៍មួយចំនួនដែលចែងអំពីការទទួលយកនូវចម្លើយជាលាយលក្ខណ៍ អក្សរនៅក្នុងតុលាការឧក្រិដ្ឋកម្មមិនអចិន្ត្រៃយ៍ (ដូចជា ភស្តុតាងជាលាយលក្ខណ៍អក្សរត្រូវតែស៊ីសង្វាក់គ្នាជា មួយភស្តុតាងផ្ទាល់) ដែលតាមការលើកឡើងរបស់គាត់ថា អង្គជំនុំជម្រះពុំបានអើពើឡើយ^{៦៩៨}។ ទោះជាយ៉ាង

^{៦៩៥} សូមមើល វិធាន ៩២ស្ទួន នៃវិធានស្តីពីនីតិវិធី និងភស្តុតាងរបស់តុលាការ SCSL និងវិធាន ១៥៥ នៃវិធានស្តីពីនីតិវិធី និងភស្តុ តាងរបស់តុលាការ STL ។

^{៦៩៦} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១៥៨ និង ជើងទំព័រ ៤០២។ សូមមើល សេចក្តីសម្រេចលើបណ្តឹងសាទុក្ខបន្ទាន់ បង្ខំរឿងក្តី *Galić* (ICTY) កថាខណ្ឌ ២៨។

^{៦៩៧} សេចក្តីសម្រេចលើបណ្តឹងសាទុក្ខបន្ទាន់បង្ខំរឿងក្តី *Galić* (ICTY) កថាខណ្ឌ ៣១។

^{៦៩៨} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១៦១ ដល់ ១៦២។

ណាក្តី ផ្ទុយទៅនឹងអ្វីដែលគាត់បានអះអាង អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានធ្វើការកត់សម្គាល់យ៉ាងច្បាស់លាស់ លើការពិចារណាទាំងនេះ នៅក្នុងសេចក្តីសម្រេចស្តីពីភាពអាចទទួលយកបាននៃចម្លើយជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ និងបានបញ្ជាក់ថា អង្គជំនុំជម្រះនឹងយកមកអនុវត្ត នៅពេលធ្វើការសម្រេចលើការទទួលយកភស្តុតាងជាលាយ លក្ខណ៍អក្សរ^{៦៩៩}។ ប៉ុន្តែ នួន ជា ពុំបានផ្តល់មូលដ្ឋានគាំទ្រចំពោះការអះអាងយ៉ាងទូលំទូលាយរបស់គាត់ដែលថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានធ្វើការពិចារណាទាំងនេះឡើយ^{៧០០}។

២៤៣.លើសពីនេះទៀត នួន ជា បានលើកឡើងថា ចម្លើយណាមួយដែល“លើកឡើងពីធាតុផ្សំសំខាន់នៃរឿងក្តី ឬជាប់ពាក់ព័ន្ធបញ្ហាចំពោះមុខរាងភាគី ប៉ុន្តែពុំមែនបញ្ហាពាក់ព័ន្ធច្បាច ឬបន្ទាប់បន្សំនោះទេ”ត្រូវតែដាក់ឱ្យ ធ្វើការដេញដោល^{៧០១}។ ដើម្បីគាំទ្រអំណះអំណាងនេះ នួន ជា បានយោងទៅលើសេចក្តីសម្រេចរបស់តុលាការ ICTY និង ICTR ដែលបានបញ្ជាក់ថា ក្នុងកាលៈទេសៈបែបនេះ ប្រសិនបើភស្តុតាងជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ ដែលធ្វើដោយសាក្សី អាចត្រូវបានទទួលយក សាក្សីនោះក៏អាចត្រូវបានកោះហៅ ដើម្បីសួរដេញដោលដោយភាគីជំទាស់^{៧០២}។ ដូច្នេះ បញ្ហាពុំមែនស្ថិតនៅលើ ថាតើភស្តុតាងជាលាយលក្ខណ៍អក្សរអាចត្រូវបានទទួលយក ដែរ ឬយ៉ាងណានោះឡើយ ប៉ុន្តែស្ថិតនៅលើ ថាតើវិធានការបន្ថែមអ្វីខ្លះ ដែលបានធ្វើឡើងដើម្បីធានាសិទ្ធិរបស់ជន ជាប់ចោទនោះ។ បញ្ហានេះ ត្រូវបានបញ្ជាក់តាមរយៈយុត្តិសាស្ត្រដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយោងទៅ លើនៅក្នុងសេចក្តីសម្រេចស្តីពីការជំទាស់ទៅនឹងភាពអាចទទួលយកបាន (E299) ហើយដោយផ្អែកលើយុត្តិ សាស្ត្រនេះ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានបដិសេធអំណះអំណាងរបស់ជនជាប់ចោទដែលលើកឡើងថា ចម្លើយជាលាយលក្ខណ៍អក្សរទាក់ទងទៅនឹង“បញ្ហាសំខាន់” ពុំអាចទទួលយកជាភស្តុតាងនោះ^{៧០៣}។ អង្គជំនុំ ជម្រះតុលាការកំពូលនឹងត្រូវដោះស្រាយការសំអាងរបស់អង្គជំនុំជម្រះ លើភស្តុតាងដែលពុំត្រូវបានពិនិត្យដោយ ភាគីការពារក្តីនៅក្នុងផ្នែកខាងក្រោមក្នុងសាលដីកានេះ។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី អង្គជំនុំជម្រះកត់សម្គាល់ឃើញ

^{៦៩៩} សូមមើល សេចក្តីសម្រេចស្តីពីការទទួលយកចម្លើយជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ (E96/7) កថាខណ្ឌ ២៤។ សេចក្តីសម្រេចស្តីពីការ ជំទាស់ទៅនឹងភាពអាចទទួលយកបាន (E299) កថាខណ្ឌ ១៨ ជាអាទិ៍។

^{៧០០} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១៦៣។

^{៧០១} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១៦២។

^{៧០២} សេចក្តីសម្រេចលើសំណើទីបីរបស់ភាគីការពារក្តីសុំឱ្យទទួលយកចម្លើយជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ និងឯកសារភ្ជាប់ជាមួយ *រឿងក្តី Nzabonimana* (ICTR) កថាខណ្ឌ ១៨។ សូមមើលផងដែរ សេចក្តីសម្រេចលើបណ្តឹងសាទុក្ខបន្ទាន់បង្ខំ *រឿងក្តី Galic* (ICTY) កថាខណ្ឌ ១៣។

^{៧០៣} សូមមើល សេចក្តីសម្រេចទីពីរស្តីពីការជំទាស់ទៅនឹងភាពអាចទទួលយកបាន (E299) កថាខណ្ឌ ១៩ និងជើងទំព័រ ៧១។

ថា នួន ជា ពុំបានបង្ហាញពីកំហុសក្នុងការទទួលយកភស្តុតាងជាលាយលក្ខណ៍អក្សរនេះឡើយ។

២៩៤.សរុបសេចក្តីមក អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលយល់ឃើញថា នួន ជា និង ខៀវ សំផន ពុំបានបង្ហាញថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសអង្គច្បាប់ នៅពេលដែលសម្រេចថា ចម្លើយជាលាយលក្ខណ៍អក្សរជំនួសសក្ខីកម្មផ្ទាល់មាត់ អាចទទួលយកបាន ប៉ុន្តែត្រូវស្ថិតនៅក្រោមលក្ខខណ្ឌមួយចំនួន។ អាស្រ័យហេតុនេះ សាលារបស់ នួន ជា និង ខៀវ សំផន ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានេះ ត្រូវបដិសេធពោល។

៤.គ.៤.ខ.ទម្ងន់នៃភស្តុតាង ដែលបានផ្តល់ទៅលើចម្លើយជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ ជំនួសសក្ខីកម្មផ្ទាល់មាត់

២៩៥.បញ្ហាទីពីរដែលត្រូវដោះស្រាយគឺ ថា តើអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានផ្តល់ទម្ងន់ធ្ងន់ពេកទៅលើភស្តុតាងជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ ដែរ ឬយ៉ាងណា។ នួន ជា បានអះអាងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង “ខកខានម្តងហើយម្តងទៀត” ក្នុងការវាយតម្លៃឱ្យបានត្រឹមត្រូវលើភាពអាចជឿទុកចិត្តបាន និងតម្លៃជាភស្តុតាងចំពោះចម្លើយជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ⁷⁰⁴។ ខៀវ សំផន បានអះអាងប្រហាក់ប្រហែលគ្នានេះដែរ ប៉ុន្តែលើកឡើងពុំបានលម្អិត⁷⁰⁵។ អំណះអំណាងសំខាន់របស់ពួកគាត់ គឺថា (i) អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងគួរតែបានផ្តល់សំអាងហេតុជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ ក្នុងការសម្រេចរបស់ខ្លួនអំពីតម្លៃជាភស្តុតាងទៅលើចម្លើយជាលាយលក្ខណ៍អក្សរនីមួយៗ⁷⁰⁶ (ii) អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានផ្អែកតែទៅលើចម្លើយជាលាយលក្ខណ៍អក្សរប៉ុណ្ណោះក្នុងការបង្ហាញនូវអង្គហេតុគន្លឹះដែលចោទជាបញ្ហា⁷⁰⁷ និង (iii) អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានពិចារណាពីភាពអាចជឿទុកចិត្តបានលើប្រភពនៃចម្លើយជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ⁷⁰⁸។

២៩៦.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា ភស្តុតាងជាលាយលក្ខណ៍អក្សររបស់សាក្សីដែលពុំបានបង្ហាញខ្លួននៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង និងពុំត្រូវបានសួរដេញដោលដោយអង្គជំនុំជម្រះ និងភាគីនោះ ជាទូទៅត្រូវតែផ្តល់តម្លៃជាភស្តុតាងទាបជាងភស្តុតាងនៃសក្ខីកម្មដែលសាក្សីបានផ្តល់នៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះ។ លើកលែងតែកំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយដែលធ្វើឡើងដោយការិយាល័យសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេត

⁷⁰⁴ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១៥៩។

⁷⁰⁵ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ២៩, ១១៧ និង ៤៦៨។

⁷⁰⁶ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១៦៣។

⁷⁰⁷ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១៦៣។ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ២៩ ១១៧ និង ៤៦៨។

⁷⁰⁸ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១៦៤ ដល់ ១៦៥។

ជាគោលការណ៍ តម្លៃជាភស្តុតាងទាបត្រូវផ្តល់ចំពោះភស្តុតាងដែលពុំត្រូវបានប្រមូលជាក់លាក់សម្រាប់គោលបំណងនៃការជំនុំជម្រះលើរឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌ ដូចជាក្នុងករណីនៃការរៀបរាប់ដែលប្រមូលដោយ Henri LOCARD François PONCHAUD និង Stephen HEDER។ ទីមួយ នេះគឺដោយសារអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងអាចនឹងពុំមានឱកាសក្នុងការវាយតម្លៃលើអត្ថបរិច្ឆេទរបស់បុគ្គល ក្នុងអំឡុងពេលផ្តល់សក្ខីកម្ម និងសួរដេញដោលបំភ្លឺលើបញ្ហានានាឡើយ។ ទីពីរ យោងតាមយុត្តិសាស្ត្រដែលគួរឱ្យជឿជាក់បានរបស់តុលាការអឺរ៉ុបស្តីពីសិទ្ធិមនុស្ស ការដាក់ពន្ធនាគារពុំអាចផ្អែកតែមួយមុខ ឬដោយពុំបានពិចារណាវែងឆ្ងាយទៅលើភស្តុតាងរបស់សាក្សីណាម្នាក់ដែលភាគីការពារក្តីពុំមានឱកាសសួរដេញដោលឡើយ លើកលែងតែជនជាប់ចោទត្រូវបានផ្តល់ឱកាសគ្រប់គ្រាន់ក្នុងការជំទាស់ភស្តុតាងប្រឆាំងនឹងខ្លួន⁷⁰⁹។ ទីបី ភាពគួរជឿទុកចិត្តបាន ភាពច្បាស់លាស់ និងត្រឹមត្រូវនៃចម្លើយក្រៅតុលាការដែល ប្រមូលបានពីខាងក្រៅក្របខ័ណ្ឌនៃនីតិវិធីរបស់តុលាការ ទទួលរងផលប៉ះពាល់ដោយសារកង្វះទម្រង់បែបទ និងការធានាបាន ហើយសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានឆ្លុះបញ្ចាំងនូវក្តីបារម្ភអំពីតម្លៃជាភស្តុតាងចំពោះភស្តុតាងក្រៅតុលាការ ដោយបានបញ្ជាក់ថា “អង្គជំនុំជម្រះក៏បានពិចារណាផងដែរលើការកំណត់អត្តសញ្ញាណ ការសួរដេញដោល ភាពលម្អៀង ប្រភព និងកត្តាជំរុញ ឬកង្វះនៃកត្តាទាំងនេះរបស់សាមីបុគ្គល និងប្រភពនៃភស្តុតាង។ ដោយសារគ្មានឱកាសក្នុងការសួរដេញដោលអំពីប្រភព ឬសាមីបុគ្គលនៃភស្តុតាង ភស្តុតាងនេះត្រូវបានផ្តល់ទម្ងន់ស្រាល”⁷¹⁰។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយកចិត្តទុកដាក់ទៅលើ “បញ្ហា ថាតើភាគីមានឱកាសជំទាស់ទៅនឹងភស្តុតាង”⁷¹¹ និងបានស្តាប់សារណាលម្អិតក្នុងអំឡុងពេលសវនាការស្តីពីភាពអាចទទួលយកបានលើតម្លៃជាភស្តុតាង និងទម្ងន់ដែលត្រូវផ្តល់ទៅលើភស្តុតាង⁷¹²ដែរ ឬយ៉ាងណា។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងក៏បានយកចិត្តទុកដាក់ផងដែរអំពីបញ្ហាដែលភាគីការពារក្តីពុំមានឱកាសសួរដេញដោលសាមីជនម្ចាស់ចម្លើយជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ និងថា បញ្ហានេះនាំឱ្យមានឥទ្ធិពល

⁷⁰⁹ សូមមើល ឧ. សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះជាន់ខ្ពស់ រឿងក្តី Al-Khawaja ទល់នឹងចក្រភពអង់គ្លេស (ECtHR) កថាខណ្ឌ ១២៧, ១៤៧។ សាលដីការឿងក្តី Kazakov ទល់នឹងប្រទេសរុស្ស៊ី (ECtHR) កថាខណ្ឌ ២៩។ សូមមើលផងដែរ សាលដីការឿងក្តី Popović (ICTY) កថាខណ្ឌ ៩៦ (“ការសម្រេចដាក់ពន្ធនាគារពុំអាចសំអាតតែមួយមុខគត់ ឬដោយខ្លះការពិចារណាវែងឆ្ងាយលើភស្តុតាងរបស់សាក្សីដែលជនជាប់ចោទគ្មានឱកាសនឹងសួរសំណួរ ឬពុំបានសួរក្នុងអំឡុងពេលនៃកិច្ចស៊ើបសួរ ឬនៅពេលជំនុំជម្រះ។ គោលការណ៍នេះអនុវត្តចំពោះ “អង្គហេតុណាដែលសំខាន់ពុំអាចខ្វះបានសម្រាប់ការដាក់ពន្ធនាគារ”(ជើងទំព័រលុបចោល))។

⁷¹⁰ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៣៤។

⁷¹¹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៣៤។

⁷¹² សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦៦។

លើទម្ងន់ដែលត្រូវផ្តល់ទៅលើចម្លើយជាលាយលក្ខណ៍អក្សរនោះ^{៧១៣}។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានប្រើប្រាស់ ឆន្ទានុសិទ្ធិរបស់ខ្លួនដើម្បីទទួលយកចម្លើយប្រភេទនេះមួយចំនួន បន្ទាប់ពីបានស្តាប់ការសារណារបស់ភាគីលើ ឯកសារនីមួយៗ^{៧១៤} ហើយបានពន្យល់ពីលក្ខណៈពិសេសនៃប្រភេទឯកសារនីមួយៗ^{៧១៥}។ ឧទាហរណ៍ អង្គជំនុំ ជម្រះបានរកឃើញថា ពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី បើទោះជាអាចទទួលយកបានក៏ដោយ ក៏ពុំ អាចទទួលបានសេចក្តីសម្រេចពីសភាពអាចជឿទុកចិត្តបាន និងក្នុងករណីដែលកាលៈទេសៈពុំមានភាពច្បាស់លាស់ ក្នុងការបំពេញពាក្យសុំទាំងនេះ ដូច្នេះពាក្យសុំទាំងនេះ ប្រហែលជា“ទទួលបានតម្លៃជាភស្តុតាងទាបប៉ុណ្ណោះ ប្រសិនបើមាន”^{៧១៦}។

២៩៧.ក្នុងការគាំទ្រអំណះអំណាងដែលថា អង្គជំនុំជម្រះពុំបានអនុវត្តបទដ្ឋានទាំងនោះ នួន ជា បានលើកឡើង ថា អង្គជំនុំជម្រះពុំបានផ្តល់“ការយោងដាក់លាក់សូម្បីតែម្តង [...] ទៅលើបញ្ហានៃការពុំបានសួរដេញដោល ឬ ភាពអាចជឿទុកចិត្តបាននៃកំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយ ពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី ឬពាក្យបណ្តឹង ណាមួយឡើយ”^{៧១៧}។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាឃើញថា បញ្ហានេះពុំមែនជាកំហុសទូទៅនៅក្នុង វិធីសាស្ត្ររបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងទេ បើធៀបទៅនឹងកំហុសក្នុងការយល់ឃើញផ្នែកអង្គហេតុជាក់

^{៧១៣} សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៣៤។ សេចក្តីសម្រេចស្តីពីការជំទាស់ទៅនឹងភាពអាចទទួលយកបាន (E299) កថាខណ្ឌ ១៩។ សេចក្តីសម្រេចស្តីពីការទទួលយកចម្លើយជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ (E96/7) កថាខណ្ឌ ២៥។

^{៧១៤} សវនាការលើកទីបីស្តីពីឯកសារ៖ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ១២ ខែ មីនា ឆ្នាំ ២០១២ ឯកសារលេខ E1/46.1។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ១៣ ខែ មីនា ឆ្នាំ ២០១២ ឯកសារលេខ E1/47.1។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ១៥ ខែ មីនា ឆ្នាំ ២០១២ ឯកសារលេខ E1/49.1។ សេចក្តីសម្រេច លើការជំទាស់ទៅនឹងឯកសារដែលបានស្នើសុំដាក់នៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះក្នុងឧបសម្ព័ន្ធ ក១ ដល់ ក៥ របស់សហព្រះរាជអាជ្ញា និងទៅនឹងឯកសារដែលបានដកស្រង់នៅក្នុងកថាខណ្ឌនៃសេចក្តីសម្រេចស្តីពីការជំទាស់ទៅនឹងឯកសារ (E185) កថាខណ្ឌ ២១ និង ៣០។ សេចក្តីសម្រេចលើការជំទាស់ទៅនឹងឯកសារដែលបានស្នើសុំដាក់នៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះក្នុងឧបសម្ព័ន្ធ ក៦ ដល់ ក១១ របស់សហព្រះរាជអាជ្ញា និង ដោយភាគីដទៃទៀត ឯកសារលេខ (E185/1.3) ថ្ងៃទី ០៣ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ២០១២ កថាខណ្ឌ ១៣, ១៩។ សេចក្តីសម្រេចលើកទីបីលើការជំទាស់ទៅនឹងឯកសារ ដែលបានស្នើសុំឱ្យទទួលយកនៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង (E185/2) កថាខណ្ឌ ២០, ២៤ និង ២៦។ សេចក្តីសម្រេចស្តីពីការជំទាស់ទៅនឹងភាពអាចទទួលយកបាន (E299) កថាខណ្ឌ ២១, ២៣, ២៦, ៣០ និង ៣២។

^{៧១៥} សេចក្តីសម្រេចស្តីពីការជំទាស់ទៅនឹងភាពអាចទទួលយកបាន (E299) កថាខណ្ឌ ២៣ ដល់ ៤៤។ សេចក្តីសម្រេចស្តីពីការទទួល ចម្លើយជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ (E96/7) កថាខណ្ឌ ២៦ ដល់ ៣៣។

^{៧១៦} សេចក្តីសម្រេចស្តីពីការទទួលចម្លើយជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ (E96/7) កថាខណ្ឌ ២៩។

^{៧១៧} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១៦៣។

លាក់នោះ។ ទីមួយ ដោយសារពុំមានលក្ខខណ្ឌតម្រូវនៅក្នុងក្របខ័ណ្ឌច្បាប់ អ.វ.ត.ក. ថា ត្រូវផ្តល់សំអាង ហេតុជាលាយលក្ខណ៍អក្សរក្នុងការវាយតម្លៃលើចម្លើយនីមួយៗ⁷¹⁸ ហើយការធ្វើបែបនេះពុំបានជាប្រយោជន៍ ក្នុងការជំនុំជម្រះដោយឆាប់រហ័សឡើយ។ បន្ថែមលើនេះទៀត មានឧទាហរណ៍ជាច្រើនដែលអង្គជំនុំជម្រះ សាលាដំបូង បានផ្តល់ការយោងយ៉ាងជាក់លាក់ទៅលើភាពអាចជឿទុកចិត្តបាននៃចម្លើយជាលាយលក្ខណ៍ អក្សរនីមួយៗ⁷¹⁹។

២៩៨.ទីពីរ បញ្ហាដែលស្មុគស្មាញជាងនេះទៀតនោះ ថាតើអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសំអាងទៅលើចម្លើយ ជាលាយលក្ខណ៍អក្សរក្រៅតុលាការជ្រុលហួសហេតុពេក ដែរ ឬយ៉ាងណា។ នួន ជា បានលើកឡើងថា ចម្លើយក្រៅតុលាការរបស់សាក្សីតែមួយ ពុំអាចយកមកធ្វើជាមូលដ្ឋានក្នុងការបង្ហាញអង្គហេតុគន្លឹះដែលជា បញ្ហាវិវាទរវាងភាគីបានឡើយ និងបានយោងទៅលើចំណុចមួយចំនួននៅក្នុងសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសា លាដំបូងដែលអង្គជំនុំជម្រះបានធ្វើដូច្នោះ⁷²⁰។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនឹងពិចារណានៅក្នុងផ្នែកសមស្រប នៃសាលដីកានេះ ប្រសិនបើចម្លើយក្រៅតុលាការត្រូវបានផ្តល់តម្លៃជាភស្តុតាងខ្ពស់ពេកនោះ និងជាពិសេសលើ បញ្ហា ថាតើការដាក់ពន្ធនាគារបានផ្អែកទៅលើចម្លើយក្រៅតុលាការតែមួយមុខគត់ ឬដោយពុំបានពិចារណាវែង ឆ្ងាយទៅលើចម្លើយរបស់បុគ្គលដែលភាគីការពារក្តីពុំត្រូវបានផ្តល់ឱកាសសួរដេញដោល។

២៩៩.ទោះជាយ៉ាងណាក្តី នួន ជា និង ខៀវ សំផន ពុំបានបង្ហាញឱ្យឃើញពីកំហុសទាក់ទងទៅនឹងវិធីសាស្ត្រ ទូទៅរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ចំពោះការទទួលយកភស្តុតាងជាលាយលក្ខណ៍អក្សរជំនួសសក្ខីកម្មក្នុង

⁷¹⁸ អ.វ.ត.ក. ពុំបានអនុម័តបទដ្ឋាននៃការទទួលយកចម្លើយក្រៅតុលាការដូចមានចែងនៅក្នុងវិធាន ៦៨ នៃវិធានស្តីពីនីតិវិធី និងភស្តុ តាងរបស់តុលាការ ICC។ អាស្រ័យហេតុនេះ ការសម្រេចនៅក្នុងសេចក្តីសម្រេចស្តីពីភាពអាចទទួលយកបាននៃភស្តុតាង *រឿងក្តី Bemba* កថាខណ្ឌ ៨១ ដែលអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនៃតុលាការ ICC បានរកឃើញថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងនៃតុលាការ ICC មានកំហុសដោយបានសម្រេច“ទទួលយកចម្លើយដែលបានកត់ត្រាពីមុនដោយគ្មានការពិចារណាលើចំណុចនីមួយៗដោយប្រុង ប្រយ័ត្ន”នោះ ពុំអាចអនុវត្តបានចំពោះរឿងក្តីបច្ចុប្បន្នឡើយ។

⁷¹⁹ *សូមមើល* សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៨០ (សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានវាយតម្លៃកា លៈទេសៈដែលក្នុងនោះ កំណត់ហេតុនៃការស្តាប់ចម្លើយរវាង នួន ជា និង ខែម ងុន ត្រូវបានធ្វើឡើង និងបានរកឃើញថា ប្រតិចារិក ជាលាយលក្ខណ៍អក្សរនៃការស្តាប់ចម្លើយមានមូលដ្ឋានគួរឱ្យជឿទុកចិត្តបានសម្រាប់ការយល់ឃើញអំពីអង្គហេតុ)។ អង្គជំនុំជម្រះ សាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៣៩៧ (អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានពិចារណាឃើញថា កំណត់ត្រានៃការសម្ភាសន៍ដែលបានធ្វើឡើង ដោយ Stephen HEDER ពុំគប្បីត្រូវបានផ្តល់តម្លៃជាភស្តុតាងសំខាន់ឡើយ)។

⁷²⁰ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១៦៣ និង ១៦៥។

តុលាការ។ អាស្រ័យហេតុនេះ រាល់ទង្វើករណីនៃបណ្តឹងសាទុក្ខទាំងនេះត្រូវបដិសេធចោល។

៤.គ.៥.ការវាយតម្លៃលើភស្តុតាងចម្ងាយអារ៉ាម

៣០០.ដោយហេតុថា ពុំមានការយោងជាក់លាក់ទៅលើពាក្យដែលថា “ភស្តុតាងចម្ងាយអារ៉ាម” អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានលើកឡើងថា “ដោយពុំមានឱកាសពិនិត្យលើប្រភពដើម ឬសាមីបុគ្គលនៃភស្តុតាង ភស្តុតាងនោះអាចនឹងត្រូវបានផ្តល់ទម្ងន់ស្រាល”^{៧២១}។ នួន ជា និង ខៀវ សំផន ពុំបានជំទាស់ទៅនឹងការបញ្ជាក់ច្បាស់លាស់របស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងអំពីបទដ្ឋាន ដែលអាចអនុវត្តបានចំពោះការវាយតម្លៃលើភស្តុតាងចម្ងាយអារ៉ាមនោះទេ^{៧២២} ប៉ុន្តែ ពួកគាត់បែរជាចោទប្រកាន់ថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ពុំបានអនុវត្តបទដ្ឋានក្នុងការវាយតម្លៃលើភស្តុតាងនេះទៅវិញ^{៧២៣}។ ជាពិសេស នួន ជា បានអះអាងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ជាច្រើនលើកច្រើនសា បានផ្អែកលើភស្តុតាងចម្ងាយអារ៉ាមដែលមានលក្ខណៈអនាមិក និង/ឬពុំមានអ្វីគាំទ្របន្ថែមក្នុងការផ្តល់ការយល់ឃើញអំពីអង្គហេតុសំខាន់ៗដែលត្រូវបានបង្ហាញនៅក្នុងវិវាទនោះ^{៧២៤}។ គាត់ជំទាស់ថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ជាញឹកញយធ្វើពុំបានត្រឹមត្រូវក្នុងការកំណត់ចិត្តលក្ខណៈ ឬក្នុងការពិចារណាលើភស្តុតាងចម្ងាយអារ៉ាម^{៧២៥}។ គាត់បានលើកឡើងថា “ការបំពានយ៉ាងធ្ងន់ធ្ងរទៅលើភស្តុតាង ត្រូវបានបង្ហាញច្បាស់នៅក្នុងការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលថា ទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ ត្រូវបានសម្លាប់នៅឧដុង្គក្នុងឆ្នាំ ១៩៧៤ ដែលបានផ្អែកទៅលើការសន្ទនារបស់ Philip SHORT ជាមួយនឹងអ្នកភូមិប៉ុណ្ណោះ” ដែលការយល់ឃើញនេះ “បន្ទាប់មក បានក្លាយជាមូលដ្ឋានដ៏សំខាន់ក្នុងការធ្វើសេចក្តីសន្និដ្ឋានរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលថា គោលនយោបាយរបស់ ប.ក.ក. ក្នុងការកំណត់គោលដៅលើទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ កើតមានចាប់តាំងពីមុនឆ្នាំ ១៩៧៥ រហូតមក”^{៧២៦}។

៣០១.សហព្រះរាជអាជ្ញាបានឆ្លើយតបថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានធ្វើការវាយតម្លៃយ៉ាងត្រឹមត្រូវលើភស្តុតាងចម្ងាយអារ៉ាម និងថា ការលើកឡើងរបស់ នួន ជា អំពីកំហុសរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង បានធ្វើឱ្យ

^{៧២១} សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៣៤។
^{៧២២} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១៦៦ ដល់ ១៨៩។ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ១១៦។
^{៧២៣} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១៧០ ដល់ ១៧១។ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ១១៦។
^{៧២៤} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១៧០។
^{៧២៥} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១៧១។
^{៧២៦} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១៧០។

មានការភាន់ច្រឡំ និងគ្មានអង្គសេចក្តីឡើយ⁷²⁷។ ទាក់ទងទៅនឹងសារណារបស់ ខៀវ សំផន សហព្រះរាជអាជ្ញាបានជំទាស់ថា ខៀវ សំផន ពុំបានយោងជាក់លាក់ណាមួយដើម្បីគាំទ្រអំណះអំណាងរបស់ខ្លួនឡើយ ដូច្នេះការអះអាងដែលគ្មានមូលដ្ឋានគាំទ្រ គប្បីបដិសេធចោលដោយពុំចាំបាច់ធ្វើការពិចារណាបន្តទៀតឡើយ⁷²⁸ ។

៣០២.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា ការចង្អុលបង្ហាញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងអំពីបទដ្ឋានដែលអាចអនុវត្តបានចំពោះការវាយតម្លៃលើភស្តុតាងច្បាប់អាវ៉ាម ពុំចោទជាបញ្ហាឡើយ ហើយ នួន ជា ក៏បានទទួលស្គាល់ផងដែរថា មានភាពស្របគ្នាទៅនឹងយុត្តិសាស្ត្រអន្តរជាតិ⁷²⁹។ ជាក់ស្តែង អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរបស់តុលាការ ICTR បានបង្ហាញថា “តម្លៃជាភស្តុតាង និងទម្ងន់ដែលត្រូវផ្តល់ទៅឱ្យភស្តុតាង [ច្បាប់អាវ៉ាម] ជាធម្មតាអាចស្រាលជាងភស្តុតាងដែលសាក្សីបានផ្តល់ក្រោមការធ្វើសម្បថ និងសាក្សីដែលត្រូវបានសួរដេញដោលដោយភាគី”⁷³⁰ និងថា អាស្រ័យទៅតាម“កាលៈទេសៈផ្សេងៗដែលកើតមានជុំវិញភស្តុតាងច្បាប់អាវ៉ាមនោះ”⁷³¹។ នេះជាយុត្តិសាស្ត្រដែលត្រូវបានទទួលស្គាល់ដោយតុលាការឧក្រិដ្ឋកម្មអន្តរជាតិ *មិនអចិន្ត្រៃយ៍* ដែលថា ភស្តុតាងច្បាប់អាវ៉ាមអាចទទួលយកបាន លុះត្រាតែមានតម្លៃជាភស្តុតាង⁷³² និងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមួយអាចសំអាងទៅលើភស្តុតាងច្បាប់អាវ៉ាមដែលពុំមានការបញ្ជាក់បន្ថែម ក្នុងការបង្ហាញពីអត្ថិភាពនៃធាតុផ្សំបទឧក្រិដ្ឋឡើយ បើទោះបីជាការប្រុងប្រយ័ត្ន គឺជាលក្ខខណ្ឌតម្រូវនៅក្នុងកាលៈទេសៈបែបនេះក៏ដោយ⁷³³។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី ការអនុវត្តតាមគោលការណ៍នេះបាននាំឱ្យអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនៃ

⁷²⁷ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៩១ ដល់ ៩៣។

⁷²⁸ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ១០៧។

⁷²⁹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១៦៨ ដល់ ១៦៩។

⁷³⁰ សាលដីកា *រឿងក្តី* Kalimanzira (ICTR) កថាខណ្ឌ ៩៦ ដកស្រង់សាលដីកា *រឿងក្តី* Karera (ICTR) កថាខណ្ឌ ៣៩។

⁷³¹ សាលដីកា *រឿងក្តី* Karera (ICTR) កថាខណ្ឌ ៣៩ យោងទៅលើសេចក្តីសម្រេចស្តីពីភស្តុតាង *រឿងក្តី* Aleksovski កថាខណ្ឌ ១៥។

⁷³² សាលដីកា *រឿងក្តី* Semanza (ICTR) កថាខណ្ឌ ១៥៩។ សាលដីកា *រឿងក្តី* Rutaganda (ICTR) កថាខណ្ឌ ៣៤, ១៤៨, ២០៧ ២៦៥ និង ៣១១។ សាលដីកា *រឿងក្តី* Karera (ICTR) កថាខណ្ឌ ១៧៨ និង ២៥៦។ សាលដីកា *រឿងក្តី* Lukić និង *អ្នកដទៃទៀត* (ICTY) កថាខណ្ឌ ៣០៣។

⁷³³ សាលដីកា *រឿងក្តី* Gacumbitsi (ICTR) កថាខណ្ឌ ១៣៣ ជើងទំព័រ ៣២០។ សាលដីកា *រឿងក្តី* Hategekimana (ICTR) កថាខណ្ឌ ២៧០។

តុលាការ ICTR យល់ឃើញថា ពុំមានតុលាការអង្គហេតុសមហេតុផលណាមួយអាចផ្តល់សេចក្តីសន្និដ្ឋានផ្នែក
អង្គហេតុដោយផ្អែកតែមួយមុខគត់ទៅលើពាក្យចោមអាវាមពុំច្បាស់លាស់ និងពុំត្រូវបានផ្ទៀងផ្ទាត់ត្រឹមត្រូវ
ក្នុងករណីដែលពុំមានការផ្តល់ភាពជាក់លាក់ណាមួយបង្ហាញអំពីភាពអាចជឿទុកចិត្តបាននៃការរៀបរាប់ ដែល
សាក្សីនិយាយសំដៅទៅលើនោះឡើយ⁷³⁴។ សរុបសេចក្តីមក អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមួយមានឆន្ទានុសិទ្ធិ
យ៉ាងទូលំទូលាយក្នុងការពិចារណាដោយប្រុងប្រយ័ត្ន និងជឿជាក់លើភស្តុតាងចោមអាវាមសម្រាប់ធ្វើជាមូល
ដ្ឋាន ឬជាការគាំទ្រក្នុងការសម្រេចដាក់ពន្ធនាគារ⁷³⁵ ហើយភាគីម្ចាស់បណ្តឹងសាទុក្ខត្រូវមានកាតព្វកិច្ចក្នុងការ
បង្ហាញឱ្យឃើញថា ពុំមានតុលាការអង្គហេតុសមស្របណាមួយដែលអាចយកភស្តុតាងបែបនេះ មកធ្វើសំអាង
ហេតុជាក់លាក់នោះឡើយ⁷³⁶។

៣០៣.ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងអំណះអំណាងរបស់ជនជាប់ចោទ បើទោះបីជា នួន ជា បានយោងទៅលើឧទាហរណ៍
មួយចំនួនទាក់ទងទៅនឹងការសំអាងលើភស្តុតាងចោមអាវាម នៅក្នុងសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលា
ដំបូងក៏ដោយ⁷³⁷ ក៏គាត់បានត្រឹមតែអះអាងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសដោយពុំបានទទួលស្គាល់
ឱ្យបានច្បាស់លាស់ពីប្រភេទនៃភស្តុតាងចោមអាវាមបែបនោះ ឬការពិចារណាឱ្យបានល្អិតល្អន់ក្នុងការជឿជាក់

⁷³⁴ សាលដីកាអៀងក្រី Ndingabahizi (ICTR) កថាខណ្ឌ ១១៥ និងទំព័រ ៤៩។ សូមមើលផងដែរ សាលដីកាអៀងក្រី Kalimanzira (ICTR) កថាខណ្ឌ ៧៧ ដល់ ៨០ (បដិសេធការសម្រេចដាក់ពន្ធនាគារដោយផ្អែកលើសក្ខីកម្មរបស់សាក្សីដែលពុំមានព័ត៌មានលម្អិត
ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងកាលៈទេសៈនៃអង្គហេតុ និងពុំមានភាពច្បាស់លាស់ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហា ថាតើការរៀបរាប់ជាពាក្យចោមអាវាម ដែរ
ឬយ៉ាងណា)។ សាលដីកាអៀងក្រី Muvunyi (ICTR) កថាខណ្ឌ ៦៨ ដល់ ៧០ (យល់ឃើញថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបាន
ប្រព្រឹត្តសមហេតុផលដោយមានការប្រុងប្រយ័ត្នក្នុងកម្រិតមួយតម្រូវក្នុងការផ្អែកការសម្រេចដាក់ពន្ធនាគារទាំងស្រុងលើភស្តុតាងមិន
ផ្ទាល់ និងពុំមានព័ត៌មានលម្អិត និងពាក្យចោមអាវាម)។

⁷³⁵ សាលដីកាអៀងក្រី Rukundo (ICTR) កថាខណ្ឌ ១៨៨។ សាលដីកាអៀងក្រី Ndingabahizi (ICTR) កថាខណ្ឌ ១១៥។ សាល
ដីកាអៀងក្រី Gacumbitsi (ICTR) កថាខណ្ឌ ១១៥។ សាលដីកាអៀងក្រី Rutaganda (ICTR) កថាខណ្ឌ ៣៤, ២០៧, ៣១១។ សាល
ដីកាអៀងក្រី Muvunyi ឆ្នាំ ២០០៨ (ICTR) កថាខណ្ឌ ៧០ និង ៨១។ សាលដីកាអៀងក្រី Karera (ICTR) កថាខណ្ឌ ៣៩ និង
១៧៨។ សាលដីកាអៀងក្រី Kordić និង Čerkez (ICTY) កថាខណ្ឌ ២៨១។ សាលដីកាអៀងក្រី Gatete (ICTR) កថាខណ្ឌ ៩៩។
សាលដីកាអៀងក្រី Đorđević (ICTY) កថាខណ្ឌ ៣៩៧។

⁷³⁶ សាលដីកាអៀងក្រី Karera (ICTR) កថាខណ្ឌ ៣៩, ១៩៦។

⁷³⁷ សូមមើល សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា ជើងទំព័រ ៤៤៦ ដល់ ៤៤៩, យោងទៅលើ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលា
ដំបូង ជើងទំព័រ ៣៦០, ១៣៩១, ១៤០២, ១៤០៤, ១៤៤៩, ១៤៦២, ១៥២៩, ១៥៣៧, ២៦២០, ២៦៣៦, ២៦៣៩ និងកថាខណ្ឌ
៤៧១, ៤៧៤, ៤៨៦, ៤៩០, ៥១១ និង ៨៣២។

លើកស្ទួយនេះ⁷³⁸។ ការយល់ឃើញជាក់លាក់តែមួយគត់ ដែល នួន ជា បានលើកឡើងនៅក្នុងអំណះអំណាងរបស់ខ្លួនទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានេះ គឺពាក់ព័ន្ធនឹងគោលនយោបាយ ប.ក.ក.នៃការកំណត់គោលដៅលើទាហាននិងអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ ដែល នួន ជា បានជំទាស់ការយល់ឃើញនេះថា បានផ្អែកតែមួយគត់លើសក្ខីកម្មច្បាប់អាវ៉ាមរបស់ Philip SHORT អំពីការសម្លាប់នៅឧដុង្គ។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលត្រូវធ្វើការវាយតម្លៃលើអំណះអំណាងដូចខាងក្រោមនេះនៅក្នុងបរិបទស្តីពីការពិភាក្សាអំពីអំណះអំណាងដទៃទៀតដែលបានលើកឡើងប្រឆាំងនឹងការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលថា មានអត្ថិភាពនៃគោលនយោបាយនេះ។

៣០៤.ខៀវ សំផន បានត្រឹមតែអះអាងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសដោយបានផ្អែកតែលើពាក្យច្បាប់អាវ៉ាម ប៉ុន្តែពុំបានផ្តល់ការយោងជាក់លាក់ដើម្បីគាំទ្រអំណះអំណាងនេះឡើយ⁷³⁹។ ការដែលគ្រាន់តែអះអាងពីកំហុស ដោយគ្មានការបង្ហាញភស្តុតាងគាំទ្របន្ថែមឱ្យបានច្បាស់លាស់នោះ គឺពុំបានបំពេញតាមបទដ្ឋានស្តីពីការពិនិត្យឡើងវិញលើបណ្តឹងសាទុក្ខឡើយ។ បើទោះបីជា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកាតព្វកិច្ចត្រូវផ្តល់សំអាងហេតុពេញលេញក៏ដោយ ក៏អង្គជំនុំជម្រះពុំបានតម្រូវឱ្យបញ្ជាក់អះអាងគ្រប់ជំហាននៃការផ្តល់សំអាងហេតុរបស់ខ្លួនឱ្យបានពិស្តារនោះឡើយ ហើយអង្គជំនុំជម្រះត្រូវបានសន្មតថា បានធ្វើការវាយតម្លៃយ៉ាងត្រឹមត្រូវរាល់ភស្តុតាងទាំងអស់នៅចំពោះមុខខ្លួន ដរាបណាគ្មានការបង្ហាញណាមួយថា អង្គជំនុំជម្រះពុំបានពិចារណាពេញលេញលើភស្តុតាងជាក់លាក់ណាមួយនោះ⁷⁴⁰។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា នៅក្នុងសារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ខ្លួន ខៀវ សំផន បានចង្អុលបង្ហាញផងដែរទៅលើការយល់ឃើញផ្នែកអង្គហេតុរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលបានផ្អែកដោយពុំត្រឹមត្រូវ តាមការអះអាងរបស់គាត់ ទៅលើភស្តុតាងច្បាប់អាវ៉ាម⁷⁴¹។ អាស្រ័យហេតុនេះ ប្រសិនបើជនជាប់ចោទបានលើកពេញលេញនូវការចោទប្រកាន់អំពីកំហុសនៅក្នុងសារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ខ្លួននោះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនឹងធ្វើការពិចារណាលើការ

⁷³⁸ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១៧០ ដល់ ១៧១។
⁷³⁹ សូមមើល សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ១១៦ និងជើងទំព័រ ២៤១ (សម្រាប់ឧទាហរណ៍ជាក់ច្បាស់ សូមមើលខាងក្រោម)។
⁷⁴⁰ សូមមើលឧ. សាលដីការវៀងក្រី Kalimanzira (ICTR) កថាខណ្ឌ ១៩៥។ សាលដីការវៀងក្រី Simba (ICTR) កថាខណ្ឌ ១៥២។ សាលដីការវៀងក្រី Halilović (ICTY) កថាខណ្ឌ ១២១។ សាលដីការវៀងក្រី Kvočka (ICTY) កថាខណ្ឌ ២៣។
⁷⁴¹ សូមមើលឧ. សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ១៨២ ដល់ ១៨៣, ១៨៨, ២០៣, ២១១, ២១៧, ២១៩ ដល់ ២២០, ៣៥៥, ៤២៤, ៤៣០, ៥៣៥ ជើងទំព័រ ១១៦៥។

ចោទប្រកាន់ទាំងនោះតាមករណីសមស្រប។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី អំណះអំណាងដែលថា ជាទូទៅ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានអនុវត្តឱ្យបានត្រឹមត្រូវនូវបទដ្ឋានស្តីពីការទទួលយកភស្តុតាងច្បាស់លាស់នោះត្រូវបដិសេធចោល។

៤.គ.៦.ការសំអាងហេតុលើភស្តុតាងរបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី

៣០៥.នៅក្នុងអំឡុងពេលនៃកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីនៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីបានផ្តល់ព័ត៌មានពាក់ព័ន្ធទៅនឹងរឿងក្តីតាមវិធីសាស្ត្របីប្រភេទ (i) តាមរយៈការផ្តល់សក្ខីកម្មនៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង(សក្ខីកម្មរបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី) (ii) តាមរយៈការធ្វើសេចក្តីថ្លែងអំពីទុក្ខវេទនានៅចុងបញ្ចប់នៃការផ្តល់សក្ខីកម្មក្នុងតុលាការ(សេចក្តីថ្លែងអំពីទុក្ខវេទនា) និង (iii) តាមរយៈការផ្តល់សក្ខីកម្មអំពីផលប៉ះពាល់របស់ជនរងគ្រោះនៅក្នុងសវនាការរយៈពេលបួនថ្ងៃ ដែលបានកំណត់កាលបរិច្ឆេទជាក់លាក់សម្រាប់គោលបំណងនោះនៅពេលចុងបញ្ចប់នៃការជំនុំជម្រះ (“សក្ខីកម្មអំពីផលប៉ះពាល់ដល់ជនរងគ្រោះ”) និង (សេចក្តីថ្លែងរបស់ជនរងគ្រោះអំពីផលប៉ះពាល់”) ដាច់ដោយឡែកពីគ្នា។

៣០៦.នួន ជា បានលើកឡើងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសអង្គច្បាប់ក្នុងការវាយតម្លៃលើសក្ខីកម្មរបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី តាមករណីជាក់ស្តែងនីមួយៗដោយផ្អែកលើភាពអាចជឿជាក់បាននៃសក្ខីកម្មនោះក្នុងការផ្តល់សំអាងហេតុទាក់ទងទៅនឹងពិរុទ្ធភាពរបស់ជនជាប់ចោទ⁷⁴²។ នួន ជា ហាក់បីដូចជាចង់អះអាងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំគប្បីសំអាងទៅលើសក្ខីកម្មរបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីទាល់តែសោះ នៅពេលធ្វើសំអាងហេតុស្តីពីពិរុទ្ធភាពរបស់ជនជាប់ចោទ បើទោះបីជាតាមរយៈអំណះអំណាងរបស់គាត់អាចយល់បានថា គាត់បានលើកជាយោបល់ថា ជាការពុំត្រឹមត្រូវទេចំពោះការសំអាងជាចម្បង ឬតែមួយមុខទៅលើសក្ខីកម្មរបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីនោះ ឬថា ជាទូទៅ សក្ខីកម្មបែបនេះគប្បីត្រូវបានផ្តល់តម្លៃជាភស្តុតាងទាបជាងបើធៀបទៅនឹងសក្ខីកម្មរបស់សាក្សី⁷⁴³។ នួន ជា បានរំលឹកដែរថា នៅក្នុងអំឡុងពេលនៃការជំនុំជម្រះ សហព្រះរាជអាជ្ញាបានស្នើសុំការសម្រេចអំពីបញ្ហានេះ ហើយអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងក៏បាន“អនុញ្ញាតតាមសំណើសុំ

⁷⁴² សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១៩៤។
⁷⁴³ សូមមើល សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ២០៦។

»⁷⁴⁴។ គាត់បានលើកឡើងថា វិធីសាស្ត្ររបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុស ព្រោះថា តួនាទីរបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីនៅក្នុងកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីចំពោះមុខ អ.វ.ត.ក. មានកម្រិត ហើយបើយោងតាមវិធានផ្ទៃក្នុង និងក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌកម្ពុជា ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីពុំអាចត្រូវបានស្តាប់ដូចសាក្សីឡើយ និងមានតួនាទីត្រឹមតែគាំទ្រសហព្រះរាជអាជ្ញាប៉ុណ្ណោះ⁷⁴⁵។ នួន ជា បានកត់សម្គាល់ថា សក្ខីកម្មរបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីខ្វះលក្ខខណ្ឌធានាខុសពីសក្ខីកម្មរបស់សាក្សីដែលតម្រូវឱ្យមានដូចជា លក្ខខណ្ឌតម្រូវក្នុងការធ្វើសម្បថ និងការហាមឃាត់មិនឱ្យមានទំនាក់ទំនងជាមួយសហព្រះរាជអាជ្ញា និងភាគីការពារក្តីមុនពេលផ្តល់សក្ខីកម្ម រីឯដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី មានសេរីភាពក្នុងការពិគ្រោះយោបល់ជាមួយនឹងមេធាវីរបស់ខ្លួនបាន⁷⁴⁶។

៣០៧.ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការសំអាងរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងលើសេចក្តីថ្លែងអំពីទុក្ខវេទនា និងសក្ខីកម្មស្តីពីផលប៉ះពាល់របស់ជនរងគ្រោះ នួន ជា បានលើកឡើងថា សេចក្តីថ្លែងអំពីទុក្ខវេទនា និងសក្ខីកម្មស្តីពីផលប៉ះពាល់របស់ជនរងគ្រោះ “គប្បីត្រូវបានដកចេញទាំងស្រុងពីការពិចារណារបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងទាក់ទងទៅនឹងអង្គសេចក្តីនៃការចោទប្រកាន់”⁷⁴⁷ និងថា “រាល់សំអាងហេតុនីមួយៗទាក់ទងទៅនឹងសក្ខីកម្មស្តីពីផលប៉ះពាល់របស់ជនរងគ្រោះ នៅក្នុងសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង សម្រាប់គោលបំណងណាមួយ គឺជាកំហុសអង្គច្បាប់ លើកលែងតែសំអាងហេតុទាក់ទងទៅនឹងសំណង និងការប្រកាសទោស”⁷⁴⁸។ នួន ជា បានអះអាងថា ការសំអាងទៅលើសក្ខីកម្មអំពីផលប៉ះពាល់របស់ជនរងគ្រោះ គឺផ្ទុយទៅនឹងការបញ្ជាក់ម្តងហើយម្តងទៀតរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលថា សក្ខីកម្មនេះ“ពុំចាត់ជាភស្តុតាងសម្រាប់ដាក់ពន្ធនាគារ”⁷⁴⁹ឡើយ។ នួន ជា ក៏បានយោងផងដែរទៅលើការអនុវត្តរបស់តុលាការ ICTY និងតុលាការ ICC រួមទាំងការ

⁷⁴⁴ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១៩៤ យោងទៅលើសារណារបស់សហព្រះរាជអាជ្ញាលើសក្ខីកម្មរបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី (E267) និងសេចក្តីសម្រេចស្តីពីការថ្លែងអំពីទុក្ខសោកវេទនា (E267/3)។

⁷⁴⁵ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១៩៧ ដល់ ១៩៩។

⁷⁴⁶ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ២០១ ដល់ ២០៦។

⁷⁴⁷ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១៨៧។

⁷⁴⁸ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១៩៣។ សូមមើលផងដែរ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា ជើងទំព័រ ៥២៧ (“ដោយសារហេតុនេះហើយទើបការយល់ឃើញនីមួយៗនៃអង្គហេតុដែលបានផ្អែកលើសក្ខីកម្មអំពីផលប៉ះពាល់របស់ជនរងគ្រោះ គឺជាកំហុសអង្គហេតុ។ កំហុសអង្គហេតុជាក់លាក់ដែលពាក់ព័ន្ធទៅនឹងបទចោទត្រូវបានរៀបរាប់នៅក្នុងសារណានេះទាំងមូល”)។

⁷⁴⁹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១៩០។

អនុវត្តនៃយុត្តាធិការក្នុងស្រុក ដើម្បីគាំទ្រការជំទាស់របស់គាត់ដែលថា សក្ខីកម្មអំពីផលប៉ះពាល់របស់ជនរងគ្រោះ អាចប្រើប្រាស់ត្រឹមតែសម្រាប់គោលបំណងនៃការប្រកាសទោសប៉ុណ្ណោះ⁷⁵⁰។

៣០៨.ខៀវ សំផន បានអះអាងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសក្នុងការផ្តល់សំអាងហេតុដោយផ្អែកលើសក្ខីកម្មអំពីផលប៉ះពាល់របស់ជនរងគ្រោះ និងបានលើកឡើងថា “តាមទស្សនៈទូទៅនៃសេចក្តីសម្រេចរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង សេចក្តីថ្លែងទាំងនេះ [...] មិនបង្កើតជាភស្តុតាងដែលធ្វើឱ្យប៉ះពាល់ដល់ជនជាប់ចោទឡើយ”⁷⁵¹។

៣០៩.សហព្រះរាជអាជ្ញាបានឆ្លើយតបថា សារណារបស់ នួន ជា បានបំភ្លឺការសម្រេចរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង និងមិនអើពើពីប្រវត្តិនិតិវិធីដែលពាក់ព័ន្ធស្តីពីបញ្ហានេះ ហើយបានលើកឡើងថា មានការព្រមព្រៀងគ្នាទៅវិញទៅមករវាងភាគី ក្នុងការសួរដេញដោលដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីលើបញ្ហាអង្គហេតុដែលជាប់ពាក់ព័ន្ធ⁷⁵²។ សហព្រះរាជអាជ្ញាបានជំទាស់ថា នួន ជា បច្ចុប្បន្នប្រកាន់គោលជំហរផ្ទុយពីគោលជំហរក្នុងពេលជំនុំជម្រះ និងថា ការផ្លាស់ប្តូរនេះបានរារាំង នួន ជា មិនឱ្យជំទាស់តវ៉ាអំពីបញ្ហានេះនៅដំណាក់កាលបណ្តឹងសាទុក្ខឡើយ⁷⁵³។ សហព្រះរាជអាជ្ញាបានលើកឡើងថា ភាគីទាំងអស់បានដឹងថា ធាតុផ្សំនៃសក្ខីកម្មអំពីផលប៉ះពាល់របស់ជនរងគ្រោះពាក់ព័ន្ធទៅនឹងពិរុទ្ធភាពនោះ អាចត្រូវបានពិចារណាដោយអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង⁷⁵⁴។ សហព្រះរាជអាជ្ញាបានលើកឡើងថា អំណះអំណាងរបស់ ខៀវ សំផន ពុំមានអង្គសេចក្តីដូចគ្នា និងគ្រប់ពេលទាំងអស់ពុំបានចោទប្រកាន់កំហុសដែលនាំឱ្យមោឃៈសាលក្រម ឬបណ្តាលឱ្យមានភាពមិនយុត្តិធម៌ទេ⁷⁵⁵។

៣១០.សហមេធាវីនាំមុខតំណាងដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីបានឆ្លើយតបថា អំណះអំណាងរបស់ នួន ជា គ្មានមូលដ្ឋានគ្រប់គ្រាន់ ពីព្រោះ នួន ជា បានដឹងហើយថា ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីត្រូវបានអនុញ្ញាតឱ្យផ្តល់ភស្តុតាងជាសក្ខីកម្មរបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី សក្ខីកម្មអំពីផលប៉ះពាល់របស់ជនរងគ្រោះ និងសេចក្តីថ្លែងអំពីទុក្ខ

⁷⁵⁰ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១៨៨ និង ១៩២។
⁷⁵¹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៣០។
⁷⁵² សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៩៩ ដល់ ១០១។
⁷⁵³ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ១០២។
⁷⁵⁴ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ១០៣។
⁷⁵⁵ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ១០៨ ដល់ ១០៩។

វេទនា^{៧៥៦}។ សហមេធាវីនាំមុខបានលើកឡើងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានអនុវត្តបទដ្ឋានត្រឹមត្រូវក្នុងការ
កំណត់នីតិវិធី និងទម្រង់បែបបទសម្រាប់សួរដេញដោលដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី បន្ទាប់មកបានយកភស្តុតាង
ទាំងនេះមកសំអាងសម្រាប់ការយល់ឃើញរបស់ខ្លួន^{៧៥៧}។

៤.គ.៦.ក.ការសំអាងលើសក្ខីកម្មរបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី

៣១១.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរំលឹកថា នៅក្នុងកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីចំពោះមុខ អ.វ.ត.ក. ដើមបណ្តឹងរដ្ឋ
ប្បវេណីត្រូវបានទទួលស្គាល់ថា ជា“ភាគី”មួយ ស្របជាមួយនឹងសហព្រះរាជអាជ្ញា និងជនត្រូវចោទ/ជនជាប់
ចោទដែរ។ ផ្អែកតាមការសង្កេតរបស់អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូល^{៧៥៨}ក្នុងឋានៈនេះ ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីមាន
សិទ្ធិមួយចំនួនក្នុងការចូលរួម ព្រមទាំងសិទ្ធិក្នុងការសុំឱ្យកោះហៅសាក្សី និងសួរសំណួរសាក្សីផងដែរ ប៉ុន្តែ តួ
នាទីរបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី គឺដើម្បី“គាំទ្រអយ្យការ” និងទាមទារសំណង។

៣១២.ដូច នួន ជា បានកត់សម្គាល់^{៧៥៩} វិធាន ២៣(៤) នៃវិធានផ្ទៃក្នុងចែងថា “ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី ពុំអាច
ត្រូវបានសួរសំណួរដូចសាក្សីធម្មតានៅក្នុងរឿងក្តីតែមួយនេះបានទេ” និងបង្ហាញឱ្យឃើញផងដែរនៅក្នុងមាត្រា
៣១២ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌកម្ពុជាដែលចែងថា “ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីមិនអាចត្រូវបានគេស្តាប់យក
ចម្លើយក្នុងឋានៈជាសាក្សីបានទេ”។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី មាត្រានេះពុំមែនមានន័យថា ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី
មិនអាចផ្តល់សក្ខីកម្មទៅលើបញ្ហាពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការដាក់ពន្ធនាគាររបស់ជនជាប់ចោទ ឬថា អង្គជំនុំជម្រះសា
លាដំបូងពុំអាចទទួលយកសក្ខីកម្មទាំងនោះមកពិចារណា នៅពេលផ្តល់ការយល់ឃើញផ្នែកអង្គហេតុរបស់ខ្លួន
បានឡើយ។ ផ្ទុយទៅវិញ ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីជាបុគ្គលដែលបានអះអាងថា គាត់ជាជនរងគ្រោះនៃឧក្រិដ្ឋកម្ម
ដែលចោទប្រកាន់នេះ ជាញឹកញាប់ទទួលបានតួនាទីយ៉ាងសំខាន់ក្នុងការពណ៌នាអំពីព្រឹត្តិការណ៍ ដែលបង្កើត
បានជាមូលដ្ឋានក្នុងការចោទប្រកាន់។ ប្រសិនបើសក្ខីកម្មរបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី មិនអាចទទួលយកបាន
ពិតជាពុំអាចនាំទៅរកការបង្ហាញការពិតអំពីការចោទប្រកាន់ប្រឆាំងនឹងជនជាប់ចោទបានឡើយ។

^{៧៥៦} សារណាតបរបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី កថាខណ្ឌ ៨៤ ដល់ ៩១។
^{៧៥៧} សារណាតបរបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី កថាខណ្ឌ កថាខណ្ឌ ៧០ ដល់ ១៦៨។
^{៧៥៨} សេចក្តីសម្រេចស្តីពីសិទ្ធិរបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី (F10/2) កថាខណ្ឌ ១១ ដល់ ១៤។
^{៧៥៩} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១៩៧។

៣១៣.ពិតប្រាកដណាស់ វិធានផ្ទៃក្នុងបានសន្មតថា ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីអាចផ្តល់ព័ត៌មានទាក់ទងទៅនឹង ពិរុទ្ធភាពរបស់ជនជាប់ចោទ។ វិធាន ៥៩ នៃវិធានផ្ទៃក្នុងចែងអំពីលក្ខខណ្ឌ ដោយផ្អែកតាមលក្ខខណ្ឌនេះ សហ ចៅក្រមស៊ើបអង្កេតអាចស្តាប់ចម្លើយដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីនៅក្នុងអំឡុងពេលនៃកិច្ចស៊ើបសួរ។ នៅក្នុងបទ ប្បញ្ញត្តិនេះពុំបានកំណត់ថា ការសួរសំណួរត្រូវបានកម្រិតត្រឹមតែបញ្ហាពាក់ព័ន្ធទៅនឹងសំណង និងពុំត្រូវប៉ះ ពាល់ដល់បញ្ហាពាក់ព័ន្ធទៅនឹងពិរុទ្ធភាពរបស់ជនសង្ស័យឡើយ។ ប្រហាក់ប្រហែលគ្នានេះដែរ វិធាន ៩១(១) នៃ វិធានផ្ទៃក្នុងចែងថា “អង្គជំនុំជម្រះត្រូវស្តាប់ចម្លើយដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី សាក្សី និងអ្នកជំនាញ ទៅតាម លំដាប់លំដោយដែលខ្លួនយល់ថា មានប្រយោជន៍”។ ដូចនេះ ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីត្រូវបានលើកយកមក និយាយ ព្រមគ្នាជាមួយនឹងសាក្សី និងអ្នកជំនាញថា ជាមធ្យោបាយសម្រាប់បង្ហាញការពិតទាក់ទងទៅនឹងការ ចោទប្រកាន់ប្រឆាំងនឹងជនជាប់ចោទ។ អាស្រ័យហេតុនេះ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងអាចសំអាងលើសក្ខីកម្ម របស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីក្នុងការកំណត់អំពីពិរុទ្ធភាព ដូចគ្នាទៅនឹងការដែលអង្គជំនុំជម្រះសំអាងលើសក្ខី កម្មរបស់ជនជាប់ចោទផងដែរ ប្រសិនបើជនជាប់ចោទសម្រេចចិត្តផ្តល់សក្ខីកម្ម^{៧៦០}។ ដោយហេតុថា ឋានៈ របស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី អាចជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងតម្លៃជាភស្តុតាង និង/ឬភាពអាចជឿជាក់បាននៃសក្ខីកម្ម ពុំមានហេតុផលអ្វីត្រូវបដិសេធសក្ខីកម្មនេះឡើយ។

៣១៤.យោងតាមសំអាងហេតុខាងលើ វិធីសាស្ត្ររបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងក្នុងការទទួលយកសក្ខីកម្ម របស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី ពុំអាចត្រូវបានចាត់ទុកថា ជាកំហុសឡើយ។ អៀង សារី បានលើកបញ្ហា ថាតើ ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី អាចត្រូវបានអនុញ្ញាតឱ្យផ្តល់សក្ខីកម្មតាមការដឹងឮរបស់ខ្លួនអំពីរឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌបាន ដែរ ឬយ៉ាងណា និងបានជំទាស់ថា យ៉ាងហោចណាស់ ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីគប្បីត្រូវបានតម្រូវឱ្យផ្តល់សក្ខី កម្មក្រោមការធ្វើសម្បថ^{៧៦១}។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសម្រេចអនុវត្តតាមវិធីសាស្ត្រដូចគ្នានៅក្នុងសំណុំ រឿង ០០១^{៧៦២} នៅពេលដែលអង្គជំនុំជម្រះបញ្ជាក់ថា ទម្ងន់ដែលបានផ្តល់ទៅលើសក្ខីកម្មរបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្ប វេណីនឹងត្រូវធ្វើការវាយតម្លៃទៅតាមករណីជាក់ស្តែងនីមួយៗ ដោយផ្អែកលើភាពអាចជឿជាក់បាននៃសក្ខីកម្ម

^{៧៦០} សូមមើល វិធាន ៩០ នៃវិធានផ្ទៃក្នុង។

^{៧៦១} សំណើរបស់ អៀង សារី ស្តីពីសក្ខីកម្មរបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី (E57)។

^{៧៦២} សាលក្រមរឿងក្តី ឌុច (001-E188) កថាខណ្ឌ ៤២, ៥៣។

និងថា ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីពុំតម្រូវឱ្យផ្តល់សក្ខីកម្មក្រោមការធ្វើសម្បទាឡើយ⁷⁶³។ វិធីសាស្ត្ររបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងអនុញ្ញាតឱ្យធ្វើការវាយតម្លៃអំពីតម្លៃជាភស្តុតាងនៃសក្ខីកម្មនីមួយៗ ដោយផ្អែកលើកត្តាមួយចំនួនដូចជា អត្តចរិតរបស់បុគ្គលដែលផ្តល់សក្ខីកម្ម ភាពស៊ីសង្វាក់គ្នា ឬមិនស៊ីសង្វាក់គ្នាទាក់ទងទៅនឹងអង្គហេតុសក្យានុម័ត ការជំរុញទឹកចិត្តដោយខ្លួនឯង ការអះអាងបំភ្លឺបន្ថែម និងកាលៈទេសៈនានានៃរឿងក្តី⁷⁶⁴។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានបញ្ជាក់យ៉ាងជាក់លាក់នៅក្នុងសាលក្រម (បើទោះជាជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងភស្តុតាងជាឯកសារក៏ដោយចុះ)ថា ក្នុងការវាយតម្លៃភស្តុតាង អង្គជំនុំជម្រះបានពិចារណាលើ“អត្តសញ្ញាណ ការសួរសំណួរ ភាពលំអៀង ប្រភពដើម និងកត្តាជំរុញ ឬកង្វះនៃកត្តាជំរុញរបស់សាមីជន និងប្រភពដើមនៃភស្តុតាង”⁷⁶⁵។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់បន្ថែមទៀតឃើញថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានទទួលស្គាល់ឋានៈពិសេសរបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីនៅពេលផ្តល់សក្ខីកម្មនោះ⁷⁶⁶។

៣១៥.ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងបញ្ហាដែល នួន ជា បានយោងទៅលើកត្តាដែលមានលក្ខណៈពិសេសដាច់ដោយឡែកអំពីតួនាទីរបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី (ឧទាហរណ៍ ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីពុំបានធ្វើសម្បទា ផលប្រយោជន៍ចម្បងរបស់ពួកគេដើម្បីទាមទារសំណង និងកង្វះការដាក់ទណ្ឌកម្មចំពោះការផ្តល់សក្ខីកម្មក្លែងក្លាយ និងលទ្ធភាពក្នុងការពិគ្រោះពិភាក្សាជាមួយនឹងមេធាវីក្នុងអំឡុងពេលនៃកិច្ចដំណើរការនីតិវិធី⁷⁶⁷) កត្តាទាំងអស់នេះត្រូវបានអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដាក់បញ្ចូលក្នុងការអនុវត្តនូវវិធីសាស្ត្ររបស់ខ្លួន និងត្រូវបានពិចារណានៅពេលធ្វើការវាយតម្លៃលើតម្លៃជាភស្តុតាង និងលើទម្ងន់នៃសក្ខីកម្មរបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីនីមួយៗ។ តាមធម្មតាកត្តាទាំងនេះពុំបានបង្ហាញពីកំហុសអង្គច្បាប់នៅក្នុងវិធីសាស្ត្ររបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងឡើយ។

⁷⁶³ សូមមើល កិច្ចប្រជុំរៀបចំសវនាការ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៥ ខែ មេសា ឆ្នាំ ២០១១ ឯកសារលេខ E1/2.1 ទំព័រ ៨២។ សេចក្តីសម្រេចស្តីពីការធ្វើសម្បទារបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី (E74) ទំព័រ ១។ សេចក្តីសម្រេចស្តីពីការផ្ទេរអំពីទុក្ខសោកវេទនា (E267/3) កថាខណ្ឌ ២១-២២។

⁷⁶⁴ សូមមើល ករណីចាំបាច់កែប្រែ (mutatis mutandis) សម្រាប់ភស្តុតាងសាក្សី សាលដីកាអៀងក្រី Kupreškić (ICTY) កថាខណ្ឌ ១៣៨។ សាលដីកាអៀងក្រី Đorđević (ICTY) កថាខណ្ឌ ៣៩។ សាលដីកាអៀងក្រី Nahimana (ICTR) កថាខណ្ឌ ១៩៤។ សាលដីកាអៀងក្រី Bikindi (ICTR) កថាខណ្ឌ ១១៤។ សាលដីកាអៀងក្រី Musema (ICTR) កថាខណ្ឌ ៣៦។

⁷⁶⁵ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៣៤។

⁷⁶⁶ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៣០។

⁷⁶⁷ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១៩៧ ដល់ ២០៦។

៣១៦.អាស្រ័យហេតុនេះ អំណះអំណាងរបស់ នួន ជា ត្រូវបដិសេធចោល។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនឹង ត្រូវពិចារណាចំពោះការលើកឡើងជាក់លាក់បន្ថែមទៀតរបស់ នួន ជា ទាក់ទងទៅនឹងការសំអាងរបស់អង្គជំនុំ ជម្រះសាលាដំបូងលើសក្ខីកម្មរបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី នៅក្នុងផ្នែកពាក់ព័ន្ធនៃសាលដីកានេះ។

៤.គ.៦.ខ.ការសំអាងលើសេចក្តីថ្លែងអំពីទុក្ខវេទនា និងសក្ខីកម្មអំពីផលប៉ះពាល់របស់ជនរងគ្រោះ

៣១៧.អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានស្តាប់ចម្លើយដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីចំនួន ១៣ នាក់ ដែលធ្វើសេចក្តីថ្លែង អំពីទុក្ខវេទនា បន្ទាប់ពីការផ្តល់សក្ខីកម្មរបស់ខ្លួននៅក្នុងសវនាការលើអង្គសេចក្តី⁷⁶⁸ និងបានស្តាប់ដើមបណ្តឹង រដ្ឋប្បវេណីចំនួន ១៥ នាក់ ក្នុងអំឡុងពេលនៃសវនាការអំពីផលប៉ះពាល់របស់ជនរងគ្រោះ⁷⁶⁹។ ភាគីមានឱកាស សួរសំណួរដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីក្នុងអំឡុងពេលសវនាការលើអង្គសេចក្តី ប៉ុន្តែភាគីត្រូវបានអនុញ្ញាតឱ្យធ្វើសេ

⁷⁶⁸ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៩ ខែ សីហា ឆ្នាំ ២០១២ (អែម អឿន) ឯកសារលេខ E1/117.1។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២២ ខែ តុលា ឆ្នាំ ២០១២ (យឹម សុវណ្ណ ជុំ សុខា) ឯកសារលេខ E1/136.1។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៤ ខែ តុលា ឆ្នាំ ២០១២ (ឡាយ បូនី) ឯកសារលេខ E1/138.1។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៦ ខែ វិច្ឆិកា ឆ្នាំ ២០១២ (មុម សំអឿន) ឯកសារលេខ E1/141.1។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២២ ខែ វិច្ឆិកា ឆ្នាំ ២០១២ (មាស សារ៉ាន់) ឯកសារលេខ E1/145.1។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៣ ខែ វិច្ឆិកា ឆ្នាំ ២០១២ (អេ រី, ចៅ នី) ឯកសារ លេខ E1/146.1។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៤ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ២០១២ (ទីង សុខា) ឯកសារលេខ E1/147.1។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៥ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ២០១២ (ពេជ ស្រីផល) ឯកសារលេខ E1/148.1។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៦ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ២០១២ (គឹម រ៉ាន់ឌី) ឯកសារ E1/149.1។ ប្រតិ ចារិកចុះថ្ងៃទី ១៣ ខែ មករា ឆ្នាំ ២០១៣ (Denise AFFONCO) ឯកសារលេខ E1/153.1។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ៧ ខែ កុម្ភៈ ឆ្នាំ ២០១៣ (ពិន យ៉ាថៃ) ឯកសារលេខ E1/170.1។

⁷⁶⁹ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៧ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៣ (ស្វី សុទ្ធាវី) ឯកសារលេខ E1/197.1។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៧ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៣ (អូន ផល្លី) ឯកសារលេខ E1/197.1។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៧ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៣ (សាំង រ៉ាត់) ឯកសារលេខ E1/197.1។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៧ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៣ (យស ផល) ឯកសារលេខ E1/197.1។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៩ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៣ (ធុច ផាន់ដាវា-ស) ឯកសារលេខ E1/198.1។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៩ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៣ (ចាន់ សុភាព) ឯកសារលេខ E1/198.1។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៩ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៣ (ហ្វូ ចន្ទា) ឯកសារលេខ E1/198.1។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៩ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៣ (ឆេង អេងលី) ឯកសារលេខ E1/198.1។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ៣០ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៣ (នួរ ហ៊ាន់) ឯកសារលេខ E1/199.1។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ៣០ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៣ (សូផាន់ សូវណ្ណី) ឯកសារលេខ E1/199.1។ ប្រតិចារិក ចុះថ្ងៃទី ៣០ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៣ (យិន រំដួល) ឯកសារលេខ E1/199.1។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ៣០ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៣ (ប៉ូ ឌី ណា) ឯកសារលេខ E1/199.1។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៤ ខែ មិថុនា ឆ្នាំ ២០១៣ (បេ សុផានី) ឯកសារលេខ E1/200.1។ ប្រតិចារិក ចុះថ្ងៃទី ០៤ ខែ មិថុនា ឆ្នាំ ២០១៣ (សៀន សុវណ្ណី) ឯកសារលេខ E1/200.1។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៤ ខែ មិថុនា ឆ្នាំ ២០១៣ (សេង ស៊ីវត្តា) ឯកសារលេខ E1/200.1។

ចក្ខុវិស័យលើការផ្ទេរអំពីទុក្ខវេទនាតែក្នុងករណីដែលដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីនោះបានចាកចេញពីបន្ទប់សវនាការប៉ុណ្ណោះ^{៧៧០}។ ភាគីអាចសួរសំណួរដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីក្នុងអំឡុងពេលនៃសវនាការអំពីផលប៉ះពាល់របស់ជនរងគ្រោះបានផងដែរបើទោះបីត្រឹមតែសង្ខេបប៉ុណ្ណោះ^{៧៧១}។

៣១៨.បញ្ហា ថាតើអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុស ដែរ ឬយ៉ាងណា នៅពេលសំអាងទៅលើសក្ខីកម្មអំពីផលប៉ះពាល់របស់ជនរងគ្រោះ ឬសេចក្តីផ្តើមអំពីទុក្ខសោកក្នុងការផ្តល់ការយល់ឃើញផ្នែកអង្គហេតុទាក់ទងទៅនឹងពិរុទ្ធភាពរបស់ជនជាប់ចោទ។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា *តាមការពិនិត្យជាបឋម* ពុំឃើញមានអត្ថបទច្បាប់ជាធរមានណាមួយដែលបានចែងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំអាចសំអាងទៅលើសក្ខីកម្មអំពីផលប៉ះពាល់របស់ជនរងគ្រោះ ឬសេចក្តីផ្តើមអំពីទុក្ខវេទនាសម្រាប់គោលបំណងក្នុងការផ្តល់ការយល់ឃើញនោះឡើយ។ អនុលោមតាមវិធាន ៨៧ នៃវិធានផ្ទៃក្នុង អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានឆន្ទានុសិទ្ធិក្នុងការទទួលយកភស្តុតាងណាមួយដែល *ក្នុងចំណោមនោះ*មានការជាប់ពាក់ព័ន្ធ និងអាចជឿទុកចិត្តបាន។

៣១៩.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលជឿជាក់ថា ការអនុវត្តរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមិនផ្ទុយពីការអនុវត្តមុនៗ ឬការអះអាងក្នុងអំឡុងពេលនៃការជំនុំជម្រះឡើយ។ ការសំអាងរបស់ នួន ជា ទៅលើសំណុំរឿង ០០១ ពុំជាប់ពាក់ព័ន្ធនោះទេ។ នៅក្នុងផ្នែកនៃសាលក្រម *រឿងក្តី ខុច* (001-E188) ដែលគាត់បានយោងទៅលើនោះ^{៧៧២} អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងគ្រាន់តែបានយល់ឃើញថា ផលប៉ះពាល់នៃបទឧក្រិដ្ឋលើជនរងគ្រោះ គឺជាការលើកយកមកពិចារណាបញ្ហាពាក់ព័ន្ធ នៅពេលធ្វើការវាយតម្លៃលើភាពធ្ងន់ធ្ងរនៃបទឧក្រិដ្ឋប៉ុណ្ណោះ។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានបញ្ជាក់ថា សក្ខីកម្មអំពីផលប៉ះពាល់ដល់ជនរងគ្រោះ ពុំអាចយកមកសំអាងក្នុងការយល់ឃើញអំពីពិរុទ្ធភាពឡើយ។ ប្រហាក់ប្រហែលគ្នានេះដែរ សេចក្តីសម្រេចដទៃទៀតនៅក្នុងសំណុំរឿង ០០១ ដែល នួន ជា បានយោងទៅលើ^{៧៧៣} ដែល *ក្នុងចំណោមនោះ*ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងបញ្ហា ថាតើដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីមានសិទ្ធិក្នុងការសួរជនជាប់ចោទ សាក្សី និងអ្នកជំនាញដែលត្រូវផ្តល់សក្ខីកម្មលើអត្ថចរិតរបស់ជនជាប់ចោទ

^{៧៧០} សេចក្តីសម្រេចស្តីពីការផ្ទេរអំពីទុក្ខសោកវេទនា (E267/3) កថាខណ្ឌ ១៨។
^{៧៧១} *សូមមើល* ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២១ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៣ ឯកសារលេខ E1/194.1 ទំព័រ ៩៣។
^{៧៧២} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១៨៩ ជើងទំព័រ ៥១២ យោងទៅលើសាលក្រម *រឿងក្តី ខុច* (001-E188) កថាខណ្ឌ ៥៩៦។
^{៧៧៣} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១៨៩ ជើងទំព័រ ៥១៣ យោងទៅលើសេចក្តីសម្រេចអំពីសិទ្ធិរបស់សហមេធាវីតំណាងដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីក្នុងការធ្វើសេចក្តីសន្និដ្ឋានអំពីការប្រកាសទោស (001-E72/3) កថាខណ្ឌ ៤៦។

អំពីបញ្ហាពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការផ្ដន្ទាទោស ដែរ ឬយ៉ាងណា។ នៅក្នុងសេចក្ដីសម្រេចនោះ ពុំឃើញមានចំណុចណា ដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបញ្ជាក់ថា សក្ខីកម្មអំពីផលប៉ះពាល់ដល់ជនរងគ្រោះ ពុំអាចយកមកប្រើប្រាស់ ដើម្បីកំណត់អំពីពិរុទ្ធភាពរបស់ជនជាប់ចោទឡើយ។

៣២០. នៅក្នុងសំណុំរឿង ០០២/០១ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងជាទូទៅបានអនុញ្ញាតឱ្យដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី “បង្ហាញជាទូទៅអំពីទុក្ខវេទនាក្នុងអំឡុងពេលនៃរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ” បន្ទាប់ពីបញ្ចប់សក្ខីកម្មរបស់ខ្លួន ហើយអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានបញ្ជាក់ថា នៅគ្រប់ពេលទាំងអស់ខ្លួនបាន“ធ្វើការបែងចែករវាងសក្ខីកម្ម លើអង្គហេតុដែលចោទជាបញ្ហា ដែលត្រូវបានកម្រិតត្រឹមវិសាលភាពនៃសំណុំរឿង ០០២/០១ និងត្រូវដាក់ឱ្យ ស្ថិតក្រោមការពិភាក្សាដេញដោលជាមួយនឹងការថ្លែងជាទូទៅអំពីទុក្ខវេទនា ដែលដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីអាច ធ្វើឡើងដោយសេរីនៅពេលបញ្ចប់ការផ្តល់សក្ខីកម្មរបស់ខ្លួន”^{៧៧៤}។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី អង្គជំនុំជម្រះសាលា ដំបូងបានប្រមើលឃើញថា សេចក្ដីថ្លែងអំពីទុក្ខវេទនាអាចនឹងមានព័ត៌មានពាក់ព័ន្ធទៅនឹងពិរុទ្ធភាពរបស់ជន ជាប់ចោទ។ ជាការកត់សម្គាល់ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានណែនាំសហមេធាវីនាំមុខតំណាងដើមបណ្តឹងរដ្ឋ ប្បវេណី“កុំឱ្យមានការជំរុញធ្វើការចោទប្រកាន់ថ្មីៗទៀតប្រឆាំងនឹងជនជាប់ចោទនៅដំណាក់កាលនោះ” និង បានកត់សម្គាល់ឃើញថា “ក្នុងករណីដែលមានការរំលោភបំពានសិទ្ធិរបស់ជនជាប់ចោទ ភាគីការពារក្តីត្រូវ បានផ្តល់ឱកាសគ្រប់គ្រាន់ឱ្យធ្វើការជំទាស់”^{៧៧៥}។ ជាសំខាន់ នៅក្នុងស្ថានភាពមួយដែលសេចក្ដីថ្លែងអំពីទុក្ខ វេទនាបានធ្វើការចោទប្រកាន់ថ្មីប្រឆាំងនឹង ខៀវ សំផន អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានទទួលយកសំណើរបស់ ជនជាប់ចោទសុំឱ្យកោះហៅដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី ដែលបានធ្វើការចោទប្រកាន់នោះមកសួរបន្ថែម^{៧៧៦}។ មាន ការបញ្ជាក់ចំនួន ២ ចំណុច ដូចតទៅ ទីមួយ នៅពេលដែលសេចក្ដីថ្លែងអំពីទុក្ខវេទនាពុំត្រូវបានធ្វើឡើងក្នុង គោលបំណងបង្ហាញនូវព័ត៌មានថ្មីពាក់ព័ន្ធទៅនឹងបទចោទនានា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង និងភាគីបានដឹងថា នឹងមានបញ្ហានេះបានកើតឡើង។ ទីពីរ ការដែលថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានទទួលយកសំណើសុំឱ្យកោះ ហៅដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីសាឡើងវិញ បញ្ជាក់ឱ្យឃើញថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងយល់ថា ព័ត៌មានដែល មាននៅក្នុងសេចក្ដីថ្លែងអំពីទុក្ខវេទនាជាសក្តានុពល អាចត្រូវបានប្រើប្រាស់សម្រាប់ការកំណត់អំពីពិរុទ្ធភាព របស់ជនជាប់ចោទ។ ប៉ុន្តែប្រសិនបើផ្ទុយពីនេះវិញ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំចាំបាច់ផ្តល់ឱកាសឱ្យជនជាប់

^{៧៧៤} សេចក្ដីសម្រេចស្តីពីការថ្លែងអំពីទុក្ខវេទនា (E267/3) កថាខណ្ឌ ១៤។
^{៧៧៥} សេចក្ដីសម្រេចស្តីពីការថ្លែងអំពីទុក្ខវេទនា (E267/3) កថាខណ្ឌ ១៧។
^{៧៧៦} សូមមើល សេចក្ដីសម្រេចស្តីពីការថ្លែងអំពីទុក្ខវេទនា (E267/3) កថាខណ្ឌ ១៩។

ចោទស្នើសុំឱ្យកោះហៅដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី ដើម្បីធ្វើការសួរដេញដោលសាឡើងវិញឡើយ។ អាស្រ័យទៅលើ នួន ជា ខ្លួនឯងក្នុងការធ្វើសំណើសុំបែបនេះនៅក្នុងអំឡុងពេលនៃការជំនុំជម្រះ។

៣២១.ទាក់ទងទៅនឹងសក្ខីកម្មអំពីផលប៉ះពាល់ដល់ជនរងគ្រោះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា ទម្រង់បែបបទដែលភាគីស្នើឡើងសម្រាប់សួរសំណួរដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីក្នុងអំឡុងពេលនៃសវនាការអំពីផលប៉ះពាល់ដល់ជនរងគ្រោះដែលត្រូវបានអនុម័តយកដោយអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង^{៧៧៧} បង្ហាញអំពីការរំពឹងរបស់ភាគីថា ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីអាចផ្តល់ភស្តុតាងដែលពាក់ព័ន្ធទៅនឹងពិរុទ្ធភាពរបស់ជនជាប់ចោទ^{៧៧៨}។ ជាសំខាន់ មានការយល់ស្របក្នុងចំណោមនោះថា ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីអាចត្រូវបានសួរអំពីបញ្ហាទាំងអស់ដែលពាក់ព័ន្ធទៅនឹងរឿងក្តី^{៧៧៩} និងអាចផ្តល់ភស្តុតាងដែលជាចំណុចសំខាន់នៃការផ្លាស់ទីលំនៅដោយបង្ខំ^{៧៨០} និងអាចត្រូវបានជំទាស់ដោយសហព្រះរាជអាជ្ញា និងក្រុមមេធាវីការពារក្តីដែលត្រូវបានផ្តល់ពេលវេលាជាក់លាក់សម្រាប់សួរសំណួរនោះ^{៧៨១}។

៣២២.សរុបសេចក្តីមក ពុំមានការបង្ហាញឱ្យឃើញថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងផ្តល់ការចាប់អារម្មណ៍ថា ព័ត៌មាននៅក្នុងសេចក្តីថ្លែងអំពីទុក្ខសោក ឬសក្ខីកម្មអំពីផលប៉ះពាល់ដល់ជនរងគ្រោះពុំអាចយកមកប្រើប្រាស់ដើម្បីកំណត់អំពីពិរុទ្ធភាពរបស់ជនជាប់ចោទនោះទេ ដូច្នេះ អំណះអំណាងរបស់ នួន ជា ចំពោះបញ្ហានេះត្រូវបដិសេធចោល។

៣២៣.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបដិសេធអំណះអំណាងរបស់ នួន ជា ដែលបានលើកឡើងថា ការអនុវត្តរបស់តុលាការក្នុងស្រុក និងអន្តរជាតិបានបង្ហាញថា សេចក្តីថ្លែងអំពីទុក្ខវេទនារបស់ជនរងគ្រោះពុំអាចយកមកប្រើប្រាស់ដើម្បីកំណត់អំពីពិរុទ្ធភាពបានឡើយ^{៧៨២}។ យុត្តិសាស្ត្រដែល នួន ជា បានយោងទៅលើនោះមានដូចជា ប្រទេសអូស្ត្រាលី កាណាដា អ៊ីស្រាអែល ញូហ្សីលែន និងសហរដ្ឋអាមេរិក ព្រមទាំងតុលាការ ICC ផងដែរ

^{៧៧៧} ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២១ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៣ ឯកសារលេខ E1/194.1ទំព័រ ៩៣។
^{៧៧៨} ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២០ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៣ ឯកសារលេខ E1/193.1 ទំព័រ ៨២ ដល់ ៨៩។
^{៧៧៩} ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២០ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៣ ឯកសារលេខ E1/193.1 ទំព័រ ៨៦។
^{៧៨០} ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២០ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៣ ឯកសារលេខ E1/193.1 ទំព័រ ៨៦។
^{៧៨១} ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២០ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៣ ឯកសារលេខ E1/193.1 ទំព័រ ៨៦ ដល់ ៨៧។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២១ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៣ ឯកសារលេខ E1/194.1ទំព័រ ៩៣។
^{៧៨២} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១៨៨។

មានរបបនីតិវិធីខុសៗគ្នា ដែលក្នុងនោះពុំមានដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីចូលរួមឡើយ។ អាស្រ័យហេតុនេះ ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី មានការជាប់ពាក់ព័ន្ធក្នុងកម្រិតតិចតួចទៅនឹងបញ្ហាចំពោះមុខ។

៣២៤. អាស្រ័យហេតុនេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលជឿជាក់ថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំមានកំហុសក្នុងការសំអាងទៅលើសេចក្តីថ្លែងអំពីទុក្ខវេទនា និងសក្ខីកម្មអំពីផលប៉ះពាល់ដល់ជនរងគ្រោះដើម្បីយកមកធ្វើជាភស្តុតាងសត្យានុម័តឡើយ។ ការចោទប្រកាន់ជាក់លាក់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងតម្លៃជាភស្តុតាង និងទម្ងន់ដែលបានផ្តល់ទៅលើសេចក្តីថ្លែងអំពីទុក្ខវេទនានីមួយៗ និងសក្ខីកម្មអំពីផលប៉ះពាល់ដល់ជនរងគ្រោះ នឹងត្រូវដោះស្រាយនៅក្នុងផ្នែកដែលពាក់ព័ន្ធនៅក្នុងសាលដីកានេះ⁷⁸³។

៥.គ.៧.ការសំអាងលើសក្ខីកម្មរបស់អ្នកជំនាញ និងប្រភពមិនផ្ទាល់

៣២៥. ក្នុងការពិភាក្សាអំពីភាពអាចទទួលយកបាននូវភស្តុតាង អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានបញ្ជាក់ថា នៅក្នុងអំឡុងពេលនៃសំណុំរឿង ០០២/០១ ខ្លួនបានស្តាប់មតិយោបល់របស់អ្នកជំនាញស្តីពី “បញ្ហាបច្ចេកទេសជាក់លាក់ ដើម្បីជួយដល់អង្គជំនុំជម្រះក្នុងការស្វែងយល់អំពីភស្តុតាងដែលបានបង្ហាញនៅក្នុងអំឡុងពេលនៃការជំនុំជម្រះ”⁷⁸⁴។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានស្តាប់ចម្លើយអ្នកជំនាញចំនួន ៣ នាក់⁷⁸⁵ មានដូចជា Philip SHORT David CHANDLER និង ឈឹម សុធារ៉ា។ ឈឹម សុធារ៉ា បានផ្តល់សក្ខីកម្មអំពីផលប៉ះពាល់ផ្លូវចិត្តរបស់ជនរងគ្រោះនៅក្នុងរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ⁷⁸⁶។ ជនជាប់ចោទពុំបានលើកអំណះអំណាងណាមួយពាក់ព័ន្ធទៅនឹងបញ្ហានេះឡើយ។

៣២៦. នួន ជា និង ខៀវ សំផន បានលើកឡើងថា ជាគោលការណ៍ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានទទួលស្គាល់ច្បាស់លាស់នូវកម្រិតមតិយោបល់របស់អ្នកជំនាញ ប៉ុន្តែតាមការអនុវត្តជាក់ស្តែង អង្គជំនុំជម្រះបានផ្អែកទៅលើសក្ខីកម្មរបស់អ្នកជំនាញជាប្រចាំ ដើម្បីយកមកធ្វើជាភស្តុតាងផ្ទាល់ក្នុងការគាំទ្រដល់សំអាងហេតុដែលកំពុងមានវិវាទរវាងភាគី⁷⁸⁷។ ពួកគាត់បានជំទាស់ថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសផងដែរដោយសារ

⁷⁸³ សូមមើល សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា ជើងទំព័រ ៥០៣។
⁷⁸⁴ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ៣០។
⁷⁸⁵ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៣២។
⁷⁸⁶ សូមមើល សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១១៤២ និង ១១៥០។
⁷⁸⁷ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ២០៧ ដល់ ២០៩។ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ១១៨។

សំអាងជាញឹកញាប់ទៅលើកិច្ចការរបស់អ្នកនិពន្ធដែលពុំបានមកផ្តល់សក្ខីកម្មនៅក្នុងតុលាការ ដើម្បីយកមកធ្វើជាប្រភពដើមដ៏មានសារៈសំខាន់ជាច្រើន ក្នុងការគាំទ្រដល់ការយល់ឃើញផ្នែកអង្គហេតុដែលកំពុងមានវិវាទនេះ និងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ពុំបានខិតខំប្រឹងប្រែងពិតប្រាកដក្នុងការវាយតម្លៃលើជំនាញរបស់អ្នកនិពន្ធនីមួយៗ ឬអ្នកជំនាញ ឬពន្យល់ពីមូលហេតុដែលខ្លួនបានចាត់ទុកកំណត់ត្រានៃអង្គហេតុនេះថា មានភាពអាចជឿទុកចិត្តបាននោះឡើយ⁷⁸⁸។

៣២៧.សហព្រះរាជអាជ្ញាបានឆ្លើយតបថា ខៀវ សំផន និង នួន ជា ពុំបានបង្ហាញពីកំហុសណាមួយដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសំអាងលើភស្តុតាងរបស់អ្នកជំនាញ និងប្រភពមិនផ្ទាល់⁷⁸⁹នោះទេ។

៣២៨.វិធាន ៣១(១) នៃវិធានផ្ទៃក្នុងចែងថា “សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេត ឬអង្គជំនុំជម្រះ អាចស្វែងរកជំនួយពីមតិយោបល់របស់អ្នកជំនាញអំពីបញ្ហាដែលយល់ឃើញថា មានសារៈសំខាន់ចាំបាច់ដល់ការស៊ើបសួរ ឬកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីចំពោះមុខ អ.វ.ត.ក.”។ ផ្នែកដទៃទៀតនៃបញ្ញត្តិនេះ មានចែងលម្អិតទាក់ទងទៅនឹងវិធីសាស្ត្រដែលអ្នកជំនាញបានបំពេញកិច្ចការរបស់ខ្លួន។ ក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌកម្ពុជា មានចែងអំពីការចាត់តាំងអ្នកជំនាញឱ្យជួយចៅក្រមលើទិដ្ឋភាពបច្ចេកទេសនៃរឿងក្តី និងបានបង្កើតបទប្បញ្ញត្តិលម្អិតទាក់ទងទៅនឹងការប្រើប្រាស់អ្នកជំនាញក្នុងកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីនៅដំណាក់កាលស៊ើបសួរ⁷⁹⁰។ ប្រហាក់ប្រហែលគ្នានេះដែរ យុត្តិសាស្ត្រ និងការអនុវត្តជាអន្តរជាតិបានទទួលស្គាល់ថា សាក្សីជំនាញត្រូវបានប្រើប្រាស់ក្នុងគោលបំណងផ្តល់ចំណេះដឹងឯកទេស ដែលអាចជួយដល់តុលាការអង្គហេតុឱ្យយល់ដឹងអំពីភស្តុតាងដែលបានបង្ហាញ⁷⁹¹។ យុត្តិសាស្ត្ររបស់តុលាការឧក្រិដ្ឋកម្ម*មិនអាចជ្រើសរើស*បានបញ្ជាក់ថា តួនាទីរបស់អ្នកជំនាញក្នុងកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីនៅចំពោះមុខតុលាការទាំងនេះ គឺដើម្បីផ្តល់សក្ខីកម្មចំពោះបញ្ហាស្របតាមជំនាញជាក់លាក់របស់ខ្លួន ប៉ុន្តែមិនផ្តល់សក្ខីកម្មលើអង្គហេតុដែលមានជម្លោះ ឬចំពោះអំពើ ឬការប្រព្រឹត្ត ឬការទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌរបស់

⁷⁸⁸ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ២០៧ ដល់ ២១១។ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ២៤ និង ១១៨។

⁷⁸⁹ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ១០៤ ដល់ ១០៧។

⁷⁹⁰ សូមមើល មាត្រា ១៦២ ដល់ ១៧១ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌកម្ពុជា។

⁷⁹¹ សាលដីការរឿងក្តី *Renzaho* (ICTR) កថាខណ្ឌ ២៨៧។ សាលដីការរឿងក្តី *Nahimana* (ICTR) កថាខណ្ឌ ១៩៨។ សាលដីការរឿងក្តី *Semanza* (ICTR) កថាខណ្ឌ ៣០៣។ សាលដីការរឿងក្តី *Simba* (ICTR) កថាខណ្ឌ ១៧៤។ សាលដីការរឿងក្តី *D.Milošević* (ICTY) កថាខណ្ឌ ១១៧។

ជនជាប់ចោទ ដូចសាក្សីធម្មតាឡើយ⁷⁹²។ យោងតាមមូលហេតុនេះ ការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងទាក់ទងទៅនឹងអំពើមនុស្សឃាតដែលជនជាប់ចោទត្រូវបានសម្រេចដាក់ពន្ធនាគារ ដែលបានផ្អែកតែមួយមុខគត់លើសក្ខីកម្មរបស់សាក្សីជំនាញដែលជាពាក្យចោទអាវាមតគ្នាពីរដងនោះ ត្រូវបានបដិសេធចោលនៅដំណាក់បណ្តឹងសាទុក្ខ⁷⁹³។ យុត្តិសាស្ត្ររបស់តុលាការ ICTY និង ICTR បានបញ្ជាក់បន្ថែមទៀតថា នៅចំពោះមុខតុលាការឧក្រិដ្ឋកម្មទាំងនេះ (i) សាក្សីជំនាញត្រូវបានផ្តល់សេរីភាពឆ្លើយទៅតាមជំនាញរបស់ខ្លួន⁷⁹⁴ (ii) នៅពេលផ្តល់សក្ខីកម្មលើបញ្ហាក្រៅជំនាញរបស់ខ្លួន សក្ខីកម្មនោះ“នឹងត្រូវចាត់ទុកថា ជាមតិយោបល់ផ្ទាល់ខ្លួនរបស់សាក្សីជំនាញ ហើយនឹងត្រូវផ្ញើផ្ទៃសមស្របផងដែរ”⁷⁹⁵ (បញ្ជាក់ថា មតិនេះនៅតែអាចត្រូវបានពិចារណាដោយតុលាការអង្គហេតុ) និង (iii) បុគ្គលនេះអាចមានលទ្ធភាពដើរតួនាទីជាសាក្សីជំនាញផង និងតួនាទីរបស់សាក្សីអង្គហេតុផងដែរ⁷⁹⁶។

៣២៩.នួន ជា បានយោងទៅលើឧទាហរណ៍មួយចំនួនដែលក្នុងនោះបានជំទាស់ថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសដោយសារបានសំអាងទៅលើសក្ខីកម្មរបស់ Philip SHORT និង David CHANDLER⁷⁹⁷។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី ដូចបានកត់សម្គាល់ខាងលើ ការសំអាងរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងទៅលើសក្ខីកម្មរបស់អ្នកជំនាញដើម្បីឈានទៅធ្វើការសន្និដ្ឋានអំពីអង្គហេតុណាមួយ តាមធម្មតា ពុំត្រូវបានហាមឃាត់ ដរាបណាតួនាទីរបស់អ្នកជំនាញ ត្រូវបានកម្រិតត្រឹមជួយដល់តុលាការអង្គហេតុក្នុងការ“ស្វែងយល់អំពីភស្តុតាង

⁷⁹² សាលដីការឿងក្តី Nahimana (ICTR) កថាខណ្ឌ ២១២, ៥០៩ និង ៥១១។ សាលដីការឿងក្តី Renzaho (ICTR) កថាខណ្ឌ ២៨៨។ សាលដីកាប្រជុំក្តី Bagosora (ICTR) កថាខណ្ឌ ២២៦ ជើងទំព័រ ៥០៣។

⁷⁹³ សាលដីកាប្រជុំក្តី Nahimana (ICTR) កថាខណ្ឌ ៥០៨ ដល់ ៥០៩។

⁷⁹⁴ សាលដីកាប្រជុំក្តី Nahimana (ICTR) កថាខណ្ឌ ១៩៨ (ដកស្រង់សាលដីកាប្រជុំក្តី Semanza (ICTR) កថាខណ្ឌ ៣០៣)។ សាលដីកាប្រជុំក្តី Renzaho (ICTR) កថាខណ្ឌ ២៨៧។ សាលដីកាប្រជុំក្តី Bagosora (ICTR) កថាខណ្ឌ ២២៥។

⁷⁹⁵ សេចក្តីសម្រេចច្បាប់ការទទួលយករបាយការណ៍របស់អ្នកជំនាញ Robert Donia រឿងក្តី D.Milošević (ICTY) កថាខណ្ឌ ១១។

⁷⁹⁶ សូមមើល សាលដីកាប្រជុំក្តី Renzaho (ICTR) កថាខណ្ឌ ២៨៨ “ដូច្នេះ ដោយសាររបាយការណ៍ និងសក្ខីកម្មរបស់សាក្សីជំនាញអាចផ្អែកលើអង្គហេតុដែលបានពិពណ៌នាដោយសារសាក្សីធម្មតា ឬបានផ្អែកលើអង្គហេតុពីភស្តុតាងដទៃទៀត សាក្សីជំនាញជាគោលការណ៍ពុំអាចផ្តល់សក្ខីកម្មដោយផ្ទាល់ខ្លួនអំពីសកម្មភាព ឬអំពើប្រព្រឹត្តរបស់ជនជាប់ចោទ ដោយគ្មានការកោះហៅផងដែរ មកផ្តល់សក្ខីកម្មក្នុងនាមជាសាក្សីអង្គហេតុ និងដោយគ្មានការបង្ហាញឲ្យឃើញរបស់គាត់ផងដែរ ដោយអនុលោមតាមវិធានជាធរមានពាក់ព័ន្ធទៅនឹងសាក្សីអង្គហេតុ” (ជើងទំព័រលុបចោល សេចក្តីបញ្ជាក់បន្ថែម)។

⁷⁹⁷ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ២០៩។ នៅក្នុងជើងទំព័រពាក់ព័ន្ធ នួន ជា បានត្រឹមតែយោងទៅលើចំណុចដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសំអាងទៅលើអ្នកជំនាញទាំងពីររូបនេះ។

ដែលបានបង្ហាញក្នុងអំឡុងពេលនៃការជំនុំជម្រះ^{៧៩៨} ដោយពុំក្លាយជាយន្តការសម្រាប់លើកបង្ហាញភស្តុតាង ដែលពុំអាចជឿទុកចិត្តបាននោះឡើយ។ អាស្រ័យហេតុនេះ កត្តាជាគន្លឹះក្នុងការវាយតម្លៃអំពីភាពអាចជឿ ទុកចិត្តបាន និងតម្លៃជាភស្តុតាងនៃសក្ខីកម្មរបស់អ្នកជំនាញ ត្រូវមានការពិនិត្យពិចារណាដោយប្រុងប្រយ័ត្នអំពី ប្រភពដែលអ្នកជំនាញបានទាញយកមកធ្វើសេចក្តីសន្និដ្ឋាន^{៧៩៩}។ ជាទូទៅ នេះត្រូវបានធ្វើឡើងនៅក្នុងអំឡុង ពេលនៃការសួរដេញដោល^{៨០០}។ ករណីដែលប្រភពដើមពុំអាចទទួលបាន និងផ្ទៀងផ្ទាត់ពេញលេញ ភស្តុតាង

^{៧៩៨} សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៣០ ជើងទំព័រ ៨២។ *សូមមើលផងដែរ* សាលដីកាអៀងក្រី *Nahimana* (ICTR) កថាខណ្ឌ ១៩៨ (រួមបញ្ចូលសេចក្តីយោងដកស្រង់នៅក្នុងជើងទំព័រ ៤៧៣)។

^{៧៩៩} *សូមមើល ឧ. សេចក្តីសម្រេចស្តីពីការទទួលយករបាយការណ៍របស់អ្នកជំនាញ Ratko អៀងក្រី Tolimir* (ICTY) កថាខណ្ឌ ១៥ (“នៅក្នុងការបង្ហាញអំពីភាពអាចជឿទុកចិត្តបាន ត្រូវតែមានព័ត៌មានគ្រប់គ្រាន់ទាក់ទងទៅនឹងប្រភពដែលប្រើប្រាស់ក្នុងការគាំទ្រ ចម្លើយរបស់អ្នកជំនាញដែលត្រូវតែបង្ហាញច្បាស់លាស់ ដែលអាចឱ្យភាគីដទៃទៀត ឬអង្គជំនុំជម្រះសួរដេញដោលលើមូលដ្ឋានដែល សាក្សីបានផ្អែកចម្លើយរបស់ខ្លួនសម្រាប់ការធ្វើសេចក្តីសន្និដ្ឋាននោះ។ ក្នុងករណីគ្មានការយោងច្បាស់លាស់ ឬប្រភពអាចរកបានទេ នោះ អង្គជំនុំជម្រះនឹងត្រូវចាត់ទុកចម្លើយនេះជាមតិយោបល់ផ្ទាល់ខ្លួនរបស់សាក្សី និងថ្លឹងថ្លែងអំពីភស្តុតាងដោយសមស្រប” (ជើង ទំព័រលុបចោល))។ សេចក្តីសម្រេចស្តីពីការទទួលយករបាយការណ៍របស់អ្នកជំនាញ Robert Donia អៀងក្រី D. Milošević (ICTY) កថាខណ្ឌ ៨។ សេចក្តីសម្រេចស្តីពីការជួបជុំរវាងរបស់ភាគីការពារក្តីតាមវិធាន ៩៤ *ស្ទួន* ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងសាក្សីជំនាញរបស់អយ្យការ Richard Butler (ICTY) កថាខណ្ឌ ៣០ (តម្លាភាពនៅក្នុងវិធីសាស្ត្រ និងប្រភពដែលប្រើប្រាស់ដោយសាក្សីជំនាញ រួមទាំងការ សំអាងទៅលើអង្គហេតុដែលសន្មត និងបានបង្ហាញនោះ គឺជាកត្តាមួយដែលត្រូវបានប្រើប្រាស់ដោយអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងក្នុងការ វាយតម្លៃភាពអាចជឿទុកចិត្តបាន និងតម្លៃជាភស្តុតាងនៃសេចក្តីសន្និដ្ឋានរបស់អ្នកជំនាញ)។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណា ឃើញថា ការវាយតម្លៃដោយប្រុងប្រយ័ត្នលើប្រភពរបស់អ្នកជំនាញ ជាការសមស្រប ជាពិសេស ដូចក្នុងរឿងក្តីបច្ចុប្បន្ន តុលាការ អង្គហេតុពិចារណាលើភស្តុតាងដែលបានផ្តល់ដោយអ្នកជំនាញផ្នែកប្រវត្តិសាស្ត្រ (Philip SHORT និង David CHANDLER) ព្រោះចំណេះដឹងរបស់អ្នកជំនាញនេះ និងការវិភាគ តាមការកត់សម្គាល់របស់ នួន ជា (ក្នុងសារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថា ខណ្ឌ ២១១) ស្ទើរតែដូចគ្នានឹងការពិចារណារបស់ចៅក្រមដែលពាក់ព័ន្ធនឹងរឿងក្តីបច្ចុប្បន្នដែរ។

^{៨០០} សេចក្តីសម្រេចលើបណ្តឹងរបស់ភាគីការពារក្តីដិតចិត្តអ្នកជំនាញ Richard Butler (ICTY) កថាខណ្ឌ ១៥។ *សូមមើលផងដែរ* សេចក្តីសម្រេចលើចម្លើយរបស់សាក្សីជំនាញ *អៀងក្រី Galić* (ICTY) ទំព័រ ៦ ដល់ ៧ (ប្រភពដែលប្រើប្រាស់ដោយសាក្សីជំនាញក្នុង ការធ្វើសេចក្តីសន្និដ្ឋានរបស់ខ្លួន ត្រូវតែបង្ហាញឱ្យច្បាស់លាស់ និងងាយស្រួលដល់ភាគីអាចរកបានតាមការស្នើសុំដើម្បីត្រៀមរៀបចំ សម្រាប់សួរដេញដោល)។

របស់អ្នកជំនាញនេះត្រូវផ្តល់ទម្ងន់ខ្សោយ ដោយសារលទ្ធភាពត្រូវបានវិភាគសម្រាប់ភាគី និងតុលាការសួរដេញដោលលើការសន្និដ្ឋានរបស់អ្នកជំនាញនោះ⁸⁰¹។

៣៣០.ជាក់លាក់ជាងនេះទៀត នួន ជា បានជំទាស់ថា មានការយល់ឃើញជាច្រើនរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលមានកំហុសក្នុងការសំអាងទៅលើមតិយោបល់របស់អ្នកជំនាញ⁸⁰²។ នួន ជា បានលើកអំណះអំណាងដូចគ្នាទាក់ទងទៅនឹងការយល់ឃើញដែលបានគាំទ្រដោយការដកស្រង់កិច្ចការផ្នែកសិក្សា ឬប្រភពមិនផ្ទាល់ដទៃទៀត⁸⁰³។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលត្រឹមតែធ្វើការសង្កេតនៅក្នុងដំណាក់កាលនេះថា ការយោងភាគច្រើនដែល នួន ជា បានចង្អុលបង្ហាញនោះ ត្រឹមតែជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការយល់ឃើញផ្នែកលើភស្តុតាងមិនផ្ទាល់(មានន័យថា ការយល់ឃើញនេះពុំមែនជាស្ទួល ឬមូលដ្ឋានសម្រាប់បង្ហាញពីអំពើប្រព្រឹត្តរបស់ជនជាប់ចោទឡើយ) និង/ឬ ត្រូវបានដកចេញពីប្រភពផ្សេងៗទៀតនៃភស្តុតាង រួមទាំងសក្ខីកម្មផ្ទាល់ផងដែរ⁸⁰⁴។

⁸⁰¹ សូមមើល សេចក្តីសម្រេចលើសំណើសុំដកចេញនូវរបាយការណ៍របស់អ្នកជំនាញ វៀងក្រី Karadžić (ICTY) កថាខណ្ឌ ២២ ដល់ ២៣ (បានទទួលយករបាយការណ៍របស់អ្នកជំនាញធ្វើជាភស្តុតាង បើទោះបីជាមានការបញ្ជាក់តិចតួចអំពីប្រភពចំពោះការសន្និដ្ឋាននោះក៏ដោយ ក៏ប៉ុន្តែបានបញ្ជាក់ថា កត្តានេះនឹងត្រូវយកមកពិចារណានៅពេលវាយតម្លៃលើទម្ងន់ដែលត្រូវផ្តល់ទៅឱ្យរបាយការណ៍នេះនៅពេលដែលអ្នកជំនាញត្រូវបានសួរដេញដោល និងដោយផ្អែកលើភស្តុតាងទាំងមូល)។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបញ្ជាក់ថា ភាពអាចរកបាន និងការផ្ទៀងផ្ទាត់លើប្រភពរបស់អ្នកជំនាញ តាមការពិភាក្សាបច្ចុប្បន្ន គឺជាកត្តាដែលពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការវាយតម្លៃលើភស្តុតាង។ អាស្រ័យហេតុនេះ ការពិតដែលថា យុត្តិសាស្ត្រអន្តរជាតិពុំបានដោះស្រាយទាក់ទងទៅនឹងសារៈសំខាន់នៃកត្តានេះនៅដំណាក់កាលនៃភាពអាចទទួលយកបាន ពុំសំខាន់ឡើយ។ សូមមើល A. Singh, ‘ភស្តុតាងរបស់អ្នកជំនាញ’ in K. Khan, C. Buisman, C. Gosnel (eds), គោលការណ៍ស្តីពីភស្តុតាងនៃយុត្តិធម៌ព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិ (Oxford: ព្រឹត្តិប័ត្រព័ត៌មានសាកលវិទ្យាល័យ Oxford ឆ្នាំ ២០១០) ទំព័រ ៦២៩។

⁸⁰² សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ២០៩។

⁸⁰³ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ២១០។

⁸⁰⁴ ជាឧទាហរណ៍ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១១៤ ជើងទំព័រ ៣១៨ យោងទៅលើភស្តុតាងរបស់អ្នកជំនាញ និងឯកសារសិក្សាក្នុងគាំទ្រការសម្រេចថា នៅក្នុងអំឡុងពេលរហូតមកដល់ខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥ “ប.ក.ក. បានដាក់ចេញលក្ខខណ្ឌការងារកាន់តែលំបាកឡើងៗទៅលើសមាជិកសហករណ៍”។ ដូចបានលើកឡើងដោយ នួន ជា បើទោះបីជា នេះពុំមានប្រភពគាំទ្រក្រៅតែពីភស្តុតាងរបស់អ្នកជំនាញ និងឯកសារសិក្សា(សាក្សីអង្គហេតុដែលបានដកស្រង់ពុំបានសំដៅទៅលើ“លក្ខខណ្ឌការងារកាន់តែលំបាកឡើងៗ”នៅក្នុងសហករណ៍)ក៏ដោយ ក៏ នួន ជា ពុំបានបង្ហាញថា ការយល់ឃើញនេះ គឺជាមូលដ្ឋានសម្រាប់ការដាក់ពន្ធនាគារឡើយ។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញថា មានទំនាក់ទំនងរវាងអំពើរបស់ជនជាប់ចោទជាមួយនឹងការវាយប្រហារលើប្រជាជនស៊ីវិល និងថា ជនជាប់ចោទបានដឹងអំពីការវាយប្រហារ និងដឹងថា អំពើរបស់ខ្លួន គឺជាផ្នែកនៃការវាយប្រហារនេះដោយសារការវាយប្រហារនេះត្រូវបានធ្វើឡើងដើម្បីជំរុញ និងស្របតាមគោលនយោបាយ និងផែនការរបស់បក្ស (សាលក្រមរបស់

ចំណុចមួយចំនួនដែលអង្គជំនុំជម្រះបានសំអាងទៅលើភស្តុតាងរបស់អ្នកជំនាញ ឬប្រភពមិនផ្ទាល់តែមួយមុខ គត់ក្នុងការទាញយកសេចក្តីសន្និដ្ឋានស្នូលនោះ នឹងត្រូវដោះស្រាយនៅក្នុងផ្នែកដែលពាក់ព័ន្ធខាងក្រោម^{៨០៥}។

ទាក់ទងទៅនឹងអំណះអំណាងរបស់ នួន ជា ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងតួនាទីរបស់ Philip SHORT ជាការកត់សម្គាល់ ផងដែរថា នៅក្នុងសេចក្តីសម្រេចស្តីពីការចាត់តាំងអ្នកជំនាញ (E215) អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ ឃើញពាក់ព័ន្ធទៅនឹង Philip Short ថា គាត់“ត្រូវបានភាគីស្នើឡើងជាចម្បង ដោយសារចំណេះដឹងផ្ទាល់ខ្លួន របស់គាត់ចំពោះអង្គហេតុពាក់ព័ន្ធទៅនឹងរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ [...]។ ដូច្នេះហើយ[គាត់]ត្រូវបានកោះ ហៅក្នុងនាមជា[សាក្សីជំនាញ] បើទោះបីជា[គាត់]អាចនឹងត្រូវបានសួរសំណួរអំពីអង្គហេតុតាមការយល់ដឹង ផ្ទាល់ខ្លួន[របស់គាត់]ទាក់ទងទៅនឹងសំណុំរឿង ០០២/០១ ក៏ដោយ”^{៨០៦}។ ដូច្នេះ បង្ហាញឱ្យឃើញច្បាស់តាំងពី ដំបូងថា លោក Philip SHORT មិនត្រឹមតែមានតួនាទីធ្វើជាអ្នកជំនាញប៉ុណ្ណោះទេ ប៉ុន្តែថែមទាំងជាសាក្សីអង្គ ហេតុផងដែរ។ ទាក់ទងទៅនឹងចំណុចមួយដែល នួន ជា បានយោងទៅលើ ដែលក្នុងនោះ Philip SHORT បានបញ្ចេញមតិយោបល់ដែលទំនងជាខុសជំនាញរបស់គាត់^{៨០៧} នួន ជា ពុំបានបង្ហាញ ថា តើការយល់ឃើញ ពាក់ព័ន្ធរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងនេះ^{៨០៨} ជាមូលដ្ឋានស្នូលសម្រាប់ការសម្រេចដាក់ពិន័យភាពយ៉ាងដូចម្តេច

អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១៩៧។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញថា គោលនយោបាយជម្លៀសប្រជាជនចេញពី ទីក្រុង និងទីរួមខេត្តនានាដោយបង្ខំ“ត្រូវបានបង្កើតឡើងស្របតាមមាគ៌ានយោបាយបក្សយួរលង់ណាស់មកហើយ ដែលផ្តោតលើការ ធ្វើកសិកម្ម”(សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៧៩០ យោងទៅលើក្នុងចំណោមនោះ កថាខណ្ឌ ១១៦)។ ទោះជា យ៉ាងណាក្តី ពុំមានការយល់ឃើញណាមួយបានផ្អែកលើលក្ខខណ្ឌការងារនៅសហករណ៍ ប៉ុន្តែបានផ្អែកលើអត្ថិភាពនៃគោល នយោបាយបក្សក្នុងការបង្កើតសហករណ៍។ បន្ថែមលើនេះទៀត ការយល់ឃើញនេះបានផ្អែកលើកាលៈទេសៈបន្ថែម។ ឧទាហរណ៍ មួយទៀត គឺជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលថា នួន ជា មានសិទ្ធិអំណាចធ្វើសេចក្តីសម្រេច ក្រោយនៅក្នុងបក្ស និងថា ការគ្រប់គ្រងរបស់គាត់លាតសន្ធឹងដល់បញ្ហាយោធា(សូមមើល សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៣៤៨)។ បើទោះបីជាអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងនៅពេលផ្តល់ការយល់ឃើញទាំងនោះ“បានយល់ស្រប”ជាមួយនឹងទស្សនៈ របស់អ្នកជំនាញពីររូបនោះក៏ដោយ ក៏សេចក្តីសន្និដ្ឋានរបស់ខ្លួនបានផ្អែកលើភស្តុតាងជាច្រើន រួមទាំងសក្ខីកម្មរបស់សាក្សីអង្គហេតុ និងឯកសាររបស់កម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យនាសម័យនោះ(សូមមើល សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៣៣៤ ដល់ ៣៤១)។

^{៨០៥} សូមមើលខ. កថាខណ្ឌ ៨៨០ ដល់ ៨៨១, ៨៨៨, ៩២០។

^{៨០៦} សេចក្តីសម្រេចស្តីពីការចាត់តាំងអ្នកជំនាញ (E215) កថាខណ្ឌ ១៨។

^{៨០៧} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ២០៩។

^{៨០៨} សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៣៨ ដល់ ៥៣៩។

ឡើយ និងពុំបានអះអាងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានចាត់ទុកទស្សនរបស់ Philip SHORT គ្រាន់តែជា មតិយោបល់ផ្ទាល់ខ្លួនប៉ុណ្ណោះ ឬពុំបានផ្ដឹងថ្លែងលើទស្សននេះឱ្យបានសមស្រប។

៣៣១.ទាក់ទងទៅនឹងអំណះអំណាងរបស់ នួន ជា ដែលថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានវាយតម្លៃលើឯក ទេសរបស់អ្នកជំនាញនោះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរំលឹកថា បន្ទាប់ពីបានស្តាប់ភាគីទាំងអស់អំពីបញ្ហាអ្នក ជំនាញនេះ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានផ្តល់គុណវុឌ្ឍិដល់ David CHANDLER និង Philip SHORT ថា ជាអ្នកជំនាញអំពី ប.ក.ក. និងរឿងរ៉ាវនានានៅក្នុងរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ⁸⁰⁹ ហើយរួមទាំង នួន ជា ផង ដែរ ក៏បានទទួលស្គាល់ពួកគាត់ថា ជាអ្នកមានជំនាញពាក់ព័ន្ធ ដោយបានបញ្ចូលឈ្មោះរបស់អ្នកទាំងពីរទៅក្នុង បញ្ជីសាក្សីដែលខ្លួនបានស្នើសុំ⁸¹⁰។ អាស្រ័យហេតុនេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពុំជឿជាក់លើការជំទាស់ របស់ នួន ជា អំពីអ្នកជំនាញនៅក្នុងបណ្តឹងសាទុក្ខឡើយ⁸¹¹។

៣៣២.នួន ជា បានជំទាស់ចំពោះការសំអាងរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងលើអត្ថបទសរសេរដោយ Ben KIERNAN និង Elizabeth BECKER ដែលជា“ប្រភពមិនផ្ទាល់”នៃភស្តុតាង បើទោះបីជាប្រើប្រាស់សម្រាប់ ហេតុផលផ្សេងក៏ដោយ និងក៏បានជំទាស់ផងដែរអំពីការកង្វះនូវភាពប្រាកដប្រជារបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលា ដំបូង និងកង្វះជំនាញរបស់អ្នកនិពន្ធទាំងពីរ⁸¹²។ សារណាទូទៅរបស់ ខៀវ សំផន ពុំមានមូលដ្ឋានគាំទ្រ ច្បាស់លាស់ដែលថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសក្នុងការសម្រេចយកមតិយោបល់របស់អ្នកជំនាញធ្វើ ជាមូលដ្ឋានក្នុងការយល់ឃើញរបស់ខ្លួន និងការបញ្ជាក់ពុំច្បាស់ ថាតើប្រភពដែលបានប្រើប្រាស់ដោយអ្នក

⁸⁰⁹ សេចក្តីសម្រេចស្តីពីការចាត់តាំងអ្នកជំនាញ (E215) កថាខណ្ឌ ១៧ ដល់ ១៨។

⁸¹⁰ សូមមើល សេចក្តីសង្ខេបអំពីបញ្ជីឈ្មោះសាក្សីដែលបានស្នើឡើងដោយ នួន ជា (E9/10) និងឧបសម្ព័ន្ធទៅនឹងសេចក្តីសង្ខេបនេះ (E9/10.1) ទំព័រ ២៩ ដល់ ៣២ និង ១៨២ ដល់ ១៨៥។ សេចក្តីសង្ខេបដែលត្រូវបានធ្វើបច្ចុប្បន្នភាពអំពីបញ្ជីឈ្មោះសាក្សីដែលបាន ស្នើឡើងដោយ នួន ជា (E93/4) នឹងឧបសម្ព័ន្ធទៅនឹងសេចក្តីសង្ខេបនេះ (E93/4.3) ទំព័រ ២២ និង ១២០ (ភាសាអង់គ្លេស)។

⁸¹¹ សូមមើល សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ២១១។

⁸¹² សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ២១១ (“ការស្នាក់នៅមួយរយៈពេលខ្លីរបស់ Elizabeth Becker ជាអ្នកវាយ ការណ៍នៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា ក្នុងឆ្នាំ ១៩៧៣ ដល់ ១៩៧៤ សឹងតែពុំអាចឱ្យគាត់មានមូលដ្ឋាន ជំនាញ ឬចំណេះដឹងធ្វើការវាយតម្លៃ យ៉ាងទូលំទូលាយអំពី ប.ក.ក. ឬធ្វើការអះអាងបញ្ជាក់អំពីព្រឹត្តិការណ៍ដែលគាត់ពុំបាននៅជិត និងពុំបានសង្កេត។ [...] Ben KIERNAN អាចមានជំនាញតិចតួចបំផុត ប៉ុន្តែភាពមិនលម្អៀងក្នុងការវិភាគរបស់គាត់ដែលជាមនុស្សអប្រិយ និងគួរឱ្យស្តាប់ឆ្លើម ដែលធ្វើអ្វីៗដើម្បីលុយ អំពីជនជាតិវៀតណាមនោះ គួរឱ្យសង្ស័យ”)។

ជំនាញនោះបានបំពេញតាមបទដ្ឋាននៃការទទួលយកភស្តុតាង ដែរ ឬយ៉ាងណា^{៨១៣}។ ចំពោះបញ្ហានេះ ខៀវ សំផន បានបង្ហាញជាក់លាក់ត្រឹមតែពីរចំណុច គឺទាក់ទងទៅនឹងកិច្ចការរបស់ Ben KIERNAN ដែលគាត់បានអះអាងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសំអាងទៅលើកិច្ចការនេះដើម្បីគាំទ្រក្នុងការផ្តល់សំអាងហេតុមួយចំនួនរបស់ខ្លួន បើទោះបីជាកិច្ចការនេះមានតម្លៃជាភស្តុតាងក្នុងកម្រិតតិចតួចក្តី^{៨១៤} និងទាក់ទងទៅនឹងកិច្ចការរបស់ Elizabeth BECKER ដែលគាត់បានអះអាងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសំអាងទៅលើប្រភពដើមតែមួយមុខគត់ ក្នុងការគាំទ្រការយល់ឃើញរបស់ខ្លួនផ្សេងទៀត^{៨១៥}។

៣៣៣.ការជំទាស់របស់ នួន ជា ចំពោះការទទួលយកអត្ថបទ និងជំនាញរបស់ Elizabeth BECKER មកធ្វើជាភស្តុតាងនោះ ពុំមានមូលដ្ឋានគាំទ្រឡើយ ហើយផ្ទុយគ្នាទៅនឹងជំហរពីដំបូងរបស់ នួន ជា ផងដែរដែលថា លោកស្រី Elizabeth BECKER គប្បីត្រូវបានកោះហៅឱ្យមកធ្វើជាសាក្សីអង្គហេតុដើម្បីផ្តល់សក្ខីកម្មក្នុងចំណោមនោះអំពីរចនាសម្ព័ន្ធបញ្ជូនរបស់ ប.ក.ក. ព្រមទាំងបានបង្ហាញថា លោកស្រីអាចផ្តល់នូវការយល់ដឹងអំពីលក្ខខណ្ឌមុនឆ្នាំ ១៩៧៥ ក្នុងរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ និងថា ក្នុងនាមជាអ្នកសារព័ត៌មានជនជាតិអាមេរិកម្នាក់ក្នុងចំណោមពីរនាក់ប៉ុណ្ណោះ ដែលត្រូវបានអនុញ្ញាតឱ្យចូលមកប្រទេសកម្ពុជាក្នុងរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យមួយរយៈពេលខ្លីនៅឆ្នាំ ១៩៧៨ ដែលលោកស្រីអាចផ្តល់នូវការបំភ្លឺអំពីស្ថានភាពនានាពេលនោះបាន^{៨១៦}។ បន្ថែមលើនេះ កិច្ចការរបស់ Elizabeth BECKER ត្រូវបានប្រើប្រាស់ដោយអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងត្រឹមតែពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការយល់ឃើញផ្នែកលើភស្តុតាងមិនផ្ទាល់ប៉ុណ្ណោះ^{៨១៧} ឬការយល់ឃើញដែលបានធ្វើឡើងតាមរយៈប្រភពផ្សេងៗនៃភស្តុតាង^{៨១៨}។ ខៀវ សំផន ក៏បានជំទាស់ផងដែរទៅនឹងការទទួលយកកិច្ចការរបស់

^{៨១៣} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ២៤ និង ១១៨។
^{៨១៤} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ២៤ និងសេចក្តីយោងដែលបានដកស្រង់ជើងទំព័រ ៥៥។
^{៨១៥} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ២៤ និងសេចក្តីយោងដែលបានដកស្រង់ ជើងទំព័រ ៥៦។
^{៨១៦} សូមមើល សេចក្តីសង្ខេបអំពីបញ្ជីឈ្មោះសាក្សីដែលបានស្នើឡើងដោយ នួន ជា (E9/10) នឹង ឧបសម្ព័ន្ធទៅនឹងសេចក្តីសង្ខេបនេះ (E9/10.1) ទំព័រ ១៤ ដល់ ១៦។ សេចក្តីសង្ខេបដែលត្រូវបានធ្វើបច្ចុប្បន្នភាពអំពីបញ្ជីឈ្មោះសាក្សីដែលបានស្នើឡើងដោយ នួន ជា (E93/4) នឹងឧបសម្ព័ន្ធទៅនឹងសេចក្តីសង្ខេបនេះ (E93/4.3) ទំព័រ ១០ (ភាសាអង់គ្លេស)។
^{៨១៧} សូមមើលឧ. សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ជើងទំព័រ ២០០, ២០៣, ២០៥, ២០៩, ២១៤, ២១៨, ២២២, ២២៤, ២៣៤, ២៦៤,៩០៦,១០៥៧, ១០៧៩។
^{៨១៨} សូមមើលឧ.សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ជើងទំព័រ ៦៧២, ៧៧២, ១២២០, ១២២៧, ១៧៣០, ១៧៥៤, ១៨៤១, ២៥០០។

Elizabeth BECKER មកធ្វើជាភស្តុតាង ប៉ុន្តែបានជំទាស់តែត្រង់ចំណុចដែលអង្គជំនុំជម្រះបានយោងទៅលើ កិច្ចការនេះជាពិសេសប៉ុណ្ណោះ⁸¹⁹។ តាមការពិនិត្យទៅលើសំអាងហេតុដែលពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការយោងទៅលើ កិច្ចការទាំងនេះបង្ហាញឱ្យឃើញថា បានប្រើប្រាស់ត្រឹមតែបរិបទប្រវត្តិសាស្ត្រតែប៉ុណ្ណោះ ហើយពុំមានអានុ ភាពណាមួយទៅលើការសម្រេចដាក់ពន្ធនាគារលើ នួន ជា ឬ ខៀវ សំផន នោះទេ⁸²⁰។ ហេតុដូច្នេះ ការជំទាស់ របស់ នួន ជា និង ខៀវ សំផន ទៅនឹងការសំអាងរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងលើកិច្ចការរបស់លោកស្រី Elizabeth BECKER ត្រូវបដិសេធពោល។

៣៣៤.ពាក់ព័ន្ធទៅនឹង Ben KIERNAN តាមការពិនិត្យលើកំណត់ហេតុសវនាការឃើញថា អង្គជំនុំជម្រះ សាលាដំបូង បានព្យាយាមទទួលបានសក្ខីកម្មរបស់គាត់ផ្ទាល់ក្នុងតុលាការ ដោយសារអង្គជំនុំជម្រះបាន“ទទួល ស្គាល់ [...] ថា គាត់ គឺជាអ្នកជំនាញម្នាក់ក្នុងចំណោមអ្នកជំនាញអន្តរជាតិដ៏ល្បីល្បាញបំផុតជាប្រជាធិបតេយ្យ និងថា អង្គជំនុំជម្រះបានចាត់ទុកថា ជំនាញរបស់គាត់ទំនងជាអាចរួមចំណែកដល់ការស្វែងរកការពិតក្នុងសំណុំ រឿង ០០២ បាន”⁸²¹។ ដោយសារពុំទទួលបានជោគជ័យក្នុងកិច្ចខិតខំប្រឹងប្រែងកោះហៅ Ben KIERNAN អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសម្រេចថា “សេចក្តីសន្និដ្ឋានរបស់ Ben KIERNAN ប្រសិនបើមានតម្លៃជាភស្តុ តាង ក៏មានតិចតួចដែរនៅក្នុងសំណុំរឿង ០០២ នេះ ព្រោះអ្នកនិពន្ធរបស់នេះមិនត្រូវបានសួរដេញដោលចំពោះមុខ នោះទេ”⁸²²។ ទោះជាយ៉ាងនេះក្តី អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយោងទៅលើអត្ថបទបង្រៀនរបស់ Ben

⁸¹⁹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ២៤។

⁸²⁰ សូមមើល សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ២៤ ជើងទំព័រ ៥៦ យោងទៅលើសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះ សាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៨១ (“ការវិវឌ្ឍន៍ដំបូងអំពីប្រវត្តិសាស្ត្រនៃលិខិតកុម្មុយនីស្តក្នុងកម្ពុជា ជាប់ទាក់ទងយ៉ាងជិតស្និទ្ធជាមួយនឹងការ ប្រឆាំងនឹងរដ្ឋអំណាចអាណានិគមបារាំង និងជាពិសេស ការតស៊ូប្រដាប់អាវុធបន្ទាប់ពីសង្គ្រាមលោកលើកទីពីរដែលធ្វើឡើងដោយ ខ្មែរឥស្សរ និងបក្សកុម្មុយនីស្តឥណ្ឌូចិន”) កថាខណ្ឌ ៨២ (“នៅចុងឆ្នាំ ១៩៥៣ បន្ទាប់សម្តេចនរោត្តមសីហនុបានទទួលជ័យជម្នះនៅ ក្នុងព្រះរាជបូរនីយកិច្ចទាមទារឯករាជ្យ ប្រទេសកម្ពុជាបានទទួលឯករាជ្យឡើងវិញ។ បន្ទាប់ពីចុះហត្ថលេខាលើអនុសញ្ញាទីក្រុងហ្សឺណែវឆ្នាំ ១៩៥៤ ដែលគ្រាន់តែជាការបញ្ចប់លើក្រដាសប៉ុណ្ណោះនូវសង្គ្រាមដំបូងនៅឥណ្ឌូចិន [...]”) កថាខណ្ឌ ៨៣ (“ក្នុងឆ្នាំ ១៩៥៥ សម្តេច នរោត្តម សីហនុ បានប្រកាសដាក់រាជ្យបណ្តឹងដើម្បីធ្វើជាប្រធានរដ្ឋនៃកម្ពុជា។ ព្រះអង្គបានទទួលជ័យជម្នះក្នុងការ បោះឆ្នោត និងបានបង្កើតបក្សសង្គមរាស្ត្រនិយម ដែលមានគោលនយោបាយបរទេសអព្យាក្រឹតដែលរួមបញ្ចូលគោលនយោបាយ បដិសេធមិនចូលរួមអង្គការសន្តិសញ្ញាអាស៊ីអាគ្នេយ៍”) កថាខណ្ឌ ៧៧៤ (“ទោះជាយ៉ាងណាក្តី នៅចុងឆ្នាំ ១៩៧៥ និងដើមឆ្នាំ ១៩៧៧ ការគ្រប់គ្រងបក្សនៅកម្ពុជានៅពុំទាន់រឹងមាំគ្រប់គ្រាន់នៅឡើយក្នុងការបើកទូលាយប្រទេស”)(ជើងទំព័រលុបចោល)។

⁸²¹ អនុស្សរណៈស្តីពីសក្ខីកម្មរបស់ Ben KIERNAN (E166/1/4) ទំព័រ ២។

⁸²² អនុស្សរណៈស្តីពីសក្ខីកម្មរបស់ Ben KIERNAN (E166/1/4) ទំព័រ ២។

KIERNAN ជាច្រើនលើកច្រើនសា⁸²³។ ប៉ុន្តែ ដូចបានបង្ហាញខាងលើ⁸²⁴ ភាគច្រើននៃសេចក្តីយោងទាំងនេះ គឺ គ្រាន់តែជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការយល់ឃើញផ្នែកលើភស្តុតាងមិនផ្ទាល់ប៉ុណ្ណោះ និងបានផ្អែកលើប្រភពផ្សេងៗ នៃភស្តុតាង រួមទាំងសក្ខីកម្មផ្ទាល់ផងដែរ។ ការជំទាស់របស់ នួន ជា ចំពោះភាពប្រាកដប្រជារបស់ Ben KIERNAN ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានេះ ពុំអាចជឿជាក់បានឡើយ។

៣៣៥.មានសេចក្តីយោងចំនួន ៣ ទាក់ទងទៅនឹងកិច្ចការរបស់ KIERNAN ដែលត្រូវបានប្រើប្រាស់ដើម្បីគាំ ទ្រការយល់ឃើញពាក់ព័ន្ធទៅនឹងអាជីព និងដំណើរជីវិតរបស់ ខៀវ សំផន ពីដំបូង⁸²⁵ ប៉ុន្តែ ការយល់ឃើញ ទាំងនេះបានផ្អែកជាចម្បងទៅលើសក្ខីកម្ម និងអត្ថបទសរសេរដោយផ្ទាល់របស់ ខៀវ សំផន⁸²⁶។ ចំពោះសេចក្តី យោងចំនួន ២ ទៀត របស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងទៅលើអត្ថបទសរសេររបស់ Ben KIERNAN អង្គជំនុំ ជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា ការយោងទាំងនេះទំនងជាគាំទ្រដល់ការយល់ឃើញទាក់ទងទៅនឹង ការអំពើប្រព្រឹត្តរបស់ ខៀវ សំផន ដែលជាមូលដ្ឋាននៃការទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌរបស់គាត់ ដូចជា ការ ចូលរួមយ៉ាងសកម្មនៅក្នុងវគ្គបណ្តុះបណ្តាលមនោគមន៍វិជ្ជា ដើម្បីឱ្យជនជាតិខ្មែរដែលរស់នៅបរទេសត្រឡប់ មកប្រទេសខ្លួនវិញ⁸²⁷។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូល នឹងធ្វើការដោះស្រាយអំពីផលប៉ះពាល់នៃសំអាងហេតុ

⁸²³ សូមមើល សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ជើងទំព័រ ៣១៨, ៣៤០, ៣៥២, ៣៥៦, ៦៧២ ដល់ ៦៧៣, ៦៧៧, ៦៨៣, ៦៨៦, ៦៩៤ ដល់ ៦៩៧, ៧៥៥, ៨១៣, ១០៥៧, ១០៦២, ១០៨១, ១១៤២, ១៥៦២, ១៩៤៤ និង ២៣៨៥។

⁸²⁴ សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ៣៣៤។

⁸²⁵ សូមមើល សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៣៥២ (“ពីពីរទៅបីខែបន្ទាប់ពីគាត់បានមកដល់ទីក្រុងប៉ារីស ខៀវ សំផន បានចូលរួមក្រុមម៉ាកស៊ីស ដែលត្រូវបានបង្កើត និងចូលរួមជាប្រចាំដោយនិស្សិតខ្មែរដទៃទៀតនៅក្នុងប្រទេសបារាំង រួម មាន អៀង សារី សាឡុត ស អៀង ធីរិទ្ធ និង សុន សេន”) កថាខណ្ឌ ៣៥៣ (“ដូចសមាជិកដទៃទៀតក្នុងក្រុមនោះដែរ ខៀវ សំផន បានចូលរួមជាមួយបក្សកុម្មុយនីស្តបារាំង”) កថាខណ្ឌ ៣៥៨ (“ទោះជាយ៉ាងណាក៏ដោយ ខៀវ សំផន បានរក្សាមុខតំណែងក្នុងក្រុម របស់គាត់រហូតដល់គាត់ត្រូវបានបង្ខំឱ្យលាលែងមុខតំណែងនេះនៅពាក់កណ្តាលឆ្នាំ ១៩៦៣”)។

⁸²⁶ សូមមើល សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ជើងទំព័រ ១០៥៧, ១០៦២, ១០៨១ យោងទៅលើប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ១៣ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ២០១១ (ខៀវ សំផន) ឯកសារលេខ E1/21.1 ទំព័រ ៤៩ ដល់ ៥១, ៥២, ៥៩ ដល់ ៦០, ៦២ និងសៀវភៅរបស់ ខៀវ សំ ផន ប្រវត្តិសាស្ត្រកម្ពុជាថ្មីៗនេះ និងជំហររបស់ខ្ញុំបន្តបន្ទាប់ (E3/18) ចុះថ្ងៃទី ០៧ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០០៤ ទំព័រ ១៥ ដល់ ១៦ និង ៣៨ ដល់ ៣៩។

⁸²⁷ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៣៧៩ (“រួមទាំងការធ្វើសុន្ទរកថា ខៀវ សំផន បានដើរតួនាទីក្នុងការអប់រំ អ្នកដែលត្រឡប់ពីបរទេស ដោយបានបើកវគ្គសិក្សាអប់រំគោលនយោបាយយ៉ាងហោចណាស់មួយជាមួយអ្នកទាំងនោះក្នុងឆ្នាំ ១៩៧៥ ”) កថាខណ្ឌ ៧៥៧ (“ខៀវ សំផន បានបើកវគ្គបំប៉នមនោគមន៍វិជ្ជាលើបញ្ញវន្តដែលត្រឡប់មកពីបរទេស និងអ្នករដ្ឋការក្នុង

របស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងទៅលើអត្ថបទសរសេរទាំងនេះ ដើម្បីកំណត់ពីភាពសមហេតុផលនៃសំអាង ហេតុរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង នៅក្នុងផ្នែកនៃសាលដីកានេះដែលពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការទទួលខុសត្រូវផ្នែក ព្រហ្មទណ្ឌជាលក្ខណៈបុគ្គលរបស់ ខៀវ សំផន⁸²⁸។

៣៣៦.បន្ថែមលើនេះទៀត អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបដិសេធការអះអាងជាទូទៅរបស់ នួន ជា ដែលថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង “ពុំបានប្រឹងប្រែងដោយស្មោះត្រង់ក្នុងការវាយតម្លៃលើឯកទេសរបស់អ្នកជំនាញ ឬ អ្នកនិពន្ធទាំងនោះឡើយ”⁸²⁹ ដោយសារពុំបានបង្ហាញមូលដ្ឋានគាំទ្រគ្រប់គ្រាន់។

៣៣៧.សរុបសេចក្តីមក អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលយល់ឃើញថា នួន ជា និង ខៀវ សំផន ពុំបានបង្ហាញពី កំហុសណាមួយដែលតម្រូវឱ្យមានការធ្វើអន្តរាគមន៍របស់តុលាការលើបណ្តឹងសាទុក្ខ ចំពោះការសំអាងរបស់ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងទាក់ទងទៅនឹងសក្ខីកម្មរបស់អ្នកជំនាញ ឬ “ប្រភពមិនផ្ទាល់”។ អាស្រ័យហេតុនេះ ទ ឡើយករណីនៃបណ្តឹងសាទុក្ខទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានេះ ត្រូវបដិសេធបោល។

៤.គ.៨.ការវាយតម្លៃលើតម្លៃជាភស្តុតាងរបស់សាក្សីអង្គហេតុ

៣៣៨.នួន ជា បានលើកឡើងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសំអាងលើសក្ខីកម្មរបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី និងសក្ខីកម្មរបស់អ្នកជំនាញ ច្រើនជាងសក្ខីកម្មផ្ទាល់របស់សាក្សីអង្គហេតុ ដើម្បីឈានទៅធ្វើសេចក្តីសន្និដ្ឋាន នៅពេលដែលសក្ខីកម្មរបស់សាក្សីអង្គហេតុនេះ “គឺជាមូលដ្ឋាននៃសាលក្រមនោះ”⁸³⁰។ នួន ជា បាន ជំទាស់បន្ថែមទៀតថា សក្ខីកម្មរបស់សាក្សីអង្គហេតុពីរទៅបីនាក់ដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានផ្អែកនៅ ក្នុងការយល់ឃើញរបស់ខ្លួននោះ ពុំអាចជឿទុកចិត្តបាន ឬជាការសំអាងដោយពុំមានការពន្យល់បកស្រាយ ជា ពិសេសចំពោះសក្ខីកម្មរបស់ François PONCHAUD Stephen HEDER ខុច ភី ភួន និង លីម សាត⁸³¹។

ចុងឆ្នាំ ១៩៧៥ និង ១៩៧៦ នៅ ក-១៥។ ក្នុងអំឡុងវគ្គសិក្សាទាំងនេះ គាត់បានបង្ហាញថា ការជម្លៀសចេញពីទីក្រុង គឺជាការត្រឹមត្រូវ ដែលគាត់បានអះអាងថា បានបំបាត់ចោលនូវកម្មសិទ្ធិឯកជន និងទប់ស្កាត់ការអត់ឃ្លាន និងបានបង្រៀនថា ចំណេះវិជ្ជាដែលបានមក ពីការអប់រំរបស់ពួកអាណានិគម និងចក្រពត្តិត្រូវតែលុបបំបាត់ចោលឱ្យអស់”)។

⁸²⁸ សូមមើលខាងក្រោម កថាខណ្ឌ ១០១៥។
⁸²⁹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ២១១។
⁸³⁰ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១៧៣។
⁸³¹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១៧៤ ដល់ ១៨២។

នួន ជា បានបន្ថែមទៀតថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសំអាងម្តងហើយម្តងទៀតទៅលើសក្ខីកម្មរបស់គាត់ ផ្ទាល់សម្រាប់ដាក់បន្ទុក ដោយពុំជឿទាល់តែសោះចំពោះភស្តុតាងដោះបន្ទុករបស់គាត់នោះទេ⁸³²។ ប្រហាក់ ប្រហែលគ្នានេះដែរ ខៀវ សំផន បានអះអាងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសក្នុងការពិចារណាឱ្យបាន សមស្របលើភស្តុតាងដោះបន្ទុក និងភស្តុតាងដែលបានដេញដោលទៅលើភាពអាចជឿជាក់បាននៃសាក្សី ដោយចង្អុលបង្ហាញជាពិសេសចំពោះ អែម អឿន នូ ម៉ៅ ភី ភួន និង ឌុច⁸³³។

៣៣៩.សហព្រះរាជអាជ្ញាបានឆ្លើយតបថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានវាយតម្លៃយ៉ាងត្រឹមត្រូវលើតម្លៃជាភស្តុតាងនៃសាក្សីអង្គហេតុ និងថា នួន ជា និង ខៀវ សំផន ពុំបានបង្ហាញពីកំហុសណាមួយពាក់ព័ន្ធទៅនឹងបញ្ហា នេះទេ⁸³⁴។

៤.គ.៨.ក.អ្នកជំនាញ Fran-ois PONCHAUD និង Stephen HEDER

៣៤០.នួន ជា បានជំទាស់ថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសំអាងយ៉ាងទូលំទូលាយទៅលើភស្តុតាងរបស់ François PONCHAUD និង Stephen HEDER “ក្នុងគោលបំណងមិនសមហេតុផល”គឺថា “ហួសឆ្ងាយពី ដែនកំណត់”ក្នុងការកោះហៅអ្នកទាំងពីរមកផ្តល់សក្ខីកម្ម ជាសាក្សីអង្គហេតុចំពោះព្រឹត្តិការណ៍ពាក់ព័ន្ធនឹង តិចតួចដែលគាត់បានឃើញដោយផ្ទាល់ប៉ុណ្ណោះ⁸³⁵។ ក្នុងការគាំទ្រអំណះអំណាងនេះ នួន ជា បានចង្អុលទៅលើ

⁸³² សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១៨៣ ដល់ ១៨៤។

⁸³³ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៤៣។ ខៀវ សំផន បានលើកបន្ថែមថា នៅពេលពិចារណាលើភស្តុតាង ទាំងមូល អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានពន្យល់ពីមូលហេតុដែលខ្លួនទទួលយកភស្តុតាងរបស់សាក្សីដែលជាអ្នកសមគំនិត អ្នកដែល ទទួលបាន ប្រយោជន៍ក្នុងការកុហក និងសក្ខីកម្មរបស់អ្នកដែលបង្ហាញភាពផ្ទុយគ្នាជាសត្យានុម័ត។ សូមមើល សារណាបណ្តឹងសា ទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ១១៤ ដល់ ១១៥។ ផ្ទុយពីការចោទប្រកាន់របស់គាត់ទាក់ទងទៅនឹងការវាយតម្លៃរបស់អង្គជំនុំ ជម្រះសាលាដំបូងលើសាក្សី អែម អឿន នូ ម៉ៅ ភី ភួន និង ឌុច សារណារបស់គាត់ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានេះ ពុំមានការយោងណា មួយគាំទ្រជាក់លាក់លើសក្ខីកម្មដែលបានបញ្ជាក់ខាងដើមនេះ អាស្រ័យហេតុនេះត្រូវបានបដិសេធចោលដោយពុំចាំបាច់ពិចារណាបន្ត ទៀតឡើយ។

⁸³⁴ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៩៤ ដល់ ៩៧ ១០៧ និងជើងទំព័រ ៨៦ ដល់ ៨៧។

⁸³⁵ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១៨០។

ជើងទំព័រមួយចំនួននៅក្នុងសាលក្រម និងបានលើកឡើងថា “ការយោងទៅលើជើងទំព័រនីមួយៗនេះ មាន កំហុសអង្គច្បាប់”⁸³⁶។

៣៤១.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ថា François PONCHAUD និង Stephen HEDER ត្រូវបាន កោះហៅស្របពេលជាមួយនឹង David CHANDLER និង Philip SHORT ដើម្បីមកផ្តល់សក្ខីកម្មអំពី ព្រឹត្តិការណ៍មុនឆ្នាំ ១៩៧៥ ដែលពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការចោទប្រកាន់នៅក្នុងដីកាដោះស្រាយ (D427)⁸³⁷។ ក្នុង ចំណោមនោះ Stephen HEDER ក៏ត្រូវបានកោះហៅផងដែរពាក់ព័ន្ធទៅនឹងលក្ខណៈពិសេសរបស់រដ្ឋាភិបាល នៃកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ និងតួនាទីរបស់ជនជាប់ចោទ⁸³⁸។ François PONCHAUD ត្រូវបានស្តាប់សក្ខីកម្ម ក្នុងចំណោមសាក្សីចំនួន ២៣ នាក់ដទៃទៀត ទាក់ទងទៅនឹងការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីមួយ និង ទីពីរ⁸³⁹។

៣៤២.តាមការពិនិត្យសេចក្តីយោងទៅលើជើងទំព័រ ក្នុងសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងទាក់ទងទៅនឹង សក្ខីកម្មរបស់ François PONCHAUD និង Stephen HEDER បានបង្ហាញឱ្យឃើញថា សក្ខីកម្មទាំងនេះ ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការយល់ឃើញដែលមានភស្តុតាងគាំទ្រដទៃទៀត និងកើតចេញមិនត្រឹមតែពីការបានឃើញ ដោយផ្ទាល់ប៉ុណ្ណោះទេ ថែមទាំងបានឮពីសាក្សី ឬបានសម្ភាសន៍ដោយផ្ទាល់ ឬបានស្រាវជ្រាវរកឃើញផងដែរ ។ ផ្ទុយទៅនឹងការអះអាងរបស់ នួន ជា ដែលថា François PONCHAUD និង Stephen HEDER “បាន ឃើញយ៉ាងយូរត្រឹមតែពីទៅបីម៉ោងប៉ុណ្ណោះនូវព្រឹត្តិការណ៍មួយចំនួន ក្នុងអំឡុងពេលនៃរបបកម្ពុជាប្រជាធិប តេយ្យ”⁸⁴⁰ ដោយហេតុថា François PONCHAUD បានរស់នៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជាចាប់តាំងពីឆ្នាំ ១៩៦៥⁸⁴¹

⁸³⁶ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១៨០ និងការយោងដែលបានដកស្រង់ក្នុងជើងទំព័រ ៤៧៩។

⁸³⁷ សេចក្តីសម្រេចស្ថាពរស្តីពីសាក្សី អ្នកជំនាញ និងដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី (E312) កថាខណ្ឌ ៣១។

⁸³⁸ សេចក្តីសម្រេចស្ថាពរស្តីពីសាក្សី អ្នកជំនាញ និងដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី (E312) កថាខណ្ឌ ៤២។

⁸³⁹ សេចក្តីសម្រេចស្ថាពរស្តីពីសាក្សី អ្នកជំនាញ និងដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី (E312) កថាខណ្ឌ ៦០ ដល់ ៦១។

⁸⁴⁰ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១៧៤។ នួន ជា ក៏បានលើកឡើងអំពី Sydney SCHANBERG និង Al ROCKOFF ប៉ុន្តែគ្រាន់តែបានពិភាក្សាភស្តុតាងរបស់ François PONCHAUD និង Stephen HEDER។ សូមមើល សារណាប ណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១៧៤, ១៨០ ដល់ ១៨២ ជើងទំព័រ ៤៥៦។

⁸⁴¹ សូមមើល ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៩ ខែ មេសា ឆ្នាំ ២០១៣ (François PONCHAUD) ឯកសារលេខ E1/178.1 ទំព័រ ៦ ដល់ ៨។

ហើយអាចនិយាយភាសាខ្មែរបានយ៉ាងស្អាត⁸⁴² ដែលជាជនបរទេសម្នាក់ក្នុងចំណោមជនបរទេសចុងក្រោយ បង្អស់ដែលបានចាកចេញពីប្រទេសកម្ពុជា បន្ទាប់ពីខ្មែរក្រហមដណ្តើមបានទីក្រុងភ្នំពេញ⁸⁴³ និងបានផ្តល់សក្ខី កម្មថា បានឃើញព្រឹត្តិការណ៍ពាក់ព័ន្ធមួយចំនួនកើតឡើងប៉ុន្មានឆ្នាំមុននោះ និងរួមទាំងក្នុងអំឡុងពេលនៃរបប កម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ⁸⁴⁴។ បន្ទាប់ពីគាត់បានចាកចេញពីប្រទេសកម្ពុជា នៅថ្ងៃទី ០៧ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ១៩៧៥ គាត់បានប្រមូលការវិវឌ្ឍន៍ព័ត៌មានយ៉ាងច្រើន ដូចជាការសម្ភាសន៍ជនភៀសខ្លួននៅក្នុងប្រទេសថៃ និងប្រទេស បារាំង ស្ថាប័នវិទ្យុរបស់ខ្មែរក្រហម និងអានឯកសារផ្សេង⁸⁴⁵។ ប្រភពទាំងនេះបានក្លាយជាមូលដ្ឋានមួយផ្នែកក្នុង សក្ខីកម្មរបស់គាត់⁸⁴⁶។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរកពុំឃើញអំពីភាពមិនប្រក្រតីរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលា ដំបូង ក្នុងការសំអាងលើភស្តុតាងរបស់ François PONCHAUD ។

៣៤៣.ទាក់ទងទៅនឹង Stephen HEDER នួន ជា បានលើកឡើងថា “អង្គជំនុំជម្រះ[សាលាដំបូង] បាន ពិចារណាយ៉ាងពិសេសទៅលើមតិយោបល់[របស់គាត់]” និងរំលឹកថា Stephen HEDER ធ្លាប់បានបម្រើការ នៅក្នុងការិយាល័យសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេត និងការិយាល័យសហព្រះរាជអាជ្ញានៃ អ.វ.ត.ក. និងថា គាត់ជា អ្នកប្រាង“ប្លង់សម្រាប់ដឹកនាំសន្និដ្ឋានបញ្ជូនរឿងឱ្យស៊ើបសួរក្នុងខែមីនា ឆ្នាំ ២០០៤ ដោយតាមរយៈការបោះពុម្ព ផ្សាយសៀវភៅស្តីពី *បុគ្គលប្រាំពីររូបសម្រាប់ការចោទប្រកាន់*”⁸⁴⁷។ ទោះជាយ៉ាងណាក៏ដោយ អំណះអំណា ងរបស់ នួន ជា ដែលថា “ប្រសិនបើ Heder ត្រូវបានកោះហៅមកធ្វើជាអ្នកជំនាញ គាត់ត្រូវផ្តល់សក្ខីកម្មដោយ

⁸⁴² សូមមើល ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៩ ខែ មេសា ឆ្នាំ ២០១៣ (François PONCHAUD) ឯកសារលេខ E1/178.1 ទំព័រ ៤ ដល់ ៦ និង ៩។

⁸⁴³ សូមមើល ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៩ ខែ មេសា ឆ្នាំ ២០១៣ (François PONCHAUD) ឯកសារលេខ E1/178.1 ទំព័រ ៦ ដល់ ៨, ២៧ ដល់ ២៨។ សូមមើលផងដែរ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា ជើងទំព័រ ៤៧៨។

⁸⁴⁴ សូមមើល ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៩ ខែ មេសា ឆ្នាំ ២០១៣ (François PONCHAUD) ឯកសារលេខ E1/178.1 ទំព័រ ៩ ដល់ ៤០, ៤៣ ដល់ ៤៥, ៤៩ ដល់ ៥០។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ១០ ខែ មេសា ឆ្នាំ ២០១៣ (François PONCHAUD) ឯកសារលេខ E1/179.1 ទំព័រ ៤ ដល់ ៨, ១៣ ដល់ ១៤, ២៨ ដល់ ៣១, ៣៥ ដល់ ៣៦, ៤៧, ៦៥ ដល់ ៦៦, ៦៨ ដល់ ៦៩ និង ៧៦។

⁸⁴⁵ សូមមើល ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៩ ខែ មេសា ឆ្នាំ ២០១៣ (François PONCHAUD) ឯកសារលេខ E1/178.1 ទំព័រ ៤៧, ៥៧ ដល់ ៧២។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ១០ ខែ មេសា ឆ្នាំ ២០១៣ (François PONCHAUD) ឯកសារលេខ E1/179.1 ទំព័រ ៩, ១៧ ដល់ ១៩, ២១ ដល់ ២៣, ២៦ ដល់ ២៨, ៣៩ ដល់ ៤០, ៤៧ ដល់ ៥២, ៦៥ ដល់ ៦៦, ៦៩, ៧៥ ដល់ ៧៦។

⁸⁴⁶ សូមមើល ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ១០ ខែ មេសា ឆ្នាំ ២០១៣ ឯកសារលេខ E1/179.1 ទំព័រ ៤០ ដល់ ៥០។

⁸⁴⁷ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១៨២។

អព្យាក្រឹតបំផុត និងដោយភាពសត្យានុម័តជាលក្ខណៈវិទ្យាសាស្ត្រ”^{៨៤៨} ពុំអាចជឿជាក់បានឡើយ។ ពុំមានសញ្ញាណមួយបង្ហាញថា Stephen HEDER បានផ្តល់សក្ខីកម្មដោយមិនអព្យាក្រឹត និងពុំមានសត្យានុម័តជាក់ស្តែងនោះទេ ឬថា សក្ខីកម្មរបស់គាត់គួរតែមានអព្យាក្រឹតភាព និងភាពសត្យានុម័តច្រើនជាងនេះ ប្រសិនបើគាត់បានផ្តល់សក្ខីកម្មក្នុងនាមជាអ្នកជំនាញ ដែលពុំមែនក្នុងនាមជាសាក្សីអង្គហេតុនោះ។ នួន ជា ខ្លួនឯងផ្ទាល់ក៏បានស្នើសុំឱ្យកោះហៅ Stephen HEDER មកធ្វើជាសាក្សី និងបានទទួលស្គាល់គាត់ថា ជា“អ្នកជំនាញនាំមុខគេស្តីពីកម្ពុជា”^{៨៤៩} និងបានទទួលស្គាល់ថា Stephen HEDER មានវត្តមាននៅក្នុងទីក្រុងភ្នំពេញចន្លោះពីឆ្នាំ ១៩៧៣ រហូតដល់ ឆ្នាំ ១៩៧៥ ព្រមទាំងបានធ្វើដំណើរកម្សាន្តទៅកាន់ខេត្តកំពង់ចាម និងឧដុង្គ បន្ទាប់ពីការចូលកាន់កាប់ដោយកងទ័ពខ្មែរក្រហមក្នុងឆ្នាំ ១៩៧៣ និង ១៩៧៤^{៨៥០}។ បន្ថែមលើនេះទៀត អត្ថបទជាច្រើនសរសេរដោយ Stephen HEDER ដែលជាកម្មវត្ថុនៃសក្ខីកម្មរបស់គាត់នោះ ត្រូវបាននិពន្ធឡើងនៅមុនពេលចូលបម្រើការងារនៅ អ.វ.ត.ក. ដូច្នេះ ពុំមានឥទ្ធិពលពីការបម្រើការងាររបស់គាត់នៅ អ.វ.ត.ក. នោះឡើយ^{៨៥១}។

៣៤៤.ដូចបានកត់សម្គាល់ខាងលើ នួន ជា ក៏បានចោទប្រកាន់ផងដែរថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានរំលោភសិទ្ធិរបស់គាត់ក្នុងការជំទាស់ទៅនឹងភស្តុតាងប្រឆាំងនឹងរូបគាត់ និងសិទ្ធិទទួលបានតុល្យភាពតទល់ដោយបាន

^{៨៤៨} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១៨២។

^{៨៤៩} សូមមើល សេចក្តីសង្ខេបបញ្ជីឈ្មោះសាក្សីដែលស្នើដោយ នួន ជា (E9/10) និងឧបសម្ព័ន្ធទៅនឹងសេចក្តីសង្ខេបនេះ (E9/10.1) ទំព័រ ៦៣ ដល់ ៦៦។ សេចក្តីសង្ខេបត្រូវបានធ្វើបច្ចុប្បន្នភាពអំពីបញ្ជីឈ្មោះសាក្សីដែលស្នើដោយ នួន ជា (E93/4) និងឧបសម្ព័ន្ធទៅនឹងសេចក្តីសង្ខេបនេះ (E93/4.3) ទំព័រ ៤០ (ភាសាអង់គ្លេស)។

^{៨៥០} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា ជើងទំព័រ ៤៧៨។

^{៨៥១} សូមមើល សៀវភៅរបស់ S. HEDER និង B. TITTEMORE បុគ្គលប្រាំពីរនាក់សម្រាប់ការកាត់ទោស៖ ការទទួលខុសត្រូវលើឧក្រិដ្ឋកម្មរបស់ខ្មែរក្រហម ឯកសារលេខ E3/48 ឆ្នាំ ២០០៤។ សៀវភៅរបស់ S. HEDER៖ លិខិតមួយនឹងស្តាប់នៅកម្ពុជា និងគំរូរៀបចំ ឯកសារលេខ E3/22 ឆ្នាំ ២០០៤។ របាយការណ៍របស់ S. HEDER និង M. MATSUSHITA៖ កិច្ចសម្ភាសន៍ជាមួយជនភៀសខ្លួនកម្ពុជានៅព្រំដែនខ្មែរថៃ ឯកសារលេខ E3/1714 ចុះថ្ងៃទី ២៥ ខែ មីនា ឆ្នាំ ១៩៨០។ ប្រតិចារិកនៃកិច្ចសម្ភាសន៍របស់ Steve HEDER (SH) ជាមួយ អៀង សារី (IS) ឯកសារលេខ E/89 ចុះថ្ងៃទី ១៧ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ១៩៩៦ (កាលបរិច្ឆេទនៃកិច្ចសម្ភាសន៍) ។ កិច្ចសម្ភាសន៍របស់ S. HEDER ជាមួយ អៀង សារី ឯកសារលេខ E3/543 ចុះថ្ងៃទី ១៧ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ១៩៩៦។ កិច្ចសម្ភាសន៍របស់ S. HEDER ជាមួយ អៀង សារី ឯកសារលេខ E190 ចុះថ្ងៃទី ០១ ខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៩៩។ ប្រតិចារិកកំណត់ហេតុនៃកិច្ចសម្ភាសន៍របស់ S. HEDER ជាមួយ អៀង សារី ឯកសារលេខ E573 ចុះថ្ងៃទី ០៤ ខែ មករា ឆ្នាំ ១៩៩៩។ របាយការណ៍របស់ S. HEDER៖ ការវាយតម្លៃឡើងវិញនូវតួនាទីរបស់មេដឹកនាំជាន់ខ្ពស់ និងកម្មវិធីបាត់បង់ក្រោមក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មនៃកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ៖ ការទទួលខុសត្រូវរបស់កម្ពុជានៅក្នុងទស្សនៈប្រហាក់ប្រហែល ឯកសារលេខ E3/4527 ចុះថ្ងៃទី ០១ ខែ មីនា ឆ្នាំ ២០០៣។

អនុញ្ញាតឱ្យសហព្រះរាជអាជ្ញាទទួលបានមតិយោបល់របស់ Stephen HEDER តាមរយៈការបង្កើតសំណួរ របស់ខ្លួនជាលក្ខណៈស៊ើបសួរពីអង្គហេតុទាក់ទងទៅនឹងការស្រាវជ្រាវរបស់គាត់ ប៉ុន្តែករណីនេះពុំបាន អនុញ្ញាតឱ្យសាកសួរដូចគ្នានៅពេលមានការសួរដេញដោលដោយភាគីការពារក្តីទៀតនោះទេ⁸⁵²។ នួន ជា បាន លើកឡើងថា ដើម្បីទូទាត់ចំពោះការរំលោភបំពានដែលចោទប្រកាន់នេះ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំគួរឱ្យ សំអាងទៅលើសក្ខីកម្មរបស់ Stephen HEDER ឡើយ⁸⁵³។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា មានវិធីសាស្ត្រធ្វើឱ្យភាន់ច្រឡំទាក់ទងទៅនឹងការសាកសួរ Stephen HEDER នៅក្នុងតុលាការ ដែលប្រហែល ជាតើមកពីការចាត់តាំងរូបគាត់ជាសាក្សីអង្គហេតុ ប៉ុន្តែមិនមែនសាក្សីជំនាញនោះទេ⁸⁵⁴។ ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហា នេះគួរកត់សម្គាល់ថា ដោយសារចម្លើយរបស់គាត់ជាច្រើនបានផ្អែកលើបទសម្ភាសន៍ជាមួយនឹងបុគ្គលផ្សេងៗ ឬឯកសារដែលគាត់បានពិនិត្យ ដូច នួន ជា បានលើកឡើង⁸⁵⁵ ទើបនេះជាការពុំសមស្របក្នុងការបែងចែកភាព ខុសគ្នារវាងមួយផ្នែកការដឹងរបស់ HEDER ដែលទទួលបានតាមរយៈបទពិសោធន៍ផ្ទាល់ខ្លួន និងមួយផ្នែក ទៀតជាមួយនឹងមតិយោបល់ដែលបានផ្អែកលើការស្រាវជ្រាវរបស់គាត់នោះឡើយ⁸⁵⁶។ នួន ជា បានចង្អុល

⁸⁵² សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១៨២ ជើងទំព័រ ៤៩០ យោងទៅលើការដកសេចក្តីជូនដំណឹងពីបំណង (E287/2) កថាខណ្ឌ ៦ ដល់ ១២ ជើងទំព័រ ២៣។ នួន ជា ក៏បានស្នើសុំជាបឋមឱ្យកោះហៅ Stephen HEDER មកផ្តល់សក្ខីកម្មអំពី“គោល បំណង និងគុណភាពនៃកិច្ចស៊ើបសួរនៃការិយាល័យរបស់សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតក្នុងសំណុំរឿង ០០២” ជាពិសេស កិច្ចប្រជុំក្នុង ខែ សីហា ឆ្នាំ ២០០៩ ដែលក្នុងនោះ សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេត Marcel LEMONDE បានបង្ហាញចេតនាចង់ប្រមូលភស្តុតាងដែល មានលក្ខណៈដាក់បន្ទុកជាង សម្រាប់សំណុំរឿង ០០២។ សូមមើល សេចក្តីសង្ខេបបញ្ជីឈ្មោះសាក្សីដែលស្នើដោយ នួន ជា (E9/10) និងឧបសម្ព័ន្ធទៅនឹងសេចក្តីសង្ខេបនេះ (E9/10.1) ទំព័រ ៦៣ ដល់ ៦៦។ សេចក្តីសង្ខេបដែលបានធ្វើបច្ចុប្បន្នភាពអំពីបញ្ជីឈ្មោះ សាក្សីដែលបានស្នើឡើងដោយ នួន ជា (E93/4.3) ទំព័រ ៤០ ដល់ ៤១ (ភាសាអង់គ្លេស)។ ការតវ៉ាដំបូងរបស់គាត់អំពីការមិនផ្តល់ឱកាសក្នុងការសួរសំណួរ Stephen HEDER លើព្រឹត្តិការណ៍ក្នុងអំឡុងពេលនៃកិច្ចស៊ើបសួរ (សូមមើល ការដកសេចក្តីជូនដំណឹងពី បំណង (E287/2) កថាខណ្ឌ ១៣) ពុំត្រូវបានបញ្ជាក់សាជាថ្មីនៅដំណាក់កាលបណ្តឹងសាទុក្ខឡើយ។

⁸⁵³ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១៨២។

⁸⁵⁴ សូមមើល. ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ១៦ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០១៣ ឯកសារលេខ E1/224.1 ទំព័រ ១៧ ដល់ ២០, ៣៧, ៤៩ ដល់ ៥១, ៥៣, ៥៥ ដល់ ៥៧, ៦៦ ដល់ ៦១, ៦៥, ៩១ ដល់ ៩៣។

⁸⁵⁵ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១៨១។

⁸⁵⁶ សូមមើល. សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ជើងទំព័រ ៣៣៥ យោងទៅលើប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ១១ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០១៣ (Stephen HEDER) ឯកសារលេខ E1/222.1 ទំព័រ ៣៩ ដល់ ៤០ (HEDER បានសំអាងទៅលើកិច្ចសម្ភាសន៍របស់គាត់ ជាមួយ តែវ ពក) ៣៤០ យោងទៅលើប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ១០ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០១៣ ឯកសារលេខ E1/221.1 ទំព័រ ៧១ ដល់ ៧៣ (ចម្លើយផ្អែកលើកិច្ចសម្ភាសន៍ជាមួយនឹងជនរៀបរាប់) ៣៤៤ (ចម្លើយផ្អែកលើកាលកំណត់ពេលវេលារបស់ Tim Carney ដែល

បង្ហាញទៅលើចំណុចជាច្រើនដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង “បានធ្វើហួសឆ្ងាយ”ពីដែនកំណត់នៃតួនាទីរបស់ HEDER ជាសាក្សីអង្គហេតុ⁸⁵⁷ ប៉ុន្តែពុំបានពន្យល់លម្អិត ថា តើការធ្វើឱ្យភាន់ច្រឡំបែបនេះបានរំលោភលើសិទ្ធិរបស់គាត់ក្នុងការទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយត្រឹមត្រូវដូចម្តេចឡើយ⁸⁵⁸។ ដូចគ្នាដែរ ទោះបីជាមានការមិនពេញចិត្តយ៉ាងណាក៏ដោយ ក៏សហមេធាវីការពារក្តី នួន ជា នៅតែមានលទ្ធភាពសាកសួរសាក្សីដែរ ហើយបញ្ហានេះក៏មិនបានបង្ហាញឱ្យឃើញថា នួន ជា បានទទួលរងផលប៉ះពាល់ដោយវិធីសាស្ត្រវិវត្តន៍របស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ក្នុងការកម្រិតវិសាលភាពនៃការតាំងសំណួរទៅកាន់ Stephen HEDER ឡើយ។

៤.គ.៨.ខ.សាក្សី ខុច ភី ភួន និង លីម សាត ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី អែម អឿន និង នូ ម៉ៅ

៣៤៥.ខៀវ សំផន បានអះអាងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានពិចារណាលើភស្តុតាងដោះបន្ទុកដែលទទួលបានពី ខុច⁸⁵⁹នោះឡើយ។ ខៀវ សំផន បានចង្អុលបង្ហាញនោះ គឺសំដៅលើសេចក្តីថ្លែងរបស់ ខុច ដែលថា សមមិត្ត“លីន” និង/ឬ“ជាម”នៅក្រសួងការបរទេស ជាទូទៅជាអ្នកទទួលបន្ទុកនាំអ្នកទោសទៅកាន់មន្ទីរសន្តិសុខស-២១⁸⁶⁰។ គប្បីបដិសេធចោលដោយពុំចាំបាច់ធ្វើការពិចារណាបន្តទៀតចំពោះការចោទប្រកាន់របស់ ខៀវ

បានផ្អែកបន្តទៀតលើការបកប្រែរបស់ FBIS) ៤៧៩ (ផ្អែកលើកិច្ចសម្ភាសន៍របស់គាត់ជាមួយអ្នកជំនាញយោធនជាតិជប៉ុន) ៦៦៥ (ផ្អែកលើកិច្ចសម្ភាសន៍ជាមួយបុគ្គលម្នាក់) ២៦៥៤ (ផ្អែកលើកិច្ចសម្ភាសន៍ជាមួយជនភៀសខ្លួន)។

⁸⁵⁷ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១៨០ និងជើងទំព័រ ៤៧៩។

⁸⁵⁸ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងយល់ឃើញថា នៅក្នុងករណីមួយចំនួន ចម្លើយរបស់ Stephen HEDER អាចចាត់ទុកយ៉ាងសមស្របថា ជាទស្សនៈផ្ទាល់ខ្លួន (*សូមមើលខ. សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ជើងទំព័រ ៦២៩* (HEDER បញ្ចេញយោបល់លើការប្រើប្រាស់ពុំច្បាស់លាស់នូវពាក្យ“មជ្ឈិមបក្ស”) ៦៣១, ៦៣៧, ៦៣៨, ៦៤៤ និង ៦៤៦ (HEDER បានបញ្ជាក់អំពីអត្ថន័យនៃលេខសម្ងាត់“៨៧០” និងបានពន្យល់ថា ប.ក.ក. មានចេតក៍ប្រែពាក្យពេចន៍ដើម្បីលាក់បាំងធាតុពិតរបស់ថ្នាក់ដឹកនាំ) ១៧១៧ (ការបកស្រាយពាក្យ“komchat” កម្ពុជា)។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី ដូចបានបញ្ជាក់ នួន ជា ពុំបានបង្ហាញ ថា តើការសំអាងរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងលើមតិយោបល់ផ្ទាល់ខ្លួនរបស់សាក្សីអង្គហេតុបានរំលោភបំពានលើសិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយត្រឹមត្រូវ ឬបណ្តាលឱ្យមានកំហុសអង្គច្បាប់ដែលអាចមោឃៈសាលក្រមបានយ៉ាងដូចម្តេចឡើយ។

⁸⁵⁹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៤៣ យោងទៅលើប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ១០ ខែ មេសា ឆ្នាំ ២០១២ ឯកសារលេខ E1/62.1 (កាំង ហ្គេកអ៊ាវ ហៅខុច) ទំព័រ ៥៨ ដល់ ៥៩។

⁸⁶⁰ *សូមមើល* ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ១០ ខែ មេសា ឆ្នាំ ២០១២ (កាំង ហ្គេកអ៊ាវ ហៅខុច) ឯកសារលេខ E1/62.1 ទំព័រ ៦១ (ភាសាខ្មែរ), ៨៨ (ភាសាបារាំង)។ *សូមមើលផងដែរ* ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ១០ ខែ មេសា ឆ្នាំ ២០១២ ឯកសារលេខ E1/62.1 ទំព័រ ៦១ ដល់ ៦២ (ភាសាខ្មែរ ពិពណ៌នាអំពីសមមិត្ត“លីន”“ជាម”) ៧៦ ដល់ ៧៧ (ភាសាអង់គ្លេស“Chean”/“Cheang”)។

សំផន ដែលថា សេចក្តីថ្លែងខាងលើជាការស្តាប់ដោះបន្ទុកដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានលើកមក ពិចារណា ដោយហេតុថា ខៀវ សំផន ពុំបានបញ្ជាក់ច្បាស់ ថាតើសេចក្តីថ្លែងនេះបង្កើតឱ្យមានវិមតិសង្ស័យ អំពីពិរុទ្ធភាពរបស់គាត់យ៉ាងដូចម្តេចឡើយ។

៣៤៦. ខៀវ សំផន បានអះអាងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំអើពើទៅនឹងការជំទាស់របស់គាត់ចំពោះភាព អាចជឿជាក់បានរបស់ ភី ភួន^{៨៦១} តាមការពិត អង្គជំនុំជម្រះបានដោះស្រាយយ៉ាងពិសេសលើការជំទាស់របស់ ខៀវ សំផន ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានេះ^{៨៦២}។ ខៀវ សំផន បានលើកឡើងបន្ថែមទៀតថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ពុំបានពិចារណាលើបញ្ហានៃការចងចាំ ភាពផ្ទុយគ្នាសំខាន់ៗ និងភាពជឿជាក់បាននៃសក្ខីកម្មរបស់ អែម អឿន និង នូ ម៉ៅ^{៨៦៣}។

៣៤៧. តាមការពិនិត្យនៅក្នុងប្រតិចារិករបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី អែម អឿន ដែល ខៀវ សំផន បានជំទាស់ នោះ បានបង្ហាញឱ្យឃើញថា មានភាពមិនស៊ីសង្វាក់គ្នាខ្លះនៅក្នុងសក្ខីកម្ម^{៨៦៤}។ អែម អឿន បានទទួលស្គាល់ថា មានបញ្ហាលំបាកក្នុងការរំលឹកឡើងវិញទៅតាមលំដាប់ដោយ នូវព្រឹត្តិការណ៍ដែលបានកើតឡើងអស់រយៈ ពេល ៤០ ឆ្នាំកន្លងទៅ និងដោយមានការប៉ះទង្គិចផ្លូវចិត្ត បានធ្វើឱ្យប៉ះពាល់ដល់ការចងចាំរបស់គាត់^{៨៦៥}។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី ខៀវ សំផន ពុំបានផ្តល់សេចក្តីយោងទៅលើសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ឬ ចំណុចប៉ះពាល់ណាមួយដែលបង្ហាញឱ្យឃើញថា ការដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានពិចារណា បានធ្វើ ឱ្យប៉ះពាល់ដល់ការសម្រេចនៅក្នុងសាលក្រម។ ទាក់ទងទៅនឹងសក្ខីកម្មរបស់ នូ ម៉ៅ ខៀវ សំផន ពុំបានផ្តល់ ការយោងណាមួយដែលបញ្ជាក់អំពីភាពពុំស៊ីសង្វាក់គ្នា ឬការភ្ជាប់ទំនាក់ទំនងសក្ខីកម្មដែលអះអាងថា ពុំត្រឹម ត្រូវនោះទៅនឹងការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះដែលបានចោទប្រកាន់ថា មានកំហុសនោះទេ។ អាស្រ័យ ហេតុនេះ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានេះត្រូវបដិសេធចោល។

^{៨៦១} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៤៣។

^{៨៦២} សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ជើងទំព័រ ៤២៥។

^{៨៦៣} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៤៣។

^{៨៦៤} ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៩ ខែ សីហា ឆ្នាំ ២០១២ (អែម អឿន) ឯកសារលេខ E1/117.1 ទំព័រ ១៤ ដល់ ១៥ (បង្ហាញពីកាល បរិច្ឆេទខុសគ្នាទាក់ទងទៅនឹងការស្តាប់ឱ្យក្របស់គាត់) ទំព័រ ២១ ដល់ ២២ (បង្ហាញពីភាពផ្ទុយគ្នាក្នុងការរៀបរាប់នៃការស្តាប់ម្តាយ របស់គាត់ និងការរស់នៅក្នុងវត្តមួយ)។

^{៨៦៥} ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៩ ខែ សីហា ឆ្នាំ ២០១២ (អែម អឿន) ឯកសារលេខ (E1/117.1) ទំព័រ ១៩ ដល់ ២០។

៣៤៨.នួន ជា បានលើកឡើងថា ដោយឃើញថា ភស្តុតាងពុំស៊ីសង្វាក់គ្នា និងពុំអាចជឿទុកចិត្តបានក៏ដោយ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង នៅតែចេញសម្រេចតាមអនុវត្តកាតព្វកិច្ចផ្តល់ហេតុផលនៅក្នុងសេចក្តីសម្រេចរបស់ខ្លួន នេះគឺជា“កំហុសអង្គច្បាប់យ៉ាងធំធេង”^{៨៦៦}។ បន្ទាប់មក នួន ជា បានយោងទៅលើការប្រព្រឹត្តរបស់អង្គជំនុំ ជម្រះសាលាដំបូងចំពោះសក្ខីកម្មរបស់ ឌុច ដែលទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានេះ នួន ជា បានជំទាស់ថា អង្គជំនុំជម្រះ សាលាដំបូងពុំបានយោងទៅលើបញ្ហានៃភាពអាចជឿជាក់បានរបស់ ឌុច^{៨៦៧}។ ជាពិសេស នួន ជា បានរំលឹកអំពី ការបញ្ជាក់របស់អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនៅក្នុងសាលដីកា *អៀងក្រី ឌុច* (001-F28) ដែលថា ឌុច បានស្វែង រកស្នើសុំការ“សម្រាលតួនាទីរបស់ខ្លួននៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មនានា” និង“ទម្លាក់ការទទួលខុសត្រូវរបស់ខ្លួន សម្រាប់ឧក្រិដ្ឋកម្មទៅឱ្យអ្នកដទៃ”^{៨៦៨} និងបានអះអាងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ទោះជាយ៉ាងណាក៏“បាន យោងទៅលើសក្ខីកម្មរបស់ ឌុច ជានិច្ច និងជាញឹកញាប់បានយកមកធ្វើជាប្រភពដ៏មានសារៈសំខាន់ ក្នុងការគាំ ទ្រដល់ការយល់ឃើញផ្នែកអង្គហេតុដែលមានការជំទាស់យ៉ាងខ្លាំង”^{៨៦៩} ដោយពុំបានប្រឹងប្រែងបង្ហាញឱ្យឃើញ ថា ការសំអាងបែបនេះត្រឹមត្រូវឡើយ និងពុំបានពិចារណាលើការទទួលស្គាល់របស់ ឌុច ម្តងហើយម្តងទៀត ដែលថា គាត់ពុំបានដឹងដោយផ្ទាល់ក្នុងពេលនោះចំពោះសំអាងហេតុមួយចំនួនដែលគាត់បានផ្តល់សក្ខីកម្មទេ^{៨៧០} ។ នួន ជា ក៏បានជំទាស់ផងដែរទៅនឹងការសំអាងម្តងហើយម្តងទៀតរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ទៅលើ សក្ខីកម្មរបស់ ភី ភួន ក្នុងគោលបំណងដាក់បន្ទុកដែលគ្មានភស្តុតាងដាក់បន្ទុក ហើយប្រសិនបើមានក៏មានតិច តួចបំផុត ក្នុងការគាំទ្រដល់ការយល់ឃើញសំខាន់ៗដែលត្រូវបានជំទាស់ដោយភាគីការពារក្តី^{៨៧១} ប៉ុន្តែអង្គជំនុំ ជម្រះសាលាដំបូងបានបដិសេធ ឬពុំអើពើទៅលើភស្តុតាងដោះបន្ទុក ដូចជាសេចក្តីណែនាំរបស់ ប៉ុល ពត មិន ត្រូវ“ប៉ះពាល់”ទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ^{៨៧២}។ នួន ជា បានអះអាងថា ការដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលា ដំបូងពុំបានទទួលស្គាល់ភស្តុតាងដោះបន្ទុកដែលមាននៅចំពោះមុខ គឺជា“កំហុសអង្គច្បាប់ជាក់ស្តែង”^{៨៧៣}។

^{៨៦៦} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១៧៦។

^{៨៦៧} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១៧៥ ដល់ ១៧៧។

^{៨៦៨} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១៧៦ យោងទៅលើសាលដីកា *អៀងក្រី ឌុច* (001-F28) កថាខណ្ឌ ៣៦៨។

^{៨៦៩} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១៧៦។

^{៨៧០} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១៧៦ ដល់ ១៧៧ និងសេចក្តីយោងនៅក្នុងជើងទំព័រ ៤៧១។

^{៨៧១} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១៧៨ និងសេចក្តីយោងក្នុងជើងទំព័រ ៤៧២។

^{៨៧២} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១៧៨ យោងទៅលើកថាខណ្ឌ ៥៦៦។

^{៨៧៣} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១៧៨។

បន្ថែមលើនេះទៀត នួន ជា បានលើកឡើងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញថា លីម សាត ដែល ជាសាក្សីម្នាក់ក្នុងចំណោមសាក្សីបីនាក់ដែលបានផ្តល់ភស្តុតាងអំពីការសម្លាប់នៅទួលពោធិ៍ជ្រៃ បាននិយាយ កុហកនៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ហើយថា ការចងចាំរបស់ លីម សាត ពុំត្រឹមត្រូវលើចំណុចជា ច្រើន ប៉ុន្តែអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងអាចយកសក្ខីកម្មនេះមកសំអាងដោយពុំចាំបាច់ផ្តល់ហេតុផល ក្នុងការធ្វើ ដូច្នេះឡើយ^{៨៧៤}។

៣៤៩.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា ផ្អែកលើអំណះអំណាងត្រង់ចំណុចនេះ នួន ជា ពុំបាន ចោទប្រកាន់អំពីកំហុសអង្គហេតុរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ប៉ុន្តែបានចោទលើកំហុសអង្គច្បាប់ដោយសារ ការពុំបានផ្តល់សំអាងហេតុគ្រប់គ្រាន់។ ដូចបានកត់សម្គាល់ខាងលើ^{៨៧៥}ទាក់ទងទៅនឹងទិដ្ឋភាពនៃសិទ្ធិទទួលបាន ការជំនុំជម្រះដោយត្រឹមត្រូវ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងត្រូវបានតម្រូវឱ្យចេញសេចក្តីសម្រេចមានសំអាងហេ តុ។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី ពុំមែនរាល់ចំណុចនៃសំអាងហេតុក្នុងសាលក្រមសុទ្ធតែធ្វើឱ្យកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីពុំ បានប្រព្រឹត្តឡើងដោយត្រឹមត្រូវនោះឡើយ។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលយល់ស្របថា មានចំណុចខ្លះខាតមួយ ចំនួននៅក្នុងការពិភាក្សារបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងលើសក្ខីកម្មរបស់ ឌុច ដែលគប្បីត្រូវបានពិចារណា ដោយប្រុងប្រយ័ត្ន ដោយសារមានការសម្រេចនៅក្នុងសំណុំរឿង ០០១ ថា ឌុច ខ្លះនូវភាពអាចជឿជាក់បាន ដោយសារមានការជំរុញក្នុងការស្វែងទម្លាក់ការទទួលខុសត្រូវចេញពីខ្លួន បើទោះបីជា គាត់ត្រូវបាន សម្រេចដាក់ពន្ធនាគារនៅដំណាក់កាលបណ្តឹងសាទុក្ខក៏ដោយ ហើយសំណុំរឿងរបស់គាត់ក្នុងពេលបច្ចុប្បន្នត្រូវ បានបញ្ចប់ក៏ដោយ ក៏គាត់នៅតែសុំសម្រាលកត្តាជំរុញនានាដើម្បីឱ្យផុតពីការចោទប្រកាន់ដែរ។ ទោះជាយ៉ាង ណាក្តី ការពិនិត្យឡើងវិញលើសំអាងហេតុ និងសេចក្តីយោងទៅលើសក្ខីកម្មរបស់ ឌុច ដែល នួន ជា បាន ជំទាស់ បង្ហាញឱ្យឃើញថា ការយោងទាំងនេះពុំតម្រូវឱ្យចងភ្ជាប់ទៅនឹងការយល់ឃើញសំខាន់ៗ និង/ឬ ពុំ តម្រូវឱ្យមានភស្តុតាងដទៃទៀតគាំទ្រយ៉ាងច្រើននៅក្នុងសំណុំរឿងឡើយ។ អាស្រ័យហេតុនេះ ការសំអាងលើ សក្ខីកម្មរបស់ ឌុច ត្រង់ចំណុចនេះពុំមែនជាចំណុចសំខាន់ទេ^{៨៧៦}។ បន្ថែមលើនេះទៀត ការពិនិត្យឡើងវិញលើ

⁸⁷⁴ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១៧៩។

⁸⁷⁵ សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ២០៥ ជាអាទិ៍។

⁸⁷⁶ ប្រៀបធៀបសេចក្តីយោងដកស្រង់នៅក្នុងសារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា ជើងទំព័រ ៤៧១ ជាមួយនឹងសាលក្រមសាលា ដំបូងជើងទំព័រ ៣២៦ ដល់ ៣៤០ (ប្រភពភស្តុតាងមួយចំនួនអំពីគោលនយោបាយរបស់ ប.ក.ក. ក្នុងការកម្ទេចខ្មាំង) ជើងទំព័រ ៦១៥ (សំអាងក្នុងចំណោមនោះលើកំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយរបស់ ខៀវ សំផន ឯកសារលេខ E3/27 ចុះថ្ងៃទី ១៣ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ២០០៧ ទំព័រ

ការយល់ឃើញ ឬការយោងទៅលើសក្ខីកម្មរបស់ ខុច ដែល នួន ជា ពុំបានចង្អុលបង្ហាញជាក់លាក់ឃើញថា ផ្ទុយទៅនឹងការអះអាងបញ្ជាក់របស់គាត់ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានធ្វើការពិចារណាលើការទទួលស្គាល់ របស់ ខុច ដែលថា គាត់ក្នុងពេលនោះពុំបានដឹងអំពីអង្គហេតុមួយចំនួនដែលគាត់ផ្តល់សក្ខីកម្ម ដូចជា តួនាទីជាន់ ខ្ពស់របស់ ខៀវ សំផន នៅក្នុង“មន្ទីរ ៨៧០” ដែលជាការចោទប្រកាន់មួយថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបាន ពិចារណាឃើញថា ខុច បាននិយាយសំដៅលើតួនាទីជាន់ខ្ពស់ជាទូទៅរបស់ ខៀវ សំផន នៅក្នុងរបបកម្ពុជា ប្រជាធិបតេយ្យ ក្នុងអត្ថបទសម្រាប់សិក្សា និងពាក្យចចាមអាវ៉ាម^{៨៧៧} ។

៣៥០.ប្រហាក់ប្រហែលគ្នានេះដែរ ទាក់ទងទៅនឹងសក្ខីកម្មរបស់ ភី ភួន អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានពិភាក្សា លើតម្លៃភស្តុតាងនៃសក្ខីកម្មរបស់ ភី ភួន ថា អាចជឿជាក់ និងទុកចិត្តបាន។ ឧទាហរណ៍ នៅពេលដេញ ដោលលើភស្តុតាងដែលមានការជំទាស់ទាក់ទងទៅនឹងវត្តមានរបស់ ខៀវ សំផន ក្នុងកិច្ចប្រជុំនៅខែ មិថុនា ឆ្នាំ ១៩៧៤ នៅក្នុងភូមិមាយជាកន្លែងដែលបានយល់ស្របជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ^{៨៧៨} អង្គជំនុំជម្រះ សាលាដំបូងបានពិចារណាឃើញថា សក្ខីកម្មរបស់ ភី ភួន “មានភាពច្បាស់លាស់” ដូចគ្នាជាមួយនឹង“ព័ត៌មាន

៨ (“គណៈមជ្ឈឹមមិនមានអំណាចពិតប្រាកដនោះទេ ខុសពីគណៈអចិន្ត្រៃយ៍”) ១០០៤ ដល់ ១០០៦ (សំអាងលើសក្ខីកម្មរបស់ សាឡុ ត បាន និង នង សុផង់ បន្ថែមលើ កាំង ហ្គេកអ៊ាវ ហៅ ខុច ដើម្បីគាំទ្រការយល់ឃើញថា ជាផ្នែកមួយនៃការទទួលខុសត្រូវរបស់ គាត់សម្រាប់“កិច្ចការសាធារណៈ” តួនាទីរបស់ នួន ជា រួមបញ្ចូលការចាត់តាំង និងការដាក់ពិន័យសមាជិកបក្ស) ១៧២ (សំអាងក្នុង ចំណោមនោះលើលិខិតរបស់ ខៀវ សំផន ក្នុងការគាំទ្រការយល់ឃើញថា គណៈកម្មាធិការមជ្ឈឹមបក្ស ភូមិភាគ តំបន់ និងស្រុក មាន សិទ្ធិក្នុងការផ្លាស់ទីលំនៅ ឬផ្ទេរប្រជាជននៅក្នុងតំបន់របស់ខ្លួនបាន) ១៧៦០ (សំអាងលើភស្តុតាងផ្ទាល់ និងជាឯកសារមួយចំនួន ជា ពិសេស លើឯកសាររបស់កម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ពិនិត្យការក្តាប់ និងអនុវត្តមាតិកានយោបាយ ស្តារសេដ្ឋកិច្ច និងរៀបចំប្រទេសគ្រប់ ផ្នែក ឯកសារលេខ E3/781 ចុះថ្ងៃទី ១៩ ខែ កញ្ញា ឆ្នាំ ១៩៧៥ ដែលបញ្ជាក់ក្នុងទំព័រ ៣១ ថា “ព្រះវិហារស្នើ ប្រជាជន ៥ ម៉ឺន ចំពោះមុខសិន។ [...] ដូច្នេះបណ្តើរៗ ជូន ២ ម៉ឺនសិន”ក្នុងការគាំទ្រការយល់ឃើញដំណាលគ្នាក្នុងសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះ សាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៨៦) ជើងទំព័រ ១៨៧៣ (សំអាងលើទូរលេខរបស់ក្រសួងការបរទេសសហរដ្ឋអាមេរិក ឯកសារលេខ E3/3559 រួមទាំងអត្ថបទរបស់ François PONCHAUD ជាការបន្ថែមលើសក្ខីកម្មរបស់ ខុច ក្នុងការពិភាក្សាតួនាទីរបស់កងចល័ត ក្នុងសហករណ៍) ១៩២៣ ជាអាទិ៍ (ប្រភពភស្តុតាងជាច្រើនស្តីអំពីការតស៊ូវណ្ណៈ និងគោលនយោបាយបក្សប្រឆាំងនឹង“ប្រជាជនថ្មី”) ២៥៤២ (ប្រភពភស្តុតាងជាច្រើន ដូចជា ទូរលេខរបស់កម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ដើម្បីគាំទ្រការយល់ឃើញដំណាលគ្នាក្នុងសាលក្រម របស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៧៩៨) ២៦៤៣ (ប្រភពភស្តុតាងជាច្រើនក្នុងការគាំទ្រការយល់ឃើញដែលថា នៅចុងឆ្នាំ ១៩៧៥ ខ្មែរក្រហមបានបន្តកំណត់គោលដៅអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណៈខ្មែរ និងគ្រួសាររបស់ពួកគេ)។

⁸⁷⁷ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៣៩៦។

⁸⁷⁸ សូមមើល សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា ជើងទំព័រ ៤៧២។

ដែលផ្តល់ដោយ ស្លុង ស៊ីគៀន” ដែលនេះមានលក្ខណៈគួរឱ្យទុកចិត្តបានជាងសេក្ខីកម្មរបស់ប្រពន្ធ នួន ជា ខៀវ សំផន ដែលត្រូវបានអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងធ្វើការវាយតម្លៃពេញលេញមុនពេលបដិសេធថា ពុំអាចជឿ ទុកចិត្តបាន និងធ្វើឡើងក្នុងគោលបំណងជួយប្តឹងរបស់គាត់^{៨៧៩}។ ស្រដៀងគ្នានេះដែរ ក្នុងការសន្និដ្ឋានថា មានកិច្ច ប្រជុំមួយផ្សេងទៀតដែលបានចូលរួមដោយមេដឹកនាំជាន់ខ្ពស់របស់ ប.ក.ក. កាលពីដើមខែមេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥ ដើម្បីពិភាក្សាអំពីការជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានពន្យល់ថា ភី ភួន “មានវត្តមាននៅក្បែរទីនោះដែរ និងបានរៀបរាប់អំពីដំណើររឿងយ៉ាងលម្អិត” និងថា នួន “បានទទួលយកភស្តុ តាងរបស់ ភី ភួន ទាក់ទងទៅនឹងការពិពណ៌នាទូទៅនៃកិច្ចប្រជុំនេះ និងអ្នកចូលរួមមានដូចជា នួន ជា និង ខៀវ សំផន” និងថា “ភស្តុតាងរបស់ ភី ភួន លើបញ្ហានេះត្រូវបានបញ្ជាក់បន្ថែមចំណុចសំខាន់ៗដោយជនជាប់ ចោទ”^{៨៨០}។

៣៥១.ទាក់ទងទៅនឹងការលើកឡើងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានយោងទៅលើសក្ខីកម្មដោះបន្ទុករបស់ ភី ភួន ដែលថា ប៉ុល ពត បានណែនាំជាក់លាក់ “ពុំត្រូវប៉ះពាល់ទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ” ដែលត្រូវ បានផ្តល់តម្លៃភស្តុតាងពុំស្មើគ្នានឹងភស្តុតាងដាក់បន្ទុកនោះ^{៨៨១} អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសំអាងលើសក្ខីកម្មរបស់ ភី ភួន ក្នុងការផ្តល់ការយល់ឃើញថា ផែនការវាយលុក ចុងក្រោយក្នុងការរំដោះប្រទេស ត្រូវបានរៀបចំឡើងនៅក្នុងកិច្ចប្រជុំកាលពីខែ កក្កដា ឆ្នាំ ១៩៧៤ ដែលក្នុង ពេលនោះ “នួន ជា ប៉ុល ពត ខៀវ សំផន ប្រធានភូមិភាគ ប្រធានតំបន់ និងមេទ័ពផ្សេងទៀត បានពិភាក្សាគ្នា អំពីបទពិសោធន៍របស់បក្សនៅខង្គង ជាកន្លែងដែលអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ ត្រូវបានសម្លាប់ក្នុងទ្រង់ ទ្រាយធំ” និងថា ផែនការនេះត្រូវបានអះអាងបញ្ជាក់ក្នុងកិច្ចប្រជុំនៅដើមខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥^{៨៨២}។ អង្គជំនុំ ជម្រះសាលាដំបូងក៏បានសំអាងលើផ្នែកខ្លះនៃសក្ខីកម្មរបស់ ភី ភួន ក្នុងការយល់ឃើញថា គោលនយោបាយ

^{៨៧៩} សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១៣៩។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលដោះស្រាយបញ្ហា ថាតើការយល់ ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងសមហេតុផលដែរ ឬយ៉ាងណា *ខាងក្រោម* កថាខណ្ឌ ១០០៩។

^{៨៨០} សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១៤៤។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលដោះស្រាយលើបញ្ហា ថាតើការយល់ ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងសមហេតុផល ដែរ ឬយ៉ាងណា *ខាងក្រោម* កថាខណ្ឌ ១០១០។

^{៨៨១} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១៧៨។ *សូមមើលផងដែរ* សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៥៦៦។

^{៨៨២} សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៨១៦ យោងទៅលើសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ផ្នែកទី ៣៖ សាវតារប្រវត្តិ កថាខណ្ឌ ១៤៣ ដល់ ១៤៧ (យោងទៅលើ រ៉េចាម តុន *ហៅ* ភី ភួន ជាញឹកញាប់ និងជាពិសេសត្រង់កថាខណ្ឌ ១៤៤ ដល់ ១៤៦ និងជើងទំព័រ ៤១៦ ដល់ ៤២៥)។

របស់បក្សទាក់ទងទៅនឹង“ខ្មាំង”ដែលផ្អែកតាមអង្គជំនុំជម្រះ បានរួមបញ្ចូលទាំងអតីតអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរផងដែរនោះ ត្រូវបានផ្សព្វផ្សាយតាមរយៈវគ្គបំបាក់បំប៉នមនោគមន៍វិជ្ជា ដោយមេដឹកនាំបក្ស រួមមាន នួន ជា និង ខៀវ សំផន^{៨៨៣}។ ភី ភួន ក៏បានអះអាងថា នៅពេលគាត់បានមកដល់ទីក្រុងភ្នំពេញនៅថ្ងៃទី ២០ ខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥ គាត់ទទួលបានការណែនាំពី ប៉ុល ពត មិនឱ្យប៉ះពាល់ទាហាន លន់ នល់ ពីព្រោះពួកគេបាន ចុះចាញ់ខ្មែរក្រហមហើយ^{៨៨៤}។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានធ្វើការយោងទៅលើភស្តុតាងទៅលើផ្នែកនេះនៃ សក្ខីកម្មរបស់ ភី ភួន ក្នុងសាលក្រមឡើយ។

៣៥២.ការត្រឹមតែថា មានភស្តុតាង ប៉ុន្តែពុំត្រូវបានយោងនៅក្នុងសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងនោះ ពុំមែនមានន័យថា ភស្តុតាងនោះពុំត្រូវបានអង្គជំនុំជម្រះយកមកធ្វើការពិចារណាក្នុងការវាយតម្លៃឡើយ ពីព្រោះ អង្គជំនុំជម្រះមួយត្រូវបានសន្មតថា បានវាយតម្លៃរាល់ភស្តុតាងទាំងអស់ដែលមាននៅចំពោះមុខខ្លួន ដរាបណាពុំ មានការបញ្ជាក់ថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានអើពើទាំងស្រុងលើភស្តុតាងជាក់លាក់ណាមួយ^{៨៨៥}។ គួរកត់

^{៨៨៣} សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៨១៨។

^{៨៨៤} កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយរបស់ វិចិត្រ តុន ហៅ ភី ភួន ឯកសារលេខ E3/24 ចុះថ្ងៃទី ០៥ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ២០០៧ ទំព័រ ៤ (“ភកៈ ខ្ញុំ ចូលភ្នំពេញនៅថ្ងៃទី ២០ ខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥ ជាមួយនឹង សុន សេន ដើម្បីមើលសភាពការណ៍ ដោយ ប៉ុល ពត ជាអ្នកចាត់ឱ្យ ក។ ខ្ញុំឃើញថា ប្រជាជនចេញចេញទៅគ្រប់ទិស និងមុខសញ្ញាទាំងអស់តែនៅមិនទាន់ចេញអស់ទេ។ [...] FL: តើមានបញ្ហាឱ្យតាម រកខ្មាំង ទេ? ភកៈ អត់មានទេ ព្រោះគេលើកទង់សហើយ។ មានសេចក្តីណែនាំច្បាស់ថា កុំឱ្យប៉ះពាល់គេ [...] ពេលសង្គ្រាមនៅ សមរភូមិផ្សេង ឥឡូវគេចុះចាញ់យើងហើយយើងមិនត្រូវប៉ះពាល់គេទេមានតែស្វាគមន៍អបអរសាទរ និងជួយគេ ឆ្លើយនឹងសំណួរ ផ្សេងដែលគេសួរយើង។ គាត់និយាយថា [ពួកគាត់គឺជា] “ខ្មែរដូចគ្នា” កុំឱ្យប៉ះពាល់ឱ្យសោះ។ នេះជាសំដីរបស់ ប៉ុល ពត”)។ ប្រតិ ចារឹកចុះថ្ងៃទី ៣០ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០១២ (វិចិត្រ តុន ហៅ ភី ភួន) ឯកសារលេខ E1/98.1 ទំព័រ ៧០ (“សៈ សំណួររបស់ខ្ញុំបន្ទាប់ ទាក់ទងទៅនឹងទាហាននៃរបប លន់ នល់។ តើមានការបញ្ជា ឬការណែនាំជាក់លាក់អ្វីឱ្យធ្វើបាបអតីតទាហាន លន់ នល់ ដែរ ឬទេ? ចៈ បើគេចាញ់ គេលើកទង់ស។ យើងអត់មានអីនឹងប៉ះពាល់គេទេ។ អាហ្នឹងគេមានគោលនយោបាយច្បាស់លាស់តែម្តង។ នៅក្នុង សមរភូមិផ្សេង បើគេចាញ់ហើយ គេលើកទង់សទៅហើយ យើងអត់មានប៉ះពាល់ទេ គឺដាច់ខាតតែម្តង គឺណែនាំដាច់ខាតអត់មានឱ្យ ប៉ះពាល់ទេ”)។

^{៨៨៥} សូមមើលក្នុងចំណោមនោះ សាលដីកាវៀងក្តី Kalimanzira (ICTR) កថាខណ្ឌ ១៩៥។ សាលដីកាវៀងក្តី Zigiranyirazo (ICTR) កថាខណ្ឌ ៤៥។ សាលដីកាវៀងក្តី Gacumbitsi (ICTR) កថាខណ្ឌ ៧៤។ សាលដីកាវៀងក្តី Brđanin (ICTY) កថា ខណ្ឌ ១១។ សាលដីកាវៀងក្តី Ndindahabizi (ICTR) កថាខណ្ឌ ៧៥។ សាលដីកាវៀងក្តី Kvočka (ICTY) កថាខណ្ឌ ២៣។ សាលដីកាវៀងក្តី D.Milošević (ICTY) កថាខណ្ឌ ១២៣។ សាលដីកាវៀងក្តី Krajišnik (ICTY) កថាខណ្ឌ ៣៥៣។ សាលដីកា វៀងក្តី Galić (ICTY) កថាខណ្ឌ ២៥៦។ សាលដីកាវៀងក្តី Nchamihigo (ICTR) កថាខណ្ឌ ១៦៦។ Mrkšić និង Šljivančanin

សម្គាល់ ការសន្មតនេះអាចជំទាស់បានក្នុងករណីដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានដោះស្រាយលើភស្តុតាងដែលមានការជាប់ពាក់ព័ន្ធច្បាស់លាស់ទៅនឹងការយល់ឃើញដែលរងការជំទាស់នោះ^{៨៨៦}។ ជាឧទាហរណ៍ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនៃតុលាការ ICTR បានចាត់ទុកថា ជា“ការពុំអាចទទួលយកបាន”នៅពេលដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានដោះស្រាយលើភស្តុតាងនៃសក្ខីកម្មដែលខ្លួនពុំបានទាត់ចោល ក្នុងករណីដែលភស្តុតាងនេះពាក់ព័ន្ធទៅនឹងបញ្ហា“ដែលមានសារៈបំផុត”^{៨៨៧}។

៣៥៣.តាមការពិនិត្យលើសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងឃើញថា កំណត់ហេតុនៃសំណុំរឿងបានដាក់បញ្ចូលភស្តុតាងស្រដៀងគ្នាទៅនឹងភស្តុតាងដែលបានផ្តល់ដោយ ភី ភួន ដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានទទួលយកយ៉ាងច្បាស់លាស់នោះ៖

[បន្ទាប់ពីខ្មែរក្រហមបានចូល និងដណ្តើមបានទីក្រុងភ្នំពេញ] ទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរជាច្រើនបានត្រូវទង់សសុំចុះចាញ់ បានដាក់អាវុធចុះ និងដោះឯកសណ្ឋានរបស់ពួកគេចោល។ កងទ័ពខ្មែរក្រហមត្រូវបានណែនាំមិនឱ្យបាញ់អ្នកដែលត្រូវទង់សសុំឡើយ^{៨៨៨}។

កងទ័ពខ្មែរក្រហមផ្សេងទៀតបានទទួលបញ្ហាថា ទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរដែលបានដាក់អាវុធចុះ អាចត្រូវបានជម្លៀសជាប្រជាជន ឬត្រូវបានយកទៅរៀនសូត្រ តែបើអ្នកណាដែលមិនទម្លាក់អាវុធចុះទេ ត្រូវបាញ់សម្លាប់^{៨៨៩}។

៣៥៤.ភស្តុតាងនេះស៊ីសង្វាក់គ្នាជាមួយនឹងផ្នែកនៃសក្ខីកម្មរបស់ ភី ភួន ដែល នួន ជា បានចោទប្រកាន់អង្គជំនុំជម្រះថា ពុំបានលើកយកមកពិចារណានោះ ដូចជា បទបញ្ជាទាក់ទងទៅនឹងការប្រព្រឹត្តទៅលើទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរដែលបានចូលសារភាព ត្រូវបានចេញដោយថ្នាក់ដឹកនាំបក្សមិនយូរប៉ុន្មាននៅមុនពេលដណ្តើម

(ICTY) កថាខណ្ឌ ២២៤។ សាលដីកាអៀងក្រី Strugar (ICTY) កថាខណ្ឌ ២៤។ សាលដីកាអៀងក្រី Limaj (ICTY) កថាខណ្ឌ ៨៦។ សាលដីកាអៀងក្រី (ICTY) កថាខណ្ឌ ៩២។

^{៨៨៦} សាលដីកាអៀងក្រី Zigiranyirazo (ICTR) កថាខណ្ឌ ៤៥។ សាលដីកាអៀងក្រី Kalimanzira (ICTR) កថាខណ្ឌ ១៩៥។ សាលដីកាអៀងក្រី Kvočka (ICTY) កថាខណ្ឌ ២៣។ សូមមើលផងដែរ សាលដីកាអៀងក្រី Bagosora (ICTR) កថាខណ្ឌ ៦១៨។

^{៨៨៧} សាលដីកាអៀងក្រី Zigiranyirazo (ICTR) កថាខណ្ឌ ៤៥ ដល់ ៤៦។ សូមមើលផងដែរ សាលដីកាអៀងក្រី Ntabakuze (ICTR) កថាខណ្ឌ ១៧១។

^{៨៨៨} សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥០២ (ជើងទំព័រលុបចោល និងសេចក្តីបញ្ជាក់បន្ថែម)។

^{៨៨៩} សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥០៥។

បានទីក្រុងភ្នំពេញ^{៨៩០}។ ទោះជាយ៉ាងនេះក្តី បើទោះបីជាអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានលើកបញ្ហាការណែនាំនេះ នៅក្នុងការពិភាក្សាអំពីការប្រព្រឹត្តលើទាហាន និងអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរក្នុងអំឡុងពេលនៃការ ផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីមួយក៏ដោយ ក៏អង្គជំនុំជម្រះពុំបានធ្វើដូចគ្នានេះពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការយល់ ឃើញរបស់ខ្លួនស្តីពីអត្ថិភាពនៃគោលនយោបាយកំណត់គោលដៅ។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណា ឃើញថា ផ្អែកតាមបរិបទនោះ ភស្តុតាងនៃការបញ្ជាណាមួយចេញពីថ្នាក់លើពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការប្រព្រឹត្តលើ ទាហាន និងអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ ពិតជាមានការជាប់ពាក់ព័ន្ធខ្លាំងនៅក្នុងការសម្រេចអំពីបញ្ហា នេះ។ កុំថាដល់ទៅពិចារណា ត្រឹមតែការពុំបានលើកឡើងរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងអំពីភស្តុតាងសំខាន់ ដែលមានតម្លៃដោះបន្ទុកបាននោះ គឺជាកំហុសអង្គច្បាប់ ហើយបញ្ហា ថាតើកំហុសនេះអាចមោឃៈផ្នែកដែល ពាក់ព័ន្ធនៅក្នុងសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ដែរ ឬយ៉ាងណានោះ នឹងត្រូវដោះស្រាយនៅក្នុងផ្នែក ខាងក្រោម^{៨៩១}។

៣៥៥. ទាក់ទងទៅនឹងអំណះអំណាងដែលបានលើកឡើងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានផ្តល់សំអាងហេតុ គ្រប់គ្រាន់ថា មូលហេតុអ្វីបានជាខ្លួនសំអាងលើសក្តីកម្មរបស់ លីម សាត ទាក់ទងទៅនឹងការយល់ឃើញអំពី ព្រឹត្តិការណ៍នៅទួលពោធិ៍ជ្រៃ ដែលមានភាពមិនស៊ីសង្វាក់គ្នានៅក្នុងសក្តីកម្មរបស់ លីម សាត នោះ^{៨៩២} អង្គជំនុំ ជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានពិចារណាអំពីភាពមិនស៊ីសង្វាក់គ្នានៅ ក្នុងសក្តីកម្មនេះជាច្រើនដងនៅក្នុងសំអាងហេតុទាក់ទងទៅនឹងព្រឹត្តិការណ៍នោះ^{៨៩៣}។ អាស្រ័យហេតុនេះ អំណះ អំណាងដែលថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានផ្តល់សំអាងហេតុគ្រប់គ្រាន់ និងមានកំហុសអង្គច្បាប់នោះ ពុំ មានមូលដ្ឋានគាំទ្រឡើយ។ នួន ជា បានលើកឡើងនូវអំណះអំណាងរបស់ខ្លួនពេញលេញអំពីខ្លឹមសារនៃភាពពុំ ស៊ីសង្វាក់គ្នានៅក្នុងសក្តីកម្មរបស់សាក្សីបីរូប ព្រមទាំងលើកនូវបញ្ហាពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការសំអាងលើសក្តីកម្ម នីមួយៗរបស់សាក្សីទាំងនោះផងដែរ នៅក្នុងផ្នែកពាក់ព័ន្ធនៃសារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់គាត់ដែលចោទប្រកាន់

^{៨៩០} ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៨ ខែ តុលា ឆ្នាំ ២០១២ (មាស រឿន) ឯកសារលេខ E1/131.1 ទំព័រ ៦៩ ដល់ ៧០ យោងទៅលើ កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយរបស់ មាស រឿន ឯកសារលេខ ចុះថ្ងៃទី ១៦ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ២០០៩ ទំព័រ ៣ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00418519។

^{៨៩១} សូមមើល ជាពិសេសសារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៥៥១ ដល់ ៥៨០ សូមមើលផងដែរខាងក្រោម កថាខណ្ឌ ៩៤៨។

^{៨៩២} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១៧៩។

^{៨៩៣} សូមមើល សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦៦៤, ៦៦៥, ៦៦៩, ៦៧៦, ៦៧៧។

អំពីកំហុសពាក់ព័ន្ធទៅនឹងព្រឹត្តិការណ៍នៅទូលពោធិ៍សែន^{៨៩៤}។ អាស្រ័យហេតុនេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូល នឹងត្រូវពិចារណាលើការវាយតម្លៃរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងលើសក្ខីកម្មរបស់សាក្សីទាំងនេះ នៅក្នុងផ្នែក សមស្របខាងក្រោម^{៨៩៥}។

៤.គ.៨.គ.ជនជាប់ចោទ នួន ជា

៣៥៦.នួន ជា បានលើកឡើងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសក្នុងការសំអាងលើសក្ខីកម្មរបស់គាត់ សម្រាប់គោលបំណងដាក់បន្ទុក ដោយពុំដែលជឿជាក់លើភស្តុតាងដោះបន្ទុកណាមួយឡើយ និងថា គាត់កម្រ ស្នើសុំឱ្យបង្ហាញហេតុផលអំពីការវាយតម្លៃពីភាពអាចជឿជាក់បានលើសក្ខីកម្មរបស់គាត់^{៨៩៦}។

៣៥៧.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាលើហេតុថា ផ្អែកលើកាលៈទេសៈនៃរឿងក្តីនេះ ជាទូទៅពុំមែនជា ការមិនសមហេតុផលទេ ដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងទទួលយកសក្ខីកម្មរបស់សាក្សីមួយផ្នែក ហើយ បដិសេធផ្នែកដទៃទៀត និងថា នេះជាឆន្ទានុសិទ្ធិរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងក្នុងការវាយតម្លៃលើភាពអាច ជឿទុកចិត្តបានចំពោះផ្នែកដាច់ដោយឡែកផ្សេងទៀតនៃសក្ខីកម្មរបស់បុគ្គលណាម្នាក់ ដោយពុំចាំបាច់បង្ហាញ លម្អិតពីមូលហេតុដែលខ្លួនទទួលយកផ្នែកខ្លះ ហើយបដិសេធចោលផ្នែកដទៃទៀតនោះឡើយ^{៨៩៧}។ អាស្រ័យ ហេតុនេះ ការអះអាងជាទូទៅដោយគ្មានមូលដ្ឋានរបស់ នួន ជា ដែលថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានជ្រើស រើសយកតែភស្តុតាងដាក់បន្ទុកមកសំអាង និងបានផ្តល់ត្រឹមតែការយោងនៅក្នុងសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះ សាលាដំបូងប៉ុណ្ណោះ ប៉ុន្តែពុំបានពន្យល់លម្អិតបន្ថែមទាក់ទងទៅនឹងចំណុចណាដែលមានកំហុសនោះ ត្រូវបដិ សេធចោល។

^{៨៩៤} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤៤៩ ជាអាទិ៍។

^{៨៩៥} សូមមើលខាងក្រោម កថាខណ្ឌ ៤៨៧ ជាអាទិ៍។

^{៨៩៦} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១៨៣ និងសេចក្តីយោងត្រូវបានដកស្រង់នៅក្នុងជើងទំព័រ ៤៩២។

^{៨៩៧} សូមមើលក្នុងចំណោមនោះ សាលដីកាអៀងក្តី Rukundo (ICTR) កថាខណ្ឌ ៨៦។ សាលដីកាអៀងក្តី Kamuhanda (ICTR) កថាខណ្ឌ ២៤៨។ សាលដីកាអៀងក្តី Kajelijeli (ICTR) កថាខណ្ឌ ១៦៧។ សាលដីកាអៀងក្តី Ntakirutimana (ICTR) កថាខណ្ឌ ១៨៤ និង ២៥៤។ សាលដីកាអៀងក្តី Seromba (ICTR) កថាខណ្ឌ ១១០។ សាលដីកាអៀងក្តី Karera (ICTR) កថាខណ្ឌ ៨៨ និង ១២៧។ សាលដីកាអៀងក្តី Bagosora (ICTR) កថាខណ្ឌ ២៤៣, ២៥៣។

៣៥៨.ផ្អែកតាមលក្ខខណ្ឌតម្រូវ នួន ជា បានផ្តល់ការពន្យល់ច្បាស់លាស់តែមួយចំណុចប៉ុណ្ណោះ គឺទាក់ទងទៅនឹងការពិចារណារបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងលើសំណើរបស់គាត់ នៅក្នុងខ្សែភាពយន្តឯកសារ សត្រូវរបស់ប្រជាជន^{៩៩៨}ដែលពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការប្រព្រឹត្តទៅលើអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ និងការសំអាងលើផ្នែកនៃភស្តុតាងដាក់បន្ទុកដែលក្នុងនោះ នួន ជា បានទទួលស្គាល់ថា ខ្លួនបានយល់ស្របជាមួយនឹងការសម្រេចកម្ទេច“ជនមហាក្សត្រ”ចំនួន ៧ នាក់ ប៉ុន្តែអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានបដិសេធផ្នែកនៃភស្តុតាងដោះបន្ទុកដែលក្នុងនោះ នួន ជា បានបដិសេធថា ពុំបានដឹងអំពីការសម្លាប់ណាមួយលើទាហាន ឬអ្នករដ្ឋការសាមញ្ញនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរនៅទូលពោធិ៍ជ្រៃឡើយ^{៩៩៩}។ ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសំអាងលើផ្នែកដែល នួន ជា បានទទួលស្គាល់នៅក្នុងខ្សែភាពយន្តនោះក្នុងចំណោមប្រភពជាច្រើនដទៃទៀតនៃភស្តុតាង ក្នុងការយល់ឃើញថា អ្នករដ្ឋការជាន់ខ្ពស់នៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរត្រូវបានសម្លាប់ភ្លាមបន្ទាប់ពីដណ្តើមបានទីក្រុងភ្នំពេញ^{៩០០}។ ក្រោយមកទៀត នៅក្នុងការពិចារណាលើបញ្ហា ថាតើ នួន ជា ពុំបានរារាំង ឬពុំបានដាក់ទោសចំពោះការសម្លាប់នៅទូលពោធិ៍ជ្រៃ ដែរ ឬយ៉ាងណានោះ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានទទួលស្គាល់ថា “នៅក្នុងកិច្ចសម្ភាសន៍មួយ នួន ជា បានអះអាងថាប្រសិនបើគាត់បានដឹងអំពីការសម្លាប់នៅទូលពោធិ៍ជ្រៃ គាត់នឹងចាត់វិធានការបញ្ឈប់ភ្លាម”^{៩០១} ប៉ុន្តែ អង្គជំនុំជម្រះពុំបានជឿជាក់លើការអះអាងនេះឡើយ និងបានកំណត់ថា “តួនាទីរបស់ នួន ជា ក្នុងការបង្កើតគោលនយោបាយដើម្បីកំណត់គោលដៅ បានបង្ហាញផ្ទុយពីនេះទៅវិញ”^{៩០២}។

៣៥៩.ផ្ទុយទៅនឹងការអះអាងបញ្ជាក់របស់ នួន ជា អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពុំបានចាត់ទុកការពិចារណានេះ ជា“ការពិចារណាវិលទៅវិលមក” ឬ“ពុំសមស្រប”^{៩០៣}ឡើយ ដោយហេតុថា ការបង្កើត“គោលនយោបាយកំណត់គោលដៅ” នៅក្នុងការវាយតម្លៃរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានកើតមានមុនការសម្លាប់នៅទូល

^{៩៩៨} ភាពយន្តឯកសាររបស់ ថេត សម្បត្តិ៖ សត្រូវរបស់ប្រជាជន ប្រតិចារិក E3/4001 ឆ្នាំ ២០០៧។

^{៩៩៩} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១៨៤។

^{៩០០} សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥០១ ដល់ ៥០៣ និងជើងទំព័រ ១៥១០។

^{៩០១} សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៩៣៨ ជើងទំព័រ ២៨៧០ យោងទៅលើសេចក្តីសន្និដ្ឋានបញ្ចប់កិច្ចពិភាក្សាដេញដោល (E295/6/3) កថាខណ្ឌ ៤៤៨ យោងទៅលើសត្រូវរបស់ប្រជាជន (E3/4001R) ឈុតខ្សែវីដេអូបន្ថែម៖ មួយថ្ងៃនៅពោធិ៍ជ្រៃ។

^{៩០២} សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៩៣៨។

^{៩០៣} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១៨៤។

ពោធិ៍ជ្រៃ។ បន្ថែមលើនេះទៀត មានការបង្ហាញច្បាស់លាស់ថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានដឹងអំពីផ្នែកនៃភស្តុតាងដោះបន្ទុកដែលមាននៅក្នុងកិច្ចសម្ភាសន៍របស់ នួន ជា និងបានលើកយកមកពិចារណា ដែលបញ្ហានេះបានបង្ហាញឱ្យឃើញតាមរយៈការយោងរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងទៅលើផ្នែកនោះ នៅក្នុងសាលក្រមរបស់ខ្លួន។ បញ្ហា ថាតើអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសក្នុងការសន្និដ្ឋានថា គោលនយោបាយកំណត់គោលដៅពិតជាមានអត្ថិភាព ដែរ ឬយ៉ាងណានោះ គឺជាកម្មវត្ថុនៃទង្វើករណ៍បណ្តឹងសាទុក្ខដាច់ដោយឡែកមួយទៀត ដែល នួន ជា បានលើកឡើងយ៉ាងពេញលេញជាងនេះនៅក្នុងសារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ខ្លួន ដោយបានលើកឡើងជាថ្មីទៀតអំពីការដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ពុំបានពិចារណាលើចំណុច ដែលជាភស្តុតាងដោះបន្ទុកនៅក្នុងកិច្ចសម្ភាសន៍របស់ខ្លួន^{៩០៤} ដែលបញ្ហានេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនឹងត្រូវដោះស្រាយនៅក្នុងផ្នែកសមស្របខាងក្រោម^{៩០៥}។

៤.គ.៨.យ.សេចក្តីសន្និដ្ឋាន

៣៦០.សរុបសេចក្តីមក ទង្វើករណ៍នៃបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា និង ខៀវ សំផន ដែលបានចោទប្រកាន់អំពីកំហុសនៅក្នុងវិធីសាស្ត្ររបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ក្នុងការវាយតម្លៃលើសាក្សីអង្គហេតុ ត្រូវបដិសេធចោល។

៤.គ.៩.ការដកចេញភស្តុតាងដែលបានមកពីការធ្វើទារុណកម្ម

៣៦១.អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានកំណត់ថា “ភស្តុតាងដែលត្រូវបានទទួលយកសម្រាប់គោលបំណងមានកម្រិត ដូចជា ភស្តុតាងនៃចម្លើយដែលទទួលបានតាមរយៈការធ្វើទារុណកម្ម អាចយកមកសំអាងបានសម្រាប់តែគោលបំណងមានកម្រិតប៉ុណ្ណោះ ហើយពុំទាក់ទងទៅនឹងការបញ្ជាក់ការពិតនៃចម្លើយនោះឡើយ”^{៩០៦}។

៣៦២.នួន ជា បានលើកឡើងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសក្នុងការកំណត់យ៉ាងដូច្នេះ និងបានជំទាស់ថា ភស្តុតាងដែលបានមកពីការធ្វើទារុណកម្មពុំអាចប្រើប្រាស់ *ប្រឆាំងនឹង*ជនជាប់ចោទបានឡើយ ប៉ុន្តែជនជាប់ចោទអាចប្រើប្រាស់ភស្តុតាងនេះក្នុងការការពារខ្លួនបាន^{៩០៧}។ គាត់បញ្ជាក់ថា “កំហុសនេះពុំអាចធ្វើឱ្យ

^{៩០៤} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៥៥១ ដល់ ៥៨០។

^{៩០៥} សូមមើលខាងក្រោម កថាខណ្ឌ ៨៦៩ ជាអាទិ៍។

^{៩០៦} សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៣៥ និងការយោងដកស្រង់ក្នុងជើងទំព័រ ៩៦។

^{៩០៧} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៧០៦ ដល់ ៧២២។

សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង]ទៅជាមោឃៈនោះទេ ប៉ុន្តែចំណុចនេះមានសារៈសំខាន់ទូទៅ សម្រាប់យុត្តិសាស្ត្ររបស់តុលាការឧក្រិដ្ឋកម្ម”^{៩០៨}។

៣៦៣.សហព្រះរាជអាជ្ញាបានឆ្លើយតបថា ការទទួលយកអំណះអំណាងរបស់ នួន ជា នឹងនាំឱ្យមានការលើក ទឹកចិត្តចំពោះការធ្វើទារុណកម្ម ហើយ“ជាការបំភ្លឺផ្លូវច្បាប់ និងធ្វើឱ្យបាត់បង់ផ្នែកសីលធម៌”^{៩០៩}។

៣៦៤.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរំលឹកថា “ភាគីដែលមានបំណងប្តឹងសាទុក្ខប្រឆាំងនឹងសាលក្រម ត្រូវ [...] បញ្ជាក់អំពីការចោទប្រកាន់ចំពោះកំហុសអង្គច្បាប់ដែលនាំឱ្យមោឃៈសាលក្រម”^{៩១០}។ អាស្រ័យហេតុនេះ ការ ចោទប្រកាន់អំពីកំហុសអង្គច្បាប់ ដោយពុំបានបង្ហាញពីការប៉ះពាល់ដល់ការសម្រេចដាក់ពន្ធនាគារ ជាទូទៅពុំ អាចទទួលយកបានសម្រាប់ការពិនិត្យឡើងវិញនៃបណ្តឹងសាទុក្ខលើអង្គសេចក្តីឡើយ។ គ្រប់កាលៈទេសៈទាំង អស់ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានវាយតម្លៃ និងបដិសេធផ្អែកហើយនៅក្នុងសេចក្តីសម្រេចពីមុខ^{៩១១}លើខ្លឹម សារនៃអំណះអំណាងរបស់ នួន ជា ទាក់ទងទៅនឹងភស្តុតាងដែលបានមកពីការធ្វើទារុណកម្ម បន្ទាប់ពីបានរួម បញ្ចូលគ្នានូវសារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់គាត់តាមរយៈការយោងនោះ។

៣៦៥.អាស្រ័យហេតុនេះ ទង្វើករណីនៃបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា ទាក់ទងបញ្ហានេះ ពុំត្រូវលើកមកពិចារណា តទៅទៀតឡើយ។

^{៩០៨} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៧០៧។

^{៩០៩} សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៦។

^{៩១០} វិធាន ១០៥(៣) នៃវិធានផ្ទៃក្នុង(សេចក្តីបញ្ជាក់បន្ថែម)។ សូមមើលផងដែរ វិធាន ១០៤(១) នៃវិធានផ្ទៃក្នុង(“អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលត្រូវសម្រេចបណ្តឹងសាទុក្ខជំនាស់នឹងសាលក្រមលើអង្គសេចក្តី ឬសេចក្តីសម្រេចនៃអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង [...] កំហុស លើអង្គច្បាប់បណ្តាលឱ្យមោឃៈសាលក្រមលើអង្គសេចក្តី ឬសេចក្តីសម្រេចនោះ”) និង វិធាន ១០៥(២) នៃវិធានផ្ទៃក្នុង (“ភាគីដែល មានបំណងប្តឹងសាទុក្ខចំពោះសេចក្តីសម្រេចណាមួយរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ដែលបើកផ្លូវសាទុក្ខភ្លាមៗ [...] ត្រូវ [...] បញ្ជាក់អំពីកំហុសអង្គច្បាប់ និងត្រូវបង្ហាញថា កំហុសនោះបណ្តាលឱ្យសេចក្តីសម្រេចមានមោឃភាព”)។

^{៩១១} សូមមើល សេចក្តីសម្រេចស្តីពីភស្តុតាងបានមកពីការធ្វើទារុណកម្ម (F26/12) កថាខណ្ឌ ២៦ ដល់ ២៨, ៣០ ដល់ ៤៧, ៦០ ដល់ ៦៥, ៦៩។

៤.គ.១០.ការបង្ហាញឯកសារដែលសាក្សីពុំស្គាល់

៣៦៦.ខៀវ សំផន បានលើកឡើងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសក្នុងការអនុញ្ញាតឱ្យមានការបង្ហាញឯកសារដែលសាក្សីពុំស្គាល់ក្នុងពេលជំនុំជម្រះ ដើម្បីឱ្យសាក្សីធ្វើការសន្និដ្ឋាន ដែលជាការជំរុញឱ្យសាក្សីធ្វើប្រមាណវិធីដែលពុំត្រូវបានអនុញ្ញាត និងថា ការបង្ហាញឯកសារដល់សាក្សីក្នុងអំឡុងពេលនៃការស៊ើបអង្កេតពុំអាចធ្វើយុត្តិកម្មចំពោះការបង្ហាញនេះនៅក្នុងពេលជំនុំជម្រះបានឡើយ^{៩១២}។

៣៦៧.សហព្រះរាជអាជ្ញាបានឆ្លើយតបថា ខៀវ សំផន ពុំបានលើកមូលដ្ឋានគាំទ្រការអះអាងរបស់គាត់អំពីកំហុសអង្គច្បាប់ ឬអង្គហេតុ និងពុំបានបង្ហាញអំពីផលប៉ះពាល់ដែលកើតចេញពីសក្ខីកម្មរបស់សាក្សីដែលបានចោទថា ធ្វើប្រមាណវិធីនោះឡើយ^{៩១៣}។

៣៦៨.តាមការពិនិត្យលើផ្នែកនៃប្រតិចារិកដែល ខៀវ សំផន បានយោងទៅលើក្នុងការគាំទ្រការជំទាស់របស់ខ្លួនឃើញថា ផ្ទុយទៅវិញអ្វីដែលគាត់បានអះអាង ជាទូទៅអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានអនុញ្ញាតឱ្យមានការដាក់ឯកសារសួរដេញដោលសាក្សីដែលសាក្សីពុំបានដឹងពីមុនមកនោះទេ និងបានគាំទ្រការជំទាស់របស់ភាគីការពារក្តីពាក់ព័ន្ធបញ្ហានេះ ព្រមទាំងបានណែនាំសហព្រះរាជអាជ្ញាឱ្យជៀសវាងសួរសំណួរដែលនាំឱ្យសាក្សីធ្វើប្រមាណវិធី^{៩១៤}។ ហេតុនេះ សារណារបស់ ខៀវ សំផន ពាក់ព័ន្ធបញ្ហានេះ ពុំមានមូលដ្ឋានត្រឹមត្រូវឡើយ ហើយបណ្តឹងសាទុក្ខផ្នែកនេះត្រូវបដិសេធចោល។

^{៩១២} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ២៧ យោងទៅលើប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៨ ខែ មីនា ឆ្នាំ ២០១២ ឯកសារលេខ E1/55.1 ទំព័រ ៣ ដល់ ១០។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៤ ខែ មេសា ឆ្នាំ ២០១២ (ឈិន ណារី) ឯកសារលេខ E1/67.1 ទំព័រ ៥៤ ដល់ ៥៩។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៥ ខែ មេសា ឆ្នាំ ២០១២ (ឈឹម សុផាវ៉ា) ឯកសារលេខ E1/68.1 ទំព័រ ៣ ដល់ ១៥។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ៣១ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១២ (សគឹម លុត) ឯកសារលេខ E1/79.1 ទំព័រ ២៩ ដល់ ៣៨។

^{៩១៣} សារណាតបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ១១០។

^{៩១៤} សូមមើលឧ. ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៨ ខែ មីនា ឆ្នាំ ២០១២ ឯកសារលេខ E1/55.1 ទំព័រ ៩ (“ប្រធានអង្គជំនុំជម្រះ៖ [...] តំណាងសហព្រះរាជអាជ្ញាប្រឹងប្រែងបញ្ចៀសនូវការតាំងសំណួរណាដែលនាំឱ្យសាក្សីផ្តល់ទស្សនៈផ្ទាល់ខ្លួន ឬបញ្ចេញមតិយោបល់ផ្ទាល់ខ្លួនលើឯកសារ”)។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៤ ខែ មេសា ឆ្នាំ ២០១២ ឯកសារលេខ E1/67.1 ទំព័រ ៥៨ (“ប្រធានអង្គជំនុំជម្រះ៖ បាទអរគុណច្រើនមេធាវីការពារក្តី។ លោកសហព្រះរាជអាជ្ញា ត្រូវអនុវត្តឱ្យបានត្រឹមត្រូវទៅតាមអ្វីដែលយើងបានអនុវត្តរួចក្នុងមកហើយតាំងពីដើមទីនៃការពិភាក្សាដេញដោលនៃរឿងក្តីនេះ។ ហើយចំពោះសាក្សីនានានៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ចំពោះឯកសារដែលមានបំណងចង់ដាក់ចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះ។ ហើយត្រូវសួរដល់សាក្សីអំពីការដែលខ្លួនធ្លាប់បានឃើញ បានជួប និងបានស្គាល់

៤.គ.១១.ការបដិសេធសំណើសុំផ្ទៀងផ្ទាត់ភាពត្រឹមត្រូវនៃឯកសារ

៣៦៩.ខៀវ សំផន បានលើកឡើងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសក្នុងការបដិសេធសំណើសុំបង្ហាញសំណើដើមនៃឯកសារមួយចំនួន និងព័ត៌មានទាក់ទងទៅនឹងប្រភពដើម និងដំណើរនៃការរក្សាទុកឯកសារ^{៩១៥} និងបានយោងទៅលើសេចក្តីសម្រេចស្តីពីការជំទាស់ទៅនឹងឯកសារ (E185) ដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង

នូវឯកសារដែលខ្លួនប៉ុនប៉ងដាក់ដេញដោល ដែរ ឬទេ ? បើអត់ទេ អង្គជំនុំជម្រះនឹងបង្គាប់ឱ្យដកឯកសារនោះចេញ”)។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៥ ខែ មេសា ឆ្នាំ ២០១២ (សាក្សី បាន) ឯកសារលេខ E1/68.1 ទំព័រ ១៤ ដល់ ១៥ (“ប្រធានអង្គជំនុំជម្រះ៖ [...] សាក្សីនៅអាចចងចាំបានទេថា ឯកសារទាំងបួនទំព័រដែលយើងបានដាក់ជូនលោកពិនិត្យអម្បាញ់មិញនេះ តើលោកចងចាំទេថាលោកបានធ្លាប់បានឃើញ ឬក៏លោកត្រូវអ្នកស៊ើបអង្កេតនៃសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតនៅក្នុងអំឡុងពេលស្តាប់សក្ខីកម្មរបស់លោកនៅដំណាក់កាលនោះ តើគេបានបង្ហាញចំពោះលោក ដែរ ឬ ទេ នៅក្នុងខណៈពេលដែលគេសួរចម្លើយលោកនោះ? លោក សាក្សី បាន៖ នៅក្នុងការសួរចម្លើយនោះ បានយកឯកសារឱ្យខ្ញុំពីរបីសន្លឹក។ ប៉ុន្តែ ខ្ញុំមើលទៅឃើញថា ដូចជាមិនមាននៅក្នុងឯកសារទាំងបួននេះទេ។ ខ្ញុំការចងចាំហ្នឹងគឺអីចឹង បានយកមកឱ្យខ្ញុំ។ ហើយខ្ញុំថា ខ្ញុំមិនដឹងទេ អក្សរពីណាទេ ខ្ញុំបានជម្រាបលោកអីចឹងបាទ។ [...] ប្រធានអង្គជំនុំជម្រះ៖ [...] មន្ត្រីរដ្ឋបាលតុលាការបង្គាប់ឱ្យដកយកឯកសារទាំងបួននោះត្រឡប់មកវិញ”)។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ៣១ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១២ (សក្ខីម លុត) ឯកសារលេខ E1/79.1 ទំព័រ ៣២ ដល់ ៣៤ (“ប្រធានអង្គជំនុំជម្រះ៖ សាក្សីកុំអាល់ទាន់ឆ្លើយតប! សូមអញ្ជើញតំណាងមេធាវីអន្តរជាតិការពារក្តីលោក នួន ជា។ លោក PESTMAN៖ សូមអរគុណលោកប្រធាន។ ខ្ញុំសូមជំទាស់សំណួរនេះ។ ដោយសាក្សីបានចង្អុលបង្ហាញថា គាត់មិនដែលបានឃើញឯកសារនេះទេពីមុនមក។ ហើយសហព្រះរាជអាជ្ញាដូចជាព្យាយាមឱ្យសាក្សីគាត់សន្និដ្ឋានថា ឈ្មោះមនុស្សនៅលើឯកសារនេះ គឺជា--ដែលថាអ្នកផ្សេងទេដែលនិយាយពីរឿងនេះ។ ព្រោះថាសាក្សីមិនស្គាល់ មិនដឹង មិនឃើញឯកសារនេះគាត់មិនអាចធ្វើការទស្សន៍ទាយបានទេ ដោយផ្អែកទៅលើការសម្រេចរបស់តុលាការពីខាងដើម គឺថា--ហើយកុំឱ្យតុលាការដកយកឯកសារនេះមកវិញ [...] ប្រធានអង្គជំនុំជម្រះ៖ សូមអញ្ជើញមេធាវីជាតិការពារក្តីលោក ខៀវ សំផន។ លោក គង់ សំអុន៖ បាទ សូមអរគុណលោកប្រធាន។ ខ្ញុំសូមបន្ថែមទៅលើសហការីដែលបានជំទាស់ទៀត។ គឺថា ជាពិសេសគឺសាក្សីមិនដែលបានបញ្ជាក់ថា សមមិត្ត ហែម នេះទទួលបន្ទុកខាងរណសិរ្ស និងរាជរដ្ឋាភិបាលហ្នឹងទេ គាត់មិនដែលបានឆ្លើយអីចឹងពីមុនមកទេ។ ហើយអ្វីដែលសហព្រះរាជអាជ្ញាបានលើកឡើងអម្បាញ់មិញ គឺជាការលើកនាំមុខទៀតផងបាទ [...] ប្រធានអង្គជំនុំជម្រះ៖ សាក្សីមើលឯកសារហ្នឹងម្តងទៀតមើល តើលោកធ្លាប់បានឃើញឯកសារនេះពីមុនមកទេ ជាពិសេសនៅក្នុងអំឡុងពេលនៃការស្តាប់សក្ខីកម្មរបស់លោក ដោយអ្នកស៊ើបអង្កេតនៃការិយាល័យសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតនៃអង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា ដែលបានធ្វើសម្ភាសន៍ជាមួយលោកកន្លងមក។ លោក សក្ខីម លុត៖ សូមគោរពលោកប្រធាន ខ្ញុំបាទពេលដែលស៊ើបអង្កេតហ្នឹងមិនដែលបានបង្ហាញឯកសារនេះឱ្យខ្ញុំឃើញទេ។ ហើយបើនិយាយអំពីការចាត់តាំងរបៀបណាៗ ក្នុងរណសិរ្ស ឬកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ខ្ញុំមិនដឹងជានរណាកាន់អីៗ ខ្ញុំមិនដែលបានដឹង បាននេះទេ។ ហើយខ្ញុំ--ឯកសារយើងទើបតែឃើញអម្បាញ់មិញហ្នឹង។ ប្រធានអង្គជំនុំជម្រះ៖ សេចក្តីជំទាស់របស់មេធាវីការពារក្តីទាំងពីរក្រុមមានប្រសិទ្ធភាព។ មន្ត្រីរដ្ឋបាលតុលាការ ដកឯកសារនេះចេញពីសាក្សី”)។

^{៩១៥} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ២៨។

បានអនុញ្ញាតឱ្យដាក់ឯកសារមួយចំនួននៅចំពោះមុខខ្លួន^{៩១៦}។ ខៀវ សំផន បានជំទាស់ថា ដោយសារអំឡុងពេលនៃការកើតព្រឹត្តិការណ៍បានកន្លងផុតជាយូរមកហើយ និងភាពច្របូកច្របល់ដែលបានកើតមាននៅប្រទេសកម្ពុជាបន្ទាប់ពីឆ្នាំ ១៩៧៩ ទើបទាមទារឱ្យមានការប្រុងប្រយ័ត្នក្នុងកម្រិតមួយ នៅពេលប្រើប្រាស់ឯកសារចម្លងដែលគ្មានឯកសារដើម និងបានយោងទៅលើសក្ខីកម្មរបស់ ឆាង យុ ដែលបានពន្យល់ថា “វិធីសាស្ត្រដែលត្រូវបានប្រើប្រាស់ដើម្បីកំណត់អត្តសញ្ញាណប្រភពដើមដែលទឹកនឹងដើមពិតប្រាកដពុំត្រូវបានស្គាល់នោះ ជាវិធីសាស្ត្រប្រកបដោយភាពគ្រោះថ្នាក់” និងសក្ខីកម្មនេះបានជំទាស់ទៅនឹងសច្ចធារណ៍អំពីភាពជាប់ពាក់ព័ន្ធ និងភាពអាចជឿទុកចិត្តបាន^{៩១៧}។ ខៀវ សំផន បានលើកឡើងបន្ថែមទៀតថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសផងដែរក្នុងការយល់ឃើញថា នួន ជា បានប្រើប្រាស់សិទ្ធិមិនឆ្លើយតបទៅនឹងសំណួរ នៅពេលដែលគាត់ស្នើសុំពិនិត្យមើលឯកសារដើមមួយច្បាប់ដែល ខៀវ សំផន បានអះអាងថា ការយល់ឃើញបែបនេះ ជាចម្លើយគ្មានសុពលភាពទៅនឹងសំណើស្របច្បាប់ក្នុងការស្វែងរកការបញ្ជាក់ពីភាពត្រឹមត្រូវនៃឯកសារ^{៩១៨}។

៣៧០.សហព្រះរាជអាជ្ញាបានឆ្លើយតបថា អំណះអំណាងរបស់ ខៀវ សំផន ខ្វះខាតជាក់លាក់ និងពុំបានចង្អុលបង្ហាញ ថាតើកំហុសដែលបានចោទប្រកាន់នាំឱ្យមោឃៈការសម្រេចដាក់ពន្ធនាគារ ឬមានភាពមិនយុត្តិធម៌យ៉ាងដូចម្តេចនោះទេ^{៩១៩}។

៣៧១.សេចក្តីសម្រេចស្តីពីការជំទាស់ទៅនឹងឯកសារ (E185) បានបដិសេធការជំទាស់របស់ អៀង សារី នួន ជា និង ខៀវ សំផន ចំពោះការដាក់ឯកសារដែលបានស្នើដោយសហព្រះរាជអាជ្ញា នៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង និងឯកសារដែលបានយោងនៅក្នុងដីកាដោះស្រាយ (D427) បានមកពីមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា (“DC-Cam”) នៅក្នុងពីរវគ្គដំបូងនៃការជំនុំជម្រះក្នុងសំណុំរឿង ០០២/០១^{៩២០} ដោយក្នុងចំណោមនោះផ្អែកលើមូលដ្ឋានប្រភពដើម និងការនិពន្ធនៃឯកសារខ្លះៗ និងបានសម្រេចស្នើឱ្យដកឯកសារទាំងនេះចេញ

^{៩១៦} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន ជើងទំព័រ ៦៤។

^{៩១៧} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ២៨ និងសេចក្តីយោងដកស្រង់ក្នុងជើងទំព័រ ៦៥។

^{៩១៨} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ២៨ យោងទៅលើប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ១១ ខែ មករា ឆ្នាំ ២០១២ (នួន ជា) ឯកសារលេខ E1/25.1 ទំព័រ ២៧ ដល់ ២៩។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ១២ ខែ មករា ឆ្នាំ ២០១២ (នួន ជា) ឯកសារលេខ E1/26.1 ទំព័រ ៣ ដល់ ៦ និង ២៨។

^{៩១៩} សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ១០៨ (v) និង ១០៩។

^{៩២០} ផ្នែកទីពីរដំបូងនៃសំណុំរឿង ០០២/០១ ពាក់ព័ន្ធទៅនឹង៖ (i) សាវតារ និង (ii) រចនាសម្ព័ន្ធរដ្ឋបាល និងការទំនាក់ទំនង និងធាតុផ្សំខ្លះនៃតួនាទីរបស់ជនជាប់ចោទ។ សូមមើល សេចក្តីសម្រេចស្តីពីការជំទាស់ទៅនឹងឯកសារ (E185) កថាខណ្ឌ ១។

ដរាបណាមានការបញ្ជាក់ច្បាស់លាស់ទាក់ទងទៅនឹងដំណើរនៃការរក្សាទុកឯកសារ និងខ្លឹមសារ រួមទាំងការបញ្ជាក់ភាពត្រឹមត្រូវ និងភាពអាចទុកចិត្តបាននៃឯកសារទាំងនេះផងដែរ^{៩២១}។

៣៧២. ទាក់ទងទៅនឹងឯកសារដែលបានយោងនៅក្នុងដីកាដោះស្រាយ (D427) អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានបញ្ជាក់ច្បាស់ថា ឯកសារទាំងនេះត្រូវបានសន្មតថា មានភាពជាប់ពាក់ព័ន្ធ និងអាចជឿទុកចិត្តបាន (រួមបញ្ចូលទាំងការបញ្ជាក់អំពីភាពត្រឹមត្រូវផងដែរ) ពីព្រោះថា ឯកសារទាំងនេះត្រូវបានពិនិត្យឡើងវិញ និងបានវាយតម្លៃដោយសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតអំពីភាពជាប់ពាក់ព័ន្ធ និងត្រូវបានផ្តល់តម្លៃជាភស្តុតាងខ្លះៗ និងម្យ៉ាងទៀត ដីកាដោះស្រាយ (D427) ត្រូវបានប្តឹងឧទ្ធរណ៍ទៅអង្គបុរេជំនុំជម្រះរួចហើយ^{៩២២}។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងក៏បានសម្រេចផងដែរក្នុងចំណោមនោះថា ឯកសារដើមមានលក្ខណៈសមស្រប និងទទួលបានទម្ងន់ធ្ងន់ជាងឯកសារចម្លង និងថា ដោយសារពុំមានលក្ខខណ្ឌតម្រូវផ្នែកនីតិវិធីនៅ អ.វ.ត.ក. ក្នុងការកោះហៅសាក្សីមកបញ្ជាក់អំពីភាពត្រឹមត្រូវនៃឯកសារនោះទេ បើទោះជាយ៉ាងនេះក្តី ក៏សក្ខីកម្មទាក់ទងទៅនឹងដំណើរនៃការរក្សាទុកឯកសារ និងប្រភពដើម អាចនឹងជួយដល់ការវាយតម្លៃអំពីទម្ងន់ដែលត្រូវផ្តល់ទៅលើឯកសារមួយចំនួនដែរ^{៩២៣}។

៣៧៣. អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានបដិសេធជាមិនការជំទាស់ទៅនឹងប្រភពដើមនៃឯកសាររបស់ DC-Cam ដោយបានយល់ឃើញថា វិធីសាស្ត្រដែល DC-Cam ប្រើប្រាស់ក្នុងការទទួលបាន ការរក្សាទុកដាក់ និងការពារឯកសារពីសម័យកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ អាចជឿទុកចិត្តបាន^{៩២៤}។ អាស្រ័យហេតុនេះ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានផ្តល់សច្ចៈធានាដែលអាចជំទាស់បានដល់ឯកសាររបស់ DC-Cam ថា មានភាពជាប់ពាក់ព័ន្ធ និងភាពអាចជឿទុកចិត្តបានតាមសេចក្តីបញ្ជាក់ដំបូង (រួមទាំងការបញ្ជាក់ពីភាពត្រឹមត្រូវផងដែរ)^{៩២៥}។ សេចក្តីសម្រេចរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលផ្តល់សច្ចៈធានានេះ បានផ្អែកលើផ្នែកសំខាន់ៗនៃសក្ខីកម្មរបស់ឆាន់ យុ ជានាយករបស់ DC-Cam^{៩២៦} ដែលបានអះអាងបញ្ជាក់ក្នុងចំណោមនោះថា ឯកសារចម្លង និងឯក

^{៩២១} សូមមើល សេចក្តីសម្រេចស្តីពីការជំទាស់ទៅនឹងឯកសារ (E185) កថាខណ្ឌ ១១ និង ១៥ (ii) ១៥ (v) ១៥ (ix) ១៧ និង ១៩។
^{៩២២} សេចក្តីសម្រេចចុះថ្ងៃទី ០៩ ខែ មេសា ឆ្នាំ ២០១២ (E185) កថាខណ្ឌ ២០ និងសេចក្តីយោងដកស្រង់ក្នុងជើងទំព័រ ៤៦។
^{៩២៣} សេចក្តីសម្រេចស្តីពីការជំទាស់ទៅនឹងឯកសារ (E185) កថាខណ្ឌ ២១ និងសេចក្តីយោងដកស្រង់ក្នុងជើងទំព័រ ៤៧។
^{៩២៤} សេចក្តីសម្រេចស្តីពីការជំទាស់ទៅនឹងឯកសារ (E185) កថាខណ្ឌ ២៨។
^{៩២៥} សេចក្តីសម្រេចស្តីពីការជំទាស់ទៅនឹងឯកសារ (E185) កថាខណ្ឌ ២៨។
^{៩២៦} សេចក្តីសម្រេចស្តីពីការជំទាស់ទៅនឹងឯកសារ (E185) កថាខណ្ឌ ២៦ ដល់ ២៨។

សារស្តែង(scanned)ដែលបានផ្ញើទៅ អ.វ.ត.ក. គឺសុទ្ធតែចេញពីឯកសារដើម និងថា DC-Cam បានត្រៀមខ្លួន ជួយដល់ភាគីលើការបញ្ជាក់ភាពត្រឹមត្រូវនៃឯកសារចម្លងជាមួយនឹងឯកសារដើមតាមការស្នើសុំ^{៩២៧}។ ខៀវ សំផន ពុំបានលើកមូលដ្ឋានគាំទ្រលើបញ្ហា ថាតើសក្ខីកម្មរបស់ ឆាង យុ មានមន្ទិលសង្ស័យទាក់ទងទៅនឹងនីតិវិធី ឬមូលហេតុអ្វីបានជាសក្ខីកម្មនេះចោទជាបញ្ហាទៅលើសច្ចៈណ៍ដែលថា ឯកសាររបស់ DC-Cam មានភាព ត្រឹមត្រូវនោះឡើយ។

៣៧៤.ចុងក្រោយ តាមការពិនិត្យឡើងវិញលើផ្នែកនៃសក្ខីកម្មរបស់ នួន ជា ដែល ខៀវ សំផន បានយោងទៅ លើ បង្ហាញឱ្យឃើញថា នួន ជា បានជំទាស់ទៅនឹងភាពត្រឹមត្រូវនៃឯកសារមួយចំនួនដែលដាក់ចំពោះមុខខ្លួន សម្រាប់ការសួរដេញដោល ដូចជា ឯកសារចម្លងនៃការបោះពុម្ពផ្សាយ *ទង់បដិវត្តន៍* ជាដើម^{៩២៨}។ ឯកសារទាំងនេះ គឺ ស្ថិតក្នុងចំណោមឯកសារដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានចាត់ទុកថា នឹងទទួលបានអត្ថប្រយោជន៍ពីសច្ចៈណ៍ ដែលអាចជំទាស់បាន តាមសេចក្តីបញ្ជាក់ដំបូងអំពីភាពអាចជឿទុកចិត្តបាន និងភាពត្រឹមត្រូវនៃឯកសារ ដោយសារប្រភពដើមនៃឯកសារនេះចេញពី DC-Cam^{៩២៩}។ ការទទួលបានពិនិត្យមើលឯកសារដើម នៅមុនពេល គាត់ផ្តល់ចម្លើយចំពោះសំណួរណាមួយ ដោយផ្អែកលើមូលដ្ឋាននៃឯកសារនោះ ត្រូវបានឆ្លើយតបដោយអង្គជំនុំ ជម្រះសាលាដំបូងដែលបានរំលឹកថា បន្ទាប់ពីបានសម្រេចអំពីបញ្ហានេះរួចរាល់ហើយ ការបន្តបដិសេធរបស់ នួន ជា មិនព្រមផ្តល់ចម្លើយចំពោះសំណួរ អាចនឹងត្រូវបានបកស្រាយថា ជាការប្រើប្រាស់សិទ្ធិមិនឆ្លើយតបនឹង សំណួរ ដែលគាត់បានអនុវត្តសិទ្ធិនេះយ៉ាងជាក់ច្បាស់ជាបន្តបន្ទាប់^{៩៣០}។

៣៧៥.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរកពុំឃើញកំហុសនៅក្នុងវិធីសាស្ត្រនេះឡើយ។ អាស្រ័យលើភាគីដែលជា អ្នកជំទាស់ទៅនឹងភាពត្រឹមត្រូវនៃឯកសារ ដែលតុលាការបានផ្តល់សច្ចៈណ៍ដែលអាចជំទាស់បានថា មាន ភាពត្រឹមត្រូវតាមសេចក្តីបញ្ជាក់ដំបូង និងការផ្ទៀងផ្ទាត់គួរតែត្រូវបានស្នើឡើងដោយភាគីដែលជាអ្នកជំទាស់

^{៩២៧} សូមមើល. ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០២ ខែ កុម្ភៈ ឆ្នាំ ២០១២ (ឆាង យុ) ឯកសារលេខ E1/38.1 ទំព័រ ១០ ដល់ ១៥។

^{៩២៨} ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ១១ ខែ មករា ឆ្នាំ ២០១២ (នួន ជា) ឯកសារលេខ E1/25.1 ទំព័រ ២៨ ដល់ ៣០។

^{៩២៩} សូមមើល បញ្ជីឯកសាររបស់ DC-Cam ក្នុងបញ្ជីឯកសាររបស់សហព្រះរាជអាជ្ញាក្នុងសំណុំរឿង ០០២/០១ ឯកសារលេខ E161.1 ទំព័រ ១៤ ដល់ ១៧ (ភាសាអង់គ្លេស) (បញ្ជីឯកសារស្តែង និងចម្លងនៃការផ្សព្វផ្សាយរបស់ ប.ក.ក រួមទាំងឯកសារនៃទស្សនាវដ្តី *ទង់បដិវត្តន៍* ដែលទទួលបានពី DC-Cam)។

^{៩៣០} សូមមើលឧ. ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ១១ ខែ មករា ឆ្នាំ ២០១២ (នួន ជា) ឯកសារលេខ E1/25.1 ទំព័រ ២៨ ដល់ ៣០ និងប្រតិចារិក ចុះថ្ងៃទី ១២ ខែ មករា ឆ្នាំ ២០១២ (នួន ជា) ឯកសារលេខ E1/26.1 ទំព័រ ៤ ដល់ ៦ និង ២៨។

ដែលក្នុងករណីនេះ នួន ជា គួរតែបញ្ជូនសមាជិកនៃក្រុមមេធាវីការពារក្តីរបស់ខ្លួនទៅ DC-Cam ដើម្បីពិនិត្យ មើលឯកសារដើមដែលរងការជំទាស់នេះ ដូចអ្វីដែល ឆាង យុ បានបញ្ជាក់។ ពុំមានសញ្ញាណមួយបង្ហាញថា នួន ជា បានធ្វើដូច្នោះឡើយ និងដោយពុំមានអ្វីយកមកធ្វើជាមធ្យោបាយក្នុងការជំទាស់ទៅនឹងសច្ចធារណ៍អំពី ភាពត្រឹមត្រូវនៃឯកសារដែលចោទជាបញ្ហានេះ ក្រៅតែពីការតវ៉ាដែលគ្មានមូលដ្ឋានគាំទ្រប៉ុណ្ណោះ ដូច្នេះ សច្ច ធារណ៍នេះចាត់ទុកថា នៅតែត្រឹមត្រូវដដែល។ ការបដិសេធរបស់ នួន ជា មិនឆ្លើយនឹងសំណួរដោយផ្អែកលើ បញ្ហានៃឯកសារបោះពុម្ពផ្សាយ *ទង់បដិវត្តន៍* ដែលផ្តល់ដោយ DC-Cam ជាផលវិបាក ត្រូវបានបកស្រាយយ៉ាង សមហេតុផលដោយអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងថា ជាការសម្រេចចិត្តរបស់ នួន ជា ក្នុងការប្រើប្រាស់សិទ្ធិមិន ឆ្លើយតបនឹងបញ្ហាទាំងនេះ។ នៅគ្រប់កាលៈទេសៈទាំងអស់ ខៀវ សំផន ពុំបានបង្ហាញ ថាខ្លួនបានទទួលរង ផលប៉ះពាល់ ឬព្យសនកម្ម យ៉ាងដូចម្តេចខ្លះ ដោយសារវិធីសាស្ត្ររបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងចំពោះការ ជំទាស់របស់ នួន ជា អំពីភាពត្រឹមត្រូវនៃឯកសារនេះឡើយ។

៣៧៦.អាស្រ័យហេតុនេះ ទង្វើករណីនៃបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា និង ខៀវ សំផន ទាក់ទងបញ្ហានេះ ត្រូវ បដិសេធចោល។

៤.គ.១២.ការសំអាងលើបទដ្ឋានពុំត្រឹមត្រូវស្តីពីបន្ទុកនៃការបង្ហាញភស្តុតាង

៣៧៧.ខៀវ សំផន បានលើកឡើងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសក្នុងការផ្តល់ការយល់ឃើញតាមរយៈការអនុវត្តនូវគោលគំនិតនៃប្រព័ន្ធច្បាប់ស៊ីវិលអំពីបទដ្ឋាន “ជំនឿដោយឥស្សរចិត្ត” ជាជាងបទដ្ឋានប្រព័ន្ធ ច្បាប់អង់គ្លេសាក់សុងក្នុងការបង្ហាញភស្តុតាង “ឱ្យហួសពីវិមតិសង្ស័យ” ដែលគាត់បានពិពណ៌នាថា មានលក្ខណៈ អត្តនោម័តតិចតួច ហើយតឹងរឹងខ្លាំងជាង^{៩៣១}។ គាត់បានអះអាងបន្ថែមទៀតថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមាន កំហុសក្នុងការផ្តល់សេចក្តីសន្និដ្ឋានមួយចំនួន ដោយពុំបានសំអាងលើភស្តុតាងដែលបានដាក់ពិភាក្សាដេញដោល និងពុំសមហេតុផលទាល់តែសោះ ហើយពុំបានផ្តល់ហេតុផលគាំទ្រដល់ការធ្វើសេចក្តីសន្និដ្ឋានទាំងនោះទេ^{៩៣២}។ បន្ថែមលើនេះ គាត់បានអះអាងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសអង្គច្បាប់ដោយបានអនុវត្តស្តង់ដារពីរ ផ្សេងគ្នា ចំពោះភស្តុតាងដែលដាក់ដោយមេធាវីការពារក្តី និងភស្តុតាងដែលដាក់ដោយអយ្យការ^{៩៣៣}។

^{៩៣១} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ១០៩ ដល់ ១១០។
^{៩៣២} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ១១០ ដល់ ១១៣។
^{៩៣៣} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ កថាខណ្ឌ ១១៩។

៣៧៨.សហព្រះរាជអាជ្ញាបានឆ្លើយតបថា ខៀវ សំផន ពុំបានផ្តល់មូលដ្ឋានគាំទ្រចំពោះអំណះអំណាងណាមួយរបស់ខ្លួន ដែលគ្រាន់តែអះអាងដោយគ្មានការបង្ហាញនូវកំហុសណាមួយឡើយ^{៩៣៤}។

៣៧៩.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា តាមសំណើនៃសាលក្រមជាភាសាខ្មែរ និងភាសាអង់គ្លេស អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានកំណត់ថា “ក្នុងការសម្រេចដាក់ពន្ធនាគារ អង្គជំនុំជម្រះត្រូវតែមានការជឿជាក់ថា ពន្ធនាគាររបស់ជនជាប់ចោទត្រូវ *ហួសពីវិមតិសង្ស័យ*” រីឯសំណើជាភាសាបារាំងលើកឡើងថា “[p]our condamner un accusé, la Chambre de première instance doit avoir ‘l’intime conviction’ de sa culpabilité”(ក្នុងការសម្រេចដាក់ពន្ធនាគាររបស់ជនជាប់ចោទ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងត្រូវតែមានជំនឿដោយឥស្សរចិត្តអំពីពន្ធនាគាររបស់ជនជាប់ចោទនោះ)^{៩៣៥}។ នៅក្នុងសំណើទាំងនេះ គឺជាការដកស្រង់ទាំងស្រុងចេញពីវិធាន ៨៧(១) នៃវិធានផ្ទៃក្នុង ជាភាសាខ្មែរ អង់គ្លេស និងបារាំងតាមសំណើនីមួយៗ។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានបញ្ជាក់ថា៖

ដើម្បីដោះស្រាយភាពមិនស៊ីសង្វាក់គ្នារវាងការចែងខុសគ្នា នៅក្នុងសំណើភាសាផ្សេងៗនៃវិធាន ៨៧ (១) នៃវិធានផ្ទៃក្នុងដែលបង្ហាញពីបទដ្ឋាន “ដោយលើសពីវិមតិសង្ស័យ” តាមច្បាប់កុម្មុយនីស្ត (Common Law) និងទស្សនាទាន “ជំនឿដោយឥស្សរចិត្ត (*intime conviction*)” តាមច្បាប់ស៊ីវិល (Civil Law) អង្គជំនុំជម្រះបានប្រើប្រាស់វិធីសាស្ត្រមួយ វាយតម្លៃទៅលើភាពគ្រប់គ្រាន់នៃភស្តុតាង។ បន្ទាប់ពីបានវាយតម្លៃទៅលើភស្តុតាងដោយមានសំអាងហេតុឯក អង្គជំនុំជម្រះនឹងធ្វើការបកស្រាយវិមតិសង្ស័យដោយផ្តល់ប្រយោជន៍ដល់ជនជាប់ចោទ^{៩៣៦}។

៣៨០.ហេតុនេះ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានបញ្ជាក់ច្បាស់លាស់ថា អង្គជំនុំជម្រះបានសម្រេចយកបទដ្ឋានបង្ហាញភស្តុតាងឱ្យហួសពីវិមតិសង្ស័យ។ លើសពីនេះទៀត តាមការពិនិត្យលើសំណើនៃសាលក្រមជាភាសាបារាំង ឆ្លុះបញ្ចាំងឱ្យឃើញថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានប្រើប្រាស់ពាក្យ *ជំនឿដោយឥស្សរចិត្ត* (*intime conviction*) ឡើយ ប៉ុន្តែប្រើពាក្យថា *ឱ្យហួសពីវិមតិសង្ស័យ* (*il ne fait aucun doute*) ទៅវិញទេ នៅពេល

^{៩៣៤} សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ១០៧។

^{៩៣៥} សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ២២ យោងលើវិធាន ៨៧(១) នៃវិធានផ្ទៃក្នុង។

^{៩៣៦} សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ២២ (សេចក្តីបញ្ជាក់បន្ថែម)។ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងជាភាសាបារាំង បានឆ្លុះបញ្ចាំងយ៉ាងត្រឹមត្រូវដូចគ្នា (“អង្គជំនុំជម្រះត្រូវបកស្រាយរាល់វិមតិសង្ស័យទាក់ទងទៅនឹងពន្ធនាគាររបស់ជនជាប់ចោទឱ្យបានជាប្រយោជន៍ដល់ជនជាប់ចោទ”)។

ធ្វើសេចក្តីសន្និដ្ឋានរបស់ខ្លួននោះ^{៩៣៧}។ អាស្រ័យហេតុនេះ អំណះអំណាងរបស់ ខៀវ សំផន ដែលថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានសម្រេចយកបទដ្ឋានបង្ហាញភស្តុតាងឱ្យហួសពីវិមតិសង្ស័យនោះ ត្រូវបដិសេធចោល។

៣៨១. ទាក់ទងទៅនឹងចំណុចសេសសល់ដទៃទៀតនៅក្នុងសារណារបស់ ខៀវ សំផន អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា ខៀវ សំផន ពុំបានផ្តល់នូវការយោងណាមួយឡើយ។ ផ្ទុយទៅវិញ គាត់បានត្រឹមតែយោងទៅលើសាលដីការរបស់តុលាការឧក្រិដ្ឋកម្មអន្តរជាតិ *មិនអចិន្ត្រៃយ៍*^{៩៣៨} និងត្រឹមតែចង្អុលបង្ហាញថា “សម្រាប់ជាឧទាហរណ៍ជាក់លាក់ សូមមើលដូចខាងក្រោម” ដោយពុំបានបង្ហាញនូវកថាខណ្ឌនៃសារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់គាត់ដើម្បីឱ្យអាចកត់សម្គាល់បាន^{៩៣៩}។ សារណាដែលមានលក្ខណៈទូទៅ និងពុំមានមូលដ្ឋានគាំទ្រច្បាស់លាស់បែបនេះ ត្រូវបដិសេធចោលដោយពុំចាំបាច់ពិចារណាបន្តទៀតឡើយ។ អាស្រ័យហេតុនេះប្រសិនបើបញ្ហានេះបានលើកឡើងគ្រប់គ្រាន់នៅកន្លែងណាមួយក្នុងសារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់គាត់នោះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនឹងត្រូវដោះស្រាយសារណានេះតាមភាពសមស្រប។

៤. បទឧក្រិដ្ឋដែលជនជាប់ចោទត្រូវបានសម្រេចដាក់ពិន្ទុភាព

៤. បទឧក្រិដ្ឋដែលជនជាប់ចោទត្រូវបានសម្រេចដាក់ពិន្ទុភាព

៣៨២. អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានរកឃើញថា នួន ជា និង ខៀវ សំផន មានពិន្ទុភាពពីបទមនុស្សឃាតដែលជាឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ទាក់ទងទៅនឹងអំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទី

^{៩៣៧} សូមមើលឧ. សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១៣៤, ១៤២, ១៥២, ៣៤៧, ៤១១, ៤១៥ និង ៤២៦។ សូមមើលផងដែរ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១៤០ (“អង្គជំនុំជម្រះយល់ឃើញថា សក្ខីកម្មរបស់គាត់មិនបានធ្វើឱ្យមានវិមតិសង្ស័យនោះទេ ទាក់ទងនឹងវត្តមានរបស់ ខៀវ សំផន”) កថាខណ្ឌ ៣៣៣ (“អង្គជំនុំជម្រះមិនអាចសន្និដ្ឋានឱ្យហួសពីវិមតិសង្ស័យថា គាត់ គឺជាសមាជិកគណៈកម្មាធិការយោធាក្នុងអំឡុងពេលនៃរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យបានទេ”) កថាខណ្ឌ ៣៦២ (“អង្គជំនុំជម្រះពិចារណាឃើញថា នេះពុំមែនជាហេតុផលគ្រប់គ្រាន់ដែលអាចបង្ហាញឱ្យហួសពីវិមតិសង្ស័យបានឡើយទាក់ទងទៅនឹង ខៀវ សំផន”)។ គួរកត់សម្គាល់ថា សាលក្រមជាភាសាខ្មែរ អង់គ្លេស បារាំង ត្រូវបានចេញក្នុងពេលតែមួយជាឯកសារដើម។ សូមមើល សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង គម្របទំព័រ។ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងភាសាបារាំងមិនមែនជាឯកសារបកប្រែ ដូចនេះ មានតម្លៃជាផ្លូវការស្មើគ្នាដូចនឹងភាសាខ្មែរ និងអង់គ្លេសដែរ។

^{៩៣៨} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន ជើងទំព័រ ២៣១ ដល់ ២៣៣, ២៣៥ ដល់ ២៣៧ និង ២៤៧។ ជើងទំព័រ ២៣៤ ពុំមានប្រយោជន៍ដូចគ្នា ដោយសារគ្រាន់តែយោងទៅលើមាត្រា ៣៣ នៃច្បាប់ស្តីពីការបង្កើត អ.វ.ត.ក. ដែលចែងអំពីសិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយត្រឹមត្រូវ។

មួយ ជាការសម្លាប់ដោយខុសច្បាប់នូវជនស៊ីវិល និងទាហាន រួមទាំងការស្លាប់ដោយសារលក្ខខណ្ឌផ្សេងៗ និង កង្វះការផ្តល់ជំនួយ ជាដើម^{៩៣៩} និង ទាក់ទងទៅនឹងការសម្លាប់អតីតទាហាន និងអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋ ខ្មែរនៅទូលពោធិ៍ជ្រៃចាប់តាំងពីចុងខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥^{៩៤០}។

៣៨៣.នៅពេលវាយតម្លៃពីផលប៉ះពាល់ចំពោះការសម្រេចដាក់ពន្ធនាគារច្រើនបទ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង បានបញ្ជាក់ថា ការយល់ឃើញសម្រាប់ការធ្វើមនុស្សឃាត និងការសម្លាប់រង្គាលនៅទូលពោធិ៍ជ្រៃ និងក្នុង អំឡុងពេលការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីមួយ បានផ្អែកលើការសម្លាប់ដូចខាងលើនេះ^{៩៤១}។ ដោយ សារបទឧក្រិដ្ឋត្រូវបានប្រព្រឹត្តឡើងក្នុងទ្រង់ទ្រាយធំ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងរកឃើញការសម្លាប់រង្គាលថា ជាបទល្មើសជាក់លាក់ជាង ដែលបានស្របបញ្ចូលការធ្វើមនុស្សឃាតផងដែរ^{៩៤២}។ ជាលទ្ធផល នួន ជា និង ខៀវ សំផន ត្រូវបានសម្រេចដាក់ពន្ធនាគារពីបទសម្លាប់រង្គាល (រួមបញ្ចូលការធ្វើមនុស្សឃាត) សម្រាប់ព្រឹត្តិ ការណ៍ក្នុងអំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីមួយ និងនៅទូលពោធិ៍ជ្រៃ^{៩៤៣}។

៣៨៤.នៅក្នុងបណ្តឹងសាទុក្ខ នួន ជា បានអះអាងថា ភស្តុតាងនៃការធ្វើមនុស្សឃាតនីមួយៗ មិនមានភាពរឹងមាំ ដែលអាចឱ្យតុលាការអង្គហេតុឥតលម្អៀង ជឿជាក់ហួសពីវិមតិសង្ស័យថា ពិតជាមានការធ្វើមនុស្សឃាតណា មួយបានកើតឡើងនោះឡើយ^{៩៤៤}។ ជាពិសេស នួន ជា បានលើកឡើងថា ការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះ សាលាដំបូង មានកំហុសអង្គច្បាប់ និងអង្គហេតុ ដោយសារអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង (i) បានផ្អែកលើភស្តុ តាងក្រៅតុលាការ និងសក្ខីកម្មរបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី^{៩៤៥} (ii) បានបំផ្លើសលក្ខខណ្ឌនៃការជម្លៀស និង ការប្រើអំពើហិង្សា^{៩៤៦} (iii) ពុំបានពិចារណាបន្ថែមលើបញ្ហា ថាតើពិតជាមានការសម្លាប់មនុស្សនីមួយៗ

^{៩៣៩} សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៥៣ ដល់ ៥៥៩, ៩៤០ ដល់ ៩៤១, ១០៥៣។

^{៩៤០} សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦៨៣, ៩៤០ ដល់ ៩៤១, ១០៥៣។

^{៩៤១} សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១០៥៥ ដល់ ១០៥៧។

^{៩៤២} សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១០៥៥ ដល់ ១០៥៧។

^{៩៤៣} សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១០៥៧ ផ្នែកសម្រេចសេចក្តី។

^{៩៤៤} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ២៨៤ ដល់ ២៨៥, ២៨៧ ដល់ ២៩៣, ៣១៩ ដល់ ៣២០, ៤៥១ ដល់ ៤៥៨, ៤៦៣ ដល់ ៤៦៦។

^{៩៤៥} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ២៩៦ ដល់ ២៩៨, ៣០០ ដល់ ៣០១, ៣០៦ ដល់ ៣១១, ៣១៣ ដល់ ៣១៨, ៣២៣ ដល់ ៣២៥ និង ៤២៦។

^{៩៤៦} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៣២២, ៣២៦, ៤២២ ដល់ ៤២៩។

ហើយមានភាពខុសច្បាប់ ដែរ ឬយ៉ាងណា^{៩៤៧} និង (iv) មានកំហុសដោយពុំបានយកចិត្តទុកដាក់ពិចារណាលើសក្ខីកម្មរបស់សាក្សីចំពោះព្រឹត្តិការណ៍នៅទួលពោធិ៍ជ្រៃ ក្នុងការវាយតម្លៃលើភាពពុំស៊ីសង្វាក់គ្នាដែលប៉ះពាល់ដល់ភាពអាចជឿទុកចិត្តបាន^{៩៤៨}។

៣៨៥.ស្រដៀងគ្នានេះដែរ ខៀវ សំផន បានចោទប្រកាន់ថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង (i) បានសំអាងដោយពុំត្រឹមត្រូវលើភស្តុតាងក្រៅតុលាការ និងសក្ខីកម្មរបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីនៅក្នុងផ្នែកសំអាងហេតុ^{៩៤៩} (ii) បានបំផ្លើសលក្ខខណ្ឌនៃការជម្លៀសចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញដែលបណ្តាលឱ្យមានមនុស្សស្លាប់^{៩៥០} (iii) បានរំលោភបំពានលើគោលការណ៍នីត្យានុកូលភាព តាមរយៈការអនុវត្តនូវបទដ្ឋានពុំត្រឹមត្រូវចំពោះធាតុផ្សំអត្តនាម័តនៃការធ្វើមនុស្សឃាត ដែលបានកើតឡើងក្នុងឆ្នាំ ១៩៧៥^{៩៥១} និង (iv) មានកំហុសអង្គហេតុដោយបានបំភ្លៃសក្ខីកម្មរបស់សាក្សីចំពោះព្រឹត្តិការណ៍នៅទួលពោធិ៍ជ្រៃ^{៩៥២}។

៣៨៦.សហព្រះរាជអាជ្ញាបានឆ្លើយតបថា ជនជាប់ចោទពុំបានបង្ហាញថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសអង្គហេតុ ឬអង្គច្បាប់ក្នុងការវាយតម្លៃរបស់ខ្លួនលើការធ្វើមនុស្សឃាតក្នុងអំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីមួយ និងថា អំណះអំណាងរបស់ជនជាប់ចោទ បានបំបែកចេញជាផ្នែកតូចៗដោយពុំបានផ្តល់ទម្ងន់ត្រឹមត្រូវដល់ភស្តុតាងរបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី និងពុំបានកំណត់ចរិតលក្ខណៈត្រឹមត្រូវនៃវិធីសាស្ត្រក្នុងការទទួលយកភស្តុតាងរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងឡើយ^{៩៥៣}។ បន្ថែមលើនេះទៀត សហព្រះរាជអាជ្ញាបានលើកឡើងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានកំណត់និយមន័យយ៉ាងត្រឹមត្រូវចំពោះធាតុផ្សំអត្តនាម័ត

^{៩៤៧} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ២៩៤។

^{៩៤៨} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤៤៩ ដល់ ៤៥៨, ៤៦៣ ដល់ ៤៦៦។

^{៩៤៩} ខៀវ សំផន បានធ្វើការចោទប្រកាន់ជាទូទៅអំពីការប្រើប្រាស់ពុំសមស្របនូវចម្លើយក្រៅតុលាការនៅក្នុងសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងទាំងមូលជាជាងការចោទប្រកាន់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងបទឧក្រិដ្ឋជាក់លាក់នៅក្នុងសារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់នួន៖ សូមមើលខ. កថាខណ្ឌ ២៩, ១១៧ និង ៤៦៨។

^{៩៥០} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៣៥១ ដល់ ៣៥២។

^{៩៥១} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៥៩ ដល់ ៦២។

^{៩៥២} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៤២៩ ដល់ ៤៣៣។

^{៩៥៣} សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ១៤៣ ដល់ ១៤៧, ១៧៦ ដល់ ១៨៧, ២៣៨ ដល់ ២៤៧, ២៥២ ដល់ ២៦២, ៤៤២ ដល់ ៤៤៥។

ម៉ត្តិការធ្វើមនុស្សឃាត ដែលមានអត្ថិភាពនៅក្នុងឆ្នាំ ១៩៧៥^{៩៥៤}។ ទាក់ទងទៅនឹងព្រឹត្តិការណ៍នៅទួលពោធិ៍ ជ្រៃ សហព្រះរាជអាជ្ញាបានអះអាងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានវាយតម្លៃយ៉ាងត្រឹមត្រូវលើភស្តុតាង រួម ទាំងភាពពុំស៊ីសង្វាក់នានា ក្នុងការធ្វើសេចក្តីសន្និដ្ឋានយ៉ាងសមហេតុផលថា យ៉ាងហោចណាស់មានអតីតអ្នក រដ្ឋការនៃរបប លន់ នល់ ចំនួន ២៥០ នាក់ ត្រូវបានសម្លាប់នៅទីនោះដែរ^{៩៥៥}។

៤.យ.១.ក.ការកំណត់និយមន័យអំពីធាតុផ្សំអត្តនាម័តនៃការធ្វើមនុស្សឃាតនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្ស ជាតិ

៣៨៧.ទាក់ទងទៅនឹងធាតុផ្សំអត្តនាម័តនៃការធ្វើមនុស្សឃាតនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ អង្គជំនុំ ជម្រះសាលាដំបូង បន្ទាប់ពីបានបញ្ជាក់ថា ការធ្វើមនុស្សឃាតដែលជាបទឧក្រិដ្ឋក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្ស ជាតិពុំតម្រូវឱ្យមានការគិតទុកជាមុន បានសំអាងលើបទដ្ឋានដែលខ្លួនបានអនុវត្តនៅក្នុងសំណុំរឿង ០០១ ដែល បទដ្ឋាននេះបានផ្អែកលើសាលដីកា *រឿងក្តី Kordić និង Čerkez* របស់តុលាការ ICTY^{៩៥៦} និងបានកំណត់និយម ន័យអំពីធាតុផ្សំអត្តនាម័តនៃការធ្វើមនុស្សឃាតថាជា៖

ចេតនារបស់ជនជាប់ចោទ ឬជនណាម្នាក់ ឬច្រើននាក់ដែលជនជាប់ចោទជាអ្នកទទួលខុសត្រូវព្រហ្ម ទណ្ឌទាំងការសម្លាប់ ឬទាំងការបង្កឱ្យមានពូជសាសន៍កម្មធ្ងន់ធ្ងរផ្នែករូបកាយដោយមានហេតុផលដឹងថា អំពើសកម្ម ឬអំពើអកម្មនោះមុខជាបង្កឱ្យមានការបាត់បង់ជីវិតមនុស្ស^{៩៥៧}។

៣៨៨.ខៀវ សំផន បានលើកឡើងថា ការកំណត់និយមន័យបែបនេះពុំអាចអនុវត្តបានឡើយ ពីព្រោះនៅក្នុង អំឡុងពេលនៃអង្គហេតុ ចេតនាផ្ទាល់ក្នុងការសម្លាប់ គឺជាលក្ខខណ្ឌតម្រូវនៅក្នុងច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់អន្តរជាតិ

^{៩៥៤} សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ១៩៧ ដល់ ១៩៨។

^{៩៥៥} សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ២៧១ ដល់ ២៩១។

^{៩៥៦} សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៤១២ (ii) ដើមទំព័រ ១២៥៧ យោងទៅលើក្នុងចំណោមនោះ សាលដីកា *រឿងក្តី Kordić និង Čerkez* (ICTY) កថាខណ្ឌ ៣៧ (ដោះស្រាយលើការកំណត់និយមន័យនៃអំពើមនុស្សឃាតថា ជាការរំលោភ បំពានលើច្បាប់ និងទំនៀមទម្លាប់សង្គ្រាម អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលយល់ឃើញថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានបំណងយោង ទៅលើសាលដីកា *រឿងក្តី Kordić និង Čerkez* (ICTY) កថាខណ្ឌ ១១៣ ដែលតម្កល់សាលក្រម *រឿងក្តី Kordić និង Čerkez* (ICTY) កថាខណ្ឌ ២៣៥ ដល់ ២៣៦)។

^{៩៥៧} សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៤១២(ii)។

ទាក់ទងទៅនឹងបទមនុស្សឃាតនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ^{៩៥៨}។ ខៀវ សំផន បានអះអាងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសដោយសារបានសំអាងទៅលើយុត្តិសាស្ត្ររបស់តុលាការ ICTY និង ICTR ដែលតាមការលើកឡើងរបស់គាត់ថា បានអនុវត្តបទដ្ឋាននៃ*ធាតុផ្សំអត្តនោម័ត* ដែលមានកម្រិតទាបជាលើកដំបូងនៅក្នុងប្រវត្តិនៃច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិ^{៩៥៩}។ ខៀវ សំផន ក៏បានកត់សម្គាល់ផងដែរថា យុត្តិសាស្ត្ររបស់តុលាការ ICTY និង ICTR ពុំមានលក្ខណៈឯកភាពគ្នាឡើយ ដោយបានយោងទៅលើសាលក្រមលើកដំបូងមួយរបស់តុលាការ ICTR ក្នុងរឿងក្តី *Kayishema និង Ruzindana*^{៩៦០}។ ខៀវ សំផន បានអះអាងថា ការសំអាងលើបទដ្ឋាននៃ*ធាតុផ្សំអត្តនោម័ត*កម្រិតទាបនេះ នាំឱ្យអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងរំលោភលើគោលការណ៍នីត្យានុកូលភាព និងថា កំហុសនោះបាននាំឱ្យមោឃៈរាល់ការយល់ឃើញទាំងអស់របស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងចេតនារបស់ ខៀវ សំផន ក្នុងការប្រព្រឹត្តអំពើមនុស្សឃាត^{៩៦១}។

៣៨៩.សហព្រះរាជអាជ្ញាបានលើកឡើងថា ការកំណត់និយមន័យនៃការធ្វើមនុស្សឃាតដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសំអាងទៅលើនោះ រួមមានការពាក់ព័ន្ធទៅនឹង*ធាតុផ្សំអត្តនោម័ត*ត្រូវ “ត្រូវបានបង្កើតឡើងយ៉ាងច្បាស់លាស់នៅក្នុងច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់អន្តរជាតិ និងជាគោលការណ៍ទូទៅនៃច្បាប់នៅក្នុងប្រព័ន្ធច្បាប់ជាតិនៅឆ្នាំ ១៩៧៥”^{៩៦២}។

៣៩០.ជាបញ្ចប់បឋម អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា ការកំណត់និយមន័យអំពី*ធាតុផ្សំអត្តនោម័ត*នៃការធ្វើមនុស្សឃាតនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងសំអាងទៅលើនោះ អាចរួមបញ្ចូលផងដែរនូវគោលគំនិតនៃការធ្វើមនុស្សឃាតដោយប្រយោល។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់បន្ថែមទៀតឃើញថា តុលាការ ICTY ក៏បានប្រើប្រាស់ផងដែរនូវសញ្ញាណនៃ *ចេតនាប្រយោល (dolus eventualis)* ដែលត្រូវបានស្គាល់នៅក្នុងយុត្តាធិការដែលកើតក្រោយប្រភពដើមនៃប្រព័ន្ធច្បាប់ស៊ីវិល (Romano-Germanic)។ ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានេះ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងក្នុងរឿងក្តី *Stakić*

^{៩៥៨} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៥៩ ដល់ ៦២។

^{៩៥៩} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៦០។

^{៩៦០} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៦០ យោងទៅលើសាលក្រមរឿងក្តី *Kayishema និង Ruzindana* (ICTR) កថាខណ្ឌ ១៣៧ ដល់ ១៤០។

^{៩៦១} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៦១ ដល់ ៦២។

^{៩៦២} សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ១៩៨។

ដែលពន្យល់លម្អិតទៅលើការកំណត់និយមន័យនៃធាតុផ្សំ *អត្ថនោម័តតម្រូវ* នៃបទមនុស្សឃាតថា ជាឧក្រិដ្ឋកម្មសង្គ្រាម បានយល់ឃើញថា៖

ការកំណត់និយមន័យដែលជាលក្ខណៈបច្ចេកទេសលើ *ចេតនាប្រយោល* (*dolus eventualis*) មានដូចតទៅ៖ ប្រសិនបើចារីបង្ហាញពីអាកប្បកិរិយាដែលបង្កឱ្យបាត់បង់ជីវិត ចារីមានចេតនាសម្លាប់ដោយសារចារី“សម្របសម្រួលខ្លួនទទួលយក” ឬ“ស្រុះស្រួលទទួលយក” បើទោះបីទំនងជានឹងមានការស្លាប់ក៏ដោយ។ ដូច្នេះ ប្រសិនបើការសម្លាប់ត្រូវបានប្រព្រឹត្តឡើងដោយ“មិនអើពើអំពីតម្លៃជីវិតរបស់មនុស្ស” បើទោះបីអំពើនោះមានហានិភ័យតិចតួចយ៉ាងណាក៏ដោយ ក៏អាចកំណត់បានជាការសម្លាប់មនុស្សដោយចេតនា។ ការសម្លាប់ក្នុងទ្រង់ទ្រាយធំ ដែលត្រូវបានចាត់ចំណាត់ថ្នាក់ជាការធ្វើមនុស្សឃាតដោយប្រយោលនៅក្នុងសហរដ្ឋអាមេរិក អាចបំពេញតាមលក្ខណៈវិនិច្ឆ័យនៃប្រព័ន្ធច្បាប់ស៊ីវិលស្តីពី *ចេតនាប្រយោល* (*dolus eventualis*)។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង បញ្ជាក់ថា គោលគំនិតនៃ *ចេតនាប្រយោល* (*dolus eventualis*) ពុំបានរួមបញ្ចូលនូវបទដ្ឋាននៃការធ្វេសប្រហែស ឬធ្វេសប្រហែសទាំងស្រុងឡើយ⁹⁶³។

៣៩១. បើទោះបីជាមានការទទួលស្គាល់ភាពខុសគ្នារវាងសញ្ញាណនៃ *Recklessness* និង *ចេតនាប្រយោល* (*dolus eventualis*) បើនិយាយដោយត្រួតត្រាគឺ ចំណុចទីមួយ ជាការផ្ដោតទៅលើទិដ្ឋភាពនៃការយល់ដឹងហើយទីពីរ លើទិដ្ឋភាពនៃធន្នៈនៅក្នុងអាកប្បកិរិយារបស់ចារីចំពោះលទ្ធផល⁹⁶⁴ក៏ដោយ ក៏អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា ពុំឃើញមានភាពខុសគ្នាច្បាស់លាស់នោះឡើយ ដោយសារនៅក្នុងគោលការណ៍នៃ *ចេតនាប្រយោល* (*dolus eventualis*) មានគោលគំនិតបញ្ជាក់ពីធាតុផ្សំសត្យានុម័តនៃភាពដែលនឹងកើតមាន និង“ការបង្ហាញពីភាពមិនអើពើ” ដែលនេះគ្រប់គ្រាន់សម្រាប់ដាក់ឱ្យទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌ⁹⁶⁵ រីឯយុត្តិសាស្ត្រដែលផ្អែកលើគោលការណ៍ *Recklessness* ក៏មានការពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការសន្និដ្ឋានអំពីចេតនាផង

⁹⁶³ សាលក្រម *អៀងក្រី Stakić* (ICTY) កថាខណ្ឌ ៥៨៧ (ជើងទំព័រលុបចោល)។

⁹⁶⁴ *សូមមើល* Elies VAN SLIEDREGT៖ *ការទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌជាលក្ខណៈបុគ្គលក្រោមច្បាប់អន្តរជាតិ* ព្រឹត្តិប័ត្រព័ត៌មានសាកលវិទ្យាល័យ Oxford ឆ្នាំ ២០១២ ទំព័រ ៤៥។

⁹⁶⁵ *សូមមើល* Cassazione Penale (Sezioni Unite, សំណុំរឿងលេខ 38343) (តុលាការជាន់ខ្ពស់ ប្រទេសអ៊ីតាលី)។ Bundesgerichtshof, 1 StR 262/88 (តុលាការកំពូលសហព័ន្ធ អាល្លឺម៉ង់) (ការឆ្លងមេរោគ HIV តាមរយៈការរួមភេទ)។ Bundesgerichtshof, 5 StR 35/55 (តុលាការកំពូលសហព័ន្ធ អាល្លឺម៉ង់) ទំព័រ ៣៦៣ ជាដើម ៣៦៩ (រឿងក្តីខ្សែក្រវ៉ាត់ស្បែក)។

ដែរ^{៩៦៦}។ ដូច្នេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនឹងប្រើប្រាស់ពាក្យ *ចេតនាប្រយោល (dolus eventualis)* នេះ ដូច អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញក្នុង *រឿងក្តី Stakić* ដែរ។ បន្ថែមលើនេះទៀត អង្គជំនុំជម្រះទទួល ស្គាល់ថា ផ្នែកតាមករណ៍ជាក់ស្តែង ការបង្ហាញពី *Recklessness* នៅក្នុងការធ្វើមនុស្សឃាត ទំនងជាបំពេញ តាមលក្ខណៈវិនិច្ឆ័យនៃ *ចេតនាប្រយោល (dolus eventualis)* ហើយការបង្ហាញ *ចេតនាប្រយោល (dolus eventualis)* ទំនងជាបំពេញតាមលក្ខណៈវិនិច្ឆ័យនៃ *Recklessness* ដែលសញ្ញាណទាំងពីរនេះបំពេញគ្នាទៅ វិញទៅមក។

៣៩២.បញ្ហាទីមួយដែលត្រូវដោះស្រាយគឺ ថាតើ“ការធ្វើមនុស្សឃាត”ដែលជាបទឧក្រិដ្ឋក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំង មនុស្សជាតិ តម្រូវឱ្យមានការគិតទុកជាមុន ដែរ ឬយ៉ាងណា ក្នុងន័យថា ចារីបានបង្ហាញពីចេតនាសម្លាប់ មនុស្សបន្ទាប់ពីបានសង្កេតឃើញយ៉ាងច្បាស់មួយរយៈ ដែលពុំអាចប្រើប្រាស់នូវសញ្ញាណនៃ *ចេតនាប្រយោល (dolus eventualis)* បានឡើយ។ នេះគឺជាជំហររបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងនៃតុលាការ ICTR ក្នុង *រឿងក្តី Kayishema and Ruzindana* ដែល ខៀវ សំផន បានយោងទៅលើនោះ^{៩៦៧}។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងនៃ តុលាការ ICTR បានកត់សម្គាល់ថា សំណើជាភាសាបារាំងនៃលក្ខន្តិកៈរបស់តុលាការ ICTR បានប្រើប្រាស់ នូវពាក្យឃាតកម្មគិតទុកជាមុន “*assassinat*” សម្រាប់“ការធ្វើមនុស្សឃាត” និងថា “នៅក្នុងប្រព័ន្ធច្បាប់ស៊ីវិល ភាគច្រើន ការគិតទុកជាមុន គឺជានិច្ចកាលជាលក្ខខណ្ឌតម្រូវសម្រាប់ឃាតកម្មគិតទុកជាមុន ‘*assassinat*’ ដោយបានយោងនៅក្នុងជើងទំព័រទៅលើក្រមព្រហ្មទណ្ឌបារាំង^{៩៦៨}។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី អង្គជំនុំជម្រះសាលា ដំបូងនៃតុលាការ ICTR យល់ឃើញថា “បើទោះបីជាមានការជំទាស់ថា តាមច្បាប់ទំនៀមម្ចាស់អន្តរជាតិ គឺ ជាការធ្វើមនុស្សឃាតដែលជាបទឧក្រិដ្ឋប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ជាជាង *ឃាតកម្មគិតទុកជាមុន* [...] តុលាការនេះ ត្រូវបានចងកាតព្វកិច្ចយ៉ាងពិសេសដោយពាក្យពេចន៍នៅក្នុងលក្ខន្តិកៈនៃតុលាការ ICTR”^{៩៦៩}។ ដូច្នេះ អង្គជំនុំ ជម្រះសាលាដំបូងនៃតុលាការ ICTR ពុំបានបញ្ជាក់ក្នុងការផ្តល់ការយល់ឃើញទាក់ទងទៅនឹងការគិតទុកជា

^{៩៦៦} សូមមើលឧ. *រឿងក្តី R ទល់នឹង Woollin* (សភាជាន់ខ្ពស់ ចក្រភពអង់គ្លេស)។ *រឿងក្តី R ទល់នឹង Nedrick* (តុលាការឧទ្ធរណ៍ ចក្រភពអង់គ្លេស)។ សូមមើល Elies VAN SLIEDREGT៖ *ការទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌជាលក្ខណៈបុគ្គលក្រោមច្បាប់អន្តរ ជាតិ* ព្រឹត្តិប័ត្រព័ត៌មានសាកលវិទ្យាល័យ Oxford ឆ្នាំ ២០១២ ទំព័រ ៤៣។

^{៩៦៧} សាលក្រម *រឿងក្តី Kayishema និង Ruzindana* (ICTR) កថាខណ្ឌ ១៣៩។

^{៩៦៨} សាលក្រម *រឿងក្តី Kayishema និង Ruzindana* (ICTR) កថាខណ្ឌ ១៣៧ ជើងទំព័រ ៧៤។

^{៩៦៩} សាលក្រម *រឿងក្តី Kayishema និង Ruzindana* (ICTR) កថាខណ្ឌ ១៣៨។

មុនថា ជាលក្ខខណ្ឌតម្រូវតាមច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់ឡើយ ប៉ុន្តែគ្រាន់តែបានបញ្ជាក់ថា ជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងដែនកំណត់នៃយុត្តាធិការប៉ុណ្ណោះ។ គួរកត់សម្គាល់ផងដែរថា យុត្តិសាស្ត្រក្រោយៗមកទៀតរបស់តុលាការ ICTY រួមទាំងយុត្តិសាស្ត្ររបស់អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនៃតុលាការនេះផងដែរ ពុំបានទទួលយកការគិតទុកជាមុនថា ជាលក្ខខណ្ឌតម្រូវនៃការធ្វើមនុស្សឃាតដែលជាបទឧក្រិដ្ឋប្រឆាំងមនុស្សជាតិឡើយ⁹⁷⁰ បើទោះបីជាអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមួយចំនួននៃតុលាការ ICTR បានអនុវត្តតាមវិធីសាស្ត្រក្នុងរឿងក្តី *Kayishema and Ruzindana*⁹⁷¹ យ៉ាងណាក៏ដោយ។

៣៩៣.ទាក់ទងទៅនឹងអំឡុងពេលនៅមុនអង្គហេតុដែលជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងសំណុំរឿងចំពោះមុខ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា ធម្មនុញ្ញរបស់តុលាការយោធាអន្តរជាតិ (IMT) ទាក់ទងទៅនឹងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ នៅក្នុងសំណើជាភាសាបារាំងបានប្រើពាក្យ *ឃាតកម្មគិតទុកជាមុន* (assassinat) ចំណែកឯសំណើជាភាសាអង់គ្លេសវិញបានប្រើពាក្យ *ការធ្វើមនុស្សឃាត* (murder) ហើយសំណើជាភាសារុស្ស៊ីប្រើ

⁹⁷⁰ សាលដីកា *រឿងក្តី Dorđević* (ICTY) កថាខណ្ឌ ៥៤៧។ សាលក្រម *រឿងក្តី Orić* (ICTY) កថាខណ្ឌ ៣៤៨។ សាលក្រម *រឿងក្តី Kordić និង Čerkez* (ICTY) កថាខណ្ឌ ២៣៥។ សាលក្រម *រឿងក្តី Brđanin* (ICTY) កថាខណ្ឌ ៣៨៦។ សាលក្រមក្នុង *រឿងក្តី Blaškić* (ICTY) កថាខណ្ឌ ២១៦។ *សូមមើលផងដែរ* សាលក្រម *រឿងក្តី Sesay* (SCSL) កថាខណ្ឌ ១៤០។ *ប្រៀបធៀប* សាលក្រម *រឿងក្តី Kupreškić* (ICTY) កថាខណ្ឌ ៥៦១ ដែលនៅពេលយល់ឃើញថា ទាំងចេតនាសម្លាប់ទាំងចេតនាបង្កពូជសាសន៍កម្មធ្ងន់ធ្ងរដោយពុំអើពើពីជីវិតមនុស្ស គឺគ្រប់គ្រាន់នោះ បានយោងទៅលើសាលក្រម *រឿងក្តី Kayishema និង Ruzindana* (ICTR) កថាខណ្ឌ ១៣៩ ដែលតម្រូវឱ្យមានការគិតទុកជាមុន។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី សាលក្រម *រឿងក្តី Kupreškić* ពុំបានពិភាក្សាបញ្ហានេះបន្តទៀតឡើយ។ បន្ថែមលើនេះ នៅពេលអនុវត្តច្បាប់ទៅលើអង្គហេតុ អង្គជំនុំជម្រះពុំបានពិភាក្សាអំពីធាតុផ្សំនៃការគិតទុកជាមុន (*សូមមើល* កថាខណ្ឌ ៨១៨ ៨២០ និង ៨៣១)។

⁹⁷¹ *សូមមើល* សាលក្រម *រឿងក្តី Semanza* (ICTR) កថាខណ្ឌ ៣៣៩។ សាលក្រម *រឿងក្តី Ntagerura* (ICTR) កថាខណ្ឌ ៧០០។ សាលក្រម *រឿងក្តី Muhimana* (ICTR) កថាខណ្ឌ ៥៦៩ ដកស្រង់សាលក្រម *រឿងក្តី Semanza* (ICTR) កថាខណ្ឌ ៣៣៩។ សាលក្រម *រឿងក្តី Rutaganda* (ICTR) កថាខណ្ឌ ៧៩។ សាលក្រមក្នុង *រឿងក្តី Musema* (ICTR) កថាខណ្ឌ ២១៤។ *ប៉ុន្តែ សូមមើល* សាលក្រម *រឿងក្តី Akayesu* (ICTR) កថាខណ្ឌ ៥៨៨៖ “ច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់អន្តរជាតិកំណត់ថា គឺជាអំពើនៃ *ការធ្វើមនុស្សឃាត* ដែលបង្កើតបានជាឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ហើយពុំមែនជាឃាតកម្មគិតទុកជាមុន ‘Assassinat’ ឡើយ។ ហេតុនេះ មានហេតុផលគ្រប់គ្រាន់ក្នុងការសន្មតថា សំណើជាភាសាបារាំងនៃលក្ខន្តិកៈ មានកំហុសនៅក្នុងការបកប្រែ”។ ត្រង់ចំណុចនេះ មានការខុសគ្នានៅក្នុងយុត្តិសាស្ត្ររបស់តុលាការ ICTY និង ICTR *សូមមើល* Gideon Boas, James L. Bischoff និង Natalie L. Reid *ធាតុផ្សំនៃបទឧក្រិដ្ឋតាមច្បាប់អន្តរជាតិ* ព្រឹត្តិប័ត្រព័ត៌មានសាកលវិទ្យាល័យ Cambridge ឆ្នាំ ២០០៨ ទំព័រ ៥៨ ដល់ ៥៩។

ប្រាស់ពាក្យ *មនុស្សឃាត*(*youbuïcmbo*)។ សំណៅទាំងបីមានការបញ្ជាក់ត្រឹមត្រូវដូចគ្នា^{៩៧២} ដោយមានតែសំណៅ ភាសាបារាំងប៉ុណ្ណោះដែលបង្ហាញដោយប្រយោលនូវការគិតទុកជាមុន។ ការបកស្រាយលើធម្មនុញ្ញនៃតុលាការ យោធាអន្តរជាតិ (IMT) តម្រូវឱ្យអនុម័តអត្ថន័យមួយដែលសម្របសម្រួលតាមអត្ថបទដែលពាក់ព័ន្ធទៅនឹង គោលដៅ និងគោលបំណងនៃសន្និសីទ^{៩៧៣} ហើយពាក្យពេចន៍ *ការធ្វើមនុស្សឃាត* (*murder*) ឬ “*ubijstvo*” ហាក់ដូចជាមានមូលដ្ឋានឯកភាពគ្នាតែមួយ^{៩៧៤}។ ជាការកត់សម្គាល់ផងដែរថា នៅក្នុងការអនុម័តគោលការណ៍ Nuremberg របស់គណៈកម្មការនីតិអន្តរជាតិក្នុងឆ្នាំ ១៩៥០ អត្ថន័យខុសគ្នារវាងភាសាអង់គ្លេស និងបារាំង ត្រូវបានកត់សម្គាល់ បើទោះបីជាមានភាពខុសគ្នា និងគ្មានការពិភាក្សាផុសផុលយ៉ាងណាក៏ដោយ ក៏ពាក្យទាំង នេះនៅតែប្រើប្រាស់ដែរ^{៩៧៥}។ សំណៅជាភាសាបារាំងនៃសេចក្តីព្រាងក្រមឆ្នាំ ១៩៥៤ ស្តីពីបទល្មើសប្រឆាំងនឹង សន្តិភាព និងសន្តិសុខរបស់មនុស្សជាតិ ក៏បានប្រើប្រាស់ពាក្យ *ឃាតកម្មគិតទុកជាមុន* (*assassinat*) នៅក្នុង មាត្រា ២(១០) របស់ខ្លួនផងដែរ ដោយបានធ្វើក្រមនីយកម្មលើបទឧក្រិដ្ឋប្រឆាំងមនុស្សជាតិ។ ជាការគួរឱ្យ ចាប់អារម្មណ៍ ក្នុងមាត្រា ២(៩) ដែលបានធ្វើក្រមនីយកម្មលើបទឧក្រិដ្ឋប្រល័យពូជសាសន៍ សេចក្តីព្រាងក្រម ឆ្នាំ ១៩៥៤ ស្តីពីបទល្មើសប្រឆាំងមនុស្សជាតិ បានប្រើប្រាស់ពាក្យ *ការធ្វើមនុស្សឃាត* (*meurtre*)។ ការកែប្រែ ត្រូវបានធ្វើឡើងទាក់ទងទៅនឹងបទឧក្រិដ្ឋប្រល័យពូជសាសន៍ដោយផ្អែកលើមូលដ្ឋានថា “បទល្មើសដែលចោទ ជាបញ្ហានេះ អាចប្រកាសដាក់ទោសបាន បើទោះបីជាបទល្មើសនេះត្រូវបានប្រព្រឹត្តឡើងដោយមានការគិត ទុកជាមុន ឬគ្មានក៏ដោយ”^{៩៧៦}។ ពុំមានរបាយការណ៍អំពីការលើកឡើងថា ជាការសមមូលគ្នារវាង*ការធ្វើមនុស្ស ឃាត/ឃាតកម្មគិតទុកជាមុន* (*assassinat*) ដែលជាបទឧក្រិដ្ឋប្រឆាំងមនុស្សជាតិ^{៩៧៧}។ អាស្រ័យហេតុនេះ កំណត់ត្រារបស់គណៈកម្មការនីតិអន្តរជាតិ (ILC) ពុំបានបញ្ជាក់ច្បាស់លាស់លើចំណុចនេះឡើយ។

^{៩៧២} *សូមមើល* កិច្ចព្រមព្រៀងទីក្រុងឡុងដ៍ចុះថ្ងៃទី ០៨ ខែ សីហា ឆ្នាំ ១៩៤៥ ផ្នែកដែលមានអានុភាព។

^{៩៧៣} *សូមមើល* មាត្រា ៣៣(៤) នៃអនុសញ្ញាទីក្រុង Vienna ស្តីពីច្បាប់សន្និសីទ។

^{៩៧៤} *សូមមើល* ប្រហាក់ប្រហែលគ្នាទៅនឹងបទមនុស្សឃាតនៃឧក្រិដ្ឋកម្មសង្គ្រាម *រឿងក្តី In Re Ahlbrecht (No. 2)* (តុលាការព្រហ្ម ទណ្ឌពិសេស ប្រទេសហូឡង់)។

^{៩៧៥} គោលការណ៍ច្បាប់អន្តរជាតិត្រូវបានទទួលស្គាល់នៅក្នុងលក្ខន្តិកៈរបស់តុលាការឧក្រិដ្ឋកម្ម Nuremberg និងនៅក្នុងសាលក្រម របស់តុលាការនេះ សៀវភៅប្រចាំឆ្នាំរបស់គណៈកម្មការស្តីពីច្បាប់អន្តរជាតិឆ្នាំ ១៩៥០ ភាគ II។ *សូមមើលផងដែរ* កំណត់ហេតុ សង្ខេបនៃកិច្ចប្រជុំលើកទី ៤៨ ភាគ I ទំព័រ ៥៧ កថាខណ្ឌ ១០៥ ដល់ ១០៧។

^{៩៧៦} កំណត់ហេតុសង្ខេបនៃកិច្ចប្រជុំលើកទី ២៦៧ ភាគ I ទំព័រ ១៣២ កថាខណ្ឌ ៥១។

^{៩៧៧} កំណត់ហេតុសង្ខេបនៃកិច្ចប្រជុំលើកទី ៤៨ ភាគ I ទំព័រ ៥៦ កថាខណ្ឌ ៩៤ និង ៩៥។

៣៩៤.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរកពុំឃើញថា មានយុត្តិសាស្ត្រជាក់ស្តែងណាមួយនៅក្នុងអំឡុងពេលនោះ ដែលបានចែងថា ការគិតទុកជាមុន ជាធាតុផ្សំមួយនៃការធ្វើមនុស្សឃាតនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋប្រឆាំងមនុស្សជាតិឡើយ។ ចំណុចសំខាន់ គឺថា សំណៅសាលក្រមជាភាសាបារាំងរបស់តុលាការយោធាអន្តរជាតិ (IMT) បានប្រើប្រាស់ពាក្យ *ឃាតកម្មគិតទុកជាមុន (assassinat)* ដែលអាចជំនួសគ្នាទៅវិញទៅមកជាមួយនឹងពាក្យ *ការធ្វើមនុស្សឃាត (meurtre)* បាន ដោយរួមបញ្ចូលចំណុចដែលក្នុងនោះសំណៅសាលក្រមជាភាសាអង់គ្លេសប្រើប្រាស់តែពាក្យ *ការធ្វើមនុស្សឃាត (murder)* ប៉ុណ្ណោះ^{៩៧៨}។

៣៩៥.សាលក្រម *រឿងក្តីទាក់ទងទៅនឹងវេជ្ជសាស្ត្រ* របស់តុលាការឧក្រិដ្ឋកម្មយោធាសហរដ្ឋអាមេរិកដែលបានជំនុំជម្រះក្នុងទីក្រុង Nuremberg បានផ្តល់នូវការបំភ្លឺអំពី *ធាតុផ្សំអត្តនោម័ត* នៃការធ្វើមនុស្សឃាតនៅក្នុងកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីក្រោយសង្គ្រាមលោកលើកទី II ។ តុលាការនេះបានដាក់ពិន្ទុភាពជនជាប់ចោទមួយចំនួនពីបទមនុស្សឃាតនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ដោយសារការជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការធ្វើពិសោធន៍នានាផ្នែកវេជ្ជសាស្ត្រ^{៩៧៩}។ ការធ្វើពិសោធន៍នេះបានបង្កពូជសកម្មយ៉ាងធ្ងន់ធ្ងរដល់រូបកាយជនរងគ្រោះ^{៩៨០}។ នៅពេលដែលការបង្កពូជសកម្មធ្ងន់ធ្ងរដល់រូបកាយ គឺជាបំណងដោយផ្ទាល់របស់ជនជាប់ចោទ ពីព្រោះជនជាប់ចោទក្នុងពេលនោះមានមូលហេតុសមស្របដឹងថា ជនរងគ្រោះទំនងជានឹងស្លាប់ដោយសារលទ្ធផលនៃការធ្វើពិសោធន៍នេះ។ ដូច្នេះ ដោយសារមានកង្វះក្នុងការកំណត់និយមន័យជាក់លាក់អំពី *ធាតុផ្សំអត្តនោម័ត* នៃការធ្វើមនុស្សឃាតនៅក្នុងសាលក្រម *រឿងក្តីទាក់ទងទៅនឹងវេជ្ជសាស្ត្រ* ទើបអាចធ្វើការសន្មតយ៉ាងច្បាស់លាស់ថា តុលាការឧក្រិដ្ឋកម្មយោធារបស់សហរដ្ឋអាមេរិក ពុំបានតម្រូវឱ្យមានការបង្ហាញពីចេតនាដោយផ្ទាល់ក្នុងការសម្លាប់ ដើម្បីសម្រេចដាក់ពិន្ទុភាពពីបទមនុស្សឃាតនៅក្នុងកាលៈទេសៈនេះឡើយ។ ប៉ុន្តែ ជាការគ្រប់គ្រាន់

^{៩៧៨} សូមមើលឧ. សាលក្រមរបស់តុលាការយោធាអន្តរជាតិ (IMT) [ក្នុងផ្នែកស្តីពីច្បាប់នៃឧក្រិដ្ឋកម្មសង្គ្រាម និងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ដែលពាក្យទាំងពីរនេះប្រើប្រាស់ជំនួសគ្នាបាន៖ “ទាក់ទងទៅនឹងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិច្បាស់ណាស់ថា នៅមុនពេលសង្គ្រាម អ្នកប្រឆាំងនយោបាយរបស់ណាហ្ស៊ី ត្រូវទទួលបានការឃុំខ្លួន ឬសម្លាប់ [...]។ គោលនយោបាយគៀបសង្កត់ ធ្វើទុក្ខបុកម្នេញ និងការសម្លាប់ជនស៊ីវិលដែលត្រូវបានសង្ស័យថាប្រឆាំងនឹងរដ្ឋាភិបាល ត្រូវបានប្រើប្រាស់ដោយឥតអៀនខ្មាស់ [...]”។ សូមមើលផងដែរ ទំព័រ ៦៩ (ការពិភាក្សាអំពី “ការធ្វើមនុស្សឃាត” ដែលជាផ្នែកនៃអំពើមូលដ្ឋាននៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ៖ “ផែនការនេះ រួមបញ្ចូលការធ្វើមនុស្សឃាត ការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញលើអ្នកដែលត្រូវ ឬពុំត្រូវបានសង្ស័យ”។ ទំព័រ ១៩៩ (“ការសម្លាប់ជនជាតិជួបយ៉ាងតិច ៣ លាននាក់”)។

^{៩៧៩} *រឿងក្តីពាក់ព័ន្ធទៅនឹងផ្នែកវេជ្ជសាស្ត្រ* ទំព័រ ១៩៨, ២០៧, ២៤០ ដល់ ២៤១, ២៤៨, ២៦៣, ២៧១, ២៩០។

^{៩៨០} *រឿងក្តីពាក់ព័ន្ធទៅនឹងផ្នែកវេជ្ជសាស្ត្រ* ទំព័រ ១៨៩ ដល់ ២០៧, ២៣៥ ដល់ ២៤១, ២៥៣ ដល់ ២៦៣។

ក្នុងការបង្ហាញថា ជនជាប់ចោទបានដឹងថា អំពើសកម្ម និងអំពើអាក្រក់របស់ខ្លួនទំនងជានាំឱ្យជនរងគ្រោះស្លាប់ និងព្រមទទួលយកលទ្ធផលនេះដែលស្របទៅនឹងសញ្ញាណនៃ *ចេតនាប្រយោល* (*dolus eventualis*) និង *Recklessness*។ នេះគឺជាការបញ្ជាក់យ៉ាងច្បាស់ថា ក្នុងអំឡុងពេលក្រោយសង្គ្រាមលោកលើកទី II ការធ្វើមនុស្សឃាតដែលជាបទឧក្រិដ្ឋប្រឆាំងមនុស្សជាតិ បានរួមបញ្ចូលសញ្ញាណនៃ *ចេតនាប្រយោល* (*dolus eventualis*) ផងដែរ។ បញ្ហានេះនឹងត្រូវបានបញ្ជាក់បន្ថែមទៀតនៅពេលធ្វើការពិចារណាទៅលើការអនុវត្តក្នុងស្រុកទាក់ទងទៅនឹងបទឧក្រិដ្ឋនៃការធ្វើមនុស្សឃាត។

៣៩៦.ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា បើទោះបីជាការកំណត់និយមន័យជាក់លាក់ ខុសៗគ្នាក៏ដោយ ក៏ការធ្វើមនុស្សឃាតជាទូទៅត្រូវបានយល់ថា ជាការសម្លាប់មនុស្សដោយខុសច្បាប់និងដោយចេតនា(ខុសពីការធ្វេសប្រហែស)^{៩៨១}។ នៅក្នុងយុត្តិសាស្ត្រជាច្រើនមានបទឧក្រិដ្ឋមួយចំនួនទាក់ទងទៅនឹងការសម្លាប់មនុស្សដោយចេតនា (ជាឧទាហរណ៍ “ការធ្វើមនុស្សឃាត” “មនុស្សឃាតគ្មានមរណចេតនា”ក្នុងច្បាប់កម្ពុជា^{៩៨២} “ការធ្វើមនុស្សឃាត” “ការសម្លាប់មនុស្ស” និង“មនុស្សឃាតដោយប្រយោល”នៅក្នុងច្បាប់អង់គ្លេស និងវែល (Wales) រួមទាំងប្រទេសអូស្ត្រាលី^{៩៨៣} *ឃាតកម្មគិតទុកជាមុន* (*assassinat*) *ការធ្វើមនុស្សឃាត*(*meurtre*) និង *មនុស្សឃាតដោយគ្មានបំណងសម្លាប់*(*homicide praeter intentionnel*) ក្នុងច្បាប់បារាំង^{៩៨៤} *ការធ្វើមនុស្សឃាត*(*Mord*) និង*ការសម្លាប់មនុស្ស*(*Totschlag*) ក្នុងច្បាប់អាល្លឺម៉ង់^{៩៨៥} *មនុស្សឃាតគិតទុកជាមុន*(*asesinato*) និង*ការសម្លាប់មនុស្ស*(*homicido*) ក្នុងច្បាប់អេស្ប៉ាញ^{៩៨៦} និង

^{៩៨១} អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ថា អត្ថន័យនៃពាក្យ“intentional” *ចេតនា* ពុំមានលក្ខណៈស៊ីសង្វាក់គ្នានៅក្នុងយុត្តិសាស្ត្រក្នុងស្រុក និងថា យុត្តិសាស្ត្រខ្លះប្រើពាក្យ“culpable” *គួរដាក់ទណ្ឌកម្ម* បើទោះបីជាមានន័យផ្សេងៗគ្នាក៏ដោយ ក៏ដើម្បីបង្ហាញពីការសម្លាប់ខុសច្បាប់បានដែរ។ នៅក្នុងសាលដីកាបច្ចុប្បន្ន ពាក្យ“intentional” *ចេតនា* ត្រូវបានប្រើប្រាស់ក្នុងន័យដូចខាងក្រោម។

^{៩៨២} មាត្រា ៥០១ នៃក្រមព្រហ្មទណ្ឌកម្ពុជាឆ្នាំ ១៩៥៦ (ភាពខុសគ្នារវាងមនុស្សឃាតដោយចេតនា និងគ្មានមរណចេតនា) មាត្រា ៥០២ (មនុស្សឃាតដែលបង្កឡើងក្នុងចំណោមនោះដោយការធ្វេសប្រហែស) និងមាត្រា ៥០៣ (មនុស្សឃាតមរណចេតនាទេក្នុងឧក្រិដ្ឋថ្នាក់ទីមួយ រួមបញ្ចូលអំពើចេតនាបង្កព្យសនកម្មដោយគ្មានចេតនាសម្លាប់ តែបណ្តាលឱ្យស្លាប់) និង មាត្រា ៥០៤ (មនុស្សឃាត)។

^{៩៨៣} *សូមមើលខាងក្រោម* កថាខណ្ឌ ៤០២ *ជាអាទិ៍*។

^{៩៨៤} *សូមមើល* មាត្រា ២២១-១ នៃក្រមព្រហ្មទណ្ឌបារាំង (មនុស្សឃាតដោយចេតនា) មាត្រា ២២១-៣ *មនុស្សឃាតគិតទុកជាមុន* (*assassinat*) មាត្រា ២២២-៧ (អំពើហិង្សា និងព្យសនកម្មលើរូបកាយដែលបានបណ្តាលឱ្យស្លាប់)។

^{៩៨៥} ផ្នែក ២១១, ២១២ នៃក្រមព្រហ្មទណ្ឌអាល្លឺម៉ង់ឆ្នាំ ១៨៧១។

ការសម្លាប់មនុស្ស(Omicido) មនុស្សឃាតដោយគ្មានបំណងសម្លាប់(Omicidio preterintenziononale) និងការធ្វើឱ្យមនុស្សស្លាប់ដែលកើតចេញពីអំពើខុសច្បាប់(Morte o lesione come conseguenza di altro delitto) ក្នុងច្បាប់អ៊ីតាលី^{៩៨៧})។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី ពុំឃើញមានលក្ខណៈវិនិច្ឆ័យជារួម ដើម្បីអាចបែងចែកឱ្យឃើញភាពខុសគ្នារវាងទម្រង់ផ្សេងៗនៃការសម្លាប់ដោយចេតនាឡើយ^{៩៨៨}។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលយល់ឃើញថា អាចជាការពុំត្រឹមត្រូវក្នុងការផ្តល់ទម្ងន់ធ្ងន់ទៅលើការអនុវត្តក្នុងស្រុកទាក់ទងទៅនឹងបទឧក្រិដ្ឋជាក់លាក់ដែលសំដៅទៅលើ“ការធ្វើមនុស្សឃាត” (ឬភាពសមមូលជាភាសានៃយុត្តាធិការរបស់ប្រទេសនីមួយៗដែលស្ថិតក្រោមការពិចារណានេះ)^{៩៨៩}។ ផ្ទុយទៅវិញ ចាំបាច់ត្រូវពិនិត្យលើរាល់បទល្មើសទាំងអស់នៃអំពើមនុស្សឃាតដោយចេតនា។ ការពិចារណាបែបនេះ បង្ហាញនៅក្នុងយុត្តាធិការក្នុងស្រុកទាំងអស់ដែលអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានពិនិត្យនោះឃើញថា ធាតុផ្សំអត្តនាម័តនៃអំពើមនុស្សឃាតដោយចេតនា គឺជាលក្ខខណ្ឌតម្រូវ បើទោះបីជាចារីបានប្រព្រឹត្តអំពើដោយចេតនាក្នុងកម្រិតទាបជាងចេតនាដោយផ្ទាល់ក្នុងការសម្លាប់ក៏ដោយ។

៣៩៧.ក្រមព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ ១៩៥៦ បានរួមបញ្ចូលមិនត្រឹមតែបទឃាតកម្ម(ពុំមានលក្ខខណ្ឌតម្រូវអំពីការគិតទុកជាមុន) និងបទហានកម្ម(មនុស្សឃាតគិតទុកជាមុន)ប៉ុណ្ណោះទេ ប៉ុន្តែថែមទាំងបទមនុស្សឃាតដោយគ្មានមរណចេតនា គឺនៅពេលដែលជនល្មើសមានចេតនាត្រឹមតែចង់ឱ្យឈឺចាប់លើរូបកាយបុគ្គលណាម្នាក់ ប៉ុន្តែ

^{៩៨៦} មាត្រា ១៣៨.១, ១៣៩.១ នៃក្រមព្រហ្មទណ្ឌអេស្ប៉ាញឆ្នាំ ១៩៩៥។

^{៩៨៧} មាត្រា ៥៧៥, ៥៨៤, ៥៨៦ នៃក្រមព្រហ្មទណ្ឌអ៊ីតាលី។

^{៩៨៨} ជាឧទាហរណ៍ ក្នុងច្បាប់បារាំង មនុស្សឃាតគិតទុកជាមុន (assassinat) និងការធ្វើមនុស្សឃាត (meurtre) ខុសគ្នាដោយសារធាតុផ្សំនៃការគិតទុកជាមុន ចំណែកក្នុងច្បាប់របស់ប្រទេសអាល្លឺម៉ង់ និងអេស្ប៉ាញវិញ ការធ្វើមនុស្សឃាត/ការធ្វើមនុស្សឃាតគិតទុកជាមុន “Mord”/“asesinato” ខុសប្លែកពីការធ្វើមនុស្សឃាត/ការសម្លាប់មនុស្ស (Totschlag)/(hom icido) ដោយសារកត្តាស្ថានទម្ងន់ទោសមួយចំនួន(ដូចជាចារីបានប្រព្រឹត្តដោយប្រើល្បិចលក្ខណៈគិតទុកជាមុន)។ នៅក្នុងប្រទេសប៉ូឡូញ និងរុស្ស៊ី ពាក្យ(ការសម្លាប់មនុស្ស)ត្រូវបានប្រើប្រាស់ជាប្រភេទនៃបទល្មើសរួមដែលមានប្រភេទបទល្មើសតូចៗដែលមានធាតុផ្សំបន្ថែម។

^{៩៨៩} សូមមើល សាលក្រម វៀងក្រី Celebići (ICTY) កថាខណ្ឌ ៤៣១៖ “វិធីសាស្ត្រសាមញ្ញ ឬវិធីសាស្ត្រដែលបានកម្រិតទៅតាមភាពជាក់លាក់នៃយុត្តិសាស្ត្រពិសេសក្នុងស្រុក ត្រឹមតែអាចធ្វើឱ្យមានការភាន់ច្រឡំ ឬការស្រាវជ្រាវឥតប្រយោជន៍ទៅលើភាពសាមញ្ញដែល ពិបាកយល់នោះ។ នៅក្នុងប្រព័ន្ធច្បាប់ជាតិ ពាក្យពេចន៍ត្រូវបានប្រើប្រាស់នៅក្នុងបរិបទច្បាប់ជាក់លាក់ និងអត្ថន័យជាក់លាក់នៃពាក្យនេះត្រូវបានបញ្ជាក់ដោយផ្ទាល់តាមរយៈយុត្តិសាស្ត្រនៃប្រព័ន្ធនោះ។ អត្ថន័យនេះអាចពុំជាប់ពាក់ព័ន្ធ នៅពេលពាក្យពេចន៍ទាំងនេះត្រូវបានអនុវត្តនៅក្នុងយុត្តាធិការអន្តរជាតិ”។

អំពើនោះបណ្តាលឱ្យស្លាប់ទៅវិញ^{៩៩០}។ បន្ថែមលើនេះ ក្រុមនេះក៏ចែងផងដែរថា ចាត់ទុកថា មានចេតនាបាន កាលបើឃាតករប្រហារយ៉ាងពេញទំហឹង កាលបើមានមុខរបួសមុតសំលើខ្លួនអ្នកស្លាប់ កាលបើឃើញថា ឃាតករបានរើសរកកន្លែងដំណាំនៅលើខ្លួនអ្នកស្លាប់មែន^{៩៩១}។

៣៩៨.ក្រុមព្រហ្មទណ្ឌប្រទេសបារាំង តម្រូវឱ្យមានចេតនាដោយផ្ទាល់សម្រាប់បទឧក្រិដ្ឋនៃការធ្វើមនុស្សឃាត (*meurtre*)^{៩៩២}។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី ពុំបានតម្រូវថា ចាត់ត្រូវតែមានចេតនាជាក់លាក់ក្នុងការសម្លាប់ឡើយ។ ជា ការគ្រប់គ្រាន់ដែលថា ចាត់ត្រូវបានប្រព្រឹត្តដោយចេតនានូវអំពើដែលខ្លួនដឹងថា អំពើទាំងនេះ ជាធម្មតាអាចធ្វើឱ្យ ជនរងគ្រោះស្លាប់បាន^{៩៩៣}។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា អាស្រ័យលើកាលៈទេសៈចំណុច នេះស្រដៀងគ្នានឹងសញ្ញាណនៃចេតនាប្រយោល (*dolus eventualis*)។ បន្ថែមលើនេះទៀត ក្នុងក្រុមព្រហ្មទណ្ឌ បារាំង បទមនុស្សឃាតដោយគ្មានបំណងសម្លាប់ (*homicide praeter intentionnel*) រួមបញ្ចូលនូវហេតុ ការណ៍ដែលក្នុងនោះ ចាត់មានចេតនាប្រព្រឹត្តអំពើហិង្សាទៅលើជនរងគ្រោះ ហើយលទ្ធផលដែលពុំមានចេតនា នេះ បានបណ្តាលឱ្យជនរងគ្រោះស្លាប់^{៩៩៤}។

៣៩៩.ច្បាប់របស់ប្រទេសប៊ែលហ្ស៊ីក (Belgium) ក៏មានការបកស្រាយដូចគ្នានេះផងដែរអំពីធាតុផ្សំអត្ថនាម័ត នៃការធ្វើមនុស្សឃាត ដែលក្នុងនោះទទួលស្គាល់ថា ធាតុផ្សំអត្ថនាម័តតម្រូវសម្រាប់ការធ្វើមនុស្សឃាត អាច ត្រូវបានបំពេញដោយសារការដឹងរបស់ចាត់ថា អាចនឹងមានមនុស្សស្លាប់កើតឡើង។ ម្យ៉ាងវិញទៀត ដើម្បីដាក់ ពិន័យភាពពីបទមនុស្សឃាត ជនល្មើសត្រូវតែបានប្រព្រឹត្តដោយចេតនាក្នុងការសម្លាប់ ឬទទួលយកផលវិបាកនៃ

^{៩៩០} សូមមើល មាត្រា ៥០៣ ដល់ ៥០៥ នៃក្រមព្រហ្មទណ្ឌកម្ពុជាឆ្នាំ ១៩៥៦។

^{៩៩១} សូមមើល មាត្រា ៥០៥ នៃក្រមព្រហ្មទណ្ឌកម្ពុជាឆ្នាំ ១៩៥៦។

^{៩៩២} មាត្រា ២២១-១ នៃក្រមព្រហ្មទណ្ឌបារាំង។ មាត្រា ៥០២ ក្រមព្រហ្មទណ្ឌកម្ពុជាឆ្នាំ ១៩៥៦។

^{៩៩៣} សវនាការនៅថ្ងៃទី ០៩ ខែ មករា ឆ្នាំ ១៩៩០ (តុលាការព្រហ្មទណ្ឌជាន់ខ្ពស់បារាំង)។ សូមមើលផងដែរ Jean-Yves MARECHAL “ធាតុផ្សំអត្ថនាម័តនៃបទល្មើស” *LexisNexis Jurisclasseur Code Fasc.20* ថ្ងៃទី ០៦ ខែ វិច្ឆិកា ឆ្នាំ ២០១៦ កថា ខណ្ឌ ៣០។

^{៩៩៤} សូមមើល មាត្រា ២២២-៧ នៃក្រមព្រហ្មទណ្ឌបារាំង៖ “អំពើហិង្សាបណ្តាលឱ្យស្លាប់ដោយគ្មានចេតនាសម្លាប់ ត្រូវដាក់ពន្ធនាគារ ១៥ ឆ្នាំ”។

ការស្តាប់នេះ “[l]a réalisation de la conséquence mortelle de son acte pour l'éventualité où elle se produirait”⁹⁹⁵។

៤០០. នៅក្នុងប្រទេសអាល្លឺម៉ង់ តាមរយៈយុត្តិសាស្ត្រតុល្យក្តីបានទទួលស្គាល់ថា សម្រាប់ការដាក់ពន្ធនាគារពីបទមនុស្សឃាតដោយចេតនា (“(Mord)/(Totschlag)”) ចេតនាប្រយោល (dolus eventualis) គឺគ្រប់គ្រាន់⁹⁹⁶។ ក្នុងប្រទេសអ៊ីតាលី⁹⁹⁷ និងអេស្ប៉ាញ⁹⁹⁸ ទទួលស្គាល់ដូចគ្នានេះដែរ។

៤០១. ក្នុងប្រទេសប៉ូឡូញ ចេតនាប្រយោល (dolus eventualis) តាមទម្លាប់ត្រូវបានចាត់ទុកជាទម្រង់នៃចេតនាដូចបានឆ្លុះបញ្ចាំងក្នុងបទប្បញ្ញត្តិដែលកំណត់ថា ការប្រព្រឹត្តអំពើដែលច្បាប់បានហាមឃាត់ គឺជាការប្រព្រឹត្តឡើងដោយចេតនា នៅពេលចារី “មានឆន្ទៈប្រព្រឹត្ត ឬប្រមើលឃើញនូវលទ្ធភាពអាចនឹងកើតឡើងនូវបង្គុយដោយសារការប្រព្រឹត្តអំពើនេះ ហើយចារីបានទទួលយក”⁹⁹⁹។

៤០២. យុត្តាធិការដែលប្រកាន់យកតាមប្រព័ន្ធច្បាប់អង់គ្លេសក៏បានទទួលយកជាតុល្យក្តីនៅម៉ាត ក្នុងកម្រិតទាបជាងចេតនាដោយផ្ទាល់ចំពោះបទឧក្រិដ្ឋទាក់ទងទៅនឹងមនុស្សឃាតដោយចេតនា ដូចរៀបរាប់ខាងលក្ខណៈ។

៤០៣. ចំពោះប្រទេសអង់គ្លេស និងវ៉ែល (Wales) ការធ្វើមនុស្សឃាត និងមនុស្សឃាតដោយប្រយោល ឬដោយសារបង្គុយដែលកើតឡើងពីអំពើខុសច្បាប់ អាចត្រូវបានចាត់ចំណាត់ថ្នាក់ជាមនុស្សឃាតដោយចេតនា។

⁹⁹⁵ Jacques VERHAEGEN “ការពុំអើពើដោយចេតនា ឬចេតនាល្មើស ? ខ្សែបន្ទាត់បែងចែក” ព្រឹត្តិប័ត្ររបស់តុលាការ ថ្ងៃទី ៣១ ខែ មីនា ឆ្នាំ ២០០១ លេខ ៦០០៦។ សូមមើលផងដែរ Jacques Joseph HAUS ៖ គោលការណ៍ទូទៅនៃច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌប៊ែលហ្សីកដោយ J-J Haus ឆ្នាំ ១៨៧៩ N. 314-315។

⁹⁹⁶ សេចក្តីសម្រេចចុះថ្ងៃទី ១០ ខែ មីនា ឆ្នាំ ២០០០ 1 StR 675/99 (តុលាការកំពូលសហព័ន្ធ អាល្លឺម៉ង់) ព្រឹត្តិប័ត្រប្រចាំសប្តាហ៍ស្តីពីយុត្តិធម៌ ឆ្នាំ ២០០០ ទំព័រ ១៧៣០។

⁹⁹⁷ សូមមើលខ. សម្រាប់រឿងក្តីបច្ចុប្បន្នណាមួយ ក្រមព្រហ្មទណ្ឌ Cassazione (Sez. I, សំណុំរឿងលេខ ១៦៥៨៥) (តុលាការតុលាការកំពូល អ៊ីតាលី)។

⁹⁹⁸ សូមមើលខ. សាលក្រមលេខ ៥១០/ឆ្នាំ ១៩៩៨ (តុលាការកំពូល អេស្ប៉ាញ), សាលក្រមលេខ ៥២៩/ឆ្នាំ ២០០៥ (តុលាការកំពូល អេស្ប៉ាញ)។

⁹⁹⁹ មាត្រា ៩(១) នៃក្រមព្រហ្មទណ្ឌប៉ូឡូញឆ្នាំ ១៩៩៧ (សេចក្តីបញ្ជាក់បន្ថែម)។ មាត្រា ៧(១) នៃក្រមព្រហ្មទណ្ឌប៉ូឡូញឆ្នាំ ១៩៦៩។ មាត្រា ១៤ នៃក្រមព្រហ្មទណ្ឌប៉ូឡូញឆ្នាំ ១៩៣២ (“នៅពេលប្រមើលផឹងពីលទ្ធភាពដែលអាចបណ្តាលឱ្យមានបទល្មើស ឬអំពើល្មើសនោះ នៅតែទទួលយក”)។

ចំណុចទីមួយ បានរួមបញ្ចូលការធ្វើឱ្យស្លាប់ដោយចេតនា ឬចេតនាបង្កពូជសនកម្មយ៉ាងធ្ងន់ធ្ងរលើរូបកាយ¹⁰⁰⁰។ តុលាការប្រទេសអង់គ្លេសបានទទួលយកសញ្ញាណនៃ “ចេតនាប្រយោល” ដែលមានលក្ខណៈគ្រប់គ្រាន់សម្រាប់ ឱ្យ[ចាវី] ប្រមើលមើលឃើញនូវលទ្ធផលដែលច្បាប់បានហាមឃាត់ ដែលមានលទ្ធភាពខ្ពស់ ឬប្រាកដថានឹង កើតឡើង បើទោះបីជាដឹងថា លទ្ធផលនោះ ពុំមែនជាគោលបំណងរបស់ខ្លួនក៏ដោយ”¹⁰⁰¹។ ក្នុងន័យនេះ សភា ជាន់ខ្ពស់របស់ចក្រភពអង់គ្លេសបានអនុម័តថា ការធ្វើមនុស្សឃាតត្រូវបានបង្ហាញមិនត្រឹមតែនៅពេលចាវីមាន ចេតនាសម្លាប់ ឬបង្កពូជសនកម្មធ្ងន់ធ្ងរលើរូបកាយជនរងគ្រោះប៉ុណ្ណោះទេ ថែមទាំងនៅពេលដែលចាវីបានដឹង ឬបានប្រមើលមើលឃើញថា អំពើរបស់ខ្លួនអាចធ្វើឱ្យមនុស្សស្លាប់ ឬក៏មានពូជសនកម្មធ្ងន់ធ្ងរលើរូបកាយអ្នក ដទៃ ដោយគ្មានអីពើចំពោះផលវិបាកឡើយ¹⁰⁰²។

៤០៤.នៅក្នុងសហរដ្ឋអាមេរិក ក្រមព្រហ្មទណ្ឌគំរូ (ដែលមានឥទ្ធិពលលើការបង្កើតច្បាប់នៅក្នុងរដ្ឋមួយចំនួន របស់សហរដ្ឋអាមេរិក) បានចែងថា “បទមនុស្សឃាត គឺជាការធ្វើមនុស្សឃាត នៅពេលដែល៖ (ក) ត្រូវបាន ប្រព្រឹត្តឡើងដោយចេតនា ឬដោយដឹង ឬ (ខ) ត្រូវបានប្រព្រឹត្តឡើងដោយប្រយោលក្នុងកាលៈទេសៈដែល បង្ហាញឱ្យឃើញច្បាស់លាស់នូវការមិនអើពើទាំងស្រុងដល់តម្លៃនៃអាយុជីវិតមនុស្ស”¹⁰⁰³។

៤០៥.ប្រហាក់ប្រហែលគ្នានេះដែរ តាមក្រមព្រហ្មទណ្ឌកាណាដា ឆ្នាំ ១៨៩២ ដែលបានធ្វើវិសោធនកម្មក្នុង ឆ្នាំ ១៩៨៥ ពុំបានកម្រិតការសម្លាប់មនុស្សដោយចេតនាត្រឹមតែករណីចេតនាដោយផ្ទាល់ប៉ុណ្ណោះទេ គឺ “បទ ឃាតកម្ម គឺជាអំពើមនុស្សឃាត (ក) នៅពេលដែលជនណាម្នាក់បានបង្កឱ្យមានការបាត់បង់អាយុជីវិតមនុស្ស (i) មានបំណងធ្វើឱ្យអ្នកដទៃស្លាប់ ឬ (ii) មានបំណងបង្កឱ្យអ្នកដទៃទទួលរងពូជសនកម្មខាងរូបកាយដែលជន

¹⁰⁰⁰ រឿងក្តី Hyam ទល់នឹង R (សភាជាន់ខ្ពស់របស់ចក្រភពអង់គ្លេស) ទំព័រ ៧៥។
¹⁰⁰¹ អត្ថបទរបស់ Glanville Williams “ចេតនាប្រយោល” ព្រឹត្តិប័ត្រច្បាប់របស់ Cambridge ភាគ ៤៦ (ឆ្នាំ ១៩៨៧) ទំព័រ ៤១៧។
¹⁰⁰² រឿងក្តី Hyam ទល់នឹង R (សភាជាន់ខ្ពស់របស់ចក្រភពអង់គ្លេស) ទំព័រ ៧៥។
¹⁰⁰³ ក្រមព្រហ្មទណ្ឌគំរូរបស់សហរដ្ឋអាមេរិក ផ្នែក ២១០.២(១) (សេចក្តីបញ្ជាក់បន្ថែម)។ សូមមើលផងដែរ ផ្នែក ២.០២ (២-គ)៖ ដែលកំណត់និយមន័យការមិនយកចិត្តទុកដាក់ថា “ជនណាប្រព្រឹត្តដោយចេតនាប្រហែលទាក់ទងទៅនឹងធាតុផ្សំសត្យានុម័តនៃបទ ល្មើស នៅពេលជននោះពុំបានគិតអំពីហានិភ័យខ្ពស់ដែលធាតុផ្សំសត្យានុម័តនឹងកើតមាន ឬនឹងកើតចេញពីអំពើរបស់ខ្លួន។ ហានិភ័យ ត្រូវតែស្ថិតក្នុងលក្ខណៈ ឬក្នុងកម្រិតមួយដែលនៅពេលពិចារណាលើលក្ខណៈនៃអំពើ និងគោលបំណងនៃអំពើរបស់ចាវី និងកាលៈទេសៈ ដែលចាវីបានដឹង ការពុំអើពើនេះពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការមិនគោរពតាមបទដ្ឋានទាំងស្រុងនៃការប្រព្រឹត្តដែលបុគ្គលគោរពច្បាប់ទូទៅ អាចសង្កេតដឹងនៅក្នុងស្ថានភាពរបស់ចាវីបាន”។

នោះបានដឹងថា ព្យួសនកម្មនេះអាចនឹងបណ្តាលឱ្យស្លាប់ ហើយជននោះពុំអើពើ ថាមានការស្លាប់កើតឡើង ឬក៏គ្មាននោះទេ”¹⁰⁰⁴។

៤០៦.យោងតាមក្រមព្រហ្មទណ្ឌឥណ្ឌា ការសម្លាប់មនុស្ស គឺជាឃាតកម្មដែលត្រូវទទួលទោស “ប្រសិនបើអំពើ ដែលបណ្តាលឱ្យមនុស្សស្លាប់ ត្រូវបានប្រព្រឹត្តឡើងដោយចេតនាសម្លាប់ ឬ [...] ប្រសិនបើប្រព្រឹត្តឡើងដោយ ចេតនាបង្កឱ្យមានព្យួសនកម្មធ្ងន់ធ្ងរលើរូបកាយ ប៉ុន្តែបើដឹងថា ការប្រព្រឹត្តបែបនេះ ជនរងគ្រោះទំនងជានឹង ស្លាប់”¹⁰⁰⁵។ ការកំណត់និយមន័យអំពីការធ្វើមនុស្សឃាតនេះ ក៏មានចែងដូចគ្នាផងដែរនៅក្នុងក្រមព្រហ្មទណ្ឌ សិង្ហបុរី¹⁰⁰⁶។

៤០៧.នៅប្រទេសអូស្ត្រាលី ការធ្វើមនុស្សឃាតត្រូវបានកំណត់និយមន័យថា ជាអំពើសកម្ម ឬអំពើអកម្មដែល ធ្វើឱ្យមនុស្សស្លាប់“ដោយការមិនអើពើទៅលើអាយុជីវិតមនុស្ស ឬដោយចេតនាសម្លាប់ ឬចេតនាបង្កព្យួស នកម្មធ្ងន់ធ្ងរផ្នែករូបកាយលើបុគ្គលណាម្នាក់”¹⁰⁰⁷។ ប្រព័ន្ធច្បាប់អង់គ្លេសក៏ស្រដៀងរបស់ប្រទេសអូស្ត្រាលី ក៏ទទួល ស្គាល់មនុស្សឃាតដោយប្រយោលជាពីរប្រភេទធំៗគឺ ដោយចេតនា និងដោយគ្មានបំណងសម្លាប់។ មនុស្ស

¹⁰⁰⁴ ក្រមព្រហ្មទណ្ឌកាណាដា ជំពូក ៤៦, ផ្នែក ២២៩(ក)។

¹⁰⁰⁵ ផ្នែក ៣០០ នៃក្រមព្រហ្មទណ្ឌឥណ្ឌា។

¹⁰⁰⁶ មាត្រា ៣០០ នៃក្រមព្រហ្មទណ្ឌសិង្ហបុរី។

¹⁰⁰⁷ ក្រមព្រហ្មទណ្ឌ (New South Wales ប្រទេសអូស្ត្រាលី) ផ្នែក ១៨(១)(ក)។ សូមមើលផងដែរ ក្រមព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ ១៩០២ (Western Australia ប្រទេសអូស្ត្រាលី) ផ្នែក ២៧៩។ ក្រមព្រហ្មទណ្ឌ (Queensland ប្រទេសអូស្ត្រាលី) ផ្នែក ៣០២។ ក្រមព្រហ្ម ទណ្ឌ (Australian Capital Territory ប្រទេសអូស្ត្រាលី) ផ្នែក ១២។ ក្រមព្រហ្មទណ្ឌ (Northern Territory ប្រទេសអូស្ត្រាលី) ផ្នែក ១៥៦។ ក្រមព្រហ្មទណ្ឌ (Tasmania ប្រទេសអូស្ត្រាលី) ផ្នែក ១៥៧(១)។ តុលាការក្នុងស្រុកបានទទួលជាទូទៅចង់បានកម្រិត មួយខ្ពស់នៃការយល់ដឹងជាមុនអំពីការស្លាប់ ឬព្យួសនកម្មធ្ងន់ធ្ងរលើរូបកាយដែលផលវិបាកអាចកើតមានសម្រាប់ការយល់ឃើញអំពី ការធ្វើមនុស្សឃាត។ ការសម្រេចដាក់ពន្ធនាគារអំពីការធ្វើមនុស្សឃាតនៅប្រទេសអូស្ត្រាលី កើតមានតែក្នុងករណីដែលមានការដឹង ជាមុនពីភាពច្បាស់លាស់ (ដែលពុំមែនជាភាពទំនងជា) អំពីការស្លាប់ ឬព្យួសនកម្មធ្ងន់ធ្ងរផ្នែករូបកាយប៉ុណ្ណោះ។ រឿងក្តី R ទល់នឹង Jakac [ឆ្នាំ ១៩៦១] VR 367 យោងទៅលើដោយស្របគ្នាក្នុងរឿងក្តី Hyam ទល់នឹង R (សភាជាន់ខ្ពស់ ចក្រភពអង់គ្លេស)។ រឿងក្តី R ទល់នឹង Hallett (តុលាការកំពូល South Australia ប្រទេសអូស្ត្រាលី)។ រឿងក្តី Pemble ទល់នឹង R (តុលាការជាន់ខ្ពស់ ប្រទេសអូស្ត្រាលី)។ រឿងក្តី R ទល់នឹង Windsor (តុលាការកំពូល Victoria ប្រទេសអូស្ត្រាលី)។ រឿងក្តី La Fontaine ទល់នឹង R (តុលាការកំពូល Victoria ប្រទេសអូស្ត្រាលី)។ រឿងក្តី Boughey ទល់នឹង R (តុលាការខ្នាតដំបូងក្រុងព្រហ្មទណ្ឌ ប្រទេសអូស្ត្រាលី)។ រឿងក្តី R ទល់នឹង Crabbe (តុលាការជាន់ខ្ពស់ ប្រទេសអូស្ត្រាលី)។

ឃាតដោយគ្មានបំណងសម្លាប់បានរួមបញ្ចូលមនុស្សឃាតដោយចេតនាប្រយោល¹⁰⁰⁸ តាមរយៈអំពើខុស
ច្បាប់¹⁰⁰⁹ ឬការមិនអើពើទាំងស្រុង¹⁰¹⁰។

៤០៨.នៅក្នុងទ្វីបអាហ្វ្រិកខាងត្បូង“ក្នុងការពិចារណាលើបញ្ហានៃចេតនាសម្លាប់មនុស្ស (ដើម្បីរកឱ្យឃើញនូវ
បទមនុស្សឃាតដែលត្រូវដាក់ទណ្ឌកម្ម) គឺត្រូវបង្ហាញ ថាតើជនជាប់ចោទបានដឹងជាមុននូវលទ្ធភាពដែលថា
អំពើរបស់ខ្លួន [...] អាចនឹងបណ្តាលឱ្យមានផលវិបាកដល់ស្លាប់ ដែរ ឬយ៉ាងណា និងថា ជនជាប់ចោទ *មិន
អើពើ* ថាអំពើនេះបានបណ្តាលឱ្យមនុស្សស្លាប់នោះឡើយ”¹⁰¹¹។

៤០៩.តាមការពិនិត្យលើការអនុវត្តនៅក្នុងយុត្តិសាស្ត្រដែលបានលើកឡើងខាងលើបង្ហាញថា ដោយសារតែមាន
ការឯកភាពទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហា ថាតើចេតនាសម្លាប់ដែលស្ថិតក្នុងកម្រិតទាបជាងចេតនាដោយផ្ទាល់ត្រូវបាន
ចាត់ទុកថាជា “ការធ្វើមនុស្សឃាត”(ឬជាពាក្យដែលមានន័យសមមូលនៅក្នុងភាសាពាក់ព័ន្ធផ្សេងៗទៀត) ដែរ
ឬយ៉ាងណានោះ ដូច្នេះការធ្វើឱ្យមនុស្សស្លាប់ដោយចេតនាក្នុងកម្រិតទាបជាងចេតនាដោយផ្ទាល់ ប៉ុន្តែខ្ពស់ជាង
ការមិនអើពើនោះ (ដូចជា *ចេតនាប្រយោល* ឬ recklessness) គឺជាការទទួលខុសត្រូវព្រហ្មទណ្ឌ និងត្រូវបាន
ចាត់ទុកថា ជាការធ្វើមនុស្សឃាតដោយចេតនា។ ដោយហេតុថា បទមនុស្សឃាត ក្នុងច្បាប់អន្តរជាតិ ត្រូវបាន

¹⁰⁰⁸ D. LANHAM និងអ្នកដទៃទៀត ច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌប្រទេសអូស្ត្រាលី ព្រឹត្តិប័ត្រព័ត៌មានរបស់សហព័ន្ធនាំ ២០០៦ ទំព័រ ២១០
ដល់ ២១១។

¹⁰⁰⁹ អំពើអនីត្យានុកូល គឺជាអំពើដែលផ្ទុយទៅនឹងច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌ។ អំពើគ្រោះថ្នាក់ គឺជាអំពើដែលធ្វើឡើងដោយមានហានិភ័យដែល
អាចដឹងបានថា នឹងមានព្យសនកម្មធ្ងន់ធ្ងរកើតឡើង។ *សូមមើល រឿងក្តី Wilson ទល់នឹង R* (តុលាការជាន់ខ្ពស់ ប្រទេសអូស្ត្រាលី)។
សូមមើលផងដែរ រឿងក្តី R ទល់នឹង Holzer (តុលាការកំពូល Victoria ប្រទេសអូស្ត្រាលី)។ *រឿងក្តី Burns ទល់នឹង R* (តុលាការ
ជាន់ខ្ពស់ ប្រទេសអូស្ត្រាលី) ទំព័រ ៧៥។ *រឿងក្តី Lane ទល់នឹង R* (តុលាការឧទ្ធរណ៍រឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌ New South Wales
ប្រទេសអូស្ត្រាលី) ទំព័រ ៧៥។

¹⁰¹⁰ ការមិនយកចិត្តទុកដាក់ដែលជាអំពើល្មើសរួមបញ្ចូលចេតនាក្នុងការធ្វើសកម្មភាពដែលបង្កឱ្យជនរងគ្រោះស្លាប់ ដោយហេតុថា
ការប្រព្រឹត្តអំពើនោះពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការមិនគោរពតាមបទដ្ឋាននៃការប្រុងប្រយ័ត្ន ដែលតម្រូវសម្រាប់បុគ្គលសមហេតុផលនៅក្នុងកា
លៈទេសៈនានា និងបង្កហានិភ័យកម្រិតខ្ពស់ ឬភរនីយភាពនៃការបណ្តាលឱ្យមានការស្លាប់ ឬព្យសនកម្មធ្ងន់ធ្ងរលើរូបរាងកាយ។ *សូម
មើល រឿងក្តី Nydam ទល់នឹង R* (តុលាការកំពូល Victoria ប្រទេសអូស្ត្រាលី) ទំព័រ ៤៤៥ ត្រូវបានអនុម័តក្នុងរឿងក្តី *R ទល់នឹង
Lavender* (តុលាការជាន់ខ្ពស់ ប្រទេសអូស្ត្រាលី) ទំព័រ ១៣៦។ *រឿងក្តី Wilson ទល់នឹង R* (តុលាការជាន់ខ្ពស់ ប្រទេសអូស្ត្រាលី)
ទំព័រ ៤៩។ *រឿងក្តី Burns ទល់នឹង R* (តុលាការជាន់ខ្ពស់ ប្រទេសអូស្ត្រាលី) ទំព័រ ១៩។

¹⁰¹¹ *រឿងក្តី រដ្ឋ ទល់នឹង Malinga* (ឆ្នាំ ១៩៦៣) ទំព័រ ៦៩៤ F - H និងទំព័រ ៦៩៥ (សេចក្តីបញ្ជាក់បន្ថែម)។

កំណត់និយមន័យថា ជាការសម្លាប់ដោយចេតនា ដូច្នេះមានការយល់ច្បាស់ថា ការធ្វើមនុស្សឃាតនេះត្រូវរួមបញ្ចូលចេតនាផ្ទាល់ ព្រមទាំងការសម្លាប់ដោយ *ចេតនាប្រយោល (dolus eventualis)*/reckless ផងដែរ។

៤១០.សរុបសេចក្តីមក អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាលើការបញ្ជាក់ថា ធាតុផ្សំអត្តនាម័តនៃការធ្វើមនុស្សឃាតដែលជាបទឧក្រិដ្ឋប្រឆាំងមនុស្សជាតិដែលមានអត្ថិភាពក្នុងឆ្នាំ ១៩៧៥ ត្រូវតែកំណត់និយមន័យឱ្យមាន *លក្ខណៈទូលាយ (largo sensu)* ដើម្បីរួមបញ្ចូលនូវ *ចេតនាប្រយោល (dolus eventualis)*/reckless ផងដែរ។ អាស្រ័យហេតុនេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបដិសេធទង្វើករណីនៃបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន។

៤.យ.១.ខ.ការធ្វើមនុស្សឃាតដែលបានប្រព្រឹត្តឡើងក្នុងអំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីមួយ

៤១១.អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានកំណត់អត្តសញ្ញាណនៃការសម្លាប់ ឬការស្លាប់ជាច្រើនប្រភេទ ដែលជាការធ្វើមនុស្សឃាតនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ដែលបានកើតឡើងក្នុងអំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីមួយថាជា៖

- (i) ការសម្លាប់ជនស៊ីវិលដែលរិះរកសមិទ្ធិព្រមស្តាប់តាមបទបញ្ជា ដែលចង់ត្រឡប់មកក្រោយវិញ ឬសម្លាប់ដោយពុំមានហេតុផលទាល់តែសោះ
- (ii) ការស្លាប់ជនរងគ្រោះជាច្រើនដោយសារលក្ខខណ្ឌនៃការជម្លៀស និង
- (iii) ការសម្លាប់ទាហាន និងអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ

៤១២.នួន ជា និង ខៀវ សំផន ពុំបានលើកឡើងនូវអំណះអំណាងជាក់លាក់ទាក់ទងទៅនឹងការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលថា អ្នករដ្ឋការជាន់ខ្ពស់នៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ ដែលត្រូវបានគេ“កំណត់គោលដៅ”សម្រាប់ប្រហារជីវិត និងអ្នកដែលពុំបានរត់គេចខ្លួនចេញពីទីក្រុងត្រូវបានសម្លាប់ឡើយ។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី នួន ជា និង ខៀវ សំផន បានជំទាស់ការសម្រេចដាក់ពន្ធនាគារបទមនុស្សឃាតទាំងមូល និងការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងទាក់ទងទៅនឹងការកំណត់ប្រភេទដទៃទៀតនៃជនរងគ្រោះ។

៤.យ.១.ខ.១.ការសម្លាប់ជនស៊ីវិល

៤១៣.ទាក់ទងទៅនឹងការសម្លាប់ជនស៊ីវិល ក្នុងអំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីមួយ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសន្និដ្ឋានថា “ជនរងគ្រោះជាច្រើនដែលបានបដិសេធមិនចាកចេញពីផ្ទះសំបែង

របស់ខ្លួននៅក្នុងទីក្រុងភ្នំពេញ ក៏ដូចជា អ្នកដែលមិនបានធ្វើតាមការណែនាំភ្លាមៗរបស់កងទ័ពខ្មែរក្រហមក្នុង អំឡុងពេលចាកចេញពីទីក្រុង ត្រូវបានបាញ់សម្លាប់នៅនឹងកន្លែង”¹⁰¹²។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងក៏បាន សន្និដ្ឋានផងដែរថា “មានភស្តុតាងជាច្រើនបង្ហាញអំពីការសម្លាប់ជនស៊ីវិលទាំងនៅក្នុងទីក្រុងភ្នំពេញ និងក្នុង អំឡុងពេលនៃការជម្លៀសដោយគ្មានមូលហេតុសោះឡើយ” ដោយបានយោងនៅក្នុងជើងទំព័រទៅលើកថាខណ្ឌ ចំនួន ៣ តាំងពីដំបូង ដែលពីរកថាខណ្ឌពុំជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការសម្លាប់ជនស៊ីវិល ប៉ុន្តែទាក់ទងទៅនឹងការ សម្លាប់អ្នករដ្ឋការ ឬទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ ដែលជាជនរងគ្រោះក្នុងប្រភេទមួយដាច់ដោយឡែក¹⁰¹³ ។ ដោយសារការសន្និដ្ឋានទីពីរនេះមានលក្ខណៈពុំច្បាស់លាស់ ដែលអាចត្រូវបានយល់ថាគ្រាន់តែជាការទទួល ស្គាល់នូវអត្ថិភាពនៃភស្តុតាង ជាជាងការយល់ឃើញដែលផ្អែកលើការវាយតម្លៃជាក់ស្តែងនៃភស្តុតាងនោះ អង្គ ជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលយល់ច្បាស់ថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានរកឃើញហួសពីវិមតិសង្ស័យថា ការ សម្លាប់ជនស៊ីវិលបានកើតឡើង នៅពេលដែលជនស៊ីវិលទាំងនោះ ពុំធ្វើតាមការបញ្ជារបស់កងទ័ពខ្មែរក្រហម រួមទាំង “ការសម្លាប់ដោយគ្មានមូលហេតុទាល់តែសោះ”ផងដែរ។

៤១៤.ក្នុងកថាខណ្ឌនៃសាលក្រមដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយោង នៅក្នុងសេចក្តីសន្និដ្ឋានរបស់ខ្លួនស្តី ពីការធ្វើមនុស្សឃាតមានសំអាងហេតុច្បាស់លាស់បង្ហាញថា “ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី និងជនរងគ្រោះជាច្រើន បានរៀបរាប់ឡើងវិញ អំពីការបាញ់សម្លាប់ភ្លាមៗនៅនឹងកន្លែងចំពោះប្រជាជនណាដែលមិនព្រមស្តាប់តាម បញ្ជា” ដោយបានផ្តល់ការយល់ឃើញជាក់លាក់ជាបន្តបន្ទាប់ទៀត¹⁰¹⁴ និងបង្ហាញថា “អ្នកដែលរឹងទទឹង ព្យាយាមត្រឡប់មកទីក្រុងភ្នំពេញវិញ ត្រូវបានបាញ់សម្លាប់”¹⁰¹⁵ និងថា “មានហេតុការណ៍ជាច្រើនទៀតដែល កងទ័ពខ្មែរក្រហម បានបាញ់សម្លាប់ជនស៊ីវិលក្នុងអំឡុងពេលនៃការជម្លៀស ដែលជនរងគ្រោះទាំងនោះ រួម ទាំងតារាភាពយន្តល្បីឈ្មោះម្នាក់ អ្នកបើកបរយានយន្តមួយចំនួន និងសូម្បីតែអ្នកដែលខ្សោយកម្លាំងមិនអាចបន្ត ដំណើរទៅមុខទៀតបាន ក៏ត្រូវបាញ់សម្លាប់ផងដែរ”¹⁰¹⁶។ នៅក្នុងជើងទំព័រនៃការយល់ឃើញទាំងនេះ អង្គជំនុំ

¹⁰¹² សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៥៣ និងជើងទំព័រ ១៦៥៤ យោងទៅលើកថាខណ្ឌ ៤៧៤ និង ៤៨៦។

¹⁰¹³ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៥៣ និងជើងទំព័រ ១៦៥៥ យោងទៅលើកថាខណ្ឌ ៤៩០, ៥០៧ និង ៥១៣ (កថាខណ្ឌពីរចុងក្រោយនេះ ទាក់ទងទៅនឹងការសម្លាប់ទាហាន និងអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ)។

¹⁰¹⁴ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៤៧៤។

¹⁰¹⁵ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៤៨៦។

¹⁰¹⁶ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៤៩០។

ជម្រះសាលាដំបូងបានសរុបភស្តុតាងជាមូលដ្ឋាន ដោយបានបង្ហាញហេតុការណ៍ចំនួន ៥៤ ផ្សេងៗគ្នាចំពោះ ការសម្លាប់ជនស៊ីវិលក្នុងអំឡុងពេលនៃការជម្លៀស¹⁰¹⁷។

៤១៥.នួន ជា បានចោទប្រកាន់ថា ការសម្រេចដាក់ពិន័យភាពលើរូបគាត់ចំពោះការសម្លាប់ជនស៊ីវិលក្នុងអំឡុង ពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីមួយ ជាក់ហុសអង្គហេតុដែលនាំឱ្យមានភាពមិនយុត្តិធម៌ ពីព្រោះភស្តុតាងនៃការធ្វើមនុស្សឃាតមានលក្ខណៈពុំរឹងមាំ ដែលពុំមានតុលាការអង្គហេតុឥតលម្អៀងណាមួយ អាចធ្វើសេចក្តីសន្និដ្ឋានឱ្យហួសពីវិមតិសង្ស័យថា មានការសម្លាប់ណាមួយបានកើតឡើងឡើយ¹⁰¹⁸។ នួន ជា បានអះអាងថា រាល់អំពើសម្លាប់នីមួយៗដែលយកមកធ្វើជាមូលដ្ឋាននៃការយល់ឃើញអំពីការធ្វើមនុស្សឃាត ពុំមានមូលដ្ឋានគាំទ្រច្បាស់លាស់ឡើយ¹⁰¹⁹។ ជាពិសេស នួន ជា បានលើកឡើងថា អង្គជំនុំជម្រះ (i) ពុំបាន វាយតម្លៃ និងផ្ដឹងផ្ដែងឱ្យបានសមស្របនូវតម្លៃជាភស្តុតាងណាមួយ ឬលើកលះទេសៈដែលភស្តុតាងនេះ

¹⁰¹⁷ ការរៀបរាប់ទាំងនេះបានសំអាងលើការយល់ឃើញអំពីការធ្វើមនុស្សឃាតក្នុងសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថា ខណ្ឌ ៤៧៤ ជើងទំព័រ ១៤០២ ដល់ ១៤០៥, កថាខណ្ឌ ៤៨៦ ជើងទំព័រ ១៤៥០, កថាខណ្ឌ ៤៩០ ជើងទំព័រ ១៤៦២ ដល់ ១៤៦៣។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានបង្ហាញការរៀបរាប់ចំនួន ៤៥ ដាច់ដោយឡែកពីគ្នានៃការសម្លាប់ជនស៊ីវិលក្នុងអំឡុងពេលនៃការ ផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ ដែលផ្តល់ដោយបុគ្គលចំនួន ៤៣ មានដូចជា៖ ផាម មឿន សុត សែម ប៉ុក សាងម ស្លុង ឃឹត មា ឈិន សែន សុផុន ជែ យិន យ៉ាន ញ៉ូ អៀម ទៀង មាស មុត បេង ហៀន សក្ខីកម្មរបស់ជនភៀសខ្លួនដែលជានិស្សិតច្បាប់ ម្នាក់ សក្ខីកម្មរបស់ជនភៀសខ្លួនរបស់“កម្មករ” ពេជ្រ លីមកុង/ពេជ្រ លីមគួន ខឹម ណាវ៉េត Denise AFFONÇO ពិន យ៉ាថៃ ឧត្តមសេនីយ៍ សរ ប៊ុន HUM Ponak សាង ចាន់ ខៀវ ហន ភួង មុំ ហេនរី ស៊ុន ស៊ី ជា ម៉ម ផៃបួន Sydney SCHANBERG ឡាយ ប្លនី យឹម សុវណ្ណ ធុច ផាន់ដាវា-ស យស ផល មុម សំអឿន ជុំ សុខា មាស សាវ៉ាន់ គង់ ណារិន និង ប៉ុណ្ណា កែវ ឆែម ភួង ផ ណ្លា លី រៀម ទៀង សុខុម ជួ គឹមឡន សាម ផា សែម វីរៈ ឆេង លី។ ប្រៀបធៀប សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ១៤៥ (រកឃើញការសម្លាប់ចំនួន ៤៨ ករណី) ទោះជាយ៉ាងណាក្តី លទ្ធភាពអាចកើតមានថា នៅពេលបុគ្គលម្នាក់ធ្វើការរៀបរាប់ជា ច្រើនអំពីហេតុការណ៍នៃការសម្លាប់ដោយចេតនា ការរៀបរាប់មួយចំនួនអាចជាហេតុការណ៍តែមួយ។ សូមមើលឧ. ពាក្យសុំតាំងខ្លួន ជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីរបស់ សុត សែមឯកសារលេខ E3/4689 ចុះថ្ងៃទី ១៩ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ២០០៧ ទំព័រ ៨ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00358732-3 (ដោយបានអះអាងថា ប្រជាជនត្រូវបានបញ្ជាឱ្យទៅតាមផ្លូវជាតិលេខ ១ និងថា អ្នកដែលជំទាស់តវ៉ាត្រូវបានបាញ់ សម្លាប់ចោល)។ កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយរបស់ សុត សែម ឯកសារលេខ E3/4654 ចុះថ្ងៃទី ១៥ ខែ តុលា ឆ្នាំ ២០០៩ ទំព័រ ៣ ដល់ ៤ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00390312-3 (បានអះអាងថា គាត់បានឃើញកងទ័ពខ្មែរក្រហមបាញ់សម្លាប់ប្រជាជនមួយចំនួន ដែល ប្រជាជនទាំងនោះទំនងជាម្ចាស់ផ្ទះដែលពុំព្រមចាកចេញពីផ្ទះរបស់ខ្លួន)។

¹⁰¹⁸ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ២៨៩ ដល់ ២៩៤, ២៩៦ ដល់ ៣២០។

¹⁰¹⁹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ២៨៥។

ប្រមូលបាននោះ¹⁰²⁰ និង (ii) ការផ្តល់ការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសំអាងលើភស្តុតាងមិនរឹងមាំដែលត្រូវបានដាក់ឱ្យពិភាក្សាដេញដោលទេ¹⁰²¹។ បន្ថែមលើនេះទៀត នួន ជា បានលើកឡើងថា ការសម្លាប់ណាមួយដែលបានចោទប្រកាន់ បើទោះបីជាមានភស្តុតាងបញ្ជាក់គ្រប់គ្រាន់ក៏ដោយ ក៏អាចត្រូវបានធ្វើយុត្តិកម្មស្របច្បាប់បានថា ជាការចាំបាច់ខាងយោធា ប៉ុន្តែអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានពិនិត្យលើបញ្ហានេះទេ¹⁰²²។

៤១៦.សហព្រះរាជអាជ្ញាបានឆ្លើយតបថា អំណះអំណាងរបស់ នួន ជា ទាក់ទងទៅនឹងការសម្លាប់ជនស៊ីវិល ពុំបានជោគជ័យ ពីព្រោះ នួន ជា (i) ពុំបានកំណត់ចរិតលក្ខណៈត្រឹមត្រូវលើភស្តុតាង¹⁰²³ (ii) ពុំបានលើកភស្តុតាងគ្រប់គ្រាន់ដើម្បីគាំទ្រអំណះអំណាងរបស់ខ្លួនដែលថា ជាការសម្លាប់ដោយស្របច្បាប់នោះ¹⁰²⁴ (iii) បានបដិសេធដោយពុំត្រឹមត្រូវនូវភស្តុតាងជាច្រើនប្រភេទ រួមទាំងសក្ខីកម្មអំពីផលប៉ះពាល់ដល់ជនរងគ្រោះ ភស្តុតាងជាឯកសារ និងពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី¹⁰²⁵ និង (iv) ពុំអើពើអំពីភស្តុតាងដែលបានបញ្ជាក់បន្ថែម¹⁰²⁶។ សហព្រះរាជអាជ្ញាក៏បានអះអាងផងដែរថា វិធីសាស្ត្រត្រឹមត្រូវ គឺពុំមែនត្រូវវាយតម្លៃអំពីសម្លាប់នីមួយៗដាច់ដោយឡែកពីភស្តុតាងដទៃទៀតនោះទេ ប៉ុន្តែត្រូវវាយតម្លៃ ថាតើភស្តុតាងនោះត្រូវបានបង្ហាញឱ្យហួសពីវិមតិសង្ស័យថា ការធ្វើមនុស្សឃាតពិតជាបានកើតឡើងនៅក្នុងអំឡុងពេលនៃការជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ ដែរ ឬយ៉ាងណា¹⁰²⁷។

៤១៧.យោងតាមខាងលើ ដំបូងអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលត្រូវកំណត់ ថាតើអំពើសម្លាប់នីមួយៗដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយោងជាចម្បងក្នុងដើងទំព័រ ពិតជាតម្រូវឱ្យបង្ហាញហួសពីវិមតិសង្ស័យ ដែរ ឬយ៉ាង

¹⁰²⁰ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ២៨៩ ដល់ ២៩៣។

¹⁰²¹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ២៩៣, ៣០២ ដល់ ៣០៧, ៣១២ ដល់ ៣១៨។

¹⁰²² សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ២៩៤។

¹⁰²³ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ១៤៦ ដល់ ១៥០។

¹⁰²⁴ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ១៤៩។

¹⁰²⁵ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ១៥១ ដល់ ១៥៣។

¹⁰²⁶ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ១៥៤ ដល់ ១៥៦។

¹⁰²⁷ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ១៤៣ ដល់ ១៤៥។

ណា នោះ គឺជាអំណះអំណាងមូលដ្ឋានរបស់ នួន ជា ហើយសហព្រះរាជអាជ្ញាទំនងជាជំទាស់លើចំណុចនេះ¹⁰²⁸។

៤១៨. យោងតាមយុត្តិសាស្ត្រដែលពាក់ព័ន្ធរបស់តុលាការឧក្រិដ្ឋកម្ម *មិនអចិន្ត្រៃយ៍* ដែលអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលជឿជាក់នោះ បានបង្ហាញថា ពុំមែនរាល់អង្គហេតុនៅក្នុងសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ត្រូវតែបង្ហាញឱ្យហួសពីវិមតិសង្ស័យឡើយ លើកលែងតែអង្គហេតុដែលជាមូលដ្ឋាននៃធាតុផ្សំបទល្មើស ឬទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវ រួមទាំងអង្គហេតុដែលសំខាន់ដោយខ្លះពុំបានសម្រាប់ការសម្រេចដាក់ពន្ធនាគារ ជាពិសេសអង្គហេតុដែលបង្កើតបានជាធាតុផ្សំនៃបទល្មើស ឬទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវដែលបានចោទប្រកាន់លើជនជាប់ចោទ¹⁰²⁹។ តាមពាក្យពេចន៍ជាក់ស្តែង អាចមានអង្គហេតុដទៃទៀតដែលចាំបាច់ត្រូវបង្ហាញឱ្យហួសពីវិមតិសង្ស័យ ដោយសារតែមានការតវ៉ាក្នុងរឿងក្តី¹⁰³⁰។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី ក្នុងករណីមានតែភស្តុតាងមិនផ្ទាល់ហើយ “ប្រសិនបើភស្តុតាងណាមួយ ដែលតភ្ជាប់ទៅនឹងភស្តុតាងដទៃទៀតនោះពុំត្រូវបានបង្ហាញឱ្យហួសពីវិមតិសង្ស័យ នោះដំណើរជាខ្សែសង្វាក់នៃភស្តុតាងទាំងមូល ពុំគាំទ្រដល់ការដាក់ពន្ធនាគារឡើយ”¹⁰³¹។ ទាក់ទងទៅនឹងការបង្ហាញពីធាតុផ្សំចាំបាច់យ៉ាងដូចម្តេច នេះមានន័យថា ត្រូវអនុវត្តតាមបទដ្ឋានក្នុងការបង្ហាញភស្តុតាងនីមួយៗដាច់ដោយឡែកពីគ្នាឱ្យហួសពីវិមតិសង្ស័យ។ ផ្ទុយទៅវិញ តុលាការអង្គហេតុត្រូវតែ “ជឿជាក់ឱ្យហួសពីវិមតិសង្ស័យ ដោយផ្អែកលើភស្តុតាងទាំងមូលថា មានការបង្ហាញរាល់អង្គហេតុទាំងអស់ដែលជាធាតុផ្សំនៃបទឧក្រិដ្ឋ និងទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវ ត្រូវបានធ្វើឡើង ព្រមទាំងអង្គហេតុដែលសំខាន់មិនអាចខ្វះបានសម្រាប់ការសម្រេចដាក់ពន្ធនាគារ¹⁰³²។ ដូចគ្នានេះដែរ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនៃតុលាការ ICC យល់ឃើញថា នៅពេលកំណត់ពីបញ្ហា ថាតើបទដ្ឋាននេះត្រូវបានបំពេញ ដែរ ឬយ៉ាងណា តុលាការអង្គហេតុត្រូវ

¹⁰²⁸ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ១៤៤។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ១៨ ខែ កុម្ភៈ ឆ្នាំ ២០១៦ ឯកសារលេខ F1/7.1 ទំព័រ ៣។

¹⁰²⁹ សាលដីកា *រឿងក្តី Halilović* (ICTY) កថាខណ្ឌ ១២៩ យោងទៅលើសាលដីកា *រឿងក្តី Ntagerura* (ICTR) កថាខណ្ឌ ១៧៤ និងសាលដីកា *រឿងក្តី Blagojević និង Jokić* (ICTY) កថាខណ្ឌ ២២៦។ សាលដីកា *រឿងក្តី Milosević* (ICTY) កថាខណ្ឌ ២០ យោងទៅក្នុងចំណោមនោះលើសាលដីកា *រឿងក្តី Ntagerura* (ICTR) កថាខណ្ឌ ១៧៤ ដល់ ១៧៥។

¹⁰³⁰ សាលដីកា *រឿងក្តី Halilović* (ICTY) កថាខណ្ឌ ១២៩។

¹⁰³¹ សាលដីកា *រឿងក្តី Ntagerura* (ICTR) កថាខណ្ឌ ១៧៥។

¹⁰³² សាលដីកា *រឿងក្តី Ntagerura* (ICTR) កថាខណ្ឌ ១៧៤។ សាលដីកា *រឿងក្តី Mrkšić និង រឿងក្តី Šljivančanin* (ICTY) កថាខណ្ឌ ២១៧។

បានតម្រូវឱ្យធ្វើការវាយតម្លៃជាមួយ និងផ្ដឹងថ្លែងលើរាល់ភស្តុតាងទាំងអស់បញ្ចូលគ្នាទាក់ទងទៅនឹងអង្គហេតុនោះ¹⁰³³។

៤១៩. ទោះជាយ៉ាងណាក្តី អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបញ្ជាក់ថា វិធីសាស្ត្រប្រើប្រាស់ចំពោះភស្តុតាងត្រួតគ្នាឬទាំងមូល ត្រូវបានគិតទុកជាមុនដើម្បីប្រើប្រាស់ជាចម្បងទាក់ទងទៅនឹងភាពអាចជឿទុកចិត្តបានចំពោះភស្តុតាងនីមួយៗ ដោយផ្អែកលើអត្ថិភាពនៃការបញ្ជាក់បន្ថែមនៃភស្តុតាង¹⁰³⁴ ហើយពាក្យពេចន៍នេះត្រូវបានប្រើប្រាស់ទាក់ទងទៅនឹងភាពគ្រប់គ្រាន់នៃភស្តុតាងមិនផ្ទាល់ក្នុងការបង្ហាញនូវអង្គហេតុសំខាន់ៗ ឱ្យហួសពីវិមតិសង្ស័យ ជាអង្គហេតុដទៃទៀត¹⁰³⁵។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី យុត្តិសាស្ត្រនេះពុំបានគាំទ្រដល់ការអះអាងដែលថា ភស្តុតាងផ្សេងៗជាច្រើន អាចបូកគ្នាដើម្បីបំពេញតាមលក្ខខណ្ឌក្នុងការបង្ហាញឱ្យហួសពីវិមតិសង្ស័យដោយផ្អែកលើភស្តុតាងរួម ដោយពុំគិតពីទម្ងន់នៃភស្តុតាងនីមួយៗឡើយ។ ពិតណាស់ វិធីសាស្ត្របែបនេះមានន័យថា ជនជាប់ចោទអាចត្រូវបានសម្រេចដាក់ពន្ធនាគារ ដោយត្រឹមតែផ្អែកលើមូលដ្ឋាននៃពាក្យចោមអាវាមទូទៅប៉ុណ្ណោះ។

៤២០. ជាពិសេសទាក់ទងទៅនឹងការធ្វើមនុស្សឃាត អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលយល់ស្របជាមួយនឹងអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងនៃតុលាការ ICTY ក្នុងរឿងក្តី Stakić ត្រង់ចំណុចថា ការសម្រេចដាក់ពន្ធនាគារពីបទមនុស្សឃាតពុំត្រូវបានដកចេញ ដោយសារតែពុំអាចកំណត់បាននូវចំនួនមនុស្សស្លាប់ជាក់លាក់ ឬអត្តសញ្ញាណរបស់ចារីផ្ទាល់ និងជនរងគ្រោះក្នុងករណីនីមួយៗ¹⁰³⁶ និងយល់ស្របជាមួយនឹងអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរបស់តុលាការ ICTY ក្នុងរឿងក្តី Kvočka ដែលថា ការបង្ហាញឱ្យហួសពីវិមតិសង្ស័យទាក់ទងទៅនឹងការសម្លាប់បុគ្គលមួយ ពុំចាំបាច់តម្រូវឱ្យរកឃើញសាកសពរបស់បុគ្គលនោះទេ ផ្ទុយទៅវិញ អង្គហេតុនៃការស្លាប់របស់ជនរងគ្រោះ អាចត្រូវបានសន្និដ្ឋានតាមរយៈកាលៈទេសៈដែលកើតចេញពីភស្តុតាងទាំងអស់ដែលបានបង្ហាញ

¹⁰³³ សាលដីកាជ្រើសរើស Lubanga (ICC) កថាខណ្ឌ ២២។
¹⁰³⁴ ឧ. សាលដីកាជ្រើសរើស Ntagerura (ICTR) កថាខណ្ឌ ១៧៤។ សាលដីកាជ្រើសរើស Halilović (ICTY) កថាខណ្ឌ ១១៩។ សាលដីកាជ្រើសរើស Martić (ICTY) កថាខណ្ឌ ២៣២។ សាលដីកាជ្រើសរើស Limaj (ICTY) កថាខណ្ឌ ១៥៣ ដល់ ១៥៤។
¹⁰³⁵ សាលដីកាជ្រើសរើស Martić (ICTY) កថាខណ្ឌ ២៣៤។
¹⁰³⁶ សាលដីកាជ្រើសរើស Stakić (ICTY) កថាខណ្ឌ ២០១ ដកស្រង់ដោយសហព្រះរាជអាជ្ញាក្នុងប្រតិចារិកសវនាការលើបណ្តឹងសាទុក្ខសំណុំរឿង ០០២/០១ ឯកសារលេខ F1/7.1 ថ្ងៃទី ១៨ ខែ កុម្ភៈ ឆ្នាំ ២០១៦ ទំព័រ ៣ ដល់ ៤ ERN (ភាសាខ្មែរ) 01208459-60។

នៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង¹⁰³⁷។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី ដើម្បីផ្តល់មូលដ្ឋានគាំទ្រដល់ការយល់ឃើញ ទូទៅហួសពីវិមតិសង្ស័យចំពោះការសម្លាប់នោះ ហេតុការណ៍ជាក់លាក់នៃការសម្លាប់មនុស្សត្រូវតែបង្ហាញឱ្យ ហួសពីវិមតិសង្ស័យ ដោយពុំជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងបញ្ហា ថាតើមានការសម្រេចដាក់ពន្ធនាគារពីបទមនុស្សឃាត ចំពោះហេតុការណ៍នីមួយៗ ដែរ ឬយ៉ាងណា នោះទេ។ អាស្រ័យហេតុនេះ ចំពោះសេចក្តីសន្និដ្ឋានទូទៅដែល បង្ហាញត្រឹមតែថា មានការធ្វើមនុស្សឃាតបានកើតឡើងនោះ ពុំមានន័យថា ជាការបង្ហាញហួសពីវិមតិសង្ស័យ ទេ ដរាបណាហេតុការណ៍ជាក់លាក់ណាមួយដែលជាមូលដ្ឋាននៃសេចក្តីសន្និដ្ឋាននោះ ពុំត្រូវបានបង្ហាញត្រឹម ត្រូវតាមបទដ្ឋាន។ ចំនួននៃការសម្លាប់ដែលចាំបាច់ត្រូវតែបង្ហាញឱ្យបានសមស្រប អាស្រ័យលើវិធីសាស្ត្រនៃ ការតវ៉ានៅក្នុងរឿងក្តីនីមួយៗ ដែលរឿងក្តីមួយអាចគ្រប់គ្រាន់សម្រាប់គាំទ្រដល់ការយល់ឃើញអំពីការធ្វើ មនុស្សឃាតបាន¹⁰³⁸ ចំណែកចំនួនច្រើនជាងនេះ គឺជាលក្ខខណ្ឌតម្រូវសម្រាប់បង្ហាញពីលំនាំ ឬចរិតលក្ខណៈ ក្នុងទ្រង់ទ្រាយធំតែប៉ុណ្ណោះ¹⁰³⁹។

៤២១.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលក៏បានពិនិត្យផងដែរលើរឿងក្តីដទៃទៀត ដែលសហព្រះរាជអាជ្ញាបានយោង ទៅលើនៅពេលសវនាការលើបណ្តឹងសាទុក្ខក្នុងការគាំទ្រការលើកឡើងរបស់ខ្លួនដែលថា ការធ្វើមនុស្សឃាត នីមួយៗពុំចាំបាច់ត្រូវបង្ហាញឱ្យហួសពីវិមតិសង្ស័យឡើយ ដោយសារជនជាប់ចោទត្រូវបានចោទប្រកាន់ និង ដាក់ពន្ធនាគារពីបទសម្លាប់រង្គាលដែលស្របបញ្ចូលបទមនុស្សឃាត¹⁰⁴⁰។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូល ពិចារណាឃើញថា យុត្តិសាស្ត្រនេះពុំមានការជាប់ព័ន្ធច្រើនខ្លាំងទៅនឹងបញ្ហាចំពោះមុខនោះទេ។ នៅក្នុងរឿងក្តី *Ntakirutimana* អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនៃតុលាការ ICTR បានដោះស្រាយលើបញ្ហា ថាតើជនរងគ្រោះ

¹⁰³⁷ សាលដីការឿងក្តី *Kvočka* (ICTY) កថាខណ្ឌ ២៦០ សំអាងដោយសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៤១៣។

¹⁰³⁸ សូមមើល សាលដីកា *Kvočka* (ICTY) កថាខណ្ឌ ៧៤៖ “ការសម្រេចដាក់ពន្ធនាគារពីបទចោទណាមួយអាចធ្វើឡើងបាន ប្រសិនបើមានការយល់ឃើញជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងហេតុការណ៍មួយនៅក្នុងបទចោទនោះ។ [...] អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបាន បង្ហាញហួសពីវិមតិសង្ស័យថា ហេតុការណ៍មួយចំនួននៃការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញ ការសម្លាប់ ការធ្វើទារុណកម្ម និងការធ្វើបាប ត្រូវបាន ប្រព្រឹត្តឡើងទៅលើអ្នកជាប់ឃុំនៅក្នុងជំរំ Omarska”។

¹⁰³⁹ សាលដីកា *Kvočka* (ICTY) កថាខណ្ឌ ៣៥៧ ដល់ ៣៦០។

¹⁰⁴⁰ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ១៨ ខែ កុម្ភៈ ឆ្នាំ ២០១៦ ឯកសារលេខ F1/7.1 ទំព័រ ៣ ដល់ ៤ យោងទៅលើសាលដីកា *Kvočka* (ICTY) កថាខណ្ឌ ៥១៨។ សាលដីកា *Rukundo* កថាខណ្ឌ ១៨៧, ១៨៩។ សាលដីកា *Gacumbitsi* (ICTR) កថាខណ្ឌ ៨៩។ សាលក្រម *Stakić* (ICTY) កថាខណ្ឌ ៦៥៤។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរំពឹងថា ខ្លួនបាន ពិចារណាលើសាលក្រម *Stakić* (ICTY) រួចរាល់ហើយ។

នៃឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិចាំបាច់ត្រូវបង្ហាញឈ្មោះ ឬពិពណ៌នា ដែរ ឬយ៉ាងណា ហើយបានយល់ឃើញថា នេះពុំមែនជាបញ្ហាចាំបាច់នោះទេ¹⁰⁴¹។ បើទោះបីជាអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលយល់ស្របជាមួយនឹងយល់ឃើញបែបនេះក៏ដោយ ក៏នេះពុំមែនមានន័យថា ការធ្វើមនុស្សឃាតពុំចាំបាច់ត្រូវបង្ហាញឱ្យហួសពីវិមតិសង្ស័យនោះឡើយ។ ក្នុងរឿងក្តី *Gacumbitsi* អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនៃតុលាការ ICTR បានយល់ឃើញថា បើទោះបីជា តំណាងអយ្យការពំបានបង្ហាញថា បុគ្គលដែលដឹកនាំបញ្ជូនរឿងទៅជំនុំជម្រះបានបង្ហាញឈ្មោះដូចជាជនរងគ្រោះនៃអំពើសម្លាប់រង្គាលនៅទីកន្លែងជាក់លាក់ណាមួយ ជាក់ស្តែងត្រូវបានសម្លាប់ក៏ដោយ ក៏អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងនៃតុលាការនេះបានសន្និដ្ឋានយ៉ាងសមហេតុផលថា ការធ្វើមនុស្សឃាតត្រូវបានបង្ហាញ។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនៃតុលាការ ICTR បានយល់ឃើញថា អង្គហេតុសត្យានុម័តដែលចាំបាច់ត្រូវបង្ហាញនោះ គឺថា “ជនរៀសខ្លួនជាច្រើនត្រូវបានសម្លាប់” ប៉ុន្តែពុំបានយល់ឃើញថា ទាំងនេះពុំចាំបាច់បង្ហាញឱ្យហួសពីវិមតិសង្ស័យនោះឡើយ¹⁰⁴²។ ចុងក្រោយ ចំណុចដែលដកស្រង់ចេញពីសាលដីការរឿងក្តី *Rukundo* (ICTR) អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនៃតុលាការ ICTR បានពិភាក្សាអំពីមូលហេតុដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងក្នុងរឿងក្តីនោះបានផ្តល់ការយល់ឃើញរបស់ខ្លួនទាក់ទងទៅនឹងអត្ថិភាពនៃការធ្វើមនុស្សឃាតក្នុងទ្រង់ទ្រាយធំ។ ចំណុចនេះពុំបានបង្ហាញថា ការធ្វើមនុស្សឃាតទាំងនេះពុំចាំបាច់ត្រូវបង្ហាញឱ្យហួសពីវិមតិសង្ស័យឡើយ។

៤២២. ទាក់ទងទៅនឹងរឿងក្តីបច្ចុប្បន្ន អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរំលឹកថា ការចោទប្រកាន់ នួន ជា និង ខៀវសំផន ពីបទមនុស្សឃាត និង សម្លាប់រង្គាលនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ដែលបានប្រព្រឹត្តឡើងក្នុងអំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីមួយ ពុំបានផ្តោតលើអំពើមួយៗនៃការសម្លាប់នោះទេ ប៉ុន្តែផ្តោតលើការចោទប្រកាន់ជាទូទៅថា កងទ័ពខ្មែរក្រហមបានសម្លាប់ជនស៊ីវិលជាច្រើននៅក្នុងអំឡុងពេលនៃការជម្លៀសចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ដូចបានពិពណ៌នាខាងលើយល់ឃើញថា ជនស៊ីវិលត្រូវបានសម្លាប់ ប្រសិនបើពួកគាត់មិនព្រមស្តាប់បញ្ជា រួមទាំង “ការសម្លាប់ដោយគ្មានមូលហេតុទាល់តែសោះ”¹⁰⁴³។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានពិភាក្សាលើមូលដ្ឋានសម្រាប់ការយល់ឃើញ

¹⁰⁴¹ សាលដីការរឿងក្តី *Ntakirutimana* (ICTR) កថាខណ្ឌ ៥១៨។

¹⁰⁴² សាលដីការរឿងក្តី *Gacumbitsi* (ICTR) កថាខណ្ឌ ៨៩។

¹⁰⁴³ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៥៣ និងជើងទំព័រ ១៦៥៤ និង ១៦៥៥ យោងទៅលើកថាខណ្ឌ ៤៧៤, ៤៨៤ និង ៤៩០ (ជើងទំព័រ ១៦៥៥ មានការយោងទៅលើកថាខណ្ឌ ៥០៧ និង ៥១៣ ដែលទោះជាយ៉ាងណាក្តីបានដោះស្រាយលើការសម្លាប់អ្នករដ្ឋការ និងទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ)។

របស់ខ្លួនទាក់ទងទៅនឹងការសម្លាប់មួយៗនោះទេ ប៉ុន្តែគ្រាន់តែបានសង្ខេបភស្តុតាងមូលដ្ឋាននេះ ភាគច្រើននៅក្នុងជើងទំព័រប៉ុណ្ណោះ¹⁰⁴⁴។ គ្រប់ហេតុការណ៍ជាក់លាក់នៃការសម្លាប់ទាំងនេះ គឺជាធាតុផ្សំនៃការយល់ឃើញជាទូទៅផ្នែកអង្គហេតុរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង និងជាអង្គហេតុដែលត្រូវបានយកមកសំអាងក្នុងការដាក់ពន្ធនាគារពីបទមនុស្សឃាត ទាក់ទងទៅនឹងការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីមួយ។ នេះគឺដោយសារប្រសិនបើហេតុការណ៍នៃការសម្លាប់ជាក់លាក់ពុំត្រូវបានបង្ហាញឱ្យហួសពីវិវិធីសង្ស័យទេនោះ ពុំអាចនិយាយបានថា ការយល់ឃើញដែលថា ជនស៊ីវិលត្រូវបានសម្លាប់ដោយសារតែពុំធ្វើតាមបទបញ្ជា រួមទាំងការសម្លាប់ដោយ“គ្មានហេតុផលទាល់តែសោះ”ត្រូវបានបង្ហាញឱ្យហួសពីវិវិធីសង្ស័យស្របតាមបទដ្ឋាននោះឡើយ។ យោងតាមហេតុផលនេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនឹងត្រូវកំណត់ ថាតើហេតុការណ៍សម្លាប់ជាក់លាក់អាចចាត់ទុកថា បានបង្ហាញដោយសមហេតុផល ដែរ ឬយ៉ាងណា បើផ្អែកលើមូលដ្ឋាននៃភស្តុតាងដែលបានដាក់នៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងនោះ។

៤២៣.ដូចបានកត់សម្គាល់ខាងលើ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានកំណត់យកហេតុការណ៍នៃការសម្លាប់ចំនួន ៥៤ ករណី។ ក្នុងចំណោមនោះ មានហេតុការណ៍ចំនួន ២ បានសំអាងទៅលើសក្ខីកម្មរបស់សាក្សី ចំនួន ១០ លើសក្ខីកម្មរបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីដែលផ្តល់ភស្តុតាងផ្ទាល់ភ្នែក ឬការរៀបរាប់ចម្ងាយអាវ៉ាមនៃការសម្លាប់ចំនួន ៣ លើកំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយជាលាយលក្ខណ៍អក្សររបស់សាក្សី និង ចំនួន ២ លើកំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយរបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី ដែលជាភស្តុតាងប្រមូលក្រោមការអនុញ្ញាតរបស់សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតនៃ អ.វ.ត.ក. ដែលទោះជាយ៉ាងណាក្តី ភាគីការពារក្តី រួមទាំងអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង និងភាគីដទៃទៀត ពុំមានឱកាសសួរដេញដោលនៅក្នុងសវនាការឡើយ។ ការយល់ឃើញដទៃទៀតនៃការសម្លាប់បានផ្អែកលើឯកសារចំនួន ២០ លើពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី ចំនួន ១ លើព័ត៌មាននៅក្នុងរបាយការណ៍របស់រដ្ឋាភិបាលន័រវេ (Norwegian Government) ទៅកាន់អង្គការសហប្រជាជាតិ ចំនួន ៩ លើពាក្យបណ្តឹងរបស់ជនរងគ្រោះ ចំនួន ៤ លើសក្ខីកម្មរបស់ជនភៀសខ្លួន និងចំនួន ៣ លើលិខិតផ្ញើដោយឯកអគ្គរដ្ឋស្ថានទូតបារាំងប្រចាំប្រទេសថៃ¹⁰⁴⁵។

¹⁰⁴⁴ សូមមើល សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៤៧៤ ជើងទំព័រ ១៤០២ ដល់ ១៤០៥ និង កថាខណ្ឌ ៤៨៦ ជើងទំព័រ ១៤៣០។

¹⁰⁴⁵ សក្ខីកម្មរបស់សាក្សី៖ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៥ ខែ វិច្ឆិកា ឆ្នាំ ២០១២ (ស៊ី ជា) ឯកសារលេខ E1/140.1 ទំព័រ ១៩ ដល់ ២០។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៧ ខែ មិថុនា ឆ្នាំ ២០១៣ ឯកសារលេខ E1/203.1 (SCHANBERG Sydney) ទំព័រ ៣ ដល់ ៥។ សក្ខីកម្មរបស់

ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី៖ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ១២ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ២០១២ ឯកសារលេខ E1/152.1 (AFFONO Denise) ទំព័រ ៥៥ ដល់ ៥៦។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៧ ខែ កុម្ភៈ ឆ្នាំ ២០១៣ (ពិន យ៉ាងថៃ) ឯកសារលេខ E1/170.1 ទំព័រ ៥៤ ដល់ ៥៥, ៦១។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៣ ខែ តុលា ឆ្នាំ ២០១២ (ឡាយ ប្រូនី) ឯកសារលេខ E1/137.1 ទំព័រ ១៩។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ១៩ ខែ តុលា ឆ្នាំ ២០១២ (យីម សុវណ្ណ) ឯកសារលេខ E1/135.1 ទំព័រ ៥៩។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៩ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៣ (ធុច ផាន់ដាវា-ស) ឯកសារលេខ E1/198.1 ទំព័រ ៥។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៧ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៣ (យស ផល) ឯកសារលេខ E1/197.1 ទំព័រ ៦៤។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៦ ខែ វិច្ឆិកា ឆ្នាំ ២០១២ (មុម សំអឿន) ឯកសារលេខ E1/141.1 ទំព័រ ១៣។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២២ ខែ តុលា ឆ្នាំ ២០១២ (ជុំ សុខា) ឯកសារលេខ E1/136.1 ទំព័រ ៧៥ ដល់ ៧៦។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៩ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៣ (ឆេង អេងលី) ឯកសារលេខ E1/198.1 ទំព័រ ៦៨ ដល់ ៦៩, ៧៣។

កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយរបស់សាក្សី៖ កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយរបស់ ខឹម ណារ៉េត ឯកសារលេខ E3/1747 ថ្ងៃទី ១៦ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០០៨ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00206387។ កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយរបស់ នង ប៊ុណ្ណា ឯកសារលេខ E3/5131 ថ្ងៃទី ១៤ ខែ វិច្ឆិកា ឆ្នាំ ២០០៧ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00165227។ កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយរបស់ ស៊ាង ចាន់ ឯកសារលេខ E3/5505 ថ្ងៃទី ២៣ ខែ តុលា ឆ្នាំ ២០០៩ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00398495 ទំព័រ ៣។

កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយរបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី៖ កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី សុត សែម ឯកសារលេខ E3/4654 ថ្ងៃទី ១៥ ខែ តុលាការ ឆ្នាំ ២០០៩ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00390312-3 ទំព័រ ៣ ដល់ ៤។ កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយ ខៀវ ហន ឯកសារលេខ E3/5559 ថ្ងៃទី ០៩ ខែ កញ្ញា ឆ្នាំ ២០០៩ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00375523 ទំព័រ ៣ ។

ពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី៖ ពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីរបស់ សុត សែម ឯកសារលេខ E3/4689 ថ្ងៃទី ១៩ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ២០០៧ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00358732-3 ទំព័រ ៨។ ពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី ប៉ុក សាងម ឯកសារលេខ E3/4724 ថ្ងៃទី ០៨ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ២០០៨ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00421489-90 ទំព័រ ៤ ដល់ ៥។ ពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី ស្វង ឃឹត ឯកសារលេខ E3/4734 ថ្ងៃទី ១៥ ខែ មិថុនា ឆ្នាំ ២០០៩ (ភាសាខ្មែរ) 00484412-3 ទំព័រ ៤ ដល់ ៥។ ពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី មា ឈិន ឯកសារលេខ E3/4680 ថ្ងៃទី ២១ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០០៨ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00323594-5 ទំព័រ ១៣ ដល់ ១៤។ ពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី សែន សុផុន ឯកសារលេខ E3/4821 ថ្ងៃទី ២៩ ខែ មេសា ឆ្នាំ ២០០៩ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00523263-4 ទំព័រ ៤ ដល់ ៥។ ពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី ជែ ឃិន ឯកសារលេខ E3/4824 ថ្ងៃទី ១១ ខែ មករា ឆ្នាំ ២០០៨ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00523380-1 ទំព័រ ៤។ ពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី ប៉ាល់ រតនៈ ឯកសារលេខ E3/4839 ថ្ងៃទី ២០ ខែ កុម្ភៈ ឆ្នាំ ២០០៨ ERN (ភាសាខ្មែរ) ERN (ភាសាខ្មែរ) 00526068-9 ទំព័រ ៤ ដល់ ៥ ។ ពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី យ៉ាន ញ៉ា ឯកសារលេខ E3/4987 ថ្ងៃទី ២៤ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០០៩ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00556117-8 ទំព័រ ៧ ដល់ ៨។ ពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី មាស មុត ឯកសារលេខ E3/4703 ថ្ងៃទី ២២ ខែ មេសា ឆ្នាំ ២០០៨ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00368981 ទំព័រ ៤។ ពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី បេង បៀន ឯកសារលេខ E3/4719 ថ្ងៃទី ៣០ ខែ មករា ឆ្នាំ ២០០៩ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00418273 ទំព័រ ៥។ ពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី ខឹម ណារ៉េត ឯកសារលេខ E3/4687 ចុះថ្ងៃទី ១២ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០០៨ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00356378 ទំព័រ ៤។ ពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី HUM Ponnak ឯកសារ E3/4759 ថ្ងៃទី ១០ ខែ មករា ឆ្នាំ ២០១០ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00490224-5 ទំព័រ ១ ដល់ ២។ ពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី ម៉ម ផែបួន ហ្វា មុនីរត្ន ឯកសារលេខ E3/4901 ថ្ងៃទី ២០ ខែ តុលា ឆ្នាំ ២០០៣ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00541002 និង

៤២៤.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា ដូច នួន ជា បានរំលោភទាក់ទងទៅនឹងហេតុការណ៍ជាក់លាក់នីមួយៗនៃការសម្លាប់ មានប្រភពភស្តុតាងផ្ទាល់តែមួយគត់ ក្រោមទម្រង់ជាសក្ខីកម្មផ្ទាល់ ឬឯកសារជាលាយលក្ខណ៍អក្សរប៉ុណ្ណោះ។ ពុំមានវិធានទូទៅណាមួយចែងថា ប្រសិនបើពុំមានភស្តុតាងច្រើនគាំទ្រការយល់ឃើញទេនោះ ការយល់ឃើញឱ្យហួសពីវិស័យសង្ស័យមួយ ពុំអាចត្រូវបានធ្វើឡើងដោយសមហេតុផលបានឡើយ¹⁰⁴⁶។ ផ្ទុយទៅវិញ ការយល់ឃើញមួយត្រូវបានចាត់ទុកថា សមហេតុផល គឺអាស្រ័យលើភស្តុតាង ថា តើមានភាពជាប់ពាក់ព័ន្ធ និងភាពអាចជឿទុកចិត្តបាន ដែរ ឬយ៉ាងណា។ លើសពីនេះទៀត ភស្តុតាងអំពីហេតុ

00541003 ទំព័រ ៨ និង ៩។ ពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី មាស សារ៉ាន់ ឯកសារលេខ E3/3966 ថ្ងៃទី ១៧ ខែ កញ្ញា ឆ្នាំ ២០០៨ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00362176 ទំព័រ ៤។ ពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី គង់ ណារិន ឯកសារលេខ E3/4773 ថ្ងៃទី ២១ ខែ តុលា ឆ្នាំ ២០០៨ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00496951-2 ទំព័រ ៣ ដល់ ៤។ ពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី ភួង ផល្លា ឯកសារលេខ E3/4757 ថ្ងៃទី ២៩ ខែ មករា ឆ្នាំ ២០០៨ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00484907-8 ទំព័រ ៤ ដល់ ៥។ ពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី លី រៀម ឯកសារលេខ E3/4980 ថ្ងៃទី ២៥ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០០៩ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00554819-20 ទំព័រ ៣។ ពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី សាម ផា ឯកសារលេខ E3/5005 ថ្ងៃទី ២៦ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០០៩ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00557817 ទំព័រ ៤ ដល់ ៥។ ពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី សែម វីរៈ ឯកសារលេខ E3/4678 ថ្ងៃទី ២៤ ខែ មីនា ឆ្នាំ ២០០៨ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00323529-30 ទំព័រ ៥ ដល់ ៦។ **របាយការណ៍របស់រដ្ឋាភិបាលបរទេស និងលិខិតបស់ស្ថានទូត៖** របាយការណ៍របស់រដ្ឋាភិបាលន័រវេស្របតាមសេចក្តីសម្រេចស្តីពីសិទ្ធិមនុស្សលេខ ៩ (XXXIV) (ECOSOC) ឯកសារលេខ E3/1805 ថ្ងៃទី ១៨ ខែ សីហា ឆ្នាំ ១៩៧៨ ទំព័រ ៣២ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00228748 (ផាម មឿន)។ លិខិតស្ថានទូតបារាំង ប្រធានបទ៖ សក្ខីកម្មរបស់ឧត្តមសេនីយ៍ សរ ប៊ុន ឯកសារលេខ E3/2666 ថ្ងៃទី ២៣ ខែ មិថុនា ឆ្នាំ ១៩៧៥ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00499663 ទំព័រ ៣។ **ពាក្យបណ្តឹងរបស់ជនរងគ្រោះ៖** ពាក្យបណ្តឹងរបស់ជនរងគ្រោះ អៀម ទៀង ឯកសារលេខ E3/5482 ថ្ងៃទី ០៣ ខែ កុម្ភៈ ឆ្នាំ ២០១០ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00512862-3 ទំព័រ ៩ ដល់ ១០។ ពាក្យបណ្តឹងរបស់ ភួង ម៉ុំ ឯកសារលេខ E3/5416 ថ្ងៃទី ២៩ ខែ តុលា ឆ្នាំ ២០០៨ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00480918-9 ទំព័រ ៧ ដល់ ៨។ ពាក្យបណ្តឹងរបស់ជនរងគ្រោះ ហេនរី ស៊ុន ឯកសារលេខ E3/5457 ថ្ងៃទី ២០ ខែ កញ្ញា ឆ្នាំ ២០០៩ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00824580-81 ទំព័រ ៩ ដល់ ១០។ ពាក្យបណ្តឹងរបស់ជនរងគ្រោះ កែវ ឆែម ឯកសារលេខ E3/5407 ថ្ងៃទី ២២ ខែ តុលា ឆ្នាំ ២០០៨ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00480203-04 ទំព័រ ៧ ដល់ ៨។ ពាក្យបណ្តឹងរបស់ជនរងគ្រោះ ទៀង សុខុម ឯកសារលេខ E3/5402 ថ្ងៃទី ២៣ ខែ តុលា ឆ្នាំ ២០០៨ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00480111-2 ទំព័រ ៧ ដល់ ៨។ ពាក្យបណ្តឹងរបស់ជនរងគ្រោះ ជួ គឹមឡាន ឯកសារលេខ E3/5469 ថ្ងៃទី ២៧ ខែ សីហា ឆ្នាំ ២០០ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00506462-3 ទំព័រ ៧ ដល់ ៨។ **សក្ខីកម្មរបស់ជនរៀសខ្លួន៖** សក្ខីកម្មរបស់ជនរៀសខ្លួនដែលប្រមូលដោយ François PONCHAUD ឯកសារលេខ E3/4590 ERN (ភាសាខ្មែរ) 00836100-1 ទំព័រ ២៣ ដល់ ២៤, ERN (ភាសាខ្មែរ) 00836120 ទំព័រ ៤៣, ERN (ភាសាខ្មែរ) 00836256 ទំព័រ ១៧៩។

¹⁰⁴⁶ សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ២៩៥។

ការណ៍ជាក់លាក់នៃការសម្លាប់ក្នុងអំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីមួយ ពុំគួរឱ្យត្រូវបាន វាយតម្លៃដាច់ដោយឡែកពីគ្នាឡើយ។ តម្លៃនៃភស្តុតាងនេះអាចត្រូវបានបញ្ជាក់បន្ថែមដោយភស្តុតាងដែលពាក់ ព័ន្ធទៅនឹងហេតុការណ៍នៃការសម្លាប់ដែលបានកើតឡើងក្រោមកាលៈទេសៈប្រហារក្របហែលគ្នា និងតាមរយៈ ការបញ្ជាក់បន្ថែមនេះ អាចបំពេញតាមលក្ខខណ្ឌនៃការបង្ហាញឱ្យហួសពីវិមតិសង្ស័យបាន។ អង្គជំនុំជម្រះ តុលាការកំពូលនឹងត្រូវវាយតម្លៃ ថាតើការយល់ឃើញនីមួយៗរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ត្រូវបានធ្វើឡើង ដោយសមហេតុផល ដែរ ឬយ៉ាងណា។

៤២៥.ជាដំបូង អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់លើអំណះអំណាងរបស់ នួន ជា ដែលថា “អង្គជំនុំ ជម្រះសាលាដំបូងពុំបានបង្ហាញអត្តសញ្ញាណរបស់ *បុគ្គលណាម្នាក់* ដែលបានពិពណ៌នាថា បានឃើញការ សម្លាប់មួយដោយផ្ទាល់ភ្នែកនោះឡើយ”¹⁰⁴⁷។ អំណះអំណាងនេះត្រូវបដិសេធចោល។ ដូចបង្ហាញខាងក្រោម សក្ខីកម្មក្នុងតុលាការមួយចំនួនដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសំអាងទៅលើ ជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការ រៀបរាប់របស់សាក្សីផ្ទាល់ភ្នែកអំពីការសម្លាប់។

៤.យ.១.២.១.ក.ការសម្លាប់ដោយសារការមិនធ្វើតាមបញ្ជា

៤២៦.ទាក់ទងទៅនឹងការសម្លាប់មនុស្សដែលមិនធ្វើតាមបញ្ជារបស់ខ្មែរក្រហម¹⁰⁴⁸ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង បានយល់ឃើញដោយផ្អែកលើសក្ខីកម្មក្នុងតុលាការរបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី ពិន យ៉ាថៃ Denise AFFONÇO និងរបស់សាក្សី ស៊ី ជា ព្រមទាំងចម្លើយក្រៅតុលាការ និងភស្តុតាងជាឯកសារផងដែរ¹⁰⁴⁹។

៤២៧.ទាក់ទងទៅនឹងភស្តុតាងក្នុងតុលាការ នួន ជា បានជំទាស់ទៅនឹងការសំអាងរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលា ដំបូងលើសក្ខីកម្មរបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី ពិន យ៉ាថៃ ដែលបានផ្អែកជាសំខាន់លើមូលដ្ឋាននៃសេចក្តី សង្ខេបដែលមិនត្រឹមត្រូវនៃសក្ខីកម្មនេះ¹⁰⁵⁰។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរំលឹកថា នៅពេលផ្តល់សក្ខីកម្មភ្លាមៗ ក្នុងតុលាការ ពិន យ៉ាថៃ បានពិពណ៌នាថា ការជម្លៀសចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ មានការបង្ខំខ្លាំង ប៉ុន្តែមិនមានអំពើ

¹⁰⁴⁷ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ២៩៦។

¹⁰⁴⁸ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៤៧៤។

¹⁰⁴⁹ សូមមើល សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៤៧៤ ជើងទំព័រ ១៤០២ ដល់ ១៤០៥។

¹⁰⁵⁰ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ២៩៨។

ហិង្សា¹⁰⁵¹។ នួន ជា បានចោទប្រកាន់ថា ពិន យ៉ាថៃ ជាក់ស្តែងពុំបានផ្តល់សក្ខីកម្មនៅក្នុងតុលាការអំពីការស្លាប់
ដូចខាងលើ ប៉ុន្តែគ្រាន់តែបានអះអាងថា គាត់បានសរសេរចំណុចពាក់ព័ន្ធនេះនៅក្នុងសៀវភៅមួយប៉ុណ្ណោះ¹⁰⁵²
។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី តាមការពិនិត្យលើប្រតិចារិកភាសាខ្មែរបង្ហាញថា សាក្សីជាក់ស្តែងពុំបានបញ្ជាក់ថា
ចំណុចដែលអានឱ្យគាត់ស្តាប់នោះ ត្រឹមត្រូវឡើយ¹⁰⁵³។ លើសពីនេះទៀត ពិន យ៉ាថៃ បានផ្តល់សក្ខីកម្ម
ចម្លើយអារ៉ាប់ប៉ុណ្ណោះទាក់ទងទៅនឹងមូលហេតុដែលកងទ័ពខ្មែរក្រហម បានបាញ់សម្លាប់បុរសវ័យក្មេងម្នាក់
ដោយសារបុរសនោះបានប៉ុនប៉ងត្រឡប់ទៅផ្ទះវិញ។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី ការរៀបរាប់នេះបានផ្តល់ទម្ងន់យ៉ាង
ច្រើនដោយបានបង្ហាញថា កងទ័ពខ្មែរក្រហមបានបាញ់សម្លាប់ជនស៊ីវិល។ បើទោះបីជា ពិន យ៉ាថៃ ពុំបាន
ឃើញផ្ទាល់ភ្នែកអំពីការសម្លាប់ក៏ដោយ ក៏គាត់បានឮសូរកាំភ្លើង និងមួយរំពេចក្រោយមកបានឃើញសាកសព
និងកងទ័ពខ្មែរក្រហមម្នាក់ប្រដាប់ដោយអាវុធឈរនៅជិតសាកសពនោះស្រែកថា “នេះហើយអ្វីដែលបានកើត
ឡើងចំពោះអ្នកណាដែលមិនព្រមធ្វើតាម”¹⁰⁵⁴ ដោយពិចារណាឃើញថា ការរៀបរាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការ
សម្លាប់បុរសវ័យក្មេងនោះ ពុំមែនចំណុចសំខាន់ក្នុងសៀវភៅ ឬសក្ខីកម្មរបស់ ពិន យ៉ាថៃ ដែលមានច្រើនផ្នែក
និងជាក់លាក់នោះទេ និងថា ក្នុងឋានៈរបស់គាត់ជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី ដែលពុំទទួលបានអត្ថប្រយោជន៍ណា
មួយនោះ ដូច្នេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលយល់ឃើញថា សក្ខីកម្មត្រង់ផ្នែកជាក់លាក់នេះមានហេតុផលត្រឹម
ត្រូវ និងអាចជឿជាក់បាន។ គួរកត់សម្គាល់ផងដែរនៅក្នុងបរិបទនេះថា នួន ជា បានបដិសេធក្នុងការសួរដេញ
ដោល ពិន យ៉ាថៃ នៅក្នុងពេលសវនាការ¹⁰⁵⁵។

¹⁰⁵¹ សូមមើលឧ. ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៧ ខែ កុម្ភៈ ឆ្នាំ ២០១៣ (ពិន យ៉ាថៃ) ឯកសារលេខ E1/170.1 ទំព័រ ៥ ដល់ ៦, ១២ ដល់ ១៣, ១៧ ដល់ ១៨ និង ២២ ដល់ ២៣។

¹⁰⁵² សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ២៩៨។

¹⁰⁵³ សូមមើល ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៧ ខែ កុម្ភៈ ឆ្នាំ ២០១៣ (ពិន យ៉ាថៃ) ឯកសារលេខ E1/170.1 ទំព័រ ៤៣ (ជួរ ២៥) និង ៤៤ (ជួរ)(តើចម្លើយរបស់លោកនៅពេលនេះ ថាតើដូច្នេះមែន ដែរ ឬទេ អ្វីដែលលោកបានឃើញនៅពេលនោះ?)។ ការដែលថា សហព្រះរាជអាជ្ញាបានបញ្ជាក់នូវការបកស្រាយរបស់ នួន ជា អំពីការសួរដេញពីមុននោះ ជាការពុំជាប់ពាក់ព័ន្ធឡើយ។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៧ ខែ កុម្ភៈ ឆ្នាំ ២០១៣ (ពិន យ៉ាថៃ) ឯកសារលេខ E1/170.1 ទំព័រ ៤៧។

¹⁰⁵⁴ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៧ ខែ កុម្ភៈ ឆ្នាំ ២០១៣ (ពិន យ៉ាថៃ) ឯកសារលេខ E1/170.1 ទំព័រ ៤៤។

¹⁰⁵⁵ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៧ ខែ កុម្ភៈ ឆ្នាំ ២០១៣ (ពិន យ៉ាថៃ) ឯកសារលេខ E1/170.1 ទំព័រ ៥៥។

៤២៨.ទាក់ទងទៅនឹងដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី Denise AFFONÇO ដែលផ្តល់សក្ខីកម្មអំពីការសម្លាប់មិត្តរួមសាលាម្នាក់¹⁰⁵⁶ នួន ជា បានអះអាងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានបញ្ជាក់នៅក្នុងសេចក្តីសង្ខេបនៃការផ្តល់សក្ខីកម្មរបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីរូបនេះថា ភស្តុតាងរបស់លោកស្រី គឺជាភស្តុតាងច្បាស់លាស់អំពីការសម្លាប់មិត្តរួមសាលាម្នាក់¹⁰⁵⁷។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា បើទោះបីជា ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី Denise AFFONÇO ពុំបានឃើញផ្ទាល់ភ្នែកនូវការសម្លាប់មិត្តរួមសាលារបស់គាត់យ៉ាងណាក៏ដោយ ក៏សក្ខីកម្មរបស់គាត់បានរៀបរាប់លម្អិតក្នុងកម្រិតមួយដែលសមហេតុផល បង្ហាញឱ្យជឿបានថា ទំនងជាមានការសម្លាប់មិត្តរួមសាលារបស់គាត់នៅក្នុងកាលៈទេសៈដែលគាត់បានពិពណ៌នានោះមែន¹⁰⁵⁸។ ទោះជាយ៉ាងណាក៏ដោយ ដោយសារសក្ខីកម្មរបស់គាត់មានលក្ខណៈជាពាក្យច្បាស់លាស់អំពីការសម្លាប់មិត្តរួមសាលាម្នាក់ និងពុំមានភាពច្បាស់លាស់ទាក់ទងទៅនឹងប្រភពនៃការដឹងរបស់គាត់ ដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានដោះស្រាយនោះ សក្ខីកម្មរបស់ Denise AFFONÇO ពុំមានមូលដ្ឋានគ្រប់គ្រាន់បង្ហាញឱ្យឃើញហួសពីវិស័យសង្ស័យថា មានការសម្លាប់មិត្តរួមសាលារបស់គាត់បានកើតឡើងនោះឡើយ។ ទោះជាយ៉ាងណាក៏ សក្ខីកម្មនេះអាចបញ្ជាក់បន្ថែមទូទៅលើការរៀបរាប់របស់ ពិន យ៉ាថៃ ត្រង់ថា បានពិពណ៌នាអំពីការសម្លាប់ក្នុងកាលៈទេសៈប្រហាក់ប្រហែលគ្នា។

៤២៩.ទាក់ទងទៅនឹងសាក្សី ស៊ី ជា ដែលបានផ្តល់សក្ខីកម្មថា ប្រធានកងវរសេនាតូចបានប្រាប់គាត់ថា ប្រជាជនដែលរឹងទទឹងនឹងការជម្លៀសនេះត្រូវបានបាញ់សម្លាប់“អាហ្នឹងគេធ្វើបាបមួយពីរទៅ គេបាញ់មួយពីរទៅបានលឿនតែម្តងប្រជាជន” និងថា ការវាយធ្វើបាបមកលើប្រជាជនពីសំណាក់កងទ័ពមកពីបូព៌ាខ្លាំងជាងគេនោះ¹⁰⁵⁹ នួន ជា បានអះអាងថា សក្ខីកម្មរបស់សាក្សីរូបនេះ គឺជាហេតុផលមួយផ្សេងទៀតដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងតប្បីកោះហៅ ហេង សំរិន មកផ្តល់សក្ខីកម្ម¹⁰⁶⁰។ ទោះជាយ៉ាងណាក៏ ដោយសារភាពអាចជឿ

¹⁰⁵⁶ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ១២ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ២០១២ (Denise AFFONÇO) ឯកសារលេខ E1/152.1 ទំព័រ ៥៦។

¹⁰⁵⁷ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ២៩៧។

¹⁰⁵⁸ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ១២ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ២០១២ (Denise AFFONÇO) ឯកសារលេខ E1/152.1 ទំព័រ ៥៦៖ “នៅក្នុងសង្គ្រាមយើងមិនមានអ្នកណាជំទាស់ទេ យើងគោរពតាមបញ្ជាទាំងអស់។ ប៉ុន្តែក្រោយមកទៀតអ្នកដែលនៅហ្នឹងទៀតមិត្តភក្តិខ្ញុំនៅរៀងនៅវិទ្យាល័យនោះ ដែលគាត់នៅភ្នំពេញដើម្បីចាំប្តីគាត់នោះ ប្តីគាត់មិនដែលត្រឡប់មកវិញទេ។ ហើយគាត់ ខ្លួនគាត់ មិត្តភក្តិខ្ញុំផ្ទាល់នោះក៏ត្រូវបានគេសម្លាប់ដែរសម្លាប់នៅនឹងកន្លែងតែម្តង។ ហើយដែលខ្ញុំដឹងនេះ ដោយសារបងប្អូនគាត់ហ្នឹងមកប្រាប់ខ្ញុំនៅប្រទេសបារាំងនេះ”។

¹⁰⁵⁹ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៥ ខែ វិច្ឆិកា ឆ្នាំ ២០១៣ (ស៊ី ជា) ឯកសារលេខ E1/140.1 ទំព័រ ១៩ ដល់ ២០។

¹⁰⁶⁰ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ២៩៩។ ចំពោះការជំទាស់របស់ នួន ជា ទៅនឹងភាពត្រឹមត្រូវនៃការបកប្រែភាសាអង់គ្លេសលើសក្ខីកម្មរបស់ ស៊ី ជា (សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា ជើងទំព័រ ៨១៤) បន្ទាប់ពីពិនិត្យលើឯកសារដើមជា

បាននែសក្ខីកម្មរបស់ ស៊ី ជា ទើបការសំអាងរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងលើសក្ខីកម្មរបស់សាក្សី ស៊ី ជា មានលក្ខណៈសមហេតុផល ហើយជាការសម្លាប់ដែលបញ្ជាក់បន្ថែមលើសក្ខីកម្មដោយផ្ទាល់ភ្នែករបស់ ពិន យ៉ា ថែ។ ការចោទប្រកាន់បន្ថែមរបស់ នួន ជា¹⁰⁶¹ ដែលថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំអើពើក្នុងការយោងទៅលើ ភស្តុតាងរបស់កងទ័ពដែលថា ពុំមានជនស៊ីវិលណាមួយត្រូវបានសម្លាប់នោះ ជាការពុំត្រឹមត្រូវឡើយ ពីព្រោះ ថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានធ្វើការពិចារណាឆ្លើយហើយលើសក្ខីកម្មដែលថា ពុំមានការប្រើអំពើហិង្សានោះ ឡើយ¹⁰⁶²។

៤៣០.ភស្តុតាងដទៃទៀតដែលគាំទ្រការយល់ឃើញថា ជនស៊ីវិលដែលមិនស្តាប់តាមបញ្ជារបស់ខ្មែរក្រហម ត្រូវបានបាញ់សម្លាប់ គឺជាភស្តុតាងក្រៅតុលាការ ដូចជារបាយការណ៍របស់រដ្ឋាភិបាលន័រវេ (Norwegian Government) ធ្វើទៅកាន់គណៈកម្មការនៃអង្គការសហប្រជាជាតិស្តីពីសិទ្ធិមនុស្សទាក់ទងទៅនឹងការរៀបរាប់ អំពីការសម្លាប់អតីតទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ លិខិតចេញពីស្ថានទូតបារាំងប្រចាំប្រទេសថៃទាក់ទងទៅ នឹងការរៀបរាប់របស់ឧត្តមសេនីយ៍ សរ ប៊ុន សក្ខីកម្មរបស់ជនភៀសខ្លួន កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយប្រមូលបាន ក្នុងពេលស៊ើបសួរ ពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី និងពាក្យបណ្តឹងរបស់ជនរងគ្រោះ។ ភស្តុតាងនេះ មានតម្លៃទាប ដែលជាការពិត អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានត្រឹមតែទទួលស្គាល់ជាទូទៅ ប៉ុន្តែពុំអាចយកប្រើ ប្រាស់ជាក់ស្តែងបានឡើយ¹⁰⁶³។ ទាក់ទងទៅនឹងភស្តុតាងទាំងនេះ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពិតជាពុំបាន ពន្យល់ពីមូលហេតុដែលខ្លួនពិចារណាឃើញថា បើទោះបីជាមានតម្លៃជាភស្តុតាងកម្រិតទាបក៏ដោយ ក៏ខ្លួននៅ តែផ្តល់ការយល់ឃើញដោយផ្អែកលើមូលដ្ឋាននេះហួសពីវិស័យសង្ស័យទាក់ទងទៅនឹងហេតុការណ៍មួយៗនៃការ សម្លាប់។ តាមការពិនិត្យលើភស្តុតាងដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយោងនោះឃើញថា ជាញឹកញាប់ភស្តុ

ភាសាខ្មែរ(ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៥ ខែ វិច្ឆិកា ឆ្នាំ ២០១៣ (ភាសាខ្មែរ)(ស៊ី ជា) ឯកសារលេខ E1/140.1 ទំព័រ ២០ (ជួរ ១ ដល់ ៣)) អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរកពុំឃើញមានកំហុសធំក្នុងការបកប្រែឡើយ។

¹⁰⁶¹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ២៩៩។

¹⁰⁶² សូមមើល សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ជើងទំព័រ ១៤០២ (ដកស្រង់កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយរបស់ មាស រឿន (E3/424) ថ្ងៃទី ១៦ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ២០០៩) កថាខណ្ឌ ៤៧៥ (“ប្រជាជនខ្លះបានលើកឡើងថា ពួកគេពុំបានឃើញការវិនិច្ឆ័យមិនស្តាប់ តាមបញ្ជា ឬអំពើហិង្សាដែលកើតមាននាពេលក្រោយមកនោះទេ”) និង ១៤០៦ (ដែលមានសេចក្តីយោងទៅលើសក្ខីកម្ម និងភស្តុតាង ដទៃទៀតដែលថា ពុំមានអំពើហិង្សា)។

¹⁰⁶³ សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ២៩៥ ជាដើម។

តាងពុំមានការរៀបរាប់លម្អិត និង/ឬជាភស្តុតាងច្បាស់លាស់¹⁰⁶⁴។ អាស្រ័យហេតុនេះ បើទោះបីជាភស្តុតាងនេះបង្ហាញថា អាចមានការសម្លាប់ជនស៊ីវិលដទៃទៀតដែលពុំស្តាប់តាមបញ្ជារបស់ខ្មែរក្រហម និងថា ភស្តុតាងនេះផ្តល់ការបញ្ជាក់បន្ថែមទូទៅលើសក្ខីកម្មក្នុងតុលាការ ដែរ ឬយ៉ាងណាក៏ដោយ ក៏ពុំអាចជាមូលដ្ឋានសមស្របក្នុងការយល់ឃើញឱ្យហួសពីវិស័យដែលថា តាមរយៈភស្តុតាងនេះមានការសម្លាប់កើតឡើងពិតប្រាកដនោះឡើយ។

¹⁰⁶⁴ អំពីភស្តុតាងច្បាស់លាស់ និង/ឬគ្មានព័ត៌មានលម្អិត សូមមើលផងដែរ របាយការណ៍របស់រដ្ឋាភិបាលនៃវេស្របតាមសេចក្តីសម្រេចស្តីពីសិទ្ធិមនុស្សលេខ ៩ (XXXIV) (ECOSOC) ឯកសារលេខ E3/1805 ថ្ងៃទី ១៨ ខែ សីហា ឆ្នាំ ១៩៧៨ ទំព័រ ៣២ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00228748 (ផាម មឿន)។ ពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី មា ឈិន ឯកសារលេខ E3/4680 ថ្ងៃទី ២១ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០០៨ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00323594-5 ទំព័រ ១៣ ដល់ ១៤។ ពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី សែន សុផុន ឯកសារលេខ E3/4821 ថ្ងៃទី ២៩ ខែ មេសា ឆ្នាំ ២០០៩ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00523263-4 ទំព័រ ៤ ដល់ ៥។ ពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី ជែ យ៉ិន ឯកសារលេខ E3/4824 ថ្ងៃទី ១១ ខែ មករា ឆ្នាំ ២០០៨ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00523380-1 ទំព័រ ៤។ ពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី យ៉ាន ញ៉ូ ឯកសារលេខ E3/4987 ថ្ងៃទី ២៤ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០០៩ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00556117-8 ទំព័រ ៧ ដល់ ៨។ ពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី បេង ហៀន ឯកសារលេខ E3/4719 ថ្ងៃទី ៣០ ខែ មករា ឆ្នាំ ២០០៩ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00418273-4 ទំព័រ ៥ ដល់ ៦។ ពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី HUM Ponnak ឯកសារលេខ E3/4759 ថ្ងៃទី ១០ ខែ មករា ឆ្នាំ ២០១០ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00490224-5 ទំព័រ ១ ដល់ ២។ ពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី គង់ ណារិន ឯកសារលេខ E3/4773 ថ្ងៃទី ២១ ខែ តុលា ឆ្នាំ ២០០៨ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00496951-2 ទំព័រ ៣ ដល់ ៤។ ពាក្យបណ្តឹងជនរងគ្រោះ កែវ ឆែម ឯកសារលេខ E3/5407 ថ្ងៃទី ២២ ខែ តុលា ឆ្នាំ ២០០៨ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00480203-4 ទំព័រ ៧ ដល់ ៨។ ពាក្យបណ្តឹងជនរងគ្រោះ ជួ គឹមឡាន ឯកសារលេខ E3/5469 ថ្ងៃទី ២៧ ខែ សីហា ឆ្នាំ ២០០៨ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00506462-3 ទំព័រ ៧ ដល់ ៨។ ពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី សាម ផា ឯកសារលេខ E3/5005 ថ្ងៃទី ២៦ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០០៩ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00557817-8 ទំព័រ ៤ ដល់ ៥។ លើសពីនេះទៀត ការរៀបរាប់មួយចំនួនពុំមានលក្ខណៈច្បាស់លាស់ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហា ថា តើអ្នករៀបរាប់នោះបានសំដៅលើការសម្លាប់ដែលខ្លួនបានឃើញ ឬបានឮ ឬសំដៅលើការគំរាមកំហែងរបស់កងទ័ពខ្មែរក្រហមដែលថា អ្នកដែលពុំធ្វើតាមបញ្ជានឹងត្រូវបាញ់សម្លាប់។ សូមមើលឧ. ពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី របស់ ប៉ុក សាឯម ឯកសារលេខ E3/4724 ថ្ងៃទី ០៨ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ២០០៨ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00421489-90 ទំព័រ ៤ ដល់ ៥។ ពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី ស្វង ឃិត ឯកសារលេខ E3/4734 ថ្ងៃទី ១៥ ខែ មិថុនា ឆ្នាំ ២០០៩ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00484412-3 ទំព័រ ៤ ដល់ ៥។ ពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី ប៉ាល់ រតនៈ ឯកសារលេខ E3/4839 ថ្ងៃទី ២០ ខែ កុម្ភៈ ឆ្នាំ ២០០៨ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00526068-9 ទំព័រ ៤ ដល់ ៥។ សក្ខីកម្មរបស់ជនភៀសខ្លួនប្រមូលដោយ François PONCHAUD ឯកសារលេខ E3/4590 គ្មានកាលបរិច្ឆេទ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00836194-5 ទំព័រ ១១៧ ដល់ ១១៨។

៤៣១.បើទោះជាមានការសន្និដ្ឋានថា ភស្តុតាងក្រៅតុលាការដូចបានរៀបរាប់ខាងលើទាំងមូលពុំមែនជាមូលដ្ឋានសមស្របក្នុងការយល់ឃើញឱ្យហួសពីវិមតិសង្ស័យយ៉ាងណាក៏ដោយ ក៏អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាឃើញថា ទោះជាយ៉ាងនេះក្តី នៅតែមានតម្លៃសមស្របក្នុងការពិចារណាលើអំណះអំណាងរបស់ នួន ជាទាក់ទងទៅនឹងភស្តុតាងជាក់លាក់នេះ។

៤៣២.នួន ជា បានជំទាស់ទៅនឹងការសំអាងរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងទៅលើកំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយរបស់សាក្សី ស៊ាង ចាន់ ដែលបានឆ្លើយថា គាត់បានឃើញមាន“ការបាញ់សម្លាប់ប្រជាជនដោយសារពួកគេរារាំងមិនដឹងថាត្រូវទៅផ្លូវណា”¹⁰⁶⁵។ នួន ជា បានអះអាងថា ចម្លើយនេះពុំជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងប្រជាជនដែលត្រូវបានសម្លាប់ ដោយសារពួកគេពុំស្តាប់តាមបញ្ជាឱ្យចាកចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញឡើយ¹⁰⁶⁶។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលយល់ឃើញថា អំណះអំណាងនេះពុំអាចជឿជាក់បានទេ ពីព្រោះការរារាំងនេះអាចត្រូវបានចាត់ទុកថា ជាទម្រង់មួយនៃការមិនស្តាប់បញ្ជា។

៤៣៣.អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង បានយោងផងដែរទៅលើកំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយរបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី ខៀវ ហាន ដែលបានបញ្ជាក់ថា ខ្លួនបានឃើញការបាញ់សម្លាប់ជនដែលប្រឆាំងនឹងការបង្ខំឱ្យចាកចេញនោះ¹⁰⁶⁷ និងក្នុងជើងទំព័រដែល អង្គជំនុំជម្រះបានយោងទៅលើកំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយរបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី សុត សែម ដែលបាននិយាយថា បានឃើញកងទ័ពខ្មែរក្រហមបានបាញ់សម្លាប់មនុស្សពីរបីនាក់¹⁰⁶⁸។ តាមអំណះអំណាងរបស់ នួន ជា ដែលបានលើកឡើងថា ចម្លើយនៅក្នុងកំណត់ហេតុនោះមានភាពខ្លីពេក ដែលធ្វើឱ្យតុលាការអង្គហេតុមិនអាចវាយតម្លៃអំពីភាពអាចជឿទុកចិត្តបាននោះ¹⁰⁶⁹ មានមូលដ្ឋានត្រឹមត្រូវ។ ចម្លើយអំពីការបាញ់សម្លាប់ ដែលខុសពីចម្លើយដទៃទៀតដែលបានពិពណ៌នានូវបទពិសោធន៍ផ្ទាល់ខ្លួនក្នុងអំឡុងពេល

¹⁰⁶⁵ កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយរបស់ ស៊ាង ចាន់ ឯកសារលេខ E3/5505 ថ្ងៃទី ២៣ ខែ តុលា ឆ្នាំ ២០០៩ ទំព័រ ៣ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00398495។ យោងនៅក្នុងសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៤៧៤ ជើងទំព័រ ១៤០៤។

¹⁰⁶⁶ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៣០៣។

¹⁰⁶⁷ កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយ ខៀវ ហាន ឯកសារលេខ E3/5559 ថ្ងៃទី ០៩ ខែ កញ្ញា ឆ្នាំ ២០០៩ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00375523 ទំព័រ ៣។ យោងនៅក្នុងសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៤៧៤ ជើងទំព័រ ១៤០៤។

¹⁰⁶⁸ កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី សុត សែម ឯកសារលេខ E3/4654 ថ្ងៃទី ១៥ ខែ តុលា ឆ្នាំ ២០០៩ ERN ERN (ភាសាខ្មែរ) 00390311-2 ទំព័រ ៣ ដល់ ៤ ។ យោងនៅក្នុងសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៤៧៤ ជើងទំព័រ ១៤០៤។

¹⁰⁶⁹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៣០៤ ដល់ ៣០៥។

ជម្លៀស និងបើទោះបីជាបានឃើញហេតុការណ៍ផ្ទាល់ភ្នែកអំពីការសម្លាប់មនុស្សមួយចំនួនក៏ដោយ ក៏ត្រឹមតែ ជាការនិយាយខ្លីៗ និងទំនងជានិទានធម្មតា ជាជាងបទពិសោធន៍ផ្ទាល់ខ្លួន។ អាស្រ័យហេតុនេះ អង្គជំនុំជម្រះ តុលាការកំពូលយល់ឃើញថា ចម្លើយទាំងនេះពុំអាចចាត់ទុកជាភស្តុតាងដែលបង្ហាញពីការសម្លាប់បានឡើយ ហើយចម្លើយនេះ ប្រសិនបើមានត្រឹមតែជាការបញ្ជាក់បន្ថែមតិចតួចអំពីការសម្លាប់ដទៃទៀតប៉ុណ្ណោះ។

៤៣៤.ទាក់ទងទៅនឹងកំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយរបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី ខឹម ណាវ៉េត¹⁰⁷⁰ នួន ជា បាន អះអាងថា ចម្លើយរបស់គាត់ គឺជាភស្តុតាងច្បាស់លាស់អំពីអនាមិក¹⁰⁷¹។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលយល់ ឃើញថា ខឹម ណាវ៉េត បានផ្តល់ព័ត៌មានតិចតួចប៉ុណ្ណោះទាក់ទងទៅនឹងប្រភពដែលគាត់បានឮអំពីការសម្លាប់ នោះ។ ដូច្នេះ កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយនេះពុំអាចយកមកធ្វើជាមូលដ្ឋានសម្របក្នុងការយល់ឃើញអំពីការ ធ្វើមនុស្សឃាត ឬការបញ្ជាក់បន្ថែមទូទៅនោះឡើយ។

៤៣៥.សរុបសេចក្តីមក ទាក់ទងទៅនឹងការសម្លាប់ជនស៊ីវិលដែលពុំស្តាប់តាមការបញ្ជារបស់កងទ័ពខ្មែរក្រហម អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញដោយផ្អែកទៅលើភស្តុតាងនៃការសម្លាប់មួយករណីដែល ពិន យ៉ាថៃ បានរៀបរាប់ ដូចបានបញ្ជាក់បន្ថែមដោយសក្ខីកម្មរបស់ Denise AFONÇO រួមទាំង ស៊ី ជា និងភស្តុតាងក្រៅ តុលាការផងនោះ ពុំមានមូលដ្ឋានគ្រប់គ្រាន់បង្ហាញឱ្យឃើញហួសពីវិមតិសង្ស័យឡើយ ប៉ុន្តែទោះជាយ៉ាងណាក៏ ដោយ គឺជាការបញ្ជាក់បន្ថែមលើភស្តុតាងក្នុងតុលាការ។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលសន្និដ្ឋានថា ការយល់ ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលថា មានការសម្លាប់អ្នកដែលពុំស្តាប់តាមបទបញ្ជាបានកើតឡើងនោះ ជាការសមហេតុផល។

៤.យ.១.២.១.២.ការសម្លាប់អ្នកដែលព្យាយាមត្រឡប់មកក្រោយវិញ

¹⁰⁷⁰ ពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី ខឹម ណាវ៉េត ឯកសារលេខ E3/4687 ថ្ងៃទី ១២ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០០៨ ERN (ភាសា ខ្មែរ) 00356378 ទំព័រ ៤ និងកំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយរបស់ ខឹម ណាវ៉េត ឯកសារលេខ E3/1747 ថ្ងៃទី ១៦ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០០៨ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00206387 ទំព័រ ៣។ យោងនៅក្នុងសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៤៧៤ ជើងទំព័រ ១៤០២។

¹⁰⁷¹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៣០៥។

៤៣៦.ទាក់ទងទៅនឹង“ការបាញ់សម្លាប់អ្នកដែលរឹងទទឹងព្យាយាមត្រឡប់មកភ្នំពេញវិញ”¹⁰⁷² អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញដោយផ្អែកលើសក្ខីកម្មតែមួយគត់របស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី ឡាយ បូនី ដែល នួន ជា បានជំទាស់¹⁰⁷³។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា សក្ខីកម្មរបស់ ឡាយ បូនី គឺជាភស្តុតាងប្រភេទច្បាស់អាវ៉ាមទាក់ទងទៅនឹងមូលហេតុនៃការសម្លាប់ និងថា បើទោះបីជាសក្ខីកម្មផ្ទាល់ភ្នែកសម្រាប់ហេតុការណ៍ស្រដៀងគ្នានេះដែលអាចរកបានក៏ដោយ ក៏ពុំត្រូវបានដេញដោលនៅពេលសវនាការនោះទេ¹⁰⁷⁴។ អាស្រ័យហេតុនេះ ដោយសារតែពុំមានការពន្យល់ណាមួយរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងទាក់ទងទៅនឹងមូលហេតុដែលខ្លួនចាត់ទុកថា សក្ខីកម្មរបស់ ឡាយ បូនី មានភាពអាចជឿទុកចិត្តបានគ្រប់គ្រាន់នោះ ដូចនេះ ជាការពុំសមហេតុផលទេដែលថា ការយល់ឃើញដោយផ្អែកលើមូលដ្ឋាននេះបង្ហាញឱ្យឃើញហួសពីវិមតិសង្ស័យ។

៤.យ.១.២.១.គ ការសម្លាប់ដោយ“គ្មានហេតុផល”

៤៣៧.ទាក់ទងទៅនឹងការយល់ឃើញថា “មានហេតុការណ៍ដែលកងទ័ពខ្មែរក្រហមបាញ់សម្លាប់ជនស៊ីវិលជាច្រើនករណីក្នុងអំឡុងពេលនៃការជម្លៀស” បន្ថែមទៅលើភស្តុតាងក្រៅតុលាការ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយោងទៅលើការរៀបរាប់របស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីចំនួន ៦ រូប ដែលបានផ្តល់សក្ខីកម្មក្នុងពេលជំនុំជម្រះថាបានឃើញជនស៊ីវិលត្រូវបានសម្លាប់¹⁰⁷⁵នោះ មានដូចជា យឹម សុវណ្ណ បានផ្តល់សក្ខីកម្មថា គាត់បានឃើញកងទ័ពខ្មែរក្រហមបាញ់សម្លាប់អ្នកបើកបរយានយន្តម្នាក់ រួមទាំងហេតុការណ៍នៅផ្សារអូរឫស្សីជាកន្លែងដែលកង

¹⁰⁷² សាលក្រមអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៤៨៦ យោងទៅលើប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៣ ខែ តុលា ឆ្នាំ ២០១២ (ឡាយ បូនី) ឯកសារលេខ E1/137.1 និង ៧៧ ដល់ ៧៨ និងប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៤ ខែ តុលា ឆ្នាំ ២០១២ (ឡាយ បូនី) ឯកសារលេខ E1/138.1 ទំព័រ ២២។ កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយរបស់ ឡាយ បូនី ឯកសារលេខ E3/3958 ERN (ភាសាខ្មែរ) 00373246 ទំព័រ ៤។

¹⁰⁷³ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៣០០។

¹⁰⁷⁴ សូមមើល. ពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីរបស់ សែម វីរៈ ឯកសារលេខ E3/4678 ថ្ងៃទី ២៤ ខែ មីនា ឆ្នាំ ២០០៨ ទំព័រ ៥ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00356378 (យោធាខ្មែរក្រហមដែលមានកាំភ្លើង AK47s មិនរុញរាននឹងសម្លាប់អ្នកដែលដើរតាមផ្លូវដែលត្រូវធ្វើដំណើរ ឬក៏ប្លោតឆ្ងាយពីផ្លូវនេះទេ គាត់ធ្លាប់បានឃើញការសម្លាប់បែបនេះដែរ)។ ពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីរបស់ HUM Ponnak ឯកសារលេខ E3/4759 ថ្ងៃទី ១០ ខែ មករា ឆ្នាំ ២០១០ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00490224 ទំព័រ ១ ដល់ ២ (គាត់បានឃើញអ្នកដែលប្រឆាំងបញ្ហាត្រូវខ្មែរក្រហមសម្លាប់ចោលភ្លាមៗនៅនឹងមុខគាត់)។

¹⁰⁷⁵ សូមមើល សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៤៩០ ជើងទំព័រ ១៤៦២ ដល់ ១៤៦៤។

ទ័ពខ្មែរក្រហមបាញ់សោរផ្ទះ ហើយអូសមនុស្សចេញមកបាញ់ចោលនៅនឹងមាត់ទ្វារ¹⁰⁷⁶។ យស ផល បានផ្តល់សក្ខីកម្មថា គាត់បានឃើញកងទ័ពខ្មែរក្រហម បាញ់សម្លាប់តែក្នុងឡានម្នាក់នៅលើឡាន ហ្សូ.អឹម.សេ ដែលបានឈប់ជិតវត្តចិនដំដែក¹⁰⁷⁷។ ផុច ផាន់ដារា-ស បានផ្តល់សក្ខីកម្មថា គាត់បានឮសូរកាំភ្លើង ក្រោយមកបានឃើញមនុស្សម្នាក់ដែលទើបតែស្លាប់ថ្មីៗ¹⁰⁷⁸។ មុម សំអឿន បានឃើញផ្ទាល់ភ្នែកការបាញ់សម្លាប់ប្រជាជនតាមផ្លូវ¹⁰⁷⁹។ ជុំ សុខា បានផ្តល់សក្ខីកម្មថា កងទ័ពខ្មែរក្រហម បានបាញ់សម្លាប់ប្រជាជនដែលព្យាយាមលួចអង្ករក្នុងឃ្លាំង¹⁰⁸⁰ និង ឆេង អេងលី បានផ្តល់សក្ខីកម្មថា ជិតដល់ស្ថានព្រះមុនីវង្ស គាត់បានឃើញខ្មែរក្រហមចាប់ហែកទារកជាពីរ¹⁰⁸¹។

៤៣៨.នួន ជា បានជំទាស់ថា ការសំអាងរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងលើសក្ខីកម្មរបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី យឹម សុវណ្ណ និងបានចោទប្រកាន់ថា ដើមបណ្តឹងរូបនេះពុំបានជាប់ពាក់ព័ន្ធនៅក្នុងហេតុការណ៍ដែលបានពិពណ៌នានោះទេ និងពុំបានពន្យល់ពីមូលហេតុអ្វីបានជាអ្នកបើកឡាននោះត្រូវបានបាញ់សម្លាប់ និងពុំត្រូវបានសួរដេញដោលដោយភាគីណាមួយលើការសម្លាប់នេះផងដែរ។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពុំឃើញមានមូលហេតុអ្វីដែលថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានហេតុផលពុំសមស្របក្នុងការសំអាងទៅលើការរៀបរាប់របស់យឹម សុវណ្ណ នៅពេលដែលការរៀបរាប់អំពីហេតុការណ៍មួយនៃការសម្លាប់ប្រជាជនដែលបានចាក់សោរមិនព្រមចេញពីផ្ទះនៅម្តុំផ្សារអូរឫស្សី¹⁰⁸² និងហេតុការណ៍មួយទៀតនៃការសម្លាប់អ្នកបើកបរឡាន¹⁰⁸³។ នៅក្នុងកាលៈទេសៈនេះ ដោយពិចារណាឃើញថា យឹម សុវណ្ណ កង្វះព័ត៌មានលម្អិតអំពីការបានឃើញហេតុការណ៍តែមួយភ្លែតពេលដើរកាត់ និងកំពុងត្រូវបានជម្លៀសដោយបង្ខំ និងដោយសារកំណត់ហេតុសវនាការបានបង្ហាញថា នួន ជា ពុំត្រូវបានរារាំងមិនឱ្យសួរដេញដោលអំពីហេតុការណ៍ទាំងនេះនៅក្នុងពេលសវនាការ¹⁰⁸⁴ អង្គជំនុំ

¹⁰⁷⁶ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ១៩ ខែ តុលា ឆ្នាំ ២០១២ (យឹម សុវណ្ណ) ឯកសារលេខ E1/135.1 ទំព័រ ៥៩ និង ៦២។

¹⁰⁷⁷ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៧ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៣ (យស ផល) ឯកសារលេខ E1/197.1 ទំព័រ ៦៤។

¹⁰⁷⁸ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៩ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៣ (ផុច ផាន់ដារា-ស) ឯកសារលេខ E1/198.1 ទំព័រ ៥។

¹⁰⁷⁹ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ៦ ខែ វិច្ឆិកា ឆ្នាំ ២០១២ (មុម សំអឿន) ឯកសារលេខ E1/141.1 ទំព័រ ១៣។

¹⁰⁸⁰ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២២ ខែ តុលា ឆ្នាំ ២០១២ (ជុំ សុខា) ឯកសារលេខ E1/136.1 ទំព័រ ៧៦។

¹⁰⁸¹ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៩ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៣ (ឆេង អេងលី) ឯកសារលេខ E1/198.1 ទំព័រ ៦៩ និង ៧៣។

¹⁰⁸² ឯកសារលេខ E1/135.1 យឹម សុវណ្ណ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ១៩ ខែ តុលា ឆ្នាំ ២០១២ ទំព័រ ៥៩។

¹⁰⁸³ ឯកសារលេខ E1/135.1 យឹម សុវណ្ណ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ១៩ ខែ តុលា ឆ្នាំ ២០១២ ទំព័រ ៥៩ និង ៦២។

¹⁰⁸⁴ ឯកសារលេខ E1/135.1 យឹម សុវណ្ណ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ១៩ ខែ តុលា ឆ្នាំ ២០១២ ទំព័រ ៨៧។

ជម្រះតុលាការកំពូល ពុំឃើញមានភាពពុំសមស្របណាមួយទាក់ទងទៅនឹងការសំអាងរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងលើភស្តុតាងនេះឡើយ ហើយការយល់ឃើញនេះ អនុវត្តដូចគ្នាទៅលើការជំទាស់របស់ នួន ជា ចំពោះសក្ខីកម្មរបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី មុម សំអឿន ផងដែរ¹⁰⁸⁵។

៤៣៩. នួន ជា ក៏បានជំទាស់ទៅនឹងការសំអាងរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងលើសក្ខីកម្មរបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី ជុំ សុខា ក្នុងការបង្ហាញអំពីការសម្លាប់អ្នកដែលចូលរួមក្នុងក្រុងឃ្លាំង¹⁰⁸⁶។ ជុំ សុខា ក៏បានយកអង្គរមួយបារត់ចេញទៅផងដែរ។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានប្រើប្រាស់ភស្តុតាងនេះដើម្បីគាំទ្រដល់ការយល់ឃើញរបស់ខ្លួនដែលថា “មានហេតុការណ៍ច្រើនករណីដែលកងទ័ពខ្មែរក្រហមបានបាញ់សម្លាប់ជនស៊ីវិលក្នុងអំឡុងពេលនៃការជម្លៀសនោះ”¹⁰⁸⁷។ នួន ជា បានអះអាងថា ភស្តុតាងនេះគប្បីបានគាំទ្រការយល់ឃើញដែលថា ការប្រើអំពើហិង្សានេះ គឺដើម្បីទប់ស្កាត់ចំពោះតែសកម្មភាពខុសច្បាប់ ដូចជាការលួចជាដើម¹⁰⁸⁸។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី នេះគ្រាន់តែជាការបង្ហាញពីការបកស្រាយមួយបែបផ្សេងទៀតចំពោះភស្តុតាងរបស់ ជុំ សុខា ដែលមានភាពជឿជាក់បាន និងពុំត្រូវបានជំទាស់ ប៉ុន្តែពុំបានបង្ហាញថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសំអាងដោយពុំសមហេតុផលលើភស្តុតាងនេះ ដើម្បីគាំទ្រការយល់ឃើញរបស់ខ្លួនដែលថា ជនស៊ីវិលត្រូវបានសម្លាប់ ជាពិសេសនៅពេលសម្លាប់ជនស៊ីវិលដោយសារហេតុផលលួចអង្ករនេះ គឺជាការឆ្លើយតបពុំសមាមាត្រ។

៤៤០. អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា ភស្តុតាងដទៃទៀតដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយកមកសំអាងនោះ គឺជាភស្តុតាងក្រៅតុលាការមានតម្លៃភស្តុតាងទាប។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលយល់ឃើញថា ភស្តុតាងនេះពុំមានលក្ខណៈគ្រប់គ្រាន់ក្នុងការបង្ហាញពីការសម្លាប់ឱ្យហួសពីវិមតិសង្ស័យឡើយ។ ទាក់ទងទៅនឹងការជំទាស់ជាក់លាក់ដែលសំដៅលើភស្តុតាងនីមួយៗ នួន ជា បានអះអាងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុស នៅពេលបានសំអាងលើពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីរបស់ មាស សារ៉ាន់

¹⁰⁸⁵ ប្រតិចារិកថ្ងៃទី ០៦ ខែ វិច្ឆិកា ឆ្នាំ ២០១២ (មុម សំអឿន) ឯកសារលេខ E1/141.1 ទំព័រ ១៣ (មុម សំអឿន បានឃើញផ្ទាល់ភ្នែកការបាញ់សម្លាប់ប្រជាជនតាមផ្លូវ) ទំព័រ ៤៦ ដល់ ៥០ (នួន ជា ពុំបានសួរសំណួរដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីអំពីការសម្លាប់ ឬភស្តុតាងរបស់គាត់អំពីការជម្លៀស)។

¹⁰⁸⁶ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៣១០។

¹⁰⁸⁷ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៤៩០ ជើងទំព័រ ១៤៦២។

¹⁰⁸⁸ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ២៩១ និង ៣១០។

ពីព្រោះអង្គជំនុំជម្រះបានប្រើប្រាស់ឯកសារបកប្រែ ដែលខុសគ្នាយ៉ាងខ្លាំងពីឯកសារដើមជាភាសាខ្មែរ និង ពីព្រោះ មាស សារ៉ាន់ បានអះអាងក្នុងតុលាការថា ត្រឹមតែបានឃើញគេយកមនុស្សចេញទៅប៉ុណ្ណោះ ដែល ត្រង់ចំណុចនេះ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានទទួលស្គាល់ និងពុំបានធ្វើការពិចារណាឡើយ¹⁰⁸⁹។ អង្គជំនុំ ជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា ជាការពិត មានភាពខុសគ្នាយ៉ាងខ្លាំងរវាងសំណើដើមជាភាសាខ្មែរ ក្នុងពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីរបស់ មាស សារ៉ាន់ ដែលថា (“នៅតាមផ្លូវ ខ្ញុំបានឃើញមនុស្ស ជាច្រើនដែលត្រូវបានគេយកទៅសម្លាប់ជាហូរហែដោយមិនដឹងមូលហេតុ”¹⁰⁹⁰ ជាមួយនឹងសំណើបកប្រែជា ភាសាអង់គ្លេសដែលថា (“[a]long the road [on his travel from Phnom Penh to Battambang], I saw many people were unreasonably killed” (បកប្រែមកភាសាខ្មែរថា “នៅតាមផ្លូវដែល(គាត់ធ្វើដំណើរពី ភ្នំពេញទៅបាត់ដំបង) ខ្ញុំបានឃើញមនុស្សច្រើននាក់ត្រូវបានសម្លាប់ដោយមិនដឹងពីមូលហេតុ”) ប៉ុន្តែ យោង តាមសំណើដើមដែលស្របជាមួយប្រតិចារិកនៃសក្ខីកម្មក្នុងតុលាការថា “ខ្ញុំឃើញតែគេយកមនុស្សចេញពីអ្នក ដែលដើរដំណើរជាមួយខ្ញុំ”¹⁰⁹¹ ដែលនេះបញ្ជាក់ថា គាត់ពុំបានសង្កេតមើលការសម្លាប់ជាក់ស្តែង ឬឃើញសាក សពឡើយ ប៉ុន្តែត្រឹមតែសន្មតថា ប្រជាជនត្រូវបានសម្លាប់។ ដូច្នេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណា ឃើញថា ជាការពុំសមហេតុផលដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសំអាងលើសេចក្តីដកស្រង់នៃចម្លើយរបស់ មាស សារ៉ាន់ ដោយពុំបានដោះស្រាយលើសំណើដើមភាសាខ្មែរនៃពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី និងសក្ខីកម្មក្នុងតុលាការ។

៤៤១. នួន ជា បានជំទាស់ទៅនឹងការសំអាងរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងលើការរៀបរាប់របស់ជនភៀសខ្លួន របស់ ពេជ្រ លីមកុង¹⁰⁹²។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសំអាងលើការរៀបរាប់ដើម្បីគាំទ្រការយល់ឃើញ របស់ខ្លួនដែលថា មនុស្សទាំងអស់ត្រូវបានបង្ខំឱ្យចាកចេញ រួមទាំង“អ្នកជំងឺ និងអ្នករបួសចេញពីមន្ទីរពេទ្យ ក្រុង”¹⁰⁹³ និងថា ខ្មែរក្រហមបានសម្លាប់ជនស៊ីវិលក្នុងអំឡុងពេលជម្លៀស ដូចជាអ្នកដែលខ្សោយពុំអាចបន្ត

¹⁰⁸⁹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៣១៤។
¹⁰⁹⁰ ពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី មាស សារ៉ាន់ ឯកសារលេខ E3/3966 ថ្ងៃទី ១៧ ខែ កញ្ញា ឆ្នាំ ២០០៨ ERN (ភាសា ខ្មែរ) 00362176 ទំព័រ ៤។
¹⁰⁹¹ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២២ ខែ វិច្ឆិកា ឆ្នាំ ២០១២ (មាស សារ៉ាន់) ឯកសារលេខ E1/145.1 ទំព័រ ២៩។
¹⁰⁹² សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៣១៦។
¹⁰⁹³ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៤៧៦ ជើងទំព័រ ១៤១១។

ដំណើរទៅមុខបានផងដែរ¹⁰⁹⁴។ នួន ជា បានអះអាងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានវាយតម្លៃលើភាពអាច ជឿទុកចិត្តបាននៃការរៀបរាប់នេះ បើទោះបីជាប្រភពផ្តល់ព័ត៌មាននៃការរៀបរាប់របស់ ពេជ្រ លីមកុង មានមន្ទិលសង្ស័យក៏ដោយ¹⁰⁹⁵។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាលើការឃើញថា ជនភៀសខ្លួន ពេជ្រ លីមកុង និង ពេជ្រ លីមកុង(នៅសាលាដំបូង) ទំនងជាមនុស្សតែម្នាក់ដូចការកត់សម្គាល់របស់ នួន ជា¹⁰⁹⁶។ ដូចដែល នួន ជា បានកត់សម្គាល់ត្រឹមត្រូវថា ពេជ្រ លីមកុង(នៅសាលាដំបូង)/ពេជ្រ លីមកុង ពុំអាចឃើញដោយផ្ទាល់នូវការសម្លាប់នោះបានឡើយ ដោយសារ ពេជ្រ លីមកុង(នៅសាលាដំបូង)/ពេជ្រ លីមកុង ទើបតែបានមកដល់ទីក្រុងភ្នំពេញភ្លាមៗក្រោយការជម្លៀស¹⁰⁹⁷។ ទោះជាយ៉ាងនេះក្តី ផ្ទុយទៅនឹងការលើកឡើងរបស់ នួន ជា¹⁰⁹⁸ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំដែលបញ្ជាក់ថា ជនភៀសខ្លួនរូបនេះជាក់ស្តែងពិតជា“បានឃើញ”ហេតុការណ៍នេះទេ¹⁰⁹⁹។ ប្រហាក់ប្រហែលគ្នានេះដែរ ការជំទាស់របស់ នួន ជា ទៅនឹងភាពគួរឱ្យទុកចិត្តបានរបស់ ពេជ្រ លីមកុង(នៅសាលាដំបូង)/ពេជ្រ លីមកុង ពុំអាចជឿជាក់បានឡើយ ដោយបានផ្អែកលើការភាន់ច្រឡំទាក់ទងទៅនឹងថ្នាក់ដឹកនាំរបស់ ប.ក.ក. ដែលនេះពុំជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងផ្នែកនៃការរៀបរាប់ដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបាន

¹⁰⁹⁴ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៤៩០ ជើងទំព័រ ១៤៦២។

¹⁰⁹⁵ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៣១៦។

¹⁰⁹⁶ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៣១៦។ យោងទៅលើប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ១០ ខែ មេសា ឆ្នាំ ២០១៣ (François PONCHAUD) ឯកសារលេខ E1/179.1 ទំព័រ ៣៤ និង ៧០ ដល់ ៧២ (សេចក្តីយោងនេះត្រូវបានកែប្រែឱ្យស្របតាមសំដៅដែលបានកែតម្រូវ)។

¹⁰⁹⁷ សូមមើល កិច្ចដកស្រង់ជាមួយ ពេជ្រ លីមកុង ឯកសារលេខ E3/4060 ថ្ងៃទី ១១ ខែ សីហា ឆ្នាំ ១៩៧៦ (En) (ភាសាខ្មែរ) 00823179 ទំព័រ ១ (លីមកុង “ត្រូវបានចាត់ឱ្យទៅធ្វើការនៅព្រលានយន្តហោះពោធិ៍ចិនតុង[ក្នុងទីក្រុងភ្នំពេញ]នៅថ្ងៃទី ២៧ ខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥” អាស្រ័យហេតុនេះ ពុំទំនងជាថា គាត់បាននៅក្នុងទីក្រុងភ្នំពេញនៅពេលដែលអ្នកជំនុំត្រូវបានបង្ខំឱ្យចេញពីមន្ទីរពេទ្យឡើយ) (En) (ភាសាខ្មែរ) 00823180 ទំព័រ ២ (តាមរបាយការណ៍ គាត់បានអះអាងថា មានមិត្តភក្តិរបស់គាត់មួយចំនួនបានប្រាប់ថា មានការសម្លាប់មនុស្ស ប៉ុន្តែគាត់ពុំដែលឃើញគេសម្លាប់ម្តងណាឡើយ)។

¹⁰⁹⁸ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៣១៦។

¹⁰⁹⁹ ផ្ទុយទៅវិញ យោងតាមអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ណុប ថុល គឺជាអ្នក“បានឃើញ”អ្នកជំនុំត្រូវបានដេញចេញពីមន្ទីរពេទ្យសាលក្រមអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៤៧៦ ជើងទំព័រ ១៤១១ យោងទៅលើសក្ខីកម្មរបស់ជនភៀសខ្លួនដែលប្រមូលដោយ François PONCHAUD ឯកសារលេខ E3/4590 ERN (ភាសាខ្មែរ) 00836295 ទំព័រ ២១៨។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានបង្ហាញឈ្មោះ ណុប ថុល ឡើយ នៅពេលយោងទៅលើការរៀបរាប់នេះ ដូច្នេះធ្វើឱ្យមានការច្រឡំថា ជាការរៀបរាប់របស់ ពេជ្រ លីមកុង។

សំអាងនោះឡើយ។ សរុបសេចក្តីមក អំណះអំណាងរបស់ នួន ជា ដែលថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបាន ពិចារណាលើកាលៈទេសៈជាក់លាក់ដែលប៉ះពាល់ដល់ភាពគួរឱ្យទុកចិត្តបានរបស់ ពេជ្រ លឹមកុង(នៅសាលា ដំបូង)/ពេជ្រ លឹមគួន ពុំទទួលបានជោគជ័យ។ ដូចបានកត់សម្គាល់ខាងលើ ដោយសារការរៀបរាប់នេះ គឺជា ពាក្យចោមអាវ៉ាម និងពុំត្រូវបានសួរដេញដោលក្នុងតុលាការ ទើបពុំអាចបង្ហាញការសម្លាប់នេះឱ្យហួសពីវិមត្តិ សង្ស័យ ដូច្នេះពុំអាចគាំទ្រដល់ការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលថា ទាហានខ្មែរក្រហមបាន បាញ់ស្លាប់ជនស៊ីវិលក្នុងអំឡុងពេលនៃការជម្លៀស រួមទាំង“អ្នកដែលខ្សោយកម្លាំងមិនអាចបន្តដំណើរទៅមុខ បានផងដែរ”¹¹⁰⁰។

៤៤២.នួន ជា ក៏បានជំទាស់ផងដែរ¹¹⁰¹ទៅនឹងការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលផ្អែកលើការ រៀបរាប់របស់ជនភៀសខ្លួនដែលបានកត់ត្រាដោយ François PONCHAUD ដែលថា តារាងយន្តដំលើស្ទាក់ ឈ្មោះ គង់ សារួន(នៅសាលាដំបូង) ឬ គង់ សំអឿន¹¹⁰²ត្រូវបានខ្មែរក្រហមកាត់ក្បាលនៅក្នុងអំឡុងពេលនៃ ការជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ¹¹⁰³។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលយល់ឃើញថា អង្គជំនុំជម្រះ សាលាដំបូងបានយោងពុំត្រឹមត្រូវទៅលើភស្តុតាង បើតាមភស្តុតាងដែលឯកសារដើមជាភាសាបារាំងនៃសក្ខី កម្មរបស់ជនភៀសខ្លួនបានបញ្ជាក់ច្បាស់ថា អ្នកដែលត្រូវបានខ្មែរក្រហមកាត់ក្បាលនោះ គឺជាឱសថការីម្នាក់ មិនមែន គង់ សារួន(នៅសាលាដំបូង) ឬ គង់ សំអឿន នោះទេ¹¹⁰⁴។ បន្ថែមលើនេះទៀត ផ្ទុយទៅនឹងសារណា របស់សហព្រះរាជអាជ្ញា ពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីរបស់ ប៉ាល់ រតនៈ ពុំបានបញ្ជាក់បន្ថែមលើភ

¹¹⁰⁰ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៤៩០។

¹¹⁰¹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៣១៧។

¹¹⁰² អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា ការរៀបរាប់របស់ជនភៀសខ្លួនដែលបានកត់ត្រាដោយ François PONCHAUD មានឈ្មោះ“គង់ សារួន” ហើយឈ្មោះនេះក៏ត្រូវបានប្រើប្រាស់ដោយអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងផងដែរ។ ផ្ទុយទៅវិញ ពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីរបស់ ប៉ាល់ រតនៈ E3/4839 ERN (ភាសាខ្មែរ) 00526069 ទំព័រ ៦ មានឈ្មោះ “គង់ សំ អឿន”ជាតារាងយន្តដំលើស្ទាក់ ហើយទំនងជាថា François PONCHAUD ធ្វើការកត់ត្រាពុំបានត្រឹមត្រូវ។

¹¹⁰³ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៤៩០ ជើងទំព័រ ១៤៦២ យោងទៅលើសក្ខីកម្មរបស់ជនភៀសខ្លួន ថ្ងៃទី ២៧ ខែ មិថុនា ឆ្នាំ ២០១២ ឯកសារលេខ E3/4590 ERN (ភាសាខ្មែរ) 00836101ទំព័រ ២៤។

¹¹⁰⁴ សូមមើល សក្ខីកម្មរបស់ជនភៀសខ្លួន ឯកសារលេខ E3/4590 ERN (ភាសាខ្មែរ) 00836095-6 ទំព័រ ១៨៖ “មានអ្នកតវ៉ា ជា ពិសេសឱសថការីម្នាក់៖ ខ្មែរក្រហមកាត់ក្បាលគាត់ ហើយទុកសពចោលលើផ្លូវ” ទំព័រ ២២ ERN (ភាសាបារាំង) 00410357៖

“Des gens rouspètent, notamment un pharmacien: les KR lui coupent la tête, et laissent le cadavre sur la route”។

ស្តុតាងទាក់ទងទៅនឹងការស្លាប់របស់(គង់ សាវ័ន(នៅសាលាដំបូង) ឬ គង់ សំអឿន)ឡើយ¹¹⁰⁵។ បើទោះបីជា សក្ខីកម្មរបស់ជនភៀសខ្លួនបញ្ជាក់ថា ខ្មែរក្រហមបានកាត់ក្បាលជនស៊ីវិលដោយខុសច្បាប់ក៏ដោយ ក៏អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលយល់ស្របជាមួយនឹង នួន ជា ត្រង់ថា ពុំមានលក្ខណៈច្បាស់លាស់ ថា តើបុគ្គលដែលបានរៀបរាប់នោះ ជាសាក្សីបានឃើញហេតុការណ៍ផ្ទាល់ភ្នែក ដែរ ឬយ៉ាងណា។ ប្រភពព័ត៌មានអនាមិករួមជាមួយនឹងភស្តុតាងដែលជាពាក្យចោមអាវ៉ាមតគ្នាពីរដង ពុំអាចយកមកធ្វើជាមូលដ្ឋានរឹងមាំដើម្បីផ្តល់ការយល់ឃើញអំពីការសម្លាប់ដោយផ្អែកលើភស្តុតាងនេះបានឡើយ។

៤៤៣.ដើម្បីគាំទ្រការយល់ឃើញដែលថា “អ្នកដែលខ្សោយកម្លាំងមិនអាចបន្តដំណើរទៅមុខបាន” ក៏ត្រូវកងទ័ពខ្មែរក្រហមបាញ់សម្លាប់ដែរនោះ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងយោងនៅក្នុងជើងទំព័រ *ក្នុងចំណោមនោះទៅលើការរៀបរាប់របស់ឧត្តមសេនីយ៍ សរ ប៊ុន ដែលត្រូវបានកាត់ត្រានៅក្នុងលិខិតរបស់អគ្គរដ្ឋទូតបារាំងប្រចាំប្រទេសថៃ* ដែលថា “ជនណាដែលមិនចង់ ឬមិនអាចជម្លៀសបាន ក៏ត្រូវបានពួកខ្មែរក្រហមសម្លាប់ចោលផងដែរ”¹¹⁰⁶។ នួន ជា បានអះអាងថា ភស្តុតាង គឺជា “ពាក្យចោមអាវ៉ាមតគ្នាពីរដង” និងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានសម្របសម្រួលការរៀបរាប់របស់ សរ ប៊ុន ឱ្យស៊ីសង្វាក់គ្នាជាមួយនឹងការយល់ឃើញរបស់ខ្លួន និងពុំបានពិចារណាអំពីភាពអាចជឿទុកចិត្តបានរបស់ សរ ប៊ុន ឡើយ ប៉ុន្តែ នៅក្នុងការយល់ឃើញបានសំអាងលើការរៀបរាប់នេះ “ដែលហាក់ដូចជាគ្មានបញ្ហា និង ជាមូលដ្ឋានតែមួយគត់”¹¹⁰⁷។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា ឧត្តមសេនីយ៍ សរ ប៊ុន ត្រូវបានស្គាល់ថា ជាសាក្សីផ្ទាល់ភ្នែកលើការសម្លាប់អ្នកដែលមិនចង់ ឬមិនអាចជម្លៀសបាន និងបានឃើញសាកសពជាច្រើនរាយប៉ាយនៅតាមដងផ្លូវ¹¹⁰⁸។ កំណត់ហេតុនៃសក្ខីកម្មរបស់ សរ ប៊ុន ស្ទើរតែគួរឱ្យជឿជាក់បាន ហើយចំណុចខ្លះបានរៀបរាប់លម្អិតទៀតផង ប៉ុន្តែ ឃើញថា កំណត់ហេតុនេះពុំបានធ្វើឡើងក្រោមសម្បទ ទាំងពុំបានសួរដេញដោលឡើយ ហើយត្រូវបានធ្វើឡើងដោយគតិយជនសម្រាប់គោលបំណងផ្សេង ដែលមិនមែនជាគោលបំណងនៃកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ និងខ្វះភាព

¹¹⁰⁵ ពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី ប៉ាល់ រតនៈ ឯកសារលេខ E3/4839 ថ្ងៃទី ២០ ខែ កុម្ភៈ ឆ្នាំ ២០០៨ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00526069 ទំព័រ ៦។

¹¹⁰⁶ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៤៩០ ជើងទំព័រ ១៤៦២។

¹¹⁰⁷ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៣១៨។

¹¹⁰⁸ លិខិតរបស់ស្ថានទូតបារាំង កម្មវត្ថុៈ សក្ខីកម្មរបស់ឧត្តមសេនីយ៍ សរ ប៊ុន ឯកសារលេខ E3/2666 ថ្ងៃទី ២៣ ខែ មិថុនា ឆ្នាំ ១៩៧៥ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00499663-4 ទំព័រ ៣ ដល់ ៤។

ជាក់លាក់ទាក់ទងទៅនឹងការសម្លាប់ដែល សរ ប៊ុន បានអះអាងថា បានឃើញដោយផ្ទាល់ភ្នែក ព្រមទាំងភាពមិនច្បាស់លាស់ ថា តើមានហេតុការណ៍នៃការសម្លាប់មួយ ឬច្រើនករណីនោះឡើយ។ អាស្រ័យហេតុនេះ ជាការពុំសមហេតុផលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសំអាងលើឯកសារនេះសម្រាប់ការយល់ឃើញថា អ្នកណាដែលខ្សោយពុំអាចបន្តដំណើរទៅមុខបានត្រូវបានកងទ័ពខ្មែរក្រហមបាញ់សម្លាប់ក្នុងអំឡុងពេលនៃការជម្លៀសនោះឡើយ¹¹⁰⁹។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់បន្ថែមទៀតថា ការយល់ឃើញនេះពុំមានការគាំទ្រពីសក្ខីកម្មផ្ទាល់ ឬកំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយណាមួយឡើយ។ បើផ្អែកលើចម្លើយរបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីមួយចំនួន¹¹¹⁰ ឃើញថា សក្ខីកម្មនេះអាចមានអត្ថិភាព ប៉ុន្តែពុំត្រូវបានចាត់ចែងឱ្យមានការដេញដោលនៅពេលជំនុំជម្រះឡើយ។

៤៤៤.កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយជាលាយលក្ខណ៍អក្សររបស់សាក្សី និង ប៉ុណ្ណា គឺជាប្រភពមួយក្នុងចំណោមប្រភពជាច្រើន ដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានប្រើប្រាស់ក្នុងការគាំទ្រដល់ការយល់ឃើញរបស់ខ្លួនដែលថាមានហេតុការណ៍ជាច្រើនករណីដែលខ្មែរក្រហមបានបាញ់សម្លាប់ជនស៊ីវិល¹¹¹¹។ យោងតាមកំណត់ហេតុនេះបានសរសេរថា “អត់ធ្វើអីទេក្នុងវត្ត គ្រាន់តែបញ្ជាឱ្យចេញ តែនៅខាងក្រៅវត្ត មានគេបាញ់សម្លាប់មនុស្ស”¹¹¹²។ នួន ជា បានអះអាងថា កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយជាលាយលក្ខណ៍អក្សរនេះ ខ្វះសេចក្តីលម្អិតទាក់ទងទៅនឹងការសម្លាប់ទាំងនោះ និងថា សាក្សីរូបនេះពុំបានពន្យល់ ថា តើខ្លួនបានដឹងអំពីការសម្លាប់នោះដូចម្តេចឡើយ¹¹¹³។ ការរៀបរាប់នេះពិតជាខ្វះសេចក្តីលម្អិតប្រាកដមែនទាក់ទងទៅនឹងការបាញ់សម្លាប់នោះ និងទំនងជាភស្តុតាងចម្ងាយអាវ៉ាមដែលមានតម្លៃជាភស្តុតាងទាប។

¹¹⁰⁹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៤៩០។

¹¹¹⁰ សូមមើល សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៤៩០ ជើងទំព័រ ១៤៦២។

¹¹¹¹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៤៩០ ជើងទំព័រ ១៤៦២។ សូមមើលផងដែរខាងលើ កថាខណ្ឌ ៤៣៧ ជាអាទិ៍ ដែលពិភាក្សាអំណះអំណាងទាក់ទងទៅនឹងការយល់ឃើញដែលមាននៅក្នុងកថាខណ្ឌដែលនេះ។

¹¹¹² កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយជាលាយលក្ខណ៍អក្សររបស់ និង ប៉ុណ្ណា ឯកសារលេខ E3/5131 ថ្ងៃទី ១៤ ខែ វិច្ឆិកា ឆ្នាំ ២០០៧ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00165226 ទំព័រ ២។

¹¹¹³ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៣១២។

៤៤៤. ផ្ទុយទៅនឹងសារណារបស់ នួន ជា¹¹¹⁴ ពុំមានសញ្ញាណាមួយបង្ហាញថា ការសម្លាប់ណាមួយដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយកមកសំអាងនោះ ត្រូវបានធ្វើឡើងដោយស្របច្បាប់ ឬអាចធ្វើយុត្តិកម្មបានថា ជាការចាំបាច់ផ្នែកយោធាឡើយ។ ជាក់ស្តែង អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានបញ្ជាក់ថា ខ្លួនពុំបានសំអាងលើការសម្លាប់ដែល“អាចមានហេតុផលថា ដោយសារស្ថានភាពប្រយុទ្ធគ្នា” ឬក្នុងករណីដែលពុំមានភស្តុតាងគ្រប់គ្រាន់សម្រាប់បង្ហាញឱ្យឃើញថា មាន ឬគ្មានការប្រយុទ្ធនោះឡើយ¹¹¹⁵។ ទាក់ទងទៅនឹងការអះអាងរបស់ នួន ជាដែលបានលើកឡើងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសំអាងដោយពុំសមហេតុផលលើពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើម បណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី និងពាក្យបណ្តឹងរបស់ជនរងគ្រោះក្នុងការយល់ឃើញថា មានការសម្លាប់ដោយ“គ្មានមូលហេតុទាល់តែសោះ” ដែលនេះមានន័យថា មិនអាចចាត់ទុកថា ជាការសម្លាប់ដោយខុសច្បាប់នោះឡើយ¹¹¹⁶ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរំលឹកថា អង្គជំនុំជម្រះធ្លាប់បានយល់ឃើញហើយថា នៅគ្រប់កាលៈទេសៈទាំងអស់ ការយល់ឃើញអំពីការសម្លាប់ដែលបានសំអាងទៅលើភស្តុតាងប្រភេទនេះ ជាការពុំសមហេតុផល និងអាស្រ័យហេតុនេះ ពុំចាំបាច់ដោះស្រាយលើអំណះអំណាងរបស់ នួន ជា តទៅទៀតឡើយ។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី ការសម្លាប់ជនស៊ីវិលបើទោះជាស្ថិតនៅក្នុងស្ថានភាពប្រយុទ្ធគ្នាក៏ដោយ ក៏ពុំអាចសន្មតថាជាការសម្លាប់ស្របច្បាប់បានឡើយ។

៤៤៦. អាស្រ័យហេតុនេះ នៅពេលការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងអំពីការសម្លាប់បានផ្អែកលើសក្ខីកម្មផ្ទាល់របស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីដែលបានឃើញការសម្លាប់ដោយផ្ទាល់ភ្នែក និងដោយមានការបញ្ជាក់បន្ថែមទៅវិញទៅមក ព្រមទាំងមានការបញ្ជាក់បន្ថែមពីភស្តុតាងមិនផ្ទាល់របស់សាក្សី និងភស្តុតាងជាឯកសារ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពុំយល់ឃើញថា ពុំមានតុលាការអង្គហេតុសមស្របណាមួយអាចសន្និដ្ឋានបានថា ការសម្លាប់ទាំងនោះត្រូវបានបង្ហាញហួសពីវិស័យសង្គ្រាម ពីព្រោះមានការរៀបរាប់មួយចំពោះករណីនីមួយៗនៃការសម្លាប់នោះ។ កាន់តែមានលក្ខណៈស្របជាមួយនឹងការអនុវត្តត្រឹមត្រូវ និងស្របតាមគោលការណ៍នៃការជំនុំជម្រះដោយត្រឹមត្រូវថែមទៀត ប្រសិនបើអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានបញ្ជាក់ច្បាស់លាស់នូវការយល់ឃើញរបស់ខ្លួនទាក់ទងទៅនឹងករណីនៃការសម្លាប់មួយៗ និងបានពន្យល់មូលហេតុដែលសក្ខី

¹¹¹⁴ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ២៩៤។

¹¹¹⁵ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៥៤។

¹¹¹⁶ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៣១៣។

កម្មវិធីនេះត្រូវបានបញ្ជាក់បន្ថែមពីភស្តុតាងដទៃទៀត¹¹¹⁷។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី បើទោះបីជាសន្មតថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានទទួលយកភស្តុតាងទាំងអស់ដែលខ្លួនបានយោងនោះ ដោយពុំបានបញ្ជាក់លម្អិតលើមូលដ្ឋាននៃការយល់ឃើញអំពីការសម្លាប់មួយៗ ដូច នួន ជា អះអាងនោះក៏ដោយ¹¹¹⁸ ក៏ពុំមែនជាកំហុសអង្គច្បាប់ធ្ងន់ធ្ងរដែលនាំឱ្យមោឃៈសាលក្រមឡើយ លើកលែងតែមានការបង្ហាញថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងទទួលយកភស្តុតាងទាំងនេះដោយពុំសមហេតុផល។

៤៤៧.សរុបសេចក្តីមក អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលយល់ឃើញថា អំណះអំណាងរបស់ នួន ជា អាចជឿជាក់បាននៅត្រង់ចំណុចថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានផ្តល់ការយល់ឃើញផ្នែកអង្គហេតុពាក់ព័ន្ធទៅនឹងហេតុការណ៍ជាក់លាក់នៃការសម្លាប់ដោយផ្អែកលើភស្តុតាងក្រៅតុលាការ និងដោយគ្មានការពន្យល់អំពីមូលហេតុណាមួយទាក់ទងទៅនឹងការវាយតម្លៃភស្តុតាងនេះ ដែលថាមានតម្លៃជាភស្តុតាងទាបជាងតម្លៃនៃភស្តុតាងក្នុងតុលាការ និងបន្ថែមលើនេះទៀត ជាទូទៅពុំសូវមានភាពជាក់លាក់។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាឃើញថា ការយល់ឃើញទូទៅរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង នៅតែមានមូលដ្ឋានសមស្រប និងគ្រប់គ្រាន់ផ្អែកតាមភស្តុតាងក្នុងតុលាការដែលថា ជនស៊ីវិលត្រូវបានសម្លាប់ដោយគ្មានមូលហេតុ នៅក្នុងអំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីមួយ។

៤៤៨.ដោយហេតុថា ភស្តុតាងជាលាយលក្ខណ៍អក្សរបានបញ្ជាក់ច្បាស់ថា មានការសម្លាប់រីករាលដាលជាងការបង្ហាញទៅទៀត ហើយភស្តុតាងដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានពិភាក្សាទាក់ទងទៅនឹងចំនួននៃការសម្លាប់ ភាពញឹកញាប់ និងកាលៈទេសៈនោះ ពុំមែនជាមូលដ្ឋានសំអាងសមស្របក្នុងការសន្និដ្ឋានអំពីចំនួនជនរងគ្រោះ លំនាំ ឬទំហំធំធេងនៃការសម្លាប់នោះឡើយ។ អាស្រ័យហេតុនេះ ការពុំបានវាយតម្លៃលើភស្តុតាងរបស់អតីតកងទ័ពខ្មែរក្រហមដែលថា ពុំមានការបញ្ជាឱ្យសម្លាប់ជនស៊ីវិល ព្រមទាំងការពុំបានឆ្លើយតបភស្តុតាងរបស់ជនរងគ្រោះ ដែលពុំបានជួបប្រទះការប្រើហិង្សាក្នុងអំឡុងពេលនៃការជម្លៀសនោះ គឺជាការពុំសម

¹¹¹⁷ សូមមើល សាលដីការវៀងក្រី Kvočka (ICTY) កថាខណ្ឌ ៧៣ “ផ្តល់ការយល់ឃើញផ្នែកអង្គហេតុទាក់ទងទៅនឹងហេតុការណ៍នីមួយៗ [...] ជាវិធីសាស្ត្រសមស្រប។ ជនជាប់ចោទមានសិទ្ធិដឹងថា តើខ្លួនត្រូវបានដាក់ពន្ធនាគារពីបទល្មើសមួយទាក់ទងទៅនឹងហេតុការណ៍ដែលចោទប្រកាន់នោះស្របតាមគោលការណ៍នៃការជំនុំជម្រះដោយត្រឹមត្រូវ ដែរ ឬយ៉ាងណា” ដោយហេតុថា ការបញ្ជាក់នេះសំដៅលើការចោទប្រកាន់នៅក្នុងដីកាបញ្ជូនរឿងទៅជំនុំជម្រះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាឃើញថា ដូច្នេះជនជាប់ចោទមានសិទ្ធិដឹងថា តើខ្លួនត្រូវបានសម្រេចដាក់ពន្ធនាគារពីហេតុការណ៍ដែលបានរៀបរាប់នៅក្នុងសាលក្រម ដែរ ឬយ៉ាងណា។

¹¹¹⁸ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ២៩១។

ហេតុផល ដូចនេះបង្ហាញឱ្យឃើញថា ជាអប្បបរមា បទបញ្ជាឱ្យសម្លាប់ជនស៊ីវិលក្នុងអំឡុងពេលជម្លៀស ពុំត្រូវបានដាក់ចេញ ឬអនុវត្តដោយទៀងទាត់ឡើយ។

៤.យ.១.ខ.២.ការស្លាប់ដោយសារលក្ខខណ្ឌក្នុងអំឡុងពេលនៃការជម្លៀសចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ

៤៤៩.អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញថា “[ជនរងគ្រោះជាច្រើន បានស្លាប់នៅតាមផ្លូវផងដែរដោយសារមូលហេតុផ្សេងៗ រួមទាំងជំងឺដែលបណ្តាលមកពីកងទ័ពខ្មែរក្រហមពុំបានផ្តល់ចំណីអាហារ ទឹក ជំនួយវេជ្ជសាស្ត្រ ជម្រក ឬសម្ភារអនាម័យដល់អ្នកដែលត្រូវបានជម្លៀសទាំងនោះ]”¹¹¹⁹ និងថា “ការស្លាប់របស់ [...] អ្នកដែលបានស្លាប់ដោយសារលក្ខខណ្ឌផ្សេងៗ និងការខ្វះខាតផ្តល់ជំនួយ គឺជាការធ្វើមនុស្សឃាត”¹¹²⁰។ ដើម្បីធ្វើជាមូលដ្ឋានសម្រាប់សេចក្តីសន្និដ្ឋាន អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយោងទៅលើការយល់ឃើញផ្នែកអង្គហេតុនៅក្នុងសាលក្រមរបស់ខ្លួន¹¹²¹ ជាពិសេសបានយល់ឃើញថា “អ្នកដែលត្រូវបានជម្លៀសទាំងនោះ ក៏បានជួបប្រទះនូវលក្ខខណ្ឌដ៏លំបាកនៅក្នុងអំឡុងពេលធ្វើដំណើររបស់ពួកគេ ដូចជា ស្ថិតនៅក្រោមកម្ដៅថ្ងៃខ្លាំង ខ្វះស្បៀងអាហារ ទឹកស្អាត ថ្នាំពេទ្យ ឬជម្រកស្នាក់នៅគ្រប់គ្រាន់។ ដោយត្រូវបានបណ្តេញចេញនៅក្នុងរដូវក្ដៅ ហើយត្រូវបានបង្ខំឱ្យដើរអស់រយៈពេលជាច្រើនថ្ងៃ ឬក៏អាចច្រើនសប្តាហ៍ផងនោះ អ្នកដែលត្រូវបានជម្លៀស និងជាពិសេសកុមារតូចៗ ត្រូវបានទទួលរងការអស់កម្លាំងយ៉ាងខ្លាំង និងសឹងតែមិនអាចដើរទៅមុខរួច [...] អ្នកដែលត្រូវបានជម្លៀសជាច្រើនបានធ្លាក់ខ្លួនខ្សោយ ឬមានជំងឺ ដោយសារតែលក្ខខណ្ឌទាំងនេះ ហើយមានអ្នកខ្លះបានស្លាប់បាត់បង់ជីវិតផង”¹¹²² និងថា “នៅពេលជួបប្រទះនឹងលក្ខខណ្ឌលំបាកខ្លាំង និងឥតឈប់ឈរនៅក្នុងអំឡុងពេលនៃការជម្លៀសប្រជាជន អ្នកដែលត្រូវបានជម្លៀសមួយចំនួនបានធ្វើអត្តឃាត ឬបានស្លាប់ភ្លាមៗដោយសារតែការអស់កម្លាំងខ្លាំង ការហូបមិនគ្រប់គ្រាន់ ឬមានជំងឺ”¹¹²³។

¹¹¹⁹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៥៦។

¹¹²⁰ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៥៩។

¹¹²¹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៥៦ យោងទៅលើកថាខណ្ឌ ៤៩១ ដល់ ៤៩២, ៤៩៥ ដល់ ៤៩៨។

¹¹²² សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៤៩១ (ជើងទំព័រលុបចោល)។

¹¹²³ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៤៩៧។

៤៥០.នួន ជា បានលើកឡើងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសអង្គហេតុ និងអង្គច្បាប់ដោយបានសន្និដ្ឋានថា ការធ្វើមនុស្សឃាត ត្រូវបានប្រព្រឹត្តឡើងដោយសារលក្ខខណ្ឌនៃការជម្លៀសចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ¹¹²⁴។ នួន ជា បានអះអាងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង“បំផ្លើសយ៉ាងខ្លាំងទៅលើឯកសណ្ឋានភាព និងភាពធ្ងន់ធ្ងរនៃលក្ខខណ្ឌនានាក្នុងអំឡុងពេលជម្លៀសប្រជាជន”¹¹²⁵ និងបានសំអាងយ៉ាងច្រើនទៅលើចម្លើយក្រៅតុលាការដែលពុំអាចទទួលយកបាន សក្ខីកម្មរបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី¹¹²⁶ ឬភស្តុតាងពុំគ្រប់គ្រាន់¹¹²⁷ ក្នុងការពិពណ៌នាលក្ខខណ្ឌក្នុងអំឡុងពេលនៃការជម្លៀស ហើយបានសន្និដ្ឋានដោយពុំត្រឹមត្រូវថា លក្ខខណ្ឌនេះបានបង្កឱ្យមានការស្លាប់។ នួន ជា ក៏បានជំទាស់ផងដែរទៅនឹងការសំអាងរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងលើការយល់ឃើញអំពីអត្ថិភាពនៃសាកសពក្នុងការធ្វើសេចក្តីសន្និដ្ឋានថា ប្រជាជនបានស្លាប់ដោយសារលក្ខខណ្ឌក្នុងអំឡុងពេលនៃការជម្លៀស¹¹²⁸។

៤៥១.សហព្រះរាជអាជ្ញាបានអះអាងថា សារណារបស់ នួន ជា ពុំមានអង្គសេចក្តីឡើយ ពីព្រោះ មានភស្តុតាងច្រើនសន្លឹកសន្លាប់គាំទ្រការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលថា លក្ខខណ្ឌនៃការជម្លៀស និងកង្វះការជួយ បានបណ្តាលឱ្យអ្នកដែលត្រូវជម្លៀសស្លាប់¹¹²⁹។

៤៥២.ទាក់ទងទៅនឹងការជំទាស់របស់ នួន ជា លើការវាយតម្លៃរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងអំពីលក្ខខណ្ឌទូទៅក្នុងអំឡុងពេលនៃការជម្លៀស¹¹³⁰ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា នួន ជា ពុំបានលើកអំណះអំណាងរបស់ខ្លួនឱ្យបានច្បាស់លាស់ ទាក់ទងទៅនឹងផ្នែកនៃបទមនុស្សឃាត នៅក្នុងបណ្តឹងសាទុក្ខនោះ

¹¹²⁴ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៣២៣ ដល់ ៣២៦។ សូមមើលផងដែរ កថាខណ្ឌ ៤២២ ដល់ ៤២៩ ដែល នួន ជា បានជំទាស់ជាទូទៅលើការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងទាក់ទងទៅនឹងលក្ខខណ្ឌក្នុងអំឡុងពេលនៃការជម្លៀសចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនឹងត្រូវដោះស្រាយអំណះអំណាងទាំងនេះខាងក្រោមក្នុងកថាខណ្ឌ ៥៩៧ ជាអាទិ៍។

¹¹²⁵ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៣២២។

¹¹²⁶ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៣២៣, ៣២៥ ដល់ ៣២៦។

¹¹²⁷ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៣២៣ ដល់ ៣២៤។

¹¹²⁸ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៣២៦ យោងទៅលើសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៤៩៩, ៥០០។

¹¹²⁹ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ១៧៦ ដល់ ១៨៧។

¹¹³⁰ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៣២២។

ទេ ប៉ុន្តែបានយោងទៅលើការលើកឡើងនៅកន្លែងផ្សេងទៀតទាក់ទងទៅនឹងបទឧក្រិដ្ឋនៃ“អំពើអមនុស្សធម៌ដទៃទៀត”¹¹³¹ ប៉ុណ្ណោះ។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាលើការឃើញថា អំណះអំណាងទាំងនេះ ពិតជាជាប់ពាក់ព័ន្ធដោយផ្ទាល់ទៅនឹងបទឧក្រិដ្ឋនោះ ហើយអង្គជំនុំជម្រះនឹងត្រូវដោះស្រាយការលើកឡើងទាំងនេះទាក់ទងទៅនឹងបរិបទនោះផងដែរ¹¹³²។ អាស្រ័យហេតុនេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលដោះស្រាយផ្នែកនេះតែអំណះអំណាងពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលថា ប្រជាជនស្លាប់ដោយសារលក្ខខណ្ឌដែលបានកើតឡើងនៅក្នុងអំឡុងពេលនៃការជម្លៀសប៉ុណ្ណោះ។

៤៥៣. ជាដំបូង អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបញ្ជាក់ជាថ្មីម្តងទៀតថា សម្រាប់ការបង្ហាញអំពីបទមនុស្សធម៌នៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ហេតុការណ៍នៃការស្លាប់ដោយសារលក្ខខណ្ឌនៃការជម្លៀស ជាការចាំបាច់ត្រូវបានបង្ហាញឱ្យហួសពីវិមតិសង្ស័យ។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលសង្កេតឃើញថា ការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ទាក់ទងទៅនឹងការស្លាប់ដោយសារលក្ខខណ្ឌនៃការជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញនោះ បានផ្អែកក្នុងចំណោមនោះទៅលើសក្ខីកម្មផ្ទាល់របស់សាក្សីពីររូប Sidney SCHARNBERG និង ស៊ី ជា និងលើសក្ខីកម្មផ្ទាល់របស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី យឹម សុវណ្ណ ចាន់ សុភាព ហៅចាន់ សុជាតិ ឆេង អេងលី នួរ ហ៊ាន ពេជ ស្រីផល និង ពិន យ៉ាថៃ។ ទាក់ទងទៅនឹងសក្ខីកម្មរបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី នួន ជា បានអះអាងថា មានដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីមួយចំនួនត្រឹមតែបានផ្តល់ចម្លើយអំពីផលប៉ះពាល់ដល់ជនរងគ្រោះប៉ុណ្ណោះ ដែលគាត់ចាត់ទុកថា ជាភស្តុតាងពុំអាចទទួលយកបាន¹¹³³។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានដោះស្រាយ និងបានសម្រេចបដិសេធលើអំណះអំណាងនេះរួចរាល់ហើយ¹¹³⁴។

៤៥៤. ទាក់ទងទៅនឹងខ្លឹមសារនៃការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា មានតែសក្ខីកម្មរបស់ ពិន យ៉ាថៃ មួយគត់ដែលជាសក្ខីកម្មផ្ទាល់គាំទ្រការយល់ឃើញដែលថា “អ្នកដែលត្រូវបានជម្លៀស [...] បានធ្វើអត្តឃាត”¹¹³⁵ ដោយសារលក្ខខណ្ឌនៃការជម្លៀស ដែលសាក្សីរូបនេះបានអះអាងថា តាមផ្លូវចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ គាត់“បានឃើញស្ត្រីពីររូបចងកសម្លាប់ខ្លួន [...] ពីរកន្លែង

¹¹³¹ សូមមើលសារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៣២២ ជើងទំព័រ ៨៦២ និង ៨៦៣។

¹¹³² សូមមើលខាងក្រោម កថាខណ្ឌ ៥៩២ ជាអាទិ៍។

¹¹³³ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៣២៣។

¹¹³⁴ សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ៣១៧ ជាអាទិ៍។

¹¹³⁵ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ៤៩៧។

ខុសគ្នា”¹¹³⁶។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី ពិន យ៉ាថៃ ពុំបានរៀបរាប់លម្អិត ហើយអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ឬភាគី ពុំបានសួរដេញដោលគាត់ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានេះឡើយ។ ដោយសារសក្ខីកម្មរបស់គាត់ខ្វះខាតជាក់លាក់លើចំណុចនេះ និងពុំមានការបង្ហាញពីមូលដ្ឋានអ្វីដែលនាំឱ្យគាត់អាចសន្និដ្ឋានបានថា ស្ត្រីទាំងពីររូបនោះបានធ្វើអត្តឃាត និងគ្មានការបង្ហាញអំពីមូលហេតុនៃការសម្លាប់ខ្លួននោះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលយល់ឃើញថា ពុំមានតុលាការអង្គហេតុសមស្របណាមួយអាចសន្និដ្ឋានបានថា ហេតុការណ៍ដែល ពិន យ៉ាថៃ បានរៀបរាប់នោះបង្ហាញឱ្យឃើញពីវិមតិសង្ស័យ¹¹³⁷ថា ការធ្វើអត្តឃាតនេះ គឺបណ្តាលមកពីលក្ខខណ្ឌនៃការជម្លៀសឡើយ។ ភស្តុតាងមួយទៀតដែលទាក់ទងទៅនឹងការធ្វើអត្តឃាត គឺពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី សុតណារី បានឃើញ“ការធ្វើអត្តឃាតនៅតាមផ្ទះ”¹¹³⁸។ ការរៀបរាប់នេះមិនត្រឹមតែខ្វះខាតជាក់លាក់ប៉ុណ្ណោះទេ ថែមទាំងជាភស្តុតាងដែលពុំត្រូវបានសួរដេញដោលទាំងស្រុងដែលមានតម្លៃទាប និងពុំគ្រប់គ្រាន់សម្រាប់បង្ហាញការយល់ឃើញឱ្យឃើញពីវិមតិសង្ស័យឡើយ។

៤៥៥. ម្យ៉ាងវិញទៀត ការសន្និដ្ឋានរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលថា ដោយសារ“លក្ខខណ្ឌធ្ងន់ធ្ងរ និងគ្មានមេត្តាក្នុងអំឡុងពេលនៃការជម្លៀស អ្នកដែលត្រូវបានជម្លៀសមួយចំនួន ជាពិសេស កុមារបានស្លាប់ដោយសារការហៅហាត់អស់កម្លាំង ឬក៏ជាមួយនឹងការខ្វះចំណីអាហារ ឬជំងឺផ្សេងៗ”¹¹³⁹ត្រូវបានគាំទ្រដោយសក្ខីកម្មផ្ទាល់របស់ ពេជ ស្រីផល និង បេ សុផានី ដែលបានរៀបរាប់លម្អិតយ៉ាងសមស្រប អំពីមូលហេតុដែលកុមារតូចៗបានស្លាប់ដោយសារការខ្វះចំណីអាហារ និងជំងឺ¹¹⁴⁰។ នួន ជា ពុំបានជំទាស់ទៅនឹងខ្លឹមសារនៃសក្ខីកម្ម

¹¹³⁶ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ៧ ខែ កុម្ភៈ ឆ្នាំ ២០១៣ (ពិន យ៉ាថៃ) ឯកសារលេខ E1/170.1 ទំព័រ ២២។

¹¹³⁷ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់បន្ថែមទៀតថា ក្នុងអំឡុងពេលសួរដេញដោលសាក្សី ពិន យ៉ាថៃ សហព្រហៈទេពអាជ្ញាពុំបានបញ្ជាក់អំពីការពិតនៃខ្លឹមសារនៅក្នុងសៀវភៅរបស់គាត់ ប៉ុន្តែត្រឹមតែបានបញ្ជាក់ថា ពិន យ៉ាថៃ គឺពិតជាអ្នកសរសេរអត្ថបទនោះមែនប៉ុណ្ណោះ។ អាស្រ័យហេតុនេះ ការរៀបរាប់អំពីការស្លាប់ពុំអាចនិយាយបានថា បានលើកឡើងម្តងទៀតនៅចំពោះមុខតុលាការឡើយ (សូមមើល សាលក្រមអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៤៩៧ ជើងទំព័រ ១៤៨៩ យោងទៅលើប្រតិចារិក ថ្ងៃទី ០៧ ខែ កុម្ភៈ ឆ្នាំ ២០១៣ (ពិន យ៉ាថៃ) ឯកសារលេខ E1/170.1 ទំព័រ ៤៤)។

¹¹³⁸ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ៤៩៧ ជើងទំព័រ ១៤៨៧ យោងទៅលើពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីរបស់ សុត ណារី ឯកសារលេខ E3/4921 ថ្ងៃទី ២៣ ខែ មិថុនា ឆ្នាំ ២០០៩ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00586773 ទំព័រ ៨។

¹¹³⁹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៤៩៧។

¹¹⁴⁰ សូមមើល សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៤៩៨ យោងទៅលើដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី ពេជ ស្រីផល ដែលបានរៀបរាប់ថា ក្នុងអំឡុងពេលនៃការជម្លៀស ដោយសារខ្វះអាហារ ថ្នាំពេទ្យ ទឹកដោះ ឬទឹក ទើបកូនរបស់គាត់ស្លាប់(ប្រតិចារិកចុះ

របស់ បេ សុផានីឡើយ¹¹⁴¹។ ទាក់ទងទៅនឹងការជំទាស់របស់ នួន ជា ទៅនឹងសក្ខីកម្មរបស់ ពេជ ស្រីផល¹¹⁴² អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាលើព្រឹត្តិការណ៍ ការដែលសាក្សីបានពន្យល់ត្រឹមតែថា កូនរបស់គាត់ស្លាប់ ដោយសារដាច់បាយ ដាច់ទឹក អត់ថ្នាំ អត់ទឹកដោះឱ្យកូនបៅ¹¹⁴³ បើទោះបីជាគ្មានការបញ្ជាក់លម្អិតបន្ថែមលើ មូលហេតុនៃការស្លាប់ក៏ដោយ ក៏ពុំបានធ្វើឱ្យសេចក្តីសន្និដ្ឋានរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលថា ការស្លាប់ ដោយសារលក្ខខណ្ឌនោះ ទៅជាពុំសមហេតុផលឡើយ ដោយអង្គជំនុំជម្រះបានពិចារណាលើព្រឹត្តិការណ៍ លទ្ធភាព ដែលបណ្តាលឱ្យស្លាប់នោះត្រូវបានបញ្ជាក់បន្ថែមពីភស្តុតាងដទៃទៀត រួមទាំងសុភវិនិច្ឆ័យផងដែរ។ សេចក្តី សន្និដ្ឋានរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងត្រូវបានបញ្ជាក់បន្ថែមដោយសក្ខីកម្មរបស់ Sidney SCHARNBERG ដែលបានរៀបរាប់ថា អ្នកដែល“បានចូលស្ថានទូតនៅថ្ងៃបន្ទាប់នោះ បានរៀបរាប់ថា មានសាកសពនៅតាមផ្លូវ និងមនុស្សដែលស្លាប់ដោយសារជំងឺ ឬហត់នឿយពេលដើរតាមផ្លូវ” (ប្រតិចារិកសំណើភាសាខ្មែរបកប្រែខុស ពីសំណើដើមជាភាសាអង់គ្លេស)¹¹⁴⁴ បើទោះបីជាសក្ខីកម្មនេះជាភស្តុតាងច្រើនអាវ៉ាមក៏ដោយ ក៏នេះកើត ចេញពីសាក្សីដែលជឿជាក់បានជាទូទៅ និងផ្ទាល់នៅពេលនោះ ដូច្នេះបានផ្តល់ការគាំទ្រដល់សក្ខីកម្មផ្ទាល់របស់ ពេជ ស្រីផល និង បេ សុផានី។ សក្ខីកម្មផ្ទាល់ដទៃទៀតដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយោងនោះ¹¹⁴⁵ មាន

ថ្ងៃទី ០៥ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ២០១២ (ពេជ ស្រីផល) ឯកសារលេខ E1/148.1 ទំព័រ ២១) និងយោងទៅលើដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី បេ សុផានី ដែលបានពន្យល់លម្អិតថា ក្នុងអំឡុងពេលនៃការជម្លៀស កូនខ្ចីគាត់ឈឺខ្លាំង និងថា នៅពេលគាត់យកកូនរបស់គាត់ទៅពេទ្យយោធា កូនរបស់គាត់បានស្លាប់មួយរំពេចដោយសារប្រកាច់ ក្រោយពេលពេទ្យយោធានោះយកសិរាំងចាក់អ៊ីចូលក្បាលកូនគាត់(ប្រតិចារិក ថ្ងៃទី ០៤ ខែ មិថុនា ឆ្នាំ ២០១៣ ឯកសារលេខ E1/200.1 (បេ សុផានី) ទំព័រ ១០ ដល់ ១១)។

¹¹⁴¹ សូមមើល សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៣២៥ ជើងទំព័រ ៨៧៥ ដែល នួន ជា បានចោទប្រកាន់ថា សក្ខីកម្ម របស់ បេ សុផានី បានធ្វើឡើងក្នុងអំឡុងពេលនៃការលើកឡើងអំពីផលប៉ះពាល់ជនរងគ្រោះ ដូចនេះពុំអាចទទួលយកបានឡើយ(អំណះអំណាងនេះអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានសម្រេចបដិសេធផ្លូវចរាស់ហើយ)។

¹¹⁴² សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៣២៥។

¹¹⁴³ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៥ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ២០១២ (ពេជ ស្រីផល) ឯកសារលេខ E1/148.1 ទំព័រ ២១។

¹¹⁴⁴ សាលាក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ៤៩៧ ជើងទំព័រ ១៤៨៧ យោងទៅលើប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៧ ខែ មិថុនា ឆ្នាំ ២០១៣ (Sydney SCHARNBERG) ឯកសារលេខ E1/203.1 ទំព័រ ៣។

¹¹⁴⁵ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៥ ខែ វិច្ឆិកា ឆ្នាំ ២០១២ (ស៊ី ជា) ឯកសារលេខ E1/140.1 ទំព័រ ៤, ១២ ដល់ ១៣។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ១៩ ខែ តុលា ឆ្នាំ ២០១២ (យឹម សុវណ្ណ) ឯកសារលេខ E1/135.1 ទំព័រ ៦០ ដល់ ៦១។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៩ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៣ (ចាន់ សុភាព ហាវាន់ សុជាតិ) ឯកសារលេខ E1/198.1 ទំព័រ ៣៣។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៩ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៣ (ឆេ

លក្ខណៈទូទៅ ដោយសារពុំមានការតាំងសំណួរពីភាគី ឬអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដើម្បីបញ្ជាក់ការពិត និងប្រភពជាក់លាក់នៃការរៀបរាប់ ទើបសក្ខីកម្មនេះពុំបានគាំទ្រដោយសមហេតុផលដល់ការសន្និដ្ឋានដែលថា បុគ្គលដែលពាក់ព័ន្ធនោះពិតជាបានឃើញផ្ទាល់នូវការស្លាប់ដោយសារលក្ខខណ្ឌ ដែលខុសពីការឃើញមនុស្សហេរបាត់អស់កម្លាំងដួលសន្លប់ ឬបានឮថា មានមនុស្សស្លាប់¹¹⁴⁶។ តម្លៃនៃសក្ខីកម្មដែលមានចំណុចជាប់ពាក់ព័ន្ធទាំងនេះ មានតិចតួចត្រឹមបញ្ជាក់ពីលក្ខខណ្ឌធ្ងន់ធ្ងរក្នុងអំឡុងពេលជម្លៀស។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី ការសំអាងលើចម្លើយទាំងនេះធ្វើជាភស្តុតាងបង្ហាញអំពីការស្លាប់ដោយសារលក្ខខណ្ឌ ជាការពុំសមហេតុផលនោះឡើយ។

៤៥៦. ទោះជាយ៉ាងណាក្តី សក្ខីកម្មផ្ទាល់នេះត្រូវបានបញ្ជាក់បន្ថែមដោយភស្តុតាងជាឯកសារ ដែលក្នុងនោះមានរបាយការណ៍ចំនួន ០២ របស់រដ្ឋាភិបាលនៃចក្រភពអង់គ្លេស និងក្រុមប្រឹក្សាសេដ្ឋកិច្ច និងសង្គមកិច្ចនៃអង្គការសហប្រជាជាតិដែលនៅពេលនោះរាយការណ៍អំពីការរៀបរាប់របស់វេជ្ជបណ្ឌិតកម្ពុជា ដែលតាមរបាយការណ៍បានអះអាងថា លក្ខខណ្ឌនៃការជម្លៀសដែលបណ្តាលឱ្យមានកង្វះទឹក កង្វះការថែទាំផ្នែកវេជ្ជសាស្ត្រ និងមានការឆ្លងជំងឺ ដូចជា ជំងឺអាសន្នរោគ បានបណ្តាលឱ្យមនុស្សស្លាប់ច្រើន¹¹⁴⁷ និងថា ក្នុងអំឡុងពេលនៃការជម្លៀសពេលនោះគាត់បានឃើញខ្លោចកូនក្មេងម្នាក់នៅរៀងរាល់ “២០០ យ៉ាត (yards)” ដែលកុមារភាគច្រើន

ង អេសប៊ី) ឯកសារលេខ E1/198.1 ទំព័រ ៦៨ ដល់ ៦៩។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ៣០ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៣ (នូវ ហ៊ីន) ឯកសារលេខ E1/199.1 ទំព័រ ៦។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៧ ខែ កុម្ភៈ ឆ្នាំ ២០១៣ (ពិន យ៉ាថៃ) ឯកសារលេខ E1/170.1 ទំព័រ ៤៤ និង ៤៦។

¹¹⁴⁶ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ១៩ ខែ តុលា ឆ្នាំ ២០១២ (យឹម សុវណ្ណ) ទំព័រ ៦១ ដល់ ៦២ (រៀបរាប់ពីមនុស្សស្លាប់នៅតាមផ្លូវ ហើយនៅពេលនោះឃើញមានការជាន់គ្នាភ័យ ហើយមានអ្នកដែលឈឺបង្កើតមាន ហើយរហូតដល់មានអ្នកស្លាប់ទៀត)។ ការសង្ខេបខ្លី និងទូទៅនៅក្នុងចម្លើយនេះដែលផ្ទុយទៅនឹងផ្នែកដទៃទៀតរបស់ យឹម សុវណ្ណ ដែលបានរៀបរាប់លម្អិតតាមលំដាប់ដោយត្រឹមត្រូវនោះបានបង្ហាញថា ជាពាក្យចោមអាវាម ឬពាក្យលយដែលអាចមានន័យដូចទៅនឹងការបង្ហាញរូបភាពអំពីមនុស្សដួលពុំអាចដើរទៅមុខបាន។ ប្រហាក់ប្រហែលគ្នានេះដែរ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៥ ខែ វិច្ឆិកា ឆ្នាំ ២០១២ (ស៊ី ជា) ឯកសារលេខ E1/140.1 ទំព័រ ១២ ដល់ ១៣ (បានឃើញមនុស្សបានស្លាប់តាមផ្លូវ)។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៩ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៣ (ចាន់ សុភាព ហ្វាវ៉ាន់ សុជាតិ) ឯកសារលេខ E1/198.1 ទំព័រ ៣២ ដល់ ៣៣ (បានឃើញអ្នកខ្លះស្លាប់តាមផ្លូវ) និងប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ៣០ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៣ (នូវ ហ៊ីន) ឯកសារលេខ E1/199.1 ទំព័រ ៦ (អ្នកខ្លះស្លាប់ និងទុកសាកសពចោលតាមផ្លូវ) នេះជាការនិយាយពុំច្បាស់លាស់គ្រប់គ្រាន់ ដែលផ្ទុយពីផ្នែកដទៃទៀតនៅក្នុងសក្ខីកម្មនោះ។

¹¹⁴⁷ របាយការណ៍របស់រដ្ឋាភិបាលចក្រភពអង់គ្លេស៖ ការរំលោភសិទ្ធិមនុស្សនៅកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ឯកសារលេខ E3/3319 ថ្ងៃទី ១៤ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ១៩៧៨ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00699213 កថាខណ្ឌ ៦។

បានស្លាប់ដោយសារ“ជំងឺក្រពះ និងពោះវៀនដែលបណ្តាលឱ្យខ្វះជាតិទឹកទាំងស្រុង”¹¹⁴⁸។ បើទោះបីជាភស្តុតាងនេះជាពាក្យចោមអាវ៉ាម និងដោយសារពុំមានភស្តុតាងទាក់ទងទៅនឹងកាលៈទេសៈនៃប្រភពការរៀបរាប់ និងការវិភាគអំពីភាពអាចជឿទុកចិត្តបាន និងពុំសមស្របក្នុងការបង្ហាញចំនួនកុមារដែលបានស្លាប់ឱ្យហួសពី វិមតិសង្ស័យយ៉ាងណាក៏ដោយ ក៏ជាការបញ្ជាក់បន្ថែមទៅលើភស្តុតាងដទៃទៀតនៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះ ពីព្រោះតាមការអះអាងរបស់វេជ្ជបណ្ឌិតអំពីមូលហេតុដែលបណ្តាលឱ្យស្លាប់ បានផ្អែកលើការវាយតម្លៃដោយ សមហេតុផល និងដោយសារតាមភស្តុតាងបញ្ជាក់ នៅពេលដាក់ឱ្យស្ថិតក្រោមលក្ខខណ្ឌដូចលក្ខខណ្ឌក្នុងពេល ជម្លៀសដូចជា កម្ដៅថ្ងៃក្ដៅខ្លាំង អស់កម្លាំងខ្លាំង កង្វះទឹក ជម្រក ការថែទាំផ្នែកវេជ្ជសាស្ត្រ ជាពិសេសកុមារ ងាយទទួលរងគ្រោះដល់ជីវិតដោយសារកង្វះជាតិទឹក។

៤៥៧. អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងក៏បានសំអាងលើភស្តុតាងជាឯកសារដទៃទៀត ដូចជា ការទំនាក់ទំនងការទូត កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយ ពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី និងពាក្យបណ្តឹងរបស់ជនរងគ្រោះ¹¹⁴⁹។ ភាគច្រើនពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី និងពាក្យបណ្តឹងរបស់ជនរងគ្រោះត្រឹមតែផ្តល់សេចក្តី សន្និដ្ឋានទូទៅដោយពុំមានពន្យល់នូវប្រភពអំពីការដឹងរបស់សាមីបុគ្គល¹¹⁵⁰ ដូច្នេះអាចជា“ការចងចាំជារួម” ឬ

¹¹⁴⁸ ការធ្វើវិភាគមួយដែលរៀបចំឡើងតាងនាមឱ្យអនុគណៈកម្មការរបស់អនុគណៈកម្មការនេះស្តីពីឯកសារនានាដែលបានដាក់ជូនអនុគណៈកម្មការនេះ និងគណៈកម្មការសិទ្ធិមនុស្សតាមសេចក្តីសម្រេចលេខ ៩ (XXXIV) ឯកសារលេខ E3/2060 ថ្ងៃទី ៣០ ខែ មករា ឆ្នាំ ១៩៧៩ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00294954 ទំព័រ ១៩។

¹¹⁴⁹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ជើងទំព័រ ១៤៨៧ ដល់ ១៤៨៨ និង ១៤៩១ ដល់ ១៤៩២។

¹¹⁵⁰ សូមមើល សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៤៩៧ ពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី ផាត់ ហាន ឯកសារលេខ E3/4756 ថ្ងៃទី ២៥ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០០៩ ទំព័រ ៤ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00484884 (បានឃើញមនុស្សចាស់ជាងដែលដើរលែងរួច ត្រូវស្លាប់តាមផ្លូវ)។ ពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី សាម ផា ឯកសារ E3/5005 ថ្ងៃទី ២៦ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០០៩ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00557817 ទំព័រ ៤ (អ្នកខ្លះមានផ្ទៃពោះគ្រប់ខែឆ្លងទន្លេតាមផ្លូវ ពេលឆ្លងទន្លេហើយត្រូវពួកវាបង្ខំឱ្យបន្តដំណើរទៅមុខទៀត និងពុំអាចទ្រាំបាន អ្នកឆ្លងទន្លេក៏ដាច់ខ្យល់ស្លាប់តាមផ្លូវទាំងម្តាយ និងកូន អ្នកខ្លះទៀតឆ្លងទន្លេហើយទុកកូនចោលស្រមោចរោមឡើងឆ្មៅ)។ ពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីរបស់ តូច មុនិន្ទ ឯកសារលេខ E3/4668 ថ្ងៃទី ២០ ខែ មករា ឆ្នាំ ២០០៨ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00211324 ទំព័រ ៤ (បានរៀបរាប់ថា មនុស្សចាស់ជាង មិនអាចធ្វើដំណើរទៅមុខបាន ម្យ៉ាងទៀតនៅតាមផ្លូវ ខ្ញុំឃើញមានសាកសពជាច្រើនដែលដេកស្លាប់យ៉ាងអាណាចអាធម៌ដូចសត្វធាតុ)។ ពាក្យបណ្តឹងជនរងគ្រោះ លាស់ វណ្ណាន ឯកសារលេខ ថ្ងៃទី ២៥ ខែ តុលា ឆ្នាំ ២០០៧ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00451929 ទំព័រ ៧ (ប្រជាជនទាំងនោះ ខ្លះស្លាប់តាមផ្លូវ សាកសពស្តុយរលួយ ខ្លះទៀតធ្លាក់ខ្លួនឈឺដោយសារតែពុំមានអាហារគ្រប់គ្រាន់ ហើយដើរផ្លូវឆ្ងាយយ៉ាងដូចនេះ)។ ពាក្យបណ្តឹងជន

“ការពិពណ៌នាធម្មតា” ប៉ុន្តែពុំមែនបទពិសោធន៍ផ្ទាល់ខ្លួន ដែលនេះពុំសមស្របក្នុងការបង្ហាញអង្គហេតុពាក់ព័ន្ធ ឡើយ។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី ឯកសារដទៃទៀត ជាពិសេសឯកសារដែលមាននៅក្នុងពេលនោះ មានលក្ខណៈ ជាក់លាក់ជាង និងកើតចេញពីស្ថាប័នខាងក្រៅ¹¹⁵¹ ឬបង្ហាញពីតំណាងមានលក្ខណៈស្មើគ្នាសំរាប់អ្វីដែលទំនងជាបទ ពិសោធន៍ផ្ទាល់ខ្លួន¹¹⁵² នេះអាចផ្តល់ការបញ្ជាក់បន្ថែមលើភស្តុតាងផ្ទាល់ និងសេចក្តីសន្និដ្ឋានទូទៅរបស់អង្គ

រងគ្រោះ ព្រាប ខេន ឯកសារលេខ E3/5406 ថ្ងៃទី ២២ ខែ តុលា ឆ្នាំ ២០០៨ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00480181 ទំព័រ ៧ (បានឃើញ មនុស្សស្លាប់តាមផ្លូវដោយសារអត់អាហារ ចាស់ៗស្លាប់)។

¹¹⁵¹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៤៩៧ ជើងទំព័រ ១៤៨៧ ទូរលេខរបស់ស្ថានទូតអាមេរិកប្រចាំបាងកក កម្មវត្ថុ៖ ជនភៀសខ្លួនខ្មែរត្រូវដើរចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ ឯកសារលេខ E3/3004 កថាខណ្ឌ ៣ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00658221 (រាយការណ៍ថា អ្នកដែលត្រូវបានគេជម្លៀសបានអះអាងការខ្វះទឹក ឬទឹកមិនស្អាត និងកំដៅថ្ងៃខ្លាំង បានធ្វើឱ្យមនុស្សចាស់ជរា និងកុមារតូចៗស្លាប់ និងកើតជំងឺអាសន្នរោគ។ នៅពេលដែលអ្នកធ្វើដំណើរជិតទៅដល់ក្រុងកំពង់ចាម មនុស្សស្លាប់ដោយជំងឺអាសន្នរោគពី ៤ ឬ ៥ នាក់រៀងរាល់ថ្ងៃ)។ ទូរលេខស្ថានទូតអាមេរិកប្រចាំបាងកក កម្មវត្ថុ៖ កម្ពុជាថ្មី ឯកសារលេខ E3/3006 កថាខណ្ឌ ៦ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00702181 (ជនជាតិឥណ្ឌា និងពីលីពីនដែលត្រូវបានបង្ខំដោយច្រឡំឱ្យចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញនិយាយថា មនុស្សចាស់ ក្មេងតូចៗ និងអ្នកជំងឺជាច្រើនបានស្លាប់ភ្លាមៗ ខណៈដែលពួកគេបានធ្វើដំណើរ ដោយសារជំងឺអាសន្នរោគបានកើតឡើងក្នុងចំណោម ហ្វូងមនុស្សដែលដើរជាជួរទៅខាងជើងកន្លែងដែលមានការខ្វះខាតស្បៀងអាហារ និងទឹកស្អាត)។

¹¹⁵² សូមមើល សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៤៩៧ ជើងទំព័រ ១៤៨៧ យោងទៅលើពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី លី វៀម ឯកសារលេខ E3/4980 ថ្ងៃទី ២៥ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០០៩ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00554820 ទំព័រ ៣ (បានអះអាងថា មានតែ ២០០ នាក់ប៉ុណ្ណោះ ដែលទៅដល់ភូមិនោះ ពីព្រោះអ្នកខ្លះស្លាប់ដោយសារការស្រេកឃ្លាន និងជំងឺ)។ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ជើងទំព័រ ១៤៩១ យោងទៅលើពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីរបស់ សុត ណារី ឯកសារលេខ E3/4921 ថ្ងៃទី ២៣ ខែ មិថុនា ឆ្នាំ ២០០៩ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00586773 ទំព័រ ៨ (នៅតាមផ្លូវ គាត់បានឃើញការធ្វើអត្តឃាត និងជនរងគ្រោះនៃការអត់អាហារ។ ប្អូនប្រុសម្នាក់ និងប្អូនស្រីរបស់លោកស្រីដែលនៅបោះដោរ បានស្លាប់បាត់បង់ជីវិតដោយសារអត់អាហារ)។ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៤៩៨ ជើងទំព័រ ១៤៩១ សក្ខីកម្មជនភៀសខ្លួនប្រមូលដោយ François PONCHAUD ឯកសារលេខ E3/4590 គ្មានកាលបរិច្ឆេទ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00836120 ទំព័រ ៤៣ (លោក S បានរៀបរាប់ថា នៅបន្ទាយ កូនក្មេងអាយុ ៧ ឆ្នាំ ដែលបានដើរជាមួយឪពុកម្តាយក្នុងអំឡុងពេលម៉ោងក្តៅបំផុតនៅពេលថ្ងៃបានស្លាប់ ប៉ុន្មានម៉ោងក្រោយមកបន្ទាប់ពីផឹកទឹកតាមបឹង) ទំព័រ ១៧២ ដល់ ១៧៣ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00836250-1 (ប៉ុក សារិត បានរៀបរាប់អំពីការស្លាប់របស់ទារកអាយុមួយខែ ដែលបានឈឺ ហើយសល់តែស្បែក និងឆ្អឹងប៉ុណ្ណោះ។ នៅព្រែកពោធិ៍ក្នុងស្រុកស្រីសន្ធរខេត្តកំពង់ចាម ខ្មែរក្រហមបានផែកឆេរពួកគាត់ និងបានយកថ្នាំពេទ្យដែលគាត់ទុកឱ្យកូនដែលកំពុងតែឈឺ។ ២ ថ្ងៃក្រោយមក កូនរបស់ពួកគាត់បានស្លាប់ដោយសារមិនមានថ្នាំពេទ្យ។ ១៥ ថ្ងៃក្រោយមក កូនទីបួនរបស់ពួកគាត់អាយុ ៤ ឆ្នាំ បានធ្លាក់ខ្លួនឈឺ និងស្លាប់ដោយសារតែមិនមានថ្នាំពេទ្យ) ERN (ភាសាខ្មែរ) 00836296 ទំព័រ ២១៩ (ណុប ថុល បានលើកឡើងថា ក្នុងចំណោមកូនទាំងអស់

ជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ជាពិសេសទាក់ទងទៅនឹងការស្លាប់របស់កុមារតូចៗ។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានបង្ហាញអំពីការស្លាប់ដោយសារលក្ខខណ្ឌនៃការជម្លៀស ដោយផ្អែកលើការរៀបរាប់អំពីការស្លាប់របស់មនុស្សចាស់ និងអ្នកជំងឺ។ ដូច នួន ជា បានកត់សម្គាល់¹¹⁵³ ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី អ៊ឹម ស៊ីន្ទី បានអះអាងថា ម្តាយក្មេករបស់គាត់បានស្លាប់ក្នុងអំឡុងពេលជម្លៀសប្រជាជនដោយសារតែវ័យចាស់ជាង។ ដោយសារពុំមានព័ត៌មានបន្ថែមណាមួយទាក់ទងទៅនឹងកាលៈទេសៈនៃការស្លាប់របស់ម្តាយក្មេកគាត់ ជាការពុំសមហេតុផលក្នុងការសន្និដ្ឋានហួសពីវិស័យសង្គ្រាមថា ការស្លាប់នេះគឺបណ្តាលមកពីកាលៈទេសៈនៃការជម្លៀសទាំងស្រុងនោះទេ¹¹⁵⁴។ មានន័យថា នៅពេលពិចារណាលើលក្ខខណ្ឌធ្ងន់ធ្ងរក្នុងអំឡុងពេលជម្លៀស អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរកពុំឃើញថា ជាការពុំសមហេតុផលដែលថា លក្ខខណ្ឌដែលដាក់ទៅលើអ្នកដែលត្រូវបានជម្លៀសនោះ ជាកត្តាជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការស្លាប់ដែលបានកើតឡើងក្នុងអំឡុងពេលនៃការជម្លៀសក្នុងចំណោមក្រុម ដែលងាយទទួលរងគ្រោះបំផុតនោះ មានដូចជា ម្តាយក្មេករបស់ អ៊ឹម ស៊ីន្ទី និងអ្នកជំងឺដែលត្រូវបានបោះបង់ចោលនៅលើគ្រែក្នុងមន្ទីរពេទ្យដែល ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី ពេជ ស្រីផល បានឃើញផ្ទាល់¹¹⁵⁵។

៤៥៨.ផ្ទុយទៅនឹងការលើកឡើងរបស់ នួន ជា¹¹⁵⁶ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានសំអាងទៅលើការរៀបរាប់របស់ សរ ប៊ុន ដែលបានលើកឡើងនៅក្នុងលិខិតរបស់ស្ថានទូតបារាំងដែលពុំបានសំដៅលើការស្លាប់ដោយសារលក្ខខណ្ឌ ប៉ុន្តែបានសំដៅទៅលើការប៉ាន់ស្មានរបស់ សរ ប៊ុន ដែលថា អ្នកដែលត្រូវបានជម្លៀសជាច្រើនបានស្លាប់ជាបន្តបន្ទាប់ដោយសារលក្ខខណ្ឌលំបាកវេទនា¹¹⁵⁷។ ចុងក្រោយ ទាក់ទងទៅនឹងការជំទាស់របស់ នួន ជា

ចំនួន ៧ នាក់ដែលចាកចេញពីភ្នំពេញជាមួយគាត់ ក្នុងបីនាក់បានស្លាប់ដោយសារជំងឺ និងភាពអត់ឃ្លានក្នុងរយៈពេល ៣ ខែ) (ពាក្យបណ្តឹងរបស់ជនរងគ្រោះ កែម ខួន (កូនប្រុសទីបីរបស់គាត់បានស្លាប់តាមផ្លូវ“ដោយសារអត់បាយ”)។

¹¹⁵³ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៣២៤។

¹¹⁵⁴ កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយរបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី អ៊ឹម ស៊ីន្ទី ឯកសារលេខ E3/5555 ថ្ងៃទី ១៤ ខែ សីហា ឆ្នាំ ២០០៩ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00363533-4 ទំព័រ ៣ ដល់ ៤ ត្រូវបានយោងនៅក្នុងសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៤៩៧ ជើងទំព័រ ១៤៨៧។

¹¹⁵⁵ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៥ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ២០១៣ ពេជ ស្រីផល ឯកសារលេខ E1/148.1 ទំព័រ ១៥ ដល់ ១៦។

¹¹⁵⁶ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៣២៣។

¹¹⁵⁷ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា លិខិតរបស់ស្ថានទូតបារាំង កម្មវត្ថុៈ សក្ខីកម្មរបស់ឧត្តមសេនីយ៍ សរ ប៊ុន ឯកសារលេខ E3/2666 ថ្ងៃទី ២៣ ខែ មិថុនា ឆ្នាំ ១៩៧៥ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00499664-5 ទំព័រ ៤ ដល់ ៥ ត្រូវបានយោងនៅក្នុងជើងទំព័រ ១៤៧២ នៃសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង។ ក្នុងជើងទំព័រនោះ មានការយោងទៅលើសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះ

ទៅនឹងការសំអាងរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងលើភស្តុតាងដែលបង្ហាញថា សាកសពនៅតាមដងផ្លូវគឺជា សាកសពរបស់អ្នកដែលត្រូវបានជម្លៀស ដែលស្លាប់ដោយសារលក្ខខណ្ឌក្នុងអំឡុងពេលនៃការជម្លៀស¹¹⁵⁸ នួន ជា បានកំណត់ចរិតលក្ខណៈនៃការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំត្រឹមត្រូវ។ ផ្ទុយទៅនឹងអ្វីដែល នួន ជា បានលើកឡើងនោះ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានសំអាងទៅលើភស្តុតាងនេះ និងបានបង្ហាញនូវការ មន្ទិលសង្ស័យ ថា តើសាកសពនៅតាមដងផ្លូវដែលបានពិពណ៌នានៅក្នុងសក្ខីកម្មនោះ គឺជាប្រជាជនដែលបាន ស្លាប់ដោយសារលក្ខខណ្ឌនៃការជម្លៀស ដែរ ឬយ៉ាងណា។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានបញ្ជាក់ថា “ដោយ សារភស្តុតាងដែលបានពិភាក្សានៅក្នុងផ្នែក ១០.២.១៣ (“ការស្លាប់”) [...] សាកសពដែលត្រូវបានឃើញនៅ ពេលជម្លៀសនោះ គឺជាទាហានរួមទាំងអ្នកដែលស្លាប់ក្នុងពេលប្រយុទ្ធ និងអ្នកដែលត្រូវបានជម្លៀស”¹¹⁵⁹។ ដូច្នេះ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានធ្វើការសន្និដ្ឋានដោយផ្អែកលើភស្តុតាងនៃការស្លាប់បណ្តាលមកពីលក្ខខណ្ឌ នៃការជម្លៀសតាមរយៈការលើកឡើងរបស់សាក្សីដែលថា សាកសពមួយចំនួននោះ គឺជារបស់អ្នកដែលត្រូវ បានជម្លៀសបានស្លាប់ដោយសារលក្ខខណ្ឌ។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានធ្វើការសន្និដ្ឋានចេញពីភស្តុតាងនៃ សាកសពរបស់ជនរងគ្រោះដែលបានស្លាប់ដោយសារលក្ខខណ្ឌនោះឡើយ។

៤៥៩. ជាទូទៅ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលយល់ឃើញថា ដោយផ្អែកលើភស្តុតាងទាំងមូលដែលរួមបញ្ចូល សក្ខីកម្មផ្ទាល់ ការសន្និដ្ឋានដែលថា ការស្លាប់ដោយសារលក្ខខណ្ឌនៃការជម្លៀសនោះ ត្រូវបានបង្ហាញឱ្យឃើញ ហួសពីវិមតិសង្ស័យ ជាការសមហេតុផល។ បន្ថែមលើនេះទៀត បើទោះបីជាចំនួនមនុស្សស្លាប់ពុំអាចបញ្ជាក់ បានពីភស្តុតាងដែលមាននៅក្នុងសំណុំរឿងក៏ដោយ ក៏អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលចាត់ទុកថា អាចជឿជាក់បាន ដោយសារចំនួនមនុស្សស្លាប់នេះអាចមានចំនួនច្រើនជាងចំនួនដែលបានបង្ហាញនៅក្នុងភស្តុតាងអំពីហេតុការណ៍ មួយៗ។

៤៦០. ដូច្នេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបដិសេធទង្វើករណីនៃបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា ទាក់ទងទៅនឹងការ ស្លាប់ដោយសារលក្ខខណ្ឌនៃការជម្លៀសចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ។

សាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៤៩៧ ដល់ ៤៩៨ ដែលដោះស្រាយជាក់លាក់លើការស្លាប់។ អាស្រ័យហេតុនេះ អាចសន្មតថា អង្គជំនុំជម្រះ សាលាដំបូងបានសំអាងទៅលើការយល់ឃើញនៅក្នុងកថាខណ្ឌទាំងនេះ ហើយពុំបានសំអាងទៅលើការរៀបរាប់របស់ សរ ប៊ុន សម្រាប់សេចក្តីសន្និដ្ឋានរបស់ខ្លួនដែលថា ប្រជាជនបានស្លាប់ដោយសារលក្ខខណ្ឌ។

¹¹⁵⁸ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៣២៦។

¹¹⁵⁹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥០០។

៤.ប.១.ខ.៣.ការសម្លាប់ទាហាន និងអ្នករដ្ឋការស៊ីវិល

៤៦១.អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងយល់ឃើញថា យោធា និងអ្នករដ្ឋការស៊ីវិលនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរត្រូវបានកំណត់អត្តសញ្ញាណក្នុងអំឡុងពេលនៃការជម្លៀសចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ និងក្រោយមកត្រូវបានសម្លាប់¹¹⁶⁰។ ជនរងគ្រោះ មានដូចជាអ្នករដ្ឋការជាន់ខ្ពស់នៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរដែលត្រូវបាន“កំណត់គោលដៅ”សម្រាប់ប្រហារជីវិតមុនពេលដួលរលំទីក្រុងភ្នំពេញ¹¹⁶¹ ទាហានសាមញ្ញដែលបានបាត់បង់សមត្ថភាពប្រយុទ្ធ ឬលែងចូលរួមយ៉ាងសកម្មនៅក្នុងការប្រយុទ្ធ¹¹⁶² និងអ្នករដ្ឋការស៊ីវិល¹¹⁶³។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញថា ការសម្លាប់ទាំងនេះ គឺជាការធ្វើមនុស្សឃាតដែលជាបទឧក្រិដ្ឋនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ និងបានយល់ឃើញផងដែរថា មាន“ប្រតិបត្តិការទ្រង់ទ្រាយធំ មានការរៀបចំ និងគិតទុកជាមុន ដើម្បីសម្លាប់អតីតអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ បើទោះបីជាមិនមែនថា អ្នករដ្ឋការទាំងអស់បានជួបប្រទះជោគវាសនាដូចគ្នាបែបនេះក៏ដោយ”¹¹⁶⁴។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានផ្តល់ការយល់ឃើញទាំងនេះ ដោយពុំបានសំអាងលើភស្តុតាងនៃការសម្លាប់ដែលបានកើតឡើងក្នុងអំឡុងពេលមួយហៅថា “ការផែនការទីក្រុងលើកទីពីរ” (ដែលក្នុងអំឡុងពេលនោះ ជនរងគ្រោះអាចពុំមែនជាទាហានបាត់បង់សមត្ថភាពប្រយុទ្ធ) និងការធ្វើឱ្យបាត់ខ្លួនអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ ដែលត្រូវបានកំណត់អត្តសញ្ញាណនៅតាមប៉ុស្តិ៍ត្រួតពិនិត្យ និងជោគវាសនារបស់ពួកគាត់ពុំដឹងយ៉ាងណាឡើយ¹¹⁶⁵។

¹¹⁶⁰ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៥៣ (យោងទៅលើកថាខណ្ឌ ៥០៣, ៥១១, ៥១៣ ដល់ ៥១៥)។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញថា ជនរងគ្រោះច្រើននាក់“ត្រូវបានទុកមួយកន្លែងសម្រាប់សម្លាប់ចោលនៅកន្លែងផ្សេងទៀត”។ បើទោះបីជាការផ្តល់ការយល់ឃើញនេះពុំសូវច្បាស់លាស់ពីព្រោះអាចត្រូវបានយល់ថា ជាការយល់ឃើញមួយដែលប្រជាជនត្រូវបានទុកមួយកន្លែងសិនក្នុងគោលបំណងដើម្បីសម្លាប់អ្នកទាំងនេះ ប៉ុន្តែពុំត្រូវបានសម្លាប់វិញក៏ដោយ ក៏អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលយល់ច្បាស់ថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ដោយសារបានផ្តល់ការយល់ឃើញអំពីការធ្វើមនុស្សឃាត និងការសម្លាប់រង្គាលនោះ បានពិចារណាឃើញថា ការសម្លាប់ទាហាន និងអ្នករដ្ឋការស៊ីវិលត្រូវបានបង្ហាញឱ្យស្រស់ពីវិមតិសង្ស័យ។

¹¹⁶¹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៥៤ យោងទៅលើ កថាខណ្ឌ ៥០៣។

¹¹⁶² សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៥៤ យោងទៅលើ កថាខណ្ឌ ៥១០។

¹¹⁶³ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៥៥ យោងទៅលើ កថាខណ្ឌ ៥១៣ ដល់ ៥១៤។

¹¹⁶⁴ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៦១។

¹¹⁶⁵ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៥៤ ដល់ ៥៥៥ យោងទៅលើ កថាខណ្ឌ ៥១០ និង ៥១៣ ដល់ ៥១៤។

៤៦២.នួន ជា បានជំទាស់ទៅនឹងការយល់ឃើញដែលថា ទាហាន និងអ្នករដ្ឋការស៊ីវិលនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ ត្រូវបានសម្លាប់ក្នុងអំឡុងពេលនៃការជម្លៀសចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ ដោយបានយោងទៅលើការលើកឡើងនៅក្នុងសារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់គាត់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងបញ្ហា ថា តើអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុស ដែរឬយ៉ាងណា នៅពេលយល់ឃើញថា មានគោលនយោបាយកំណត់គោលដៅលើទាហាន និងអ្នករដ្ឋការស៊ីវិលនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ¹¹⁶⁶។ នៅពេលនេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលយល់ឃើញថា ជាការសមស្របដែលត្រូវដោះស្រាយអំណះអំណាងទាំងនេះ ដោយសារមានការជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលថា មានការសម្លាប់បានកើតឡើង¹¹⁶⁷។ ជាការកត់សម្គាល់ នួន ជា បានអះអាងថា ការសម្លាប់ទាហាន និងអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរក្នុងអំឡុងពេលនៃការជម្លៀសចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ ពុំត្រូវបានបង្ហាញឱ្យហួសពីវិមតិសង្ស័យឡើយ ដោយសារភស្តុតាងដែលបានលើកឡើងពុំត្រឹមត្រូវ មានតម្លៃទាប និងផ្នែកខ្លះមានលក្ខណៈដោះបន្ទុក¹¹⁶⁸។ នួន ជា បានអះអាងបន្ថែមទៀតថា ទាក់ទងទៅនឹងការយល់ឃើញផ្នែកអង្គហេតុ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានពិពណ៌នា “ទៅតាមអំពើចិត្តនូវហេតុការណ៍ពុំស៊ីសង្វាក់ និងពុំជាប់ទាក់ទងគ្នា” រវាងកងទ័ពខ្មែរក្រហមជាមួយនឹងអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ ដោយពុំបានគាំទ្រដល់ការសន្និដ្ឋានយ៉ាងទូលំទូលាយរបស់ខ្លួនដែលថា ការសម្លាប់ត្រូវបានប្រព្រឹត្តឡើងទៅតាមប្រតិបត្តិការទ្រង់ទ្រាយធំ មានការរៀបចំ និងគិតទុកជាមុន¹¹⁶⁹។

៤៦៣.ខៀវ សំផន បានជំទាស់ដូចគ្នាដែរទាក់ទងទៅនឹងតម្លៃនៃភស្តុតាងដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានលើកយកមកសំអាង និងការសន្និដ្ឋាន ហើយបានអះអាងថា ទ្រឹស្តីអំពីប្រតិបត្តិការទ្រង់ទ្រាយធំ គឺស្ទើរតែពុំអាចទទួលយកបានជាមួយនឹងការពិតដែលថា ហេតុការណ៍ភាគច្រើនត្រូវបានរាយការណ៍ថា បានកើតឡើងនៅក្នុងភូមិភាគនិរតី¹¹⁷⁰។

¹¹⁶⁶ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៣២១ យោងទៅលើកថាខណ្ឌ ៥៨៨ ដល់ ៥៩៦។

¹¹⁶⁷ សូមមើល សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៥៩២ ដល់ ៥៩៦។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនឹងត្រូវដោះស្រាយអំណះអំណាងនៃកថាខណ្ឌ ៥៨៨ ដល់ ៥៩១ ក្នុងបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា នៅក្នុងផ្នែកដែលពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការដោះស្រាយលើការសម្លាប់រង្គាលនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ (សូមមើលខាងក្រោម កថាខណ្ឌ ៥២៩ ជាដើម)។

¹¹⁶⁸ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៣២១, ៥៨៨, ៥៩២ ដល់ ៥៩៦។

¹¹⁶⁹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៥៨៨ ដល់ ៥៩១ និង ៥៩៧ ដល់ ៥៩៩។

¹¹⁷⁰ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៣៥៤ ដល់ ៣៥៦។

៤៦៤.សហព្រះរាជអាជ្ញាបានឆ្លើយតបថា ដោយពិចារណាទៅលើ“ទម្ងន់ភស្តុតាងដែលបញ្ជាក់បន្ថែម បើពិនិត្យ ជារួម”ឃើញថា ការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលរងការជំទាស់នេះ ត្រូវបានធ្វើឡើងដោយ សមហេតុផល¹¹⁷¹។

៤៦៥.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលយល់ឃើញថា សេចក្តីសន្និដ្ឋានរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងអំពីការ សម្លាប់ទាហាន និងអ្នករដ្ឋការស៊ីវិលនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរក្នុងអំឡុងពេលនៃការជម្លៀសចេញពីទីក្រុង ភ្នំពេញ បានផ្អែកលើការយល់ឃើញផ្នែកអង្គហេតុជាក់លាក់ជាច្រើនដូចជា (i) អ្នករដ្ឋការជាន់ខ្ពស់ដែលត្រូវ បានកំណត់គោលដៅជាសាធារណៈសម្រាប់ប្រហារជីវិត នៅមុនពេលកាន់កាប់ទីក្រុងភ្នំពេញត្រូវបានសម្លាប់ ¹¹⁷² (ii) អ្នករដ្ឋការស៊ីវិល និងទាហានដែល បាត់បង់សមត្ថភាពប្រយុទ្ធ ត្រូវបានប្រហារជីវិតនៅនឹងកន្លែងក្នុងទី ក្រុងភ្នំពេញ¹¹⁷³ (iii) ទាហានត្រូវបាននាំយកទៅសម្លាប់នៅកន្លែងផ្សេងទៀត¹¹⁷⁴ (iv) ទាហានដែលគោរពតាម សេចក្តីប្រកាសតាមវិទ្យុ និងមេក្រូឱ្យចូលបង្ហាញខ្លួន ត្រូវបានសម្លាប់នៅក្នុង ឬជុំវិញទីក្រុងភ្នំពេញ¹¹⁷⁵ (v) ទាហានខ្លះទៀតដែលត្រូវបានកំណត់អត្តសញ្ញាណនៅតាមប៉ុស្តិ៍ត្រួតពិនិត្យតាមផ្លូវ ត្រូវបានសម្លាប់នៅនឹងកន្លែង ឬនាំចេញទៅ ដែលក្រោយមក មួយចំនួនត្រូវបានសម្លាប់¹¹⁷⁶ (vi) អ្នកដែលបានចុះឈ្មោះនៅកៀនស្វាយ និង បាត់ដំបង ត្រូវបានសម្លាប់ ឬ“ត្រូវបាននាំចេញទៅ ហើយពុំដែលបានឃើញត្រឡប់មកវិញឡើយ”¹¹⁷⁷។

៤.២.១.ខ.៣.ក.អ្នករដ្ឋការជាន់ខ្ពស់

៤៦៦.អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ពុំបានបញ្ជាក់ច្បាស់លាស់អំពីការសម្លាប់អ្នករដ្ឋការជាន់ខ្ពស់នៃរបបសាធារណ រដ្ឋខ្មែរដែលខ្លួនចាត់ទុកថា បានបង្ហាញឱ្យឃើញហួសពីវិមតិសង្ស័យឡើយ¹¹⁷⁸ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូល ពិចារណាឃើញថា ដោយផ្អែកលើភស្តុតាងដែលជនជាប់ចោទពុំបានលើកអំណះអំណាងជាក់លាក់ដើម្បី

¹¹⁷¹ សារណាតរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ១៥៩ ដល់ ១៧៥។

¹¹⁷² សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥០៣ និង ៥៥៣។

¹¹⁷³ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥០៧។

¹¹⁷⁴ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥០៨។

¹¹⁷⁵ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥១១។

¹¹⁷⁶ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥១៣។

¹¹⁷⁷ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥១៤។

¹¹⁷⁸ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៥៣ យោងទៅលើកថាខណ្ឌ ៥០៣។

ជំទាស់នោះ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញដោយសមហេតុផលថា ជនមហាក្សត្រពីររូប (ឡុង ឬវ៉េត និងព្រះអង្គម្ចាស់ សិរិមតៈ)¹¹⁷⁹ ក្នុងចំណោម“ជនមហាក្សត្រទាំងប្រាំពីរ” និងអ្នករដ្ឋការជាន់ខ្ពស់ឈ្មោះ លន់ ណុន¹¹⁸⁰ រួមទាំង អ៊ុង ប៊ុនហ៊ី¹¹⁸¹ ផងដែរ ត្រូវបានប្រហារជីវិត¹¹⁸²។

¹¹⁷⁹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥០៣ ជើងទំព័រ ១៥០៨ ដល់ ១៥១០ យោងទៅលើក្នុងចំណោមនោះប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៥ ខែ មិថុនា ឆ្នាំ ២០១៣ (Sydney SCHANBERG) ឯកសារលេខ E1/201.1 ទំព័រ ៣៥ ដល់ ៣៧ និងប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៨ ខែ មករា ឆ្នាំ ២០១៣ (AI ROCKOFF) ឯកសារលេខ E1/165.1 ទំព័រ ៣៦ (បានអះអាងថា ឡុង ឬវ៉េត បានមកដល់ក្រសួងព័ត៌មាននៅថ្ងៃទី ១៧ ខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥ ដោយ“មានខ្មែរក្រហមពីរបីនាក់មកជាមួយ” និងបើទោះបីជាពុំមានអានុវត្តដាក់ក៏ដោយ ក៏“បង្ហាញច្បាស់ថា ពួកគេគឺជាអ្នកទោស” និងថា ឡុង ឬវ៉េត ត្រូវបានដឹកចេញទៅ ពីរ ឬបីនាទីក្រោយមក)។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៥ ខែ មិថុនា ឆ្នាំ ២០១៣ (Sydney SCHANBERG) ឯកសារលេខ E1/201.1 ទំព័រ ៤០ ដល់ ៤១ (យោងទៅលើ S. Schanberg៖ កំណត់ហេតុប្រចាំថ្ងៃអំពីកម្ពុជាក្នុងឆ្នាំ ១៩៧៥ ឯកសារលេខ E236/1/4/3.1 ទំព័រ ១៤៤ ដល់ ១៤៥ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00963983 បានអះអាងថា នៅថ្ងៃទី ២០ ខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥ គាត់បានឃើញកងទ័ពខ្មែរក្រហមមកស្ថានទូតបារាំង និងបាននាំមនុស្សមួយក្រុមចេញទៅរួមទាំងព្រះអង្គម្ចាស់ សិរិមតៈ និង ហុង បួនហោ (អ៊ុង ប៊ុនហ៊ី ឬ អ៊ុង ប៊ុនហរ)ផងដែរ។ បាងកកប៉ុស្តិ៍ការបញ្ជាក់អះអាងអំពីទំនាក់ទំនងនៅពេលប្រជាជនខ្មែរចាកចេញ និងការទទួលស្គាល់អំពីការប្រហារជីវិតឯកសារលេខ E3/604 ថ្ងៃទី ០២ ខែ វិច្ឆិកា ឆ្នាំ ១៩៧៥ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00632772 (របាយការណ៍អំពីការបញ្ជាក់អះអាងរបស់ អៀង សារី ថា ឡុង ឬវ៉េត ត្រូវបានប្រហារជីវិត)។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៦ ខែ មិថុនា ឆ្នាំ ២០១៣ (Sydney SCHANBERG) ឯកសារលេខ E1/202.1 ទំព័រ ១១ (បានព្យាបាលមន្ត្រីស្ថានទូតបារាំងថា ឡុង ឬវ៉េត និងព្រះអង្គម្ចាស់ សិរិមតៈត្រូវបានសម្លាប់)។ ទូរលេខស្ថានទូតអាមេរិកប្រចាំបារាំង កក កម្មវត្ថុ៖ ដំណើរទស្សនកិច្ចរបស់ អៀង សារី ទៅកាន់ប្រទេសថៃ ឯកសារលេខ E3/3358 ថ្ងៃទី ០៧ ខែ វិច្ឆិកា ឆ្នាំ ១៩៧៥ កថាខណ្ឌ ៥ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00602536 (កត់សម្គាល់ឃើញថា រដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងយុត្តិធម៌កម្ពុជាក្នុងពេលមួយផ្សេងទៀតបានប្រាប់ថា គាត់បានឮដំណឹងថា ជនមហាក្សត្រប្រាំពីរនាក់ដែលត្រូវបានកំណត់គោលដៅសម្រាប់ប្រហារជីវិត អ្នកទាំងនោះដែលស្ថិតនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា រួមទាំង ឡុង ឬវ៉េត និងព្រះអង្គម្ចាស់ សិរិមតៈ ត្រូវបានសម្លាប់)។ ភាពយន្តឯកសាររបស់ ចេត សម្បត្តិ និង R. LEMKIN៖ សត្រូវរបស់ប្រជាជន ឯកសារលេខ E3/40001R ឆ្នាំ ២០០៧ (ឈុតខ្សែវីដេអូបន្ថែម៖ មួយថ្ងៃនៅទូលពោធិ៍វិជ្ជ) នាទី ២២.០៧ ដល់ ២២.១១ (នួន ជា បានបញ្ជាក់ថា “បទបញ្ជានយោបាយ”របស់ ប.ក.ក. ដែលថា “ត្រូវកម្ទេច”ជនមហាក្សត្រជាក់ស្តែងត្រូវបានអនុវត្តឡើង)។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ថា Sydney SCHANBERG បន្ទាប់មកបានបញ្ជាក់ថា កាលនៅស្ថានទូតបារាំងប្រហែលនៅថ្ងៃទី ១៧ ខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥ គាត់ពុំដែលបានឮការរៀបរាប់ផ្ទាល់អំពីការសម្លាប់អ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរណាមួយឡើយ ប៉ុន្តែ“បានទទួលស្គាល់ថា ជាការពិត” ដោយសារគាត់ដឹងតាមរយៈមេខ្មែរក្រហមប៉ុន្មាននាក់ក្រោយមក(ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៧ ខែ មិថុនា ឆ្នាំ ២០១៣ (Sydney SCHANBERG) ឯកសារលេខ E1/203.1 ទំព័រ ៤ ដល់ ៦)។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលយល់ឃើញថា ការសម្លាប់អ្នករដ្ឋការពីរនាក់នោះត្រូវបានបង្ហាញយ៉ាងសមហេតុផលដោយផ្អែកលើភស្តុតាងទាំងមូលដែលបានយោងទៅលើនោះ ហើយជនជាប់ចោទពុំបានជំទាស់ឡើយ។

¹¹⁸⁰ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ជើងទំព័រ ១៥០៨ ដល់ ១៥១០ យោងទៅលើក្នុងចំណោមនោះប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៥ ខែ មិថុនា ឆ្នាំ ២០១៣ (Sydney SCHANBERG) ឯកសារលេខ E1/201.1 ទំព័រ ៣៣ ដល់ ៣៦ (បានអះអាងថា គាត់បានឃើញ អ្នកទោស ៥០ នាក់ ឈរនៅមុខក្រសួងព័ត៌មានឡោមព័ទ្ធដោយ “ក្រុមមនុស្សប្រដាប់អាវុធធូលី ១០ ទៅ ១៥ នាក់” ក្នុងចំណោម នោះមាន លន់ ណុន ដែលបានស្វែងរកលទ្ធភាពឱ្យអ្នកទោស ឬអ្នករដ្ឋការកម្ពុជាដទៃទៀតចេញពីប្រទេសកម្ពុជា)។ បាងកកប៉ុស្តិ៍ ការបញ្ជាក់អះអាងអំពីទំនាក់ទំនងនៅពេលប្រជាជនខ្មែរចាកចេញ ឯកសារលេខ E3/604 ថ្ងៃទី ០២ ខែ វិច្ឆិកា ឆ្នាំ ១៩៧៥ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00632772 (របាយការណ៍អំពីការបញ្ជាក់របស់ អៀង សារី ថា លន់ ណុន ត្រូវបានប្រហារជីវិត)។ អង្គជំនុំជម្រះ តុលាការកំពូលសង្កេតឃើញថា បើទោះបីជា លន់ ណុន ពុំស្ថិតក្នុងចំណោម “ជនមហាក្សត្រទាំងប្រាំពីរ” ដែលត្រូវបានកំណត់គោល ដៅដើម្បីប្រហារជីវិតក៏ដោយ ក៏គាត់ត្រូវបានកំណត់គោលដៅក្នុងចំណោម “ជនមហាក្សត្រ ១៦ នាក់ទៀត” ដែល “សុទ្ធតែត្រូវឆ្លើយតប នៅចំពោះមុខតុលាការរដ្ឋនូវរាល់អំពើអាក្រក់រាប់មិនអស់ និងឧក្រិដ្ឋកម្មដ៏សាហាវព្រៃផ្សៃ” (របាយការណ៍សារព័ត៌មានកម្ពុជា៖ សេចក្តីផ្តើមការណ៍របស់សម្តេចប្រមុខរដ្ឋ នរោត្តម សីហនុ ឯកសារលេខ E3/1287 ថ្ងៃទី ០៩ ខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00351594) ទំព័រ ៤។

¹¹⁸¹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ជើងទំព័រ ១៥០៩ ដល់ ២៥១០ និង ២៥៩៧ យោងទៅលើក្នុងចំណោមនោះ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៥ ខែ មិថុនា ឆ្នាំ ២០១៣ (Sydney SCHANBERG) ឯកសារលេខ E1/201.1 ទំព័រ ៤០ ដល់ ៤១ និង ៤៤ (ស្រង់ S. Schanberg៖ កំណត់ហេតុប្រចាំថ្ងៃអំពីកម្ពុជាក្នុងឆ្នាំ ១៩៧៥ ឯកសារលេខ E236/1/4/3.1 ERN (ភាសាខ្មែរ) 00963983 ទំព័រ ១៤៥ បានអះអាងថា នៅថ្ងៃទី ២០ ខែ មេសា គាត់បានឃើញកងទ័ពខ្មែរក្រហមមកស្ថានទូតបារាំង ហើយបាននាំមនុស្សមួយ ក្រុមចេញទៅ រួមមាន ហុង បួនហោ ផងដែរ)។ ទូរលេខរបស់ក្រសួងការបរទេសបារាំង កម្មវត្ថុ៖ ការចាកចេញរបស់ជនភៀសខ្លួន ឯកសារលេខ E3/2702 ថ្ងៃទី ២០ ខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00492870 (យោងទៅលើទូរលេខពីមុន៖ ទូរលេខ ក្រសួងការបរទេសបារាំង កម្មវត្ថុ៖ ការសុំសិទ្ធិជ្រកកោននយោបាយ ឯកសារលេខ E3/2694 ថ្ងៃទី ១៨ ខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥) ក្នុងស៊ុលបារាំង Dyrac រាយការណ៍ថា ព្រះអង្គម្ចាស់ សិរិមតៈ និងអ្នកដទៃទៀត រួមមាន អ៊ុង ប៊ុនហ៊ីរ ត្រូវបាននាំចេញពីស្ថានទូត ដោយសមាជិកនៃគណៈកម្មាធិការដែលពុំស្គាល់អត្តសញ្ញាណ ដែរជាអាណត្តិស្បៀងប្រជាតិកម្ពុជា ឬ NLA)។ ទូរលេខនាយកដ្ឋាន សហរដ្ឋអាមេរិក កម្មវត្ថុ៖ ការផ្តល់ព័ត៌មានពីប្រជាជនអាមេរិកស្តីពីស្ថានភាពទីក្រុងភ្នំពេញបន្ទាប់ពីការដួលរលំ ឯកសារលេខ E3/4148 ថ្ងៃទី ០៤ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ១៩៧៥ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00664000 ទំព័រ ៧ (ជនជាតិអាមេរិកដែលត្រូវបានជម្លៀសរាយ ការណ៍ថា ប្រធានសភា អ៊ុង ប៊ុនហ៊ីរ បានចាកចេញពីស្ថានទូតបារាំងដោយមានកងទ័ពខ្មែរក្រហមតាមជាមួយ)។ ពាក្យសុំតាំងខ្លួន ជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី អ៊ុង បូណារ៉ាន់ ឯកសារលេខ E3/4679 ចុះថ្ងៃទី ១៥ ខែ មិថុនា ឆ្នាំ ២០០៨ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00323576 ទំព័រ ១០ (កូនប្រុសរបស់ អ៊ុង ប៊ុនហ៊ីរ បានកត់សម្គាល់ថា គាត់លែងមានដំណឹងអំពីឪពុករបស់គាត់ចាប់ពីថ្ងៃទី ២១ ខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥ មក ដែលជាឆ្នាំអាជ្ញាធរបារាំងបានប្រគល់ឪពុករបស់គាត់ដោយបង្ខំទៅឱ្យពួកខ្មែរក្រហម)។ អង្គជំនុំជម្រះ តុលាការកំពូលកត់សម្គាល់លើភាពខុសគ្នារវាងកាលបរិច្ឆេទដែលបានផ្តល់ដោយ អ៊ុង បូណារ៉ាន់ និងផ្តល់ដោយសាក្សីដទៃទៀត ទាក់ទងទៅនឹងពេលដែល អ៊ុង ប៊ុនហ៊ីរ បានចាកចេញពីស្ថានទូតបារាំង ប៉ុន្តែជឿជាក់ថា ជាការពុំខុសគ្នាណាស់ណានោះទេ។ អង្គជំនុំ ជម្រះតុលាការកំពូលជឿជាក់ថា អ៊ុង ប៊ុនហ៊ីរ ត្រូវបាននាំចេញពីស្ថានទូតបារាំងជាមួយព្រះអង្គម្ចាស់ សិរិមតៈ។ ដោយសារហេតុ

៤.យ.១.ខ.៣.ខ.អ្នករដ្ឋការស៊ីវិល និង ទាហានបាត់បង់សមត្ថភាពប្រយុទ្ធ ត្រូវបានសម្លាប់នៅនឹងកន្លែង

៤៦៧.ក្នុងការគាំទ្រដល់ការយល់ឃើញដែលថា អ្នករដ្ឋការស៊ីវិលនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ និងទាហានបាត់បង់សមត្ថភាពប្រយុទ្ធ ត្រូវបានសម្លាប់នៅនឹងកន្លែងនោះ¹¹⁸³ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសំអាងទៅលើសក្ខីកម្មផ្ទាល់របស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីតែមួយគត់ ជាមួយនឹងកំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយចំនួន ២ និងឯកសារក្រៅតុលាការចំនួន ៩ (ជាឧទាហរណ៍ ពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី ពាក្យបណ្តឹងរបស់ជនរងគ្រោះសក្ខីកម្មរបស់ជនភៀសខ្លួន ចម្លើយ និងរបាយការណ៍ជាដើម)¹¹⁸⁴។

៤៦៨.ទាក់ទងទៅនឹងសក្ខីកម្មផ្ទាល់ ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី គឹម វ៉ាន់ឌី បានផ្តល់សក្ខីកម្មនៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងអំពីហេតុការណ៍ ដែលឪពុកមារបស់គាត់មានឋានៈជាវរសេនីយ៍ឯកនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ ស្លៀកពាក់ឯកសណ្ឋានយោធា ត្រូវបានបាញ់សម្លាប់ដោយកងទ័ពខ្មែរក្រហម បន្ទាប់ពីគាត់បានបើកឡានហ្ស៊ីបដែលជាឡានរបស់ទាហានអាមេរិក មកឈប់នៅមុខផ្ទះរបស់គាត់នៅម៉ោង ៦ ព្រឹកថ្ងៃទី ១៧ ខែ មេសា ឆ្នាំ

ផលនេះហើយ ដោយពិចារណាលើការបាត់ខ្លួននៅពេលនោះ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ដោយសមហេតុផលថា អ៊ុង ប៊ុនហ៊ីរ និង ព្រះអង្គម្ចាស់ សិរិមតៈ បានជួបវាសនាអាក្រក់ដូចគ្នា។

¹¹⁸² អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី ធុច ផាន់ដាវា-ស ផ្តល់សក្ខីកម្មដែលគួរឱ្យជឿជាក់បានទាក់ទងទៅនឹងការសម្លាប់ឧត្តមសេនីយ៍ ថាច់ សាវី (ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៩ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៣ (ធុច ផាន់ដាវា-ស) ឯកសារលេខ E1/198.1 ទំព័រ ២២ ដល់ ២៣ និង ២៧)។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី អង្គជំនុំជម្រះពុំអាចទទួលស្គាល់ហេតុការណ៍នេះថា បានបង្ហាញឱ្យហួសពីវិមតិសង្ស័យឡើយ ដោយសារ៖ (i) ការរៀបរាប់នេះ គឺជាពាក្យចោមអាវាមទាំងស្រុងទាក់ទងទៅនឹងកាលៈទេសៈពាក់ព័ន្ធ (ii) ពុំទំនងជាថា ហេតុការណ៍នេះពាក់ព័ន្ធទៅនឹងអ្នករដ្ឋការជាន់ខ្ពស់ដទៃទៀតដែលបានរៀបរាប់ខាងលើ ពុំមានភស្តុតាងបញ្ជាក់បន្ថែម និង (iii) ការសម្លាប់បុគ្គលនេះពុំត្រូវបានទទួលស្គាល់ដោយថ្នាក់ដឹកនាំខ្មែរក្រហមឡើយ។ បើទោះបីជា AI ROCKOFF បានអះអាងថា អ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរដែលបានប្រមូលផ្តុំនៅក្រសួងព័ត៌មាននៅថ្ងៃទី ១៧ ខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥ “ត្រូវបានវាយសម្លាប់” គាត់ដឹងព័ត៌មាននេះ“ក្រោយមកទៀត” នៅពេលគាត់ពុំបានស្នាក់នៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជាតទៅទៀត និង “ដឹងតាមប្រភពដទៃទៀតដែល[គាត់]ពុំស្គាល់” (ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៨ ខែ មករា ឆ្នាំ ២០១៣ (AI ROCKOFF) ឯកសារលេខ E1/165.1 ទំព័រ ៤៣)។ សូមមើលផងដែរ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៥ ខែ មិថុនា ឆ្នាំ ២០១៣ (Sydney SCHANBERG) ឯកសារលេខ E1/201.1 ទំព័រ ៤៥។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៧ ខែ កុម្ភៈ ឆ្នាំ ២០១៣ (ពិន យ៉ាថៃ) ឯកសារលេខ E1/170.1 ទំព័រ ១៥ ដល់ ១៦ (ព្រះតេជព្រះគុណ សូ ហាយ លោកនិមន្តចូលរួមកិច្ចប្រជុំនៅក្រសួងព័ត៌មាន ដែល ឡុង បូរីត ក៏នៅទីនោះ និងត្រឡប់មកវត្តឧណាលោមវិញដោយសុវត្ថិភាព)។

¹¹⁸³ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥០៧។

¹¹⁸⁴ សូមមើល សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥០៧ ជើងទំព័រ ១៥១៨។

១៩៧៥¹¹⁸⁵។ សក្ខីកម្មរបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីរូបនេះបានផ្តល់ព័ត៌មានលម្អិត និងគួរឱ្យជឿជាក់បាន អាស្រ័យហេតុនេះ ជាការសមស្របដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសន្និដ្ឋានថា មានការសម្លាប់កើតឡើង។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី ដូចដែល នួន ជា បានកត់សម្គាល់ ការសម្លាប់នេះបានកើតឡើងពីរបីម៉ោងមុនពេលបញ្ចប់ ការប្រយុទ្ធគ្នាជាផ្លូវការ¹¹⁸⁶។ ហេតុការណ៍នេះ និងកាលៈទេសៈជុំវិញការសម្លាប់(ជនរងគ្រោះស្លៀកពាក់ឯក សណ្ឋានយោធា និងបានបើកបររថយន្តយោធា) បានបង្ហាញថា ជនរងគ្រោះប្រាកដជាត្រូវបានចាត់ទុកថា ជា សមាជិកនៃកងកម្លាំងប្រដាប់អាវុធដែលនៅពេលបាញ់សម្លាប់នោះ ជនរងគ្រោះពុំបានដាក់អាវុធចុះ ឬពុំចាត់ ទុកថា បានបាត់បង់សមត្ថភាពប្រយុទ្ធ ដោយសារជំងឺ របួស ឬស្ថិតក្នុងការឃុំឃាំង¹¹⁸⁷ និងជាគោលដៅយោ ធា។ ការសម្លាប់នេះបើទោះបីជាអង្គហេតុត្រូវបានបង្ហាញយ៉ាងសមហេតុផលក៏ដោយ ក៏ពុំមានលក្ខណៈជា ឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិឡើយ។

៤៦៩.ទាក់ទងទៅនឹងកំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសំអាងទៅលើនោះ ដើមប ណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី ឃិន សុខ បានឆ្លើយនៅចំពោះមុខសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតថា គាត់បានឃើញកងទ័ពខ្មែរ ក្រហមបាញ់សម្លាប់ទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ¹¹⁸⁸។ ផ្អែកតាមកំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយ ជនរងគ្រោះពុំ មានអាវុធក្នុងដៃ ប៉ុន្តែបានស្លៀកពាក់ឯកសណ្ឋានយោធា ហើយរឹងទទឹងមិនព្រមចាកចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ។ ក្នុងកាលៈទេសៈនេះ អាចនិយាយបានថា ជនរងគ្រោះពុំបានសារភាព ដូច្នេះនៅតែជាចំណុចគោលដៅយោធា ដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានដោះស្រាយលើបញ្ហានេះ¹¹⁸⁹។ កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយដទៃទៀតរបស់ ខឹម សំហួន បានផ្តល់ភស្តុតាងច្រើនអាវ៉ាមពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការសម្លាប់ទាហាន ដែលកំពុងព្យាបាលនៅក្នុងមន្ទីរ

¹¹⁸⁵ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៥ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ២០១២ (គីម វ៉ាន់ឌី) ឯកសារលេខ E1/148.1 ទំព័រ ៨៣ ដល់ ៨៤ និង ៩២ (ភាសាអង់គ្លេស), ទំព័រ ៧២ (ជួរ ៤ ដល់ ៥) និង ៨១ (ភាសាខ្មែរ)។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៦ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ២០១២ (គីម វ៉ាន់ឌី) ឯកសារលេខ E1/149.1 ទំព័រ ១៧ ដល់ ១៨។

¹¹⁸⁶ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៥៩៣។

¹¹⁸⁷ សូមមើល មាត្រា ៣(១) នៃអនុសញ្ញាទីក្រុងហ្សឺណែវផ្នែក I-IV ។

¹¹⁸⁸ កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយរបស់ ឃិន សុខ ឯកសារលេខ E3/5556 ថ្ងៃទី ១ ខែ កញ្ញា ឆ្នាំ ២០០៩ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00373186 ទំព័រ ៣។

¹¹⁸⁹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៥៩៤។

ពេទ្យព្រះកេតុមាលា¹¹⁹⁰។ ដោយសារតែភស្តុតាងមានចរិតលក្ខណៈជាពាក្យចោមអាវាម ហើយសាក្សី ឌឹម សំហួន ពុំបានផ្តល់សក្ខីកម្មនៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ទើបការសម្លាប់ទាំងនេះពុំត្រូវចាត់ទុកថា បានបង្ហាញហួសពីវិមតិសង្ស័យឡើយ។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយជាលាយលក្ខណ៍អក្សរនេះ បានបង្ហាញជាក់ច្បាស់អំពីការសម្លាប់ខុសច្បាប់នូវទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ ដែលបាត់បង់សមត្ថភាពប្រយុទ្ធ។

៤៧០.កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយជាលាយលក្ខណ៍អក្សរចុងក្រោយរបស់សាក្សី អ៊ុត សេង ដែលអង្គជំនុំជម្រះបានយោងទៅលើនោះ បានសំដៅលើហេតុការណ៍មួយដែលក្នុងនោះ មានបុគ្គលពីរនាក់“ទំនងជា”ទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរត្រូវបានសម្លាប់ដោយកងទ័ពនារីរបស់ខ្មែរក្រហម¹¹⁹¹។ បើទោះបីជាព្រឹត្តិការណ៍នេះបានកើតឡើងក្រៅទីក្រុងភ្នំពេញ ហើយពុំបានគាំទ្រការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលថា មានការសម្លាប់បានកើតឡើងក្នុងទីក្រុងភ្នំពេញ¹¹⁹²ក៏ដោយ ក៏នៅតែច្បាស់លាស់ថា គឺជាផ្នែកមួយនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីមួយ។ ដូចការកត់សម្គាល់របស់សហព្រះរាជអាជ្ញា ការរៀបរាប់របស់សាក្សី អ៊ុត សេង បានបង្ហាញនូវការបញ្ជាក់បន្ថែមទៅលើលិខិតរបស់ស្ថានទូតបារាំងប្រចាំប្រទេសថៃ ដែលរាយការណ៍អំពីបទពិសោធន៍របស់ឧត្តមសេនីយ៍ សរ ប៊ុន ថា ផ្នែកតាមលិខិតនេះ សរ ប៊ុន បានសង្កេតឃើញការសម្លាប់ទាហាននៅក្នុងតំបន់ដែលនោះដោយ“នារីកុម្មុយនីស្ត”¹¹⁹³។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី ដោយសារ អ៊ុត សេង ពុំបានផ្តល់សក្ខីកម្មនៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង និងពុំបានពន្យល់ពីមូលហេតុដែលគាត់អាចសន្និដ្ឋានបានថា

¹¹⁹⁰ កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយរបស់សាក្សី ឌឹម សំហួន ឯកសារលេខ E3/3962 ថ្ងៃទី ០៦ ខែ មីនា ឆ្នាំ ២០០៩ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00287536 ទំព័រ ៤។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសំអាងទៅលើឯកសារនេះ បើទោះបីទំនងជាដូចជាមានកំហុសទាក់ទងទៅនឹងការសម្លាប់ទាហានដែលបានធ្វើតាមការអំពាវនាវរបស់ខ្មែរក្រហមឱ្យចូលសារភាពក៏ដោយ។ សូមមើល សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥១១ ជើងទំព័រ ១៥៣០ ដែលរៀបរាប់ភស្តុតាងគាំទ្រការយល់ឃើញដែលថា ទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរដែលបានធ្វើតាមការអំពាវនាវឱ្យចូលសារភាព ត្រូវបានសម្លាប់ ឬត្រូវបានធ្វើឱ្យបានខ្លួន។

¹¹⁹¹ កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយរបស់សាក្សី អ៊ុត សេង ឯកសារលេខ E3/5267 ថ្ងៃទី ១៤ ខែ មករា ឆ្នាំ ២០០៩ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00271404 ទំព័រ ៣។

¹¹⁹² សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥០៧។ សូមមើលផងដែរ ជើងទំព័រ ១៥១៨ (កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយរបស់ អ៊ុត សេង ត្រូវបានយោងទាក់ទងទៅនឹងការសម្លាប់ទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរក្នុងទីក្រុងភ្នំពេញ)។

¹¹⁹³ សាលក្រមរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ១៦៣ យោងទៅលើលិខិតស្ថានទូតបារាំង កម្មវត្ថុ៖ សក្ខីកម្មរបស់ឧត្តមសេនីយ៍ សរ ប៊ុន ឯកសារលេខ E3/2666 ថ្ងៃទី ២៣ ខែ មិថុនា ឆ្នាំ ១៩៧៥ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00499666 ទំព័រ ៦។

ជនរងគ្រោះទំនងជាទាហាន ទើបកំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយជាលាយលក្ខណ៍អក្សរពុំអាចធ្វើជាមូលដ្ឋានសម្រាប់ការយល់ឃើញឱ្យហួសពីវិមតិសង្ស័យឡើយ។

៤៧១. ទាក់ទងទៅនឹងការរៀបរាប់អំពីការសម្លាប់នៅក្នុងឯកសារក្រៅតុលាការដទៃទៀត នួន ជា បានលើកឡើងថា ការរៀបរាប់នេះពុំគួរប្តូរបានយកមកពិចារណាឡើយ ដោយហេតុថា ភស្តុតាងនៃការសម្លាប់ដែលផ្តល់តាមរយៈសក្ខីកម្មផ្ទាល់ និងកំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយ “មានតិចតួច និងឃើញមានម្តងម្កាល”¹¹⁹⁴។ ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរំលឹកថា សក្ខីកម្មផ្ទាល់របស់ ខឹម វ៉ាន់ឌី ពុំបានបង្ហាញថា ជាការសម្លាប់ខុសច្បាប់ឡើយ¹¹⁹⁵ ហើយកំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយក៏ពុំមានលក្ខណៈសមស្របផងដែរ ក្នុងការបង្ហាញការសម្លាប់ទាហានទាំងនេះឱ្យហួសពីវិមតិសង្ស័យ បើទោះបីត្រូវពិនិត្យជាមួយនឹងភស្តុតាងដទៃទៀតក៏ដោយ។ ទាក់ទងទៅនឹងការរៀបរាប់ក្រៅតុលាការដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយោងទៅលើនោះ មានការរៀបរាប់ជាច្រើនពុំបង្ហាញច្បាស់លាស់ថា ការសម្លាប់ខុសច្បាប់¹¹⁹⁶ ពុំមានសេចក្តីលម្អិតគ្រប់គ្រាន់¹¹⁹⁷ ត្រឹមតែបង្ហាញពីការធ្វើឱ្យបាត់ខ្លួនប៉ុណ្ណោះ¹¹⁹⁸ ជាការពុំជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងបទចោទនៅក្នុងសំណុំរឿង ០០២/០១ ទាក់ទងទៅនឹងលក្ខខណ្ឌភូមិសាស្ត្រ ឬពេលវេលា¹¹⁹⁹ ឬត្រូវបានចាត់ទុកថាជាពាក្យចោមអាវ៉ាម¹²⁰⁰។ តាម

¹¹⁹⁴ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៥៦៦។

¹¹⁹⁵ កថាខណ្ឌខាងលើ កថាខណ្ឌ ៤៦៨។

¹¹⁹⁶ ចម្លើយរបស់ ខាត់ ខេ ជាមួយ DC-Cam ឯកសារលេខ E3/5598 ថ្ងៃទី ១៥ ខែ មករា ឆ្នាំ ២០០៥ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00020698-9 ទំព័រ ១៧ ដល់ ១៨ (រៀបរាប់ថា មានបញ្ហាឱ្យសម្លាប់ទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរដែលបានរកឃើញក្នុងពេលជម្លៀសទីក្រុងភ្នំពេញ ប៉ុន្តែក៏បានអះអាងផងដែរថា ការសម្លាប់ គឺជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងអ្នកដែល “លាក់បំបាំងនៅក្នុងផ្ទះក្នុងអី ក្នុងល្ងក្នុងទឹកអី” និងថា “បន្ទាប់ពីការដួលរលំក្នុងឆ្នាំ ១៩៧៥” អតីតទាហានត្រូវបានយកទៅអប់រំកែប្រែ និងឱ្យរួចជីវិត) ពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី ប៉ាល់ រតនៈ ឯកសារលេខ E3/4839 ERN (ភាសាខ្មែរ) 00526065 ទំព័រ ៥ (គាត់បានឃើញទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរដែលត្រូវបានសម្លាប់ពេលព្យាយាមរត់គេច)។

¹¹⁹⁷ សក្ខីកម្មរបស់ជនរងគ្រោះស្លូន ឯកសារលេខ E3/4590 ERN (ភាសាខ្មែរ) 00836195 ទំព័រ ១១៨។ របាយការណ៍របស់ H. LOCARD៖ គំបន់ប្រូក ឯកសារ E3/3209 ថ្ងៃទី ៣១ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០០៧ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00822921-2 ទំព័រ ១៦ ដល់ ១៧ (ឈៀវ សុឡាង) ERN (ភាសាខ្មែរ) 00822938-9 ទំព័រ ៣៣ ដល់ ៣៤ (កេត ឈាន)។

¹¹⁹⁸ ពាក្យបណ្តឹងរបស់ជនរងគ្រោះ ព្រំ សុខា ឯកសារលេខ E3/5392 ថ្ងៃទី ០៣ ខែ វិច្ឆិកា ឆ្នាំ ២០០៨ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00479120 ទំព័រ ៧។

¹¹⁹⁹ ពាក្យបណ្តឹងរបស់ជនរងគ្រោះ ព្រំ សុខា ឯកសារលេខ E3/5392 ថ្ងៃទី ០៣ ខែ វិច្ឆិកា ឆ្នាំ ២០០៨ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00479120 ទំព័រ ៧ (សំដៅលើការសម្លាប់ទំនងជាបានកើតឡើងនៅថ្ងៃទី ២០ ខែ មករា ឆ្នាំ ១៩៧៨។ ផ្ទុយទៅវិញបានសន្មតថា មាន

ការកត់សម្គាល់របស់អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបង្ហាញឱ្យឃើញថា ការរៀបរាប់ដែលនៅសេសសល់ចំនួន ០៣ ផ្សេងទៀត បានបង្ហាញពីភស្តុតាងសក្តានុពលជាក់លាក់ និងផ្ទាល់ចំពោះការសម្លាប់¹²⁰¹ ប៉ុន្តែសាមីបុគ្គល ម្ចាស់ចម្លើយនេះពុំដែលបានមកផ្តល់សក្ខីកម្មឡើយ។ អាស្រ័យហេតុនេះ ការរៀបរាប់ទាំងនេះពុំអាចបញ្ជាក់ពី ការធ្វើមនុស្សឃាតឱ្យហួសពីវិមតិសង្ស័យឡើយ។ សរុបសេចក្តីមក ដោយសារភស្តុតាងបានបង្ហាញច្បាស់ថា ទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ ត្រូវបានសម្លាប់នៅក្នុងអំឡុងពេលនៃការជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំ ពេញ ទាក់ទងទៅនឹងហេតុការណ៍ជាក់លាក់នៃការសម្លាប់ដែលបានយោងនៅក្នុងភស្តុតាងនោះ ពុំបានបង្ហាញ

ការអះអាងថា ការសម្លាប់នេះជាក់ស្តែងបានកើតឡើងនៅថ្ងៃទី ២០ ខែ មករា ឆ្នាំ ១៩៧៥ ដូចការអះអាងរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា (សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា ជើងទំព័រ ៦១២) អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលចាត់ទុកកាលបរិច្ឆេទនោះពុំមែនជាការពិត ដោយសារនៅខែ មករា ឆ្នាំ ១៩៧៥ ខ្មែរក្រហមពុំទាន់បានគ្រប់គ្រងព្រះបរមរាជវាំងក្នុងទីក្រុងភ្នំពេញនៅឡើយទេ។ ពាក្យបណ្តឹង របស់ជនរងគ្រោះ ម៉ី ណារី ឯកសារលេខ E3/5397 ថ្ងៃទី ២៨ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០០៨ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00480825 ទំព័រ ៧ (បង ប្អូនប្រុសរបស់គាត់ដែលត្រូវបានប្រកាន់ថាជាអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ ត្រូវបានសម្លាប់ក្នុងភូមិមួយក្នុងខេត្តកំពង់ចាម) ។

¹²⁰⁰ ពាក្យបណ្តឹងរបស់ជនរងគ្រោះ ម៉ី ណារី ឯកសារលេខ E3/5397 ថ្ងៃទី ២៨ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០០៨ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00480825 ទំព័រ ៧ (ចាប់តាំងពីគាត់ត្រូវបានជម្លៀសចេញពីកាន់ខេត្តក្រចេះ ការសម្លាប់បងប្អូនប្រុសរបស់គាត់ដែលបានកើតឡើង នៅក្នុងខេត្តកំពង់ចាម ពុំទំនងជាត្រូវបានគាត់ឃើញដោយផ្ទាល់ភ្នែកនោះឡើយ ដូចការទទួលស្គាល់របស់សហព្រះរាជអាជ្ញា (សារ ណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ១៦៤))។ របាយការណ៍របស់រដ្ឋាភិបាលន័រវេតាមរយៈគណៈកម្មការស្តីពីសេចក្តី សម្រេចសិទ្ធិមនុស្សលេខ ៩ (XXXIV) (ECOSOC) ឯកសារលេខ E3/1805 ថ្ងៃទី ១៨ ខែ សីហា ឆ្នាំ ១៩៧៨ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00228748 ទំព័រ ៣២ (ផាម មឿន បាននិយាយថា ឧត្តមសេនីយ៍ នាយទាហាន នាយទាហានរង ពលទាហាន និងនិយោជិកដែលខ្មែរ ក្រហមរកឃើញត្រូវបានប្រមូលផ្តុំ និងយកចេញនៅយប់នោះទៅកំពង់កន្ទួត“ជាកន្លែងដែលពួកគេត្រូវបានសម្លាប់” ប៉ុន្តែគាត់ទំនងជា ពុំបានឃើញការសម្លាប់ទាំងនោះដោយផ្ទាល់ឡើយ)។

¹²⁰¹ ពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី អ៊ឹម ត្រេះ ឯកសារលេខ E3/4822 ថ្ងៃទី ២៥ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ២០០៨ ទំព័រ ៥ ដល់ ៦ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00523343-4 (គាត់បានឃើញទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ ៦ នាក់ ដែលត្រូវបានចងដៃទៅក្រោយខ្នងត្រូវបានបាញ់ សម្លាប់នៅក្បែរច្រាំងទន្លេ មុនពេលប្រជាជន ៥០០ នាក់ផ្សេងទៀត ត្រូវបានបញ្ជូនទៅដាក់គុកទាំងអស់ដើម្បីអប់រំកែប្រែ)។ ពាក្យសុំ តាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី ប៊ុត សូត្រ ឯកសារលេខ E3/4823 ថ្ងៃទី ០៤ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ២០០៨ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00523356-7 ទំព័រ ៣ ដល់ ៤ (ក្នុងពេលជម្លៀស គាត់បានឃើញទាហានរដ្ឋាភិបាលត្រូវបានពួកខ្មែរក្រហមចង និងបាញ់សម្លាប់)។ របាយការណ៍ របស់រដ្ឋាភិបាលន័រវេតាមរយៈគណៈកម្មការស្តីពីសេចក្តីសម្រេចសិទ្ធិមនុស្សលេខ ៩ (XXXIV) (ECOSOC) ឯកសារលេខ E3/1805 ថ្ងៃទី ១៨ ខែ សីហា ឆ្នាំ ១៩៧៨ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00228748 ទំព័រ ៣២ (ផាម មឿន បានឃើញការសម្លាប់ទាហាន ក្នុងឯកសណ្ឋានតាមមហាវិថីម៉ៅសេទុង)។

ផងដែរថា ជនរងគ្រោះគឺជាទាហានដែល *បាត់បង់សមត្ថភាពប្រយុទ្ធ* ឬបានសារភាពនៅពេលសម្លាប់។ អាស្រ័យហេតុនេះ ការសម្លាប់ជាក់លាក់នោះពុំត្រូវចាត់ទុកថា បានបង្ហាញយ៉ាងសមហេតុផលឱ្យហួសពីវិមតិសង្ស័យស្របតាមបទដ្ឋានតម្រូវក្នុងការបង្ហាញភស្តុតាង។

៤.ឃ.១.ខ.៣.គ.ទាហានដែលត្រូវបានយកទៅសម្លាប់នៅកន្លែងផ្សេងទៀត

៤៧២.អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានយោងទៅលើសក្ខីកម្មផ្ទាល់ ក្នុងការគាំទ្រដល់ការយល់ឃើញរបស់ខ្លួនដែលថា ទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរត្រូវបានយកទៅសម្លាប់នៅកន្លែងផ្សេងទៀត¹²⁰²។ ការរៀបរាប់ជាលាយលក្ខណ៍អក្សរមួយចំនួនអំពីការសម្លាប់នោះ ទំនងជាភស្តុតាងច្រើនអំពីការរៀបរាប់ភាគច្រើនដទៃទៀត ជាក់ស្តែងបង្ហាញពីការធ្វើឱ្យបាត់ខ្លួន ជាជាងការសម្លាប់ទៅវិញ¹²⁰⁴។ ភស្តុតាងសេសសល់ផ្សេងទៀត គឺជារាយការណ៍នៃកិច្ចសម្ភាសន៍មួយជាមួយជនភៀសខ្លួនម្នាក់¹²⁰⁵។ យោងតាមរាយការណ៍នេះ ជនភៀសខ្លួនជាទូទៅ បាននិយាយសំដៅទៅលើការសម្លាប់ទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរដែលបានមកដល់អមលាំង“ក្នុងឆ្នាំ ១៩៧៥”¹²⁰⁶។ អាស្រ័យហេតុនេះ ពុំមានភាពច្បាស់លាស់ ថា ការសម្លាប់ទាំងនេះបានកើត

¹²⁰² សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥០៨។

¹²⁰³ កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយរបស់ ស៊ាង ចាន់ ឯកសារលេខ E3/5505 ថ្ងៃទី ២៣ ខែ តុលា ឆ្នាំ ២០០៩ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00398496 ទំព័រ ៤។ ពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី រូ វ៉ែន ឯកសារលេខ E3/4694 ថ្ងៃទី ១៤ ខែ តុលា ឆ្នាំ ២០០៨ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00365048 ទំព័រ ៨។ សក្ខីកម្មរបស់ជនភៀសខ្លួន ឯកសារលេខ E3/4590 គ្មានកាលបរិច្ឆេទ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00836265 ទំព័រ ១៨៨ (ពេជ្រ លីម កុង)។

¹²⁰⁴ ពាក្យបណ្តឹងរបស់ជនរងគ្រោះ សូ សារី ឯកសារលេខ E3/5372 ថ្ងៃទី ២៧ ខែ សីហា ឆ្នាំ ២០០៨ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00477074 ទំព័រ ៧។ ពាក្យបណ្តឹងរបស់ជនរងគ្រោះ គឹម សារូ ឯកសារលេខ E3/5435 ថ្ងៃទី ១២ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០០៩ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00483738 ទំព័រ ៧។ ពាក្យបណ្តឹងរបស់ជនរងគ្រោះ សោ ធឿន ឯកសារលេខ E3/5436 ថ្ងៃទី ១០ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០០៩ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00483749 ទំព័រ ៧។ ពាក្យបណ្តឹងរបស់ជនរងគ្រោះ ផាន់ យីម ឯកសារលេខ E3/5424 ថ្ងៃទី ១៧ ខែ កុម្ភៈ ឆ្នាំ ២០០៩ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00481187-8 ទំព័រ ៧ ដល់ ៨។

¹²⁰⁵ កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយ អ៊ុត សេង ឯកសារ E3/5267 ថ្ងៃទី ១៤ ខែ មករា ឆ្នាំ ២០០៩ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00271404 ទំព័រ ៣។ រាយការណ៍របស់ S. HEDER និង M. MATSUSHITA: បទសម្ភាសន៍ជាមួយនឹងជនភៀសខ្លួនកម្ពុជានៅតាមព្រំដែនកម្ពុជាថៃ ឯកសារលេខ E3/1714 ខែ កុម្ភៈ ដល់ មីនា ឆ្នាំ ១៩៨០ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00324774 ទំព័រ ១០៣។

¹²⁰⁶ រាយការណ៍របស់ S. HEDER និង M. MATSUSHITA: កិច្ចសម្ភាសន៍ជាមួយជនភៀសខ្លួនកម្ពុជានៅតាមព្រំដែនកម្ពុជាថៃ ឯកសារលេខ E3/1714 ខែ កុម្ភៈ ដល់ មីនា ឆ្នាំ ១៩៨០ ERN (ភាសាខ្មែរ) 003224774 ទំព័រ ១០៣។

ឡើងនៅក្នុងបរិបទនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីមួយ ដែរ ឬយ៉ាងណា។ សរុបសេចក្តីមក បើ ទោះបីជាមានភស្តុតាងបង្ហាញគួរឱ្យជឿជាក់បានថា មានការសម្លាប់ក៏ដោយ ក៏នៅតែពុំមានមូលដ្ឋានគ្រប់គ្រាន់ សមហេតុផលសម្រាប់ការយល់ឃើញមួយដែលស្របតាមបទដ្ឋានតម្រូវក្នុងការបង្ហាញភស្តុតាងឡើយ។

៤.២.១.២.៣.២.ការសម្លាប់ទាហានដែលបានធ្វើតាមការអំពាវនាវ

៤៧៣.ដូចបានកត់សម្គាល់ដោយសហព្រះរាជអាជ្ញា¹²⁰⁷ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានផ្តាច់ភស្តុតាងនៃការធ្វើ ឱ្យបាត់ខ្លួនចេញពីភស្តុតាងនៃការសម្លាប់ទាហាន ដែលបានធ្វើតាមការអំពាវនាវឱ្យប្រគល់ខ្លួននោះឡើយ¹²⁰⁸។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនឹងកម្រិតការពិចារណារបស់ខ្លួនត្រឹមបញ្ហា ថាតើការយល់ឃើញថា ការសម្លាប់ (ដែលខុសគ្នាពីការធ្វើឱ្យបាត់ខ្លួន)ដែលបានកើតឡើងនោះ មានលក្ខណៈពុំសមហេតុផល ដែរ ឬយ៉ាងណា បើ តាមការអះអាងរបស់ នួន ជា និង ខៀវ សំផន¹²⁰⁹។ ក្នុងចំណោមភស្តុតាងដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបាន យោងទៅលើ មានតែសក្ខីកម្មផ្ទាល់របស់សាក្សី ស៊ី ជា និងកំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ របស់សាក្សី សំ សិទ្ធិ ឱម សំហួន និង កុយ ម៉ុន ប៉ុណ្ណោះដែលពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការសម្លាប់នោះ។

៤៧៤.ទាក់ទងទៅនឹង ស៊ី ជា គាត់បានផ្តល់សក្ខីកម្មនៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងថា ពីពីរទៅបីថ្ងៃ ក្រោយពេលជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ មានការប្រកាសតាមមេក្រូបានឡើងដើម្បីបញ្ចុះបញ្ចូល អតីតទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរឱ្យបង្ហាញខ្លួន និងថា ទាហានទាំងនេះក្រោយមកត្រូវបានសម្លាប់¹²¹⁰។ បើ ទោះបីជាការត្រឹមត្រូវដែលថា គាត់ពុំដែលឮដោយផ្ទាល់អំពីការប្រកាសតាមមេក្រូទាំងនេះ និងត្រឹមតែបានឮ តាមបុគ្គលម្នាក់ដែលបម្រើការនៅកងផ្សេងប្រាប់ថា មានការសម្លាប់យ៉ាងណាក៏ដោយ¹²¹¹ ក៏ការរៀបរាប់របស់

¹²⁰⁷ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ១៦៨។

¹²⁰⁸ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥១១។

¹²⁰⁹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៥៩០, ៥៩៣ ដល់ ៥៩៦។ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៣៥៥។

¹²¹⁰ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ៥ ខែ វិច្ឆិកា ឆ្នាំ ២០១២ (ស៊ី ជា) ឯកសារលេខ E1/140.1 ទំព័រ ១៣ ដល់ ១៥, ២៥ ដល់ ២៦។

¹²¹¹ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៥ ខែ វិច្ឆិកា ឆ្នាំ ២០១២ (ស៊ី ជា) ឯកសារលេខ E1/140.1 ទំព័រ ១៤, ២៥ ដល់ ២៦, ៤៦, ៤៩ ដល់ ៥០, ៨៦ (គាត់បានអះអាងថា ពុំដែលបានឃើញការសម្លាប់ណាមួយឡើយ ប៉ុន្តែបានឮពីមានទាំងនេះពី គៀន ដែលនៅក្នុងអង្គភាព ជាមួយគាត់។ គាត់ក៏បានលើកឡើងថា មានអង្គភាពដទៃទៀតដាក់ការប្រកាសតាមមេក្រូយកទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ ប៉ុន្តែ គាត់ពុំបានឮផ្ទាល់នោះទេ)។

គាត់មានលក្ខណៈលម្អិត និងបានសំអាងទៅលើប្រភពនាពេលនោះ គឺទាហានម្នាក់នៅក្នុងកងផ្សេងទៀតដែល ជាប់ពាក់ព័ន្ធផ្ទាល់នៅក្នុងការសម្លាប់នោះ។ អាស្រ័យហេតុនេះ បើទោះបីជាសក្ខីកម្មនេះមានធនិតលក្ខណៈជាភ ស្តុតាងច្បាស់អាវ៉ាមកដោយ ក៏ពុំមែនជាការមិនសមហេតុផលសម្រាប់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងផ្អែកការយល់ ឃើញរបស់ខ្លួនលើសក្ខីកម្មនេះដែរ ដែលតាមការពិភាក្សាខាងក្រោម បង្ហាញពីការបញ្ជាក់បន្ថែមទៅលើភស្តុ តាងដទៃទៀតដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសំអាងទៅលើនោះ។

៤៧៥.ស៊ី ជា ក៏បានផ្តល់សក្ខីកម្មផងដែរអំពីហេតុការណ៍មួយដាច់ដោយឡែកនៃការសម្លាប់ទាហាននៃរបប សាធារណរដ្ឋខ្មែរនៅទួលគោក ដែលទាហានទាំងនោះត្រូវបាន“បោកបញ្ឆោតឱ្យបង្ហាញអត្តសញ្ញាណ” តាមរ យៈការផ្សព្វផ្សាយតាមមេត្រូ¹²¹²។ ការរៀបរាប់នេះ បើទោះបីជាមានលក្ខណៈជាពាក្យច្បាស់អាវ៉ាមកដោយ ក៏ ជាការបញ្ជាក់បន្ថែមលើកំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយជាលាយលក្ខណ៍អក្សររបស់ ឌីម សំហួន បានផ្តល់សក្ខីកម្ម ក្នុងចំណោមនោះអំពីការសម្លាប់ទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរនៅទួលគោកដោយបានពិពណ៌នាថា គាត់បាន ឃើញដំបងប្រឡាក់ឈាមដែលប្រើសម្រាប់សម្លាប់នោះ¹²¹³។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលយល់ឃើញថា តុលាការអង្គហេតុសមហេតុផលអាចសន្និដ្ឋានបានថា ការសម្លាប់នៅទួលគោកនេះត្រូវបានបង្ហាញហួសពីវិមត្តិ សង្ស័យ។

៤៧៦.ទាក់ទងទៅនឹងកំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយរបស់សាក្សី កុយ ម៉ុន គាត់បានអះអាងថា កងរបស់គាត់“ពុំបាន ប៉ះពាល់”ទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរណាដែលបានសារភាពឡើយ ប៉ុន្តែគាត់ជឿថា ទាហានទាំងនេះដែល ធ្វើតាមការណែនាំរបស់កងទ័ពភូមិភាគនិរតីឱ្យឡើងឡាន“ប្រហែលជាត្រូវបានសម្លាប់”¹²¹⁴។ អាស្រ័យហេតុ នេះ ការអះអាងនេះផ្តល់ការបញ្ជាក់បន្ថែមលើការសម្លាប់ខុសច្បាប់នោះ។

¹²¹² ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៥ ខែ វិច្ឆិកា ឆ្នាំ ២០១២ (ស៊ី ជា) ឯកសារលេខ E1/140.1 ទំព័រ ៣៣។

¹²¹³ សូមមើលខាងលើកថាខណ្ឌ ៤៦៩។

¹²¹⁴ កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយរបស់ កុយ ម៉ុន ឯកសារលេខ E3/369 ថ្ងៃទី ២៩ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០០៨ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00195440 ទំព័រ ៧។

៤៧៧.ទាក់ទងទៅនឹង សំ សិទ្ធិ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរំលឹកថា ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងបញ្ហាជុំវិញភាពអាចជឿជាក់ និងជឿទុកចិត្តបាននៃកំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយរបស់សាក្សី សំ សិទ្ធិ ដែល នួន ជា បានលើកឡើង¹²¹⁵ អង្គជំនុំជម្រះបានសម្រេចកោះហៅសាក្សីរូបនេះ មកផ្តល់សក្ខីកម្មផ្ទាល់នៅដំណាក់កាលបណ្តឹងសាទុក្ខ¹²¹⁶ ដែលគាត់បានផ្តល់នៅថ្ងៃទី ០៣ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០១៥។ អាស្រ័យហេតុនេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលតម្រូវឱ្យធ្វើការវាយតម្លៃលើភាពសមហេតុផលនៃការសន្និដ្ឋានរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ដែលបានផ្អែកលើភស្តុតាងដែលមានអត្ថិភាពនៅពេលជំនុំជម្រះ រួមជាមួយនឹងភស្តុតាងដែលបានទទួលនៅក្នុងអំឡុងពេលនៃកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីលើបណ្តឹងសាទុក្ខ¹²¹⁷។

៤៧៨.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរំលឹកថា នៅក្នុងកំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ សំ សិទ្ធិ បានរៀបរាប់ថា គាត់បានឃើញការសម្លាប់ប្រជាជនមួយក្រុម រួមទាំងគ្រួសាររបស់គាត់ដែលត្រូវបានកំណត់អត្តសញ្ញាណថា ជាអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ¹²¹⁸។ សំ សិទ្ធិ បានពន្យល់ថា គាត់បានរួចផុតពីការសម្លាប់ដោយធ្វើពុតជាស្លាប់នៅពីក្រោយម្តាយរបស់គាត់ដែលត្រូវបានបាញ់សម្លាប់¹²¹⁹។ បើទោះបីជា សំ សិទ្ធិ បានអះអាងទូលំទូលាយអំពីការរៀបរាប់នេះនៅក្នុងអំឡុងពេលផ្តល់សក្ខីកម្មរបស់គាត់ក៏ដោយ ក៏អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលក្រោយពីបានសង្កេតលើអាកប្បកិរិយា និងបានវាយតម្លៃលើហេតុការណ៍ក្នុងការពិពណ៌នា បានយល់ឃើញថា សាក្សីរូបនេះពុំអាចជឿជាក់ និងទុកចិត្តបានដោយសារមូលហេតុដូចខាងក្រោម។

៤៧៩.ជាបឋម អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាឃើញថា ការរៀបរាប់របស់ សំ សិទ្ធិ ពុំអាចជឿជាក់បានត្រង់ចំណុចថា គាត់អះអាងថា បានឆ្លងកាត់ដោយផ្ទាល់ និងបានរួចផុតជីវិតពីការសម្លាប់ដែលគាត់បាន

¹²¹⁵ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៥៩៥ (កត់សម្គាល់ឃើញថា កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយជាសម្លេងនៃកិច្ចសម្ភាសន៍របស់ សំ សិទ្ធិ ត្រូវបានកាត់ផ្តាច់ដោយសារឧបករណ៍ថតសម្លេងមានបញ្ហាត្រង់ចំណុចដែលគាត់បានពិពណ៌នាថា បានឃើញការសម្លាប់ និងថា អ្នកស៊ើបអង្កេតដែលបានធ្វើបទសម្ភាសន៍នោះ ក៏មានការជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងបញ្ហាដែលកើតឡើងដូចគ្នាដែរ)។

¹²¹⁶ សេចក្តីសម្រេចស្តីពីការកោះហៅសាក្សី (F2/5) កថាខណ្ឌ ២៣ និង ២៦។

¹²¹⁷ សាលដីកាអៀងក្រី Kvočka (ICTY) កថាខណ្ឌ ៤២៦ (ដកស្រង់សាលដីកាអៀងក្រី Kupreškić (ICTY) កថាខណ្ឌ ៧៥ ដល់ ៧៦)។

¹²¹⁸ កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយរបស់ សំ សិទ្ធិ ឯកសារលេខ E3/5201 ថ្ងៃទី ០៧ ខែ សីហា ឆ្នាំ ២០០៨ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00212122 ទំព័រ ៤។

¹²¹⁹ កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយរបស់ សំ សិទ្ធិ ឯកសារលេខ E3/5201 ថ្ងៃទី ០៧ ខែ សីហា ឆ្នាំ ២០០៨ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00212122 ទំព័រ ៤។

ពិពណ៌នានេះ។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលយល់ឃើញថា កាលៈទេសៈមួយចំនួនដែល សំ សិទ្ធិ រៀបរាប់ក្នុង អំឡុងពេលផ្តល់សក្ខីកម្មនោះ ស្ទើរតែពុំអាចជឿបាន។ ទីមួយ សក្ខីកម្មនេះពុំគួរឱ្យជឿបានឡើយដែលថា បន្ទាប់ ពីបានឃើញការសម្លាប់ម្តាយរបស់ខ្លួននោះ ក្មេងប្រុសអាយុ ១៣ ឆ្នាំ អាចនៅស្ងៀមយឺតយ៉ាងប្រសប់ ដោយមិនតក់ស្លុតបន្ទាប់ពីត្រូវបានបាញ់សំដៅទៅរកខ្លួន ត្រូវបានវាយនឹងដំបង និងត្រូវបានអូសទំលាក់អណ្តូង¹²²⁰ និងពុំគួរឱ្យជឿដែលថា សំ សិទ្ធិ និងប្អូនជីដូនមួយពីរនាក់ អាចរួចផុតជីវិតដោយគ្មានរងរបួស¹²²¹ ក្រោយពី ខ្មាន់កាំភ្លើងចំនួន ៦ នាក់ឈរជារង្វង់នៅជិតបានបាញ់រសំដៅទៅរកក្នុងរយៈពេលយូរ ហើយបន្ទាប់មកមាន ការវាយក្បាលក្មេងៗនឹងដំបង¹²²²។ ទីពីរ ឱកាសមានតិចតួចណាស់ដែលថា ផ្នែកតាមសក្ខីកម្មរបស់គាត់ ក្នុង ចំណោមប្រាំពីរគ្រួសារដែលខ្មែរក្រហមបាននាំយកទៅនោះ មានតែ សំ សិទ្ធិ ប្អូនស្រីតូចរបស់គាត់ និងប្អូន ជីដូនមួយពីរនាក់ប៉ុណ្ណោះដែលរួចផុតអាយុជីវិតពីការសម្លាប់នេះ¹²²³។ សំ សិទ្ធិ ពុំបានផ្តល់ឈ្មោះជនរងគ្រោះ ដទៃទៀតណាមួយនៃការសម្លាប់នេះឡើយ (បើទោះបីជាបានអះអាងថា មានសាច់ញាតិមួយចំនួននៅក្នុងក្រុម ប្រជាជននោះក៏ដោយ)¹²²⁴ និងពុំបានផ្តល់អត្តសញ្ញាណប្រជាជនដទៃទៀតដែលស្ថិតនៅក្នុងក្រុមនោះ និងអ្នក ដែលនៅរស់រានមានជីវិតឡើយ ក្រៅតែពីប្អូនជីដូនមួយរបស់គាត់ប៉ុណ្ណោះ¹²²⁵។ ទីបី ពុំមានភាពច្បាស់លាស់ថា តើ សំ សិទ្ធិ បានដើរតាមក្រុមឪពុករបស់ខ្លួនយ៉ាងដូចម្តេច បើគាត់ត្រូវបានដេញឱ្យត្រឡប់ក្រោយដោយអ្នក យាមខ្មែរក្រហម ៣ នាក់ដែលប្រដាប់ដោយកាំភ្លើងនោះ¹²²⁶ ថា គាត់បានឃើញក្រុមនោះត្រូវបានយកទៅ

¹²²⁰ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៣ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០១៥ (សំ សិទ្ធិ) ឯកសារលេខ F1/2.1 ទំព័រ ២៣ ដល់ ២៤, ៣០ ដល់ ៣១ និង ៣៥ ដល់ ៣៦។

¹²²¹ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៣ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០១៥ (សំ សិទ្ធិ) ឯកសារលេខ F1/2.1 ទំព័រ ២៤, ៣១ ដល់ ៣៣ (ប្អូនជីដូនមួយរបស់ គាត់អត់មានឃើញត្រូវរបួសអីទេ។ ម្យ៉ាងវិញទៀត ប្អូនស្រីរបស់គាត់ត្រូវបានវាយនឹងដំបងចំក្បាល) ១០១ ដល់ ១០៦។

¹²²² ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៣ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០១៥ (សំ សិទ្ធិ) ឯកសារលេខ F1/2.1 ទំព័រ ២១, ២៤, ៣៣ ដល់ ៣៤, ១០២ ដល់ ១០៣, ១០២ ដល់ ១០៣។

¹²²³ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៣ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០១៥ (សំ សិទ្ធិ) ឯកសារលេខ F1/2.1 ទំព័រ ៣៧។

¹²²⁴ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៣ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០១៥ (សំ សិទ្ធិ) ឯកសារលេខ F1/2.1 ទំព័រ ១៩។

¹²²⁵ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៣ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០១៥ (សំ សិទ្ធិ) ឯកសារលេខ F1/2.1 ទំព័រ ១៩, ៣៧ ដល់ ៣៨ និង ៩៨ ដល់ ៩៩។

¹²²⁶ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៣ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០១៥ (សំ សិទ្ធិ) ឯកសារលេខ F1/2.1 ទំព័រ ៥២ (“ហើយខ្ញុំហ្នឹងតូចជាងគេរត់តាមឪ ពុកទៅ ហើយគេដេញមកក្រោយវិញ ដេញឱ្យមកនៅជាមួយម្តាយវិញ អត់ឱ្យទៅជាមួយឪពុកទេ។ តែខ្ញុំមិនមក ខ្ញុំនៅលួចមើល សកម្មភាពហ្នឹង”), ទំព័រ ៥៤ (“មកដល់កន្លែងទុកអីវីអីវ៉ាន់ហ្នឹង គេត្រូវបំបែកគ្នា ពីរនាក់នៅយាមប្រពន្ធ ម្នាក់នាំប្តីចេញទៅកាប់ឈើ ទៅកាប់ឈើដើម្បីបោះជំរំនៅ ព្រោះវាជិតយប់ហើយ។ នៅពេលដែលបណ្តើរចូលទៅក្នុងព្រៃនោះ ខ្ញុំរត់ទៅតាម ឮថាទៅកាប់ឈើ ខ្ញុំ

បាញ់សម្លាប់យ៉ាងដូចម្តេច¹²²⁷ បើគាត់ត្រូវត្រឡប់មកប្រាប់ក្រុមម្តាយរបស់គាត់ប៉ុន្តែគ្មាននរណាជឿគាត់¹²²⁸ និង ចុងក្រោយ គាត់បានធ្វើដំណើរអស់ពេញមួយយប់ត្រឡប់មកវត្តច្រកស្តេចវិញ¹²²⁹។

៤៨០.បន្ថែមលើនេះទៀត សាក្សីរូបនេះបានគេចវេសមិនឆ្លើយនឹងសំណួរទាក់ទងទៅនឹងការលម្អិតនៃព្រឹត្តិការណ៍មុនពេលការសម្លាប់នោះ ដោយបានអះអាងដដែលៗនូវហេតុការណ៍នៃការសម្លាប់ដែលមានលក្ខណៈទូទៅ និងស្រពេចស្រពិល¹²³⁰។ បន្ថែមលើនេះ ការដែលថា កន្លងមកមានការចុះផ្សាយក្នុងសារព័ត៌មានអំពីបទពិសោធន៍របស់គាត់¹²³¹ អាចជាការបង្ហាញនូវអត្ថប្រយោជន៍ក្នុងការរៀបរាប់អំពីបទពិសោធន៍នេះម្តងទៀត ដោយពុំគិតពីការពិតឬយ៉ាងណានោះឡើយ។

រត់ទៅតាមឪពុកខ្ញុំ។ ដល់តែពេលគេដេញមកក្រោយវិញ ខ្ញុំអត់មក។ ខ្ញុំចេះតែតាមមើលគាត់រហូត។ ដល់ពេលចូលទៅផុតព្រៃនោះ ឃើញកម្លាំងប្រដាប់អាវុធច្រាំមួយនាក់ហ្នឹង ហើយល្អបមួយដែលនាំទៅ តែម្នាក់ទេនាំទៅ ពីរនាក់ទៀតនៅចាំប្រពន្ធកូននៅកន្លែងនេះ (កន្លែងទុកអីវីអីវ៉ាន់) យកប្រុសៗទៅមុន។ អីចឹងមានតែល្អបម្នាក់ទេ យកប្រុសៗទៅមុនហ្នឹងនោះ ថាទៅកាប់ឈើហ្នឹងនោះ។ នៅសល់ពីរនៅនឹងកន្លែងប្រពន្ធកូន”)។

¹²²⁷ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៣ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០១៥ (សំ សិទ្ធិ) ឯកសារលេខ F1/2.1 ទំព័រ ២៤។

¹²²⁸ ប្រៀបធៀបប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៣ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០១៥ (សំ សិទ្ធិ) ឯកសារលេខ F1/2.1 ទំព័រ ៥២ (“ហើយមួយស្របក់ក្រោយមក ឮសូរផ្ទុះអាវុធ ខ្ញុំរត់មកប្រាប់ម្តាយ មីងមាខាងក្រោយនេះ ថាឱ្យនាំគ្នារត់ទៅ គេយកប៉ាទៅបាញ់ចោលអស់ហើយ។ គាត់អត់ជឿ” “បាទ ខ្ញុំជឿថាឮ ព្រោះគ្រាន់តែពេលដែលបាញ់ប្រាហើយ ខ្ញុំរត់មកក្រោយវិញ ខ្ញុំមកប្រាប់គាត់ឱ្យនាំគ្នារត់”) ជាមួយនឹងទំព័រ ៥៤ (“អីចឹងគ្រាន់តែក្រឡេកឃើញគេក្នុងឪពុកហើយ ខ្ញុំរត់មកក្រោយ ខ្ញុំថា គេយកប៉ាទៅបាញ់ចោលហើយ។ អីចឹងខ្ញុំឱ្យគាត់រត់ គាត់អត់រត់ទេ គាត់ថា គាត់មិនជឿខ្ញុំទេ។ ប្រហែលជាមួយម៉ោងក្រោយមក ឮផ្ទុះអាវុធ ឮផ្ទុះអាវុធនៅចំណុចដែលខ្ញុំសង្ស័យថាយកទៅសម្លាប់ហ្នឹងហើយ”) ជាមួយនឹងទំព័រ ៩៥ (“ដល់តែមួយសន្ទុះក្រោយមក មួយម៉ោងហ្នឹងហើយ យើង [ខ. គាត់ និងក្រុមម្តាយរបស់គាត់] ឮអាវុធផ្ទុះ។ ឮអាវុធផ្ទុះ ខ្ញុំកញ្ឆោលឡើងម្តងទៀត ខ្ញុំស្រែកយំកញ្ឆោលឡើងម្តងទៀត ខ្ញុំរត់ចោលហូងម្តាយ ម្តាយមីង ម្តាយបង្កើតដែលនៅជាមួយខ្ញុំហ្នឹង ខ្ញុំរត់ចោលគាត់ទៅ គាត់ដេញចាប់ខ្ញុំប្រវាស់ប្រទោសយកមកខ្ញុំ។ មកៗរង់ចាំកន្លែងដែលវិញ”)។

¹²²⁹ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ៣ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០១៥ (សំ សិទ្ធិ) ឯកសារលេខ F1/2.1 ទំព័រ ៣៤ និង ៤៩ ដល់ ៥០។

¹²³⁰ សូមមើលខ. ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៣ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០១៥ (សំ សិទ្ធិ) ឯកសារលេខ F1/2.1 ទំព័រ ១០ ដល់ ១១, ១២ ដល់ ១៣, ១៤ ដល់ ១៥, ១៩ ដល់ ២០, និង ២២។

¹²³¹ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៣ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០១៥ (សំ សិទ្ធិ) ឯកសារលេខ F1/2.1 ទំព័រ ៤១ ដល់ ៤២, ១១០ ដល់ ១១២ (ពីរឆ្នាំមុនមានអត្ថបទចុះផ្សាយអំពីបទពិសោធន៍របស់គាត់នៅក្នុងកាសែត“កោះសន្តិភាព”)។

៤៨១.សរុបសេចក្តីមក អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលយល់ឃើញថា សក្ខីកម្មរបស់ សំ សិទ្ធិ ខ្វះភាពអាចជឿជាក់បាន។ យោងតាមការលើកឡើងខាងលើ មានន័យថា មានភស្តុតាងដទៃទៀតនៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ដូចជា សក្ខីកម្មផ្ទាល់របស់ ស៊ី ជា ដែលបង្កើតជាមូលដ្ឋានសមហេតុផលសម្រាប់ការសន្និដ្ឋានបានថា អ្នករដ្ឋការ និងទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរដែលបានធ្វើតាមការអំពាវនាវឱ្យបង្ហាញអត្តសញ្ញាណត្រូវបានសម្លាប់។

៤.ឃ.១.ខ.៣.ង.ទាហានដែលត្រូវបានកំណត់អត្តសញ្ញាណនៅតាមប៉ុស្តិ៍ត្រួតពិនិត្យ

៤៨២.អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញថា ជោគវាសនារបស់ទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរដែលត្រូវបានកំណត់អត្តសញ្ញាណនៅតាមប៉ុស្តិ៍ត្រួតពិនិត្យពុំត្រូវបានដឹងឡើយ និងខ្លួនក៏ពុំអាចសន្និដ្ឋានច្បាស់លាស់ពីការធ្វើឱ្យបាត់ខ្លួនទាហានទាំងនោះថា ពួកគេត្រូវបានសម្លាប់នោះដែរ¹²³²។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងក៏បានអះអាងផងដែរថា “ប្រតិបត្តិការសម្លាប់អតីតអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ”ត្រូវបានបង្ហាញក្នុងចំណោមនោះ តាមរយៈ“ការសម្លាប់អតីតអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរដែលត្រូវបានកំណត់អត្តសញ្ញាណ [...] នៅតាមប៉ុស្តិ៍ត្រួតពិនិត្យផ្សេងៗ”¹²³³។ អាស្រ័យហេតុនេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលយល់ច្បាស់ថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានរកឃើញថា មានការបង្ហាញហួសពីវិមតិសង្ស័យដែលថា យ៉ាងហោចណាស់ មានទាហានមួយចំនួនដែលត្រូវបានកំណត់អត្តសញ្ញាណនៅតាមប៉ុស្តិ៍ត្រួតពិនិត្យត្រូវបានសម្លាប់។

៤៨៣.ភស្តុតាងពាក់ព័ន្ធទៅនឹងហេតុការណ៍ជាក់ស្តែងនៃការសម្លាប់ទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ ដែលត្រូវបានកំណត់អត្តសញ្ញាណនៅតាមប៉ុស្តិ៍ត្រួតពិនិត្យ មានដូចជាលិខិតពីស្ថានទូតបារាំង កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ ពាក្យបណ្តឹងរបស់ជនរងគ្រោះ និងពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីដែលមានការរៀបរាប់ច្បាស់អាវាមរបស់ ជុំ សុខា ទៀង សុខុម និង បេង បៀន¹²³⁴។ ដូចសហព្រះរាជអាជ្ញាបានទទួល

¹²³² សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥១៣ និង ៥៥៥។

¹²³³ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៦១។

¹²³⁴ លិខិតស្ថានទូតបារាំង កម្មវត្ថុ៖ សក្ខីកម្មរបស់ឧត្តសេនីយ៍ សរ ប៊ុន ឯកសារលេខ E3/2666 ថ្ងៃទី ២៣ ខែ មិថុនា ឆ្នាំ ១៩៧៥ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00499667-8 ទំព័រ ៧ ដល់ ៨។ កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយរបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី ជុំ សុខា ឯកសារលេខ E3/5788 ថ្ងៃទី ០២ ខែ កញ្ញា ឆ្នាំ ២០០៩ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00373218 ទំព័រ ៥។ ពាក្យបណ្តឹងរបស់ជនរងគ្រោះ ទៀង សុខុម ឯកសារលេខ E3/5402 ថ្ងៃទី ២៣ ខែ តុលា ឆ្នាំ ២០០៨ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00480111-2 ទំព័រ ៧ ដល់ ៨។ ពាក្យសុំតាំងខ្លួនជា

ស្គាល់¹²³⁵ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសំអាងលើការរៀបរាប់ទាំងនេះ ដើម្បីបង្ហាញថា បុគ្គលខ្លះ“ក្រោយមកដឹង”ថា ទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរត្រូវបានសម្លាប់¹²³⁶។ បើទោះបីជាភស្តុតាងទាំងនេះមានការបង្ហាញច្បាស់ថា មានការសម្លាប់បានកើតឡើងក៏ដោយ ក៏ដោយសារពុំមានការផ្តល់សក្ខីកម្មផ្ទាល់ពាក់ព័ន្ធបញ្ញាទាំងនេះ ទើបជាការពុំសមស្របក្នុងការបង្ហាញសមហេតុផលថា ការសម្លាប់ទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរបានកើតឡើងទាក់ទងទៅនឹងការកំណត់អត្តសញ្ញាណរបស់ទាហានទាំងនេះនៅតាមប៉ុស្តិ៍ត្រួតពិនិត្យនានា។

៤.២.១.២.៣.៥.ការរាយការណ៍អំពីការសម្លាប់នៅកៀនស្វាយ និងបាត់ដំបង

៤៨៤.ទាក់ទងទៅនឹងការយល់ឃើញអំពីការសម្លាប់នៅកៀនស្វាយ¹²³⁷ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសំអាងលើសក្ខីកម្មរបស់សាក្សី François PONCHAUD ដែលបានផ្តល់សក្ខីកម្មថា មនុស្សប្រុសម្នាក់ដែលគាត់បានជួបនៅស្ថានទូតបារាំងកាលពីថ្ងៃទី ២២ ឬ ២៣ ខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥ បានប្រាប់គាត់ថា មន្ត្រីជាន់ខ្ពស់ និងទាហាន លន់ នល់ ត្រូវបានបង្ខំឱ្យសរសេរឈ្មោះលើក្តារខៀននៅកៀនស្វាយ និងបន្ទាប់មកអ្នកដែលបានធ្វើតាម ត្រូវបានសម្លាប់¹²³⁸។ នួន ជា បានលើកឡើងថា ការរៀបរាប់នេះពុំស៊ីសង្វាក់គ្នាដោយសារបុរសម្នាក់ដែលនិយាយទៅកាន់ François PONCHAUD ពុំអាចឃើញការសម្លាប់នៅកៀនស្វាយ ដែលកើតឡើងពីរ ឬបីថ្ងៃក្រោយការជម្លៀស បន្ទាប់មកត្រូវត្រឡប់មកទីក្រុងភ្នំពេញវិញ និងចូលស្ថានទូតបារាំងដែលពេលនោះប្រជាជនកម្ពុជាទាំងអស់ត្រូវបានបង្ខំឱ្យចាកចេញពីស្ថានទូតនោះ¹²³⁹។ ក្រៅពីភាពមិនស្របគ្នាដែលសហព្រះរាជអាជ្ញាបានទទួលស្គាល់¹²⁴⁰ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលយល់ឃើញថា ទោះជាយ៉ាងណាក្តី ភស្តុតាងនេះបានបង្ហាញ

ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី បេង ហៀន ឯកសារលេខ E3/4719 ថ្ងៃទី ៣០ ខែ មករា ឆ្នាំ ២០០៩ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00418273-4 ទំព័រ ៥ ដល់ ៦។ ពាក្យបណ្តឹងរបស់ជនរងគ្រោះ ទៀង សុខុម ឯកសារលេខ E3/5402 ថ្ងៃទី ២៣ ខែ តុលា ឆ្នាំ ២០០៨ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00480111-2 ទំព័រ ៧ ដល់ ៨ (កត់សម្គាល់ថា ទៀង សុខុម ពុំបានអះអាងអំពីការកំណត់អត្តសញ្ញាណតាមប៉ុស្តិ៍ត្រួតពិនិត្យ)។

¹²³⁵ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ១៦៧។

¹²³⁶ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥១៣ (សេចក្តីបញ្ជាក់បន្ថែម)។

¹²³⁷ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥១៤។

¹²³⁸ ប្រតិចារិក ថ្ងៃទី ១០ ខែ មេសា ឆ្នាំ ២០១៣ (François PONCHAUD) ឯកសារលេខ E1/179.1 ទំព័រ ៩, ១៨ ដល់ ១៩, ៣៩ ដល់ ៤០។

¹²³⁹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៥៩៣។

¹²⁴⁰ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ១៧៤។

ច្បាស់លាស់ថា មានការសម្លាប់កើតឡើងនៅកៀនស្វាយដែលស្ថិតនៅជិតទីក្រុងភ្នំពេញ¹²⁴¹។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី ភស្តុតាងដែលកម្រិតខ្សោយពុំអាចឱ្យតុលាការអង្គហេតុសមហេតុផលផ្តល់ការយល់ឃើញអំពីការសម្លាប់ឱ្យហួសពីវិមតិសង្ស័យបានឡើយ។

៤៨៥.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងក៏បានសំអាងផងដែរទៅលើសក្ខីកម្មរបស់ François PONCHAUD ទាក់ទងទៅនឹងការយល់ឃើញដែលថា ការសម្លាប់បានកើតឡើងនៅបាត់ដំបង។ ដោយសារតែព្រឹត្តិការណ៍នៅបាត់ដំបង ពុំជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការជម្លៀសប្រជាជនដំណាក់កាលទីមួយ ដូច្នេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនឹងត្រូវដោះស្រាយលើភស្តុតាងនេះខាងក្រោមក្នុងបរិបទ ថាមានលំនាំនៃការសម្លាប់ ដែរ ឬយ៉ាងណា¹²⁴²។

៤.យ.១.ខ.៣.គ.សេចក្តីសន្និដ្ឋានទាក់ទងទៅនឹងការសម្លាប់អ្នករដ្ឋការ និងទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ

៤៨៦.ជាការសន្និដ្ឋាន អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលយល់ឃើញថា ការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងទាក់ទងទៅនឹងការសម្លាប់អ្នករដ្ឋការជាន់ខ្ពស់ ដូចជា ឡុង បូរ៉េត លន់ ណុន ព្រះអង្គម្ចាស់សិរិមតៈ និង អ៊ុង ប៊ុនហារ ជាការសមហេតុផល។ បន្ថែមលើនេះទៀត អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលយល់ឃើញថា ការសម្លាប់ទាហាន និងអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរដែលធ្វើតាមការអំពាវនាវ ត្រូវបានបង្ហាញយ៉ាងសមហេតុផល ដោយផ្អែកលើភស្តុតាងដែលនៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានដូចជា ភស្តុតាងផ្ទាល់របស់ស៊ី ជា ដែលបានបញ្ជាក់បន្ថែមលើភស្តុតាងដទៃទៀត។ ភស្តុតាងបន្ថែមនៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបង្ហាញច្បាស់លាស់អំពីការសម្លាប់ខុសច្បាប់នូវទាហាន និងអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ ក្នុងបរិបទនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីមួយ។ អាស្រ័យហេតុនេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបដិសេធអំណះអំណាចដែលថា ពុំមានការសម្លាប់ទាហាន និងអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរត្រូវបានបង្ហាញឱ្យហួសពីវិមតិសង្ស័យនោះឡើយ។

¹²⁴¹ សក្ខីកម្មរបស់ជនរៀបរៀងឱ្យ ឯកសារលេខ E3/4590 ទំព័រ ១១១ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00836188 (ដែលដូចគ្នាទៅនឹងការរៀបរាប់ដែលបានសំអាងនៅក្នុងសៀវភៅរបស់ F. Ponchaud: *កម្ពុជាឆ្នាំស្ងៀម* ឯកសារលេខ E243.1 ERN (ភាសាខ្មែរ) 00862316-7)។ អង្គជំនុំជម្រះកត់សម្គាល់ឃើញថា សក្ខីកម្មរបស់ François PONCHAUD ពុំមាន“ការបញ្ជាក់បន្ថែម”ពីការរៀបរាប់នេះដោយសារតែពុំមែនជាប្រភពដាច់ដោយឡែកពីគ្នានោះឡើយ។

¹²⁴² សូមមើលលើខាងក្រោម កថាខណ្ឌ ៩១១។

៤.បេ.១.គ.ការធ្វើមនុស្សឃាតដែលបានប្រព្រឹត្តនៅទូលពោធិ៍ជ្រៃ

៤៨៧.ទាក់ទងទៅនឹងព្រឹត្តិការណ៍នៅទូលពោធិ៍ជ្រៃ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញថា បន្ទាប់ពីរំដោះ បានទីក្រុងភ្នំពេញនៅថ្ងៃទី ១៧ ខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥ និងការចុះចាញ់របស់ទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ គណៈកម្មភាគពាយ័ព្យបានបើកកិច្ចប្រជុំមួយ ដែលបានចេញបញ្ជាឱ្យប្រមូលផ្តុំ និងសម្លាប់អតីតទាហាន និងអ្នក រដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ¹²⁴³។ អាស្រ័យហេតុនេះ អតីតអ្នករដ្ឋការរាប់រយនាក់ត្រូវបានប្រមូលផ្តុំនៅ សាលាខេត្តពោធិ៍សាត់ និងត្រូវបានប្រកាសប្រាប់ថា ពួកគេនឹងត្រូវទៅរៀនសូត្រ និងស្វាគមន៍សម្តេច នរោត្តម សីហនុ¹²⁴⁴។ បន្ទាប់ពីកិច្ចប្រជុំនៅសាលាខេត្តនោះ មានអតីតទាហាន និងអ្នករដ្ឋការយ៉ាងតិច ២៥០ នាក់¹²⁴⁵ ត្រូវបានដឹកតាមឡាន¹²⁴⁶យកទៅទូលពោធិ៍ជ្រៃ និងត្រូវបានសម្លាប់¹²⁴⁷។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងសន្និដ្ឋានថា ការសម្លាប់ទាំងនេះ គឺជាបទសម្លាប់រង្គាល និងបទធ្វើទុក្ខបុកម្នេញដោយមូលហេតុនយោយាយនៃឧក្រិដ្ឋកម្ម ប្រឆាំងមនុស្សជាតិ¹²⁴⁸។

៤៨៨.នៅក្នុងសេចក្តីសន្និដ្ឋាន អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសំអាងជាចម្បងទៅលើសាក្សីចំនួន ៣ នាក់ ដូចជា លឹម សាត ជាអនុបញ្ជាការកងអនុសេនាតូចនៃកងទ័ពខ្មែរក្រហម ស៊ីម អាឡាត់ ជាទាហាននៃរបបសាធារណ រដ្ឋខ្មែរ និង អ៊ុង ឆាត់ ជាកងទ័ពខ្មែរក្រហម¹²⁴⁹។

៤៨៩.នួន ជា និង ខៀវ សំផន បានចោទប្រកាន់ថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសដោយបានសំអាងទៅ លើភស្តុតាងពុំអាចទុកចិត្តបាន និង“ភស្តុតាងមិនផ្ទាល់ និងពុំជឿជាក់បាន” ក្នុងការផ្តល់ការយល់ឃើញពាក់ព័ន្ធ ទៅនឹងព្រឹត្តិការណ៍នៅទូលពោធិ៍ជ្រៃ និងមានកំហុសអង្គហេតុដោយសារ“ប្រើប្រាស់វិធីសាស្ត្រពុំត្រឹមត្រូវក្នុង ការវាយតម្លៃលើភស្តុតាង”¹²⁵⁰។ ជាពិសេស ជនជាប់ចោទទាំងពីរបានចោទប្រកាន់ថា អង្គជំនុំជម្រះសាលា

¹²⁴³ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៨៣៦។

¹²⁴⁴ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦៧២, ៦៧៣។

¹²⁴⁵ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦៨៤។

¹²⁴⁶ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦៧៣។

¹²⁴⁷ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦៨១។

¹²⁴⁸ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦៨៤។

¹²⁴⁹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦៦០។

¹²⁵⁰ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤៥០។

ដំបូងបានសំអាងដោយពុំសមហេតុផលតែទៅលើអ្វីដែលត្រូវបានចាត់ទុកថា ជាសក្ខីកម្មពុំត្រឹមត្រូវរបស់ លីម សាត ក្នុងការបង្ហាញថា គណៈភូមិភាគ បានចេញបញ្ជាឱ្យសម្លាប់អតីតទាហាន និងអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ ដែលបញ្ជានេះពុំត្រូវបានបញ្ជាក់បន្ថែមពីលំនាំនៃការប្រព្រឹត្ត និងរចនាសម្ព័ន្ធទំនាក់ទំនងឡើយ¹²⁵¹។ បន្ថែមលើនេះទៀត នួន ជា បានលើកឡើងថា ការប្រឹងប្រែងរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងក្នុងការសម្របសម្រួលភាពមិនស៊ីសង្វាក់គ្នានៅក្នុងភស្តុតាង ពុំសមហេតុផលឡើយ¹²⁵²។ ចុងក្រោយ នួន ជា និង ខៀវ សំផន បានអះអាងថា អង្គជំនុំជម្រះមានកំហុសក្នុងការយល់ឃើញថា មានមនុស្ស ២៥០ នាក់ ត្រូវបានសម្លាប់ ដោយបានផ្អែកទៅលើភស្តុតាងច្រើនអាវ៉ាម និងសក្ខីកម្មរបស់សាក្សីដែលពុំជឿទុកចិត្តបាន។ ដូច្នេះ ចំនួនទាហានដែលជាជនរងគ្រោះនោះពុំមានភស្តុតាងគាំទ្រឡើយ¹²⁵³។

៤.យ.១.គ.១.កិច្ចប្រជុំរបស់គណៈភូមិភាគ និងការបញ្ជាសម្លាប់អតីតទាហាន និងអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ

៤៩០.ក្នុងការគាំទ្រដល់ការយល់ឃើញដែលថា គណៈភូមិភាគបានចេញបញ្ជាឱ្យប្រមូលផ្តុំ និងសម្លាប់អតីតទាហាន និងអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសំអាងតែទៅលើសាក្សី លីម សាត មួយគត់ដែលផ្តល់សក្ខីកម្មអំពីការទទួលបញ្ជានេះ¹²⁵⁴។

៤៩១.យោងតាមកំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយរបស់ លីម សាត មានកិច្ចប្រជុំមួយ(ដែលគាត់ពុំបានចូលរួម)របស់ គណៈភូមិភាគដឹកនាំដោយ ញឹម រស់ តា កន និង តា សុត ប៉ុន្មានថ្ងៃមុនព្រឹត្តិការណ៍នៅទួលពោធិ៍ជ្រៃដែល“ខ្លឹមសារប្រជុំ គឺប្រាប់មេៗខ្មែរក្រហមថា ពួកទាហាន និងប៉ូលីសជំនាន់ លន់ នល់ ឱ្យតែមានពាក់ស័ក្តិស័ព្ទតែយកទៅសម្លាប់ចោលទាំងអស់”¹²⁵⁵។ យោងតាមកំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយមួយផ្សេងទៀត បទបញ្ជាដែល លីម សាត

¹²⁵¹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤៦០ ដល់ ៤៦១។ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៤៣១។

¹²⁵² សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤៥៤។

¹²⁵³ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤៤៩, ៤៦៣ ដល់ ៤៦៦។ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៤២៤ ដល់ ៤២៥, ៤២៧, ៤៣០ ដល់ ៤៣១។

¹²⁵⁴ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៨៣៦។

¹²⁵⁵ កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយរបស់ លីម សាត ឯកសារលេខ E3/4601 ថ្ងៃទី ១៨ ខែ វិច្ឆិកា ឆ្នាំ ២០០៩ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00407761 ទំព័រ ៣។

បានទទួលនោះ គឺឱ្យ“ប្រមូលទាហាន និងប៉ូលីសដែលមានបណ្តាលស័ក្តិទាំងតូចទាំងធំដែលមាននិន្នាការ សម័យ លន់ នល់ យកទៅសម្លាប់ចោល”¹²⁵⁶។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី នៅពេលផ្តល់សក្ខីកម្មនៅចំពោះមុខអង្គជំនុំ ជម្រះសាលាដំបូង សាក្សីរូបនេះបានអះអាងថា គាត់ពុំបានដឹងថា ទាហាន និងអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋ ខ្មែរត្រូវតែយកទៅសម្លាប់ចោល និងថា ការបញ្ជាត្រូវបានកម្រិតត្រឹមតែយកទាហាន និងមន្ត្រីទាំងនេះទៅរៀន សូត្រសិន ពេលត្រឡប់មកពីការរៀនសូត្រវិញ អង្គការនឹងឱ្យចូលធ្វើការវិញដដែល¹²⁵⁷។

៤៩២.នៅក្នុងសាលក្រម អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសង្កេតឃើញថា ក្នុងអំឡុងពេលនៃការផ្តល់សក្ខីកម្ម ផ្ទាល់របស់ លីម សាត ពុំអាចជឿជាក់បានឡើយទាក់ទងទៅនឹង“ការយល់ដឹងរបស់គាត់នៅមានកម្រិតអំពី គោលបំណងឧក្រិដ្ឋនៃការបញ្ជានេះ”¹²⁵⁸។ ជាការពិត លីម សាត ឆ្លើយផ្ទុយនឹងខ្លួនឯងដែលបានបញ្ជាក់ពីដំបូង ថា ការបញ្ជាសម្លាប់ដូចបានរំលឹកដោយសហព្រះរាជអាជ្ញា “គឺជាការបញ្ជារបស់គណៈភូមិភាគ [តា ញឹម និង តា កន]”¹²⁵⁹។ បន្ទាប់មក ទោះជាយ៉ាងណាក្តី លីម សាត បានបញ្ជាក់ថា “នៅពេលនោះ [គាត់ពិតជាបាន និយាយអំពីកិច្ចប្រជុំលើកទីពីរក្នុងសាលាខេត្តពោធិ៍សាត់] គេបានប្រមូលផ្តុំទាហាន និងប៉ូលីស។ ខ្ញុំមិនដឹងចាប់ អារម្មណ៍ គឺថាគេយកអ្នកទាំងនោះទៅសម្លាប់ចោលនោះឡើយ”¹²⁶⁰។ ក្រោយមក លីម សាត បានអះអាងសា ជាថ្មីថា “គេប្រាប់[គាត់]ថា ពួកនេះត្រូវយកទៅសម្លាប់ចោល។ ព័ត៌មានដែលគាត់ទទួលបាន គឺថា អ្នកមានប ណ្តាស័ក្តិទាំងអស់ត្រូវទៅរៀនសូត្រសិន”¹²⁶¹។

៤៩៣.នៅពេលវាយតម្លៃអំពីភាពជឿជាក់ និងជឿទុកចិត្តបាន អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបញ្ជាក់ថា៖
អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងយល់ឃើញថា គាត់ត្រូវបានជំរុញឱ្យបន្តបន្ថយ ឬកែប្រែការទទួលខុសត្រូវ របស់គាត់ចំពោះការពាក់ព័ន្ធនៅក្នុងព្រឹត្តិការណ៍ផ្សេងៗ ដែលចោទជាបញ្ហានេះ។ អង្គជំនុំជម្រះយល់

¹²⁵⁶ កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយរបស់ លីម សាត ឯកសារលេខ E3/364 ថ្ងៃទី ២៣ ខែ វិច្ឆិកា ឆ្នាំ ២០០៨ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00242422 ទំព័រ ២។

¹²⁵⁷ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០២ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៣ (លីម សាត) ឯកសារលេខ E1/187.1 ទំព័រ ១៦, ១៩ ដល់ ២០, ៤០ ដល់ ៤១ (ដកស្រង់កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយរបស់ លីម សាត ឯកសារលេខ E3/4601 ថ្ងៃទី ១៨ ខែ វិច្ឆិកា ឆ្នាំ ២០០៩)។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៣ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៣ (លីម សាត) ឯកសារលេខ E1/188.1 ទំព័រ ១៥ ដល់ ១៦, ១៩។

¹²⁵⁸ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦៦៥។

¹²⁵⁹ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០២ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៣ (លីម សាត) ឯកសារលេខ E1/187.1 ទំព័រ ១៥។

¹²⁶⁰ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០២ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៣ (លីម សាត) ឯកសារលេខ E1/187.1 ទំព័រ ១៧។

¹²⁶¹ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៣ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៣ (លីម សាត) ឯកសារលេខ E1/188.1 ទំព័រ ១៩។

ឃើញថា សក្ខីកម្មរបស់ លីម សាត ពាក់ព័ន្ធនឹងការដឹងដោយមានកម្រិតរបស់គាត់អំពីគោលបំណង
ឧក្រិដ្ឋនៃការបញ្ជាទាំងនេះ មិនគួរឱ្យជឿជាក់បានទេ។ ប៉ុន្តែសក្ខីកម្មដំបូងរបស់គាត់នៅចំពោះមុខសហ
ចៅក្រមស៊ើបអង្កេតពាក់ព័ន្ធទៅនឹងខ្លឹមសារនៃការបញ្ជាទាំងនេះ គឺស៊ីសង្វាក់គ្នាទៅនឹងលំនាំនៃការ
ប្រព្រឹត្ត។ [...] លើសពីនេះទៀត សក្ខីកម្មរបស់ លីម សាត ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងស្ថានភាពនៃការទទួល
បញ្ជាដែល“ថ្នាក់លើ”ផ្សព្វផ្សាយនោះ ក៏ស្របគ្នានឹងសំអាងហេតុរបស់អង្គជំនុំជម្រះអំពីប្រព័ន្ធទំនាក់
ទំនងផងដែរ។ ហេតុដូច្នេះ អង្គជំនុំជម្រះយល់ឃើញថា សក្ខីកម្មរបស់គាត់ទាក់ទងទៅនឹងខ្លឹមសារនៃ
ការបញ្ជាទាំងនេះ គឺគួរឱ្យជឿជាក់បាន¹²⁶²។

៤៩៤. ទន្ទឹមនឹងការចោទប្រកាន់របស់ នួន ជា ដែលថា សក្ខីកម្មរបស់ លីម សាត ពុំស៊ីសង្វាក់គ្នា និងពុំជឿ
ទុកចិត្តបាន និងថា ជាលទ្ធផល ការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំសមហេតុផល¹²⁶³ ចំណែក
ខៀវ សំផន វិញបានលើកឡើងថា លីម សាត គឺជាសាក្សី“ស្វាហាប់ និងអាចជឿទុកចិត្តបាន” ប៉ុន្តែចោទ
ប្រកាន់ថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសក្នុងការបកស្រាយ និងការលម្អៀងទៅរកកំណត់ហេតុស្តាប់
ចម្លើយរបស់សាក្សីរូបនេះ ជាងសក្ខីកម្មផ្ទាល់ ហេតុនេះបានរំលោភបំពានទៅលើគោលការណ៍ចំពោះមុខ¹²⁶⁴។

៤៩៥. អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាឃើញថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានវាយតម្លៃយ៉ាងប្រុង
ប្រយ័ត្នលើភស្តុតាង និងផ្តល់សំអាងហេតុពេញលេញទាក់ទងទៅនឹងមូលហេតុដែលខ្លួនបានសំអាងទៅលើភស្តុ
តាងជាលាយលក្ខណ៍អក្សររបស់ លីម សាត បើធៀបទៅនឹងសក្ខីកម្មក្នុងតុលាការ។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការ
កំពូលរំលឹកថា “អាស្រ័យលើអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងទេ ដែលជាអ្នកវាយតម្លៃលើភាពពុំស៊ីសង្វាក់គ្នានៅក្នុងភ
ស្តុតាងរបស់សាក្សី [...] ក្នុងការពិចារណាលើបញ្ហា ថាតើភស្តុតាងនេះបើពិចារណាជាមួយអាចជឿទុកចិត្ត និង
ជឿជាក់បាន ហើយចុងក្រោយត្រូវទទួលយក ឬបដិសេធចោលនូវចំណុចដែលជាមូលដ្ឋាននៃភស្តុតាងនេះ ដែរ
ឬយ៉ាងណា”¹²⁶⁵ និងនៅក្នុងរឿងក្តីបច្ចុប្បន្ន អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញថា “ខ្លឹមសារនៃការបញ្ជា
នេះ អាចជឿជាក់បាន”¹²⁶⁶។ ដូចការកត់សម្គាល់របស់សហព្រះរាជអាជ្ញាដែរ¹²⁶⁷ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង

¹²⁶² សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦៦៥។

¹²⁶³ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤៥១។

¹²⁶⁴ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៤៣០។

¹²⁶⁵ សាលដីកាអៀងក្តី Popović (ICTY) កថាខណ្ឌ ១២២៨។

¹²⁶⁶ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦៦៥។

¹²⁶⁷ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ២៨២។

មានតួនាទីក្នុងការពិនិត្យលើអាកប្បកិរិយារបស់ លីម សាត និងវាយតម្លៃលើភាពអាចជឿជាក់បាន។ អាស្រ័យ ហេតុនេះ អង្គជំនុំជម្រះពុំបានរំលោភបំពានលើគោលការណ៍នៃកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីចំពោះមុខ ក្នុងការសំអាង ទៅលើកំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយរបស់ លីម សាត ជាជាងសំអាងទៅលើសក្ខីកម្មផ្ទាល់របស់សាក្សីរូបនេះ។

៤៩៦.បន្ថែមលើនេះ ទោះជា លីម សាត គឺជាសាក្សីតែម្នាក់គត់ដែលជាមូលដ្ឋានសំអាងចំពោះការយល់ឃើញ របស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងក៏ដោយ ក៏អង្គជំនុំជម្រះបានរកឃើញនូវការបញ្ជាក់បន្ថែមត្រង់ថា (i) “មាន លំនាំរួមនៃការប្រព្រឹត្ត” និង (ii) “រចនាសម្ព័ន្ធនៃការទំនាក់ទំនង”។ ទាក់ទងទៅនឹងចំណុចទីមួយ អង្គជំនុំជម្រះ តុលាការកំពូលយោងទៅលើការយល់ឃើញដូចខាងក្រោម ដែលបដិសេធការសន្និដ្ឋានរបស់អង្គជំនុំជម្រះសា លាដំបូងទាក់ទងទៅនឹងអត្ថិភាពនៃលំនាំនៃការសម្លាប់ទាហាន និងអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ¹²⁶⁸។ អាស្រ័យហេតុនេះ លំនាំនេះពុំអាចយកមកធ្វើជាការបញ្ជាក់បន្ថែមនៃភស្តុតាងរបស់ លីម សាត ឡើយ។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី នេះពុំមែនចាត់ទុកការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលបានសំអាងលើភស្តុ តាងនៃចំណុចទីពីរនោះថា ពុំសមហេតុផលនោះឡើយ។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរំលឹកថា “អង្គជំនុំជម្រះ សាលាដំបូងអាចសម្រេចដាក់ពិន្ទុភាពដោយផ្អែកលើមូលដ្ឋានសាក្សីតែម្នាក់បាន ប៉ុន្តែទោះជាយ៉ាងណាក្តី ភស្តុ តាងនោះ ភស្តុតាងនោះត្រូវតែបានវាយតម្លៃដោយមានការប្រុងប្រយ័ត្នសមស្រប និងត្រូវមានការយកចិត្ត ទុកដាក់ដើម្បីទប់ស្កាត់ការជំរុញទឹកចិត្តជាមូលដ្ឋានទៅរកសាក្សីតែម្នាក់”¹²⁶⁹។ បន្ថែមលើនេះទៀត “អង្គជំនុំ ជម្រះសាលាដំបូងគប្បីយ៉ាងហោចណាស់ពន្យល់ដោយសង្ខេបពីមូលហេតុ ដែលខ្លួនបានទទួលយកភស្តុតាង របស់សាក្សី ដែលអាចមានការជំរុញទឹកចិត្ត ឬការលើកទឹកចិត្តឱ្យដាក់បន្ទុកលើជនជាប់ចោទ។ តាមវិធីបែប នេះ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានបង្ហាញពីការវាយតម្លៃរបស់ខ្លួនដោយប្រុងប្រយ័ត្នលើភស្តុតាងនេះ”¹²⁷⁰។ ដោយសារតែនៅក្នុងរឿងក្តីបច្ចុប្បន្ន អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានផ្តល់សំអាងហេតុគ្រប់គ្រាន់ទាក់ទងទៅនឹង ការវាយតម្លៃលើភាពអាចជឿទុកចិត្តបាន និងជឿជាក់បានរបស់ លីម សាត អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលជឿ ជាក់ថា វិធីសាស្ត្ររបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានលក្ខណៈសមស្រប។

៤៩៧.ទាក់ទងទៅនឹងការបញ្ជាក់បន្ថែមនៃរចនាសម្ព័ន្ធទំនាក់ទំនង អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ ឃើញថា បើទោះបីជារចនាសម្ព័ន្ធនេះពុំបានបញ្ជាក់បន្ថែមទៅលើខ្លឹមសារនៃសក្ខីកម្មពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការបញ្ជា

¹²⁶⁸ សូមមើលខាងក្រោម កថាខណ្ឌ ៩៦២ ជាអាទិ៍។

¹²⁶⁹ សាលដីកាជឿជាក់ក្តី Kordić និង Čerkez (ICTY) កថាខណ្ឌ ២៧៤។

¹²⁷⁰ សាលដីកាជឿជាក់ក្តី Krajišnik (ICTY) កថាខណ្ឌ ១៤៦។

សម្លាប់ក៏ដោយ ក៏នៅតែបង្ហាញថា សក្ខីកម្មរបស់គាត់អាចជឿទុកចិត្តបាន និងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង បានយល់ឃើញយ៉ាងសមហេតុផលថា មេបញ្ជាការកងវរសេនាធំបានចេញបញ្ជានេះទៅឱ្យ លីម សាត¹²⁷¹។

៤៩៨.ខៀវ សំផន ក៏បានអះអាងផងដែរថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសដោយបានសំអាងទៅលើសក្ខី កម្មរបស់ លីម សាត ក្នុងការយល់ឃើញថា តា ញឹម តា កន បានចេញបញ្ជាឱ្យប្រមូលអតីតទាហាន និងបូលី ស និងឱ្យសម្លាប់អ្នកទាំងនេះ ដោយសារ លីម សាត ពុំបានចូលរួមកិច្ចប្រជុំរបស់គណៈភូមិភាគដោយផ្ទាល់ ឡើយ¹²⁷²។ តាមការពិនិត្យឡើងវិញលើសក្ខីកម្មរបស់ លីម សាត ឃើញថា គាត់បានអះអាងច្បាស់លាស់ថា “មេបញ្ជាការកងវរសេនាធំបានប្រាប់គាត់”¹²⁷³។ ដោយសារតែសំអាងហេតុពេញលេញរបស់អង្គជំនុំជម្រះ សាលាដំបូងដែលបានរំលឹកខាងលើ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលជឿជាក់ថា ពុំមានហេតុផលណាមួយដែលត្រូវ បដិសេធសេចក្តីសន្និដ្ឋានរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងលើបញ្ជានេះឡើយ។ បន្ថែមលើនេះទៀត ការដែលថា លីម សាត ពុំបានចូលរួមកិច្ចប្រជុំដូចអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានទទួលស្គាល់នោះ¹²⁷⁴ ពុំមែនជាកត្តាកំណត់ អំពីភាពអាចជឿទុកចិត្តបាន និងទម្ងន់នៃភស្តុតាងឡើយ ដោយសារគាត់បានទទួលបញ្ជាពីមេបញ្ជាការកងវរ សេនាធំបន្ទាប់ពីការប្រជុំនេះ¹²⁷⁵។

៤៩៩.អាស្រ័យហេតុនេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបដិសេធអំណះអំណាចរបស់ជនជាប់ចោទទាក់ទងទៅ នឹងការសំអាងលើកំណត់ហេតុជាលាយលក្ខណ៍អក្សររបស់សាក្សី លីម សាត នៅក្នុងការយល់ឃើញពាក់ព័ន្ធ ទៅនឹងការបញ្ជាសម្លាប់។

៤.យ.១.គ.២.ភាពពុំស៊ីសង្វាក់គ្នាដទៃទៀតនៅក្នុងភស្តុតាងរបស់សាក្សីទាក់ទងទៅនឹងការប្រជុំនៅក្នុងសាលា ខេត្តពោធិ៍សាត់

¹²⁷¹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦៦៣ ដល់ ៦៦៥។

¹²⁷² សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៤៣០។

¹²⁷³ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០២ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៣ (លីម សាត) ឯកសារលេខ E1/187.1 ទំព័រ ៣៩។

¹²⁷⁴ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦៦៣។

¹²⁷⁵ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៣ (លីម សាត) ឯកសារលេខ E1/187.1 ទំព័រ ៣៩ ដល់ ៤០។

៥០០.ជនជាប់ចោទបានចង្អុលទៅលើបញ្ហាពុំស៊ីសង្វាក់គ្នា និងភាពផ្ទុយគ្នានៅក្នុងភស្តុតាងពាក់ព័ន្ធទៅនឹងកិច្ចប្រជុំនៅសាលាខេត្តពោធិ៍សាត់¹²⁷⁶។ អំណះអំណាងទាំងនេះមានការជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងព័ត៌មានលម្អិត ដែលពុំបានចង្អុលបង្ហាញជាក់លាក់នៅក្នុងការយល់ឃើញផ្នែកអង្គច្បាប់របស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងឡើយ។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាឃើញថា ខ្លឹមសារនៃភស្តុតាង ត្រូវបានយកមកពិចារណា និងធ្វើជាមូលដ្ឋានសម្រាប់ការយល់ឃើញផ្នែកអង្គហេតុ ដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសំអាងសម្រាប់ធ្វើសេចក្តីសន្និដ្ឋានផ្នែកអង្គច្បាប់របស់ខ្លួន។ ដូច្នេះ អំណះអំណាងនេះចាំបាច់ត្រូវដោះស្រាយ។

៥០១.ដំបូង នួន ជា បានចោទប្រកាន់ថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសអង្គហេតុ នៅពេលដែលអង្គជំនុំជម្រះបានសំអាងតែទៅលើសក្ខីកម្មរបស់ លីម សាត ម្នាក់ប៉ុណ្ណោះក្នុងការផ្តល់ការយល់ឃើញ ដូចជា (i) របៀបនៃការបញ្ជូនសារទាក់ទងទៅនឹងការប្រជុំនៅសាលាខេត្តពោធិ៍សាត់ ត្រូវបានធ្វើឡើងទៅកាន់អតីតទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ (ii) គោលបំណងនៃការប្រមូលផ្តុំអតីតទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ ថា ខ្មែរក្រហមបានអ្នកថា ពួកគេអាចធ្វើបដិវត្តន៍ប្រឆាំងនឹង” និង (iii) បុគ្គលដែលជាអ្នកបើកឡាននោះ¹²⁷⁷។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា ព័ត៌មាននេះ មាននៅក្នុងសក្ខីកម្មរបស់ លីម សាត និងជាកម្មវត្ថុនៃការសួរដេញដោល¹²⁷⁸។ អង្គជំនុំជម្រះក៏បានកត់សម្គាល់ផងដែរថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងទាក់ទងទៅនឹងរបៀបនៃការបញ្ជូនសារ ពុំបានសំអាងតែលើភស្តុតាងរបស់ លីម សាត ម្នាក់ប៉ុណ្ណោះទេ¹²⁷⁹។ ដោយពិចារណា

¹²⁷⁶ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤៥៣ ដល់ ៤៥៧។ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៤៥៣។

¹²⁷⁷ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤៥៣។

¹²⁷⁸ សូមមើល ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០២ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៣ (លីម សាត) E1/187.1 ទំព័រ ១៩ ដល់ ២០។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៣ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៣ (លីម សាត) E1/187.1 ទំព័រ ១៧ ដល់ ១៨។

¹²⁷⁹ សូមមើល សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦៦៦ យោងទៅលើប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៤ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០១៣ (ស៊ឹម អាឡាត់) ឯកសារលេខ E1/218.1 ទំព័រ ៥០ ដល់ ៥៤ (“ព័ត៌មានទាក់ទងទៅនឹងការហៅទៅប្រជុំត្រូវបានប្រាប់ពីមាត់មួយទៅមួយ។ ឧទាហរណ៍ សារត្រូវបានបញ្ជូនពីមនុស្សម្នាក់ទៅមនុស្សម្នាក់ទៀត”)។ កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយរបស់ សៀម សៀន ថ្ងៃទី ១៥ ខែ មករា ឆ្នាំ ២០០៩ ឯកសារលេខ E3/5235 ទំព័រ ៣ (បានស្តាប់ឮខ្មែរក្រហមប្រកាសអំពីអតីតទាហានដែលទៅរៀនសូត្រនៅអង្គរវត្ត)។ ពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី ហែម សារិន ថ្ងៃទី ០៧ ខែ វិច្ឆិកា ឆ្នាំ ២០០៨ ឯកសារលេខ E3/4808 ទំព័រ ៣ (“ខ្មែរក្រហមប្រកាសតាមមេត្រូវ”)។ កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយរបស់ ស៊ឹម អាឡាត់ ថ្ងៃទី ១០ ខែ មិថុនា ឆ្នាំ ២០០៨ ឯកសារលេខ E3/4637 ទំព័រ ៤ (លេខាត់បន់បានកោះហៅអ្នកទាំងនោះឱ្យចូលប្រជុំនៅសាលាខេត្ត)។

ផងដែរពីបញ្ហាដែល នួន ជា ពុំបានបង្ហាញ ថា តើកំហុសរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងផ្នែកអង្គហេតុបានបណ្តាលឱ្យមានភាពមិនយុត្តិធម៌យ៉ាងដូចម្តេចនោះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបដិសេធអំណះអំណាចទាំងនេះ។

៥០២. នួន ជា បានជំទាស់បន្ថែមទៀតទាក់ទងទៅនឹងការវាយតម្លៃរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងលើភស្តុតាងថា “ទោះបីជាទាហាន និងមន្ត្រីរដ្ឋការជាច្រើនត្រូវបានអង្គភាពកងទ័ពខ្មែរក្រហមដឹកជញ្ជូនទៅចូលរួមប្រជុំក៏ដោយ ក៏ភស្តុតាងបង្ហាញថា ការចូលរួមប្រជុំរបស់ពួកគេគឺជាការស្ម័គ្រចិត្ត”¹²⁸⁰។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលយល់ឃើញថា ការចោទប្រកាន់អំពីកំហុសនេះ ពុំមានឥទ្ធិពលលើការយល់ឃើញទូទៅដែលថា ទាហាន និងអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ ត្រូវបានដឹកតាមឡានទៅសាលាខេត្តពោធិ៍សាត់ និងប្រាប់ថា ពួកគេនឹងទៅចូលគាល់សម្តេច នរោត្តម សីហនុ និងទៅរៀនសូត្រ¹²⁸¹។ តាមការពិនិត្យលើភស្តុតាងនេះឡើងវិញឃើញថា ការដែលថា ឡានរបស់ខ្មែរក្រហម បានមកដឹកអ្នកទាំងនោះទៅចូលរួមប្រជុំ ឬថា អ្នកខ្លះធ្វើដំណើរតាមរថយន្តផ្ទាល់ខ្លួនក៏ដោយចុះ ក៏ពុំមានឥទ្ធិពលលើការយល់ឃើញទូទៅនេះឡើយ¹²⁸²។ អាស្រ័យហេតុនេះ ទាក់ទងទៅនឹងអំណះអំណាងនេះ នួន ជា គ្រាន់តែលើកឡើងនូវការបកស្រាយមួយផ្សេងអំពីភស្តុតាង ដោយពុំបានបង្ហាញកំហុសដែលបណ្តាលឱ្យមានភាពមិនយុត្តិធម៌ទេ។ ដូច្នេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបដិសេធអំណះអំណាងនេះ។

¹²⁸⁰ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦៦៨។

¹²⁸¹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦៦៥។

¹²⁸² ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០២ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៣ (លើស សាត) ឯកសារលេខ E1/187.1 ទំព័រ ៦០ (“លោកនិយាយថា គេឱ្យលោកចាំទទួលឡានដែលប្រមូលអ្នកទាំងនោះ”)។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៩ ខែ មេសា ឆ្នាំ ២០១៣ (អ៊ុង ឆាត) ឯកសារលេខ E1/185.1 ទំព័រ ៦៤ ដល់ ៦៥ (“ខ្ញុំគ្រាន់តែសង្កេតឃើញថា អតីតទាហាន លន់ នល់ ត្រូវបានដឹកទៅតាមឡានចូលទៅសាលាខេត្ត”)។ កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយរបស់ អោក ឆឹម ថ្ងៃទី ២២ ខែ សីហា ឆ្នាំ ២០០៩ ឯកសារលេខ E3/5500 ទំព័រ ២ ដល់ ៣ (“ខ្ញុំឃើញខ្មែរក្រហមប្រមូលទាហាន និងប្រជាជនទៅប្រជុំនៅសាលាខេត្ត” “ចំពោះអ្នករដ្ឋការ និងទាហាន លន់ នល់ ខ្ញុំឃើញអ្នកខ្លះមានជិះឡានផ្ទាល់ខ្លួនមកប្រជុំ ហើយចតឡាននៅខាងក្រៅរបងសាលាខេត្ត”)។ ពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី ហែម សារ៉ន ថ្ងៃទី ០៧ ខែ វិច្ឆិកា ឆ្នាំ ២០០៨ ឯកសារលេខ E3/4808 ទំព័រ ៤ (“បន្ទាប់ពីខ្មែរក្រហមបានប្រមូលអ្នកទាំងនោះរួច ខ្មែរក្រហមបានឱ្យអ្នកទាំងនោះមកប្រជុំនៅសាលាខេត្ត។ ខ្មែរក្រហមបានបញ្ជូនឡានយោធាទៅដឹកអ្នកទាំងនោះ”)។ ពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីរបស់ អ៊ុន ប៉ុន ថ្ងៃទី ២២ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០០៨ ឯកសារលេខ E3/5344 ទំព័រ ៩ (“រូបខ្ញុំបានឃើញទាហានខ្មែរក្រហមធ្វើការដើរប្រមូលទាហាន និងកូនទាហានរបស់របប លន់ ណល់”)។

៥០៣.បន្ថែមលើនេះទៀត ទាក់ទងទៅនឹងអំណះអំណាងរបស់ នួន ជា ដែលថា ស៊ឹម អាឡាត់ ពុំអាចប្រាប់ ឈ្មោះណាផ្សេងរបស់ទាហាន និងអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ ក្រៅតែពីឈ្មោះរបស់អភិបាលខេត្តពោធិ៍ សាត់នោះ¹²⁸³ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាដោយផ្អែកទៅលើសក្ខីកម្មនេះឃើញថា នួន ជា ពុំបាន បង្ហាញត្រឹមត្រូវនូវការលើកឡើងរបស់សាក្សីនេះទេ។ ស៊ឹម អាឡាត់ មិនត្រឹមតែបានផ្តល់ឈ្មោះមួយប៉ុណ្ណោះទេ (ដូចជាឈ្មោះ “ឧត្តមសេនីយ៍ លី ហួន”) ¹²⁸⁴ ដោយផ្អែកតាមការពិនិត្យប្រតិចារិកឡើងវិញ ថែមទាំងបានបង្ហាញ តាមរយៈចម្លើយរបស់គាត់ទៅនឹងសំណួរទាក់ទងទៅនឹងឈ្មោះអ្នកដែលចូលរួមប្រជុំនៅថ្ងៃទីពីរថា “មនុស្ស ដដែល សមាសភាពដដែល មកប្រជុំជាបន្តបន្ទាប់”¹²⁸⁵ផងដែរ។

៥០៤.ទាក់ទងទៅនឹងអំណះអំណាងរបស់ នួន ជា ដែលបានលើកឡើងថា ការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះ សាលាដំបូងថា ឡានបានដឹកជាច្រើនជើង គឺជាកំហុស ពីព្រោះ ស៊ឹម អាឡាត់ ពុំបានឃើញឡានដឹកច្រើនជើង នោះដោយផ្ទាល់ភ្នែកទេ¹²⁸⁶ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា ការដែល ស៊ឹម អាឡាត់ ពុំបាន ឃើញឡានដឹកច្រើនជើងនោះ ត្រូវបានអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដោះស្រាយរួចរាល់ហើយ។ បន្ថែមលើនេះ ស៊ឹម អាឡាត់ បានអះអាងថា “អ្នកដែលថា គឺចេះតែថាទេ គឺមួយជើងហ្នឹងចប់។ អត់មានឃើញរហូតរង់ចាំ អត់មានឃើញទេ”¹²⁸⁷។ បន្ទាប់ពីពីរ ឬបីម៉ោងក្រោយមក គាត់បានត្រឡប់ទៅផ្ទះ។ ប៉ុន្តែ សាក្សីដទៃទៀតបាន ពន្យល់ថា ការដឹកជញ្ជូនពីសាលាខេត្តទៅកាន់ទួលពោធិ៍ជ្រៃ ត្រូវចំណាយពេលពេញមួយថ្ងៃ¹²⁸⁸។ ហេតុដូច្នេះ ការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានបង្ហាញថា ជាការពុំសមហេតុផលឡើយ។

¹²⁸³ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤៥៧។

¹²⁸⁴ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៤ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០១៣ (ស៊ឹម អាឡាត់) ឯកសារលេខ E1/218.1 ទំព័រ ៦៨។

¹²⁸⁵ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៤ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០១៣ (ស៊ឹម អាឡាត់) ឯកសារលេខ E1/218.1 ទំព័រ ៦៧។

¹²⁸⁶ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤៥៦។

¹²⁸⁷ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៤ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០១៣ (ស៊ឹម អាឡាត់) E1/218.1 ទំព័រ ២៦។

¹²⁸⁸ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០២ ខែ ឧសភា ២០១៣ ឯកសារលេខ E1/187.1 (លីម សាត) ទំព័រ ២៤ (ការដឹកចាប់ពីម៉ោង ៩ ព្រឹក ដល់ ៥ ល្ងាច)។ កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយរបស់ សៀម សៀម ឯកសារលេខ E3/5235 ថ្ងៃទី ១៥ ខែ មករា ឆ្នាំ ២០០៩ ERN (ភាសា ខ្មែរ) 00273438 ទំព័រ ៣ (កសិករម្នាក់រស់នៅក្នុងខេត្តពោធិ៍សាត់ បានឃើញខ្មែរក្រហមដឹកជញ្ជូនទាហានពេញមួយថ្ងៃតាំងពីព្រឹក ដល់ល្ងាច)។ រៀបរាប់ឯកសាររបស់ ថេត សម្បត្តិ និង R. LEMKIN: សាត្រូវរបស់ប្រជាជន ឯកសារលេខ E3/4001R ឈុតខ្សែវី ដេអូបន្ថែម: មួយថ្ងៃនៅទួលពោធិ៍ជ្រៃ ម៉ោង ៩ និង ០៩ នាទី (បុរសម្នាក់ពុំស្គាល់ឈ្មោះមកពីកងការពារនិយាយថា ពួកគាត់បានឮ ឡានបើកមកជិត [ទួលពោធិ៍ជ្រៃ]នៅម៉ោង ៧ ព្រឹក)។ សូមមើលផងដែរ កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយ អោក ឆឹម ឯកសារលេខ

៥០៥.ចុងក្រោយ ដូចបានទទួលស្គាល់ដោយអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង¹²⁸⁹ អំណះអំណាងរបស់ជនជាប់ចោទ ដែលថា សាក្សីដែលបានស្តាប់នោះសុទ្ធតែមិនមែនជាសាក្សីបានឃើញផ្ទាល់ភ្នែកនូវការសម្លាប់ ពុំមានឥទ្ធិពល មកលើការយល់ឃើញ ជាពិសេសបន្ទាប់ពីបានពិនិត្យលើភស្តុតាង¹²⁹⁰។ បើទោះបីពុំមានសាក្សីណាមួយបាន ឃើញការសម្លាប់អតីតទាហាន និងអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរក៏ដោយ ក៏អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូល ពិចារណាឃើញថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសំអាងភស្តុតាងមិនផ្ទាល់ដែលជឿជាក់បាន រួមទាំងភស្តុតាង ច្បាប់អាវ៉ាមក្នុងការសន្និដ្ឋានថា មានអត្ថិភាពនៃការសម្លាប់នោះ។ ជាឧទាហរណ៍ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង បានពិចារណាលើភស្តុតាងរបស់ ស៊ឹម អាឡាត់ ដែលនិយាយថា “បាននិយាយជាមួយទាហាន លន់ នល់ ឈ្មោះ ផាត និង ដោ ដែលបានរួចផុតពីការសម្លាប់នោះ។ ពួកគេបានប្រាប់ ស៊ឹម អាឡាត់ ថា មិនទៅដល់កន្លែងទទួល ពោធិ៍ជ្រៃទេ ប្រហែលជានៅប្រហែល ៥០០ ទៅ ៧០០ ម៉ែត្រ ឬក៏មួយគីឡូម៉ែត្រពីខ្សែត្រៀមទាំងអស់ គឺត្រូវ ចុះពីឡានដើរចូលទៅជួបអង្គការ។ ប៉ុន្តែចូលទៅខ្សែទី ២ ឬខ្សែទី ៣។ ចូលខ្សែត្រៀមទី ២ គឺគេចងហើយ គេច ង ចូលខ្សែទី គឺចូលដល់រណ្តៅដែលគេត្រូវបាញ់សម្លាប់”¹²⁹¹។ បន្ថែមលើបញ្ហាដែលគាត់បានទទួលឱ្យប្រមូលផ្តុំ អតីតទាហានដើម្បីសម្លាប់ លីម សាត បានផ្តល់សក្ខីកម្មថា គាត់បានឮសូរកាំភ្លើងតាមរយៈតេអូ¹²⁹²។ អ៊ុង ឆា ត និង លីម សាត បានពន្យល់ថា ឡានដែលដឹកអ្នកចូលប្រជុំទៅទទួលពោធិ៍ជ្រៃ ពេលត្រឡប់មកវិញឃើញ

E3/5500 ថ្ងៃទី ២២ ខែ សីហា ឆ្នាំ ២០០៩ លេខ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00366516 ទំព័រ ២ (កសិករម្នាក់នៅក្នុងមន្ទីរពេទ្យពោធិ៍សាត់ នៅពេលនោះបានអះអាងថា មានការហៅទៅប្រជុំនៅម៉ោងប្រហែល ៩ ព្រឹក)។

¹²⁸⁹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦៧៨។

¹²⁹⁰ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤៥៧។

¹²⁹¹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦៧៨ យោងទៅលើប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៤ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០១៣ (ស៊ឹម អាឡាត់) ឯកសារលេខ E1/218.1 ទំព័រ ២៩, ៧៥ ដល់ ៧៦។ សូមមើលផងដែរ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០២ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៣ (លីម សាត) ឯកសារលេខ E1/187.1 ទំព័រ ២៥ (ក៏បានឮតាមរយៈការទំនាក់ទំនងតេអូពីទទួលពោធិ៍ជ្រៃថា ទាហាន លន់ នល់ ម្នាក់ បានរត់រួច)។ កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយរបស់ សៀម សៀម ថ្ងៃទី ១៥ ខែ មករា ឆ្នាំ ២០០៩ ឯកសារលេខ E3/5235 ERN (ភាសា ខ្មែរ) 00273440 ទំព័រ ៥ (មានទាហាន លន់ នល់ ពីរនាក់នៅរស់)។

¹²⁹² សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦៧៨ យោងទៅលើប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០២ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៣ (លីម សាត) ឯកសារលេខ E1/187.1 ទំព័រ ២៥ (គាត់បានឮសូរកាំភ្លើងតាមតេអូ និងថា មានទាហាន លន់ នល់ ម្នាក់រត់រួច)។

ទេ¹²⁹³។ អ៊ុង ឆាត ក៏បានឮផងដែរថា ពេលអ្នកភូមិបានឮសូរកាំភ្លើង ពួកគាត់ក៏រត់ទៅកន្លែងនោះឃើញ សាកសពចងដៃទៅក្រោយ¹²⁹⁴។ នៅពេលពិចារណាលើភស្តុតាងទាំងមូល អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលយល់ ឃើញថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានធ្វើសេចក្តីសន្និដ្ឋានយ៉ាងសមហេតុផល។

៥០៦. ខៀវ សំផន ក៏បានកត់សម្គាល់លើភាពមិនស៊ីសង្វាក់គ្នាក្នុងចំណោមសាក្សីពាក់ព័ន្ធទៅនឹងរយៈពេលនៃការ ប្រជុំនៅសាលាខេត្តពោធិ៍សាត់¹²⁹⁵។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានពិភាក្សាលើភាពមិន ស្របគ្នា ទាក់ទងទៅនឹងអំឡុងពេលនៃការប្រជុំនោះ (មួយ ឬពីរថ្ងៃ) និងបានសន្និដ្ឋានដោយផ្អែកភស្តុតាងថា សក្ខីកម្មបានបញ្ជាក់ថា មានការប្រជុំយ៉ាងតិចពីរថ្ងៃ¹²⁹⁶។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាឃើញថា ខៀវ សំផន ពុំបានបង្ហាញឱ្យឃើញថា ការសន្និដ្ឋាននេះពុំសមហេតុផលនោះឡើយ។

៥០៧. ចុងក្រោយ ទាក់ទងទៅនឹងអំណះអំណាងរបស់ នួន ជា ដែល¹²⁹⁷ សហព្រះរាជអាជ្ញាបានទទួលស្គាល់ នៅក្នុងអំឡុងពេលនៃការជំនុំជម្រះថា ភស្តុតាងនេះ ជាភស្តុតាងខ្សោយ និងបានសុំឱ្យអង្គជំនុំជម្រះកោះហៅ សាក្សីបីនាក់បន្ថែមទៀត ដែលក្នុងចំណោមនោះមានតែសាក្សី ស៊ឹម អាឡាត់ ម្នាក់គត់ដែលបានផ្តល់សក្ខីកម្ម នៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងនោះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាឃើញថា នេះពុំមែនបង្ហាញ ថា ការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំសមហេតុផលទេ ហើយថា ការវាយតម្លៃលើភស្តុតាង មានកំហុសអង្គហេតុដែលបណ្តាលឱ្យមានភាពមិនយុត្តិធម៌នោះឡើយ។

¹²⁹³ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៩ ខែ មេសា ឆ្នាំ ២០១៣ (អ៊ុង ឆាត) E1/186.1 ទំព័រ ៧៧ ដល់ ៧៨។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ៣០ ខែ មេសា ឆ្នាំ ២០១៣ (អ៊ុង ឆាត) E1/186.1 ទំព័រ ៦ និង ១១។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០២ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៣ (លីម សាត) E1/187.1 ទំព័រ ២៦។

¹²⁹⁴ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ៣០ ខែ មេសា ឆ្នាំ ២០១៣ (អ៊ុង ឆាត) ឯកសារលេខ E1/186.1 ទំព័រ ៩ ដល់ ១១, ១៦ ដល់ ១៨, ១៩ ដល់ ២០, ២១ ដល់ ២៤, ៧២ ដល់ ៧៦។ សូមមើលផងដែរ កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយរបស់ សៀម សៀម ថ្ងៃទី ១៥ ខែ មករា ឆ្នាំ ២០០៩ ឯកសារលេខ E3/5235 ERN (ភាសាខ្មែរ) 00273438 ទំព័រ ៣ (កសិករម្នាក់រស់នៅខេត្តពោធិ៍សាត់បានឃើញសាកសព ទាំងអស់ត្រូវបានចងដៃទៅក្រោយមានស្នាមគ្រាប់កាំភ្លើងបាញ់)។

¹²⁹⁵ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៤៣២។

¹²⁹⁶ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦៦៧។

¹²⁹⁷ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤៥៨។

៥០៨.យោងតាមការលើកឡើងខាងលើ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបដិសេធទង្វើករណីនៃបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ជនជាប់ចោទទាក់ទងទៅនឹងការធ្វើមនុស្សឃាតនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិនៅទួលពោធិ៍ជ្រៃ។

៤.យ.២.ការសម្លាប់រង្គាល

៥០៩.អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញថា នួន ជា និង ខៀវ សំផន មានពិរុទ្ធពីបទសម្លាប់រង្គាលនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិទាក់ទងទៅនឹងការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីមួយ ទីពីរ និងព្រឹត្តិការណ៍នៅទួលពោធិ៍ជ្រៃ។ ដូចបានកត់សម្គាល់ខាងលើ ទាក់ទងទៅនឹងការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីមួយ និងព្រឹត្តិការណ៍នៅទួលពោធិ៍ជ្រៃ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងក៏បានយល់ឃើញផងដែរថា បទមនុស្សឃាតដែលបានកើតឡើងត្រូវបានស្រូបបញ្ចូលទៅក្នុងបទសម្លាប់រង្គាល មានលក្ខណៈជាក់លាក់ជាង ដែលជាលទ្ធផល នួន ជា និង ខៀវ សំផន ត្រូវបានសម្រេចដាក់ពិរុទ្ធភាពពីបទសម្លាប់រង្គាលនេះ(ដែលស្រូបបញ្ចូលបទមនុស្សឃាត) ចំពោះព្រឹត្តិការណ៍ក្នុងអំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីមួយ និងនៅទួលពោធិ៍ជ្រៃ¹²⁹⁸។ ទាក់ទងទៅនឹងការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរនៅក្នុងដីកាដោះស្រាយ (D427) បានចោទប្រកាន់ជនជាប់ចោទពីបទសម្លាប់រង្គាល ហើយពុំបានចោទប្រកាន់ពីបទមនុស្សឃាតឡើយ។ អាស្រ័យហេតុនេះ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសម្រេចដាក់ពិរុទ្ធភាពជនជាប់ចោទតែពីបទសម្លាប់រង្គាលប៉ុណ្ណោះ ដោយពុំបានដោះស្រាយពីបទមនុស្សឃាតនោះទេ¹²⁹⁹។

៤.យ.២.ក.ទង្វើករណីនៃបណ្តឹងសាទុក្ខទាក់ទងទៅនឹងការកំណត់និយមន័យនៃការសម្លាប់រង្គាល

៥១០.អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញថា ការសម្លាប់រង្គាល គឺជាបទឧក្រិដ្ឋប្រឆាំងមនុស្សជាតិតាមច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់អន្តរជាតិត្រឹមឆ្នាំ ១៩៧៥ និងថា នួន ជា និង ខៀវ សំផន “អាចដឹងគ្រប់គ្រាន់ជាមុនថា មានច្បាប់ចែង”¹³⁰⁰។ អង្គជំនុំជម្រះបានយល់ឃើញថា ធាតុផ្សំសក្យានុម័តនៃការសម្លាប់រង្គាល “រួមមាន អំពើសកម្ម អំពើអកម្ម ឬការរួមបញ្ចូលគ្នានៃអំពើទាំងពីរនេះ ដែលនាំឱ្យមានការបាត់បង់ជីវិតមនុស្សក្នុងទ្រង់ទ្រាយធំ”

¹²⁹⁸ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១០៥៧។
¹²⁹⁹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦២៧ យោងទៅលើដីកាដោះស្រាយ (D427) កថាខណ្ឌ ១៣៨១ ដល់ ១៣៩០។ សូមមើលផងដែរ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦៤៨។
¹³⁰⁰ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៤១៥។

ហើយការវាយតម្លៃធាតុផ្សំនេះបានផ្អែកតាមករណីជាក់ស្តែងនីមួយៗ¹³⁰¹។ ដោយសំអាងលើសាលក្រម *វៀងក្រី ឌុច* (001-E188) និងលើសាលក្រម *វៀងក្រី Krstić* (ICTY) អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញថា ធាតុផ្សំ *អត្តនោម័ត*នៃបទសម្លាប់រង្គាល គឺជាចេតនា៖

(១) សម្លាប់មនុស្សជាទ្រង់ទ្រាយធំ ឬ (២) បង្ករបួសលើរូបកាយធ្ងន់ធ្ងរ ឬបង្កើតលក្ខខណ្ឌនៃការរស់នៅដែលនាំឱ្យមានការស្លាប់ ដោយមានហេតុផលដឹងថា អំពើសកម្ម ឬអកម្មនោះមុខជាបង្កឱ្យមានការបាត់បង់ជីវិតមនុស្សច្រើន(*ចេតនាប្រយោល (dolus eventualis)*)¹³⁰²។

៥១១.អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានកត់សម្គាល់ឃើញថា ធាតុផ្សំ *អត្តនោម័ត*នៃបទសម្លាប់រង្គាល ពុំត្រូវបានកំណត់និយមន័យដោយស៊ីសង្វាក់គ្នានៅក្នុងយុត្តិសាស្ត្ររបស់តុលាការឧក្រិដ្ឋកម្ម *មិនអចិន្ត្រៃយ៍* និងថា “យុត្តិសាស្ត្ររបស់តុលាការកំពូលនៃតុលាការទាំងនេះ ហាក់ដូចឈានទៅលុបចោល *ចេតនាប្រយោល (dolus eventualis)* ចេញពីនិយមន័យនៃ *ធាតុផ្សំអត្តនោម័ត*ចំពោះបទសម្លាប់រង្គាល” ប៉ុន្តែបានពិចារណាឃើញថា “មិនមានមូលដ្ឋានណាមួយអាចឱ្យអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ដាក់ចេញពីវិធីសាស្ត្រដំបូងដែលបានអនុវត្តនៅក្នុងសាលក្រម *វៀងក្រី Krstić* ដែលក្តោបរួមទាំង *ចេតនាប្រយោល (dolus eventualis)* និងយុត្តិសាស្ត្រដែលមាននៅមុនឆ្នាំ ១៩៧៥”¹³⁰³។

៥១២.អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសម្រេចបដិសេធអំណះអំណាចរបស់ នួន ជា ផងដែរ ដោយបានផ្អែកលើសាលក្រម *វៀងក្រី Vasiljević* (ICTY) ដែលលើកឡើងថា ជនជាប់ចោទត្រូវតែដឹងថា អំពើរបស់ខ្លួន“គឺជាផ្នែកមួយនៃការសម្លាប់ក្នុងទ្រង់ទ្រាយធំ”¹³⁰⁴។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានកត់សម្គាល់ថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងរបស់តុលាការ ICTY ក្នុង *វៀងក្រី Vasiljević* បានកំណត់លក្ខខណ្ឌនេះដោយផ្អែកលើ *វៀងក្រី Eichmann* និងសាលក្រមរបស់តុលាការយោធាអន្តរជាតិ (IMT)។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសន្និដ្ឋានទាក់ទងទៅនឹងសាលក្រមនេះថា អង្គជំនុំជម្រះ“ពុំជឿជាក់ថា ការលើកឡើងទាំងនោះបង្កើតបានជាលក្ខខណ្ឌ

¹³⁰¹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៤១៦។

¹³⁰² សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៤១៧ យោងទៅលើសាលក្រម *វៀងក្រី ឌុច* (001-E188) កថាខណ្ឌ ៣៣៤ និងសាលក្រម *វៀងក្រី Krstić* (ICTY) កថាខណ្ឌ ៤៩៥។

¹³⁰³ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៤១៧។

¹³⁰⁴ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៤១៨ ដល់ ៤១៩។

តម្រូវនៃធាតុផ្សំ *អត្ថនោម័ត* ច្បាស់លាស់ឡើយ ប៉ុន្តែត្រឹមតែផ្ទុះបញ្ចាំងជាធម្មតាអំពីអង្គហេតុនៃរឿងក្តីនីមួយៗ ប៉ុណ្ណោះ”¹³⁰⁵។

៥១៣.នួន ជា បានលើកឡើងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានប្រព្រឹត្តកំហុសពីរយ៉ាងនៅក្នុងការកំណត់និយមន័យនៃធាតុផ្សំ *អត្ថនោម័ត* បទសម្លាប់រង្គាល ជាហេតុធ្វើឱ្យមានការយល់ឃើញដោយពុំត្រឹមត្រូវថា បទសម្លាប់រង្គាលត្រូវបានប្រព្រឹត្តឡើងនៅក្នុងអំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីមួយ និងទីពីរ¹³⁰⁶។ ទីមួយ នួន ជា បានអះអាងថា ប្រសិនបើការសម្លាប់រង្គាលត្រូវបានបង្ហាញដោយផ្អែកលើការបង្កើតនូវលក្ខខណ្ឌដែលបណ្តាលឱ្យមានមនុស្សស្លាប់នោះ លក្ខខណ្ឌនោះត្រូវតែ“មានបំណង”ដើម្បីបំផ្លាញប្រជាជនមួយផ្នែក ជាជាងត្រឹមតែថា “ទំនងជា”នឹងបង្កឱ្យមានមនុស្សស្លាប់យ៉ាងច្រើននោះ(*ចេតនាប្រយោល dolus eventualis*) ដែលជាបទដ្ឋានមួយត្រូវបានអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងយកមកអនុវត្ត¹³⁰⁷។ ទីពីរ នួន ជា បានចោទប្រកាន់ថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសក្នុងការកំណត់ថា ក្នុងការដាក់ពន្ធនាគារបទសម្លាប់រង្គាលនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិដោយផ្អែកតាមច្បាប់ដែលមានអត្ថិភាពត្រឹមឆ្នាំ ១៩៧៥ ចារីពុំចាំបាច់ត្រូវតែយល់ដឹងថា អំពើរបស់ខ្លួន គឺជាផ្នែកមួយនៃ“ការសម្លាប់ក្នុងទ្រង់ទ្រាយធំ”¹³⁰⁸នោះទេ។

៥១៤.ខៀវ សំផន បានលើកឡើងថា បទដ្ឋាន*តែមួយគត់*ស្តីពីធាតុផ្សំ *អត្ថនោម័ត* ដែលអនុវត្តបានចំពោះការសម្លាប់រង្គាលដោយសារលក្ខខណ្ឌក្នុងការរស់នៅក្នុងឆ្នាំ ១៩៧៥ ត្រូវតែជា“ចេតនាសម្លាប់មនុស្សក្នុងទ្រង់ទ្រាយធំ” និងថា ការដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងយកបទដ្ឋានមួយផ្សេង ឬទាបជាងមកអនុវត្ត ដូចជា *ចេតនាប្រយោល (dolus eventualis)* គឺជាកំហុស¹³⁰⁹។ ជនជាប់ចោទទាំងពីរបានអះអាងបន្ថែមទៀតថា ដោយសារអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានពិនិត្យមើលលើយុត្តិសាស្ត្រមុនឆ្នាំ ១៩៧៥ ជាហេតុធ្វើឱ្យមានកំហុសនៅក្នុងការសន្និដ្ឋានរបស់ខ្លួនដែលបានរំលោភលើគោលការណ៍នីត្យានុកូលភាព¹³¹⁰។

¹³⁰⁵ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៤១៩។

¹³⁰⁶ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៣៣១។

¹³⁰⁷ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៣៣២ ដល់ ៣៣៧។

¹³⁰⁸ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៣៣៨ ដល់ ៣៤៥។

¹³⁰⁹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៦៣ ដល់ ៦៧។

¹³¹⁰ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៦៥ ដល់ ៦៦, ៥១១។ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៣៣០, ៣៣៥ ដល់ ៣៣៦, ៣៤០។

៥១៥.សហព្រះរាជអាជ្ញាបានឆ្លើយតបថា ដោយផ្អែកលើសាលក្រម *វៀងក្រី Krstić* (ICTY) អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានកំណត់និយមន័យយ៉ាងត្រឹមត្រូវចំពោះ *ធាតុផ្សំអត្តនាម័ត* បទសម្លាប់រង្គាល ដូចគ្នាទៅនឹងបទមនុស្សឃាតនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ដែលត្រូវបានបញ្ជាក់នៅក្នុងយុត្តិសាស្ត្ររបស់តុលាការឧក្រិដ្ឋកម្ម *មិនអចិន្ត្រៃយ៍*¹³¹¹។ លើសពីនេះទៀត សហព្រះរាជអាជ្ញាបានបដិសេធអំណះអំណាច របស់ នួន ជា ដែលថា ដើម្បីអាចដាក់ពន្ធនាគារលើជនជាប់ចោទពីបទសម្លាប់រង្គាលបាន លុះត្រាតែជនជាប់ចោទបានយល់ដឹងថា អំពើរបស់ខ្លួនរួមចំណែកនៅក្នុង “ការសម្លាប់ក្នុងទ្រង់ទ្រាយធំ” ដោយសារវិធីសាស្ត្រនេះពុំត្រូវបានអនុវត្តនៅក្នុងយុត្តិសាស្ត្រណាមួយក្រោយសង្គ្រាមលោកលើកទីពីរ និងត្រូវបានសម្រេចបដិសេធដោយសាលដីកា *វៀងក្រី Stakić* (ICTY)¹³¹²។ នៅគ្រប់ករណីទាំងអស់ សហព្រះរាជអាជ្ញាបានអះអាងថា ការចោទប្រកាន់របស់ នួន ជា អំពីកំហុស ពុំមានឥទ្ធិពលលើសាលក្រមនោះឡើយ ពីព្រោះបើទោះបីជាអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលទទួលយកការកំណត់និយមន័យរបស់គាត់ក៏ដោយ ក៏ នួន ជា នៅតែត្រូវបានសម្រេចដាក់ពន្ធនាគារពីបទសម្លាប់រង្គាលដោយផ្អែកលើការយល់ឃើញផ្នែកអង្គហេតុ¹³¹³។

៤.យ.២.ក.១.ការរៀបចំការវាង“ទំនងជា” និង“មានបំណង”

៥១៦.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានកត់សម្គាល់ឃើញថា ជនជាប់ចោទទាំងពីរបានអះអាងថា ផ្អែកលើការអនុវត្តបទដ្ឋាន “ទំនងជា” ដែលផ្ទុយពីបទដ្ឋាន “មានបំណង” នោះ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានទទួលយកដោយប្រាកដប្រជាថា នូវសញ្ញាណនៃ *ចេតនាប្រយោល (dolus eventualis)* សម្រាប់បទសម្លាប់រង្គាលនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរំលឹកអំពីការយល់ឃើញខាងលើដែលថា *ចេតនាប្រយោល (dolus eventualis)* គឺជាធាតុផ្សំគ្រប់គ្រាន់សម្រាប់បទមនុស្សឃាតក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ¹³¹⁴។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី ដោយផ្ទុយពីការលើកឡើងរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា ពុំអាចនាំទៅរក “លទ្ធផលខុសពីធម្មតា” បានឡើយ បើទោះបីជាបទសម្លាប់រង្គាល និងបទមនុស្សឃាត មានលក្ខខណ្ឌតម្រូវខុសៗគ្នានោះ ទាក់ទងទៅនឹងធាតុផ្សំ *អត្តនាម័ត* ពីព្រោះនេះមានន័យថា ជនជាប់ចោទអាចត្រូវបានដាក់ពន្ធនាគារពីបទមនុស្សឃាតក្នុង

¹³¹¹ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ១៩៧ ដល់ ១៩៨, ជើងទំព័រ ៧៨៨ ដល់ ៧៨៩។

¹³¹² សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ២០០។

¹³¹³ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ២០១។

¹³¹⁴ សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ៤១០។

ទ្រង់ទ្រាយធំបាន ប៉ុន្តែពុំត្រូវបានដាក់ពិន័យភាពពីបទសម្លាប់រង្គាលឡើយ”¹³¹⁵។ “បទមនុស្សឃាត” និង “បទសម្លាប់រង្គាល” គឺជាបទឧក្រិដ្ឋដាច់ដោយឡែកពីគ្នា ហើយការកំណត់និយមន័យនីមួយៗត្រូវតែមានលក្ខណៈឯករាជ្យ។

៥១៧.បទសម្លាប់រង្គាលនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ដែលបានដាក់បញ្ចូលនៅក្នុងធម្មនុញ្ញរបស់តុលាការយោធាអន្តរជាតិ (IMT) និងតុលាការយោធាអន្តរជាតិចុងបូព៌ា (IMTFE) រួមទាំងច្បាប់លេខ ១០ របស់ក្រុមប្រឹក្សាគ្រប់គ្រង¹³¹⁶ ជាទូទៅ ត្រូវបានកំណត់និយមន័យនៅក្នុងយុត្តិសាស្ត្ររបស់តុលាការឧក្រិដ្ឋកម្មអន្តរជាតិ *មិនអចិន្ត្រៃយ៍* ថា “ជាការសម្លាប់ក្នុងទ្រង់ទ្រាយធំ”¹³¹⁷។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរំលឹកថា បទសម្លាប់រង្គាលក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិនៅក្នុងយុត្តិសាស្ត្ររបស់តុលាការយោធាអន្តរជាតិ (IMT) បានរួមបញ្ចូលនូវបទឧក្រិដ្ឋមួយដែលក្រោយមកត្រូវបានកំណត់ថា ជាបទប្រល័យពូជសាសន៍ ជាពិសេសនៅក្នុងបរិបទនៃដំណោះស្រាយចុងក្រោយសម្រាប់ជនជាតិជ្វីហ្វ ដែលបង្ហាញឱ្យឃើញតាមរយៈសាលក្រមរបស់តុលាការយោធាអន្តរជាតិ (IMT) ដែល នួន ជា បានយោងនោះ¹³¹⁸។ ក្នុងន័យនេះ បទសម្លាប់រង្គាល គឺជាយុត្តិសាស្ត្ររបស់បទប្រល័យពូជសាសន៍។

៥១៨.ចំពោះអំណះអំណាងពាក់ព័ន្ធទៅនឹង *រឿងក្តី Eichmann*¹³¹⁹ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរំលឹកថា តុលាការជាន់ថ្នាក់ស្រុករបស់ Jerusalem បានសម្រេចដាក់ពិន័យភាពលើ Adolf Eichmann ក្នុងចំណោមនោះពីបទសម្លាប់រង្គាលដែលជាបទឧក្រិដ្ឋនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ និងជាបទឧក្រិដ្ឋប្រឆាំងជនជាតិជ្វីហ្វ។ តុលាការនេះបានយល់ឃើញថា ជនជាប់ចោទបានប្រព្រឹត្តដោយចេតនាក្នុងការកម្ទេចជនជាតិជ្វីហ្វទាំងមូល ឬផ្នែកខ្លះ (អនុលោមតាមច្បាប់ Israeli ដែលបានកំណត់និយមន័យជាក់លាក់នៃឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងជនជាតិជ្វីហ្វ)

¹³¹⁵ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ១៩៩។

¹³¹⁶ *សូមមើល* មាត្រា ៦ (គ) នៃធម្មនុញ្ញរបស់តុលាការ IMT។ មាត្រា ៥(គ) នៃធម្មនុញ្ញរបស់តុលាការ IMTFE។ មាត្រា II (១)(គ) នៃច្បាប់លេខ ១០ របស់ក្រុមប្រឹក្សាគ្រប់គ្រង។

¹³¹⁷ សាលក្រម *រឿងក្តី Karadžić* (ICTY) កថាខណ្ឌ ៤៨៣។ សាលដីកា *រឿងក្តី Lukić និង Lukić* (ICTY) កថាខណ្ឌ ៥៣៦។ សាលដីកា *រឿងក្តី Stakić* (ICTY) កថាខណ្ឌ ២៥៩។ សាលដីកា *រឿងក្តី Seromba* (ICTR) កថាខណ្ឌ ១៨៩។

¹³¹⁸ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៣៣៥ យោងទៅលើសាលក្រមរបស់តុលាការឧក្រិដ្ឋកម្ម IMT ទំព័រ ២៤៩ ដល់ ២៥០។

¹³¹⁹ *សូមមើល* សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៣៣៦។ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៦៥។

¹³²⁰ នៅរដូវក្ដៅក្នុងឆ្នាំ ១៩៤១¹³²¹។ តុលាការបានពិចារណាលើភាពមន្ទិលសង្ស័យពាក់ព័ន្ធទៅនឹងអត្ថិភាពនៃ ចេតនាតម្រូវជាក់លាក់សម្រាប់អំឡុងពេលនៅមុនឆ្នាំ ១៩៤១ និងបានសន្និដ្ឋានថា “អាស្រ័យហេតុនេះ តុលាការ នឹងត្រូវដោះស្រាយលើ [អំពើអមនុស្សធម៌នានាដែលបានប្រព្រឹត្តឡើងក្នុងអំឡុងពេលនោះ] ដែលជាឧក្រិដ្ឋកម្ម ប្រឆាំងមនុស្សជាតិ”¹³²²។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី បើទោះបីជាសាលក្រមពាក់ព័ន្ធទៅនឹងបញ្ហានេះ មានលក្ខណៈ ស្រពេចស្រពិលក៏ដោយ ក៏តុលាការនេះពុំទំនងជាសម្រេចដាក់ពិន័យភាពពី *បទសម្លាប់រង្គាលក្ខណៈ*ឧក្រិដ្ឋកម្ម ប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ទាក់ទងទៅនឹងអំឡុងពេលដំបូងនោះឡើយ¹³²³។

¹³²⁰ សូមមើលឧ. កថាខណ្ឌ ១(ខ) នៃច្បាប់របស់អឺរ៉ុបស្តីពីការនាំអ្នករួមគំនិតណាហ្ស៊ីមកកាត់ទោស ឆ្នាំ ១៩៥០ ដែលត្រូវបាន ចម្លងឡើងវិញនៅក្នុងសាលក្រម *រឿងក្តី Eichmann* (តុលាការថ្នាក់ស្រុក) កថាខណ្ឌ ១៦។

¹³²¹ សាលក្រម *រឿងក្តី Eichmann* (តុលាការថ្នាក់ស្រុក) កថាខណ្ឌ ១៦៤ ដល់ ១៦៥។

¹³²² សាលក្រម *រឿងក្តី Eichmann* (តុលាការថ្នាក់ស្រុក) កថាខណ្ឌ ១៨៦។

¹³²³ សាលក្រម *រឿងក្តី Eichmann* (តុលាការថ្នាក់ស្រុក) កថាខណ្ឌ ២០១ ដែលក្នុងនោះតុលាការបានរកឃើញថា នៅក្នុងខែ សីហា ឆ្នាំ ១៩៤១ Eichmann “បានចូលរួមក្នុងអំពើអមនុស្សធម៌ទាំងអស់ដែលបានលើកឡើងនៅក្នុងផ្នែកនៃអង្គច្បាប់[ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងឧក្រិដ្ឋ កម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ] (ការធ្វើមនុស្សឃាត ការសម្លាប់រង្គាលក្ខណៈ ការធ្វើឱ្យទៅជាទាសករ ការបង្ខំអាហារ និងការនិរទេសប្រជាជន ស៊ីវិល)”។ តុលាការបានសម្រេចដាក់ពិន័យភាពលើបទ“ឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិជំនួសឱ្យឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងជនជាតិជ្វីហ្វ ដោយសារសកម្មភាពរបស់គាត់នៅក្នុងការិយាល័យកណ្តាលសម្រាប់ការនិរទេសជនជាតិជ្វីហ្វនៅក្នុងទីក្រុង Vienna, Prague និង Berlin រហូតដល់ខែ តុលា ឆ្នាំ ១៩៤១ [...] និងដោយសារបានធ្វើការនិរទេសទៅកាន់ Nisko ការជម្លៀសជនជាតិជ្វីហ្វពីទឹកដីដែល ជាឧបសម្ព័ន្ធរបស់អាណាចក្រ Reich នៅប៉ែកខាងកើត [...] ការបណ្តេញជនជាតិជ្វីហ្វពី Stetting និងការបណ្តេញជនជាតិជ្វីហ្វពី Baden និង Saar-Palatinate”។ សូមមើល សាលក្រម *រឿងក្តី Eichmann* (តុលាការថ្នាក់ស្រុក) កថាខណ្ឌ ២៤៤(៥) ដែលនៅក្នុង ផ្នែកសន្និដ្ឋាននៃសាលក្រម តុលាការនេះបានបញ្ជាក់ថា ខ្លួនបានសម្រេចដាក់ពិន័យភាពលើ Eichmann ពីបទឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្ស ជាតិ“ត្រឹមអំឡុងពេលចាប់ពីខែ សីហា ឆ្នាំ ១៩៤១ ដល់ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ១៩៤៥ [...] គាត់ជាមួយនឹងអ្នកដទៃទៀតបានប្រព្រឹត្តអំពើ មនុស្សឃាត ការសម្លាប់រង្គាលក្ខណៈ ការធ្វើឱ្យទៅជាទាសករ ការបង្ខំអាហារ និងការនិរទេសប្រជាជនស៊ីវិលជ្វីហ្វ” រួមទាំង“ថា គាត់ ជាមួយនឹងអ្នកដទៃទៀត នៅក្នុងអំឡុងពេលចាប់ពីខែ មីនា ឆ្នាំ ១៩៣៨ ដល់ ខែ តុលា ឆ្នាំ ១៩៤១ បានបណ្តេញជនជាតិជ្វីហ្វចេញពី ផ្ទះសម្បែងនៅក្នុងទឹកដីនៃអាណាចក្រ Old Reich, Austria និងរដ្ឋ Bohemia-Moravia ដែលត្រូវត្រា និងការពារដោយប្រទេស មហាអំណាច” និង“ត្រឹមអំឡុងពេលចាប់ពីខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ១៩៣៨ ដល់ ខែ មីនា ឆ្នាំ ១៩៤១ គាត់ជាមួយនឹងអ្នកដទៃទៀត បាននិរទេសជន ជាតិជ្វីហ្វទៅកាន់ Nisko និងការបណ្តេញជនជាតិជ្វីហ្វចេញពីតំបន់នៅក្នុងប៉ែកខាងកើតដែលជាឧបសម្ព័ន្ធរបស់អាណាចក្រ Reich និងចេញពីតំបន់អាណាចក្រ Reich ផ្ទាល់ឱ្យទៅកាន់តំបន់ត្រួតដោយអាណានិគមនៅក្នុងប៉ែកខាងកើត និងទៅប្រទេសបារាំង”។

៥១៩.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូល នឹងពិចារណាបន្ថែមទៀតលើការពិភាក្សារបស់គណៈកម្មការនីតិអន្តរជាតិ ស្តីពីសេចក្តីព្រាងក្រមឆ្នាំ ១៩៩៦ នៃបទល្មើសប្រឆាំងនឹងសន្តិភាព និងសន្តិសុខរបស់មនុស្សជាតិ (ទាក់ទងទៅ នឹងមាត្រា ១៨) អំពីភាពខុសគ្នារវាងអំពើមនុស្សឃាត អំពើសម្លាប់រង្គាល និងអំពើប្រល័យពូជសាសន៍៖

[ការធ្វើមនុស្សឃាត និងការសម្លាប់រង្គាល] គឺជាអំពើល្មើសខុសប្លែកគ្នា ប៉ុន្តែមានទំនាក់ទំនងគ្នាយ៉ាង ជិតស្និទ្ធ ដែលជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការដកហូតអាយុជីវិតរបស់ជនស្លូតត្រង់។ ការសម្លាប់រង្គាល គឺជា បទឧក្រិដ្ឋមួយដែលតាមចរិតលក្ខណៈរបស់វា គឺប្រព្រឹត្តទៅលើបុគ្គលមួយក្រុម។ បន្ថែមលើនេះ អំពើ ដែលប្រើប្រាស់ក្នុងការប្រព្រឹត្តបទល្មើសនេះ ជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងធាតុផ្សំនៃការបំផ្លាញក្នុងទ្រង់ទ្រាយធំ ដែលពុំមែនជាធាតុផ្សំសម្រាប់ការធ្វើមនុស្សឃាតឡើយ។ ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងបញ្ហានេះ ការសម្លាប់រង្គាល គឺមានទំនាក់ទំនងយ៉ាងជិតស្និទ្ធទៅនឹងបទប្រល័យពូជសាសន៍ត្រង់ថា បទឧក្រិដ្ឋទាំងពីរនេះ គឺសំដៅ លើជនរងគ្រោះក្នុងចំនួនច្រើន។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី បទសម្លាប់រង្គាល អាចអនុវត្តនៅក្នុងស្ថានភាព ដែលខុសប្លែកពីស្ថានភាពនៅក្នុងបទប្រល័យពូជសាសន៍។ ការសម្លាប់រង្គាលគ្របដណ្តប់លើស្ថានភាព ដែលក្នុងនោះ បុគ្គលមួយក្រុមត្រូវបានសម្លាប់ដោយសារមានចរិតលក្ខណៈខុសប្លែកពីគេ¹³²⁴។

៥២០.ដូច្នេះ ការសម្លាប់រង្គាលត្រូវតែយល់ថា ជាបទមនុស្សឃាតក្នុងទ្រង់ទ្រាយធំដែលកំណត់គោលដៅលើ ក្រុម ឬ(ផ្នែកណាមួយនៃ)ប្រជាជន។ នេះបង្ហាញតាមរយៈការពិនិត្យលើយុត្តិសាស្ត្រក្រោយសង្គ្រាមលោកលើក ទីពីរ¹³²⁵។ ក្នុងន័យនេះ “ការសម្លាប់រង្គាលអាចខុសពីការធ្វើមនុស្សឃាតត្រង់ថា ការសម្លាប់រង្គាល គឺសំដៅលើ ប្រជាជនមួយក្រុម ប៉ុន្តែមិនមែនលើបុគ្គលនីមួយៗទេ”¹³²⁶។ គោលបំណងនៃការសម្លាប់រង្គាល គឺដើម្បីលុប បំបាត់បុគ្គលដែលជាផ្នែកនៃក្រុមមួយ។ ដូច្នេះ ជាការពុំស្របគ្នាជាមួយនឹងសញ្ញាណនៃ *ចេតនាប្រយោល* (*dolus eventualis*) ឡើយ។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តីក៏ពុំមែនមានន័យថា បទសម្លាប់រង្គាលតម្រូវឱ្យមាន *ការដឹង* អំពីការស្លាប់ឡើយ ដូចការលើកឡើងរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញាលើការអះអាងរបស់ នួន ជា¹³²⁷ ប៉ុន្តែ អ្វីដែលជា លក្ខខណ្ឌតម្រូវ គឺការបង្ហាញឱ្យឃើញថា ការសម្លាប់សមាជិកនៃក្រុមមួយ គឺជាចេតនារបស់ចារី ដោយពុំគិតពី

¹³²⁴ សេចក្តីព្រាងក្រមនៃបទល្មើសប្រឆាំងសន្តិភាព និងសន្តិសុខរបស់មនុស្សជាតិឆ្នាំ ១៩៩៦ ទំព័រ ៤៨។
¹³²⁵ សាលក្រមរបស់តុលាការ IMT ទំព័រ ២៤៧ ដល់ ២៥៥។ ឧទាហរណ៍ដទៃទៀតរួមបញ្ចូល *អៀងក្រី Hoess* (តុលាការកំពូល របស់ប្រទេសប៊ូឡូញ) *អៀងក្រី RuSHA* ទំព័រ ៨៨ ដល់ ១៧០។
¹³²⁶ សាលក្រម *អៀងក្រី Semanza* (ICTR) កថាខណ្ឌ ៣៤០ (សេចក្តីបញ្ជាក់បន្ថែម)។
¹³²⁷ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ២០០។

បញ្ហា ថា តើ បាន ដឹង ច្បាស់ ថា ការ សម្លាប់ នេះ នឹង កើត ឡើង ជាក់ ស្តែង ដែរ ឬ យ៉ាងណា នោះ ឡើយ។ ការ គ្រាន់ តែ ដឹង ថា មាន ការ សម្លាប់ កើត ឡើង ពុំ គ្រប់ គ្រាន់ ឡើយ។

៥២១. អង្គជំនុំជម្រះ តុលាការ កំពូល ពិចារណា ឃើញ ថា ការ បកស្រាយ អំពី ធាតុផ្សំ អត្តនាម័ត នៃ បទសម្លាប់ រង្គាលក្នុង ឧក្រិដ្ឋកម្ម ប្រឆាំង មនុស្សជាតិ ស្រប គ្នា ជាមួយ នឹង យុត្តិសាស្ត្រ របស់ តុលាការ ICTY និង ICTR រួម ទាំង សាលក្រម វៀងក្រី Krstić (ICTY) ដែល អង្គជំនុំជម្រះ សាលា ដំបូង បាន ផ្អែក ទៅ លើ នោះ ផង ដែរ¹³²⁸។ បើ ទោះ បី ជា សាលក្រម នេះ នៅ ក្នុង ផ្នែក ដែល អង្គជំនុំជម្រះ សាលា ដំបូង បាន សំអាង នោះ សំដៅ លើ ការ បញ្ជាក់ អំពី ធាតុផ្សំ អត្តនាម័ត សម្រាប់ ការ ធ្វើ មនុស្សឃាត (ដែល រួម បញ្ចូល សញ្ញាណ នៃ ចេតនា ប្រយោល)¹³²⁹ ក៏ ដោយ ក៏ សាលក្រម នេះ បាន កំណត់ បន្ថែម លើ ធាតុផ្សំ នៃ បទសម្លាប់ រង្គាលក្នុង ដោយ បាន សន្និដ្ឋាន ថា ពិត ជា មាន “ភស្តុតាង បង្ហាញ ថា ប្រជាជន មួយ ក្រុម ត្រូវ បាន កំណត់ គោលដៅ និង ថា សមាជិក របស់ ក្រុម នេះ ត្រូវ បាន សម្លាប់ ឬ ត្រូវ បាន ដាក់ ឱ្យ ស្ថិតក្រោម លក្ខខណ្ឌ នៃ ការ រស់នៅ ដោយ មាន បំណង បំផ្លាញ ផ្នែក សំខាន់ ណាមួយ នៃ ក្រុម នោះ”¹³³⁰។ ដូច្នេះ បាន បង្ហាញ ឱ្យ ឃើញ ថា ជាការ ពុំ ស្រប ជាមួយ នឹង សញ្ញាណ នៃ ចេតនា ប្រយោល (dolus eventualis) និង អាស្រ័យ ហេតុ នេះ បញ្ជាក់ ការ លើក ឡើង ខាង លើ កាន់ តែ ច្បាស់។ ប្រហាក់ប្រហែល គ្នា នេះ ដែរ នៅ ក្នុង សាល ដីកា វៀងក្រី Ntakirutimana អង្គជំនុំជម្រះ តុលាការ កំពូល របស់ តុលាការ ICTR បាន យល់ ឃើញ ថា “បទ សម្លាប់ រង្គាលក្នុង ត្រូវ ឱ្យ មាន ការ បង្ហាញ ថា ជន ជាប់ ចោទ បាន ចូលរួម នៅ ក្នុង ការ សម្លាប់ ជា ប្រព័ន្ធ ឬ ជា ទូទៅ ឬ នៅ ក្នុង ការ ដាក់ លក្ខខណ្ឌ ជា ទូទៅ ឬ ជា ប្រព័ន្ធ លើ ការ រស់នៅ របស់ ប្រជាជន ជា ច្រើន ដែល ប្រាកដ ណាស់ នឹង នាំ ឱ្យ មាន ការ សម្លាប់ និង ថា លទ្ធផល បែប នេះ គឺ ជា ចេតនា របស់ ជន ជាប់ ចោទ ដែល បាន បង្ក ឡើង តាម រយៈ អំពើ សកម្ម ឬ អាកម្ម”¹³³¹។ ចំណុច នេះ ត្រូវ បាន បញ្ជាក់ នៅ ក្នុង សាល ដីកា វៀងក្រី Gacumbitsi (ICTR)¹³³² ផង ដែរ។

៥២២. សរុប សេចក្តី មក អង្គជំនុំជម្រះ តុលាការ កំពូល សន្និដ្ឋាន ថា អង្គជំនុំជម្រះ សាលា ដំបូង មាន កំហុស អង្គ ច្បាប់ នៅ ពេល យល់ ឃើញ ថា ធាតុផ្សំ អត្តនាម័ត នៃ បទសម្លាប់ រង្គាលក្នុង ឧក្រិដ្ឋកម្ម ប្រឆាំង មនុស្សជាតិ បាន រួម

¹³²⁸ សាលក្រម របស់ អង្គជំនុំជម្រះ សាលា ដំបូង កថាខណ្ឌ ៤១៧។
¹³²⁹ សាលក្រម វៀងក្រី Krstić (ICTY) កថាខណ្ឌ ៤៩៥។
¹³³⁰ សាលក្រម វៀងក្រី Krstić (ICTY) កថាខណ្ឌ ៥០៣។
¹³³¹ សាលដីកា វៀងក្រី Ntakirutimana (ICTR) កថាខណ្ឌ ៥២២ (សេចក្តីបញ្ជាក់បន្ថែម)។
¹³³² សាលដីកា វៀងក្រី Gacumbitsi (ICTR) កថាខណ្ឌ ៨៦ (អនុម័តពាក្យពេចន៍ “ទីបំផុតនាំទៅរក”) យោងទៅលើសាលដីកា វៀងក្រី Ntakirutimana (ICTR) កថាខណ្ឌ ៥២២។

បញ្ចូលនូវសញ្ញាណចេតនាប្រយោល (*dolus eventualis*)។ ផ្ទុយទៅវិញ បទសម្លាប់រង្គាលតម្រូវឱ្យមានតែ ចេតនាផ្ទាល់ក្នុងការសម្លាប់ទ្រង់ទ្រាយធំ។ ដូច្នេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនឹងត្រូវពិចារណាដូចខាងក្រោម លើឥទ្ធិពលនៃកំហុសដែលប៉ះពាល់ទៅលើការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលថា បទសម្លាប់ រង្គាលត្រូវបានប្រព្រឹត្តឡើងនៅក្នុងអំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីមួយ និងទីពីរ និងនៅ ទួលពោធិ៍ជ្រៃ។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី ជាដំបូង អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលត្រូវដោះស្រាយនូវកំហុសអង្គច្បាប់ទី ពីរដែល នួន ជា បានលើកឡើង។

៤.ប.២.ក.២. “ការសម្លាប់ក្នុងទ្រង់ទ្រាយធំ”

៥២៣. នួន ជា បានអះអាងថា ដើម្បីឱ្យក្លាយជាបទសម្លាប់រង្គាលនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ការ ស្លាប់ត្រូវតែជាផ្នែកនៃ “ការសម្លាប់ក្នុងទ្រង់ទ្រាយធំ” ដែលជនជាប់ចោទប្រាកដជាបានដឹងអំពីការសម្លាប់ នេះ¹³³³ ហើយអំណះអំណាងនេះត្រូវបានអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងសម្រេចបដិសេធចោល¹³³⁴។ នួន ជា បាន លើកឡើងនៅក្នុងបណ្តឹងសាទុក្ខថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានពិចារណាលើយុត្តិសាស្ត្រក្រោយសង្គ្រាម លោកលើកទីពីរដែលពាក់ព័ន្ធ រួមមាន *រឿងក្តី Eichmann* នៅពេលធ្វើការសម្រេច បើទោះបីជាសាលក្រម *រឿង ក្តី Vasiljević* (ICTY) បានទទួលស្គាល់អត្ថិភាពនៃធាតុផ្សំនេះ ដោយផ្អែកលើយុត្តិសាស្ត្រទាំងនោះយ៉ាងណាក៏ ដោយ¹³³⁵។ នួន ជា បានអះអាងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានពិចារណាថា បើទោះបីជា ពុំមានការទទួល ស្គាល់ច្បាស់លាស់ទៅលើធាតុផ្សំអត្តនាម័តនៃបទសម្លាប់រង្គាល នៅក្នុងសាលក្រមរបស់តុលាការយោធាអន្តរ ជាតិ (IMT) ឬសាលក្រមរបស់តុលាការយោធាអមេរិកដែលជំនុំជម្រះនៅក្នុងទីក្រុង Nuremberg ក៏ដោយ ក៏ ធាតុផ្សំនៃបទឧក្រិដ្ឋនេះ ជាធម្មតាអាច “សន្និដ្ឋានចេញពីអង្គហេតុនៅពេលដែលតុលាការបានពិពណ៌នាអំពីអង្គ ហេតុនេះបាន” ដែលនេះជាវិធីសាស្ត្រមួយត្រូវបានអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលយកមកប្រើប្រាស់នៅក្នុងសាល ដីកា *រឿងក្តី ខុច* (001-F28)¹³³⁶។ នួន ជា ក៏បានអះអាងផងដែរថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង “ពុំបានដោះ

¹³³³ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៣៣៨ ដល់ ៣៤០។

¹³³⁴ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៤១៨ ដល់ ៤១៩។

¹³³⁵ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៣៣៨។

¹³³⁶ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៣៣៩។

ស្រាយនូវយុត្តិសាស្ត្រសំខាន់ៗ ដែលបង្ហាញពីទំនាក់ទំនងយ៉ាងច្បាស់លាស់រវាងការសម្លាប់រង្គាលជាមួយនឹង យុទ្ធនាការដោយមានការគិតទុកជាមុនក្នុងការសម្លាប់ ដែលរៀបចំឡើងដោយពួកណាហ្ស៊ី (Nazis)”¹³³⁷ ។

៥២៤.សហព្រះរាជអាជ្ញាបានអះអាងថា នួន ជា បកស្រាយពុំត្រឹមត្រូវលើយុត្តិសាស្ត្រក្រោយសង្គ្រាមលើកទី ពីរ រួមទាំងយុត្តិសាស្ត្ររបស់តុលាការ ICTY ផងដែរ¹³³⁸ ។

៥២៥.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរំលឹកថា ការសម្លាប់រង្គាលជាទូទៅត្រូវបានកំណត់និយមន័យថា ជា“ការ សម្លាប់ក្នុងទ្រង់ទ្រាយធំ”¹³³⁹ ។ ដូច្នេះ ធាតុផ្សំនៃការសម្លាប់ក្នុងទ្រង់ទ្រាយធំនេះ គឺជាផ្នែកមួយនៅក្នុង សញ្ញាណនៃការសម្លាប់រង្គាល។ ធាតុផ្សំនេះមានអត្ថិភាពទាំង ធាតុអត្តនាម័ត និងធាតុសត្យានុម័ត ដែលមាន ន័យថា ការសម្លាប់ត្រូវតែកើតឡើងក្នុងទ្រង់ទ្រាយធំ និងចាំបាច់ត្រូវតែដឹងអំពីការសម្លាប់ក្នុងទ្រង់ទ្រាយធំនេះ¹³⁴⁰ ។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរំលឹកអំពីការកំណត់ថា បទសម្លាប់រង្គាលតម្រូវឱ្យមានការបង្ហាញឱ្យឃើញនូវ ចេតនាផ្ទាល់ក្នុងការសម្លាប់ដែលមានន័យថា ចេតនាប្រយោល (dolus eventualis) គឺមិនគ្រប់គ្រាន់នោះ ឡើយ¹³⁴¹ ។

៥២៦.នៅក្នុងឆ្នាំ ២០០២ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងនៃតុលាការ ICTY ក្នុងរឿងក្តី Vasiljević បានបញ្ជាក់ថា តុលាការថ្នាក់ស្រុក ទី I របស់ Jerusalem ក្នុងរឿងក្តី Eichmann បានតម្រូវឱ្យមានការដឹងរបស់ជនជាប់ចោទ អំពីការសម្លាប់ក្នុងទ្រង់ទ្រាយធំ ដើម្បីបំពេញតាមលក្ខខណ្ឌធាតុផ្សំអត្តនាម័តនៃបទសម្លាប់រង្គាល¹³⁴² ។ ទោះ ជាយ៉ាងណាក្តី គួរកត់សម្គាល់ថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងនេះបានបង្ហាញពី“ការច្របល់ចូលគ្នានៅក្នុងសាល ក្រមរឿងក្តី [Eichmann] នូវមូលដ្ឋានផ្នែកអង្គហេតុដែលពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការសម្លាប់រង្គាលដែលជាឧក្រិដ្ឋកម្ម ប្រឆាំងមនុស្សជាតិ និងការសម្លាប់រង្គាលដែលមានគោលដៅប្រល័យពូជសាសន៍ និងថា ការសម្លាប់រង្គាល

¹³³⁷ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៣៤០។
¹³³⁸ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ២០០។
¹³³⁹ សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ៥១៧។
¹³⁴⁰ សូមមើល សាលដីការរឿងក្តី Stakić (ICTY) កថាខណ្ឌ ២៥៩។ សូមមើលផងដែរ សាលដីការរឿងក្តី Ntakirutimana (ICTR) កថាខណ្ឌ ៥១៦។ សាលក្រមរឿងក្តី Vasiljević (ICTY) កថាខណ្ឌ ២២៩។
¹³⁴¹ សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ៥២២។
¹³⁴² សាលក្រមរឿងក្តី Vasiljević (ICTY) កថាខណ្ឌ ២២៤។

“ដើរតួនាទីពិពណ៌នា”នៅក្នុងសាលក្រម *វៀងក្រី Eichmann*¹³⁴³។ ជាលទ្ធផល អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងក្នុង *វៀងក្រី Vasiljević* បានទទួលស្គាល់ការលំបាកក្នុងការ“កំណត់និយមន័យនៃធាតុផ្សំជាក់លាក់នៃ បទសម្លាប់ រង្គាល់ ក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ដែលតុលាការ Israeli បានយកមកអនុវត្តនោះ”¹³⁴⁴។ ទោះជាយ៉ាងណាក៏ដោយ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងនេះបានសន្និដ្ឋានថា សាលក្រមនៃ *វៀងក្រី Eichmann* បានកំណត់លក្ខខណ្ឌតម្រូវសម្រាប់“ការសម្លាប់រង្គាល់”ដែលជាឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិថា ត្រូវតែមានការបង្ហាញឱ្យឃើញអំពី“ការសម្លាប់ក្នុងទ្រង់ទ្រាយធំ” ដែល“សំដៅលើសមាជិកនៃក្រុមបុគ្គលមួយ (ដូចជា ជនជាតិជ្វីហ្វ) ហើយវិធីសាស្ត្រដែលប្រើប្រាស់ដើម្បីសម្លាប់ ពុំជាប់ពាក់ព័ន្ធឡើយ ប៉ុន្តែការដឹងអំពីការសម្លាប់ក្នុងទ្រង់ទ្រាយធំជាលក្ខខណ្ឌតម្រូវ”¹³⁴⁵។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងរបស់តុលាការ ICTY ក៏បានយល់ឃើញផងដែរថា “ជាការពុំគ្រប់គ្រាន់ក្នុងការបង្ហាញអំពីការសម្លាប់រង្គាល់ថា ចាំបាច់ចេតនាសម្លាប់បុគ្គលមួយក្រុមក្នុងទ្រង់ទ្រាយធំ ឬបង្កព្យសនកម្មធ្ងន់ធ្ងរលើរូបកាយ ដោយមានហេតុផលត្រឹមត្រូវដឹងថា អំពើសកម្ម ឬអកម្មរបស់ខ្លួនទំនងជានឹងបង្កឱ្យមានការស្លាប់មនុស្សដូចករណីនៃការធ្វើមនុស្សឃាត។ ជនជាប់ចោទត្រូវតែដឹងផងដែរអំពីផែនការសម្លាប់ក្រុមមនុស្សក្នុងទ្រង់ទ្រាយធំ និងត្រូវតែមានចេតនាចូលរួមនៅក្នុងផែនការនោះ”¹³⁴⁶។ នៅក្នុងជើងទំព័រនៃចំណុចនេះ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងរបស់តុលាការ ICTY បានយោងទៅលើការយល់ឃើញរបស់តុលាការយោធាអន្តរជាតិ (IMT) ទាក់ទងទៅនឹងជនជាប់ចោទ Sauckel និង Fritzsche¹³⁴⁷។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី ចំណុចដែលបានដកស្រង់ចេញពីសាលក្រមរបស់តុលាការយោធាអន្តរជាតិ (IMT) ពុំបានបង្ហាញការគាំទ្រដល់ការយល់ឃើញដែលថា ជនជាប់ចោទត្រូវតែបានដឹងអំពី“ផែនការសម្លាប់ក្រុមមនុស្សក្នុងទ្រង់ទ្រាយធំ”¹³⁴⁸។

¹³⁴³ សាលក្រម *វៀងក្រី Vasiljević* (ICTY) កថាខណ្ឌ ២២៤។

¹³⁴⁴ សាលក្រម *វៀងក្រី Vasiljević* (ICTY) កថាខណ្ឌ ២២៤។

¹³⁴⁵ សាលក្រម *វៀងក្រី Vasiljević* (ICTY) កថាខណ្ឌ ២២៤។

¹³⁴⁶ សាលក្រម *វៀងក្រី Vasiljević* (ICTY) កថាខណ្ឌ ២២៨។

¹³⁴⁷ សាលក្រម *វៀងក្រី Vasiljević* (ICTY) កថាខណ្ឌ ២២៨ ជើងទំព័រ ៥៨៨។

¹³⁴⁸ ពុំមានការបញ្ជាក់ច្បាស់លាស់ ថាតើទំព័រណាខ្លះដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងនៃតុលាការ ICTY យោងទៅលើនៅក្នុងសាលក្រមរបស់តុលាការ IMT ពីព្រោះពុំបានបង្ហាញ ថាតើសំណៅនៃសាលក្រមរបស់តុលាការ IMT មួយណាដែលខ្លួនសំអាងទៅលើនោះឡើយ។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងនៃតុលាការ ICTY ទំនងជាសំដៅទៅលើផ្នែកទាំងមូលនៃសាលក្រមដែលដោះស្រាយលើពិរុទ្ធភាពរបស់ជនជាប់ចោទទាំងពីរពីបទឧក្រិដ្ឋកម្មសង្គ្រាម និងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ខ. ដូចជា ទំព័រ ៣២០ ដល់ ៣២២ និង ៣៧៧ ដល់ ៣៣៨ នៅក្នុងសាលក្រមរបស់តុលាការ IMT។

៥២៧.អាស្រ័យហេតុនេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពុំយល់ឃើញថា ទាំងនៅក្នុងសាលក្រម *វៀងក្រី Eichmann* ឬសាលក្រមរបស់តុលាការយោធាអន្តរជាតិ (IMT) មានបញ្ជាក់ពីអត្ថិភាពនៃការសម្លាប់ក្នុង ទ្រង់ទ្រាយធំ ហើយការដឹងរបស់ជនជាប់ចោទអំពីការសម្លាប់ដែលជាធាតុផ្សំនៃបទសម្លាប់រង្គាលនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋ កម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ មានកំណត់នៅក្នុង *វៀងក្រី Eichmann* ប៉ុន្តែមិនមាននៅក្នុងសាលក្រមរបស់តុលាការ យោធាអន្តរជាតិ (IMT) ឡើយ។ ជាការពិត នៅក្នុងអត្ថបទដកស្រង់អំពីធាតុផ្សំនៃការសម្លាប់ក្នុងទ្រង់ទ្រាយធំ ដែល នួន ជា បានយោងនោះ បានរួមបញ្ចូលយ៉ាងទូលំទូលាយនូវលក្ខខណ្ឌដែលថា ការសម្លាប់ត្រូវតែប្រព្រឹត្ត ឡើងក្នុងទ្រង់ទ្រាយធំ និងថា ចាំត្រូវដឹងអំពីការសម្លាប់នោះ។ បន្ថែមលើនេះទៀត អង្គជំនុំជម្រះតុលាការ កំពូលក្នុង *វៀងក្រី Stakić* បានបដិសេធយ៉ាងច្បាស់លាស់នូវការដឹងរបស់ជនជាប់ចោទអំពីការសម្លាប់ក្នុងទ្រង់ ទ្រាយធំ ដែលជាលក្ខខណ្ឌតម្រូវនៃធាតុផ្សំ *អត្តនោម័ត* ដោយបានកត់សម្គាល់ថា ធាតុផ្សំនេះពុំមានការគាំទ្រនៅ ក្នុងយុត្តិសាស្ត្ររបស់តុលាការ ICTY ឡើយ។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនៃតុលាការ ICTY បានបញ្ជាក់ថា បើទោះបីជា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងក្នុង *វៀងក្រី Vasiljević* នៃតុលាការ ICTY បានយល់ឃើញថា លក្ខខណ្ឌតម្រូវត្រូវតែ “ស៊ីសង្វាក់គ្នាទូលំទូលាយ” ជាមួយនឹងយុត្តិសាស្ត្ររបស់តុលាការ ICTY ក៏ដោយ ក៏ “ពុំ មានការបង្ហាញថា លក្ខខណ្ឌនេះមានអត្ថិភាព” ហើយ “សាលក្រម *វៀងក្រី Vasiljević* ពុំបានដាក់បញ្ចូល *ការដឹង របស់ជនជាប់ចោទអំពីការសម្លាប់ក្រុមមនុស្សក្នុងទ្រង់ទ្រាយធំ* នៅក្នុងសេចក្តីសន្និដ្ឋានចុងក្រោយអំពីធាតុផ្សំនៃ បទសម្លាប់រង្គាលឡើយ”¹³⁴⁹។

៥២៨.សរុបសេចក្តីមក អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពុំជឿជាក់ថា អត្ថិភាព និងការដឹងរបស់ជនជាប់ចោទអំពី ការសម្លាប់ក្នុងទ្រង់ទ្រាយធំ គឺជាធាតុផ្សំនៃការសម្លាប់រង្គាលនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិក្នុងឆ្នាំ ១៩៧៥ និងសម្រេចបដិសេធទទ្ទឹករណីនៃបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា ទាក់ទងបញ្ហានេះ។

៤.យ.២.ខ.ការសម្លាប់រង្គាលដែលបានប្រព្រឹត្តឡើងក្នុងអំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទី មួយ

៥២៩.ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហា ថាតើបទសម្លាប់រង្គាលនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ត្រូវបានប្រព្រឹត្តឡើង ដែរ ឬយ៉ាងណា នៅក្នុងអំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីមួយ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង បានយល់ឃើញថា “យ៉ាងហោចណាស់មានប្រជាជនរាប់ពាន់នាក់បានស្លាប់”ដោយសារ “ការសម្លាប់ ភាពអត់

¹³⁴⁹ សាលដីកា *វៀងក្រី Stakić* (ICTY) កថាខណ្ឌ ២៥៨។

ឃ្លាន ការហៅហាត់អស់កម្លាំង”នៅក្នុងអំឡុងពេលនៃការជម្លៀសនោះ¹³⁵⁰។ ផ្អែកលើមូលដ្ឋាននេះ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញថា ពិតជាមានអត្ថិភាពនៃធាតុផ្សំសត្យានុម័តទ្រង់ទ្រាយធំសម្រាប់បទឧក្រិដ្ឋនៃការសម្លាប់រង្គាល¹³⁵¹។ ទាក់ទងទៅនឹងធាតុផ្សំ *អត្ថនោម័ត*របស់ចារី អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការសម្លាប់អ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរនៅក្នុងពេលនៃការដេកឆេរទីក្រុងថា “មានប្រតិបត្តិការទ្រង់ទ្រាយធំ មានការរៀបចំ និងគិតទុកជាមុន ដើម្បីសម្លាប់អតីតអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ” និងថា ផ្អែកតាមអត្ថន័យនេះ“ខ្មែរក្រហមមានចេតនាសម្លាប់អ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរក្នុងទ្រង់ទ្រាយធំ”¹³⁵²។ បន្ថែមលើនេះ ទាក់ទងទៅនឹងការស្លាប់ដោយសារលក្ខខណ្ឌនៃការជម្លៀស អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានបញ្ជាក់ថា កងទ័ពខ្មែរក្រហមបានប្រព្រឹត្តដោយ *ចេតនាប្រយោល* (*dolus eventualis*) និងមានចេតនាបង្កើតលក្ខខណ្ឌនៃការរស់នៅដែលនាំឱ្យមានការស្លាប់ដោយមានហេតុផលត្រឹមត្រូវក្នុងការដឹងថា អំពើសកម្មឬអំពើអាក្រក់នោះ ទំនងជានឹងបង្កឱ្យមានការស្លាប់មនុស្សក្នុងទ្រង់ទ្រាយធំ¹³⁵³។ ផ្អែកលើមូលដ្ឋានទាំងនោះ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងសន្និដ្ឋានបានថា មានការប្រព្រឹត្តបទសម្លាប់រង្គាលនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិក្នុងអំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីមួយ¹³⁵⁴។

៥៣០.ជនជាប់ចោទទាំងពីរ បានធ្វើបណ្តឹងសាទុក្ខប្រឆាំងនឹងការសម្រេចដាក់ពន្ធនាគារលើរូបគាត់ពីបទសម្លាប់រង្គាល *ក្នុងចំណោមនោះ* ដោយបានលើកឡើងផងដែរអំពីកំហុសអង្គហេតុនៅក្នុងការវាយតម្លៃលើភស្តុតាងរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង¹³⁵⁵។

៤.យ.២.ខ.១.ការសម្លាប់រង្គាលលើជនស៊ីវិល

៥៣១.នួន ជា បានលើកឡើងទាក់ទងទៅនឹងការស្លាប់ដែលបណ្តាលមកពីលក្ខខណ្ឌនៃការជម្លៀសថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានបែងចែក និងពិចារណាចំពោះអ្នកដែលបានស្លាប់ដោយសារការជម្លៀស ជាមួយនឹង

¹³⁵⁰ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥២១។

¹³⁵¹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៦០។

¹³⁵² សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៦១។

¹³⁵³ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៦២។

¹³⁵⁴ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៦១ និង ៥៦២។

¹³⁵⁵ សូមមើល សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៣៤៦ ដល់ ៣៥១។ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៣៦២ ដល់ ៣៦៤។

អ្នកដែលបានស្លាប់នៅក្នុងអំឡុងពេលនៃការជម្លៀស ប៉ុន្តែនៅពេលវាយតម្លៃលើធាតុផ្សំអំពីទ្រង់ទ្រាយធំនោះ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានពិចារណាតែទៅលើអ្នកដែលស្លាប់ដោយសារការជម្លៀសប៉ុណ្ណោះ¹³⁵⁶។ នួន ជា បានរំលឹកថា យោងតាមការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ការជម្លៀសបានចំណាយពេល“ច្រើន សប្តាហ៍”ទើបបានរួចរាល់¹³⁵⁷ និងបានអះអាងថា យោងតាមទិន្នន័យស្ថិតិ អត្រាមរណភាពជាធម្មតាសម្រាប់ ប្រជាជនរស់នៅក្នុងទីក្រុងដែលមានទំហំប៉ុន្មានក្នុងភ្នំពេញ គឺប្រហែលជា ៤០០០ នាក់¹³⁵⁸។ នួន ជា បាន អះអាងថា ការសំអាងរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងគ្មានភស្តុតាងបញ្ជាក់ឡើយ ជាពិសេស ចម្លើយរបស់អ្នក ដែលបានអះអាងថា មានការស្លាប់ដោយសារលក្ខខណ្ឌនៃការជម្លៀស និងមិនមានភស្តុតាងបង្ហាញថា មានជន រងគ្រោះបានស្លាប់ដោយសារការជម្លៀសនោះឡើយ និងជាពិសេស នួន ជា បានកត់សម្គាល់លើការយល់ឃើញ របស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងចំពោះក្រុមងាយទទួលរងគ្រោះជាងគេបំផុត ដែលងាយនឹងស្លាប់នៅពេល ជម្លៀសនោះ¹³⁵⁹។

៥៣២.តាមទស្សនរបស់ នួន ជា ថា ដោយផ្អែកលើចំនួនប្រជាជនរស់នៅទីក្រុងភ្នំពេញ តាមអត្រាមរណភាព ជាធម្មតា ការស្លាប់ដោយលក្ខខណ្ឌផ្សេងៗ អាចមានចំនួនច្រើន ដូច្នេះ ពុំមានទំនាក់ទំនងហេតុ និងផលចំពោះ អំពើរបស់ នួន ជា ជាមួយនឹងការស្លាប់របស់ជនរងគ្រោះដោយសារការជម្លៀសឡើយ¹³⁶⁰។ នួន ជា បានរំលឹក ថា លក្ខខណ្ឌក្នុងទីក្រុងភ្នំពេញនៅពេលជម្លៀសនោះមានលក្ខណៈធ្ងន់ធ្ងររួចទៅហើយ និងបានលើកឡើងថា ដូច្នេះ អត្រាមរណភាពអាចខ្ពស់ជាងនេះទៀត¹³⁶¹។

៥៣៣.សហព្រះរាជអាជ្ញាបានឆ្លើយតបថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញយ៉ាងត្រឹមត្រូវថា ធាតុផ្សំ ទំហំធំនៃបទសម្លាប់រង្គាល ត្រូវបានបំពេញដោយផ្អែកលើភស្តុតាងពាក់ព័ន្ធទាំងមូល¹³⁶²។ សហព្រះរាជអាជ្ញា

¹³⁵⁶ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៣៤៧ ដល់ ៣៥១។ សូមមើលផងដែរ កថាខណ្ឌ ៤២៩។

¹³⁵⁷ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៣៤៨ យោងទៅលើសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៤៨៧។

¹³⁵⁸ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៣៤៨។

¹³⁵⁹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៣៥១។

¹³⁶⁰ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៣៤៧ ដល់ ៣៥១។

¹³⁶¹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៣៤៩។ សូមមើលផងដែរ កថាខណ្ឌ ៤២៩។

¹³⁶² សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ២០២ ដល់ ២០៦។

បានលើកឡើងថា ការសំអាងរបស់ នួន ជា ទៅលើប្រភពដែលនៅក្រៅកំណត់ត្រានៃការជំនុំជម្រះដែលបង្ហាញថា ការស្លាប់ក្នុងអំឡុងពេលនៃការជម្លៀសពុំមានចំនួនលើសពីអត្រាមរណភាពធម្មតានោះ ជាការពុំត្រឹមត្រូវឡើយ¹³⁶³។

៥៣៤.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរំលឹកអំពីការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងរបស់តុលាការ ICTY នៅក្នុង *វៀងក្រី Čelebići* ដែលថា៖

គោលការណ៍នីត្យានុកូលភាពដែលទទួលស្គាល់ជាទូទៅបានកំណត់ថា ប្រសិនបើចារីបង្កពូជសាសន៍ដល់ជនរងគ្រោះ ចារីជាត្រូវទទួលខុសត្រូវចំពោះជនរងគ្រោះ។ ដូច្នេះ ប្រសិនបើចារីបានផ្តាច់ជីវិតជនរងគ្រោះតាមរយៈអំពើរបស់ខ្លួន តាមផ្លូវច្បាប់ពុំអាចនិយាយថា ជនរងគ្រោះអាចស្លាប់ភ្លាមៗដោយសារមូលហេតុអ្វីផ្សេងនោះក្រៅពីអំពើរបស់ចារីឡើយ។ ក្នុងការបង្ហាញពីអត្ថិភាពនៃការទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌ ក្នុងករណីដែលការដាក់លក្ខខណ្ឌលើរូបកាយបណ្តាលឱ្យជនរងគ្រោះស្លាប់នោះ ដូច្នេះជាចាំបាច់ត្រឹមតែបង្ហាញឃើញថា អំពើរបស់ជនជាប់ចោទបានរួមចំណែកក្នុងការធ្វើឱ្យជនរងគ្រោះស្លាប់ប៉ុណ្ណោះ¹³⁶⁴។

៥៣៥.ដូចបានកត់សម្គាល់ខាងលើ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសន្និដ្ឋានថា ប្រជាជនជាច្រើនបានស្លាប់ដោយសារលក្ខខណ្ឌនៅក្នុងអំឡុងពេលនៃការជម្លៀសចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ។ អំណះអំណាងរបស់ នួន ជា ពុំសមស្របឡើយដែលលើកឡើងថា ការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំសមហេតុផល ទាក់ទងទៅនឹងទំនាក់ទំនងហេតុ និងផលរវាងលក្ខខណ្ឌនៃការជម្លៀស និងការស្លាប់របស់ជនរងគ្រោះនោះ។ អាស្រ័យហេតុនេះ ដោយស្របជាមួយនឹងការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងនៃតុលាការ ICTY ក្នុង *វៀងក្រី Čelebići* ដែលអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានរំលឹកខាងលើឃើញថា តាមផ្លូវច្បាប់ពុំអាចនិយាយបានថា ជនរងគ្រោះអាចស្លាប់ដោយសារមូលហេតុផ្សេង មិនមែនស្លាប់ដោយសារលក្ខខណ្ឌដែលពួកគេទទួលបាននៅក្នុងអំឡុងពេលនៃការជម្លៀសនោះទេ។

៥៣៦.ទោះជាយ៉ាងណាក្តី អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាឃើញថា ការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ពុំមានលក្ខណៈសមហេតុផលដែលថា “យ៉ាងហោចណាស់មានប្រជាជនរាប់ពាន់នាក់បានស្លាប់”

¹³⁶³ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ២០៥។

¹³⁶⁴ សាលក្រម *វៀងក្រី Čelebići* (ICTY) កថាខណ្ឌ ៩០៩។ *សូមមើលផងដែរ វៀងក្រី Renoth* (តុលាការយោធាចក្រភពអង់គ្លេសប្រទេសអាណ្លីម៉ង់) ទំព័រ ៧៦។

នៅក្នុងអំឡុងពេលនៃការជម្លៀសដោយសារ“ការសម្លាប់ ភាពអត់ឃ្លាន និងការហៅហាត់អស់កម្លាំង”¹³⁶⁵ (ដែលជាមូលដ្ឋានសម្រាប់ការសន្និដ្ឋានស្តីពីធាតុផ្សំសត្យានុម័តពីទំហំ¹³⁶⁶)។ ដូចបានកត់សម្គាល់ខាងលើ នៅពេលពិភាក្សាអំពីបទមនុស្សឃាតក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ឃើញមានតែភស្តុតាងតិចតួចប៉ុណ្ណោះដែលអាចជឿទុកចិត្តបានទាក់ទងទៅនឹងការសម្លាប់ជនស៊ីវិល និងការស្លាប់ដែលបានកើតឡើងដោយសារលក្ខខណ្ឌនោះ។ បើទោះបីទំនងជាមានការស្លាប់បានកើតឡើងច្រើនជាងការបង្ហាញតាមរយៈភស្តុតាងក៏ដោយ ក៏ចំនួននៃការស្លាប់ដែលបានបង្ហាញនេះពុំគ្រប់គ្រាន់ ដើម្បីបង្ហាញអំពីការសម្លាប់ក្នុងទ្រង់ទ្រាយធំនោះឡើយ។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង នៅពេលផ្តល់ការយល់ឃើញរបស់ខ្លួនទាក់ទងទៅនឹងធាតុផ្សំសត្យានុម័តពីទំហំបានសំអាង¹³⁶⁷ ទៅលើការប៉ាន់ស្មានចំនួនមនុស្សស្លាប់ជាសរុបនៅក្នុងការជម្លៀសចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ ដូចជាលើកិច្ចសម្ភាសន៍ឆ្នាំ ១៩៧៧ របស់ អៀង សារី ជាមួយទស្សនាវដ្តីព័ត៌មានអាណ្លីម៉ង់(ដែលបានអះអាងថា “មានប្រជាជន ២.០០០ ទៅ ៣.០០០ នាក់បានស្លាប់នៅក្នុងអំឡុងពេលនៃការជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ”)¹³⁶⁸ ដែលជាការប៉ាន់ប្រមាណរបស់ Ben KIERMAN (ផ្អែកតាមការសម្ភាសន៍ជាមួយមនុស្ស ៣៦ នាក់ដែលត្រូវបានគេជម្លៀសបានប្រាប់គាត់ថា ហ្វូងមនុស្សដែលពួកគាត់ធ្វើដំណើរជាមួយនោះមានចំនួន ៣៧៦ នាក់ ក្នុងនោះមានមនុស្សពីរនាក់ដែលម្នាក់ជាទារកអាយុមួយខែ និងស្រ្តីចាស់ជរាម្នាក់បានស្លាប់តាមផ្លូវដែលគិតជាអត្រាស្លាប់ គឺស្មើនឹង ០.៥៣ ភាគរយដែលអាចស្មើនឹងចំនួនស្លាប់សរុប ១០.៦០០ នាក់ ក្នុងចំណោមប្រជាជនពីរលាននាក់)¹³⁶⁹ និងការប៉ាន់ស្មានរបស់ Philip SHORT (ផ្អែកតាមសៀវភៅរបស់គាត់អះអាងថា ស្លាប់ ២០.០០០ នាក់ ដែលគាត់ចាត់ទុកថា ជា“តួលេខមធ្យម”ក្នុងចំណោមការប៉ាន់ប្រមាណផ្សេងៗគ្នា ប៉ុន្តែបានអះអាងថា ចំនួនមនុស្សស្លាប់សរុបនោះ“គ្មានការបញ្ជាក់”)¹³⁷⁰។

¹³⁶⁵ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥២១។

¹³⁶⁶ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៦០។

¹³⁶⁷ សូមមើល សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥២១ ជើងទំព័រ ១៥៦២។

¹³⁶⁸ កិច្ចសម្ភាសន៍របស់ Der Spiegel ជាមួយ អៀង សារី ឯកសារលេខ E3/1589 គ្មានកាលបរិច្ឆេទ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00796757 ទំព័រ ២។

¹³⁶⁹ សៀវភៅរបស់ Ben KIERMAN ចំណងជើងថា៖ របប ប៉ុល ពត – ពូជសាសន៍ អំណាច និងប្រល័យពូជសាសន៍ក្នុងប្រទេសកម្ពុជាក្រោមរបបខ្មែរក្រហម ឯកសារលេខ E3/1593 ERN (ភាសាខ្មែរ) 00637430 ទំព័រ ៧៥។

¹³⁷⁰ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៦ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៣ (Philip SHORT) ឯកសារលេខ E1/189.1 ទំព័រ ៣១ ដល់ ៣២។

៥៣៧.ចំពោះភស្តុតាងនេះ មានតែការប៉ាន់ស្មានរបស់ Ben KIERMAN ប៉ុណ្ណោះដែលពន្យល់លម្អិតពីមូលដ្ឋានផ្នែកអង្គហេតុ ប៉ុន្តែបានផ្អែកលើភស្តុតាងមួយចំនួនតូចដែលមានមូលដ្ឋានខ្សោយពេកមិនអាចគាំទ្រការយល់ឃើញមួយឱ្យហួសពីវិមតិសង្ស័យបានឡើយ។ Philip SHORT បានទទួលស្គាល់ជាក់លាក់នូវលទ្ធភាពពុំអាចធ្វើទៅបានក្នុងការបង្ហាញអំពីចំនួនមនុស្សស្លាប់ជាសរុបបានឡើយ¹³⁷¹។ ហាក់បីដូចជាថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានព្យាយាមដោះស្រាយលើភស្តុតាងដែលមានកម្រិតទាំងនេះ ដោយពុំបានផ្តល់ការយល់ឃើញជាក់លាក់ទាក់ទងទៅនឹងចំនួនមនុស្សស្លាប់ជាអប្បបរមា ប៉ុន្តែផ្ទុយទៅវិញបានបញ្ជាក់ថា “យ៉ាងហោចណាស់មានប្រជាជនរាប់ពាន់នាក់បានស្លាប់”¹³⁷²។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី ដោយសារតែភស្តុតាងមានកម្រិតតិចតួចក្នុងការបង្ហាញការស្លាប់ជាក់ស្តែង ក្នុងអំឡុងពេលនៃការជម្លៀស និងមានមូលដ្ឋានខ្សោយក្នុងការសំអាងទៅលើដើម្បីបង្ហាញចំនួនមនុស្សស្លាប់ជាសរុប អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាឃើញថា ពុំមានតុលាការអង្គហេតុសមហេតុផលណាមួយអាចផ្តល់ការយល់ឃើញបានបែបនេះឡើយ។ អាស្រ័យហេតុនេះ ធាតុផ្សំសត្យានុម័តពិទ្ធិហំនៃបទសម្លាប់រង្គាល់ពុំអាចនិយាយបានថា ត្រូវបានបង្ហាញទាក់ទងទៅនឹងការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីមួយឡើយ។

៥៣៨.ខៀវ សំផន បានលើកឡើងថា ទាក់ទងទៅនឹងការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលថាជនស៊ីវិលត្រូវបានសម្លាប់រង្គាល់ក្នុងអំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីមួយ ដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានប្រើប្រាស់បទដ្ឋានស្តីពីធាតុផ្សំ *អត្ថនោម័ត* ពុំត្រឹមត្រូវ¹³⁷³។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានដោះស្រាយ និងបានទទួលយកទង្វើករណីនៃបណ្តឹងសាទុក្ខនេះរួចហើយ¹³⁷⁴។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញជាក់លាក់ថា ទាក់ទងទៅនឹងការស្លាប់ដោយសារលក្ខខណ្ឌ ខ្មែរក្រហមបានប្រព្រឹត្តដោយចេតនាប្រយោល (*dolus eventualis*)¹³⁷⁵ ដែលអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានយល់ឃើញថា ជាការពុំគ្រប់គ្រាន់ក្នុងការបង្ហាញនូវធាតុផ្សំ *អត្ថនោម័ត* តម្រូវសម្រាប់បទសម្លាប់រង្គាល់ឡើយ។

¹³⁷¹ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៦ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៣ (Philip SHORT) ឯកសារលេខ E1/189.1 ទំព័រ ៣២។

¹³⁷² សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥២១។

¹³⁷³ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៣៦២ ដល់ ៣៦៤។

¹³⁷⁴ សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ៥២២។

¹³⁷⁵ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៦២។

៥៣៩.សរុបសេចក្តីមក អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសក្នុងការសន្និដ្ឋានថា មានអត្ថិភាពនៃបទសម្លាប់ រង្គាលនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ទាក់ទងទៅនឹងជនស៊ីវិលដែលបានស្លាប់ដោយសារលក្ខខណ្ឌនៃការ ជម្លៀស។

៤.យ.២.ខ.២.ការសម្លាប់រង្គាលលើទាហាន និងអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ

៥៤០.អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញថា មាន“ប្រតិបត្តិការត្រូវបានរៀបចំ និងគិតទុកជាមុនក្នុង ទ្រង់ទ្រាយធំ ដើម្បីសម្លាប់អតីតអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ”¹³⁷⁶។ សេចក្តីសន្និដ្ឋាននេះមានភស្តុតាង សំអាង និងជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការយល់ឃើញអំពីការសម្លាប់អ្នករដ្ឋការដែលត្រូវបានរកឃើញអត្តសញ្ញាណ នៅពេលឆែកឆេរទីក្រុង និងតាមប៉ុស្តិ៍ត្រួតពិនិត្យ ឬតាមរយៈការប្រកាសតាមវិទ្យុ¹³⁷⁷។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី អង្គ ជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានយល់ឃើញថា មានតែការសម្លាប់អ្នកទាំងនោះដែលជាអ្នករដ្ឋការជាន់ខ្ពស់នៃរបប សាធារណរដ្ឋខ្មែរប៉ុណ្ណោះដែលត្រូវបានបង្ហាញហួសពីវិស័យសង្គ្រាម ព្រមទាំងទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ ដែលបានធ្វើតាមការអំពាវនាវឱ្យបង្ហាញខ្លួន¹³⁷⁸។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី បើទោះបីជាការយល់ឃើញអំពីការ សម្លាប់អ្នករដ្ឋការជាន់ខ្ពស់ជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងជនរងគ្រោះមួយចំនួនតូចក៏ដោយ ក៏ប៉ុន្តែផ្អែកតាមភស្តុតាងអំពី សម្លាប់ទាហានអាចសន្និដ្ឋានបានថា ពុំមានចំនួនបុគ្គលច្រើនគ្រប់គ្រាន់ត្រូវបានសម្លាប់¹³⁷⁹។ ពុំមានការសម្លាប់ ខុសច្បាប់លើទាហានត្រូវបានបង្ហាញស្របតាមលក្ខខណ្ឌនៃបទដ្ឋានឡើយ។ អាស្រ័យហេតុនេះ ការយល់ឃើញ របស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំមានមូលដ្ឋានសមស្របដែលថា ទាហាន និងអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋ ខ្មែរត្រូវបានសម្លាប់ក្នុងទ្រង់ទ្រាយធំនោះ ដូច្នេះការយល់ឃើញនេះត្រូវបដិសេធចោល។

៤.យ.២.ខ.៣.សេចក្តីសន្និដ្ឋាន

¹³⁷⁶ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៦១។

¹³⁷⁷ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៦១។

¹³⁷⁸ សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ៤៦៦ ដល់ ៤៨១។

¹³⁷⁹ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា សក្ខីកម្មរបស់ ស៊ី ជា បានផ្តល់ការបញ្ជាក់ខ្លះៗថា ជនរងគ្រោះមានចំនួនច្រើន នៅពេលគាត់សំដៅទៅលើឡានដប់គ្រឿងដែលដឹកអតីតទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ (ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៥ ខែ វិច្ឆិកា ឆ្នាំ ២០១២ (ស៊ី ជា) ឯកសារលេខ E1/140.1 ទំព័រ ២៦)។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ឬភាគីពុំបានសួរសំណួរលើ បញ្ហានេះនៅក្នុងអំឡុងពេលផ្តល់សក្ខីកម្មរបស់គាត់ឡើយ។

៥៤១.សរុបសេចក្តីមក ការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលថា ការសម្លាប់រង្គាលបានកើតឡើងក្នុងអំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីមួយ ត្រូវបដិសេធចោល ដោយសារពុំមានការបង្ហាញឱ្យឃើញហួសពីវិមតិសង្ស័យទាំង ធាតុផ្សំសត្យានុម័តពីទំហំ និងចេតនាតម្រូវនោះឡើយ។

៤.យ.២.គ.ការសម្លាប់រង្គាលដែលបានប្រព្រឹត្តឡើងក្នុងអំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរ

៥៤២.ទាក់ទងទៅនឹងការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញថា “នៅក្នុងអំឡុងពេលផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនពីប៉ែកទក្សិណ ទៅកាន់ខេត្តបាត់ដំបង និងខេត្តពោធិ៍សាត់ (ភូមិភាគពាយ័ព្យ) ប្រជាជនបានស្លាប់ដោយសារលក្ខខណ្ឌអមនុស្សធម៌ នៅក្នុងពេលផ្លាស់ទីលំនៅ” និងថា “កងទ័ពខ្មែរក្រហមបានបាញ់សម្លាប់ប្រជាជនដទៃទៀត”¹³⁸⁰។ អង្គជំនុំជម្រះបានកត់សម្គាល់ឃើញថា “ចំនួនមនុស្សស្លាប់ពិតប្រាកដ [...] ពុំត្រូវបានដឹងច្បាស់” ប៉ុន្តែថា “ប្រជាជនរាប់សែននាក់ត្រូវបានផ្លាស់ទីលំនៅ ដោយទទួលបានជម្រក និងការជួយឧបត្ថម្ភគាំទ្រមិនគ្រប់គ្រាន់ និងស្ថិតនៅក្នុងលក្ខខណ្ឌអមនុស្សធម៌ផ្សេងៗ” និងថា មានភស្តុតាងបង្ហាញថា “ប្រជាជនជាច្រើនបានស្លាប់ដោយសារការអត់អាហារ ការហេរបាត់អស់កម្លាំង និងដោយសារតែអំពើរបស់កងទ័ពខ្មែរក្រហមនៅក្នុងអំឡុងពេល និងនៅក្នុងដំណាក់កាលផ្សេងៗនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជន”¹³⁸¹នេះ។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសន្និដ្ឋានថា “ភស្តុតាងនៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះដែលបង្ហាញអំពីការស្លាប់នៅក្នុងអំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជន ពីប៉ែកទក្សិណនៃប្រទេសកម្ពុជាទៅកាន់ខេត្តបាត់ដំបង និងខេត្តពោធិ៍សាត់ [...] គឺជាភស្តុតាងតំណាងអំពីចំនួនសរុប” និងថា ប្រជាជន “បានស្លាប់ក្នុងទ្រង់ទ្រាយធំនៅក្នុងអំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅទាំងនោះ”¹³⁸²។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងក៏បានយល់ឃើញផងដែរថា “កងទ័ព និងកម្មាភិបាលខ្មែរក្រហមបានបង្កើតលក្ខខណ្ឌជាប្រព័ន្ធ និងដោយចេតនាលើប្រជាជនដែលត្រូវបានផ្លាស់ទីលំនៅពីប៉ែកទក្សិណនៃប្រទេសកម្ពុជា ទៅកាន់ខេត្តបាត់ដំបង និងខេត្តពោធិ៍សាត់ [...]

¹³⁸⁰ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦៤៦។

¹³⁸¹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦៤៦ ដល់ ៦៤៧។

¹³⁸² សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦៤៧។

ដែលទំនងជានាំឱ្យមានការស្លាប់មនុស្សក្នុងចំនួនច្រើន” និងថា ដូច្នេះ បទសម្លាប់រង្គាលត្រូវបានប្រព្រឹត្តឡើង¹³⁸³។

៥៤៣. ខៀវ សំផន បានជំទាស់ទៅនឹងសេចក្តីសន្និដ្ឋានរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលថា មានការសម្លាប់ជនស៊ីវិលជាទូទៅក្នុងអំឡុងពេលនៃការជម្លៀសដំណាក់កាលទីពីរ¹³⁸⁴ និងបានអះអាងថា មានកំហុសនៅក្នុងការអនុវត្តធាតុផ្សំ *អត្ថនោម័ត*¹³⁸⁵។

៥៤៤. នួន ជា បានធ្វើបណ្តឹងសាទុក្ខប្រឆាំងនឹងការសម្រេចដាក់ពន្ធនាគារលើបទសម្លាប់រង្គាលទាក់ទងទៅនឹងការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរ ដោយចោទប្រកាន់ថា មានកំហុសអង្គហេតុ *ក្នុងចំណោមនោះ* ការវាយតម្លៃរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងលើភស្តុតាង។ ការលើកឡើងជាចម្បងរបស់គាត់គឺថា ពុំមានភស្តុតាងគ្រប់គ្រាន់នៅមុខអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងក្នុងការបង្ហាញថា ការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរបានបណ្តាលឱ្យមានការស្លាប់ឡើយ កុំថាដល់ទៅស្លាប់ក្នុងទ្រង់ទ្រាយធំនោះ¹³⁸⁶។

៥៤៥. សហព្រះរាជអាជ្ញាបានឆ្លើយតបថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញយ៉ាងត្រឹមត្រូវថា លក្ខខណ្ឌស្តីពី “ទ្រង់ទ្រាយធំ” ក្នុងការសម្រេចដាក់ពន្ធនាគារលើបទសម្លាប់រង្គាល ត្រូវបានបំពេញដោយផ្អែកលើភស្តុតាងពាក់ព័ន្ធទាំងមូល¹³⁸⁷។ សហព្រះរាជអាជ្ញាបានលើកឡើងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសំអាងលើភស្តុតាង “ដែលគួរឱ្យជឿជាក់ និងទុកចិត្តបាន” ក្នុងការវាយតម្លៃអំពីទំហំនៃការសម្លាប់ និងថា នួន ជា ត្រឹមតែពុំយល់ស្របទៅនឹងការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងប៉ុណ្ណោះ¹³⁸⁸។

៥៤៦. អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលយល់យ៉ាងច្បាស់ថា នៅក្នុងការធ្វើសេចក្តីសន្និដ្ឋានដែលថា ការសម្លាប់រង្គាលបានកើតឡើង អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសំអាងទៅលើហេតុការណ៍នៃការស្លាប់ក្នុងអំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរ ដែលបានយោងនៅក្នុងផ្នែកសាលក្រមពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការយល់ឃើញផ្នែក

¹³⁸³ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦៤៨។

¹³⁸⁴ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៤៥៧។

¹³⁸⁵ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៥៩៤។

¹³⁸⁶ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៣២៧ ដល់ ៣២៨ និង ៣៥២ ដល់ ៣៥៤។

¹³⁸⁷ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ២០២ ដល់ ២០៦។

¹³⁸⁸ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ២០៧ ដល់ ២០៨។

អង្គច្បាប់¹³⁸⁹។ ហេតុការណ៍ទាំងនេះ បានរួមបញ្ចូលបុគ្គលជាច្រើនដែលបានស្លាប់ដោយសារការអត់ឃ្លាន ការ ហៅហាត់អស់កម្លាំង និងជំងឺ¹³⁹⁰ ប្រជាជនលង់ទឹកស្លាប់ដោយសារកប៉ាល់ពីរក្រឡាប់¹³⁹¹ ប្រជាជនស្លាប់នៅ

¹³⁸⁹ សូមមើល សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦៤៦ ដល់ ៦៤៧ (ជើងទំព័រ ២០៣៧ និង ២០៣៩) យោងទៅ លើកថាខណ្ឌ ៥៩២, ៥៩៤ ដល់ ៥៩៥, ៥៩៧ ដល់ ៥៩៨ ដែលយោងទៅលើប្រតិចារិកថ្ងៃទី ២៣ ខែ តុលា ឆ្នាំ ២០១២ (សុខ ឈី ន) ឯកសារលេខ E1/137.1 ទំព័រ ១៩, ២១ ដល់ ២២។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៩ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៣ (ចាន់ សុភាព រហ័ស ចាន់ សុ ជាតិ) ឯកសារលេខ E1/198.1 ទំព័រ ៣៤។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៥ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ២០១២ (ពេជ ស្រីផល) ឯកសារលេខ E1/148.1 ទំព័រ ៣៩។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៧ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៣ (អូន ផល្លី) ឯកសារលេខ E1/197.1 ទំព័រ ៣២។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៧ ខែ កុម្ភៈ ឆ្នាំ ២០១៣ (ពិន យ៉ាថៃ) ឯកសារលេខ E1/170.1 ទំព័រ ៣៤ ដល់ ៣៥។ ពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី សាន មុំ ឯកសារលេខ E3/4992 ថ្ងៃទី ១១ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០០៩ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00557955 ទំព័រ ៤។ ពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋ ប្បវេណី គង់ វ៉ាច ឯកសារលេខ E3/4695 ថ្ងៃទី ១៦ ខែ កុម្ភៈ ឆ្នាំ ២០០៩ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00365098 ទំព័រ ៨។ ពាក្យសុំតាំងខ្លួន ជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី ឌី ឡើន ឯកសារលេខ E3/4656 ថ្ងៃទី ០៩ ខែ កុម្ភៈ ឆ្នាំ ២០០៨ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00544561 ទំព័រ ៤។ កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយរបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី គង់ វ៉ាច ឯកសារលេខ E3/5590 ថ្ងៃទី ១៧ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ២០០៩ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00420971-6 ទំព័រ ៣ ដល់ ៧។ ពាក្យបណ្តឹងជនរងគ្រោះ ត្រិះ អាល់ ឯកសារលេខ E3/5324 គ្មានកាលបរិច្ឆេទ ទំព័រ ៧ ដល់ ៨។ សក្ខីកម្មរបស់ជនរៀសខ្លួន៖ ប្រមូលដោយ François PONCHAUD ឯកសារលេខ E3/4590 គ្មានកាលបរិច្ឆេទ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00836285 ទំព័រ ២០៨។ សក្ខីកម្មរបស់ជនរៀសខ្លួនប្រមូលដោយ François PONCHAUD ឯកសារលេខ E3/4590 គ្មានកាលបរិច្ឆេទ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00836189 ទំព័រ ១១២។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ១០ ខែ មេសា ឆ្នាំ ២០១៣ (Francois PONCHAUD) ឯកសារលេខ E1/179.1 ទំព័រ ៤២។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ១៩ ខែ មិថុនា ឆ្នាំ ២០១៣ (ឡូ ម៉ៅ) ឯកសារលេខ E1/209.1 ទំព័រ ៤១។ កត់សម្គាល់ថា អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពុំយល់ស្របជាមួយនឹងសហព្រះរាជអាជ្ញាដែលថា ភស្តុតាងរបស់ ទីង សុខា ជាភស្តុតាងបង្ហាញពីការសម្លាប់។ សូមមើល សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ១៨៩ យោងទៅលើប្រតិ ចារិកចុះថ្ងៃទី ០៤ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ២០១២ (ទីង សុខា) ឯកសារលេខ E1/147.1 ទំព័រ ៣៨ ដល់ ៣៩ និង ៤០ (ទីង សុខា បានឮសូរ កាំភ្លើង និងមានគេប្រាប់ថា ទាហានខ្មែរក្រហមបានបាញ់អ្នកដែលព្យាយាមរត់គេច)។

¹³⁹⁰ ពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី គង់ វ៉ាច ឯកសារលេខ E3/4695 ថ្ងៃទី ១៦ ខែ កុម្ភៈ ឆ្នាំ ២០០៩ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00365098 ទំព័រ ៨ (កូនទីប្រាំរបស់គាត់ដាច់ខ្យល់ស្លាប់តាមផ្លូវយ៉ាងវេទនានៅតាមផ្លូវទៅកាន់ផ្សារសំរោងយ៉ាង និងថា កូនពៅ របស់គាត់ដែលទើបតែកើតបានប៉ុន្មានខែនោះ ក៏ដាច់ខ្យល់ស្លាប់ទៀតដោយសារតែគ្មានទឹកដោះបៅ នៅពេលឡានចេញពីសំរោងយ៉ា ង)។ កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយរបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី គង់ វ៉ាច ឯកសារលេខ E3/5590 ថ្ងៃទី ១៧ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ២០០៩ (ភាសា ខ្មែរ) 00420971-5 ទំព័រ ៣ ដល់ ៧ (ពិពណ៌នាអំពីកូនប្រុសរបស់គាត់អាយុជាងមួយឆ្នាំបានស្លាប់នៅក្នុងសង្រែកពេលកំពុងដើរតាម ផ្លូវដោយសារជម្ងឺរាក និងហើម)។ សក្ខីកម្មរបស់ជនរៀសខ្លួនប្រមូលដោយ François PONCHAUD ឯកសារលេខ E3/4590 គ្មាន កាលបរិច្ឆេទ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00836285 ទំព័រ ២០៨ (ក្នុងពេលធ្វើដំណើរជិត ៥០០ គីឡូម៉ែត្រនេះ កុមារ និងមនុស្សចាស់ជា ច្រើននាក់ស្លាប់ ព្រោះគ្មានអាហារ)។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៧ ខែ កុម្ភៈ ឆ្នាំ ២០១៣ (ពិន យ៉ាថៃ) ឯកសារលេខ E1/170.1 ទំព័រ ៣៤

ក្នុងរថភ្លើងដែលដាក់មនុស្សណែនណាន់តាន់តាប់¹³⁹² ប្រជាជនស្លាប់ជាទូទៅដោយសារលក្ខខណ្ឌ¹³⁹³ និង បុគ្គលម្នាក់ដែលកងទ័ពខ្មែរក្រហមបានបាញ់សម្លាប់¹³⁹⁴។

៥៤៧. នៅក្នុងការផ្តល់ការយល់ឃើញទាក់ទងទៅនឹងការស្លាប់បណ្តាលមកពីការដាក់លក្ខខណ្ឌនោះ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសំអាងទៅលើសក្ខីកម្មក្នុងតុលាការរបស់សាក្សីចំនួន ៣ នាក់ ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី

ដល់ ៣៥ (ពិន យ៉ាថៃ បានឆ្លើយថា នៅក្នុងឡានដែលគាត់ជិះនោះមានមនុស្សពីរនាក់ស្លាប់ដោយសារខ្យល់គ)។ សក្ខីកម្មរបស់ជន ភៀសខ្លួនប្រមូលដោយ François PONCHAUD ឯកសារលេខ E3/4590 គ្មានកាលបរិច្ឆេទ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00836189 ទំព័រ ១១២ (ពិពណ៌នាលម្អិតថា នៅក្នុងអំឡុងពេលធ្វើដំណើរនោះ កុមារបានស្លាប់ដោយសារការហែហត់អស់កម្លាំង ឬជំងឺ)។

¹³⁹¹ ពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី សាន ម៉ូ ថ្ងៃទី ១១ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០០៩ ឯកសារលេខ E3/4992 ទំព័រ ៤ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00557955 (រៀបរាប់ថា កប៉ាល់គូរទីពីរលិចទឹកស្លាប់ទាំងអស់ព្រោះគ្មានអ្នកធ្វើអន្តរាគមន៍ដើម្បីសង្គ្រោះជីវិតពីខ្មែរ ក្រហមទេ)។

¹³⁹² ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៥ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ២០១២ ឯកសារលេខ E1/148.1 (ពេជ ស្រីផល) ទំព័រ ៣៩ ដល់ ៤០ (ពិពណ៌នាថា គាត់បាន ជិះក្នុងទូរថភ្លើងមួយទៅកាន់ខេត្តកំពង់ឆ្នាំង និងថា បានឃើញទូរថភ្លើងបួនដាក់មនុស្សពេញណែន។ គាត់ក៏បានប្រាប់ផងដែរថា ខ្លះ ឈើដាក់យ៉ាងមាត់ទ្វារ និងមានគេនៅយាមនឹងមាត់ទ្វារហ្នឹង ហើយមានមនុស្សស្លាប់នៅក្នុងទូរដោយសារការហែហត់អស់កម្លាំង ឬ ការដាក់មនុស្សណែនពេក)។ ពាក្យបណ្តឹងជនរងគ្រោះ ត្រិះ អាល់ ឯកសារលេខ E3/5324 គ្មានកាលបរិច្ឆេទ ទំព័រ ៧ ដល់ ៨ (ពិពណ៌នាអំពីម្តាយរបស់បានស្លាប់ដោយសារការអត់អាហារនៅក្នុងរថភ្លើង)។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ១០ ខែ មេសា ឆ្នាំ ២០១៣ ឯក សារលេខ E1/179.1 (François PONCHAUD) ទំព័រ ៤៣ (គាត់បានឮជនភៀសខ្លួនប្រាប់អំពីលក្ខខណ្ឌក្នុងអំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ ទីលំនៅដំណាក់កាលទីពីរ ដែលប្រជាជនត្រូវបានដាក់នៅក្នុងទូរថភ្លើងយ៉ាងណែន គ្មានការផ្តល់បាយទឹក ត្រូវបន្ទោរបង់ក្នុងទូរថភ្លើង មាន មនុស្សស្លាប់ច្រើនក្នុងចំណោមនោះ)។ សក្ខីកម្មរបស់ជនភៀសខ្លួនប្រមូលដោយ François PONCHAUD ឯកសារលេខ E3/4590 គ្មានកាលបរិច្ឆេទ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00836285 ទំព័រ ២០៨ (បានឆ្លើយថា កងទ័ពខ្មែរក្រហមបានរុញមនុស្សចូលរថភ្លើងដូចហ្វូង គោ ទូរមួយដាក់គ្នាជាង ១៥០ នាក់ និងថា នៅក្នុងការផ្លាស់ទីលំនៅដំណាក់កាលទីពីរធ្វើដំណើរចម្ងាយ ៥០០ គីឡូម៉ែត្រ កុមារ និង មនុស្សចាស់ជាច្រើននាក់បានស្លាប់ ព្រោះគ្មានអាហារ)។

¹³⁹³ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៧ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៣ ឯកសារលេខ E1/197.1 (អូន ផល្លី) ទំព័រ ៣២ (ពិពណ៌នាអំពីការធ្វើដំណើរដ៏ លំបាក និងប្រជាជនដែលស្លាប់តាមផ្លូវត្រូវទុកចោលលើផ្លូវគ្របក្រណាត់ស)។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ១៩ ខែ មិថុនា ឆ្នាំ ២០១៣ (នូ ម៉ៅ) ឯកសារលេខ E1/209.1 ទំព័រ ៤១ (ឆ្លើយថា គាត់បានដឹងអំពីការជម្លៀសពីអ្នកដទៃ និងថា មានមនុស្សស្លាប់ច្រើននៅក្នុងពេល ជម្លៀសនោះ)។

¹³⁹⁴ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៩ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៣ ឯកសារលេខ E1/198.1 (ចាន់ សុភាព ហៅចាន់ សុជាតិ) ទំព័រ ៣៤ (ពិពណ៌នា អំពីបុរសម្នាក់នៅពេលធ្វើដំណើរកាត់បុរមរាជវាំងបានស្រែកថា “ជួយយោ! យើងមកដល់ភ្នំពេញហើយ!” និងក្រោយមកត្រូវបានខ្មែរ ក្រហមនាំយកចេញទៅ ហើយ ចាន់ សុភាព ហៅចាន់ សុជាតិ បានឮសូរកាំភ្លើងបាញ់ពីរគ្រាប់ បុរសនោះក៏ធ្លាក់ចូលក្នុងទឹកស្លាប់)។

ចំនួន ៣ នាក់ រួមទាំងចម្លើយក្រៅតុលាការ និងភស្តុតាងជាឯកសារផ្សេងៗទៀត។ សាក្សីពីរនាក់ គឺ François PONCHAUD និង នូ ម៉ៅ បានរំលឹកនូវការស្តាប់ឮថា “ក្តីសង្ឃឹមថា នឹងរស់នោះមានតិចតួចណាស់”¹³⁹⁵ និង មាន“ការស្តាប់ជាច្រើន”¹³⁹⁶ បណ្តាលមកពីលក្ខខណ្ឌអមនុស្សធម៌នៅលើរថភ្លើង¹³⁹⁷។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី ពុំ មានសាក្សីណាមួយបានឃើញផ្ទាល់នូវការស្តាប់ឡើយ ដូចនេះសក្ខីកម្មរបស់គាត់ គឺជាភស្តុតាងចម្ងាយអាវាម។ សាក្សីទីបី សុខ ឈិន គឺជាកម្មករធ្វើផ្លូវថ្នល់ក្នុងឆ្នាំ ១៩៧៥ បានផ្តល់សក្ខីកម្មថា គាត់បានឃើញសាកសព ស្តុយរលួយតាមផ្លូវថ្នល់ដែលគាត់ជឿជាក់ថា ជាសពរបស់អ្នកដែលត្រូវបានគេជម្លៀសនោះដែលត្រូវបាន បានគេបោះចេញពីរថភ្លើង ប៉ុន្តែគាត់ពុំអាចប៉ាន់ស្មានថា បានឃើញសាកសពប៉ុន្មានឡើយ¹³⁹⁸។ បន្ថែមលើនេះ ទៀត ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីចំនួន ៣ នាក់ បានផ្តល់សក្ខីកម្មក្នុងតុលាការថា បានឃើញប្រជាជនស្លាប់ ដោយសារលក្ខខណ្ឌធ្ងន់ធ្ងរនោះ¹³⁹⁹។ ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីម្នាក់បានផ្តល់សក្ខីកម្មថា គាត់បានឃើញបុរស ម្នាក់ត្រូវបានកងទ័ពខ្មែរក្រហមសម្លាប់ ព្រោះគាត់ស្រែកត្រេកអរថា មកដល់ភ្នំពេញហើយ¹⁴⁰⁰។

៥៤៨.ក្នុងចំណោមសាក្សីបីនាក់ដែលផ្តល់ភស្តុតាងអំពីការស្តាប់ បានសំដៅលើទីកន្លែងដែលជម្លៀសទៅនៅក្នុង ប៉ែកបស្ចិមនៃប្រទេសកម្ពុជាដែលចាប់តាំងពីខែ ឧសភា មិថុនា និង សីហា ឆ្នាំ ១៩៧៥ និងដើមឆ្នាំ ១៩៧៦¹⁴⁰¹

¹³⁹⁵ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ១៩ ខែ មិថុនា ឆ្នាំ ២០១៣ (នូ ម៉ៅ) ឯកសារលេខ E1/209.1 ទំព័រ ៤២។

¹³⁹⁶ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ១៩ ខែ មិថុនា ឆ្នាំ ២០១៣ (នូ ម៉ៅ) ឯកសារលេខ E1/209.1 ទំព័រ ៤១។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ១០ ខែ មេសា ឆ្នាំ ២០១៣ (François PONCHAUD) ឯកសារលេខ E1/179.1 ទំព័រ ៥៤។

¹³⁹⁷ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ១០ ខែ មេសា ឆ្នាំ ២០១៣ ទំព័រ ៤២ (François PONCHAUD) (E1/179.1)។

¹³⁹⁸ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៣ ខែ តុលា ឆ្នាំ ២០១២ (សុខ ឈិន) ឯកសារលេខ E1/137.1 ទំព័រ ១៩, ២១ ដល់ ២២។

¹³⁹⁹ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៥ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ២០១២ (ពេជ ស្រីផល) ឯកសារលេខ E1/148.1 ទំព័រ ៣៨ ដល់ ៤០ (អ្នកខ្លះស្តាប់ក្នុងទូរទស្សន៍ ដាក់មនុស្សណែនដោយសារហេតុអស់កម្លាំង)។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៧ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៣ (អូន ផល្លី) ឯកសារលេខ (E1/197.1) ទំព័រ ៣២ (ការធ្វើដំណើរមានការលំបាកខ្លាំង មនុស្សស្លាប់តាមផ្លូវ ដាក់ចោលនៅលើចិញ្ចើមផ្លូវគ្របក្រណាត់ស)។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៧ ខែ កុម្ភៈ ឆ្នាំ ២០១៣ (ពិន យ៉ាថៃ) ឯកសារលេខ E1/170.1 ទំព័រ ៣៤ ដល់ ៣៥ (មនុស្សពីរនាក់បានស្លាប់ ដោយសារខ្យល់គ)។

¹⁴⁰⁰ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៩ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៣ (ចាន់ សុភាព វហៈចាន់ សុជាតិ) ឯកសារលេខ E1/198.1 ទំព័រ ៣៤។

¹⁴⁰¹ សុខ ឈិន ធ្វើការជាអ្នកជួសជុលផ្លូវថ្នល់ក្នុងខែ សីហា ឆ្នាំ ១៩៧៥ ក្នុងខេត្តពោធិ៍សាត់ (ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៣ ខែ តុលា ឆ្នាំ ២០១២ (សុខ ឈិន) ឯកសារលេខ E1/137.1 ទំព័រ ១៩, ២១ ដល់ ២២)។ François PONCHAUD បានឮតាមជនភៀសខ្លួន និយាយអំពីការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជននៅដំណាក់កាលទីពីរក្នុងខែ ឧសភា ឬមិថុនា ឆ្នាំ ១៩៧៥ ឬដើមឆ្នាំ ១៩៧៦ ដែលប្រជាជនត្រូវ បានបញ្ជូនមកពីខេត្តតាកែវកាត់តាមទីក្រុងភ្នំពេញទៅភ្នំអធិបតី(ជិតមង្គលបុរី) (ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ១០ ខែ មេសា ឆ្នាំ ២០១៣

។ ការរៀបរាប់ចំនួន ៣ របស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីដែលបានឃើញផ្ទាល់ភ្នែកក្នុងចំណោម ៤ នាក់ គឺចាប់ពី ខែ មេសា ឬ ខែ តុលា ឆ្នាំ ១៩៧៥ និងការរៀបរាប់ផ្សេងទៀតទំនងជាចាប់ពីខែនេះដូចគ្នាផងដែរ¹⁴⁰²។ ការ រៀបរាប់របស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីសំដៅលើទីកន្លែងពីរខុសគ្នា អាចនៅកំពង់ឆ្នាំង(ចេញពីភ្នំពេញទៅ) ឬនៅ បាត់ដំបង¹⁴⁰³។

៥៤៩.ប្រភពចំនួន ៦ អំពីភស្តុតាងនៃការស្លាប់ក្នុងអំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរ គឺ ជាឯកសារ ដូចជាពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីចំនួន ៣ (មានមួយត្រួតគ្នានៅក្នុងកំណត់ហេតុស្តាប់ ចម្លើយ) ពាក្យបណ្តឹងរបស់ជនរងគ្រោះមួយ និងការរៀបរាប់ចំនួន ២ របស់ជនភៀសខ្លួន¹⁴⁰⁴។ ពុំមានការ រៀបរាប់ណាមួយក្នុងចំណោមនេះ សំដៅលើការផ្លាស់ទីទៅកន្លែងតែមួយ ឬក្នុងខែតែមួយឡើយ¹⁴⁰⁵។

(François PONCHAUD) ឯកសារលេខ E1/179.1 ទំព័រ ៤១ ដល់ ៤២ និង ៤៤)។ នូ ម៉ៅ បានឮថា ប្រជាជនត្រូវបានជម្លៀស ទៅខេត្តបាត់ដំបង និងកំពង់ឆ្នាំង ប៉ុន្តែមិនច្បាស់ថា នៅពេលណា(ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ១៩ ខែ មិថុនា ឆ្នាំ ២០១៣ (នូ ម៉ៅ) ឯកសារ លេខ E1/209.1 ទំព័រ ៤១)។

¹⁴⁰² អូន ផល្លី ពុំចងចាំកាលបរិច្ឆេទច្បាស់លាស់ ប៉ុន្តែបាននិយាយថា ត្រូវបានគេជម្លៀសតាមកាណូតទៅភ្នំពេញ និងក្រោយមកតាម រថភ្លើងទៅកាន់ខេត្តបាត់ដំបង“ប្រហែលជាក្នុងចុងឆ្នាំ ១៩៧៦ ឬចុងឆ្នាំ ១៩៧៧” (ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៧ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៣ (អូន ផល្លី) ទំព័រ ២៨ ដល់ ២៩)។

¹⁴⁰³ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៩ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៣ (ចាន់ សុភាព ហៅចាន់ សុជាតិ) ឯកសារលេខ E1/198.1 ទំព័រ ៣៤ ដល់ ៣៥ (ការផ្លាស់ទីលំនៅទៅខេត្តកំពង់ឆ្នាំងកាត់តាមទីក្រុងភ្នំពេញ) ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៥ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ២០១២ (ពេជ ស្រីផល) ឯកសារលេខ E1/148.1 ទំព័រ ៣៩ ដល់ ៤០ (រថភ្លើងចេញដំណើរពីភ្នំពេញទៅកាន់កំពង់ឆ្នាំង)។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៧ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៣ (E1/197.1) (អូន ផល្លី) ទំព័រ ២៨ ដល់ ២៩, ៣២ (ព្រែងទៅបាត់ដំបង)។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៧ ខែ កុម្ភៈ ឆ្នាំ ២០១៣ (ពិន យ៉ា ថៃ) ឯកសារលេខ E1/170.1 ទំព័រ ៣៤ ដល់ ៣៥ (ឡានចេញដំណើរឆ្ពោះទៅកាន់បាត់ដំបង)។

¹⁴⁰⁴ ពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីរបស់ ឌី អៀន ឯកសារលេខ E3/4656 ថ្ងៃទី ០៩ ខែ កុម្ភៈ ឆ្នាំ ២០០៨ ERN (ភាសា ខ្មែរ) 00544561 ទំព័រ ៤។ ពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីរបស់ សាន ម៉ុ ឯកសារលេខ E3/4992 ថ្ងៃទី ១១ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០០៩ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00557955 ទំព័រ ៤។ ពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីរបស់ គង់ វ៉ាច ឯកសារលេខ E3/4695 ថ្ងៃទី ១៦ ខែ កុម្ភៈ ឆ្នាំ ២០០៩ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00365098 ទំព័រ ៨។ កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយរបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី របស់ គង់ វ៉ាច ឯកសារលេខ E3/5590 ថ្ងៃទី ១៧ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ២០០៩ (ភាសាខ្មែរ) 00420971-6 ទំព័រ ៣ ដល់ ៧។ ពាក្យបណ្តឹងជន រងគ្រោះរបស់ ត្រីះ អាល់ ឯកសារលេខ E3/5324 ថ្ងៃទី ១៥ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ២០០៩ ទំព័រ ៧ ដល់ ៨។ សក្ខីកម្មរបស់ជនភៀសខ្លួនប្រមូល ដោយ François PONCHAUD ឯកសារលេខ E3/4590 គ្មានកាលបរិច្ឆេទ ទំព័រ ២០៨ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00836285។ សក្ខីកម្ម

៥៥០.អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ពុំបានធ្វើការពិចារណាច្បាស់លាស់ណាមួយអំពីតម្លៃជាភស្តុតាងចំពោះភស្តុតាងដែលខ្លួនបានសំអាង ឬលើហេតុការណ៍ណាមួយអំពីការស្លាប់ដែលត្រូវមានភស្តុតាងគាំទ្រជាច្រើននោះ។ ដូចបានកត់សម្គាល់ខាងលើ¹⁴⁰⁶ ជាពិសេសនៅពេលដែលតម្លៃជាភស្តុតាងដែលការយល់ឃើញផ្អែកទៅលើមានមូលដ្ឋានខ្សោយ (ដូចជាករណីនៃចម្លើយក្រៅតុលាការរបស់សាក្សី និងរបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី) ការពន្យល់របស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពីមូលហេតុក្នុងការជឿជាក់ថា ការយល់ឃើញហួសពីវិមតិសង្ស័យអាចផ្អែកលើភស្តុតាងនេះបាន មានសារៈសំខាន់ជាក់លាក់ នៅពេលកំណត់ ថាតើការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងសមហេតុផល ដែរ ឬយ៉ាងណា។ ដោយសារពុំមានការពន្យល់ណាមួយនោះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាឃើញថា ការយល់ឃើញទាក់ទងទៅនឹងការស្លាប់ក្នុងអំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរដោយផ្អែកលើពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី ពាក្យបណ្តឹងរបស់ជនរងគ្រោះនិងការរៀបរាប់របស់ជនភៀសខ្លួន ពុំអាចនិយាយបានថា ធ្វើឡើងដោយសមហេតុផលឡើយ។ ប្រហាក់ប្រហែលគ្នានេះដែរ ដោយសារពុំមានការពន្យល់ណាមួយរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពីវិធីដែលខ្លួនវាយតម្លៃភស្តុតាងនេះយ៉ាងដូចម្តេចនោះ ភស្តុតាងចម្ងាយអាវ៉ាមជាទូទៅរបស់ François PONCHAUD និង នូ ម៉ៅ មានមូលដ្ឋានពុំគ្រប់គ្រាន់ សម្រាប់ការយល់ឃើញសមហេតុផលអំពីការស្លាប់ដែលបណ្តាលមកពីលក្ខខណ្ឌ។ ផ្ទុយទៅវិញ ទាក់ទងទៅនឹងការយល់ឃើញពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការស្លាប់ និងការសម្លាប់មួយករណីដែលបានផ្អែកលើសក្ខីកម្មក្នុងតុលាការរបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី និងសាក្សី សុខ ឈិន អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាឃើញថា នួន ជា ពុំបានបង្ហាញថា ពុំមានតុលាការអង្គហេតុសមហេតុផលណាមួយអាចយល់ឃើញថា មានការស្លាប់ និងការសម្លាប់ទាំងនេះត្រូវបានបង្ហាញហួសពីវិមតិសង្ស័យឡើយ។

៥៥១.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនឹងត្រូវពិចារណា ថាតើអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុស ដែរ ឬយ៉ាងណាក្នុងការយល់ឃើញថា មានការសម្លាប់ក្នុងទ្រង់ទ្រាយធំនោះ។ ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានេះ គួររំលឹកថា ពុំមាន

របស់ជនភៀសខ្លួនប្រមូលដោយ François PONCHAUD ឯកសារលេខ E3/4590 គ្មានកាលបរិច្ឆេទ ទំព័រ ១១២ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00836189។

¹⁴⁰⁵ រយៈពេលដែលប្រជាជនត្រូវបានផ្លាស់ទីលំនៅចាប់ពីខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥ (គង់ វាច) ចាប់ពីខែ វិច្ឆិកា ឆ្នាំ ១៩៧៦ (សាន ម៉ុ) ចុងឆ្នាំ ១៩៧៦ (ត្រិះ អាណ) ចាប់ពីខែ កញ្ញា ឆ្នាំ ១៩៧៥ (អូន ចាន់ស៊ីយ៉ាវ៉ូទី) និងខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ១៩៧៥ (ការរៀបរាប់របស់ជនភៀសខ្លួនអនាមិក)។

¹⁴⁰⁶ សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ៩០។

ការកំណត់អំពីតួលេខអប្បបរមា។ ការសម្លាប់រង្គាលត្រូវបានយល់ឃើញថា បានប្រព្រឹត្តឡើងទាក់ទងទៅនឹង ការសម្លាប់រាប់ពាន់ ឬប្រហាក់ប្រហែលតិចជា ៦០ នាក់¹⁴⁰⁷។ នៅពេលកំណត់ ថាតើការសម្លាប់បានកើតឡើង ក្នុងទ្រង់ទ្រាយធំ ដែរ ឬយ៉ាងណា កត្តាមួយចំនួនដែលត្រូវយកមកពិចារណានោះ មានដូចជាពេលវេលា ទី កន្លែងនៃការសម្លាប់ ប្រភេទនៃជនរងគ្រោះ ចរិតលក្ខណៈការកំណត់គោលដៅលើជនរងគ្រោះ និង ថាតើការ សម្លាប់សំដៅលើក្រុមប្រមូលផ្តុំ ឬជនរងគ្រោះម្នាក់ៗ¹⁴⁰⁸។ យោងតាមសាលក្រមរបស់តុលាការ ICTY *វៀងក្រី Perišić* លក្ខខណ្ឌតម្រូវកំណត់ថា ពុំចាំបាច់មានការសម្លាប់ក្នុងចំនួនច្រើនដែលកើតឡើងក្នុងអំឡុងពេលនៃ ឧប្បត្តិហេតុតែមួយ នៅក្នុងកន្លែងប្រមូលផ្តុំតែមួយ និងក្នុងពេលតែមួយដ៏ខ្លីឡើយ¹⁴⁰⁹។ ប្រហាក់ប្រហែលគ្នានេះ ដែរ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងរបស់តុលាការ ICTY បានយល់ឃើញថា ធាតុផ្សំពីទ្រង់ទ្រាយធំនៃបទសម្លាប់ រង្គាលអាចបង្ហាញផងដែរដោយផ្អែកលើ“ការត្រួតគ្នានៃហេតុការណ៍ដាច់ដោយឡែកពីគ្នា និងពុំជាប់ពាក់ព័ន្ធគ្នា មានន័យថា ផ្អែកលើមូលដ្ឋានផ្តុំគ្នានៃហេតុការណ៍”¹⁴¹⁰។

៥៥២. នៅប៉ុន្មានខែបន្ទាប់ពីសាលក្រម *វៀងក្រី Perišić* (ICTY) អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលក្នុង *វៀងក្រី Bagosora* (ICTR) បានសម្រេចដោយពុំបានដោះស្រាយលើការបញ្ជាក់នៅក្នុង *វៀងក្រី Perišić* ថា ជាការពុំ សមហេតុផលដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសន្និដ្ឋានថា លក្ខខណ្ឌស្តីពី“ទ្រង់ទ្រាយធំ”សម្រាប់បទសម្លាប់ រង្គាល ត្រូវបានបំពេញដោយ“ផ្អែកលើការពិចារណាជាបន្តបន្ទាប់នូវព្រឹត្តិការណ៍ដែលបានប្រព្រឹត្តឡើងតាមគំបន់ផ្សេងៗគ្នា កាលៈទេសៈខុសៗគ្នា ថាវិសាលភាព និងអស់រយៈពេលជាងពីរខែ”¹⁴¹¹។ ព្រឹត្តិការណ៍ដែលបង្កើតបានជា មូលដ្ឋានសម្រាប់ការទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌ ត្រូវតែយល់ឃើញថា“ជាបទឧក្រិដ្ឋមួយដូចគ្នា និងមានធាតុ ផ្សំសត្វាទុម័តដូចគ្នា”¹⁴¹²។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនៃតុលាការ ICTR ក្នុង *វៀងក្រី Karemera និង Ngirumpatse* បានប្រើប្រាស់វិធីសាស្ត្រដូចគ្នា និងបានយល់ឃើញថា បើទោះបីជាអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង នៅក្នុង *វៀងក្រី* នោះ ទំនងជាបានប្រមូលផ្តុំការសម្លាប់មួយចំនួនក្នុងការផ្តល់ការយល់ឃើញអំពីការសម្លាប់រង្គាល

¹⁴⁰⁷ សាលដីកា *វៀងក្រី Lukić និង Lukić* (ICTY) កថាខណ្ឌ ៥៣៦។ សាលដីកា *វៀងក្រី Ndahimana* (ICTR) កថាខណ្ឌ ២៣១។

¹⁴⁰⁸ សាលដីកា *វៀងក្រី Lukić និង Lukić* (ICTY) កថាខណ្ឌ ៥៣៨។

¹⁴⁰⁹ សាលក្រម *វៀងក្រី Perišić* (ICTY) កថាខណ្ឌ ១០៧។

¹⁴¹⁰ សាលក្រម *វៀងក្រី Martić* (ICTY) កថាខណ្ឌ ៦៣ បានប្រើប្រាស់ភាសាចេញពី សាលក្រម *វៀងក្រី Brdanin* (ICTY) កថាខណ្ឌ ៣៩១។ សូមមើលផងដែរ សាលក្រម *វៀងក្រី Stakić* (ICTY) កថាខណ្ឌ ៦៤០។

¹⁴¹¹ សាលដីកា *វៀងក្រី Bagosora* (ICTR) កថាខណ្ឌ ៣៩៦។

¹⁴¹² សាលដីកា *វៀងក្រី Bagosora* (ICTR) កថាខណ្ឌ ៣៩៦។

ក៏ដោយ ក៏ហេតុការណ៍នៃការសម្លាប់នីមួយៗ បានបំពេញតាមលក្ខខណ្ឌធាតុផ្សំនៃការសម្លាប់ក្នុងទ្រង់ទ្រាយធំ¹⁴¹³។

៥៥៣.បន្ថែមលើនេះទៀត នៅក្នុងរឿងក្តី *Nizeyimana* បើទោះបីជាទទួលស្គាល់ថា ពុំមានបទដ្ឋានកំណត់អំពីតួលេខក្នុងការបង្ហាញនូវបទសម្លាប់រង្គាលក៏ដោយ ក៏អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងនៃតុលាការ ICTR បានសម្រេចថា ការសម្លាប់ត្រូវតែកើតឡើងក្នុងទ្រង់ទ្រាយធំ¹⁴¹⁴។ អង្គជំនុំជម្រះនេះពុំជឿជាក់ថា៖

[...] ការសម្លាប់គ្រួសារ Ruhutinyanya ការសម្លាប់ Rosalie Gicanda និងអ្នកដទៃទៀត ត្រូវបានយកចេញពីផ្ទះរបស់គាត់ ការសម្លាប់ Remy Rwekaza និង Beata Uwambaye រួមទាំង ការវាយប្រហារលើសាក្សី ZAV នៅកន្លែងបិទផ្លូវត្រង់ផ្លូវបំបែកក្នុងទីក្រុង Gikongoro/Cyangugu និង Kigali ការសម្លាប់ Pierre Claver Karenzi នៅកន្លែងបិទផ្លូវនៅសណ្ឋាគារ Faucon ព្រមទាំងការសម្លាប់អ្នកដែលត្រូវបានយកមកពីលំនៅដ្ឋានរបស់ Matabaro និង Nyirinkwaya គឺជាការសម្លាប់រង្គាលនោះឡើយ។ ភស្តុតាងទាក់ទងទៅនឹងហេតុការណ៍នីមួយៗ មានមូលដ្ឋានស្រពេចស្រពិលពេក និង/ឬតម្លៃទាបពេកពុំអាចបង្ហាញការសម្លាប់ទាំងនេះក្នុងទ្រង់ទ្រាយធំបានឡើយ¹⁴¹⁵។

៥៥៤.ទាក់ទងទៅនឹងរឿងក្តីចំពោះមុខ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា ភស្តុតាងនៃការសម្លាប់ និងការស្លាប់ដែលបណ្តាលមកពីការដាក់លក្ខខណ្ឌនៅក្នុងការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរជាពិសេសភស្តុតាងផ្ទាល់ មានលក្ខណៈពុំប្រាកដប្រជា ជួនកាលស្រពេចស្រពិល និងបានពិចារណាឃើញថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញថា ប្រជាជនកម្ពុជាជាង ៣០០.០០០ នាក់ ទទួលរងផលប៉ះពាល់ដោយសារផ្លាស់ទីលំនៅនោះ¹⁴¹⁶។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរំលឹកថា មានតែការយល់ឃើញអំពីការស្លាប់ដោយសារលក្ខខណ្ឌនៃការផ្លាស់ទីលំនៅ និងការសម្លាប់ដោយសារកងទ័ពខ្មែរក្រហម ដែលបានផ្អែកលើភស្តុតាងក្នុងតុលាការប៉ុណ្ណោះ(លើកលែងតែភស្តុតាងច្បាស់លាស់ក្នុងតុលាការដែលគ្មានការបញ្ជាក់បន្ថែម) ដែលបានធ្វើឡើងដោយសមហេតុផលនោះ។ ការស្លាប់ទាំងនេះបានកើតឡើងនៅតាមបណ្តាខេត្តផ្សេងៗគ្នា ក្រោម

¹⁴¹³ សាលដីកា *រឿងក្តី Karemera* (ICTR) កថាខណ្ឌ ៦៦១ (ជនស៊ីវិលរាប់ពាន់នាក់ត្រូវបានសម្លាប់ត្រឹមខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៩៤ នៅតំបន់ Kigali ត្រង់កន្លែងបិទផ្លូវ និងរាប់ពាន់ត្រូវបានសម្លាប់បន្ទាប់ពីការវាយប្រហារនៅពាក់កណ្តាលខែឧសភា និងមិថុនា ឆ្នាំ ១៩៩៤ នៅក្នុង Bisesero Hills)។

¹⁴¹⁴ សាលដីកា *រឿងក្តី Nizeyimana* (ICTR) កថាខណ្ឌ ១៥៤៦។

¹⁴¹⁵ សាលដីកា *រឿងក្តី Nizeyimana* (ICTR) កថាខណ្ឌ ១៥៤៩។

¹⁴¹⁶ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦៣០។

លក្ខខណ្ឌខុសគ្នា ចារីខុសៗគ្នា និងអស់រយៈពេលជាងពីរឆ្នាំ។ មានតែបុគ្គលម្នាក់គត់នៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង បានផ្តល់សក្ខីកម្មអំពីការសម្លាប់អ្នកដែលត្រូវបានជម្លៀសដោយកងទ័ពខ្មែរក្រហម¹⁴¹⁷។ ការយល់ឃើញទាំងនេះពុំអាចបំពេញតាមលក្ខខណ្ឌតម្រូវនៃទ្រង់ទ្រាយធំជាលក្ខណៈបុគ្គល ឬក៏ការផ្ដុំគ្នាឡើយ។

៥៥៥.យោងតាមមូលហេតុខាងលើនេះ អាចសន្មតបានថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងនៅពេលយល់ឃើញថា ធាតុផ្សំពីទ្រង់ទ្រាយធំមានអត្ថិភាពនោះ ពុំបានសំអាងលើការស្លាប់ និងការសម្លាប់នីមួយៗដែលខ្លួនបានរកឃើញនោះឡើយ ប៉ុន្តែបានផ្តល់ហេតុផលថា ការស្លាប់ និងការសម្លាប់ទាំងនោះ គឺជា“ភស្តុតាងតំណាងអំពីចំនួនសរុប”នៃការស្លាប់ និងការសម្លាប់¹⁴¹⁸។ ដូចបានកត់សម្គាល់ដោយ នួន ជា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានយោងទៅលើភស្តុតាងណាមួយ ដើម្បីគាំទ្រការសន្មតនេះឡើយ។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី មានភស្តុតាងនៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលបង្ហាញពីទំហំនៃការស្លាប់។ គួរកត់សំគាល់ ដោយផ្អែកលើការរៀបរាប់របស់ជនភៀសខ្លួន អូន សុខ ប្រហែលជា ១០% នៃប្រជាជនដែលធ្វើដំណើរជាមួយគាត់បានស្លាប់¹⁴¹⁹។ François PONCHAUD បានអះអាងថា ក្នុងអំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរ មានមនុស្សស្លាប់ច្រើន ដូចគ្នាទៅនឹងស្ថានភាពនៅពេលដែល“ជនជាតិជ្វីហ្វត្រូវបានណាហ្ស៊ីនាំយកទៅកាលពីអតីតនោះ”¹⁴²⁰។ សាក្សី និងដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីបានផ្តល់សក្ខីកម្មនៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងថា មាន“មនុស្សស្លាប់ច្រើននៅក្នុងអំឡុងពេលនៃការជម្លៀស”¹⁴²¹ បានឃើញសាកសពប្រជាជន“មួយចំនួន” ដែលបានស្លាប់នៅក្នុងពេលជម្លៀស¹⁴²² និងបានឃើញ“ប្រជាជនខ្លះទៀត”ស្លាប់¹⁴²³។ ភស្តុតាងក្រៅតុលាការក៏បាន

¹⁴¹⁷ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៩ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៣ (ចាន់ សុភាព វេរ/ចាន់ សុជាតិ) ឯកសារលេខ E1/198.1 ទំព័រ ៣៤។

¹⁴¹⁸ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦៤៧។

¹⁴¹⁹ សក្ខីកម្មរបស់ជនភៀសខ្លួនប្រមូលដោយ François PONCHAUD ឯកសារលេខ E3/4590 គ្មានកាលបរិច្ឆេទ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00836285 ទំព័រ ២០៨។

¹⁴²⁰ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ១០ ខែ មេសា ឆ្នាំ ២០១៣ (François PONCHAUD) ឯកសារលេខ E1/179.1 ទំព័រ ៤២ ដល់ ៤៣។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី គួរកត់សម្គាល់ផងដែរថា François PONCHAUD ពុំបានឃើញផ្ទាល់ភ្នែកនូវទិដ្ឋភាពណាមួយនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជន នៅក្នុងដំណាក់កាលទីពីរ។ សក្ខីកម្មរបស់គាត់ផ្អែកលើការរៀបរាប់ដែលគាត់បានប្រមូលពីជនភៀសខ្លួនប៉ុណ្ណោះ។

¹⁴²¹ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ១៩ ខែ មិថុនា ឆ្នាំ ២០១៣ (នូ ម៉ៅ) ឯកសារលេខ E1/209.1 ទំព័រ ៤១។

¹⁴²² ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៣ ខែ តុលា ឆ្នាំ ២០១២ (សុខ ឈិន) ឯកសារលេខ E1/137.1 ទំព័រ ១៩, ២១ ដល់ ២២។

¹⁴²³ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៥ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ២០១២ (ពេជ ស្រីផល) ឯកសារលេខ E1/148.1 ទំព័រ ៣៩ ដល់ ៤០។ សូមមើលផងដែរ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៧ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៣ (អូន ផល្លី) ឯកសារលេខ E1/197.1 ទំព័រ ៣២។

បង្ហាញផងដែរថា មានការស្លាប់ជាច្រើនបានកើតឡើងដោយសារលក្ខខណ្ឌ និងកាលៈទេសៈនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជន¹⁴²⁴។

៥៥៦.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណា និងជាការសន្មតឃើញថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសំអាងលើភស្តុតាងនេះ ដោយបានយោងនៅក្នុងផ្នែកនៃសាលក្រមអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលពិភាក្សាលើការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរ នៅពេលយល់ឃើញថា ហេតុការណ៍ជាក់ស្តែងនៃការស្លាប់ដោយសារលក្ខខណ្ឌនៃការជម្លៀស ធ្វើជាឧទាហរណ៍នៃការស្លាប់ក្នុងទ្រង់ទ្រាយធំ។ ពិតប្រាកដណាស់ ភស្តុតាងនេះទំនងជឿជាក់បានថា មានការស្លាប់ច្រើនជាងការបង្ហាញតាមរយៈភស្តុតាងដែលបានកើតឡើងនៅក្នុងអំឡុងពេលនៃការជម្លៀសប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរ។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី ភស្តុតាងនេះពុំមានមូលដ្ឋានគាំទ្រគ្រប់គ្រាន់សម្រាប់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងអាចសន្និដ្ឋានបានថា ការស្លាប់បានកើតឡើងក្នុង“ទ្រង់ទ្រាយធំ”។ ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានព្យាយាមប៉ាន់ស្មាននូវចំនួនស្លាប់ជាក់ស្តែង មានន័យថា ពុំមានការបង្ហាញច្បាស់លាស់ថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានពិចារណា ថាតើមានការស្លាប់រាប់រយ ឬរាប់ពាន់នាក់បានកើតឡើង ដែរ ឬយ៉ាងណានោះឡើយ។

៥៥៧.សរុបសេចក្តីមក អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាឃើញថា ធាតុផ្សំទ្រង់ទ្រាយធំអំពីបទសម្លាប់រង្គាលនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ពុំត្រូវបានបង្ហាញដោយសមហេតុផលទាក់ទងទៅនឹងការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជននៅក្នុងដំណាក់កាលទីពីរឡើយ។

៥៥៨.ទាក់ទងទៅនឹងការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង អំពីធាតុផ្សំអត្តនាម័តនៃបទសម្លាប់រង្គាល ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការស្លាប់ដោយសារលក្ខខណ្ឌនៃការជម្លៀស ពុំមានការបង្ហាញឱ្យឃើញថា ថាវិមានចេតនាសម្លាប់ប្រជាជនក្នុងទ្រង់ទ្រាយធំឡើយ។ ប៉ុន្តែ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញថា “ថ្នាក់ដឹកនាំបក្សមិនបានគិតគូរអំពីមេរៀនផ្សេងៗដែលទទួលបានពីការផ្លាស់ទីលំនៅដំណាក់កាលទីមួយទេ ហើយមិនបានចាត់វិធានការដើម្បីធានាថា ប្រជាជនបានទទួលជំនួយឧបត្ថម្ភ ឬកន្លែងស្នាក់នៅគ្រប់គ្រាន់នៅក្នុងការផ្លាស់

¹⁴²⁴ ពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី សាន ម៉ុ ឯកសារលេខ E3/4992 ថ្ងៃទី ១១ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០០៩ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00557955 ទំព័រ ៤ (កប៉ាល់ពីរមនុស្សជិះ“ច្រើន”បានក្រឡាប់ ហើយក៏លង់ទឹកស្លាប់) សក្ខីកម្មរបស់ជនភៀសខ្លួនប្រមូលដោយ François PONCHAUD ឯកសារលេខ E3/4590 គ្មានកាលបរិច្ឆេទ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00836189 ទំព័រ ១១២ (“ក្នុងពេលធ្វើដំណើរ កុមារពីរនាក់ក្នុងចំណោមប្រាំនាក់ បានស្លាប់ដោយសារការហែរហត់អស់កម្លាំង ឬជំងឺ”)។

ទីលំនៅដំណាក់កាលទីពីរ”ឡើយ¹⁴²⁵។ នេះបញ្ជាក់ថា ចារីបានប្រព្រឹត្ត *ចេតនាប្រយោល* (*dolus eventualis*) ដែលអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានយល់ឃើញរួចរាល់ហើយថា ពុំមានមូលដ្ឋានគ្រប់គ្រាន់ក្នុងការបង្ហាញពី ធាតុផ្សំ *អត្ថនោម័ត*នៃបទសម្លាប់រង្គាលឡើយ¹⁴²⁶។

៥៥៩.បើទោះបីជាអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានផ្តល់ការយល់ឃើញថា មានបុគ្គលម្នាក់ត្រូវបានកងទ័ពខ្មែរ ក្រហមបាញ់សម្លាប់(តាមការសន្មតជាចេតនាផ្ទាល់)ក៏ដោយ ក៏ការយល់ឃើញពាក់ព័ន្ធទៅនឹងធាតុផ្សំ *អត្ថនោម័ត* អាចបានសំអាងទៅលើហេតុការណ៍នេះដែរ ដែលនៅគ្រប់កាលៈទេសៈទាំងអស់ ពុំគ្រប់គ្រាន់ក្នុងការបង្ហាញអំពី “ការសម្លាប់ក្នុងទ្រង់ទ្រាយធំ”នោះ។

៥៦០.អាស្រ័យហេតុនេះ ធាតុផ្សំ *អត្ថនោម័ត*នៃបទសម្លាប់រង្គាលនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិពុំត្រូវបាន បង្ហាញ ហើយអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសក្នុងការយល់ឃើញថា មានការសម្លាប់រង្គាលបានកើត ឡើងនៅក្នុងអំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរ។ ដូច្នេះ ការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំ ជម្រះសាលាដំបូងពុំអាចយកជាបានការឡើយ។

៥៦១.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរំលឹកថា យោងតាមវិធាន ១១០(២) នៃវិធានផ្ទៃក្នុង អង្គជំនុំជម្រះមានសិទ្ធិ អំណាច“ក្នុងការកែប្រែប្រភេទបទប្រកាន់ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានកំណត់”¹⁴²⁷។ សិទ្ធិអំណាចនេះ ត្រូវ បានកម្រិតត្រឹមថា អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពុំអាច“បន្ថែមធាតុផ្សំថ្មីនៃបទល្មើសណាមួយដែលមិនដាក់ជូន នៅអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដើម្បីសម្រេចនោះទេ”។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា ការ យល់ឃើញដែលបានផ្តល់ដោយអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ក្នុងករណីដែលត្រូវបានទទួលនៅដំណាក់កាលប ណ្តឹងសាទុក្ខពាក់ព័ន្ធនឹងបញ្ហានេះ និងបើទោះបីជាពុំបានបំពេញតាមលក្ខខណ្ឌធាតុផ្សំនៃបទសម្លាប់រង្គាលក្នុង ឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិក៏ដោយ ក៏បានបំពេញតាមលក្ខខណ្ឌធាតុផ្សំនៃបទមនុស្សឃាតនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្ម ប្រឆាំងមនុស្សជាតិដែរ ដោយសារអំពើដែលបានបង្កឱ្យមានការស្លាប់បុគ្គលណាម្នាក់នោះយ៉ាងហោចណាស់គឺ ជា *ចេតនាប្រយោល* (*dolus eventualis*)។ អាស្រ័យហេតុនេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលចាត់ទុកជាការសម ស្របក្នុងការកែប្រែប្រភេទគតិយុត្តនៃបទល្មើសដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានរកឃើញ និងផ្តល់ការយល់

¹⁴²⁵ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦៤៨។

¹⁴²⁶ សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ៥២២។

¹⁴²⁷ វិធាន ១១០(២) នៃវិធានផ្ទៃក្នុង។

ឃើញមួយដែលថា បទមនុស្សឃាតនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិត្រូវបានប្រព្រឹត្តឡើងនៅក្នុងអំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរ។

៥៦២.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានេះថា ដីកាដោះស្រាយ (D427) បានចោទប្រកាន់ជនជាប់ចោទពីបទសម្លាប់រង្គាល់ប៉ុណ្ណោះ ប៉ុន្តែពុំបានចោទប្រកាន់ជនជាប់ចោទពីបទមនុស្សឃាតទាក់ទងទៅនឹងការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរឡើយ¹⁴²⁸។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី នេះពុំបានកម្រិតសិទ្ធិអំណាចរបស់អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូល ក្នុងការកែប្រែប្រភេទបទចោទនៅក្នុងរឿងក្តីបច្ចុប្បន្នបានឡើយ។ វិធាន ៩៨(២) នៃវិធានផ្ទៃក្នុងចែងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងត្រូវបានកម្រិតដោយការចោទប្រកាន់ផ្នែកអង្គហេតុដែលបានរៀបរាប់នៅក្នុងដីកាដោះស្រាយ ប៉ុន្តែពុំមែនប្រភេទបទចោទឡើយ។ ដូច្នេះ វិធាននេះបានបើកទូលាយសម្រាប់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ហើយក្នុងពេលនេះបានបើកទូលាយសម្រាប់អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនៅដំណាក់កាលបណ្តឹងសាទុក្ខ ឱ្យធ្វើការកែប្រែប្រភេទបទចោទដែលមាននៅក្នុងដីកាដោះស្រាយ (D427) ដែលសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតបានចាត់ទុកថា ជាបទសម្លាប់រង្គាល់ ជាជាងបទមនុស្សឃាត។

៤.ឃ.២.ឃ.ការសម្លាប់រង្គាល់ដែលបានប្រព្រឹត្តឡើងនៅទូលពោធិ៍ជ្រៃ

៥៦៣.ទាក់ទងទៅនឹងព្រឹត្តិការណ៍នៅទូលពោធិ៍ជ្រៃ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញថា “យ៉ាងតិចបំផុតមានអតីតអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរចំនួន ២៥០ នាក់ ត្រូវបានសម្លាប់នៅពេលនោះ”¹⁴²⁹។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញដោយផ្អែកទៅលើភស្តុតាងចំនួន ៧ ដែលមានសក្ខីកម្មរបស់សាក្សីផ្ទាល់ចំនួន ២ នាក់ កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយជាលាយលក្ខណ៍អក្សរចំនួន ៣ ពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីមួយ និងប្រភពមិនផ្ទាល់មួយ ដែលពិភាក្សាអំពីចំនួនឡានយ៉ាងច្រើនបានដឹកមនុស្សទៅកាន់ទូលពោធិ៍ជ្រៃដើម្បីសម្លាប់។ តាមការប៉ាន់ស្មាន គឺមានឡានចាប់ពី ៦ ទៅ ៨ ឬ ១០០ ឡាន ដែលឡាននីមួយៗដឹកមនុស្សបានចំនួនពី ២៥ ទៅ ៦០ នាក់។ ភស្តុតាងខ្លះបានបញ្ជាក់ផងដែរថា ឡានត្រឡប់ទៅមកចំនួនពីរទៅបួនជើង¹⁴³⁰

¹⁴²⁸ សូមមើល ដីកាដោះស្រាយ (D427) កថាខណ្ឌ ១៣៧៣ (“ធាតុផ្សំផ្នែកអង្គច្បាប់នៃបទមនុស្សឃាត ត្រូវបានបង្ហាញផងដែរទាក់ទងទៅនឹងការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីមួយ និងទីបី [...]”) ១៣៨១ (“ធាតុផ្សំផ្នែកអង្គច្បាប់នៃបទសម្លាប់រង្គាល់ត្រូវបានបង្ហាញផងដែរទាក់ទងទៅនឹងការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីមួយ និងទីពីរ [...]”)។

¹⁴²⁹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦៨១។

¹⁴³⁰ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៣ (លើស សាត) ឯកសារលេខ E1/187.1 ទំព័រ ២០ និង ២៤ ដល់ ២៩។

។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង បានប៉ាន់ស្មានរបស់ខ្លួនទាក់ទងទៅនឹងចំនួនប្រជាជនដែលត្រូវបានសម្លាប់ដោយ ផ្អែកលើសក្ខីកម្មរបស់ លីម សាត ដែលថា មានឡានចំនួនពី ១០ ទៅ ១៥ ដែលបានយកមកប្រើនោះ ហើយ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញស្របជាមួយនឹងភស្តុតាងដទៃទៀតនៅក្នុងសំណុំរឿង និងសក្ខីកម្ម ដែលថា ឡាននីមួយៗអាចដឹកបានជាមធ្យមចំនួនពី ២៥ ទៅ ៣០ នាក់ បើទោះបីជាមានភស្តុតាងខ្លះបាន អះអាងថា ចំនួនមនុស្សក្នុងមួយឡានអាចច្រើនជាងនេះ¹⁴³¹។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសន្និដ្ឋានថា ចំនួន ជនរងគ្រោះនេះ “គឺជាទំហំមួយដែលបំពេញតាមលក្ខខណ្ឌតម្រូវនៃបទសម្លាប់រង្គាល”¹⁴³²។ អង្គជំនុំជម្រះ សាលាដំបូងក៏បានយល់ឃើញផងដែរថា “កងទ័ពខ្មែរក្រហមដែលមកពីភូមិភាគពាយ័ព្យ មានបំណងសម្លាប់ ក្នុងទ្រង់ទ្រាយធំនៅទូលំពោធិ៍សែនជ័យ”¹⁴³³។

៥៦៤. នួន ជា បានអះអាងថា ពុំមានមូលដ្ឋានគាំទ្រសម្រាប់ការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ទាក់ទងទៅនឹងចំនួនមនុស្សស្លាប់ ដែលបានផ្អែកលើភស្តុតាងពុំស៊ីសង្វាក់គ្នាឡើយ¹⁴³⁴ និងបានលើកឡើងថា បញ្ហានេះកាន់តែធ្ងន់ធ្ងរបន្ថែមទៀតដោយសារការដែលថា ពុំមែនរាល់អតីតទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ ដែលបានធ្វើតាមការប្រកាសនោះត្រូវបានសម្លាប់ឡើយ និងថា មានអ្នកខ្លះត្រឹមតែបានបញ្ជូនទៅកាន់ទីកន្លែងធ្វើ ការដើម្បីអប់រំកែប្រែប៉ុណ្ណោះ¹⁴³⁵។ នួន ជា បានអះអាងថា ពុំអាចធ្វើទៅបានឡើយដើម្បីកំណត់ឱ្យហួសពីវិមតិ សង្ស័យថា មានប្រជាជនប៉ុន្មាននាក់ត្រូវបានសម្លាប់នោះ¹⁴³⁶។ ចុងក្រោយ នួន ជា បានអះអាងថា ពុំមានភស្តុ តាងរូបវន្តិកសម្រាប់ ឬភស្តុតាងដែលបង្ហាញឈ្មោះជនរងគ្រោះ¹⁴³⁷។

៥៦៥. អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានធ្វើសេចក្តីសន្និដ្ឋានទាក់ ទងទៅនឹងចំនួនអប្បបរមាជនរងគ្រោះដោយផ្អែកលើអត្ថិភាពនៃភស្តុតាង។ អង្គជំនុំជម្រះគណនាចំនួនអប្បបរ

¹⁴³¹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦៧៦ ជើងទំព័រ ២១២៥។

¹⁴³² សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦៨៤ ជើងទំព័រ ២១៤០ យោងទៅលើកថាខណ្ឌ ៦៨១។

¹⁴³³ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦៨៤។

¹⁴³⁴ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤៦៦។ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៤២៩។

¹⁴³⁵ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៥៩០។

¹⁴³⁶ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤៦៣ ដល់ ៤៦៦។

¹⁴³⁷ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤៦៥។

មាដោយផ្អែកលើអត្ថិភាពនៃព័ត៌មាន¹⁴³⁸ និងមានកំហុសដោយពុំបានគោរពតាមគោលការណ៍ស្តីពី *វិមតិសង្ស័យ* បានជាប្រយោជន៍ដល់ជនជាប់ចោទ។ បើទោះបីជាភស្តុតាងប្រសើរជាងនេះដទៃទៀតពុំអាចរកបានក៏ដោយ ក៏ ពុំអាចធ្វើឱ្យវិធីសាស្ត្ររបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងក្លាយទៅជាពុំសមហេតុផលនោះឡើយ។ អាស្រ័យហេតុ នេះ ទទ្ទឹករណ៍នៃបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងបញ្ហានេះ ត្រូវបដិសេធចោល។

៥៦៦.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា កំហុសអង្គច្បាប់របស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងទាក់ ទងទៅនឹងធាតុផ្សំ *អត្ថនោម័ត*នៃបទសម្លាប់រង្គាល ពុំមានឥទ្ធិពលលើសេចក្តីសន្និដ្ឋានរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលា ដំបូងទាក់ទងទៅនឹងការប្រព្រឹត្តបទឧក្រិដ្ឋនៅទូលពោធិ៍សែនជ័យ ដោយសារសេចក្តីសន្និដ្ឋានរបស់អង្គជំនុំជម្រះសា លាដំបូងបានផ្អែកលើចេតនាផ្ទាល់ក្នុងការសម្លាប់មិនមែនផ្អែកលើ *ចេតនាប្រយោល* (*dolus eventualis*) នោះ ទេ។ អាស្រ័យហេតុនេះ ពុំមានមូលហេតុត្រូវបដិសេធសេចក្តីសន្និដ្ឋានរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងទាក់ទង ទៅនឹងបញ្ហានេះឡើយ។

៤.យ.៣.អំពើអមនុស្សធម៌ផ្សេងៗទៀត

៥៦៧.អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានបញ្ជាក់ថា ការប្រព្រឹត្ត“អំពើអមនុស្សធម៌ផ្សេងៗទៀត” គឺជាបទឧក្រិដ្ឋ មួយនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិក្រោមច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់អន្តរជាតិក្នុងឆ្នាំ ១៩៧៥ និងថា ជនជាប់ ចោទ“អាចយល់ដឹងថា មានច្បាប់ចែង និងជាបទល្មើស”¹⁴³⁹។ អង្គជំនុំជម្រះបានកត់សម្គាល់ឃើញថា ឧក្រិដ្ឋ កម្មនៃ“អំពើអមនុស្សធម៌ផ្សេងៗទៀត” គឺស្ថិតក្នុងប្រភេទបទឧក្រិដ្ឋមិនជាក់លាក់ដែលគ្របដណ្តប់លើអំពើ ប្រព្រឹត្តដោយចេតនាដែលបណ្តាលឱ្យមាន“ព្យសនកម្មធ្ងន់ធ្ងរលើរូបកាយ និងផ្លូវចិត្ត ឬជាការប៉ះពាល់ធ្ងន់ធ្ងរលើ សេចក្តីថ្លៃថ្នូរ”¹⁴⁴⁰។ អង្គជំនុំជម្រះបានយល់ឃើញថា ការប្រព្រឹត្តនេះត្រូវតែ“មានលក្ខណៈ និងភាពធ្ងន់ធ្ងរ ប្រហាក់ប្រហែលទៅនឹងបទឧក្រិដ្ឋជាក់លាក់ដទៃទៀតនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ” ដែលត្រូវធ្វើការ វាយតម្លៃទៅតាមករណីជាក់ស្តែងនីមួយៗ¹⁴⁴¹។

¹⁴³⁸ សូមមើល សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦៧៦។

¹⁴³⁹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៤៣៥។

¹⁴⁴⁰ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៤៣៧។

¹⁴⁴¹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៤៣៨។

៥៦៨.ដោយអនុវត្តតាមវិធីសាស្ត្រនៃដីកាដោះស្រាយ (D427) អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានចាត់ទុកបទចោទនានាមានការជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីមួយ និងទីពីរ។ ទាក់ទងទៅនឹងការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីមួយ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញថា គិតចាប់ពីថ្ងៃទី ១៧ ខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥ ខ្មែរក្រហមបានផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជន យ៉ាងតិចចំនួន ២ លាននាក់ក្រោមលក្ខខណ្ឌអមនុស្សធម៌ និងដោយបង្ខំចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញទៅកាន់ទីជនបទ ដែលនេះជាការប្រព្រឹត្តអំពើអមនុស្សធម៌ផ្សេងៗទៀតនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ក្រោមទម្រង់នៃការផ្លាស់ទីលំនៅដោយបង្ខំ¹⁴⁴²។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញផងដែរថា លក្ខខណ្ឌ និងកាលៈទេសៈបែបហិង្សានៃការជម្លៀសចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ គឺជាបទនៃអំពើអមនុស្សធម៌ផ្សេងៗទៀតក្រោមទម្រង់នៃការធ្វើឱ្យប៉ះពាល់ដល់សេចក្តីថ្លៃថ្នូររបស់មនុស្សជាតិ¹⁴⁴³។

៥៦៩.ទាក់ទងទៅនឹងការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានបង្ហាញថា នៅចន្លោះពីរខែ កញ្ញា ឆ្នាំ ១៩៧៥ ដល់ ឆ្នាំ ១៩៧៧ ការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនយ៉ាងតិចចំនួនពី ៣០០.០០០ ទៅ ៤០០.០០០ នាក់ទៅកាន់កន្លែងផ្សេងៗ គឺជាអំពើអមនុស្សធម៌ផ្សេងៗទៀតក្រោមទម្រង់នៃការផ្លាស់ទីលំនៅដោយបង្ខំ¹⁴⁴⁴។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញបន្ថែមទៀតថា ក្នុងអំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរ ខ្មែរក្រហម“បានដកហូតនូវសិទ្ធិសេរីភាពរបស់ប្រជាជន និងបានបដិសេធក្នុងការបង្ហាញព័ត៌មានទាក់ទងទៅនឹងវាសនា និងទីកន្លែងដែលប្រជាជនមួយចំនួនត្រូវបានផ្លាស់ទៅនៅ” និងបានសន្និដ្ឋានថា នេះគឺជាអំពើអមនុស្សធម៌ផ្សេងៗទៀតក្រោមទម្រង់នៃការធ្វើឱ្យបាត់ខ្លួនដោយបង្ខំ¹⁴⁴⁵។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានកំណត់ថា លក្ខខណ្ឌនៃការជម្លៀសនេះបានបង្កឱ្យមានព្យសនកម្មធ្ងន់ធ្ងរលើរូបកាយ និងផ្លូវចិត្ត ដូច្នេះនេះគឺជាការធ្វើឱ្យប៉ះពាល់ដល់សេចក្តីថ្លៃថ្នូររបស់មនុស្សជាតិ ដែលជាអំពើអមនុស្សធម៌ផ្សេងៗទៀត¹⁴⁴⁶។

¹⁴⁴² សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៤៧, ៥៥២។

¹⁴⁴³ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៦៥។

¹⁴⁴⁴ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦៣៨ ដល់ ៦៣៩។

¹⁴⁴⁵ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦៤២ ដល់ ៦៤៣។

¹⁴⁴⁶ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦៤៥។

៥៧០.សរុបសេចក្តីមក អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានរកឃើញថា ជនជាប់ចោទមានពិរុទ្ធភាពពីបទ“អំពើអមនុស្សធម៌ផ្សេងៗទៀត (រួមមាន ការផ្លាស់ទីលំនៅដោយបង្ខំ ការធ្វើឱ្យបាត់ខ្លួនដោយបង្ខំ និងការធ្វើឱ្យប៉ះពាល់ដល់សេចក្តីថ្លៃថ្នូររបស់មនុស្សជាតិ)”¹⁴⁴⁷។

៥៧១.នៅដំណាក់កាលនៃបណ្តឹងសាទុក្ខ នួន ជា និង ខៀវ សំផន បានជំទាស់ទៅនឹងវិធីសាស្ត្ររបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង និងការយល់ឃើញទាក់ទងទៅនឹងអំពើអមនុស្សធម៌ផ្សេងៗទៀតនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនឹងត្រូវដោះស្រាយអំណះអំណាងទាំងនេះដូចខាងក្រោម។

៤.យ.ក.វិធីសាស្ត្ររបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងទាក់ទងទៅនឹងការធ្វើឱ្យបាត់ខ្លួនដោយបង្ខំ និងការផ្លាស់ទីលំនៅដោយបង្ខំដែលជា“អំពើអមនុស្សធម៌ផ្សេងៗទៀត”

៥៧២.អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសម្រេចបដិសេធអំណះអំណាងរបស់ជនជាប់ចោទដែលថា ការធ្វើឱ្យបាត់ខ្លួនដោយបង្ខំ និងការផ្លាស់ទីលំនៅដោយបង្ខំនៅក្នុងអំឡុងពេលដែលជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងបទចោទនោះ ពុំមែនជាអំពើអមនុស្សធម៌ផ្សេងៗទៀត និងបានយល់ឃើញថា អាស្រ័យលើកាលៈទេសៈនៃរឿងក្តី អំពើទាំងពីរនេះព្រមទាំងការធ្វើឱ្យប៉ះពាល់ដល់សេចក្តីថ្លៃថ្នូររបស់មនុស្សជាតិផងនោះ អាចមានភាពធ្ងន់ធ្ងរប្រហាក់ប្រហែលគ្នាទៅនឹងបទឧក្រិដ្ឋដទៃទៀតនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ដូច្នេះអំពើទាំងនេះស្ថិតក្នុងវិសាលភាពនៃអំពើអមនុស្សធម៌ផ្សេងៗទៀត¹⁴⁴⁸។

៥៧៣.យោងតាមយុត្តិសាស្ត្រក្រោយសង្គ្រាមលោកលើកទីពីរ យុត្តិសាស្ត្រអន្តរជាតិដទៃទៀត និងលិខិតុបករណ៍ច្បាប់ក្រោយឆ្នាំ ១៩៧៥ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានកំណត់និយមន័យនៃការផ្លាស់ទីលំនៅដោយបង្ខំ និងការធ្វើឱ្យបាត់ខ្លួនដោយបង្ខំ¹⁴⁴⁹។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញថា ការផ្លាស់ទីលំនៅដោយបង្ខំត្រូវបានធ្វើឡើងនៅក្នុងអំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីមួយ និងទីពីរ ដោយហេតុថា ការផ្លាស់ទីលំនៅនេះបានបង្កឱ្យមាន“ព្យសនកម្មធ្ងន់ធ្ងរលើរូបកាយ និងផ្លូវចិត្ត”ដល់ប្រជាជនដែលត្រូវបានផ្លាស់ទី

¹⁴⁴⁷ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦២២។
¹⁴⁴⁸ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៤៤៣, ៤៤៨, ៤៥២, ៤៥៥, ៤៥៨។
¹⁴⁴⁹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៤៤៨, ៤៥០។ សូមមើលផងដែរ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៤៥១ ដល់ ៤៥៥។

លំនៅទាំងនោះ ដូច្នេះឈានដល់កម្រិតនៃបទឧក្រិដ្ឋដទៃទៀតនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ¹⁴⁵⁰។ បន្ថែមលើនេះទៀត អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានបង្ហាញថា លក្ខខណ្ឌនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីមួយ និងទីពីរ ដែលរួមបញ្ចូលការស្លាប់ដោយសារលក្ខខណ្ឌនេះ ត្រូវបានចាត់ទុកជាការធ្វើឱ្យប៉ះពាល់ធ្ងន់ធ្ងរដល់សេចក្តីថ្លៃថ្នូររបស់មនុស្សជាតិ ដូច្នេះ លក្ខខណ្ឌនេះបានឈានដល់កម្រិតធ្ងន់ធ្ងរនៃបទឧក្រិដ្ឋដទៃទៀតនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ¹⁴⁵¹។ បន្ថែមលើនេះទៀត អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញថា ការធ្វើឱ្យបាត់ខ្លួនដោយបង្ខំ បានកើតឡើងនៅក្នុងអំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរ និងបានឈានដល់កម្រិតនៃបទឧក្រិដ្ឋដទៃទៀតនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ដោយផ្អែកលើការរៀបរាប់អំពីការរងទុក្ខវេទនាដែលបានកើតឡើងដោយសារអំពើទាំងនេះ¹⁴⁵²។ អាស្រ័យហេតុនេះ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសន្និដ្ឋានថា កម្មាភិបាល និងកងទ័ពខ្មែរក្រហមបានប្រព្រឹត្តអំពើមនុស្សធម៌ផ្សេងៗទៀតនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិក្រោមទម្រង់នៃការធ្វើឱ្យបាត់ខ្លួនដោយបង្ខំ ការផ្លាស់ទីលំនៅដោយបង្ខំ និងការធ្វើឱ្យប៉ះពាល់ដល់សេចក្តីថ្លៃថ្នូររបស់មនុស្សជាតិ¹⁴⁵³។

៥៧៤. នួន ជា បានជំទាស់ទៅនឹងការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងទាក់ទងទៅនឹងអំពើមនុស្សធម៌ផ្សេងៗទៀតនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ក្រោមទម្រង់នៃការធ្វើឱ្យបាត់ខ្លួនដោយបង្ខំ និងការផ្លាស់ទីលំនៅដោយបង្ខំ¹⁴⁵⁴ ពីរយ៉ាងថា ទីមួយ នួន ជា បានលើកឡើងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសដោយសារបានរំលោភបំពានលើលក្ខខណ្ឌតម្រូវនៃភាពអាចយល់ដឹងជាមុនថា ជាបទល្មើស និងមានច្បាប់ចែងដែលកើតចេញពីគោលការណ៍នីត្យានុកូលភាព¹⁴⁵⁵ ដោយហេតុថា ក្នុងឆ្នាំ ១៩៧៥ ការធ្វើឱ្យបាត់ខ្លួនដោយបង្ខំ និងការផ្លាស់ទីលំនៅដោយបង្ខំ “ពុំមានអត្ថិភាពជាទម្រង់ណាមួយក្រោមច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់អន្តរជាតិឡើយ”¹⁴⁵⁶។ នួន ជា បានអះអាងពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការផ្លាស់ទីលំនៅដោយបង្ខំថា មានតែការនិរទេសឆ្លងកាត់ព្រំដែនអន្តរ

¹⁴⁵⁰ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៥២, ៦៣៩។

¹⁴⁵¹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៦៥, ៦៤៥។

¹⁴⁵² សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦៤៣។

¹⁴⁵³ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៥២, ៥៦៥, ៦៣៩, ៦៤៣, ៦៤៥។

¹⁴⁵⁴ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤០០ ដល់ ៤២១។

¹⁴⁵⁵ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤០១ ដល់ ៤០៦ យោងទៅលើសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៤៣៥ ដល់ ៤៣៦។

¹⁴⁵⁶ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤០៥។

ជាតិ ឬនៅក្នុងទឹកដីដែលត្រូវបានកាន់កាប់ប៉ុណ្ណោះ ទើបជាបទល្មើស និង¹⁴⁵⁷ថា ទាក់ទងទៅនឹងការធ្វើឱ្យបាត់ខ្លួនដោយបង្ខំ ការពិចារណារបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងលើ *រឿងក្តីទាក់ទងទៅនឹងវិស័យយុត្តិធម៌* ជាការពុំត្រឹមត្រូវឡើយ¹⁴⁵⁸។ ទីពីរ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ពុំបានអនុវត្តតាមលក្ខខណ្ឌតម្រូវក្នុងការវាយតម្លៃទៅតាមករណីជាក់ស្តែងនីមួយៗលើបញ្ហា ថាតើការប្រព្រឹត្តដែលចោទជាបញ្ហានោះ មានសភាពធ្ងន់ធ្ងរប្រហាក់ប្រហែលគ្នាទៅនឹងអំពើឧក្រិដ្ឋជាក់លាក់ដទៃទៀតនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ដែរ ឬយ៉ាងណានោះឡើយ¹⁴⁵⁹។ នួន ជា បានអះអាងទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានេះថា ជំនួសឱ្យការវាយតម្លៃជាក់ស្តែងតាមករណីនីមួយៗដែលតម្រូវនោះ អង្គជំនុំជម្រះបែរជា “បញ្ជាក់ធាតុផ្សំនៃបទឧក្រិដ្ឋជាក់លាក់ និងសម្រេចថា ការប្រព្រឹត្តដែលបំពេញតាមធាតុផ្សំទាំងអស់នេះ គឺជាបទឧក្រិដ្ឋតែម្តង”¹⁴⁶⁰។

៥៧៥.សហព្រះរាជអាជ្ញាបានឆ្លើយតបថា នួន ជា បានបកស្រាយដោយពុំត្រឹមត្រូវលើសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង និងលើការវាយតម្លៃអំពីគោលការណ៍នីត្យានុកូលភាពដែលតាមការអះអាងរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញាថា គោលការណ៍ទាំងនោះ “ត្រូវបានកំណត់នៅក្នុងប្រភេទនីមួយៗនៃអំពើអមនុស្សធម៌ផ្សេងៗទៀតរួចហើយ” សម្រាប់ការសម្រេចដាក់ពន្ធនាគារ¹⁴⁶¹។ សហព្រះរាជអាជ្ញាក៏បានលើកឡើងផងដែរថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានវាយតម្លៃយ៉ាងត្រឹមត្រូវចំពោះអំពើប្រព្រឹត្តទៅតាមករណីជាក់ស្តែងនីមួយៗ។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានពិចារណាទៅលើអំពើប្រព្រឹត្តនៅក្នុងបរិបទ កាលៈទេសៈនៃអំពើ និងផលប៉ះពាល់ដល់ជនរងគ្រោះ និងបានកំណត់ថា ការប្រព្រឹត្តរបស់ ប.ក.ក. ក្នុងការផ្លាស់ទីលំនៅដោយបង្ខំ និងការធ្វើឱ្យបាត់ខ្លួនដោយបង្ខំ មាន “លក្ខណៈធ្ងន់ធ្ងរគ្រប់គ្រាន់ប្រហាក់ប្រហែលទៅនឹងបទឧក្រិដ្ឋជាក់លាក់នៅក្នុងច្បាប់ អ.វ.ត.ក.”¹⁴⁶²។

៥៧៦.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលយល់ឃើញថា ច្បាប់លាស់ណាស់ដែលថា តាមច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់អន្តរជាតិឆ្នាំ ១៩៧៥ “អំពើអមនុស្សធម៌ផ្សេងៗទៀត” ត្រូវបានទទួលស្គាល់ថា ជាប្រភេទនៃអំពើពុំជាក់លាក់នៅក្នុង

¹⁴⁵⁷ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤០៩ ដល់ ៤១៤។
¹⁴⁵⁸ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤១៥ ដល់ ៤២១។
¹⁴⁵⁹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤០៧ ដល់ ៤០៨។
¹⁴⁶⁰ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤០៨។
¹⁴⁶¹ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ២៣១។
¹⁴⁶² សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ២៣៣, ២៣៤, ២៣៦។

ឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ។ ករណីនេះត្រូវបានបង្ហាញតាមរយៈអត្ថិភាពនៃលិខិតុបករណ៍ច្បាប់អន្តរជាតិ¹⁴⁶³ ព្រមទាំងយុត្តិសាស្ត្រដែលបានមកពីរឿងក្តីនៅក្រោយសង្គ្រាមលោកលើកទីពីរ¹⁴⁶⁴។ បន្ថែមលើនេះទៀត តុលាការអន្តរជាតិមួយចំនួន និងតុលាការឧក្រិដ្ឋកម្មនានាក្រោយមកបានអនុវត្តប្រភេទនៃបទឧក្រិដ្ឋនេះ¹⁴⁶⁵។ យោងតាមហេតុការណ៍ទាំងអស់នេះ តុលាការពុំមែនទើបតែបានសំអាងទៅលើការអនុវត្តរបស់រដ្ឋក្រោយឆ្នាំ ១៩៧៥ ក្នុងការបង្ហាញពីអត្ថិភាពជាទំនៀមទម្លាប់នៃ“អំពើអមនុស្សធម៌ផ្សេងៗទៀត”នោះទេ ប៉ុន្តែតុលាការបានសំអាងទៅលើការអនុវត្តរបស់រដ្ឋដូចគ្នានេះតាំងពីក្រោយសង្គ្រាមលោកលើកទីពីរភ្លាមៗមកម្ល៉េះ។ យោងតាមហេតុផលទាំងនេះ មានការបង្ហាញថា អំពើអមនុស្សធម៌ផ្សេងៗទៀត គឺជាផ្នែកមួយដែលបានបង្កើតឡើងនៅក្នុងច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិនៅក្នុងអំឡុងពេលជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងរឿងក្តីនេះ។

៥៧៧. ទោះជាយ៉ាងណាក្តី អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនឹងត្រូវកំណត់ផងដែរ ថាតើគោលគំនិតនៃ“អំពើអមនុស្សធម៌ផ្សេងៗទៀត”មានលក្ខណៈជាក់លាក់គ្រប់គ្រាន់ ដើម្បីឱ្យស្របតាមគោលការណ៍គ្មានបទល្មើសបើ

¹⁴⁶³ សូមមើល មាត្រា ៦(គ) នៃធម្មនុញ្ញរបស់តុលាការ IMT មាត្រា ៥(គ) នៃធម្មនុញ្ញរបស់តុលាការ IMTFE មាត្រា ២(១-គ) នៃច្បាប់លេខ ១០ របស់ក្រុមប្រឹក្សាគ្រប់គ្រង គោលការណ៍ទី ៦(គ) នៃគោលការណ៍ Nuremberg ។

¹⁴⁶⁴ សូមមើលផងដែរ រឿងក្តីពាក់ព័ន្ធទៅនឹងក្រសួងផ្សេងៗ ទំព័រ ៤៦៧ ដល់ ៤៦៨ (ជនជាប់ចោទត្រូវបានចោទប្រកាន់ពីបទឧក្រិដ្ឋជាច្រើន មានដូចជា “ការធ្វើមនុស្សឃាត ការសម្លាប់រដ្ឋបាល ការធ្វើឱ្យទៅជាទាសករ ការដាក់ក្នុងមន្ទីរឃុំឃាំង ការសម្លាប់ចំណាប់ខ្មាំង ការធ្វើទារុណកម្ម ការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញដោយមូលហេតុនយោបាយ ពូជសាសន៍ សាសនា និងអមនុស្សធម៌ផ្សេងៗទៀត”)។ រឿងក្តីពាក់ព័ន្ធទៅនឹងផ្នែកវេជ្ជសាស្ត្រ ទំព័រ ១៨៩ ដល់ ១៩០, ១៩៣ ដល់ ១៩៨ (ជនជាប់ចោទត្រូវបានរកឃើញថា មានពិរុទ្ធ ដោយសារបានចូលរួមដោយចេតនានៅក្នុងការប្រព្រឹត្ត“អំពើហោរយោនៅក្នុងអំឡុងពេលនៃការសម្លាប់ អំពើហោរយោសាហាវព្រៃផ្សៃ ការធ្វើទារុណកម្ម និងអំពើអមនុស្សធម៌ផ្សេងៗទៀត”)។ រឿងក្តី Gerbsch (តុលាការពិសេស ប្រទេសហូឡង់) ទំព័រ ១៣៤ (“ការធ្វើបាបនានាត្រូវបានគ្របដណ្តប់ដោយពាក្យពេចន៍នៃអំពើអមនុស្សធម៌ផ្សេងៗទៀត”)។ រឿងក្តី Zuehlke (តុលាការពិសេស ប្រទេសហូឡង់) ទំព័រ ១៤៥ (ការឃុំខ្លួនខុសច្បាប់“ស្ថិតក្រោមសញ្ញាណនៃអំពើអមនុស្សធម៌ដទៃទៀតដែលបានប្រព្រឹត្តឡើងប្រឆាំងនឹងជនស៊ីវិល”)។ រឿងក្តីក្នុងស្រុកមួយចំនួនរបស់អឺរ៉ុបអាស៊ានបានយកលំនាំតាមនេះ ដូចជា៖ រឿងក្តី AG ទល់នឹង Tarnek (តុលាការថ្នាក់ស្រុក អឺរ៉ុបអាស៊ាន)។ សូមមើលផងដែរ រឿងក្តី AG ទល់នឹង Enigster (តុលាការថ្នាក់ស្រុក អឺរ៉ុបអាស៊ាន)។

¹⁴⁶⁵ របាយការណ៍របស់ Bassiouni ថា មកដល់ខែ វិច្ឆិកា ឆ្នាំ ២០១០ តុលាការអន្តរជាតិ និងតុលាការឧក្រិដ្ឋកម្មនានាបានផ្តល់ការសម្រេចដាក់ពិរុទ្ធភាពចំនួន ៦៥ ពីបទអំពើអមនុស្សធម៌ផ្សេងៗទៀតនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ដែលបទឧក្រិដ្ឋនេះត្រូវបានចោទប្រកាន់នៅក្នុងរឿងក្តីយ៉ាងច្រើន។ សូមមើល អ្នកពិន្ទុ Bassiouni ៖ ឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិការវិវត្តន៍នៃប្រវត្តិ និងអនុវត្តន៍ក្នុងពេលបច្ចុប្បន្ន ៤១១ (ព្រឹត្តិប័ត្រព័ត៌មានសាលាកវិទ្យាល័យ Cambridge ឆ្នាំ ២០១៤)។

គ្មានច្បាប់ចែង (*nullum crime sine lege certa*) ដែរ ឬយ៉ាងណា ដែលជាធាតុផ្សំនៃគោលការណ៍នីត្យានុកូលភាព¹⁴⁶⁶។

៥៧៨.ដោយកត់សម្គាល់ថា “អំពើអមនុស្សធម៌ផ្សេងៗទៀត” គឺជាប្រភេទនៃបទឧក្រិដ្ឋដែលបង្កើតឡើងក្នុងគោលបំណងប្រើប្រាស់ជា “ឃ្លាមិនជាក់លាក់” ដើម្បីជៀសវាងមិនឱ្យមានលទ្ធភាពគេចវេសពីច្បាប់មនុស្សធម៌¹⁴⁶⁷ ប៉ុន្តែអាចនឹងពុំស្របទៅតាមលក្ខខណ្ឌតម្រូវនៃ *សក្ខីភាពផ្លូវច្បាប់*¹⁴⁶⁸។ ទោះជាយ៉ាងនេះក្តី អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលជឿជាក់ថា ប្រសិនបើបកស្រាយ និងអនុវត្តក្នុងគោលបំណងដើម្បីវិវត្តន៍វិសាលភាពនៃប្រភេទមិនជាក់លាក់នេះ នោះសញ្ញាណនៃ “អំពើអមនុស្សធម៌ផ្សេងៗទៀត” ពិតជាមានភាពច្បាស់លាស់ និងជាក់លាក់គ្រប់គ្រាន់ស្របតាមគោលការណ៍ស្តីពីភាពអាចដឹងជាមុនថា ជាបទល្មើស និងមានច្បាប់ចែងដែលកើតចេញពីគោលការណ៍នីត្យានុកូលភាព។ ជាពិសេស អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាឃើញថា ការបកស្រាយឃ្លាដែលថា *ចរិតលក្ខណៈប្រហាក់ប្រហែលគ្នា* (*ejusdem generis*) បានផ្តល់នូវការធានាដ៏ចាំបាច់ដូចបានបញ្ជាក់តាមរយៈការពិចារណាយ៉ាងទូលំទូលាយរបស់អង្គបុរេជំនុំជម្រះលើបញ្ហានេះថា ត្រឹមឆ្នាំ ១៩៧៥ “គោលការណ៍ដែលចែងថា ជនណាម្នាក់អាចត្រូវបានដាក់ឱ្យទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌដោយសារការប្រព្រឹត្តបទឧក្រិដ្ឋ ដែល មានលក្ខណៈធ្ងន់ធ្ងរប្រហាក់ប្រហែលទៅនឹងបទឧក្រិដ្ឋជាក់លាក់ដទៃទៀតនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ត្រូវបានបង្កើតឡើង និងត្រូវបានយល់ដឹងជាទូទៅរួចហើយ”¹⁴⁶⁹។ គួរកត់សម្គាល់ផងដែរថា មាត្រា ៧(១-ដ) នៃលក្ខន្តិកៈរបស់តុលាការ ICC បានអនុម័តយកច្បាស់លាស់នូវគោល

¹⁴⁶⁶ សូមមើល សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤០៣។

¹⁴⁶⁷ សេចក្តីសម្រេចលើបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ អៀង សារី ប្រឆាំងនឹងដីកាដោះស្រាយ (D427/1/30) កថាខណ្ឌ ៣៨៣ យោងទៅលើសាលក្រមនៃសំណុំរឿង ០០១ កថាខណ្ឌ ៣៦៧។ សាលក្រម *រឿងក្តី Kupreškić* (ICTY) កថាខណ្ឌ ៥៦៣។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនៃតុលាការ ICTY បានទទួលយកការយល់ឃើញនេះ នៅក្នុងសាលដីកា *រឿងក្តី Stakić* (ICTY) កថាខណ្ឌ ៣១៥ ដល់ ៣១៦។ សូមមើលផងដែរ សេចក្តីអត្ថាធិប្បាយរបស់គណៈកម្មាធិការនៃកាកបាតក្រហម (ICRC) ស្តីពីអនុសញ្ញាទីក្រុងហ្សឺណែវ IV ទំព័រ ៣៩។

¹⁴⁶⁸ សូមមើល សាលក្រម *រឿងក្តី Stakić* (ICTY) កថាខណ្ឌ ៧១៩។

¹⁴⁶⁹ សេចក្តីសម្រេចលើបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ អៀង សារី ប្រឆាំងនឹងដីកាដោះស្រាយ (D427/1/30) កថាខណ្ឌ ៣៨៤ ដល់ ៣៨៦។ សូមមើលផងដែរ សព្វវចនាធិប្បាយដោយ Claus Kress in Max Planck អំពីនីតិសាធារណៈអន្តរជាតិ “គោលការណ៍គ្មានបទល្មើសបើគ្មានច្បាប់ចែង” រឹមដើមទំព័រ ៣០ គេហទំព័រ <http://www.uni-koeln.de/jur-fak/kress/NullumCrimen24082010.pdf>។

គំនិតនេះនៅពេលកំណត់និយមន័យនៃ “អំពើអមនុស្សធម៌ផ្សេងៗទៀតដែល មានចរិតលក្ខណៈប្រហាក់ប្រហែល គ្នា [ទៅនឹងអំពើទាំងនោះដែលបានរៀបរាប់ពីមុន]”¹⁴⁷⁰។

៥៧៩.ការកម្រិតដទៃទៀតបានលេចឡើងជាបណ្តើរៗតាមរយៈការវិនិច្ឆ័យនៃឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ទាំង នៅមុនពេល និងចាប់តាំងពីពេលមានការប្រព្រឹត្តនូវបទឧក្រិដ្ឋដែលជាកម្មវត្ថុនៃកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីរឿងក្តីបច្ចុ ប្បន្ន។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលសំអាងទៅលើការអភិវឌ្ឍន៍ទាំងនេះ ដើម្បីបង្កើតការកម្រិតលើប្រភេទមិន ជាក់លាក់នេះ និងបានពិចារណាលើពួកគេ គ្មានអ្វីអាចរារាំងតុលាការមិនឱ្យសំអាងទៅលើការអភិវឌ្ឍន៍ផ្នែក ច្បាប់បន្តបន្ទាប់ដែលស្របទៅនឹងគោលការណ៍ស្តីពីការអនុវត្តច្បាប់ដែលស្រាលជាង ក្នុងការកម្រិតវិសាល ភាពនៃបទដ្ឋានច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌដែលត្រូវបានបង្កើតឡើង។ ដូច្នេះក្នុងការបញ្ជាក់លម្អិតអំពីអត្ថន័យនៃភាពធ្ងន់ធ្ងរ តុលាការជាច្រើនបានព្យាយាមកំណត់បញ្ហា ថាតើអំពើដែលបានចោទប្រកាន់នោះបានបង្កឱ្យមាន “ការឈឺចាប់ លើរូបកាយ និងផ្លូវចិត្តធ្ងន់ធ្ងរ”ដែរ ឬយ៉ាងណា បើទោះបីជា ខ្លួនជានិច្ចកាលពុំបានប្រើប្រាស់ពាក្យពេចន៍ស្រប គ្នាក៏ដោយ។ លក្ខន្តិកៈរបស់តុលាការ ICC បានកំណត់និយមន័យនៃអំពើអមនុស្សធម៌ផ្សេងៗទៀតថា “ជាអំពើ ដែលមានចរិតលក្ខណៈប្រហាក់ប្រហែលគ្នាដែលមានចេតនាបង្កការឈឺចាប់ ឬព្យសនកម្មធ្ងន់ធ្ងរលើរូបកាយ ឬ សុខភាពផ្លូវចិត្ត ឬផ្លូវកាយ”¹⁴⁷¹។ ម្យ៉ាងវិញទៀត តុលាការឧក្រិដ្ឋកម្ម *មិនអចិន្ត្រៃយ៍* បានប្រើប្រាស់ពាក្យពេចន៍ ខុសប្លែកគ្នាបន្តិចបន្តួច ដូចជា “ការឈឺចាប់ធ្ងន់ធ្ងរលើរូបកាយ ឬផ្លូវចិត្ត” ឬ “ព្យសនកម្មធ្ងន់ធ្ងរផ្នែករូបកាយ ឬ ផ្លូវចិត្ត”¹⁴⁷²។ ផ្អែកតាមការពិចារណាយ៉ាងហ្មត់ចត់ និងការទទួលស្គាល់នូវភាពខុសប្លែកគ្នាគិតច្បាស់ពាក្យ

¹⁴⁷⁰ មាត្រា ៧(១-ដ) នៃលក្ខន្តិកៈរបស់តុលាការ ICC (សេចក្តីបញ្ជាក់បន្ថែម)។ *សូមមើលផងដែរ* សាលក្រមរឿងក្តី D.Milošević (ICTY) កថាខណ្ឌ ៩៣៤ យោងទៅលើសាលក្រមរឿងក្តី Vasiljević (ICTY) កថាខណ្ឌ ២៣៤ បានទទួលយកនៅក្នុងសាលដីកា រឿងក្តី Vasiljević (ICTY) កថាខណ្ឌ ១៦៥។ សាលក្រមរឿងក្តី Galić (ICTY) កថាខណ្ឌ ១៥២។ *សូមមើលផងដែរ* សាលដីកា រឿងក្តី Kordić និង Čerkez (ICTY) កថាខណ្ឌ ១១៧។ សាលក្រមរឿងក្តី Martić (ICTY) កថាខណ្ឌ ៨៣។ សាលក្រមរឿងក្តី Blagojević និង Jokić (ICTY) កថាខណ្ឌ ៦២៦។ សាលក្រមរឿងក្តី Krnojelac (ICTY) កថាខណ្ឌ ១៣០។ សាលក្រមរឿងក្តី (ICTR) កថាខណ្ឌ ៩៣២ ដល់ ៩៣៣។ សាលក្រមរឿងក្តី Kayishema និង Ruzindana (ICTR) កថាខណ្ឌ ១៥១។

¹⁴⁷¹ មាត្រា ៧(១-ដ) នៃលក្ខន្តិកៈរបស់តុលាការ ICC។

¹⁴⁷² សាលដីការឿងក្តី Vasiljević (ICTY) កថាខណ្ឌ ១៦៥។ សាលដីការឿងក្តី Kordić and Čerkez (ICTY) កថាខណ្ឌ ១១៧។ សាលក្រមរឿងក្តី D. Milošević (ICTY) កថាខណ្ឌ ៩៣៤។ សាលក្រមរឿងក្តី Galić (ICTY) កថាខណ្ឌ ១៥២។ សាលដីការឿង ក្តី Blagojević និង Jokić (ICTY) កថាខណ្ឌ ៦២៦។ សាលក្រមរឿងក្តី Krnojelac (ICTY) កថាខណ្ឌ ១៣០។ សាលក្រមរឿងក្តី Kajelijeli (ICTR) កថាខណ្ឌ ៩៣២ ដល់ ៩៣៣ (ព្យសនកម្មធ្ងន់ធ្ងរលើសុខភាពផ្លូវកាយ និងផ្លូវចិត្ត)។ សាលក្រមរឿងក្តី

ពេចន៍ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលជឿជាក់ថា ការកម្រិតខាងក្រោមនេះលើអំពើ“អមនុស្សធម៌ផ្សេងៗទៀត” មានការគាំទ្រយ៉ាងទូលំទូលាយនៅក្នុងច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិសម័យទំនើប និងថា “អំពើអមនុស្សធម៌ផ្សេងៗទៀតនេះ”ត្រូវបានកម្រិតយ៉ាងគ្រប់គ្រាន់។

៥៨០.ធាតុផ្សំជាក់លាក់នៃបទអំពើអមនុស្សធម៌ផ្សេងៗទៀត គឺជា (i) អំពើសកម្ម ឬអាកម្មដែលមានភាពធ្ងន់ធ្ងរ ប្រហាក់ប្រហែលគ្នាទៅនឹងអំពើជាក់លាក់ដទៃទៀតនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ (ii) អំពើសកម្ម ឬអាកម្មដែលបណ្តាលឱ្យមានការឈឺចាប់ ឬព្យសនកម្មធ្ងន់ធ្ងរលើរូបកាយ ឬផ្លូវចិត្ត ឬជាការធ្វើឱ្យប៉ះពាល់ដល់សេចក្តីថ្លៃថ្នូររបស់មនុស្សជាតិ (iii) អំពើសកម្ម ឬអាកម្មដែលបានប្រព្រឹត្តឡើងដោយចេតនា។

៥៨១.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ថា ស្ថាប័នតុលាការនានាបានអនុវត្តតាមការកំណត់និយមន័យនេះយ៉ាងតឹងរ៉ឹង។ តុលាការ ICC បានយល់ឃើញក្នុង *រឿងក្តី Kenyatta* ថា ការកាត់ស្បែកចុងអង្គជាតិដោយបង្ខំ¹⁴⁷³ ការគ្រឿង¹⁴⁷⁴ ការសម្លាប់នៅចំពោះមុខកុមារ¹⁴⁷⁵ ការធ្វើឱ្យបាត់បង់រូបសម្បត្តិអាចចាត់ជា“អំពើអមនុស្សធម៌ផ្សេងៗទៀត”¹⁴⁷⁶ ចំណែកការបំផ្លិចបំផ្លាញទ្រព្យសម្បត្តិពុំអាចចាត់ជាអំពើបែបនេះឡើយ¹⁴⁷⁷។ ប្រហាក់ប្រហែលគ្នានេះដែរ តុលាការអន្តរជាតិដទៃទៀត និងតុលាការឧក្រិដ្ឋកម្មបានផ្តល់ហេតុផលថា ការផ្លាស់ទីលំនៅដោយបង្ខំ¹⁴⁷⁸ លក្ខខណ្ឌនៃការឃុំខ្លួនដែលពុំអាចទទួលយកបាន¹⁴⁷⁹ ការបង្ខំឱ្យបុគ្គលមើលការសម្លាប់សមាជិកគ្រួសារ¹⁴⁸⁰ និងការប្រើប្រាស់អ្នកជាប់ឃុំធ្វើជារបាំងការពារ¹⁴⁸¹ ទាំងអស់នេះសុទ្ធតែឈាន

Kayishema និង Ruzindana (ICTR) កថាខណ្ឌ ១៥១។ *សូមមើលផងដែរ* សាលដីកា *រឿងក្តី Milutinović* កថាខណ្ឌ ៣៦៦ (អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនោះបានយល់ឃើញថា “អំពើអមនុស្សធម៌ផ្សេងៗទៀតត្រូវឱ្យមានការបង្ហាញនូវអំពើសកម្ម ឬអាកម្មដែលបណ្តាលឱ្យមានការរងទុក្ខ ឬព្យសនកម្មធ្ងន់ធ្ងរលើរូបកាយ ឬផ្លូវចិត្ត ឬជាការធ្វើឱ្យប៉ះពាល់ដល់សេចក្តីថ្លៃថ្នូររបស់មនុស្សជាតិ”(សេចក្តីបញ្ជាក់បន្ថែម))។

¹⁴⁷³ សេចក្តីសម្រេចស្តីពីការបញ្ជាក់បទចោទ *រឿងក្តី Kenyatta* (ICC) កថាខណ្ឌ ២៧០ ដល់ ២៧៣។

¹⁴⁷⁴ សេចក្តីសម្រេចស្តីពីការបញ្ជាក់បទចោទ *រឿងក្តី Kenyatta* (ICC) កថាខណ្ឌ ២៧០ ដល់ ២៧៣។

¹⁴⁷⁵ សេចក្តីសម្រេចស្តីពីការបញ្ជាក់បទចោទ *រឿងក្តី Kenyatta* (ICC) កថាខណ្ឌ ២៧៦ ដល់ ២៧៧។

¹⁴⁷⁶ សេចក្តីសម្រេចស្តីពីការបញ្ជាក់បទចោទ *រឿងក្តី Kenyatta* (ICC) កថាខណ្ឌ ២៨០។

¹⁴⁷⁷ សេចក្តីសម្រេចស្តីពីការបញ្ជាក់បទចោទ *រឿងក្តី Kenyatta* (ICC) កថាខណ្ឌ ២៧៩។

¹⁴⁷⁸ សាលក្រម *រឿងក្តី Dordjević* (ICTY) កថាខណ្ឌ ១៦២១។

¹⁴⁷⁹ សាលក្រម *រឿងក្តី Krnojelac* (ICTY) កថាខណ្ឌ ១៣៣។

¹⁴⁸⁰ សាលក្រម *រឿងក្តី Kupreškić* (ICTY) កថាខណ្ឌ ៨១៩។

ដល់កម្រិតនៃ “អំពើអមនុស្សធម៌ផ្សេងៗទៀត” ប៉ុន្តែបើប្រៀបធៀប ជាមួយអំពើហិង្សាតូចតាច¹⁴⁸² ឧទាហរណ៍ ដូចជា ការបង្ខំឱ្យជនជាតិ Tutsi មិនឱ្យចេញពីប្រទេសរវ៉ាន់ដាក្នុងអំឡុងពេលប្រល័យពូជសាសន៍¹⁴⁸³ និងការ បង្ខំអ្នកជាប់ឃុំឱ្យប្រគល់ទ្រព្យសម្បត្តិឯកជនធ្វើជាទីបញ្ជាការយោធា ពុំត្រូវបានចាត់ទុកជា “អំពើអមនុស្សធម៌ ផ្សេងៗទៀត”¹⁴⁸⁴ឡើយ។ ផ្អែកតាមករណីជាក់ស្តែង អាស្រ័យហេតុនេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលសង្កេត ឃើញថា ការកម្រិតដែលបានរៀបរាប់ខាងលើត្រូវបានយកមកអនុវត្តដោយទៀងទាត់នៅក្នុងយុត្តាធិការផ្សេង ៗដែលគ្របដណ្តប់លើឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ និងថា ការកម្រិតទាំងនេះមានអត្ថន័យនៅក្នុងការអនុវត្ត។

៥៨២.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់លើយុត្តិសាស្ត្រក្នុង *រឿងក្តី Kupreškić* ដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលា ដំបូងនៃតុលាការ ICTY បានយល់ឃើញថា វិធានស្តីពី *ចរិតលក្ខណៈប្រហាក់ប្រហែលគ្នា* “ពុំបានជួយអ្វីច្រើន” ដល់ការកំណត់អត្តសញ្ញាណនៃការប្រព្រឹត្ត ដែលមានលក្ខណៈជាអំពើអមនុស្សធម៌ផ្សេងៗទៀត¹⁴⁸⁵នោះឡើ យ។ ផ្ទុយទៅវិញ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងរបស់តុលាការ ICTY បានពិចារណាថា៖

ការបកស្រាយលើ *អំពើអមនុស្សធម៌ផ្សេងៗទៀត* មានវិសាលភាពពុំសូវទូលំទូលាយឡើយនៅក្នុង បទដ្ឋានអន្តរជាតិស្តីពីសិទ្ធិមនុស្ស [...]។ ដោយផ្អែកលើបទប្បញ្ញត្តិផ្សេងៗនៅក្នុងបទដ្ឋាននេះឃើញថា លទ្ធភាពអាចធ្វើទៅបានក្នុងការកំណត់អត្តសញ្ញាណនៃសិទ្ធិជាមូលដ្ឋានមួយចំនួនពាក់ព័ន្ធទៅនឹងមនុស្ស ជាតិ ដែលការរំលោភបំពានសិទ្ធិនេះ អាចស្មើនឹងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ប៉ុន្តែអាស្រ័យលើកាលៈ ទេសៈនាពេលនោះ¹⁴⁸⁶។

¹⁴⁸¹ សាលក្រម *រឿងក្តី Naletilić* (ICTY) កថាខណ្ឌ ២៤៥។ សាលក្រម *រឿងក្តី Blaškić* (ICTY)។ សាលក្រម *រឿងក្តី Kordić និង Čerkez* (ICTY) កថាខណ្ឌ ៧៧៣។

¹⁴⁸² សាលក្រម *រឿងក្តី Krnojelac* (ICTY) កថាខណ្ឌ ២០០ ដល់ ២០៤។

¹⁴⁸³ សាលក្រម *រឿងក្តី Nyiramasuhuko* (ICTR) កថាខណ្ឌ ៦១៤៤។

¹⁴⁸⁴ សាលក្រម *រឿងក្តី Naletilić* (ICTY) កថាខណ្ឌ ៣១១ ដល់ ៣១២។

¹⁴⁸⁵ សាលក្រម *រឿងក្តី Kupreškić* (ICTY) កថាខណ្ឌ ៥៦៤។

¹⁴⁸⁶ សាលក្រម *រឿងក្តី Kupreškić* (ICTY) កថាខណ្ឌ ៥៦៦។

៥៨៣.អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងនៃវៀងក្រី Kupreškić បានយោងផងដែរទៅលើបទប្បញ្ញត្តិនៃច្បាប់មនុស្សធម៌ និងសេចក្តីសម្រេចរបស់មហាសន្និបាតរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិ ក្នុងការកំណត់អត្តសញ្ញាណនៃអំពើប្រព្រឹត្តិដែលជាការប្រព្រឹត្តដោយអមនុស្សធម៌¹⁴⁸⁷។

៥៨៤.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាលើពួកគេថា ការភ្ជាប់ទំនាក់ទំនងរវាង“អំពើអមនុស្សធម៌ផ្សេងៗទៀត”ជាមួយនឹងអំពើប្រព្រឹត្តិដែលរំលោភបំពានលើសិទ្ធិជាសារវន្តរបស់មនុស្សជាតិ ដូចបានបញ្ជាក់នៅក្នុងលិខិតុបករណ៍ច្បាប់អន្តរជាតិនោះ គឺជាគោលគំនិតសមស្របមួយត្រង់ថា បន្ថែមទៅលើធាតុផ្សំសត្យានុម័តដែលត្រូវបានកំណត់អត្តសញ្ញាណតាមរយៈលក្ខណៈវិនិច្ឆ័យស្តីពីថវិកលក្ខណៈប្រហាក់ប្រហែលគ្នា (ejusdem generis) គោលគំនិតនេះបានបង្ហាញលក្ខខណ្ឌតម្រូវនៃអនីត្យានុកូលភាពផ្លូវការជាអន្តរជាតិ និងតាមរបៀបនេះ គឺជាការកម្រិតមួយបន្ថែមទៀតទៅលើសិទ្ធិអំណាចទាំងមូល ក្នុងការបកស្រាយ“អំពើអមនុស្សធម៌ផ្សេងៗទៀត”។ បើទោះបីជា គោលគំនិតនេះហាក់បីដូចជាពុំត្រូវបានទទួលស្គាល់យ៉ាងទូលំទូលាយនោះក៏ដោយ ក៏អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់អំពីអត្ថប្រយោជន៍នៃគោលគំនិតនេះ សម្រាប់កំណត់លក្ខខណ្ឌតម្រូវនៃភាពអាចដឹងជាមុនបាន។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី ពុំមានលក្ខខណ្ឌតម្រូវថា អំពើប្រព្រឹត្តិជាក់លាក់ត្រូវតែជាបទល្មើសច្បាស់លាស់តាមច្បាប់អន្តរជាតិ ដែលនេះត្រូវបានទទួលស្គាល់ដោយអង្គបុរេជំនុំជម្រះ¹⁴⁸⁸ និងត្រូវបានគាំទ្រដោយអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលផងដែរ ពីព្រោះការកំណត់លក្ខខណ្ឌបែបនោះ អាចធ្វើឱ្យគោលគំនិតនៃអំពើអមនុស្សធម៌ផ្សេងៗទៀតដែលជាប្រភេទពុំជាក់លាក់នៃឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ទៅជាឥតប្រយោជន៍ និងគ្មានប្រសិទ្ធភាព។ ផ្ទុយទៅវិញ ក្នុងការកំណត់“លក្ខខណ្ឌតម្រូវនៃអនីត្យានុកូលភាពផ្លូវការ” ត្រូវតែធ្វើឡើងតាមរយៈការកំណត់អត្តសញ្ញាណនៃការបញ្ជាក់ច្បាស់លាស់នូវសិទ្ធិ និងការហាមឃាត់ដែលមានចែងនៅក្នុងលិខិតុបករណ៍ស្តីពីសិទ្ធិមនុស្ស ដែលអនុវត្តបាននៅក្នុងអំឡុងពេលពាក់ព័ន្ធទៅនឹងបទចោទនៃ“អំពើអមនុស្សធម៌ផ្សេងៗទៀត”។ ក្នុងចំណោមលិខិតុបករណ៍នោះ និងសំខាន់សម្រាប់រឿងក្តីចំពោះមុខ មាត្រា ៣ ទូទៅនៃអនុសញ្ញាទីក្រុងហ្សឺណែវគន្លឹះ I ដល់ IV កំណត់លក្ខខណ្ឌអំពីការប្រព្រឹត្តដោយអមនុស្សធម៌របស់បុគ្គលដែលពុំបានចូលរួមយ៉ាងសកម្មនៅក្នុងការប្រទូសរ៉ាយ និងហាមឃាត់ក្នុងចំណោមនោះអំពើហិង្សាដល់អាយុជីវិតមនុស្សជាតិសេស ការធ្វើមនុស្សឃាតគ្រប់រូបភាព ការធ្វើកាយវិកលកម្ម អំពើយោធា ការធ្វើទារុណកម្ម

¹⁴⁸⁷ សាលក្រមវៀងក្រី Kupreškić (ICTY) កថាខណ្ឌ ៥៦៦។
¹⁴⁸⁸ សេចក្តីសម្រេចលើបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ អៀង សារី ប្រឆាំងនឹងដីកាដោះស្រាយ (D427/1/30) កថាខណ្ឌ ៣៨៩។ សូមមើលផងដែរ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ២៣១ ដល់ ២៣២។

ការធ្វើឱ្យប៉ះពាល់ដល់សេចក្តីថ្លៃថ្នូររបស់បុគ្គល និងជាពិសេសការធ្វើឱ្យអាម៉ាស់ និងអំពើបន្ទាបបន្ថោក និងការសម្លាប់ក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ¹⁴⁸⁹។ បន្ថែមលើនេះទៀត សេចក្តីប្រកាសជាសាកលស្តីពីសិទ្ធិមនុស្សដែលត្រូវបានអនុម័តស្ទើរតែភ្លាមៗនៅពេលនោះ បញ្ចូលទៅក្នុងគោលការណ៍ Nuremberg បានការពារសិទ្ធិរស់រានមានជីវិត សេរីភាព និងសន្តិសុខរបស់បុគ្គល¹⁴⁹⁰ និងសិទ្ធិសេរីភាពក្នុងការដើរហើរ និងការតាំងទីលំនៅក្នុងព្រំដែនរបស់រដ្ឋនីមួយៗ¹⁴⁹¹ និងហាមឃាត់ក្នុងចំណោមនោះ មានដូចជា ការធ្វើទារុណកម្ម ឬអំពើឃោរឃៅ អមនុស្សធម៌ ការបន្ទាបបន្ថោក ឬការដាក់ទណ្ឌកម្ម¹⁴⁹² ការរើសអើង¹⁴⁹³ និងការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញ¹⁴⁹⁴ ការចាប់ខ្លួនតាមអំពើចិត្ត ការឃុំខ្លួន ឬការនិរទេស¹⁴⁹⁵ ការជ្រៀតជ្រែកតាមអំពើចិត្តចូលក្នុងជីវិតឯកជន គ្រួសារ ផ្ទះសម្បែង ឬការប្រាស្រ័យទាក់ទង និងការវាយប្រហារលើសេចក្តីថ្លៃថ្នូរ និងកិត្តិយស¹⁴⁹⁶។

៥៨៥.តាមលក្ខខណ្ឌជាក់ស្តែង អំពើអមនុស្សធម៌ដែលឈានដល់កម្រិតធ្ងន់ធ្ងរប្រហាក់ប្រហែលនឹងបទឧក្រិដ្ឋដទៃទៀតនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ជាធម្មតាអាចនឹងរំលោភបំពានលើគោលការណ៍ស្តីពីសិទ្ធិមនុស្សដែលបានបញ្ជាក់ខាងដើមនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ដូចជា សិទ្ធិសេរីភាព សេរីភាពក្នុងការដើរហើរ ការតាំងទីលំនៅក្នុងព្រំដែនរបស់រដ្ឋ និងការហាមឃាត់អំពើឃោរឃៅ អមនុស្សធម៌ ឬបន្ទាបបន្ថោក ជាពិសេសមានការជាប់ពាក់ព័ន្ធសម្រាប់បទចោទបច្ចុប្បន្ន។ នៅក្នុងព្រឹត្តិការណ៍ដែលបទដ្ឋានបន្តបន្ទាប់ស្តីពីសិទ្ធិមនុស្ស ពុំទំនងជាអាចលុបបំបាត់ ឬកម្រិតបទដ្ឋាននៃសិទ្ធិមនុស្ស ឬការហាមឃាត់នោះ ការអភិវឌ្ឍន៍បន្ថែមទៀតនៅក្នុងបទដ្ឋានស្តីពីសិទ្ធិមនុស្ស និងការកែលម្អបទដ្ឋាននេះ អាចត្រឹមតែពាក់ព័ន្ធទៅនឹងគោលការណ៍ច្បាប់ដែលស្រាលជាងប៉ុណ្ណោះ។ ម្យ៉ាងវិញទៀត ការលេចឡើងបន្តបន្ទាប់នូវបទដ្ឋានថ្មីស្តីពីសិទ្ធិមនុស្សជាក់លាក់បន្ថែមទៀត រួមទាំងបទដ្ឋាននៃច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិ ដូចជា បទដ្ឋានប្រឆាំងនឹងការផ្លាស់ទីលំនៅដោយបង្ខំ ឬការធ្វើឱ្យបាត់ខ្លួនដោយបង្ខំ អាចជាការអះអាងបន្ថែមលើអនិច្ចាទុក្ខភាពអន្តរជាតិស្តីពីអំពើប្រព្រឹត្តជាក់

¹⁴⁸⁹ មាត្រា ៣ នៃអនុសញ្ញាទីក្រុងហ្សឺណែវផ្នែក I-IV ។

¹⁴⁹⁰ មាត្រា ៣ នៃសេចក្តីប្រកាសជាសាកលស្តីពីសិទ្ធិមនុស្ស។

¹⁴⁹¹ មាត្រា ១៣(១) នៃសេចក្តីប្រកាសជាសាកលស្តីពីសិទ្ធិមនុស្ស។

¹⁴⁹² មាត្រា ៥ នៃសេចក្តីប្រកាសជាសាកលស្តីពីសិទ្ធិមនុស្ស។

¹⁴⁹³ មាត្រា ៧ នៃសេចក្តីប្រកាសជាសាកលស្តីពីសិទ្ធិមនុស្ស។

¹⁴⁹⁴ មាត្រា ១៤(១) នៃសេចក្តីប្រកាសជាសាកលស្តីពីសិទ្ធិមនុស្ស។

¹⁴⁹⁵ មាត្រា ៩ នៃសេចក្តីប្រកាសជាសាកលស្តីពីសិទ្ធិមនុស្ស។

¹⁴⁹⁶ មាត្រា ១២ នៃសេចក្តីប្រកាសជាសាកលស្តីពីសិទ្ធិមនុស្ស។

លាក់ពីដំបូងដែលបានចោទប្រកាន់ថា “ជាអំពើអមនុស្សធម៌ផ្សេងៗទៀត” និងអាចត្រូវបានប្រើប្រាស់ជាជម្លោះ សម្រាប់រាយការណ៍លើបញ្ហា ថាតើអំពើប្រព្រឹត្តនោះឈានដល់កម្រិតធ្ងន់ធ្ងរដែលតម្រូវ ដែរ ឬយ៉ាងណា។ ទោះ ជាយ៉ាងណាក្តី អត្ថិភាពនៃបទដ្ឋានជាក់លាក់ជាងពុំអាចកំណត់ ថាតើបទចោទនោះស្របតាមគោលការណ៍នី ត្យានុកូលភាព ដែរ ឬយ៉ាងណានោះឡើយ។

៥៨៦.អាស្រ័យហេតុនេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបដិសេធអំណះអំណាចរបស់ នួន ជា ដែលថា ដោយសារតែ “បទល្មើសទាំងឡាយដែលកំណត់ដោយអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ពុំមានអត្ថិភាពតាមទម្រង់ណា មួយតាមច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់នាពេលនោះឡើយ” ទើបជនជាប់ចោទពុំអាចយល់ដឹងជាមុនគ្រប់គ្រាន់ថា ការ ប្រព្រឹត្តនេះ គឺជាបទល្មើស¹⁴⁹⁷។ ផ្ទុយទៅវិញ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាលើឃើញថា គោលការណ៍ គ្មានបទល្មើសបើគ្មានច្បាប់ចែងត្រូវបានគោរព ប្រសិនបើអំពើប្រព្រឹត្តជាក់លាក់ដែលត្រូវបានរកឃើញថា ជា អំពើអមនុស្សធម៌ផ្សេងៗទៀតនោះ រំលោភបំពានលើសិទ្ធិជាសារវន្តរបស់ជនជាប់ចោទ និងមានភាពធ្ងន់ធ្ងរ ប្រហាក់ប្រហែលគ្នាទៅនឹងអំពើជាក់លាក់នៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ។ ផ្អែកតាមការយល់ឃើញ របស់អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូល ចំណុចនេះតម្រូវឱ្យមានការពិចារណាដោយផ្អែកតាមករណីជាក់ស្តែង នីមួយៗអំពីផលប៉ះពាល់នៃអំពើប្រព្រឹត្តទៅលើជនរងគ្រោះ និងថាតើ អំពើនេះអាចប្រហាក់ប្រហែលគ្នាទៅនឹង បទឧក្រិដ្ឋជាក់លាក់នៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ដែរ ឬយ៉ាងណា។ នៅក្នុងកាលៈទេសៈនេះ អង្គជំនុំ ជម្រះតុលាការកំពូលចាត់ទុកថា ពុំចាំបាច់ពិចារណាលើអំណះអំណាចរបស់ នួន ជា ដែលបានលើកឡើងថា ការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដោយបង្ខំនៅក្នុងរដ្ឋមួយដែលពុំមានការកាន់កាប់នោះ ពុំអាចបង្កើតឱ្យមានការទទួល ខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌ ឬត្រូវបានហាមឃាត់ដោយច្បាប់អន្តរជាតិក្នុងឆ្នាំ ១៩៧៥ ឬថា ពុំមានអត្ថិភាពនៃ សញ្ញាណផ្លូវច្បាប់ស្តីពី “ការធ្វើឱ្យបាត់ខ្លួនដោយបង្ខំ” ឡើយ¹⁴⁹⁸។

៥៨៧.នួន ជា បានលើកឡើងបន្ថែមទៀតថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុស ពីព្រោះអង្គជំនុំជម្រះពុំបាន ធ្វើការពិចារណាដោយផ្អែកលើករណីជាក់លាក់អំពីភាពធ្ងន់ធ្ងរនៃអំពើប្រព្រឹត្តដែលចោទជាបញ្ហានេះ តែផ្ទុយទៅ

¹⁴⁹⁷ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤០៥។
¹⁴⁹⁸ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤០៩ ដល់ ៤១៩។

វិញបាន“បញ្ជាក់ធាតុផ្សំនៃបទឧក្រិដ្ឋជាក់លាក់ និងបានសម្រេចថា អំពើប្រព្រឹត្តដែលស្របតាមលក្ខខណ្ឌនៃ ធាតុផ្សំទាំងអស់នោះ គឺជាបទឧក្រិដ្ឋតែម្តង”¹⁴⁹⁹។

៥៨៨.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរំលឹកថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពិតជាបានបង្ហាញអំពីធាតុផ្សំនៃការធ្វើឱ្យ បាត់ខ្លួនដោយបង្ខំ¹⁵⁰⁰ និងការផ្លាស់ទីលំនៅដោយបង្ខំ¹⁵⁰¹។ ក្រោយមក អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានវាយតម្លៃ លើអង្គហេតុពាក់ព័ន្ធផ្សេងៗជាមួយនឹងធាតុផ្សំទាំងនេះ¹⁵⁰²។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី ទាក់ទងទៅនឹងការធ្វើឱ្យបាត់ ខ្លួនដោយបង្ខំ និងការផ្លាស់ទីលំនៅដោយបង្ខំ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងក៏បានវាយតម្លៃរួចហើយលើបញ្ហា ថា តើ ក្នុងករណីនេះ អំពើប្រព្រឹត្តដែលខ្លួនរកឃើញនោះបានឈានដល់កម្រិតមួយស្មើនឹងបទឧក្រិដ្ឋជាក់លាក់ដទៃ ទៀតនៃឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិនៅក្នុងច្បាប់ អ.វ.ត.ក. ដែរ ឬយ៉ាងណា ដើម្បីអាចចាត់ទុកបានថា ជា

¹⁴⁹⁹ សាលាដំបូងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤០៨។

¹⁵⁰⁰ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៤៤៨ (អង្គជំនុំជម្រះបានសន្និដ្ឋានថា “ការធ្វើឱ្យបាត់ខ្លួនដោយបង្ខំអាចមាន ទម្ងន់ប្រហាក់ប្រហែលគ្នាទៅនឹងបទឧក្រិដ្ឋដទៃទៀតនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ [...] ដូច្នេះអាចស្ថិតក្នុងវិសាលភាពនៃ *អំពើ មនុស្សធម៌ផ្សេងៗទៀត*”។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានផ្តល់និយមន័យអំពីការធ្វើឱ្យបាត់ខ្លួនដោយបង្ខំ ដោយបានកំណត់អត្ត សញ្ញាណធាតុផ្សំសក្យានុម័តចំនួនបី: (i) បុគ្គលណាម្នាក់ត្រូវបានដកហូតសិទ្ធិសេរីភាពរបស់ខ្លួន (ii) ការដកហូតសិទ្ធិសេរីភាពនេះត្រូវ បានធ្វើឡើងតាមរយៈការបដិសេធមិនបង្ហាញព័ត៌មានទាក់ទងទៅនឹងជោគវាសនា ឬទីកន្លែងដែលបុគ្គលជាប់ពាក់ព័ន្ធនោះស្ថិតនៅ ឬ បដិសេធមិនទទួលស្គាល់ការដកហូតសេរីភាពនេះ ដោយបដិសេធចំពោះដំណោះស្រាយតាមផ្លូវច្បាប់ និងការធានាផ្នែកនីតិវិធីចំពោះ មុខបុគ្គលនោះ និង (iii) ធាតុផ្សំទីមួយ និងទីពីរត្រូវបានអនុវត្តដោយភ្នាក់ងាររដ្ឋ ឬដោយមានការអនុញ្ញាត ការគាំទ្រ ឬការយល់ព្រម ពីរដ្ឋ ឬអង្គការនយោបាយណាមួយ”)។

¹⁵⁰¹ សាលក្រមអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៤៥០ (អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានផ្តល់ការកំណត់និយមន័យនៃការផ្លាស់ទី លំនៅដោយបង្ខំ ដែលមានធាតុផ្សំបួន (ដូចជា “(i) ចេតនា (ii) នៃការផ្លាស់ទីលំនៅដោយបង្ខំ (iii) ឱ្យចាកចេញពីតំបន់មួយដែលពួក គេរស់នៅដោយស្របច្បាប់ (iv) ដោយគ្មានយុត្តិកម្មសមស្របអំពីក្តីបារម្ភផ្នែកសន្តិសុខរបស់ជនស៊ីវិល ឬភាពចាំបាច់ណាមួយខាង ផ្នែកនយោបាយ”)។

¹⁵⁰² សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៤៧ ដល់ ៥៥២, ៦៣០ ដល់ ៦៣៩ (ការផ្លាស់ទីលំនៅដោយបង្ខំ) និង ៦៤០ ដល់ ៦៤៣ (ការធ្វើឱ្យបាត់ខ្លួនដោយបង្ខំ)។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា ទាក់ទងទៅនឹង“ការធ្វើឱ្យប៉ះ ពាល់លើសេចក្តីថ្លៃថ្នូររបស់មនុស្សជាតិ” អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានកំណត់និយមន័យអំពីធាតុផ្សំ ប៉ុន្តែគ្រាន់តែយោងទៅលើយុត្តិ សាស្ត្រដែលបានដាក់ចំណាត់ថ្នាក់“ការមិនផ្តល់ចំណីអាហារ ទឹក ជម្រកស្នាក់នៅ និងជំនួយថ្នាំសង្គ្រោះឱ្យបានគ្រប់គ្រាន់ ព្រមទាំងស្ថាន ភាពអនាម័យកម្រិតទាប”ថា ជាឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ (*សូមមើល* សាលក្រមអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងកថាខណ្ឌ ៤៥៧)។

“អំពើអមនុស្សធម៌”នៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិនោះ¹⁵⁰³។ អាស្រ័យហេតុនេះ អំណះអំណាងរបស់ខ្លួន ជា ពុំមានលក្ខណៈត្រឹមត្រូវ និងត្រូវបដិសេធចោល។

៥៨៩. ទោះជាយ៉ាងណាក្តី ការបង្ហាញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានភាពច្របូកច្របល់ទាក់ទងទៅនឹងវិធីសាស្ត្រជាធរមាន ក្នុងការកំណត់អត្តសញ្ញាណនៃភាពជាបទល្មើសនៃ “អំពើអមនុស្សធម៌ផ្សេងៗទៀត” ដូចបានពិភាក្សាខាងលើ។ បើទោះបីជា មានការបង្ហាញច្បាស់លាស់ថា អំពើអមនុស្សធម៌ផ្សេងៗទៀត ត្រូវបានទទួលស្គាល់ជាប្រភេទបទឧក្រិដ្ឋមួយនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិនៅក្នុងឆ្នាំ ១៩៧៥ ក៏ដោយ¹⁵⁰⁴ ក៏ការធ្វើឱ្យបាត់ខ្លួនដោយបង្ខំ និងការផ្លាស់ទីលំនៅដោយបង្ខំពុំមានចែងច្បាស់លាស់ថា ជាប្រភេទបទឧក្រិដ្ឋដាច់ដោយឡែកនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិឡើយ។ ពិតណាស់ ជាច្រើនឆ្នាំក្រោយមក ទើបមានការកំណត់ច្បាស់លាស់អំពីបទឧក្រិដ្ឋនេះ ដែលបង្ហាញឱ្យដឹងតាមរយៈការដាក់បញ្ចូលទៅជាប្រភេទបទឧក្រិដ្ឋដាច់ដោយឡែកនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ នៅក្នុងមាត្រា ៧(១-យ និង ឈ) នៃលក្ខន្តិកៈរបស់តុលាការ ICC¹⁵⁰⁵ ។ អាស្រ័យហេតុនេះ ការធ្វើឱ្យបាត់ខ្លួនដោយបង្ខំ ឬការផ្លាស់ទីលំនៅដោយបង្ខំក្នុងឆ្នាំ ១៩៧៥ ពុំទាន់មានរូបរាងជាប្រភេទបទឧក្រិដ្ឋដាច់ដោយឡែកនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិនៅឡើយទេ ដូចគ្នានេះដែរ ការធ្វើឱ្យបាត់ខ្លួនដោយបង្ខំ និងការផ្លាស់ទីលំនៅដោយបង្ខំនេះ ពុំមានធាតុផ្សំ ឬអត្ថន័យជាក់លាក់តាមច្បាប់ នៅឡើយដែរ។ ផ្អែកតាមមូលហេតុនេះ ការកំណត់ពីធាតុផ្សំនៃការធ្វើឱ្យបាត់ខ្លួនដោយបង្ខំ ឬការផ្លាស់ទីលំនៅដោយបង្ខំថា ជាប្រភេទបទឧក្រិដ្ឋដាច់ដោយឡែកនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ពុំសមស្របតាមកាលកំណត់ និងពុំត្រឹមត្រូវតាមច្បាប់ឡើយ ដោយហេតុថា ការពិចារណាបន្តបន្ទាប់លើអំពើប្រព្រឹត្តនៅក្នុងផ្នែកដូចគ្នានេះស្តីពី “ការយល់ឃើញផ្នែកអង្គច្បាប់” ក្នុងចំណោមបទឧក្រិដ្ឋដាច់ដោយឡែកដទៃទៀតនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ជាអប្បបរមា ធ្វើឱ្យមានការភាន់ច្រឡំ។ ផ្ទុយទៅវិញ បញ្ហាដែលត្រូវបំភ្លឺ និងជាបញ្ហាតែមួយគត់ដែលមានការពាក់ព័ន្ធ គឺ ថាតើអំពើប្រព្រឹត្តដែលចោទជាបញ្ហានេះ ដោយផ្អែកលើកាលៈទេសៈជាក់លាក់ទាំងអស់នៅក្នុងរឿងក្តីបច្ចុប្បន្ននេះ ជាក់ស្តែងបានបំពេញតាមការកំណត់និយមន័យនៃអំពើអមនុស្សធម៌ផ្សេងៗទៀត ដែរ ឬយ៉ាងណា។

¹⁵⁰³ សូមមើល សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦៣៩ និង ៦៤៣។

¹⁵⁰⁴ សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ៥៧៦។

¹⁵⁰⁵ មាត្រា ៧(១-យ និង ឈ) នៃលក្ខន្តិកៈរបស់តុលាការ ICC។

៥៩០.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរំលឹកថា ការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងទាក់ទងទៅនឹងអំពើ អមនុស្សធម៌ផ្សេងៗទៀតនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ដែលបានប្រព្រឹត្តតាមរយៈការផ្លាស់ទីលំនៅ ដោយបង្ខំ ការធ្វើឱ្យបាត់ខ្លួនដោយបង្ខំ និងការធ្វើឱ្យប៉ះពាល់ដល់សេចក្តីថ្លៃថ្នូររបស់មនុស្សជាតិ បានផ្អែកយ៉ាង សំខាន់ទៅលើព្រឹត្តិការណ៍ដូចគ្នា ដែលបានបង្ហាញទាក់ទងទៅនឹងការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីមួយ និងទីពីរ មានដូចជា ការផ្លាស់ទីលំនៅដោយបង្ខំចំពោះក្រុមប្រជាជនយ៉ាងច្រើន ក្រោមលក្ខខណ្ឌធ្ងន់ធ្ងរ¹⁵⁰⁶។ ដោយសារភាពស៊ីសង្វាក់គ្នាក្រោមទម្រង់នៃការប្រព្រឹត្ត គោលបំណង *វិធីសាស្ត្រក្នុងការអនុវត្ត* ចារីផ្ទាល់ និង ក្របខ័ណ្ឌពេលវេលាដែលបានកំណត់នោះ ព្រឹត្តិការណ៍នីមួយៗទាំងនេះត្រូវបានចាត់ជា“អំពើ” ឬ“ការប្រព្រឹត្ត” មួយ នៅក្នុងអត្ថន័យនៃច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌ¹⁵⁰⁷។ អាស្រ័យហេតុនេះ ជាជាងពិចារណាល្អិតល្អន់លើធាតុផ្សំនៃអំពើ នេះ និងញែកធាតុផ្សំនេះដាច់ដោយឡែកពីធាតុផ្សំនៃការផ្លាស់ទីលំនៅដោយបង្ខំ ការធ្វើឱ្យបាត់ខ្លួនដោយបង្ខំ និង ការធ្វើឱ្យប៉ះពាល់ដល់សេចក្តីថ្លៃថ្នូររបស់មនុស្សជាតិ ហើយបានចាត់ទុកដូចបទឧក្រិដ្ឋដាច់ដោយឡែកពីគ្នានោះ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង គប្បីពិចារណាលើការប្រព្រឹត្តក្នុងអំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់ កាលទីមួយ និងទីពីរជារួមសម្រាប់ដំណាក់កាលនីមួយៗ ដោយផ្អែកលើការកំណត់ ថាតើអំពើនេះមានភាព ធ្ងន់ធ្ងរប្រហាក់ប្រហែលគ្នាទៅនឹងបទឧក្រិដ្ឋជាក់លាក់នៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ដែរ ឬយ៉ាងណា។ ដោយហេតុថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានធ្វើការពិចារណាជារួមដែលជាលក្ខខណ្ឌតម្រូវ ទើបអង្គជំនុំ ជម្រះតុលាការកំពូលនឹងត្រូវធ្វើដូច្នេះដោយផ្អែកលើការយល់ឃើញផ្នែកអង្គហេតុពាក់ព័ន្ធ ដែលមាននៅក្នុង សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង។ ដោយសារការយល់ឃើញផ្នែកអង្គហេតុមួយចំនួនត្រូវបានជំទាស់ នៅដំណាក់កាលបណ្តឹងសាទុក្ខ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនឹងត្រូវពិចារណាទៅលើទង្វើករណីនៃបណ្តឹងសា ទុក្ខណាដែលពាក់ព័ន្ធជាមុនសិន។

¹⁵⁰⁶ សូមមើល សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៤៨ និង ៥៦៣ ដល់ ៥៦៥ (ទាក់ទងទៅនឹងការផ្លាស់ទីលំនៅ ប្រជាជនដំណាក់កាលទីមួយ) និងកថាខណ្ឌ ៦៣០ ដល់ ៦៣៨, ៦៤០ ដល់ ៦៤២ និង ៦៤៤ ដល់ ៦៤៥ (ទាក់ទងទៅនឹងការផ្លាស់ទី លំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរ)។

¹⁵⁰⁷ សូមមើល ដីកាដោះស្រាយ (D427) កថាខណ្ឌ ២២១ ដល់ ២៦១ (ទាក់ទងទៅនឹងការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទី មួយ) កថាខណ្ឌ ២៦២ ដល់ ២៨២ (ការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរ)។

៤.យ.៣.ខ. លក្ខខណ្ឌនៃការជម្លៀស និងការប្រើអំពើហិង្សាក្នុងអំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីមួយ

៥៩១.នៅពេលផ្តល់ការយល់ឃើញថា ការជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ គឺជាអំពើអមនុស្សធម៌ផ្សេងៗទៀតក្រោមទម្រង់ការផ្លាស់ទីលំនៅដោយបង្ខំ និងធ្វើឱ្យប៉ះពាល់ដល់សេចក្តីថ្លៃថ្នូររបស់មនុស្សជាតិ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានធ្វើការកត់សម្គាល់ទៅលើការ“បង្ខិតបង្ខំ និងគំរាមកំហែង”¹⁵⁰⁸ និង“កាលៈទេសៈដែលមានអំពើហិង្សា”¹⁵⁰⁹ ក្នុងការជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ ក៏ដូចជា“លក្ខខណ្ឌអមនុស្សធម៌”¹⁵¹⁰ ដែលកើតមានចំពោះអ្នកត្រូវបានជម្លៀសនោះ រួមទាំង“ភាពធ្ងន់ធ្ងរ”¹⁵¹¹ផងដែរ ។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញថា “យ៉ាងតិចណាស់ ក៏មានប្រជាជននៅទីក្រុងភ្នំពេញចំនួនពីរលាននាក់ដែរ ដែលត្រូវបានកងទ័ពខ្មែរក្រហមបណ្តេញចេញ [...] ដោយភ្លង់កាំភ្លើង” និងថា “ប្រជាជនត្រូវបង្ខំឱ្យបោះបង់ចោលផ្ទះសម្បែង និងទ្រព្យសម្បត្តិរបស់ខ្លួន”¹⁵¹²។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងក៏បានយល់ឃើញផងដែរថា “មនុស្សជាច្រើន[អ្នកដែលត្រូវបានគេជម្លៀស]បានមើលឃើញផ្ទាល់ភ្នែកនូវការវាយដំ ការបាញ់ប្រហារ និងការសម្លាប់”¹⁵¹³។

៥៩២.នួន ជា និង ខៀវ សំផន បានលើកឡើងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសផ្នែកអង្គហេតុ នៅពេលផ្តល់ការយល់ឃើញពាក់ព័ន្ធទៅនឹងលក្ខខណ្ឌនៃការជម្លៀស ដើម្បីឈានទៅដាក់ពិន័យភាពលើជនជាប់ចោទពីបទអំពើអមនុស្សធម៌ផ្សេងៗទៀត ក្រោមទម្រង់ការធ្វើឱ្យប៉ះពាល់ដល់សេចក្តីថ្លៃថ្នូររបស់មនុស្សជាតិ និងការផ្លាស់ទីលំនៅដោយបង្ខំ¹⁵¹⁴។ នួន ជា បានទទួលស្គាល់ថា ប្រជាជននៅទីក្រុងភ្នំពេញត្រូវតែចាកចេញពីទីក្រុង និងថា “អ្នកដែលត្រូវបានជម្លៀសមួយចំនួន បានប្រឈមនឹងលក្ខខណ្ឌលំបាក ការគំរាមកំហែង និង/ឬអំពើហិង្សា”¹⁵¹⁵។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី នួន ជា បានអះអាងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង“បានបំផ្លើសទាំងស្រុងអំពី

¹⁵⁰⁸ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៥២។
¹⁵⁰⁹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៦៥។
¹⁵¹⁰ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៥២។
¹⁵¹¹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៦៥។
¹⁵¹² សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៦៣។
¹⁵¹³ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៦៣។
¹⁵¹⁴ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤២២ ដល់ ៤២៩។ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៣៥១ ដល់ ៣៥២។
¹⁵¹⁵ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤២៣។

លក្ខខណ្ឌជូនជូរ និងមានលក្ខខណ្ឌស្របគ្នាដែលអ្នកត្រូវបានជម្លៀសបានទទួលរង»¹⁵¹⁶។ ប្រហាក់ប្រហែលគ្នា នេះដែរ ខៀវ សំផន បានអះអាងថា ជាពិសេស អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានធ្វើការផ្លាស់ប្តូរគ្រប់គ្រាន់ទៅ លើភាពមិនស៊ីសង្វាក់គ្នានៅក្នុងសក្ខីកម្មរបស់សាក្សីពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការប្រព្រឹត្តទៅលើប្រជាជន¹⁵¹⁷។

៥៩៣.ទាក់ទងទៅនឹងការអនុវត្តការជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ នួន ជា បានរំលឹកថា ប្រជាជនមួយ ភាគធំនៅក្នុងទីក្រុង គឺជាជនភៀសខ្លួន ហើយបានលើកឡើងថា “ត្រឹមតែអង្គហេតុដែលថា ប្រជាជនត្រូវបាន តម្រូវឱ្យចាកចេញពីទីក្រុង តាមការជូនដំណឹងក្នុងរយៈពេលខ្លី មិនអាចបញ្ជាក់ថា មានការគំរាមកំហែង ឬការ បង្ខំលើរូបកាយ ដើម្បីធានាដល់ការចាកចេញរបស់ពួកគេនោះឡើយ”¹⁵¹⁸។ នួន ជា ក៏បានលើកឡើងផងដែរថា អង្គហេតុអំពីការបង្ខំឱ្យធ្វើដំណើរនៅពេលចេញផុតពីបរិវេណទីក្រុងភ្នំពេញពុំមានភស្តុតាងបញ្ជាក់ឡើយ ឬមាន ភស្តុតាងបង្ហាញក្នុងកម្រិតតិចតួចនៅប៉ុន្មានម៉ោងដំបូងក្រោយពេលដែលការជម្លៀសបានចាប់ផ្តើម និងថា ដូច្នេះ ការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសក្នុងការយល់ឃើញថា “នៅគ្រប់កាលៈទេសៈ ទាំងអស់ អ្នកដែលត្រូវបានជម្លៀស ត្រូវបានបង្ខំឱ្យបន្តដំណើរទៅមុខ”¹⁵¹⁹។ នួន ជា បានលើកឡើងថា ការ យល់ឃើញផ្នែកអង្គហេតុមួយចំនួនទាក់ទងទៅនឹងលក្ខខណ្ឌនៃការជម្លៀសត្រូវបានបំផ្លើស ដោយពុំបានផ្អែក លើភស្តុតាងគ្រប់គ្រាន់¹⁵²⁰ ឬពុំបានគាំទ្រដោយសក្ខីកម្មរបស់សាក្សីផ្ទាល់ភ្នែកឡើយ¹⁵²¹។

៥៩៤.សហព្រះរាជអាជ្ញាបានឆ្លើយតបថា ជនជាប់ចោទបានប្រកាន់យកវិធីសាស្ត្រក្នុងការវិភាគលើការយល់ ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងទៅជាផ្នែកតូចៗដែលពុំចាំបាច់ និងមានលក្ខណៈចង្អៀតហួសហេតុ និងពុំ បានផ្តល់ទម្ងន់ត្រឹមត្រូវលើភស្តុតាងរបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី និងកំណត់ចំណុចលក្ខណៈពុំត្រឹមត្រូវទៅលើការ ប្រើប្រាស់ភស្តុតាងរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង¹⁵²²។

¹⁵¹⁶ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤២៣។
¹⁵¹⁷ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៣៤៧, ៣៥១ ដល់ ៣៥២។
¹⁵¹⁸ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤២៤។
¹⁵¹⁹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤២៥ យោងទៅលើសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៤៩២។
¹⁵²⁰ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤២៦ ដល់ ៤២៩។ សូមមើលផងដែរ កថាខណ្ឌ ៣២២ ដល់ ៣២៦។
¹⁵²¹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤២៦, ៤២៨។
¹⁵²² សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ២៣៨។ សូមមើលផងដែរ កថាខណ្ឌ ២៣៩ ដល់ ២៤៧។

៥៩៥.ទាក់ទងទៅនឹងអំណះអំណាងរបស់ នួន ជា ដែលលើកឡើងថា “ត្រឹមតែអង្គហេតុដែលថា ប្រជាជនត្រូវបានតម្រូវឱ្យចាកចេញពីទីក្រុង តាមការជូនដំណឹងក្នុងរយៈពេលខ្លី មិនអាចបញ្ជាក់ថា មានការគំរាមកំហែង ឬការបង្ខំលើរូបកាយ ដើម្បីធានាដល់ការចាកចេញរបស់ពួកគេនោះឡើយ” ដោយយោងទៅលើសក្ខីកម្មរបស់សាក្សីដែលបានអះអាងថា អ្នកដែលត្រូវបានជម្លៀស ចង់ត្រឡប់ទៅកន្លែងដើមដែលពួកគេបានចាកចេញ នៅពេលសង្គ្រាមបានបញ្ចប់¹⁵²³ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាលើពាក្យថា បើទោះបីជាអ្នកដែលត្រូវបានជម្លៀសនោះកំពុងស្នាក់នៅក្នុងទីក្រុងភ្នំពេញ ជាទូទៅអាចមានគំនិតត្រឡប់ទៅកាន់ផ្ទះសម្បែងរបស់ខ្លួននៅជនបទក៏ដោយ ក៏ពុំមានការបង្ហាញថា អ្នកទាំងនេះមានបំណងចាកចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញនៅពេលនោះ និងក្រោមលក្ខខណ្ឌដែលបានដាក់ដោយខ្មែរក្រហមនោះ។ បន្ថែមលើនេះទៀត ដូចបានកត់សម្គាល់ដោយសហព្រះរាជអាជ្ញា¹⁵²⁴ អំណះអំណាងនេះបានសំអាងលើការយល់យ៉ាងចង្អៀតនូវអ្វីដែលហៅថា ការបង្ខំនោះ។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានកំណត់និយមន័យនៃការបង្ខំ ដូចជា “ការបង្ខិតបង្ខំ ការបំភាន់ ការកេងយកប្រយោជន៍ពីភាពស្លន់ស្លោ និងការគាបសង្កត់ឱ្យមានការភ័យខ្លាច”¹⁵²⁵។ ការកំណត់និយមន័យនេះស្របជាមួយនឹងវិធីសាស្ត្រដែលត្រូវបានអនុវត្តដោយតុលាការ ICTY ដែលបានយល់ឃើញថា ការបង្ខំមិនកម្រិតត្រឹមតែការបង្ខំលើរូបកាយប៉ុណ្ណោះទេ ថែមទាំងរួមបញ្ចូលការគំរាមកំហែងនៃការបង្ខំ ឬការបង្ខិតបង្ខំ ដូចជាការបង្កើនឱ្យភ័យខ្លាចដោយសារអំពើហិង្សា ការបង្ខិតបង្ខំ ការគាបសង្កត់ផ្លូវចិត្ត ឬការរំលោភអំណាច ឬការកេងយកប្រយោជន៍ពីបរិយាកាសដែលបង្ខិតបង្ខំ¹⁵²⁶។ ដូច្នេះ ការសន្និដ្ឋានដែលថា ការបង្ខំជាក់ស្តែងត្រូវបានប្រើប្រាស់ក្នុងគោល

¹⁵²³ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤២៤ យោងទៅលើប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៩ ខែ មករា ឆ្នាំ ២០១៣ (AI ROCKOFF) ឯកសារលេខ E1/166.1 ទំព័រ ៨ ដល់ ១០។

¹⁵²⁴ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ២៤១។

¹⁵²⁵ សូមមើល សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ជើងទំព័រ ១៣២៩។

¹⁵²⁶ សាលដីកាវៀងក្រី Krajišnik (ICTY) កថាខណ្ឌ ៣១៩។ សាលដីកាវៀងក្រី Stakić (ICTY) កថាខណ្ឌ ២៧៩ ដល់ ២៨១។ សាលដីកាវៀងក្រី Đorđević (ICTY) កថាខណ្ឌ ៧២៧ (ការផ្លាស់ទីលំនៅដោយបង្ខំតម្រូវឱ្យមានក្នុងចំណោមនោះជនរងគ្រោះពុំមានជម្រើសពិតប្រាកដ)។ ការភ័យខ្លាចអំពើហិង្សា ឬការប្រើកម្លាំងអាចបង្កើតនូវបរិយាកាសមួយដែលថា មានបុគ្គលម្នាក់ត្រូវបានបង្ខំឱ្យចាកចេញនោះ។ បញ្ហា ថាតើអ្នកដែលត្រូវបានជម្លៀសនេះមានជម្រើសផ្សេង ដែរ ឬយ៉ាងណានោះ ត្រូវពិចារណានៅក្នុងបរិបទនៃរឿងក្តីនីមួយៗ។ ជាឧទាហរណ៍ ជនជាប់ចោទត្រូវបានចោទប្រកាន់ និង/ឬដាក់ពន្ធនាគារចំពោះអំពើខាងក្រោមដែលបានរួមចំណែកដល់លក្ខខណ្ឌដែលបង្កើតបានជាការផ្លាស់ទីលំនៅដោយបង្ខំ មានដូចជា៖ ការបញ្ជាឱ្យប្រជាជនចេញពីផ្ទះសម្បែងរបស់ពួកគេ និងក្នុងករណីខ្លះ ការរុករកពីផ្ទះមួយទៅផ្ទះដើម្បីធ្វើការផ្លាស់ទីលំនៅ (សាលក្រមវៀងក្រី Milutinović (ICTY) ភាគ ២ កថាខណ្ឌ ១, ៤៩ ដល់ ៥០, ២៨៨, ៦៩៤, ៧៣១, ៨០១ ដល់ ៨០២, ៨៩១ ដល់ ៨៩២, ៩៥០) និងការប្រើកម្លាំងប្រដាប់អាវុធ និងការ

បំណងធ្វើឱ្យអ្នកដែលត្រូវបានជម្លៀសចាកចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ នៅពេលដែលខ្មែរក្រហមបានគ្រប់គ្រងទីក្រុងនេះ ជាការសមហេតុផល។

៥៩៦.ទាក់ទងទៅនឹងអំណះអំណាងរបស់ នួន ជា ដែលបានលើកឡើងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសដែលបានយល់ឃើញថា “បើទោះបីជានៅក្នុងកាលៈទេសៈបែបណាក៏ដោយ អ្នកដែលត្រូវបានជម្លៀសត្រូវបានបង្ខំឱ្យបន្តដំណើរទៅមុខ” ដោយសារតែភស្តុតាងភាគច្រើនដែលអង្គជំនុំជម្រះលើកយកមកសំអាងនោះគឺពាក់ព័ន្ធតែទៅនឹងរយៈពេលប៉ុន្មានម៉ោងដំបូងនៃការជម្លៀស និងថា ក្រោយមកទៀត អ្នកដែលត្រូវបានជម្លៀសភាគច្រើន ត្រូវបានអនុញ្ញាតឱ្យធ្វើដំណើរទៅតាមទីកន្លែងណាដែលពួកគេចង់ទៅ¹⁵²⁷។ ចំណុចនេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា នួន ជា បានទទួលស្គាល់ថា អ្នកដែលត្រូវបានជម្លៀសត្រូវបានប្រាប់ បើទោះជាពីមុនហេតុអ្វីក៏ដោយ¹⁵²⁸ថា ពួកគាត់ពុំអាចត្រឡប់មកទីក្រុងភ្នំពេញវិញបានឡើយ¹⁵²⁹។ ដូច្នេះ នៅពេលដែលពួកគេបានចាកចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ ពួកគេពុំមានជម្រើសផ្សេងក្រៅតែពីការបន្តដំណើរទៅមុខចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញប៉ុណ្ណោះ។ បន្ថែមលើនេះទៀត មានភស្តុតាងបង្ហាញថា ការបង្ខំត្រូវបានប្រើប្រាស់នៅក្នុងអំឡុងពេលនៃការជម្លៀស ដែលមិនត្រឹមតែប៉ុន្មានម៉ោងដំបូងនៃការជម្លៀសនោះឡើយ។ ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងព្រឹត្តិការណ៍នៅក្នុងទីក្រុងភ្នំពេញ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសំអាងយ៉ាងត្រឹមត្រូវ មិនត្រឹមតែលើសក្ខីកម្មរបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី មាស សារ៉ាន់ រួមទាំងភស្តុតាងក្រៅតុលាការមួយចំនួនប៉ុណ្ណោះទេ ប៉ុន្តែថែមទាំង

បំភិតបំភ័យក្នុងការផ្លាស់ទីលំនៅ(សាលក្រមរឿងក្តី Brđanin (ICTY) កថាខណ្ឌ ៥៤៨ និង ១០២៧។ សាលក្រមរឿងក្តី Martić (ICTY) កថាខណ្ឌ ៤២៧ និង ៤២៩។ សាលក្រមរឿងក្តី Milutinović (ICTY) ភាគ ២ កថាខណ្ឌ ៤៦៣ និង ៩៥០)។ ការរំលោភលើផ្លូវភេទដល់អ្នកដែលត្រូវបានជម្លៀស (សាលក្រមរឿងក្តី Milutinović (ICTY) ភាគ ២ កថាខណ្ឌ ៥០, ៦៩៤ និង ៨០២)។ ការវាយដំ និងការសម្លាប់អ្នកដែលត្រូវបានជម្លៀស (សាលក្រមរឿងក្តី Martić (ICTY) កថាខណ្ឌ ៤២៧។ សាលក្រមរឿងក្តី Milutinović (ICTY) ភាគ ២ កថាខណ្ឌ ២៨៨, ៤៦៣, ៥៥៧, ៧៣១, ៨០២ និង ១០០៥)។ ការលួចប្លន់ពីអ្នកដែលត្រូវបានជម្លៀស(សាលដីការរឿងក្តី Stakić (ICTY) កថាខណ្ឌ ៣២១។ សាលក្រមរឿងក្តី Martić (ICTY) កថាខណ្ឌ ៤២៦, ៤២៩។ សាលក្រមរឿងក្តី Milutinović (ICTY) ភាគ ២ កថាខណ្ឌ ៥០ ២៨៨ ៥៥៧ ៦៩៤, ៧៣១, ៨០២, ១០០៥) និងការដាក់លក្ខខណ្ឌរស់ដោយមិនអាចទ្រាំទ្របាន (សាលក្រមរឿងក្តី Brđanin (ICTY) កថាខណ្ឌ ១០២៧)។

¹⁵²⁷ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤២៥ យោងទៅលើសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៤៩២។

¹⁵²⁸ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៤២៥។

¹⁵²⁹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤២៥។

បានយោងទៅលើសក្ខីកម្មរបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី នូវ ហ៊ិន ដែលបានអះអាងជាទូទៅថា គាត់ត្រូវបានបង្ខំឱ្យបន្តដំណើរទៅមុខ¹⁵³⁰។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា នៅក្នុងផ្នែកនៃសាលក្រមអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ដែលដោះស្រាយស្ថានភាពក្នុងរយៈពេលបីថ្ងៃក្រោយការដួលរលំទីក្រុងភ្នំពេញ¹⁵³¹ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសំអាងលើភស្តុតាងបន្ថែម គឺការរៀបរាប់ចំនួន ១៣ ដាច់ដោយឡែកពីគ្នា ដែលបានបង្ហាញយ៉ាងជាក់ច្បាស់ថា នៅក្នុងអំឡុងពេលនៃការជម្លៀសចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ ខ្មែរក្រហមបាន“បង្ខំ”¹⁵³² “ប្រាប់”¹⁵³³ ឬ “បញ្ជា”¹⁵³⁴ ឱ្យប្រជាជនបន្តដំណើរទៅមុខ បើទោះបីក្នុងករណីមួយចំនួន ជនស៊ីវិលពុំបានដឹងពីទី

¹⁵³⁰ សូមមើល សាលក្រមអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៤៩២ ជើងទំព័រ ១៤៧៦ យោងទៅលើប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ៣០ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៣ (នូវ ហ៊ិន) ឯកសារលេខ E1/199.1 ទំព័រ ៦ ដល់ ៧។

¹⁵³¹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៤៨៦ ដល់ ៤៨៨។

¹⁵³² សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៤៨១, ៤៨៦ ដល់ ៤៨៧ យោងទៅលើប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ១៩ ខែ តុលា ឆ្នាំ ២០១២ (យឹម សុវណ្ណ) ឯកសារលេខ E1/135.1 ទំព័រ ៦៩ (យឹម សុវណ្ណ រៀបរាប់ថា គាត់ចំណាយពេលប្រហែលប្រាំទៅប្រាំមួយថ្ងៃបានទៅដល់ស្ទឹងកំពង់ទួល និងបន្តដំណើរទៅទៀត “បន្ទាប់ពីគេបានប្រាប់ឱ្យទៅមុខទៀត”។ ក្រោយមក គាត់ចំណាយពេលជាងមួយខែបានដល់វត្តពោធិ៍បាន។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៩ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៣ (ធុច ផាន់ដារា-ស) ឯកសារលេខ E1/198.1 ទំព័រ ៥ (ធុច ផាន់ដារា-ស ពិពណ៌នាអំពីកងទ័ពខ្មែរក្រហមចេះតែបង្ខំគ្រួសាររបស់គាត់ឱ្យទៅមុខជាមួយបង្អួចមនុស្សជាច្រើនបន្ទាប់ពីចាកចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ។ បន្ថែមលើនេះទៀត គាត់បានអះអាងថា “កងទ័ពខ្មែរក្រហមចេះតែបង្ខំឱ្យយើងទៅ ទៅមុខៗទៅ [...]”)។

¹⁵³³ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៤៨៦ ដល់ ៤៨៧ យោងទៅលើប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៥ ខែ វិច្ឆិកា ឆ្នាំ ២០១២ (គឹម វ៉ាន់ឌី) ឯកសារលេខ E1/148.1 ទំព័រ ៨៦ ដល់ ៨៧ និង ៨៨ ដល់ ៨៩ (គឹម វ៉ាន់ឌី បានអះអាងថា កងទ័ពខ្មែរក្រហមបានប្រាប់ម្តាយរបស់គាត់ បន្ទាប់ពីយប់ទីបីឱ្យបន្តដំណើរទៅភូមិរបស់ខ្លួន)។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២២ ខែ តុលា ឆ្នាំ ២០១២ (ជុំ សុខា) ឯកសារលេខ E1/136.1 ទំព័រ ៣៥ ដល់ ៣៦, ៣៨, ៦៧, ៨២ (ជុំ សុខា បានអះអាងថា នៅពេលចាកចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញក្នុងថ្ងៃទី ១ ប្រជាជន “ពុំត្រូវបានអនុញ្ញាតឱ្យឈប់នៅមួយកន្លែង” ពួកគាត់ “បន្តដើរទៅមុខទៀត” និងត្រូវបានប្រាប់ថា ពុំអាចត្រឡប់មកទីក្រុងភ្នំពេញវិញបាន)។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ៥ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ២០១២ (ពេជ ស្រីផល) ឯកសារលេខ E1/148.1 ទំព័រ ១៩, ២១, ២៤ (ពេជ ស្រីផល បានរំលឹកថា គាត់បានឮការប្រកាសតាមមេក្រូថា ប្រជាជនត្រូវបន្តដំណើរទៅមុខរហូតទាល់តែរកផ្លូវឃើញទៅស្រុកកំណើតរបស់ខ្លួន)។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ១២ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ២០១២ (Denise AFFONCO) ឯកសារលេខ E1/152.1 ទំព័រ ៨០ ដល់ ៨១ (Denise AFFONCO បានអះអាងថា គាត់ចំណាយពេលអស់រយៈពេលបីថ្ងៃដើម្បីឱ្យទៅដល់កោះមួយ និងថា ខ្មែរក្រហមបានណែនាំអំពីទីកន្លែងដែលប្រជាជនត្រូវទៅ)។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៤ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ២០១២ (ទីង សុខា) ឯកសារលេខ E1/147.1 ទំព័រ ៣២ ដល់ ៣៣, ៣៥ ដល់ ៣៦ (ទីង សុខា ពិពណ៌នាថា បន្ទាប់ពីបានជម្លៀសចេញពីផ្ទះរបស់ខ្លួននៅទីក្រុងភ្នំពេញ គាត់ត្រូវបានប្រាប់ឱ្យធ្វើដំណើរទៅកាន់ទិសខាងត្បូងរហូតទាល់តែដល់ក្បាលថ្នល់នៅថ្ងៃបន្ទាប់ និងបានប្រាប់ឱ្យធ្វើដំណើរឆ្ពោះទៅទិសខាងលិច)។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៧ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៣ (ស្វី សុទ្ធាវី) ឯកសារលេខ E1/197.1 ទំព័រ ៩ ដល់ ១០, ២០ (ស្វី សុទ្ធាវី បានអះអាងថា គាត់ត្រូវបានប្រាប់ឱ្យបន្តដំណើរទៅមុខ)។

កន្លែងដែលខ្លួនត្រូវទៅនោះឡើយ។ ទាក់ទងទៅនឹងអំណះអំណាងរបស់ នួន ជា ដែលថា អ្នកដែលត្រូវបាន ជម្លៀសអាចធ្វើដំណើរក្នុងល្បឿនយឺតៗបាននោះ¹⁵³⁵ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាលើពាក្យថា ល្បឿន នៃការជម្លៀស ឬល្បឿននៃការធ្វើដំណើរ ពុំអាចធ្វើជាមូលដ្ឋានដើម្បីច្រានចោលការបង្ខិតបង្ខំ ឬកាលៈទេសៈ បង្ខិតបង្ខំនោះបានឡើយ។ ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានេះ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងក៏ពុំបានផ្តល់ការយល់ឃើញថា ប្រជាជនត្រូវបានតម្រូវឱ្យធ្វើដំណើរក្នុងល្បឿនលឿននោះដែរ ប៉ុន្តែថា ប្រជាជនគ្មានជម្រើស។ អាស្រ័យហេតុ នេះ ជាការសមហេតុផលហើយដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសន្និដ្ឋានថា “ទោះបីជានៅក្រោមកាលៈទេសៈបែបណាក៏ដោយ អ្នកដែលត្រូវបានជម្លៀសត្រូវបានបង្ខំឱ្យបន្តដំណើរទៅមុខ”¹⁵³⁶។

៥៩៧.បន្ថែមលើនេះទៀត នួន ជា បានជំទាស់ទៅនឹងការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលតាម ការយល់ឃើញរបស់គាត់ថា ជាការបំផ្លើស ឬការធ្វើយុត្តិកម្មជាទូទៅ¹⁵³⁷។ នួន ជា បានយោងជាពិសេសទៅ លើការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលថា “លក្ខខណ្ឌនៃការធ្វើដំណើរតាំងពីដើមរហូតដល់ចប់ មានភាពលំបាកវេទនា ហើយភាគច្រើនមានការខ្វះខាតឧបករណ៍ជាមូលដ្ឋានសំខាន់សម្រាប់ដាំស្ល”¹⁵³⁸ “ការធ្វើ ដំណើររបស់អ្នកដែលត្រូវបានជម្លៀស ភាគច្រើនបានជួបប្រទះការភ័យខ្លាច និងការគំរាមកំហែង ឬក៏ហេតុ ការណ៍អំពើហិង្សាផ្សេងៗ”¹⁵³⁹ ពីសំណាក់កងទ័ពខ្មែរក្រហម “អ្នកដែលត្រូវបានជម្លៀសទាំងនោះ ក៏បានជួប ប្រទះនូវលក្ខខណ្ឌដ៏លំបាកនៅក្នុងអំឡុងពេលធ្វើដំណើររបស់ពួកគេ ដូចជា ស្ថិតនៅក្រោមកម្តៅថ្ងៃខ្លាំង ខ្វះ

¹⁵³⁴ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៤៨៦ យោងទៅលើប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៦ ខែ វិច្ឆិកា ឆ្នាំ ២០១២ (មុម សំ អឿន) ឯកសារលេខ E1/141.1 ទំព័រ ១៤ ដល់ ១៥ (មុម សំអឿន បានពិពណ៌នាថា ក្រោយពីធ្វើដំណើរជិតមួយសប្តាហ៍មក ពួកគាត់បានទៅដល់កន្លែងទីមួយនៅក្នុងភូមិសំរោងបន្ទាប់ពីការចាកចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ ប្រមាណ ៤០ គីឡូម៉ែត្រពីទីក្រុង និងក្រោយមក ត្រូវបានបញ្ជាឱ្យធ្វើដំណើរទៅព្រែកគយ ប្រហែលជាង ១០ ទៅ ២០ គីឡូម៉ែត្រពីភូមិសំរោង)។

¹⁵³⁵ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៤២៥។

¹⁵³⁶ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៤៩២។

¹⁵³⁷ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤២៦ ដល់ ៤២៩។

¹⁵³⁸ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤២៦ យោងទៅលើសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៤៨៧។

¹⁵³⁹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤២៦ យោងទៅលើសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៤៨៩។

ស្បៀងអាហារ ទឹកស្អាត ថ្នាំពេទ្យ ឬ ជម្រកស្នាក់នៅជាដើម”¹⁵⁴⁰ “ប្រជាជនភាគច្រើន(ដែលត្រូវបានជម្លៀសចេញពីផ្ទះសំបែងរបស់ខ្លួន)បានមើលឃើញផ្ទាល់នឹងភ្នែកនូវការវាយដំ ការបាញ់ប្រហារ និងការសម្លាប់ ព្រមទាំង បានឃើញសាកសពរាប់មិនអស់នៅតាមផ្លូវ នៅពេលពួកគាត់ចាកចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ”¹⁵⁴¹ និង“ការធ្វើដំណើររបស់អ្នកដែលត្រូវបានជម្លៀសទាំងនោះត្រូវបានកត់សម្គាល់ឃើញថា ស្ទើរតែគ្មានស្បៀងអាហារ ទឹក ថ្នាំពេទ្យ ជម្រក និងសម្ភារអនាម័យ ទាល់តែសោះ នៅក្នុងអំឡុងពេលជាច្រើនថ្ងៃ ទៅច្រើនសប្តាហ៍នោះ”¹⁵⁴²។ ខៀវ សំផន បានជំទាស់បន្ថែមទៀតទៅនឹងការវាយតម្លៃរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងអំពីភស្តុតាងទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានេះ ដោយបានអះអាងថា ភស្តុតាងនេះ ពុំបាននាំទៅដល់ការយល់ឃើញអំពីភាពស៊ីសង្វាក់គ្នានៅក្នុងការប្រព្រឹត្តទៅលើប្រជាជននោះឡើយ¹⁵⁴³។

៥៩៨.ក្នុងអំណះអំណាងរបស់ នួន ជា និង ខៀវ សំផន បានលើកបញ្ហាចំនួនពីរ។ បញ្ហាទីមួយ ថាតើអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ត្រូវបានអនុញ្ញាតឱ្យផ្តល់ការយល់ឃើញជាទូទៅអំពីបទពិសោធន៍របស់អ្នកដែលត្រូវបានជម្លៀសទាំងអស់ ឬភាគច្រើន ដោយផ្អែកលើសក្ខីកម្មរបស់សាក្សីមួយចំនួនតូច ដែរ ឬយ៉ាងណា។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាឃើញថា នៅក្នុងរឿងក្តីពាក់ព័ន្ធទៅនឹងបទល្មើសធំធេង ការកោះហៅសាក្សីទាំងអស់មកផ្តល់សក្ខីកម្មអំពីព្រឹត្តិការណ៍ជាច្រើនដែលចោទជាបញ្ហានេះ គឺពុំអាចធ្វើទៅបានឡើយ។ ក្នុងស្ថានភាពបែបនេះ តុលាការអង្គហេតុអាចតម្រូវឱ្យទាញយកសេចក្តីសន្និដ្ឋានចេញពីភស្តុតាងទាក់ទងទៅនឹងបទពិសោធន៍យ៉ាងទូលំទូលាយនោះ។ វិធីសាស្ត្របែបនេះ ជាធម្មតា ពុំមានកំហុសឡើយ។ ដោយសារតែការដាក់ពិន្ទុភាពបានផ្អែកលើការយល់ឃើញជាទូទៅ ដូច្នេះតម្រូវឱ្យមានការបង្ហាញឱ្យហួសពីវិមតិសង្ស័យ។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី ម្ចាស់បណ្តឹងសាទុក្ខដែលចោទថា មានកំហុសអង្គហេតុ មានបន្ទុកត្រូវបង្ហាញថា ការគិតដោយស្មានៗរបស់តុលាការជាន់ដំបូងក្នុងការផ្តល់ការយល់ឃើញនោះ ជាការពុំសមហេតុផល។

¹⁵⁴⁰ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤២៦ យោងទៅលើសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៤៩១។

¹⁵⁴¹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤២៨ យោងទៅលើសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៦៣។

¹⁵⁴² សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤២៩ យោងទៅលើសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៦៤។

¹⁵⁴³ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៣៤៧។

៥៩៩.បញ្ជាទីពីរ គឺទាក់ទងទៅនឹងការវាយតម្លៃលើភស្តុតាងជាមូលដ្ឋានសម្រាប់ការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានពិចារណាលើភស្តុតាងយ៉ាងទូលំទូលាយនៃការជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញនៅថ្ងៃទី ១៧ ខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥ និងបានឆ្លុះបញ្ចាំងឱ្យឃើញនូវលក្ខខណ្ឌ និងបទពិសោធន៍ខុសៗគ្នាយ៉ាងច្រើនសន្លឹកសន្លាប់¹⁵⁴⁴។ ដោយសារទំហំនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនទាំងអស់ក្នុងរយៈពេលខ្លី¹⁵⁴⁵ និងកងពលធំជាច្រើននៃកងទ័ពខ្មែរក្រហម បានចូលរួមនៅក្នុងការជម្លៀសនោះ¹⁵⁴⁶ ទើបមានការរៀបរាប់ខុសៗគ្នា ដូចបានឆ្លុះបញ្ចាំងនៅក្នុងសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង¹⁵⁴⁷ ដែលផ្ទុយពីអ្វីដែល ខៀវ សំផន បានលើកឡើង¹⁵⁴⁸។

៦០០.ទោះជាយ៉ាងណាក្តី អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងក៏បានយល់ឃើញផងដែរថា “ប្រជាជនភាគច្រើនបានមើលឃើញផ្ទាល់នឹងភ្នែកនូវការវាយដំ ការបាញ់ប្រហារ និងការសម្លាប់ ព្រមទាំងបានឃើញសាកសពរាប់មិនអស់នៅតាមដងផ្លូវ នៅពេលពួកគាត់ចាកចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ”¹⁵⁴⁹។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង នៅក្នុងកថាខណ្ឌដែលនៃសាលក្រមបានយល់ឃើញថា “យ៉ាងតិចក៏មានប្រជាជននៅទីក្រុងភ្នំពេញចំនួន ២.០០០.០០០ នាក់ដែរ ដែលត្រូវបានកងទ័ពខ្មែរក្រហមបណ្តេញចេញពីផ្ទះសម្បែងដោយបង្ខំ”¹⁵⁵⁰។ ដូច្នេះ អ្នកដែលត្រូវបានជម្លៀស“ភាគច្រើន”គឺសំដៅលើយ៉ាងតិចក៏ ១.០០០.០០០ នាក់ដែរ។ ក្នុងការគាំទ្រការយល់ឃើញនេះ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយោងទៅលើកថាខណ្ឌចំនួន ៨ នៅ

¹⁵⁴⁴ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៤៦០ ដល់ ៥៧៤។

¹⁵⁴⁵ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥២០។

¹⁵⁴⁶ សូមមើល សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៤៧០ (កងកម្លាំងខ្លះទទួលបន្ទុកក្នុងការជម្លៀស ចំណែកកងកម្លាំងដទៃទៀតទទួលខុសត្រូវក្នុងការត្រួតពិនិត្យការជម្លៀសនោះ)។

¹⁵⁴⁷ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៣៤៧, ៣៥១ ដល់ ៣៥២។

¹⁵⁴⁸ សូមមើលខ. សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៨៨ (កន្លែងខ្លះ “ប្រជាជនថ្មី”ត្រូវបានផ្លាស់ទីលំនៅ ខ្លះទៀត ទាំង“ប្រជាជនថ្មី” ទាំង“ប្រជាជនចាស់”ត្រូវបានផ្លាស់ទីលំនៅ និងលក្ខខណ្ឌនៅក្នុងការដឹកជញ្ជូនខុសៗគ្នា)។

¹⁵⁴⁹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៦៣ (សេចក្តីបញ្ជាក់បន្ថែម)។ សូមមើលផងដែរ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៤៨៩ (“ការធ្វើដំណើររបស់អ្នកដែលត្រូវបានជម្លៀស ភាគច្រើនបានជួបប្រទះការភ័យខ្លាច និងការគម្រាមកំហែង ឬក៏ហេតុការណ៍អំពើហិង្សាផ្សេងៗពីសំណាក់កងទ័ពខ្មែរក្រហម”)។

¹⁵⁵⁰ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៦៣។

ក្នុងផ្នែកដំបូង¹⁵⁵¹ដែលបានរួមបញ្ចូលនូវការយល់ឃើញទាក់ទងទៅនឹងបទពិសោធន៍ និងលក្ខខណ្ឌនៃការជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ ដោយផ្អែកលើភស្តុតាងជាច្រើនរួមទាំងភស្តុតាងក្រៅតុលាការ និងសក្ខីកម្មរបស់សាក្សីផ្ទាល់ភ្នែកផងដែរ¹⁵⁵²។ ដោយហេតុថា ការយល់ឃើញផ្នែកអង្គហេតុដែលទាក់ទងទៅនឹងបទពិសោធន៍របស់អ្នកដែលត្រូវបានជម្លៀសមួយចំនួន មានភាពច្បាស់លាស់ណាស់ ប៉ុន្តែអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានពន្យល់ពីមូលហេតុដែលខ្លួនអាចសន្និដ្ឋានបានថា យ៉ាងតិចណាស់ក៏មានប្រជាជន ១.០០០.០០០ នាក់ បានឆ្លងកាត់បទពិសោធន៍ដូចគ្នាដោយបានឃើញការវាយដំ ការបាញ់ប្រហារ និងការសម្លាប់ និងអាចផ្តល់ការយល់ឃើញបែបនេះឱ្យហួសពីវិមតិសង្ស័យដែរ ហើយក៏ពុំបានផ្តល់ការពន្យល់ច្បាស់លាស់ដែរ។ ក្នុងករណីគ្មានការពន្យល់ណាមួយនោះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាឃើញថា ការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង គឺជាការសន្និដ្ឋានដោយពុំសមហេតុផល។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនឹងត្រូវពិចារណាលើផលប៉ះពាល់នៃកំហុសអង្គហេតុនេះដូចខាងក្រោម។ ប្រហាក់ប្រហែលគ្នានេះដែរ ការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលថា “ប្រជាជនភាគច្រើន ខ្វះសម្ភារមូលដ្ឋានសម្រាប់ដាំស្ពៃ”¹⁵⁵³ “ការធ្វើដំណើររបស់អ្នកដែលត្រូវបានជម្លៀស ភាគច្រើនបានជួបប្រទះការភ័យខ្លាច និងការគំរាមកំហែង ឬក៏ហេតុការណ៍អំពើហិង្សាផ្សេងៗពីសំណាក់កងទ័ពខ្មែរក្រហម”¹⁵⁵⁴ គឺជាការសន្និដ្ឋានដោយពុំសមហេតុផលដែលពុំមានភស្តុតាងជាមូលដ្ឋានឡើយ។

៦០១.ផ្ទុយទៅវិញ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាឃើញថា ការយល់ឃើញដែលថា “អ្នកដែលត្រូវបានជម្លៀសទាំងនោះ ក៏បានជួបប្រទះនូវលក្ខខណ្ឌដ៏លំបាកនៅក្នុងអំឡុងពេលធ្វើដំណើររបស់ពួកគេ ដូចជា ស្ថិតនៅក្រោមកម្ដៅថ្ងៃខ្លាំង ខ្វះស្បៀងអាហារ ទឹកស្អាត ថ្នាំពេទ្យ ឬជម្រកស្នាក់នៅជាដើម”¹⁵⁵⁵ និងថា “ការធ្វើដំណើររបស់អ្នកដែលត្រូវបានជម្លៀសទាំងនោះ ត្រូវបានគេកត់សម្គាល់ឃើញថា ស្ទើរតែគ្មានស្បៀងអាហារ ទឹក ថ្នាំពេទ្យ ជម្រក និងសម្ភារអនាម័យទាល់តែសោះ នៅក្នុងអំឡុងពេលជាច្រើនថ្ងៃ ទៅច្រើនសប្តាហ៍

¹⁵⁵¹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ជើងទំព័រ ១៦៧៤ កថាខណ្ឌ ៤៧៣ ដល់ ៤៧៤, ៤៨៦, ៤៨៩ ដល់ ៤៩១, ៤៩៧ ដល់ ៤៩៨។

¹⁵⁵² សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៤៧១, ៤៧៣ ដល់ ៤៧៤, ៤៨៦, ៤៨៩ ដល់ ៤៩១, ៤៩៧ ដល់ ៤៩៨។

¹⁵⁵³ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៤៨៧ (សេចក្តីបញ្ជាក់បន្ថែម)។

¹⁵⁵⁴ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៤៨៩ (សេចក្តីបញ្ជាក់បន្ថែម)។

¹⁵⁵⁵ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤២៦ យោងទៅលើសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៤៩១។

នោះ”¹⁵⁵⁶ មានភស្តុតាងគាំទ្រគ្រប់គ្រាន់ហើយ។ បន្ថែមលើនេះទៀត ការយល់ឃើញទាំងនេះ បើទោះបីជា បង្ហាញក្នុងលក្ខណៈទូទៅក៏ដោយ ក៏ពុំមែនជាការស្មានដែលធ្វើឱ្យប៉ះពាល់ដល់ចំនួនសមាមាត្រនៃអ្នកដែលត្រូវ បានជម្លៀសនោះឡើយ។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសំអាងលើភស្តុតាងបញ្ជាក់បន្ថែមគ្នាទៅវិញទៅមក ដែលមានដូចជា ការរៀបរាប់ចំនួនបីដែលជាសក្ខីកម្មផ្ទាល់របស់សាក្សី និងការរៀបរាប់ជាច្រើនដែលជាសក្ខី កម្មផ្ទាល់របស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីដែលបានពិពណ៌នាអំពីកង្វះស្បៀងអាហារ¹⁵⁵⁷ ទឹកស្អាត¹⁵⁵⁸ ទីជម្រក¹⁵⁵⁹

¹⁵⁵⁶ សាលាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤២៩ យោងទៅលើសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៦៤។

¹⁵⁵⁷ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៤៨៧, ៤៩១ យោងទៅលើប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ៣១ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១២ (សក្ខីម លុត) ឯកសារលេខ E1/79.1 ទំព័រ ៦ ដល់ ៧ (សក្ខីម លុត បានអះអាងថា ពេលនោះគឺឃើញដូចជាមិនទាន់មានការ រៀបរយអីទេ ទៅតាមនឹង គឺតាមមួយៗហ្នឹង ខំដោះស្រាយខ្លួនឯងអីចឹងទៅ ដូចរកត្រី រកអីនៅជិតទន្លេមេគង្គហ្នឹង ទៅរកអី ដូចជានៅ តាមរៀងៗគ្រួសារ)។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៥ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ២០១២ (គីម វ៉ាន់ឌី) ឯកសារលេខ E1/148.1 ទំព័រ ៨៧ ដល់ ៩០ (គីម វ៉ាន់ឌី បានផ្តល់សក្ខីកម្មថា នៅតាមផ្លូវ នៅត្រើយខាងកើតទន្លេ ស្ថានភាពហូបចុកវេទនា។ គាត់ និងគ្រួសាររបស់គាត់អត់តាំងពីឆ្នាំដំបូងដាំបាយ ដំរី ពេលដាំបាយម្តងៗរត់រកខ្ចីគេ។ ពួកគាត់រស់ពីមួយថ្ងៃទៅមួយថ្ងៃនឹកឃើញថា ពេលវេលាហ្នឹងវាអត់យូរ វាមិនយូរទេ)។ ប្រតិ ចារិកចុះថ្ងៃទី ៣០ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៣ (ប៉ូ ឌីណា) ឯកសារលេខ E1/199.1, ទំព័រ ៨៣ (ប៉ូ ឌីណា បានអះអាងថា ការធ្វើដំណើរ តាមផ្លូវមានការលំបាក អត់ស្បៀងអាហារ ខ្វះខាតហូបចុក គ្មានបាន គ្មានឆ្នាំង ពេលនោះហើយដែលធ្វើឱ្យនាងខ្ញុំមានការឈឺចាប់)។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ១៩ ខែ តុលា ឆ្នាំ ២០១២ (យីម សុវណ្ណ) ឯកសារលេខ E1/135.1 ទំព័រ ៦១ (យីម សុវណ្ណ បានផ្តល់សក្ខីកម្មថា គ្មានម្ហូបអាហារ នៅតាមផ្លូវ)។ សូមមើលផងដែរ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២២ ខែ វិច្ឆិកា ឆ្នាំ ២០១២ (អេ វី) ឯកសារលេខ E1/145.1 ទំព័រ ៨២ (អេ វី បានពិពណ៌នាអំពីការយំស្រែកឃ្លានរបស់ប្អូនៗគាត់)។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ៣០ ខែ មិថុនា ឆ្នាំ ២០១៣ (នួរ ហ៊ិន) ឯកសារលេខ E1/199.1 ទំព័រ ៧ (នួរ ហ៊ិន បានអះអាងថា សភាពការណ៍ពេលនោះគឺជួបប្រទះ ជាពិសេស គឺកង្វះស្បៀង ឱសថ ព្យាបាលថ្នាំផ្សេងៗ)។

¹⁵⁵⁸ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៤៨៧ យោងទៅលើប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២២ ខែ តុលា ឆ្នាំ ២០១២ (ជុំ សុ ខា) ឯកសារលេខ E1/136.1 ទំព័រ ៣៧ និង ៣៨ ដល់ ៣៩ (ជុំ សុខា រំលឹកថា នៅក្នុងខែដែលពួកគាត់ធ្វើដំណើរ ពួកគាត់លំបាកក្នុង ការស្វែងរកទឹកស្អាតសម្រាប់ហូប និងសម្រាប់ដាំបាយ។ ប្រសិនបើទឹកសម្រាប់ហូប និងដាំបាយពុំបានទេនោះ ពួកគាត់ត្រូវប្តូរទី តាំងទៅជិតត្រពាំង ឬបឹងក្បែរៗ ដើម្បីអាចមានទឹកប្រើប្រាស់)។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ១៩ ខែ តុលា ឆ្នាំ ២០១២ (យីម សុវណ្ណ) ឯក សារលេខ E1/135.1 ទំព័រ ៦១ ដល់ ៦២ (យីម សុវណ្ណ បានផ្តល់សក្ខីកម្មថា ពុំមានទឹកតាមផ្លូវ ហើយត្រូវហូបទឹកត្រពាំង)។ ប្រតិ ចារិកចុះថ្ងៃទី ២៩ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៣ (ហូ ចន្ថា) ឯកសារលេខ E1/198.1 ទំព័រ ៥៦ (ហូ ចន្ថា បានអះអាងថា គាត់មានការ លំបាកខ្លាំងក្នុងការរកទឹកនៅថ្ងៃទី ២ ក្រោយការជម្លៀស ហើយគាត់ហូបទឹកត្រពាំង បើទោះបីមានខ្លួនស្អុយ និងមានមេរោគក៏ដោយ) ។

ព្រមទាំងថ្នាំពេទ្យ¹⁵⁶⁰ និងផ្អែកលើហេតុការណ៍ដែលថា អ្នកដែលត្រូវបានជម្លៀសមួយចំនួនបានយករបស់ផ្ទាល់ខ្លួនដូរអង្ករ ឬដូរវត្ថុអ្វីមួយដើម្បីបានបាយហូប¹⁵⁶¹។ បន្ថែមលើនេះទៀត អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសំអាង

¹⁵⁵⁹ សាលក្រមអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៤៨៨ យោងទៅលើប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២២ ខែ តុលា ឆ្នាំ ២០១២ (ជុំ សុខា) ឯកសារលេខ E1/136.1 ទំព័រ ៣៧, ៨១ ដល់ ៨២ (ជុំ សុខា បានអះអាងថា ពួកគាត់ឈប់សម្រាកតាមផ្លូវ ឬនៅមុខខ្លោងទ្វារវត្ត ឬជួនកាលក្រោមដើមឈើ និងថា គ្មាននរណាប្រាប់ថា ត្រូវទៅសម្រាកនៅកន្លែងណាឡើយ)។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៤ ខែ មិថុនា ឆ្នាំ ២០១៣ (បេ សុផានី) ឯកសារលេខ E1/200.1 ទំព័រ ៨ (បេ សុផានី បានបញ្ជាក់ថា នៅតាមផ្លូវ ពួកគាត់ឈប់សម្រាកក្នុងផ្ទះទេស្តាតដែលជាប់សង្ក្រាន្តចិន)។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៥ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ២០១២ (ពេជ ស្រីផល) ឯកសារលេខ E1/148.1 ទំព័រ ១៧ ដល់ ១៨ (ពេជ ស្រីផល បានលើកឡើងថា នៅយប់ទីមួយ គាត់ដេកតាមចង្ហើមផ្លូវ និងបានរៀបរាប់ថា មានអ្នកខ្លះដេកលើគ្រែក្នុងផ្សារ និងអ្នកខ្លះទៀតដេកលើផ្លូវតែម្តងដោយសារគ្មានចរាចរទៅមកឡើយ។ ពួកគាត់រកកន្លែងសម្រាករៀងៗខ្លួននៅក្នុងយប់នោះដោយយកស្លឹកឈើក្រាលដេក)។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ៣០ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៣ (ប៉ូ ឌីណា) ឯកសារលេខ E1/199.1 ទំព័រ ៨១ (ប៉ូ ឌីណា បានផ្តល់សក្ខីកម្មថា ពួកគាត់ដេកតាមផ្លូវ និងធ្វើដំណើរដោយពុំដឹងគោលដៅត្រូវទៅឡើយ)។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៦ ខែ វិច្ឆិកា ឆ្នាំ ២០១២ (មុម សំអឿន) ឯកសារលេខ E1/141.1 ទំព័រ ៩ ដល់ ១០ (មុម សំអឿន បានរៀបរាប់អំពីការទទួលបានដំណេករបស់ក្រុមគ្រួសារគាត់នៅខឿនវិហារលើភ្នំហ្នឹងតែម្តង)។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២២ ខែ វិច្ឆិកា ឆ្នាំ ២០១២ (អោ រី) ឯកសារលេខ E1/145.1 ទំព័រ ៨២ (អោ រី បានរៀបរាប់ថា ក្នុងយប់នោះ ពួកគាត់ដេកលើដីនៅកណ្តាលព្រៃមានមូសខាំច្រើន)។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ៤ ខែ មិថុនា ឆ្នាំ ២០១៣ (បេ សុផានី) ឯកសារលេខ E1/200.1 ទំព័រ ៩ ដល់ ១០ (បេ សុផានី បានរៀបរាប់ថា គាត់ និងកូនៗត្រូវបានខ្មែរក្រហមបណ្តេញឱ្យទៅរហូតដល់ភូមិត្រើយស្លា។ ពួកគាត់បានធ្វើជម្រកប្រក់ស្លឹកត្នោត និងមែកឈើ)។

¹⁵⁶⁰ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៤៨១ យោងទៅលើ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ៣០ ខែ ឧសភា ២០១៣ (នូរ ហ៊ាន់) ឯកសារលេខ E1/199.1 ទំព័រ ៧ (នូរ ហ៊ាន់ បានរៀបរាប់ថា សភាពការណ៍ពេលនោះគឺជួបប្រទះ ជាពិសេស គឺកង្វះស្បៀង ឱសថ ព្យាបាលថ្នាំផ្សេងៗ)។ កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយ យឹម សុវណ្ណ ឯកសារលេខ E3/5787 ចុះថ្ងៃទី ២៧ ខែ សីហា ឆ្នាំ ២០០៩ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00373423 ទំព័រ ៥ (យឹម សុវណ្ណ បានផ្តល់សក្ខីកម្មថា ក្នុងអំឡុងពេលធ្វើដំណើរនោះ គ្មានការជួយអ្វីដល់ពួកគាត់ឡើយ គ្មានស្បៀង គ្មានទឹក និងថ្នាំពេទ្យជាដើម)។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៧ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៣ (យស ផល) ឯកសារលេខ E1/197.1 ទំព័រ ៦០ ដល់ ៦១, ៦៤ ដល់ ៦៥ (យស ផល បានផ្តល់សក្ខីកម្មថា ក្នុងអំឡុងពេលធ្វើដំណើរ សុខភាពរបស់គាត់កាន់តែចុះខ្សោយ គ្រុនក្តៅ និងគ្មានថ្នាំពេទ្យ ដូចនេះ គាត់ដើរបេះស្លឹកស្ពៅតាមផ្លូវហ្នឹង យកមកបុកយកទឹកដាំផឹកធ្វើជាថ្នាំ។ ក្នុងអំឡុងពេលធ្វើដំណើរ គាត់ធ្លាក់ខ្លួនស្លេកស្លាំងឈឺគ្រុនក្តៅផង និងឈាមផង)។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៣ ខែ តុលា ឆ្នាំ ២០១២ (ឡាយ បូនី) ឯកសារលេខ E1/137.1 ទំព័រ ៨០ ដល់ ៨១ (ឡាយ បូនី បានអះអាងថា កូនស្រីតូចរបស់គាត់មានជំងឺរាកមូលឈាម ព្រោះគ្មាក្មេងផង ហើយធ្លាប់តែហូបបាយបញ្ចុក ដល់ទៅហូបអង្ករពោត អីចឹងធ្វើឱ្យពោះវៀនហ្នឹងមិនអាចទទួលបាន ទៅជាមានជំងឺប្រចាំកាយ ជំងឺរាកមូល ហើយគ្មានថ្នាំព្យាបាល)។

¹⁵⁶¹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៤៨៧ ជើងទំព័រ ១៤៥៤ យោងទៅលើក្នុងចំណោមនោះប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៥ ខែ មេសា ឆ្នាំ ២០១១ (រស់ ស៊ុយ) ឯកសារលេខ E1/184.1 ទំព័រ ៧៤ (រស់ ស៊ុយ បានពិពណ៌នាថា ប្រជាជនឈប់តាមផ្លូវយក

លើកស្ទួយដែលបង្ហាញថា កម្ពុជាបានធ្វើឱ្យស្ថានភាពកាន់តែអាក្រក់¹⁵⁶²។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូល ពុំជឿជាក់លើអំណះអំណាងរបស់ នួន ជា ដែលថា ប្រសិនបើលក្ខខណ្ឌពិតជាធ្ងន់ធ្ងរដូចការយល់ឃើញរបស់ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមែននោះ នោះ“នឹងមានប្រជាជនរាប់សែននាក់បានស្លាប់”¹⁵⁶³។ ដូច្នេះ អំណះអំណាង នេះគ្រាន់តែជាការធ្វើប្រមាណវិធីប៉ុណ្ណោះ។

៦០២.ទាក់ទងទៅនឹងអំណះអំណាងរបស់ ខៀវ សំផន ដែលថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានអើពើលើភស្តុតាងដែលពុំស៊ីសង្វាក់គ្នាពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការប្រព្រឹត្តលើអ្នកដែលត្រូវបានជម្លៀស និងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលា ដំបូងមានកំហុសក្នុងការយល់ឃើញថា “ជាទូទៅ”ខ្មែរក្រហមពុំបានផ្តល់ជំនួយគ្រប់គ្រាន់¹⁵⁶⁴នោះ អង្គជំនុំ ជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាឃើញថា ដោយផ្អែកលើការលើកឡើងខាងលើនេះ អំណះអំណាងរបស់ ខៀវ សំផន ពុំបានបង្ហាញថា សេចក្តីសន្និដ្ឋានរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំសមហេតុផលឡើយ ដោយសារ ជាក់ ស្តែង នៅពេលផ្តល់ការយល់ឃើញទាក់ទងទៅនឹងកង្វះ“ជាទូទៅ”ក្នុងការផ្តល់ជំនួយនេះ អង្គជំនុំជម្រះសាលា ដំបូងបានបញ្ជាក់ថា ភស្តុតាងពាក់ព័ន្ធទាំងនេះពុំមានលក្ខណៈស្របគ្នាទាំងស្រុងនោះឡើយ។

៦០៣.សរុបសេចក្តីមក ដោយផ្អែកលើការលើកឡើងខាងលើ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបដិសេធអំណះ អំណាងរបស់ជនជាប់ចោទពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង អំពីលក្ខខណ្ឌក្នុង អំឡុងពេលនៃការជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ។

សម្លៀកបំពាក់ដូរអង្គរដើម្បីបានការហូបចុក)។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៣ ខែ តុលា ឆ្នាំ ២០១២ (ឡាយ បូនី) ឯកសារលេខ E1/137.1 ទំព័រ ៨០ (ឡាយ បូនី បានរំលឹកថា គាត់យកសម្ភារៈខ្លះដូរអង្គរពោតជាមួយប្រជាជនមូលដ្ឋានយកមកដាំបាយហូប)។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃ ទី ០៤ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ២០១២ (ទីង សុខា) ឯកសារលេខ E1/147.1 ទំព័រ ៣៥ (ទីង សុខា បានរៀបរាប់ថា គាត់បានយកមាសពេជ្រដូរ របស់បន្តិចបន្តួចដើម្បីរស់ប៉ុណ្ណោះ)។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៣ ខែ វិច្ឆិកា ឆ្នាំ ២០១២ (ចៅ នី) ឯកសារលេខ E1/146.1 ទំព័រ ៤៥ (ចៅ នី បានអះអាងថា ក្នុងពីរបីខែដំបូង ពួកគាត់នៅមានអីវ៉ាន់នៅជាប់ខ្លួនដោះដូរហូបបន្ត)។

¹⁵⁶² សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៤៩១ យោងទៅលើប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ៣០ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៣ (នួរ ហ៊ី ន់) ឯកសារលេខ E1/199.1 ទំព័រ ៦ (នួរ ហ៊ីន បានរៀបរាប់ថា ការជម្លៀសចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញបានកើតឡើងនៅពាក់កណ្តាលខែ ប្រាំងជារដូវក្តៅណាស់។ ប្រជាជនខ្លះអត់បានយកស្បែកជើងតាមខ្លួន ត្រូវយកស្រទាប់ចេកទៅចងទៅនឹងបាតជើងសម្រាប់ដើរ។ គាត់ បានរំលឹកថា សត្វរុយដូចឃ្មុំ រុយសំបូរនៅតាមផ្លូវ គ្មានបន្ទប់អនាម័យ មានសំអាងតែព្រៃរៀងៗខ្លួន)។

¹⁵⁶³ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤២៩។

¹⁵⁶⁴ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៣៥១ ដល់ ៣៥២។

៤.ឃ.ព.ក.យុត្តិកម្មដែលបានអះអាងសម្រាប់ការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីមួយ

៦០៤.អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានបដិសេធអំណះអំណាចរបស់ជនជាប់ចោទដែលបានលើកឡើងថា ការជម្លៀសចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ គឺជាការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដោយត្រឹមត្រូវ និងស្របច្បាប់ ដោយមូលហេតុយោធា ឬសេដ្ឋកិច្ច រួមទាំងការភ័យខ្លាចយុទ្ធនាការទម្លាក់គ្រាប់បែករបស់អាមេរិកដែលនឹងកើតមាន¹⁵⁶⁵។ ទាក់ទងទៅនឹងយុទ្ធនាការទម្លាក់គ្រាប់បែកនេះ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញថា បានបញ្ចប់ត្រឹមខែសីហា ឆ្នាំ ១៩៧៣¹⁵⁶⁶ ដោយមានតែហេតុការណ៍ដាច់ដោយឡែក(និងពុំជាប់ពាក់ព័ន្ធ)មួយគត់ដែលបានកើតឡើងក្នុងខែ ឧសភា ឆ្នាំ ១៩៧៥¹⁵⁶⁷។ ដោយផ្អែកលើមូលដ្ឋានក្នុងចំណោមនោះ ចម្លើយរបស់សាក្សី និងឯកសារបោះពុម្ពផ្សាយមួយរបស់ ប.ក.ក. អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសន្និដ្ឋានថា “សេចក្តីសម្រេចដើម្បីជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ ពុំមែនឈរលើមូលដ្ឋានដែលមានគោលបំណងការពារប្រជាជនពីការទម្លាក់គ្រាប់បែករបស់អាមេរិកនោះទេ” ប៉ុន្តែបានផ្អែកលើការអនុវត្តន៍ និងបទពិសោធន៍ពីមុននៅក្នុងតំបន់ដទៃទៀត និងសម្រាប់“ហេតុផលយោធា សេដ្ឋកិច្ច និងមនោគមវិជ្ជា”នោះ ដើម្បីអាចគ្រប់គ្រងប្រជាជនបានល្អ¹⁵⁶⁸។

៦០៥.ទាក់ទងទៅនឹងអំណះអំណាងដែលថា មានវិបត្តិស្បៀងអាហារនៅទីក្រុងភ្នំពេញ ដែលការជម្លៀសចេញពីទីក្រុង គឺក្នុងគោលបំណងសម្រាលវិបត្តិនោះ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញថា ខ្មែរក្រហមបានគ្រប់គ្រងផ្លូវដឹកជញ្ជូនទាំងអស់ រួមទាំងព្រលានយន្តហោះពោធិ៍ចិនតុងផងដែរ នៅក្នុងខណៈដែលស្ថានភាពស្បៀងអាហារនៅក្នុងទីក្រុងភ្នំពេញមានភាពកាន់តែធ្ងន់ធ្ងរឡើង ប៉ុន្តែថ្នាក់ដឹកនាំខ្មែរក្រហមបានបដិសេធមិនទទួលយកជំនួយមនុស្សធម៌ពីបណ្តាប្រទេសទាំងឡាយ ដែលខ្លួនចាត់ទុកថា ជាសត្រូវនោះឡើយ ហើយបែរជាសម្រេចជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុង ដោយមានផែនការ និងការរៀបចំជាមុនតែបន្តិចបន្តួចប៉ុណ្ណោះ¹⁵⁶⁹។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានកត់សម្គាល់ឃើញថា “ការនាំយកស្បៀងអាហារចូលមកក្នុងទីក្រុង មានភាពងាយ

¹⁵⁶⁵ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥២៥ ដល់ ៥៤៥។

¹⁵⁶⁶ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥២៧។

¹⁵⁶⁷ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥២៨។

¹⁵⁶⁸ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៣៤។

¹⁵⁶⁹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៣៧ ដល់ ៥៣៩។

ស្រួលជាងការសម្រេចឱ្យប្រជាជនរាប់លាននាក់ចេញពីទីក្រុងទៅគ្រប់ទិសទី¹⁵⁷⁰។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសន្និដ្ឋានថា ស្ថានភាពស្បៀងអាហារក្នុងទីក្រុងភ្នំពេញពុំមែន“ជាមូលហេតុចម្បង”ក្នុងការជម្លៀសប្រជាជនទាំងអស់ចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញភ្លាមៗនោះទេ¹⁵⁷¹។

៦០៦. នៅក្នុងការយល់ឃើញផ្នែកអង្គច្បាប់ទាក់ទងទៅនឹងអំពើអមនុស្សធម៌ផ្សេងៗទៀត ក្រោមទម្រង់ការផ្លាស់ទីលំនៅដោយបង្ខំ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសន្និដ្ឋានថា ការជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញពុំមែនដោយសារ“មូលហេតុចាំបាច់ផ្នែកយោធា” និងដោយសារគោលបំណងមនុស្សធម៌នោះឡើយ¹⁵⁷²។ អង្គជំនុំជម្រះបានកត់សម្គាល់លើការលើកឡើងដែលថា ការជម្លៀសនេះ គឺជាផ្នែកមួយនៃគោលនយោបាយតាំងទីលំនៅស្របច្បាប់មួយ ប៉ុន្តែបានសន្និដ្ឋានថា “គោលនយោបាយផ្នែកសេដ្ឋកិច្ច មិនមែនជាមូលដ្ឋានមួយក្នុងចំណោមមូលដ្ឋានទាំងឡាយដែលត្រូវបានទទួលស្គាល់តាមច្បាប់អន្តរជាតិ ដែលអាចយកមកធ្វើយុត្តិកម្មចំពោះការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដោយបង្ខំនោះបានឡើយ”¹⁵⁷³។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញថា នៅគ្រប់កាលៈទេសៈទាំងអស់ ការជម្លៀសពុំមានលក្ខណៈសមាមាត្រឡើយ¹⁵⁷⁴។

៦០៧. នួន ជា បានជំទាស់ទៅនឹងការយល់ឃើញ និងសេចក្តីសន្និដ្ឋានរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង¹⁵⁷⁵។ នួន ជា បានលើកឡើងថា “បើពិនិត្យលើចំណុចនេះជារួម ដោយអនុលោមតាមស្ថានភាពច្បាប់នៅក្នុងឆ្នាំ ១៩៧៥ ការជម្លៀស គឺជាការស្របច្បាប់ មិនមែនជាបទឧក្រិដ្ឋនោះឡើយ”¹⁵⁷⁶។ នួន ជា បានលើកសាជាថ្មីនូវអំណះអំណាងក្នុងពេលជំនុំជម្រះថា ការជម្លៀសនេះត្រូវបានជំរុញដោយកត្តាស្របច្បាប់នានា និងថា ការលំបាកនឹងកើតមាន ទោះបីជាខ្លួនជ្រើសរើសយកសកម្មភាពមួយណាក៏ដោយ¹⁵⁷⁷។ ប្រហាក់ប្រហែលគ្នានេះដែរ ខៀវ សំ

¹⁵⁷⁰ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៣៩។

¹⁵⁷¹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៤០។

¹⁵⁷² សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៤៩។

¹⁵⁷³ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៤៩។

¹⁵⁷⁴ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៥១។

¹⁵⁷⁵ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤៣៣ ដល់ ៤៤១។

¹⁵⁷⁶ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤៣៤។

¹⁵⁷⁷ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤៣៤។

ផន បានលើកឡើងថា ការជម្លៀសជាការស្របច្បាប់ និងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសអង្គហេតុ ដោយបានកាត់បន្ថយបរិបទជាប្រវត្តិការធ្វើសេចក្តីសម្រេចជម្លៀសនេះ¹⁵⁷⁸។

៦០៨.សហព្រះរាជអាជ្ញាបានអះអាងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានអនុវត្តបទដ្ឋានគតិយុត្តត្រឹមត្រូវក្នុងការ វាយតម្លៃរបស់ខ្លួនលើអំពើអមនុស្សធម៌ផ្សេងៗទៀតក្រោមទម្រង់ការផ្លាស់ទីលំនៅដោយបង្ខំ និងបានសន្និដ្ឋាន យ៉ាងសមហេតុផលដោយផ្អែកលើភស្តុតាងទាំងមូលថា ការជម្លៀសនេះ គឺជាអំពើអនីត្យានុកូល¹⁵⁷⁹។

៦០៩.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរំលឹកថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានផ្តល់ការយល់ឃើញទាក់ទងទៅនឹង យុត្តិកម្មជាសក្តានុពលនៃការជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញដើម្បីកំណត់ថា ការជម្លៀសនេះ គឺជា“ការ ផ្លាស់ទីលំនៅដោយបង្ខំ” ដែលជាបទឧក្រិដ្ឋកម្មក្នុងចំណោមប្រភេទបទឧក្រិដ្ឋនៃអំពើអមនុស្សធម៌ផ្សេងៗទៀត នៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ដែរ ឬយ៉ាងណា¹⁵⁸⁰។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានយល់ឃើញថា វិធីសាស្ត្របែបនេះពិតជាមានកំហុស ដោយហេតុថា ការពិចារណារបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងគប្បីផ្ដោត ទៅលើការកំណត់ ថាតើក្នុងកាលៈទេសៈនៃរឿងក្តីនេះ ការប្រព្រឹត្តដែលរកឃើញថា បានកើតឡើងក្នុងអំឡុង ពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីមួយ ត្រូវចាត់ទុកជា“អំពើអមនុស្សធម៌” ដែរ ឬយ៉ាងណា¹⁵⁸¹ ។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាឃើញថា បញ្ហានៃការធ្វើយុត្តិកម្មជាសក្តានុពល លើការជម្លៀសនៅតែកើតមាន បើទោះបីជាតាមវិធីសាស្ត្របែបណាក៏ដោយ ដូច្នេះអង្គជំនុំជម្រះនឹងត្រូវ ពិចារណាលើអំណះអំណាងរបស់ នួន ជា និង ខៀវ សំផន តាមលំដាប់លំដោយ។

៦១០.ដំបូង នួន ជា បានជំទាស់ទៅនឹងការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលថា ការជម្លៀស ប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ ពុំបានឈរលើមូលដ្ឋាននៃការភ័យខ្លាចការទម្លាក់គ្រាប់បែកអាមេរិកឡើយ¹⁵⁸²។ នួន ជា បានលើកឡើងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានធ្វើសំអាងហេតុមិនត្រឹមត្រូវទៅលើសេចក្តីថ្លែងការណ៍ របស់ ប.ក.ក. ដែលថា សេចក្តីសម្រេចជម្លៀសត្រូវបានធ្វើឡើងដើម្បី“កម្ទេច”“ឧបាយកលដ៏ខ្មៅងងឹត និង [...] ផែនការឧក្រិដ្ឋ”របស់អាមេរិក ដោយសារការទម្លាក់គ្រាប់បែកនៅទីក្រុងភ្នំពេញ ជាការពិត គឺជាការវាយ

¹⁵⁷⁸ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ២២៤ ដល់ ២២៨។

¹⁵⁷⁹ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ២៥២ ដល់ ២៦៣។

¹⁵⁸⁰ សូមមើល សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៤៩ ដល់ ៥៥២។

¹⁵⁸¹ សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ៥៩០។

¹⁵⁸² សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤៣៥ ដល់ ៤៣៨។

ប្រហារមួយប្រភេទដែល ប.ក.ក. មានការភ័យខ្លាច អាស្រ័យហេតុនេះ សេចក្តីថ្លែងការណ៍របស់ ប.ក.ក. បានបញ្ជាក់បន្ថែមពីការទម្លាក់គ្រាប់បែកនេះ ដែលពុំមែនជាការភ័យខ្លាចការទំលាក់គ្រាប់បែករបស់អាមេរិកនោះឡើយ គឺជាមូលហេតុសម្រាប់ការជ្រៀសប្រជាជន¹⁵⁸³។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាលើការវិវឌ្ឍសាស្ត្ររបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង មានលក្ខណៈសមហេតុផល។ ប្រសិនបើពិចារណាទៅតាមបរិបទ ការយោងដែលបានសំអាងទៅលើនោះ អាចត្រូវបានយល់យ៉ាងសមហេតុផលថា ពុំមែនសំដៅទៅលើការវាយប្រហារទម្លាក់គ្រាប់បែកពីលើអាកាសនោះទេ ប៉ុន្តែសំដៅលើការប្រឆាំងនៅក្នុងទីក្រុង។ ប្រហាក់ប្រហែលគ្នានេះដែរ ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការជំទាស់របស់ នួន ជា ទៅនឹងការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការផ្លាស់ប្តូរនយោបាយ និងស្ថានភាពយោធា និងជាពិសេសការសម្រេចរបស់ព្រឹទ្ធសភារបស់សហរដ្ឋអាមេរិកឱ្យបញ្ឈប់ផ្តល់មូលនិធិសម្រាប់ការទម្លាក់គ្រាប់បែកពីលើអាកាសនោះ¹⁵⁸⁴ នួន ជា គ្រាន់តែលើកបង្ហាញអំពីជម្រើសនៃការវាយតម្លៃលើភស្តុតាង ប៉ុន្តែពុំបានបង្ហាញថា ការវាយតម្លៃរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងលើភស្តុតាងនោះ មានភាពមិនត្រឹមត្រូវនោះឡើយ។ ចំណុចនេះបានបញ្ជាក់ការពិតចំពោះអំណះអំណាងរបស់ នួន ជា ដែលថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសក្នុងការសំអាងលើអង្គហេតុដែលថា ថ្នាក់ដឹកនាំប.ក.ក. បានសម្រេចផ្លាស់មកកាន់ទីក្រុងភ្នំពេញនៅក្នុងខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥ ដើម្បីឱ្យអង្គជំនុំជម្រះអាចធ្វើសេចក្តីសន្និដ្ឋានបានថា ពុំមានក្តីបារម្ភពិតប្រាកដណាមួយអំពីការទម្លាក់គ្រាប់បែកពីលើអាកាសនោះឡើយ¹⁵⁸⁵។ ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានេះ គប្បីធ្វើការកត់សម្គាល់ថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមិនត្រឹមតែសំអាងទៅលើអង្គហេតុដែលថា ថ្នាក់ដឹកនាំ ប.ក.ក. បានផ្លាស់មកកាន់ទីក្រុងភ្នំពេញប៉ុណ្ណោះទេ ប៉ុន្តែថែមទាំងថា សមាជិកនៃថ្នាក់ដឹកនាំរបស់ ប.ក.ក. “ក៏បានបង្កើតមូលដ្ឋានរបស់ពួកគេនៅតាមទីកន្លែងសំខាន់ៗ ដោយជាក់ស្តែងពុំមានការត្រៀមរៀបចំការប្រុងប្រយ័ត្នជាមុន ដើម្បីទប់ទល់នឹងការទម្លាក់គ្រាប់បែកពីលើអាកាសនោះឡើយ”¹⁵⁸⁶។ ទាក់ទងទៅនឹងអំណះអំណាងដែលថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសំអាងលើសក្ខីកម្មរបស់ទាហានថ្នាក់ក្រោមតែម្នាក់ក្នុងការយល់ឃើញថា ការភ័យខ្លាចការទម្លាក់គ្រាប់បែករបស់អាមេរិក គឺគ្រាន់តែជាឧបាយកលប្រើប្រាស់ដើម្បីបោកបញ្ឆោតប្រជាជននៅទីក្រុងនោះ¹⁵⁸⁷ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់លើការយល់

¹⁵⁸³ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤៣៥ ដកស្រង់សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ៥៣១។

¹⁵⁸⁴ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤៣៦។

¹⁵⁸⁵ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤៣៧។

¹⁵⁸⁶ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥២៨។

¹⁵⁸⁷ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤៣៨។

ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលថា សក្ខីកម្មនេះ“បានកាត់បន្ថយការជឿជាក់បន្ថែមទៀត”ទៅលើការ
អះអាងរបស់ នួន ជា ដែលថា ថ្នាក់ដឹកនាំរបស់ ប.ក.ក. បានជឿជាក់ថា ពិតជាមានភាពចាំបាច់ក្នុងការ
ជម្លៀសភ្លាមៗនោះ។ ដូច្នេះ សក្ខីកម្មរបស់សាក្សីនេះ គ្រាន់តែជាធាតុផ្សំមួយក្នុងការពិចារណារបស់អង្គជំនុំ
ជម្រះសាលាដំបូងប៉ុណ្ណោះ។

៦១១.ជាសរុប នួន ជា ពុំបានបង្ហាញឱ្យឃើញថា ការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងទាក់ទងទៅ
នឹងការភ័យខ្លាចការទម្លាក់គ្រាប់បែករបស់អាមេរិក ដែលជាយុត្តិកម្មសម្រាប់ការជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទី
ក្រុងភ្នំពេញនោះ គឺជាការយល់ឃើញដែលពុំមានតុលាការអង្គហេតុសមស្របណាមួយអាចធ្វើដូច្នេះបាននោះ
ឡើយ។ អាស្រ័យហេតុនេះ អំណះអំណាងរបស់ នួន ជា ត្រូវបដិសេធចោល។

៦១២.ប្រហាក់ប្រហែលគ្នានេះដែរ ខៀវ សំផន បានអះអាងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសអង្គហេតុ
ដោយសារបានបដិសេធការលើកឡើងដែលថា ថ្នាក់ដឹកនាំរបស់ ប.ក.ក. មានការជឿជាក់ថា ការគំរាមកំហែង
ទម្លាក់គ្រាប់បែករបស់អាមេរិក ពិតជាមានអត្ថិភាព និងជាគ្រោះថ្នាក់ពិតប្រាកដនៅក្នុងអំឡុងពេលនៃការ
ជម្លៀសនោះមែន¹⁵⁸⁸។ ខៀវ សំផន បានអះអាងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានពិចារណាលើព្រឹត្តិការណ៍
ដោយផ្អែកលើទស្សនៈវិស័យក្នុងឆ្នាំ ២០១៤ ជាជាងទស្សនៈវិស័យក្នុងសង្គ្រាមត្រជាក់ ប៉ុន្តែ ខៀវ សំផន ពុំបាន
លើកមូលដ្ឋានគាំទ្រអំណះអំណាងរបស់ខ្លួន និងពុំបានបង្ហាញថា ការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលា
ដំបូង មានភាពពុំសមហេតុផលយ៉ាងដូចម្តេចឡើយ។ ខៀវ សំផន បានយោងទៅលើភស្តុតាងដែលតាមការ
លើកឡើងរបស់គាត់បង្ហាញពីការភ័យខ្លាចការអន្តរាគមន៍របស់អាមេរិក ឬចលនាប្រឆាំងរបស់កងកម្លាំងនៃ
របបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ ប៉ុន្តែពុំបានបង្ហាញថា ការវាយតម្លៃលើភស្តុតាងរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែល
គាត់ពុំបានពិភាក្សាលម្អិតនោះថា ពុំសមហេតុផលយ៉ាងដូចម្តេចឡើយ។

៦១៣.នួន ជា បានអះអាងបន្ថែមទៀតថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង“បានបដិសេធទាំងស្រុងទៅលើការពន្យល់
[របស់គាត់]ដែលថា ការផ្គត់ផ្គង់ស្បៀងអាហារនៅទីក្រុងភ្នំពេញ មានឥទ្ធិពលទៅលើសេចក្តីសម្រេចក្នុងការ
ជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុង”¹⁵⁸⁹។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ថា ការអះអាងបែបនេះខុសការ
ពិតទាំងស្រុង។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានយល់ឃើញថា កង្វះការផ្គត់ផ្គង់ស្បៀងអាហារនៅទីក្រុង

¹⁵⁸⁸ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ២២៦។

¹⁵⁸⁹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤៣៩។

ភ្នំពេញ ពុំជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការសម្រេចជម្លៀសនោះទេ ប៉ុន្តែបានយល់ឃើញថា នេះពុំមែនជា“មូលហេតុ ចម្បង”សម្រាប់ការជម្លៀសនោះឡើយ¹⁵⁹⁰។

៦១៤.ទាក់ទងទៅនឹងការជំទាស់ដែលថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញដោយពុំសមហេតុផលថា ការផ្តល់ជំនួយអាចមានពីប្រភពខាងក្រៅ ដោយពុំចាំបាច់បញ្ជាក់ពីប្រភពមួយណាដែលអាចផ្តល់បាន និងថា កង្វះស្បៀងអាហារក្នុងទីក្រុងភ្នំពេញ ពុំគប្បីត្រូវបានច្រានចោលសម្រាប់មូលហេតុក្នុងការជម្លៀសនោះ¹⁵⁹¹ ដំបូង អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញថា កងកម្លាំងខ្មែរ ក្រហមបានគ្រប់គ្រងផ្លូវដឹកជញ្ជូន ប៉ុន្តែជាទូទៅបានបដិសេធមិនទទួលជំនួយបរទេស លើកលែងតែជំនួយគ្មាន លក្ខខណ្ឌ¹⁵⁹²។ ជាសំខាន់ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសន្និដ្ឋានថា ប្រសិនបើថ្នាក់ដឹកនាំរបស់ ប.ក.ក មានក្តី បារម្ភក្នុងការសម្រាលស្ថានភាពខ្វះស្បៀងអាហារដែលប្រជាជនក្នុងទីក្រុងភ្នំពេញកំពុងប្រឈមមុខនោះ ជាការ ងាយស្រួលដែលឱ្យប្រជាជនស្ថិតនៅក្នុងទីក្រុង ជាងឱ្យប្រជាជនចេញពីទីក្រុងដោយគ្មានការត្រៀមរៀបចំណា មួយនោះ¹⁵⁹³។ ដូច្នេះ បញ្ហា ថាតើមានប្រទេសផ្តល់ជំនួយផ្នែកមនុស្សធម៌មានសក្តានុពលពិតប្រាកដ ដែរ ឬ យ៉ាងណានោះ ពុំមែនជាចំណុចសំខាន់នៃសំណើហេតុរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងឡើយ ហេតុដូច្នេះ ជាការ សមហេតុផលដែលអង្គជំនុំជម្រះពុំចាំបាច់ពិចារណាលើបញ្ហា ថាតើជំនួយពិតប្រាកដនោះអាចមានអត្ថិភាព ដែរ ឬយ៉ាងណានោះឡើយ។ អាស្រ័យហេតុនេះ អំណះអំណាងរបស់ នួន ជា ត្រូវបដិសេធចោល។

៦១៥.ប្រហាក់ប្រហែលគ្នានេះដែរ អំណះអំណាងរបស់ ខៀវ សំផន ដែលបានលើកឡើងថា អង្គជំនុំជម្រះ សាលាដំបូង ពុំបានដោះស្រាយនូវភាពពុំច្បាស់លាស់ក្នុងការផ្តល់ជំនួយផ្នែកមនុស្សធម៌របស់អាមេរិក ត្រូវ បដិសេធចោល ដោយសារអំណះអំណាងនេះពុំសមស្របក្នុងការបង្ហាញថា ការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះ សាលាដំបូងពុំសមហេតុផល¹⁵⁹⁴។

៦១៦.ខៀវ សំផន និង នួន ជា បានលើកឡើងថា ការហាមឃាត់របស់កងកម្លាំងខ្មែរក្រហមមិនឱ្យមាន ចរាចរណ៍តាមទន្លេមេគង្គមុនពេលកាន់កាប់ទីក្រុងភ្នំពេញ ពុំគប្បីត្រូវបានយល់ថា ជាកត្តាស្ថានទម្ងន់ទៅលើ

¹⁵⁹⁰ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៤០។
¹⁵⁹¹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤៣៩។
¹⁵⁹² សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៣៨។
¹⁵⁹³ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៣៩ ដល់ ៥៤០។
¹⁵⁹⁴ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ២២៧។

វិបត្តិផ្នែកមនុស្សធម៌ ប៉ុន្តែជាយុត្តិសាស្ត្រយោធាស្របច្បាប់¹⁵⁹⁵។ ជនជាប់ចោទពុំបានបង្ហាញ ថា តើអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសំអាងដោយពុំសមហេតុផលទៅលើប្រភព ដែលបញ្ជាក់បន្ថែមនោះយ៉ាងដូចម្តេចឡើយ ដូចជា ការលើកឡើងរបស់ ខៀវ សំផន ខ្លួនឯងផ្ទាល់ថា ការហាមឃាត់មិនឱ្យមានចរាចរណ៍តាមទន្លេមេគង្គ បានកាត់ផ្តាច់ផ្លូវតែមួយគត់សម្រាប់ការដឹកជញ្ជូនស្រូវអង្ករ និងស្បៀងដទៃទៀតប៉ុណ្ណោះ¹⁵⁹⁶។ តាមការសន្និដ្ឋានជាទូទៅ ការកាត់ផ្តាច់មិនឱ្យមានចរាចរណ៍នេះបានរួមចំណែកដល់វិបត្តិផ្នែកមនុស្សធម៌។ គ្រប់ករណីទាំងអស់ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា បញ្ហាមិនមែនស្ថិតត្រង់ ថា តើការកាត់ផ្តាច់ផ្លូវតាមទន្លេមេគង្គ គឺជាយុទ្ធសាស្ត្រយោធាស្រប ឬមិនស្របច្បាប់នោះឡើយ ប៉ុន្តែបញ្ហា គឺស្ថិតនៅត្រង់ ថា តើការជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ ជាចម្បងដើម្បីដោះស្រាយកង្វះស្បៀងអាហារក្នុងទីក្រុង ដែរ ឬយ៉ាងណា។ ហេតុផលសម្រាប់កង្វះស្បៀងអាហារ ប្រសិនបើមាន ជាប់ពាក់ព័ន្ធយ៉ាងតិចតួចទៅនឹងសំណួរនេះ។

៦១៧.សរុបសេចក្តីមក អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបដិសេធអំណះអំណាចរបស់ នួន ជា និង ខៀវ សំផន ទាក់ទងទៅនឹងការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង អំពីអនិច្ចានុកូលភាពនៃការជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ។ ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការអះអាងរបស់ នួន ជា ដែល ថា តើការជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ ជាអំពើអមនុស្សធម៌ ដែរ ឬយ៉ាងណានោះ ត្រូវតែមានការវាយតម្លៃដោយពិចារណាលើរាល់កាលៈទេសៈពាក់ព័ន្ធទាំងអស់ “ដោយផ្អែកលើការអនុវត្តជាក់លាក់របស់រដ្ឋ និងការប្រកាសពីឆន្ទៈទទួលយកជាច្បាប់ ដែលទទួលស្គាល់នូវបុព្វសិទ្ធិអធិបតេយ្យដ៏ទូលំទូលាយក្នុងបញ្ហានេះ”¹⁵⁹⁷ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនឹងត្រូវដោះស្រាយអំណះអំណាងទាំងនេះដូចខាងក្រោម¹⁵⁹⁸។

៤.យ.៣.យ.លក្ខខណ្ឌ និងកាលៈទេសៈនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរ

៦១៨.ទាក់ទងទៅនឹងលក្ខខណ្ឌ និងកាលៈទេសៈនៃការជម្លៀសប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសន្និដ្ឋាននៅក្នុងផ្នែកស្តីពី “ការផ្លាស់ទីលំនៅដោយបង្ខំ” ថា “ប្រជាជនភាគច្រើនលើសលុបដែលត្រូវបានផ្លាស់ទីលំនៅដំណាក់កាលទីពីរ គឺជាប្រជាជនកម្ពុជាដែលត្រូវបានខ្មែរក្រហមផ្លាស់ទីលំនៅរួចមកហើយ

¹⁵⁹⁵ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤៤០។ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ២២៥។
¹⁵⁹⁶ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៣៧ ជើងទំព័រ ១៦០៨។
¹⁵⁹⁷ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤៣៣។
¹⁵⁹⁸ សូមមើលខាងក្រោម កថាខណ្ឌ ៦៥៤ ជាដើម។

នៅមុនខែ កញ្ញា ឆ្នាំ ១៩៧៥”¹⁵⁹⁹ និងថា ប្រជាជនភាគច្រើន “ត្រូវបានបញ្ជាឱ្យចាកចេញ” និង “ត្រូវបានផ្លាស់ទី លំនៅក្រោមការយាមកាមដោយកងកម្លាំងប្រដាប់អាវុធ”¹⁶⁰⁰ និងថា ប្រជាជនត្រូវបានបង្ខំ និងពុំមានជម្រើសអ្វី ក្រៅតែពីបន្តដំណើរទៅមុខ¹⁶⁰¹។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញបន្ថែមទៀតថា “ប្រជាជនត្រូវបាន បំបែកចេញពីគ្រួសាររបស់ពួកគេ និងពុំទទួលបាន ឬទទួលបានដោយមិនគ្រប់គ្រាន់នូវការផ្តល់ជំនួយ ផ្តល់ កន្លែងស្នាក់នៅ និងភាពសុខដុមរម្យនា”¹⁶⁰²។

៦១៩. នៅក្នុងផ្នែកស្តីពី “ការធ្វើឱ្យប៉ះពាល់ដល់សេចក្តីថ្លៃថ្នូររបស់មនុស្សជាតិ” អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបាន យល់ឃើញថា ជាប្រព័ន្ធ ខ្មែរក្រហម “ពុំបានផ្តល់ស្បៀងអាហារ ទឹក ជម្រក ជំនួយផ្នែកវេជ្ជសាស្ត្រ និងសម្ភារ អនាម័យគ្រប់គ្រាន់” ដោយសារស្ថានភាពទាំងនេះហើយទើបធ្វើឱ្យប្រជាជនខ្លះស្លាប់ដែលនេះ គឺជាការដកហូត ឱកាសរបស់គ្រួសារពួកគេក្នុងការធ្វើបុណ្យកាន់ទុក្ខសម្រាប់អ្នកស្លាប់¹⁶⁰³។

៦២០. នួន ជា បានលើកឡើងថា ការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងទាក់ទងទៅនឹងលក្ខខណ្ឌក្នុង អំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរ បានផ្អែកលើ “ភស្តុតាងពុំគ្រប់គ្រាន់ទាល់តែសោះ”¹⁶⁰⁴។ នួន ជា បានកត់សម្គាល់ថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានផ្តល់ការយល់ឃើញជាទូទៅ បើទោះបីជាការ យល់ឃើញនីមួយៗនោះបានសំអាងលើភស្តុតាងតែមួយ ដែលពាក់ព័ន្ធទៅនឹងហេតុការណ៍តែមួយក៏ដោយ និង បើទោះបីជាការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលថា លក្ខខណ្ឌនៃការផ្លាស់ទីលំនៅខុសគ្នាក៏ ដោយ¹⁶⁰⁵។ នួន ជា បានជំទាស់បន្ថែមទៀតទៅនឹងការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ពាក់ព័ន្ធទៅ នឹងបរិបទនៃការធ្វើឱ្យប៉ះពាល់ដល់សេចក្តីថ្លៃថ្នូររបស់មនុស្សជាតិថា មានលក្ខខណ្ឌជាប្រព័ន្ធក្នុងអំឡុងពេលនៃ ការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរទាំងមូល និងបានអះអាងថា ភស្តុតាងដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលា

¹⁵⁹⁹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦៣១។

¹⁶⁰⁰ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦៣២។

¹⁶⁰¹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦៣៣។

¹⁶⁰² សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦៣៩។

¹⁶⁰³ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦៤៤ (ជើងទំព័រលុបចោល)។

¹⁶⁰⁴ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤៣០។

¹⁶⁰⁵ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤៣០ ដល់ ៤៣២។

ដំបូងបានសំអាងនោះ“ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការជ្រើសរើសយកតាមអំពើចិត្តនូវហេតុការណ៍ ដែលពុំមានលក្ខណៈជាប្រព័ន្ធ” និង“មិនមានលក្ខណៈស្របគ្នា”¹⁶⁰⁶។

៦២១. ខៀវ សំផន បានអះអាងថា ការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលថា នៅមុនថ្ងៃទី ១៧ ខែមេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥ មានលំនាំនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនពាក់ព័ន្ធទៅនឹង“ប្រជាជនថ្មី” មានកំហុសដោយសារអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសំអាងពុំត្រឹមត្រូវតាមកាលវេលាលើការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជន ដែលកើតឡើងមុនការដួលរលំទីក្រុងភ្នំពេញ និងទោះជាយ៉ាងណាក្តី យោងតាមអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ពាក្យថា“ប្រជាជនថ្មី”ត្រូវបានប្រើប្រាស់តែនៅក្រោយខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥ ប៉ុណ្ណោះ¹⁶⁰⁷។ ប្រហាក់ប្រហែលគ្នានេះដែរ ខៀវ សំផន បានមើលឃើញពីភាពផ្ទុយគ្នានៅក្នុងការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង¹⁶⁰⁸ ត្រង់ចំណុចដែលអង្គជំនុំជម្រះបានយល់ឃើញថា “ជាញឹកញាប់ប្រជាជនថ្មី ត្រូវបានកំណត់គោលដៅសម្រាប់ការផ្លាស់ទីលំនៅ”¹⁶⁰⁹ ទន្ទឹមនឹងនោះក៏បានយល់ឃើញថា នៅតាមតំបន់មួយចំនួនទាំង“ប្រជាជនចាស់” និង“ប្រជាជនថ្មី”ត្រូវបានផ្លាស់ទីលំនៅ¹⁶¹⁰។ ខៀវ សំផន បានលើកឡើងបន្ថែមទៀតថា ការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលថា “ប្រជាជនត្រូវបានបង្ខំ គំរាម ឬបោកបញ្ឆោតឱ្យធ្វើការផ្លាស់ទីលំនៅជាបន្តបន្ទាប់”¹⁶¹¹ ពុំមានលក្ខណៈស៊ីសង្វាក់ជាមួយនឹងការយល់ឃើញរបស់ខ្លួនដែលថា ប្រជាជនមួយចំនួនបានចាកចេញដោយស្ម័គ្រចិត្ត ឬគ្មានការប្រឈមនឹងផលវិបាកអវិជ្ជមាននោះទេ ប្រសិនបើពួកគេពុំព្រមចាកចេញ¹⁶¹²។ ខៀវ សំផន បានលើកឡើងបន្ថែមទៀតថា ភស្តុតាងនៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានបង្ហាញថា “កម្មាភិបាលខ្មែរក្រហមមានហេតុផលក្នុងការជឿជាក់ថា អ្នកដែលត្រូវបានជម្លៀសទៅនោះនឹងទទួលបានលក្ខខណ្ឌរស់នៅល្អ

¹⁶⁰⁶ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤៤៧ ដល់ ៤៤៨ យោងទៅលើសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៤៣០ ដល់ ៤៣២, ៦៤៤។

¹⁶⁰⁷ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ១៩១, ៤៥២។

¹⁶⁰⁸ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៤៥៣។

¹⁶⁰⁹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៨០៣។

¹⁶¹⁰ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៨០៣ និង ៥៨៨។

¹⁶¹¹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៤៥៤ (សេចក្តីបញ្ជាក់លុបចោល) យោងទៅលើសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៨៨។

¹⁶¹² សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៤៥៤ យោងទៅលើសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៨៨។

ប្រសើរ” ជាជាងថា កម្មាភិបាលទាំងនេះបានបោកបញ្ឆោតប្រជាជនជាប្រព័ន្ធ¹⁶¹³។ យោងទៅលើការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលថា ក្នុងចំណោមនោះការបោកបញ្ឆោតត្រូវបានប្រើប្រាស់ដើម្បីផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជន¹⁶¹⁴ ខៀវ សំផន បានអះអាងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានបង្ហាញថា មានការបោកបញ្ឆោតបែបនេះត្រូវបានធ្វើឡើងនៅក្នុងអំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរឡើយ និងថា ហេតុដូច្នេះ ការយល់ឃើញនេះត្រូវទុកជាមោឃៈ¹⁶¹⁵។ ខៀវ សំផន បានអះអាងបន្ថែមទៀតថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានផ្តល់ការយល់ឃើញដែលពាក់ព័ន្ធទៅនឹងធាតុផ្សំ អត្ថនោម័តទាក់ទងទៅនឹងការផ្លាស់ទីលំនៅដោយបង្ខំ ដូចជាទាក់ទងទៅនឹង “ការដឹងរបស់កងទ័ពខ្មែរក្រហម និងកម្មាភិបាលអំពីឧបាយកលបោកបញ្ឆោតនៃការផ្លាស់ទីលំនៅ”¹⁶¹⁶។

៦២២.សហព្រះរាជអាជ្ញាបានឆ្លើយតបថា មានភស្តុតាងគាំទ្រការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងអំពីលក្ខខណ្ឌនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរ។ ទីមួយ សហព្រះរាជអាជ្ញាបានអះអាងថា ការលើកឡើងអំពីហេតុការណ៍មួយៗដែល នួន ជា បានជំទាស់នោះ ពុំអាចចាត់ទុកជាការយល់ឃើញទូទៅបានឡើយ¹⁶¹⁷។ សហព្រះរាជអាជ្ញាបានលើកឡើងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសំអាងលើការរៀបរាប់នីមួយៗដែលផ្ដួចផ្ដើមបានជាលំនាំនៃលក្ខខណ្ឌអមនុស្សធម៌¹⁶¹⁸។ តាមការលើកឡើងរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញាបង្ហាញថា ភស្តុតាងទាំងនេះរួមមានសក្ខីកម្មរបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីត្រូវបានវាយតម្លៃយ៉ាងត្រឹមត្រូវជាមួយ និងបានបង្ហាញច្បាស់លាស់អំពីលក្ខខណ្ឌយ៉ាងធ្ងន់ធ្ងរ និងលំនាំនៃការរងទុក្ខវេទនាទូទៅនៅក្នុងការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរទាំងមូល¹⁶¹⁹។ បន្ថែមលើនេះទៀត សហព្រះរាជអាជ្ញាបានលើកឡើងថា មានភស្តុតាងគ្រប់គ្រាន់ក្នុងការបង្ហាញថា លក្ខខណ្ឌនៅក្នុងការផ្លាស់ទីលំនៅដែលត្រូវចាត់ទុកជាការធ្វើឱ្យប៉ះពាល់ដល់សេចក្តីថ្លៃថ្នូររបស់មនុស្សជាតិ មានដូចជា ពុំមានស្បៀងអាហារ ទឹក ជម្រក ថ្នាំពេទ្យ និងអនាម័យគ្រប់

¹⁶¹³ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៤៥៥។
¹⁶¹⁴ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦៣៣។
¹⁶¹⁵ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៥០៤។
¹⁶¹⁶ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៥០៨។
¹⁶¹⁷ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ២៤៨។
¹⁶¹⁸ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ២៤៨។
¹⁶¹⁹ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ២៤៩ ដល់ ២៥១។

គ្រាន់ក្នុងកម្រិតអប្បបរមា¹⁶²⁰។ ចុងក្រោយ សហព្រះរាជអាជ្ញាបានអះអាងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានផ្តល់ការយល់ឃើញថា នៅពេលទាំង“ប្រជាជនចាស់” និង“ប្រជាជនថ្មី”ត្រូវបានផ្លាស់ទីលំនៅសម្រាប់បំពេញកូតានៃការផលិត ទន្ទឹមនឹងនោះ“ប្រជាជនថ្មី”ក៏ត្រូវបានផ្លាស់ទីលំនៅដោយបង្ខំផងដែរនោះ ពុំមែនជាការយល់ឃើញផ្ទុយគ្នាទេ¹⁶²¹។

៤.យ.៣.យ.១.ការយល់ឃើញទូទៅទាក់ទងទៅនឹងលក្ខខណ្ឌនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរ

៦២៣.ទាក់ទងទៅនឹងអំណះអំណាងរបស់ នួន ជា ដែលបានលើកឡើងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានផ្តល់ការយល់ឃើញទូទៅទាក់ទងទៅនឹងលក្ខខណ្ឌនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរ ដោយផ្អែកលើភស្តុតាងពុំគ្រប់គ្រាន់ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាឃើញថា ការយល់ឃើញដែលពាក់ព័ន្ធទៅនឹងលក្ខខណ្ឌនៅលើកប៉ាល់ រថភ្លើង និងឡាននោះ¹⁶²² ធ្វើឱ្យមានការភាន់ច្រឡំប្រាកដមែន ដោយសារបានបង្កើតឱ្យមាន

¹⁶²⁰ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ២៦៨ ដល់ ២៧០។

¹⁶²¹ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ២២៥។

¹⁶²² ជាការកត់សម្គាល់ ទាក់ទងទៅនឹងលក្ខខណ្ឌនៅលើកប៉ាល់ឃើញថា “ខ្មែរក្រហមពុំបានផ្តល់សៀវភៅអាហារ”ដល់ប្រជាជនដែលត្រូវបានដឹកជញ្ជូនតាមកប៉ាល់ ផ្អែកលើការរៀបរាប់មួយដែលមាននៅក្នុងពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី(សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៩៤ និង ជើងទំព័រ ១៨១០) និងថា “ប្រជាជនជាច្រើននៅលើកប៉ាល់មានជំងឺ ប៉ុន្តែកងទ័ពខ្មែរក្រហមពុំបានយកចិត្តទុកដាក់លើពួកគាត់ឡើយ” ផ្អែកលើសក្ខីកម្មរបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីម្នាក់(សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៩៤ និងជើងទំព័រ ១៨១២) និងថា គ្មានការផ្តល់ជំនួយ“នៅពេលកប៉ាល់ក្រឡាប់ដោយសារទឹកហូរខ្លាំង ហើយប្រជាជនខ្លះលង់ទឹកស្លាប់” ផ្អែកលើពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីមួយ(សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៩៤ ជើងទំព័រ ១៨១៣) និងថា “កុមារខ្លះនៅលើកប៉ាល់យំដោយសារស្រែកឃ្លាន កងទ័ពខ្មែរក្រហមបានគំរាមថា នឹងបោះចូលទៅក្នុងទឹក” ផ្អែកលើសក្ខីកម្មរបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីម្នាក់(សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៩៤ ជើងទំព័រ ១៨១១) និងថា ទាក់ទងទៅនឹងលក្ខខណ្ឌនៅលើរថភ្លើង “កងទ័ពខ្មែរក្រហម ពុំបានផ្តល់ជំនួយដល់ប្រជាជនដែលងាយទទួលរងគ្រោះ” ផ្អែកលើសក្ខីកម្មរបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីម្នាក់(សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៩៧ និងជើងទំព័រ ១៨៣៤) និងថា “ប្រជាជនបានសុំឱ្យកងទ័ពខ្មែរក្រហមឈប់រថភ្លើងដើម្បីបត់ដៃបត់ជើង” ផ្អែកលើសក្ខីកម្មរបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីចំនួនពីរនាក់(សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៩៧ និងជើងទំព័រ ១៨៣៥) និងថា ទាក់ទងទៅនឹងលក្ខខណ្ឌនៅលើឡាន“កងទ័ពខ្មែរក្រហមបានបាញ់អ្នកដែលព្យាយាមរត់គេច” ផ្អែកលើសក្ខីកម្មរបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីម្នាក់(សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៩៨ ជើងទំព័រ ១៨៤៥)។ សូមមើលផងដែរ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤៣០ ដល់ ៤៣១។ សូមមើលផងដែរ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៤៥៦។

ការយល់ថា ជាលក្ខខណ្ឌទូទៅ បើទោះបីជាការយល់ឃើញនេះបានផ្អែកលើភស្តុតាងមួយៗដែលពាក់ព័ន្ធទៅនឹង ហេតុការណ៍ជាក់លាក់នោះក៏ដោយ។

៦២៤. ទោះជាយ៉ាងណាក្តី អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា បន្ថែមលើការយល់ឃើញជាក់លាក់ដែល នួន ជា បានជំទាស់ នៅក្នុងសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានការយល់ឃើញមួយចំនួន ដទៃទៀតស្តីពីលក្ខខណ្ឌនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជន ដែលត្រូវយកមកធ្វើការពិចារណាផងដែរ នៅពេល ពិភាក្សាលើភាពសមហេតុផលនៃការសន្និដ្ឋានរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ទាក់ទងទៅនឹងលក្ខខណ្ឌនៃការ ផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរ។ ទាក់ទងទៅនឹងកង្វះស្បៀងអាហារ និងទឹក ក្នុងអំឡុងពេលនៃការ ផ្លាស់ទីលំនៅ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសំអាងទៅលើការរៀបរាប់ចំនួន ១៣ ផ្សេងៗគ្នាដើម្បីគាំទ្រការ យល់ឃើញរបស់ខ្លួន ដែលការរៀបរាប់ចំនួន ៧ គឺជាសក្ខីកម្មផ្ទាល់ និងដទៃទៀតជាការបញ្ជាក់បន្ថែមទាក់ទង ទៅនឹងកង្វះស្បៀងអាហារ¹⁶²³។ សក្ខីកម្មទាំងនេះបានបង្ហាញជាទូទៅថា ក្នុងអំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅ

¹⁶²³ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៩១ ដល់ ៥៩២, ៥៩៤ ដល់ ៥៩៥, ៥៩៧ យោងទៅលើប្រតិចារិកចុះថ្ងៃ ទី ១៩ ខែ មិថុនា ឆ្នាំ ២០១៣ (នូ ម៉ៅ) ឯកសារលេខ E1/209.1 ទំព័រ ៤១ និង ៤៣ (បានអះអាងថា ពុំមានស្បៀងអាហារគ្រប់ គ្រាន់ក្នុងអំឡុងពេលជម្លៀសលើកទីពីរ)។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៧ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៣ (សាំង វ៉ាត់) ឯកសារលេខ E1/197.1 ទំព័រ ៤៨ ដល់ ៤៩, ៥៣ ដល់ ៥៤ (បានពិពណ៌នាអំពីហេតុការណ៍ដែលប្រជាជនពុំបានយកស្បៀងតាមខ្លួន និងពុំត្រូវបានផ្តល់ អាហារ ឬទឹកដោយខ្មែរក្រហមក្នុងពេលធ្វើដំណើរនោះ)។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ១២ ខែ វិច្ឆិកា ឆ្នាំ ២០១២ (Denise AFFONÇO) ឯក សារលេខ E1/152.1 ទំព័រ ៦៧ ដល់ ៦៨ និង ៨៣ ដល់ ៨៤ (បានអះអាងថា ខ្មែរក្រហមពុំបានផ្តល់អាហារ និងទឹកក្នុងអំឡុងពេល ធ្វើដំណើរ)។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៥ ខែ វិច្ឆិកា ឆ្នាំ ២០១២ (ពេជ ស្រីផល) ឯកសារលេខ E1/148.1 ទំព័រ ៣៧ ដល់ ៣៩ (បាន រៀបរាប់ថា ខ្មែរក្រហមពុំបានចែកអីដល់ប្រជាជន ហើយពួកគាត់មានតែបាយក្រៀមហ្នឹងចូលទៅក្នុងមាត់បៀមឱ្យរីក ដែលសាច់ ញាតិឱ្យពីភូមិ)។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ១៩ ខែ តុលា ឆ្នាំ ២០១២ (យឹម សុវណ្ណ) ឯកសារលេខ E1/135.1 ទំព័រ ៧៤ (បានបង្ហាញថា ពួកគាត់ផឹកទឹកតាមត្រពាំងសុទ្ធតែលាមក និងពុំត្រូវបានផ្តល់អាហារ លើកលែងតែចែកនំប៉័ងម្នាក់មួយ)។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៤ ខែ តុលា ឆ្នាំ ២០១២ (ឡាយ បូនី) ឯកសារលេខ E1/138.1 ទំព័រ ១១ ដល់ ១២ (បានរំលឹកថា ប្រជាជនធ្លាក់ខ្លួនឈឺធ្ងន់ ដោយសារខ្វះ អាហារ និងថា សូម្បីតែជ្រូកក៏មានបាយស៊ីច្រើនជាងមនុស្សដែរ)។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៩ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៣ (ចាន់ សុភាព រហវចាន់ សុជាតិ) ឯកសារលេខ E1/198.1 ទំព័រ ៣៤ ដល់ ៣៥ និង ៤៣ (ពិពណ៌នាថា ក្រុមគ្រួសារគាត់ទទួលបានអង្ករបីកំប៉ុងក្នុង ពេលធ្វើដំណើរ មួយកំប៉ុងហូបគ្នាបីនាក់)។ ពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី សាន ម៉ុ ឯកសារលេខ E3/4992 ចុះថ្ងៃទី ១១ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០០៩ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00557955 ទំព័រ ៤ (បានអះអាងថា កងទ័ពខ្មែរក្រហមពុំបានចែកអាហារ ឬទឹកក្នុងពេល ធ្វើដំណើរឡើយ និងនៅពេលយប់ត្រឹមតែចែករបបម្នាក់បាយមួយកញ្ចប់ប៉ុណ្ណោះ)។ ពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី គង់ វ៉ា ច ឯកសារលេខ E3/4695 ថ្ងៃទី ១៦ ខែ កុម្ភៈ ឆ្នាំ ២០០៩ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00365048 ទំព័រ ៨ (បានអះអាងថា ពុំមានអាហារ

ប្រជាជនពុំមានស្បៀងអាហារ ឬមានតិចតួច។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលសង្កេតឃើញថា មានការរៀបរាប់ មួយចំនួនបង្ហាញថា ប្រជាជនខ្លះដែលត្រូវបានផ្លាស់ទីលំនៅទទួលបានស្បៀងអាហារ¹⁶²⁴។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី ផ្អែកតាមទំហំ និងអំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរ ភស្តុតាងនេះពុំបានប៉ះពាល់ដល់ ការយល់ឃើញដែលថា ជាទូទៅពុំមានស្បៀងអាហារគ្រប់គ្រាន់ឡើយ។ អាស្រ័យហេតុនេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពុំឃើញមានកំហុសក្នុងការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលថា ខ្មែរក្រហមពុំបានផ្តល់ស្បៀងអាហារគ្រប់គ្រាន់ក្នុងអំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនក្នុងដំណាក់កាលនេះឡើយ។

៦២៥.ទាក់ទងទៅនឹងការយល់ឃើញដែលថា ខ្មែរក្រហមពុំបានផ្តល់ជម្រកគ្រប់គ្រាន់ ក្នុងចំណោមភស្តុតាង ដទៃទៀត អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសំអាងលើសក្ខីកម្មផ្ទាល់របស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីចំនួន ៤ នាក់¹⁶²⁵ ។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលសង្កេតឃើញថា បើទោះបីជាសក្ខីកម្មចំនួន ៣ បានបង្ហាញថា ប្រជាជនត្រូវរង

គ្រប់គ្រាន់ និងកូនរបស់គាត់បានស្លាប់ដោយសារការអត់អាហារនេះ)។ ពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី ជា សុវត្ថា ឯកសារលេខ E3/5084 គ្មានកាលបរិច្ឆេទ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00865604 ទំព័រ ៩ (បានអះអាងថា កងទ័ពខ្មែរក្រហមពុំបានចែកអាហារឱ្យ ប្រជាជនក្នុងអំឡុងពេលធ្វើដំណើរតាមកប៉ាល់ឡើយ)។ ពាក្យបណ្តឹង ត្រីះ អាល ឯកសារលេខ E3/5324 គ្មានកាលបរិច្ឆេទ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00451229-30 ទំព័រ ៧ ដល់ ៨ (បានអះអាងថា ពុំមានអាហារគ្រប់គ្រាន់ក្នុងអំឡុងពេលជម្លៀសប្រជាជន និងក្នុងករណី របស់គាត់ ជីដូនរបស់គាត់បានស្លាប់ដោយសារការអត់អាហារ)។ សក្ខីកម្មរបស់ជនរៀបរាប់ដោយ François PONCHAUD ឯកសារលេខ E3/4590 គ្មានកាលបរិច្ឆេទ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00836285 ទំព័រ ២០៨ (បានអះអាងថា កុមារ និង មនុស្សចាស់ជាច្រើនបានស្លាប់ដោយសារការឃ្លានក្នុងការជម្លៀសទីពីរចម្ងាយជាង ៥០០ គីឡូម៉ែត្រ ដោយសារការខ្វះអាហារ)។ សូមមើលផងដែរ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦០៨ ជើងទំព័រ ១៨៩៨ យោងទៅលើសក្ខីកម្មរបស់ជន រៀបរាប់ដោយ François PONCHAUD ឯកសារលេខ E3/4590 គ្មានកាលបរិច្ឆេទ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00836240 ទំព័រ ១៦២ (បានអះអាងថា ប្រជាជនត្រូវធ្វើដំណើរឆ្ងាយនៅពេលនោះដែលប្រជាជនអាចទ្រាំទ្របាន ប្រសិនបើពុំមានការខ្វះខាតអាហារ នោះ)។

¹⁶²⁴ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៩៧ ជើងទំព័រ ១៨៣៤ យោងទៅលើប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ១៩ ខែ តុលា ឆ្នាំ ២០១២ (យឹម សុវណ្ណ) ឯកសារលេខ E1/135.1 ទំព័រ ៧៤ (សាក្សី និងគ្រួសាររបស់គាត់ទទួលបានអង្ករបីគីឡូ និងនំប៉័ងម្នាក់មួយ)។

¹⁶²⁵ សូមមើល សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៩១ ជើងទំព័រ ១៧៩២ យោងទៅលើប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៥ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ២០១២ (ពេជ ស្រីផល) ឯកសារលេខ E1/148.1 ទំព័រ ៣៧។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ១៩ ខែ តុលា ឆ្នាំ ២០១២ (យឹម សុវណ្ណ) ឯកសារលេខ E1/135.1 ទំព័រ ៧៤។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ១២ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ២០១២ (Denise AFFONÇO) ឯកសារលេខ E1/152.1 ទំព័រ ៦៧ ដល់ ៦៨។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៧ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៣ (សាំង រ៉ាត់) ឯកសារលេខ E1/197.1 ទំព័រ ៤៨ ដល់ ៤៩ និង ពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី សាន ម៉ុ ឯកសារលេខ E3/4992 ថ្ងៃទី ១១ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០០៩ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00557455 ទំព័រ ៤។

ចាំការដឹកជញ្ជូនអស់រយៈពេលពីរទៅបីថ្ងៃ ប៉ុន្តែពុំបានតវ៉ាជាក់លាក់អំពីកង្វះជម្រកក៏ដោយ ក៏ពុំមានការបញ្ជាក់នៅក្នុងភស្តុតាងទាំងមូលបង្ហាញឱ្យឃើញថា ខ្មែរក្រហមជាក់ស្តែងបានផ្តល់ជម្រក ជាគោលការណ៍ដែលពុំមែនជាការជ្រកកោនដោះទាល់នោះទេ។ នួន ជា ពុំបានយោងទៅលើភស្តុតាងណាមួយដែលបានដាក់នៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលអាចបង្ហាញជាទូទៅថា មានការផ្តល់ទីជម្រក។

៦២៦.ទាក់ទងទៅនឹងកង្វះសម្ភារអនាម័យ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសំអាងទៅលើភស្តុតាងចំនួន ២ គឺសក្ខីកម្មផ្ទាល់របស់សាក្សី សុខ ឈិន¹⁶²⁶ និងពីប្រភពមិនផ្ទាល់នៃការដកស្រង់ចេញពីសៀវភៅរបស់ Elizabeth BECKER ដោយផ្អែកលើបទសម្ភាសន៍ជាមួយអ្នករួចជីវិតចំនួន ៤ នាក់¹⁶²⁷។ បន្ថែមលើនេះទៀត ភស្តុតាងដទៃទៀត ដែលបានយោងនៅក្នុងផ្នែកនៃសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងផ្តល់ជាមូលដ្ឋានគាំទ្រដល់ការយល់ឃើញអំពីកង្វះសម្ភារអនាម័យនេះ។ តាមការពិនិត្យលើភស្តុតាងបង្ហាញថា ភស្តុតាងចំនួន ២៥¹⁶²⁸

¹⁶²⁶ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦០០ ជើងទំព័រ ១៨៥៦ យោងទៅលើប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៣ ខែ តុលា ឆ្នាំ ២០១២ (សុខ ឈិន) ឯកសារលេខ E1/137.1 ទំព័រ ៣៨ ដល់ ៣៩ (ប្រជាជនមុជ និងផឹកទឹកតាមវាលស្រែ ហើយពេលយប់ពុំបានផ្តល់មុងឡើយ)។

¹⁶²⁷ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦០០ ជើងទំព័រ ១៨៥៦ យោងទៅលើសៀវភៅរបស់ E. BECKER នៅពេលសង្គ្រាមរលត់ទៅ: កម្ពុជា និងបដិវត្តន៍ខ្មែរក្រហម ឯកសារលេខ E3/20 ERN (ភាសាខ្មែរ) 00232305-6 ទំព័រ ៣០៧ ដល់ ៣០៨ (“ប្រជាជនថ្មី”រាប់ពាន់នាក់បោះជំរំនៅខាងក្រៅអយ្យងយានខេត្តពោធិ៍សាត់ ដែលអាចម៍មនុស្សមាននៅរាយតែពីសត្វតាស និងមានសត្វរុយច្រើនឥតគណនា។ ពុំមានអ្វីគ្រាន់បើសម្រាប់ហូបទេ ហើយក៏គ្មានកន្លែងសម្រាប់ទម្រេតខ្លួនដែរ ពុំមានទឹកផឹកឱ្យគ្រប់គ្រាន់ ដោយមិនទាន់គិតដល់ទឹកសម្រាប់មុជផងនោះ)។

¹⁶²⁸ សូមមើល ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៣ ខែ តុលា ឆ្នាំ ២០១២ (សុខ ឈិន) ឯកសារលេខ E1/137.1 ទំព័រ ៣៨ ដល់ ៣៩។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ១០ ខែ មេសា ឆ្នាំ ២០១៣ (François PONCHAUD) ឯកសារលេខ E1/179.1 ទំព័រ ៤៣ និង ៧៧។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៧ ខែ កុម្ភៈ ឆ្នាំ ២០១៣ (ពិន យ៉ាថៃ) ឯកសារលេខ E1/170.1 ទំព័រ ៦។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៤ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ២០១២ (ទីង សុខា) ឯកសារលេខ E1/147.1 ទំព័រ ៥៦។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៥ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ២០១២ (ពេជ ស្រីផល) ឯកសារលេខ E1/148.1 ទំព័រ ៤០ និង ៦៣ ដល់ ៦៤។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ៣០ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៣ (សូផាន់ សូវណ្ណី) ឯកសារលេខ E1/199.1 ទំព័រ ៤៦។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៩ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៣ (ចាន់ សុភាព ហៅចាន់ សុជាតិ) ឯកសារលេខ E1/198.1 ទំព័រ ៤៤ ដល់ ៤៥។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៣ ខែ វិច្ឆិកា ឆ្នាំ ២០១២ (អេក វី) ឯកសារលេខ E1/145.1 ទំព័រ ១៣។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ១២ ខែ វិច្ឆិកា ឆ្នាំ ២០១២ (Denise AFFONÇO) ឯកសារលេខ E1/152.1 ទំព័រ ៦៧ ដល់ ៦៨ និង ៨៣ ដល់ ៨៤។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៩ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៣ (ផុច ផាន់ដារា-ស) ឯកសារលេខ E1/198.1 ទំព័រ ២៤។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៧ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៣ (សាំង រ៉ាត់) ឯកសារលេខ E1/197.1 ទំព័រ ៤៩។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ១៩ ខែ តុលា ឆ្នាំ ២០១២ (យីម សុវណ្ណ) ឯកសារលេខ E1/135.1 ទំព័រ ៧៤។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៤ ខែ តុលា ឆ្នាំ ២០១២ (ឡាយ បូនី) ឯកសារលេខ E1/138.1 ទំព័រ ១០ ដល់ ១១។ ប្រតិចារិកចុះ

ដែលក្នុងចំណោមនោះ ខ្លះបង្ហាញពីហេតុការណ៍នៃការខ្វះការយកចិត្តទុកដាក់សមស្របទៅលើប្រជាជនដែលត្រូវបានផ្លាស់ទីលំនៅទាក់ទងនឹងការខ្វះអនាម័យ¹⁶²⁹។ ផ្អែកលើមូលដ្ឋាននេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពុំចាត់ទុកថា ជាការពុំសមហេតុផលចំពោះការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងស្តីពីកង្វះសម្ភារអនាម័យនៅក្នុងអំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរឡើយ។

ថ្ងៃទី ២៧ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៣ (អូន ផល្លី) ឯកសារលេខ E1/197.1 ទំព័រ ៣២។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ១៩ ខែ មិថុនា ឆ្នាំ ២០១៣ (ឡូ ម៉ៅ) ឯកសារលេខ E1/209.1 ទំព័រ ៤១ និង ៤៣។ កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយរបស់ គង់ វ៉ាច ឯកសារលេខ E3/5590 ថ្ងៃទី ១៧ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ២០០៩ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00420972-5 ទំព័រ ៤ ដល់ ៧។ កំណត់ស្តាប់ចម្លើយរបស់ ស្ទឹង ស៊ីម ឯកសារលេខ E3/4657 ថ្ងៃទី ០៩ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០០៩ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00349498 ទំព័រ ៦។ ពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី គង់ វ៉ាច ឯកសារលេខ E3/4695 ថ្ងៃទី ១៦ ខែ កុម្ភៈ ឆ្នាំ ២០០៩ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00365097-8 ទំព័រ ៧ ដល់ ៨។ ពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី ម៉ម សុខលី ឯកសារលេខ E3/5022 ថ្ងៃទី ២៦ ខែ តុលា ឆ្នាំ ២០០៩ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00561594-5 ទំព័រ ៩ ដល់ ១០។ ពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី ឌី រឿន ឯកសារលេខ E3/4656 ថ្ងៃទី ០៩ ខែ កុម្ភៈ ឆ្នាំ ២០០៩ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00544561 ទំព័រ ៤។ ពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី ឆិត សាវុន ឯកសារលេខ E3/5006 ថ្ងៃទី ២៨ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០០៩ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00559763 ទំព័រ ៤។ ពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី សាន ម៉ុ ឯកសារលេខ E3/4992 ថ្ងៃទី ១១ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០០៩ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00557955 ទំព័រ ៤។ ពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី ជា សុវត្ថា ឯកសារលេខ E3/5084 គ្មានកាលបរិច្ឆេទ ERN (ភាសាខ្មែរ) 0865603-4 ទំព័រ ៨ ដល់ ៩។ កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយរបស់ អ៊ុំ ព្រឿង ឯកសារលេខ E3/3957 ថ្ងៃទី ០៨ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ២០០៩ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00414475-6 ទំព័រ ៤ ដល់ ៥ ។ ពាក្យបណ្តឹងជនរងគ្រោះ ត្រិះ អ៊ាល ឯកសារលេខ E3/5324 គ្មានកាលបរិច្ឆេទ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00451229-30 ទំព័រ ៧ ដល់ ៨។

¹⁶²⁹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៩៨ ជើងទំព័រ ១៨៤៧ យោងទៅលើប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៧ ខែ កុម្ភៈ ឆ្នាំ ២០១៣ (ពិន យ៉ាថៃ) ឯកសារលេខ E1/170.1 ទំព័រ ៦ (ពិន យ៉ាថៃ បានអះអាងថា ប្រជាជនត្រូវបត់ដៃបត់ជើងលើឡាន)។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៤ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ២០១២ (ទីង សុខា) ឯកសារលេខ E1/147.1 ទំព័រ ៥៦ (ទីង សុខា បានអះអាងថា ខ្មែរក្រហមបានឈប់ឡានដើម្បីបត់ដៃបត់ជើងខ្លួនឯង ប៉ុន្តែពុំបានអនុញ្ញាតឱ្យប្រជាជនចុះពីលើឡានក្នុងពេលធ្វើដំណើរយ៉ាងយូររហូតទាល់តែទៅដល់ពោធិ៍សាត់)។ សូមមើលផងដែរ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ១០ ខែ មេសា ឆ្នាំ ២០១៣ (François PONCHAUD) ឯកសារលេខ E1/179.1 ទំព័រ ៤៣ និង ៥៣ ដល់ ៥៤ (François PONCHAUD បានផ្តល់សក្ខីកម្មថា គាត់បានឮប្រជាជនពិពណ៌នាអំពីលក្ខខណ្ឌក្នុងអំឡុងពេលជម្លៀសលើកទីពីរថា ពួកគាត់គ្មានបានចែកទឹកឱ្យ ហើយត្រូវបត់ដៃបត់ជើងនៅក្នុងទូរថង្គឹង)។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៥ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ២០១២ (ពេជ ស្រីផល) ឯកសារលេខ E1/148.1 ទំព័រ ៤០ និង ៧៣ (ពេជ ស្រីផល បានអះអាងថា ប្រជាជនលើរថង្គឹងដែលឈប់ដៃបត់ដៃបត់ជើងត្រូវប្រាប់ទាហានឈ្លបខ្មែរក្រហម និងមួយស្របក់ក្រោយមក រថង្គឹងបានឈប់ឱ្យចុះ ឈ្លបតាមយើងទៅខ្លាចយើងរត់។ មានបាញ់សម្លាប់កើតឡើងនៅក្នុងទូរថង្គឹងមួយដោយសារបត់ដៃបត់ជើងក្នុងទូរថង្គឹងនោះ)។

៦២៧.ចុងក្រោយ ទាក់ទងទៅនឹងកង្វះថ្នាំពេទ្យ និងការផ្តល់ជំនួយ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ ឃើញថា ភស្តុតាងចំនួន ៩ បានគាំទ្រការយល់ឃើញនេះ ដែលក្នុងចំណោមនោះ មានភស្តុតាងចំនួន ៤ ជាសក្ខី កម្មផ្ទាល់របស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី។ សាក្សី Denise AFFONÇO បានផ្តល់សក្ខីកម្មថា ក្នុងអំឡុងពេលធ្វើ ដំណើរអស់រយៈពេលជាច្រើនថ្ងៃ ឬសប្តាហ៍នោះ ប្រជាជនពុំបានទទួលជំនួយផ្នែកវេជ្ជសាស្ត្រ និងការផ្តល់ថ្នាំ ពេទ្យណាមួយឡើយ¹⁶³⁰។ សាក្សី អេក វី និង យីម សុវណ្ណ បានអះអាងថា ប្រជាជនជាច្រើនធ្លាក់ខ្លួនឈឺក្នុង អំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរ ហើយកងទ័ពខ្មែរក្រហមពុំបានយកចិត្តទុកដាក់មក លើពួកគាត់ឡើយ¹⁶³¹។ ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី ពិន យ៉ាថៃ បានបង្ហាញថា គាត់បានឃើញមនុស្សខ្យល់គ ហើយបានដួលស្លាប់ នេះជាការរៀបរាប់មួយដែលមានការបញ្ជាក់បន្ថែមពីការរៀបរាប់ប្រហាក់ប្រហែលគ្នា

¹⁶³⁰ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ១២ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ២០១២ (Denise AFFONÇO) ឯកសារលេខ E1/152.1 ទំព័រ ៦៧ (Denise AFFONÇO បានអះអាងថា នៅក្នុងការជម្លៀសលើកទីពីរ អ្នកត្រូវបានជម្លៀស បានស្នើសុំជំនួយថ្នាំពេទ្យ ប៉ុន្តែគ្មានការឆ្លើយតបឡើយ)។ សូម មើលផងដែរ កំណត់ ហេតុស្តាប់ចម្លើយរបស់ គង់ វ៉ាច ឯកសារលេខ E3/5590 ថ្ងៃទី ១៧ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ២០០៩ ERN (ភាសាខ្មែរ) 004220973-4 ទំព័រ ៥ ដល់ ៦ (នៅពេលជម្លៀសទៅខេត្តបាត់ដំបង កងទ័ពខ្មែរក្រហមពុំបានផ្តល់ថ្នាំពេទ្យសោះឡើយ)។ ពាក្យសុំ តាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី គង់ វ៉ាច ឯកសារលេខ E3/4695 ថ្ងៃទី ១៦ ខែ កុម្ភៈ ឆ្នាំ ២០០៩ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00365097-8 ទំព័រ ៧ ដល់ ៨ (គង់ វ៉ាច បានអះអាងថា នៅក្នុងឆ្នាំ ១៩៧៧ ពុំមានការចែកថ្នាំពេទ្យសម្រាប់ព្យាបាលជំងឺគ្រុនចាញ់ដល់កូនស្រីច្បង របស់គាត់ឡើយ)។ ពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី ជា សុវត្ថា ឯកសារលេខ E3/5084 គ្មានកាលបរិច្ឆេទ ERN (ភាសា ខ្មែរ) 00865605 ទំព័រ ១០ (ជា សុវត្ថា បានអះអាងថា នៅក្នុងរដូវច្រូតដើមឆ្នាំ ១៩៧៦ គាត់ និងក្រុមគ្រួសាររបស់គាត់ ប្តី និងជីតា ដែលមានជំងឺគ្រុនចាញ់ ត្រូវបានខ្មែរក្រហមប្រាប់ឱ្យរៀបចំឥវ៉ាន់ដើម្បីចាក់ចេញ ពួកគាត់ត្រូវសែងជីតារបស់គាត់នៅក្នុងអង្រឹង ពីព្រោះគាត់មិនអាចដើរបាន។ ប្តីរបស់ខ្ញុំអាចដើរបានយ៉ាងពិបាកដោយមានឈើច្រត់)។ ពាក្យបណ្តឹងជនរងគ្រោះ សោ ជឿន ឯក សារលេខ E3/5436 ថ្ងៃទី ១០ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០០៩ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00483749 ទំព័រ ៧ (សោ ជឿន បានអះអាងថា ក្នុងឆ្នាំ ១៩៧៧ បងទីពីរបស់គាត់ឈ្មោះ គឹម សាយន (ស្រី) បានស្លាប់ដោយជម្ងឺគ្រុនចាញ់ គ្មានថ្នាំពេទ្យព្យាបាល)។

¹⁶³¹ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៣ ខែ វិច្ឆិកា ឆ្នាំ ២០១២ (អេក វី) ឯកសារលេខ E1/146.1 ទំព័រ ១៣ (អេក វី បានអះអាងថា បន្ទាប់ពីត្រូវ បានជម្លៀសចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ គ្រួសាររបស់គាត់ត្រូវជម្លៀសម្តងទៀតពីស្រុកកំណើត ដែលក្នុងពេលនោះបងស្រីរបស់គាត់មាន ជំងឺ និងត្រូវការថ្នាំពេទ្យ ប៉ុន្តែគ្មានអ្នកណាចាប់អារម្មណ៍ឡើយ)។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ១៩ ខែ តុលា ឆ្នាំ ២០១២ (យីម សុវណ្ណ) ឯក សារលេខ E1/135.1 ទំព័រ ៧៤ ដល់ ៧៥ (យីម សុវណ្ណ បានអះអាងថា ក្នុងអំឡុងពេលជម្លៀសបន្តទៀតនៅក្នុងចុងឆ្នាំ ១៩៧៥ អ្នក ត្រូវបានជម្លៀសពុំត្រូវបានផ្តល់ថ្នាំពេទ្យសោះឡើយ)។

មួយរបស់ជនភៀសខ្លួន¹⁶³²។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ផងដែរលើការរៀបរាប់នៅក្នុងពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី ដែលបានបញ្ជាក់លម្អិតថា ខ្មែរក្រហមបានផ្តល់ប្រេងក្រឡា និងថ្នាំពេទ្យដល់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីរូបនេះ¹⁶³³។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាលើការឃើញថា បើទោះបីជាមានភស្តុតាងបញ្ជាក់ខុសៗគ្នាក៏ដោយ ក៏នៅតែមានភស្តុតាងគ្រប់គ្រាន់បង្ហាញថា ជាញឹកញាប់ពុំមានការផ្តល់ថ្នាំពេទ្យ និងជំនួយផ្នែកវេជ្ជសាស្ត្រឡើយ។

៦២៨.សរុបសេចក្តីមក ផ្អែកលើភស្តុតាងទាំងនេះ ពុំមែនជាការពុំសមហេតុផលក្នុងការដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញថា ជាទូទៅមានកង្វះស្បៀងអាហារ ទឹក និងសម្ភារអនាម័យ រួមទាំងថ្នាំពេទ្យ និងជំនួយផ្នែកវេជ្ជសាស្ត្រជាដើម។ បើទោះបីជាអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលទទួលស្គាល់ថា ប្រជាជនមួយចំនួនទទួលបានការលំបាកដោយសារកង្វះជម្រកយ៉ាងណាក៏ដោយ ក៏ពុំមានភស្តុតាងគ្រប់គ្រាន់សម្រាប់ការយល់ឃើញទូទៅទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានេះឡើយ។

៤.យ.៣.យ.២.ការយល់ឃើញទូទៅថា មានមនុស្សស្លាប់ និងការទុកសាកសពចោល

៦២៩.អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញថា “ដោយសារលក្ខខណ្ឌទាំងនេះ ទើបបណ្តាលឱ្យមានមនុស្សស្លាប់។ សាកសពទាំងនេះត្រូវបានទុកចោលតាមផ្លូវ និងខ្លះទៀតត្រូវបានបោះចេញតាមបង្អួចរថភ្លើង ដែលនេះជាការដកហូតឱកាសរបស់គ្រួសារសពក្នុងការធ្វើបុណ្យកាន់ទុក្ខសម្រាប់អ្នកស្លាប់”¹⁶³⁴។ នួន ជា បានជំទាស់ទៅនឹងការយល់ឃើញនេះថា ជាការបង្កើតជាលក្ខណៈទូទៅហួសហេតុ¹⁶³⁵។

៦៣០.ទាក់ទងទៅនឹងការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលថា “ដោយសារលក្ខខណ្ឌទាំងនេះ ទើបបណ្តាលឱ្យមានមនុស្សស្លាប់” អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរំលឹកថា អង្គជំនុំជម្រះបានសន្និដ្ឋានថា ការ

¹⁶³² ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៧ ខែ កុម្ភៈ ឆ្នាំ ២០១៣ (ពិន័យ យ៉ាថៃ) ឯកសារលេខ E1/170.1 ទំព័រ ៣៥ ដល់ ៣៦ (ពិន័យ យ៉ាថៃ បានអះអាងថា គាត់បានឃើញមនុស្សពីរនាក់ស្លាប់ដោយសារខ្យល់គ)។ សក្ខីកម្មរបស់ជនភៀសខ្លួន ឯកសារលេខ E3/4590 ទំព័រ ១១២ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00836189 (នៅតាមផ្លូវ ពីរភាគប្រាំនៃកុមារបានស្លាប់ដោយសារអស់កម្លាំង ឬឈឺ)។

¹⁶³³ ពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី សាន ម៉ុ ឯកសារលេខ E3/4992 ថ្ងៃទី ១១ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០០៩ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00557955 ទំព័រ ៤។

¹⁶³⁴ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦៤៤ (ជើងទំព័រលុបចោល)។

¹⁶³⁵ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤៤៦។

យល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងទាក់ទងទៅនឹងការស្លាប់ដោយសារលក្ខខណ្ឌ ពុំមែនជាការមិនសមហេតុផលដោយសារបានផ្អែកលើសក្ខីកម្មក្នុងតុលាការទេ¹⁶³⁶។ អាស្រ័យហេតុនេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលយល់ឃើញថា ពុំមែនជាការពុំសមហេតុផលក្នុងការយល់ឃើញទូទៅដែលថា ប្រជាជនខ្លះបានស្លាប់នោះឡើយ។ ទាក់ទងទៅនឹងការយល់ឃើញដែលថា សាកសពត្រូវបានទុកចោលតាមផ្លូវ ឬបោះចោលតាមបង្អួចរថភ្លើងដែលកំពុងបើកនោះ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសំអាងលើសក្ខីកម្មរបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី ពេជស្រីផល¹⁶³⁷ ដែលការរៀបរាប់របស់គាត់ត្រូវបានបញ្ជាក់បន្ថែមពីសាក្សី សុខ ឈិន ដែលបានបង្ហាញថា សាកសពដែលគាត់បានឃើញតាមផ្លូវរថភ្លើងនោះ គឺជាសាកសពរបស់ប្រជាជននៅលើរថភ្លើង¹⁶³⁸។ អាស្រ័យហេតុនេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលយល់ឃើញថា ពុំមែនជាការពុំសមហេតុផលដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានផ្តល់ការយល់ឃើញបែបនេះ បើទោះបីជាអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា តាមការបង្ហាញនៃការយល់ឃើញនេះបានធ្វើឱ្យមានការភាន់ច្រឡំបន្តិចត្រង់ថា ការទុកសាកសពចោលតាមផ្លូវត្រូវបានធ្វើឡើងជាប្រព័ន្ធ ដែលនេះពុំមានភស្តុតាងគាំទ្រឡើយ។

៦៣១.ផ្ទុយទៅវិញ ការយល់ឃើញផ្នែកអង្គហេតុដែលថា កុមាររង្វេងឱពុកម្តាយដែលយំជាប់រហូតត្រូវបានកងទ័ពខ្មែរក្រហមគ្រវែងចេញតាមបង្អួចរថភ្លើងនោះ¹⁶³⁹ បានផ្អែកលើពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីតែមួយគត់ និងសក្ខីកម្មរបស់សាក្សីម្នាក់ដែលបានអះអាងថា គាត់បានឮរឿងប្រហាក់ប្រហែលគ្នានេះដែរ ដែល

¹⁶³⁶ សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ៥៣៦ ជាអាទិ៍ ៥៥០។

¹⁶³⁷ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៩៧ យោងទៅលើប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៥ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ២០១២ (ពេជ ស្រីផល) ឯកសារលេខ E1/148.1 ទំព័រ ៣៩។

¹⁶³⁸ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៩៧ ជើងទំព័រ ១៨៣៨ ដល់ ១៨៤០ យោងទៅលើប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៣ ខែ តុលា ឆ្នាំ ២០១២ (សុខ ឈិន) ឯកសារលេខ E1/137.1 ទំព័រ ទំព័រ ១៩, ២១ ដល់ ២២។ សូមមើលផងដែរ ពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី ឌី រឿន ឯកសារលេខ E3/4656 ថ្ងៃទី ០៩ ខែ កុម្ភៈ ឆ្នាំ ២០០៨ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00544561-2ទំព័រ ៤ ដល់ ៥ (បានអះអាងថា កុមារដែលយំត្រូវបានគ្រវែងចេញពីរថភ្លើង)។ ការរៀបរាប់នេះត្រូវបានបញ្ជាក់នៅក្នុងប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ១៥ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០១៣ (Stephen HEDER) ឯកសារលេខ E1/223.1 ទំព័រ ៦៣ ដល់ ៦៦។

¹⁶³⁹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៩៧។

ទោះជាយ៉ាងណាក្តី ពុំបានផ្តល់ព័ត៌មានលម្អិតឡើយ¹⁶⁴⁰។ យោងតាមភស្តុតាងដែលមានមូលដ្ឋានខ្សោយបែបនេះ ពុំមានតុលាការអង្គហេតុសមស្របណាមួយអាចផ្តល់ការយល់ឃើញបែបនេះបានឡើយ។

៤.យ.៣.យ.៣.ការសន្និដ្ឋានដែលថា ប្រជាជនភាគច្រើនដែលត្រូវបានផ្លាស់ទីលំនៅ គឺជា“ប្រជាជនថ្មី”

៦៣២.ចំពោះអំណះអំណាងរបស់ ខៀវ សំផន ទាក់ទងទៅនឹងការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលថា មានលំនាំនៃការប្រព្រឹត្តនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជន“ប្រជាជនថ្មី”¹⁶⁴¹ និងភាពផ្ទុយគ្នាដែលបានចោទប្រកាន់នៅក្នុងការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពាក់ព័ន្ធទៅនឹងបញ្ហា ថាតើមានតែ“ប្រជាជនថ្មី”ប៉ុណ្ណោះដែលត្រូវបានផ្លាស់ទីលំនៅ ដែរ ឬយ៉ាងណានោះ¹⁶⁴² អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលសង្កេតឃើញថាការយល់ឃើញដែលថា “ប្រជាជនភាគច្រើនលើសលុបដែលត្រូវបានផ្លាស់ទីលំនៅដំណាក់កាលទីពីរត្រូវបានខ្មែរក្រហមផ្លាស់ទីលំនៅរួចមកហើយនៅមុនខែកញ្ញា ឆ្នាំ ១៩៧៥” បានផ្អែកទៅលើការយល់ឃើញនៅក្នុងកថាខណ្ឌចំនួន ៥ នៅក្នុងផ្នែកខាងដើមនៃសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង¹⁶⁴³។ កថាខណ្ឌមួយក្នុងចំណោមនោះមានការយល់ឃើញមួយដែលថា “ប្រជាជនរាប់សែននាក់”ត្រូវបានផ្លាស់ទីលំនៅ ដោយបានយោងជាឧទាហរណ៍ទៅលើខេត្តចំនួន ៦ ទាក់ទងទៅនឹងខេត្តនីមួយៗ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសំអាងក្នុងការយល់ឃើញរបស់ខ្លួនទៅលើបទពិសោធន៍របស់បុគ្គលពីមួយទៅប្រាំមួយនាក់ ដោយយោងទៅលើសក្ខីកម្មក្នុងតុលាការ កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយ និង/ឬពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីរបស់បុគ្គលដែលពាក់ព័ន្ធ¹⁶⁴⁴។ ជាចំនួនសរុប អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានវិភាគលើបទពិសោធន៍របស់បុគ្គលចំនួន ១៩ នាក់នៅក្នុង

¹⁶⁴⁰ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៩៧ ជើងទំព័រ ១៨៣៨ យោងទៅលើប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ១៥ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០១៣ (Stephen Heder) ឯកសារលេខ E1/223.1 ទំព័រ ៦៣ ដល់ ៦៦។

¹⁶⁴¹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ១៩១, ៤៥៣ យោងទៅលើសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៨០៣។

¹⁶⁴² សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៤៥៣ យោងទៅលើសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៨៨។

¹⁶⁴³ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦៣១ និង ជើងទំព័រ ២០០០។

¹⁶⁴⁴ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៨៨ ជើងទំព័រ ១៧៦៤ ដល់ ១៧៧០ យោងទៅលើប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៩ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៣ (ធុច ផាន់ដាវា-ស) ទំព័រ ៣ ដល់ ៦។ ព័ត៌មានបន្ថែមទៅលើពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីរបស់ធុច ផាន់ដាវា-ស ឯកសារលេខ E3/5732 គ្មានកាលបរិច្ឆេទ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00916998 ទំព័រ ១។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៩ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៣ (ចាន់ សុជាតិ) ឯកសារលេខ E1/198.1 ទំព័រ ៣៤ ដល់ ៣៥។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ១៩ ខែ តុលា ឆ្នាំ ២០១២

កថាខណ្ឌនោះ។ អង្គជំនុំជម្រះបានយល់ឃើញបន្ថែមទៀតថា “នៅតំបន់ខ្លះ មានតែប្រជាជនភ្នំដែលត្រូវបានផ្លាស់ទីលំនៅ ចំណែកឯតំបន់ដទៃទៀត ទាំងប្រជាជនចាស់និងប្រជាជនភ្នំត្រូវបានផ្លាស់ទីលំនៅ” ដោយយោងទៅលើភស្តុតាងចំនួន ១៣ និងប្រភពចំនួន ៣ ផ្សេងៗគ្នា¹⁶⁴⁵។ នៅក្នុងកថាខណ្ឌបន្ទាប់បានពិភាក្សាលើមូល

(ឃឹម សុវណ្ណ) ឯកសារលេខ E1/135.1 ទំព័រ ៦៨ ដល់ ៧០។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ៣០ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៣ (សូដាន់ សុវណ្ណ) ឯកសារលេខ E1/199.1 ទំព័រ ៣៩ ដល់ ៤៣, ៤៥។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៣ ខែ តុលា ឆ្នាំ ២០១២ (ឡាយ បូនី) ឯកសារលេខ E1/137.1 ទំព័រ ៨២ ដល់ ៨៣។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៤ ខែ តុលា ឆ្នាំ ២០១២ (ឡាយ បូនី) ឯកសារលេខ E1/138.1 ទំព័រ ២ ដល់ ៣, ៤៥។ ពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី អេ រី ឯកសារលេខ E3/3967 ថ្ងៃទី ១៦ ខែ សីហា ឆ្នាំ ២០០៩ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00565893-4 ទំព័រ ៣ ដល់ ៤។ ពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី ស្ទុង សុភា ឯកសារលេខ E3/4837 ថ្ងៃទី ២៦ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០០៨ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00526041-2 ទំព័រ ៣ ដល់ ៤។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៧ ខែ កុម្ភៈ ឆ្នាំ ២០១៣ (ពិន យ៉ាថៃ) ទំព័រ ៥ ដល់ ៦។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ៤ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ២០១២ (ទីង សុខា) ទំព័រ ២៩ ដល់ ៣៨។ កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយរបស់ គង់ វាច ឯកសារលេខ E3/5590 ថ្ងៃទី ១៧ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ២០០៩ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00420971-5 ទំព័រ ៣ ដល់ ៧។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៧ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៣ (អូន ផល្លី) ទំព័រ ២៨ ដល់ ២៩។ ពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី សែម វីរៈ ឯកសារលេខ E3/4678 ថ្ងៃទី ២៤ ខែ មីនា ឆ្នាំ ២០០៨ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00323529-30 ទំព័រ ៥ ដល់ ៦ ។ ពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី ឈិន សាវុធ ឯកសារលេខ E3/5006 ថ្ងៃទី ២៨ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០០៩ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00559762-4 ទំព័រ ៣ ដល់ ៥។ កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយរបស់ សេង ម៉ារឌី ឯកសារលេខ E3/5613 ថ្ងៃទី ២៦ ខែ មីនា ឆ្នាំ ២០១០ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00491045 ទំព័រ ៣។ ពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី ពុធ ពុំ ឯកសារលេខ E3/4714 ថ្ងៃទី ២៧ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០០៨ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00397780-1 ទំព័រ ៤ ដល់ ៥។ ពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី ជួន សំអាត ឯកសារលេខ E3/4707 ថ្ងៃទី ២៣ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ២០០៨ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00387631 ទំព័រ ៤។ ពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី សាយ កាណាល់ ឯកសារលេខ E3/4699 ថ្ងៃទី ០៧ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០០៨ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00368783-4 ទំព័រ ៤ ដល់ ៥។ ពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី លី ហ៊ុម ឯកសារលេខ E3/3978 ថ្ងៃទី ១២ ខែ តុលា ឆ្នាំ ២០០៩ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00565831-2 ទំព័រ ៤ ដល់ ៥។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០២ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៣ (លីម សាត) ទំព័រ ៤៩។

¹⁶⁴⁵ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៨៨ ជើងទំព័រ ១៧៧១ ដល់ ១៧៧២ យោងទៅលើប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ១៩ ខែ តុលា ឆ្នាំ ២០១២ (ឃឹម សុវណ្ណ) ឯកសារលេខ E1/135.1 ទំព័រ ៧៣ ដល់ ៧៤។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ៣០ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៣ (សូដាន់ សុវណ្ណ) ឯកសារលេខ E1/199.1 ទំព័រ ៤៥។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ១២ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ២០១២ (Denise AFFONÇO) ឯកសារលេខ E1/152.1 ទំព័រ ៦៥ ដល់ ៦៦។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៤ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ២០១២ (ទីង សុខា) ឯកសារលេខ E1/147.1 ទំព័រ ៣៧ ដល់ ៣៨។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៧ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៣ (អូន ផល្លី) ឯកសារលេខ E1/197.1 ទំព័រ ៣៧ និង ៤២ ដល់ ៤៣។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៣ ខែ តុលា ឆ្នាំ ២០១២ (ឡាយ បូនី) ឯកសារលេខ E1/137.1 ទំព័រ ៨៤ ដល់ ៨៥។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២២ ខែ វិច្ឆិកា ឆ្នាំ ២០១២ (អេ រី) ឯកសារលេខ E1/145.1 ទំព័រ ៨៦ ដល់ ៨៧, ពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី អេ រី ឯកសារលេខ E3/3967 ថ្ងៃទី ១៦ ខែ សីហា ឆ្នាំ ២០០៩ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00565893-4 ទំព័រ ៣ ដល់ ៤។ កំណត់ហេតុស្តាប់

ហេតុដែលបានប្រាប់ទៅប្រជាជនឱ្យផ្លាស់ទីលំនៅ ដូចជា“ប្រជាជនត្រូវបានប្រាប់ថា ពួកគាត់នឹងត្រូវបញ្ជូនត្រឡប់ទៅផ្ទះវិញ” និងថា ពួកគាត់ធ្លាប់ត្រូវបានជម្លៀសចេញពីទីក្រុងម្តងរួចមកហើយ អាចចាត់ទុកជាប្រជាជនថ្មី ដែរ ប៉ុន្តែទោះបីយ៉ាងណាក្តី ពុំបានផ្តល់ការយល់ឃើញទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានេះឡើយ¹⁶⁴⁶។ នៅក្នុងកថាខណ្ឌចំនួន ២ ផ្សេងទៀតដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយោងនោះ មាននៅក្នុងផ្នែកដែលដោះស្រាយអំពីការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនសម្រាប់គោលបំណងនៃការតស៊ូវណ្ណៈ ដែលរៀបរាប់អំពីបទពិសោធន៍របស់បុគ្គលចំនួន ៨ នាក់ដទៃទៀត និងគ្រួសាររបស់ពួកគាត់¹⁶⁴⁷។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានទទួលស្គាល់ថា មានហេតុការណ៍ជាច្រើនដែលទាំង“ប្រជាជនថ្មី” និង“ប្រជាជនចាស់”ត្រូវបានផ្លាស់ទីលំនៅ¹⁶⁴⁸។

៦៣៣.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា ភស្តុតាងភាគច្រើនដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយកមកពិចារណា គឺជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការផ្លាស់ទីលំនៅ“ប្រជាជនថ្មី”។ ទន្ទឹមនឹងនេះដែរ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងក៏បានពិចារណាទៅលើភស្តុតាងនៃការផ្លាស់ទីលំនៅ“ប្រជាជនចាស់” និងជាពិសេសបានទទួលស្គាល់ថា ការផ្លាស់ទីលំនៅទាំងនេះបានកើតឡើងប្រាកដមែន។ បន្ថែមលើនេះទៀត ភស្តុតាងដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពិចារណានោះ ជាប់ពាក់ព័ន្ធតែប្រជាជនមួយចំនួនតូចដែលបានទទួលរងផលប៉ះពាល់ការផ្លាស់ទីលំនៅប៉ុណ្ណោះ។ អាស្រ័យហេតុនេះ ពុំមានមូលដ្ឋានណាមួយដែលអនុញ្ញាតឱ្យអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងធ្វើការសន្និដ្ឋានថា អ្នកដែលត្រូវបានជម្លៀស“ភាគច្រើនលើសលុប” គឺពិតជា“ប្រជាជនថ្មី”នោះឡើយ។

៤.យ.៣.យ.៤.ការយល់ឃើញទាក់ទងទៅនឹងការសម្លាប់

ចម្លើយ ចេង ហ៊ុយ ឯកសារលេខ E3/5244 ថ្ងៃទី ១៧ ខែ កញ្ញា ឆ្នាំ ២០០៨ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00224795-6 ទំព័រ ៣ ដល់ ៤។ ពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី លី ហ៊ុម ឯកសារលេខ E3/3978 ថ្ងៃទី ១២ ខែ តុលា ឆ្នាំ ២០០៩ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00565832 ទំព័រ ៥។ កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយ ម៉ាន់ សារ៉េន ឯកសារលេខ E3/5258 ថ្ងៃទី ០៤ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ២០០៨ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00249910-11 ទំព័រ ២ ដល់ ៣។ កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយ ស្ទង់ ស៊ុម ឯកសារលេខ E3/4657 ថ្ងៃទី ០៩ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០០៩ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00349497-8 ទំព័រ ៥ ដល់ ៦។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៧ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៣ (សាំង រ៉ាត់) ទំព័រ ៤៧ និង ៥៣។ កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយ ព្រាប ព្រឿង ឯកសារលេខ E3/5132 ថ្ងៃទី ១៥ ខែ វិច្ឆិកា ឆ្នាំ ២០០៧ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00165244-5 ទំព័រ ២ ដល់ ៣។

¹⁶⁴⁶ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៨៩។
¹⁶⁴⁷ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦២២ ដល់ ៦២៣។
¹⁶⁴⁸ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៨៨។

៦៣៤.ខៀវ សំផន បានជំទាស់ទៅនឹងការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលថា “ក្នុងអំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅ ឬនៅពេលទៅដល់កន្លែងរៀងៗខ្លួន” ខ្មែរក្រហមបានបាញ់សម្លាប់ប្រជាជន¹⁶⁴⁹ ដោយផ្អែកលើមូលដ្ឋានចំនួន ២ គឺវិសាលភាពនៃការជំនុំជម្រះ និងភស្តុតាងតិចតួច¹⁶⁵⁰។ ទាក់ទងទៅនឹងចំណុចទីមួយ ខៀវ សំផន បានអះអាងថា វិសាលភាពនៃការជំនុំជម្រះត្រូវបានកម្រិតត្រឹមព្រឹត្តិការណ៍ដែលបានកើតឡើងក្នុងអំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជន មិនមែនក្រោយមកទៀតនោះទេ¹⁶⁵¹។

៦៣៥.នួន ជា បានអះអាងថា អង្គជំនុំជម្រះមានកំហុសដោយបានផ្តល់ការយល់ឃើញមានលក្ខណៈទូទៅដែលថា ខ្មែរក្រហមបានបាញ់សំដៅអ្នកដែលព្យាយាមរត់គេចខ្លួន និងបានផ្អែកលើសក្ខីកម្មរបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីតែម្នាក់ប៉ុណ្ណោះ¹⁶⁵²។

៦៣៦.ចំពោះអំណះអំណាងរបស់ ខៀវ សំផន ទាក់ទងទៅនឹងវិសាលភាពនៃការជំនុំជម្រះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា ខៀវ សំផន បានដកស្រង់ពុំត្រឹមត្រូវនៅក្នុងសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលក្នុងនោះ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានយល់ឃើញថា ប្រជាជនត្រូវបានបាញ់សម្លាប់ទាំងនៅក្នុងអំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅ ឬនៅពេលទៅដល់ទីកន្លែងនោះឡើយ¹⁶⁵³។ អាស្រ័យហេតុនេះ អំណះអំណាងនេះត្រូវបដិសេធចោល។

៦៣៧.ទាក់ទងទៅនឹងការយល់ឃើញដទៃទៀត ដែលត្រូវបានជំទាស់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការសម្លាប់ជនស៊ីវិលក្នុងអំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលយោងទៅលើការសន្និដ្ឋានដំបូងរបស់ខ្លួន¹⁶⁵⁴ និងដូច្នេះយល់ឃើញថា ការយល់ឃើញទូទៅរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំសមហេតុផលនោះទេ ដោយសារពុំមានភស្តុតាងគាំទ្រការសន្និដ្ឋានដែលថា ការសម្លាប់ក្នុងអំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទី

¹⁶⁴⁹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៨០៣។

¹⁶⁵⁰ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៤៥៧។

¹⁶⁵¹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៤៥៨។

¹⁶⁵² សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤៣១ យោងទៅលើការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៩៨ “កងទ័ពខ្មែរក្រហមបានបាញ់អ្នកដែលព្យាយាមរត់គេចខ្លួន”។

¹⁶⁵³ សូមមើល សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៨០៣ (“ក្នុងអំឡុងពេលជម្លៀស ឬនៅពេលទៅដល់ទីកន្លែង” និយាយពាក់ព័ន្ធទៅនឹងកង្វះស្បៀងអាហារ ទឹក និងជម្រក)។

¹⁶⁵⁴ សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ៥៥៦ ដល់ ៥៥៧។

លំនៅ គឺជាផ្នែកមួយនៃ“លំនៅនៃការប្រព្រឹត្តស៊ីសង្វាក់គ្នា”¹⁶⁵⁵។ មានមូលដ្ឋានគាំទ្រនៅក្នុងអំណះអំណាងរបស់ នួន ជា ដែលថា ការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលថា “ខ្មែរក្រហមបានបាញ់អ្នកដែលព្យាយាមរត់គេច”¹⁶⁵⁶នោះ ពុំមែនជាលក្ខណៈទូទៅនោះទេ ដោយសារអង្គជំនុំជម្រះបានផ្អែកទៅលើសក្ខីកម្ម ច្បាស់លាស់មួយមុខគត់ទាក់ទងទៅនឹងហេតុការណ៍តែមួយប៉ុណ្ណោះ។

៤.យ.៣.យ.៥.ការយល់ឃើញដែលថា ប្រជាជនត្រូវបានបង្ខំ គំរាម ឬបោកបញ្ឆោត ឱ្យផ្លាស់ទីលំនៅ

៦៣៨.អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញថា ប្រជាជន“ត្រូវបានបង្ខំតបង្ខំ គំរាម ឬបោកបញ្ឆោតឱ្យធ្វើ ការផ្លាស់ទីលំនៅ”¹⁶⁵⁷។ បន្ថែមលើនេះទៀត អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញថា “ប្រជាជនណាដែល មិនព្រមផ្លាស់ទីលំនៅ ឬព្យាយាមរត់គេចខ្លួន ត្រូវបានចាប់ខ្លួន ឃុំខ្លួន ឬផ្លាស់ទីលំនៅជាថ្មីម្តងទៀត”¹⁶⁵⁸។ ជន ជាប់ចោទទាំងពីរបានជំទាស់ទៅនឹងការយល់ឃើញទាំងនោះ ដោយបានចោទប្រកាន់ថា ភស្តុតាងដែលបាន យោងដោយអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ពុំមានលក្ខណៈគ្រប់គ្រាន់ និងផ្ទុយគ្នា¹⁶⁵⁹។

៦៣៩.ការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលរងការជំទាស់នោះ បានផ្អែកលើភស្តុតាងដែលបាន យោងនៅក្នុងសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង។ កថាខណ្ឌពាក់ព័ន្ធទីមួយយោងទៅលើការរៀបរាប់ ចំនួន ៦¹⁶⁶⁰ ទាក់ទងទៅនឹងផលវិបាកជាសក្តានុពលនៃការពុំព្រមស្តាប់តាមបញ្ជាឱ្យផ្លាស់ទីលំនៅ ប៉ុន្តែទំនងជា ថា មានចម្លើយបួនក្នុងចំណោមនោះពាក់ព័ន្ធទៅនឹង ការគំរាមកំហែងចំពោះផលវិបាកនៃការមិនគោរពតាមបទ បញ្ជាឱ្យផ្លាស់ទីលំនៅ ដែលពុំមែនជាផលវិបាកជាក់ស្តែងឡើយ¹⁶⁶¹។ កថាខណ្ឌពាក់ព័ន្ធទីពីរមានការយល់ ឃើញមួយដែលថា “កងទ័ពខ្មែរក្រហមបានបាញ់សម្លាប់អ្នកដែលព្យាយាមរត់” បានសំអាងលើសក្ខីកម្មរបស់

¹⁶⁵⁵ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៨០៣។
¹⁶⁵⁶ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៨៨ យោងទៅលើប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៤ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ២០១២ (ទីង សុខា) ឯកសារលេខ E1/147/1 ទំព័រ ៤០។
¹⁶⁵⁷ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៨០៣ យោងទៅលើកថាខណ្ឌ ៥៩១ ដល់ ៥៩៩។
¹⁶⁵⁸ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦៣២ យោងទៅលើកថាខណ្ឌ ៥៨៨, ៥៩៨ និង ៦០៩។
¹⁶⁵⁹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤៣២។ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៤៥៤។
¹⁶⁶⁰ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ជើងទំព័រ ១៧៧៦ (សក្ខីកម្មផ្ទាល់របស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីចំនួន ៣ នាក់ និង កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយរបស់សាក្សីចំនួន ៣ នាក់ ត្រូវបានយកមកសំអាង)។
¹⁶⁶¹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៨៨ ជើងទំព័រ ១៧៧៦។

ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី ទីង សុខា តែម្នាក់ប៉ុណ្ណោះ ដូចបានសង្ខេបខាងលើ¹⁶⁶²។ កថាខណ្ឌមួយទៀតបាន រៀបរាប់ថា ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីម្នាក់ក្នុងចំណោមនោះបានពន្យល់ថា “ប្រជាជនដែលព្យាយាមរត់គេចខ្លួន ត្រូវបានកងទ័ពខ្មែរក្រហមដេញចាប់។ គាត់បានឮសម្រែករបស់ពួកគេស្រែក ក្រោយពីពួកគេត្រូវបានចាប់ខ្លួន ទោះបីជាគាត់ពុំបានបញ្ជាក់អំពីជោគវាសនារបស់ពួកគេឱ្យបានច្បាស់លាស់ក៏ដោយ”¹⁶⁶³។

៦៤០.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាលើការឃើញថា ជាការពុំសមហេតុផលក្នុងការផ្តល់ការយល់ឃើញយ៉ាង ទូលំទូលាយមួយទាក់ទងទៅនឹងផលវិបាកនៃការមិនធ្វើតាមការបញ្ជាឱ្យផ្លាស់ទីលំនៅ ដោយសារបានផ្អែកលើភ ស្តុតាងនៃការគំរាមកំហែង ភស្តុតាងច្បាស់លាស់ ឬភស្តុតាងពុំច្បាស់លាស់អំពីផលវិបាក និងដោយសារពុំមាន ការពន្យល់បន្ថែមណាមួយទាក់ទងទៅនឹងមូលហេតុ ដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានវាយតម្លៃលើភស្តុតាង យ៉ាងដូចម្តេចឡើយ។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី ពុំបានប៉ះពាល់ដល់ការយល់ឃើញដែលថា ការផ្លាស់ទីលំនៅត្រូវបាន ធ្វើឡើងដោយបង្ខំឡើយ។ មានភស្តុតាងបង្ហាញថា ខ្មែរក្រហមដែលបានគ្រប់គ្រងប្រទេសទាំងស្រុងនៅពេល នោះ និងបានផ្តល់លំនៅបបថាស់តាមរយៈកម្លាំងយោធា បានប្រាប់ បានគំរាមកំហែង ឬបានបញ្ជាប្រជាជនឱ្យ ផ្លាស់ទីលំនៅ ដូច្នេះប្រជាជនគ្មានជម្រើសអ្វីផ្សេងក្រៅតែពីផ្លាស់ទីលំនៅនោះទេ¹⁶⁶⁴។ ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានេះ

¹⁶⁶² សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៨៨ ជើងទំព័រ ១៨៤៥ យោងទៅលើប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៤ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ២០១២ (ទីង សុខា) ឯកសារលេខ E1/147.1 ទំព័រ ៤០។

¹⁶⁶³ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦០៩ យោងទៅលើប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៧ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៣ (អូន ផ ល្លី) ឯកសារលេខ E1/197.1 ទំព័រ ៣២។

¹⁶⁶⁴ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៨៨ ជើងទំព័រ ១៧៧៤ ដល់ ១៧៧៦ យោងទៅលើក្នុងចំណោមនោះប្រតិ ចារិកចុះថ្ងៃទី ២៧ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៣ (សាំង វ៉ាត់) ឯកសារលេខ E1/197.1 ទំព័រ ៤៧ និង ៥៣ (ក្នុងចុងឆ្នាំ ១៩៧៥ ប្រធាន ភូមិបានប្រាប់ សាំង វ៉ាត់ ប្តីរបស់គាត់ កូនប្រុសចំនួន ៤ នាក់ និងគ្រួសារចំនួន ៤ ឬ៥ ដទៃទៀត ឱ្យចាកចេញពីភូមិរបស់ខ្លួននៅក្នុង ស្រុកសំរោងខេត្តកំពង់ស្ពឺ ទៅកាន់ស្រុកមោងឫស្សីខេត្តបាត់ដំបង។ ពួកគាត់បានសុំមិនចាកចេញ ប៉ុន្តែនេះគឺជា“បញ្ជាដាច់ខាត” ដូច្នេះ ពួកគាត់ត្រូវតែចេញ)។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៣ ខែ តុលា ឆ្នាំ ២០១២ (ឡាយ បូនី) ឯកសារលេខ E1/137.1 ទំព័រ ៨៤ ដល់ ៨៥ (ប្រធានភូមិបានប្រាប់ប្រជាជនថ្មីក្នុងខេត្តកណ្តាលឱ្យរៀបចំអីវ៉ាន់ចាកចេញ)។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៤ ខែ តុលា ឆ្នាំ ២០១២ (ឡាយ បូនី) ឯកសារលេខ E1/138.1 ទំព័រ ២៧ (មេភូមិបានប្រាប់ពួកគាត់ឱ្យចាកចេញពីខ្សាច់កណ្តាលទៅខេត្តបាត់ដំបង)។ ប្រតិចារិកចុះ ថ្ងៃទី ៣០ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៣ (សូផាន់ សូវណ្ណី) ឯកសារលេខ E1/199.1 ទំព័រ ៤៥ (សូផាន់ សូវណ្ណី បាននិយាយថា “អង្គការ ដាក់ទិសដៅ”ឱ្យគ្រួសារ និងប្រជាជនថ្មីនៅក្នុងភូមិការកោងខេត្តកណ្តាលត្រូវបានផ្លាស់ទីលំនៅទៅកាន់ខេត្តពោធិ៍សាត់ និងបាត់ដំបង) ។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៧ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៣ (អូន ផល្លី) ឯកសារលេខ E1/197.1 ទំព័រ ៣៦ ដល់ ៣៧ (គេប្រាប់ឱ្យពួកគាត់ ចាកចេញពីខេត្តព្រៃវែង ហើយត្រូវធ្វើតាម បើមិនដូច្នេះទេជួបផលវិបាក។ បញ្ជាខ្មែរក្រហមបានបង្ខំមកលើពួកគាត់)។ ប្រតិចារិកចុះ

អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរំលឹកថា ដោយផ្ទុយទៅនឹងអ្វីដែលជនជាប់ចោទបានអះអាងនោះ ការបង្ខំរួមបញ្ចូល ការគំរាមកំហែង ឬការបង្ខិតបង្ខំ ដូចជា ការធ្វើឱ្យភ័យខ្លាចដោយអំពើហិង្សា ការបង្ខិតបង្ខំ ការគាបសង្កត់ផ្លូវ ចិត្ត ឬការរំលោភអំណាច ឬតាមរយៈការកេងយកផលប្រយោជន៍ក្នុងបរិយាកាសបង្ខិតបង្ខំ¹⁶⁶⁵។

៦៤១. ខៀវ សំផន បានជំទាស់ផងដែរទៅលើការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលថា ប្រជាជន ត្រូវបានបោកបញ្ឆោតដើម្បីឱ្យផ្លាស់ទីលំនៅ ពីព្រោះកម្មាភិបាលខ្មែរក្រហមមានមូលហេតុត្រឹមត្រូវដែលជឿ បានថា អ្នកដែលត្រូវបានជម្លៀសនោះនឹងទទួលបានលក្ខខណ្ឌរស់នៅល្អប្រសើរនៅកន្លែងថ្មី យោងតាម ខៀវ សំផន ដែលនេះ គឺជាមូលហេតុសម្រាប់កម្មាភិបាលធ្វើការផ្លាស់ទីលំនៅនោះ¹⁶⁶⁶។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការ កំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា ការយល់ឃើញដែលថា ការបោកបញ្ឆោតត្រូវបានប្រើប្រាស់ គឺពាក់ព័ន្ធទៅនឹងទី កន្លែងដែលត្រូវផ្លាស់ទីលំនៅទៅកាន់នោះ មិនមែនមូលហេតុនៃការផ្លាស់ទីលំនៅឡើយ¹⁶⁶⁷។ ក្នុងចំណោមភស្តុ តាងដទៃទៀត ការយល់ឃើញនេះបានផ្អែកលើសក្ខីកម្មផ្ទាល់របស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី ឡាយ បូនី¹⁶⁶⁸ និង ពិន យ៉ាថៃ¹⁶⁶⁹។ នៅក្នុងសាលក្រម អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងក៏បានយោងទៅលើសក្ខីកម្មផ្ទាល់របស់ដើមប ណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីផ្សេងទៀតផងដែរ និងចម្លើយក្រៅតុលាការចំនួន ២ ដែលបានអះអាងថា ខ្មែរក្រហមបាន ប្រាប់ទៅប្រជាជនដែលត្រូវបានផ្លាស់ទីលំនៅថា ពួកគេត្រូវត្រឡប់ទៅកាន់ផ្ទះសំបែងរបស់ខ្លួន ប៉ុន្តែជាក់ស្តែង

ថ្ងៃទី ១៩ ខែ តុលា ឆ្នាំ ២០១២ (យើម សុវណ្ណ) ឯកសារលេខ E1/135.1 ទំព័រ ៧៣ (យើម សុវណ្ណ បានផ្តល់សក្ខីកម្មថា អស់រយៈ ពេលប្រាំមួយខែបន្ទាប់ពីការជម្លៀសចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញទៅកាន់ភូមិលេខ ៥ គ្រួសាររបស់គាត់ត្រូវបានប្រាប់ថា ប្រសិនបើមិនចាក ចេញទេ ពួកគាត់នឹងត្រូវបានឃុំខ្លួន)។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៤ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ២០១២ (ទីង សុខា) ឯកសារលេខ E1/147.1 ទំព័រ ៥២ ដល់ ៥៤ (ប្រហែលក្នុងខែ កក្កដា ឆ្នាំ ១៩៧៥ ទីង សុខា និងប្រជាជនដទៃទៀតដែលត្រូវបានគេជួយលាក់ព្រួញមិនឱ្យជម្លៀសលើកទីពីរនោះ ក្រោយមកពួកគាត់ត្រូវបានប្រមូលហៅ។ ខ្មែរក្រហមបានជម្លៀសពួកគាត់ទៅពាយ័ព្យ មួយខែក្រោយមក)។

¹⁶⁶⁵ សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ៥៩៥។

¹⁶⁶⁶ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៤៥៤ ដល់ ៤៥៥ យោងទៅលើសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៨០៣ ដែលកថាខណ្ឌនេះបានយោងតទៅលើកថាខណ្ឌ ៥៩១ ដល់ ៥៩៩។

¹⁶⁶⁷ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៩៩ (“ទីតាំងដែលឱ្យប្រជាជនចុះនោះពុំមែនជាកន្លែងដែលពួកគាត់ត្រូវ បានប្រាប់ពីដំបូងថា ជាកន្លែងត្រូវផ្លាស់ទីលំនៅទៅកាន់នោះឡើយ”)។

¹⁶⁶⁸ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៤ ខែ តុលា ឆ្នាំ ២០១២ (ឡាយ បូនី) ឯកសារលេខ E1/138.1 ទំព័រ ៤។

¹⁶⁶⁹ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៧ ខែ កុម្ភៈ ឆ្នាំ ២០១៣ (ពិន យ៉ាថៃ) ឯកសារលេខ E1/170.1 ទំព័រ ៧។

ត្រូវបាននាំទៅកន្លែងផ្សេងទៅវិញ¹⁶⁷⁰។ ផ្អែកលើភស្តុតាងនេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាលើការឃើញថា ពុំមែនជាការមិនសមហេតុផលក្នុងការយល់ឃើញថា ក្នុងចំណោមនោះ ការបោកបញ្ឆោតត្រូវបានប្រើប្រាស់ ដើម្បីឱ្យមានការផ្លាស់ទីលំនៅ។ បញ្ហាដែលថា កម្មាភិបាលខ្មែរក្រហមមួយចំនួនមានមូលហេតុជឿជាក់ថា អ្នក ដែលត្រូវបានជម្លៀសនឹងទទួលបានលក្ខខណ្ឌរស់នៅប្រសើរនៅទីកន្លែងដែលត្រូវផ្លាស់ទីលំនៅទៅកាន់នោះ ពុំ ជាប់ពាក់ព័ន្ធនៅក្នុងបញ្ហានេះឡើយ។

៤.យ.៣.យ.៦.អនីត្យានុកូលភាពនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរ

៦៤២.អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញថា ការផ្លាស់ទីលំនៅក្នុងអំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជា ជនដំណាក់កាលទីពីរ ដែលរួមបញ្ចូលការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនចេញពីព្រំដែនកម្ពុជារៀតណាមពុំមែនជាមូល ហេតុសមស្រប ដូច្នេះ “ពុំអាចធ្វើយុត្តិកម្មដោយផ្អែកលើសន្តិសុខជនស៊ីវិល ឬភាពចាំបាច់ផ្នែកយោធានោះទេ និងនៅគ្រប់កាលៈទេសៈទាំងអស់ ពុំមានភាពចាំបាច់ និងសមាមាត្រឡើយ”¹⁶⁷¹។ ជាពិសេសទាក់ទងទៅនឹងការ ផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនចេញពីព្រំដែនរៀតណាម អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញថា “កងទ័ពខ្មែរ ក្រហម និងកម្មាភិបាលបានផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនទាំងនេះមួយចំនួនដើម្បីយកទៅអប់រំកែប្រែ ខ្លះទៀតត្រូវបាន ធ្វើឱ្យបាត់ខ្លួន ឬយកទៅកាន់ជួរមុខដើម្បីធ្វើការងារ” និងបានសន្និដ្ឋានថា “ការដាក់ប្រជាជនទាំងនេះឱ្យស្ថិតនៅ

¹⁶⁷⁰ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងកថាខណ្ឌ ៥៨៩ ជើងទំព័រ ១៧៨៣ យោងទៅលើប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៩ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៣ (ចាន់ សុភា រហ័ស ចាន់ សុជាតិ) ទំព័រ ៣៣ (ចាន់ សុជាតិ បានផ្តល់សក្ខីកម្មថា អស់រយៈពេលប្រាំមួយខែបន្ទាប់ពីត្រូវបាន ជម្លៀសចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ “មេអង្គការ” បានប្រាប់គ្រួសាររបស់គាត់ថា ពួកគាត់ត្រូវបានអនុញ្ញាតឱ្យត្រឡប់ពីស្រុកភៀសស្វាយទៅ ភ្នំពេញ ប៉ុន្តែផ្ទុយទៅវិញពួកគាត់ត្រូវបានបញ្ជូនទៅកាន់ស្រុកមោងឫស្សី)។ កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយរបស់ ជា ឡេង ឯកសារលេខ E3/5231 ថ្ងៃទី ១៨ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ២០០៨ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00267730 ទំព័រ ៣ (ជា ឡេង បាននិយាយថា ក្រោយមកក្នុងឆ្នាំ ១៩៧៦ គាត់ និងប្តីរបស់គាត់គិតថា ពួកគាត់ត្រូវបានបញ្ជូនទៅកាន់ស្រុកកំណើតនៅក្នុងខេត្តកំពង់ចាម ប៉ុន្តែជាក់ស្តែងត្រូវនាំទៅខេត្តពោធិ៍ សាត់)។ សក្ខីកម្មរបស់ជនភៀសខ្លួនប្រមូលដោយ François PONCHAUD ឯកសារលេខ E3/4590 គ្មានកាលបរិច្ឆេទ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00836357-8 ទំព័រ ២០៧ ដល់ ២០៨ (ប្រជាជនត្រូវបានប្រាប់ថា ពួកគាត់ត្រូវនាំទៅទីក្រុងភ្នំពេញ ពុំចាំបាច់យកអ្វីមក ជាមួយទេ ពីព្រោះគេបានរៀបចំផ្ទះរួចហើយ) ERN (ភាសាខ្មែរ) 00836292 ទំព័រ ២១៥ (នៅក្នុងចុងឆ្នាំ ១៩៧៥ ខ្មែរក្រហមបាន ប្រកាសថា អង្គការបានអនុញ្ញាតឱ្យប្រជាជនពីខេត្តបាត់ដំបង កំពង់ធំ និងកំពង់ឆ្នាំងត្រឡប់ទៅភូមិរបស់ខ្លួនវិញ។ ជាក់ស្តែង ខ្មែរ ក្រហមធ្វើនេះ គឺដើម្បីបង្ខំប្រជាជនឱ្យទៅកាន់ខេត្តបាត់ដំបង)។

¹⁶⁷¹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦៣៦។ សូមមើលផងដែរ កថាខណ្ឌ ៦៣៥។

ក្នុងស្ថានភាពប្រឈមនឹងគ្រោះថ្នាក់ខ្ពស់បែបនេះ មិនមែនជាយុត្តិកម្មដោយផ្អែកលើបញ្ហាសន្តិសុខសម្រាប់ប្រជាជននោះទេ»¹⁶⁷²។

៦៤៣.ខៀវ សំផន បានអះអាងថា ប្រជាជនត្រូវបានផ្លាស់ទីលំនៅដើម្បីផ្តល់ឱ្យ“អ្នកដែលបានផ្លាស់ទៅនោះ មានជីវភាពរស់នៅប្រសើរឡើង” ដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានដោះស្រាយលើអំណះអំណាងនេះ¹⁶⁷³ និងដើម្បីកសាងសេដ្ឋកិច្ចរបស់ប្រទេសតាមរយៈកសិកម្ម¹⁶⁷⁴ និងថា ការផ្លាស់ទីលំនៅនេះជាការត្រឹមត្រូវ ពុំមែនជាបទល្មើសនោះឡើយ។ ខៀវ សំផន បានជំទាស់ផងដែរទៅនឹងការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងទាក់ទងទៅនឹងការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនចេញពីព្រំដែនវៀតណាម និងបានអះអាងថា ការផ្លាស់ទីលំនៅទាំងនោះធ្វើឡើងដើម្បីការពារប្រជាជនស៊ីវិល ឬភាពចាំបាច់ផ្នែកយោធា ជាមូលហេតុត្រឹមត្រូវ¹⁶⁷⁵។ ទាក់ទងទៅនឹងភាពពុំមានលក្ខណៈសមាមាត្រនៃការផ្លាស់ទីលំនៅទាំងនោះ ខៀវ សំផន បានលើកឡើងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ពុំបានផ្តល់ការយល់ឃើញណាមួយទាក់ទងទៅនឹងលក្ខខណ្ឌនៃការផ្លាស់ទីលំនៅតាមព្រំដែនវៀតណាម ដូច្នេះ សេចក្តីសន្និដ្ឋានរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងត្រូវទុកជាមោឃៈ¹⁶⁷⁶។ ខៀវ សំផន ក៏បានអះអាងផងដែរថា ការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុស ពីព្រោះការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនទៅកាន់ផ្ទះសម្បែងរបស់ពួកគេវិញជាកាតព្វកិច្ច នៅពេលការប្រទូសរ៉ាយបានបញ្ចប់ ដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានយល់ឃើញថា មានការកើតឡើងឡើយ¹⁶⁷⁷។

៦៤៤.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានពិចារណាលើបញ្ហានៃការផ្តល់យុត្តិកម្មជាសក្តានុពល អំពីការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនទាក់ទងទៅនឹង“ការផ្លាស់ទីលំនៅដោយបង្ខំ” ប៉ុណ្ណោះ¹⁶⁷⁸។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនឹងពិចារណាជារួមទៅលើបញ្ហានៃការធ្វើយុត្តិ

¹⁶⁷² សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦៣៥។
¹⁶⁷³ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៤៥៥។
¹⁶⁷⁴ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៥១៦។
¹⁶⁷⁵ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៥០៥។
¹⁶⁷⁶ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៥០៧។
¹⁶⁷⁷ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៥០៦។
¹⁶⁷⁸ សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ៦០៤ ជាអាទិ៍។

កម្មជាសក្តានុពល និងអំណះអំណាងរបស់ ខៀវ សំផន ទាក់ទងទៅនឹងបទ “អំពើអមនុស្សធម៌ផ្សេងៗទៀត” នៅ ក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ។

៦៤៥. ទាក់ទងទៅនឹងគោលបំណងទូទៅនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជន អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ ឃើញថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានពិចារណាលើបញ្ហានេះ ប៉ុន្តែបានសម្រេចបដិសេធថា ជាយុត្តិកម្មដោយ ផ្អែកលើការពិចារណាថា ខ្មែរក្រហមទទួលខុសត្រូវមួយផ្នែកធំចំពោះស្ថានភាពធ្ងន់ធ្ងររបស់ប្រជាជន¹⁶⁷⁹ និងថា គ្រប់កាលៈទេសៈទាំងអស់ ការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនពុំមានភាពចាំបាច់ និងសមស្របឡើយ¹⁶⁸⁰។ ខៀវ សំផន ពុំបានព្យាយាមពន្យល់ និងដោះស្រាយសមស្របលើសំអាងហេតុនេះ ឬបង្ហាញថា មានកំហុសនោះឡើយ។

៦៤៦. ទាក់ទងទៅនឹងការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនចេញពីព្រំដែនវៀតណាម ដើម្បីការពារប្រជាជនទាំងនេះពីការ វាយប្រហារណាមួយរបស់វៀតណាមនោះ¹⁶⁸¹ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរំលឹកថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង បានយល់ឃើញថា ជនស៊ីវិលមួយចំនួនដែលត្រូវបានផ្លាស់ទីលំនៅ ត្រូវបានបញ្ជូនទៅដើម្បីធ្វើការនៅជួរមុខ¹⁶⁸² ដែលពុំមែនជាយុត្តិកម្មដោយផ្អែកលើសន្តិសុខរបស់ប្រជាជនដែលពាក់ព័ន្ធនោះឡើយ¹⁶⁸³។ ខៀវ សំផន ពុំបាន លើកបង្ហាញជាក់លាក់អំពីបញ្ហានេះ និងពុំបានជំទាស់ទៅនឹងការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានេះឡើយ។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលសង្កេតឃើញថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបាន សំអាងលើភស្តុតាងផ្ទាល់ជាឯកសារក្នុងឆ្នាំ ១៩៧៧ ចំនួន ២ មានដូចជា ទូរលេខរបស់ ប.ក.ក. ដែលបង្ហាញ ថា កងចល័តត្រូវបានកងទ័ពវៀតណាមចាប់ខ្លួន¹⁶⁸⁴ រួមទាំងភស្តុតាងដែលបញ្ជាក់បន្ថែមលើចម្លើយក្រៅតុលា

¹⁶⁷⁹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦៣៤ ដល់ ៦៣៥។ សូមមើល សាលដីកាអៀងក្រី Stakić (ICTY) កថា ខណ្ឌ ២៨៧ (“បើទោះបីជាការផ្លាស់ទីលំនៅដោយសារមូលហេតុមនុស្សធម៌ ត្រូវបានធ្វើយុត្តិកម្មក្នុងស្ថានភាពមួយចំនួនក៏ដោយ ក៏ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនេះយល់ស្របជាមួយនឹងអយ្យការថា ជាការពុំអាចធ្វើយុត្តិកម្មបានឡើយប្រសិនបើវិបត្តិមនុស្សធម៌នេះ ដែលបានបណ្តាលឱ្យមានការផ្លាស់ទីលំនៅ បានបង្កឡើងដោយសារសកម្មភាពពុំស្របច្បាប់នោះ”)(ជើងទំព័រលុបចោល)។ សាល ដីកាអៀងក្រី Krajišnik (ICTY) កថាខណ្ឌ ៣០៨ ជើងទំព័រ ៧៣៩។

¹⁶⁸⁰ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦៣៤ ដល់ ៦៣៦។

¹⁶⁸¹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៤៧២ ដល់ ៤៧៤។

¹⁶⁸² សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦៣៥។

¹⁶⁸³ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦៣៥។

¹⁶⁸⁴ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦២៥ យោងទៅលើទូរលេខរបស់កម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ឯកសារលេខ E3/906 ថ្ងៃទី ២៣ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ១៩៧៧ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00020922 ទំព័រ ១ (កងទ័ពវៀតណាមបានចាប់កងចល័តកំពុងច្រូតស្រូវ

ការដែលពន្យល់ថា ប្រជាជនមួយចំនួនត្រូវបានបញ្ជូនទៅកាន់ព្រំដែនដើម្បីធ្វើការ¹⁶⁸⁵។ ផ្អែកលើភស្តុតាងនេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលសន្និដ្ឋានថា ជាការសមហេតុផលសម្រាប់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងក្នុងការយល់ ឃើញថា ការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនចេញពីព្រំដែនវៀតណាម ពុំត្រូវបានធ្វើឡើងដោយផ្អែកលើក្តីបារម្ភអំពី សុវត្ថិភាពរបស់ប្រជាជនដែលពាក់ព័ន្ធឡើយ។ អាស្រ័យហេតុនេះ ពុំចាំបាច់ពិនិត្យលើអំណះអំណាងបន្តបន្ទាប់ របស់ ខៀវ សំផន ដែលលើកឡើងថា ការផ្លាស់ទីលំនៅនោះជាការត្រឹមត្រូវ។

៤.យ.៣.ង.ការយល់ឃើញទាក់ទងទៅនឹងការធ្វើឱ្យបាត់ខ្លួនអ្នកដែលត្រូវបានជម្លៀស

៦៤៧.អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញថា កងទ័ព និងកម្មាភិបាលខ្មែរក្រហម“មានចេតនាដកហូតនូវ សេរីភាពរបស់ប្រជាជនទាំងនោះ មានចេតនាមិនផ្តល់ព័ត៌មានអំពីទីកន្លែងដែលពួកគេត្រូវផ្លាស់ទៅ និងមាន ចេតនាធ្វើឱ្យមានការឈឺចាប់ធ្ងន់ធ្ងរដល់អ្នកទាំងឡាយដែលត្រូវបានធ្វើឱ្យបាត់ខ្លួន ព្រមទាំងអ្នកដែលរស់នៅក្នុង តំបន់ដែលត្រូវបានផ្លាស់ចេញ”¹⁶⁸⁶។

៦៤៨.នួន ជា បានអះអាងបន្ថែមទៀតថា ហេតុការណ៍ដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសំអាងនៅពេល យល់ឃើញថា ទីកន្លែងដែលប្រជាជនត្រូវបានផ្លាស់ទៅកាន់នោះពុំដូចអ្វីដែលពួកគេត្រូវបានប្រាប់ថា នឹងត្រូវប ញ្ជូនទៅនោះ ជាក់ស្តែងពុំមែនជាការធ្វើឱ្យបាត់ខ្លួនដោយបង្ខំ ពីព្រោះផ្អែកតាមភស្តុតាងជាមូលដ្ឋានបង្ហាញ ច្បាស់លាស់ថា ហេតុការណ៍ទាំងនេះពាក់ព័ន្ធទៅនឹងករណីដែលគ្រួសារទាំងមូលត្រូវបានផ្លាស់ទីលំនៅជាមួយ គ្នា¹⁶⁸⁷។ នួន ជា បានអះអាងថា ការយល់ឃើញដទៃទៀតពុំមានភស្តុតាងណាមួយគាំទ្រឡើយ¹⁶⁸⁸ និងថា កម្មា ភិបាលរបស់ ប.ក.ក. មិនប្រាប់ពីទីកន្លែងរបស់ប្រជាជននោះ។ បន្ថែមលើនេះ នួន ជា បានលើកឡើងថា ហេតុ

ប្រហែលជាង ១០០ នាក់។ ទូរលេខរបស់កម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ឯកសារលេខ E3/984 ថ្ងៃទី ១០ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ១៩៧៧ ERN (ភាសា ខ្មែរ) 00020904 ទំព័រ ១ (ខ្មាំងយួនបានចូលដល់ការដ្ឋានកំពង់ឆ្នាំង បំផ្លាញទំហំសត្រូវសេក និងបានចាប់សមាជិកកងចល័ត)។

¹⁶⁸⁵ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦២៥ ជើងទំព័រ ១៩៧៩ យោងទៅលើកំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយរបស់ ខឹម ឡេង ឯកសារលេខ E3/5539 ថ្ងៃទី ២៨ ខែ សីហា ឆ្នាំ ២០០៩ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00373239 ទំព័រ ៨ (ប្រជាជនត្រូវបានចាត់ឱ្យទៅរើ ផ្ទះតាមព្រំដែនវៀតណាម ហើយយកឈើមកសង់ផ្ទះនៅក្បែរក្រុងស្វាយរៀង)។

¹⁶⁸⁶ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦៤៣។

¹⁶⁸⁷ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤៤៤។

¹⁶⁸⁸ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤៤៤។

ការណ៍ ដែលគ្រួសារត្រូវបានបំបែកចេញពីគ្នានៅក្នុងអំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរ ឃើញ“មានម្តងម្កាល និងតិចតួចបំផុត”¹⁶⁸⁹។

៦៤៩.ខៀវ សំផន បានលើកអំណះអំណាងប្រហាក់ប្រហែលគ្នានេះដែរថា ការប៉ាន់ស្មានរបស់អង្គជំនុំជម្រះ សាលាដំបូងពុំមានមូលដ្ឋានគ្រប់គ្រាន់គាំទ្រការយល់ឃើញដែលថា មាន“ការបិទបាំងដោយចេតនា”ពីសំណាក់ ខ្មែរក្រហមក្នុងការផ្តល់ព័ត៌មានអំពីបុគ្គលដែលត្រូវបានផ្លាស់ទីលំនៅ ដែលតាមការលើកឡើងរបស់គាត់ ពុំអាច យកមកធ្វើជាមូលដ្ឋានសម្រាប់ទាំងធាតុផ្សំ *សត្យានុម័ត* និង *អត្ថនោម័ត*នៃការធ្វើឱ្យបាត់ខ្លួនដោយបង្ខំបានឡើយ ¹⁶⁹⁰។

៦៥០.សហព្រះរាជអាជ្ញាបានឆ្លើយតបថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញត្រឹមត្រូវថា មានការ ប្រព្រឹត្តអំពើអមនុស្សធម៌ផ្សេងៗទៀតក្រោមទម្រង់នៃការធ្វើឱ្យបាត់ខ្លួនដោយបង្ខំបានកើតឡើង។ សហព្រះរាជ អាជ្ញាបានលើកឡើងថា ដោយសារការផ្លាស់ទីលំនៅ នៅតែបន្ត ព្រមទាំងការកំណត់គោលដៅរបស់ ប.ក.ក. លើសមាសភាពមិនល្អ ឬខ្លាំងមិនចប់មិនហើយ ការយល់ឃើញទាំងនេះ“ពុំអាចបំបែក”ចេញពីការផ្លាស់ទីលំ នៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរឡើយ¹⁶⁹¹។ បន្ថែមលើនេះទៀត សហព្រះរាជអាជ្ញាបានអះអាងថា ការយល់ ឃើញទាំងនេះមានភស្តុតាងគាំទ្រគ្រប់គ្រាន់ និងថា បើទោះបីជាគ្មានសំណើជាក់លាក់សុំបង្ហាញព័ត៌មានក៏ដោយ ក៏ការបិទបាំងដោយចេតនាមិនព្រមផ្តល់ព័ត៌មានអំពីទីកន្លែងរបស់ប្រជាជនត្រូវបានបង្ហាញផងដែរ¹⁶⁹²។

៦៥១.ពាក់ព័ន្ធនឹងការជំទាស់លើការយល់ឃើញអំពីការធ្វើឱ្យបាត់ខ្លួនដោយបង្ខំ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការ កំពូលរំលឹកថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសផ្នែកវិធីសាស្ត្រក្នុងការពិចារណាទៅលើអត្ថិភាពនៃធាតុផ្សំ ជាក់លាក់នៃការធ្វើឱ្យបាត់ខ្លួនដោយបង្ខំ ជាជាងការពិចារណាជាទូទៅលើបញ្ហា ថាតើនៅក្នុងអំឡុងពេលនៃការ ផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរ ធាតុផ្សំនៃបទអំពើអមនុស្សធម៌ផ្សេងៗទៀតនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំង មនុស្សជាតិត្រូវបានបំពេញ ដែរ ឬយ៉ាងណានោះ¹⁶⁹³។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនឹង ត្រូវកំណត់ ថាតើអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញដោយសមហេតុផល ដែរ ឬយ៉ាងណា ក្នុងការដែល

¹⁶⁸⁹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤៤៥។
¹⁶⁹⁰ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៥០៩ ដល់ ៥១០។
¹⁶⁹¹ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ២៦៥។
¹⁶⁹² សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ២៦៦ ដល់ ២៦៧។
¹⁶⁹³ *សូមមើលខាងលើ* កថាខណ្ឌ ៥៨៩។

ថា នៅក្នុងអំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរ មានការបិទបាំងដោយចេតនាមិនផ្តល់ព័ត៌មានទាក់ទងទៅនឹងទីកន្លែងរបស់អ្នកដែលត្រូវបានជម្លៀស ឬថា តើអ្នកទាំងនោះត្រូវបាននាំយកទៅកន្លែងផ្សេងទៀតដែលខុសពីអ្វីដែលពួកគេបានប្រាប់នោះ ដែរ ឬយ៉ាងណា។

៦៥២. អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា សក្ខីកម្មរបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីចំនួន ២ នាក់ រួមទាំងឯកសារក្រៅតុលាការផងដែរនោះ¹⁶⁹⁴បានបង្ហាញថា មានបុគ្គលមួយចំនួនត្រូវបានបញ្ជូនទៅកាន់កន្លែងមួយផ្សេងខុសពីអ្វីដែលបានប្រាប់¹⁶⁹⁵។ ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី ពេជ ស្រីផល ក៏បានព្យាយាមពាក្យចោមអាវ៉ាមថា គ្រួសាររបស់គាត់ត្រូវបានសម្លាប់¹⁶⁹⁶។ បន្ថែមលើនេះទៀត អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយោងទៅលើហេតុការណ៍របស់បុគ្គល ដែលពុំដែលបានឮអំពីវាសនារបស់អ្នកដែលត្រូវបានផ្លាស់ទីលំនៅ ជាពិសេសសមាជិកគ្រួសារ¹⁶⁹⁷។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលសន្និដ្ឋានថា នេះជាភស្តុតាងគ្រប់គ្រាន់ក្នុងការគាំទ្រដល់ការ

¹⁶⁹⁴ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៩៩ ជើងទំព័រ ១៨៥៣ យោងទៅលើសៀវភៅរបស់ E. BECKER: *នៅពេលដែលសង្គ្រាមរលត់ទៅ: កម្ពុជា និងបដិវត្តន៍ខ្មែរក្រហម* ឯកសារលេខ E3/20 ERN (ភាសាខ្មែរ) 00232305-6 ទំព័រ ៣០៧ ដល់ ៣០៨។

¹⁶⁹⁵ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៩៩ យោងទៅលើប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៧ ខែ កុម្ភៈ ឆ្នាំ ២០១៣ (ពិន យ៉ា ថៃ) ឯកសារលេខ E1/170.1 ទំព័រ ៧ ដល់ ៨។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៤ ខែ តុលា ឆ្នាំ ២០១២ (ឡាយ បូនី) ឯកសារលេខ E1/138.1 ទំព័រ ៥។ *សូមមើលផងដែរ* សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦១៨។

¹⁶⁹⁶ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៥ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ២០១២ (ពេជ ស្រីផល) ឯកសារលេខ E1/148.1 ទំព័រ ៥២ ដល់ ៥៣។

¹⁶⁹⁷ *សូមមើល* សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៨៩ ជើងទំព័រ ១៧៨៧ យោងទៅលើសាក្សីផ្ទាល់មាត់ដែលផ្តល់សក្ខីកម្មចោមអាវ៉ាម ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ១៩ ខែ មិថុនា ឆ្នាំ ២០១៣ (នូ ម៉ៅ) ឯកសារលេខ E1/209.1 ទំព័រ ៤១ ដល់ ៤២ (នូ ម៉ៅ បានផ្តល់សក្ខីកម្មថា នៅក្រោយខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥ ប្រជាជនត្រូវបានជម្លៀសពាសពេញភូមិភាគ រួមទាំងសាច់ញាតិរបស់គាត់ ប៉ុន្តែថា ពុំដែលបានឮដំណឹងអំពីវាសនារបស់ពួកគេឡើយ) *សូមមើល* ជើងទំព័រ ១៧៨៧។ ពាក្យបណ្តឹងរបស់ជនរងគ្រោះ ថាច់ យ៉ុង ឯកសារលេខ E3/5427 ថ្ងៃទី ១៩ ខែ មេសា ឆ្នាំ ២០០៩ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00483321-2 ទំព័រ ៧ ដល់ ៨(រៀបរាប់ថា គ្រួសាររបស់ត្រូវផ្លាស់ទីលំនៅ និងថា ពុំដែលឮដំណឹងពីពួកគេឡើយ)។ *សូមមើលផងដែរ* សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ៦០១ ជើងទំព័រ ១៨៥៩ យោងទៅលើពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី ពុធ ពុំ ឯកសារលេខ E3/4714 ថ្ងៃទី ២៧ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០០៨ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00397781 ទំព័រ ៥។

យល់ឃើញដែលថា គ្រួសារមួយចំនួនត្រូវបានបំបែកចេញពីគ្នា និងពុំដែលបានឮអំពីវាសនាសមាជិកគ្រួសាររបស់ខ្លួនដែលនេះចាត់ទុកថា ត្រូវបានធ្វើឱ្យបាត់ខ្លួន¹⁶⁹⁸។

៦៥៣.ទាក់ទងទៅនឹងការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលថា ខ្មែរក្រហមមានចេតនាបិទបាំងព័ត៌មានអំពីទីកន្លែងរបស់អ្នកដែលត្រូវបានជម្លៀស និងអំណះអំណាងរបស់ នួន ជា និង ខៀវ សំផន អំពីបញ្ហានេះ¹⁶⁹⁹ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរំលឹកថា ការយល់ឃើញទាំងនេះមានការជាប់ពាក់ព័ន្ធតែទៅនឹងធាតុផ្សំជាក់លាក់នៃការធ្វើឱ្យបាត់ខ្លួនដោយបង្ខំប៉ុណ្ណោះ ប៉ុន្តែមិនជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងបញ្ហា ថាតើធាតុផ្សំនៃអំពើអមនុស្សធម៌ផ្សេងៗទៀតត្រូវបានបំពេញ ដែរ ឬយ៉ាងណានោះទេ។ អាស្រ័យហេតុនេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលសម្រេចមិនពិចារណាលើបញ្ហានេះបន្តទៀតឡើយ។ ប្រហាក់ប្រហែលគ្នានេះដែរ បញ្ហា ថាតើការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនទៅកាន់ទីកន្លែងដែលខុសពីអ្វីដែលបានប្រាប់នោះ ចាត់ទុកជាការធ្វើឱ្យបាត់ខ្លួនដោយបង្ខំ ដែរ ឬយ៉ាងណានោះ គឺជាបញ្ហាពុំជាប់ពាក់ព័ន្ធដែរ ពីព្រោះដូចបានពន្យល់ខាងលើ ការធ្វើឱ្យបាត់ខ្លួនដោយបង្ខំពុំមានអត្ថិភាពជាបទឧក្រិដ្ឋមួយប្រភេទដាច់ដោយឡែកនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិនៅក្នុងអំឡុងពេលនៃអង្គហេតុនោះឡើយ។

៤.យ.៣.ច.ថាតើការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីមួយ និងទីពីរ គឺជា“អំពើអមនុស្សធម៌” ដែរ ឬយ៉ាងណា ក្នុងកាលៈទេសៈនោះ

៦៥៤.ដូចបានកត់សម្គាល់ខាងលើ ដោយសារពុំមានការយល់ឃើញជារួមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងបញ្ហា ថាតើការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីមួយ និងទីពីរ គឺជា“អំពើអមនុស្សធម៌ផ្សេងៗទៀត” ដែរ ឬយ៉ាងណា ក្នុងកាលៈទេសៈនោះ និងថាតើ អំពើអមនុស្សធម៌នេះមានភាពធ្ងន់ធ្ងរប្រហាក់ប្រហែលគ្នាទៅនឹងអំពើដទៃទៀត ដែលជាបទឧក្រិដ្ឋជាក់លាក់នៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ដែរ ឬយ៉ាងណានោះ ដូចនេះអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលត្រូវធ្វើការវាយតម្លៃលើបញ្ហាទាំងនេះ¹⁷⁰⁰។ អង្គជំនុំជម្រះ

¹⁶⁹⁸ សូមមើល សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦៤២ ដល់ ៦៤៣ (អង្គជំនុំជម្រះបានរកឃើញថា ខ្មែរក្រហមបានលាក់បាំងព័ត៌មានអំពី“ការជម្លៀសប្រជាជន *មួយចំនួន*” និងកថាខណ្ឌ ៦៤៣ “បិទបាំងចំពោះអ្នកដែលត្រូវបានផ្លាស់ទីលំនៅ” ដែលបានបង្កការឈឺចាប់ដល់សាច់ញាតិ”)។

¹⁶⁹⁹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦៤២។

¹⁷⁰⁰ សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ៥៩០។

តុលាការកំពូលនឹងត្រូវធ្វើដូច្នេះ ដោយផ្អែកលើការយល់ឃើញផ្នែកអង្គហេតុនៅក្នុងសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង តែក្នុងករណីដែលការយល់ឃើញនេះមានលក្ខណៈសមស្របសម្រាប់ការវាយតម្លៃនេះតែប៉ុណ្ណោះ។

៤.យ.៣.ច.១.ការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីមួយ

៦៥៥.ទាក់ទងទៅនឹងការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីមួយ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរំលឹកថា ការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលថា យ៉ាងតិចបំផុត ក៏មានប្រជាជនរស់នៅទីក្រុងភ្នំពេញចំនួន ២.០០០.០០០ នាក់ដែរ ដែលត្រូវបានជម្លៀសចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញក្នុងសភាពគួរឱ្យភ័យរន្ធត់ និងប្រើហិង្សាដោយគ្មានការប្រាប់ជាមុននោះ ពុំចាំបាច់ឱ្យមានការពិនិត្យឡើងវិញ¹⁷⁰¹ ព្រមទាំងការយល់ឃើញដែលថា ការជម្លៀសបានប្រព្រឹត្តទៅនៅក្នុងរដូវប្រាំងដែលក្តៅបំផុត គ្មានទឹក គ្មានស្បៀងអាហារ ជម្រក សម្ភារអនាម័យ និងការថែទាំផ្នែកវេជ្ជសាស្ត្រ¹⁷⁰²។ ការយល់ឃើញដែលថា នៅក្នុងអំឡុងពេលនៃការជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ ជនស៊ីវិលត្រូវបានសម្លាប់ និងអ្នកដទៃទៀតបានស្លាប់ដោយសារលក្ខខណ្ឌនៃការជម្លៀសនោះ ត្រូវបានទទួលយកផងដែរ បើទោះបីជាការយល់ឃើញមួយចំនួនរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងទាក់ទងនឹងទំហំនៃព្រឹត្តិការណ៍ទាំងនេះ ពុំសមហេតុផលក៏ដោយ¹⁷⁰³។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលគាំទ្របន្ថែមទៀតនូវការសន្និដ្ឋានរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលថា ការជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ ពុំអាចធ្វើយុត្តិកម្មបានដោយសារភាពចាំបាច់ផ្នែកយោធា ឬមូលហេតុមនុស្សធម៌ ឬសេដ្ឋកិច្ចឡើយ¹⁷⁰⁴។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបញ្ជាក់ផងដែរថា ការជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញត្រូវបានធ្វើឡើងដោយចេតនា¹⁷⁰⁵។

៦៥៦.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាឃើញថា ការជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញដែលជាការពុំត្រឹមត្រូវតាមច្បាប់នោះ បានរំលោភបំពានលើសិទ្ធិមានសេរីភាព សិទ្ធិមានសន្តិសុខរបស់បុគ្គល និងសេរីភាពក្នុងការដើរហើរ និងតាំងទីជម្រក។ នៅក្នុងកាលៈទេសៈពាក់ព័ន្ធទៅនឹងរូបកាយ ការជម្លៀសនេះបានរំលោភ

¹⁷⁰¹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៦៣។
¹⁷⁰² សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៦៤។
¹⁷⁰³ សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ៤១៣ ដល់ ៤៦០។
¹⁷⁰⁴ សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ៦១៧។
¹⁷⁰⁵ សូមមើល សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៣៣ ដល់ ៥៣៤។

បំពានលើសេរីភាពតាមរយៈអំពើឃោរឃៅ អមនុស្សធម៌ ឬបន្ទាបបន្ថោក។ ដូច្នេះ ការជម្លៀសនេះ បានបង្កការរងទុក្ខផ្នែករូបកាយ និងផ្លូវចិត្ត និងព្យសនកម្មធ្ងន់ធ្ងរ និងជាការធ្វើឱ្យប៉ះពាល់ធ្ងន់ធ្ងរលើសេចក្តីថ្លៃថ្នូររបស់មនុស្សជាតិ។ ការជម្លៀសនេះមានភាពធ្ងន់ធ្ងរប្រហាក់ប្រហែលគ្នាទៅនឹងអំពើជាក់លាក់ដទៃទៀតនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិនោះ ដោយសារបានបង្ហាញឱ្យឃើញតាមរយៈហេតុការណ៍ពិតដែលប្រជាជនមួយចំនួនធំបានទទួលរងផលប៉ះពាល់នោះ ហើយប្រជាជនខ្លះ ត្រូវបានសម្លាប់ ឬបានស្លាប់ដោយសារលក្ខខណ្ឌនៃការជម្លៀសនោះ។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាផងដែរថា អំពើប្រព្រឹត្តនេះមានលក្ខណៈប្រហាក់ប្រហែលគ្នាទៅនឹងអំពើលើសនៃបទឧក្រិដ្ឋជាក់លាក់នៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ពោលគឺ ការនិរទេស។ ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានេះ ដោយផ្ទុយទៅនឹងការលើកឡើងរបស់ នួន ជា អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពុំចាត់ទុកថា មានការជាប់ពាក់ព័ន្ធជាមួយនូវបញ្ហា ថាតើប្រជាជនត្រូវបានផ្លាស់ទីលំនៅឆ្លងកាត់ព្រំដែនអន្តរជាតិ ឬថាតើទឹកដីនោះ ស្ថិតក្រោមការកាន់កាប់ដោយបរទេស ដែរ ឬយ៉ាងណានោះឡើយ បើទោះបីជាអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលទទួលស្គាល់ថា ការនិរទេសឆ្លងកាត់ព្រំដែនបរទេសអាចនាំទៅរកការកម្រិតបន្ថែមទៀតលើសិទ្ធិ និងការប៉ះពាល់ដល់ជនរងគ្រោះក៏ដោយ។ ផ្អែកតាមកាលៈទេសៈរឿងក្តីបច្ចុប្បន្ន ជនរងគ្រោះបានទទួលរងផលប៉ះពាល់នៃការផ្លាស់ទីលំនៅដែលធ្វើបានធ្វើឱ្យពួកគាត់បាត់បង់ទីលំនៅ (ដូចគ្នាទៅនឹងផលវិបាកនៃការផ្លាស់ទីលំនៅឆ្លងកាត់ព្រំដែនដែរ ប្រសិនបើពួកគាត់ត្រូវផ្លាស់ទីលំនៅដូច្នោះនោះមែន) និងទទួលរងលក្ខខណ្ឌអមនុស្សធម៌ដោយសារការផ្លាស់ទីលំនៅនេះ។

៦៥៧.អាស្រ័យហេតុនេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលសន្និដ្ឋានថា ដោយផ្អែកលើហេតុការណ៍ពិតដែលត្រូវបានបង្ហាញឱ្យឃើញពីវិមតិសង្ស័យនោះ ការជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ ត្រូវចាត់ទុកជាបទអំពើអមនុស្សធម៌ផ្សេងៗទៀតនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ។

៤.យ.៣.ច.២.ការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរ

៦៥៨.ទាក់ទងទៅនឹងការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញថាយ៉ាងតិច មានប្រជាជនពី ៣០០.០០០ ទៅ ៤០០.០០០ នាក់ ត្រូវបានផ្លាស់ទីលំនៅ នៅចន្លោះពីខែ កញ្ញា ឆ្នាំ ១៩៧៥ ដល់ដើមឆ្នាំ ១៩៧៧ ពីភូមិភាគមួយទៅភូមិភាគមួយទៀត រួមទាំងប្រជាជនជាង ៣០.០០០ នាក់ ដែលត្រូវបានផ្លាស់ទីលំនៅនៅចន្លោះពីខែ កញ្ញា ឆ្នាំ ១៩៧៥ ដល់ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ១៩៧៧ នៅក្នុងភូមិភាគ¹⁷⁰⁶។ បើ

¹⁷⁰⁶ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦៣០។

ទោះបីជាការយល់ឃើញទាំងនេះពុំត្រូវបានជំទាស់នៅដំណាក់កាលបណ្តឹងសាទុក្ខនោះក៏ដោយ ក៏អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានចាត់ទុកការសន្និដ្ឋានរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងនេះ ជាការពុំសមហេតុផលដែលថាប្រជាជនភាគច្រើនលើសលុបដែលត្រូវបានផ្លាស់ទីលំនៅនោះ គឺជាប្រជាជនដែលត្រូវបានខ្មែរក្រហមផ្លាស់ទីលំនៅពីមុនរួចមកហើយ។ ការជំទាស់នៅដំណាក់កាលបណ្តឹងសាទុក្ខ ពុំទទួលបានជោគជ័យទាក់ទងទៅនឹងការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលថា ប្រជាជនត្រូវបានបង្ខំឱ្យចាកចេញនោះ។ បន្ថែមលើនេះទៀត អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានទទួលយកការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលថា ប្រជាជនដែលត្រូវបានផ្លាស់ទីលំនៅ បានទទួលរងនូវលក្ខខណ្ឌធ្ងន់ធ្ងរ ដូចជា ការខ្វះស្បៀងអាហារ ទឹក ទីជម្រក ថ្នាំពេទ្យ និងសម្ភារអនាម័យ។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានគាំទ្រផងដែរនូវការយល់ឃើញដែលថា ប្រជាជនខ្លះបានស្លាប់នៅក្នុងអំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅដោយសារលក្ខខណ្ឌ និងថា មានហេតុការណ៍មួយករណីដែលបុគ្គលម្នាក់ត្រូវបានបាញ់សម្លាប់ដោយកងទ័ពខ្មែរក្រហម។ ចុងក្រោយ ក្នុងអំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរ មានការបង្ហាញឱ្យឃើញពីហេតុការណ៍នៃការបំបែកក្រុមគ្រួសារចេញពីគ្នា។

៦៥៩.ប្រហាក់ប្រហែលគ្នាទៅនឹងការពិចារណា ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីមួយដែលមាននៅក្នុងកថាខណ្ឌខាងលើ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលយល់ឃើញថា ក្នុងកាលៈទេសៈនោះ មានការបង្ហាញហួសពីវិមតិសង្ស័យថា ការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរបានបង្កឱ្យមានការរងទុក្ខវេទនាលើរូបកាយ និងផ្លូវចិត្ត និង ព្យសនកម្មយ៉ាងធ្ងន់ធ្ងរ។ ការដែលថា ការជម្លៀសនោះមានភាពធ្ងន់ធ្ងរប្រហាក់ប្រហែលគ្នាទៅនឹងបទឧក្រិដ្ឋជាក់លាក់ដទៃទៀតនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ត្រូវបានបង្ហាញតាមរយៈហេតុការណ៍ពិតដែលថា មានបុគ្គលមួយចំនួនធំបានទទួលរងនូវផលប៉ះពាល់ដោយសារការជម្លៀសនេះ និងថាអ្នកខ្លះត្រូវបានសម្លាប់ ឬបានស្លាប់ដោយសារលក្ខខណ្ឌនៃការជម្លៀសនេះ។

៦៦០.ដូចនេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលសន្និដ្ឋានថា ដោយផ្អែកលើហេតុការណ៍ពិតដែលត្រូវបានបង្ហាញហួសពីវិមតិសង្ស័យថា ការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរ ចាត់ទុកជាបទអំពើអមនុស្សធម៌ផ្សេងៗទៀតនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ។

៤.យ.៤.ការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញ

៦៦១.អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសម្រេចដាក់ពន្ធនាគារលើ នួន ជា និង ខៀវ សំផន ពីបទធ្វើទុក្ខបុកម្នេញ ដោយមូលហេតុនយោបាយក្នុងអំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីមួយ ទីពីរ និងនៅទូល ពោធិ៍សាត់¹⁷⁰⁷។

៦៦២.ទាក់ទងទៅនឹងការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីមួយ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញ ថា ប្រជាជនចំនួន ៣ ក្រុម គឺជាគោលដៅនៃការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញដោយមូលហេតុនយោបាយ (i) នាយទាហាន និងមន្ត្រីរដ្ឋការស៊ីវិលជាន់ខ្ពស់នៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ (ii) អ្នកមានតួនាទីនៅក្នុងអតីតរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ ទាំងទាហាន និងអ្នករដ្ឋការស៊ីវិល (iii) ប្រជាជនដែលរស់នៅក្នុងទីក្រុងភ្នំពេញក្នុងពេលដួលរលំ ដែលគេហៅ ថាជា “ប្រជាជន ១៧ មេសា” ឬ“ប្រជាជនថ្មី”¹⁷⁰⁸។ ទាក់ទងទៅនឹងការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទី ពីរ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញថា “ប្រជាជនថ្មី” គឺជាគោលដៅនៃការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញដោយមូល ហេតុនយោបាយ¹⁷⁰⁹។ ទាក់ទងទៅនឹងព្រឹត្តិការណ៍នៅទូលពោធិ៍សាត់ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញ ថា ជនរងគ្រោះនៃអំពើមនុស្សឃាត និងអំពើសម្លាប់រង្គាល់នៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ គឺជាអតីត ទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ“ដែលជាក្រុមគេស្គាល់យ៉ាងច្បាស់”¹⁷¹⁰។

៦៦៣.នួន ជា និង ខៀវ សំផន បានចោទប្រកាន់ថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសអង្គហេតុ និងអង្គ ច្បាប់ជាច្រើនដែលពាក់ព័ន្ធគ្នា នៅក្នុងការយល់ឃើញរបស់ខ្លួនទាក់ទងទៅនឹងបទធ្វើទុក្ខបុកម្នេញដោយមូល ហេតុនយោបាយនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ។ ការចោទប្រកាន់អំពីកំហុសអង្គច្បាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹង ការកំណត់និយមន័យនៃការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញដោយមូលហេតុនយោបាយដែលធ្វើឡើងដោយអង្គជំនុំជម្រះសាលា ដំបូង ជាពិសេស ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការយល់ឃើញដែលថា បទឧក្រិដ្ឋនេះអាចត្រូវបានប្រព្រឹត្តឡើងមិនត្រឹមតែ ប្រឆាំងនឹងក្រុមនយោបាយ ឬបុគ្គលដែលប្រកាន់ទស្សនៈនយោបាយមួយចំនួនប៉ុណ្ណោះទេ ថែមទាំងប្រឆាំងនឹង ក្រុមដែលគេស្គាល់យ៉ាងច្បាស់(ដែលពុំចាំបាច់ប្រកាន់ទស្សនៈនយោបាយរួមណាមួយ) ដែលត្រូវបានរើសអើង

¹⁷⁰⁷ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៩៤០, ១០៥៣។

¹⁷⁰⁸ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៦៩។

¹⁷⁰⁹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦៥៣។

¹⁷¹⁰ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦៨៥។

តាមឆន្ទៈនយោបាយ ឬកម្មវិធីនយោបាយមួយរបស់អ្នកធ្វើទុក្ខបុកម្នេញនោះ¹⁷¹¹។ នួន ជា និង ខៀវ សំផន បានចោទប្រកាន់ផងដែរអំពីកំហុសអង្គហេតុ និងអង្គច្បាប់ចំពោះការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងទាក់ទងទៅនឹងការកំណត់និយមន័យអំពី “ប្រជាជនថ្មី”¹⁷¹² និងទាក់ទងទៅនឹងសេចក្តីសន្និដ្ឋានដែលថា ធាតុផ្សំនៃការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញដោយមូលហេតុនយោបាយនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ត្រូវបានបង្ហាញនៅក្នុងអំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីមួយ និងទីពីរ¹⁷¹³។

៤.យ.៤.ក.ការកំណត់និយមន័យរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពីបទធ្វើទុក្ខបុកម្នេញ

៦៦៤.អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានឱ្យនិយមន័យទៅលើជនរងគ្រោះជាសក្តានុពលនៃការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញដោយមូលហេតុនយោបាយនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ដូចខាងក្រោម៖

អង្គជំនុំជម្រះកត់សម្គាល់ឃើញថា បុគ្គលទាំងឡាយដែលប្រកាន់យកទស្សនៈនយោបាយ ឬជាសមាជិកនៃក្រុមនយោបាយ ឬបក្សណាមួយ គឺជាឧទាហរណ៍ជាក់ស្តែងបំផុតមួយនៃអ្នកដែលអាចជាជនរងគ្រោះនៃការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញដោយមូលហេតុនយោបាយ។ ប៉ុន្តែ ទោះបីយុត្តិសាស្ត្រអន្តរជាតិមួយចំនួនបានបកស្រាយពាក្យថា “មូលហេតុនយោបាយ” ក្នុងន័យចង្អៀតក៏ដោយ តែយុត្តិសាស្ត្រអន្តរជាតិដទៃទៀតបានយល់ឃើញថា ការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញដោយមូលហេតុនយោបាយ កើតមានឡើងនៅក្នុងករណីដែលមានការរើសអើងត្រូវបានកើតមានឡើង ស្របទៅតាមឆន្ទៈនយោបាយ ឬ កម្មវិធីនយោបាយមួយប្រឆាំងទៅនឹងក្រុមណាមួយ បើទោះបីជាក្រុមនោះមិនបានប្រកាន់យកទស្សនៈនយោបាយណាមួយក៏ដោយ¹⁷¹⁴។

៦៦៥.នួន ជា បានជំទាស់ទៅនឹងការកំណត់និយមន័យនេះ ដោយបានអះអាងថា ការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញដោយមូលហេតុនយោបាយ អាចត្រឹមតែប្រព្រឹត្តឡើងប្រឆាំងនឹងសមាជិកនៃក្រុមនយោបាយ ឬក្រុមមនុស្សដែលប្រកាន់ទស្សនៈនយោបាយរួមប៉ុណ្ណោះ។ ហេតុនេះ នៅក្នុងសារណារបស់គាត់បានលើកឡើងថា ជាការពុំគ្រប់គ្រាន់នោះ

¹⁷¹¹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៣៥៥ ដល់ ៣៦៤។
¹⁷¹² សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៣៦៥ ដល់ ៣៨៣។ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៣៦៧, ៤៧៨ ដល់ ៤៨២, ៥១២។
¹⁷¹³ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៣៨៤ ដល់ ៣៩៤ និង ៣៩៩។ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៣៦៥ ដល់ ៣៦៨, ៤៨៣, ៤៨៦ ដល់៤៨៩, ៤៩១, ៥១៣ ដល់ ៥១៤។
¹⁷¹⁴ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៤៣០ (ជើងទំព័រលុបចោល)។

ទេដែលថា ក្រុមមួយត្រូវបានធ្វើទុក្ខបុកម្នេញដោយសារឆន្ទៈនយោបាយ ឬកម្មវិធីនយោបាយមួយរបស់**ហាវីនា** ឡើយ¹⁷¹⁵។

៦៦៦.សហព្រះរាជអាជ្ញាបានឆ្លើយតបថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានអនុវត្តយ៉ាងត្រឹមត្រូវតាមច្បាប់នៅ ពេលកំណត់និយមន័យនៃការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញដោយមូលហេតុនយោបាយ ដោយបានអះអាងថា ក្នុងស្ថាន ការណ៍ដែលក្រុមគោលដៅ ត្រូវបានកំណត់ជាសត្យានុម័តដោយចារីដែលផ្អែកលើមូលហេតុនយោបាយអវិជ្ជ មាននោះ ស្របទាំងស្រុងទៅនឹងហេតុផល និងគោលបំណងនៃបទធ្វើទុក្ខបុកម្នេញ¹⁷¹⁶។

៦៦៧.នៅក្នុងសាលដីកា**រឿងក្តី ខុច** (001-F28) អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានធ្វើការវិភាគយ៉ាងលម្អិត អំពី ការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញ ដែលជាបទឧក្រិដ្ឋនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិស្របតាមច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់អន្តរ ជាតិក្នុងអំឡុងពេលចន្លោះពីឆ្នាំ ១៩៧៥ ដល់ឆ្នាំ ១៩៧៩¹⁷¹⁷។ ជាការកត់សម្គាល់ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូល បានយល់ឃើញថា ការកំណត់ថា ជាការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញ ការប្រព្រឹត្តរបស់ចារីត្រូវតែជាការរើសអើងជាក់ស្តែង ហើយអង្គជំនុំជម្រះបានយល់ស្របជាមួយអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលកំណត់ថា “ជនរងគ្រោះត្រូវបានគេ កំណត់ជាគោលដៅ ដោយសារតែជនរងគ្រោះជាសមាជិកនៃក្រុមណាមួយដែលចារីបានកំណត់ដោយផ្អែកលើ មូលហេតុជាក់លាក់ ដូចជា មូលហេតុនយោបាយ ពូជសាសន៍ ឬសាសនា”¹⁷¹⁸។ បន្ថែមលើនេះទៀត អង្គជំនុំ ជម្រះតុលាការកំពូលបានបញ្ជាក់ផងដែរថា ជនរងគ្រោះ“*ជាក់ស្តែងត្រូវតែ ស្ថិតក្នុងក្រុម នយោបាយ ពូជ សាសន៍ ឬសាសនាណាមួយដែល ស្តែងឱ្យឃើញគ្រប់គ្រាន់*”¹⁷¹⁹ និងថា “ចេតនារើសអើងពាក់ព័ន្ធត្រូវបានសន្មត ថា មានអត្ថិភាព នៅពេលជនរងគ្រោះ ជាសមាជិកនៃក្រុមនយោបាយ ពូជសាសន៍ ឬសាសនាណាមួយ នោះ”¹⁷²⁰។

¹⁷¹⁵ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៣៥៨ ដល់ ៣៦៤។

¹⁷¹⁶ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ២០៩ ដល់ ២១១។

¹⁷¹⁷ សាលដីកា**រឿងក្តី ខុច** (001-F28) កថាខណ្ឌ ២១៥ ដល់ ២៧៨។

¹⁷¹⁸ សាលដីកា**រឿងក្តី ខុច** (001-F28) កថាខណ្ឌ ២៧២ យោងទៅលើសាលក្រម**រឿងក្តី ខុច** (001-F28) កថាខណ្ឌ ៣៧៧ (សេចក្តីបញ្ជាក់ដើម)។

¹⁷¹⁹ សាលដីកា**រឿងក្តី ខុច** (001-F28) កថាខណ្ឌ ២៧៤។

¹⁷²⁰ សាលដីកា**រឿងក្តី ខុច** (001-F28) កថាខណ្ឌ ២៦៥ យោងទៅលើសាលក្រម**រឿងក្តី Krnojelac** (ICTY) កថាខណ្ឌ ៤៣២ ជើងទំព័រ ១២៩៤ និងសាលក្រម**រឿងក្តី Blaškić** (ICTY) កថាខណ្ឌ ២៣៥។

៦៦៨. ដូច នួន ជា បានកត់សម្គាល់នោះ ពុំមានការជំទាស់ទេដែលថា ជនរងគ្រោះនៃការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញដោយ មូលហេតុនយោបាយដែលជាឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ជាក់ស្តែង ត្រូវតែស្ថិតក្នុងក្រុមដែល “ស្តង់ឱ្យ ឃើញច្បាស់លាស់គ្រប់គ្រាន់” នោះ¹⁷²¹ ។ វិធីសាស្ត្រនេះស្របជាមួយនឹងលក្ខន្តិកៈរបស់តុលាការ ICC ដែល បានកំណត់និយមន័យនៃការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញថា ជាអំពើដែលត្រូវបានប្រព្រឹត្តឡើងប្រឆាំងនឹងបុគ្គលណាមួយ ដែលស្ថិតក្នុង “ក្រុម ឬសហគមន៍ដែលអាចកំណត់អត្តសញ្ញាណបាន”¹⁷²² និងស្របជាមួយនឹងការយល់ជា ទូទៅដែលថា គោលបំណងនៃបទធ្វើទុក្ខបុកម្នេញដែលជាឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ គឺដើម្បីការពារ “សមាជិកក្រុមនយោបាយ ពូជសាសន៍ និងសាសនាឱ្យរួចផុតពីការរើសអើង ដោយសារសមាជិកនេះស្ថិតនៅ ក្នុងក្រុមណាមួយនៃក្រុមទាំងនេះ”¹⁷²³ ។ បញ្ហាដែលចោទឡើងដោយ នួន ជា នៅក្នុងទង្វើករណីនៃបណ្តឹងសាទុក្ខ ថា តើបុគ្គលក្រុមណាខ្លះ ពិតជាអាចកំណត់បានជាជនរងគ្រោះសម្រាប់បទធ្វើទុក្ខបុកម្នេញដោយមូលហេតុ នយោបាយនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ និងពិសេសជាងនេះទៀត ថា តើមានលក្ខខណ្ឌតម្រូវថា សមា ជិកនៃក្រុមនោះត្រូវតែប្រកាន់ទស្សនៈនយោបាយរួម ដែរ ឬយ៉ាងណា។

៦៦៩. មានភស្តុតាងគ្រប់គ្រាន់នៅក្នុងយុត្តិសាស្ត្រអន្តរជាតិដែលថា វិធានការដែលមានលក្ខណៈរើសអើង ប្រឆាំងនឹងសមាជិកនៃក្រុមនយោបាយ អាចជាការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញដោយមូលហេតុនយោបាយ¹⁷²⁴ ។ លើសពី នេះទៀត ដូចបានកត់សម្គាល់ខាងលើ នៅក្នុងសាលដីកា *រឿងក្តី ឌុច* (001-F28) អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូល បានបញ្ជាក់ថា បើទោះបីជាក្រុមដែលជាគោលដៅនៃការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញ ត្រូវបានស្តង់ឱ្យឃើញយ៉ាងច្បាស់ក៏ ដោយ ក៏អាស្រ័យលើចារីដែលជាអ្នកកំណត់¹⁷²⁵ ។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលយល់ឃើញថា “ក្រុមដែល

¹⁷²¹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៣៦៧។

¹⁷²² មាត្រា ៧(១-ល) នៃលក្ខន្តិកៈរបស់តុលាការ ICC។ *សូមមើលផងដែរ* ធាតុផ្សំនៃឧក្រិដ្ឋកម្មរបស់តុលាការ ICC ធាតុផ្សំទីពីរនៃ មាត្រា ៧(១-ល) ។

¹⁷²³ សាលដីកា *រឿងក្តី ឌុច* (001-F28) កថាខណ្ឌ ២៦៥ យោងទៅលើសាលក្រម *រឿងក្តី Kmojelac* (ICTY) កថាខណ្ឌ ៤៣២ ជើង ទំព័រ ១២៩៣។ *សូមមើលផងដែរ* សាលក្រម *រឿងក្តី Blaškić* (ICTY) កថាខណ្ឌ ២៣៥ (ការកត់សម្គាល់ទាក់ទងទៅនឹងគោលដៅ នៃការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញឃើញថា “ចារីនៃអំពើធ្វើទុក្ខបុកម្នេញ ជាដំបូងពុំបានកំណត់គោលដៅលើបុគ្គល ប៉ុន្តែលើភាពជាសមាជិកនៅ ក្នុងក្រុមនយោបាយ សាសនា ឬពូជសាសន៍ជាក់លាក់”)។

¹⁷²⁴ សាលក្រម *រឿងក្តី Naletilić* (ICTY) កថាខណ្ឌ ៦៨១។ សាលដីកា *រឿងក្តី Naletilić* (ICTY) កថាខណ្ឌ ៤១១។ សាលក្រម *រឿងក្តី Bagosora* (ICTR) កថាខណ្ឌ ២១៧៨។

¹⁷²⁵ សាលដីកា *រឿងក្តី ឌុច* (001-F28) កថាខណ្ឌ ២៧២ ដល់ ២៧៣។

ទទួលបានការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញដោយមូលហេតុនយោបាយ អាចរួមបញ្ចូលក្រុមមនុស្សផ្សេងៗ ដូចជា អ្នករាជការ ឬសកម្មជននយោបាយ ក្រុមជនដែលមានទស្សនៈ និន្នាការ និងជំនឿណាមួយ ឬក្រុមជនដែលជាជនជាតិភាគ តិចណាមួយ ឬក្រុមជនជាតិណាមួយ ឬក្រុមជនដែលតំណាងឱ្យវណ្ណៈណាមួយនៅក្នុងសង្គម (ឧទាហរណ៍ “បញ្ញវន្ត” បុព្វជិត ឬវណ្ណៈគហបតី)”¹⁷²⁶។ ជាពិសេស ទាក់ទងទៅនឹងក្រុមចុងក្រោយ ក្រុមនេះអាចត្រូវបាន កំណត់ជាគោលដៅនៃការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញដោយមូលហេតុនយោបាយ មិនត្រឹមតែដោយសារសមាជិកទាំងអស់ ឬភាគច្រើននៃក្រុមនោះ ប្រកាន់ទស្សនៈនយោបាយ ដែលផ្ទុយពីទស្សនៈនយោបាយរបស់ចារីប៉ុណ្ណោះទេ ថែម ទាំងដោយសារក្រុមនេះត្រូវបានសន្មតដោយចារីថា ជាអ្នកប្រឆាំង(មានសក្តានុពល) ឬក៏ជាឧបសគ្គរារាំងដល់ ការអនុវត្តនៃកម្មវិធីនយោបាយរបស់ចារី¹⁷²⁷។ ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងអំណះអំណាងជាក់លាក់របស់ នួន ជា អង្គជំនុំ ជម្រះតុលាការកំពូលពុំជឿជាក់ចំពោះការបកស្រាយរបស់គាត់លើសាលដីកាអៀងក្លី Kvočka របស់តុលាការ ICTY ដែលថា មានតែក្រុមដែលប្រកាន់ទស្សនៈជាក់លាក់ប៉ុណ្ណោះ ទើបអាចជាគោលដៅនៃការធ្វើទុក្ខបុក ម្នេញ¹⁷²⁸។ ផ្ទុយទៅវិញ ក្នុងរឿងក្តីនោះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនៃតុលាការ ICTY គ្រាន់តែបានពិពណ៌នា អំពីព្រឹត្តិការណ៍ជាសម្មតិកម្មដែលអាចនឹងជាការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញដោយមូលហេតុនយោបាយ បុព្វជសាសន៍¹⁷²⁹ ។ ការដកស្រង់របស់ នួន ជា នៅក្នុងសាលដីកានោះ មិនមានចំណុចណាមួយបង្ហាញឱ្យឃើញពីលក្ខខណ្ឌតម្រូវ ដែលថា ដើម្បីចាត់ទុកថា មានអំពើធ្វើទុក្ខបុកម្នេញដោយមូលហេតុនយោបាយ សមាជិកនៃក្រុមគោលដៅត្រូវ តែជាក់ស្តែងប្រកាន់ទស្សនៈនយោបាយនោះឡើយ។

៦៧០.ដូចគ្នានេះដែរ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពុំជឿជាក់លើអំណះអំណាងដែលបានលើកឡើងថា វិធី សាស្ត្ររបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំស្របតាមកាលវេលា។ ទាក់ទងទៅនឹងអំណះអំណាងរបស់ នួន ជា ដែលទំនងជាថា នៅក្នុងបរិបទសង្គ្រាមត្រជាក់ ការប្រើប្រាស់ហិង្សានៅក្នុងការធ្វើបដិវត្តន៍ ដើម្បីលុបបំបាត់

¹⁷²⁶ សាលដីកាអៀងក្លី ឌុច (001-F28) កថាខណ្ឌ ២៧២។

¹⁷²⁷ សូមមើល សេចក្តីសម្រេចស្តីពីការបញ្ជាក់បទចោទអៀងក្លី Kenyatta (ICC) កថាខណ្ឌ ១៤៤ (“ចារីបានជ្រើសរើសគោលដៅ រៀងៗខ្លួនដោយផ្អែកលើភាពជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងនយោបាយរបស់ក្រុមនៃជាតិពិន្ទុជាក់លាក់”)។ សេចក្តីសម្រេចស្តីពីការបញ្ជាក់អំពី បទចោទអៀងក្លី Gbagbo (ICC) កថាខណ្ឌ ២០៥ (“កងកម្លាំងគាំទ្រ Gbagbo បានកំណត់គោលដៅ [...] លើប្រជាជននៅក្នុងតំបន់ ដែលសន្មតថាបានគាំទ្រ Alassane Ouattara”)។ សេចក្តីសម្រេចស្តីពីការបញ្ជាក់បទចោទអៀងក្លី Blé Goudé (ICC) កថាខណ្ឌ ១២៣ (“សមាជិកនៃក្រុមទាំងនេះត្រូវបានសន្មតថា ជាអ្នកគាំទ្រ Alassane Ouattara”)។

¹⁷²⁸ សូមមើល សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៣៥៩ និង ៣៦៣។

¹⁷²⁹ សាលដីកាអៀងក្លី Kvočka (ICTY) កថាខណ្ឌ ៤៥៦។

ណ្តុះបណ្តុះបណ្តាលប្រជែងក្នុងសង្គម និងដើម្បីទទួលបានសង្គមស្មើភាពគ្នា នឹងត្រូវធ្វើយុត្តិកម្មចំពោះអំពើប្រព្រឹត្តិដែល ចាត់ទុកជាការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញក្រោមច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិ¹⁷³⁰ នោះ អំណះអំណាងនេះ ពុំមានមូលដ្ឋានគាំ ទ្រឡើយ។ ចំពោះការចោទប្រកាន់របស់គាត់ដែលថា ការសំអាងរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងលើយុត្តិសាស្ត្រ ក្រោយព្រឹត្តិការណ៍នោះ អំណះអំណាងនេះដែលនឹងត្រូវបង្ហាញនៅខាងក្រោម ពុំបានពិចារណាទៅលើយុត្តិសា ស្ត្រក្រោយសង្គ្រាមលោកលើកទីពីរ ដែលបានបង្ហាញថា ការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញដោយមូលហេតុនយោបាយអាច កើតមានឡើង ដោយសារជនរងគ្រោះត្រូវបានសន្មតថា ជាគូបដិបក្ខនយោបាយ ឬបានសហការជាមួយក្រុម នយោបាយប្រឆាំង។

៦៧១.ក្នុងឆ្នាំ ១៩៤៦ លោក Egon Schwelb បានសរសេរថា ហេតុផលមួយដែលប្រទេសសម្ព័ន្ធមិត្តគាំទ្រការ ដាក់បញ្ចូលនូវឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ នៅក្នុងធម្មនុញ្ញរបស់តុលាការយោធាអន្តរជាតិ (IMT) គឺដើម្បី ដោះស្រាយការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញលើគូបដិបក្ខនយោបាយប្រឆាំងនឹងលទ្ធិសង្គមនិយមជាតិនិយម។ ដកស្រង់តាម សំដីរបស់គាត់ថា៖

អ្នកនិពន្ធ អ្នកនយោបាយ រដ្ឋបុរស និងអង្គការនានា ដែលគាំទ្រការដាក់បញ្ចូលឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្ស ជាតិទៅក្នុងធម្មនុញ្ញតុលាការយោធាអន្តរជាតិ (IMT) នេះ បានពិចារណាលើព្រឹត្តិការណ៍ អំពើឃោរឃៅ ដែលបានប្រព្រឹត្តឡើង ខ. ដោយជនជាតិអាណ្លីម៉ង់ក្នុងប្រទេសអ៊ីតាលី និងប្រឆាំងនឹងជនជាតិអ៊ីតាលី នៅមុន និងក្រោយការចុះចាញ់របស់អ៊ីតាលី គឺជាការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញរបស់រដ្ឋាភិបាលណាហ្ស៊ីទៅលើ ក្រុមប្រឆាំងនយោបាយក្នុងប្រទេសអាណ្លីម៉ង់ (សហជីពពាណិជ្ជកម្ម អ្នកកាន់សង្គមលទ្ធិប្រជាធិបតេ យ្យ អ្នកកាន់លទ្ធិកុម្មុយនីស្ត គ្រីស្តបរិស័ទ) និងពិតណាស់ ការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញលើជនជាតិជ្វីហ្វ បើ ទោះបីជាមានសញ្ជាតិអ៊ីតាលីដោយនោះ។ ទាំងអស់នេះជាករណីដែលពុំត្រូវបានគ្របដណ្តប់ដោយ សញ្ញាណទំនៀមទំលាប់នៃឧក្រិដ្ឋកម្មសង្គ្រាមឡើយ¹⁷³¹ ។

៦៧២.ពិតណាស់ ពុំមានការអះអាងថា ជនរងគ្រោះនៃអំពើធ្វើទុក្ខបុកម្នេញប្រឆាំងនឹងសហជីពពាណិជ្ជកម្ម គ្រី ស្តបរិស័ទ ឬចលនានយោបាយទាំងអស់នេះ បានបង្ហាញយ៉ាងសកម្មនូវជំហរនយោបាយរបស់ខ្លួនប្រឆាំងទៅ នឹងលទ្ធិសង្គមនិយមជាតិនិយម ឬជាអ្នកប្រឆាំងពិតប្រាកដ (អាចសន្មតបានថា ជាឧទាហរណ៍ សមាជិកខ្លះនៃ

¹⁷³⁰ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ កថាខណ្ឌ ៣៦០។
¹⁷³¹ អ្នកនិពន្ធ Egon Schwelb៖ “ឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ” សៀវភៅប្រចាំឆ្នាំស្តីពីច្បាប់អន្តរជាតិរបស់ចក្រភពអង់គ្លេស ភាគ ២៣ (១៩៤៦) ទំព័រ ១៧៨, ១៨៣ (សេចក្តីបញ្ជាក់បន្ថែម)។

សហជីពពាណិជ្ជកម្ម ឬគ្រឹស្តបរិស័ទ ជាក់ស្តែង គឺជាអ្នកគាំទ្រលទ្ធិសង្គមនិយមជាតិនិយម)។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី ពួកគេត្រូវបានសន្មតថា បានស្ថិតក្នុងក្រុមសក្តានុពលនៃអ្នកប្រឆាំងទៅនឹងរបបណាហ្ស៊ី និងត្រូវបានកំណត់ជាគោលដៅនៃអំពើធ្វើទុក្ខបុកម្នេញ។

៦៧៣.ការយល់ឃើញនេះស្របតាមយុត្តិសាស្ត្រក្រោយសង្គ្រាមលោកលើកទីពីរ។ ឧទាហរណ៍ តុលាការយោធាអន្តរជាតិ (IMT) បានសម្រេចដាក់ពន្ធនាគារជនជាប់ចោទ Hans Frank ដែលជាអគ្គនាយកសាធារណការកាប់ប្រទេសប៉ូឡូញពីបទឧក្រិដ្ឋនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ រួមទាំងបទធ្វើទុក្ខបុកម្នេញដោយសារបានបង្កើតផែនការសកម្មភាពប្រតិបត្តិការវិសាមញ្ញនៃការធ្វើអោយស្ងប់ស្ងាត់ A-B (*Ausserordentliche Befriedungsaktion*)¹⁷³² ដែល“ក្នុងគោលបំណងសម្លាប់រដ្ឋាលរណ្ត:បញ្ជូនដែលជាជនជាតិប៉ូឡូញពាក់ព័ន្ធទៅនឹងផែនការមហាអស្ចារ្យមួយ ក្នុងការកាត់បន្ថយ“សេដ្ឋកិច្ចទាំងមូលរបស់ប៉ូឡូញមកត្រឹមកម្រិតអប្បបរមាដាច់ខាត ដែលត្រឹមតែរស់ប៉ុណ្ណោះ។ ជនជាតិប៉ូឡូញត្រូវតែធ្វើជាទាសកររបស់អាណាចក្រពិភពអាណ្លីម៉ង់មហាអស្ចារ្យ”¹⁷³³។

៦៧៤.នៅក្នុងរឿងក្តីទាក់ទងទៅនឹងក្រសួងផ្សេងៗ ជនជាប់ចោទ Richard Walther Darré, Otto Dietrich, Hans Heinrich Lammers, Wilhelm Stuckart និង Lutz Schwerin von Krosigk ត្រូវបានរកឃើញថាមានពន្ធនាគារពីបទធ្វើទុក្ខបុកម្នេញលើជនជាតិប៉ូឡូញ ជ្វីហ្វ និង“បច្ចាមិត្ត និងអ្នកប្រឆាំងទៅនឹងលទ្ធិសង្គមនិយមជាតិនិយម”ដោយមូលហេតុពូជសាសន៍ និងនយោបាយ¹⁷³⁴។ ពុំមានការបង្ហាញថា ជនរងគ្រោះនីមួយៗបានបង្ហាញពីជំហរនយោបាយរបស់ខ្លួនដោយចំហ ឬថា ជនរងគ្រោះទាំងអស់នោះមានទស្សននយោបាយរួមឡើយ។

៦៧៥.ប្រហាក់ប្រហែលគ្នានេះដែរ ក្នុងរឿងក្តី *Einsatzgruppen* បានបង្ហាញថា ស្លាកសម្គាល់នយោបាយ និងការរើសអើងផ្នែកសាសនា និងជាតិពិន្ទុ គឺជាហេតុផលចម្បងសម្រាប់ការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញលើជនជាតិជ្វីហ្វ។ តុលាការបានផ្តល់មូលហេតុថា៖

¹⁷³² សាលក្រមរបស់តុលាការ IMT កថាខណ្ឌ ២៩៦ ដល់ ២៩៨។
¹⁷³³ សាលក្រមរបស់តុលាការ IMT កថាខណ្ឌ ២៣៧ ដល់ ២៣៨។
¹⁷³⁴ សាលដីកា *រឿងក្តី ឌុច* (001-F28) កថាខណ្ឌ ២២២ យោងទៅលើ *រឿងក្តីពាក់ព័ន្ធក្រសួងផ្សេងៗ* ភាគ XIV ទំព័រ ៥៦៣ ដល់ ៥៦៥, ៦០០ ដល់ ៦០៥, ៦៤៥ ដល់ ៦៤៦, ៦៧៥ ដល់ ៦៨០។

មានករណីពីរ ឬបីដែលថា ការប៉ុនប៉ងត្រូវបានធ្វើឡើងដើម្បីបង្ហាញថា ជនជាតិជ្វីហ្វនៅក្នុងប្រទេសរុស្ស៊ីកាន់តួនាទីជាផ្លូវការក្នុងភាគរយខ្ពស់ ដែលពុំសមាមាត្រទៅនឹងចំនួនប្រជាជនជ្វីហ្វជាក់ស្តែង។ នេះគឺជាទ្រឹស្តីរួមទូទៅបំផុតដែលត្រូវបានប្រើប្រាស់នៅក្នុងប្រទេសអាណ្លីម៉ង់សម្រាប់ការគាបសង្កត់ និងការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញលើជនជាតិជ្វីហ្វ¹⁷³⁵។

៦៧៦. ក្នុងរឿងក្តី *Buhler* តុលាការរបស់ប៉ូឡូញបានសម្រេចដាក់ពិន័យភាពអតីតអគ្គនាយកសាហាវរងពីបទឧក្រិដ្ឋនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិសម្រាប់អំពើហោរយោទាំងនេះ និងអំពើដទៃទៀតដែលបានប្រព្រឹត្តឡើងក្នុងអំឡុងពេលនៃការកាន់កាប់របស់អាណ្លីម៉ង់។ យោងតាមគណៈកម្មការឧក្រិដ្ឋកម្មសង្គ្រាមរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិ (UNWCC) បានបង្ហាញថា “វិធានការទាំងអស់នេះ បានបណ្តាលឱ្យមានការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញជាទូទៅផងដែរទៅលើពលរដ្ឋរបស់ប៉ូឡូញ”¹⁷³⁶។ ដូចគ្នានេះដែរ បញ្ជូនន្តជាជនជាតិប៉ូឡូញត្រូវបានធ្វើទុក្ខបុកម្នេញមិនត្រឹមតែដោយសារការប្រកាន់ទស្សនៈនយោបាយរួមប៉ុណ្ណោះទេ ប៉ុន្តែថែមទាំងដោយសារការសម្លាប់រង្គាលលើបញ្ជូនទាំងនេះ ដែលស្របតាមកម្មវិធីនយោបាយរបស់រដ្ឋអំណាចអាណ្លីម៉ង់។

៦៧៧. ដូច្នេះ ផ្ទុយទៅនឹងអំណះអំណាងរបស់ នួន ជា¹⁷³⁷ យុត្តិសាស្ត្រក្រោយសង្គ្រាមលោកលើកទីពីរបានបង្ហាញថា ការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញដោយមូលហេតុនយោបាយត្រូវបានយល់ច្បាស់ថា មានការរួមបញ្ចូលស្ថានភាពនានាដែល ក្នុងនោះចាំបាច់ក្រុមគោលដៅជាទូទៅដោយមិនចាំបាច់ពិនិត្យដោយហ្មត់ចត់ទៅលើទស្សនៈនយោបាយរបស់បុគ្គលនោះ និងជាញឹកញាប់គ្របដណ្តប់លើមូលហេតុដទៃទៀតនៃការរើសអើង។ ជាលទ្ធផល ជនរងគ្រោះពុំចាំបាច់ជាអ្នកប្រកាន់ទស្សនៈនយោបាយរួម ឬពុំស្ថិតក្នុងក្រុមនយោបាយណាមួយដែលមានលក្ខណៈស្ថាប័ននោះទេ។ ការយល់បែបនេះត្រូវបានទទួលស្គាល់ជាបន្តបន្ទាប់នៅក្នុងយុត្តិសាស្ត្រនៃតុលាការព្រហ្មទណ្ឌ *មិនអចិន្ត្រៃយ៍* នានា។ នៅក្នុងសាលក្រម *រឿងក្តី Stakić* តុលាការ ICTY ជនជាប់ចោទត្រូវបានរកឃើញថា មានពិន័យភាពពីបទធ្វើទុក្ខបុកម្នេញដោយមូលហេតុនយោបាយ ពីព្រោះជនជាប់ចោទមានចេតនារើសអើងប្រឆាំងនឹងអ្នកដែលពុំមែនជាជនជាតិស៊ែប “ឬ អ្នកដែលជាប់ពាក់ព័ន្ធ ឬអ្នកដែលមានការអាណិតអាសូរអ្នកដែលពុំមែនជាជនជាតិស៊ែបនោះ”¹⁷³⁸។ ដូចគ្នានេះដែរ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងនៃតុលាការ ICTY

¹⁷³⁵ រឿងក្តី *Einsatzgruppen* ទំព័រ ៤៦៩។
¹⁷³⁶ ការជំនុំជម្រះរឿងក្តី *Buhler* (តុលាការកំពូល ប្រទេសប៉ូឡូញ) ទំព័រ ៣៧។
¹⁷³⁷ សាលាក្រមលើកសាក្សីរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៣៥៨។
¹⁷³⁸ សាលក្រមរឿងក្តី *Stakić* (ICTY) កថាខណ្ឌ ៨២៦។

បានកត់សម្គាល់ឃើញថា ជនរងគ្រោះនៃអំពើធ្វើទារុណកម្មត្រូវបាន“រើសអើង [...] ដោយសារមូលហេតុនយោបាយ” ពីព្រោះជនរងគ្រោះ“ត្រូវបានសន្មតថា មានការសហការជាមួយនឹងជនជាតិស៊ែប”¹⁷³⁹។

៦៧៨.បញ្ហា ថាតើក្រុមទាំងនេះត្រូវបានកំណត់ក្នុងន័យអវិជ្ជមានថា បានស្ថិតនៅក្នុង“ក្រុមអ្នកពុំមែនជនជាតិស៊ែប”¹⁷⁴⁰ ឬថា ជាក្រុម“បច្ចាមិត្ត និងប្រឆាំងទៅនឹងសង្គមនិយមជាតិនិយម”¹⁷⁴¹ ឬក៏ថា ស្ថិតនៅក្នុងក្រុមរួមដែលមានដូចជា“ជនជាតិស៊ែប ជ្វីហ្វ ជីពស៊ី (Gypsies) ព្រមទាំងក្រុមភាគ ដែលមិនព្រមទទួលយកមនោគមន៍វិជ្ជានេះ”¹⁷⁴² ហើយថា ក្រុមដែលទទួលបានការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញទាំងនោះ ពុំមានទម្រង់ស្របគ្នាតែមួយ ដែរ ឬយ៉ាងណា។ ដូច្នេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបញ្ជាក់លទ្ធភាពដែលថា ការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញដែលជាឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ អាចកំណត់គោលដៅលើក្រុមប្រមូលផ្តុំ ដែលគ្មានអត្តសញ្ញាណ ឬកម្មវិធីរួមគ្នាណាមួយបាន។

៦៧៩.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពុំចាត់ទុកថា វិធីសាស្ត្ររបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលស្របជាមួយនឹងវិធីសាស្ត្រនៅក្នុងសាលដីកា *វៀងក្រី ឌុច* (001-F28) “ពុំសមស្រប”នោះឡើយ ពីព្រោះអាចមានន័យយ៉ាងទូលំទូលាយថា បុគ្គលម្នាក់ដែលដោយសារមូលហេតុសាសនា បានរើសអើងអ្នកដែលមានសក់ក្រហម អាចនឹងត្រូវជាប់ពន្ធនាគារពីបទធ្វើទុក្ខបុកម្នេញដោយមូលហេតុសាសនា បើទោះបីជាអ្នកដែលមានសក់ក្រហមនោះពុំស្ថិតក្នុងក្រុមសាសនាក៏ដោយ¹⁷⁴³។ ផ្ទុយទៅវិញ ឧទាហរណ៍ដែល នួន ជា បានលើកឡើងនេះបង្ហាញថា ជាការសមស្រប និងចាំបាច់ត្រូវពិចារណាលើទស្សនវិស័យរបស់ចារី នៅពេលធ្វើការកំណត់ក្រុមដែលជាគោល

¹⁷³⁹ សាលក្រម *វៀងក្រី Haradinaj* (ICTY) កថាខណ្ឌ ៣៩២ (ត្រូវកត់សម្គាល់ថា ជនជាប់ចោទក្នុងរឿងក្តីនេះ ទោះជាយ៉ាងណា ពុំត្រូវបានដាក់ពន្ធនាគារពីបទធ្វើទុក្ខបុកម្នេញឡើយ)។

¹⁷⁴⁰ សាលក្រម *វៀងក្រី Tadić* (ICTY) កថាខណ្ឌ ៧១៤ ដល់ ៧១៨។ សាលដីកា *វៀងក្រី Krnojelac* (ICTY) ផ្នែកសម្រេចសេចក្តី។

¹⁷⁴¹ *វៀងក្រីពាក់ព័ន្ធទៅនឹងក្រសួងផ្សេងៗ* ទំព័រ ៦០៤។

¹⁷⁴² សាលក្រម *វៀងក្រី Kupreškić* (ICTY) កថាខណ្ឌ ៦០២ យោងទៅលើ *វៀងក្រី Artuković* (តុលាការថ្នាក់ស្រុក Zagreb Yugoslavia) ទំព័រ ២៣។

¹⁷⁴³ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៣៦៤។

ដោយការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញ ប្រសិនបើពុំធ្វើដូច្នេះទេ ក្រុមដែលស្តែងឱ្យឃើញច្បាស់លាស់ដែលត្រូវបានធ្វើទុក្ខបុកម្នេញដោយ មូលហេតុមិនអាចកំណត់បាន¹⁷⁴⁴ ពុំអាចត្រូវបានការពារឡើយ។

៦៨០.អាស្រ័យហេតុនេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលយល់ឃើញថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំមានកំហុស ក្នុងការយល់ឃើញថា ការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញដោយមូលហេតុនយោបាយអាចត្រូវបានប្រព្រឹត្តឡើងប្រឆាំងនឹងក្រុម ប៉ុន្តែមិនមែនប្រឆាំងនឹងសមាជិកនៃក្រុមនយោបាយ ឬអ្នកដែលប្រកាន់ទស្សនៈនយោបាយនោះ។

៤.យ.៤.ខ.ការយល់ឃើញដែលថា “ប្រជាជនថ្មី” គឺជាក្រុមដែលអាចកំណត់បានច្បាស់លាស់

៦៨១.នួន ជា បានអះអាងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសក្នុងការយល់ឃើញថា “ប្រជាជនថ្មី” គឺជាក្រុមនយោបាយ ដោយបានលើកឡើងថា ផ្អែកលើការកំណត់និយមន័យរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ប្រជាជនថ្មីពុំមែនជាក្រុម“ដែលអាចកំណត់បានច្បាស់លាស់គ្រប់គ្រាន់” និងថា “ប្រជាជនថ្មី”ពុំបានប្រកាន់ទស្សនៈនយោបាយរួមដូចគ្នា ឬពួកគាត់ពុំត្រូវបាន ប.ក.ក. មើលឃើញថា ជាអ្នកប្រឆាំងនយោបាយឡើយ¹⁷⁴⁵។ ប្រហាក់ប្រហែលគ្នានេះដែរ ខៀវ សំផន បានអះអាងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសដោយបានសន្និដ្ឋានថា “ប្រជាជនថ្មី” គឺជាក្រុម“ដែលអាចកំណត់បានច្បាស់លាស់គ្រប់គ្រាន់” ដោយបានលើកឡើងថា ការកំណត់និយមន័យលើ“ប្រជាជនថ្មី”របស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង មានលក្ខណៈផ្ទុយគ្នា និងពុំស៊ីសង្វាក់គ្នា¹⁷⁴⁶ឡើយ។

៦៨២.សហព្រះរាជអាជ្ញាបានឆ្លើយតបថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានកំណត់និយមន័យយ៉ាងត្រឹមត្រូវ និងស៊ីសង្វាក់គ្នាលើពាក្យថា “ប្រជាជនថ្មី” និងបានយល់ឃើញយ៉ាងត្រឹមត្រូវថា “ប្រជាជនថ្មី” គឺជាក្រុមដែលអាចកំណត់បានច្បាស់លាស់គ្រប់គ្រាន់¹⁷⁴⁷។ សហព្រះរាជអាជ្ញាក៏បានលើកឡើងផងដែរថា អង្គជំនុំជម្រះសាលា

¹⁷⁴⁴ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា តាមស្មារតីនៃច្បាប់ អំពើណាមួយដែលចាត់ទុកជាការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ប្រាកដជាស្រពេចស្រពិលពិបាកយល់។

¹⁷⁴⁵ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៣៦៥ ដល់ ៣៨៣។

¹⁷⁴⁶ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៣៦៧, ៤៧៩ ដល់ ៤៨២, ៥១២។

¹⁷⁴⁷ សារណាបណ្តឹងរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ២១៣ ដល់ ២១៤។

ដំបូងបានយល់ឃើញយ៉ាងត្រឹមត្រូវថា “ប្រជាជនថ្មី”ត្រូវបានចាត់ទុកថា ជាខ្មាំង ឬឧបសគ្គដល់កម្មវិធីនយោបាយរបស់ខ្មែរក្រហម ដូច្នេះ “ប្រជាជនថ្មី”គឺជាក្រុមនយោបាយ¹⁷⁴⁸។

៦៨៣.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរំលឹកថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានប្រើប្រាស់ពាក្យពេចន៍ជាច្រើនមកជំនួសសម្រាប់“ប្រជាជនថ្មី” ដូចជា “ប្រជាជន ១៧ មេសា”¹⁷⁴⁹ និង“ប្រជាជនទីក្រុង”¹⁷⁵⁰។ បើទោះបីជាមានភាពស្រពេចស្រពិលបែបនេះ នៅក្នុងសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងក៏ដោយ ក៏នៅតែបង្ហាញច្បាស់លាស់ថា អង្គជំនុំជម្រះបានសំដៅទាំងស្រុងទៅលើក្រុមប្រជាជនតែមួយគឺ អ្នកដែលបានរស់នៅក្នុងទីក្រុងភ្នំពេញមកដល់ត្រឹមថ្ងៃទី ១៧ ខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរំលឹកថា ការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលថា “ប្រជាជនថ្មី”បានរួមបញ្ចូលអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរបញ្ជ្រួត ម្ចាស់ដី នាយទុន សក្តិភូមិ ព្រមទាំងអនុជនផងដែរ ដែលអ្នកទាំងអស់នេះត្រូវបានចាត់ទុកថា ជាសត្រូវនឹងបដិវត្តន៍សង្គមនិយម¹⁷⁵¹។ យោងតាមអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ពាក្យពេចន៍នេះបានរួមបញ្ចូលអ្នកទីក្រុងទាំងអស់ដែលត្រូវបានចាត់ទុកថា មានសមាសភាព“ពុករលួយ”¹⁷⁵² ដែលផ្ទុយពី“ប្រជាជនមូលដ្ឋាន”ដែលត្រូវបានសំដៅផងដែរថា ជា“ប្រជាជនចាស់” ឬ“ប្រជាជន ១៨ មេសា”¹⁷⁵³។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានកត់សម្គាល់ផងដែរថា នៅមុនការជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញទៅទៀតនោះ ខ្មែរក្រហមបាន“បង្កឱ្យមានការស្អប់ខ្ពើមចំពោះប្រជាជនទីក្រុង”¹⁷⁵⁴។ បន្ថែមលើនេះទៀត នៅក្នុងការពិភាក្សាអំពីមូលហេតុសម្រាប់ការជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុង និងទីប្រជុំជននានា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញថា“ការជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុង និងទីប្រជុំជន មានគោលបំណងពីរ ពោលគឺ ដើម្បីរារាំងសត្រូវមិនឱ្យបង្កអស្ថេរភាពដល់កងកម្លាំង ប.ក.ក. និងរារាំងការធ្វើឱ្យខូចដល់កម្លាំងភាពលោកដោយសារប្រជាជនទីក្រុងផងដែរ”¹⁷⁵⁵។ ដូច្នេះការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបង្ហាញថា ប្រជាជនទីក្រុងទាំងមូលត្រូវបានចាត់ទុកថា ជាការ

¹⁷⁴⁸ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ២១៥ ដល់ ២២០។

¹⁷⁴⁹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥១៧, ៥៦៩, ៥៧១ និង ៦៥០។

¹⁷⁵⁰ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១១២, ៥១៧, ៧៨៧ និង ៨៧៣។

¹⁷⁵¹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១៦៩ និង ៦១៣។

¹⁷⁵² សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១១២ និង ៨៧៣។

¹⁷⁵³ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥១៧ និង ៨៧៣។

¹⁷⁵⁴ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥១៧។

¹⁷⁵⁵ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១១២។

គំរាមកំហែងដល់គោលបំណងនយោបាយរបស់ខ្មែរក្រហម និងជាក្រុមអាចកំណត់បានច្បាស់លាស់ដែលរួមបញ្ចូលទាំងប្រជាជនដែលបានរស់នៅក្នុងទីក្រុងជាយូរមកហើយ ទាំងអ្នកដែលមានដើមកំណើតនៅកន្លែងផ្សេងក្នុងប្រទេស ប៉ុន្តែបានស្វែងរកទីជម្រកពីសង្គ្រាមក្នុងអំឡុងពេលឆ្នាំ ១៩៧០ ដល់ ១៩៧៥ ផងដែរ¹⁷⁵⁶។

៦៨៤. នួន ជា និង ខៀវ សំផន បានអះអាងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានបង្ហាញភស្តុតាងពុំត្រឹមត្រូវ ដោយហេតុថា ប.ក.ក. បានចាត់ទុកក្រុមមួយក្តាប់តូចប៉ុណ្ណោះដែលមានដូចជា “នាយទុន” “ពួកសក្តិភូមិ” និង “សមាសភាពអាក្រក់” ថា ជាអ្នកប្រឆាំងនឹងបដិវត្តន៍¹⁷⁵⁷ ដោយមិនបានចាត់ទុកថា “ប្រជាជនថ្មី” ឬអ្នកទីក្រុងទាំងអស់ជាសត្រូវរបស់ ប.ក.ក. ទេ។ ពាក់ព័ន្ធបញ្ហានេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលយល់ឃើញដូចការកត់សម្គាល់របស់សហព្រះរាជអាជ្ញា¹⁷⁵⁸ថា ពុំមានភាពចាំបាច់ទេដែលថា សមាជិកទាំងអស់នៃក្រុមដែលត្រូវបានធ្វើទុក្ខបុកម្នេញបានទទួលរងការរើសអើងក្នុងកម្រិតដូចគ្នានោះឡើយ។ ដូចនេះ ពុំមានភាពផ្ទុយគ្នាទេក្នុងការរកឃើញថា ក្រុមមួយក្តាប់តូចនៃ “ប្រជាជនថ្មី” បានទទួលរងការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញធ្ងន់ធ្ងរជាងក្រុមដទៃទៀតនោះទេ។ ផ្អែកតាមការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង “ប្រជាជនថ្មី” ជាទូទៅត្រូវបានធ្វើបាបដោយសង្ស័យថា ប្រជាជនទាំងនេះ “អាចផ្តល់ទឹកភ្លើងជ្រកកោនដល់អ្នកដែលមិនយល់ស្របជាមួយនឹងមនោគមន៍វិជ្ជារបស់ ប.ក.ក.”¹⁷⁵⁹។

៦៨៥. ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការអះអាងរបស់ ខៀវ សំផន ដែលថា ពាក្យពេចន៍ “ប្រជាជនថ្មី” ឬ “ប្រជាជន ១៧ មេសា” ត្រូវបានប្រើប្រាស់សម្រាប់តែនៅក្រោយពេលជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញប៉ុណ្ណោះ និងថា ពាក្យទាំងនេះពុំត្រូវបានប្រើប្រាស់ដើម្បីកំណត់ថា “ជាក្រុមដែលអាចកំណត់បានច្បាស់លាស់” ដែលជាគោលដៅនៃការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញនោះឡើយ¹⁷⁶⁰ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាឃើញថា អ្វីដែលសំខាន់នោះ គឺ

¹⁷⁵⁶ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១៥៧ (“ចាប់ពីឆ្នាំ ១៩៧០ ដល់ ឆ្នាំ ១៩៧៥ មានការហូរចូលជនភៀសខ្លួនពីជនបទទៅទីក្រុងភ្នំពេញ បានបង្កើនចំនួនប្រជាជននៅទីក្រុងប្រហែលពីកន្លះលាននាក់នៅក្នុងឆ្នាំ ១៩៧០ ដល់ ឆ្នាំ ១៩៧១ រហូតដល់ប្រមាណជាពីរទៅពីរលានកន្លះក្នុងខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥”)(ជើងទំព័រលុបចោល)។

¹⁷⁵⁷ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៣៧៨ ដល់ ៣៧៩។ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៤៧៨ ដល់ ៤៨២។

¹⁷⁵⁸ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ២១៨។

¹⁷⁵⁹ សូមមើល សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៧២ (សេចក្តីបញ្ជាក់បន្ថែម)។ សូមមើលផងដែរ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១១២។

¹⁷⁶⁰ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៣៦៧។

មិនមែនលើបញ្ហាដែលថា ឈ្មោះជាក់លាក់មួយត្រូវបានប្រើប្រាស់នៅក្នុងអំឡុងពេលនៃអង្គហេតុនោះ ដែរ ឬ យ៉ាងណានោះទេ ប៉ុន្តែបញ្ហាគឺ ថា តើអ្នកទីក្រុងត្រូវបានធ្វើទុក្ខបុកម្នេញ ដែរ ឬយ៉ាងណា។ បញ្ហានេះនឹងត្រូវវាយតម្លៃនៅខាងក្រោម។

៦៨៦.សរុបសេចក្តីមក អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបដិសេធអំណះអំណាចដែលបានលើកឡើងដោយ នួន ជា និង ខៀវ សំផន ទាក់ទងទៅនឹងការកំណត់និយមន័យរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងអំពី“ប្រជាជនថ្មី”។

៤.យ.៤.គ.ការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញនៅក្នុងអំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីមួយ

៦៨៧.នៅពេលកំណត់និយមន័យធាតុផ្សំនៃបទធ្វើទុក្ខបុកម្នេញ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានរំលឹកថា តាមការសម្រេចរបស់អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលថា ទោះបីជា“ចេតនា(រើសអើង)ជាក់លាក់ដែលជាលក្ខខណ្ឌតម្រូវនោះ មិនអាចសន្និដ្ឋានដោយផ្ទាល់ចេញពីលក្ខណៈនៃការរើសអើងជាទូទៅនៃការវាយប្រហារក៏ដោយ ក៏អាចសន្និដ្ឋានចេញពីបរិបទបានដែរ ប្រសិនបើពិចារណាទៅលើអង្គហេតុនៃរឿងក្តី កាលៈទេសៈជុំវិញការប្រព្រឹត្តិបទល្មើសដែលបានចោទប្រកាន់ បញ្ជាក់អំពីអត្ថិភាពនៃចេតនានោះ”¹⁷⁶¹ និងថា “ការរើសអើងជាការពិត”កើតមានឡើង នៅពេលដែលជនរងគ្រោះដែលត្រូវបានកំណត់គោលដៅ គឺជាសមាជិកនៅក្នុងក្រុមមួយដែលចាត់បានកំណត់”¹⁷⁶²។ ទាក់ទងទៅនឹងការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីមួយ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញថា “ដោយពិចារណាឃើញថា កងទ័ពខ្មែរក្រហមបានស្វែងរកយ៉ាងសកម្មនូវសមាជិកនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរនៅទូទាំងទីក្រុងភ្នំពេញ [...] មុនពេលធ្វើការចាប់ខ្លួន ឬសម្លាប់ពួកគេ និងថា ទាហានទាំងនោះត្រូវបានចាត់ទុកថា ជាខ្មាំង អង្គជំនុំជម្រះជឿជាក់ថា ការចាប់ខ្លួន និងការសម្លាប់អ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ ត្រូវបានប្រព្រឹត្តដោយមានចេតនារើសអើងដោយមូលហេតុនយោបាយ”¹⁷⁶³។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងយល់ឃើញបន្ថែមទៀតថា “ដោយបានពិចារណាផងដែរ ទៅលើអាកប្បកិរិយារបស់ខ្មែរក្រហម និងកងទ័ពរបស់ខ្លួនចំពោះប្រជាជនទីក្រុង ភស្តុតាងដែលបញ្ជាក់ពីការរើសអើងដែលថា ប្រជាជនទាំងនោះជា

¹⁷⁶¹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៤២៩។ យោងទៅលើសាលក្រមរឿងក្តី ខុច (001-E188) កថាខណ្ឌ ៣៧៧។ សាលដីការរឿងក្តី ខុច (001-E188) កថាខណ្ឌ ២៧២។

¹⁷⁶² សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៤២៨ យោងទៅលើសាលដីការរឿងក្តី ខុច (001-E188) កថាខណ្ឌ ២២៥។

¹⁷⁶³ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៧១ (ជើងទំព័រលុបចោល)។

ពួកមូលធននិយម ហើយដោយសារតែអ្នកដែលត្រូវបានជម្លៀសចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ ត្រូវបានគេហៅឈ្មោះថា ជា“ប្រជាជន ១៧ មេសា” ឬ“ប្រជាជនថ្មី” និងត្រូវបានគេធ្វើបាប ដោយសារតែមានការសង្ស័យនៅតាមភូមិ នានានោះ អង្គជំនុំជម្រះជឿជាក់ថា កងទ័ពខ្មែរក្រហមមានចេតនាវេសអើងប្រឆាំងនឹងប្រជាជនទីក្រុង ដែល ត្រូវបានជម្លៀសដោយមូលហេតុនយោបាយ។ ផ្អែកទៅលើចំណុចនេះ អង្គជំនុំជម្រះយល់ឃើញថា កងទ័ពខ្មែរ ក្រហមបានប្រព្រឹត្តដោយមានចេតនាវេសអើង នៅពេលធ្វើការជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ¹⁷⁶⁴។

អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងយល់ឃើញថា “លើសពីនេះទៀត ក្រុមដែលគេអាចស្គាល់អត្តសញ្ញាណទាំងនេះ ត្រូវ បានខ្មែរក្រហមកំណត់ជាគោលដៅដោយសារតែការវេសអើង ដោយលើកឡើងថា ក្រុមទាំងនេះអាចផ្តល់ទី កន្លែងជ្រកកោនដល់អ្នកដែលមិនយល់ស្របជាមួយនឹងមនោគមវិជ្ជារបស់ ប.ក.ក.”¹⁷⁶⁵។ អង្គជំនុំជម្រះសា លាដំបូងបានយល់ឃើញបន្ថែមទៀតថា “អំពើដែលបានលើកឡើងខាងលើ ក៏មានលក្ខណៈវេសអើងផងដែរ ដោយសារតែជនរងគ្រោះត្រូវបានកំណត់អត្តសញ្ញាណនៅតាមប៉ុស្តិ៍ត្រួតពិនិត្យនានា នៅក្នុងអំឡុងពេលនៃការ ជម្លៀស ទាំងចំពោះមន្ត្រីជាន់ខ្ពស់ និងមន្ត្រីថ្នាក់ក្រោមនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ(ស៊ីវិល និងយោធា) ក៏ដូចជា ប្រជាជនទីក្រុង ផងដែរ”¹⁷⁶⁶។

៦៨៨.នួន ជា និង ខៀវ សំផន បានលើកឡើងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសអង្គច្បាប់ និងអង្គហេតុ ដោយបានយល់ឃើញថា ធាតុផ្សំ *អត្ថនោម័ត* សម្រាប់ការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញដោយមូលហេតុនយោបាយ និងការ វេសអើងជាក់ស្តែង ដែលកើតមានទាក់ទងទៅនឹងការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីមួយ¹⁷⁶⁷។ ទាក់ទង ទៅនឹងធាតុផ្សំ *អត្ថនោម័ត* ជាលក្ខខណ្ឌតម្រូវនេះ នួន ជា បានអះអាងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសំអាង លើភស្តុតាងពុំគ្រប់គ្រាន់ក្នុងការយល់ឃើញថា ចេតនាវេសអើងត្រូវបានបង្ហាញទាក់ទងទៅនឹង“ប្រជាជនថ្មី” និងថា អង្គជំនុំជម្រះពុំបានកំណត់ត្រឹមត្រូវពីចរិតនៃភស្តុតាងដែលខ្លួនបានសំអាងនៅក្នុងការយល់ឃើញថា ចេតនាវេសអើងត្រូវបានបង្ហាញ¹⁷⁶⁸។ នួន ជា បានលើកឡើងបន្ថែមទៀតថា លក្ខខណ្ឌតម្រូវអំពីធាតុផ្សំនៃការ

¹⁷⁶⁴ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៧១ (ជើងទំព័រលុបចោល)។

¹⁷⁶⁵ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៧២ (ជើងទំព័រលុបចោល)។

¹⁷⁶⁶ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៧២។

¹⁷⁶⁷ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៣៨៤ ដល់ ៣៨៨។ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ១៦៤ ៣៦៥ ដល់ ៣៦៦, ៣៦៨។

¹⁷⁶⁸ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៣៨៤ ដល់ ៣៨៧។

ធ្វើទុក្ខបុកម្នេញ ពុំត្រូវបានបំពេញទាក់ទងទៅនឹងអ្នករដ្ឋការ និងទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ¹⁷⁶⁹។ ខៀវ សំផន បានលើកឡើងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញអំពីធាតុផ្សំ *អត្ថនោម័ត* ហាយឡាំគ្នាទាក់ទងទៅនឹងសមាជិករបស់ក្រុមដំបូងចំនួន ២ ដែលខ្លួនបានយល់ឃើញថា ជាអ្នកទទួលបានការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញនោះ *ដូចជា* (១) នាយទាហាន និងអ្នករដ្ឋការស៊ីវិលជាន់ខ្ពស់នៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ និង (២) នាយទាហាន និងអ្នករដ្ឋការស៊ីវិលដទៃទៀតនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ¹⁷⁷⁰។ ខៀវ សំផន បានអះអាងបន្ថែមទៀតថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសំអាងទៅលើភស្តុតាងដែលបានកើតក្រោយអង្គហេតុនោះ នៅពេលយល់ឃើញថា ចេតនាវើសអើងមានអត្ថិភាពពាក់ព័ន្ធទៅនឹង“ប្រជាជនថ្មី”¹⁷⁷¹។ ខៀវ សំផន បានអះអាងផងដែរថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសដោយបានយល់ឃើញថា ការស្តាប់ប្រជាជនទីក្រុង គឺជាកត្តាជំរុញសម្រាប់ការជម្លៀសចេញពីទីក្រុង និងទីប្រជុំជនមួយចំនួន និងថា អង្គជំនុំជម្រះពុំអើពើលើភស្តុតាងដែលប្រជាជនមូលដ្ឋាន និងអ្នកដែលត្រូវបានជម្លៀសអាចរស់នៅ“ដោយចុះសម្រុង”ជាមួយគ្នា បានចែករំលែកស្បៀងអាហារគ្នា និងថា ប.ក.ក. បានចេញសេចក្តីណែនាំ“អំពាវនាវឱ្យមានសាមគ្គីភាពរវាងក្រុមទាំងពីរនោះ”¹⁷⁷²។

៦៨៩.សហព្រះរាជអាជ្ញាបានឆ្លើយតបថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញត្រឹមត្រូវថា ធាតុផ្សំ *សត្វាទុម័ត* និង *អត្ថនោម័ត* ត្រូវបានបទធ្វើទុក្ខបុកម្នេញដោយមូលហេតុនយោបាយ ត្រូវបានបង្ហាញទាក់ទងទៅនឹងការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីមួយ ដោយផ្អែកលើការកំណត់និយមន័យយ៉ាងត្រឹមត្រូវលើធាតុផ្សំនៃបទឧក្រិដ្ឋនេះ¹⁷⁷³។

៦៩០.ទាក់ទងទៅនឹងអំណះអំណាងដែលថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុស នៅពេលដែលអង្គជំនុំជម្រះបានបង្ហាញអត្ថិភាពនៃធាតុផ្សំ *សត្វាទុម័ត* នៃការវើសអើងក្នុងអំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីមួយនោះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរំលឹកថា “ការវើសអើងជាក់ស្តែង”បានកើតឡើង នៅពេលដែលជនរងគ្រោះត្រូវបានកំណត់គោលដៅដោយសារជាសមាជិកក្នុងក្រុមមួយ ដែលចាំបាច់កំណត់ដោយផ្អែកលើ

¹⁷⁶⁹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៣៨៨។
¹⁷⁷⁰ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៣៦៨។
¹⁷⁷¹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៣៦៨។
¹⁷⁷² សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ១៦៤។
¹⁷⁷³ សារណាបណ្តឹងរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ២២១ ដល់ ២២២។

មូលហេតុជាក់លាក់ ដូចជា មូលហេតុនយោបាយ ពូជសាសន៍ ឬសាសនា ដែលផលវិបាកនៃការរើសអើងនឹង កើតឡើងសម្រាប់ក្រុមនេះ¹⁷⁷⁴។

៦៩១.ចំពោះការលើកឡើងរបស់ នួន ជា ដែលថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសក្នុងការសន្និដ្ឋានថា “ប្រជាជនថ្មី” ត្រូវដាក់ឱ្យទទួលបានការរើសអើងជាក់ស្តែងក្នុងអំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់ កាលទីមួយដោយបានអះអាងថា ការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំស៊ីសង្វាក់គ្នាជាមួយនឹងភស្តុ តាងពាក់ព័ន្ធនោះ¹⁷⁷⁵ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលយល់ច្បាស់អំពីអំណះអំណាងចម្បងរបស់ នួន ជា គឺថា “ប្រជាជនថ្មី” ពុំមែនជាសត្រូវរបស់ ប.ក.ក. (ដូច្នេះ ពុំមែនជាកម្មវត្ថុនៃការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញ)ឡើយ¹⁷⁷⁶។ អង្គជំនុំ ជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាឃើញថា ការរើសអើងជាក់ស្តែងលើ “ប្រជាជនថ្មី” នៅក្នុងបរិបទនៃការផ្លាស់ទី លំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីមួយ ស្ថិតនៅត្រង់ការបណ្តេញពួកគេចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញរួមជាមួយនឹងការ រំលោភលើសិទ្ធិរបស់ពួកគេផងដែរ។ បើទោះបីជា ប្រជាជនក្នុងទីក្រុងភ្នំពេញទាំងមូលត្រូវបានដាក់ឱ្យស្ថិត ក្រោមការជម្លៀសក៏ដោយ ក៏នេះពុំមែនមានន័យថា ជាអំពើប្រព្រឹត្តដោយមិនរើសមុខ និងពុំអាចចាត់ជាការ ធ្វើទុក្ខបុកម្នេញនោះទេ។ ដូចបានបង្ហាញខាងលើនៅក្នុងការយោងទៅលើការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះ សាលាដំបូង ប្រជាជនទីក្រុងទាំងអស់ត្រូវបានចាត់ទុកថា ជា “ប្រជាជនថ្មី”¹⁷⁷⁷ ជាក្រុមមួយដែលបានរួមបញ្ចូល អ្នកដែលជា “សត្រូវ” ជាក់ស្តែង និងអ្នកដែលប្រឆាំងជាសក្តានុពលទៅនឹងបដិវត្តន៍សង្គមនិយមដោយសារតែបាន ទៅរស់នៅក្នុងទីក្រុង ព្រមទាំងអ្នកដែលជ្រើសរើសយកជីវិតទីក្រុងដែល “ពុករលួយ” ផ្ទុយពីមនោគមន៍វិជ្ជាផ្នែក នយោបាយរបស់ខ្មែរក្រហម។

៦៩២.ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងអំណះអំណាងរបស់ នួន ជា ដែលថា ការសម្លាប់នាយទាហាន និងអ្នករដ្ឋការស៊ីវិលជាន់ ខ្ពស់នៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរពុំបានកើតឡើងទេ ដូច្នេះពុំអាចចាត់ទុកជាអំពើប្រព្រឹត្តមូលដ្ឋានសម្រាប់ការធ្វើទុក្ខ បុកម្នេញនោះ¹⁷⁷⁸ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានបញ្ជាក់ថា ការសម្លាប់អ្នករដ្ឋការជាន់ខ្ពស់បួនរូប និង ទាហាន និងអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរមួយចំនួនដែលបានធ្វើតាមការអំពាវនាវនោះត្រូវបានបង្ហាញ

¹⁷⁷⁴ សាលដីកា រឿងក្តី ខុច (001-E188) កថាខណ្ឌ ២៧២។
¹⁷⁷⁵ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៣៨៧។
¹⁷⁷⁶ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៣៨៧។
¹⁷⁷⁷ សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ៦៨៣។
¹⁷⁷⁸ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៣៨៨ យោងទៅលើសារណាបណ្តឹងសាទុក្ខ កថាខណ្ឌ ៥៨៨ ដល់ ៥៩៦។

សមហេតុផលដោយអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង¹⁷⁷⁹។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី ទាក់ទងទៅនឹងអំណះអំណាងរបស់ ខៀវ សំផន ដែលថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសក្នុងការយល់ឃើញថា បទសម្លាប់រង្គាល និងការ ផ្លាស់ទីលំនៅដោយបង្ខំ ត្រូវបានប្រព្រឹត្តឡើង និងថា បទឧក្រិដ្ឋទាំងនេះពុំអាចចាត់ជាមូលដ្ឋានសម្រាប់ការយល់ ឃើញដែលថា មានការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញបានកើតឡើងនោះ¹⁷⁸⁰ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានបដិសេធការ យល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះទាក់ទងទៅនឹងការសម្លាប់រង្គាលក្នុងអំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជន ដំណាក់កាលទីមួយ¹⁷⁸¹។ សេចក្តីសន្និដ្ឋានរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលថា ហេតុការណ៍នៃការសម្លាប់ រង្គាល គឺជាការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញដោយមូលហេតុនយោបាយនោះ ពុំអាចយកជាការបានឡើយ¹⁷⁸²។ ទោះជា យ៉ាងណាក្តី អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានទទួលយកការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលថា ការជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ ត្រូវបានចាត់ទុកជាអំពើអមនុស្សធម៌ផ្សេងៗទៀតនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្ម ប្រឆាំងមនុស្សជាតិ¹⁷⁸³។ អាស្រ័យហេតុនេះ ផ្ទុយទៅនឹងការលើកឡើងរបស់ ខៀវ សំផន ការផ្លាស់ទីលំនៅ ប្រជាជនដោយបង្ខំចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញអាចត្រូវបានចាត់ទុកថាជាអំពើនៃការបទធ្វើទុក្ខបុកម្នេញនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋ កម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ។

៦៩៣.ទាក់ទងទៅនឹងអំណះអំណាងរបស់ នួន ជា ដែលថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសដោយបាន សំអាងលើការចាប់ខ្លួនទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ ធ្វើជាអំពើប្រព្រឹត្តមូលដ្ឋានសម្រាប់បទធ្វើទុក្ខបុកម្នេញ ព្រោះការចាប់ខ្លួននេះជាអំពើត្រឹមត្រូវតាមច្បាប់¹⁷⁸⁴ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់នូវការរំលោភរបស់ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលថា ដីកាដោះស្រាយ (D424) ទាក់ទងទៅនឹងអំពើដែលចាត់ជាការធ្វើទុក្ខបុក ម្នេញដោយមូលហេតុនយោបាយនោះបានកត់សម្គាល់ថា “ការចាប់ខ្លួន និងការសម្លាប់អ្នករដ្ឋការថ្នាក់ក្រោមនៃ

¹⁷⁷⁹ សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ៤៦៦, ៤៨៦។

¹⁷⁸⁰ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៣៦៦។

¹⁷⁸¹ សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ៥៤១, ៥៦០។

¹⁷⁸² សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៧៤។

¹⁷⁸³ សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ៥៦៧ ជាអាទិ៍។

¹⁷⁸⁴ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៣៨៨ យោងទៅលើសារណាបណ្តឹងសាទុក្ខ កថាខណ្ឌ ៤៧៩ ដល់ ៤៨១។

សូមមើលផងដែរ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៦២៤។

របបសាធារណរដ្ឋខ្មែរត្រូវបានប្រព្រឹត្តឡើងតាមរយៈការធ្វើមនុស្សឃាត និង/ឬការសម្លាប់រង្គាល់¹⁷⁸⁵។ ប្រហាក់ប្រហែលគ្នានេះដែរ នៅក្នុងការយល់ឃើញផ្នែកច្បាប់ទាក់ទងទៅនឹងបទធ្វើទុក្ខបុកម្នេញ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានកត់សម្គាល់ថា “ការចាប់ខ្លួន និងការសម្លាប់អតីតអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរត្រូវបានប្រព្រឹត្តឡើងដោយមានចេតនាសេសសល់ដោយសារមូលហេតុនយោបាយ”¹⁷⁸⁶។ អាស្រ័យហេតុនេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលយល់ឃើញថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានពិចារណាថា ការចាប់ខ្លួនអតីតអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ (រួមបញ្ចូលការចាប់ខ្លួនស្របច្បាប់នៃទាហាន) ត្រូវបានចាត់ទុកជាការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញឡើយ ប៉ុន្តែបានត្រឹមតែពិចារណាអំពីការចាប់ខ្លួន និងការសម្លាប់ក្រោយមកប៉ុណ្ណោះ។ ដូច្នេះ អំណះអំណាងរបស់ នួន ជា គ្មានមូលដ្ឋានគាំទ្រឡើយ។

៦៩៤. ទាក់ទងទៅនឹងការលើកឡើងដែលថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសក្នុងការសំអាងអំពីការធ្វើបាបអ្នកដែលត្រូវបានជម្លៀសនៅក្នុងភូមិ ដើម្បីបង្ហាញពីចេតនាសេសសល់លើ “ប្រជាជនថ្មី” ក្នុងអំឡុងពេលនៃការជម្លៀស អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា ដើម្បីគាំទ្រការយល់ឃើញទាក់ទងទៅនឹងចេតនាសេសសល់នេះ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានផ្តល់ការយល់ឃើញមួយពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការធ្វើបាបធ្ងន់ធ្ងរលើអ្នកដែលត្រូវបានជម្លៀសក្នុងអំឡុងពេលនៃការជម្លៀស ព្រមទាំងនៅពេលទៅដល់ភូមិពីសំណាក់អ្នកភូមិ និងកងទ័ពខ្មែរក្រហម¹⁷⁸⁷។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញថា អ្នកដែលត្រូវបានជម្លៀស ត្រូវបាន “សង្ស័យថា ជាពួកនាយទុន ឬសក្តិភូមិ និងត្រូវបានគេគេចមុខពុំចង់ជួប និងត្រូវបានដេញឱ្យទៅមុខទៀត” និងថា “អ្នកដទៃទៀតក្រោយមកបានទទួលបញ្ហាឱ្យចាកចេញ ឬរើចេញទៅកន្លែងផ្សេង”¹⁷⁸⁸។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញផងដែរថា នៅមុនពេលជម្លៀស ខ្មែរក្រហមបាន “បង្កើតឱ្យមានការស្តាប់ខ្លឹមអ្នកទីក្រុង”¹⁷⁸⁹។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាឃើញថា ផ្ទុយទៅនឹងអំណះអំណាងដែលបានលើកឡើងដោយ នួន ជា និង ខៀវ សំផន¹⁷⁹⁰ សម្រាប់គោលបំណងនៃការបង្ហាញពីចេតនាសេសសល់ អាកប្បកិរិយានៅមុន

¹⁷⁸⁵ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៦៨ (សេចក្តីបញ្ជាក់បន្ថែម ជើងទំព័រលុបចោល) យោងទៅលើដីកាដោះស្រាយ (D427) ថាខណ្ឌ ២០៨, ២០៩, ២៣៥។

¹⁷⁸⁶ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៧១ (សេចក្តីបញ្ជាក់បន្ថែម)។

¹⁷⁸⁷ សូមមើល សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥១៧។

¹⁷⁸⁸ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥១៧។

¹⁷⁸⁹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥១៧។

¹⁷⁹⁰ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៣៨៥។ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៣៦៨។

ពេល និងក្រោយពេលដែលអំពើនោះបានកើតឡើងភ្លាមៗ អាចត្រូវបានយកមកពិចារណាផងដែរ ដោយសារ អាកប្បកិរិយានេះ អាចបង្ហាញឱ្យឃើញពីផ្នត់គំនិតរបស់ចារីនៅក្នុងអំឡុងពេលនៃអង្គហេតុ។ អង្គជំនុំជម្រះ សាលាដំបូងបានសំអាងទៅលើភស្តុតាងនៃការប្រើអំពើហិង្សាលើរូបកាយពីសំណាក់កងទ័ពខ្មែរក្រហមទៅលើ អ្នកដែលត្រូវបានជម្លៀស¹⁷⁹¹បន្ថែមលើការគំរាមកំហែង និងការគាបសង្កត់ផ្លូវចិត្ត¹⁷⁹²ទាំងក្នុងពេល និងក្រោយ ពេលជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញនោះ។

៦៩៥.ទាក់ទងទៅនឹងអំណះអំណាងរបស់ នួន ជា ដែលថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសក្នុងការ សំអាងទៅលើការយល់ឃើញដែលថា “ប្រជាជនថ្មី”ត្រូវបាន“សង្ស័យនៅតាមមូលដ្ឋាន”¹⁷⁹³ដោយអ្នកផ្សេង ជា ជាងកងទ័ពខ្មែរក្រហមនោះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលយល់ឃើញថា ក្នុងការបង្ហាញអំពីចេតនាវើសអើង តម្រូវសម្រាប់ការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញ គឺមានតែអាកប្បកិរិយារបស់ចារីប៉ុណ្ណោះដែលជាប់ពាក់ព័ន្ធ។ ទោះជាយ៉ាង ណាក្តី ដោយសារបញ្ហានេះជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងទិដ្ឋភាពនៃការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ដែល រួមបញ្ចូលការប្រព្រឹត្តអំពើវើសអើងលើ“ប្រជាជនថ្មី”ដោយកងទ័ព និងកម្មាភិបាលខ្មែរក្រហម¹⁷⁹⁴ ចំណុចនេះពុំ ចោទជាបញ្ហាចំពោះភាពសមហេតុផលនៃការសន្និដ្ឋានទូទៅរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ទាក់ទងទៅនឹង អត្ថិភាពនៃចេតនាវើសអើងប្រឆាំងនឹង“ប្រជាជនថ្មី” និងការវើសអើងជាក់ស្តែងឡើយ។

៦៩៦.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពុំជឿជាក់លើអំណះអំណាងរបស់ ខៀវ សំផន ដែលថា អង្គជំនុំជម្រះ សាលាដំបូងពុំបានបង្ហាញពីភាពខុសគ្នាឱ្យឃើញច្បាស់លាស់រវាងចេតនាវើសអើង មួយផ្នែកទាក់ទងទៅនឹង នាយទាហាន និងអ្នករដ្ឋការស៊ីវិលជាន់ខ្ពស់នៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ និងមួយផ្នែកទៀតទាក់ទងទៅនឹង“ប្រជា ជនថ្មី”នោះឡើយ¹⁷⁹⁵។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាឃើញថា ពុំឃើញមានមូលហេតុអ្វីដែលកាលៈ ទេសៈជុំវិញការប្រព្រឹត្តអំពើជាមូលដ្ឋាននៃការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញនោះ ពុំអាចយកមកប្រើដើម្បីបង្ហាញចេតនាវើស អើងទៅលើក្រុមលើសពីមួយនោះទេ ពីព្រោះអំពើប្រព្រឹត្តធ្វើទុក្ខបុកម្នេញនេះពុំមានកម្រិត ឬប្រភេទដូចគ្នាទៅ

¹⁷⁹¹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៤៧១ ដល់ ៤៧៤, ៤៨៩ ដល់ ៤៩០។
¹⁷⁹² សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៤៧៥, ៤៨១, ៤៨៩ និង ៥១៧។
¹⁷⁹³ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៧១ យោងទៅលើសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥១៧។
¹⁷⁹⁴ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥១៧ ជើងទំព័រ ១៥៤៨ ដល់ ១៥៥០។
¹⁷⁹⁵ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៣៦៨។

នឹងការរើសអើងឡើយ។ អាស្រ័យហេតុនេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបដិសេធអំណះអំណាចរបស់ ខៀវ សំផន ដោយសារពុំមានមូលដ្ឋានគាំទ្រចំពោះការអះអាងរបស់ខ្លួន។

៦៩៧.ជាសរុបសេចក្តី អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបដិសេធទង្វើករណ៍បណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា និង ខៀវ សំផន ទាក់ទងទៅនឹងការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលថា បទធ្វើទុក្ខបុកម្នេញត្រូវបាន ប្រព្រឹត្តឡើងក្នុងអំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីមួយ។

៤.យ.៤.យ.ការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញក្នុងអំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរ

៦៩៨.ទាក់ទងទៅនឹងការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញថា ការផ្លាស់ទីលំនៅបានធ្វើឡើងដើម្បីសម្រេចគោលដៅនៃការផលិត¹⁷⁹⁶ និងថា ដោយគ្មានការបែងចែករវាង “ប្រជាជនថ្មី” និង“ប្រជាជនមូលដ្ឋាន” “ប្រជាជនថ្មី”ត្រូវបាន“ផ្តល់ហេតុផលផ្សេងៗសម្រាប់ការផ្លាស់ទីលំនៅ” ដូចជា ពុំមានស្បៀងអាហារគ្រប់គ្រាន់នៅក្នុងទឹកនៃកំពុងស្នាក់នៅថា ពួកគេត្រូវបានបញ្ជូនត្រឡប់ទៅផ្ទះ សម្បែងរបស់ខ្លួនវិញ ព្រមទាំងថា “ប្រជាជនផ្សេងទៀតយល់ថា ការនៅក្បែរប្រទល់ប្រទេសថៃអាចជួយ សម្រួលក្នុងការរត់គេចខ្លួនពីខ្មែរក្រហម”¹⁷⁹⁷។ អង្គជំនុំជម្រះកត់សម្គាល់ឃើញថា “នៅតាមកន្លែងជាច្រើន មានតែ *ប្រជាជនថ្មី*ប៉ុណ្ណោះដែលត្រូវបានបង្ខំឱ្យផ្លាស់ទីលំនៅ រីឯនៅតាមកន្លែងខ្លះទៀត ទាំង *ប្រជាជនចាស់*និង *ប្រជាជនថ្មី*ត្រូវបានផ្លាស់ទីលំនៅ”¹⁷⁹⁸។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសន្និដ្ឋានថា “ការផ្លាស់ទីលំនៅទាំងប្រជា ជនចាស់ និងប្រជាជនថ្មីនេះ បានកើតឡើងដោយសារមូលហេតុជាក់លាក់ថា ដោយសារការមិនទុកចិត្តចំពោះ ប្រជាជនទាំងអស់ដែលរស់នៅក្នុងភូមិភាគបូព៌ាតាមបណ្តោយព្រំដែនជាប់ប្រទេសវៀតណាម ឬដោយសារការ ជំរុញរបស់ថ្នាក់ដឹកនាំបក្សកុម្មុយនីស្តកម្ពុជា ដើម្បីសម្រេចគោលដៅសម្រាប់ការបង្កបង្កើនផលរបស់ពួកគេ”¹⁷⁹⁹។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញថា នៅមុនពេល ឬក្នុងពេលជម្លៀស ប្រជាជនត្រូវបានសួរ សំណួរអំពីប្រវត្តិរបស់ខ្លួន លទ្ធផលនៃការសួរនេះ“ញឹកញាប់ គឺដើម្បីកំណត់ទីតាំងដែលត្រូវបញ្ជូនប្រជាជនទាំង នេះទៅ រួមទាំង ទៅកាន់តំបន់ព្រៃដែលប្រជាជនទាំងនោះត្រូវទៅកាប់គ្មារ និងសង់ទីជម្រករបស់ពួកគេដោយ

¹⁷⁹⁶ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៧៦ ដល់ ៦០២។

¹⁷⁹⁷ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៨៩។

¹⁷⁹⁸ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦៥៥។

¹⁷⁹⁹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦៥៥។

ផ្ទាល់ខ្លួន។ “ប្រជាជនថ្មី”ផ្សេងទៀតត្រូវបានយកទៅកសាង ឬអប់រំកែប្រែនៅតាមមន្ទីរសន្តិសុខនានា”¹⁸⁰⁰។ ផ្អែកលើមូលដ្ឋាននេះ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញផងដែរថា កងទ័ព និងកម្មាភិបាលខ្មែរក្រហម មានចេតនាសេសសល់ដែលជាលក្ខខណ្ឌតម្រូវ¹⁸⁰¹។

៦៩៩.នួន ជា បានលើកឡើងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសក្នុងការយល់ឃើញអំពីអត្ថិភាពនៃធាតុផ្សំ *អត្តនោម័ត*តម្រូវសម្រាប់ការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញ និងការរើសអើងជាក់ស្តែង ទាក់ទងទៅនឹងការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរ¹⁸⁰²។ ប្រហាក់ប្រហែលគ្នានេះដែរ ខៀវ សំផន ក៏បានជំទាស់ទៅនឹងការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលថា “ប្រជាជនថ្មី”ប្រឈមនឹងការរើសអើងជាក់ស្តែង ដោយបានអះអាងថា ពុំមានភស្តុតាងបង្ហាញពីចេតនាសេសសល់ប្រឆាំងនឹង“ប្រជាជនថ្មី” នៅក្នុងអំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរឡើយ¹⁸⁰³។

៧០០.សហព្រះរាជអាជ្ញាបានឆ្លើយតបថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញដោយត្រឹមត្រូវអំពីអត្ថិភាពនៃធាតុផ្សំនៃអំពើធ្វើទុក្ខបុកម្នេញ ដែលជាឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរ ដោយបានសំអាងទៅលើភស្តុតាងគ្រប់គ្រាន់ រួមទាំងភស្តុតាងប្រយោលផងដែរ ដើម្បីគាំទ្រតាមបរិបទសម្រាប់ការយល់ឃើញរបស់ខ្លួនដែលស្ថិតក្នុងវិសាលភាពនៃឆន្ទានុសិទ្ធិរបស់អង្គជំនុំជម្រះ¹⁸⁰⁴។

៧០១.ផ្អែកតាមអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង “ប្រជាជនថ្មី”¹⁸⁰⁵ គឺជាកម្មវត្ថុនៃការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញដោយសារមូលហេតុនយោបាយក្នុងអំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរ។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរំលឹកថា ផ្អែកតាមវិសាលភាពនៃសំណុំរឿង ០០២/០១ អំពើប្រព្រឹត្តតែមួយដែលត្រូវបានយកមកពិចារណាក្នុងការផ្តល់ការយល់ឃើញអំពីធាតុផ្សំ*សក្យានុម័ត*នៃបទធ្វើទុក្ខបុកម្នេញ នៅក្នុងបរិបទនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរនោះ គឺការផ្លាស់ទីលំនៅជាក់ស្តែងរបស់ប្រជាជនប៉ុណ្ណោះ ពុំមែនអ្វីដែលបានកើតឡើង

¹⁸⁰⁰ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦៥៥ (ដើងទំព័រលុបចោល)។

¹⁸⁰¹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦៥៦។

¹⁸⁰² សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៣៨៩ ដល់ ៣៩៤ និង ៣៩៩។

¹⁸⁰³ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៤៨៣, ៤៨៦ ដល់ ៤៨៩ និង ៤៩១។

¹⁸⁰⁴ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ២២៣ ដល់ ២២៨។

¹⁸⁰⁵ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦៥៦ និង ៦៥៧។

ចំពោះពួកគេនៅពេលទៅដល់កន្លែងដែលត្រូវផ្លាស់ទៅនោះទេ¹⁸⁰⁶។ ដូច្នេះ ដើម្បីបង្ហាញអំពីការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញ លើ“ប្រជាជនថ្មី”ដូចមាននៅក្នុងសំណុំរឿងបច្ចុប្បន្ន ចាំបាច់ត្រូវបង្ហាញឱ្យឃើញថា ការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជន បានធ្វើឱ្យប៉ះពាល់យ៉ាងហោចណាស់ជាចម្បង ឬតែ“ប្រជាជនថ្មី”ប៉ុណ្ណោះ ដូច្នេះ គឺជាការរើសអើង ឬថា នៅ ក្នុងអំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅ“ប្រជាជនថ្មី”បានទទួលរងការប្រព្រឹត្តខុសប្លែកពី“ប្រជាជនចាស់”។

៧០២.ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរំលឹកការយល់ឃើញរបស់ខ្លួន¹⁸⁰⁷ ថា អង្គជំនុំជម្រះ សាលាដំបូងបានសន្និដ្ឋានដោយពុំសមហេតុផលថា “ប្រជាជនភាគច្រើនលើសលុប”ដែលត្រូវបានផ្លាស់ទីលំនៅ ក្នុងអំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរ គឺជា“ប្រជាជនថ្មី”ដោយសារភស្តុតាងតិចតួចគាំ ទ្រការសន្និដ្ឋាននេះ¹⁸⁰⁸។ តាមការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង និងភស្តុតាងដែលបានយកមក សំអាងនោះឃើញថា ការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដោយសារមូលហេតុសេដ្ឋកិច្ច និងចេញពីព្រំដែនវៀតណាម ពាក់ព័ន្ធទាំងប្រជាជន *ចាស់* ទាំង *ថ្មី* ដែលជាការពិតមួយត្រូវបានទទួលស្គាល់ដោយអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងនៅ ក្នុងសេចក្តីសន្និដ្ឋានផ្នែកអង្គច្បាប់របស់ខ្លួន¹⁸⁰⁹។ ដោយសារការផ្លាស់ទីលំនៅនេះបានប៉ះពាល់មិនត្រឹមតែប្រជា ជន *ថ្មី* ដូច្នេះពុំអាចនិយាយបានថា ជាការរើសអើងជាក់ស្តែង ឬបង្ហាញពីចេតនារើសអើងឡើយ។

៧០៣.បន្ថែមលើនេះ ទាក់ទងទៅនឹងការធ្វើឱ្យបាត់ខ្លួនក្នុងអំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅដែលជាអំពើរើសអើង ដែលប៉ះពាល់លើ“ប្រជាជនថ្មី”អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលទទួលយកអំណះអំណាងរបស់ នួន ជា ដែលថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសក្នុងការសន្និដ្ឋានថា “ក្រោយពេលត្រូវបានផ្លាស់ទីលំនៅ មាន“ប្រជាជន ថ្មី”ជាច្រើនត្រូវបានធ្វើឱ្យបាត់ខ្លួន”¹⁸¹⁰ ដោយបានសំអាងទៅលើសក្ខីកម្មទូទៅរបស់សាក្សីតែម្នាក់ប៉ុណ្ណោះ¹⁸¹¹។ បើទោះបីជាអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញថា “ប្រជាជនថ្មី”ត្រូវបានធ្វើឱ្យបាត់ខ្លួនក្នុងអំឡុងពេលនៃ

¹⁸⁰⁶ សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ២៣០ ជាអាទិ៍។

¹⁸⁰⁷ សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ៦៣៣។

¹⁸⁰⁸ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦៣១។

¹⁸⁰⁹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦៥៤។

¹⁸¹⁰ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦១៤ យោងទៅលើប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ១៩ ខែ មិថុនា ឆ្នាំ ២០១៣ (នូ ម៉ៅ) ឯកសារលេខ E1/209.1 ទំព័រ ៣៥ និង ៤១, ៤២។

¹⁸¹¹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៣៩៤ យោងទៅលើប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ១៩ ខែ មិថុនា ឆ្នាំ ២០១៣ (នូ ម៉ៅ) ឯក សារលេខ E1/209.1 ទំព័រ ៣៥, ៤១ ដល់ ៤២។ នៅក្នុងទំព័រ ៣៥ នូ ម៉ៅ បានផ្តល់សក្ខីកម្មថា នៅពេលជម្លៀសឧបករណ៍“ប្រជាជនខ្លះ ត្រូវបានធ្វើឱ្យបាត់ខ្លួនដោយអាចីកំបាំង”។ នៅទំព័រ ៤១ ដល់ ៤២ នូ ម៉ៅ ពុំបានរៀបរាប់អំពីការធ្វើឱ្យបាត់ខ្លួន“ប្រជាជនថ្មី”ឡើយ។

ការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរក៏ដោយ¹⁸¹² ក៏ការយល់ឃើញទាំងនេះបានផ្អែកលើភស្តុតាងមិនគ្រប់គ្រាន់ដែលជាមូលដ្ឋានក្នុងការបង្ហាញពីការធ្វើឱ្យបាត់ខ្លួន“ប្រជាជនថ្មី”ជាច្រើនដែលត្រូវបានជម្លៀសនោះ។ ដូច្នេះ ការធ្វើឱ្យបាត់ខ្លួនប្រជាជនថ្មី ក្នុងអំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរ ពុំអាចជាមូលដ្ឋានសម្រាប់ការយល់ឃើញអំពីការរើសអើងជាក់ស្តែង ឬចេតនារើសអើងឡើយ។

៧០៤.បន្ថែមលើនេះទៀត ទាក់ទងទៅនឹងការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលថា ការសួរសំណួរ“ប្រជាជនថ្មី”“ជាញឹកញាប់ដើម្បីកំណត់ទីកន្លែងដែលត្រូវបញ្ជូនទៅនៅនោះ”¹⁸¹³ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលទទួលយកការលើកឡើងរបស់ នួន ជា ដែលថា ភស្តុតាងដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសំអាងពាក់ព័ន្ធទៅនឹងបញ្ហានេះ ពុំគ្រប់គ្រាន់សម្រាប់គាំទ្រសេចក្តីសន្និដ្ឋាននេះឡើយ¹⁸¹⁴។ បើទោះបីជាការសមហេតុផលដែលអាចសន្និដ្ឋានថា ប្រជាជនត្រូវបានសួរពីប្រវត្តិរបស់ខ្លួន“នៅមុន ឬក្នុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅ”¹⁸¹⁵ដោយផ្អែកលើភស្តុតាងនៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង¹⁸¹⁶ក៏ដោយ ក៏ភស្តុតាងជាច្រើនបង្ហាញឱ្យឃើញថា ការសួរសំណួរបានកើតឡើងនៅក្រោយការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជន¹⁸¹⁷ដូចការអះអាងរបស់ នួន ជា¹⁸¹⁸ដែរ។ យោងតាមហេតុផលទាំងនេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាឃើញថា ពុំមានតុលាការអង្គហេតុសមហេតុផលណាមួយអាចធ្វើសេចក្តីសន្និដ្ឋានដោយផ្អែកលើភស្តុតាងតិចតួចថា ការសាកសួរពីប្រវត្តិរបស់“ប្រជាជនថ្មី”ជាញឹកញាប់មានការប៉ះពាល់ទៅលើទីកន្លែងដែលត្រូវបញ្ជូនពួកគេទៅ ដែលអាចបង្ហាញនូវអត្ថិភាពនៃការរើសអើងជាក់ស្តែងនោះឡើយ។

¹⁸¹² សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦១៨, ៦២៣ និង ៦២៥។

¹⁸¹³ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦៥៥ យោងទៅលើសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦០០ ដល់ ៦០១, ៦១៧។

¹⁸¹⁴ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៣៩២ ដល់ ៣៩៣។

¹⁸¹⁵ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦៥៥។

¹⁸¹⁶ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦៥៥ ជើងទំព័រ ២០៥៧ យោងទៅលើកថាខណ្ឌ ៦០០ ដល់ ៦០១, ៦១៧។

¹⁸¹⁷ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៤ ខែ តុលា ឆ្នាំ ២០១២ (ឡាយ បូទី) ឯកសារលេខ E1/138.1 ទំព័រ ២៧ ដល់ ២៨ (ត្រូវបានសួរនូវអ្វីដែលគាត់បានធ្វើក្នុងទីក្រុងភ្នំពេញបន្ទាប់ពីបានមកដល់សហករណ៍កោះជុំ)។ ពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី ជា សុវត្ថា ឯកសារលេខ E3/5084 គ្មានកាលបរិច្ឆេទ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00865605 ទំព័រ ១១ (ត្រូវបានសួរនូវព័ត៌មាន ក្រោយពេលការផ្លាស់ទីលំនៅពីខេត្តកណ្តាលទៅបាត់ដំបង)។

¹⁸¹⁸ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៣៩៣។

៧០៥.យោងតាមខាងលើ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាលើការឃើញថា ពុំអាចនិយាយបានថា មានការបង្ហាញឱ្យឃើញថា ការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនត្រូវបានធ្វើឡើងក្នុងលក្ខណៈរើសអើង ឬដោយចេតនារើសអើង។ បើទោះបីជាអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយោងទៅលើភស្តុតាងសំខាន់ៗនៃការតស៊ូរំល្អះរបស់ ប.ក.ក. ប្រឆាំងនឹង“ប្រជាជនថ្មី” ក្នុងអំឡុងពេលជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរ¹⁸¹⁹ និងដោយកត់សម្គាល់ថា អតីតអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ គឺជាសត្រូវចម្បងរបស់បក្សក៏ដោយ¹⁸²⁰ ក៏ការយល់ឃើញទាំងនេះបង្ហាញជាចម្បងថា ចេតនាទូទៅក្នុងការរើសអើងប្រឆាំងនឹង“ប្រជាជនថ្មី”ដែលត្រូវបានបង្ហាញតាមរយៈការជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញនោះបានបន្តដែរ។ ទោះជាយ៉ាងនេះក្តី ដោយហេតុថា ការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដែលជាចម្បងសម្រាប់គោលបំណងសេដ្ឋកិច្ច ទំនងជាការអនុវត្តន៍ទូទៅដែលបានធ្វើឱ្យប៉ះពាល់ដល់ប្រជាជនគ្រប់ផ្នែកនោះ ទើបការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរពុំមែនជាការរើសអើង ឬកើតចេញពីចេតនាធ្វើទុក្ខបុកម្នេញ។ យោងតាមសំអាងហេតុទាំងនេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាឃើញថា សេចក្តីសន្និដ្ឋានទូទៅរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលថា “ប្រជាជនត្រូវបានផ្លាស់ទីលំនៅដើម្បីជំរុញការតស៊ូរំល្អះ”¹⁸²¹ ពុំមានភស្តុតាងគាំទ្រគ្រប់គ្រាន់ឡើយ។

៧០៦.សរុបសេចក្តីមក ការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរ គឺជាបទអំពើអមនុស្សធម៌ផ្សេងៗទៀតនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ប៉ុន្តែនៅក្នុងការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ត្រូវបានចាត់ទុកជាបទធ្វើទុក្ខបុកម្នេញនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិទៅវិញ ដូចនេះអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុស។

៤.យ.៥.ធាតុផ្សំតាមបរិបទនៃឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ

៧០៧.នៅក្នុងសាលក្រម អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញថា មានតែអំពើជាមូលដ្ឋានមួយចំនួនដែលមានចែងក្នុងមាត្រា ៥ នៃច្បាប់ អ.វ.ត.ក. ប៉ុណ្ណោះ ដែលអាចចាត់ជាឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ប្រសិនបើបានបំពេញតាមលក្ខខណ្ឌតម្រូវតាមបរិបទ ដែលមានដូចជា៖ “(i) ត្រូវតែមានការវាយប្រហារ (ii) ការវាយប្រហារត្រូវតែមានលក្ខណៈទូទៅ ឬជាប្រព័ន្ធ (iii) ការវាយប្រហារសំដៅលើប្រជាជនស៊ីវិល (iv) ការវាយ

¹⁸¹⁹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ជើងទំព័រ ១៩២៣, ១៩២៥ ដល់ ១៩២៩។

¹⁸²⁰ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦១៣។

¹⁸²¹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦១៣។

ប្រហារត្រូវតែធ្វើឡើងដោយសារមូលហេតុ ជាតិ នយោបាយ ជាតិពន្ធុ ពូជសាសន៍ ឬសាសនាណាមួយ (v) ត្រូវតែមានទំនាក់ទំនងរវាងអំពើរបស់ចារីផ្ទាល់ជាមួយនឹងការវាយប្រហារ និង (vi) ជនជាប់ចោទ ឬចារី ត្រូវមានការដឹងជាចាំបាច់អំពីការវាយប្រហារ”¹⁸²²។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានបញ្ជាក់បន្ថែមទៀតថា និយមន័យនៃច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់អន្តរជាតិស្តីពីឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិក្នុងឆ្នាំ ១៩៧៥ លែងតម្រូវឱ្យមាន“ទំនាក់ទំនងជាមួយនឹងជម្លោះប្រដាប់អាវុធទៀតហើយ”¹⁸²³។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញថា ការវាយប្រហារបានរួមបញ្ចូលនូវអំពើ“ដែលជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការប្រព្រឹត្តអំពើហិង្សាជាបន្តបន្ទាប់ [...] ហើយមិនកម្រិតត្រឹមតែការប្រើកងកម្លាំងប្រដាប់អាវុធប៉ុណ្ណោះទេ”¹⁸²⁴ និងថា សម្រាប់ការវាយប្រហារជាលក្ខណៈទូទៅ ឬជាប្រព័ន្ធ ជាទូទៅ គឺសំដៅលើការវាយប្រហារដែលមានលក្ខណៈទូលំទូលាយ ឬមានការរៀបចំ និងមានអំពើល្មើសដោយចេតនាដែលមានលំនាំប្រហាក់ប្រហែលគ្នា¹⁸²⁵។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានពិចារណាឃើញថា ផ្អែកតាមនិយមន័យនៃច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់អន្តរជាតិក្នុងឆ្នាំ ១៩៧៥ ឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ពុំចាំបាច់តម្រូវឱ្យមានការប្រព្រឹត្តឡើងស្របទៅនឹង“គោលនយោបាយ ឬផែនការរបស់រដ្ឋ ឬអង្គការណាមួយ”ឡើយ¹⁸²⁶។ ទាក់ទងទៅនឹងលក្ខខណ្ឌតម្រូវដែលថា ការវាយប្រហារត្រូវតែសំដៅទៅលើប្រជាជនស៊ីវិលណាមួយនោះ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានបញ្ជាក់ថា ប្រជាជនដែលត្រូវបានកំណត់គោលដៅ ត្រូវតែជាគោលដៅចម្បងនៃការវាយប្រហារ និងជាជនស៊ីវិលពិតប្រាកដ¹⁸²⁷។ ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានេះ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញថា ទាហានដែលបាត់បង់សមត្ថភាពប្រយុទ្ធ ពុំអាចចាត់ទុកជា ជនស៊ីវិលសម្រាប់គោលបំណងក្នុងការវាយតម្លៃ ថាតើមួយណាជាជនស៊ីវិលដែលជាកម្មវត្ថុនៃការវាយប្រហារនោះឡើយ¹⁸²⁸។ បន្ថែមលើនេះទៀត អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញថា ការវាយប្រហារ“ត្រូវតែបានធ្វើឡើងប្រឆាំងនឹងជនស៊ីវិលដោយ

¹⁸²² សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១៧៧ យោងទៅលើសាលដីកា *រឿងក្តី ឌុច* (001-F28) កថាខណ្ឌ ១០៦។
¹⁸²³ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១៧៧ យោងទៅលើសាលដីកា *រឿងក្តី ឌុច* (001-F28) កថាខណ្ឌ ២៩១ ដល់ ២៩២។
¹⁸²⁴ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១៧៨។
¹⁸²⁵ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១៧៩។
¹⁸²⁶ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១៨១។
¹⁸²⁷ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១៨២ ដល់ ១៨៣។
¹⁸²⁸ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១៨៦។

ផ្អែកលើមូលដ្ឋានវិសោធន៍ ដូចជា មូលហេតុជាតិ នយោបាយ ជាតិពន្ធុ ពូជសាសន៍ ឬសាសនា¹⁸²⁹។ ជាចុងក្រោយពាក់ព័ន្ធទៅនឹងបញ្ហានេះ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានពិចារណាលើព្រឹត្តិការណ៍ថា អំពើរបស់ចៅ“ត្រូវតែជាផ្នែកមួយនៃការវាយប្រហារ” ដែលមានន័យថា ទោះបីជាអំពើនោះជាអំពើប្រភេទណា ឬមានផលវិបាកយ៉ាងណាក៏ដោយ ក៏ជាសត្យានុម័តត្រូវតែជាផ្នែកនៃការវាយប្រហារ¹⁸³⁰ និងថា ជនជាប់ចោទ ឬចៅត្រូវតែបានដឹងពីអំពើការវាយប្រហារ និងថា អំពើរបស់ខ្លួនបង្កើតបានជាផ្នែកនៃការវាយប្រហារនោះ¹⁸³¹។

៧០៨.នៅក្នុងការយល់ឃើញផ្នែកអង្គច្បាប់របស់ខ្លួន អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានបញ្ជាក់ថា ខ្លួនជឿជាក់ចំពោះលក្ខខណ្ឌនៃធាតុផ្សំតាមបរិបទទាំងអស់ត្រូវបានបំពេញ¹⁸³² ដោយបានសន្និដ្ឋានថា ចាប់តាំងពីថ្ងៃទី ១៧ ខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥ យ៉ាងហោចណាស់រហូតដល់ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ១៩៧៧ មានការវាយប្រហារជាប្រព័ន្ធ និងទូទៅ¹⁸³³ ទៅលើប្រជាជនស៊ីវិលកម្ពុជា¹⁸³⁴ ដែលធ្វើឡើងដោយមូលហេតុនយោបាយ¹⁸³⁵ និងថា ការវាយប្រហារមានទំនាក់ទំនងជាមួយនឹងអំពើរបស់ នួន ជា និង ខៀវ សំផន។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងក៏បានរកឃើញផងដែរថា ជនជាប់ចោទបានដឹងអំពីការវាយប្រហារនេះ និងថា អំពើរបស់ជនជាប់ចោទ គឺជាផ្នែកមួយនៃការវាយប្រហារ¹⁸³⁶។

៧០៩.នួន ជា និង ខៀវ សំផន បានអះអាងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសមួយចំនួនទាក់ទងទៅនឹងធាតុផ្សំតាមបរិបទនៃឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ។ ទីមួយ នួន ជា និង ខៀវ សំផន បានអះអាងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសអង្គច្បាប់ក្នុងការយល់ឃើញថា នៅត្រឹមឆ្នាំ ១៩៧៥ និយមន័យនៃឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ លែងតម្រូវឱ្យមានការបង្ហាញអំពីទំនាក់ទំនងជាមួយនឹងជម្លោះប្រដាប់អាវុធទៀតហើយ

¹⁸²⁹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១៨៨។

¹⁸³⁰ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១៩០។

¹⁸³¹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១៩១។

¹⁸³² សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១៩៨។

¹⁸³³ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១៩៣។

¹⁸³⁴ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១៩៤។

¹⁸³⁵ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១៩៥។

¹⁸³⁶ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១៩៧។

¹⁸³⁷ ។ ទីពីរ បានលើកឡើងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសអង្គច្បាប់ក្នុងការយល់ឃើញថា និយមន័យនៃឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ពុំបានតម្រូវឱ្យបង្ហាញអំពីអត្ថិភាពនៃគោលនយោបាយ ឬផែនការរបស់រដ្ឋឡើយ¹⁸³⁸ ហើយចុងក្រោយ បានលើកឡើងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសអង្គច្បាប់ និងអង្គហេតុក្នុងការយល់ឃើញថា អំពើរបស់ពួកគាត់មានទំនាក់ទំនងជាមួយនឹងការវាយប្រហារជាប្រព័ន្ធ និងទូទៅលើប្រជាជនស៊ីវិលដោយមូលហេតុនយោបាយនៅចន្លោះពីឆ្នាំ ១៩៧៥ ដល់ ឆ្នាំ ១៩៧៩¹⁸³⁹។ ផ្អែកលើកំហុសដែលបានលើកឡើងទាំងនេះ នួន ជា និង ខៀវ សំផន បានស្នើសុំឱ្យអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលមោឃៈការសម្រេចដាក់ពន្ធនាគារលើពួកគាត់ពីបទឧក្រិដ្ឋនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ នៅក្នុងសាលក្រមអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង និងសុំឱ្យរួចផុតពីបទចោទទាំងនេះ¹⁸⁴⁰។

៧១០.សហព្រះរាជអាជ្ញាបានឆ្លើយតបថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសន្និដ្ឋានយ៉ាងត្រឹមត្រូវថា និយមន័យនៃឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិតាមច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់អន្តរជាតិក្នុងឆ្នាំ ១៩៧៥ ពុំបានតម្រូវឱ្យមាន“ទំនាក់ទំនងជាមួយនឹងជម្លោះប្រដាប់អាវុធឡើយ”¹⁸⁴¹។ សហព្រះរាជអាជ្ញាបានជំទាស់ទៅនឹងអំណះអំណាងរបស់ខៀវ សំផន ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានេះ និងបានលើកឡើងបន្ថែមទៀតថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានបកស្រាយយ៉ាងត្រឹមត្រូវលើធម្មនុញ្ញរបស់តុលាការយោធាអន្តរជាតិ (IMT) និងសេចក្តីសម្រេចរបស់តុលាការយោធា Nuremberg ក្នុងការយល់ឃើញថា ឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិពុំបានតម្រូវឱ្យបង្ហាញពីអត្ថិភាពនៃគោលនយោបាយ ឬផែនការរបស់រដ្ឋនោះទេក្នុងឆ្នាំ ១៩៧៥¹⁸⁴²។ បន្ថែមលើនេះ សហព្រះរាជអាជ្ញាបានឆ្លើយតបថា

¹⁸³⁷ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤៦៧ ដល់ ៤៧៣។ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៥២ ដល់ ៥៤ និង ៣៣៣។

¹⁸³⁸ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤៧៤។ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៥៥ ដល់ ៥៨ និង ៣៣៣។

¹⁸³⁹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤៧៥ ដល់ ៤៨៣។ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៣៣០ ដល់ ៣៤០ និង ៣៥៨។

¹⁸⁴⁰ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤៧៣ និង ៧៣០។ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៥៤, ៥៨, ៣៥៨ និង ៦៥៩។

¹⁸⁴¹ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ១២៦ ដល់ ១២៨។

¹⁸⁴² សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ១៣១។

អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញយ៉ាងត្រឹមត្រូវថា មានការវាយប្រហារជាប្រព័ន្ធនិងជាទូទៅបានកើតឡើងដោយសារមូលហេតុនយោបាយ¹⁸⁴³។

៤.យ.៥.ក.ទំនាក់ទំនងជាមួយនឹងជម្លោះប្រដាប់អាវុធ

៧១១.ទាក់ទងទៅនឹងអំណះអំណាងទីមួយ ដែលបានលើកឡើងថា ក្នុងឆ្នាំ ១៩៧៥ ការកំណត់និយមន័យនៃឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ តម្រូវឱ្យបង្ហាញពីទំនាក់ទំនងជាមួយនឹងជម្លោះប្រដាប់អាវុធ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញថា “ទំនាក់ទំនងជាមួយនឹងជម្លោះប្រដាប់អាវុធពុំមែនជាផ្នែកមួយក្នុងការកំណត់និយមន័យនៃឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិតាមច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់អន្តរជាតិនៅចន្លោះពីឆ្នាំ ១៩៧៥ ដល់ ១៩៧៩ ឡើយ”¹⁸⁴⁴។ នៅក្នុងសេចក្តីសម្រេចដំបូងស្តីពីកម្មវត្ថុ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានផ្តល់ហេតុផលថា៖

ក្រោយពីបានពិនិត្យមើលឡើងវិញលើការអនុវត្តរបស់រដ្ឋ និងសច្ចធារណ៍ធម្មនុប ដែលមានការពាក់ព័ន្ធនៅចន្លោះពីឆ្នាំ ១៩៤៥ ដល់ឆ្នាំ ១៩៧៥ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសន្និដ្ឋានថា ចាប់តាំងពីការកើតឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិក្នុងធម្មនុញ្ញ (IMT) និងច្បាប់លេខ ១០ របស់ក្រុមប្រឹក្សាត្រួតពិនិត្យយើងឃើញមាននិន្នាការសំខាន់មួយរួចហើយ នៃការមិនដាក់លក្ខខណ្ឌតម្រូវទំនាក់ទំនងឧក្រិដ្ឋកម្មទាំងនេះជាមួយនឹងជម្លោះប្រដាប់អាវុធ។ និន្នាការនេះគឺថា ឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិជាឧក្រិដ្ឋកម្មអន្តរជាតិធ្ងន់ធ្ងរ ដោយមិនជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងជម្លោះប្រដាប់អាវុធ បានចាប់ផ្តើមវិវឌ្ឍន៍ខ្លាំងនៅក្រោយសម័យ Nuremberg ហើយរហូតបានបង្កើតជាច្បាប់ដោយមានការឯកភាពមួយនៅត្រឹមឆ្នាំ ១៩៧៥

¹⁸⁴⁵។

៧១២.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា ធម្មនុញ្ញរបស់តុលាការយោធាអន្តរជាតិ (IMT) និងគោលការណ៍ Nuremberg ពុំបានយោងទៅលើលក្ខខណ្ឌតម្រូវ“ទំនាក់ទំនងជាមួយនឹងជម្លោះប្រដាប់អាវុធ”ឡើយ។ ផ្ទុយទៅវិញ គោលការណ៍ Nuremberg បានបញ្ជាក់ថា អំពើដែលជាឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិត្រូវតែ

¹⁸⁴³ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ១៣២ ដល់ ១៣៦។

¹⁸⁴⁴ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១៧៧ រំលឹកឡើងវិញ និងទទួលយកសេចក្តីសម្រេចលើសំណើសុំដកលក្ខខណ្ឌតម្រូវអំពីទំនាក់ទំនងជាមួយនឹងជម្លោះប្រដាប់អាវុធ ចេញពីនិយមន័យនៃឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិថ្ងៃទី ២៦ ខែ តុលា ឆ្នាំ ២០១១ (E95/8) កថាខណ្ឌ ៣៣។

¹⁸⁴⁵ សេចក្តីសម្រេចលើសំណើសុំដកលក្ខខណ្ឌតម្រូវអំពីទំនាក់ទំនងជាមួយនឹងជម្លោះប្រដាប់អាវុធ ចេញពីនិយមន័យនៃឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ (E95/8) កថាខណ្ឌ ៣៣។

“មានការប្រព្រឹត្តឡើង ឬទំនាក់ទំនងទៅនឹងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងនឹងសន្តិភាព ឬឧក្រិដ្ឋកម្មសង្គ្រាមណាមួយ”¹⁸⁴⁶
ដោយបានដាក់បញ្ចូលនូវពាក្យពេចន៍ដែលមាននៅក្នុងធម្មនុញ្ញនៃតុលាការយោធាអន្តរជាតិ (IMT)¹⁸⁴⁷។ លក្ខខណ្ឌតម្រូវនេះមានភាពស្មុគស្មាញជាងលក្ខខណ្ឌតម្រូវនៃទំនាក់ទំនងជាមួយនឹងជម្លោះប្រដាប់អាវុធ ដោយសារតម្រូវឱ្យមានទំនាក់ទំនងរវាងឧក្រិដ្ឋកម្មដែលត្រូវបានចោទប្រកាន់ ជាមួយនឹងឧក្រិដ្ឋកម្មអន្តរជាតិដទៃទៀតដែលជាឧក្រិដ្ឋកម្មសង្គ្រាម ឬឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងនឹងសន្តិភាព¹⁸⁴⁸។ អាស្រ័យហេតុនេះ បញ្ហានៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលគឺ ថាតើត្រឹមឆ្នាំ ១៩៧៥ និយមន័យនៃឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ តម្រូវឱ្យមានទំនាក់ទំនងនេះ ដែរ ឬយ៉ាងណា។

៧១៣.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានេះ លក្ខខណ្ឌតម្រូវអំពីទំនាក់ទំនងនៅក្នុងធម្មនុញ្ញរបស់តុលាការយោធាអន្តរជាតិ (IMT) អាចត្រូវបានយល់ឃើញពីរយ៉ាងផ្សេងគ្នា ទីមួយជាធាតុផ្សំសត្យានុម័តក្នុងការកំណត់និយមន័យនៃឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ឬម្យ៉ាងទៀត គ្រាន់តែជាធាតុផ្សំយុត្តាធិការដែលកម្រិតសមត្ថកិច្ចរបស់តុលាការយោធាអន្តរជាតិ (IMT) ត្រឹមបទឧក្រិដ្ឋទាំងនោះនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ដែលមានទំនាក់ទំនងជាមួយនឹងឧក្រិដ្ឋកម្មសង្គ្រាម ឬឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងនឹងសន្តិភាព។ បើទោះបីជាសាលក្រមរបស់តុលាការយោធាអន្តរជាតិ (IMT) ពុំបានដោះស្រាយបញ្ហានេះច្បាស់លាស់ក៏ដោយ ក៏នៅក្នុងផ្នែកផ្សេងៗទៀតនៃសាលក្រមនេះបានបញ្ជាក់ថា តុលាការយោធាអន្តរជាតិ (IMT) បានបកស្រាយលក្ខខណ្ឌតម្រូវអំពីទំនាក់ទំនងថា ជាធាតុផ្សំសត្យានុម័តដើម្បីកំណត់និយមន័យឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្ស

¹⁸⁴⁶ គោលការណ៍ទី VI(គ) នៃគោលការណ៍ Nuremberg ។

¹⁸⁴⁷ មាត្រា ៦(គ) នៃធម្មនុញ្ញភាពរបស់តុលាការឧក្រិដ្ឋកម្ម IMT ។

¹⁸⁴⁸ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា ការប្រើពាក្យពេចន៍ជារួមនៃ “លក្ខខណ្ឌតម្រូវអំពីទំនាក់ទំនងជម្លោះប្រដាប់អាវុធ” គឺទាញចេញពីមាត្រា ៥ នៃលក្ខន្តិកៈតុលាការ ICTY ។ លក្ខខណ្ឌតម្រូវអំពីទំនាក់ទំនងនេះត្រូវបានបកស្រាយក្នុងន័យត្រឹមតែតម្រូវឱ្យបង្ហាញថា ជម្លោះប្រដាប់អាវុធមានអត្ថិភាពនាពេលនោះ និងដាក់ឱ្យមានការទាក់ទងគ្នាសម្រាប់ការចោទប្រកាន់ប៉ុណ្ណោះ មិនមែនជាការបង្ហាញអំពីទំនាក់ទំនងជាសត្យានុម័តរវាងអំពើរបស់ជនជាប់ចោទ និងឧក្រិដ្ឋកម្មអន្តរជាតិដទៃទៀតដែលអាច ឬពុំអាចត្រូវបានប្រព្រឹត្តឡើងនៅក្នុងបរិបទនៃជម្លោះប្រដាប់អាវុធដែលកំពុងកើតមាននោះឡើយ។ ដូច្នេះ មិនដូចគ្នាទៅនឹងលក្ខខណ្ឌតម្រូវទំនាក់ទំនងដែលមាននៅក្នុងគោលការណ៍ Nuremberg ឡើយ។ សូមមើល សាលដីការរឿងក្តី Kunarac (ICTY) កថាខណ្ឌ ៨៣។ សាលដីការរឿងក្តី Tadić (ICTY) កថាខណ្ឌ ២៤៩, ២៥១។ ដូច្នេះ លក្ខខណ្ឌតម្រូវទំនាក់ទំនងក្នុងលក្ខន្តិកៈរបស់តុលាការ ICTY ពុំដូចគ្នាទៅនឹងលក្ខខណ្ឌតម្រូវនៅក្នុងគោលការណ៍ Nuremberg ឡើយ។

ជាតិក្នុងច្បាប់អន្តរជាតិ¹⁸⁴⁹។ ជាការកត់សម្គាល់ នៅពេលធ្វើការសម្រេចដាក់ពិន័យទៅលើជនជាប់ចោទមួយចំនួន តុលាការយោធាអន្តរជាតិ (IMT) បានយកលក្ខខណ្ឌតម្រូវអំពីទំនាក់ទំនងមកធ្វើជាផ្នែកមួយនៃការកំណត់និយមន័យនៃឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ដោយបានពិចារណាលើព្រឹត្តិការណ៍ មានតែអំពើដែលពាក់ព័ន្ធទៅនឹងឧក្រិដ្ឋកម្មផ្សេងទៀតនៅក្នុងយុត្តាធិការរបស់ខ្លួនប៉ុណ្ណោះ ដែលអាចជាឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ¹⁸⁵⁰។

៧១៤. ទោះជាយ៉ាងណាក្តី នៅក្រោយពេលបញ្ចប់សង្គ្រាមលោកលើកទីពីរភ្លាម លក្ខណៈពិតប្រាកដនៃលក្ខខណ្ឌតម្រូវអំពីទំនាក់ទំនងមិនថា ជាយុត្តាធិការ ឬជាសត្វានុម័តនោះទេ ពុំមានភាពច្បាស់លាស់ឡើយ។ ជាពិសេស ច្បាប់លេខ ១០ របស់ក្រុមប្រឹក្សាគ្រប់គ្រងដែលត្រូវបានអនុម័តត្រឹមតែបួនខែបន្ទាប់ពីការអនុម័តធម្មនុញ្ញរបស់តុលាការយោធាអន្តរជាតិ (IMT) ពុំបានដាក់បញ្ចូលលក្ខខណ្ឌអំពីទំនាក់ទំនងក្នុងការកំណត់និយមន័យឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ¹⁸⁵¹។ ទន្ទឹមនឹងនោះដែរ ផ្អែកតាមបុព្វកថានៃច្បាប់លេខ ១០ របស់ក្រុមប្រឹក្សាគ្រប់គ្រង ច្បាប់នេះបានបង្កើតឡើងក្នុងគោលបំណងផ្តល់អានុភាពដល់ធម្មនុញ្ញរបស់តុលាការយោធាអន្តរជាតិ (IMT) (បានរួមបញ្ចូលលក្ខខណ្ឌតម្រូវអំពីទំនាក់ទំនង)¹⁸⁵²។

¹⁸⁴⁹ សូមមើល សាលក្រមរបស់តុលាការ IMT ទំព័រ ២៥៤ (“ដើម្បីចាត់ទុកជាឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ អំពើដែលបានសំអាងទៅលើនៅមុនពេលសង្គ្រាម ត្រូវជាការសម្លាប់ ឬពាក់ព័ន្ធទៅនឹងឧក្រិដ្ឋកម្មណាមួយនៅក្នុងយុត្តាធិការរបស់តុលាការ”)។ *ប្រវត្តិនៃគណៈកម្មការឧក្រិដ្ឋកម្មសង្គ្រាមអង្គការសហប្រជាជាតិ (UNWCC) និងការអភិវឌ្ឍន៍ច្បាប់សង្គ្រាមឆ្នាំ ១៩៤៨ ទំព័រ ១៩២, ២០១ ដល់ ២០៣*។ Henri Donnedieu DE VABRES “ការជំនុំជម្រះរបស់ Nuremberg និងគោលការណ៍ទំនើប” នៅក្នុងការបោះពុម្ពផ្សាយរបស់ Guénaél METTRAUX ទស្សនវិស័យស្តីពីការជំនុំជម្រះ Nuremberg ព្រឹត្តិប័ត្រព័ត៌មានសាលក្រមវិទ្យាល័យ Oxford ឆ្នាំ ២០០៨ ទំព័រ ២១៣ *ជាអាទិ៍* ទំព័រ ២៤០ ដល់ ២៤១ កត់សម្គាល់ថា តុលាការ IMT បានពិចារណាលើគោលការណ៍នីត្យានុកូលភាពដោយបានបញ្ជាក់ថា ឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងឧក្រិដ្ឋកម្មសង្គ្រាម និងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងសន្តិភាព“ផ្អែកតាមទស្សនៈនៃយុត្តាធិការ”។

¹⁸⁵⁰ សូមមើលឧ. សាលក្រមរបស់តុលាការ IMT ទំព័រ ៣០៤ (អំពើរបស់ Streicher “គឺជាការធ្វើទុកបុកម្នេញ [...] ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងឧក្រិដ្ឋកម្មសង្គ្រាម [...] ឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ”) ៣១៨ ដល់ ៣១៩ (ការគ្រប់គ្រងរបស់ Austria “គឺជាឧក្រិដ្ឋកម្មនៅក្នុងយុត្តាធិការរបស់តុលាការ [...] ជាលទ្ធផល គឺជាការធ្វើមនុស្សឃាត ការសម្លាប់រង្គាល ការធ្វើឱ្យទៅជាទាសករ ការនិរទេស និងអំពើអមនុស្សធម៌ផ្សេងៗទៀត និង ការធ្វើទុកបុកម្នេញដោយសារមូលហេតុនយោបាយ ពូជសាសន៍ សាសនា ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការគ្រប់គ្រងដែលជាឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិតាមមាត្រានោះ”)។

¹⁸⁵¹ មាត្រា ២(១-គ) នៃច្បាប់លេខ ១០ របស់ក្រុមប្រឹក្សាគ្រប់គ្រង។

¹⁸⁵² បុព្វកថា នៃច្បាប់លេខ ១០ របស់ក្រុមប្រឹក្សាគ្រប់គ្រង។

៧១៥.យុត្តិសាស្ត្រស្តីពីលក្ខខណ្ឌតម្រូវអំពីទំនាក់ទំនងជាមួយនឹងច្បាប់លេខ ១០ របស់ក្រុមប្រឹក្សាគ្រប់គ្រងពុំមានលក្ខណៈស៊ីសង្វាក់គ្នា។ ដោយសារមួយផ្នែក ក្នុងរឿងក្តីរបស់តុលាការឧក្រិដ្ឋកម្មយោធា Nuremberg (NMT) (ដែលបានផ្អែកលើច្បាប់នេះ) ទំនងជាបកស្រាយលក្ខខណ្ឌតម្រូវនេះថា ជាធាតុផ្សំសត្យានុម័តនៃឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ¹⁸⁵³ និងមួយផ្នែកទៀត នៅក្នុងរឿងក្តី Flick (តុលាការឧក្រិដ្ឋកម្មយោធាសហរដ្ឋអាមេរិក ក្នុងប្រទេសអាណ្លីម៉ង់) អង្គជំនុំជម្រះមួយនៃតុលាការឧក្រិដ្ឋកម្មយោធា Nuremberg (NMT) បានយល់ឃើញថា លក្ខខណ្ឌតម្រូវអំពីទំនាក់ទំនងត្រូវតែបង្ហាញ ដោយសារធម្មនុញ្ញរបស់តុលាការយោធាអន្តរជាតិ (IMT) គឺជាផ្នែកមួយដ៏សំខាន់នៃច្បាប់លេខ ១០ របស់ក្រុមប្រឹក្សាគ្រប់គ្រង ប៉ុន្តែហាក់បីដូចជាបានពិភាក្សាតែក្នុងលក្ខខណ្ឌយុត្តាធិការ មិនមែនធាតុផ្សំសត្យានុម័តទេ និងបានយល់ឃើញថា លក្ខខណ្ឌនេះពុំត្រូវបានបង្ហាញដោយសារខ្លួនខ្លះយុត្តាធិការ¹⁸⁵⁴។ ជាសំខាន់ ក្នុងរឿងក្តី Einsatzgruppen អង្គជំនុំជម្រះមួយនៃតុលាការយោធា Nuremberg (NMT) បានសម្រេចថា ដោយសារពុំបានចែងជាក់លាក់នូវលក្ខខណ្ឌអំពីទំនាក់ទំនងនៅក្នុងច្បាប់លេខ ១០ របស់ក្រុមប្រឹក្សាគ្រប់គ្រង ខ្លួនមានយុត្តាធិការក្នុងការ“វិនិច្ឆ័យរាល់បទឧក្រិដ្ឋនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិដែលគេស្គាល់ និងយល់ច្បាស់ជាយូរមកហើយស្របតាមគោលការណ៍ទូទៅនៃច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌ” ដោយពុំចាំបាច់មានការបង្ហាញពីទំនាក់ទំនងនោះឡើយ¹⁸⁵⁵។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពុំយល់ឃើញថា ការសម្រេចក្នុងរឿងក្តី Einsatzgruppen គឺជាអ្វីដែលពុំជាប់ពាក់ព័ន្ធ ព្រោះបទចោទក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិក្នុងរឿងក្តីនេះ បានប្រព្រឹត្តឡើងក្នុងអំឡុងពេលសង្គ្រាម¹⁸⁵⁶។ ដោយពុំពាក់ព័ន្ធទៅនឹងកាលៈទេសៈនៃរឿងក្តីនេះ នៅតែជាបន្ទុករបស់តុលាការឧក្រិដ្ឋកម្មនេះក្នុងការសម្រេច ថាតើទំនាក់ទំនងទៅនឹងឧក្រិដ្ឋកម្មសង្គ្រាម ឬឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងសន្តិភាព គឺជាធាតុផ្សំផ្នែកច្បាប់នៃឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ដែរ ឬយ៉ាងណា។ បន្ថែមលើនេះទៀត រឿងក្តី Sch. ដែលត្រូវបានជំនុំជម្រះនៅចំពោះមុខតុលាការអាណ្លីម៉ង់ ដោយផ្អែកលើច្បាប់លេខ ១០ របស់ក្រុមប្រឹក្សាគ្រប់គ្រង គឺពាក់ព័ន្ធទៅនឹងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិដែលបានប្រព្រឹត្តឡើង

¹⁸⁵³ សូមមើល រឿងក្តីពាក់ព័ន្ធទៅនឹងក្រសួងយុត្តិធម៌ ទំព័រ ៩៧១។ រឿងក្តីពាក់ព័ន្ធទៅនឹងក្រសួងផ្សេងៗ ទំព័រ ៦០៦។ រឿងក្តី Pohl ទំព័រ ៩៩១ ដល់ ៩៩២។

¹⁸⁵⁴ រឿងក្តី Flick (តុលាការឧក្រិដ្ឋកម្មយោធាអាមេរិក ប្រទេសអាណ្លីម៉ង់) ទំព័រ ១២១៣។

¹⁸⁵⁵ រឿងក្តី Einsatzgruppen ទំព័រ ៤៩៩។

¹⁸⁵⁶ សូមមើល សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤៦៨។ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៥៣ (រួមបញ្ចូលការយោងទៅលើបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ អៀង សារី ប្រឆាំងនឹងសេចក្តីសម្រេចដកលក្ខខណ្ឌតម្រូវអំពីទំនាក់ទំនងជាមួយនឹងជម្លោះប្រដាប់អាវុធ (E95/8/1/1) កថាខណ្ឌ ៣១)។

ក្នុងអំឡុងពេលនៃការសម្ភាសយ៉ាងរង្គាល ថ្ងៃទី ០៩ ខែ វិច្ឆិកា ឆ្នាំ ១៩៣៨ ជាអាទិ៍ នៅមុនពេលការផ្ទុះសង្គ្រាមលោកលើកទីពីរ និងពុំមានទំនាក់ទំនងទៅនឹងឧក្រិដ្ឋកម្មសង្គ្រាម ឬឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងនឹងសន្តិភាពឡើយ¹⁸⁵⁷។

៧១៦.ភស្តុតាងបន្ថែមនៃការដកលក្ខខណ្ឌតម្រូវអំពីទំនាក់ទំនង ចេញពីនិយមន័យនៃឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិស្របតាមច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់អន្តរជាតិ ត្រូវបានបង្ហាញយ៉ាងច្បាស់លាស់នៅក្នុងលិខិតុបករណ៍អន្តរជាតិជាច្រើននៅក្រោយឆ្នាំ ១៩៤៥¹⁸⁵⁸។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាលើការបញ្ជាក់ថា ការដកលក្ខខណ្ឌតម្រូវនេះស្របតាមទស្សនៈវិវឌ្ឍន៍ថ្មីៗដែលលើកឡើងថា ការហាមឃាត់ឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ គឺក្នុងគោលបំណងដើម្បីការពារមនុស្សជាតិពីការប្រព្រឹត្តអំពើហោរហេ ដូច្នេះតម្រូវឱ្យមានការកំណត់និយមន័យមួយដែលពុំតម្រូវឱ្យមានទំនាក់ទំនងជាមួយនឹងឧក្រិដ្ឋកម្មសង្គ្រាម ឬឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងនឹងសន្តិភាពឡើយ។

៧១៧.ជាការកត់សម្គាល់ នៅក្នុងឆ្នាំ ១៩៥៤ គណៈកម្មការនីតិអន្តរជាតិបានទម្លាក់ចោលនូវលក្ខខណ្ឌអំពីទំនាក់ទំនង ចេញពីនិយមន័យនៃឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិនៅក្នុងសេចក្តីព្រាងក្រមលើកទីពីរស្តីពីឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងនឹងសន្តិភាព និងសន្តិសុខរបស់មនុស្សជាតិ¹⁸⁵⁹។ បើទោះបីជា មហាសន្និបាតពុំបានអនុម័តសេចក្តីព្រាង

¹⁸⁵⁷ សូមមើល រឿងក្តី Sch. (តុលាការកំពូលសម្រាប់ចក្រភពអង់គ្លេស ក្នុងប្រទេសអាល្លឺម៉ង់)។

¹⁸⁵⁸ សេចក្តីសម្រេចស្តីពីឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ថ្ងៃទី ១០ ដល់ ១១ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ១៩៧៤ មាត្រា ១ នៃអនុសញ្ញាស្តីពីអំពើប្រល័យពូជសាសន៍ (អំពើប្រល័យពូជសាសន៍គឺជាសញ្ញាណដែលទាញចេញពីសញ្ញាណនៃឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ) មាត្រា ១ នៃអនុសញ្ញាស្តីពីអាជ្ញាយុកាលពុំអាចអនុវត្តបានចំពោះឧក្រិដ្ឋកម្មសង្គ្រាម និងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ (ការពង្រីកប្រភេទនៃអំពើនានាដែលជាឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ដោយរួមបញ្ចូលនិយមន័យនៃឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិដែលមានលក្ខខណ្ឌតម្រូវទំនាក់ទំនង និងរួមបញ្ចូលការបំបែកពូជសាសន៍ និងអំពើប្រល័យពូជសាសន៍ដែលពុំមានលក្ខខណ្ឌតម្រូវ ប៉ុន្តែនៅតែទទួលស្គាល់ផងដែរថា ឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិអាចប្រព្រឹត្តឡើង“នៅក្នុងពេលសង្គ្រាម ឬក្នុងពេលសន្តិភាព”)។ មាត្រា I-II នៃអនុសញ្ញាអន្តរជាតិស្តីពីការទប់ស្កាត់ និងការដាក់ទណ្ឌកម្មលើបទឧក្រិដ្ឋនៃការបំបែកពូជសាសន៍។

¹⁸⁵⁹ មាត្រា ២(១១) នៃសេចក្តីព្រាងក្រមនៃបទល្មើសប្រឆាំងនឹងសន្តិភាព និងសន្តិសុខមនុស្សជាតិ ឆ្នាំ ១៩៥៤ គណៈកម្មការនីតិអន្តរជាតិ បានបោះឆ្នោតឱ្យលុបចោលលក្ខខណ្ឌត្រូវនៃទំនាក់ទំនងចេញពីនិយមន័យ)។ សូមមើល កំណត់ហេតុសង្ខេបនៃកិច្ចប្រជុំលើកទី ២៦៧ របស់គណៈកម្មការច្បាប់អន្តរជាតិ កថាខណ្ឌ ៤០ ដល់ ៦២។

ក្រមឆ្នាំ ១៩៥៤ ស្តីពីបទល្មើសប្រឆាំងនឹងសន្តិភាព និងសន្តិសុខរបស់មនុស្សជាតិក៏ដោយ¹⁸⁶⁰ ក៏នៅពេលគណៈកម្មការនីតិអន្តរជាតិនេះបានដោះស្រាយម្តងទៀតនៅក្នុងឆ្នាំ ១៩៨៤ នោះ បានកត់សម្គាល់ថា “សេចក្តីព្រាងឆ្នាំ ១៩៥៤ បានឃ្លាតឆ្ងាយពីបរិបទ Nürnberg ដោយសារការកំណត់និយមន័យឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ពុំពិចារណាអំពីទំនាក់ទំនងណាមួយទៅនឹងឧក្រិដ្ឋកម្មសង្គ្រាម”¹⁸⁶¹ និងថា “បន្ទាប់ពីការជំនុំជម្រះក្តីនៅ Nürnberg ដែលបានកន្លងផុតទៅ ទើបគោលគំនិតនៃឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិបានទទួលស្វ័យភាពផ្ទាល់ខ្លួន និងបានផ្តាច់ចេញពីលក្ខខណ្ឌសង្គ្រាម”¹⁸⁶²។

៧១៨.តុលាការអឺរ៉ុបស្តីពីសិទ្ធិមនុស្ស (ECtHR) បង្ហាញទស្សនប្រហាក់ប្រហែលគ្នានេះដែរក្នុង *រឿងក្តី Korbely ទល់នឹង ប្រទេសហុងគ្រី (Hungary)* ដោយបានយោងទៅលើសេចក្តីព្រាងក្រមឆ្នាំ ១៩៥៤ ស្តីពីបទល្មើសប្រឆាំងនឹងសន្តិភាព និងសន្តិសុខរបស់មនុស្សជាតិ និងបានធ្វើសេចក្តីសន្និដ្ឋានថា ក្នុងឆ្នាំ ១៩៥៦ លក្ខខណ្ឌតម្រូវអំពីទំនាក់ទំនងពុំអាចជាធាតុផ្សំនៅក្នុងនិយមន័យនៃឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិដែលស្របតាមច្បាប់ទំនៀមទំលាប់អន្តរជាតិឡើយ¹⁸⁶³។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពុំយល់ស្របជាមួយអំណះអំណាងរបស់ នួន ជា ដែលថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសក្នុងការសំអាងលើ *រឿងក្តី Korbely ទល់នឹង ប្រទេសហុងគ្រី (Hungary)*¹⁸⁶⁴។ បើទោះបីជាតុលាការអឺរ៉ុបស្តីពីសិទ្ធិមនុស្ស(ECtHR) បានប្រើប្រាស់ពាក្យ “អាច”នៅក្នុងការសន្និដ្ឋានរបស់ខ្លួនស្តីពីលក្ខខណ្ឌតម្រូវអំពីទំនាក់ទំនងនោះយ៉ាងណាក៏ដោយ ក៏នៅក្នុងសាលក្រមរបស់តុលាការនេះបានបង្ហាញថា ទើបតែភ្លាមៗបន្ទាប់ពីការកំណត់និយមន័យឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិត្រូវបានធ្វើក្រមនីយកម្មក្នុងគោលការណ៍ Nuremberg ប៉ុណ្ណោះ មានភស្តុតាងបង្ហាញថា ការកំណត់និយមន័យនេះមានការវិវឌ្ឍន៍ទៅរកការដកលក្ខខណ្ឌតម្រូវអំពីទំនាក់ទំនងនេះចេញ។ បន្ថែមលើនេះទៀត បើទោះបីជាតុលាការអឺរ៉ុបស្តីពីសិទ្ធិមនុស្ស (ECtHR) ពុំបានព្យាយាមបង្កើតជាមូលដ្ឋានច្បាប់នូវការកំណត់និយមន័យនៃឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិត្រឹមឆ្នាំ ១៩៥៦ សម្រាប់គោលបំណងនៃការទទួលខុសត្រូវព្រហ្មទណ្ឌជាលក្ខណៈ

¹⁸⁶⁰ ការអនុម័តសេចក្តីព្រាងក្រមត្រូវបានពន្យារពេល ដើម្បីសិក្សាបន្ថែមលើការខ្វែងយោបល់គ្នាជុំវិញនិយមន័យនៃឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងអំពើឈ្លានពាន។ *សូមមើល* ក្រមប្រឹក្សាសង្គម និងសេដ្ឋកិច្ចរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិ(ECOSOC) “បញ្ហានៃការដាក់ទោសឧក្រិដ្ឋជន និងជនដែលបានប្រព្រឹត្តឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ” កថាខណ្ឌ ៤០ និង ៤៨។

¹⁸⁶¹ សៀវភៅប្រចាំឆ្នាំរបស់គណៈកម្មការនីតិអន្តរជាតិ (ភាគ II ផ្នែកទី ១) ឆ្នាំ ១៩៨៤ ទំព័រ ៩០ កថាខណ្ឌ ១១។

¹⁸⁶² សៀវភៅប្រចាំឆ្នាំរបស់គណៈកម្មការនីតិអន្តរជាតិ (ភាគ II ផ្នែកទី ១) ឆ្នាំ ១៩៨៤ ទំព័រ ៩៤ កថាខណ្ឌ ៤០។

¹⁸⁶³ សាលក្រម *រឿងក្តី Korbely ទល់នឹង ប្រទេសហុងគ្រី* (ECtHR) កថាខណ្ឌ ៨២។

¹⁸⁶⁴ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤៧០។

បុគ្គលក៏ដោយ ក៏ដើម្បីគោលបំណងនៃគោលការណ៍នីត្យានុកូលភាព តុលាការនេះនៅតែបង្ហាញថា មាន“មូលដ្ឋានច្បាស់លាស់ និងគ្រប់គ្រាន់ក្នុងការពិចារណាពាក់ព័ន្ធទៅនឹងច្បាប់អន្តរជាតិ [...] សម្រាប់ការដាក់ពិន្ទុភាពលើម្ចាស់បណ្តឹងសាទុក្ខ”ពីបទឧក្រិដ្ឋនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ¹⁸⁶⁵ ក្នុងប្រទេសហុងគ្រី (Hungary)។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់សេចក្តីសម្រេចរបស់តុលាការ ECtHR ក្នុងរឿងក្តី *Kolk និង Kislyiy ទល់នឹង Estonia* តុលាការនេះបានបដិសេធសំណើដោយសារពុំមានមូលដ្ឋានគ្រប់គ្រាន់ ក្នុងការជំទាស់ការសម្រេចដាក់ពិន្ទុភាពរបស់ជនជាប់ចោទពីបទឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិដែលបានប្រព្រឹត្តឡើងក្នុងឆ្នាំ ១៩៤៩ ដោយពុំមានទំនាក់ទំនងជាមួយនឹងឧក្រិដ្ឋកម្មសង្គ្រាម ឬឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងសន្តិភាពឡើយ¹⁸⁶⁶។

៧១៩.បន្ថែមលើនេះ នៅពេលគាត់តែងច្បាប់ជាតិ ការកំណត់និយមន័យនៃឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិត្រឹមឆ្នាំ ១៩៧៥ បានលុបចោលនូវលក្ខខណ្ឌតម្រូវអំពីទំនាក់ទំនងនេះ¹⁸⁶⁷។ មានសេចក្តីសម្រេចរបស់តុលាការជាតិមួយចំនួនបានប្រកាសដាក់ពិន្ទុភាពពីបទឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ទាក់ទងទៅនឹងអំពើដែលបានកើតឡើងមុនឆ្នាំ ១៩៧៥ ដែលនៅក្នុងពេលនោះ សេចក្តីសម្រេចទាំងនេះបានដកចេញយ៉ាងជាក់ច្បាស់នូវលក្ខខណ្ឌតម្រូវអំពីទំនាក់ទំនង ឬសម្រេចពុំដោះស្រាយលើបញ្ហានេះឡើយ¹⁸⁶⁸។

៧២០.បន្ថែមលើនេះទៀត រាល់លក្ខន្តិកៈ និងយុត្តិសាស្ត្ររបស់តុលាការឧក្រិដ្ឋកម្មអន្តរជាតិចម្រុះ និងមានស្តង់ដារអន្តរជាតិទាំងអស់ដែលបានបង្កើតឡើងចាប់ពីឆ្នាំ ១៩៤៣ នោះ បានលុបចោលការយោងណាមួយទៅលើលក្ខខណ្ឌតម្រូវអំពីទំនាក់ទំនងនេះ នៅក្នុងការកំណត់និយមន័យនៃឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ (បើទោះបីជា

¹⁸⁶⁵ សាលក្រមរឿងក្តី *Korbely ទល់នឹង ប្រទេសហុងគ្រី* (ECtHR) កថាខណ្ឌ ៧៨។

¹⁸⁶⁶ សេចក្តីសម្រេចស្តីពីភាពអាចទទួលយកបានក្នុង រឿងក្តី *Kolk និង Kislyiy ទល់នឹង Estonia*។

¹⁸⁶⁷ សូមមើលឧ. មាត្រា ១(ខ) នៃច្បាប់របស់ប្រទេសអ៊ីស្រាអែលស្តីពីការទោសអ្នកឃុបឃិតជាមួយនឹងណាហ្ស៊ី (Nazis) ក្នុងឆ្នាំ ១៩៥០។ ក្រឹត្យច្បាប់លេខ ១ របស់ប្រទេសហុងគ្រីឆ្នាំ ១៩៧១ (ការផ្សព្វផ្សាយឱ្យប្រើប្រាស់និយមន័យយ៉ាងទូលំទូលាយនៃឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ដែលមាននៅក្នុងអនុសញ្ញាឆ្នាំ ១៩៤៨ ស្តីពីដែនកំណត់នៃអាជ្ញាយុកាលពុំអាចអនុវត្តបានចំពោះឧក្រិដ្ឋកម្មសង្គ្រាម និងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិឡើយ)។

¹⁸⁶⁸ សូមមើលឧ. ការជំនុំជម្រះរឿងក្តី *Gauleiter Artur Greiser* ទំព័រ ១០៤ ដល់ ១១៤។ សាលក្រមរឿងក្តី *Eichmann* (តុលាការថ្នាក់ស្រុក អ៊ីស្រាអែល)។ រឿងក្តី *Barbie*។ រឿងក្តី *R. ទល់នឹង Finta* (តុលាការកំពូលរបស់ប្រទេសកាណាដា) ទំព័រ ៨១៣។ រឿងក្តី *Simón, Julio Héctor* (តុលាការកំពូល Argentina)។

លក្ខន្តិកៈរបស់តុលាការ ICTY បានតម្រូវឱ្យមានទំនាក់ទំនងជាមួយនឹងជម្លោះប្រដាប់អាវុធក៏ដោយ)¹⁸⁶⁹។ ពិតប្រាកដណាស់ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរបស់តុលាការ ICTY បានយល់ឃើញថា ពុំមាន“មូលដ្ឋានសមស្រប ឬស្របច្បាប់” ដែលតម្រូវឱ្យមានលក្ខខណ្ឌអំពីទំនាក់ទំនងជាមួយនឹងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងនឹងសន្តិភាព ឬឧក្រិដ្ឋកម្មសង្គ្រាមនោះទេ¹⁸⁷⁰។ ដូចគ្នានេះដែរ ពុំមានសេចក្តីព្រាងក្រមស្តីពីឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងនឹងសន្តិភាព និងសន្តិសុខរបស់មនុស្សជាតិដែលបានបង្កើតឡើងដោយគណៈកម្មការនីតិអន្តរជាតិ (ILC) ក្នុងឆ្នាំ ១៩៨៦¹⁸⁷¹ ១៩៩១¹⁸⁷² និង ១៩៩៦¹⁸⁷³ បានបញ្ចូលលក្ខខណ្ឌតម្រូវអំពីទំនាក់ទំនងនេះទៅក្នុងនិយមន័យនៃឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិឡើយ។ ជាចុងក្រោយ បើទោះបីជា មានប្រតិកម្មមួយចំនួនតំណាងគណៈកម្មការរៀបចំសម្រាប់បង្កើតតុលាការព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិ ជាដំបូងបានស្នើសុំឱ្យដាក់បញ្ចូលនូវលក្ខខណ្ឌតម្រូវអំពី“ទំនាក់ទំនងជាមួយនឹងជម្លោះប្រដាប់អាវុធ”នៅក្នុងលក្ខន្តិកៈរបស់តុលាការនេះក៏ដោយ ក៏មតិទូទៅបានជំទាស់ទៅនឹងការដាក់

¹⁸⁶⁹ សូមមើល មាត្រា ៥ នៃលក្ខន្តិកៈរបស់តុលាការ ICTY មាត្រា ៣ នៃលក្ខន្តិកៈរបស់តុលាការ ICTR មាត្រា ២ នៃលក្ខន្តិកៈរបស់តុលាការពិសេសសម្រាប់ប្រទេសសេរ៉ាឡេអូន (SCSL) មាត្រា ៧ នៃលក្ខន្តិកៈទីក្រុងវ្យែន ផ្នែក ៥ នៃបទបញ្ជារដ្ឋបាលអន្តរកាលអង្គការសហប្រជាជាតិក្នុងទីម័រខាងកើត (UNTAET) លេខ ២០០០/១៥ ស្តីពីការបង្កើតក្រុមប្រឹក្សាដែលមានយុត្តាធិការពិសេសលើបទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌធ្ងន់ធ្ងរ មាត្រា ១៧២ នៃក្រមព្រហ្មទណ្ឌរបស់ Bosnia និង Herzegovina មាត្រា ១១៧ (អង្គជំនុំជម្រះឧក្រិដ្ឋកម្មសង្គ្រាមក្នុងតុលាការនៃ Bosnia និង Herzegovina មានយុត្តាធិការ សូមមើលច្បាប់ស្តីពីតុលាការរបស់ Bosnia និង Herzegovina មាត្រា ៧(១) អានជាមួយ មាត្រា ១៤)។ មាត្រា ៥ នៃច្បាប់ អ.វ.ត.ក, មាត្រា ៦ នៃលក្ខន្តិកៈរបស់អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញអាហ្វ្រិកនៅក្នុងតុលាការនៃទីក្រុង Senegal។ សូមមើលផងដែរ មាត្រា ៧(២) នៃលក្ខន្តិកៈរបស់ ICC។ ដូចបានកត់សម្គាល់ខាងលើ បើទោះបីជាលក្ខន្តិកៈរបស់តុលាការ ICTY បានរួមបញ្ចូលធាតុតាមបទបទដ្ឋានដែលថា “នៅពេលត្រូវបានប្រព្រឹត្តនៅក្នុងជម្លោះប្រដាប់អាវុធ”នៅក្នុងនិយមន័យយ៉ាងណាក៏ដោយ ក៏ពុំមែនដូចគ្នាទៅនឹងទំនាក់ទំនងដែលមាននៅក្នុងគោលការណ៍ Nuremberg ឆ្នាំ ១៩៥០ ដែរ។ បន្ថែមលើនេះទៀត អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនៃតុលាការ ICTY បានសម្រេចនៅក្នុងសេចក្តីសម្រេចលើបណ្តឹងសាទុក្ខស្តីពីយុត្តាធិការរឿងក្តី Tadić កថាខណ្ឌ ៧៨ ថា “ច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់លែងតម្រូវឱ្យមានទំនាក់ទំនងរវាងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិជាមួយនឹងជម្លោះប្រដាប់អាវុធទៀតឡើយ”។ សូមមើលផងដែរ កថាខណ្ឌ ១៤០ ដល់ ១៤១។

¹⁸⁷⁰ សេចក្តីសម្រេចលើបណ្តឹងសាទុក្ខស្តីពីយុត្តាធិការរឿងក្តី Tadić (ICTY) កថាខណ្ឌ ១៤០។

¹⁸⁷¹ របាយការណ៍ទីបួនស្តីពីសេចក្តីព្រាងក្រមនៃបទឧក្រិដ្ឋប្រឆាំងនឹងសន្តិភាព និងសន្តិសុខរបស់មនុស្សជាតិ (ឆ្នាំ ១៩៨៦) ទំព័រ ៨៥ ដល់ ៨៦ (មាត្រា ១២)។

¹⁸⁷² របាយការណ៍របស់គណៈកម្មការនីតិអន្តរជាតិស្តីពីកិច្ចការនាសម័យប្រជុំទី ៤៨ ទំព័រ ៩៦ ដល់ ៩៧, ១០១ ដល់ ១០៤។

¹⁸⁷³ របាយការណ៍របស់គណៈកម្មការនីតិអន្តរជាតិស្តីពីកិច្ចការនាសម័យប្រជុំលើកទី ៤៨ ទំព័រ ១៥ ដល់ ៥៦ (មាត្រា ១៨)។

បញ្ចូលទំនាក់ទំនងនេះ ឱ្យស្របតាមច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់អន្តរជាតិដែរ¹⁸⁷⁴ ដែលលក្ខណៈបែបនេះចុងក្រោយពុំត្រូវបានអនុម័តឡើយ។

៧២១.សរុបសេចក្តីមក អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលយល់ឃើញថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំមានកំហុសក្នុងការយល់ឃើញថា ពុំមានលក្ខខណ្ឌតម្រូវអំពីទំនាក់ទំនងនេះសម្រាប់ឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិត្រឹមឆ្នាំ ១៩៧៥ នោះឡើយ។ លក្ខខណ្ឌតម្រូវអំពីទំនាក់ទំនងជាមួយនឹងឧក្រិដ្ឋកម្មសង្គ្រាម ឬឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងនឹងសន្តិភាពនៅក្នុងគោលការណ៍ Nuremberg ពុំមែនជាផ្នែកមួយក្នុងនិយមន័យនៃឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិត្រឹមឆ្នាំ ១៩៧៥ ទេ។ អាស្រ័យហេតុនេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបដិសេធទង្វើករណីនៃបណ្តឹងសាទុក្ខទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានេះ។

៤.យ.៥.ខ.ផែនការ ឬគោលនយោបាយរបស់រដ្ឋ

៧២២.នួន ជា និង ខៀវ សំផន ក៏បានចោទប្រកាន់ផងដែរថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសអង្គច្បាប់ដោយបានអះអាងថា និយមន័យនៃឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិស្របតាមច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់អន្តរជាតិក្នុងអំឡុងពេលពាក់ព័ន្ធសម្រាប់បទឧក្រិដ្ឋដែលត្រូវបានចោទប្រកាន់នោះ ពុំបានរួមបញ្ចូលការបង្ហាញអំពីអត្ថិភាពនៃផែនការ ឬគោលនយោបាយរបស់រដ្ឋដែលជាធាតុផ្សំនៃលក្ខខណ្ឌតម្រូវតាមបរិបទ (“លក្ខខណ្ឌតម្រូវស្តីពីផែនការ ឬគោលនយោបាយរបស់រដ្ឋ”)¹⁸⁷⁵។ ដោយបានពិចារណាលើកំហុសដែលបានចោទប្រកាន់នេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរំលឹកថា នៅក្នុងសាលក្រម អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសំអាងទៅលើសាលក្រមរបស់ខ្លួននៅក្នុងរឿងក្តី ឌុច (001-E188) ដូចតទៅ៖

នៅក្នុងសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងលើករណី កាំង ហ្គេកអ៊ាវ ហៅ ឌុច អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញថា ទោះបីអត្ថិភាពនៃគោលនយោបាយ ឬផែនការមួយអាចជាភស្តុតាងមួយទាក់ទងទៅនឹងការបង្កើតឱ្យមាននូវការវាយប្រហារ ដែលមានលក្ខណៈជាទូទៅ ឬជាប្រព័ន្ធក៏ដោយ ក៏អត្ថិភាពនៃគោលនយោបាយ និងផែនការទាំងនោះ មិនមែនជាធាតុផ្សំចាំបាច់នៃឧក្រិដ្ឋកម្មនោះទេ។

¹⁸⁷⁴ កំណត់ហេតុសង្ខេបនៃកិច្ចប្រជុំលើកទី ៣ របស់គណៈកម្មាធិការពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការបង្កើតតុលាការឧក្រិដ្ឋកម្មអន្តរជាតិ ឆ្នាំ ២០០២ ទំព័រ ១៤៦ ដល់ ១៥៤ កថាខណ្ឌ ១៧៦។

¹⁸⁷⁵ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤៧៤ (រួមបញ្ចូលការយោងទៅលើការលើកឡើងដែលបានធ្វើនៅក្នុងសេចក្តីសន្និដ្ឋានបញ្ចប់កិច្ចពិភាក្សាដេញដោលរបស់ នួន ជា (E295/6/3) កថាខណ្ឌ ២១០ ដល់ ២១៣)។ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៥៥ ដល់ ៥៨ និង ៣៣៣។

ទោះបីការយល់ឃើញនេះ ស្របជាមួយនឹងយុត្តិសាស្ត្ររបស់តុលាការព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិក្រោយឆ្នាំ ១៩៧៥ ក៏ដោយ ក៏ការយល់ឃើញនេះផ្អែកលើការពិនិត្យទៅលើប្រភពនៃច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់អន្តរជាតិ ដែលពាក់ព័ន្ធទៅនឹងពេលវេលានៃការអនុវត្តនៅពេលនោះដែរ។ ប្រភពទាំងអស់នេះ បង្ហាញនូវទស្សនៈ ផ្ទុយទៅលើបញ្ហានេះ។ ទោះបីជាក្រុមមេធាវីការពារក្តីបានបង្ហាញអត្តសញ្ញាណនៃប្រភពមួយចំនួន ដែលគាំទ្រដល់ទស្សនៈកំណត់ត្រាបស់ខ្លួនក៏ដោយ ក៏មានការគាំទ្រផងដែរដល់ទស្សនៈ ដែលបាន លើកឡើងពីលើកមុនដោយអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងនៅក្នុងសាលក្រម កាំង ហ្គេកអ៊ាវ ហៅ ឌុច ដែលតម្រូវឱ្យមានការសម្រេចថាការអនុវត្តរបស់រដ្ឋ និងការប្រកាសពីឆន្ទៈទទួលយកជាច្បាប់ នៅ ពេលនោះ គឺមិនបានគាំទ្រឱ្យបានច្បាស់លាស់ចំពោះលក្ខខណ្ឌតម្រូវអំពីគោលនយោបាយ ឬផែនការ របស់រដ្ឋ ឬអង្គការមួយឡើយ¹⁸⁷⁶។

៧២៣.ជាដំបូង អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា ធម្មនុញ្ញរបស់តុលាការយោធាអន្តរជាតិ (IMT) ឬគោលការណ៍ Nuremberg ពុំបានរួមបញ្ចូល“អត្ថិភាពនៃផែនការ ឬគោលនយោបាយរបស់រដ្ឋ” នៅ ក្នុងការកំណត់និយមន័យនៃឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិឡើយ។ អាស្រ័យហេតុនេះ បញ្ហានៅចំពោះមុខអង្គ ជំនុំជម្រះគឺ ថាតើនិយមន័យនៃឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិក្រោមច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់អន្តរជាតិក្នុងឆ្នាំ ១៩៤៦ បានបញ្ចូលដោយប្រយោលនូវលក្ខខណ្ឌតម្រូវអំពីផែនការ ឬគោលនយោបាយរបស់រដ្ឋត្រឹមឆ្នាំ ១៩៧៥ ឬបាន វិវឌ្ឍន៍ និងបង្ហាញច្បាស់លាស់នូវការបញ្ចូលលក្ខខណ្ឌនេះត្រឹមឆ្នាំ ១៩៧៥ ដែរ ឬយ៉ាងណា។

៧២៤.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពុំយល់ស្របជាមួយនឹង ខៀវ សំផន ដែលបានលើកឡើងថា ឧក្រិដ្ឋកម្ម ប្រឆាំងមនុស្សជាតិជាញឹកញាប់ជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងផែនការ ឬគោលនយោបាយរបស់រដ្ឋ¹⁸⁷⁷។ ទោះជាយ៉ាង ណាក្តី ការកំណត់និយមន័យនៃឧក្រិដ្ឋកម្មទាំងនេះនៅក្នុងធម្មនុញ្ញរបស់តុលាការយោធាអន្តរជាតិ (IMT) ដែល រួមបញ្ចូលពាក្យពេចន៍ថា “ធ្វើសកម្មភាពក្នុងផលប្រយោជន៍របស់ប្រទេសសម្ព័ន្ធមិត្តអាក់ស៊ីសអ៊ីរ៉ុប (European Axis)”នៅក្នុង**ធាតុផ្សំតាមបរិបទ**នៃមាត្រា ៦ នៃធម្មនុញ្ញរបស់តុលាការយោធាអន្តរជាតិ (IMT) ពុំបានតម្រូវ ឱ្យមានការបង្ហាញនូវផែនការ ឬគោលនយោបាយរបស់រដ្ឋជាធាតុផ្សំផ្នែកច្បាប់នៃឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ឡើយ។¹⁸⁷⁸។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពុំយល់ស្របជាមួយនឹងអំណះអំណាងរបស់ ខៀវ សំផន ដែលថា

¹⁸⁷⁶ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១៨១។
¹⁸⁷⁷ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៥៧។
¹⁸⁷⁸ មាត្រា ៦ នៃធម្មនុញ្ញរបស់តុលាការឧក្រិដ្ឋកម្ម IMT (“តុលាការឧក្រិដ្ឋកម្មដែលត្រូវបានបង្កើតឡើង [...] នៅទីនេះសម្រាប់ការ ជំនុំជម្រះក្តី និងដាក់ទោសរបស់លើឧក្រិដ្ឋជនសង្គ្រាមសំខាន់ៗរបស់ប្រទេសមិត្ត Axis អ៊ីរ៉ុប មានសិទ្ធិអំណាចចោទប្រកាន់ និងផ្ត

បុព្វកថានៃកិច្ចព្រមព្រៀងទីក្រុងឡុងដ៍ និងសេចក្តីប្រកាសទីក្រុងមូស្កូបានបង្ហាញថា ធម្មនុញ្ញរបស់តុលាការ យោធាអន្តរជាតិ (IMT) បានបង្កើតអត្ថិភាពនៃផែនការ ឬគោលនយោបាយរបស់រដ្ឋធ្វើជាផ្នែកនៃការកំណត់ និយមន័យផ្នែកច្បាប់សម្រាប់ឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ¹⁸⁷⁹។ ពុំមានឯកសារណាមួយទៅលើលក្ខខណ្ឌ តម្រូវបែបនោះឡើយ។ តាមការពិត ប្រវត្តិនៃសេចក្តីព្រាងធម្មនុញ្ញរបស់តុលាការយោធាអន្តរជាតិ (IMT) ពុំ បានគាំទ្រដល់ការយល់ឃើញដែលថា ប្រទេសសម្ព័ន្ធមិត្តចង់ឱ្យមានលក្ខខណ្ឌអំពីផែនការ ឬគោលនយោបាយ របស់រដ្ឋនៅក្នុងផ្នែកណាមួយក្នុងនិយមន័យនៃឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ស្របតាមមាត្រា ៦(គ) នៃធម្មនុញ្ញ នោះឡើយ¹⁸⁸⁰។

៧២៥.ប្រហាក់ប្រហែលគ្នានេះដែរ សាលក្រមរបស់តុលាការយោធាអន្តរជាតិ (IMT) ពុំមានការយោងណា មួយអំពីធាតុផ្សំផែនការ ឬធាតុផ្សំគោលនយោបាយរបស់រដ្ឋនៅក្នុងនិយមន័យនៃឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ឡើយ។ នៅក្នុងផ្នែកនៃសាលក្រមដែលពិពណ៌នាអំពីជាមូលដ្ឋាន ដែលបានប្រព្រឹត្តឡើងនៅមុនការចាប់ផ្តើម សង្គ្រាមក្នុងឆ្នាំ ១៩៣៩ តុលាការនេះពុំបានពិចារណា ឬបញ្ជាក់ថា ការចោទប្រកាន់ត្រូវតែបង្ហាញថា អំពើនេះ មានទំនាក់ទំនងជាមួយនឹងផែនការ ឬគោលនយោបាយរបស់រដ្ឋ មកធ្វើជាលក្ខខណ្ឌតាមបរិបទឡើយ¹⁸⁸¹។ ពាក្យពេចន៍ដែលបានពិពណ៌នាអំពីប្រឆាំងនឹងប្រជាជនស៊ីវិលទាំងមុន និងក្រោយសង្គ្រាម ពុំបានគាំទ្រការ បកស្រាយបែបនោះឡើយ។ តុលាការនេះបានចាត់ទុកអំពើទាំងនេះថា “ទូលំទូលាយ” ឬនាពេលនោះ “ដោយ មានការរៀបចំ និងជាប្រព័ន្ធ” ឬដោយស្របតាមគោលនយោបាយ។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី ពុំមានការបញ្ជាក់ ដោយផ្ទាល់ ឬដោយប្រយោលពីតុលាការនេះថា ដើម្បីអាចដាក់ពន្ធនាគារបាន តុលាការត្រូវតែបង្ហាញថា អំពើ របស់ជនជាប់ចោទមានការជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងផែនការ ឬគោលនយោបាយរបស់រដ្ឋឡើយ បើទោះបី នេះគឺជា

ន្ទាទោសឧក្រិដ្ឋជនសង្គ្រាមសំខាន់ៗនៃសម្ព័ន្ធមិត្ត Axis អឺរ៉ុប ដែលធ្វើសកម្មភាពក្នុងរយៈពេលប្រយោជន៍របស់ប្រទេសសម្ព័ន្ធមិត្ត Axis អឺរ៉ុប បើទោះបីជាលក្ខណៈបុគ្គល ឬជាសមាជិកនៃអង្គការណាមួយដែលបានប្រព្រឹត្តឧក្រិដ្ឋកម្មខាងក្រោមនេះ”(សេចក្តីបញ្ជាក់ បន្ថែម)។

¹⁸⁷⁹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៥៧។

¹⁸⁸⁰ សូមមើល Robert H. Jackson: កំណត់ហេតុនៃសំណើស្តីពីការកំណត់និយមន័យដែលបានស្នើឡើងអំពី“ឧក្រិដ្ឋកម្ម”(ឆ្នាំ ១៩៤៥) និង Robert H. Jackson: កំណត់ហេតុសម័យប្រជុំ ថ្ងៃទី ២៣ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ១៩៤៥។ Robert H. Jackson: កំណត់ហេតុសម័យប្រជុំ ថ្ងៃទី ២៤ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ១៩៤៥។ Robert H. Jackson: កំណត់ហេតុសម័យប្រជុំ ថ្ងៃទី ២៥ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ១៩៤៥។

¹⁸⁸¹ សាលក្រមរបស់តុលាការ IMT ទំព័រ ២៥៤ ដល់ ២៥៥។

ករណីជាក់ស្តែងក៏ដោយ¹⁸⁸²។ អាស្រ័យហេតុនេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពុំអាចសន្និដ្ឋានថា ធម្មនុញ្ញរបស់ តុលាការយោធាអន្តរជាតិ (IMT) គោលការណ៍ Nuremberg បានដាក់បញ្ចូលដោយប្រយោលនូវលក្ខខណ្ឌ តម្រូវអំពីផែនការ ឬគោលនយោបាយរបស់រដ្ឋនោះឡើយ។

៧២៦.ទីពីរ ផ្អែកលើសំណួរ ថាតើច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់អន្តរជាតិបានវិវឌ្ឍជាបន្តបន្ទាប់ក្រោយគោលការណ៍ Nuremberg ដើម្បីដាក់បញ្ចូលលក្ខខណ្ឌអំពីផែនការ ឬគោលនយោបាយរបស់រដ្ឋត្រឹមឆ្នាំ ១៩៧៥ ដែរ ឬយ៉ាងណានោះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា ការបកស្រាយរបស់គណៈកម្មាធិការផ្នែកច្បាប់នៃ គណៈកម្មការឧក្រិដ្ឋកម្មសង្គ្រាមរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិ (UNWCC) លើនិយមន័យនៃឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំង មនុស្សជាតិ ពុំមានការយោងណាមួយទៅលើលក្ខខណ្ឌបែបនេះ¹⁸⁸³ និងនៅក្នុងច្បាប់លេខ ១០ របស់ក្រុម ប្រឹក្សាគ្រប់គ្រង ពុំបានយោងទៅលើលក្ខខណ្ឌនោះទេ¹⁸⁸⁴។

៧២៧.បើទោះបីជា *រឿងក្តីពាក់ព័ន្ធនឹងក្រសួងយុត្តិធម៌* ទំនងជាបកស្រាយច្បាប់លេខ ១០ របស់ក្រុមប្រឹក្សា គ្រប់គ្រងថា តម្រូវដោយប្រយោលឱ្យមានផែនការ ឬគោលនយោបាយ ដើម្បីបែងចែកបទឧក្រិដ្ឋ និងបទល្មើស ក្នុងស្រុកឱ្យដាច់ដោយឡែកចេញពីឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ¹⁸⁸⁵ក៏ដោយ ក៏រឿងក្តីដទៃទៀតជាច្រើនដែល ក្នុងនោះការដាក់ពន្ធនាគារត្រូវបានធ្វើឡើងសម្រាប់ឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិស្របតាមច្បាប់លេខ ១០ របស់ ក្រុមប្រឹក្សាគ្រប់គ្រងពុំបានចែងអំពីអត្ថិភាពនៃផែនការ ឬគោលនយោបាយរបស់រដ្ឋ ធ្វើជាផ្នែកមួយនៃធាតុផ្សំ តាមបរិបទឡើយ¹⁸⁸⁶។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញផងដែរថា លិខិតុបករណ៍ច្បាប់អន្តរជាតិ

¹⁸⁸² សូមមើលឧ. សាលក្រមរបស់តុលាការ IMT ទំព័រ ២៨១ ដល់ ២៨២, ២៨៧ ដល់ ៣០៧, ៣១៨ ដល់ ៣២២, ៣២៤ ដល់ ៣២៥, ៣២៧ ដល់ ៣៣៦, ៣៣៩ ដល់ ៣៤១។

¹⁸⁸³ UNWCC *ប្រតិទិនគណៈកម្មការឧក្រិដ្ឋកម្មសង្គ្រាមអង្គការសហប្រជាជាតិ និងការអភិវឌ្ឍន៍នៃច្បាប់សង្គ្រាម* ឆ្នាំ ១៩៤៨ ទំព័រ ១៧៩ (“ផ្អែកតាមវិធាន អំពើដែលជាប្រព័ន្ធក្នុងទ្រង់ទ្រាយធំ ជាពិសេស ដូចជាប្រើអំណាចផ្តាច់ការ គឺជាអំពើចាំបាច់ក្នុងការប្រែក្លាយ បទឧក្រិដ្ឋសាមញ្ញមួយដែលមានតែច្បាប់ក្នុងស្រុកអាចដាក់ទណ្ឌកម្មបានប៉ុណ្ណោះនោះ ឱ្យទៅជាឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ដែល នេះជាតួកង្វល់ចំពោះច្បាប់អន្តរជាតិ”)។ អំពើផ្តាច់ការពុំចាំបាច់ត្រូវតែស្របតាមគោលនយោបាយ ឬផែនការរបស់រដ្ឋនោះទេ។

¹⁸⁸⁴ មាត្រា ២(១-គ) នៃច្បាប់លេខ ១០ របស់ក្រុមប្រឹក្សាគ្រប់គ្រង។

¹⁸⁸⁵ *រឿងក្តីពាក់ព័ន្ធទៅនឹងក្រសួងផ្សេងៗ* ទំព័រ ៩៧២ ដល់ ៩៧៣, ៩៨១ ដល់ ៩៨២, ៩៨៤។

¹⁸⁸⁶ សូមមើល *រឿងក្តី Flick* (តុលាការឧក្រិដ្ឋកម្មយោធាអាល្លឺម៉ង់ ក្នុងប្រទេសអាល្លឺម៉ង់) ទំព័រ ១១៩១, ១២១២ ដល់ ១២១៦ (ដូច កត់សម្គាល់ខាងលើ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី តុលាការឧក្រិដ្ឋកម្មនេះបានតម្រូវឱ្យមានទំនាក់ទំនងទៅនឹងឧក្រិដ្ឋកម្មសង្គ្រាម ឬឧក្រិដ្ឋកម្ម

ជាច្រើនពុំបានដាក់បញ្ចូលផែនការ ឬគោលនយោបាយរបស់រដ្ឋ ធ្វើជាធាតុផ្សំតាមបរិបទតម្រូវសម្រាប់កំណត់ និយមន័យនៃឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិឡើយ¹⁸⁸⁷។

៧២៨.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលសង្កេតឃើញថា មានការយោងទៅលើអត្ថិភាពនៃ“ផែនការ ឬគោលនយោបាយរបស់រដ្ឋ” នៅក្នុងនិយមន័យនៃឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិស្របតាមច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់អន្តរជាតិត្រឹម ឆ្នាំ ១៩៥៦ ក្នុង *រឿងក្តី Korbely ទល់នឹង ប្រទេសហុងគ្រី (Hungary)* អង្គជំនុំជម្រះជាន់ខ្ពស់នៃតុលាការអឺរ៉ុប ស្តីពីសិទ្ធិមនុស្ស (ECtHR)¹⁸⁸⁸។ ទោះជាយ៉ាងនេះក្តី យោងតាមតុលាការអឺរ៉ុបស្តីពីសិទ្ធិមនុស្ស (ECtHR) បាន ឱ្យដឹងថា បញ្ហាចម្បង គឺត្រូវដកអំពើដែលមានលក្ខណៈ“ដាច់ដោយឡែក ឬម្តងម្កាល”ចេញ ដូច្នេះ តម្រូវថា អំពើទាំងនោះគ្រាន់តែ“ជាផ្នែកនៃសកម្មភាព ឬគោលនយោបាយរបស់រដ្ឋ ឬ ការវាយប្រហារជាប្រព័ន្ធ និងជា ទូទៅលើប្រជាជនស៊ីវិល”¹⁸⁸⁹។ ហេតុនេះ ដរាបណាការវាយប្រហារជាប្រព័ន្ធ និងទូទៅនៅតែមានអត្ថិភាពលើ ជនស៊ីវិល ពុំតម្រូវឱ្យមានសកម្មភាព ឬគោលនយោបាយរបស់រដ្ឋឡើយ។

៧២៩.លើសពីនេះទៀត បើទោះបីជាយុត្តិសាស្ត្រ និងបទប្បញ្ញត្តិជាតិមួយចំនួនដែលដោះស្រាយបញ្ហានេះតម្រូវ ឱ្យមានការបង្ហាញអំពីផែនការ ឬគោលនយោបាយរបស់រដ្ឋ ដែលជាធាតុផ្សំតាមបរិបទសម្រាប់ឧក្រិដ្ឋកម្ម ប្រឆាំងមនុស្សជាតិ¹⁸⁹⁰ក៏ដោយ ក៏នៅក្នុងរឿងក្តីរបស់តុលាការក្នុងស្រុក បានបដិសេធយ៉ាងច្បាស់លាស់ ឬពុំ

ប្រឆាំងនឹងសន្តិភាព)។ *រឿងក្តីពាក់ព័ន្ធផ្នែកវេជ្ជសាស្ត្រ* ទំព័រ ១៧២ ដល់ ១៧៣។ *រឿងក្តីពាក់ព័ន្ធទៅនឹងក្រសួងផ្សេងៗ* ទំព័រ ៦៥៣ ដល់ ៦៥៤, ៧៩៧, ៨៧៧។ *រឿងក្តី Farben* ទំព័រ ១១២៩ ដល់ ១១៣០។ *រឿងក្តី High Command* ទំព័រ ៤៦៩ ជាអាទិ៍។

¹⁸⁸⁷ សូមមើល សេចក្តីសម្រេចស្តីពីឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ថ្ងៃទី ១០ ដល់ ១១ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ១៩៤៧។ មាត្រា ១ នៃអនុសញ្ញា ស្តីពីអំពើប្រល័យជួរជនសាសន៍, មាត្រា I (៩) នៃសេចក្តីព្រាងក្រមនៃបទល្មើសប្រឆាំងនឹងសន្តិភាព និងសន្តិសុខរបស់មនុស្សជាតិឆ្នាំ ១៩៤៨ ទំព័រ ៥៩, មាត្រា I នៃអនុសញ្ញាស្តីពីដែនកំណត់អាជ្ញាយុកាលដែលពុំអាចអនុវត្តបានចំពោះឧក្រិដ្ឋកម្មសង្គ្រាម និងឧក្រិដ្ឋកម្ម ប្រឆាំងមនុស្សជាតិ, មាត្រា I-II នៃអនុសញ្ញាអន្តរជាតិស្តីពីការទប់ស្កាត់ និងការផ្ដន្ទាទោសឧក្រិដ្ឋកម្មបំបែកជនសាសន៍, សេចក្តី សម្រេចមហាសន្និបាតអង្គការសហប្រជាជាតិ លេខ ៣០៧៤ (ឆ្នាំ ១៩៧៣)។

¹⁸⁸⁸ សាលក្រម *រឿងក្តី Korbely ទល់នឹង ប្រទេសហុងគ្រី (Hungary)* (ECtHR) កថាខណ្ឌ ៨២។

¹⁸⁸⁹ សាលក្រម *រឿងក្តី Korbely ទល់នឹង ប្រទេសហុងគ្រី (Hungary)* (ECtHR) កថាខណ្ឌ ៨៣ (សេចក្តីបញ្ជាក់បន្ថែម)។

¹⁸⁹⁰ *រឿងក្តី Barbie* (តុលាការកំពូល ប្រទេសបារាំង) ទំព័រ ៧៦១។ *រឿងក្តី Touvier* (តុលាការកំពូលប្រទេសបារាំង) ទំព័រ ១៥។ *រឿងក្តី R. ទល់នឹង Finta* (តុលាការកំពូល ប្រទេសកាណាដា)។ នៅក្នុងសាលក្រម *រឿងក្តី Eichmann* (តុលាការថ្នាក់ស្រុក) កថា ខណ្ឌ ៥៦ ដល់ ៨៨ តុលាការបានផ្តល់ការយល់ឃើញយ៉ាងទូលំទូលាយផ្នែកអង្គហេតុទាក់ទងទៅនឹងអត្ថិភាពនៃគោលនយោបាយ របស់រដ្ឋ។ *រឿងក្តី P. ទល់នឹង Menten* (តុលាការកំពូលប្រទេសហូឡង់) ទំព័រ ៣៦២ ដល់ ៣៦៣។

បានយោងទៅលើលក្ខខណ្ឌនេះម្តងណាឡើយ¹⁸⁹¹។ អាស្រ័យហេតុនេះ បញ្ហានេះទំនងជាពុំមានការអនុវត្តដូចគ្នា នោះទេ។

៧៣០.នៅក្នុងអំឡុងពេលក្រោយយុត្តាធិការពេលវេលារបស់ អ.វ.ត.ក. ការអនុវត្តរបស់រដ្ឋ និងការប្រកាសពីដំនុះទទួលយកជាច្បាប់ ទៅលើលក្ខខណ្ឌតាមបរិបទទាក់ទងទៅនឹងផែនការ ឬគោលនយោបាយរបស់រដ្ឋ បានបន្តបង្ហាញពីភាពផ្ទុយគ្នាទាក់ទងទៅនឹងលក្ខខណ្ឌនេះ នៅក្នុងនិយមន័យនៃឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ។ លក្ខន្តិកៈរបស់តុលាការឧក្រិដ្ឋកម្មអន្តរជាតិចម្រុះដែលបង្កើតថ្មីៗស្ទើរតែទាំងអស់ បានកំណត់និយមន័យនៃឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ដោយគ្មានលក្ខខណ្ឌតម្រូវតាមបរិបទអំពីផែនការ ឬគោលនយោបាយរបស់រដ្ឋឡើយ¹⁸⁹²។ បន្ថែមលើនេះ ចាប់ពីឆ្នាំ ២០០២¹⁸⁹³មក តុលាការឧក្រិដ្ឋកម្មអន្តរជាតិចម្រុះ បានបញ្ជាក់ដោយស៊ីសង្វាក់គ្នាថា ពុំមានលក្ខខណ្ឌតម្រូវបែបនេះឡើយ¹⁸⁹⁴។

៧៣១.ចុងក្រោយ បើទោះបីជាសេចក្តីព្រាងក្រមឆ្នាំ ១៩៨៦ ស្តីពីបទល្មើសប្រឆាំងនឹងសន្តិភាព និងសន្តិសុខរបស់មនុស្សជាតិ ដែលបានបង្កើតឡើងដោយគណៈកម្មការនីតិអន្តរជាតិ ពុំបានយោងទៅលើលក្ខខណ្ឌតម្រូវ

¹⁸⁹¹ រឿងក្តី *In re Ahlbrecht* (លេខ ២) (តុលាការកំពូលពិសេសប្រទេសហូឡង់)។

¹⁸⁹² សូមមើល មាត្រា ៥ នៃលក្ខន្តិកៈរបស់តុលាការ ICC មាត្រា ៣ នៃលក្ខន្តិកៈរបស់តុលាការ ICTR មាត្រា ២ នៃលក្ខន្តិកៈរបស់តុលាការ SCSL បទបញ្ជារដ្ឋបាលអន្តរកាលរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិនៅទីម័រខាងកើតស្តីពីការបង្កើតក្រុមប្រឹក្សាដែលមានយុត្តាធិការពិសេសលើបទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌធ្ងន់ធ្ងរ លេខ 2000/15 (UNTAET) កថាខណ្ឌ ៥ មាត្រា ១៧២ នៃក្រមព្រហ្មទណ្ឌរបស់ Bosnia និង Herzegovina មាត្រា ១១៧ នៃក្រមព្រហ្មទណ្ឌអន្តរកាលរបស់ Kosovo មាត្រា ៥ នៃច្បាប់ អ.វ.ត.ក. មាត្រា ៦ នៃលក្ខន្តិកៈរបស់អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការ Senegal។ ប៉ុន្តែ មាត្រា ៧(២)(ក) នៃលក្ខន្តិកៈរបស់តុលាការ ICC ដែលតម្រូវយ៉ាងពិសេសថា ការវាយប្រហារត្រូវបានប្រព្រឹត្តឡើង“ដោយស្របតាម ឬជំរុញគោលនយោបាយរបស់រដ្ឋ ឬអង្គការឱ្យធ្វើការវាយប្រហារនោះ”។ មានការលើកឡើងថា អ្នកធ្វើសេចក្តីព្រាងលក្ខន្តិកៈរបស់តុលាការ ICC ប្រហែលជាមានចេតនាដាក់ចេញពីវិធានតាមទម្លាប់ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានេះ សូមមើល សេចក្តីសម្រេចស្តីពីមាត្រា ១៥ រឿងក្តី *Kenya* (ICC) មតិជំទាស់របស់ចៅក្រម Kaul កថាខណ្ឌ ៣២។

¹⁸⁹³ សាលដីកា *រឿងក្តី Kunarac* (ICTY) កថាខណ្ឌ ៩៨។

¹⁸⁹⁴ សាលដីកា *រឿងក្តី Blaškić* (ICTY) កថាខណ្ឌ ១២០។ សាលដីកា *រឿងក្តី Krstić* (ICTY) កថាខណ្ឌ ២២៥។ សាលដីកា *រឿងក្តី Kordić និង Čerkez* (ICTY) កថាខណ្ឌ ៩៨។ សាលដីកា *រឿងក្តី Semanza* (ICTR) កថាខណ្ឌ ២៦៩។ សាលដីកា *រឿងក្តី Nahimana* (ICTR) កថាខណ្ឌ ៩២២។ សាលដីកា *រឿងក្តី Gacumbitsi* (ICTR) កថាខណ្ឌ ៨៤។ សាលក្រម *រឿងក្តី Brima* (SCSL) កថាខណ្ឌ ២១៥។ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង *រឿងក្តី Fofana និង Kondewa* (SCSL) កថាខណ្ឌ ១១៣។ សាលក្រម *រឿងក្តី Sesay* (SCSL) កថាខណ្ឌ ៧៩។

តាមបរិបទអំពីផែនការ ឬគោលនយោបាយរបស់រដ្ឋ ធ្វើជាផ្នែកនៃធាតុផ្សំតាមបរិបទនៃឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិក៏ដោយ ក៏សេចក្តីព្រាងក្រមឆ្នាំ ១៩៩៦ ស្តីពីបទល្មើសប្រឆាំងនឹងសន្តិភាព និងសន្តិសុខរបស់មនុស្សជាតិ អាចត្រូវបានបកស្រាយថា បានដាក់បញ្ចូលឡើងវិញនូវលក្ខខណ្ឌនេះផ្អែកលើសេចក្តីព្រាងក្រមឆ្នាំ ១៩៩៤¹⁸⁹⁵។ ប្រហាក់ប្រហែលគ្នាទៅនឹងនិយមន័យនៃធាតុផ្សំតាមបរិបទនៅក្នុងលក្ខន្តិកៈរបស់តុលាការ ICC ដែរ សេចក្តីព្រាងក្រមឆ្នាំ ១៩៩៦ ស្តីពីបទល្មើសប្រឆាំងនឹងសន្តិភាព និងសន្តិសុខរបស់មនុស្សជាតិបានចែងថា “ឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ គឺជាអំពើណាមួយដូចខាងក្រោម នៅពេលអំពើនេះត្រូវបានប្រព្រឹត្តឡើងជាប្រព័ន្ធ ឬក្នុងទ្រង់ទ្រាយធំ និងមានការញុះញង់ ឬមានការណែនាំពីរដ្ឋាភិបាល ឬអង្គការ ឬក្រុមណាមួយ”¹⁸⁹⁶។ ទោះជាយ៉ាងនេះក្តី ដោយយោងទៅលើសេចក្តីប្រកាសរបស់តុលាការយោធាឧក្រិដ្ឋកម្មអន្តរជាតិ (IMT) អំពីចរិតល្មើសរបស់អង្គការជាច្រើននោះ គណៈកម្មការនីតិអន្តរជាតិ (ILC) បានកត់សម្គាល់នៅក្នុងសេចក្តីអធិប្បាយរបស់ខ្លួនទៅលើសេចក្តីព្រាងក្រមឆ្នាំ ១៩៩៦ ថា ការញុះញង់ ឬការណែនាំ អាចធ្វើឡើងតាមរយៈរដ្ឋាភិបាល ឬអង្គការ ឬក្រុមណាមួយ “ដែលអាចជាប់ ឬពុំជាប់ពាក់ព័ន្ធជាមួយរដ្ឋាភិបាល”¹⁸⁹⁷។ អាស្រ័យហេតុនេះ ពាក្យពេចន៍នេះពុំបានគាំទ្រលក្ខខណ្ឌនៃការបង្ហាញអំពីផែនការ ឬគោលនយោបាយរបស់រដ្ឋ ធ្វើជាធាតុផ្សំតាមបរិបទឡើយ ពីព្រោះការបង្ហាញអំពីផែនការ ឬគោលនយោបាយដែលកើតចេញពីអង្គការ ឬក្រុមដែលមិនមែនជាអង្គការអាចជាការពង្រីកធាតុផ្សំនេះបន្ថែមទៀត។

៧៣២.យោងតាមហេតុផលខាងលើ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលយល់ឃើញថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំមានកំហុសក្នុងការសន្និដ្ឋានថា “ការអនុវត្តរបស់រដ្ឋ និងការប្រកាសពីឆន្ទៈទទួលយកជាច្បាប់ [ត្រឹមឆ្នាំ ១៩៧៥] ពុំគាំទ្រលក្ខខណ្ឌតម្រូវនៃផែនការ ឬគោលនយោបាយរបស់រដ្ឋ ឬអង្គការ”¹⁸⁹⁸ ដោយឯករាជ្យក្នុងការកំណត់និយមន័យនៃឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិនាពេលនោះឡើយ។ បើទោះបីជាមានប្រភពមួយចំនួនគាំទ្រលក្ខខណ្ឌតម្រូវនោះក៏ដោយ ក៏ច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់អន្តរជាតិពុំមានការវិវឌ្ឍន៍បន្ទាប់ពីគោលការណ៍

¹⁸⁹⁵ របាយការណ៍ទីបួនស្តីពីសេចក្តីព្រាងក្រមនៃបទល្មើសប្រឆាំងនឹងសន្តិភាព និងសន្តិសុខរបស់មនុស្សជាតិ ឯកសារអង្គការសហប្រជាជាតិ (ឆ្នាំ ១៩៨៦) ទំព័រ ៨៦ (មាត្រា ១២) (សូមមើលផងដែរ សំណើឆ្នាំ ១៩៩១ សម្រាប់មាត្រា ២១ នៃសេចក្តីព្រាងក្រមដែលពុំមានចែងអំពីលក្ខខណ្ឌតម្រូវ-របាយការណ៍របស់គណៈកម្មការនីតិអន្តរជាតិស្តីពីកិច្ចការសម័យប្រជុំលើកទី ៤៣ ទំព័រ ២២២)។ របាយការណ៍របស់គណៈកម្មការនីតិអន្តរជាតិស្តីពីកិច្ចការសម័យប្រជុំលើកទី ៤៨ ទំព័រ ៤៧ ដល់ ៥០ (មាត្រា ១៨)។

¹⁸⁹⁶ របាយការណ៍របស់គណៈកម្មការនីតិអន្តរជាតិស្តីពីកិច្ចការសម័យប្រជុំលើកទី ៤៨ ទំព័រ ៤៧ (មាត្រា ១៨)។

¹⁸⁹⁷ របាយការណ៍របស់គណៈកម្មការនីតិអន្តរជាតិស្តីពីកិច្ចការសម័យប្រជុំលើកទី ៤៨ ទំព័រ ៤៧។

¹⁸⁹⁸ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១៨១។

Nuremberg ដល់កម្រិតមួយដែលអាចនិយាយបានថា ធាតុផ្សំតាមបរិបទបានបង្ហាញយ៉ាងជាក់ច្បាស់ក្នុងនិយមន័យនៃឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ នៅក្នុងអំឡុងពេលនៃយុទ្ធគ្រាធិការពេលវេលារបស់ អ.វ.ត.ក. ឡើយ។ អាស្រ័យហេតុនេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបដិសេធទង្វើករណីនៃបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា និង ខៀវ សំផន ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងបញ្ហានេះ។

៤.យ.៥.គ.ទំនាក់ទំនងជាមួយនឹងការវាយប្រហារជាទូទៅ ឬជាប្រព័ន្ធសំដៅលើប្រជាជនស៊ីវិលដោយមូលហេតុជាតិ នយោបាយ ជាតិពន្ធុ ពូជសាសន៍ ឬសាសនា

៧៣៣.នួន ជា និង ខៀវ សំផន បានអះអាងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសមួយចំនួនទាក់ទងទៅនឹងលក្ខខណ្ឌតម្រូវ ស្របតាមមាត្រា ៥ នៃច្បាប់ អ.វ.ត.ក. ដែលចែងថា អំពើដែលត្រូវបានចោទប្រកាន់ថា ជាឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ មានទំនាក់ទំនងទៅនឹងការវាយប្រហារជាប្រព័ន្ធ ឬជាទូទៅ ដែលសំដៅលើប្រជាជនស៊ីវិលដោយមូលហេតុ ជាតិ នយោបាយ ជាតិពន្ធុ ពូជសាសន៍ ឬសាសនា¹⁸⁹⁹។

៤.យ.៥.គ.១.ការវាយប្រហារជាទូទៅ ឬជាប្រព័ន្ធសំដៅទៅលើប្រជាជនស៊ីវិល

៧៣៤.ទាក់ទងទៅនឹងលក្ខខណ្ឌតម្រូវដែលថា ការវាយប្រហារជាទូទៅ ឬជាប្រព័ន្ធ ត្រូវតែសំដៅលើជនស៊ីវិលណាមួយ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានឃើញការវាយប្រហារបែបនេះមានអត្ថិភាពព្រោះ៖

[...] ការវាយប្រហារនេះត្រូវបានធ្វើឡើងប្រឆាំងនឹងប្រជាជនស៊ីវិលនៃប្រទេសកម្ពុជា។ ជម្លោះប្រដាប់អាវុធរវាងរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ និងខ្មែរក្រហម បានបញ្ចប់នៅថ្ងៃទី ១៧ ខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥ នៅពេលដែលខ្មែរក្រហមបានកាន់កាប់ទីក្រុងភ្នំពេញ ហើយទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរបានចុះចាញ់។ ហេតុដូច្នេះ ទាហានទាំងអស់នៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ ដែលមិនបានចូលរួមដោយផ្ទាល់នៅក្នុងជម្លោះប្រដាប់អាវុធ ឬយ៉ាងហោចណាស់ជាទាហានដែលបាត់បង់សមត្ថភាពប្រយុទ្ធមានសិទ្ធិទទួលបានការការពារដូចគ្នានឹងប្រជាជនស៊ីវិលដែរ។ ទោះជាក្នុងករណីណាក៏ដោយ អតីតទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរគ្រាន់តែជាផ្នែកមួយនៃប្រជាជនស៊ីវិលរាប់លាននាក់ ដែលត្រូវបានវាយប្រហារតែប៉ុណ្ណោះ¹⁹⁰⁰។

¹⁸⁹⁹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤៧៥ ដល់ ៤៨៣។ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៣៣០ ដល់ ៣៤១ និង ៣៥៨។

¹⁹⁰⁰ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១៩៤ (ជើងទំព័រលុបចោល)។

៧៣៥.នួន ជា បានលើកឡើងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសក្នុងការយល់ឃើញថា អំពើហិង្សាទាំងនេះដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសំអាងទៅលើក្នុងការយល់ឃើញពីអត្ថិភាពនៃការវាយប្រហារនោះ បានសំដៅលើជនស៊ីវិល ដែលពុំមែនជាអតីតទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរដែលបាន *បាត់បង់សមត្ថភាពប្រយុទ្ធ* នោះទេ¹⁹⁰¹។ នួន ជា បានលើកឡើងថា ការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងទាក់ទងទៅនឹងអំពើហិង្សានេះ គឺគ្រាន់តែជាការសម្រេចពាក់ព័ន្ធទៅនឹងទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ ដែលអាចមានឋានៈដូចជា *ទាហានបាត់បង់សមត្ថភាពប្រយុទ្ធ* ប៉ុណ្ណោះ ប៉ុន្តែមិនមែនជាជនស៊ីវិលឡើយ¹⁹⁰²។ នួន ជា បានលើកឡើងបន្ថែមទៀតថា *ទាហានបាត់បង់សមត្ថភាពប្រយុទ្ធ* ពុំអាចក្លាយជាគោលដៅនៃការវាយប្រហារជាប្រព័ន្ធ ឬជាទូទៅប្រឆាំងទៅលើ *ជនស៊ីវិលណាមួយ*នោះទេ¹⁹⁰³។ នួន ជា បានជំទាស់បន្ថែមទៀតទៅនឹងការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលថា ប.ក.ក. បានអនុម័តគោលនយោបាយ“កម្ទេចខ្មាំង”ដែលគាត់បានអះអាងថា ពុំស្របតាមបទដ្ឋាននៃ“អំពើហិង្សា” ដែលតម្រូវបង្ហាញឱ្យឃើញអំពីការវាយប្រហារនោះឡើយ¹⁹⁰⁴។

៧៣៦.ខៀវ សំផន បានលើកឡើងថា នៅក្នុងការយល់ឃើញដែលថា មានការវាយប្រហារជាទូទៅ និងជាប្រព័ន្ធ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសំអាងទៅលើព្រឹត្តិការណ៍ និងហេតុការណ៍ដែលពុំស្ថិតក្នុងវិសាលភាពនៃសំណុំរឿង ០០២/០១ ដែលត្រូវបានបំបែក និងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុស¹⁹⁰⁵។

៧៣៧.សហព្រះរាជអាជ្ញាបានលើកឡើងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញត្រឹមត្រូវថា មានអត្ថិភាពនៃការវាយប្រហារជាទូទៅ និងជាប្រព័ន្ធ ដោយបានសំអាងលើភស្តុតាងគ្រប់គ្រាន់អំពីការវាយប្រហារទៅលើជនស៊ីវិល រួមទាំងអ្នករដ្ឋការ និងទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរដែល *បាត់បង់សមត្ថភាពប្រយុទ្ធ*¹⁹⁰⁶។ សហព្រះរាជអាជ្ញាបានអះអាងផងដែរថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំមានកំហុសក្នុងការសន្និដ្ឋានថា អតីតអ្នករដ្ឋការ និងទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ គឺជាផ្នែកមួយក្នុងចំណោមជនស៊ីវិលរាប់លាននាក់ដែលរងការវាយ

¹⁹⁰¹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤៨០ ដល់ ៤៨២។

¹⁹⁰² សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤៨០។

¹⁹⁰³ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤៨១ ដល់ ៤៨២។

¹⁹⁰⁴ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤៨៣។

¹⁹⁰⁵ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៣៣០ ដល់ ៣៤១, សូមមើលផងដែរ កថាខណ្ឌ ៣៥៨។

¹⁹⁰⁶ សារណាបណ្តឹងរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ១៣២។

ប្រហារនោះ¹⁹⁰⁷។ នៅចុងក្រោយទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានេះ សហព្រះរាជអាជ្ញាបានអះអាងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានឆន្ទានុសិទ្ធិក្នុងការសំអាងលើភស្តុតាងក្រៅវិសាលភាពនៃសំណុំរឿង ០០២/០១ ដើម្បីបញ្ជាក់បន្ថែមលើការយល់ឃើញរបស់ខ្លួន និងបានលើកឡើងថា អំណះអំណាងសំខាន់ជាងគេដែល ខៀវ សំផន បានលើកឡើងនោះពុំបានបំពេញតាមបទដ្ឋានតម្រូវសម្រាប់ការពិនិត្យឡើងវិញលើបណ្តឹងសាទុក្ខនោះទេ¹⁹⁰⁸។

៧៣៨.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលយល់ឃើញថា ផ្អែកលើយុត្តិសាស្ត្រដែលបានបង្កើតឡើងដោយតុលាការ ICTY និង ICTR¹⁹⁰⁹ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញយ៉ាងត្រឹមត្រូវថា ដើម្បីឱ្យមានលក្ខណៈគ្រប់គ្រាន់អាចចាត់ទុកថា ជាប្រជាជនស៊ីវិលសម្រាប់គោលបំណងនៃឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ “លុះត្រាតែប្រជាជនដែលជាគោលដៅនៃការវាយប្រហារនោះ ត្រូវតែជាជនស៊ីវិលច្រើនលើសលុប”¹⁹¹⁰។ នៅក្នុងសាលដីកា *វៀងក្រី Blaškić* អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនៃតុលាការ ICTY បានសង្កេតឃើញថា “វត្តមានរបស់អតីតទាហានដែលបានដាក់អាវុធចុះក្នុងចំណោមប្រជាជន [...] ពុំអាចកែប្រែចរិតលក្ខណៈជនស៊ីវិល បានឡើយ”¹⁹¹¹។ ដូចដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានធ្វើការសង្កេតយ៉ាងត្រឹមត្រូវថា យុត្តិសាស្ត្រនេះស្របទៅនឹងមាត្រា

¹⁹⁰⁷ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ១៣៣ លំ ១៣៤។

¹⁹⁰⁸ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ១៣៥ ដល់ ១៣៦។

¹⁹⁰⁹ សាលដីកា *វៀងក្រី Blaškić* (ICTY) កថាខណ្ឌ ១០៧។ សាលដីកា *វៀងក្រី Kunarac* (ICTY) កថាខណ្ឌ ៩១ ដល់ ៩២។ សាលដីកា *វៀងក្រី Galić* (ICTY) កថាខណ្ឌ ១៤៤។ សាលដីកា *វៀងក្រី Kordić និង Čerkez* (ICTY) កថាខណ្ឌ ៥០។ សាលដីកា *វៀងក្រី D. Milošević* (ICTY) កថាខណ្ឌ ៥០ ដល់ ៥១។ សាលក្រម *វៀងក្រី Semanza* (ICTR) កថាខណ្ឌ ៣៣០។ សាលក្រម *វៀងក្រី Akayesu* (ICTR) កថាខណ្ឌ ៥៨២។ សាលក្រម *វៀងក្រី Rutaganda* (ICTR) កថាខណ្ឌ ៧២។ សាលក្រម *វៀងក្រី Musema* (ICTR) កថាខណ្ឌ ២០៧។ សាលក្រម *វៀងក្រី Bagilishema* (ICTR) កថាខណ្ឌ ៧៩។ សាលក្រម *វៀងក្រី Kayishema និង Ruzindana* (ICTR) កថាខណ្ឌ ១២៨។

¹⁹¹⁰ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១៨៣។

¹⁹¹¹ សាលដីកា *វៀងក្រី Blaškić* (ICTY) កថាខណ្ឌ ១១៣។

៥០(៣) នៃពិធីសារបន្ថែម I¹⁹¹²ដែលចែងថា “ទាហានដែលបាត់បង់សមត្ថភាពប្រយុទ្ធ មិនត្រូវបានចាត់ទុកថា ជា“ជនស៊ីវិល”នោះឡើយ ផ្អែកតាមគោលបំណងមាត្រា ៥ នៃច្បាប់ អ.វ.ត.ក.”¹⁹¹³។

៧៣៩.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបដិសេធការលើកឡើងរបស់ នួន ជា ដែលថា ការយល់ឃើញនៅក្នុងសាល ក្រុមទាក់ទងទៅនឹង“អំពើហិង្សា”ទៅលើអ្នកប្រឆាំងខាងនយោបាយរបស់ ប.ក.ក. ពាក់ព័ន្ធតែនឹងទាហាននៃ របបសាធារណរដ្ឋខ្មែររ៉ូណ្ណេ¹⁹¹⁴។ ទីមួយ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសំអាងទៅលើភស្តុតាងយ៉ាងទូលំ ទូលាយដែលបង្ហាញថា អ្នកដែលត្រូវបានជម្លៀសចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ ជាក្រុមមនុស្សដែលជាប្រជាជន មិន មែនជាទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរនោះ ត្រូវបានដាក់ឱ្យស្ថិតក្រោមអំពើហិង្សាលើរូបកាយ¹⁹¹⁵ ការគំរាម កំហែង និងការគាបសង្កត់ផ្លូវចិត្ត¹⁹¹⁶ពីសំណាក់កងទ័ពខ្មែរក្រហម។ ទីពីរ អំណះអំណាងរបស់ នួន ជា បាន ផ្អែកទៅលើការកំណត់ចរិតលក្ខណៈពុំត្រឹមត្រូវលើការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះដែលថា មានការវាយ ប្រហារជាទូទៅ និងជាប្រព័ន្ធទៅលើ“ប្រជាជនស៊ីវិលកម្ពុជា”¹⁹¹⁷ដែលមិនមែនត្រឹមតែលើវណ្ណៈសក្តិភូមិ វណ្ណៈ នាយទុន “ប្រជាជនថ្មី” និងអ្នកប្រឆាំងបដិវត្តន៍ពិតប្រាកដ ឬតាមការសន្មត និងសមូហភាវូបនីយកម្ម ដូចដែល នួន ជា បានអះអាងនោះឡើយ¹⁹¹⁸។

៧៤០.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់លើការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ដែលថា “អតីតទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរត្រឹមតែជាផ្នែកមួយក្នុងចំណោមជនស៊ីវិលរាប់លាននាក់ ដែលទទួលរង

¹⁹¹² សាលក្រុមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១៨៥ យោងទៅលើសាលដីការវៀងក្រី Blaškić (ICTY) កថាខណ្ឌ ១១០ ដល់ ១១៣។ សូមមើលផងដែរសាលដីការវៀងក្រី Galić កថាខណ្ឌ ១៤៤។ សាលដីការវៀងក្រី Martić (ICTY) កថាខណ្ឌ ២៩៧។

¹⁹¹³ សាលក្រុមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១៨៦ យោងទៅលើសាលដីការវៀងក្រី Mrkšić និង Šljivančanin (ICTY) កថាខណ្ឌ ៣៥។ សាលដីការវៀងក្រី Mrkšić និង Šljivančanin យោងបន្តទៅលើសាលដីការវៀងក្រី Blaškić (ICTY) កថាខណ្ឌ ១១០, ១១៣ ដល់ ១១៤។ សាលដីការវៀងក្រី Kordić និង Čerkez (ICTY) កថាខណ្ឌ ៩៧។ សាលដីការវៀងក្រី Galić (ICTY) កថាខណ្ឌ ១៤៤ ជើងទំព័រ ៤៣៧។

¹⁹¹⁴ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤៨០។

¹⁹¹⁵ សាលក្រុមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៤៧១ ដល់ ៤៧៤ និង ៤៨៩ ដល់ ៤៩០។

¹⁹¹⁶ សាលក្រុមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៤៧៥, ៤៨១, ៤៨៩ និង ៥១៧។

¹⁹¹⁷ សាលក្រុមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១៩៤។

¹⁹¹⁸ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤៧៦ ដល់ ៤៨០ និង ៤៨៣។

ការវាយប្រហារប៉ុណ្ណោះ”¹⁹¹⁹។ នេះអាចត្រូវបានយល់ថា ជាការចាត់ទុកទាហានដែល *បាត់បង់សមត្ថភាពប្រយុទ្ធ* ដូចគ្នាទៅនឹងប្រជាជនស៊ីវិលដែលនេះតាមការលើកឡើងរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងថា ការបកស្រាយពុំត្រឹមត្រូវលើមាត្រា ៥ នៃច្បាប់ អ.វ.ត.ក.¹⁹²⁰។ ដូច្នេះ បើយល់ដោយត្រឹមត្រូវ គឺក្នុងន័យថា បើទោះបីជាអតីតទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរស្ថិតក្នុងចំណោមប្រជាជនស៊ីវិល ដែលទទួលរងការវាយប្រហារក៏ដោយ ក៏ពុំបានធ្វើឱ្យពួកគេក្លាយជាជនស៊ីវិលដែរ និងពុំបានប្រែក្លាយចរិតលក្ខណៈប្រជាជនស៊ីវិលឱ្យទទួលរងការវាយប្រហារឡើយ។ ដូចដែលអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានសង្កេតឃើញថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញយ៉ាងត្រឹមត្រូវថា ប្រជាជនដែលជាគោលដៅនៃការវាយប្រហារ ត្រូវតែជាជនស៊ីវិល *ស្របច្បាប់* ដើម្បីបំពេញតាមធាតុផ្សំតាមបរិបទនៃឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ និងថា វត្តមានរបស់អតីតទាហានពុំអាចកែប្រែឋានៈនេះបានឡើយ¹⁹²¹។ ហេតុដូច្នេះ វត្តមានរបស់ទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរនៅក្នុងចំណោមប្រជាជនស៊ីវិលកម្ពុជា ដែលត្រូវបានដាក់ឱ្យស្ថិតក្រោមការវាយប្រហារជាទូទៅ និងជាប្រព័ន្ធក្នុងអំឡុងពេលនោះ ពុំអាចមោឃៈសេចក្តីសន្និដ្ឋានរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលថា មានការវាយប្រហារបែបនេះបានកើតឡើងនោះឡើយ។ យោងតាមហេតុផលដូចគ្នានេះ អំណះអំណាងរបស់ នួន ជា ដែលលើកឡើងថា “ទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរដែលត្រូវបានចាប់ខ្លួនភ្លាមៗបន្ទាប់ពីការបញ្ចប់សង្គ្រាម [...] គឺជាទាហានដែល *បាត់បង់សមត្ថភាពប្រយុទ្ធ* ដូច្នេះ ពុំអាចជាគោលដៅនៃការវាយប្រហារជាទូទៅ និងជាប្រព័ន្ធលើប្រជាជនស៊ីវិល”ត្រូវបដិសេធចោល¹⁹²²។ ពិតណាស់ ការវាយប្រហារ គឺសំដៅលើប្រជាជនស៊ីវិល មិនមែនលើទាហានដែល *បាត់បង់សមត្ថភាពប្រយុទ្ធ* នោះទេ។ ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ ដោយយល់ស្របជាមួយនឹងយុត្តិសាស្ត្ររបស់អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនៃ តុលាការ ICTY ក្នុង *រឿងក្តី Martić* ដែលបានបញ្ជាក់ថា បញ្ហានៃឋានៈរបស់ជនស៊ីវិលកើតឡើងពាក់ព័ន្ធទៅនឹងគោលដៅនៃការវាយប្រហារ ប៉ុន្តែទាក់ទងទៅនឹងករណីនីមួយៗរបស់ជនរងគ្រោះនៃឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ¹⁹²³។

¹⁹¹⁹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១៩៤។

¹⁹²⁰ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១៨៦។

¹⁹²¹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១៨៣។

¹⁹²² សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤៨២។

¹⁹²³ សាលដីកា *រឿងក្តី Martić* (ICTY) កថាខណ្ឌ ៣០៧ (“នៅក្នុងមាត្រា ៥ នៃលក្ខន្តិកៈ ឬសំអាងផ្លូវច្បាប់ពីមុនរបស់អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពុំបានតម្រូវថា ជនរងគ្រោះនីមួយៗនៃឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិត្រូវតែជាជនស៊ីវិលនោះឡើយ”)។ *សូមមើលផង*

៧៤១.ទាក់ទងទៅនឹងអំណះអំណាងរបស់ ខៀវ សំផន ដែលថា ចំពោះការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងអំពីអត្ថិភាពនៃការវាយប្រហារ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសំអាងទៅលើអង្គហេតុដែលពុំស្ថិតក្នុងវិសាលភាពនៃសំណុំរឿង ០០២/០១¹⁹²⁴ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាថា បញ្ហានេះបានផ្អែកលើការយល់ពុំត្រឹមត្រូវលើផ្នែកពាក់ព័ន្ធនៃសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង។ នៅក្នុងផ្នែកស្តីពីសេចក្តីសន្និដ្ឋានរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងផ្នែកអង្គច្បាប់ ទាក់ទងទៅនឹងអត្ថិភាពនៃធាតុផ្សំតាមបរិបទនៃឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានផ្អែកលើការយល់ឃើញពីដំបូងរបស់ខ្លួន¹⁹²⁵។ ច្បាស់ណាស់ការយល់ឃើញទាំងនេះ គឺស្ថិតក្នុងវិសាលភាពនៃសំណុំរឿង ០០២/០១ ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងបញ្ហានៃការជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ ការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនពីតំបន់ជនបទមួយទៅតំបន់ជនបទមួយទៀត និងព្រឹត្តិការណ៍នៅទួលពោធិ៍ជ្រៃ¹⁹²⁶។ បើទោះបីជាអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយោងទៅលើការចោទប្រកាន់ដទៃទៀតដែលពុំមែនជាផ្នែកនៃសំណុំរឿង ០០២/០១ ក៏ដោយ ក៏អង្គជំនុំជម្រះបានបញ្ជាក់ថា ទាំងនេះគ្រាន់តែជាការចោទប្រកាន់ដែល“ស្របតាមដីកាដោះស្រាយ”¹⁹²⁷ប៉ុណ្ណោះ ហេតុនេះមានការបង្ហាញច្បាស់លាស់ថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានសំអាងទៅលើបទចោទទាំងនេះនោះទេ ក្នុងការសម្រេចបញ្ជា ថាធាតុផ្សំតាមបរិបទត្រូវបានបង្ហាញ ដែរ ឬយ៉ាងណានោះ។ អាស្រ័យហេតុនេះ អំណះអំណាងរបស់ ខៀវ សំផន ត្រូវបដិសេធចោល។

៤.យ.៥.គ.២.ដោយមូលហេតុ ជាតិ នយោបាយ ជាតិពន្ធុ ពូជសាសន៍ ឬសាសនា

៧៤២.ទាក់ទងទៅនឹងលក្ខខណ្ឌតម្រូវក្នុងមាត្រា ៥ នៃច្បាប់ អ.វ.ត.ក. ដែលចែងថា ការវាយប្រហារត្រូវតែធ្វើឡើង “ដោយមូលហេតុ ជាតិ នយោបាយ ជាតិពន្ធុ ពូជសាសន៍ ឬសាសនា” អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញថា៖

ដែរ កថាខណ្ឌ ៣០២ ដល់ ៣០៦, ៣០៨ ដល់ ៣០៨ និង ៣១៤។ សាលដីការរឿងក្តី *Mrkšić និង Šljivančanin* (ICTY) កថាខណ្ឌ ២៨។

¹⁹²⁴ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៣៣០ ដល់ ៣៤១។

¹⁹²⁵ *សូមមើល* សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១៩៣ ជើងទំព័រ ៥៧៨, ៥៧៩ យោងទៅលើកថាខណ្ឌ ១៦៩ ដល់ ១៧៣។

¹⁹²⁶ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១៦៩ ដល់ ១៧២។

¹⁹²⁷ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១៧៣។

[...] ការវាយប្រហារប្រឆាំងនឹងប្រជាជនស៊ីវិលនេះ ត្រូវបានអនុវត្តឡើងដោយមូលហេតុនយោបាយ ស្របតាមគោលនយោបាយ និងផែនការរបស់បក្សក្នុងការកសាងសង្គមនិយម និងការការពារប្រទេស ។ ដើម្បីសម្រេចបានទិសដៅនេះ បក្សយល់ថា វណ្ណៈសក្តិភូមិ និងវណ្ណៈនាយទុនត្រូវតែកម្ទេចចោល។ “ប្រជាជនថ្មី”ទាំងនេះត្រូវបានគេចាត់ទុកថាជាខ្មាំងខាងនយោបាយ និងខ្មាំងខាងសង្គមរបស់ បដិវត្ត និងប្រព័ន្ធសមូហភាព។ លើសពីនេះទៀត ប្រជាជនកម្ពុជាទាំងអស់ត្រូវតែជាផ្នែកមួយនៃបដិវត្ត និងប្រព័ន្ធសមូហភាពនេះ។ អ្នកដែលប្រឆាំង ឬត្រូវបានគេសន្មតថាបានប្រឆាំងនឹងបដិវត្ត និងប្រព័ន្ធ សមូហភាពនេះ គឺជាគោលដៅនៃការធ្វើបាប និងអំពើហិង្សា។ ហេតុដូច្នេះ អង្គជំនុំជម្រះយល់ឃើញ ថា ការវាយប្រហារនេះត្រូវបានអនុវត្តឡើងដោយមូលហេតុនយោបាយ¹⁹²⁸។

៧៤៣. នួន ជា បានអះអាងថា ពុំមានភស្តុតាងបង្ហាញថា ការវាយប្រហារប្រឆាំងនឹងប្រជាជនស៊ីវិលត្រូវបានធ្វើ ឡើងដោយមូលហេតុរើសអើង ឬថា វណ្ណៈសក្តិភូមិ និងវណ្ណៈនាយទុនត្រូវបានប្រព្រឹត្តក្រោមទម្រង់នៃការរើស អើង ដោយបានកត់សម្គាល់យ៉ាងពិសេសទាក់ទងទៅនឹងការជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញថា មិនមាន ការវាយប្រហារខាងនយោបាយប្រឆាំងនឹងក្រុមណាមួយនោះឡើយ¹⁹²⁹។ គាត់បានទទួលស្គាល់ថា “ការ ជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងនានា និងបញ្ជូនទៅនៅតាមសហករណ៍កសិកម្ម គឺជាផ្នែកនៃបដិវត្តន៍សង្គម និយម”¹⁹³⁰។

៧៤៤. អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរំលឹកថា ការបង្ហាញឱ្យឃើញពី “មូលហេតុ ជាតិ នយោបាយ ជាតិពន្ធុ ពូជ សាសន៍ ឬសាសនា” មិនត្រឹមតែមាននៅក្នុងនិយមន័យនៃធាតុផ្សំតាមបរិបទទាក់ទងទៅនឹងមាត្រា ៥ នៃច្បាប់ អ.វ.ត.ក. ប៉ុណ្ណោះទេ ថែមទាំងមាននៅក្នុងនិយមន័យនៃការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្ស ជាតិផងដែរ។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី នេះគ្រាន់តែជាធាតុផ្សំដែលកម្រិតយុត្តាធិការរបស់ អ.វ.ត.ក លើឧក្រិដ្ឋកម្ម ប្រឆាំងមនុស្សជាតិប៉ុណ្ណោះ¹⁹³¹។ ទាក់ទងទៅនឹងបទធ្វើទុក្ខបុកម្នេញ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលយល់ឃើញ

¹⁹²⁸ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១៩៥ (ជើងទំព័រលុបចោល)។

¹⁹²⁹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤៧៥ ដល់ ៤៧៩។

¹⁹³⁰ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៣៤៥។

¹⁹³¹ សូមមើល សាលដីកា រឿងក្តី ខុច (001-F28) កថាខណ្ឌ ១០០ កត់សម្គាល់តួនាទីនៃយុត្តាធិការរបស់ អ.វ.ត.ក តាមមាត្រា ៥ នៃ ច្បាប់ អ.វ.ត.ក។

ថា អំពើជាមូលដ្ឋានដែលជាការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញ ត្រូវតែមាន“លក្ខណៈរើសអើងជាក់ស្តែង”¹⁹³² ហើយជនរងគ្រោះ ជាក់ស្តែងត្រូវតែបង្ហាញឱ្យឃើញច្បាស់លាស់ និងគ្រប់គ្រាន់ថា ស្ថិតនៅក្នុងក្រុមនយោបាយ ពូជសាសន៍ ឬសាសនាណាមួយ¹⁹³³។ ម្យ៉ាងទៀត ការរើសអើងលើក្រុមណាមួយ គឺជាធាតុផ្សំចាំបាច់នៃការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ។

៧៤៥.ផ្ទុយទៅវិញ ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងធាតុផ្សំតាមបរិបទនៃឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពុំយល់ស្របជាមួយនឹង នួន ជា ដែលបានអះអាងថា ការវាយប្រហារត្រូវបានប្រព្រឹត្តឡើងនៅក្នុងរបៀបរើសអើងនោះឡើយ¹⁹³⁴។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាថា អត្ថន័យនៃធាតុផ្សំតាមបរិបទនេះត្រូវបានការវាយប្រហារត្រូវតែប្រព្រឹត្តឡើងដោយផ្អែកលើមូលហេតុ ជាតិ នយោបាយ ជាតិពន្ធុ ពូជសាសន៍ ឬសាសនា។

៧៤៦.ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានេះ ហេតុផលនៅក្នុងសាលដីកា *វៀងក្រី Tadić* របស់អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនៃតុលាការ ICTY ដែលបានពិភាក្សា និងបានសម្រេចបដិសេធការទទួលយករបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងនៃតុលាការ ICTY នូវលក្ខខណ្ឌតម្រូវដោយប្រយោលថា រាល់បទឧក្រិដ្ឋនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ត្រូវតែបានប្រព្រឹត្តឡើងដោយចេតនារើសអើងស្របតាមមាត្រា ៥ នៃលក្ខន្តិកៈរបស់តុលាការ ICTY នោះ គឺជាការណែនាំយ៉ាងពិសេសថា៖

ការតាក់តែងសមហេតុផលនៃមាត្រា ៥ [...] អាចនាំទៅរកការធ្វើសេចក្តីសន្និដ្ឋានបានថា បើនិយាយជាទូទៅ លក្ខខណ្ឌតម្រូវនេះ [ឧ.ចេតនារើសអើង] ពុំត្រូវបានកំណត់សម្រាប់រាល់បទឧក្រិដ្ឋនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិឡើយ។ ប្រសិនបើកំណត់ផ្ទុយពីនេះមែននោះ ហេតុអ្វីបានជាមាត្រា ៥ (ល)បញ្ជាក់ថា“ការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញ”ត្រូវស្ថិតក្នុងយុត្តាធិការរបស់តុលាការ ប្រសិនបើអំពើនេះត្រូវបានប្រព្រឹត្តឡើង“ដោយមូលហេតុនយោបាយ ពូជសាសន៍ ឬសាសនា”? នោះមានន័យថា ការបញ្ជាក់នេះអាចនឹងពុំសមហេតុផល និងលែងចាំបាច់តទៅទៀត។ វិធានមូលដ្ឋាននៃការបកស្រាយកំណត់ថា ពុំគប្បីបកស្រាយបទប្បញ្ញត្តិ ឬផ្នែកនៃបទប្បញ្ញត្តិ ឱ្យទៅជាការពុំសមហេតុផល និងជាការលែងចាំបាច់

¹⁹³² សាលដីកា *វៀងក្រី ឌុច* (001-F28) កថាខណ្ឌ ២៦៣ ដល់ ២៧១។ សាលដីកា *វៀងក្រី Bagasora* កថាខណ្ឌ ៤១៤។ សាលដីកា *វៀងក្រី Blaškić* កថាខណ្ឌ ១៣១។ សាលដីកា *វៀងក្រី Naletilić* កថាខណ្ឌ ៥៩០។ សាលដីកា *វៀងក្រី Stanišić* កថាខណ្ឌ ១២៣៨។ សេចក្តីសម្រេចស្តីពីការបញ្ជាក់អំពីបទចោទ *វៀងក្រី Ruto* (ICC) កថាខណ្ឌ ២៨០។

¹⁹³³ សាលដីកា *វៀងក្រី ឌុច* (001-F28) កថាខណ្ឌ ២៧៤។

¹⁹³⁴ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤៧៥ ដល់ ៤៧៩។

តទៅទៀតឡើយ ដោយសារសច្ចាធារណ៍ត្រូវបានតម្រូវថា អ្នកធ្វើច្បាប់បានអនុម័ត ឬយល់ស្រប ជាមួយនឹងវិធាននានាដែលត្រូវបានគ្រឹះរឹតចំណាយយ៉ាងត្រឹមត្រូវ និងប្រកបដោយអត្ថន័យនៅក្នុងធាតុ ផ្សំទាំងអស់នោះ¹⁹³⁵។

៧៤៧.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់បន្ថែមទៀតថា លក្ខន្តិកៈរបស់តុលាការ ICTR ដូចគ្នាទៅនឹង ច្បាប់ អ.វ.ត.ក. ផងដែរ បានតម្រូវឱ្យមានការវាយប្រហារដោយផ្អែកលើ“មូលហេតុ ជាតិ នយោបាយ ជាតិពន្ធុ ពូជសាសន៍ ឬសាសនា”¹⁹³⁶។ នៅក្នុងសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង *វៀងក្រី Bagilishema* អង្គ ជំនុំជម្រះសាលាដំបូងនៃតុលាការ ICTR បានបញ្ជាក់ដូចខាងក្រោមថា៖

ការបង្ហាញអំពី“មូលហេតុ ជាតិ នយោបាយ ជាតិពន្ធុ ពូជសាសន៍ ឬសាសនា” [...] ដែលជាបញ្ហានៃ ការតាក់តែង គប្បីត្រូវបានបកស្រាយថា ជាការកំណត់ចរិតលក្ខណៈទៅលើវាយប្រហារ ជាជាន់ការ កំណត់ចរិតលក្ខណៈទៅលើធាតុផ្សំអត្តនាម័តរបស់ចារី¹⁹³⁷។

៧៤៨.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានពិនិត្យរួចហើយឃើញថា នៅក្នុងយុត្តិសាស្ត្រទាក់ទងទៅនឹងធាតុផ្សំតាម បរិបទនៃឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងនៃតុលាការ ICTR ជាទៀងទាត់បានយោង ទៅលើមូលហេតុទាំងនេះមកធ្វើជា“ការរើសអើង”¹⁹³⁸។ ទោះជាយ៉ាងនេះក្តី អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារ ណាឃើញថា ការយោងទៅលើ“មូលដ្ឋាន”ជាក់លាក់ក្នុងមាត្រា ៣ នៃលក្ខន្តិកៈរបស់តុលាការ ICTR សំដៅ លើចរិតជាយុត្តាធិការសម្រាប់កំណត់និយមន័យអំពីដែនកំណត់យុត្តាធិការរបស់តុលាការ ICTR ដែលត្រូវ បានបង្កើតឡើងក្នុងគោលបំណងដើម្បីកាត់ទោសជនណាដែលទទួលខុសត្រូវលើការប្រព្រឹត្តបទឧក្រិដ្ឋក្នុងអំឡុង

¹⁹³⁵ សាលដីកា *វៀងក្រី Tadić* (ICTY) កថាខណ្ឌ ២៨៤។

¹⁹³⁶ មាត្រា ៣ នៃលក្ខន្តិកៈរបស់តុលាការ ICTR ចែងដូចតទៅថា៖ “តុលាការ [ICTR] មានសិទ្ធិអំណាចកាត់ទោសជនណាដែល ទទួលខុសត្រូវលើឧក្រិដ្ឋកម្មដូចខាងក្រោម នៅពេលបានប្រព្រឹត្តដោយសារជាផ្នែកនៃការវាយប្រហារជាប្រព័ន្ធ និងទូទៅប្រឆាំងនឹង ប្រជាជនស៊ីវិលដោយមូលហេតុសាសនា ពូជសាសន៍ ជាតិពន្ធុ ឬ នយោបាយ [...]”។

¹⁹³⁷ សាលក្រម *វៀងក្រី Bagilishema* (ICTR) កថាខណ្ឌ ៨១ (ដើងទំព័រលុបចោល)។

¹⁹³⁸ *សូមមើល* សាលក្រម *វៀងក្រី Akayesu* (ICTR) កថាខណ្ឌ ៥៨៣។ សាលក្រម *វៀងក្រី Bagilishema* (ICTR) កថាខណ្ឌ ៨១។ សាលក្រម *វៀងក្រី Rutaganda* (ICTR) កថាខណ្ឌ ៧៤។ សាលក្រម *វៀងក្រី Semanza* (ICTR) កថាខណ្ឌ ៣៣១។ សាលក្រម *វៀងក្រី Musema* (ICTR) កថាខណ្ឌ ២០៩។

ពេលនៃការជម្លោះរវាងក្រុមជនជាតិភាគតិចនៅក្នុងប្រទេសរវ៉ាន់ដា និងរដ្ឋដែលមានព្រំប្រទល់ជាប់គ្នា¹⁹³⁹។ ការវាយប្រហារដែលត្រូវបានប្រព្រឹត្តឡើងដោយមូលហេតុ ជាតិពន្ធុ ជាមូលដ្ឋាន គឺជាការរើសអើង ប៉ុន្តែ សម្រាប់តុលាការ ICTR បញ្ជាក់ថា តើការវាយប្រហារ ជាក់ស្តែងត្រូវតែជាការរើសអើង ដែរ ឬយ៉ាងណា នោះ ពុំត្រូវបានបង្ហាញច្បាស់លាស់ឡើយ។ បន្ថែមលើនេះទៀត តុលាការ ICTR បានបញ្ជាក់ស្របគ្នាថា អំពើ ដែលបានប្រព្រឹត្តឡើងប្រឆាំងទៅនឹងបុគ្គលដែលពុំស្ថិតក្នុង“ប្រភេទនៃក្រុមដែលមានការរើសអើង” ទោះជា យ៉ាងណាក្តី អាចជាផ្នែកនៃការវាយប្រហារ ក្នុងករណីដែលអំពើប្រឆាំងទៅនឹងក្រុមដែលពុំស្ថិតក្នុងប្រភេទនោះ បានគាំទ្រ ឬជំរុញ ឬក្នុងគោលបំណងដើម្បីគាំទ្រ ឬដើម្បីជំរុញការវាយប្រហារទៅនឹងក្រុមនោះ¹⁹⁴⁰។ នេះ បញ្ជាក់ថា ទោះបីជាមានក៏ដោយ ក៏តុលាការ ICTR ពុំបានយកមកដាក់ជាបន្ទុកលើខ្លួនច្រើនអំពីបញ្ហាដែល ថា តើការវាយប្រហារនោះជាការរើសអើង ដែរ ឬយ៉ាងណានោះឡើយ។

៧៤៩.ដោយសារមូលហេតុនេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាលើការ អង្គជំនុំជម្រះពុំតម្រូវឱ្យអនុវត្ត តាមការបកស្រាយរបស់តុលាការ ICTR អំពីធាតុផ្សំនៃយុត្តាធិការ និងថា សេចក្តីសន្និដ្ឋានជាទូទៅរបស់អង្គ ជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលថា ការវាយប្រហារបានកើតឡើងដោយមូលហេតុនយោបាយនោះ ពុំមែនជាកំហុស ឡើយ¹⁹⁴¹។

៤.យ.៥.គ.៣.ទំនាក់ទំនងជាមួយនឹងការវាយប្រហារជាទូទៅ ឬជាប្រព័ន្ធ

៧៥០.ទាក់ទងទៅនឹងលក្ខខណ្ឌតម្រូវដែលថា ត្រូវតែមានទំនាក់ទំនងរវាងអំពើរបស់ជនជាប់ចោទជាមួយនឹង ការវាយប្រហារជាទូទៅ ឬជាប្រព័ន្ធនោះ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានលើកឡើងថា៖

អង្គជំនុំជម្រះជឿជាក់បន្ថែមទៀតថា មានទំនាក់ទំនងរវាងអំពើរបស់ជនជាប់ចោទ និងការវាយ ប្រហារនេះ។ អំពើរបស់ចារី និងជនជាប់ចោទនៅក្នុងអំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជន នៅ

¹⁹³⁹ សូមមើល មាត្រា ១ នៃលក្ខន្តិកៈរបស់តុលាការ ICTR (“តុលាការ [ICTR] ត្រូវមានសិទ្ធិអំណាចកាត់ទោសជនដែលទទួលខុស ត្រូវលើការរំលោភបំពានធ្ងន់ធ្ងរលើច្បាប់មនុស្សធម៌អន្តរជាតិដែលបានប្រព្រឹត្តឡើងនៅលើទឹកដីរបស់ប្រទេសរវ៉ាន់ដា និងជនជាតិរវ៉ាន់ ដាដែលទទួលខុសត្រូវសម្រាប់ការរំលោភបំពាននេះដែលប្រព្រឹត្តឡើងនៅលើទឹកដីរដ្ឋជាប់ព្រំប្រទល់ពីចន្លោះថ្ងៃទី ០១ ខែ មករា ឆ្នាំ ១៩៩៤ ដល់ថ្ងៃទី ៣១ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ១៩៩៤ ស្របតាមបទប្បញ្ញត្តិនៃលក្ខន្តិកៈរដ្ឋប្បវេណី”)។

¹⁹⁴⁰ សាលក្រម *សៀងក្រី Semanza* (ICTR) កថាខណ្ឌ ៣៣១។ សាលក្រម *សៀងក្រី Musema* (ICTR) កថាខណ្ឌ ២០៩។ សាលក្រម *សៀងក្រី Akayesu* (ICTR) កថាខណ្ឌ ៥៨៤។ សាលក្រម *សៀងក្រី Rutaganda* (ICTR) កថាខណ្ឌ ៧៤។

¹⁹⁴¹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១៩៦។

ដំណាក់ទីមួយ និងដំណាក់ទីពីរ និងក្នុងអំឡុងពេលនៃការសម្លាប់អតីតអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរនៅទូលំពេញប្រទេស ត្រូវបានប្រព្រឹត្តឡើងនៅចន្លោះពីថ្ងៃទី ១៧ ខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥ និងខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ១៩៧៧ និងត្រូវបានអនុវត្តឡើងដើម្បីជំរុញ និងស្របតាមគោលនយោបាយ និងផែនការរបស់បក្សក្នុងការការពារ និងកសាងសង្គមនិយម¹⁹⁴²។

៧៥១. ទាក់ទងទៅនឹងលក្ខខណ្ឌតម្រូវដែលថា ជនជាប់ចោទបានដឹងអំពីការវាយប្រហារ និងថា អំពើរបស់ខ្លួនគឺជាផ្នែកមួយនោះ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញថា៖

[...] ដោយពិចារណាទៅលើទំហំ និងវិសាលភាពនៃការវាយប្រហារនេះ និងចំណុចដែលថា ការវាយប្រហារនេះត្រូវបានអនុវត្តឡើងដើម្បីជាការជំរុញ និងស្របតាមគោលនយោបាយ និងផែនការរបស់បក្សនោះ អង្គជំនុំជម្រះជឿជាក់ថា ទាំងចាវី និងជនជាប់ចោទបានដឹងអំពីការវាយប្រហារប្រឆាំងនឹងប្រជាជនស៊ីវិល និងបានដឹងថា អំពើទាំងឡាយរបស់ពួកគេបង្កើតបានជាផ្នែកមួយនៃការវាយប្រហារនេះ¹⁹⁴³។

៧៥២. នួន ជា និង ខៀវ សំផន បានលើកឡើងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសក្នុងការយល់ឃើញថា ទំនាក់ទំនងមានអត្ថិភាពរវាងការវាយប្រហារជាមួយនឹងបទឧក្រិដ្ឋដែលជនជាប់ចោទត្រូវបានចោទប្រកាន់នោះ¹⁹⁴⁴។ ខៀវ សំផន ក៏បានជំទាស់ទៅនឹងការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលថា គាត់បានដឹងអំពីការវាយប្រហារនេះ¹⁹⁴⁵។ ដូចដែលអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនៃតុលាការ ICTY បានបញ្ជាក់នៅក្នុងសាលដីកា *រឿងក្តី Kunarac* ថា ទំនាក់ទំនងនេះមានធាតុផ្សំពីរយ៉ាងដែលអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនឹងត្រូវពិចារណាតាមលំដាប់លំដោយដូចតទៅ៖

- (i) ផ្អែកតាមចរិតលក្ខណៈ និងផលវិបាក ការប្រព្រឹត្តអំពើដែលជាសក្យានុម័ត គឺជាផ្នែកនៃការវាយប្រហារ និងត្រូវប្តូរក្នុងជាមួយនឹង

¹⁹⁴² សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១៩៧ (ជើងទំព័រលុបចោល)។

¹⁹⁴³ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១៩៧ (ជើងទំព័រលុបចោល)។

¹⁹⁴⁴ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤៧៨។ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៣៣៨ និង ៣៤១។

¹⁹⁴⁵ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៣៣៨ និង ៣៤១។

(ii) ការដឹងពីសំណាក់ជនជាប់ចោទថា មានការវាយប្រហារទៅលើប្រជាជនស៊ីវិល និងថា អំពើរបស់គាត់ គឺជាផ្នែកមួយនោះ¹⁹⁴⁶។

៧៥៣. ទាក់ទងទៅនឹងធាតុផ្សំទីមួយ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលយល់ស្របជាមួយការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលបានផ្អែកលើសាលដីកា *វៀងក្រី Kunarac* ថា “អំពើរបស់ចារីត្រូវតែជាផ្នែកមួយនៃការវាយប្រហារ មានន័យថា អំពើនោះផ្អែកតាមចរិតលក្ខណៈ និងផលវិបាកនៃអំពើជាសត្យានុម័ត ត្រូវតែជាផ្នែកនៃការវាយប្រហារ”¹⁹⁴⁷។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនៃតុលាការ ICTY បានប្រើប្រាស់ពាក្យពេចន៍ “ជនជាប់ចោទ” និង “ចារី” ជំនួសគ្នាបាននៅក្នុងផ្នែកដែលពាក់ព័ន្ធនៅក្នុងសាលដីកា *វៀងក្រី Kunarac* (ICTY)¹⁹⁴⁸។ ក្នុងសាលដីកា *វៀងក្រី Mrkšić និង Šljivančanin* (ICTY) នៅក្នុងបរិបទដូចគ្នានេះ បានប្រើប្រាស់ពាក្យថា “ជនជាប់ចោទ”¹⁹⁴⁹ ហើយក្នុងសាលដីកា *វៀងក្រី Šainović* (ICTY) បានប្រើប្រាស់ពាក្យ “ចារី” ទៅវិញ¹⁹⁵⁰។

៧៥៤. ផ្អែកតាមមូលដ្ឋានខាងលើ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាឃើញថា អំពើរបស់ជនជាប់ចោទ បើទោះបីជាពុំមែនជាចារីផ្ទាល់ក៏ដោយ ក៏ត្រូវតែជាផ្នែកមួយនៃការវាយប្រហារដែរ។ ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញបន្តទៀតអំពីទំនាក់ទំនងរវាងអំពើរបស់ជនជាប់ចោទជាមួយនឹងការវាយប្រហារ និងបានយោងទៅលើ “អំពើរបស់ចារីផ្ទាល់ និងរបស់ជនជាប់ចោទ” នៅក្នុងការយល់ឃើញនេះ¹⁹⁵¹។ អាស្រ័យហេតុនេះ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំមានកំហុសទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានេះឡើយ។

¹⁹⁴⁶ សាលដីកា *វៀងក្រី Kunarac* (ICTY) កថាខណ្ឌ ៩៩។ សូមមើលផងដែរ សាលដីកា *វៀងក្រី Mrkšić និង Šljivančanin* (ICTY) កថាខណ្ឌ ៤១។ សាលដីកា *វៀងក្រី Tadić* (ICTY) កថាខណ្ឌ ២៤៨។

¹⁹⁴⁷ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១៩០ យោងទៅលើសាលដីកា *វៀងក្រី ឌុច* (001-E188) កថាខណ្ឌ ៣១៨។ សាលដីកា *វៀងក្រី Kunarac* (ICTY) កថាខណ្ឌ ៨៥។ សាលដីកា *វៀងក្រី Šainović* (ICTY) កថាខណ្ឌ ២៦៤។

¹⁹⁴⁸ សាលដីកា *វៀងក្រី Kunarac* (ICTY) កថាខណ្ឌ ៨៥។

¹⁹⁴⁹ សាលដីកា *វៀងក្រី Mrkšić និង Šljivančanin* (ICTY) កថាខណ្ឌ ៤១។

¹⁹⁵⁰ សាលដីកា *វៀងក្រី Šainović* (ICTY) កថាខណ្ឌ ២៦៤។

¹⁹⁵¹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១៩៧។

៧៥៥.បន្ថែមលើនេះ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសំអាងលើភស្តុតាងដែលថា អំពើរបស់ ខៀវ សំផន និង អំពើរបស់ចារីផ្ទាល់ ផ្អែកតាមចរិតលក្ខណៈ ឬផលវិបាកនៃអំពើនេះ គឺជាផ្នែកមួយនៃការវាយប្រហារជាទូទៅ ឬជាប្រព័ន្ធលើប្រជាជនស៊ីវិលកម្ពុជា¹⁹⁵²ដែលផ្ទុយពីការអះអាងរបស់ ខៀវ សំផន ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានេះ¹⁹⁵³ ។ ទាក់ទងទៅនឹងអំណះអំណាងរបស់ នួន ជា¹⁹⁵⁴ ចំពោះការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ទាក់ទងទៅនឹងការប្រើអំពើហិង្សាលើប្រជាជនស៊ីវិលមុនខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥ នោះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការ កំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការវាយប្រហារលើប្រជាជនស៊ីវិលដែលជាផ្នែកនៃធាតុផ្សំតាមបរិបទនោះ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានផ្តល់ការយល់ឃើញទាក់ទងទៅនឹងអត្ថិភាពនៃការវាយប្រហារដែលជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងអំឡុងពេលត្រឹមតែចាប់ពីថ្ងៃទី ១៧ ខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥ រហូតដល់ (យ៉ាងហោចណាស់)ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ១៩៧៧¹⁹⁵⁵ប៉ុណ្ណោះ។

៤.យ.៥.គ.៤.ការដឹង

៧៥៦.ខៀវ សំផន បានជំទាស់ទៅនឹងការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលថា “ទាំងចារីផ្ទាល់ និងជនជាប់ចោទ បានដឹងអំពីការវាយប្រហារលើប្រជាជនស៊ីវិល និងថា អំពើនេះ គឺជាផ្នែកមួយនៃការវាយប្រហារ”¹⁹⁵⁶ ដោយបានកត់សម្គាល់ថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានចំណាយត្រឹមតែ “ពីរ ឬបីបន្ទាត់” ប៉ុណ្ណោះលើបញ្ហានេះ¹⁹⁵⁷។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា នៅក្នុងជើងទំព័រដែលបានភ្ជាប់ទៅនឹងការយល់ឃើញនេះ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយោងទៅលើការយល់ឃើញផ្សេងៗទៀតនៅក្នុងសាលក្រមរបស់ខ្លួនដែល ខៀវ សំផន ពុំបានពិភាក្សា។ អាស្រ័យហេតុនេះ អំណះអំណាងរបស់ ខៀវ សំផន ត្រូវបដិសេធចោល។

¹⁹⁵² សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១៩៧ យោងទៅលើសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១៦៩, ៥៤៧ ដល់ ៥៧៤, ៦៣០ ដល់ ៦៥៧, ៦៨២ ដល់ ៦៨៧, ៦៩០ ដល់ ៧០២។

¹⁹⁵³ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៣៣៨។

¹⁹⁵⁴ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៤៧៨។

¹⁹⁵⁵ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១៩៣។

¹⁹⁵⁶ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១៩៧។

¹⁹⁵⁷ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៣៣៨។

៧៥៧.សរុបសេចក្តីមក អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលសម្រេចបដិសេធទង្វើករណីនៃបណ្តឹងសាទុក្ខដែលបានលើកឡើងដោយ នួន ជា និង ខៀវ សំផន ប្រឆាំងនឹងការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលថា អំពើដែលជនជាប់ចោទត្រូវបានចោទប្រកាន់នោះ មានទំនាក់ទំនងជាមួយនឹងការវាយប្រហារជាទូទៅ ឬជាប្រព័ន្ធប្រឆាំងទៅលើប្រជាជនស៊ីវិលកម្ពុជាដោយមូលហេតុនយោបាយ នៅក្នុងអំឡុងពេលយុត្តាធិការពេលវេលានៃសំណុំរឿង ០០២/០១ ដោយមានការដឹងអំពីការវាយប្រហារ និងថា អំពើរបស់ជនជាប់ចោទ គឺជាផ្នែកមួយនៃការវាយប្រហារ។

៤.យ.៦.ភាពអាចដឹងជាមុន/គោលការណ៍នីត្យានុកូលភាព

៧៥៨.អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានពិចារណាឃើញថា “នៅក្នុងបរិបទជាក់លាក់របស់ អ.វ.ត.ក. គោលការណ៍នីត្យានុកូលភាពតម្រូវថា បទល្មើស និងទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវដែលបានចោទប្រកាន់ ត្រូវបានទទួលស្គាល់ស្របតាមច្បាប់កម្ពុជា ឬច្បាប់អន្តរជាតិដោយមានអត្ថិភាពនៅចន្លោះពីថ្ងៃទី ១៧ ខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥ ដល់ថ្ងៃទី ០៦ ខែ មករា ឆ្នាំ ១៩៧៩ ហើយជនជាប់ចោទអាចដឹងជាមុនបានគ្រប់គ្រាន់ថា ជាបទល្មើស និងមានច្បាប់ចែង”¹⁹⁵⁸។ ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានេះ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានកត់សម្គាល់បន្ថែមទៀតថា “អនុលោមតាមមាត្រា ៥ នៃច្បាប់ អ.វ.ត.ក. បទចោទស្តីពីឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិមានលក្ខណៈស្របទៅនឹងគោលការណ៍នីត្យានុកូលភាព លុះណាតែមានសេចក្តីសន្និដ្ឋានបន្ថែមថា ជនជាប់ចោទ អាចយល់ដឹងជាមុនបានគ្រប់គ្រាន់អំពីបទល្មើសដែលបានចោទប្រកាន់ ឬទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវនោះ និងមានច្បាប់ចែងអំពីការទទួលខុសត្រូវផងដែរនាពេលនោះ”¹⁹⁵⁹។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញថា “ការវិភាគបែបនេះត្រូវធ្វើឡើងសម្រាប់បទឧក្រិដ្ឋជាមូលដ្ឋាន ឬទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវ មិនមែនធ្វើឡើងសម្រាប់ឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិទាំងមូលនោះឡើយ”¹⁹⁶⁰។ ផ្អែកតាមវិធីសាស្ត្រនេះ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានបញ្ជាក់ថា

¹⁹⁵⁸ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១៦ យោងទៅលើសាលក្រមរឿងក្តី ឌុច (001-F28) កថាខណ្ឌ ២៦ ដល់ ៣៤។ សាលដីកាជំនុំជម្រះរឿងក្តី ឌុច (001-F28) កថាខណ្ឌ ៨៩ ដល់ ៩៧។ មាត្រា ៣ នៃក្រមព្រហ្មទណ្ឌកម្ពុជាឆ្នាំ ២០០៩។

¹⁹⁵⁹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១៧៦ យោងទៅលើសាលដីកាជំនុំជម្រះរឿងក្តី ឌុច (001-F28) កថាខណ្ឌ ៩៦ និង ដកស្រង់សេចក្តីសម្រេចលើបណ្តឹងសាទុក្ខស្តីពីយុត្តាធិការ រឿងក្តី Ojdanić (ICTY) កថាខណ្ឌ ២១ និង ៣៧ (ជើងទំព័រលុបចោល) ។

¹⁹⁶⁰ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១៧៦។

បទមនុស្សឃាត¹⁹⁶¹ បទសម្លាប់រង្គាល¹⁹⁶² បទធ្វើទុក្ខបុកម្នេញដោយមូលហេតុនយោបាយ¹⁹⁶³ និងបទអំពើអមនុស្សធម៌ផ្សេងៗទៀតនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ បានបំពេញតាមគោលការណ៍នីត្យានុកូលភាព¹⁹⁶⁴។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងក៏បានយល់ឃើញផងដែរថា ការទទួលខុសត្រូវនៃសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួមទម្រង់មូលដ្ឋាន និងជាប្រព័ន្ធ (“JCE I” និង “JCE II”) ស្របតាមគោលការណ៍នេះ ដោយផ្អែកលើចរិតលក្ខណៈជាច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់នៅចន្លោះរវាងឆ្នាំ ១៩៧៥ និងឆ្នាំ ១៩៧៩ និងតួនាទីជាន់ខ្ពស់របស់ជនជាប់ចោទ¹⁹⁶⁵។

៧៥៩.ខៀវ សំផន បានលើកឡើងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសក្នុងការពិចារណាថា មុខងារជាន់ខ្ពស់របស់គាត់ក្នុងអំឡុងពេលនោះ បានធ្វើឱ្យគាត់ទទួលបានការចោទប្រកាន់ពីបទឧក្រិដ្ឋ និងទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវដែលគាត់អាចដឹងជាមុនបានគ្រប់គ្រាន់ថា មានច្បាប់ចែង និងជាបទល្មើស¹⁹⁶⁶។ ខៀវ សំផន បានលើកឡើងបន្ថែមទៀតថា ភាពអាចដឹងជាមុនបានថា ជាបទល្មើស និងមានច្បាប់ចែងចំពោះអំពើនោះ អាស្រ័យលើភាពច្បាស់លាស់ និងភាពអាចយល់ដឹងជាមុនពីសំណាក់“ប្រជាពលរដ្ឋគ្រប់រូប”ជាជាងលើមុខងាររបស់ជនជាប់ចោទ¹⁹⁶⁷។ បន្ថែមលើនេះទៀត ខៀវ សំផន បានអះអាងថា “ការពិតថា បទឧក្រិដ្ឋមួយ ឬទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវមានអត្ថិភាពក្នុងច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់អន្តរជាតិត្រឹមឆ្នាំ ១៩៧៥ នោះ ពុំគ្រប់គ្រាន់ដើម្បីបំពេញតាមលក្ខណៈវិនិច្ឆ័យនៃភាពអាចយល់ដឹងជាមុនបានថា ជាបទល្មើស និងមានច្បាប់ចែង” ជាពិសេសដោយផ្អែកលើហេតុការណ៍ពិតដែលថា កម្ពុជាមានប្រព័ន្ធគតិយុត្តិធម៌និយមដែលមានន័យថា ដោយសារពុំមានការអនុវត្តក្នុងស្រុក ទើបពុំមានបទដ្ឋានអន្តរជាតិណាមួយបានបង្កើតជាផ្នែកនៃច្បាប់កម្ពុជាឡើយ¹⁹⁶⁸។ ខៀវ សំផន បានជំទាស់បន្ថែមទៀតថា និយមន័យនៃបទឧក្រិដ្ឋ និងទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវដែលបានទទួលយកដោយអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង មិនអាចយល់ដឹងជាមុនបានថា ជាបទល្មើស និងមានច្បាប់ចែងនៅក្នុងឆ្នាំ ១៩៧៥¹⁹⁶⁹ រួម

¹⁹⁶¹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៤១១។

¹⁹⁶² សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៤១៥។

¹⁹⁶³ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៤២៦។

¹⁹⁶⁴ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៤៣៥។

¹⁹⁶⁵ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦៩១។

¹⁹⁶⁶ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៩៩។

¹⁹⁶⁷ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ១០០។

¹⁹⁶⁸ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ១០១។

¹⁹⁶⁹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ១០២។

ទាំងធាតុផ្សំតាមបរិបទនៃឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ¹⁹⁷⁰ ធាតុផ្សំអត្តនោម័តនៃបទមនុស្សឃាត បទសម្លាប់ រង្គាល់¹⁹⁷¹ ហើយអំពើប្រព្រឹត្ត និងចេតនាដែលជាលក្ខខណ្ឌតម្រូវក្នុងការបង្ហាញអំពីទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវ ដែលស្របទៅនឹងការដាក់ពិន្ទុភាពលើរូបគាត់¹⁹⁷²ឡើយ។

៧៦០.សហព្រះរាជអាជ្ញាបានឆ្លើយតបថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំមានកំហុសក្នុងការពិចារណាទៅលើមុខងារជាន់ខ្ពស់របស់ ខៀវ សំផន ដោយបានយល់ឃើញថា គាត់អាចយល់ដឹងបានជាមុនថា មានច្បាប់ចែង¹⁹⁷³។ បន្ថែមលើនេះទៀត សហព្រះរាជអាជ្ញាបានលើកឡើងថា អំណះអំណាងដែលបានលើកឡើងដោយ ខៀវ សំផន ជាទទ្ទឹករណ៍នៅក្នុងបណ្តឹងសាទុក្ខនេះ បានបកស្រាយពុំត្រឹមត្រូវលើលក្ខខណ្ឌតម្រូវនៃភាពអាចយល់ដឹងជាមុន បានថា មានច្បាប់ចែង និងជាបទល្មើស ដែលមាននៅក្នុងយុត្តិសាស្ត្ររបស់អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនៃ តុលាការ ICTY និងនៅក្នុងសាលដីកា *រឿងក្តី ឌុច* (001-F28)¹⁹⁷⁴។

៧៦១.ទាក់ទងទៅនឹងការលើកឡើងដែលថា បទឧក្រិដ្ឋ និងទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវ ត្រូវតែច្បាស់លាស់ ហើយ“ប្រជាពលរដ្ឋគ្រប់រូប”អាចយល់ដឹងជាមុនបានថា មានច្បាប់ចែង ដើម្បីកុំឱ្យការដាក់ពិន្ទុភាពរំលោភ បំពានទៅលើគោលការណ៍នីត្យានុកូលភាពនោះ¹⁹⁷⁵ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ការសម្រេចរបស់ ខ្លួននៅក្នុងសាលដីកា *រឿងក្តី ឌុច* (001-F28)ថា ភាពត្រឹមត្រូវ និងក្តីបារម្ភឱ្យមានកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីបានឆាប់ រហ័សដែលជាមូលដ្ឋាននៃគោលការណ៍នីត្យានុកូលភាពអន្តរជាតិបានតម្រូវថា រាល់បទល្មើសដែលបានចោទ ប្រកាន់ ឬរាល់ទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវ “ត្រូវមានលក្ខណៈអាចយល់ដឹងជាមុនបានគ្រប់គ្រាន់ថា ជាបទ ល្មើស ហើយថា ជនជាប់ចោទអាចដឹងបានថា មានច្បាប់ចែង [...] នាពេលនោះ”¹⁹⁷⁶។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការ កំពូលពិចារណាឃើញថា លក្ខខណ្ឌតម្រូវនៃភាពអាចយល់ដឹងជាមុនបានថា មានច្បាប់ចែង និងជាបទល្មើស

¹⁹⁷⁰ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ១០៣។

¹⁹⁷¹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ១០៤។

¹⁹⁷² សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ១០៥ ដល់ ១០៧។

¹⁹⁷³ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ២៦។

¹⁹⁷⁴ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ២៦។

¹⁹⁷⁵ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ១០០។

¹⁹⁷⁶ សាលដីកា *រឿងក្តី ឌុច* (001-F28) កថាខណ្ឌ ៩៦ ដកស្រង់សេចក្តីសម្រេចលើបណ្តឹងសាទុក្ខស្តីពីយុត្តាធិការ *រឿងក្តី Ojdanić* (ICTY) កថាខណ្ឌ ២១, ៣៧ និង យោងទៅលើសាលក្រម *រឿងក្តី Blagojević និង Jokić* (ICTY) កថាខណ្ឌ ៦៩៥ ជើងទំព័រ ២១៤៥ និង សាលក្រម *រឿងក្តី S.W. ទល់នឹងចក្រភពអង់គ្លេស* (ECtHR) កថាខណ្ឌ ៣៥ ដល់ ៣៦។

ត្រូវតែកំណត់តាមរយៈការវិភាគជាសត្យានុម័ត មានន័យថា បទឧក្រិដ្ឋ និងទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវ ត្រូវតែ អាចយល់ដឹងបានជាមុនថា ជាបទល្មើស និងមានច្បាប់ចែងជាទូទៅ ដូចដែល ខៀវ សំផន បានលើកឡើង ដែរ¹⁹⁷⁷។ ទោះជាយ៉ាងនេះក្តី អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាលើការឃើញថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបាន ពិចារណាយ៉ាងសមហេតុផលទៅលើមុខងារជាន់ខ្ពស់របស់ ខៀវ សំផន ក្នុងការកំណត់ ថាគោលការណ៍នីត្យានុកូលភាពត្រូវតែគោរពតាមសម្រាប់បទឧក្រិដ្ឋ និងទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវដែលបានចោទប្រកាន់ ដែរ ឬ យ៉ាងណានោះ។ ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរំលឹកថា អង្គជំនុំជម្រះបានទទួលយកវិធី សាស្ត្រនេះនៅក្នុងសាលដីកា *រឿងក្តី ខុច* (001-F28) ដោយបានធ្វើការពិចារណាយ៉ាងច្បាស់លាស់ថា ខុច ដែល ជា “កម្មាភិបាលម្នាក់នៃរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ” និងបានយល់ឃើញថា “ជនជាប់ចោទអាចយល់ដឹងជាមុន បានយ៉ាងគ្រប់គ្រាន់ថា មានច្បាប់កំណត់អំពីនិយមន័យនៃបទធ្វើទុក្ខបុកម្នេញនៅក្នុងអំឡុងពេលនៃការប្រព្រឹត្ត បទល្មើសដែលរងការចោទប្រកាន់នោះ”¹⁹⁷⁸។ បន្ថែមលើនេះទៀត វិធីសាស្ត្រនេះស្របជាមួយនឹងគោលបំណង នៃគោលការណ៍នីត្យានុកូលភាព¹⁹⁷⁹។ យោងតាមសំអាងហេតុខាងលើ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបដិសេធអំណះអំណាចរបស់ ខៀវ សំផន ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានេះ។

៧៦២. ទាក់ទងទៅនឹងអំណះអំណាងដែលថា លក្ខណៈវិនិច្ឆ័យនៃភាពអាចយល់ដឹងជាមុនបានថា មានច្បាប់ចែង និងជាបទល្មើសពុំអាចត្រូវបានបំពេញដោយសារហេតុការណ៍ពិតដែលថា បទឧក្រិដ្ឋមួយ ឬទម្រង់នៃការទទួល ខុសត្រូវ មានអត្ថិភាពស្របតាមច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់អន្តរជាតិត្រឹមឆ្នាំ ១៩៧៥ នោះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការ កំពូលរំលឹកថា នៅក្នុងសាលដីកា *រឿងក្តី ខុច* (001-F28) បានពិចារណាឃើញថា “រាល់បទល្មើស និងទម្រង់នៃ ការទទួលខុសត្រូវដែលត្រូវបានចោទប្រកាន់នៅចំពោះមុខ អ.វ.ត.ក. ត្រូវតែមានអត្ថិភាពក្រោមច្បាប់ជាតិ ឬ ច្បាប់អន្តរជាតិ នៅពេលអំពើល្មើសដែលបានចោទប្រកាន់នោះបានកើតឡើងនៅក្នុងចន្លោះពីថ្ងៃទី ១៧ ខែ មេ

¹⁹⁷⁷ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៩៩ ដល់ ១០០។

¹⁹⁷⁸ សាលដីកា *រឿងក្តី ខុច* (001-F28) កថាខណ្ឌ ២៨០។

¹⁹⁷⁹ សូមមើល សាលក្រម *រឿងក្តី Vasiljević* (ICTY) កថាខណ្ឌ ១៩៣ (“ការសម្រេចដាក់ពិន្ទុភាពផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌ [...] ពុំគប្បីត្រូវ បានផ្អែកទៅលើបទដ្ឋានដែលជនជាប់ចោទពុំបានដឹងដោយសហហេតុផលអំពីអំឡុងពេលនៃអំពើប្រព្រឹត្ត ហើយបទដ្ឋាននេះត្រូវតែមាន លក្ខណៈច្បាស់ លាស់គ្រប់គ្រាន់ថា តើអំពើសកម្ម ឬអំពើអកម្មអ្វីខ្លះ ដែលជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការទទួលខុសត្រូវព្រហ្មទណ្ឌរបស់ជន ជាប់ចោទនោះ”) យោងទៅលើ សាលក្រម *រឿងក្តី S.W. ទល់នឹងចក្រភពអង់គ្លេស* (ECtHR) ទំព័រ ៤២។ សាលក្រម *រឿងក្តី Giniewski ទល់នឹងប្រទេសបារាំង* (ECtHR) ទំព័រ ៣៨។ សាលក្រម *រឿងក្តី Kokkinakis ទល់នឹងប្រទេសក្រិច* (ECtHR) ទំព័រ ២២ ។

សា ឆ្នាំ ១៩៧៥ ដល់ថ្ងៃទី ៦ ខែ មករា ឆ្នាំ ១៩៧៩”¹⁹⁸⁰ ដែលជាវិធីសាស្ត្រមួយស្របជាមួយនឹងគោលបំណងនៃ គោលការណ៍នីត្យានុកូលភាព បទដ្ឋានអន្តរជាតិស្តីពីសិទ្ធិមនុស្ស និងយុត្តិសាស្ត្ររបស់តុលាការ ICTY¹⁹⁸¹។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរំលឹកបន្ថែមទៀតថា ទាក់ទងទៅនឹងលក្ខខណ្ឌនៃភាពអាចយល់ដឹងជាមុនបានថា មានច្បាប់ចែងនោះ ក្រៅពីសន្និសញ្ញានានា នៅមាន“ច្បាប់នានាដែលបានផ្អែកលើទំនៀមទម្លាប់ [...] អាចយកមកធ្វើជាសំអាងក្នុងការបញ្ជាក់ថា ជនជាប់ចោទអាចយល់ដឹងគ្រប់គ្រាន់បានថា មានច្បាប់ចែង”¹⁹⁸² និងថា ចំពោះភាពអាចយល់ដឹងជាមុនបាន ជនជាប់ចោទ“ត្រូវតែអាចយល់ដឹងថា អំពើដែលខ្លួនប្រព្រឹត្ត គឺជាបទល្មើសក្នុងន័យដែលគេអាចយល់ដឹងជាទូទៅបាន ដោយមិនចាំបាច់សំអាងលើបទប្បញ្ញត្តិជាក់លាក់ណាមួយនោះទេ”¹⁹⁸³។ ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលទទួលយកអំណះអំណាងរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញាដែលបានលើកឡើងថា ដោយសារតែបទឧក្រិដ្ឋមួយចំនួនដែល ខៀវ សំផន ត្រូវបានដាក់ពន្ធនាគារនោះ “គឺជាបទឧក្រិដ្ឋធ្ងន់ធ្ងរមុតដែលគេអាចយល់ដឹងបាន។ ខៀវ សំផន មិនអាចប្រកែកថា គាត់មិនអាចយល់ដឹងបានថា អំពើរបស់គាត់ គឺជាអំពើល្មើសក្នុងន័យដែលមនុស្សទូទៅអាចយល់ដឹងបាននោះឡើយ”¹⁹⁸⁴។

¹⁹⁸⁰ សាលដីការវៀងក្រី ឌុច (001-F28) កថាខណ្ឌ ៩១ (ជើងទំព័រលុបចោល)។

¹⁹⁸¹ សូមមើល សាលដីការវៀងក្រី ឌុច (001-F28) កថាខណ្ឌ ៩១ យោងទៅលើមាត្រា ១៥(១-២) នៃកតិកាសញ្ញាអន្តរជាតិស្តីពីសិទ្ធិពលរដ្ឋ និងនយោបាយ និងសេចក្តីសម្រេចលើបណ្តឹងសាទុក្ខស្តីពីយុត្តាធិការវៀងក្រី Ojdanić (ICTY) កថាខណ្ឌ ១០, ៣៨ និងមាត្រា ១ នៃច្បាប់ អ.វ.ត.ក ។ សូមមើលផងដែរ សេចក្តីសម្រេចលើបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា និង អៀង ធីរិទ្ធ ប្រឆាំងនឹងដីកាដោះស្រាយ (D427/2/15) កថាខណ្ឌ ៩៨។

¹⁹⁸² សាលដីការវៀងក្រី ឌុច (001-F28) កថាខណ្ឌ ៩៦ យោងទៅលើសេចក្តីសម្រេចលើបណ្តឹងសាទុក្ខស្តីពីយុត្តាធិការវៀងក្រី Hadžihasanović និង Kubura (ICTY) កថាខណ្ឌ ៣៤ និងសេចក្តីសម្រេចលើបណ្តឹងសាទុក្ខស្តីពីយុត្តាធិការវៀងក្រី Ojdanić (ICTY) កថាខណ្ឌ ៤០។

¹⁹⁸³ សាលដីការវៀងក្រី ឌុច (001-F28) កថាខណ្ឌ ៩៦ យោងទៅលើសេចក្តីសម្រេចលើបណ្តឹងសាទុក្ខស្តីពីយុត្តាធិការវៀងក្រី Hadžihasanović និង Kubura (ICTY) កថាខណ្ឌ ៣៤។

¹⁹⁸⁴ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ២៦។ សូមមើលផងដែរ សាលដីការវៀងក្រី ឌុច (001-F28) កថាខណ្ឌ ៩៦ យោងទៅលើសេចក្តីសម្រេចលើបណ្តឹងសាទុក្ខស្តីពីយុត្តាធិការវៀងក្រី Ojdanić (ICTY) កថាខណ្ឌ ៤២ (“បើទោះបីជាអំពើអសីលធម៌ ឬមានចរិតគួរឱ្យរន្ធត់ ពុំមែនជាកត្តាគ្រប់គ្រាន់ក្នុងការធានាបាននូវការចាត់ទុកជាបទឧក្រិដ្ឋក៏ដោយ [...] ក៏អំពើទាំងនេះជាក់ស្តែងអាចដើរតួនាទី [...] ត្រង់ចំណុចថា អំពើនេះអាចបដិសេធការអះអាងណាមួយរបស់ជនជាប់ចោទដែលថា ខ្លួនពុំបានដឹងអំពីចរិតល្មើសនៃអំពើនោះ”)។

៧៦៣.ចំពោះអំណះអំណាងដែលបានលើកឡើងថា បទដ្ឋានអន្តរជាតិពុំអាចបង្កើតបានជាផ្នែកមួយនៃច្បាប់ជាតិនៅក្នុងអំឡុងពេលនៃអង្គហេតុដោយសារកម្ពុជាមានប្រព័ន្ធគតិយុត្តិធម៌និយម និងថា ពុំអាចរំពឹងទុកបានចំពោះការអនុវត្តបទដ្ឋានអន្តរជាតិនោះ ខៀវ សំផន បានបង្ហាញពុំត្រឹមត្រូវអំពីការយល់ឃើញរបស់អង្គបុរេជំនុំជម្រះដែលខ្លួនបានយោងនៅក្នុងសារណាបណ្តឹងសាទុក្ខ^{១៩៨៥}។ នៅក្នុងកថាខណ្ឌបន្ទាប់ដែល ខៀវ សំផន បានយោងទៅលើនោះ អង្គបុរេជំនុំជម្រះបានយល់ឃើញថា “ច្បាប់ អ.វ.ត.ក. [...] តម្រូវឱ្យ អ.វ.ត.ក. អនុវត្តយុត្តាធិការរបស់ខ្លួនឱ្យស្របតាមគោលការណ៍នីត្យានុកូលភាពអន្តរជាតិ ដែលបានអនុញ្ញាតសម្រាប់ការទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌចំពោះបទល្មើសទាំងឡាយដែលមានចរិតលក្ខណៈជាតិ ឬអន្តរជាតិក្នុងអំឡុងពេលនៃការប្រព្រឹត្តបទល្មើសទាំងនេះ”^{១៩៨៦} ដែលជាការយល់ឃើញមួយស៊ីសង្វាក់គ្នាយ៉ាងច្បាស់ជាមួយនឹងសាលដីកា *រឿងក្តី ខុច* (001-F28)។

៧៦៤.ទាក់ទងទៅនឹងភាពអាចយល់ដឹងជាមុនបានថា ជាបទល្មើស និងមានច្បាប់ចែងអំពីធាតុផ្សំតាមបរិបទនៃឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ^{១៩៨៧} អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានបញ្ជាក់ថា ការវិភាគលើបញ្ហា ថាតើបទឧក្រិដ្ឋឬទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវដែលបានចោទប្រកាន់នោះបានបំពេញតាមគោលការណ៍នីត្យានុកូលភាព ដែរ ឬយ៉ាងណានោះ គប្បី“ត្រូវធ្វើឡើងទៅតាមកម្រិតនៃបទឧក្រិដ្ឋ ឬទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវដែលជាមូលដ្ឋាន ជាជាងធ្វើឡើងសម្រាប់ប្រភេទនៃឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិទាំងមូល”^{១៩៨៨}។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានយល់ឃើញនៅក្នុងសាលដីកា *រឿងក្តី ខុច* (001-F28) ដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយោងទៅលើនោះ^{១៩៨៩} ថា “ឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិត្រូវបានចាត់ទុកជាឧក្រិដ្ឋកម្មអន្តរជាតិស្ថិតក្នុងដែនកំណត់យុត្តាធិការពេលវេលារបស់ អ.វ.ត.ក.”^{១៩៩០}។ បន្ថែមលើនេះទៀត អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលយល់ឃើញដូចខាងលើថា ធាតុផ្សំតាមបរិបទនៃឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ មានចែងនៅក្នុងលិខិតុបករណ៍ផ្នែកច្បាប់អន្តរជាតិ និងក្នុងស្រុក

¹⁹⁸⁵ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ១០១ យោងទៅលើក្នុងចំណោមនោះសេចក្តីសម្រេចលើបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា និង អៀង ធីរិទ្ធ ប្រឆាំងនឹងដីការដោះស្រាយ ឯកសារលេខ D427/2/15 កថាខណ្ឌ ៩៧ ជើងទំព័រ ២១៥។

¹⁹⁸⁶ សេចក្តីសម្រេចលើបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា និង អៀង ធីរិទ្ធ ប្រឆាំងនឹងដីការដោះស្រាយ (D427/2/15) កថាខណ្ឌ ៩៨ (សេចក្តីបញ្ជាក់ដើម)។

¹⁹⁸⁷ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ១០៣។

¹⁹⁸⁸ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១៧៦។

¹⁹⁸⁹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១៧៦។

¹⁹⁹⁰ សាលដីកា *រឿងក្តី ខុច* (001-F28) កថាខណ្ឌ ១០៤, ៩៩ ដល់ ១០៣។

ជាច្រើននៅក្រោយសង្គ្រាមលោកលើកទីពីរ និងជាផ្នែកនៃច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់អន្តរជាតិក្នុងឆ្នាំ ១៩៧៥¹⁹⁹¹។ ហេតុនេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាលើការ ខៀវ សំផន អាចយល់ដឹងជាមុនគ្រប់គ្រាន់បានថា ជាបទល្មើស និងមានច្បាប់ចែងអំពីធាតុផ្សំនេះ ក្នុងឋានៈខ្លួនជាកម្មាភិបាលម្នាក់នៃរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ក្នុងឆ្នាំ ១៩៧៥។ អាស្រ័យហេតុនេះ អំណះអំណាងនេះត្រូវបដិសេធចោល។

៧៦៥.ចំពោះភាពអាចយល់ដឹងជាមុនបានថា ជាបទល្មើស និងមានច្បាប់ចែងអំពីធាតុផ្សំ *អត្តនោម័ត*នៃបទ មនុស្សឃាត និងបទសម្លាប់រង្គាល់¹⁹⁹² អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានពិនិត្យពិចារណាឡើងវិញយ៉ាងទូលំទូលាយអំពីធាតុផ្សំអត្តនោម័តនៃបទឧក្រិដ្ឋទាំងនេះ¹⁹⁹³។ ទាក់ទងទៅនឹងបទមនុស្សឃាត ការពិចារណានេះ ឈានទៅធ្វើសេចក្តីសន្និដ្ឋានបានថា ធាតុផ្សំអត្តនោម័តដែលមានលក្ខណៈពុំសូវរឹតត្បិតដោយយកទាំងចេតនា ផ្ទាល់ និងប្រយោល គឺជាផ្នែកនៃច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់អន្តរជាតិ ក្នុងឆ្នាំ ១៩៧៥¹⁹⁹⁴។ ដូចបានកត់សម្គាល់ខាងលើ ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងភាពអាចយល់ដឹងជាមុនបាន ជនជាប់ចោទ“អាចដឹងគ្រប់គ្រាន់បានថា អំពើដែលខ្លួនប្រព្រឹត្ត គឺ ជាអំពើល្មើសក្នុងន័យដែលមនុស្សទូទៅអាចយល់ដឹងបាន ដោយមិនចាំបាច់សំអាងលើបទប្បញ្ញត្តិជាក់លាក់ណា មួយ”នោះឡើយ¹⁹⁹⁵។ ដូច្នេះ អ្វីដែលតម្រូវនោះ គឺមិនមែនជាការពិចារណាអំពីពាក្យពេចន៍បច្ចេកទេសក្នុងនិយម ន័យនៃឧក្រិដ្ឋកម្មនោះឡើយ ប៉ុន្តែនៅត្រង់ ថាតើជាទូទៅអាចយល់ដឹងជាមុនបានថា អំពើនោះអាចតម្រូវឱ្យមាន ការទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌ ដែរ ឬយ៉ាងណា។ អាស្រ័យហេតុនេះ ពុំមានភាពចាំបាច់ត្រូវបង្ហាញថា អាចយល់ដឹងជាមុនបានថា ការទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌអាចកើតឡើងនៅក្នុងកាលៈទេសៈនៃការប្រព្រឹត្ត ដោយ *ចេតនាប្រយោល* (*dolus eventualis*) ដែលផ្ទុយពី *ចេតនាផ្ទាល់* (*dolus directus*) នោះទេ។ ដូច្នេះ អង្គ ជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបដិសេធអំណះអំណាងដែលបានលើកឡើងទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានេះ។

¹⁹⁹¹ សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ៧២១។

¹⁹⁹² សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ១០៤។

¹⁹⁹³ សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ៣៨៧ ជាអាទិ៍។ សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ៥១០ ជាអាទិ៍។

¹⁹⁹⁴ សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ៤១០។

¹⁹⁹⁵ សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ៧៦២។

៧៦៦.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូល នឹងត្រូវធ្វើការដោះស្រាយលើអំណះអំណាងទាក់ទងទៅនឹងភាពអាចយល់ដឹងជាមុនបានថា ជាបទល្មើស និងមានច្បាប់ចែងអំពីទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវដែល ខៀវ សំផន ត្រូវបានសម្រេចដាក់ពន្ធនាគារដូចខាងក្រោម¹⁹⁹⁶។

៤.ង.ការទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌជាលក្ខណៈបុគ្គលរបស់ជនជាប់ចោទ

៤.ង.១.ការរួមចំណែកក្នុងគោលបំណងរួម(“សហឧក្រិដ្ឋកម្មរួម”)

៧៦៧.អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានរកឃើញថា ជនជាប់ចោទមានពិរុទ្ធភាពពីបទឧក្រិដ្ឋនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ដែលមានដូចជា បទមនុស្សឃាត បទសម្លាប់រង្គាល បទធ្វើទុក្ខបុកម្នេញដោយមូលហេតុនយោបាយ និងបទអំពើអមនុស្សធម៌ផ្សេងៗទៀត ដោយផ្អែកលើការរួមចំណែកសំខាន់នៅក្នុងការអនុវត្តគោលបំណងរួម¹⁹⁹⁷។ នៅដំណាក់កាលបណ្តឹងសាទុក្ខ នួន ជា និង ខៀវ សំផន បានលើកអំណះអំណាងជាច្រើនទាក់ទងទៅនឹងវិធីសាស្ត្រ និងការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពាក់ព័ន្ធទៅនឹងទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវនេះ ដែលអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនឹងត្រូវដោះស្រាយបញ្ហានេះតាមលំដាប់លំដោយ។

៤.ង.១.ក.អត្ថិភាព និងវិសាលភាពនៃការទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌដោយផ្អែកលើការរួមចំណែកយ៉ាងសំខាន់នៅក្នុងគោលបំណងរួម

៧៦៨.ទាក់ទងទៅនឹងការចោទប្រកាន់ដែលថា នួន ជា និង ខៀវ សំផន ត្រូវទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌពីបទឧក្រិដ្ឋដែលបានប្រព្រឹត្តឡើង នៅក្នុងអំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីមួយ និងទីពីរ និងនៅទូលំពេកវិជ្ជដោយផ្អែកលើទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវ ដែលនៅក្នុងយុត្តិសាស្ត្ររបស់តុលាការឧក្រិដ្ឋកម្មអន្តរជាតិ *មិនអចិន្ត្រៃយ៍* បានសំដៅលើសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួម“JCE”ទម្រង់មូលដ្ឋាន (ដែលហៅថា ទម្រង់ I “JCE I”) អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានកំណត់ថា ការទទួលខុសត្រូវបែបនេះត្រូវតែមានការរួមចំណែករបស់បុគ្គលជាច្រើននៅក្នុងគោលបំណងរួមមួយដែលជាការប្រព្រឹត្តបទឧក្រិដ្ឋ ឬពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការប្រព្រឹត្តនេះ និងថា ជនជាប់ចោទត្រូវចូលរួមនៅក្នុងគោលបំណងរួមនេះតាមរយៈការរួមចំណែកយ៉ាងសំខាន់នៅក្នុងការអនុវត្ត ប៉ុន្តែពុំ

¹⁹⁹⁶ សាលាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ១០៥ ដល់ ១០៧។
¹⁹⁹⁷ *សូមមើល* សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៨៧៧ (នួន ជា) និង ៩៦៦ (ខៀវ សំផន)។

ចាំបាច់ថា មិនអាចខ្វះបាននោះទេ¹⁹⁹⁸។ នៅក្នុងសាលក្រម ទាក់ទងទៅនឹងគោលនយោបាយផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជន អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញថា គោលនយោបាយនេះ “បានបណ្តាលឱ្យមាន និង/ឬជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការប្រព្រឹត្តបទឧក្រិដ្ឋ រួមមាន ការផ្លាស់ទីលំនៅដោយបង្ខំ ការធ្វើមនុស្សឃាត ការធ្វើឱ្យប៉ះពាល់ដល់សេចក្តីថ្លៃថ្នូររបស់មនុស្សជាតិ និង ការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញដោយមូលហេតុនយោបាយ”¹⁹⁹⁹។

៧៦៩. អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានកត់សម្គាល់ថា អ្នកចូលរួមក្នុងសហគម្ព័ន្ធក្រិដ្ឋកម្មរួម “អាចនឹងទទួលខុសត្រូវចំពោះឧក្រិដ្ឋកម្មដែលត្រូវបានប្រព្រឹត្តឡើងដោយចារីផ្ទាល់ ដែលពុំមែនជាសមាជិកនៃសហគម្ព័ន្ធក្រិដ្ឋកម្ម ដរាបណាមានការបង្ហាញឱ្យឃើញថា យ៉ាងហោចណាស់មានអ្នកចូលរួមនៃសហគម្ព័ន្ធក្រិដ្ឋកម្មម្នាក់ត្រូវបានដាក់ឱ្យទទួលខុសត្រូវចំពោះបទឧក្រិដ្ឋនោះ ហើយអ្នកចូលរួមនេះបានប្រើប្រាស់ចារីផ្ទាល់ដើម្បីជំរុញនូវគោលបំណងរួម”²⁰⁰⁰។ បន្ថែមលើនេះទៀត អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញថា ការទទួលខុសត្រូវក្រោមទម្រង់មូលដ្ឋាននៃសហគម្ព័ន្ធក្រិដ្ឋកម្មតម្រូវថា ជនជាប់ចោទ “ត្រូវតែមានចេតនាចូលរួមក្នុងគោលបំណងរួម ហើយចេតនានេះត្រូវតែបានរួមចំណែកពីសំណាក់អ្នកចូលរួមដទៃទៀតនៃសហគម្ព័ន្ធក្រិដ្ឋកម្ម”²⁰⁰¹។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានបញ្ជាក់ថា អ្នកចូលរួមនៃសហគម្ព័ន្ធក្រិដ្ឋកម្ម “ត្រូវតែបានបង្ហាញឱ្យឃើញថា បានរួមចំណែកនៅក្នុងចេតនាតម្រូវរបស់ចារីផ្ទាល់ រួមទាំងចេតនាជាក់លាក់ដែលជាលក្ខខណ្ឌតម្រូវសម្រាប់ឧក្រិដ្ឋកម្មនោះផងដែរ”²⁰⁰²។

៧៧០. នួន ជា បានអះអាងថា នៅក្នុងអំឡុងពេលពាក់ព័ន្ធទៅនឹងបទចោទ សញ្ញាណនៃសហគម្ព័ន្ធក្រិដ្ឋកម្មរួមពុំមានអត្ថិភាពជាទម្រង់ដូចការកំណត់របស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលថា ត្រឹមតែតម្រូវឱ្យមានការរួមចំណែកយ៉ាងសំខាន់របស់ជនជាប់ចោទទៅលើការអនុវត្តគោលបំណងរួម²⁰⁰³។ នៅក្នុងសារណា នួន ជា បានលើកឡើងថា “នៅចន្លោះរវាងឆ្នាំ ១៩៧៥ និងឆ្នាំ ១៩៧៩ ការប្រព្រឹត្តបទល្មើសរួម គឺជាទម្រង់មួយយ៉ាងចង្អៀត

¹⁹⁹⁸ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦៩២។
¹⁹⁹⁹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៨០៤ (សេចក្តីបញ្ជាក់បន្ថែម)។
²⁰⁰⁰ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦៩៣។
²⁰⁰¹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦៩៤។
²⁰⁰² សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦៩៤។
²⁰⁰³ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤៨៥ យោងទៅលើសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦៩២។

ចំពោះការទទួលខុសត្រូវជាលក្ខណៈបុគ្គលដែលត្រូវបានកម្រិតត្រឹមការរួមចំណែករួមគ្នានៅក្នុងអំពើល្មើស *ជាក់លាក់* ដោយមានចេតនាល្មើសរួមប៉ុណ្ណោះ”²⁰⁰⁴។ នួន ជា បានលើកឡើងថា សញ្ញាណនៃសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួមតាមការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង “ត្រូវបានបង្កើតឡើងក្នុងរយៈពេល ២០ ឆ្នាំក្រោយមកដោយអ្នក(ជ្រុលនិយម)នៅអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនៃតុលាការ ICTY” ក្នុងរឿងក្តី *Tadić*²⁰⁰⁵។ នួន ជា បានរំលឹកថា អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនៃតុលាការ ICTY ក្នុងរឿងក្តី *Tadić* បានសំអាងជាចម្បងទៅលើរឿងក្តីក្រោយសង្គ្រាមលោកលើកទីពីរចំនួន ៨ និងបានលើកឡើងថា ក្នុងចំណោមរឿងក្តីទាំងនេះ មានរឿងក្តី *Ponzano* (តុលាការយោធាចក្រភពអង់គ្លេស ក្នុងប្រទេសអាឡឺម៉ង់) តែមួយគត់ដែលពិភាក្សាអំពីការរួមចំណែកមិនផ្ទាល់ក្នុងការប្រព្រឹត្តបទល្មើស ប៉ុន្តែពុំបានពិភាក្សាលើកម្រិតនៃការរួមចំណែកដែលតម្រូវឡើយ²⁰⁰⁶។ នួន ជា បានជំទាស់ទៅនឹងការសំអាងរបស់អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនៃតុលាការ ICTY ទៅលើប្រភពដទៃទៀត ដែលខ្លួនចាត់ទុកថា ពុំជាប់ពាក់ព័ន្ធ ឬពុំគ្រប់គ្រាន់ក្នុងការបង្ហាញពីអត្ថិភាពនៃសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួមតាមច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់អន្តរជាតិនៅក្នុងអំឡុងពេលជាប់ពាក់ព័ន្ធ²⁰⁰⁷។

៧៧១.បន្ថែមលើនេះទៀត នួន ជា បានលើកឡើងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានបញ្ជាក់ថា ជាការគ្រប់គ្រាន់ដែលបទឧក្រិដ្ឋនេះ “បានបណ្តាលមកពី”ការកសាងបដិវត្តន៍សង្គមនិយមនៅកម្ពុជាទាក់ទងទៅនឹងគោលនយោបាយផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជន ដែលនេះពុំស្របទៅនឹងបទដ្ឋានជាធរមាន ដូចដែលអង្គជំនុំជម្រះបានទទួលស្គាល់ថា គោលបំណងរួមត្រូវតែ“ជា ឬពាក់ព័ន្ធទៅនឹង”ការប្រព្រឹត្តបទឧក្រិដ្ឋ²⁰⁰⁸។ នួន ជា បានលើកឡើងថា ការទទួលខុសត្រូវតាមទម្រង់ I នៃសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួមពុំអាចកើតមានបានឡើយប្រសិនបើ ការអនុវត្តនៃគោលបំណងរួមត្រឹមតែ“បានបណ្តាលឱ្យមាន”ការប្រព្រឹត្តបទល្មើសនោះ ដោយបានអះអាងថា“សញ្ញាណនៃគោលបំណងរួមដែល *បណ្តាលឱ្យមាន*បទឧក្រិដ្ឋ(ចេតនាប្រយោល) មានទំនាក់ទំនងជាមួយនឹង និងកម្រិតត្រឹមសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួមទម្រង់ III ដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសម្រេចថា ជាទម្រង់មិនអាចអនុវត្តបាននៅ

²⁰⁰⁴ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤៨៥។

²⁰⁰⁵ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤៨៦។

²⁰⁰⁶ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤៨៨ ដល់ ៤៩០។

²⁰⁰⁷ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤៩១ ដល់ ៤៩២។

²⁰⁰⁸ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤៩៩ យោងទៅលើសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦៩២។

តុលាការឧក្រិដ្ឋកម្មនេះឡើយ”²⁰⁰⁹។ ខៀវ សំផន បានជំទាស់ផងដែរទៅនឹងការកំណត់និយមន័យរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងអំពីធាតុផ្សំនៃការទទួលខុសត្រូវតាមសហឧក្រិដ្ឋកម្ម និងបានលើកឡើងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសដោយបានយល់ឃើញថា គោលបំណងរួមត្រូវតែ “បានបណ្តាលឱ្យ និង/ឬពាក់ព័ន្ធទៅនឹង” ការប្រព្រឹត្តបទឧក្រិដ្ឋ ដែលតាមទស្សនៈរបស់គាត់ ជាការបង្ហាញធាតុផ្សំនៃការទទួលខុសត្រូវតាមសហឧក្រិដ្ឋកម្មទម្រង់ III²⁰¹⁰។

៧៧២. សហព្រះរាជអាជ្ញាបានឆ្លើយតបថា សញ្ញាណនៃសហឧក្រិដ្ឋកម្មត្រូវបានបង្កើតឡើងយ៉ាងត្រឹមត្រូវសម្រាប់ទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវក្រោយសង្គ្រាមលោកលើកទីពីរ និងបានបង្ហាញដល់អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលតាមរយៈរឿងក្តី ដែលមានកាលបរិច្ឆេទចាប់តាំងពីអំឡុងពេលក្រោយសង្គ្រាមលោកលើកទីពីរ ធម្មនុញ្ញរបស់តុលាការយោធាអន្តរជាតិ ច្បាប់លេខ ១០ របស់ក្រុមប្រឹក្សាគ្រប់គ្រង គោលការណ៍ Nuremberg របស់អង្គការសហប្រជាជាតិ និងសេចក្តីផ្តើមការណ៍របស់គណៈកម្មការនីតិអន្តរជាតិ²⁰¹¹។ ទាក់ទងទៅនឹងបទដ្ឋានដែលថា ឧក្រិដ្ឋកម្មកើតចេញពីសហឧក្រិដ្ឋកម្មនោះ សហព្រះរាជអាជ្ញាបានឆ្លើយតបថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានកំណត់អត្តសញ្ញាណបទដ្ឋានត្រឹមត្រូវ ពោលគឺថា គោលបំណងរួមត្រូវតែចាត់ទុកជា ឬពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការប្រព្រឹត្តបទឧក្រិដ្ឋ និងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញថា បទដ្ឋាននេះត្រូវបានបំពេញ²⁰¹²។

៧៧៣. អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលសង្កេតឃើញថា អង្គជំនុំជម្រះនៃ អ.វ.ត.ក. ព្រមទាំងតុលាការឧក្រិដ្ឋកម្មមីនអមីនីយ៉ែ ដូចជាតុលាការ SCSL និង STL²⁰¹³ បានដោះស្រាយយ៉ាងទូលំទូលាយលើបញ្ហា ថាតើ ដែលច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់អន្តរជាតិ ចែងសម្រាប់ការដាក់ឱ្យទទួលខុសត្រូវជាលក្ខណៈបុគ្គលសម្រាប់បទឧក្រិដ្ឋអន្តរ

²⁰⁰⁹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៥០០។

²⁰¹⁰ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៦៩។

²⁰¹¹ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៣១២។

²⁰¹² សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៣១៧ ដល់ ៣២១។

²⁰¹³ សូមមើលឧ. សេចក្តីសម្រេចរបស់អង្គបុរេជំនុំជម្រះស្តីពីសហឧក្រិដ្ឋកម្ម (D97/15/9) កថាខណ្ឌ ៥៣ ជាអាទិ៍។ សាលដីកាអៀងក្រី Tadić (ICTY) កថាខណ្ឌ ១៩៥ ជាអាទិ៍។ សាលដីកាអៀងក្រី Brđanin (ICTY) កថាខណ្ឌ ៣៩៣ ជាអាទិ៍។ សេចក្តីសម្រេចស្តីពីសហឧក្រិដ្ឋកម្ម អៀងក្រី Rwamakuba (ICTR) កថាខណ្ឌ ៩ ជាដើម។ សាលដីកាអៀងក្រី Brima (SCSL) កថាខណ្ឌ ៧៥ ជាអាទិ៍។ សូមមើលផងដែរ សេចក្តីសម្រេចបន្ទាន់បង្ខំស្តីពីច្បាប់ជាធរមាន (STL) កថាខណ្ឌ ២៣៧ ជាអាទិ៍។

ជាតិទាក់ទងទៅនឹងបុគ្គល ដែលបានរួមចំណែកដោយមានចេតនាតម្រូវ យ៉ាងសំខាន់នៅក្នុងការអនុវត្តគោល
បំណងឧក្រិដ្ឋរួម ដែរ ឬយ៉ាងណា និងស្ថិតក្រោមលក្ខខណ្ឌអ្វីខ្លះ។ សាលដីកាវៀងក្រី *Tadić* (ICTY) គឺជាវៀង
ក្តីដំបូងគេបង្អស់ដែលតុលាការអន្តរជាតិ បានកំណត់ច្បាស់លាស់នូវធាតុផ្សំនៃការទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌ
សម្រាប់អ្វីដែលហៅថា “សហឧក្រិដ្ឋកម្មរួម” ដោយបានសំអាងទៅលើការពិនិត្យឡើងវិញនូវយុត្តិសាស្ត្រ
ក្រោយសង្គ្រាមលោកលើកទីពីរ²⁰¹⁴ យុត្តិសាស្ត្រជាតិ²⁰¹⁵ ច្បាប់ជាតិ²⁰¹⁶ និងសន្និសញ្ញាអន្តរជាតិនានា²⁰¹⁷ ។
តាមការពិនិត្យឃើញថា អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនៃតុលាការ ICTY បានកំណត់អត្តសញ្ញាណនៃការទទួល
ខុសត្រូវតាមសហឧក្រិដ្ឋកម្មជាបីប្រភេទ គឺប្រភេទទីមួយ ជាសហឧក្រិដ្ឋកម្មប្រភេទមូលដ្ឋាន (“JCE I”)
ដែលគ្របដណ្តប់លើវៀងក្តី ក្នុងនោះ “សហជនជាប់ចោទមានចេតនាលើសដូចគ្នាតែមួយប្រព្រឹត្តស្របតាមផែន
ការរួម។ ជាឧទាហរណ៍ ការបង្កើតផែនការក្នុងចំណោមសហចារីដើម្បីធ្វើមនុស្សឃាត ដើម្បីសម្រេចផែនការ
រួមនេះ (និងបើទោះបីជា សហចារីនីមួយៗបានអនុវត្តតួនាទីខុសៗគ្នាក៏ដោយ) ក៏ទោះជាយ៉ាងនេះក្តី ចារីទាំង
អស់នេះពិតជាមានចេតនាធ្វើមនុស្សឃាត”²⁰¹⁸ ។ ប្រភេទទីពីរ ហៅថា “ករណីនៅជម្រុញមូលដ្ឋី” (“JCE II”)
គ្របដណ្តប់លើករណី “ដែលបទល្មើសត្រូវបានចោទប្រកាន់ថា បានកើតមានដោយការប្រព្រឹត្តឡើងរបស់សមា
ជិកនៃកងយោធពល ឬរដ្ឋបាល ដូចជាកងដែលគ្រប់គ្រងជម្រុញមូលដ្ឋីនោះ”²⁰¹⁹ ដែលតម្រូវឱ្យមាន “ការចូលរួម
យ៉ាងសកម្មរបស់ (ជនជាប់ចោទ) នៅក្នុងការអនុវត្តប្រព័ន្ធនៃការគាបសង្កត់ ដែលនេះអាចសន្និដ្ឋានចេញពីតួនាទី
ក្នុងរដ្ឋអំណាច និងមុខងារជាក់លាក់របស់ជនជាប់ចោទនីមួយៗ”²⁰²⁰ និងទាក់ទងទៅនឹងធាតុផ្សំអត្តនាម័ត
“ការដឹងអំពីលក្ខណៈនៃប្រព័ន្ធការធ្វើបាបនិងចេតនាជំរុញផែនការរួមនៃការធ្វើបាប” (JCE II)²⁰²¹ ។ ប្រភេទទី
បី (JCE III) គ្របដណ្តប់ករណី “ដែលជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងផែនការរួមក្នុងការបន្តលំនាំនៃការប្រព្រឹត្តដែលក្នុង
នោះ ចារីម្នាក់ក្នុងចំណោមចារីទាំងនោះប្រព្រឹត្តអំពើមួយបើទោះបីជាពុំស្ថិតក្នុងផែនការរួមក៏ដោយ ក៏ទោះជា

²⁰¹⁴ សាលដីកាវៀងក្រី *Tadić* (ICTY) កថាខណ្ឌ ១៩៥ ជាអាទិ៍។

²⁰¹⁵ សាលដីកាវៀងក្រី *Tadić* (ICTY) កថាខណ្ឌ ២១៤ ជាអាទិ៍។

²⁰¹⁶ សាលដីកាវៀងក្រី *Tadić* (ICTY) កថាខណ្ឌ ២២៤ ដល់ ២២៥។

²⁰¹⁷ សាលដីកាវៀងក្រី *Tadić* (ICTY) កថាខណ្ឌ ២២១ ដល់ ២២៣។

²⁰¹⁸ សាលដីកាវៀងក្រី *Tadić* (ICTY) កថាខណ្ឌ ១៩៦។

²⁰¹⁹ សាលដីកាវៀងក្រី *Tadić* (ICTY) កថាខណ្ឌ ២០២។

²⁰²⁰ សាលដីកាវៀងក្រី *Tadić* (ICTY) កថាខណ្ឌ ២០៣។

²⁰²¹ សាលដីកាវៀងក្រី *Tadić* (ICTY) កថាខណ្ឌ ២២០។

យ៉ាងណាក្តី ផលវិបាកដែលកើតឡើងដោយធម្មជាតិ និងដែលអាចដឹងជាមុនអំពីការសម្រេចគោលបំណងរួម
នោះ”²⁰²² ។

៧៧៤. ធាតុផ្សំនៃសញ្ញាណសហឧក្រិដ្ឋកម្មត្រូវបានបញ្ជាក់បន្ថែមទៀត នៅក្នុងយុត្តិសាស្ត្របន្តបន្ទាប់ជា
ពិសេសសេចក្តីសម្រេចស្តីពីសហឧក្រិដ្ឋកម្ម *វៀងក្រី* Rwamakuba (ICTR)²⁰²³ និងសាលដីកា *វៀងក្រី*
Brđanin (ICTY)²⁰²⁴ ។ គួរកត់សម្គាល់ ដោយផ្អែកលើការវិភាគលើរឿងក្តីក្រោយសង្គ្រាមលោកលើកទីពីរ
អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនៃតុលាការ ICTR បានយល់ឃើញនៅក្នុង *វៀងក្រី* Rwamakuba ថា ការទទួល
ខុសត្រូវដែលផ្អែកលើសញ្ញាណនៃសហឧក្រិដ្ឋកម្ម ពុំត្រូវបានកម្រិតចំពោះ “បទឧក្រិដ្ឋដែលមានភាពជាក់
លាក់បំផុត” នោះទេ ប៉ុន្តែថា ជាពិសេសក្នុង *វៀងក្រី* ពាក់ព័ន្ធនឹងក្រសួងយុត្តិធម៌ បានបង្ហាញថា “ការទទួល
ខុសត្រូវចំពោះការចូលរួមក្នុងផែនការឧក្រិដ្ឋ មានលក្ខណៈទូលាយដូចផែនការនេះតែម្តង បើទោះបីជាផែនការ
នេះ គឺជាប្រព័ន្ធនៃអំពើឃោរឃៅ និងអយុត្តិធម៌ដែលបានបង្កើតដោយរដ្ឋាភិបាល និងមានលក្ខណៈទូលំទូលាយ
ទូទាំងប្រទេសក៏ដោយ”²⁰²⁵ ។ ក្នុង *វៀងក្រី* Brđanin អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនៃតុលាការ ICTY បានយល់
ឃើញថា យុត្តិសាស្ត្រក្រោយសង្គ្រាមលោកលើកទីពីរបានបង្ហាញថា ការទទួលខុសត្រូវអាចកើតឡើងសម្រាប់
ការចូលរួមនៅក្នុងគោលបំណងរួម ក្នុងករណី “ដែលប្រព្រឹត្តិដែលមានអំពើសត្វាភូតស្មើស ត្រូវបានប្រព្រឹត្ត
ឡើងដោយបុគ្គលដែលពុំបានរួមចំណែកក្នុងគោលបំណងរួម” និងថា ពុំមានលក្ខខណ្ឌតម្រូវនៃការព្រមព្រៀង
រវាងជនជាប់ចោទ និងចារីផ្ទាល់ថា ចារីផ្ទាល់ត្រូវតែប្រព្រឹត្តបទឧក្រិដ្ឋជាក់លាក់នោះឡើយ²⁰²⁶ ។ សេចក្តី
សម្រេចរបស់អង្គបុរេជំនុំជម្រះស្តីពីសហឧក្រិដ្ឋកម្ម (D97/15/9) បានដោះស្រាយលើសញ្ញាណនៃសហ
ឧក្រិដ្ឋកម្ម។ បន្ទាប់ពីបានពិនិត្យលើយុត្តិសាស្ត្រ និងមូលដ្ឋានសំអាងផ្លូវច្បាប់ដទៃទៀតដែលបានលើកឡើង
ខាងលើ អង្គបុរេជំនុំជម្រះបានសន្និដ្ឋានថា “ដោយផ្អែកលើធម្មនុញ្ញទីក្រុងឡុងដ៍ ច្បាប់លេខ ១០ របស់ក្រុម
ប្រឹក្សាគ្រប់គ្រង រឿងក្តីអន្តរជាតិ និងសេចក្តីប្រកាសដែលមានអានុភាពជាច្បាប់ ដោយគ្មានមន្ទិលសង្ស័យថា
សហឧក្រិដ្ឋកម្មទម្រង់ I និង II ត្រូវបានទទួលស្គាល់ថា ជាទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវនៅក្នុងច្បាប់ទំនៀម

²⁰²² សាលដីកា *វៀងក្រី* Tadić (ICTY) កថាខណ្ឌ ២០៤។

²⁰²³ សេចក្តីសម្រេច *វៀងក្រី* Rwamakuba (ICTR) កថាខណ្ឌ ១៤ ជាអាទិ៍។

²⁰²⁴ សាលដីកា *វៀងក្រី* Brđanin (ICTY) កថាខណ្ឌ ៣៩៣ ជាអាទិ៍។

²⁰²⁵ សេចក្តីសម្រេចស្តីពីសហឧក្រិដ្ឋកម្ម *វៀងក្រី* Rwamakuba (ICTR) កថាខណ្ឌ ២៥។

²⁰²⁶ សាលដីកា *វៀងក្រី* Brđanin (ICTY) កថាខណ្ឌ ៤០៤។

ទម្លាប់អន្តរជាតិក្នុងអំឡុងពេលពាក់ព័ន្ធសម្រាប់សំណុំរឿង ០០២”²⁰²⁷។ ផ្ទុយទៅវិញ អង្គបុរេជំនុំជម្រះបានយល់ឃើញទាក់ទងទៅនឹងទម្រង់ទូលាយនៃសហឧក្រិដ្ឋកម្មមទម្រង់ III ថា មូលដ្ឋានសំអាងផ្លូវច្បាប់ដែលបានយកមកសំអាងនៅក្នុងរឿងក្តី Tadić ពុំមែន“ជាមូលដ្ឋានរឹងមាំគ្រប់គ្រាន់ក្នុងការសន្និដ្ឋានថា សហឧក្រិដ្ឋកម្មមទម្រង់ III គឺជាផ្នែកមួយនៃច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់អន្តរជាតិនៅក្នុងអំឡុងពេលពាក់ព័ន្ធទៅនឹងសំណុំរឿង ០០២”²⁰²⁸។ អង្គបុរេជំនុំជម្រះក៏បានយល់ឃើញផងដែរថា សហឧក្រិដ្ឋកម្មមទម្រង់ III ពុំអាចអនុវត្តបាននៅក្នុងកិច្ចដំណើរការនីតិវិធី នៅចំពោះមុខ អ.វ.ត.ក. ធ្វើជាគោលការណ៍ទូទៅនៃច្បាប់បានឡើយ²⁰²⁹។

៧៧៥.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា ប្រភេទដែលអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនៃតុលាការ ICTY បានកំណត់អត្តសញ្ញាណក្នុងរឿងក្តី Tadić ទំនងជាបានផ្អែកជាចម្បងលើការវាយតម្លៃអង្គហេតុនៃរឿងក្តីជាមូលដ្ឋាន។ ប្រភេទនេះពុំត្រូវបានប្រើប្រាស់ច្បាស់លាស់នៅក្នុងយុត្តិសាស្ត្រក្រោយសង្គ្រាមលោកលើកទីពីរ និងពុំមែនជាការកំណត់និយមន័យច្បាស់លាស់ផ្នែកច្បាប់ដាច់ដោយឡែកពុំត្រួតគ្នានោះឡើយ²⁰³⁰។ ជាលទ្ធផល អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលយល់ឃើញថា ការផ្ដោតលើពាក្យពេចន៍ដែលបានប្រើប្រាស់ដោយអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនៃតុលាការ ICTY និងប្រភេទនៃសហឧក្រិដ្ឋកម្មដែលអង្គជំនុំជម្រះបានកំណត់អត្តសញ្ញាណពុំអាចរកឃើញបញ្ហាពិតប្រាកដដែលអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលត្រូវដោះស្រាយ ដូចជា ប្រសិនបើមាន ថាតើច្បាប់ជាធរមានដែលមានអត្ថិភាពនៅក្នុងអំឡុងពេលពាក់ព័ន្ធទៅនឹងបទចោទ បានចែងក្នុងកម្រិតណាសម្រាប់ការទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌជាលក្ខណៈបុគ្គល នៅក្នុងករណីដែលជនជាប់ចោទពុំបានប្រព្រឹត្តអំពើសត្វាទុក្ខនៃឧក្រិដ្ឋកម្មអន្តរជាតិដែលបានចោទប្រកាន់នោះ ប៉ុន្តែបានប្រព្រឹត្តរួមជាមួយអ្នកដទៃទៀតតាមរយៈគោលបំណងរួម និងបានរួមចំណែកនៅក្នុងការអនុវត្តគោលបំណងរួមនោះ។ ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងបញ្ហានេះ អង្គជំនុំជម្រះ

²⁰²⁷ សេចក្តីសម្រេចរបស់អង្គបុរេជំនុំជម្រះស្តីពីសហឧក្រិដ្ឋកម្ម (D97/15/9) កថាខណ្ឌ ៦៩ (ជើងទំព័រលុបចោល)។

²⁰²⁸ សេចក្តីសម្រេចរបស់អង្គបុរេជំនុំជម្រះស្តីពីសហឧក្រិដ្ឋកម្ម (D97/15/9) កថាខណ្ឌ ៨៣។

²⁰²⁹ សេចក្តីសម្រេចរបស់អង្គបុរេជំនុំជម្រះស្តីពីសហឧក្រិដ្ឋកម្ម (D97/15/9) កថាខណ្ឌ ៨៧។

²⁰³⁰ ជាឧទាហរណ៍ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនៃតុលាការ ICTY បានទទួលស្គាល់ថា សហឧក្រិដ្ឋកម្មមទម្រង់ II គឺជាទម្រង់ “ក្លាយមកពី”សហឧក្រិដ្ឋកម្មមទម្រង់ I (សាលដីកាជំនុំជម្រះ Tadić (ICTY) កថាខណ្ឌ ២០៣)។ សូមមើលផងដែរ កថាខណ្ឌ ២០២ ៖ “ប្រភេទដាច់ដោយឡែកនៃរឿងក្តី មានលក្ខណៈប្រហាក់ប្រហែលយ៉ាងខ្លាំងទៅនឹងសហឧក្រិដ្ឋកម្មមទម្រង់ I”)។ សារណារបស់ Kai Ambos អ្នកដែលពុំមែនជាភាគីនៃរឿងក្តី (D99/3/27) កថាខណ្ឌ ២ ដែលលើកឡើងថា “សហឧក្រិដ្ឋកម្មមទម្រង់ II អាចត្រូវបានចាត់ទុកជាផ្នែកបន្ទាប់ពីសហឧក្រិដ្ឋកម្មមទម្រង់ I ប្រសិនបើបកស្រាយក្នុងន័យចង្អៀត។ តាមន័យទូលាយនៃការទទួលខុសត្រូវ សហឧក្រិដ្ឋកម្មមទម្រង់ II ដូចគ្នាទៅនឹងទម្រង់ III ដែរ”។

តុលាការកំពូលរំលឹកថា នួន ជា ពុំបានជំទាស់ទៅនឹងការលើកឡើងដែលថា តាមច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់អន្តរជាតិ ដែលមានអត្ថិភាពនៅចន្លោះរវាងឆ្នាំ ១៩៧៥ និងឆ្នាំ ១៩៧៩ “មានលទ្ធភាពក្នុងការចោទប្រកាន់ការប្រព្រឹត្តអំពើ ល្មើសរួមដែលជាទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវ”²⁰³¹។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី នួន ជា បានជំទាស់ថា ការទទួលខុស ត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌអាចកើតមានតែក្នុងករណីដែលបុគ្គលនោះ បានត្រឹមត្រូវចំណែកនៅក្នុងការអនុវត្តគោល បំណងរួម ដោយគ្មានការប្រព្រឹត្តជាក់ស្តែងយ៉ាងហោចណាស់ផ្នែកមួយនៃអំពើសត្យានុម័តនៃបទឧក្រិដ្ឋនោះ និងបានលើកឡើងថា នៅក្នុងអំឡុងពេលនៃបទចោទ ការទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌជាលក្ខណៈបុគ្គល ត្រូវ បាន“កម្រិតត្រឹមការរួមចំណែករួមគ្នានៅក្នុងអំពើល្មើស ជាក់លាក់ដោយមានចេតនាល្មើសរួមតែប៉ុណ្ណោះ”²⁰³²។

៧៧៦.ទាក់ទងទៅនឹងអំណះអំណាងរបស់ នួន ជា ដែលថា យុត្តិសាស្ត្រក្រោយសង្គ្រាមលោកលើកទីពីរ ជា ញឹកញាប់ពុំបានកំណត់អំពីទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវដែលបានយកមកសំអាង²⁰³³នោះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការ កំពូលទទួលស្គាល់ថា យុត្តិសាស្ត្រជានិច្ចកាលពុំមែនសុទ្ធតែបង្ហាញច្បាស់លាស់ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានេះឡើយ ដែលនេះចាំបាច់ត្រូវពិចារណាដោយប្រុងប្រយ័ត្ន។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី អំណះអំណាងរបស់ នួន ជា ពុំបាន ពិចារណាផងដែរថា ច្បាប់ទាក់ទងទៅនឹងការទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌជាលក្ខណៈបុគ្គលចំពោះបទឧក្រិដ្ឋ អន្តរជាតិ ពុំបានលេចចេញជារូបរាងតាមរយៈសកម្មភាពនៃការតាក់តែងឱ្យស៊ីសង្វាក់គ្នានោះឡើយ។ ផ្ទុយទៅ វិញ ក្រោយសង្គ្រាមលោកលើកទីពីរ តុលាការផ្សេងៗបានជំនុំជម្រះអំពើឃោរឃៅដែលបានប្រព្រឹត្តឡើងក្នុង អំឡុងពេលសង្គ្រាម ដោយបានផ្អែកយ៉ាងពិសេសទៅលើលក្ខន្តិកៈរបស់តុលាការយោធាអន្តរជាតិ(IMT) លក្ខន្តិ កៈរបស់តុលាការឧក្រិដ្ឋកម្មយោធាអន្តរជាតិចុងបូព៌ា (IMTFE) និងច្បាប់លេខ ១០ របស់ក្រុមប្រឹក្សាគ្រប់គ្រង រួមទាំងច្បាប់ក្នុងស្រុកផងដែរ។ អាស្រ័យហេតុនេះនៅពេលកំណត់ ថាតើក្នុងកាលៈទេសៈណាខ្លះដែលការ ទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌសម្រាប់បទឧក្រិដ្ឋអន្តរជាតិមានអត្ថិភាពនោះ ត្រូវតែធ្វើការពិចារណាទៅលើយុត្តិ សាស្ត្រក្រោយសង្គ្រាមលោកលើកទីពីរ និងត្រូវទាញយកលំនាំនៃគំនិត និងធាតុផ្សំរួម។ នេះ គឺជាអ្វីដែលសាល ដីកា *រឿងក្តី Tadić* របស់តុលាការ ICTY និងសេចក្តីសម្រេចជាបន្តបន្ទាប់របស់តុលាការ ICTY ICTR SCSL STL និង អ.វ.ត.ក. បានធ្វើឡើង។

²⁰³¹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤៨៧។
²⁰³² សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤៨៥។
²⁰³³ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤៨៨។

៧៧៧.សារៈសំខាន់នៃការពិចារណានេះពុំមែនផ្ដោតលើបញ្ហា ថាតើពាក្យពេចន៍ជាក់លាក់មួយត្រូវបានប្រើប្រាស់នៅក្នុងសេចក្ដីសម្រេចណាមួយ និងពុំមែន ថាតើមានប្រព័ន្ធខុសប្លែកគ្នានៃទម្រង់ទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌតាមច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់អន្តរជាតិដែលមានអត្ថិភាពក្នុងឆ្នាំ ១៩៧៥ ដែរ ឬយ៉ាងណានោះទេ ប៉ុន្តែ ថាតើប្រភេទនៃអំពើប្រព្រឹត្តិដែលជនជាប់ចោទត្រូវបានចោទប្រកាន់នោះអាចស្ដែងឱ្យឃើញថា ជាការទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌ ដែរ ឬយ៉ាងណានោះ²⁰³⁴។ ក្នុងការរំពឹងទុកថា នឹងមានពាក្យពេចន៍ស្របគ្នា ច្បាស់លាស់ និងស៊ីសង្វាក់គ្នានៅក្នុងការបែងចែករវាងការទទួលខុសត្រូវរបស់ចារីចម្បង និងចារីសមគំនិតនៅក្នុងយុត្តិសាស្ត្រនោះ ចេញពីប្រភពនានាជាច្រើន ពិតជាពុំអាចទៅរួចឡើយ។

៧៧៨.នួន ជា បានចង្អុលបង្ហាញ²⁰³⁵ត្រឹមត្រូវថា អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនៃតុលាការ ICTY កត់សម្គាល់ក្នុង *រឿងក្តី Tadić* ដើម្បីគាំទ្រសញ្ញាណនៃសហគមន៍ក្រិកកម្មរួមថា ការដាក់បុគ្គលដែល“ផ្តល់លទ្ធភាពដល់ចារីតាមរបៀបណាមួយដើម្បីប្រព្រឹត្តអំពើល្មើសផ្ទាល់”ឱ្យទទួលខុសត្រូវ“ត្រឹមតែជាអ្នកជួយជំរុញនោះ អាចកាត់បន្ថយកម្រិតនៃការទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌរបស់បុគ្គលទាំងនេះ”²⁰³⁶។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី ការកត់សម្គាល់របស់អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនៃតុលាការ ICTY នេះ ត្រូវតែផ្អែកតាមបរិបទនៃលក្ខន្តិកៈរបស់តុលាការ ICTY ដែលក្នុងមាត្រា ៧ បានបែងចែកភាពខុសគ្នារវាងអ្នកដែល“ប្រព្រឹត្ត”បទឧក្រិដ្ឋ និងដែល“រៀបចំផែនការ ញុះញង់ បញ្ជា [...] ឬជួយ និងជំរុញ”ឱ្យប្រព្រឹត្ត²⁰³⁷ ដែលតុលាការនេះបកស្រាយស្របទៅនឹងប្រព័ន្ធទិកនិយមអំពីការប្រព្រឹត្តបទល្មើស²⁰³⁸។ ក៏ប៉ុន្តែ នៅក្នុងសាលដីកា *រឿងក្តី Brđanin* (ICTY) ដែលបានដោះស្រាយ

²⁰³⁴ ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងបញ្ហានេះ គួរកត់សម្គាល់លើសាលដីកា *រឿងក្តី Tadić* (ICTY) កថាខណ្ឌ ២២៤ ដែលមិនត្រឹមតែយោងទៅលើទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌជាលក្ខណៈបុគ្គលដែលអាចត្រូវបានចាត់ទុកជាការទទួលខុសត្រូវចម្បងប៉ុណ្ណោះទេ ប៉ុន្តែថែមទាំងការទទួលខុសត្រូវជាអ្នកសមគំនិត ព្រមទាំងយោងទៅលើយុត្តាធិការ(ដូចជា អ៊ីតាលី) ដែលពុំបានបែងចែកច្បាស់លាស់រវាងការទទួលខុសត្រូវចម្បង និងការទទួលខុសត្រូវជាអ្នកសមគំនិតឡើយ។

²⁰³⁵ សារណាតបរបស់ នួន ជា ទៅនឹងសារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា ឯកសារលេខ F11/2 កថាខណ្ឌ ១៥។

²⁰³⁶ សាលដីកា *រឿងក្តី Tadić* (ICTY) កថាខណ្ឌ ១៩២។

²⁰³⁷ មាត្រា ៧ នៃលក្ខន្តិកៈរបស់តុលាការ ICTY។

²⁰³⁸ *សូមមើលឧ. សាលដីកា រឿងក្តី Kvočka* (ICTY) កថាខណ្ឌ ៩២ (“ការជួយនិងជំរុញជាទូទៅពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌជាលក្ខណៈបុគ្គលក្នុងកម្រិតតិចជាងការប្រព្រឹត្តផ្ទាល់រួមគ្នានៅក្នុងសហគមន៍ក្រិកកម្មរួម”)(ជើងទំព័រលុបចោល)។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ថា មាត្រា ២៩(១) នៃច្បាប់ អ.វ.ត.ក. មានលក្ខណៈប្រហាក់ប្រហែលគ្នា។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី

លើសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួមយ៉ាងទូលំទូលាយដែលក្នុងនោះ ពុំមានសមាជិកណាម្នាក់នៃសហឧក្រិដ្ឋកម្ម មានធាតុផ្សំសត្វទុរិយ័តប្រព្រឹត្តបទល្មើសផ្ទាល់នោះទេ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនៃតុលាការ ICTY បានកត់សម្គាល់ឃើញថា៖

យុត្តិសាស្ត្ររបស់តុលាការឧក្រិដ្ឋកម្ម ជាធម្មតា បានចាត់ទុកការដាក់ពន្ធនាគារសម្រាប់សហឧក្រិដ្ឋកម្ម រួមស្មើគ្នាទៅនឹងទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវចំពោះការប្រព្រឹត្ត ដែលស្របតាមមាត្រា ៧(១) នៃលក្ខន្តិកៈរបស់តុលាការ ICTY។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូល ក្នុងពេលនេះបានសម្រេចមិនដោះស្រាយលើបញ្ហា ថាតើការចាត់ទុកស្មើគ្នានេះនៅតែសមស្រប ដែរ ឬយ៉ាងណា នៅពេលជនជាប់ចោទត្រូវបានសម្រេចដាក់ពន្ធនាគារតាមរយៈសហឧក្រិដ្ឋកម្មពីបទឧក្រិដ្ឋ ដែលបានប្រព្រឹត្តឡើងដោយចារីផ្ទាល់ដែលពុំមែនជាសមាជិកនៃសហឧក្រិដ្ឋកម្ម ប៉ុន្តែត្រូវបានប្រើប្រាស់ដោយសមាជិករបស់សហឧក្រិដ្ឋកម្ម²⁰³⁹។

ដូច្នេះ សូម្បីតែនៅក្នុងយុត្តិសាស្ត្ររបស់តុលាការ ICTY ការបែងចែកអំពីភាពខុសគ្នាចំពោះការទទួលខុសត្រូវតាមសហឧក្រិដ្ឋកម្ម រវាងការទទួលខុសត្រូវចម្បងជាមួយនឹងការទទួលខុសត្រូវសមគំនិត មានការជាប់ពាក់ព័ន្ធតិចតួចប៉ុណ្ណោះ។

៧៧៩.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលចាត់ទុកថា ជាបញ្ហាពុំជាប់ពាក់ព័ន្ធចំពោះការលើកឡើងដែលថា ពុំមានយុត្តិសាស្ត្រក្រោយសង្គ្រាមលោកលើកទីពីរណាមួយ ជាក់ស្តែងបានប្រើប្រាស់ឃ្លាថា “ការរួមចំណែកយ៉ាងសំខាន់នៅក្នុងការអនុវត្តគោលបំណងរួម”។ ឃ្លានេះដែលត្រូវបានបង្កើតឡើងនៅក្នុងយុត្តិសាស្ត្ររបស់តុលាការ ICTY គឺក្នុងគោលបំណងដើម្បីបញ្ជាក់ពីភាពចាំបាច់នៃយុត្តិសាស្ត្រក្រោយសង្គ្រាមលោកលើកទីពីរ ដូចជា ការ

នេះពុំចាំបាច់បង្ហាញថា ត្រូវតែអនុវត្តតាមលក្ខណៈពិសេសដែលមាននៅក្នុងយុត្តិសាស្ត្ររបស់តុលាការឧក្រិដ្ឋកម្មអន្តរជាតិ មិនអចិន្ត្រៃយ៍ឡើយ។ សម្រាប់ អ.វ.ត.ក. អ្វីដែលសំខាន់ គឺអត្ថិភាពនៃច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់អន្តរជាតិនៅក្នុងអំឡុងពេលពាក់ព័ន្ធទៅនឹងបទចោទ។

²⁰³⁹ សាលដីកាវៀងក្តី Brdanin (ICTY) ជើងទំព័រ ៨៩១។ សូមមើលផងដែរ មតិដាច់ដោយឡែករបស់ចៅក្រម Meron ចំពោះសាលដីកាវៀងក្តី Brdanin (ICTY) កថាខណ្ឌ ៨ ដែលពិចារណាថា “ក្នុងករណីដែលសមាជិកម្នាក់នៃសហឧក្រិដ្ឋកម្មប្រើប្រាស់ចារីដែលពុំមែនជាសមាជិកឱ្យប្រព្រឹត្តបទឧក្រិដ្ឋមួយនៅក្នុងគោលបំណងឧក្រិដ្ឋរួម សមាជិកដទៃទៀតនៃសហឧក្រិដ្ឋកម្មក៏ត្រូវទទួលខុសត្រូវផងដែរចំពោះបទឧក្រិដ្ឋនេះដែលមានមូលដ្ឋានចេញពីទំនាក់ទំនងរបស់ពួកគេជាមួយនឹងសមាជិកម្នាក់នោះ។ ដូចនេះ ខ្ញុំអាចប្រៀបធៀបគ្នាបានរវាងការសម្រេចដាក់ពន្ធនាគាររបស់សមាជិកពីបទសហឧក្រិដ្ឋកម្មទាក់ទងទៅនឹងបទឧក្រិដ្ឋនេះ ជាមួយទៅនឹងទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវបែបណាមួយដែលដូចគ្នាទៅនឹងការទទួលខុសត្រូវនៃសហឧក្រិដ្ឋកម្មរបស់សមាជិកនៃសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួមដែលបានប្រើប្រាស់អ្នកដែលពុំមែនជាសមាជិក”។

ទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌជាលក្ខណៈបុគ្គល អាចមានអត្ថិភាពផងដែរក្នុងកាលៈទេសៈដែលបុគ្គលណាមួយ បានរួមចំណែកនៅក្នុងការអនុវត្តគោលបំណងឧក្រិដ្ឋរួម បើទោះបីជា ការរួមចំណែកនោះពុំមែនជាធាតុផ្សំ សក្យានុម័តនៃបទឧក្រិដ្ឋ ឬក៏ត្រូវបានដកចេញពីការប្រព្រឹត្តបទឧក្រិដ្ឋនោះ។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលយល់ ឃើញថា បញ្ហានេះបានឆ្លុះបញ្ចាំងយ៉ាងត្រឹមត្រូវអំពីគោលជំហរនៅក្នុងយុត្តិសាស្ត្រក្រោយសង្គ្រាមលោកលើក ទីពីរ។

៧៨០.ឧទាហរណ៍ នៅក្នុងរឿងក្តីទាក់ទងទៅនឹងការសម្លាប់ឈ្លើយសឹក ឬជនស៊ីវិល ជនជាប់ចោទជាច្រើនត្រូវ បានសម្រេចដាក់ពន្ធនាគារពីការចូលរួមក្នុងគោលបំណងឧក្រិដ្ឋរួម បើទោះបីជាខ្លួនពុំមែនជាអ្នកសម្លាប់ជនរង គ្រោះដោយផ្ទាល់ក៏ដោយ និងពុំមានតួនាទីសំខាន់នៅក្នុងការអនុវត្តផែនការក៏ដោយ។ គួរកត់សម្គាល់ ក្នុងរឿងក្តី Almelo ទាក់ទងទៅនឹងការសម្លាប់ឈ្លើយសឹកម្នាក់ និងជនស៊ីវិលម្នាក់ដោយទាហានអាណ្លីម៉ង់²⁰⁴⁰ ក្នុង ចំណោមជនជាប់ចោទទាំងនោះ មានជនជាប់ចោទពីរនាក់ត្រូវបានរកឃើញថា មានពន្ធនាគារ បើទោះបីជាជន ជាប់ចោទនេះពុំបានសម្លាប់ជនរងគ្រោះ ប៉ុន្តែត្រឹមតែបាននៅក្នុងឡាន និង“បានរារាំងអ្នកដទៃកុំឱ្យរំខានដល់ ទាហានពីរនាក់ទៀតដែលកំពុងប្រព្រឹត្តបទល្មើសនោះ”²⁰⁴¹។ គួរកត់សម្គាល់ផងដែរថា “ប្រសិនបើមានវត្តមាន ទាំងអស់គ្នាក្នុងពេលតែមួយ ហើយបានចូលរួមក្នុងផែនការរួមដែលពុំស្របច្បាប់ និងបានជួយជំរុញគោល បំណងរួមទាំងអស់គ្នាទៅតាមវិធីរៀងៗខ្លួន អ្នកទាំងអស់គ្នានោះនឹងត្រូវដាក់ឱ្យជាប់ពន្ធនាគារស្មើគ្នាតាមច្បាប់”

²⁰⁴² ។

៧៨១.ប្រហាក់ប្រហែលគ្នានេះដែរ នៅក្នុងរឿងក្តី Schonfeld ជនជាប់ចោទដែលជាអ្នកបើកឡានទៅកាន់ទី កន្លែងប្រព្រឹត្តបទល្មើស និងទៅស្វែងរកផ្ទះក្រុមទាហានដែលក្រោយមកត្រូវបានចាប់សម្លាប់ និងអ្នកដែល បានយាមកាមនៅក្រោយផ្ទះ ជាទីកន្លែងដែលការសម្លាប់បានកើតឡើង និងបានចាប់ខ្លួនសាក្សីម្នាក់បន្ទាប់ពីការ សម្លាប់នោះ និងក្រោយមកបានជូនដំណឹងដល់ប៉ូលីសថា ទាហានទាំងនោះត្រូវបានចាប់សម្លាប់ នៅខណៈ

²⁰⁴⁰ រឿងក្តី Almelo (តុលាការយោធាអង់គ្លេស ក្នុងប្រទេសហូឡង់) ទំព័រ ៣៥ ដល់ ៣៦។

²⁰⁴¹ រឿងក្តី Almelo (តុលាការយោធាអង់គ្លេស ក្នុងប្រទេសហូឡង់) ទំព័រ ៤៣។

²⁰⁴² រឿងក្តី Almelo (តុលាការយោធាអង់គ្លេស ក្នុងប្រទេសហូឡង់) ទំព័រ ៤៣។

ពេលព្យាយាមរត់គេច និងបង្គាប់ឱ្យប៉ូលីសចាត់ចែងដឹកសាកសពយកទៅកប់នោះ²⁰⁴³ ត្រូវបានរកឃើញថា បានចូលរួមនៅក្នុងការធ្វើមនុស្សឃាតនេះ បើទោះបីជាពុំបានប្រព្រឹត្តដោយផ្ទាល់ក៏ដោយ²⁰⁴⁴។

៧៨២. រឿងក្តី *Einsatzgruppen* ដែលតុលាការឧក្រិដ្ឋកម្មយោធាអាមេរិកជំនុំជម្រះក្នុងទីក្រុង Nuremberg កាត់ទោសនាយទាហាន ២២ នាក់ដែលមកពីកងសន្តិសុខរបស់អាណ្លីម៉ង់ពីការ“ចូលរួមយ៉ាងសកម្ម”នៅក្នុង ឧក្រិដ្ឋកម្មសង្គ្រាម និងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ គឺជាឧទាហរណ៍មួយផ្សេងទៀតសម្រាប់ការទទួលខុស ត្រូវនៃគោលបំណងរួម²⁰⁴⁵។ នៅក្នុងសេចក្តីថ្លែងបញ្ចប់កិច្ចពិភាក្សាដេញដោល តំណាងអយ្យការបានអះអាង ថា៖

មិនត្រឹមតែចាត់វិធានប៉ុណ្ណោះទេដែលជាប់ពន្ធនោះ ប៉ុន្តែថែមទាំងអ្នកសមគំនិតផងដែរ ដែលបានចូល រួមដោយចេតនានៅក្នុងការប្រព្រឹត្តឧក្រិដ្ឋកម្ម ឬមានការជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងផែនការ ឬអង្គការដែល ជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការប្រព្រឹត្តនោះ និងអ្នកដែលបញ្ជា ឬជួយនិងជំរុញការប្រព្រឹត្តបទឧក្រិដ្ឋ និងអ្នក ដែលជាសមាជិកនៃអង្គការ ឬក្រុមមួយដែលជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការប្រព្រឹត្តឧក្រិដ្ឋកម្មនោះ។ [...] សមាជិកណាមួយដែលបានជួយជំរុញឱ្យកងទាំងនេះអាចបំពេញមុខងារបាន ដោយដឹងថា មានអ្វីកំពុង កើតឡើងនោះ ត្រូវជាប់ពន្ធពីបទឧក្រិដ្ឋដែលប្រព្រឹត្តឡើងដោយកងនោះ²⁰⁴⁶។

៧៨៣. ផ្អែកលើមូលដ្ឋាននេះ តុលាការឧក្រិដ្ឋកម្មបានសម្រេចដាក់ពន្ធនាគារជនជាប់ចោទ បើទោះបីជាជនជាប់ ចោទពុំបានប្រព្រឹត្តជាក់ស្តែងក៏ដោយ។ ជាឧទាហរណ៍ តុលាការឧក្រិដ្ឋកម្មបានរកឃើញថា ជនជាប់ចោទ Sandberger ដែលជាសមាជិកនៃកងការពារ (SS និង កងពិយាដ SD) បានបង្ហាញ“ឆន្ទៈ និងភាពសាទរស្រប តាមការបញ្ជារបស់ Fuehrer និងជនផ្តាច់ការដទៃទៀតរបស់ណាហ្ស៊ី”²⁰⁴⁷ និងបានរកឃើញផងដែរថា ជន ជាប់ចោទ Seibert បានដឹងច្បាស់លាស់អំពីសកម្មភាពរបស់កងពិយាដ (Einsatzgruppe D) នេះ និងបានចូល រួមដូចចាត់វិ និងក៏ដូចអ្នកសមគំនិតផងដែរ នៅក្នុងប្រតិបត្តិការរបស់ខ្លួនដែលរំលោភបំពានលើច្បាប់អន្តរជាតិ

²⁰⁴³ រឿងក្តី *Schonfeld* (តុលាការយោធាអង់គ្លេស ក្នុងប្រទេសអាណ្លីម៉ង់) ទំព័រ ៦៦។

²⁰⁴⁴ រឿងក្តី *Schonfeld* (តុលាការយោធាអង់គ្លេស ក្នុងប្រទេសអាណ្លីម៉ង់) ទំព័រ ៦៧។

²⁰⁴⁵ រឿងក្តី *Einsatzgruppen* ទំព័រ ៤១១ ដល់ ៤១២។

²⁰⁴⁶ រឿងក្តី *Einsatzgruppen* ទំព័រ ៣៧២ ដល់ ៣៧៣។

²⁰⁴⁷ រឿងក្តី *Einsatzgruppen* ទំព័រ ៥៣៦។

និងត្រូវជាប់ពន្ធនាគារបទល្មើសទាំងអស់²⁰⁴⁸។ ទាក់ទងទៅនឹងជនជាប់ចោទ Haensch តុលាការឧក្រិដ្ឋកម្មបានរកឃើញថា៖

ជាមន្ត្រីជាន់ខ្ពស់ដែលបានរៀបចំប្រតិបត្តិការ ឬបានចូលរួមក្នុងផែនការ និងជាអ្នកគ្រប់គ្រងលើមន្ត្រីនានាដែលបានចូលរួមនៅក្នុងសកម្មភាពនោះច្បាស់ណាស់ មិនអាចគេចផុតពីការទទួលខុសត្រូវចំពោះសកម្មភាពនោះ ដោយសារអវត្តមាននៅថ្ងៃប្រតិបត្តិការផែនការនោះទេ។ ជនជាប់ចោទ Haensch មិនត្រឹមតែទទួលខុសត្រូវចំពោះកងពិយាដ (Sonderkommando) [កងតូចពិយាដរបស់កង Einsatzgruppen] ក្នុងអំឡុងពេលប្រតិបត្តិការប៉ុណ្ណោះទេ ប៉ុន្តែថែមទាំងទទួលខុសត្រូវថា គាត់បានទទួលដំណឹងពីលទ្ធផលនៃប្រតិបត្តិការនេះផងដែរ²⁰⁴⁹។

ដូច្នេះ គាត់ត្រូវបានដាក់ឱ្យជាប់ពន្ធនាគារផងដែរ។

៧៨៤.ទាក់ទងទៅនឹងជនជាប់ចោទ Von Radetzky ដែលបានបម្រើការក្នុងកងពិយាដ (Sonderkommando 4a) មានមុខងារជាអ្នកបកប្រែភាសា/មន្ត្រីទំនាក់ទំនង²⁰⁵⁰ និងបានទទួលដំណឹងជាផ្លូវការនៅក្នុងអង្គការនាពេលនោះថា មានការសម្លាប់បានកើតឡើង។ តុលាការឧក្រិដ្ឋកម្មបានរកឃើញថា ជនជាប់ចោទនេះបានចូលរួមដោយចេតនានៅក្នុងការសម្លាប់នោះ ដូច្នេះមានពិរុទ្ធភាព²⁰⁵¹។

៧៨៥.ក្នុងរឿងក្តី RuSHA ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងជនជាប់ចោទចំនួន ១៤ នាក់ តាមតួនាទីរៀងៗខ្លួន បានពាក់ព័ន្ធទៅនឹងអង្គការចំនួន ៤ ដែលស្ថិតក្រោមការគ្រប់គ្រង និងការណែនាំរបស់មេដឹកនាំអាណាចក្រ Reich ឈ្មោះ SS Himmler²⁰⁵²។ ជនជាប់ចោទមួយចំនួនត្រូវបានរកឃើញថា អាជ្ញាធរទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌចំពោះទិដ្ឋភាពផ្សេងៗនៃកម្មវិធីពូជសាសន៍របស់ណាហ្ស៊ី រួមទាំងការចាប់ជំរិតកុមារដែល“មានតម្លៃខាងពូជសាសន៍” ដើម្បីយកមកពង្រីកពូជសាសន៍អេរ៉ែន (Aryanization) ការជម្លៀសជនជាតិបរទេសចេញពីផ្ទះសម្បែងដោយបង្ខំ ដើម្បីផ្តល់ផលប្រយោជន៍ដល់ជនជាតិអាណ្លីម៉ង់ ឬជនជាតិភាគតិចអាណ្លីម៉ង់ និងការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញ និង

²⁰⁴⁸ រឿងក្តី Einsatzgruppen ទំព័រ ៥៣៩។

²⁰⁴⁹ រឿងក្តី Einsatzgruppen ទំព័រ ៥៤៩។

²⁰⁵⁰ រឿងក្តី Einsatzgruppen ទំព័រ ៥៧៣។

²⁰⁵¹ រឿងក្តី Einsatzgruppen ទំព័រ ៥៧៧ ដល់ ៥៧៨។

²⁰⁵² សាលក្រមរឿងក្តី RuSHA ទំព័រ ៨៩ ដល់ ៩០។

ការសម្លាប់រង្គាលលើជនជាតិជ្វីហ្វទូទាំងប្រទេសអាឡឺម៉ង់²⁰⁵³ និងប៉ែកអឺរ៉ុបដែលបានកាន់កាប់ដោយអាឡឺម៉ង់²⁰⁵⁴។ ក្នុងរឿងក្តី *Einsatzgruppen* ដើម្បីឱ្យមានការទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌ ជនជាប់ចោទ Greifelt ត្រូវបានរកឃើញថា បានចេញបទបញ្ជាលេខ 67/1 ដែលត្រូវបានបញ្ជូនទៅកាន់ការិយាល័យជាច្រើន និងបានគូសបញ្ជាក់អំពីគោលនយោបាយចាប់ជំរិត។ តុលាការឧក្រិដ្ឋកម្មបានសន្និដ្ឋានថា បទបញ្ជានេះបានបណ្តាលឱ្យមានការចាប់ជំរិតជាច្រើន²⁰⁵⁵។ ជនជាប់ចោទ Creutz “ដែលជាអនុ Greifelt ត្រូវបានរកឃើញថា ជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការចាប់ជំរិតកុមារបរទេស”²⁰⁵⁶។ Creutz បានសរសេរទៅកាន់អភិបាលនៃអាណាចក្រ Reich អំពីតម្លៃនៃការចាប់ជំរិតកុមារបរទេស និងបានបង្ហាញពីវិធីដែលអាចធ្វើទៅបាន²⁰⁵⁷។ តុលាការឧក្រិដ្ឋកម្មបានរកឃើញផងដែរថា Creutz បានចេញសេចក្តីណែនាំឱ្យអនុវត្ត “ប្រតិបត្តិការកុមារ” ដែលក្នុងគោលបំណងនាំកុមារទាំងនេះចូលមកអាឡឺម៉ង់ ដើម្បីពង្រីកពូជសាសន៍អាឡឺម៉ង់។ ផ្អែកលើមូលដ្ឋាននេះ ជនជាប់ចោទ Creutz ត្រូវទទួលខុសត្រូវពេញលេញចំពោះកម្មវិធីនេះ²⁰⁵⁸។

៧៨៦.ចុងក្រោយ ក្នុងរឿងក្តីពាក់ព័ន្ធទៅនឹងក្រសួងយុត្តិធម៌ បុគ្គលិករដ្ឋបាលចំនួន ១៦ នាក់របស់ក្រសួងយុត្តិធម៌នៃអាណាចក្រ Reich ឬចៅក្រមនៃតុលាការពិសេស និងតុលាការប្រជាជនរបស់ណាហ្ស៊ីអាឡឺម៉ង់ ត្រូវបានកាត់ទោសដោយសារបានចូលរួមក្នុងផែនការរួម ចំពោះការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញដោយមូលហេតុពូជសាសន៍ដោយសារបានអនុវត្តច្បាប់កាត់ទោសប្រហារជីវិតលើជនជាតិជ្វីហ្វឡូយ៉ូ និងជនជាតិជ្វីហ្វ ពីអំពើក្បត់ជាតិកម្រិតខ្ពស់²⁰⁵⁹។ តុលាការឧក្រិដ្ឋកម្មបានបញ្ជាក់ថា៖

ជាសង្ខេប បទចោទ គឺស្តីពីការចូលរួមដោយចេតនាក្នុងអំពើឃោរឃៅ និងអយុត្តិធម៌នៅក្នុងប្រព័ន្ធគ្រប់គ្រងទូទាំងប្រទេសដោយរដ្ឋាភិបាល ដោយបានរំលោភបំពានលើច្បាប់សង្គ្រាម និងច្បាប់មនុស្សធម៌

²⁰⁵³ សាលក្រម រឿងក្តី *RuSHA* ទំព័រ ៩៤។

²⁰⁵⁴ សាលក្រម រឿងក្តី *RuSHA* ទំព័រ ៨៩។

²⁰⁵⁵ សាលក្រម រឿងក្តី *RuSHA* ទំព័រ ១០៣។

²⁰⁵⁶ សាលក្រម រឿងក្តី *RuSHA* ទំព័រ ១០៦។

²⁰⁵⁷ សាលក្រម រឿងក្តី *RuSHA* ទំព័រ ១០៦។

²⁰⁵⁸ សាលក្រម រឿងក្តី *RuSHA* ទំព័រ ១០៦។

²⁰⁵⁹ រឿងក្តីពាក់ព័ន្ធទៅនឹងក្រសួងយុត្តិធម៌ ទំព័រ ៣, ១១២៣។

និងបានប្រព្រឹត្តឡើងក្នុងនាមច្បាប់តាមរយៈសិទ្ធិអំណាចរបស់ក្រសួងយុត្តិធម៌ និងបានប្រើប្រាស់តុលាការជាមធ្យោបាយ។ កាំបិតស្នៀតរបស់ឃាតករបានលាក់នៅក្នុងអាវុធរបស់គណៈវិនិច្ឆ័យ²⁰⁶⁰។

៧៨៧.តាមការកត់សម្គាល់របស់តុលាការ ICTR រឿងក្តី ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងក្រសួងយុត្តិធម៌ បានបង្ហាញថា “ការទទួលខុសត្រូវចំពោះការប្រព្រឹត្តអំពើប្រល័យពូជសាសន៍បានរួមបញ្ចូលមិនត្រឹមតែអ្នក ដែលបានប្រព្រឹត្តដោយផ្ទាល់ ឬជួយជំរុញឱ្យមានការសម្លាប់ ឬអំពើប្រល័យពូជសាសន៍ដទៃទៀតប៉ុណ្ណោះទេ ប៉ុន្តែថែមទាំងអ្នកផ្សេងទៀតដែលបានចូលរួមដោយចេតនានៅក្នុងផែនការរួមដែលធ្វើឱ្យមានអំពើបែបនេះកើតឡើង”²⁰⁶¹។

៧៨៨.បន្ថែមលើនេះទៀត អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលសង្កេតឃើញថា មាត្រា II(2) នៃច្បាប់លេខ ១០ របស់ក្រុមប្រឹក្សាគ្រប់គ្រង ដែលកំណត់និយមន័យអំពីទម្រង់ផ្សេងៗគ្នាចំពោះការទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌ បានចែងថា បុគ្គលណាម្នាក់បានប្រព្រឹត្តបទឧក្រិដ្ឋ នៅពេលបុគ្គលនោះ ជា“(ក) ចារីផ្ទាល់ ឬ (ខ) ជាអ្នកសមគំនិតចំពោះការប្រព្រឹត្តបទឧក្រិដ្ឋណាមួយនោះ ឬបានបញ្ជា ឬជំរុញឱ្យប្រព្រឹត្ត ឬ (គ) ចូលរួមដោយចេតនានៅក្នុងការប្រព្រឹត្ត ឬ (ឃ) ជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងផែនការ ឬការរៀបចំដែលពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការប្រព្រឹត្តនោះ”។ ដូច្នេះវិសាលភាពនៃការទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌមានលក្ខណៈទូលំទូលាយ និងបានរួមបញ្ចូលបញ្ហាជាច្រើនលើសពីការទទួលខុសត្រូវចំពោះការប្រព្រឹត្តអំពើសត្វានុម័តនៃបទឧក្រិដ្ឋដែលបានចោទប្រកាន់នោះ។ ជាការកត់សម្គាល់ ជនជាប់ចោទត្រូវបានដាក់ឱ្យទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌ បើទោះបីជាអ្នកដទៃទៀតបានប្រព្រឹត្តអំពើសត្វានុម័តនៃបទឧក្រិដ្ឋនេះក៏ដោយ ដោយផ្អែកលើការរួមចំណែកនៅក្នុងគោលបំណងរួម ឧទាហរណ៍ទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវដែលត្រូវបានស្គាល់ថា ជាសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួម។

៧៨៩.ទាក់ទងទៅនឹងធាតុផ្សំនៃការទទួលខុសត្រូវតាមសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួម ការវិភាគខាងលើបង្ហាញថា គោលបំណងរួម គឺជាចំណុចស្នូលនៃទម្រង់ទទួលខុសត្រូវ ដោយសារធាតុផ្សំនេះចងក្លាប់សមាជិកទាំងអស់រួមគ្នា និងផ្តល់យុត្តិកម្មសម្រាប់ការដាក់ឱ្យទទួលខុសត្រូវរួមចំពោះអំពើរបស់សមាជិកនេះ ដែលត្រូវចាត់ទុកជាការទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌ²⁰⁶²។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី ការធ្វើយុត្តិកម្មចំពោះការដាក់ឱ្យទទួលខុសត្រូវរួមបែបនេះមិនត្រឹមតែគ្រប់គ្រាន់សម្រាប់អ្នកដែលបានយល់ស្របប្រព្រឹត្តជារួមប៉ុណ្ណោះទេ ប៉ុន្តែថែមទាំងបានយល់ស្រប

²⁰⁶⁰ រឿងក្តីពាក់ព័ន្ធទៅនឹងក្រសួងយុត្តិធម៌ ទំព័រ ៩៨៥។

²⁰⁶¹ សេចក្តីសម្រេចរឿងក្តី Rwamakuba (ICTR) កថាខណ្ឌ ១៩។

²⁰⁶² សូមមើលផងដែរ ទាក់ទងទៅនឹងសញ្ញាណពាក់ព័ន្ធនៃការប្រព្រឹត្តសហឧក្រិដ្ឋកម្ម សាលដីការឿងក្តី Lubanga (ICC) កថាខណ្ឌ ៤៤៥។

បន្តគោលបំណងរួមនោះ។ អ្វីដែលតម្រូវគឺថា ពួកគេយល់ស្របទៅនឹងគោលបំណងក្រិក្សមដែលមានចរិតល្មើស។ ការយល់បែបនេះបានបញ្ជាក់តាមរយៈយុត្តិសាស្ត្ររបស់តុលាការ ICTY ICTR ព្រមទាំង SCSL និងយុត្តិសាស្ត្រក្រោយសង្គ្រាមលោកលើកទីពីរដូចបានពិចារណាខាងលើ²⁰⁶³ ទាក់ទងទៅនឹងសញ្ញាណនៃសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួម។ នៅក្នុងរឿងក្តី Tadić អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនៃតុលាការ ICTY បានតម្រូវឱ្យមាន “អត្ថិភាពនៃគោលបំណង ឬផែនការរួមដែលជាបទឧក្រិដ្ឋ ឬពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការប្រព្រឹត្តបទឧក្រិដ្ឋ ដែលមានចែងនៅក្នុងលក្ខន្តិកៈ”²⁰⁶⁴។ បន្ទាប់ពីបានពិភាក្សាទៅលើការចូលរួមរបស់បុគ្គលនៅក្នុងសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួម បានបង្ហាញឱ្យឃើញថា “ការចូលរួមពុំចាំបាច់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការប្រព្រឹត្តបទឧក្រិដ្ឋជាក់លាក់ ដូចដែលមានចែងនៅក្នុងបទប្បញ្ញត្តិណាមួយនៃបទប្បញ្ញត្តិទាំងនោះ [...] ប៉ុន្តែអាចពាក់ព័ន្ធទៅនឹងទម្រង់នៃការជួយនិងជំរុញ ឬរួមចំណែកនៅក្នុងការអនុវត្តផែនការ ឬគោលបំណងរួម”²⁰⁶⁵។ នៅក្នុងរឿងក្តី Martić នៅពេលពិចារណាលើគោលដៅកាត់យកទឹកដីមួយផ្នែករបស់ Bosnia និង Croatia ទៅជា “រដ្ឋថ្មីមួយដែលស្ថិតក្រោមការគ្រប់គ្រងរបស់ Serb” អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងនៃតុលាការ ICTY បានបញ្ជាក់ថា គោលដៅនេះខ្លួនឯងផ្ទាល់ពុំមែន “ជាគោលបំណងរួមតាមអត្ថន័យច្បាប់ស្តីពីសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួមឡើយ [...]។ ប៉ុន្តែ ប្រសិនបើការបង្កើតដែនដីថ្មីនេះត្រូវបានអនុវត្តឡើងដោយចេតនាតាមរយៈការប្រព្រឹត្តបទឧក្រិដ្ឋដែលមានចែងនៅក្នុងលក្ខន្តិកៈ ករណីនេះអាច

²⁰⁶³ សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ៧៧៤ ជាអាទិ៍។

²⁰⁶⁴ សាលដីកាជំនុំជម្រះ Tadić (ICTY) កថាខណ្ឌ ២២៧ (សេចក្តីបញ្ជាក់បន្ថែមផ្នែកខ្លះត្រូវបានដកចេញ)។

²⁰⁶⁵ សាលដីកាជំនុំជម្រះ Tadić (ICTY) កថាខណ្ឌ ២២៧។ សូមមើលផងដែរ សាលដីកាជំនុំជម្រះ Krajišnik (ICTY) កថាខណ្ឌ ២១៨ (“ការចូលរួមរបស់ជនជាប់ចោទនៅក្នុងសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួម ពុំចាំបាច់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការប្រព្រឹត្តឧក្រិដ្ឋកម្មឡើយ ប៉ុន្តែអ្វីដែលសំខាន់ គឺថា ការចូលរួមនេះបានជំរុញការអនុវត្តគោលដៅ ឬគោលបំណងរួមដែលពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការប្រព្រឹត្តឧក្រិដ្ឋកម្មនោះដែរ ឬទេ”)។ សាលដីកាជំនុំជម្រះ Kvočka (ICTY) កថាខណ្ឌ ៩៩ (“អ្នកចូលរួមក្នុងសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួមពុំចាំបាច់ចូលរួមដោយផ្ទាល់នៅក្នុងធាតុផ្សំមួយនៃឧក្រិដ្ឋកម្មឡើយ ដរាបណាបានបំពេញតាមលក្ខខណ្ឌតម្រូវនៃការទទួលខុសត្រូវនៃសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួម”)។ សាលដីកាស្តីពីការប្រកាសទោសជំនុំជម្រះ Babić (ICTY) កថាខណ្ឌ ៣៨ (“ការទទួលខុសត្រូវជាសហចារីនៅក្នុងសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួមដែលជនជាប់ចោទត្រូវបានរកឃើញថា មានពិរុទ្ធនោះ តម្រូវថា ជនជាប់ចោទត្រូវរួមចំណែកធាតុផ្សំអត្ថនាម ឬចេតនាបន្តគោលបំណងរួម និងប្រព្រឹត្តអំពើមួយចំនួន តាមវិធីសាស្ត្រផ្សេងៗដែលសំដៅជំរុញផែនការរួម”)។ សាលដីកាជំនុំជម្រះ Ntakirutimana (ICTR) កថាខណ្ឌ ៤៦៦។ សាលដីកាជំនុំជម្រះ Vasiljević (ICTY) កថាខណ្ឌ ១០០។ សាលដីកាជំនុំជម្រះ Krnojelac (ICTY) កថាខណ្ឌ ៣១ និង ៨១ (“នៅពេលអ្នកចូលរួមនៅក្នុងសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួមបានរួមចំណែកចេតនានៃសហឧក្រិដ្ឋកម្មនេះ ការចូលរួមរបស់គាត់អាចធ្វើឡើងក្រោមទម្រង់នៃការជួយ ឬការរួមចំណែកដើម្បីអនុវត្តផែនការ ឬគោលបំណងរួម។ ភាគីដែលពាក់ព័ន្ធក្នុងសហឧក្រិដ្ឋកម្មនេះពុំចាំបាច់ប្រព្រឹត្តផ្ទាល់លើបទឧក្រិដ្ឋមួយ ឬច្រើនដែលមាននៅក្នុងសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួមឡើយ”)។

មានលក្ខណៈគ្រប់គ្រាន់ជាគោលបំណងឧក្រិដ្ឋរួម^{២០៦៦}។ ផ្អែកតាមយុត្តិសាស្ត្រនេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនៃតុលាការ SCSL ក្នុងរឿងក្តី Brima នៅពេលពិភាក្សាអំពីចរិតលក្ខណៈនៃផែនការ ការរៀបចំ ឬគោលបំណងរួម បានបញ្ជាក់ថា “តាមការពិនិត្យលើយុត្តិសាស្ត្ររបស់តុលាការឧក្រិដ្ឋកម្មអន្តរជាតិអាចយល់បានថាគោលបំណងឧក្រិដ្ឋដែលជាមូលដ្ឋាននៃសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួម មិនត្រឹមតែអាចសន្និដ្ឋានចេញពីគោលដៅចុងក្រោយប៉ុណ្ណោះទេ ប៉ុន្តែថែមទាំងចេញពីមធ្យោបាយនានាដែលប្រើប្រាស់ដើម្បីសម្រេចគោលដៅនោះផងដែរ។ គោលដៅ និង មធ្យោបាយដើម្បីសម្រេចបានគោលដៅនេះ អាចចាត់ទុកជាការរៀបចំ ឬផែនការរួម”^{២០៦៧}។ ថ្មីៗនេះនៅក្នុងរឿងក្តី Karadžić អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងនៃតុលាការ ICTY បានរំលឹកថា ជាការចាំបាច់ត្រូវ“មានការបញ្ជាក់ឱ្យបានច្បាស់ពីគោលបំណងឧក្រិដ្ឋរួមទាក់ទងទៅនឹងចំណុចទាំងពីរ គឺគោលដៅលើសដោយចេតនា និងវិសាលភាពនៃគោលដៅនេះ(ឧ. ដែនកំណត់នៃភូមិសាស្ត្រ និងពេលវេលានៃគោលដៅនេះ និងអត្តសញ្ញាណទូទៅរបស់ជនរងគ្រោះដោយសារគោលដៅលើសនោះ)”^{២០៦៨}។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ ផងដែរថា អង្គជំនុំជម្រះមួយចំនួននៃតុលាការ ICTY បានរកឃើញថា ការទទួលខុសត្រូវតាមទម្រង់នៃសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួម មានអត្ថិភាពដោយផ្អែកលើគោលបំណងរួមដែលទាក់ទងទៅនឹងគោលដៅចុងក្រោយពុំមែនជាបទល្មើសដែលការអនុវត្តគោលដៅនេះមានការជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងបទឧក្រិដ្ឋ^{២០៦៩}។

៧៩០. ដូចបានកត់សម្គាល់ដោយជនជាប់ចោទ^{២០៧០} ខុសពីរឿងក្តីខាងលើ នៅពេលយកច្បាប់មកអនុវត្តចំពោះអង្គហេតុនៃរឿងក្តី អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញថា គោលនយោបាយផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជន“បានបណ្តាលឱ្យមាន និង/ឬពាក់ព័ន្ធទៅនឹង”ការប្រព្រឹត្តបទឧក្រិដ្ឋ ដោយពុំបានប្រកាសថា បទឧក្រិដ្ឋនេះមានបំណង

^{២០៦៦} សាលក្រមរឿងក្តី Martić (ICTY) កថាខណ្ឌ ៤៤២។ សូមមើលផងដែរ សាលដីការឿងក្តី Martić (ICTY) កថាខណ្ឌ ១១២។

^{២០៦៧} សាលដីការឿងក្តី Brima (SCSL) កថាខណ្ឌ ៧៦។ សូមមើលផងដែរ កថាខណ្ឌ ៧៨។

^{២០៦៨} សាលក្រមរឿងក្តី Karadžić (ICTY) កថាខណ្ឌ ៥៦៣ ដកស្រង់សាលដីការឿងក្តី Brđanin (ICTY) កថាខណ្ឌ ៤៣០។

^{២០៦៩} សូមមើលឧ. សាលដីការឿងក្តី Krajišnik (ICTY) កថាខណ្ឌ ១០៧៨, ១០៩០ ដល់ ១១៤២។ ក្នុងរឿងក្តី Krajišnik អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង (ICTY) បានយល់ឃើញថា មានសហឧក្រិដ្ឋកម្មមួយដែលមានគោលបំណងដើម្បីបង្កើតទឹកដីឡើងវិញក្រោមការគ្រប់គ្រងរបស់សាធារណៈរដ្ឋសម្រាប់ក្រុមជាតិសាសន៍ Bosnian-Serb ដោយកាត់បន្ថយយ៉ាងគំហុកនូវមួយភាគធំនៃក្រុមមូស្លីម Bosnian និង Bosnian Croats តាមរយៈការប្រព្រឹត្តបទល្មើសផ្សេងៗ។ សាលក្រមរឿងក្តី Prlić (ICTY) កថាខណ្ឌ ១៦ និង ៩០០ (គោលបំណងចុងក្រោយនៃសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួម គឺត្រូវបង្កើតអត្ថិភាព Croatian មួយតាមរយៈការបង្កើតជាតិសាសន៍ និងការបោសសម្អាត)។

^{២០៧០} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤៩៩ និង ៥០២។ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៦៩។

ប្រព្រឹត្តិកម្មទុកជាមុន ឬមាននៅក្នុងគោលបំណងរួម²⁰⁷¹។ នេះបង្ហាញថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញថា ជនជាប់ចោទអាចត្រូវបានដាក់ឱ្យទទួលខុសត្រូវចំពោះបទឧក្រិដ្ឋដែលបណ្តាលមកពីការអនុវត្តគោលបំណង ជាជាងបទឧក្រិដ្ឋដែលមានបំណងប្រព្រឹត្ត ឬគិតទុកក្នុងគោលបំណងរួម។ តាមការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូល ការទទួលខុសត្រូវបែបនេះ គឺជាអ្វីដែលចាត់ទុកថា ជាការទទួលខុសត្រូវតាមសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួមទម្រង់ទូលាយ ឬទម្រង់ III ក្នុងរឿងក្តី Tadić²⁰⁷²។ អាស្រ័យហេតុនេះ សំណួរបន្ទាប់ដែលត្រូវដោះស្រាយគឺ ថាតើជនជាប់ចោទអាចត្រូវបានដាក់ឱ្យទទួលខុសត្រូវដោយផ្អែកលើសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួមចំពោះបទឧក្រិដ្ឋដែលជនជាប់ចោទពុំបានប្រព្រឹត្តអំពើសក្យានុម័ត ដែលពុំមាននៅក្នុងគោលបំណងរួម ដែរ ឬយ៉ាងណា។

៧៩១.ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ដោយស្របជាមួយនឹងសេចក្តីសម្រេចរបស់អង្គបុរេជំនុំជម្រះស្តីពីសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួម (D97/15/9) ដែលក្នុងនោះអង្គបុរេបានពិចារណាលម្អិតលើយុត្តិសាស្ត្ររបស់តុលាការឧក្រិដ្ឋកម្មអន្តរជាតិ *មិនអចិន្ត្រៃយ៍*។ ទាក់ទងទៅនឹងសញ្ញាណនៃសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួមទម្រង់ III និងបានសន្និដ្ឋានថា សេចក្តីសម្រេចដែលអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនៃតុលាការ ICTY បានសំអាងក្នុងរឿងក្តី Tadić ដោយយល់ឃើញថា សហឧក្រិដ្ឋកម្មរួមទម្រង់ III គឺជាផ្នែកមួយនៃច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់អន្តរជាតិនោះ ពុំមែនជា “*មូលដ្ឋានរឹងមាំគ្រប់គ្រាន់*” សម្រាប់ការយល់ឃើញណាមួយឡើយ²⁰⁷³។ ជាពិសេស អង្គបុរេជំនុំជម្រះបានយល់ឃើញថា ដោយសារមានការយល់ដឹងតិចតួចបំផុតក្នុងរឿងក្តី Essen Lynching (តុលាការយោធាចក្រភពអង់គ្លេស ក្នុងប្រទេសអាល្លឺម៉ង់) និង Borkum Island (តុលាការយោធារដ្ឋាភិបាលទូទៅ ក្នុងប្រទេសអាល្លឺម៉ង់) ទើបពុំអាចសន្និដ្ឋានបានថា សញ្ញាណដែលចាត់ជាសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួមទម្រង់ III

²⁰⁷¹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៨០៤។ សូមមើលផងដែរ កថាខណ្ឌ ៨៣៥។

²⁰⁷² អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ថា ភាគីបានដោះស្រាយយ៉ាងលម្អិតនូវបញ្ហាស្តីពីការទទួលខុសត្រូវតាមសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួមទម្រង់ III ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងសារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា។ សូមមើល សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ២៣ ជាអាទិ៍។ សារណាតបរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ១៦ ជាអាទិ៍។ សារណាតបរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៤៧ ជាអាទិ៍។ បើទោះបីជា អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលយល់ឃើញថា ពុំអាចទទួលយកបានចំពោះបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា (សូមមើល កថាខណ្ឌ ១១២២ ជាអាទិ៍) ក៏ដោយ ក៏អង្គជំនុំជម្រះចាត់ទុកជាការសមស្របក្នុងការពិចារណាអំណះអំណាងរបស់ភាគីនៅពេលសម្រេចលើបញ្ហាចំពោះមុខ។

²⁰⁷³ សេចក្តីសម្រេចរបស់អង្គបុរេជំនុំជម្រះស្តីពីសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួម (D97/15/9) កថាខណ្ឌ ៨៣។

ត្រូវបានយកមកអនុវត្តនោះឡើយ²⁰⁷⁴។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ស្របជាមួយនឹងការវាយតម្លៃនេះ²⁰⁷⁵។ ការលើកឡើងរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញាដែលបានធ្វើឡើងនៅក្នុងបរិបទនៃបណ្តឹងសាទុក្ខដែលដាក់ប្រឆាំងនឹងសាលក្រមអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំមានលក្ខណៈគ្រប់គ្រាន់ក្នុងការបង្ហាញថា អង្គបុរេជំនុំជម្រះពិចារណាពុំត្រឹមត្រូវលើ *រឿងក្តី Essen Lynching និង Borkum*²⁰⁷⁶ ដោយសារត្រឹមតែបង្ហាញអំពីការបកស្រាយជាសក្តានុពលនៃរឿងក្តីនេះ ប៉ុន្តែពុំបានដោះស្រាយបញ្ហាចម្បងដែលអង្គបុរេជំនុំជម្រះបានបញ្ជាក់ គឺថា កង្វះព័ត៌មានទាក់ទងទៅនឹងគោលគំនិតផ្លូវច្បាប់ដែលតុលាការឧក្រិដ្ឋកម្មបានយកមកអនុវត្តជាក់ស្តែងក្នុងរឿងក្តីទាំងពីរនោះឡើយ។

៧៩២.បញ្ហាប្រហាក់ប្រហែលគ្នាកើតមានទាក់ទងទៅនឹងរឿងក្តីដទៃទៀត ដែលសហព្រះរាជអាជ្ញាបានយោងទៅលើដែលពុំត្រូវបានដោះស្រាយនៅក្នុង *រឿងក្តី Tadić* ក៏ដូចជាក្នុងសេចក្តីសម្រេចរបស់អង្គបុរេជំនុំជម្រះស្តីពីសហឧក្រិដ្ឋកម្ម (D97/15/9)²⁰⁷⁷។ ទាក់ទងទៅនឹង *រឿងក្តី Renoth* (តុលាការយោធាអង់គ្លេស ក្នុងប្រទេសអាល្លឺម៉ង់) នៅក្នុងសេចក្តីសង្ខេបនៃការជំនុំជម្រះដែលបុគ្គលចំនួន ៣ រូប ត្រូវបានរកឃើញថា មានពិរុទ្ធភាពពីបទសម្លាប់ឈ្លើយសឹករបស់ប្រទេសសម្ព័ន្ធមិត្ត បើទោះបីជាការសម្លាប់ជាក់ស្តែងត្រូវបានប្រព្រឹត្តដោយជនជាប់ចោទដទៃទៀតក៏ដោយ²⁰⁷⁸ ក៏បានកត់សម្គាល់ជាក់លាក់ថា “ពុំអាចនិយាយដោយសង្ខេបបាន ថា តើតុលាការបានយល់ឃើញថា ជនជាប់ចោទទាំងបីនាក់នេះបានចូលរួមយ៉ាងសកម្មនៅក្នុងការវាយដំ ដែរ ឬយ៉ាងណា ឬថា តើជនជាប់ចោទត្រូវទទួលខុសត្រូវតាមគោលការណ៍ដែលបានកំណត់ដោយរដ្ឋអាជ្ញា ដែរ ឬយ៉ាងណា”ដែលបានអះអាងថា បើសូម្បីតែគ្មានការចូលរួមយ៉ាងសកម្មនៅក្នុងការវាយដំក៏ដោយ ក៏ជនជាប់ចោទទាំងនេះអាចជាប់ពិរុទ្ធបានដែរនោះ²⁰⁷⁹។ សហព្រះរាជអាជ្ញាបានអះអាងថា លក្ខខណ្ឌតម្រូវនៃសហ

²⁰⁷⁴ សេចក្តីសម្រេចរបស់អង្គបុរេជំនុំជម្រះស្តីពីសហឧក្រិដ្ឋកម្ម (D97/15/9) កថាខណ្ឌ ៧៩ ដល់ ៨១។

²⁰⁷⁵ សេចក្តីសម្រេចរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងស្តីពីសហឧក្រិដ្ឋកម្ម (E100/6) កថាខណ្ឌ កថាខណ្ឌ ៣០ ដល់ ៣១។

²⁰⁷⁶ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៣១ ដល់ ៣៣។

²⁰⁷⁷ *សូមមើល* សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៣៤ ដល់ ៤០។

²⁰⁷⁸ *រឿងក្តី Renoth* (តុលាការយោធាអង់គ្លេស ក្នុងប្រទេសអាល្លឺម៉ង់) ទំព័រ ៧៦។

²⁰⁷⁹ *រឿងក្តី Renoth* (តុលាការយោធាអង់គ្លេស ក្នុងប្រទេសអាល្លឺម៉ង់) ទំព័រ ៧៦ ដល់ ៧៧។

ឧក្រិដ្ឋកម្មរួមទម្រង់ III “ទំនង”ជាត្រូវបានបំពេញនៅក្នុងរឿងក្តីនេះ²⁰⁸⁰ ដែលពុំអាចធ្វើជាមូលដ្ឋានគ្រប់គ្រាន់ ក្នុងការកំណត់អត្តសញ្ញាណនៃវិធានស្តីពីច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់អន្តរជាតិ។

៧៩៣.ពុំមានរឿងក្តីដទៃទៀត²⁰⁸¹ដែលសហព្រះរាជអាជ្ញាបានយោងទៅលើនោះ គាំទ្រអត្ថិភាពនៃការទទួលខុស ត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌតាមច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់អន្តរជាតិចំពោះបទឧក្រិដ្ឋ ដែលជនជាប់ចោទពុំត្រូវបានប្រព្រឹត្តអំពើ សត្យានុម័ត នៃបទនេះ និងពុំស្ថិតក្រោមវិសាលភាពនៃគោលបំណងរួម។ ជាការកត់សម្គាល់ ការដកស្រង់ សាលក្រមរបស់តុលាការយោធាអន្តរជាតិ (IMT) ទាក់ទងទៅនឹងរឿងក្តី Sauckel និង Speer²⁰⁸² រឿងក្តី RuSHA ទាក់ទងទៅនឹងជនជាប់ចោទ Hildebrandt²⁰⁸³ រឿងក្តី Einsatzgruppen ទាក់ទងទៅនឹងជនជាប់

²⁰⁸⁰ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៣៤។

²⁰⁸¹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ២៨ ដល់ ៤០។

²⁰⁸² សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ២៨ ដល់ ៣០ យោងទៅលើសាលក្រមរបស់តុលាការយោធាអន្តរ ជាតិ (IMT) ទំព័រ ៣៣១ ដល់ ៣៣៣, ២៤៥, ៣២១, ៣៣១ ដល់ ៣៣៣។ ទាក់ទងទៅនឹងជនជាប់ចោទ Sauckel អង្គជំនុំជម្រះ តុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ថា ការយោងរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញាទៅលើកង្វះចេតនានោះ បានផ្អែកលើការពិនិត្យពុំបានត្រឹមត្រូវទៅ លើសាលក្រមរបស់តុលាការឧក្រិដ្ឋកម្មយោធាអន្តរជាតិ ដោយសារទាក់ទងទៅនឹងចំណុចដែលសហព្រះរាជអាជ្ញាបានយោងទៅលើ នោះ(ទំព័រ ៤៥) មានការយោងទៅលើចេតនារបស់ជនជាប់ចោទ Sauckel ដែលពុំត្រូវបានបង្ហាញត្រឹមត្រូវតាមលក្ខណៈបច្ចេកទេស។ ប៉ុន្តែបានបង្ហាញច្បាស់លាស់តាមរយៈអត្ថបទថា ជនជាប់ចោទពិតជាបានដឹងពីការធ្វើបាបដោយអមនុស្សធម៌ទៅលើជនរង គ្រោះ ហើយនៅក្នុងផ្នែកនៃសាលក្រមដែលពិភាក្សាអំពីពិរុទ្ធភាពរបស់គាត់ តុលាការនេះបានបញ្ជាក់ច្បាស់លាស់ថា ជនជាប់ចោទ “បានដឹងពីវិធីសាស្ត្រព្រៃផ្សៃដែលបានប្រើប្រាស់សម្រាប់ទទួលបានពលករ ហើយគាត់បានគាំទ្រយ៉ាងពេញទំហឹងដោយមូលហេតុថា ជាការចាំបាច់ដើម្បីសម្រេចតាមកូតាកំណត់”(ទំព័រ ៣២១)។ អំណះអំណាងរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញាដែលថា នេះត្រូវបានចាត់ទុកជា ការទទួលខុសត្រូវតាមទម្រង់សហឧក្រិដ្ឋកម្មរួម III មានភាពពុំច្បាស់លាស់។ ប្រហាក់ប្រហែលគ្នានេះដែរ ផ្ទុយទៅនឹងសារណារបស់ សហព្រះរាជអាជ្ញានោះ ពុំមានការបង្ហាញថា ជនជាប់ចោទ Speer មានឆន្ទៈចូលរួមនៅក្នុងកម្មវិធីពលកម្មទាសករដោយផ្អែកលើ សញ្ញាណនៃការទទួលខុសត្រូវតាមសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួមទម្រង់ III។ តុលាការនេះបានយល់ឃើញថា Speer បានដឹងការកេណ្ឌជនរង គ្រោះដោយហិង្សា ដែលបានកើតចេញពីតម្រូវការខ្ពស់របស់ Speer (ទំព័រ ៣៣១ ដល់ ៣៣៣)។

²⁰⁸³ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៣៧ យោងទៅលើសាលក្រមរឿងក្តី RuSHA ទំព័រ ១ ដល់ ១៩២។ សហព្រះរាជអាជ្ញាកត់សម្គាល់ថា តុលាការឧក្រិដ្ឋកម្មបានយល់ឃើញទាក់ទងទៅនឹងជនជាប់ចោទ Hildebrandt ថា ដំបូង គាត់បាន បដិសេធថា ពុំបានដឹងអំពីហេតុការណ៍ថា “ការធ្វើបាបយ៉ាងពិសេស”ទៅលើជាតិសាសន៍បរទេស ដែលរួមសង្វាសជាមួយស្ត្រីជន ជាតិអាណ្លីម៉ង់នោះ ត្រូវប្រហារជីវិតដោយការព្យួរក។ តុលាការឧក្រិដ្ឋកម្មបានពិភាក្សាភស្តុតាងដែលបង្ហាញថា Hildebrandt បាន ដឹងអំពីអត្ថន័យនៃពាក្យពេចន៍នោះ និងបានដោះស្រាយជាក់ស្តែងលើករណីនៃ “ការធ្វើបាបយ៉ាងពិសេសនេះ”ផងដែរ(ទំព័រ)។ ក្នុងផ្នែក ដែលពិភាក្សាលើពិរុទ្ធភាពរបស់គាត់ ពុំបានយោងទៅលើបញ្ហានៃចេតនាឡើយ ប៉ុន្តែគ្រាន់តែបានយល់ឃើញថា “តាមរយៈភស្តុតាងជា

ចោទប្រាំមួយនាក់²⁰⁸⁴ ដែលបានយោងដោយសហព្រះរាជអាជ្ញានោះពុំបានបង្ហាញថា មានភាពខ្វែងគ្នាចំពោះ បទឧក្រិដ្ឋដែលបានកើតឡើងតាមរយៈគោលបំណងរួមនោះឡើយ។ ផ្ទុយទៅវិញ បញ្ហាគឺ ថាតើជនជាប់ចោទ បានដឹងអំពីបទឧក្រិដ្ឋទាំងនេះដែរ ឬយ៉ាងណា ហើយប្រសិនបើពុំបានដឹងទេនោះ ពុំមានទម្រង់នៃចេតនាត្រូវ បានបង្ហាញឡើយ។ រឿងក្តី Pohl (ដែលសហព្រះរាជអាជ្ញាបានសំអាងទៅលើទាក់ទងទៅនឹងជនជាប់ចោទ Hohberg និង Baier²⁰⁸⁵) និងរឿងក្តី ជំរុំប្រមូលផ្តុំ Dachau²⁰⁸⁶ ទាក់ទងទៅនឹងឧក្រិដ្ឋកម្មដែលប្រព្រឹត្តនៅក្នុង ជំរុំប្រមូលផ្តុំ។ ក្នុងរឿងក្តី Pohl តុលាការឧក្រិដ្ឋកម្មដែលជំនុំជម្រះរឿងក្តីនេះបានកត់សម្គាល់ទាក់ទងទៅនឹងជន ជាប់ចោទ Hohberg ថា ជនជាប់ចោទរូបនេះ “បានចោទប្រកាន់ Pohl ពីបទឧក្រិដ្ឋ និងបានបង្ហាញការឈឺចាប់ ចំពោះការប្រើអំពើហិង្សាហួសហេតុនៅជំរុំប្រមូលផ្តុំ”²⁰⁸⁷។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី ផ្ទុយទៅនឹងការលើកឡើង របស់សហព្រះរាជអាជ្ញា ពុំមានការបញ្ជាក់នៅក្នុងការយល់ឃើញរបស់តុលាការនេះថា ឧក្រិដ្ឋកម្មដែលបាន ប្រព្រឹត្តនៅក្នុងជំរុំនោះពុំមែនជាផ្នែកនៃគោលបំណងរួម ប៉ុន្តែបានយល់ឃើញថា ជនជាប់ចោទ Hohberg ត្រូវ បានដាក់ឱ្យទទួលខុសត្រូវចំពោះឧក្រិដ្ឋកម្មទាំងនេះ ព្រោះជនជាប់ចោទអាចដឹងជាមុនថា ជាបទល្មើស²⁰⁸⁸។ ប្រហាក់ប្រហែលគ្នានេះដែរ ទាក់ទងទៅនឹង ជនជាប់ចោទ Baier ពុំមានការបញ្ជាក់ថា តុលាការឧក្រិដ្ឋកម្ម បានដាក់ឱ្យគាត់ទទួលខុសត្រូវចំពោះឧក្រិដ្ឋកម្មដែលពុំមានរួមបញ្ចូលនៅក្នុងគោលបំណងរួមឡើយ ដោយសារ តុលាការបានយល់ឃើញថា មាន “ការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញជាប្រព័ន្ធ ការធ្វើឱ្យក្រលំបាក ការឃុំខ្លួន និងការសម្លាប់ អ្នកដែលទទួលរងការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញនេះ” និងថា ជនជាប់ចោទ Baier “បានយល់ព្រម និងចូលរួមយ៉ាងសកម្ម

ច្រើន មានការបង្ហាញឱ្យហួសពីវិមតិសង្ស័យថា ជនជាប់ចោទ Hildebrandt បានចូលរួមយ៉ាងសកម្ម និងត្រូវទទួលខុសត្រូវផ្នែក ព្រហ្មទណ្ឌចំពោះអំពើល្មើសដូចតទៅ៖ [...] ការដាក់ទណ្ឌកម្មជាតិសាសន៍បរទេសដោយខុសច្បាប់ និងអយុត្តិធម៌ចំពោះការរួម សង្វាសជាមួយជនជាតិអាណ្លីម៉ង់”(ទំព័រ ១៦១)។ ជាថ្មីម្តងទៀត បញ្ហា ថាតើរឿងក្តីនេះបានគាំទ្រអត្ថិភាពនៃសញ្ញាណសហឧក្រិដ្ឋ កម្មរួមទម្រង់ III បែបណានោះ ពុំមានភាពច្បាស់លាស់ឡើយ។

²⁰⁸⁴ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៣៨ យោងទៅលើសាលក្រមរឿងក្តី Einsatzgruppen ទំព័រ ៤២៧ ដល់ ៤៣៣ និង ៥២៦។

²⁰⁸⁵ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៣៥ ដល់ ៣៦ យោងទៅលើសាលក្រមរឿងក្តី Pohl ទំព័រ ១០៤១ ដល់ ១០៤២, ១០៤៧។

²⁰⁸⁶ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៤០ យោងទៅលើ រឿងក្តីជំរុំប្រមូលផ្តុំ Dachau ទំព័រ ១៤១។

²⁰⁸⁷ រឿងក្តី Pohl ទំព័រ ១០៤២។

²⁰⁸⁸ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៣៥។

នៅក្នុងការកេងចំណេញពីការងារទាសករនោះ”²⁰⁸⁹។ ទាក់ទងទៅនឹងរឿងក្តី ជំរំប្រមូលផ្តុំ Dachau ពុំមានការបញ្ជាក់ថា តុលាការឧក្រិដ្ឋកម្មបានដាក់ជនជាប់ចោទណាមួយឱ្យទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌចំពោះបទឧក្រិដ្ឋដែលពុំស្ថិតក្នុងផែនការឧក្រិដ្ឋរួមនៅក្នុងជំរំប្រមូលផ្តុំ Dachau ។ របាយការណ៍របស់គណៈកម្មការឧក្រិដ្ឋកម្មសង្គ្រាមអង្គការសហប្រជាជាតិ (UNWCC) ស្តីពីរឿងក្តី កត់សម្គាល់ពាក់ព័ន្ធនឹងបញ្ហានេះថា “នៅក្នុងជំរំមានប្រព័ន្ធទូទៅនៃអំពើឃោរឃៅ និងការសម្លាប់អ្នកជាប់ឃុំ [...] និងថា ជនជាប់ចោទដែលសមាជិកនៃបុគ្គលិកក្នុងជំរំនោះ បានដឹងអំពីការអនុវត្តប្រព័ន្ធនេះ និងបានចូលរួមយ៉ាងសកម្ម”²⁰⁹⁰។ ចំណុចដែលសហព្រះរាជអាជ្ញាបានសំអាងទៅលើនោះ មាននៅក្នុងរបាយការណ៍របស់តំណាងអយ្យការនៅក្នុងបរិបទនៃការពិនិត្យឡើងវិញលើរឿងក្តីដែលនេះពុំបានបង្ហាញថា តុលាការឧក្រិដ្ឋកម្មដែលចេញសាលក្រមក្នុងរឿងក្តី Martin Gottfried Weiss ជាក់ស្តែងបានរួមចំណែកទស្សនៈនេះឡើយ²⁰⁹¹។ ទាក់ទងទៅនឹងរឿងក្តី Sch.²⁰⁹² មានការបង្ហាញការផ្ទុយគ្នា ជាជាងការបង្ហាញគាំទ្រចំពោះសញ្ញាណនៃសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួមទម្រង់ទូលាយនេះ ដោយសារក្នុងការបង្វិលរឿងក្តីទៅឱ្យតុលាការជាន់ទាប តុលាការកំពូលសម្រាប់ចក្រភពអង់គ្លេសបានណែនាំថា តុលាការត្រូវពិចារណាបន្ថែមទៀតលើបញ្ហា ថាតើជនជាប់ចោទ នៅពេលនាំជនរងគ្រោះទៅកាន់វិហារជនជាតិជ្វីហ្វនោះ បានដឹងថា ជនរងគ្រោះត្រូវបានធ្វើបាបនៅទីនោះ ដែរ ឬយ៉ាងណា និងបានកត់សម្គាល់ថា យ៉ាងហោចណាស់ជនជាប់ចោទអាចទទួលខុសត្រូវចំពោះការធ្វើបាបនេះ ព្រោះជនជាប់ចោទពុំបានការពារជនរងគ្រោះ ដែលកំពុងស្ថិតក្នុងការគ្រប់គ្រងរបស់ខ្លួន។ ជាសំខាន់ ទោះបីយ៉ាងណាក្តី ពុំមានការបញ្ជាក់ថា តុលាការកំពូលសម្រាប់ចក្រភពអង់គ្លេសបានពិចារណាថា ជនជាប់ចោទត្រូវទទួលខុសត្រូវចំពោះការបាញ់ប្រហារជនរង

²⁰⁸⁹ រឿងក្តី Pohl ទំព័រ ១០៤៧។

²⁰⁹⁰ រឿងក្តី ជំរំប្រមូលផ្តុំ Dachau ទំព័រ ១៤។

²⁰⁹¹ រឿងក្តី ជំរំប្រមូលផ្តុំ Dachau ទំព័រ ៥៖ “បទចោទចំនួន ២ បានចោទប្រកាន់ថា ជនជាប់ចោទបានអនុវត្តដោយស្របជាមួយនឹងផែនការរួមក្នុងការប្រព្រឹត្តអំពើដែលបានចោទប្រកាន់នោះ និងក្នុងនាមជាបុគ្គលនៃជំរំប្រមូលផ្តុំ Dachau និងជំរំក្រោមការគ្រប់គ្រងផ្សេងទៀត [...] ជួយ និងជំរុញ និងចូលរួមដោយឆន្ទៈ ដោយចេតនា និងដោយពុំត្រឹមត្រូវនៅក្នុងការដាក់ជនស៊ីវិលជាតិសាសន៍នានាក្រោមអំណាចរបស់ខ្លួន [...] ទំព័រ ៨ ដែលការយល់ឃើញត្រូវបានសង្ខេបដូចតទៅ៖ “ជនជាប់ចោទចំនួន ៤០ នាក់ ត្រូវបានរកឃើញថា មានពិរុទ្ធ ហើយការយល់ឃើញត្រូវបានតម្កល់ក្នុងរឿងក្តីនីមួយៗ [...]។ ការប្រកាសទោសរបស់ជនជាប់ចោទត្រូវបានកាត់បន្ថយដោយស្ថាប័នដែលស៊ើបរឿងក្តី [...]។ ស្ថាប័ននេះបានបន្ធូរបន្ថយទោសជនជាប់ចោទ ៥ នាក់ក្នុងចំណោម ៣៣ នាក់ដែលនៅរស់ជាប់ទោសប្រហារជីវិតនោះ មកត្រឹម ២ នាក់ជាប់ទោស ២០ ឆ្នាំដោយធ្វើការជាទម្ងន់ និង ៣ នាក់ទៀតជាប់ទោស ១០ ឆ្នាំដោយធ្វើការជាទម្ងន់”។

²⁰⁹² សូមមើល សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញាកថាខណ្ឌ ៣៩។

គ្រោះ ដែលបានកើតឡើងនៅពេលដែលជនរងគ្រោះត្រូវបាននាំត្រឡប់ទៅប៉ុស្តិ៍ប៉ូលីសវិញ ហើយទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានេះ ពុំមានការបង្ហាញអំពីការរួមចំណែករបស់ជនជាប់ចោទឡើយ²⁰⁹³។ ចុងក្រោយ នៅក្នុង *វៀងក្រី Ikeda* តុលាការបានបង្ហាញអំពីការចូលរួមរបស់ជនជាប់ចោទនៅក្នុងការបង្កើតផែនការ និងការគូសបញ្ជាក់លម្អិតលើផែនការបង្កើតកន្លែងពេស្យា និងប្រើប្រាស់ក្មេងស្រី និងស្ត្រីពីជំរុំប្រមូលផ្តុំធ្វើជាស្រីពេស្យានៅក្នុងផ្ទះពេស្យាទាំងនេះ²⁰⁹⁴។ តុលាការបានយល់ឃើញបន្ថែមទៀតថា ជនជាប់ចោទបានដឹងថា ផែនការនេះត្រូវបានអនុវត្ត²⁰⁹⁵។ ដោយផ្អែកលើតួនាទីរបស់ជនជាប់ចោទក្នុងរដ្ឋអំណាច តុលាការបានយល់ឃើញថា ជនជាប់ចោទគប្បីដឹងអំពីការធ្វើបែបនេះដោយគ្មានការយល់ព្រមពីជនរងគ្រោះទាំងនោះ និងថា គាត់គប្បីរារាំងការជំរុញណាមួយនៃឧក្រិដ្ឋកម្មនេះព្រមទាំងគប្បីស៊ើបអង្កេតបញ្ហានេះផងដែរ។ តុលាការបានសន្និដ្ឋានថា៖

ជនជាប់ចោទដែលកំពុងបំពេញតួនាទីនាយទាហាន និងតាមរយៈការឯកភាពលើផែនការប្រភេទនេះ ការចូលរួមនៅក្នុងការគូសបញ្ជាក់លម្អិតអំពីផែនការ និងពុំបានពិនិត្យឡើងវិញ ថាតើផែនការនោះជាក់ស្តែងត្រូវបានអនុវត្តយ៉ាងដូចម្តេចបន្ទាប់ពីបានដឹងហេតុកើតឡើង និងថាតើផ្ទះពេស្យាដែលបានបង្កើតឡើង ដោយផ្អែកតាមផែនការបានប្រព្រឹត្តទៅយ៉ាងដូចម្តេចនោះ ត្រូវដាក់ឱ្យទទួលខុសត្រូវពីបទឧក្រិដ្ឋដែលបានប្រព្រឹត្តឡើងនៅក្នុងដំណើរការនោះ²⁰⁹⁶។

៧៩៤.សាលក្រមក្នុងនៅក្នុង *វៀងក្រី Ikeda* (តុលាការអាជ្ញាស៊ីកបណ្តោះអាសន្ន Batavia) ពុំបានដោះស្រាយជាក់លាក់លើទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវនោះឡើយ។ ផ្អែកតាមអង្គហេតុនៃរឿងក្តី លទ្ធភាពអាចកើតមានគឺថាការទទួលខុសត្រូវនេះត្រូវបានរកឃើញដោយផ្អែកលើការទទួលខុសត្រូវ តាមគោលបំណងរួមសម្រាប់ឧក្រិដ្ឋកម្មដែលជាក់ស្តែងពុំមានរួមបញ្ចូលនៅក្នុងគោលបំណងរួមនោះ។ ទោះបីជាយ៉ាងណាក្តី លទ្ធភាពអាចកើតមានដែលថា ក្នុង *វៀងក្រី Ikeda* តុលាការបានយល់ឃើញថា ឧក្រិដ្ឋកម្មនោះបានប្រព្រឹត្តឡើងដោយប្រយោលនៅក្នុងគោលបំណងរួម ឬថា ជនជាប់ចោទទទួលខុសត្រូវក្នុងនាមជាថ្នាក់លើ ជាពិសេសនៅពេលដែលតុលាការបានកត់សម្គាល់លើតួនាទី និងឋានន្តរសក្តិរបស់ជនជាប់ចោទ និងការពុំបានចាត់វិធានការស៊ើបអង្កេត។ ដោយផ្អែក

²⁰⁹³ *វៀងក្រី Sch.* (តុលាការកំពូលសម្រាប់ចក្រភពអង់គ្លេស ក្នុងប្រទេសអាណ្លីម៉ង់) ទំព័រ ១៣ *ជាអាទិ៍* (ភាសាអាណ្លីម៉ង់) (ការដែលថា ជនជាប់ចោទពុំត្រូវបានដាក់ឱ្យទទួលខុសត្រូវចំពោះការសម្លាប់ជនរងគ្រោះ បានផ្ទុះបញ្ចាំងនៅក្នុងបទចោទប្រឆាំងនឹងជនជាប់ចោទតាមច្បាប់អាណ្លីម៉ង់ដែលពុំបានដាក់បញ្ចូលបទមនុស្សឃាត ឬឃាតកម្មឡើយ)។

²⁰⁹⁴ *វៀងក្រី Ikeda* (តុលាការអាជ្ញាស៊ីកបណ្តោះអាសន្ន Batavia) ទំព័រ ៤។

²⁰⁹⁵ *វៀងក្រី Ikeda* (តុលាការអាជ្ញាស៊ីកបណ្តោះអាសន្ន Batavia) ទំព័រ ៤។

²⁰⁹⁶ *វៀងក្រី Ikeda* (តុលាការអាជ្ញាស៊ីកបណ្តោះអាសន្ន Batavia) ទំព័រ ៤។

លើភាពពុំច្បាស់លាស់ទាំងនេះ និងដោយគ្មានការអនុវត្តរបស់រដ្ឋដែលពាក់ព័ន្ធដទៃទៀត *វៀងក្រី Ikeda* (តុលាការអាជ្ញាសឹកបណ្តោះអាសន្ន Batavia) ពិតជាពុំមានភាពគ្រប់គ្រាន់ក្នុងការបង្ហាញថា ការទទួលខុសត្រូវចំពោះបទឧក្រិដ្ឋដែលពុំមានរួមបញ្ចូលនៅក្នុងគោលបំណងរួម មានអត្ថិភាពតាមច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់អន្តរជាតិនៅក្នុងអំឡុងពេលពាក់ព័ន្ធទៅនឹងបទចោទឡើយ។

៧៩៥. ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ថា វៀងក្រីក្រោយសង្គ្រាមលោកលើកទីពីរដូចជាវៀងក្រីរបស់ប្រទេសអ៊ីតាលីដែលបានដកស្រង់នៅក្នុង *វៀងក្រី Tadić* ពុំបានផ្តល់ការគាំទ្រវិញមាំចំពោះសញ្ញាណនៃសហគមន៍ក្រិដ្ឋកម្មរួមទម្រង់ III ឡើយ។ សាលដីកា *វៀងក្រី Tadić* បានសំអាងទៅលើវៀងក្រីរបស់អ៊ីតាលីក្នុងការសន្និដ្ឋានថា “បុគ្គលម្នាក់អាចដាក់ឱ្យទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌចំពោះបទឧក្រិដ្ឋដែលបានប្រព្រឹត្តដោយសមាជិកដទៃទៀតនៃក្រុមមួយ និងពុំត្រូវបានគិតទុកនៅក្នុងផែនការលើសនោះឡើយ” ដរាបណាគេអាចដឹងជាមុនបានថា ជាបទឧក្រិដ្ឋ²⁰⁹⁷។ នៅក្នុង *វៀងក្រី D'Ottavio* ទោះជាយ៉ាងណាក្តី សមាជិកនៃក្រុមពុំត្រូវបានដាក់ពិន្ទុភាពពីបទឧក្រិដ្ឋណាមួយឡើយ ព្រោះពុំស្ថិតក្នុងផែនការរួម។ តុលាការកំពូលរបស់អ៊ីតាលីបានបញ្ជាក់ថា ជនជាប់ចោទ D'Ottavio ដែលបានបាញ់ចំដែរបស់អ្នករត់គេចខ្លួន ពុំមានចេតនាសម្លាប់ឡើយ ប៉ុន្តែត្រឹមតែរារាំងការរត់គេចខ្លួនប៉ុណ្ណោះ និងចាប់ខ្លួនជនរងគ្រោះ ដែលជាគោលដៅត្រូវបានបន្តដោយក្រុមនោះ²⁰⁹⁸។ ការស្លាប់របស់ជនរងគ្រោះបានកើតឡើងដោយសារតែកាលៈទេសៈស្មានមិនដល់ ដែលនេះជាការរងរបួសមួយពុំត្រូវបានព្យាបាលភ្លាមៗ²⁰⁹⁹។ ពិតណាស់ សមាជិកបួននាក់នៃក្រុមនោះត្រូវបានដាក់ពិន្ទុភាពពីបទមនុស្សឃាតគ្មានមរណចេតនា (*omicidio preterintenzionale*) ជាបទល្មើសមួយដែលត្រឹមតែមានចេតនាបង្កឱ្យមានព្យាបាទកម្មលើរូបកាយ ដោយជនជាប់ចោទត្រូវបានដាក់ឱ្យទទួលខុសត្រូវចំពោះការស្លាប់នេះតាមរយៈទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវតឹងរឹង ស្របតាមយុត្តិសាស្ត្រដែលមានអត្ថិភាពក្នុងឆ្នាំ ១៩៤០។

៧៩៦. *វៀងក្រី Artano* ក៏ត្រូវបានយោងទៅលើដោយពុំត្រឹមត្រូវដូចគ្នាផងដែរ។ តុលាការកំពូលរបស់អ៊ីតាលីបានបដិសេធការសម្រេចដាក់ពិន្ទុភាពពីបទមនុស្សឃាត ដែលបានប្រព្រឹត្តឡើងនៅក្នុងអំឡុងពេលនៃប្រតិបត្តិការក្នុងគោលបំណងចាប់ខ្លួនអ្នកគាំទ្របក្សប្រឆាំងមួយចំនួន ដោយសារគោលបំណងរួមនៃប្រតិបត្តិការនោះ ពុំ

²⁰⁹⁷ សាលដីកា *វៀងក្រី Tadić* (ICTY) កថាខណ្ឌ ២១៨។

²⁰⁹⁸ *វៀងក្រី D'Ottavio* (តុលាការជាន់ខ្ពស់ អ៊ីតាលី) ទំព័រ ៦ ដល់ ៧។

²⁰⁹⁹ *វៀងក្រី D'Ottavio* (តុលាការជាន់ខ្ពស់ អ៊ីតាលី) ទំព័រ ២។

បានរួមបញ្ចូលការសម្លាប់ឡើយ²¹⁰⁰។ អាស្រ័យហេតុនេះ “ព្រឹត្តិការណ៍”នៃការសម្លាប់ដោយគ្មានចេតនាដែលស្ថិតក្រៅផែនការរបស់ក្រុម ពុំអាចដាក់ឱ្យសមាជិកទាំងអស់នៃក្រុមទទួលខុសត្រូវបានឡើយ និងបើទោះបីជាការពិតថា ការសម្លាប់នេះអាចដឹងជាមុនបានថា ជាបទល្មើសក៏ដោយ និងដោយហេតុថា កងជំរឿនពលប្រដាប់ដោយអាវុធ និងអ្នកគាំទ្របក្សប្រឆាំងនោះទំនងជាពុំព្រមចូលសារភាព។ ដោយបានរំលឹក *រឿងក្តី Beraschi* តុលាការកំពូលបានបញ្ជាក់ច្បាស់លាស់ថា ការទទួលខុសត្រូវសម្រាប់ការសម្លាប់ដែលបានកើតឡើងក្នុងអំឡុងពេលនៃប្រតិបត្តិការបោសសម្អាតដែលបានធ្វើឡើងដោយមនុស្សមួយចំនួននោះ តម្រូវឱ្យមានការបង្ហាញពី “អំពើដោយចេតនា [attività volontaria] ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការសម្លាប់នោះ”²¹⁰¹។

៧៩៧.ចំពោះរឿងក្តីទាក់ទងទៅនឹងភាពអាចអនុវត្តបាននៃច្បាប់របស់អ៊ីតាលី ស្តីពីការលើកលែងទោសចុះថ្ងៃទី ២២ ខែ មិថុនា ឆ្នាំ ១៩៤៦²¹⁰² អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា ច្បាប់នេះផ្អែកយ៉ាងខ្លាំងទៅតាមបរិបទ ដូចបានបង្ហាញតាមរយៈយុត្តិសាស្ត្រដែលពុំសូវស៊ីសង្វាក់គ្នា²¹⁰³។ អាស្រ័យហេតុនេះ រឿងក្តីប្រភេទនេះពុំអាចផ្តល់ជាការណែនាំច្បាស់លាស់បានឡើយ។

៧៩៨.ប្រភេទរឿងក្តីចុងក្រោយរបស់អ៊ីតាលីពុំជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងឧក្រិដ្ឋកម្មសង្គ្រាម ប៉ុន្តែត្រឹមតែជាបទឧក្រិដ្ឋធម្មតាតាមច្បាប់របស់អ៊ីតាលី ដែលបានប្រព្រឹត្តឡើងដោយ និងទៅលើជនជាតិអ៊ីតាលី ហើយត្រូវបានជំនុំជម្រះ

²¹⁰⁰ *រឿងក្តី Artano* (តុលាការជាន់ខ្ពស់ អ៊ីតាលី) ទំព័រ ១៣។

²¹⁰¹ *រឿងក្តី Artano* (តុលាការជាន់ខ្ពស់ អ៊ីតាលី) ទំព័រ ១៤។

²¹⁰² សាលដីកា *រឿងក្តី Tadić* (ICTY) កថាខណ្ឌ ២១៧។

²¹⁰³ ជាឧទាហរណ៍ *រឿងក្តី compare Tossani* (តុលាការជាន់ខ្ពស់ អ៊ីតាលី) ទំព័រ ៨៨ ដល់ ៨៩ (ការលើកលែងទោសអាចអនុវត្តបាន នៅពេលជនជាប់ចោទពុំបានប្រព្រឹត្តអំពើណាមួយក្នុងការជំរុញប្រតិបត្តិការ ឬប្រើប្រាស់អាវុធ និងដោយសារការសម្លាប់នោះ គឺជាហេតុការណ៍ដែលមានលក្ខណៈពិសេស និងពុំអាចប្រមើលដឹងជាមុនបាន) និង *រឿងក្តី Ferrida* (តុលាការជាន់ខ្ពស់ អ៊ីតាលី) ទំព័រ ៨៨ (ការលើកលែងទោសអាចអនុវត្តបាន ដោយហេតុថា ជនជាប់ចោទបានចូលរួមក្នុងការជំរុញប្រតិបត្តិការត្រឹមតែជាអ្នកព្យាបាល និងដោយសារបទឃាតកម្មនេះខុសប្លែកពីបទដែលជនជាប់ចោទមានបំណងប្រព្រឹត្ត ដូចជា ការសហការជាមួយសត្រូវ) *រឿងក្តី Palmia* (តុលាការជាន់ខ្ពស់ អ៊ីតាលី) ទំព័រ ៨៩ (បានសម្រេចថា ការលើកលែងទោស ក្នុងករណីឃាតកម្មដែលបានប្រព្រឹត្តឡើងក្នុងពេលជំរុញប្រតិបត្តិការដែលអនុវត្តដោយបុគ្គលមួយចំនួន ពុំអាចអនុវត្តបាន នៅពេលដែលប្រតិបត្តិការនេះ តាមធម្មតា ឬដោយចៃដន្យក្តី (rapporto di causalità o anche solo di occasionalità) បានភ្ជាប់ទំនាក់ទំនងទៅនឹងការធ្វើមនុស្សឃាត)។ បន្ថែមលើនេះទៀត កំណត់សម្លេងរឿងក្តី ពុំបានផ្តល់ព័ត៌មានលម្អិតគ្រប់គ្រាន់ដែលអាចយល់បានច្បាស់លាស់អំពីតួនាទីនៃភាពអាចដឹងជាមុនបាននៅក្នុងការដាក់សមាជិកទាំងអស់ដែលជំរុញប្រតិបត្តិការឱ្យទទួលខុសត្រូវចំពោះបទមនុស្សឃាតឡើយ។

ក្តីនៅចំពោះមុខអាជ្ញាធររបស់អ៊ីតាលីប៉ូណ្ណោះ²¹⁰⁴។ អាស្រ័យហេតុនេះ រឿងក្តីនេះអាចត្រូវបានចាត់ទុកថា មានការជាប់ពាក់ព័ន្ធតិចតួចនៅក្នុងបរិបទនេះ។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលក្នុងរឿងក្តី Tadić បានសំអាងទៅលើរឿងក្តីនេះដើម្បីជឿជាក់បានថា ធាតុផ្សំអត្តនោម័តត្រូវសម្រាប់ដាក់ការទទួលខុសត្រូវចំពោះអំពើដែលបានប្រព្រឹត្តឡើងដោយសមាជិកដទៃទៀតនៅក្នុងប្រតិបត្តិការល្មើស ប៉ុន្តែពុំបានរួមបញ្ចូលនៅក្នុងផែនការរួមនោះពិតជាមានអត្ថិភាពនៅជុំវិញភាពអាចដឹងជាមុនបានថា ជាបទល្មើស²¹⁰⁵។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី សាលដីការឿងក្តី Mannelli ដែលអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនៃរឿងក្តីនេះបានដកស្រង់យ៉ាងទូលំទូលាយ នៅក្នុងការវិភាគរបស់ខ្លួនអំពីបញ្ហាអត្តនោម័ត ពុំទំនងជាផ្ទុយគ្នាទាំងស្រុងនោះទេ។ ក្នុងរឿងក្តី Mannelli តុលាការកំពូលបានពង្រីកលើប្រធានបទស្តីពីហេតុ និងផលជាសត្យានុម័ត (*rapporto di causalità materiale*) ក្នុងការបញ្ជាក់អំពីគោលការណ៍ដែលថា ការទទួលខុសត្រូវចំពោះបទឧក្រិដ្ឋដែលបានប្រព្រឹត្តដោយបុគ្គលដទៃទៀត និងខុសពីបទឧក្រិដ្ឋដែលបានព្រមព្រៀងគ្នាដោយសមាជិកនោះ អាចមានអត្ថិភាព តែក្នុងករណីដែលបទឧក្រិដ្ឋដែលបានប្រព្រឹត្តដោយបុគ្គលដទៃនោះ គឺជាការវិវឌ្ឍន៍សមស្រប និងអាចស្មានដឹងជាមុនបានចេញពីបទឧក្រិដ្ឋដែលបានព្រមព្រៀងគ្នានោះ (*logico e prevedibile sviluppo*)²¹⁰⁶។ គួរកត់សម្គាល់ លក្ខខណ្ឌត្រូវនៃការវិវឌ្ឍន៍សមស្របនេះ យោងតាមតុលាការកំពូលនោះ ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងធាតុផ្សំនៃហេតុ និងផលជាសត្យានុម័ត ពុំមែនធាតុផ្សំអត្តនោម័តនោះទេ។ ដូចនេះ ជាឧទាហរណ៍ ផ្គត់ផ្គង់និងបង់ប្រាក់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការវាយតម្លៃអំពីហេតុ និងផល ជាសត្យានុម័តឡើយ។

៧៩៩.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូល ក៏បានពិនិត្យផងដែរលើយុត្តិសាស្ត្រជាច្រើនដទៃទៀតចាប់តាំងពីក្រោយសង្គ្រាមលោកលើកទីពីរ។ ភាគច្រើននៃរឿងក្តីទាំងនេះពុំបានគាំទ្រដល់ការលើកឡើងដែលថា ជនជាប់ចោទអាចត្រូវបានសម្រេចដាក់ឱ្យទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌចំពោះបទឧក្រិដ្ឋ ដែលជនជាប់ចោទពុំបានប្រព្រឹត្តអំពើសត្យានុម័តនៃបទនេះ²¹⁰⁷ និងពុំមានរួមបញ្ចូលនៅក្នុងគោលបំណងរួមឡើយ។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី រឿងក្តីចំនួន ៥ សក្តិសមនឹងទទួលបានការពិភាក្សាបន្ថែមទៀត។

²¹⁰⁴ សាលដីការឿងក្តី Tadić (ICTY) កថាខណ្ឌ ២១៨ ដល់ ២១៩។

²¹⁰⁵ សាលដីការឿងក្តី Tadić (ICTY) កថាខណ្ឌ ២១៨ ដល់ ២១៩។

²¹⁰⁶ រឿងក្តី Mannelli (តុលាការជាន់ខ្ពស់ អ៊ីតាលី) កថាខណ្ឌ ៦៩៦ ដល់ ៦៩៧។

²¹⁰⁷ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានពិនិត្យបន្ថែមលើរឿងក្តីដែលបានបង្ហាញខាងលើ ដូចជា រឿងក្តី Belsen (តុលាការយោធាអង់គ្លេស ក្នុងប្រទេសអាល្លឺម៉ង់) មានលក្ខណៈប្រហាក់ប្រហែលគ្នាទៅនឹងរឿងក្តី ជំរុំប្រមូលផ្តុំ Dachau ដោយសារពាក់ព័ន្ធទៅនឹង

៨០០.រឿងក្តីពីរក្នុងចំណោមនេះ គឺ *រឿងក្តី Rüßelsheim* (គណៈកម្មការយោធាសហរដ្ឋអាមេរិកក្នុងប្រទេស អាណ្លីម៉ង់) និង *រឿងក្តី Tashiro* (គណៈកម្មការយោធាសហរដ្ឋអាមេរិកក្នុងប្រទេសជប៉ុន) ដែលត្រូវបាន សម្រេចនៅចំពោះមុខគណៈកម្មការយោធាអាមេរិក។ ក្នុង *រឿងក្តី Rüßelsheim* ជនស៊ីវិលអាណ្លីម៉ង់ដប់មួយ នាក់ត្រូវបានចោទប្រកាន់ពីបទប្រើប្រាស់អំពើហិង្សា និងការធ្វើមនុស្សឃាតមកលើអាកាសយានិកអាមេរិក ចំនួនប្រាំមួយនាក់បានផ្តាច់យន្តហោះ ដែលត្រូវបានប្លង់មនុស្សវាយដំ និងចុងក្រោយត្រូវបានបាញ់សម្លាប់ដោយ

ការចូលរួមក្នុងការជំរុញការធ្វើបាបជាប្រព័ន្ធ (ទំព័រ ១)។ *រឿងក្តី Farben* (តុលាការយោធាអាមេរិក ក្នុងប្រទេសអាណ្លីម៉ង់) ដែលជន ជាប់ចោទមួយចំនួនត្រូវបានចោទប្រកាន់ដោយសារបានចូលរួមនៅក្នុងការបង្កើត និងអនុវត្តផែនការរួម ឬសមគំនិតក្នុងការប្រព្រឹត្ត បទឧក្រិដ្ឋប្រឆាំងសន្តិភាព (ទំព័រ ១) តុលាការនេះបានបញ្ជាក់ថា “ត្រូវតែមានការបង្ហាញថា ជនជាប់ចោទ ពិតជាភាគីនៃផែនការ ឬ ការសមគំនិត ឬបានដឹងអំពីផែនការ និងបានជំរុញគោលបំណង និងគោលដៅតាមរយៈការចូលរួមនៅក្នុងការរៀបចំសម្រាប់ធ្វើស ង្គ្រាមល្អានពាន”(ទំព័រ ១៦ សេចក្តីបញ្ជាក់បន្ថែម)។ *រឿងក្តី Hadamar* (គណៈកម្មការយោធាអាមេរិក ក្នុងប្រទេសអាណ្លីម៉ង់) ជន ជាប់ចោទត្រូវបានសម្រេចដាក់ពន្ធនាគារដោយសារការចូលរួមនៅក្នុងផែនការរួមសម្លាប់ជនស៊ីវិលរាប់រយនាក់នៅកន្លែងសម្រាប់ ព្យាបាលរោគ (ទំព័រ ៤៧, ៥១)។ *រឿងក្តី Hostage* ជនជាប់ចោទត្រូវបានចោទប្រកាន់ក្នុងចំណោមនោះដោយសារការចូលរួមនៅ ក្នុងផែនការគិតទុកជាមុននៃភោជនីយដ្ឋាន និងការបំភិតបំភ័យ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី ជនជាប់ចោទពុំត្រូវបានរកឃើញថា មានពន្ធដោយ សារពុំមានភស្តុតាងបង្ហាញអំពីការចូលរួមនៅក្នុងផែនការគិតទុកជាមុននោះ (ទំព័រ ១២៣០ និង ១២៦០)។ *រឿងក្តី Mauthausen* (តុលាការយោធាអាមេរិក ក្នុងប្រទេសអាណ្លីម៉ង់) តុលាការនេះបានសម្រេចដាក់ពន្ធនាគារលើជនជាប់ចោទចំនួន ៦១ នាក់ ដោយសារ “ការអនុវត្តតាមផែនការរួមក្នុងការដាក់បុគ្គលនានា”ឱ្យទទួលរងគ្រោះដោយសារឧក្រិដ្ឋកម្មផ្សេងៗ (ទំព័រ ២ ដល់ ៤ សូមមើលផង ដែរ ទំព័រ ១៤ ដល់១៥) ដូច្នេះ តុលាការបានទទួលស្គាល់ការចូលរួមនៅក្នុងផែនការរួមដែលជាទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវ បើ ទោះបីជាពុំបានបញ្ជាក់ថា នេះអាចរួមបញ្ចូលការទទួលខុសត្រូវចំពោះបទឧក្រិដ្ឋដែលពុំមាននៅក្នុងផែនការរួមនោះក៏ដោយ (ទំព័រ ១៤)។ សាលក្រមរបស់តុលាការ IMFTE បានសម្រេចថា ជនជាប់ចោទមួយចំនួនបានចូលរួមនៅក្នុងការបង្កើត និងការអនុវត្ត ផែនការរួម ឬសមគំនិតរក្សាអំណាចត្រួតត្រារបស់ជប៉ុននៅក្នុងតំបន់តាមរយៈការធ្វើសង្គ្រាមល្អានពាន (ទំព័រ ៤៩៧៦៨ ដល់ ៤៩៧៦៩) ដែលតុលាការបានសម្រេចថា ជាអំពើល្មើស ដោយសារ“អ្នកទាំងអស់នោះដែលនៅគ្រប់ពេល គឺជាភាគីនៅក្នុងការសម គំនិតល្មើស ឬនៅក្នុងពេលណាមួយបានដឹងថា ជាបទល្មើស បានចូលរួមក្នុងការអនុវត្តផែនការនោះ និងមានពន្ធពីបទចោទដែលមាន ចែងនៅក្នុងបទចោទទីមួយ” (ទំព័រ ៤៩៧៧០)។ *រឿងក្តី Ulrich and Merkle* (តុលាការយោធាអាមេរិក ក្នុងប្រទេសអាណ្លីម៉ង់) ជន ជាប់ចោទត្រូវបានរកឃើញថា មានពន្ធដោយសារបានអនុវត្តតាមផែនការរួមក្នុងការប្រព្រឹត្តបទឧក្រិដ្ឋក្នុងកិច្ចប្រតិបត្តិការនៅជំរំ ប្រមូលផ្តុំ Dachau (ទំព័រ ១)។ *រឿងក្តី Wuelfert* (តុលាការយោធាអាមេរិក ក្នុងប្រទេសអាណ្លីម៉ង់) ជនជាប់ចោទត្រូវបានចោទ ប្រកាន់ពីការធ្វើមនុស្សឃាត ការវាយដំ និងការធ្វើទារុណកម្មលើសមាជិកកងកម្លាំងប្រដាប់អាវុធរបស់សត្រូវ ដោយបានអនុវត្តតាម ផែនការរួមតាមរយៈការលើកទឹកចិត្តដោយឆន្ទៈ និងដោយចេតនា ជួយនិងជំរុញ និងចូលរួមក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មទាំងនោះ (ទំព័រ១)។

ជនជាប់ចោទម្នាក់ក្នុងចំណោមនោះ²¹⁰⁸។ តំណាងអយ្យការបានអះអាងថា ជនជាប់ចោទបានចូលរួមក្នុងគោលបំណងរួម ដូច្នេះត្រូវដាក់ឱ្យទទួលខុសត្រូវចំពោះការសម្លាប់ណាដែលជាផលវិបាកទំនងជាតើមានតាមធម្មជាតិ “បើទោះបីជាភាគីពុំមានបំណងជាក់លាក់ ឬហាមឃាត់ដោយជនជាប់ចោទក៏ដោយ”²¹⁰⁹។ ដូច្នេះអយ្យការទំនងជារបស់ឃើញថា ការទទួលខុសត្រូវចំពោះគោលបំណងរួមបានពន្លាតដល់ឧក្រិដ្ឋកម្មដែលពុំបានមានរួមបញ្ចូលនៅក្នុងគោលបំណងរួម ដរាបណាគេអាចដឹងជាមុនបានថា ជាបទល្មើស។ ប៉ុន្តែ ក្នុងរឿងក្តី *Essen Lynching* (តុលាការយោធាចក្រភពអង់គ្លេសក្នុងប្រទេសអាល្លឺម៉ង់) ពុំមានភាពច្បាស់លាស់ ថាតើតុលាការជាក់ស្តែងមានទស្សនៈដូចគ្នានេះ និងបានអនុវត្តទស្សនៈនេះនៅក្នុងរឿងក្តី ដែរ ឬយ៉ាងណា។ ជាការកត់សម្គាល់ជនជាប់ចោទម្នាក់ ត្រូវបានដោះលែងឱ្យរួចខ្លួន ដោយសារត្រឹមតែបានឈរមើល។ ជនជាប់ចោទដទៃទៀតត្រូវបានរកឃើញថា មានពិរុទ្ធដោយ“បានធ្វើសកម្មភាពរួមគ្នា ... ដោយឆន្ទៈ ដោយចេតនា និងបានលើកទឹកចិត្តជួយជំរុញដោយពុំត្រឹមត្រូវ និងបានចូលរួមក្នុងការសម្លាប់ [...] សមាជិកនៃអាកាសយានិកអាមេរិក”²¹¹⁰។ ការសម្រេចដាក់ពិរុទ្ធភាពនេះបានបង្ហាញថា ការធ្វើមនុស្សឃាតចុងក្រោយ គឺជាផ្នែកនៃគោលបំណងរួម។

៨០១.នៅក្នុងរឿងក្តី *Tashiro* បុគ្គលិកប្រាំនាក់នៃពន្ធនាគារយោធាតូក្យូ (Tokyo) ត្រូវបានដាក់ឱ្យទទួលខុសត្រូវចំពោះការស្លាប់អ្នកទោសសង្គ្រាមជនជាតិអាមេរិកដែលត្រូវបានឆេះស្លាប់ ក្នុងអំឡុងពេលនៃការវាយប្រហារទម្លាក់គ្រាប់បែក ដោយសារពួកគេពុំត្រូវបានដោះលែងចេញពីបន្ទប់ឃុំខ្លួន²¹¹¹។ ក្នុងរឿងក្តីនេះ អយ្យការបានអះអាងថា “អ្នកទោសជនជាតិអាមេរិកត្រូវបានធ្វើឱ្យឆេះស្លាប់ដោយចេតនា និងស្របតាមផែនការដែលបានគិតទុកជាមុន ឬយ៉ាងហោចណាស់ ដោយសារការមិនយកចិត្តទុកដាក់ទាំងស្រុងរបស់ជនជាប់ចោទ TASHIRO និង KOSHIKAWA ក្នុងការមិនបានដោះលែងពួកគេឱ្យបានមុន”²¹¹²។ បើទោះបីជាការយោងទៅលើការមិនយកចិត្តទុកដាក់ទាំងស្រុងអាចត្រូវបានបកស្រាយថា ជាការយោងទៅលើការទទួលខុសត្រូវក្នុងគោលបំណងរួមចំពោះឧក្រិដ្ឋកម្មដែលជាក់ស្តែងពុំបានមានរួមបញ្ចូលនៅក្នុងគោលបំណងរួមនេះក៏ដោយ ក៏

²¹⁰⁸ រឿងក្តី *Rüsselsheim* (គណៈកម្មការយោធាអាមេរិក ក្នុងប្រទេសអាល្លឺម៉ង់) ទំព័រ ២ ដល់ ៣ និង ៦។

²¹⁰⁹ ប្រតិចារិកជំនុំជម្រះរឿងក្តី *Rüsselsheim* ដកស្រង់ដោយ Robert Clarke៖ “ការវិលត្រឡប់ទៅកាន់កោះ Borkum ការទទួលខុសត្រូវតាមសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួមទម្រង់ទូលាយនៅក្នុងព្រឹត្តិការណ៍សង្គ្រាមលើកទីពីរ” *ព្រឹត្តិប័ត្រនៃយុត្តិធម៌ឧក្រិដ្ឋកម្មអន្តរជាតិ* ភាគ ៩ (ឆ្នាំ ២០០៩) ទំព័រ ៨៣៩ និង ៨៥៤។

²¹¹⁰ រឿងក្តី *Rüsselsheim* (គណៈកម្មការយោធាអាមេរិក ក្នុងប្រទេសអាល្លឺម៉ង់) ទំព័រ ១។

²¹¹¹ រឿងក្តី *Tashiro* (គណៈកម្មការយោធាអាមេរិក ក្នុងប្រទេសជប៉ុន) ទំព័រ ៧ ដល់ ៨ និង ១១។

²¹¹² រឿងក្តី *Tashiro* (គណៈកម្មការយោធាអាមេរិក ក្នុងប្រទេសជប៉ុន) ទំព័រ ១១។

ទំនងជាថា ការយោងនេះសំដៅទៅលើការទទួលខុសត្រូវចំពោះការធ្វើមនុស្សឃាតគ្មានមរណចេតនា។ អាស្រ័យហេតុនេះ ពុំអាចសន្និដ្ឋានថា រឿងក្តីនេះបានបង្ហាញអំពីការដាក់ឱ្យទទួលខុសត្រូវដោយផ្អែកលើទម្រង់ទូលាយនៃសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួមបានឡើយ។

៨០២. មានរឿងក្តីដែលពាក់ព័ន្ធក្រោយសង្គ្រាមលោកលើកទីពីរចំនួន ៣ ដទៃទៀតនៅចំពោះមុខតុលាការយោធាអូស្ត្រាលី។ ក្នុងរឿងក្តី *Hatakeyama* អ្នកចូលរួមជនជាតិជប៉ុនចំនួន ៧ នាក់ ត្រូវបានចោទប្រកាន់ពីបទសម្លាប់ជនស៊ីវិលជនជាតិចិនម្នាក់²¹¹³ដែលបានស្លាប់ដោយសារការវាយដំ និងការធ្វើទារុណកម្ម²¹¹⁴។ នៅក្នុងរបាយការណ៍របស់ខ្លួនចំពោះមុខតុលាការ តំណាងអយ្យការបានយោងទៅលើសៀវភៅមួយក្បាលស្តីពីច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌក្នុងស្រុកដែលពិភាក្សា“អំពីផែនការរួម” ព្រមទាំងទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវ²¹¹⁵។ ទោះបីយ៉ាងណាក្តី ពុំមានការបញ្ជាក់ថា តុលាការបានសម្រេចដាក់ពន្ធនាគារជនជាប់ចោទដោយផ្អែកលើទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវដែលដូចគ្នាទៅនឹងទម្រង់ទូលាយនៃការទទួលខុសត្រូវក្នុងសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួមឡើយ²¹¹⁶។

៨០៣. ក្នុងរឿងក្តី *Matsumoto* ជនជាប់ចោទចំនួន ៣ នាក់ ត្រូវបានចោទប្រកាន់ពីបទមនុស្សឃាតលើជនស៊ីវិលជនជាតិចិនម្នាក់ដែលពួកគេសង្ស័យអំពីសកម្មភាពចារកម្ម ដែលក្រោយមកបានស្លាប់ដោយសារការធ្វើទារុណកម្ម និងការធ្វើបាប²¹¹⁷។ តំណាងអយ្យការបានលើកឡើងថា ទាក់ទងទៅនឹងជនជាប់ចោទ *Matsumoto* តុលាការគប្បីពិចារណា ថាតើជនជាប់ចោទ ជា“បុគ្គលម្នាក់ក្នុងចំណោមនោះដែលបានរួមគ្នាសម្រាប់គោលបំណងពុំស្របច្បាប់ ឬសម្រាប់គោលបំណងពុំស្របច្បាប់ដែលត្រូវបានធ្វើឱ្យប្រសិទ្ធភាពតាមរយៈមធ្យោបាយមិនស្របច្បាប់ ដែរ ឬយ៉ាងណា”²¹¹⁸។ គាត់បានបន្ថែមទៀតថា ជនជាប់ចោទ *Matsumoto* ពុំគប្បីត្រូវបានដាក់ឱ្យទទួលខុសត្រូវឡើយ ប្រសិនបើគាត់ពុំបានដឹង ឬប្រសិនបើគាត់ពុំបានយល់ព្រមថា ការសួរយកចម្លើយជនរងគ្រោះត្រូវបានធ្វើឡើងតាមរយៈអំពើហិង្សាដល់ស្លាប់នោះ²¹¹⁹។ ដូច្នេះ របាយការណ៍របស់

²¹¹³ រឿងក្តី *Hatakeyama* (តុលាការយោធា អូស្ត្រាលី) ទំព័រ ៨៤។
²¹¹⁴ រឿងក្តី *Hatakeyama* (តុលាការយោធា អូស្ត្រាលី) ទំព័រ ៥១។
²¹¹⁵ សូមមើល រឿងក្តី *Hatakeyama* (តុលាការយោធា អូស្ត្រាលី) ទំព័រ ៥២។
²¹¹⁶ រឿងក្តី *Matsumoto* (តុលាការយោធា អូស្ត្រាលី) ទំព័រ ៤៦។
²¹¹⁷ រឿងក្តី *Matsumoto* (តុលាការយោធា អូស្ត្រាលី) ទំព័រ ១៧។
²¹¹⁸ រឿងក្តី *Matsumoto* (តុលាការយោធា អូស្ត្រាលី) ទំព័រ ១៧។
²¹¹⁹ ការជំនុំជម្រះរឿងក្តី *Matsumoto* (តុលាការយោធា អូស្ត្រាលី) ទំព័រ ៤៦។

តំណាងអយ្យការ បង្ហាញថា យោងតាមទស្សនៈរបស់គាត់ ពុំមានការទទួលខុសត្រូវចំពោះឧក្រិដ្ឋកម្មដែលពុំត្រូវបានគិតទុកតាមរយៈគោលបំណងរួមឡើយ។ តុលាការរកពុំឃើញថា ជនជាប់ចោទ Matsumoto មានពិរុទ្ធឡើយ²¹²⁰។

៨០៤.ចុងក្រោយ ក្នុងរឿងក្តី Ishiyama និង Yasusaka ជនជាប់ចោទពីរនាក់ត្រូវបានចោទប្រកាន់ពីបទមនុស្សឃាតលើឈ្លើយសឹកសង្គ្រាមជនជាតិឥណ្ឌាពីរនាក់²¹²¹។ ជនជាប់ចោទទាំងពីរបានបំភិតបំភ័យឈ្លើយសឹកដោយចងពួកគេភ្ជាប់នឹងដើមឈើ។ នៅពេលជនជាប់ចោទ Yasusaka ប្រាប់ជនជាប់ចោទ Ishiyama ថា គួរ “ដោះលែងពួកគេទៅ” ជនជាប់ចោទ Ishiyama បានឆ្លើយថា “យើងបានធ្វើមកដល់ត្រឹមនេះហើយ យើងអាចបញ្ចប់វាតែម្តងទៅ” និងបានបាញ់សម្លាប់ឈ្លើយសឹកនោះ²¹²²។ នៅក្នុងការបង្ហាញដល់តុលាការ តំណាងអយ្យការបានញាក់ដូចខាងក្រោម៖

ផែនការរួម រួមបញ្ចូលផែនការរួបរួមព្រមព្រៀងគ្នាប្រព្រឹត្តអំពើមនុស្សឃាត ឬបទល្មើសណាមួយ។ ប្រសិនបើអំពើមួយដែលបានប្រព្រឹត្តឡើងដោយនរណាម្នាក់នៃសមាជិកក្រុម ក្នុងគោលបំណងជំរុញគោលដៅរួមរបស់សមាជិកក្រុមនោះ បានបណ្តាលឱ្យមានការស្លាប់មនុស្ស សមាជិកទាំងអស់នោះត្រូវទទួលខុសត្រូវចំពោះបទមនុស្សឃាតក្នុងកម្រិតទីពីរស្មើគ្នានឹងចារីនោះដែរ។

ប្រសិនបើអ្នកជឿជាក់ថា ការព្រមព្រៀងគ្នារវាងជនជាប់ចោទទាំងពីរ គឺដើម្បីបំភិតបំភ័យឈ្លើយសឹកជនជាតិឥណ្ឌាពីរនាក់នោះ និងថា ជនជាប់ចោទម្នាក់បានសម្រេចបាញ់សម្លាប់ឈ្លើយសឹកនោះ ហើយថា ការបាញ់ប្រហារនោះពុំបានធ្វើឡើងក្នុងគោលបំណងជំរុញគោលដៅរួមនោះទេ ដូច្នេះជនជាប់ចោទដទៃទៀតពុំអាចដាក់ឱ្យទទួលខុសត្រូវដូចចារីក្នុងកម្រិតទីពីរតាមគោលការណ៍នៃផែនការរួមឡើយ²¹²³

។

អាស្រ័យហេតុនេះ ផ្ទុយទៅនឹងរឿងក្តី Matsumoto តំណាងអយ្យការក្នុងរឿងក្តី Ishiyama និង Yasusaka ទំនងជារបស់ថា បើទោះបីជាគោលបំណងរួម គឺដើម្បីប្រព្រឹត្តបទឧក្រិដ្ឋមួយ ការទទួលខុសត្រូវក៏មានអត្ថិភាពផងដែរទាក់ទងទៅនឹងបទឧក្រិដ្ឋនានាដែលពុំមានរួមបញ្ចូលនៅក្នុងគោលបំណងរួមនោះ។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី

²¹²⁰ រឿងក្តី Ishiyama និង Yasusaka ទំព័រ ៤។
²¹²¹ រឿងក្តី Ishiyama និង Yasusaka ទំព័រ ៤ ដល់ ៥។
²¹²² រឿងក្តី Ishiyama និង Yasusaka ទំព័រ ២៤ ដល់ ២៥។
²¹²³ រឿងក្តី Ishiyama និង Yasusaka ទំព័រ ២៧។

ពុំមានការបញ្ជាក់ថា តុលាការបានយល់ឃើញថា បទមនុស្សឃាត ឬបទឧក្រិដ្ឋដទៃទៀតមានរួមបញ្ចូលនៅក្នុង គោលបំណងរួម ដូចករណីដែលជនជាប់ចោទ *Ishiyama* ត្រូវបានដាក់ពន្ធនាគារឡើយ²¹²⁴។ អាស្រ័យហេតុនេះ ពុំមានការបង្ហាញថា តុលាការបានអនុវត្តគោលគំនិតនេះឡើយ។

៨០៥.ទាក់ទងទៅនឹងការលើកឡើងរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញាដែលថា អត្ថិភាពតាមច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់នៃការ ទទួលខុសត្រូវក្នុងគោលបំណងរួមចំពោះបទឧក្រិដ្ឋ ដែលពុំមានរួមបញ្ចូលនៅក្នុងគោលបំណងរួម អាចត្រូវបាន បង្ហាញដោយផ្អែកលើការពិនិត្យលើច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌក្នុងស្រុកនោះ អំណះអំណាងនេះបានផ្អែកលើការយល់ ច្រឡំជាមូលដ្ឋានថា រឿងក្តីមួយចំនួនធំ និងការតាក់តែងច្បាប់ដែលសហព្រះរាជអាជ្ញាបានយោងទៅលើនោះ ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌសាមញ្ញក្នុងស្រុក ដោយគ្មានរួមបញ្ចូលសមាសភាពនៃច្បាប់អន្តរជាតិណាមួយ ឡើយ²¹²⁵។ ការអនុវត្តយុត្តាធិការព្រហ្មទណ្ឌក្នុងស្រុកមកលើឧក្រិដ្ឋកម្មអន្តរជាតិដែលបានប្រព្រឹត្តឡើងដោយ ជនបរទេសនោះ អាចចាត់ជាការអនុវត្តរបស់រដ្ឋពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការកំណត់អត្តសញ្ញាណនៃវិធានជាច្បាប់ទំនៀម ទម្លាប់អន្តរជាតិ ដែលពាក់ព័ន្ធទៅនឹងទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវ ដែលត្រូវបានយកមកអនុវត្ត។ ផ្ទុយទៅវិញ ការអនុវត្តយុត្តាធិការព្រហ្មទណ្ឌក្នុងស្រុកទូទៅ ពុំអាចធ្វើជាមូលដ្ឋានសម្រាប់បង្ហាញអំពីវិធាននៃច្បាប់ទំនៀម ទម្លាប់អន្តរជាតិបាននោះទេ ដោយហេតុថា ខ្លះសមាសភាពអន្តរជាតិ។ ការអនុវត្តក្នុងស្រុកបែបនេះត្រឹមតែ អាចប្រើប្រាស់ដើម្បីកំណត់អត្តសញ្ញាណគោលការណ៍ទូទៅនៃច្បាប់ (ក្នុងស្រុក) ឬធ្វើជាការយោងសម្រាប់បក ស្រាយឧក្រិដ្ឋកម្មអន្តរជាតិ គោលគំនិត និងគោលការណ៍នោះប៉ុណ្ណោះ ដោយហេតុថា គោលគំនិតច្បាប់ព្រហ្ម ទណ្ឌអន្តរជាតិត្រូវបានបង្កើតឡើង ដោយផ្អែកលើគោលគំនិតច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌក្នុងស្រុក²¹²⁶។ ផ្អែកតាមវិធី សាស្ត្រដែលបានស្នើឡើងដោយសហព្រះរាជអាជ្ញាគឺថា វិធានសំខាន់ៗជាច្រើននៃច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌក្នុងស្រុកមាន លក្ខណៈដូចជាច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់អន្តរជាតិ បើទោះបីជាគ្មានសមាសភាពច្បាប់អន្តរជាតិណាមួយចូលរួមក៏ដោ

²¹²⁴ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៥០ ដល់ ៧៥។

²¹²⁵ ក្នុងចំណោមយុត្តិសាស្ត្រដែលបានដកស្រង់នោះ បន្ថែមលើរឿងក្តីដកស្រង់ទាក់ទងទៅនឹងយុត្តិសាស្ត្រក្រោយសង្គ្រាមលោកលើក ទីពីរ ទំនងជាថា មានតែរឿងក្តីប៉ូឡូញ *ការជំនុំជម្រះក្តី Goeth* (តុលាការកំពូលនៃតុលាការឧក្រិដ្ឋកម្មរបស់ប៉ូឡូញ)ប៉ុណ្ណោះដែលដាក់ បញ្ចូលធាតុផ្សំចេតនា។

²¹²⁶ *សូមមើលខាងលើ* កថាខណ្ឌ ៣៨៧ ជាអាទិ៍។ *សូមមើលផងដែរ* Boris Burghardt: “Die Rechtsvergleichung in der völkerstrafrechtlichen Rechtsprechung ច្បាប់ប្រហាក់ប្រហែលនៃច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិ” នៅក្នុង: Susanne Beck, Christoph Burchard, Bijan Fateh-Moghadam (eds), *Strafrechtsvergleichung als Problem und Lösung ច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌ ជាដំណោះស្រាយ និងបញ្ហា Nomos*: ឆ្នាំ ២០០១ ទំព័រ ២៣៥ ជាអាទិ៍។

យ។ ការលើកឡើងបែបនេះធ្វើឱ្យប៉ះពាល់ដល់ការបែងចែកដាច់ពីគ្នារវាងច្បាប់អន្តរជាតិ និងច្បាប់ក្នុងស្រុក ព្រមទាំងរវាងច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់អន្តរជាតិ និងគោលការណ៍ទូទៅនៃច្បាប់ក្នុងស្រុក²¹²⁷។

²¹²⁷ សូមមើល មាត្រា ៣៨ នៃសេចក្តីសន្និដ្ឋានរបស់តុលាការយុត្តិធម៌អន្តរជាតិ (ICJ)។ Joseph L. Kunz៖ “ចរិតលក្ខណៈនៃច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់អន្តរជាតិ” ព្រឹត្តិប័ត្រអាមេរិកស្តីពីច្បាប់អន្តរជាតិ ភាគ ៤៧ (ឆ្នាំ ១៩៥៣) ទំព័រ ៦៦៦ បានលើកឡើងទាក់ទងទៅនឹងការបង្ហាញអំពីច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់ថា “ត្រូវតែជា *ការអនុវត្ត* ដែលបើទោះបីជាអំពើសកម្ម ឬអាកម្ម និងបើទោះបីជានៅក្នុងអំឡុងពេលនៃសង្គ្រាម ឬសន្តិភាពក៏ដោយ។ ការអនុវត្តនេះត្រូវតែសំដៅទៅលើស្ថានភាពមួយប្រភេទដែលស្ថិតក្នុងវិសាលភាពនៃទំនាក់ទំនងអន្តរជាតិ”។ Eric David៖ *គោលការណ៍នីតិវិធីនៃជម្លោះប្រដាប់អាវុធ* ទំព័រ ៦៣ បានពន្យល់ថា “គោលការណ៍ទូទៅនៃច្បាប់មនុស្សធម៌” ដែលបានពិភាក្សានៅក្នុង *រឿងក្តី Nicaragua* (ICJ) ពុំគប្បីយល់ច្រឡំជាមួយនឹងគោលការណ៍នីតិវិធីទូទៅរបស់ជាតិសាសន៍ដែលមានអារ្យធម៌ ពីព្រោះគោលការណ៍នីតិវិធីទូទៅនេះ គឺជាមូលដ្ឋាននៃច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់អន្តរជាតិ។ Ian Brownlie៖ *គោលការណ៍នីតិវិធីសាធារណៈអន្តរជាតិ* បោះពុម្ពផ្សាយលើកទីប្រាំពីរ ដោយព្រឹត្តិប័ត្រសារព័ត៌មានសាកលវិទ្យាល័យ Oxford ឆ្នាំ ២០០៨ ទំព័រ ១៧ បានកត់សម្គាល់ទាក់ទងទៅនឹងគោលការណ៍នីតិវិធីទូទៅថា “គោលការណ៍នីតិវិធីទូទៅ គឺជាគោលការណ៍ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងវិធានដែលបានទទួលស្គាល់នៅក្នុងច្បាប់ក្នុងស្រុករបស់រដ្ឋដែលមានអារ្យធម៌” [...]។ គោលបំណង គឺដើម្បីផ្តល់សិទ្ធិអំណាចឱ្យតុលាការអនុវត្តគោលការណ៍ទូទៅរបស់យុត្តិសាស្ត្រក្នុងស្រុក [...] ត្រង់ថាគោលការណ៍នេះអាចអនុវត្តបានចំពោះទំនាក់ទំនងរបស់រដ្ឋ”។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ថា យុត្តិសាស្ត្ររបស់តុលាការ ICTY ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានេះ នៅតែមានភាពពុំច្បាស់លាស់៖ ដូចអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលក្នុង *រឿងក្តី Kunarac* បញ្ជាក់ថា “ដើម្បីឱ្យស្របតាមយុត្តិសាស្ត្ររបស់តុលាការឧក្រិដ្ឋកម្ម អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនៃតុលាការ ICTY បានសន្និដ្ឋានថា “អំពើរំលោភផ្លូវភេទ [...] ចាត់ជាឧក្រិដ្ឋកម្មសង្គ្រាមដែលត្រូវបានទទួលស្គាល់តាមច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់អន្តរជាតិដែលអំពើនេះទទួលបានសេចក្តីសន្យា ៣ នៃសេចក្តីសន្និដ្ឋាន។ *ការចាត់ទុកជាសាកលវិទ្យាល័យអំពើរំលោភផ្លូវភេទជាបទល្មើសតាមយុត្តិសាស្ត្រក្នុងស្រុក* ការហាមឃាត់ជាក់ច្បាស់ដែលមានចែងក្នុងអនុសញ្ញាទីក្រុងហ្សឺណែវលើកទីបួន និងនៅក្នុងពិធីសារបន្ថែមទីមួយ និងទីពីរ និងការទទួលស្គាល់ភាពធ្ងន់ធ្ងរនៃបទល្មើសនេះនៅក្នុងយុត្តិសាស្ត្រនៃស្ថាប័នអន្តរជាតិ រួមមានគណៈកម្មការអឺរ៉ុបស្តីពីសិទ្ធិមនុស្ស និងគណៈកម្មការអន្តររដ្ឋអាមេរិកស្តីពីសិទ្ធិមនុស្ស ទាំងអស់នេះសុទ្ធតែនាំទៅរកការសន្និដ្ឋានបែបនេះ”(ដើមទំព័រលុបចោល សេចក្តីបញ្ជាក់បន្ថែម)។ (សាលដីកា *រឿងក្តី Kunarac* (ICTY) កថាខណ្ឌ ១៩៥) ដូចនេះបង្ហាញថា ការអនុវត្តក្នុងស្រុក អាចជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការបញ្ជាក់អំពីវិធានស្តីពីច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់អន្តរជាតិ ខណៈពេលដែលអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនៃតុលាការ ICTY *រឿងក្តី Čelebići* បានបញ្ជាក់ថា “ជាការពុំអាចបដិសេធបានថា អំពើដូចជាការធ្វើមនុស្សឃាត ការធ្វើទារុណកម្មរំលោភផ្លូវភេទ និងអំពើអមនុស្សធម៌ ត្រូវតែជាបទល្មើសស្របតាម *គោលការណ៍នីតិវិធីទូទៅ* ដែលត្រូវបានទទួលស្គាល់ដោយប្រព័ន្ធតតិយុត្តទាំងអស់” (សេចក្តីបញ្ជាក់បន្ថែម)(សាលដីកា *រឿងក្តី Čelebići* (ICTY) កថាខណ្ឌ ១៧៩ ដល់ ១៨០)។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលយល់ឃើញថា ការយោងនៅក្នុង *រឿងក្តី Kunarac* ទៅលើច្បាប់ក្នុងស្រុក ត្រូវបានយល់ច្បាស់លាស់ថា ជាការយោងទៅលើបទល្មើសក្នុងស្រុកនៃការរំលោភផ្លូវភេទធ្វើជាឧក្រិដ្ឋកម្មសង្គ្រាម ដោយសារបទប្បញ្ញត្តិប្រឆាំងនឹងការរំលោភផ្លូវភេទនៅកម្រិតអន្តរជាតិ ពុំគ្រប់គ្រាន់ក្នុងការបង្ហាញពីអត្ថិភាពនៃការរំលោភផ្លូវភេទនេះជាឧក្រិដ្ឋកម្មអន្តរជាតិនោះឡើយ (*សូមមើល* សាលដីកា *រឿងក្តី ឌុ ថ* (001-F28) កថាខណ្ឌ ១៨២)។

៨០៦. ឧទាហរណ៍របស់សហព្រះរាជអាជ្ញាអំពីការតាក់តែងច្បាប់ក្នុងស្រុក និងយុត្តិសាស្ត្រនោះ ពុំគ្រប់គ្រាន់ក្នុងការបង្ហាញពីអត្ថិភាពនៃគោលការណ៍ទូទៅនៃច្បាប់ដែលចែងថា បទឧក្រិដ្ឋដែលអ្នកដទៃប្រព្រឹត្តអាចដាក់ឱ្យជនជាប់ចោទទទួលខុសត្រូវដែលខ្លួនពុំបានប្រព្រឹត្តដោយផ្ទាល់នូវអំពើសក្យានុម័ត បើទោះបីជាបទឧក្រិដ្ឋនេះពុំមានរួមបញ្ចូលនៅក្នុងគោលបំណងរួមក៏ដោយ។ បើទោះបីនេះជាការពិតដែលយុត្តាធិការមួយចំនួនដែលបានបង្ហាញដោយសហព្រះរាជអាជ្ញានោះ ភាគច្រើនជាយុត្តាធិការដែលយកលំនាំតាមទំនៀមទម្លាប់ច្បាប់អង់គ្លេសាក់សុង (common law) ចែងអំពីការដាក់ឱ្យទទួលខុសត្រូវចំពោះបទឧក្រិដ្ឋដែលបណ្តាលមកពីការអនុវត្តគោលបំណងរួម និងសូម្បីតែបទនេះពុំចាំបាច់ជាផ្នែកនៃគោលបំណងរួមក៏ដោយ²¹²⁸។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី យោងតាមយុត្តាធិការមួយចំនួននោះទំនងជាបង្ហាញអំពីការកម្រិតដែនកំណត់ចំពោះប្រភេទបទឧក្រិដ្ឋមួយចំនួន (ដូចជាបទមនុស្សឃាតនៅក្នុងសហរដ្ឋអាមេរិក²¹²⁹)។ ជាមួយគ្នានេះដែរ មានយុត្តាធិការដទៃទៀតបានកម្រិតការដាក់ឱ្យទទួលខុសត្រូវយ៉ាងខ្លាំង ដូចជា ទាក់ទងទៅនឹងបទឧក្រិដ្ឋជាក់លាក់²¹³⁰ ឬពាក់ព័ន្ធទៅនឹងបណ្តុំប្រតិបត្តិការជាក់លាក់នៃការញុះញង់ ឬការជួយនិងជំរុញបទឧក្រិដ្ឋ²¹³¹។ នេះទំនងជាបង្ហាញថា យោងតាមយុត្តាធិការទាំងអស់នេះ គោលការណ៍ទូទៅកំណត់ថា ការទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌ ជាធម្មតាត្រូវបានកម្រិតត្រឹមតែអំពើ

²¹²⁸ សូមមើល សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៥២ ដល់ ៥៣ (ឧទាហរណ៍ដែលបានដកស្រង់ដោយសហព្រះរាជអាជ្ញាចេញពី Australia, Bermuda, Botswana, Canada, Fiji, Israel, Kenya, Malawi, New Zealand, Nigeria, Papua New Guinea, Seychelles, South Africa, Tanzania, Uganda, United States, Western Samoa និង Zambia ព្រមទាំងឧទាហរណ៍ដកចេញពី Egypt, Iraq and Uruguay ទំនងជាដូចគ្នាទៅនឹងទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវនៃ)។

²¹²⁹ សូមមើល សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា ជើងទំព័រ ១៤១ ឧទាហរណ៍ដកស្រង់ចេញពីរដ្ឋ Texas។

²¹³⁰ សូមមើលឧ. សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា ជើងទំព័រ ១៧៦ យោងទៅលើមាត្រា ៩៧ នៃក្រមព្រហ្មទណ្ឌបារាំងឆ្នាំ ១៨១០ (ទាក់ទងទៅនឹងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងនឹងអធិរាជ្យ និងឧក្រិដ្ឋកម្មនៃការបះបោរ) និងមាត្រា ៣១៣ (ទាក់ទងទៅនឹងបទមនុស្សឃាត ជាដើម) មាត្រា ២៦៥ ដល់ ២៦៦ (ដែលត្រូវបានដកស្រង់ដោយសហព្រះរាជអាជ្ញានោះ ជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងបទឧក្រិដ្ឋនៃ“association de malfaiteurs” ការសមគំនិត ដូច្នេះ ពុំជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវនេះឡើយ)។ ឧទាហរណ៍ដទៃទៀត បានរួមបញ្ចូលទាំងឧទាហរណ៍ដែលសហព្រះរាជអាជ្ញាដកស្រង់ចេញពីប្រទេស បង់ក្លាដេស កម្ពុជា ក្រិច ឥណ្ឌា ជប៉ុន កូរ៉េខាងត្បូង ថៃឡង់ ហូឡង់ និងសហភាពសូវៀត ដែលដោះស្រាយលើបទឧក្រិដ្ឋជាក់លាក់ដែលបានប្រព្រឹត្តឡើងដោយប្លង់មនុស្សច្រើន ឬបទឧក្រិដ្ឋដែលជាពិសេសសម្រាប់ការផ្តល់ស្ថានទម្ងន់ទោស (សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៥៣)។

²¹³¹ សូមមើល សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៥២ ដល់ ៥៣ ឧទាហរណ៍ដែលបានដកស្រង់ចេញពីប្រទេស បង់ក្លាដេស អ៊ីស្រាអែល ហ្គាណា ប៉ាគីស្ថាន និងថៃឡង់។

ផ្ទាល់ខ្លួនរបស់ចារីប៉ុណ្ណោះ។ ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការទទួលខុសត្រូវលើអំពើរបស់អ្នកដទៃ លក្ខខណ្ឌជាក់លាក់ សម្រាប់ការដាក់ឱ្យទទួលខុសត្រូវ ត្រូវតែកំណត់ដោយច្បាប់ ដូចជា បទឧក្រិដ្ឋនេះបានកើតចេញពីការព្រមព្រៀង ឬគោលបំណងឧក្រិដ្ឋរួម។ គោលការណ៍នេះនឹងផ្ទុយខ្លួនឯង ប្រសិនបើការទទួលខុសត្រូវយ៉ាងទូលំទូលាយដែលសហព្រះរាជអាជ្ញាបានគាំទ្រ ត្រូវយកមកអនុវត្តតាមនោះ។

៨០៧.ដូច្នេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលយល់ឃើញថា ការទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌដោយផ្អែកលើការរួមចំណែកនៅក្នុងការអនុវត្តគោលបំណងឧក្រិដ្ឋរួម នៅក្នុងអំឡុងពេលជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងបទចោទនៅក្នុងរឿងក្តីចំពោះមុខ ត្រូវបានកម្រិតត្រឹមបទឧក្រិដ្ឋដែលជាក់ស្តែងមានរួមបញ្ចូលនៅក្នុងគោលបំណងរួមប៉ុណ្ណោះ។ ដោយផ្អែកតាមសេចក្តីសន្និដ្ឋាននេះ លក្ខណៈវិនិច្ឆ័យសម្រាប់ការសម្រេច ថា តើបទឧក្រិដ្ឋយុទ្ធសាស្ត្រណាមួយដែលមានរួមបញ្ចូលនៅក្នុងគោលបំណងរួមនោះ មានការជាប់ពាក់ព័ន្ធយ៉ាងខ្លាំងនោះ។ ដូចបានកត់សម្គាល់ខាងលើ យុត្តិសាស្ត្រចាប់តាំងពី *វៀងក្រី Tadić* មក តម្រូវថា គោលបំណងរួម “គឺជា” ឬ “ជាប់ពាក់ព័ន្ធ” ទៅនឹងការប្រព្រឹត្តបទឧក្រិដ្ឋ។ ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងបញ្ហានេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលយល់ឃើញថា គោលបំណងរួម “គឺជា” ការប្រព្រឹត្តបទឧក្រិដ្ឋ ប្រសិនបើការប្រព្រឹត្តបទឧក្រិដ្ឋនោះ គឺជា ឬស្ថិតក្នុងចំណោមគោលដៅចម្បងនៃគោលបំណងរួម។ ជាឧទាហរណ៍ បញ្ហានេះកើតមានក្នុងករណីដែលគោលបំណងរួម គឺចង់សម្លាប់សត្រូវនយោបាយមួយក្រុម។ ក្នុងកាលៈទេសៈនោះ បង្ហាញច្បាស់ណាស់ថា សមាជិកនៃសហគ្រិស្តកម្មរួមបានប្រព្រឹត្តដោយចេតនាផ្ទាល់ក្នុងការសម្លាប់នោះ។

៨០៨.ផ្ទុយទៅវិញ គោលបំណងរួមមានការ “ជាប់ពាក់ព័ន្ធ” ទៅនឹងការប្រព្រឹត្តបទឧក្រិដ្ឋ ប្រសិនបើបទឧក្រិដ្ឋនោះ គឺជា *មធ្យោបាយ* ដើម្បីសម្រេចគោលដៅចុងក្រោយមួយ²¹³² (ដែលគោលដៅនេះអាចពុំមែនជាបទល្មើស) ។ នៅក្នុងកាលៈទេសៈបែបនេះ ពុំចាំបាច់ថា អ្នកដែលយល់ស្របជាមួយគោលបំណងរួមជាក់ស្តែងត្រូវតែ *មានចេតនា* ចង់ឱ្យមានការប្រព្រឹត្តបទឧក្រិដ្ឋនោះទេ ដរាបណាអ្នកទាំងនោះបានទទួលស្គាល់ថា បទឧក្រិដ្ឋនឹងត្រូវប្រព្រឹត្តដើម្បីសម្រេចគោលបំណងចុងក្រោយ។ នេះអាចរួមបញ្ចូលបទឧក្រិដ្ឋដែលត្រូវបានគិតទុកជាមុនធ្វើជាមធ្យោបាយក្នុងការសម្រេចគោលបំណងរួមណាមួយនោះ បើទោះបីជាការប្រព្រឹត្តពុំមានលក្ខណៈច្បាស់

²¹³² សាលដីកា *វៀងក្រី Brima* (SCSL) កថាខណ្ឌ ៨០ (“អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនៃតុលាការនេះបានសន្និដ្ឋានថា លក្ខខណ្ឌតម្រូវដែលថា ផែនការរួម ការរៀបចំ ឬគោលបំណងនៃសហគ្រិស្តកម្មរួម គឺជាបទល្មើសនោះ គឺត្រូវតែមានគោលដៅជាបទឧក្រិដ្ឋមួយដូចមានចែងក្នុងលក្ខន្តិកៈ ឬប៉ុនប៉ងប្រព្រឹត្តអំពីបទឧក្រិដ្ឋដែលមានចែងនៅក្នុងលក្ខន្តិកៈយកមកធ្វើជាមធ្យោបាយសម្រេចគោលដៅនោះ”)។

លាស់ក៏ដោយ។ ឧទាហរណ៍ ប្រសិនបើក្រុមមួយបានព្រមព្រៀងគ្នាចូលលួចក្នុងផ្ទះមួយ ហើយក្នុងករណីចាំបាច់ត្រូវសម្លាប់មនុស្សប្រសិនបើចែងនូវមានការតដៃ។ នេះជាការពុំសមស្របទាំងស្រុងក្នុងការសន្និដ្ឋានថា ការធ្វើមនុស្សឃាតជាយថាហេតុនោះពុំមែនរួមបញ្ចូលនៅក្នុងគោលបំណងរួម ដោយសារពុំមានភាពច្បាស់លាស់ថា មានការសម្លាប់មនុស្សនឹងកើតជាក់ស្តែងនៅក្នុងអំឡុងពេលនៃការចូលលួចនោះ។ ផ្ទុយទៅវិញ ក្នុងកាលៈទេសៈនេះ បទមនុស្សឃាត គឺជាធាតុផ្សំនៃផែនការដែលបានគ្រោងទុក បើទោះបីជាសមាជិកនៃក្រុមនោះពុំបានដឹង ថា តើមានការសម្លាប់មនុស្សជាក់ស្តែង ដែរ ឬយ៉ាងណានោះក៏ដោយ។ ដូច្នេះ ប្រសិនបើគោលដៅនៃគោលបំណងរួមអាចសម្រេចបាន លុះត្រាតែមានការប្រព្រឹត្តបទឧក្រិដ្ឋ និងមានការព្រមព្រៀងគ្នាបន្តសម្រេចគោលដៅនេះដោយពុំគិតពីបញ្ហាពាក់ព័ន្ធនោះ ទើបកំណត់ថា បទឧក្រិដ្ឋទាំងនេះមានរួមបញ្ចូលនៅក្នុងគោលបំណងរួម ព្រោះបើទោះបីជាពុំមានចេតនាផ្ទាល់ក៏ដោយ ក៏បទឧក្រិដ្ឋនេះត្រូវបានគ្រោងទុកដោយគោលបំណងរួម។ បញ្ហា ថា តើបទឧក្រិដ្ឋមួយមានរួមបញ្ចូលនៅក្នុងគោលបំណងរួម ដែរ ឬយ៉ាងណានោះ ជាចម្បង គឺជាបញ្ហាអង្គហេតុ ដោយសារពុំមានការព្រមព្រៀងច្បាស់លាស់ ទើបតម្រូវឱ្យធ្វើការវាយតម្លៃដោយពិចារណាលើរាល់កាលៈទេសៈពាក់ព័ន្ធទាំងអស់ រួមទាំងគោលដៅទូទៅនៃគោលបំណងរួម និងភរនីយភាពដែលថា គោលបំណងរួមអាចសម្រេចបាន លុះត្រាតែមានការប្រព្រឹត្តបទឧក្រិដ្ឋ។ អ្វីដែលត្រូវកត់សម្គាល់គឺថា គោលបំណងរួមអាចរួមបញ្ចូលបទឧក្រិដ្ឋដែលចាំបាច់ពុំមានចេតនាប្រព្រឹត្ត ឬពុំដឹងច្បាស់លាស់ ដោយសារនេះជាការគ្រប់គ្រាន់សម្រាប់ការប្រព្រឹត្តបទឧក្រិដ្ឋមួយចំនួនដែលចាំបាច់ប្រព្រឹត្តដោយ *ចេតនាប្រយោល* បើទោះបីជាចាំបាច់ឱ្យមានការប្រព្រឹត្ត និងពុំដឹងច្បាស់លាស់ថា ការប្រព្រឹត្តនឹងអាចកើតមានក៏ដោយ។

៨០៩. អ្វីដែលសក្តិសមនឹងបញ្ជាក់នោះគឺថា នៅគ្រប់កាលៈទេសៈទាំងអស់ដែលបានពិពណ៌នាខាងលើ មានការយល់ស្របគ្នាជាផ្ទុយមួយបើទោះបីជាកំចាត់ក្តី ឬប្រយោលក្តី ទាក់ទងទៅនឹងបទឧក្រិដ្ឋរបស់អ្នកដែលបានយល់ស្របជាមួយគោលបំណងរួម។ ដូច្នេះ សមាជិកនៃសហគ្រាសក្រុងកម្ពុជាត្រូវទទួលយកការប្រព្រឹត្តឧក្រិដ្ឋកម្មទាំងជាគោលដៅ ទាំងជាផលវិបាកដែលជៀសមិនរួចនៃគោលបំណងបឋម ឬទាំងគ្មានការអើពើពីយថាហេតុដែលអាចកើតឡើង។ ទាក់ទងទៅនឹងអ្នកដែលយល់ស្របជាមួយនឹងគោលបំណងរួម និងពុំត្រូវបានរំពឹងថា ការប្រព្រឹត្តអំពើ *សត្យានុម័ត* នៃបទឧក្រិដ្ឋផ្ទាល់ ប៉ុន្តែបានផ្អែកលើអ្នកដទៃក្នុងការធ្វើដូច្នោះ នេះអាចត្រូវបានបកស្រាយថា ជាទម្រង់នៃការប្រគល់អំណាចឱ្យចារីផ្ទាល់ក្នុងការសម្រេចទាក់ទងទៅនឹងការអនុវត្តចុងក្រោយនៃអំពើ *សត្យានុម័ត* ដែលនេះដូចគ្នាទៅនឹងគោលគំនិតស្តីពី *ចេតនាប្រយោល*។ ផ្ទុយទៅវិញ ក្នុងករណីដែលបទឧក្រិដ្ឋពុំមានរួមបញ្ចូលនៅក្នុងគោលបំណងរួមដូចការបញ្ជាក់ខាងលើនេះ ការប្រព្រឹត្តបទឧក្រិដ្ឋនេះ គឺជាការ

សម្រេចដោយស្វ័យភាពរបស់ចៅឆ្មាំ ហើយពុំមានមូលដ្ឋានសម្រាប់ការដាក់ឱ្យអ្នកដទៃទទួលខុសត្រូវឡើយ។

៨១០.សរុបសេចក្តីមក បើទោះបីជាយុត្តិសាស្ត្រដែលបានសង្ខេបខាងលើជានិច្ចកាលពុំបានប្រើប្រាស់ពាក្យពេចន៍ស្របគ្នាក៏ដោយ ក៏នៅតែច្បាស់លាស់គ្រប់គ្រាន់ក្នុងការបង្ហាញថា ជនជាប់ចោទត្រូវបានដាក់ឱ្យទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌចំពោះបទឧក្រិដ្ឋ ដែលបានប្រព្រឹត្តនៅក្នុងពេលអនុវត្តគោលបំណងរួម ដែលខ្លួនបានរួមចំណែកក្នុងកម្រិតមួយលើសពីការត្រឹមតែឈរមើល។ អំណះអំណាងរបស់ នួន ជា ដែលថា នេះពុំមែនជាមូលដ្ឋានគ្រប់គ្រាន់ដែលបង្កើតបានជាការទទួលខុសត្រូវព្រហ្មទណ្ឌនោះ ត្រូវបដិសេធចោល។ ដូច្នេះ ការទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌសម្រាប់ការរួមចំណែក ក្នុងការអនុវត្តគោលបំណងឧក្រិដ្ឋរួមមានអត្ថិភាពតែក្នុងករណីពាក់ព័ន្ធទៅនឹងបទឧក្រិដ្ឋដែលជាក់ស្តែងមានរួមបញ្ចូលនៅក្នុងគោលបំណងរួមដូចបានពិភាក្សាខាងលើ។ យោងតាមហេតុផលនេះ ដោយយោងទៅលើបទឧក្រិដ្ឋដែលគ្រាន់តែ“បណ្តាល”មកពីការអនុវត្តគោលបំណងរួម អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសអង្គច្បាប់ក្នុងការប្រើប្រាស់សញ្ញាណនៃការទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌ ដែលពុំមានអត្ថិភាពទាំងក្រោមច្បាប់ទំនៀមម្ចាស់អន្តរជាតិនៅក្នុងអំឡុងពេលនៃការប្រព្រឹត្តបទល្មើស ទាំងពុំមែនជាគោលការណ៍ទូទៅនៃច្បាប់។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី ដូចបានកំណត់ខាងលើ²¹³³ ពុំមែនរាល់កំហុសអង្គច្បាប់សុទ្ធតែនាំឱ្យបដិសេធសាលក្រមនៅដំណាក់កាលបណ្តឹងសាទុក្ខនោះឡើយ លើកលែងតែមានកំហុសដែលអាចមោឃៈសាលក្រមបានប៉ុណ្ណោះ ប៉ុន្តែក្នុងករណីកំហុសដែលពុំអាចមោឃៈបាន អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងអាចផ្តល់ការយល់ឃើញមួយផ្សេងទាំងស្រុង ឬក្នុងផ្នែកខ្លះ។ ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ការលើកឡើងរបស់ នួន ជា ដែលថា អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពុំមាន“យុត្តាធិការបដិសេធការយល់ឃើញពាក់ព័ន្ធនៃអង្គហេតុដែលថា ភស្តុតាងពុំបានបង្ហាញឱ្យហួសពីវិមតិសង្ស័យថា គោលនយោបាយ ប.ក.ក. ជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការប្រព្រឹត្តបទឧក្រិដ្ឋ” ដូច្នេះ រាល់ការសម្រេចដាក់ពន្ធនាគារទាក់ទងទៅនឹងការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដោយផ្អែកលើការទទួលខុសត្រូវតាមសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួមទម្រង់ I ត្រូវបដិសេធចោល²¹³⁴។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពុំជឿជាក់លើអំណះអំណាងនេះឡើយ។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានប្រើប្រាស់វិធីសាស្ត្រពុំត្រឹមត្រូវតាមច្បាប់ទាក់ទងទៅនឹងការទទួលខុសត្រូវ។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានផ្តល់ការយល់ឃើញផ្នែកអង្គហេតុដែលគ្មានការបង្ហាញអំពីគោលនយោបាយផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជននោះទេ។ ផ្ទុយទៅ

²¹³³ សូមមើលកថាខណ្ឌ ៨៤។
²¹³⁴ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៥០១។

វិញ អង្គជំនុំជម្រះបានបដិសេធយុត្តិកម្មរបស់ជនជាប់ចោទសម្រាប់ការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជន។ ដូចគ្នាដែរ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពុំជឿជាក់ថា ត្រូវផ្តល់ការយល់ឃើញសារឡើងវិញ ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហា ថាតើគោលបំណងរួមនេះជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការប្រព្រឹត្តបទឧក្រិដ្ឋ ដែរ ឬយ៉ាងណានោះឡើយ²¹³⁵។ បញ្ហាចាំបាច់ គឺបញ្ហាផ្នែកអង្គច្បាប់ដែលអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនឹងត្រូវសម្រេចដោយផ្អែកលើការយល់ឃើញផ្នែកអង្គហេតុដែលបានបង្ហាញដោយអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង។ អាស្រ័យហេតុនេះ នៅក្នុងផ្នែកបន្ទាប់ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនឹងធ្វើការវាយតម្លៃលើបញ្ហា ថាតើកំហុសអង្គច្បាប់អាចមោឃៈសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែរ ឬយ៉ាងណា ដោយផ្អែកជាចម្បងលើការយល់ឃើញផ្នែកអង្គហេតុរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ដោយពិចារណាទៅលើអំណះអំណាងពាក់ព័ន្ធរបស់ជនជាប់ចោទនៅក្នុងបញ្ហានេះ។

៤.៥.១.ខ.គោលបំណងរួមជាបទល្មើស

៨១១.អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញថា “យ៉ាងយូរបំផុតត្រឹមខែមិថុនា ឆ្នាំ ១៩៧៤ រហូតដល់ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ១៩៧៧ មនុស្សជាច្រើនមានគោលបំណងរួមដើម្បីកសាងបដិវត្តន៍សង្គមនិយមយ៉ាងឆាប់រហ័សតាមសន្ទុះមហាលោតឆ្ពោះមហាអស្ចារ្យ និងដើម្បីការពារបក្សប្រឆាំងនឹងសត្រូវផ្ទៃក្នុង ក៏ដូចជាសត្រូវខាងក្រៅ តាមរយៈមធ្យោបាយចាំបាច់ទាំងអស់”²¹³⁶។ អង្គជំនុំជម្រះបានកត់សម្គាល់ឃើញថា “មានត្រឹមតែគោលបំណងរួមនេះពុំមានលក្ខណៈឧក្រិដ្ឋគ្រប់គ្រាន់ ឬទាំងស្រុងនោះទេ” ប៉ុន្តែអង្គជំនុំជម្រះបានរំលឹកថា ដីកាដោះស្រាយ(D427) បានចោទប្រកាន់ថា គោលបំណងរួមនេះត្រូវបានអនុវត្ត“តាមរយៈគោលនយោបាយផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជន [...] និងគោលនយោបាយកំណត់គោលដៅ [...] ដែលធ្វើឱ្យមាន និង/ឬពាក់ព័ន្ធទៅនឹងឧក្រិដ្ឋកម្ម”²¹³⁷។ បន្ទាប់មក អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានបន្តការពិចារណារបស់ខ្លួនលើបញ្ហា ថាតើគោលនយោបាយទាំងពីរនេះមានអត្ថិភាព ដែរ ឬយ៉ាងណា²¹³⁸។

²¹³⁵ សូមមើល សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៥០២។

²¹³⁶ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៧៧៧។

²¹³⁷ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៧៧៨។

²¹³⁸ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៧៧៩ ដល់ ៨៣៤។

៨១២.នួន ជា បានជំទាស់ទៅនឹងការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលថា គោលបំណងរួមនេះ ត្រូវបានអនុវត្តឡើង“តាមរយៈមធ្យោបាយចាំបាច់ទាំងអស់”²¹³⁹។ ដោយយោងទៅលើយុត្តិសាស្ត្ររបស់តុលាការ ICTY នួន ជា បានលើកឡើងថា ការទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌ ដោយផ្អែកលើសញ្ញាណនៃសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួម តម្រូវឱ្យមានអត្ថិភាពនៃការព្រមព្រៀងគ្នាប្រព្រឹត្តបទល្មើសមួយ និងថា ក្នុងករណីដែលគោលបំណងរួមមិនមានលក្ខណៈជាបទល្មើស ការទទួលខុសត្រូវនេះត្រូវតែបង្ហាញឱ្យឃើញថា ជនជាប់ចោទមានចេតនាអនុវត្តគោលបំណងរួមតាមរយៈការប្រព្រឹត្តបទឧក្រិដ្ឋមួយ²¹⁴⁰។ ដោយរំលឹកនូវការយល់ឃើញនៅក្នុងសាលដីកា *វៀងក្រី Brđanin* (ICTY) នួន ជា បានលើកឡើងថា ខ្លឹមសារ និងវិសាលភាពនៃគោលបំណងឧក្រិដ្ឋត្រូវតែជាក់លាក់ និងបានអះអាងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងគ្រាន់តែបានបញ្ជាក់ថា គោលបំណងរួមត្រូវបានអនុវត្តឡើង“តាមរយៈមធ្យោបាយចាំបាច់ទាំងអស់”តែប៉ុណ្ណោះ ដោយពុំបានគោរពតាមលក្ខខណ្ឌតម្រូវដែលថា ធាតុផ្សំ *សក្យានុម័ត* នៃបទល្មើសត្រូវតែកំណត់ឱ្យបានជាក់លាក់ ដែលតាមការលើកឡើងរបស់គាត់ថា នេះជាការដាក់“ការទទួលខុសត្រូវដោយស្វ័យប្រវត្តិមកលើរូបគាត់ចំពោះអំពើល្មើសនានាដែលកើតឡើងក្រោយការចូលរួមរបស់គាត់នៅក្នុងគោលបំណងរួមនោះ ដែលជាសញ្ញាណនៃសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួមទម្រង់ III មុនពេលបទដ្ឋានពាក់ព័ន្ធសម្រាប់ធាតុផ្សំ *អត្ថនោម័ត* ត្រូវបានកំណត់ទៅទៀត”²¹⁴¹។ បន្ថែមលើនេះទៀត នួន ជា បានរំលឹកអំពីការកម្រិតទៅលើវិសាលភាពនៃសំណុំរឿង ០០២/០១ និងបានលើកឡើងថា ការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំមានអត្ថន័យត្រឹមត្រូវតាមអង្គហេតុ ប៉ុន្តែជាការស្តែងឱ្យឃើញពីភាពលម្អៀងរបស់ខ្លួនចំពោះជនជាប់ចោទ²¹⁴² បើទោះបីយ៉ាងនេះក្តី នួន ជា បានទទួលស្គាល់ថា “ពិបាកយល់ឱ្យបានច្បាស់លាស់” អំពីឥទ្ធិពលនៃកំហុសនេះទៅលើលទ្ធផលនៃសាលក្រម²¹⁴³។

៨១៣.ជាការឆ្លើយតប សហព្រះរាជអាជ្ញាបានលើកឡើងថា អំណះអំណាងរបស់ នួន ជា ពុំបានបំពេញតាមបទដ្ឋាននៃការពិនិត្យឡើងវិញលើបណ្តឹងសាទុក្ខ និងពុំបានលើកឡើងក្នុងដំណាក់កាលមុនការជំនុំជម្រះ ឬក្នុង

²¹³⁹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤៩៤។
²¹⁴⁰ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤៩៥។
²¹⁴¹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤៩៥ ដល់ ៤៩៦។
²¹⁴² សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤៩៧។
²¹⁴³ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤៩៨។

កិច្ចដំណើរការនីតិវិធីជំនុំជម្រះឡើយ។ អាស្រ័យហេតុនេះ គប្បីត្រូវបដិសេធចោល²¹⁴⁴។ សហព្រះរាជអាជ្ញា បានបញ្ជាក់ថា នួន ជា និង ខៀវ សំផន ពុំបានលើកអំពី “គោលនយោបាយ ជាក់លាក់” ដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលា ដំបូងបានរកឃើញថា សមាជិកនៃសហឧក្រិដ្ឋកម្មត្រូវបានប្រើប្រាស់ដើម្បីសម្រេចគោលបំណងរួម និងបទ ឧក្រិដ្ឋ ជាក់លាក់ដែលជាគោលនយោបាយ ឬជាប់ពាក់ព័ន្ធ” និងបានបញ្ជាក់ថា ជនជាប់ចោទពុំត្រូវបានសម្រេច ដាក់ពន្ធនាគារដោយសារតែ “ជាអ្នកបដិវត្តធម្មតា” នោះឡើយ²¹⁴⁵។

៨១៤. អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរំលឹកការយល់ឃើញរបស់ខ្លួនថា ដើម្បីបង្ហាញថា មានការទទួលខុសត្រូវ ផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌ គោលបំណងរួមត្រូវតែជាបទល្មើស ក្នុងន័យថា មានលក្ខណៈជា ឬពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការប្រព្រឹត្ត បទឧក្រិដ្ឋ²¹⁴⁶។ ទាក់ទងទៅនឹងរឿងក្តីបច្ចុប្បន្ន អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង នៅពេលរៀបរាប់អំពីច្បាប់ជាធរមាន បានកត់សម្គាល់យ៉ាងត្រឹមត្រូវថា “ប្រាកដជាមានគោលបំណងរួមមួយដែលជាបទឧក្រិដ្ឋ ឬពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការ ប្រព្រឹត្តបទឧក្រិដ្ឋណាមួយ”²¹⁴⁷។ ស្របនឹងដីកាដោះស្រាយ (D427) អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានកំណត់ ការកសាង “បដិវត្តន៍សង្គមនិយមយ៉ាងឆាប់រហ័សតាម សន្ទុះមហាលោតផ្លោះមហាអស្ចារ្យ” និងការការពារ ប. ក.ក. “ប្រឆាំងនឹងសត្រូវផ្ទៃក្នុង ក៏ដូចជាសត្រូវខាងក្រៅ តាមរយៈមធ្យោបាយចាំបាច់ទាំងអស់”²¹⁴⁸ ថា ជា គោលបំណងរួម។ យោងតាមអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានឱ្យដឹងថា ត្រឹមតែគោលបំណងរួមនេះពុំមានលក្ខ ណៈឧក្រិដ្ឋ “គ្រប់គ្រាន់ ឬទាំងស្រុងនោះទេ”²¹⁴⁹។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានបញ្ជាក់បន្ថែមថា ត្រឹមតែគោល បំណងរួមដែល “ជាការកសាងបដិវត្តន៍សង្គមនិយមក្នុងប្រទេសកម្ពុជា” ពុំមានលក្ខណៈឧក្រិដ្ឋ “គ្រប់គ្រាន់ ឬ ទាំងស្រុងនោះទេ”²¹⁵⁰។ ដូច្នេះ ជាការពុំសមស្របដែលចាត់ទុកថា គោលបំណងរួម គឺជាការទទួលខុសត្រូវ ផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌនោះ។ ដូចគ្នានេះដែរ តាមគំនិតរបស់ខ្លួនផ្ទាល់ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញថា

²¹⁴⁴ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៣១៥។

²¹⁴⁵ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៣១៦។

²¹⁴⁶ សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ៧៨៩ ជាអាទិ៍។

²¹⁴⁷ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦៩២ យោងទៅលើសាលក្រម *វៀងក្រី ឌុច* (001-E188) កថាខណ្ឌ ៥០៨។ សាលដីកា *វៀងក្រី Tadić* (ICTY) កថាខណ្ឌ ២២៧។

²¹⁴⁸ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៧៧៧។

²¹⁴⁹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៧៧៨។

²¹⁵⁰ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៨០៤៖ សូមមើលផងដែរ កថាខណ្ឌ ៨៣៥៖ “គោលបំណងរួមនេះពុំមាន ចរិតជាបទល្មើសឡើយ”។

បដិវត្តន៍សង្គមនិយមដែលត្រូវបានអនុវត្តឡើង“តាមរយៈមធ្យោបាយចាំបាច់ទាំងអស់” ពុំអាចជាមូលដ្ឋានគ្រប់គ្រាន់សម្រាប់កំណត់គោលបំណងឧក្រិដ្ឋបានឡើយ ដោយសារតែទម្រង់ប្រភេទនេះពុំមានភាពច្បាស់លាស់ត្រង់ ថាតើត្រូវរួមបញ្ចូលការប្រព្រឹត្តបទឧក្រិដ្ឋ ដែរ ឬយ៉ាងណា ហើយប្រសិនបើមាន ការរួមបញ្ចូល ថាតើជាបទឧក្រិដ្ឋណាមួយ។

៨១៥.ទោះជាយ៉ាងណាក្តី ដូចបានកត់សម្គាល់ដោយសហព្រះរាជអាជ្ញា²¹⁵¹ គោលបំណងរួមនៅក្នុងរឿងក្តីបច្ចុប្បន្ននេះ (ដូចបានកំណត់ដោយអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង) ក្នុងការកសាងបដិវត្តន៍សង្គមនិយម ត្រូវតែបានយល់ច្បាស់ក្នុងបរិបទនៃគោលនយោបាយរបស់ ប.ក.ក. ដែលជាកម្មវត្ថុនៃសំណុំរឿង ០០២/០១ ដូចជា គោលនយោបាយនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជន និងគោលនយោបាយកំណត់គោលដៅទាហាន និងអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ។ ផ្អែកតាមអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង គោលនយោបាយទាំងនេះត្រូវបានប្រើប្រាស់ក្នុងការជំរុញបដិវត្តន៍សង្គមនិយមឱ្យទទួលបានផ្លែផ្កា និងជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹង ឬបណ្តាលឱ្យមានការប្រព្រឹត្តបទឧក្រិដ្ឋ²¹⁵²។ បើទោះបីជាអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានបញ្ជាក់ច្បាស់លាស់ថា គោលនយោបាយទាំងនេះជាក់ស្តែងគឺជា *ផ្នែកមួយ*នៃគោលបំណងរួមក្នុងន័យច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌក្តី ប៉ុន្តែហាក់បីដូចជាបង្ហាញឱ្យឃើញពីភាពខុសគ្នារវាងគោលបំណងរួម(ពុំមែនជាបទល្មើស) និងគោលនយោបាយក៏ដោយ ក៏ផ្អែកតាមការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានបង្ហាញច្បាស់លាស់ថា គោលនយោបាយដែលមានការជំទាស់នៅពេលជំនុំជម្រះនេះមានទំនាក់ទំនងជាមូលដ្ឋានជាមួយនឹងការកសាងបដិវត្តន៍សង្គមនិយមក្នុងប្រទេសកម្ពុជា។

៨១៦.នៅក្នុងបរិបទនេះ ការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលថា គោលបំណងរួមត្រូវបានអនុវត្តតាមរយៈ“មធ្យោបាយចាំបាច់ទាំងអស់”ត្រូវតែយល់ច្បាស់ថា ការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជន និងគោលនយោបាយកំណត់គោលដៅ គឺជា“មធ្យោបាយនានា”នៅក្នុងរឿងក្តីនេះ។ ដូច្នេះ បើទោះបីជាការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងអាចមានកង្វះភាពជាក់លាក់យ៉ាងណាក៏ដោយ ក៏មានភាពច្បាស់លាស់ដែលថា នៅក្នុងគោលនយោបាយទាំងពីរនេះ ពិតជាមានទិដ្ឋភាពឧក្រិដ្ឋដែលជាស្នូលនៃសំណុំរឿង ០០២/០១ និងមិនត្រឹមតែ “មធ្យោបាយចាំបាច់ទាំងអស់”សម្រាប់កសាងបដិវត្តន៍សង្គមនិយមប៉ុណ្ណោះឡើយ។ ដូច្នេះ ត្រូវបានយល់ថា គោលបំណងរួមក្នុងការកសាងបដិវត្តន៍សង្គមនិយមតាមរយៈគោលនយោបាយទាំងនេះ គឺជាបទឧក្រិដ្ឋពិត

²¹⁵¹ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៣១៦។
²¹⁵² សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៨០៤។ សូមមើលផងដែរ កថាខណ្ឌ ៨៣៥៖ “គោលនយោបាយដែលខ្មែរក្រហមបានបង្កើតឡើង ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការប្រព្រឹត្តបទឧក្រិដ្ឋដែលជាមធ្យោបាយក្នុងការជំរុញឱ្យគោលបំណងរួមទទួលបានផ្លែផ្កា”។

ប្រាកដណាស់។ និយាយម្យ៉ាងទៀត ដោយសារគោលបំណងនេះត្រូវបានសម្រេចតាមរយៈការប្រព្រឹត្តបទឧក្រិដ្ឋដែលកើតចេញពីគោលនយោបាយ គោលដៅនៃការកសាងបដិវត្តន៍សង្គមនិយមនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា គឺជាបទឧក្រិដ្ឋពិតប្រាកដមែន។

៨១៧.យោងតាមហេតុផលនេះ បើទោះបីជាការពុំសមស្របដែលការបែងចែករបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងនូវភាពខុសគ្នារវាងគោលបំណងរួមដែលខ្លួនបានពិចារណានោះ ពុំអាចជាបទល្មើស និងគោលនយោបាយឧក្រិដ្ឋនោះ បានធ្វើឱ្យមានការភាន់ច្រឡំក៏ដោយ ក៏អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលយល់ឃើញថា ដោយសារកាលៈទេសៈនៃរឿងក្តី ដូច្នេះពុំអាចចាត់ទុកជាកំហុសដែលអាចប្តឹងសាទុក្ខបាន និងអាស្រ័យហេតុនេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបដិសេធទង្វឹករណ៍នៃបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានេះ។

៤.ង.១.គ.អត្ថិភាព និងខ្លឹមសារនៃគោលនយោបាយផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជន

៨១៨.អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានកត់សម្គាល់ឃើញថា គោលនយោបាយផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជននេះត្រូវបានអនុម័តជាផ្នែកមួយនៃគោលនយោបាយសេដ្ឋកិច្ចទូទៅ ក្នុងការប្រែក្លាយប្រទេសកម្ពុជាទៅជាសេដ្ឋកិច្ចបែបកសិកម្ម ដែលជាមូលដ្ឋានសម្រាប់ការអភិវឌ្ឍន៍វិស័យឧស្សាហកម្ម²¹⁵³។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញផងដែរថា ដោយសារលទ្ធផលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជន “បណ្តាញខ្មាំងនឹងត្រូវបំបែក ពិសេស ខ្មាំងដែលបង្កប់ក្នុងចំណោមប្រជាជនដែលត្រូវបានសង្ស័យជាដរាបមក” និង“ការបះបោរ និង/ឬការជ្រៀតជ្រែកពីប្រទេសនឹងអាចទប់ស្កាត់បាន”²¹⁵⁴។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបន្តដោះស្រាយយ៉ាងលម្អិតអំពីគោលនយោបាយជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុង និងទីរួមខេត្តនានា និងផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនពីតំបន់ជនបទមួយទៅតំបន់ជនបទមួយទៀត²¹⁵⁵។

៨១៩.នួន ជា និង ខៀវ សំផន បានលើកអំណះអំណាងមួយចំនួនចំពោះការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងទាក់ទងទៅនឹងអត្ថិភាព និងខ្លឹមសារនៃគោលនយោបាយផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជននោះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនឹងត្រូវដោះស្រាយតាមលំដាប់ដោយ។

²¹⁵³ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៧៨២ ដល់ ៧៨៣។

²¹⁵⁴ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៧៨៤។

²¹⁵⁵ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៧៧៩ ដល់ ៨៣៤។

៤.ង.១.គ.១.អត្ថិភាពនៃគោលនយោបាយផ្លាស់ទីលំនៅអ្នកទីក្រុងដោយបង្ខំ និងគោលបំណងនេះ

៨២០.ទាក់ទងទៅនឹងគោលនយោបាយជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុង និងទីរួមខេត្តនានា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានពិភាក្សាអំពីអាកប្បកិរិយាអមិត្តរបស់ខ្មែរក្រហមចំពោះអ្នកទីក្រុង និងសេចក្តីសម្រេចរបស់ថ្នាក់ដឹកនាំប.ក.ក. ដែលបានធ្វើឡើងក្នុងឆ្នាំ ១៩៧៤ និងម្តងទៀតនៅក្នុងខែ កុម្ភៈ និងមេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥ ដើម្បីផ្លាស់ទីលំនៅអ្នកទីក្រុងដោយបង្ខំទៅកាន់ទីជនបទក្រោយពេលរំដោះប្រទេសបាន ដោយមិនបានផ្តល់ការផ្គត់ផ្គង់សម្រាប់សុខុមាលភាព និងសុខភាពដល់អ្នកដែលត្រូវបានជម្លៀសនោះឡើយ²¹⁵⁶។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានរកឃើញផងដែរថា មូលហេតុនៃការជម្លៀសត្រូវបានពិភាក្សានៅក្នុងឯកសារបោះពុម្ពផ្សាយរបស់ ប.ក.ក. និងនៅក្នុងកិច្ចប្រជុំនានា ក្នុងគោលបំណងកំណត់អត្តសញ្ញាណ“ខ្មាំង”ក្នុងចំណោម“ប្រជាជនថ្មី” អប់រំកែប្រែ និងបែងចែកកម្លាំងការងារដោយផ្អែកតាមអាទិភាពសេដ្ឋកិច្ច²¹⁵⁷។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានរំលឹកផងដែរថា អង្គជំនុំជម្រះបានដោះស្រាយ និងបដិសេធផ្លូវហើយចំពោះយុត្តិកម្មដែលបានធ្វើឡើងដោយថ្នាក់ដឹកនាំ ប.ក.ក. ក្នុងការជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុង និងទីរួមខេត្ត ជាពិសេសចំពោះការជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុង និងទីរួមខេត្តនេះ គឺដើម្បីដោះស្រាយកង្វះស្បៀងអាហារ និងដោយសារមានការភ័យខ្លាចការវាយប្រហាររបស់សត្រូវ²¹⁵⁸។ បន្ថែមលើនេះទៀត អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានកត់សម្គាល់ឃើញថា មានលំនាំនៃការជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុង និងទីរួមខេត្តនានាដែលបានចាប់ផ្តើមដំបូងនៅក្នុងឆ្នាំ ១៩៧២ នៅតាមតំបន់ក្រោមការកាន់កាប់របស់ ប.ក.ក. និងបន្តរហូតដល់ខែ មិថុនា ឆ្នាំ ១៩៧៥²¹⁵⁹។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញថា ការជម្លៀសភាគច្រើនបានធ្វើតាមលំនាំដូចគ្នា ដោយការបោកបញ្ឆោត គំរាមកំហែង ប្រើអំពើហិង្សារួមទាំងការសម្លាប់អ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ និងបានធ្វើឡើង“ដោយស្របតាមផែនការ និងគោលនយោបាយបក្ស”²¹⁶⁰។

៨២១.ខៀវ សំផន បានលើកឡើងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសក្នុងការយល់ឃើញថា មានលំនាំស៊ីសង្វាក់គ្នាចំពោះការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនចេញពីក្រុង និងទីរួមខេត្តនានាទៅជនបទ មុនការជម្លៀសនៅទីក្រុង

²¹⁵⁶ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ៧៨៧ ដល់ ៧៨៨។
²¹⁵⁷ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៧៨៨។
²¹⁵⁸ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ៧៨៩ ដល់ ៧៩០។
²¹⁵⁹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៧៩១ ដល់ ៧៩៣។
²¹⁶⁰ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៧៩៤។

ភ្នំពេញ²¹⁶¹។ ខៀវ សំផន បានរំលឹកថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញថា ប្រជាជននៅខេត្តក្រចេះ កំពង់ចាម បាណន់ និងឧដុង្គ²¹⁶² ត្រូវបានផ្លាស់ទីលំនៅដោយបង្ខំ និងបានអះអាងថា ការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជន ទាំងនេះពុំបានបង្ហាញអំពីលំនាំនៃការប្រព្រឹត្តិដែលថា ប្រជាជនត្រូវបាន“ជម្លៀសដោយបង្ខំចេញពីទីរួមខេត្ត និង ទីប្រជុំជននានាក្រោមការបោកបញ្ឆោត ដោយគ្មានការប្រមូលអំពីសុខុមាលភាព ឬសុខភាពរបស់ប្រជាជន” និង ក្នុងគោលបំណងអប់រំកែប្រែពួកគេ²¹⁶³។ ទាក់ទងទៅនឹងការជម្លៀសនៅខេត្តក្រចេះ ខៀវ សំផន បានលើក ឡើងថា ការជម្លៀសនេះបានកើតឡើងនៅក្នុងឆ្នាំ ១៩៧៣ បន្ទាប់ពីខ្មែរក្រហមបានកាន់កាប់អស់រយៈពេលបីឆ្នាំ ដូចនេះពុំអាចប្រៀបធៀបបានជាមួយនឹងការជម្លៀសនៅទីក្រុងភ្នំពេញ ដែលបានកើតឡើងភ្លាមៗបន្ទាប់ពីការ ដួលរលំទីក្រុងនេះទេ²¹⁶⁴។ ខៀវ សំផន បានអះអាងផងដែរថា ភស្តុតាងដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសំ អាងទៅលើនោះ ពុំគ្រប់គ្រាន់ក្នុងការបង្ហាញជាពិសេសថា ការជម្លៀសក្នុងខេត្តក្រចេះបានកើតឡើង“ដោយ បង្ខំ” និង“ក្រោមការបោកបញ្ឆោត” និងដោយគ្មានការប្រមូលអំពីសុវត្ថិភាព និងសុខុមាលភាពរបស់ប្រជាជន ឡើយ²¹⁶⁵។ ទាក់ទងទៅនឹងការជម្លៀសនៅក្នុងខេត្តកំពង់ចាម ខៀវ សំផន បានលើកអំណះអំណាងប្រហាក់ ប្រហែលគ្នានេះដែរថា សាក្សី និងភស្តុតាងដទៃទៀតដែលអង្គជំនុំជម្រះបានសំអាងទៅលើនោះពុំបានបង្ហាញនូវ អ្វីដែលបានកើតឡើងនោះឡើយ ប៉ុន្តែអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបែរជាបដិសេធដោយពុំត្រឹមត្រូវទៅលើភស្តុតាង របស់សាក្សី ភី ភួន ដែលបានអះអាងថា ទីក្រុងនេះពុំដែលត្រូវបានជម្លៀសនោះទេ²¹⁶⁶។ ទាក់ទងទៅនឹងបាណន់ ខៀវ សំផន បានកត់សម្គាល់ឃើញថា ភស្តុតាងដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសំអាងទៅលើនោះពុំបាន បញ្ជាក់ច្បាស់លាស់អំពីលក្ខខណ្ឌនៃការជម្លៀស ហេតុដូច្នេះ ភស្តុតាងនេះពុំសមស្របក្នុងការគាំទ្រដល់ការយល់

²¹⁶¹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ១៧៧ ដល់ ១៩០ អំណះអំណាងនេះបានលើកឡើងថ្ងៃដែលនៅក្នុងកថា ខណ្ឌ ២៣២, ២៣៤, ៣៥៣។

²¹⁶² សូមមើល សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៧៩១។

²¹⁶³ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ១៧៧ យោងទៅលើសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៧៩៤។

²¹⁶⁴ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ១៧៨។

²¹⁶⁵ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ១៧៨ ដល់ ១៨១។

²¹⁶⁶ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ១៨២ ដល់ ១៨៤។

ឃើញរបស់ខ្លួនឡើយ²¹⁶⁷។ ទាក់ទងទៅនឹងឧបករណ៍ ខៀវ សំផន បានលើកឡើងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានផ្តល់ទម្ងន់ធ្ងន់ទៅលើការជម្លៀសចេញពីក្រុងនេះ បើទោះបីជាមានភស្តុតាងរូបវិទ្យាតិចតួចទាក់ទងទៅនឹងអ្វីដែលបានកើតឡើងក៏ដោយ²¹⁶⁸។ ខៀវ សំផន បានកត់សម្គាល់ថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសន្និដ្ឋានថា ការជម្លៀសនៅឧបករណ៍បានធ្វើឡើងជាពីរដំណាក់កាល។ នៅដំណាក់កាលទីមួយ មានការចាប់ខ្លួន និងការសួរចម្លើយដែលបានធ្វើឡើងមុនពេលផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជន ដែលពុំបង្កើតឱ្យមានលំនាំនៃការប្រព្រឹត្តស៊ីសង្វាក់គ្នាឡើយ²¹⁶⁹។ លើសពីនេះទៀត ខៀវ សំផន បានអះអាងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសដោយសារពុំបានសំអាងទៅលើសក្ខីកម្មរបស់សាក្សីដែលបានអះអាងថា ប្រជាជននៅឧបករណ៍បានរត់ចេញពីទីក្រុងនេះដោយសារតែមានការប្រយុទ្ធគ្នានោះ²¹⁷⁰។

៨២២.ខៀវ សំផន ក៏បានជំទាស់ផងដែរថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានអើពើលើបញ្ហាដែលថា ការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជននៅមុនថ្ងៃទី ១៧ ខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥ ត្រូវបានធ្វើឡើងនៅក្នុងបរិបទនៃជម្លោះប្រដាប់អាវុធក្នុងគោលបំណងដើម្បីពង្រឹងកិច្ចខិតខំប្រឹងប្រែងនៃសង្គ្រាម និងថា លក្ខខណ្ឌលំបាករបស់ប្រជាជន គឺបណ្តាលមកពីជម្លោះប្រដាប់អាវុធនោះ²¹⁷¹។ ខៀវ សំផន បានលើកឡើងថា ជាលទ្ធផល អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសក្នុងការសន្និដ្ឋានថា ការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនពីដំបូងត្រូវបានធ្វើឡើងដោយសារមូលហេតុដូចគ្នាទៅនឹងមូលហេតុនៅក្រោយថ្ងៃទី ១៧ ខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥²¹⁷²។ ខៀវ សំផន បានលើកឡើងបន្ថែមថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសក្នុងការយល់ឃើញថា ការជម្លៀសទាំងនេះ គឺជាផ្នែកនៃគោលនយោបាយឧក្រិដ្ឋ បើទោះបីជាវិធីសាស្ត្រដែលបានប្រើប្រាស់នោះពុំមែនជាបទឧក្រិដ្ឋក៏ដោយ²¹⁷³។

²¹⁶⁷ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ១៨៥ ដល់ ១៨៧ យោងទៅលើទស្សន៍វី ប.ក.ក.៖ ទង់បដិវត្តន៍ បញ្ហាពិសេស ឯកសារលេខ E3/25 ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ១៩៧៦ ដល់ ខែ មករា ឆ្នាំ ១៩៧៧ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00063040 ទំព័រ ៤១។

²¹⁶⁸ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ១៨៨។

²¹⁶⁹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ១៨៨។

²¹⁷⁰ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ១៨៩។

²¹⁷¹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ១៧៤ ដល់ ១៧៥។ សូមមើលផងដែរ កថាខណ្ឌ ២៣៣។

²¹⁷² សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ១៧៦។

²¹⁷³ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ២៣៣ ដល់ ២៣៤។

៨២៣.ខៀវ សំផន បានលើកឡើងបន្ថែមទៀតថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសក្នុងការយល់ឃើញរបស់ខ្លួនទាក់ទងទៅនឹងគោលដៅ និងគោលបំណងនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជន និងការបង្កើតសហករណ៍មុនឆ្នាំ ១៩៧៥^{២១៧}។ ខៀវ សំផន បានអះអាងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសក្នុងការយល់ឃើញថា ការបង្កើតសហករណ៍ គឺដើម្បីហេតុផលមនោគមវិជ្ជាដែលផ្ទុយទៅនឹងគោលបំណងដើម្បីធានា ជាពិសេស ក្នុងការផ្គត់ផ្គង់ស្បៀងអាហារឱ្យបានគ្រប់គ្រាន់ដល់ប្រជាជន^{២១៨}។ ខៀវ សំផន បានអះអាងថា ដោយសារនៅក្នុងការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុស ទើបពុំអាចធ្វើសេចក្តីសន្និដ្ឋានបានថា ថ្នាក់ដឹកនាំបានសម្រេចជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ“ដោយផ្អែកលើបទពិសោធន៍មុនឆ្នាំ ១៩៧៥ និងគោលនយោបាយបង្កើតសហករណ៍ទូទាំងប្រទេស” និងបានកត់សម្គាល់ថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងខ្លួនឯងបានទទួលស្គាល់ថា មានហេតុផលផ្សេងៗសម្រាប់ការជម្លៀសនេះ^{២១៩}។

៨២៤.សហព្រះរាជអាជ្ញាបានលើកឡើងថា ការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងជាការសមហេតុផល និងបានកត់សម្គាល់ថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសំអាងមិនត្រឹមតែទៅលើការជម្លៀសក្នុងខេត្តក្រចេះកំពង់ចាម បាណន់ និងឧដុង្គប៉ុណ្ណោះទេ ប៉ុន្តែថែមទាំងលើការជម្លៀសក្នុងខេត្តបាត់ដំបង ស្វាយរៀង និងព្រៃវែងផងដែរ^{២២០}។ សហព្រះរាជអាជ្ញាបានលើកឡើងបន្ថែមទៀតថា ការសំអាង និងការវាយតម្លៃរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងលើភស្តុតាងទាំងនោះមានលក្ខណៈសមហេតុផល និងជាឆន្ទានុសិទ្ធិ^{២២១}។ សហព្រះរាជអាជ្ញាបានលើកឡើងបន្ថែមទៀតថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានពិចារណាលើកាលៈទេសៈនៃការជម្លៀសប្រជាជននៅមុនថ្ងៃទី ១៧ ខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥ រួមមានអត្ថិភាពនៃជម្លោះប្រដាប់អាវុធ កង្វះស្បៀងអាហារ និងការទម្លាក់គ្រាប់បែករបស់អាមេរិក ដោយបានយោងទៅលើកថាខណ្ឌមួយចំនួននៅក្នុងសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង^{២២២}។ ទាក់ទងទៅនឹងអំណះអំណាងរបស់ ខៀវ សំផន ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងសហករណ៍ សហ

^{២១៧} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ១៩៦ ជាអាទិ៍ យោងទៅលើសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ១០៦, ១១០, ១១៣ ដល់ ១១៦។

^{២១៨} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ១៩៨ ដល់ ២០០។

^{២១៩} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ២០១។

^{២២០} សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៣៣៧ យោងទៅលើសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៧៩១។

^{២២១} សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៣៣៨ ដល់ ៣៣៩។

^{២២២} សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៣៣៥។

ព្រះរាជអាជ្ញាបានឆ្លើយតបថា អំណះអំណាងនេះគប្បីត្រូវបានបដិសេធចោលដោយពុំចាំបាច់ពិចារណាបន្តទៀតឡើយ ពីព្រោះពុំមានសក្តានុពលអាចមោឃៈសាលក្រម ឬបណ្តាញឱ្យមានភាពមិនយុត្តិធម៌នោះឡើយ²¹⁸⁰។

៨២៥.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា ខុសពីអ្វីដែល ខៀវ សំផន បានអះអាង អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញថា មានលំនាំនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដោយបង្ខំដែលបានចាប់ផ្តើមមុនថ្ងៃទី ១៧ ខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥²¹⁸¹ ប៉ុន្តែ មិនមែនថា ការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនពីមុននោះបានកើតឡើងក្រោមការលះទេសៈដូចគ្នាទាំងអស់ និងដូចគ្នាទៅនឹងវិធីសាស្ត្រអនុវត្តក្នុងការជម្លៀសនៅទីក្រុងភ្នំពេញឡើយ។ ហេតុនេះ បញ្ហាពុំមែនត្រង់ ថាតើភស្តុតាងដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសំអាងទៅលើពាក់ព័ន្ធនៅខេត្តក្រចេះកំពង់ចាម បាណន់ និងឧត្តុង្គ បានបង្ហាញថា ប្រជាជនត្រូវបានផ្លាស់ទីលំនៅក្រោម“ការបោកបញ្ឆោត” និង “ដោយគ្មានការបារម្ភពីសុខភាព និងសុខុមាលភាព”របស់ប្រជាជនដែលត្រូវបានជម្លៀសនោះ ដែរ ឬយ៉ាងណាឡើយ។ ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងបញ្ហានេះ គួរកត់សម្គាល់ថា ការយល់ឃើញដែលរងការជំទាស់នៅក្នុងសាលក្រមអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានបញ្ជាក់ថា “ភាគច្រើននៃការជម្លៀសចេញពីទីរួមខេត្តទាំងនេះ” គឺជាឧទាហរណ៍នៃការផ្លាស់ទីលំនៅដោយបង្ខំក្រោមលក្ខខណ្ឌទាំងនេះ²¹⁸²។ តាមការកត់សម្គាល់របស់សហព្រះរាជអាជ្ញាថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង បានដោះស្រាយមិនត្រឹមតែទៅលើការជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងចំនួន ៤ ប៉ុណ្ណោះទេ ប៉ុន្តែថែមទាំងទីកន្លែងដទៃទៀតដែល ខៀវ សំផន ពុំបានលើកឡើងនៅក្នុងសារណាបណ្តឹងសាទុក្ខផងដែរ²¹⁸³។ ជាមួយគ្នានេះដែរ ខៀវ សំផន ពុំបានបង្ហាញថា ការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលថាការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដោយបង្ខំបានកើតឡើងក្នុងខេត្តក្រចេះ កំពង់ចាម បាណន់ និងឧត្តុង្គ មានកំហុស បើទោះបីជា កាលៈទេសៈដូចគ្នានៃការជម្លៀសទាំងនេះពុំអាចត្រូវបានគេដឹងនោះ។

៨២៦.ទាក់ទងទៅនឹងការវាយតម្លៃរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងទៅលើសក្ខីកម្មរបស់ ភី ភួន ដែលបានអះអាងថា ខ្មែរក្រហមបានកាន់កាប់ខេត្តកំពង់ចាមតែមួយរយៈខ្លី ដែលពុំអាចធ្វើការជម្លៀសបាននោះ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានពន្យល់ថា ខ្លួនពុំចាត់ទុកសក្ខីកម្មនេះអាចជឿទុកចិត្តបានឡើយបើប្រៀបធៀបជាមួយនឹង

²¹⁸⁰ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៣៣៤។
²¹⁸¹ សូមមើល សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៧៩១។
²¹⁸² សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៧៩៤។
²¹⁸³ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៣៣៧។

“ការរៀបរាប់យ៉ាងលម្អិតដទៃទៀត អំពីការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនក្នុងទីរួមខេត្តនេះ”²¹⁸⁴។ ក្នុងចំណោមនោះ ភស្តុតាងបានបង្ហាញថា ការជម្លៀសបានកើតឡើងនៅពេលដែល“មួយផ្នែកធំ”នៃទីរួមខេត្តត្រូវបានកាន់កាប់ និងថា ការវាយទីរួមខេត្តនេះត្រូវបានធ្វើឡើងជាពីរមុខព្រួញ²¹⁸⁵។ នេះអាចបញ្ជាក់បានថា ភី ភួន ពុំអាចដឹងអំពីការជម្លៀសនៅក្នុង (ផ្នែកដទៃទៀត)នៃទីរួមខេត្តឡើយ។ ខៀវ សំផន ពុំបានបង្ហាញថា គ្មានតុលាការអង្គហេតុសមហេតុផលណាមួយអាចធ្វើសេចក្តីសន្និដ្ឋានយ៉ាងដូច្នេះបានឡើយ។ អាស្រ័យហេតុនេះ អំណះអំណាងនេះត្រូវបដិសេធចោល។

៨២៧.បន្ថែមលើនេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពុំយល់ស្របជាមួយនឹងការជំទាស់របស់ ខៀវ សំផន ដែលថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានផ្តល់ការយល់ឃើញអំពីវិធីសាស្ត្រល្មើសដែលបានប្រើប្រាស់ក្នុងអំឡុងពេលនៃការជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុង និងទីរួមខេត្តនានាក្នុងអំឡុងពេលមុនថ្ងៃទី ១៧ ខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥²¹⁸⁶។ ជាការពិត អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានពិចារណាលើភស្តុតាងដែលបានពិពណ៌នាអំពីការបំផ្លិចបំផ្លាញផ្ទះសម្បែងដើម្បីរារាំងប្រជាជនដែលត្រូវបានផ្លាស់ទីលំនៅនោះ មិនឱ្យមានការវិលត្រឡប់មកវិញ និងចរិតលក្ខណៈនៃការផ្លាស់ទីលំនៅដោយបង្ខំ²¹⁸⁷ ដែលជាបទល្មើស និង បានផ្តល់ការយល់ឃើញអំពីបញ្ហានេះ។ អាស្រ័យហេតុនេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបដិសេធអំណះអំណាងរបស់ ខៀវ សំផន ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានេះ។

៨២៨.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពុំជឿជាក់ថា ការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនមុនឆ្នាំ ១៩៧៥ ត្រូវបានធ្វើឡើងដោយសារគោលដៅខុសប្លែកគ្នាទាំងស្រុងពីការជម្លៀសប្រជាជននៅទីក្រុងភ្នំពេញ និងជាកំហុសក្នុងការពិចារណាថា ការជម្លៀសនេះ គឺជាផ្នែកមួយនៃលំនាំដូចគ្នានោះឡើយ²¹⁸⁸។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញថា ការជម្លៀសប្រជាជនមុនឆ្នាំ ១៩៧៥ ត្រូវបានធ្វើឡើងដោយសារគោលដៅផ្សេងៗ ដូចជា មូលហេតុសេដ្ឋកិច្ច យោធា និងមនោគមវិជ្ជា²¹⁸⁹។ ពុំមានការបញ្ជាក់ថា ការជម្លៀសប្រជាជននៅទីក្រុងភ្នំពេញត្រូវបានធ្វើឡើងដោយសារមូលហេតុខុសប្លែកពីគេនោះឡើយ។ បន្ថែមលើនេះទៀត អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលយល់

²¹⁸⁴ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១០៧។
²¹⁸⁵ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ជើងទំព័រ ២៩៧។
²¹⁸⁶ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ២៣៤។
²¹⁸⁷ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១០៥, ១០៧។
²¹⁸⁸ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ១៧៤ ដល់ ១៧៦, ១៩៦ ដល់ ២០១។
²¹⁸⁹ សូមមើល សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១០៤ ដល់ ១១២, ១១៥។

ឃើញថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំមានកំហុសក្នុងការចាត់ទុកការបង្កើតសហករណ៍ ជាហេតុផលមួយ សម្រាប់ការជម្លៀសប្រជាជនឡើយ^{២១០}។ បើទោះបីជាការត្រឹមត្រូវដែលថា បទឧក្រិដ្ឋដែលបានប្រព្រឹត្តនៅ សហករណ៍ និងការដ្ឋានពុំត្រូវបានដាក់បញ្ចូលនៅក្នុងវិសាលភាពនៃសំណុំរឿង ០០២/០១ នេះក៏ដោយ ក៏ពុំ មែនមានន័យថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំអាចចាត់ទុកសហករណ៍ជាគោលដៅមួយក្នុងចំណោមគោលដៅ មូលដ្ឋានដទៃទៀតនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជន។ ជាការពិត ទំនងជាបង្ហាញថា ការដាក់ប្រជាជនឱ្យក្លាយជា ទាសករ គឺជាគោលដៅមួយក្នុងចំណោមគោលដៅចម្បងនានានៃរបបខ្មែរក្រហមដែលការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជា ជន គឺជាជំហានដំបូងបង្អស់។

៨២៩.សរុបសេចក្តីមក អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបដិសេធអំណះអំណាចដែលចោទប្រកាន់ចំពោះការយល់ ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងទាក់ទងទៅនឹងអត្ថិភាពនៃគោលនយោបាយផ្លាស់ទីលំនៅអ្នកទីក្រុង។

៤.ង.១.គ.២.អត្ថិភាពនៃគោលនយោបាយចំពោះការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនពីតំបន់ជនបទមួយទៅតំបន់ជនបទ មួយទៀត

៨៣០.អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញថា គោលនយោបាយនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនបានរួម បញ្ចូលគោលនយោបាយដែលខ្មែរក្រហម“បានផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនក្នុងតំបន់ ឬពីតំបន់មួយទៅតំបន់មួយ ទៀត ដើម្បីបែងចែកកម្លាំងទៅតាមការប៉ាន់ស្មានរបស់ពួកគេ ផ្អែកលើតម្រូវការពលកម្ម និងទិសដៅផលិតកម្ម ព្រមទាំងដើម្បីជំរុញការតស៊ូវណ្ណៈ”^{២១១}។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានកត់សម្គាល់លើសេចក្តីសម្រេចផ្សេងៗ របស់ថ្នាក់ដឹកនាំរបស់បក្សដើម្បីផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជន រួមទាំងសេចក្តីសម្រេចដាក់ចំណាត់ថ្នាក់ប្រជាជនទៅជា ប្រភេទផ្សេងៗ ដូចជា“ប្រជាជនពេញសិទ្ធិ” “ប្រជាជនត្រៀម” និង“ប្រជាជនបញ្ជី”^{២១២}។ អង្គជំនុំជម្រះសាលា ដំបូងបានកត់សម្គាល់ផងដែរថា នៅក្នុងអំឡុងពេលនៃរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យទាំងមូល “កម្មាភិបាល និង លេខាភូមិភាគបានរាយការណ៍ទៅ ប៉ុល ពត នួន ជា វន វ៉េត សុន សេន ឌឿន និង/ឬ មន្ទីរ ៨៧០ អំពីការផ្លាស់ ទីលំនៅប្រជាជន ហើយពេលខ្លះបានស្នើសុំការណែនាំបន្ថែមទៀតផង”^{២១៣}។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបាន

²¹⁹⁰ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ១៩៧។
²¹⁹¹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៧៩៥។
²¹⁹² សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៧៩៧។
²¹⁹³ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៧៩៨។

រំលឹកថា អង្គជំនុំជម្រះបានបដិសេធយុត្តិកម្មសម្រាប់ការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជន ហើយនៅគ្រប់កាលៈទេសៈទាំងអស់ ការផ្លាស់ទីលំនៅនេះពុំមានលក្ខណៈសមាមាត្រឡើយ²¹⁹⁴ និងបានយល់ឃើញថា យ៉ាងហោចណាស់ចាប់តាំងពីឆ្នាំ ១៩៧២ មក មានលំនាំនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដែលក្នុងពេលនោះ“ប្រជាជនថ្មី”ជាញឹកញាប់ត្រូវបានកំណត់គោលដៅសម្រាប់ការផ្លាស់ទីលំនៅ²¹⁹⁵។

៨៣១. នួន ជា បានលើកឡើងថា ការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុស²¹⁹⁶។ នួន ជា បានជំទាស់ទៅលើការយល់ឃើញដែលថា មានគោលនយោបាយនៃការជម្លៀសដោយបង្ខំពីតំបន់ជនបទមួយទៅតំបន់ជនបទមួយទៀត ដោយបានលើកឡើងថា ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងបញ្ហានេះ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសក្នុងការយល់ឃើញថា (i) គោលនយោបាយផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនត្រូវបានពិពណ៌នាយ៉ាងញឹកញាប់នៅក្នុងឯកសារបោះពុម្ពផ្សាយរបស់ ប.ក.ក. (ii) គណៈអចិន្ត្រៃយ៍បានសម្រេចផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជននៅក្នុងខែសីហា ឆ្នាំ ១៩៧៥ ដែលក្រោយមកត្រូវបានអះអាងដោយគណៈមជ្ឈិមក្នុងខែកញ្ញា ឆ្នាំ ១៩៧៥ (iii) នួន ជា បានចូលរួមក្នុងការសម្រេចនេះ²¹⁹⁷។

៨៣២. ខៀវ សំផន បានលើកឡើងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុស និងបានបំភ្លឺភស្តុតាងក្នុងការយល់ឃើញថា មានលំនាំនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជននៅមុនពេលឆ្នាំ ១៩៧៥²¹⁹⁸។ ខៀវ សំផន ក៏បានជំទាស់ផងដែរ²¹⁹⁹ទៅនឹងការសំអាងរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងលើឯកសារដែលចុះកាលបរិច្ឆេទខែ កញ្ញា ឆ្នាំ ១៩៧៥ ដែលក្នុងចំណោមនោះ បានយោងទៅលើផែនការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនចំនួន ៥០០.០០០ នាក់ទៅកាន់ភូមិភាគពាយ័ព្យ រួមទាំងតម្រូវការប្រជាជនបន្ថែមនៅក្នុងភូមិភាគខត្តរ និងបូព៌ា²²⁰⁰។ បន្ថែមលើនេះទៀត ខៀវ សំផន បានជំទាស់ទៅនឹងការយល់ឃើញដែលថា ផែនការសេដ្ឋកិច្ចឆ្នាំ ១៩៧៧ ដែលត្រូវបានអនុម័តក្នុងខែ វិច្ឆិកា ឆ្នាំ

²¹⁹⁴ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៧៩៩។

²¹⁹⁵ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ៨០០ ដល់ ៨០៣។

²¹⁹⁶ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៥១៤ ជាអាទិ៍។

²¹⁹⁷ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៥១៥។

²¹⁹⁸ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ១៩១ ដល់ ១៩៥។

²¹⁹⁹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៤៥៩ ជាអាទិ៍។

²²⁰⁰ ការក្តាប់ និងអនុវត្តមាតិកានយោបាយ ស្តារសេដ្ឋកិច្ច និងរៀបចំប្រទេសគ្រប់ផ្នែក ឯកសារលេខ E3/781 ចុះថ្ងៃទី ១៩ ខែ កញ្ញា ឆ្នាំ ១៩៧៥ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00072397-8 ទំព័រ ៣១ ដល់ ៣២។

១៩៧៦ គឺសម្រាប់“ការបែងចែកប្រជាជនទៅតាមវណ្ណៈរបស់ពួកគេ” និងបានលើកអំណះអំណាងមួយចំនួន ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងបញ្ហានេះ²²⁰¹។

៨៣៣.សហព្រះរាជអាជ្ញាបានឆ្លើយតបថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានបញ្ជាក់ត្រឹមត្រូវថា មជ្ឈមហាវិថី រួម មាន នួន ជា ទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌចំពោះការពិភាក្សា ការបង្កើត និងការអនុវត្តគោលនយោបាយឧក្រិដ្ឋ ក្នុងការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជន²²⁰²តាមរយៈលេខាភូមិភាគ²²⁰³នៅដើមឆ្នាំ ១៩៧២²²⁰⁴ ដែលបានអនុវត្តការផ្លាស់ ទីលំនៅប្រជាជនដោយបង្ខំចេញពី“ទីក្រុង និងទីរួមខេត្ត និង រវាងតំបន់ជនបទមួយទៅតំបន់ជនបទមួយទៀត” តាមរយៈលក្ខខណ្ឌនៃការរងទុក្ខវេទនា អំពើហិង្សា និងសកម្មភាពគួរឱ្យភ័យខ្លាច²²⁰⁵ ជាពិសេសទៅលើ“ប្រជា ជនថ្មី”²²⁰⁶ ក្នុងគោលបំណងដើម្បីជំរុញការកសាងបដិវត្តន៍សង្គមនិយម²²⁰⁷។ សហព្រះរាជអាជ្ញាបានអះអាង បន្ថែមទៀតថា អំណះអំណាងរបស់ ខៀវ សំផន អំពីការវាយតម្លៃរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងលើភស្តុតាង ពុំគ្រប់គ្រាន់ក្នុងការបង្ហាញពីកំហុសនៅក្នុងសេចក្តីសន្និដ្ឋានរបស់អង្គជំនុំជម្រះ និងពុំបានធ្វើឱ្យសាលក្រមរបស់ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងទៅជាមោឃៈឡើយ ដូច្នេះ គប្បីត្រូវបដិសេធចោល²²⁰⁸។ តាមការលើកឡើងរបស់ សហព្រះរាជអាជ្ញា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានពិចារណាដោយត្រឹមត្រូវទៅលើហេតុការណ៍ពិតនៅមុនឆ្នាំ ១៩៧៥ ដែល“បង្កើតជាលំនាំ”នៃគោលនយោបាយផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជន²²⁰⁹។

៨៣៤.ទាក់ទងទៅនឹងការជំទាស់របស់ នួន ជា ទៅលើការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលថា ឯកសារបោះពុម្ពផ្សាយរបស់ ប.ក.ក. បានពិពណ៌នាអំពីការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជន ជាការពិតដែលថា សេចក្តី ដកស្រង់នៃឯកសារបោះពុម្ពផ្សាយរបស់ ប.ក.ក. ដែលបានយោងនៅក្នុងសាលក្រមអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង

²²⁰¹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៤៦៦ ដល់ ៤៦៩។
²²⁰² សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៣១៨។
²²⁰³ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៣២៣។
²²⁰⁴ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៣១៩។
²²⁰⁵ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៣១៩ ដល់ ៣២០។
²²⁰⁶ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៣២០។
²²⁰⁷ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៣១៧។
²²⁰⁸ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៣៣៤ ដល់ ៣៤១។
²²⁰⁹ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៣៣៥។

2210 ពុំបានសំដៅជាក់លាក់ទៅលើការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនពីភូមិភាគដាច់ស្រយាលមួយទៅភូមិភាគដាច់ស្រយាលមួយទៀតនោះទេ ប៉ុន្តែសំដៅលើការជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុង និងទីរួមខេត្តនានា។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី ការដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានពិចារណាថា ការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនពីតំបន់ជនបទមួយទៅតំបន់ជនបទមួយទៀត និងពីទីក្រុង និងទីរួមខេត្តទៅកាន់តំបន់ជនបទ គឺជាផ្នែកមួយនៃគោលនយោបាយទូទៅនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជន ដោយបានសំអាងលើឯកសារបោះពុម្ពផ្សាយទាំងនេះនោះ ការពិតមានភាពសមហេតុផលហើយ។ ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ថា ក្រោយពីបានរកឃើញថា ឯកសារបោះពុម្ពផ្សាយរបស់ ប.ក.ក. មានការនិយាយអំពីការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជននោះ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានកត់សម្គាល់ថា ជាទូទៅ ឯកសារបោះពុម្ពផ្សាយរបស់ ប.ក.ក. នេះ ត្រូវបានប្រើប្រាស់សម្រាប់ទំនាក់ទំនងគោលនយោបាយបក្ស²²¹¹។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពុំជឿជាក់ទៅលើអំណះអំណាងបន្ថែមរបស់ នួន ជា ដែលថា ឯកសារបោះពុម្ពផ្សាយទាំងនេះ ពុំបានលើកឡើងអំពីគោលនយោបាយផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជន ពីតំបន់ជនបទមួយទៅតំបន់ជនបទមួយទៀត ព្រោះបក្សពុំមានគោលនយោបាយចំពោះបញ្ហានេះឡើយ²²¹²។ បញ្ហាត្រឹមតែថា នៅក្នុងឯកសារបោះពុម្ពផ្សាយរបស់ ប.ក.ក. ពុំមានសេចក្តីយោងអំពីគោលនយោបាយនោះ ពុំគ្រប់គ្រាន់ក្នុងការបង្ហាញថា ការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងអំពីអត្ថិភាពនៃគោលនយោបាយនេះ ជាការពុំសមហេតុផលនោះឡើយ។

៨៣៥. ទាក់ទងទៅនឹងអំណះអំណាងរបស់ នួន ជា អំពីការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពាក់ព័ន្ធទៅនឹងសេចក្តីសម្រេចរបស់គណៈកម្មាធិការអចិន្ត្រៃយ៍ក្នុងខែសីហា ឆ្នាំ ១៩៧៥ ដែលបានបង្ហាញតាមរយៈរបាយការណ៍នៃដំណើរទស្សនកិច្ចសិក្សាមួយ និងតាមរយៈការចូលរួមរបស់ នួន ជា នៅក្នុងការធ្វើសេចក្តីសម្រេចនេះ និងបើទោះបីជាការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានបង្ហាញថា នួន ជា បានចូលរួមនៅក្នុងដំណើរទស្សនកិច្ចសិក្សារបស់គណៈកម្មាធិការអចិន្ត្រៃយ៍ក៏ដោយ²²¹³ ក៏អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូល

²²¹⁰ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៧៧។

²²¹¹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៧៧។

²²¹² សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៥១៦ ដល់ ៥១៧។

²²¹³ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៥២០។ សូមមើលផងដែរ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៧៤៥ ដល់ ៧៤៦។

យល់ស្របជាមួយនឹងសហព្រះរាជអាជ្ញាដែលថា អំណះអំណាងនេះគ្មានមូលដ្ឋានគាំទ្រឡើយ²²¹⁴។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានសន្និដ្ឋានថា នួន ជា បានចូលរួមនៅក្នុងការធ្វើសេចក្តីសម្រេចដោយផ្អែកលើដំណើរទស្សនកិច្ចសិក្សានេះឡើយ ប៉ុន្តែបានសំអាងទៅលើតួនាទីជាទូទៅរបស់គាត់នៅក្នុង ប.ក.ក.²²¹⁵។ គួរកត់សម្គាល់ថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានយល់ឃើញថា ការសម្រេចនេះត្រូវបានធ្វើឡើងជាក់លាក់នៅក្នុងអំឡុងពេលនៃដំណើរទស្សនកិច្ចសិក្សានេះឡើយ។ ផ្ទុយទៅវិញ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយោងទៅលើរបាយការណ៍នៃដំណើរទស្សនកិច្ចសិក្សានេះ ធ្វើជាភស្តុតាងមួយក្នុងចំណោមភស្តុតាងទាំងនោះដែលអង្គជំនុំជម្រះបានសំអាងទៅលើក្នុងការធ្វើសេចក្តីសន្និដ្ឋានថា សេចក្តីសម្រេចបានធ្វើឡើងនោះ²²¹⁶។

៨៣៦.ទាក់ទងទៅនឹងអំណះអំណាងរបស់ នួន ជា ដែលថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសក្នុងការយល់ឃើញថា នៅក្នុងកិច្ចប្រជុំខែកញ្ញា ឆ្នាំ ១៩៧៥ គណៈមជ្ឈឹមបានអះអាងអំពីសេចក្តីសម្រេចផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនពីតំបន់ជនបទមួយទៅតំបន់ជនបទមួយទៀត²²¹⁷នោះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ដូចការចង្អុលបង្ហាញរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញាថា²²¹⁸ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានផ្តល់ការយល់ឃើញបែបនេះឡើយ ប៉ុន្តែគ្រាន់តែបានយល់ឃើញថា “គោលនយោបាយសេដ្ឋកិច្ច”ត្រូវបានពិភាក្សានៅពេលប្រជុំនោះ²²¹⁹។ អាស្រ័យហេតុនេះ អំណះអំណាងរបស់ នួន ជា ត្រូវបដិសេធចោល។

៨៣៧.ចំពោះអំណះអំណាងរបស់ ខៀវ សំផន ទាក់ទងទៅនឹងអត្ថិភាពនៃលំនាំនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនចាប់តាំងពីឆ្នាំ ១៩៧២ រហូតមក²²²⁰ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ថា ការប្រើប្រាស់ពាក្យពេចន៍ “ប្រជាជនថ្មី”របស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង នៅក្នុងបរិបទនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជននៅមុនឆ្នាំ ១៩៧៥ បានធ្វើឱ្យភាន់ច្រឡំខ្លះៗ ដោយសារពាក្យនេះត្រូវបានប្រើប្រាស់ក្រោយការដួលរលំទីក្រុងភ្នំពេញតែប៉ុណ្ណោះ²²²¹

²²¹⁴ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៣៣១។

²²¹⁵ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៧៤៦។

²²¹⁶ សូមមើល សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៧៤៥ និងកថាខណ្ឌ ៧៩៥ ជាអាទិ៍និងជើងទំព័រភ្ជាប់ជាមួយ។

²²¹⁷ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៥១៨។

²²¹⁸ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៣៣០។

²²¹⁹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៧៤៩ ដល់ ៧៥១។

²²²⁰ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ១៩១ ដល់ ១៩៤។

²²²¹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ១៩១។ សូមមើលផងដែរ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៨០០ ដល់ ៨០៣។

។ ទោះជាយ៉ាងនេះក្តី ការយោងទៅលើពាក្យ“ប្រជាជនថ្មី” មាននៅក្នុងកថាខណ្ឌមួយក្នុងសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ដែលបានសង្ខេបការយល់ឃើញរបស់ខ្លួនពាក់ព័ន្ធទៅនឹងអំឡុងពេលទាំងនៅមុន និងក្រោយការដួលរលំទីក្រុងភ្នំពេញ ដោយបានរួមបញ្ចូលអំឡុងពេលដែលពាក្យ“ប្រជាជនថ្មី”ត្រូវបានប្រើប្រាស់²²²²។ អាស្រ័យហេតុនេះ ក្រៅតែពីពាក្យពេចន៍ពុំច្បាស់លាស់ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពុំឃើញមានកំហុសណាមួយពីសំណាក់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងឡើយ។ ទាក់ទងទៅនឹងអំណះអំណាងដទៃទៀតរបស់ ខៀវ សំផន ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងអំពីលំនាំមុនឆ្នាំ ១៩៧៥ ចំពោះការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជន²²²³ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាឃើញថា អំណះអំណាងទាំងនោះបានផ្អែកយ៉ាងច្រើនទៅលើការបកស្រាយពុំត្រឹមត្រូវលើសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង។ ជាសំខាន់ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានយល់ឃើញថា លំនាំច្បាស់លាស់មានអត្ថិភាពនៅក្នុងអំឡុងពេលមុនខែមេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥ នោះទេ អង្គជំនុំជម្រះបានយល់ឃើញថា លំនាំនេះបានលេចចេញជារូបរាង“នៅក្នុងអំឡុងពេលនៃការជម្លៀសទាំងនេះ”ដែលរួមបញ្ចូលអំឡុងពេលក្រោយឆ្នាំ ១៩៧៥²²²⁴។ យោងតាមហេតុផលដូចគ្នា ផ្ទុយពីការលើកឡើងរបស់ ខៀវ សំផន²²²⁵ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំមានកំហុសផងដែរ ក្នុងការសំអាងទៅលើភស្តុតាងពាក់ព័ន្ធទៅនឹងអំឡុងពេលមុនឆ្នាំ ១៩៧៥ ដែលពុំបានបង្ហាញអំពីលំនាំច្បាស់លាស់នៃការផ្លាស់ទីលំនៅពីតំបន់ជនបទមួយទៅតំបន់ជនបទមួយទៀត។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាឃើញថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំមានកំហុសក្នុងការសន្មតថា មានការបន្តនៃលំនាំ ដោយពុំបានពិចារណាលើបរិបទនៃជម្លោះប្រដាប់អាវុធក្នុងអំឡុងពេលមុនឆ្នាំ ១៩៧៥²²²⁶។ ដូចបានកត់សម្គាល់ខាងលើ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានយល់ឃើញថា មានការបន្តលំនាំនោះឡើយ ប៉ុន្តែបានយល់ឃើញថា លំនាំនេះបាន“លេចជារូបរាងឡើង”ពេលក្រោយមកទៀត។ អាស្រ័យហេតុនេះ អំណះអំណាងរបស់ ខៀវ សំផន ពុំមានមូលដ្ឋានគាំទ្រឡើយ។

²²²² សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៨០៣។

²²²³ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ១៩២ ដល់ ១៩៤។

²²²⁴ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៨០៣។

²²²⁵ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ១៩២ ដល់ ១៩៤។

²²²⁶ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ១៩៤។

៨៣៨.ចំពោះអំណះអំណាងទាក់ទងទៅនឹងឯកសារចុះកាលបរិច្ឆេទខែកញ្ញា ឆ្នាំ ១៩៧៥^{២២២៧} អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយោងទៅលើឯកសារនេះ និងភស្តុតាងមួយចំនួនដទៃទៀត និងបានសន្និដ្ឋានថា “មានកិច្ចប្រជុំមួយរបស់ថ្នាក់ដឹកនាំបក្សនៅដើមខែកញ្ញា ឆ្នាំ ១៩៧៥ ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងគោលនយោបាយសេដ្ឋកិច្ចដែលក្រោយមកត្រូវបានឆ្លុះបញ្ចាំងនៅក្នុងឯកសារគោលនយោបាយខែកញ្ញា ឆ្នាំ ១៩៧៥”^{២២២៨}។ ខៀវ សំផន បានអះអាងថា អង្គជំនុំជម្រះមិនអាចធ្វើសេចក្តីសន្និដ្ឋានបែបនេះ ដែលជាការ“មិនបានរំលោភលើគោលការណ៍វិមតិសង្ស័យត្រូវបានជាប្រយោជន៍ដល់ជនជាប់ចោទ”នោះឡើយ^{២២២៩} និងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានសំអាងដោយសមហេតុផលទៅលើភស្តុតាងដែលខ្លួនបានយោងទៅលើនោះឡើយ^{២២៣០} និងបានលើកឡើងថា ដោយសារតែ “ប្រភព និងអ្នកនិពន្ធនៃឯកសារគោលនយោបាយឆ្នាំ ១៩៧៥”ពុំអាចត្រូវបានគេស្គាល់ ទើបឯកសារនេះគប្បីត្រូវបានដកចេញពីសំណុំរឿង^{២២៣១}។ ខៀវ សំផន បានអះអាងបន្ថែមទៀតថា រាល់ការយល់ឃើញផ្នែកអង្គហេតុដែលពាក់ព័ន្ធគប្បីត្រូវបដិសេធចោល រួមទាំងការយល់ឃើញអំពីការជាប់ពាក់ព័ន្ធរបស់ ខៀវ សំផន ទៅនឹងគោលនយោបាយនេះផងដែរ^{២២៣២}។

៨៣៩.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាឃើញថា អំណះអំណាងរបស់ ខៀវ សំផន បានលើកបញ្ហាចំនួន ២ បញ្ហាទីមួយ ថាតើឯកសារដែលចុះកាលបរិច្ឆេទខែកញ្ញា ឆ្នាំ ១៩៧៥ គប្បីត្រូវបានទទួលយកជាភស្តុតាងដែរ ឬយ៉ាងណា។ បញ្ហាទីពីរ ថាតើការយល់ឃើញផ្នែកអង្គហេតុរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងទាក់ទងទៅនឹងកិច្ចប្រជុំរបស់គណៈមជ្ឈិមនៅដើមខែកញ្ញា ឆ្នាំ ១៩៧៥ មានលក្ខណៈពុំសមហេតុផល ដែរ ឬយ៉ាងណា។ ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហាទីមួយ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរំលឹកថា យោងតាមវិធាន ៨៧(១) នៃវិធានផ្ទៃក្នុងដែលជាវិធានទូទៅបានចែងថា “ភស្តុតាងអាចជូនបានដោយសេរី”។ វិធាន ៨៧(៣) នៃវិធានផ្ទៃក្នុងបានបញ្ជាក់ពីមូលដ្ឋានសំអាងណាមួយដែលអង្គជំនុំជម្រះអាចបដិសេធសំណើសុំពិនិត្យភស្តុតាង។ ខៀវ សំផន ពុំបានលើកឡើងពាក់ព័ន្ធទៅនឹងបញ្ហានេះឡើយ។ គាត់គ្រាន់តែលើកឡើងថា ឯកសារ“ពុំមានតម្លៃជាភស្តុតាង”ដោយសារ

^{២២២៧} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៤៥៩ ជាដើម។

^{២២២៨} សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៧៤៩។

^{២២២៩} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៤៥៩។

^{២២៣០} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៤៦០។

^{២២៣១} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៤៦៥។

^{២២៣២} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៤៦៥។

តែអ្នកនិពន្ធ និងប្រភពនៃឯកសារនេះពុំត្រូវបានគេស្គាល់²²³³។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពុំជឿជាក់លើអំណះអំណាងនេះឡើយ។ បើទោះបីជាតម្លៃនៃភស្តុតាងជាឯកសារនេះ ទំនងជាមានតិចតួចដោយសារតែអ្នកនិពន្ធនិងប្រភពដើមពុំត្រូវបានគេស្គាល់យ៉ាងណាក៏ដោយ ក៏ពុំមែនមានន័យថា ឯកសារនេះពុំអាចទទួលយកធ្វើជាភស្តុតាងបាននោះឡើយ។

៨៤០.ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហាទីពីរដែល ខៀវ សំផន បានលើកឡើងនោះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា ក្នុងការយល់ឃើញទាក់ទងទៅនឹងកិច្ចប្រជុំរបស់ថ្នាក់ដឹកនាំបក្សនៅដើមខែកញ្ញា ឆ្នាំ ១៩៧៥ ស្តីអំពីគោលនយោបាយសេដ្ឋកិច្ច អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសំអាងទៅលើភស្តុតាងមួយចំនួន ប៉ុន្តែក្នុងចំណោមនោះ មានភស្តុតាងមួយជាឯកសារបានចុះកាលបរិច្ឆេទខែកញ្ញា ឆ្នាំ ១៩៧៥។ អង្គជំនុំជម្រះក៏បានសំអាងលើចម្លើយរបស់ ខៀវ សំផន ផងដែរពាក់ព័ន្ធទៅនឹងគោលបំណងទូទៅរបស់គណៈមជ្ឈិម ចម្លើយរបស់ អៀងសារី ទាក់ទងទៅនឹងកិច្ចប្រជុំរបស់ថ្នាក់ដឹកនាំបក្សក្នុងខែ កញ្ញា ឆ្នាំ ១៩៧៥ ភស្តុតាងរបស់ Philip SHORT ទាក់ទងទៅនឹងកិច្ចប្រជុំរបស់គណៈមជ្ឈិមក្នុង “ពាក់កណ្តាលខែ កញ្ញា” សេចក្តីយោងនៅក្នុងទស្សនាវដ្តីទង់បដិវត្តន៍ស្តីពីសេចក្តីសម្រេចរបស់ “សមាជមជ្ឈិមបក្ស” ដែលបានធ្វើឡើងមុនខែ វិច្ឆិកា ឆ្នាំ ១៩៧៥ ទាក់ទងទៅនឹងគោលដៅកំណត់ទិន្នផលស្រូវ រួមទាំងសក្ខីកម្មរបស់ David CHANDLER ទាក់ទងទៅនឹងផែនការសេដ្ឋកិច្ចទូទៅដែល “លេចចេញជារូបរាងនៅចុងឆ្នាំ ១៩៧៥”²²³⁴។ ខៀវ សំផន បានចង្អុលបង្ហាញអំពីភាពកម្សាយ និងភាពមិនស៊ីសង្វាក់គ្នាទាក់ទងទៅនឹងភស្តុតាងនីមួយៗនោះ²²³⁵។

៨៤១.បើទោះបីជាការត្រឹមត្រូវដែលថា មានភាពពុំស៊ីសង្វាក់គ្នាក្នុងចំណោមភស្តុតាងដែលអង្គជំនុំជម្រះបានសំអាងទៅលើនោះក៏ដោយ ក៏អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាពុំឃើញថា សេចក្តីសន្និដ្ឋានរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានលក្ខណៈពុំសមហេតុផល ឬរំលោភបំពានលើគោលការណ៍ វិមតិសង្ស័យត្រូវបានជាប្រយោជន៍ដល់ជនជាប់ចោទនោះឡើយ។ គោលការណ៍នេះពុំអនុវត្តដោយផ្អែកទៅលើកម្រិតនៃភស្តុតាងនីមួយៗឡើយ ដែលមានន័យថា ភស្តុតាងនីមួយៗគប្បីត្រូវបកស្រាយថា មានកម្រិតដាក់បន្ទុកតិចតួចបំផុត។ ផ្ទុយទៅវិញ តុលាការអង្គហេតុគប្បីពិចារណា ថាតើនៅពេលវាយតម្លៃនៃភស្តុតាងនោះ ជារួមមានលក្ខណៈគ្រប់គ្រាន់សម្រាប់គាំទ្រដល់ការយល់ឃើញឱ្យហួសពីវិមតិសង្ស័យ ដែរ ឬយ៉ាងណា។ ភស្តុតាងនីមួយៗអាចបំពេញគ្នា

²²³³ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៤៦៥ ជើងទំព័រ ១០០៨។
²²³⁴ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៧៤៩ និងជើងទំព័រនៅទីនោះ។
²²³⁵ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៤៦១ ដល់ ៤៦៤។

ទៅវិញទៅមក និងនាំឱ្យតុលាការអង្គហេតុអាចធ្វើសេចក្តីសន្និដ្ឋានបានថា លក្ខខណ្ឌតម្រូវមួយត្រូវបានបំពេញ។ លើកលែងតែក្នុងករណីដែលផ្អែកលើការវាយតម្លៃភស្តុតាងជាមួយរួចហើយ នៅតែមានវិមតិសង្ស័យទៀតនោះគោលការណ៍ វិមតិសង្ស័យត្រូវបានជាប្រយោជន៍ដល់ជនជាប់ចោទ តម្រូវថា តុលាការអង្គហេតុពុំអាចផ្តល់ការយល់ឃើញមួយដែលធ្វើឱ្យប៉ះពាល់ដល់ជនជាប់ចោទឡើយ។

៨៤២.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាពុំឃើញថា ការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដោយផ្អែកលើភស្តុតាងជាមួយ មានលក្ខណៈពុំសមហេតុផលនោះឡើយ។ ជាពិសេស ទោះបីមានភាពមិនស៊ីសង្វាក់គ្នាខ្លះក៏ដោយ ក៏តុលាការអង្គហេតុសមហេតុផលអាចផ្តល់ការយល់ឃើញទាំងនេះបានដែរ។ ជាឧទាហរណ៍ ទាក់ទងទៅនឹងការអះអាងរបស់ ខៀវ សំផន ដែលថា អៀង សារី បានបដិសេធជាក់លាក់ថា ការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនត្រូវបានពិភាក្សានៅក្នុងកិច្ចប្រជុំកាលពីខែ កញ្ញា ឆ្នាំ ១៩៧៥^{២២៣៦} ដែលទំនងជា អៀង សារី បានសំដៅទៅលើសេចក្តីសម្រេចជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ^{២២៣៧}។ ដូចគ្នានេះដែរ ហេតុការណ៍ពិតដែល Philip SHORT សំដៅទៅលើការប្រជុំនៅពាក់កណ្តាលខែ កញ្ញា មិនមែននៅដើមខែ កញ្ញា^{២២៣៨} ដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានទទួលស្គាល់យ៉ាងច្បាស់លាស់នោះ ពុំបានធ្វើឱ្យការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងនេះមានលក្ខណៈពុំសមហេតុផលឡើយ។ ដូច្នេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបដិសេធអំណះអំណាចរបស់ ខៀវ សំផន។

៨៤៣.ខៀវ សំផន ក៏បានជំទាស់ផងដែរទៅលើការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលថា ផែនការសង្គ្រោះកិច្ចសម្រាប់ឆ្នាំ ១៩៧៧ បានកំណត់ក្នុងចំណោមនោះសម្រាប់“ការបែងចែកប្រជាជនទៅតាមវណ្ណៈរបស់ពួកគេ” និងបានអះអាងថា ភស្តុតាងដែលបានដកស្រង់នោះពុំមានមូលដ្ឋានគាំទ្រដល់ការយល់ឃើញបែប

^{២២៣៦} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៤៦១។

^{២២៣៧} សូមមើល កិច្ចសម្ភាសន៍របស់ Stephen HEDER ជាមួយនឹង អៀង សារី ឯកសារលេខ E3/89 ចុះថ្ងៃទី ១៧ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ១៩៩៦ ERN(ភាសាខ្មែរ) 00062457 ទំព័រ ៦ (ចម្លើយពេញលេញទៅនឹងសំណួររបស់ Stephen HEDER លើបញ្ហា ថាតើផែនការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនទៅកាន់ភូមិភាគផ្សេងៗ ត្រូវបានពិភាក្សានៅក្នុងកិច្ចប្រជុំក្នុងខែ កញ្ញា ឆ្នាំ ១៩៧៥ ដែរ ឬយ៉ាងណា មានដូចតទៅ៖ “បើទោះបីជាពុំមានការពិភាក្សានៅក្នុងការប្រជុំនោះក៏ដោយ ក៏បញ្ហានៃការជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញត្រូវបានសម្រេចតាំងពីដំបូងមកម៉្លេះ។ នោះបើផ្អែកតាមអ្វីដែលគេប្រាប់ខ្ញុំ”)(សេចក្តីបញ្ជាក់បន្ថែម)។ កិច្ចសម្ភាសន៍នេះពុំបានបន្តលើបញ្ហានេះបន្ថែមទៀតឡើយ។

^{២២៣៨} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៤៦២។

នេះឡើយ²²³⁹។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាលើព្រឹត្តិការណ៍ថា អំណះអំណាងនេះ ពុំបានផ្តល់មូលដ្ឋានគាំទ្រគ្រប់គ្រាន់ ពីព្រោះការយល់ឃើញពាក់ព័ន្ធរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងនេះ បានយោងទៅលើផ្នែកដទៃទៀតនៃសាលក្រមរបស់ខ្លួន រួមមានកថាខណ្ឌទីមួយនៃផ្នែកស្តីពី “ការបែងចែកសមាសភាពឱ្យបានច្បាស់លាស់ (ឆ្នាំ ១៩៧៧)”²²⁴⁰ ដោយបានផ្អែកលើភស្តុតាងមួយចំនួន។ ខៀវ សំផន ពុំបានពន្យល់ពីមូលហេតុដែលថា ការវាយតម្លៃរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងលើភស្តុតាងនេះមានលក្ខណៈពុំសមហេតុផលនោះឡើយ។ ផ្ទុយទៅវិញ ខៀវ សំផន បានផ្ដោតទៅលើការសំអាងរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងលើទស្សនាវដ្តី *ទង់បដិវត្តន៍* ឆ្នាំ ១៩៧៦ ដែលរៀបរាប់អំពីផែនការសេដ្ឋកិច្ចឆ្នាំ ១៩៧៧ ដោយពុំបានយោងជាក់លាក់ទៅលើការបែងចែកប្រជាជនតាមវណ្ណៈរបស់ពួកគេ²²⁴¹។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី *ទស្សនាវដ្តីទង់បដិវត្តន៍* មានការយោងមួយចំនួនទៅលើការតស៊ូវណ្ណៈ និងអ្នកប្រឆាំងនឹងបដិវត្តន៍ និងអំពីបញ្ហារបបអាហារដែលប្រជាជនត្រូវទទួលបានតាមការបែងចែកនោះ²²⁴²។ សរុបសេចក្តីមក ការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានបង្ហាញថា ជាការមិនសមហេតុផលនោះឡើយ។ បន្ថែមលើនេះទៀត តាមការកត់សម្គាល់របស់សហព្រះរាជអាជ្ញាឃើញថា²²⁴³ ខៀវ សំផន ពុំបានផ្តល់មូលដ្ឋានគាំទ្រច្បាស់លាស់ចំពោះផលប៉ះពាល់ទៅលើការសម្រេចដាក់ពន្ធនាគារដែលកើតឡើងដោយសារកំហុសក្នុងការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងនោះឡើយ។ អំណះអំណាងបន្ថែមរបស់ខៀវ សំផន ទាក់ទងទៅនឹងការសំអាងរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងទៅលើចម្លើយជាលាយលក្ខណ៍អក្សរត្រូវបានដោះស្រាយរួចហើយនៅក្នុងសាលដីកានេះ²²⁴⁴។

²²³⁹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៤៦៦ ដល់ ៤៦៧ យោងទៅលើសាលក្រមអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងកថាខណ្ឌ ១០២៦។

²²⁴⁰ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ៦២១ ដល់ ៦២៣។

²²⁴¹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៤៦៧ យោងទៅលើទស្សនាវដ្តី ប.ក.ក.៖ *ទង់បដិវត្តន៍* ឯកសារបញ្ជាទី ១១ ឯកសារលេខ E3/139 ថ្ងៃទី ០១ ខែ វិច្ឆិកា ឆ្នាំ ១៩៧៦ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00064960 ទំព័រ ៣។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសំអាងទៅលើឯកសារនេះក្នុងសាលក្រម កថាខណ្ឌ ៧៧០ ជើងទំព័រ ២៤៣០។

²²⁴² ទស្សនាវដ្តី ប.ក.ក.៖ *ទង់បដិវត្តន៍* បញ្ជាទី ១១ ឯកសារលេខ E3/139 ថ្ងៃទី ០១ ខែ វិច្ឆិកា ឆ្នាំ ១៩៧៦ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00064966 ទំព័រ ៩, ERN (ភាសាខ្មែរ) 00064967 ទំព័រ ១០, ERN (ភាសាខ្មែរ) 00064973-4 ទំព័រ ១៦ ដល់ ១៧, ERN (ភាសាខ្មែរ) 00064982-3 ទំព័រ ២៥ ដល់ ២៦។

²²⁴³ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៣៣៤។

²²⁴⁴ សូមមើល កថាខណ្ឌ ២៤០ ជាអាទិ៍។

៨៤៤.ជាការសន្និដ្ឋាន អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបដិសេធអំណះអំណាចរបស់ជនជាប់ចោទទាក់ទងទៅនឹង ការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង អំពីគោលនយោបាយផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនពីតំបន់ជនបទមួយ ទៅតំបន់ជនបទមួយទៀត។

៤.ង.១.គ.៣.ឧក្រិដ្ឋកម្មដែលមានរួមបញ្ចូលនៅក្នុងគោលបំណងរួមទាក់ទងទៅនឹងការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជន ដំណាក់កាលទីមួយ

៨៤៥.ទាក់ទងទៅនឹងការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីមួយ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានរកឃើញថា បទឧក្រិដ្ឋនានានៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ មានដូចជា បទមនុស្សឃាត បទសម្លាប់រង្គាល បទធ្វើទុក្ខ បុកម្នេញដោយមូលហេតុនយោបាយ រួមទាំងបទអំពើអមនុស្សធម៌ផ្សេងៗទៀត ត្រូវបានប្រព្រឹត្តឡើង^{២២៤៥}។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញផងដែរថា គោលនយោបាយផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជន“បានបណ្តាល ឱ្យមាន និង/ឬជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹង”ការប្រព្រឹត្តបទឧក្រិដ្ឋ មានដូចជា“ការផ្លាស់ទីលំនៅដោយបង្ខំ ការធ្វើមនុស្ស ឃាត ការធ្វើឱ្យប៉ះពាល់ដល់សេចក្តីថ្លៃថ្នូររបស់មនុស្សជាតិ និងការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញដោយមូលហេតុនយោ បាយ”^{២២៤៦}។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី អង្គជំនុំជម្រះបានយល់ឃើញថា ដីកាដោះស្រាយ (D427) ពុំបានដាក់ បញ្ចូលនូវការទទួលខុសត្រូវចំពោះបទសម្លាប់រង្គាលក្រោមសញ្ញាណនៃសហឧក្រិដ្ឋកម្មឡើយ ហេតុដូច្នេះ ទើបពុំបានពិចារណាលើការទទួលខុសត្រូវចំពោះបទឧក្រិដ្ឋនេះ ទាក់ទងទៅនឹងការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជន ដំណាក់កាលទីមួយ ដោយផ្អែកលើទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវនេះ^{២២៤៧}។ នៅគ្រប់កាលៈទេសៈទាំងអស់ អង្គជំនុំ ជម្រះតុលាការកំពូលបានរកឃើញថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសក្នុងការយល់ឃើញថា បទសម្លាប់ រង្គាលត្រូវបានប្រព្រឹត្តឡើងក្នុងអំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីមួយ។ ប្រហាក់ ប្រហែលគ្នានេះដែរ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានរកឃើញថា ពុំមានការសម្រេចដាក់ពិន្ទុភាពដាច់ដោយ ឡែកណាមួយត្រូវបានធ្វើឡើងទាក់ទងទៅនឹងការផ្លាស់ទីលំនៅដោយបង្ខំ និងការធ្វើឱ្យប៉ះពាល់ដល់សេចក្តី

²²⁴⁵ សូមមើល សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៥២, ៥៥៩, ៥៦២, ៥៦៥ និង ៥៧៤។

²²⁴⁶ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៨០៤។

²²⁴⁷ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៧៨០។

ថ្លៃថ្នូររបស់មនុស្សជាតិ ដោយហេតុថា អំពើទាំងនេះពុំមែនជាបទឧក្រិដ្ឋដាច់ដោយឡែកពីគ្នានោះទេ ប៉ុន្តែបានស្ថិតក្រោម“អំពើអមនុស្សធម៌ផ្សេងៗទៀត”នៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ²²⁴⁸។

៨៤៦.ទាក់ទងទៅនឹងការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង អំពីការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីមួយ នួន ជា បានទទួលស្គាល់ថា គាត់បានឯកភាពចំពោះការជម្លៀសចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ ប៉ុន្តែបានបដិសេធថា ការឯកភាពនេះមិនមែនមានន័យថា មានអំពើ“ដែលជា ជាប់ពាក់ព័ន្ធ ឬរួមបញ្ចូលការធ្វើមនុស្សឃាត ការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញ ឬអំពើអមនុស្សធម៌ផ្សេងៗទៀតតាមរយៈការធ្វើឱ្យប៉ះពាល់ដល់សេចក្តីថ្លៃថ្នូររបស់មនុស្សជាតិ”²²⁴⁹នោះឡើយ។ នួន ជា បានលើកឡើងថា ពុំមានភស្តុតាងបង្ហាញថា ការសម្រេចរបស់គណៈកម្មាធិការអចិន្ត្រៃយ៍ក្នុងខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥ ស្តីពីការជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញក្រោយពេលដួលរលំនោះ មានជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងឧក្រិដ្ឋកម្មណាមួយឡើយ ដែលផ្អែកតាមទស្សនៈរបស់គាត់បានពន្យល់ ថា តើមានមូលហេតុអ្វីបានជាអង្គជំនុំជម្រះបានយល់ឃើញថា ការសម្រេចបែបនេះ“បណ្តាលឱ្យមាន និង/ឬជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹង”ការប្រព្រឹត្តបទឧក្រិដ្ឋនោះ²²⁵⁰។ នួន ជា បានរំលឹកថា គាត់បានតវ៉ានៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងថា ឧក្រិដ្ឋកម្មដែលបានកើតឡើងនៅក្នុងអំឡុងពេលនៃការជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញត្រូវបានប្រព្រឹត្តឡើងក្រោមសិទ្ធិអំណាចរបស់មេដឹកនាំភូមិភាគ ប៉ុន្តែពុំស្ថិតក្រោមមជ្ឈិមបក្សឡើយ និងបានកត់សម្គាល់ថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានបដិសេធអំណះអំណាចនេះ ដោយបានយល់ឃើញថា មេដឹកនាំភូមិភាគបានត្រឹមតែ“អនុវត្ត”សេចក្តីណែនាំរបស់មជ្ឈិមបក្សប៉ុណ្ណោះ²²⁵¹។ តាមទស្សនៈរបស់គាត់ ការយល់ឃើញនេះផ្ទុយគ្នាទាំងស្រុងទៅនឹងការយល់ឃើញដទៃទៀតរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលថា យ៉ាងហោចណាស់ មានមេដឹកនាំភូមិភាគមួយចំនួនបានចូលរួមក្នុងការសម្រេចរបស់គណៈកម្មាធិការអចិន្ត្រៃយ៍²²⁵²។ នួន ជា បានលើកឡើងថា មជ្ឈិមបក្ស និងមេដឹកនាំភូមិភាគបានឯកភាពគ្នាត្រឹមតែការជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញប៉ុណ្ណោះ និងថា ការណែនាំដទៃទៀតទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហា ថា តើត្រូវអនុវត្តការព្រមព្រៀងនេះបែបណានោះ គឺចេញពីថ្នាក់ភូមិភាគដែលមជ្ឈិមបក្សមានអំណាចគ្រប់គ្រងក្នុងកម្រិតតិចតួចប៉ុណ្ណោះ ហើយ

²²⁴⁸ សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ៥៨៩ ជាអាទិ៍។

²²⁴⁹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៥០៣។

²²⁵⁰ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៥០៤។

²²⁵¹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៥០៥។

²²⁵² សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៥០៥។

ដែលនៅក្នុងខែមេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥ បានធ្វើការតស៊ូដណ្តើមអំណាចជាមួយមជ្ឈឹមបក្ស²²⁵³។ ទាក់ទងទៅនឹង បញ្ហានេះ នួន ជា បានរំលឹកថា ហេង សំរិន ដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសម្រេចមិនកោះហៅនោះ បាន បញ្ជាក់ក្នុងកិច្ចសម្ភាសន៍ជាមួយ Ben KIERNAN ថា កើតមានជម្លោះរវាងភូមិភាគ និងភូមិភាគចាប់តាំងពីឆ្នាំ ១៩៧៣ មកម្ល៉េះ។ នួន ជា បានអះអាងថា “ពុំមានតុលាការអង្គហេតុសមហេតុផលណាមួយអាចសន្និដ្ឋានបាន ថា កងទ័ពទាំងអស់ដែលបានប្រឈមមុខដាក់គ្នាយ៉ាងសកម្ម និងបានរាយការណ៍ទៅសមាជិកគណៈកម្មាធិការ អចិន្ត្រៃយ៍ដែលតំណាងឱ្យក្រុមដែលប្រជែងជាមួយគ្នានៅក្នុងបក្ស អាចធ្វើសកម្មភាពតាមការណែនាំលម្អិត (ដែលមិនមានភស្តុតាងសោះ) ពីប៉ុល ពត ឬ នួន ជា នោះទេ”²²⁵⁴។

៨៤៧.ទាក់ទងទៅនឹងបទមនុស្សឃាត នួន ជា បានអះអាងថា កាលៈទេសៈប្រហាក់ប្រហែលគ្នាទៅនឹងសម្បត្តិ កម្មដែលបានពិពណ៌នានៅក្នុងសាលដីកា *វៀងក្រី Tadić* ដែលថា ត្រឹមតែអាចយល់ដឹងជាមុនថា អំពើមនុស្ស ឃាតនឹងកើតមានប៉ុណ្ណោះ ប៉ុន្តែពុំមែនជាផ្នែកមួយនៃការព្រមព្រៀងក្នុងចំណោមសមាជិកនៃសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួម ឡើយ។ អាស្រ័យហេតុនេះ បទឧក្រិដ្ឋនេះអាចត្រឹមតែជាការទទួលខុសត្រូវក្រោមសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួមទម្រង់ III ប៉ុណ្ណោះ²²⁵⁵។ នួន ជា ក៏បានជំទាស់ផងដែរទៅនឹងការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះដែលថា ការផ្លាស់ទីលំនៅ ប្រជាជនបានធ្វើតាមលំនាំនៃការប្រព្រឹត្ត និងត្រូវបានអនុវត្តឡើង“តាមរយៈគ្រប់មធ្យោបាយ” ហើយបានចោទ ប្រកាន់ថា មានកំហុសអង្គហេតុទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានេះ²²⁵⁶។ ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញ នួន ជា បាន អះអាងថា ពុំមានភស្តុតាងបង្ហាញឱ្យឃើញពីគោលបំណងរួមដែលបានជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងបទឧក្រិដ្ឋនេះឡើយ ដោយបានរំលឹកនូវអំណះអំណាងនានាពីខាងដើម²²⁵⁷។ នៅក្នុងសារណា នួន ជា បានលើកឡើងថា ការយល់ ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលថា ការរងទុក្ខវេទនាដែលកើតមានក្នុងអំឡុងពេលនៃការជម្លៀស ប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញក្នុងគោលបំណងដើម្បីអប់រំ“ប្រជាជនថ្មី”នោះ គឺជាការ“មិនសមហេតុផល” និង

²²⁵³ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៥០៦។

²²⁵⁴ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៥០៧។

²²⁵⁵ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៥០៨។

²²⁵⁶ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៥០៩ ដល់ ៥១១។

²²⁵⁷ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៥១២។

ថា ប្រព្រឹត្តកម្មទៅលើ“ប្រជាជនថ្មី” ក៏ដូចគ្នាទៅលើ“ប្រជាជនមូលដ្ឋាន”នៅក្នុងសហករណ៍នោះពុំបាត់ទុកជា ការរើសអើងឡើយ²²⁵⁸។

៨៤៨.សហព្រះរាជអាជ្ញាបានលើកឡើងថា អំណះអំណាងដែលដោះបន្ទុក នួន ជា ហើយដាក់បន្ទុកទៅលើ លេខាភូមិភាគថា ជាអ្នកអនុវត្តផែនការជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ គឺជាការពុំត្រឹមត្រូវឡើយ ដោយ សារលេខាភូមិភាគ គឺជាសមាជិកនៃសហគមន៍ក្រីក្រមួយ²²⁵⁹។ សហព្រះរាជអាជ្ញាបានបង្ហាញពីភាពខុសប្លែកគ្នា រវាងរឿងក្តី Tadić ជាមួយនឹងរឿងក្តីនៅចំពោះមុខ ដោយបានកត់សម្គាល់ថា សម្មតិកម្មដែលបានពិភាក្សានៅ ក្នុងរឿងក្តី Tadić ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងស្ថានភាពដែលការធ្វើមនុស្សឃាត ពុំមែនជាផ្នែកនៃផែនការរួមនោះទេ ចំណែកក្នុងរឿងក្តីបច្ចុប្បន្ន ការធ្វើមនុស្សឃាតត្រូវបានបង្ហាញថា “បានពិចារណាយ៉ាងល្អិតល្អន់ជាមុនដែល ជាផ្នែកនៃមធ្យោបាយក្នុងការអនុវត្តគោលបំណងរួម”²²⁶⁰។ សហព្រះរាជអាជ្ញាក៏បានកត់សម្គាល់ផងដែរថា អត្ថិភាពនៃការទទួលខុសត្រូវក្នុងសហគមន៍ក្រីក្រមួយ ពុំតម្រូវឱ្យមានការព្រមព្រៀងគ្នាច្បាស់លាស់ឡើយ ប៉ុន្តែ គេអាចសន្និដ្ឋានអំពីអត្ថិភាពនៃការព្រមព្រៀងគ្នានេះចេញពីអង្គហេតុដទៃទៀតបាន²²⁶¹។ សហព្រះរាជអាជ្ញាក៏ បានច្រានចោលអំណះអំណាងរបស់ នួន ថា ទាក់ទងទៅនឹងការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញ ដោយបានលើកឡើងថា អង្គ ជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសំអាងលើ“ភស្តុតាងគ្រប់គ្រាន់”ហើយ²²⁶²។

៨៤៩.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា ការពិភាក្សារបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងទាក់ទង ទៅនឹងបញ្ហា ថាតើបទឧក្រិដ្ឋណាមួយដែលមានរួមបញ្ចូលនៅក្នុងគោលបំណងរួមទាក់ទងទៅនឹងការផ្លាស់ទី លំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីមួយ ឬគោលនយោបាយការផ្លាស់ទីនោះ ពុំមានភាពលម្អិតដោយគ្រាន់តែធ្វើការ រៀបរាប់អំពីបទឧក្រិដ្ឋប៉ុណ្ណោះ²²⁶³។ ដូចបានរៀបរាប់ខាងលើ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសអង្គច្បាប់ នៅត្រង់ចំណុចស្តីពីបទដ្ឋានច្បាប់ជាធរមាន ដែលបានដាក់បញ្ចូលនូវបទឧក្រិដ្ឋនានាដែលត្រឹមតែជាលទ្ធផល

²²⁵⁸ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៥១៣។
²²⁵⁹ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៣២៣។
²²⁶⁰ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៣២៥។
²²⁶¹ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៣២៦។
²²⁶² សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៣២៧។
²²⁶³ សូមមើល សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៨០៤។

កើតចេញពីការអនុវត្តគោលបំណងរួមប៉ុណ្ណោះ^{២២៦៤}។ អាស្រ័យហេតុនេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលត្រូវ ពិចារណា ថា តើបទមនុស្សឃាត បទធ្វើទុក្ខបុកម្នេញដោយមូលហេតុនយោបាយ រួមទាំងអំពើអមនុស្សធម៌ផ្សេងៗទៀត បានមានរួមបញ្ចូលនៅក្នុងគោលបំណងរួម ក្នុងន័យថា គោលនយោបាយពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការផ្លាស់ទី លំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីមួយ ត្រូវចាត់ជា ឬជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការប្រព្រឹត្តបទឧក្រិដ្ឋទាំងនោះ ដែរ ឬ យ៉ាងណា និងអនុវត្តតាមគោលការណ៍ដែលបានកំណត់ខាងលើ^{២២៦៥} ។

៤.៥.១.គ.៣.ក.អំពើអមនុស្សធម៌ផ្សេងៗទៀត

៨៥០. អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរំលឹកថា ផ្អែកតាមការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងត្រង់ចំណុច ដែលត្រូវបានទទួលយកនៅដំណាក់កាលបណ្តឹងសាទុក្ខនេះបង្ហាញឱ្យឃើញថា ការជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទី ក្រុងភ្នំពេញដែលធ្វើឱ្យប៉ះពាល់ដល់ប្រជាជនយ៉ាងតិចពីរលាននាក់ បានកើតឡើងនៅក្នុងកាលៈទេសៈដោយប្រើ អំពើហិង្សា និងគួរឱ្យភ័យខ្លាចដោយគ្មានការជូនដំណឹងជាមុន និងថា ជនស៊ីវិលត្រូវបានសម្លាប់ និងស្លាប់នៅ ក្នុងអំឡុងពេលនោះដោយសារលក្ខខណ្ឌនៃការជម្លៀស និងថា នៅក្នុងកាលៈទេសៈនោះ ការជម្លៀសប្រជាជន ចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ គឺជា“អំពើអមនុស្សធម៌ផ្សេងៗទៀត”នៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ^{២២៦៦}។ ដូចបាន កត់សម្គាល់ខាងលើ យោងតាមការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង គោលនយោបាយនៃការផ្លាស់ទី លំនៅប្រជាជន គឺជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការផ្លាស់ទីលំនៅអ្នកទីក្រុងទៅកាន់ទីជនបទ^{២២៦៧}។ ទាក់ទងទៅនឹងការ យល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ដែលពុំត្រូវបានបដិសេធចោលនៅដំណាក់កាលបណ្តឹងសាទុក្ខ អង្គ ជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់បន្ថែមទៀតថា ផែនការ“ពុំបានលើកឡើងអំពីការផ្គត់ផ្គង់ដល់សុខុមាល ភាពរបស់អ្នកដែលត្រូវបានផ្លាស់ទីលំនៅនោះទេ ជាពិសេស អ្នកដែលងាយរងគ្រោះ” និងថា ជនជាប់ចោទទាំង ពីរបានទទួលស្គាល់ថា ប្រជាជនបានទទួលរងយ៉ាងដូច្នេះដោយសារលទ្ធផលនៃការជម្លៀសមែន^{២២៦៨}។ អង្គជំនុំ ជម្រះតុលាការកំពូលរំលឹកថា អង្គជំនុំជម្រះបានបដិសេធទង្វើករណីនៃបណ្តឹងសាទុក្ខពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការធ្វើយុត្តិ

^{២២៦៤} សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ៨១០។

^{២២៦៥} សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ៨០៧ ជាអាទិ៍។

^{២២៦៦} សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ៤៥៥ ដល់ ៤៥៧។

^{២២៦៧} អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនឹងត្រូវដោះស្រាយអំណះអំណាងរបស់ ខៀវ សំផន ដែលថា គាត់ពុំបានចូលរួមនៅក្នុងសេចក្តី សម្រេចជម្លៀសទីក្រុងភ្នំពេញដូចខាងក្រោម(សូមមើលខាងក្រោម កថាខណ្ឌ ១០០៤ ជាអាទិ៍)។

^{២២៦៨} សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៧៨៨, ៧៨៩។

កម្មក្នុងការជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ^{២២៦៩}។ អាស្រ័យហេតុនេះ “អំពើអមនុស្សធម៌ផ្សេងៗទៀត” នៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិទាក់ទងទៅនឹងការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីមួយ បានកើតចេញពីគោលបំណងរួម។

៤.ង.១.គ.៣.ខ.ការធ្វើមនុស្សឃាត

៨៥១.ទាក់ទងទៅនឹងបទមនុស្សឃាតនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ដែលបានប្រព្រឹត្តឡើងនៅក្នុងអំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីមួយ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរំលឹកថា អង្គជំនុំជម្រះបានទទួលយកការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងចំពោះបញ្ហានេះ ទាក់ទងទៅនឹងប្រភេទមួយចំនួននៃជនរងគ្រោះ។ បញ្ហា ថាតើបទឧក្រិដ្ឋទាំងនេះមានរួមបញ្ចូលនៅក្នុងគោលបំណងរួម ដែរ ឬយ៉ាងណា ត្រូវតែបង្ហាញទាក់ទងទៅនឹងប្រភេទនីមួយៗ។

៤.ង.១.គ.៣.ខ.១.ការស្លាប់ដែលបណ្តាលមកពីលក្ខខណ្ឌនៃការជម្លៀស

៨៥២.អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញថា ប្រជាជនបានស្លាប់ក្នុងអំឡុងពេលនៃការជម្លៀសដោយសារលក្ខខណ្ឌទាំងនោះ។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានទទួលយកការយល់ឃើញនេះនៅដំណាក់កាលបណ្តឹងសាទុក្ខ^{២២៧០}។ ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហា ថាតើការស្លាប់ទាំងនេះមានរួមបញ្ចូលនៅក្នុងគោលបំណងរួម ដែរ ឬយ៉ាងណានោះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា ដោយផ្អែកយ៉ាងពិសេសលើការទទួលស្គាល់របស់ នួន ជា និង ខៀវ សំផន អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញថា បក្សបានដឹងថា អ្នកដែលត្រូវបានជម្លៀសនឹងទទួលរងទុក្ខវេទនា និងប្រឈមការលំបាក និងស្លាប់^{២២៧១}។ អង្គជំនុំជម្រះក៏បានយល់ឃើញផងដែរថា ពុំមានការផ្គត់ផ្គង់ណាមួយត្រូវបានធ្វើឡើងសម្រាប់សុខុមាលភាព និងសុខភាពរបស់អ្នកដែលត្រូវបានជម្លៀស រួមទាំងអ្នកដែលងាយទទួលរងគ្រោះបំផុតផងដែរ^{២២៧២}។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានកត់សម្គាល់លើសក្ខីកម្មរបស់ នួន ជា ដែលថា ថ្នាក់ដឹកនាំបក្សពុំមានពេលគ្រប់គ្រាន់ក្នុងការចាត់វិធានការជាក់លាក់ទាក់ទង

^{២២៦៩} សូមមើល ខាងលើ កថាខណ្ឌ ៦០៤ ជាអាទិ៍។

^{២២៧០} សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ៤៥៩ ដល់ ៤៦០។

^{២២៧១} សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៧៨៥។

^{២២៧២} សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៧៨៨។

ទៅនឹងអ្នកជំងឺនៅមន្ទីរពេទ្យ ប៉ុន្តែបានអះអាងថា បក្សអាចគ្រប់គ្រងលើការជម្លៀសនេះបាន²²⁷³។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញផងដែរថា មានការជម្លៀសតាមទីក្រុង និងទីរួមខេត្តដទៃទៀតដែលប្រជាជនត្រូវបានបង្ខំឱ្យចាកចេញ“ដោយពុំបានគិតគូរអំពីសុខុមាលភាព ឬសុខភាពរបស់ពួកគេឡើយ”²²⁷⁴។

៨៥៣.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាឃើញថា នៅក្នុងកាលៈទេសៈទាំងនេះ បានបង្ហាញឱ្យឃើញថា គោលបំណងរួមនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញទៅកាន់ទីជនបទ ដូចមានលើកឡើងនៅក្នុងគោលនយោបាយផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជន គឺជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការស្លាប់របស់ជនស៊ីវិលដែលបណ្តាលមកពីលក្ខខណ្ឌនៃការជម្លៀសនោះ។ នេះ គឺដោយសារមានការបង្ហាញថា សមាជិកនៃសហខក្រិដ្ឋកម្មរួម មានដូចជាថ្នាក់ដឹកនាំបក្សបានដឹងអំពីលក្ខខណ្ឌចំពោះអ្នកដែលត្រូវជម្លៀស រួមទាំងអ្នកដែលងាយទទួលរងគ្រោះបំផុតនោះនឹងត្រូវទទួលរងទុក្ខវេទនា និងជាពិសេស អ្នកដែលងាយទទួលរងគ្រោះបំផុតនឹងត្រូវស្លាប់ក្នុងអំឡុងពេលនៃការជម្លៀសនោះ។ ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានេះ គួររំលឹកថា ការជម្លៀសនេះ គឺជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងប្រជាជនក្នុងទីក្រុងភ្នំពេញទាំងមូលក្នុងរដូវក្តៅបំផុត និងក្នុងរយៈពេលដ៏ខ្លី។

៤.៥.១.គ.៣.ខ.២.ការសម្លាប់ជនស៊ីវិល

៨៥៤.អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញថា នៅក្នុងអំឡុងពេលនៃការជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ ជនស៊ីវិលត្រូវបានសម្លាប់ ប្រសិនបើពួកគាត់ពុំបានគោរពតាមបទបញ្ជាឱ្យចាកចេញពីទីក្រុង និងដោយគ្មានមូលហេតុជាក់លាក់។ បើទោះបីជាអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសក្នុងការវាយតម្លៃលើភស្តុតាងជាមូលដ្ឋានមួយចំនួនក៏ដោយ ក៏អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានទទួលយកការយល់ឃើញជាទូទៅនេះនៅដំណាក់កាលបណ្តឹងសាទុក្ខ²²⁷⁵។

៨៥៥.បញ្ហានៅចំពោះមុខគឺ ថាតើការសម្លាប់ទាំងនេះមានរួមបញ្ចូលនៅក្នុងគោលបំណងរួម ដែរ ឬយ៉ាងណា។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានយោងទៅលើភស្តុតាងណាមួយដែលអាចបង្ហាញថា សមាជិកនៃសហខក្រិដ្ឋកម្មរួមបានព្រមព្រៀងគ្នាយ៉ាងជាក់ច្បាស់ថា អ្នកទីក្រុងដែលពុំព្រមចាកចេញពីផ្ទះរបស់ខ្លួន នឹងត្រូវសម្លាប់ចោល ហើយភាគីពុំបានចង្អុលបង្ហាញដល់អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនូវភស្តុតាងណាមួយនោះឡើយ។

²²⁷³ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៧៨៨។

²²⁷⁴ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៧៩៤។

²²⁷⁵ សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ៤៤៧។

៨៥៦.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់បន្ថែមទៀតថា បើទោះបីជាអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញថា មានលំនាំនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនចេញពីទីក្រុង និងទីរួមខេត្តទៅកាន់ទីជនបទមុនឆ្នាំ ១៩៧៥ ក៏ដោយ ក៏អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានផ្តល់ការយល់ឃើញថា ការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនទាំងនេះមានការសម្លាប់ជនស៊ីវិល ប្រសិនបើពួកគាត់ពុំព្រមធ្វើតាមបទបញ្ជានោះ^{២២៧៦}។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយោងទៅលើសក្ខីកម្មរបស់ François PONCHAUD ដែលថា មេឃុំត្រូវបានសម្លាប់^{២២៧៧} និងបានកត់សម្គាល់លើសក្ខីកម្មរបស់ Stephen HEDER ទាក់ទងទៅនឹងការសម្លាប់ដូនជីនៅក្នុងអំឡុងពេលនៃការជម្លៀសនៅឧដុង្គក្នុងខែ មីនា ឆ្នាំ ១៩៧៤ ដែលគាត់បានឃើញសាកសពនោះ^{២២៧៨}។ ដូច្នេះ មានភស្តុតាងបង្ហាញថា មានការប្រើអំពើហិង្សា និងបណ្តាលឱ្យស្លាប់នៅក្នុងបរិបទនៃការជម្លៀសដែលបានកើតឡើងនៅមុនពេលជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ។

៨៥៧.ជាសំខាន់ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរំលឹកថា ការជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញត្រូវបានធ្វើឡើងក្នុងរយៈពេលដ៏ខ្លី និងតាមរយៈកងទ័ពប្រដាប់ដោយអាវុធធុនធ្ងន់ និងគ្មានការបណ្តុះបណ្តាលត្រឹមត្រូវដែលរួមមានកុមារ និងក្មេងជំទង់ផងដែរ^{២២៧៩}។ កាលៈទេសៈទាំងនេះដែលរួមបញ្ចូលនូវកង្វះការផ្គត់ផ្គង់សុខុមាលភាពដល់អ្នកដែលត្រូវបានជម្លៀស បានបង្ហាញឱ្យឃើញដោយប្រយោលថា គោលបំណងរួមមានបញ្ចូលការរំពឹងទុកនូវការប្រើប្រាស់អំពើហិង្សា ដែលបណ្តាលឱ្យស្លាប់ដោយកងទ័ពដែលត្រូវទទួលភារកិច្ចក្នុងការជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុង ប្រសិនបើមានការចេសវិងរូសណាមួយនោះ។ នេះដោយសារមានភស្តុតាងបង្ហាញថា កងកម្លាំងដែលបានទទួលភារកិច្ចអនុវត្តការជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុង ទំនងជាប្រើអំពើហិង្សាដែលបណ្តាលឱ្យស្លាប់ ប្រសិនបើមានការចេសវិងរូស។ នេះពុំជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងបញ្ហា ថាតើមានបទបញ្ជាជាក់លាក់ឱ្យសម្លាប់ អ្នកណាជាអ្នកដាក់បទបញ្ជា ហើយបទបញ្ជានេះបានដាក់ត្រឹមតែទៅលើកងទ័ពដោយមេបញ្ជាការមួយចំនួន ដែរ ឬយ៉ាងណា នោះឡើយ។ អាស្រ័យហេតុនេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពុំជឿជាក់លើអំណះអំណាងរបស់ នួន ជា ទាក់ទងទៅនឹងនេះ។

^{២២៧៦} សូមមើល សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១០៤ ដល់ ១១២។

^{២២៧៧} សូមមើល សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១០៧ និងជើងទំព័រ ២៩៥។

^{២២៧៨} សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១២៤ និងជើងទំព័រ ៣៦២ និង ៣៦៣។

^{២២៧៩} សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៤៦០។

៨៥៨.សរុបសេចក្តីមក អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាលើការសម្លាប់ជនស៊ីវិលក្នុងអំឡុងពេលនៃការជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ មានរួមបញ្ចូលនៅក្នុងគោលបំណងរួម។

៤.ង.១.គ.៣.ខ.៣.ការសម្លាប់ទាហាន និងអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ

៨៥៩.ដូចបានកត់សម្គាល់ខាងលើ ការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងទាក់ទងទៅនឹងការសម្លាប់អ្នករដ្ឋការជាន់ខ្ពស់នៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ ដូចជា ឡុង បូរ៉េត លន់ ណុន សិរិមតៈ អ៊ុង ប៊ុនហ៊ី និង ថាច់ សារី ពុំត្រូវបានបដិសេធចោលនៅដំណាក់កាលបណ្តឹងសាទុក្ខឡើយ^{២២៨០}។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញថា ខ្មែរក្រហមបានប្រកាសជាសាធារណៈរួចជាស្រេចថា“ពួកជនមហាក្សត្រ”ទាំងនេះ ត្រូវតែប្រហារជីវិត^{២២៨១} និងបានកត់សម្គាល់លើការអះអាងរបស់ នួន ជា ដែលថា ការកម្ចាត់“ពួកជនមហាក្សត្រ”ក្រោយពេលបរាជ័យគឺផ្អែកលើបទបញ្ជានយោបាយរបស់បក្សកុម្មុយនីស្តកម្ពុជា^{២២៨២}។ ដូច្នេះ ការសម្លាប់អ្នករដ្ឋការជាន់ខ្ពស់នៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ គឺជាផ្នែកនៃគោលបំណងរួមទាក់ទងទៅនឹងការជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ។

៨៦០.ទាក់ទងទៅនឹងការសម្លាប់ទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ ដែលបានធ្វើតាមការអំពាវនាវឱ្យបង្ហាញអត្តសញ្ញាណរបស់ខ្លួន និងក្រោយមកត្រូវបានសម្លាប់នោះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា តាមការពិភាក្សាលម្អិតបន្ថែមខាងក្រោម ពុំមានភស្តុតាងគ្រប់គ្រាន់ក្នុងការបង្ហាញអំពីអត្ថិភាពនៃគោលនយោបាយកំណត់គោលដៅសម្លាប់ទាហាន និងអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ^{២២៨៣}។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី ទាក់ទងទៅនឹងការសម្លាប់ទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរនៅក្នុងបរិបទនៃការជម្លៀសចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញនោះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាលើការសម្លាប់ទាំងនោះមានរួមបញ្ចូលនៅក្នុងគោលបំណងរួម។ នេះគឺដោយសារ មានការទាក់ទងទៅនឹងជនស៊ីវិលដែលត្រូវបានសម្លាប់ដោយសារពុំស្តាប់តាមបទបញ្ជាឱ្យចាកចេញ និងបើទោះបីជាគ្មានបទបញ្ជាឱ្យសម្លាប់ទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ នៅក្នុងកាលៈទេសៈដែលការជម្លៀសចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញត្រូវបានធ្វើឡើងក៏ដោយ ក៏ទំនងជាថា ការសម្លាប់នោះបានកើតឡើងដែរ។ ដូច្នេះ ការ

^{២២៨០} សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ៤៦៦។
^{២២៨១} សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៦៩។
^{២២៨២} សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ជើងទំព័រ ១៥១០។
^{២២៨៣} សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ៨៦៩ ជាអាទិ៍។

សម្លាប់ទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរបង្ហាញដោយប្រយោលថា គឺជាផ្នែកមួយនៃគោលបំណងរួម ទាក់ទង ទៅនឹងការជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ។

៤.ង.១.គ.៣.គ.ការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញដោយមូលហេតុនយោបាយ

៨៦១.ទាក់ទងទៅនឹងការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញដោយមូលហេតុនយោបាយក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ អង្គជំនុំ ជម្រះតុលាការកំពូលបានទទួលយកសេចក្តីសន្និដ្ឋានរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលថា ការជម្លៀសប្រជា ជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ គឺជាការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញដោយមូលហេតុនយោបាយទៅលើ“ប្រជាជនថ្មី”^{២២៨៤}។ ក្នុង ការផ្តល់សេចក្តីសន្និដ្ឋាន អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានដោះស្រាយ និងបដិសេធអំណះអំណាចរបស់ នួន ជា ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហា ថាតើ“ប្រជាជនថ្មី” គឺជាក្រុមជាក់លាក់គ្រប់គ្រាន់ និងត្រូវបានដាក់ឱ្យស្ថិតក្រោមការ រើសអើងជាក់ស្តែង ដែរ ឬយ៉ាងណា^{២២៨៥}។ នួន ជា បានលើកអំណះអំណាងទាំងនេះម្តងទៀតដោយបានជំទាស់ ថា ការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញមានរួមបញ្ចូលនៅក្នុងគោលបំណងរួម ប៉ុន្តែពុំបានលើកអំណះអំណាងថ្មីបន្ថែមទាក់ទង ទៅនឹងបញ្ហានេះឡើយ^{២២៨៦}។

៨៦២.ដោយសារការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញលើ“ប្រជាជនថ្មី” គឺជាផ្នែកសំខាន់នៃការសម្រេចជម្លៀសប្រជាជនចេញពី ទីក្រុងភ្នំពេញដែលតាមនិយមន័យ ការជម្លៀសនេះប៉ះពាល់ត្រឹមតែអ្នកទីក្រុងប៉ុណ្ណោះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការ កំពូលពិចារណាលើការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញនេះមានរួមបញ្ចូលនៅក្នុងគោលបំណងរួម។

៤.ង.១.គ.៤.បទឧក្រិដ្ឋដែលមានរួមបញ្ចូលនៅក្នុងគោលបំណងរួមទាក់ទងទៅនឹងការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជន ដំណាក់កាលទីពីរ

៨៦៣.ទាក់ទងទៅនឹងការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញ ថា បទសម្លាប់រង្គាល បទធ្វើទុក្ខបុកម្នេញដោយមូលហេតុនយោបាយ និងអំពើអមនុស្សធម៌ផ្សេងៗទៀតនៅក្នុង ឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ត្រូវបានប្រព្រឹត្តឡើងនាពេលនោះ^{២២៨៧}។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរំលឹកអំពីការ យល់ឃើញរបស់ខ្លួនទាក់ទងទៅនឹងបទធ្វើទុក្ខបុកម្នេញថា បទឧក្រិដ្ឋនេះពុំត្រូវបានបង្ហាញដោយសមហេតុផល

^{២២៨៤} សូមមើលខាងលើកថាខណ្ឌ ៦៩៧។

^{២២៨៥} សូមមើលខាងលើកថាខណ្ឌ ៦៨១។

^{២២៨៦} សូមមើល សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៥១២ ដល់ ៥១៣។

^{២២៨៧} សូមមើល សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦៣៩, ៦៤៣, ៦៤៨ និង ៦៥៧។

ឡើយ²²⁸⁸។ អាស្រ័យហេតុនេះ បញ្ហា ថាតើការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញមានរួមបញ្ចូលនៅក្នុងគោលបំណងរួមទាក់ទងទៅនឹងការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរនេះ ដែរ ឬយ៉ាងណានោះ ត្រូវចាត់ទុកជាអសារបង់។

៨៦៤.ផ្ទុយទៅវិញ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានទទួលយកការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងទាក់ទងទៅនឹងអំពើអមនុស្សធម៌ផ្សេងៗទៀតនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ²²⁸⁹។ បន្ថែមលើនេះទៀត អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានយល់ឃើញថា ការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសទាក់ទងទៅនឹងការសម្លាប់រង្គាល ប៉ុន្តែបានដាក់ជំនួសមកវិញនូវការយល់ឃើញដែលថា បទមនុស្សធម៌នៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិត្រូវបានប្រព្រឹត្តឡើងនៅក្នុងអំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរ²²⁹⁰។

៤.ង.១.គ.៤.ក.អំពើអមនុស្សធម៌ផ្សេងៗទៀត

៨៦៥.ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហា ថាតើអំពើអមនុស្សធម៌ផ្សេងៗទៀតក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិមានរួមបញ្ចូលនៅក្នុងគោលបំណងរួម ដែរ ឬយ៉ាងណា ទាក់ទងទៅនឹងការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរនោះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរំពឹងថា បើទោះបីជាអង្គជំនុំជម្រះបានរកឃើញថា ការយល់ឃើញទូទៅមួយចំនួនរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងទាក់ទងទៅនឹងលក្ខខណ្ឌ ដែលប្រជាជនបានទទួលរងដោយសារការផ្លាស់ទីលំនៅដំណាក់កាលទីពីរនេះ ជាការពុំសមហេតុផលក៏ដោយ²²⁹¹ ក៏អង្គជំនុំជម្រះពិចារណាឃើញថា មានការបង្ហាញហួសពីវិមតិសង្ស័យថា ប្រជាជនមួយចំនួនធំបានទទួលរងផលប៉ះពាល់ដោយសារការជម្លៀសនេះ និងថា ប្រជាជនបានស្លាប់ដោយសារលក្ខខណ្ឌនៃការផ្លាស់ទីលំនៅ²²⁹²។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលក៏បានទទួលយកផងដែរថា ថ្នាក់ដឹកនាំរបស់ ប.ក.ក. បានអនុម័តគោលនយោបាយផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនពីតំបន់ជនបទមួយទៅតំបន់ជនបទមួយទៀត²²⁹³។

²²⁸⁸ សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ៧០៦។

²²⁸⁹ សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ៦៦០។

²²⁹⁰ សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ៥៦០ ដល់ ៥៦២។

²²⁹¹ សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ៦១៨ ជាអាទិ៍។

²²⁹² សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ៥៥០។

²²⁹³ សូមមើលខាងលើ ៨៣០ ជាអាទិ៍។

៨៦៦.នួន ជា បានអះអាងជាទូទៅថា ពុំមានភស្តុតាងបង្ហាញថា ថ្នាក់ដឹកនាំរបស់ ប.ក.ក. “បានព្រមព្រៀងគ្នាដាក់អ្នកដែលត្រូវបានជម្លៀសក្នុងអំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរ ឱ្យស្ថិតក្រោមលក្ខខណ្ឌដែលជាការធ្វើឱ្យប៉ះពាល់ដល់សេចក្តីថ្លៃថ្នូររបស់មនុស្សជាតិ”²²⁹⁴ឡើយ។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលចាត់ទុកការអះអាងនេះពុំគួរឱ្យជឿជាក់បានឡើយ ដោយសារដូចបានរៀបរាប់ខាងលើ នេះគឺជាការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដែលក្នុងកាលៈទេសៈនោះ គឺជាអំពើអមនុស្សធម៌ផ្សេងៗទៀត ដែលជាក់ស្តែងជាស្នូលនៃគោលនយោបាយរបស់ ប.ក.ក. ហើយពុំមានលក្ខខណ្ឌតម្រូវឱ្យមានការព្រមព្រៀងគ្នាច្បាស់លាស់ក្នុងការធ្វើឱ្យប៉ះពាល់ដល់សេចក្តីថ្លៃថ្នូររបស់មនុស្សជាតិឡើយ។

៨៦៧.អាស្រ័យហេតុនេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលយល់ឃើញថា អំពើអមនុស្សធម៌ផ្សេងៗទៀតនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ដែលបានប្រព្រឹត្តឡើងក្នុងអំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរ មានរួមបញ្ចូលនៅក្នុងគោលបំណងរួម។

៤.៥.១.គ.៤.ខ.ការធ្វើមនុស្សឃាត

៨៦៨.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរំលឹកថា អង្គជំនុំជម្រះបានសម្រេចកែប្រែបទចោទ និងបានផ្តល់ការយល់ឃើញថា បទមនុស្សឃាតនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិត្រូវបានប្រព្រឹត្តនៅក្នុងអំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរ ដែលនេះពុំមែនជាបទសម្លាប់រង្គាល់នៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិឡើយ។ បញ្ហានេះបានផ្អែកលើការយល់ឃើញដែលអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានចាត់ទុកថា មានការពិចារណាយ៉ាងសមហេតុផលថា ប្រជាជនបានស្លាប់ដោយសារលក្ខខណ្ឌ ដែលបានកើតឡើងនៅក្នុងការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរ និងការសម្លាប់អ្នកដែលត្រូវបានជម្លៀសមួយករណី។ ផ្អែកតាមការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូល ហេតុការណ៍នៃការធ្វើមនុស្សឃាតទាំងនេះមានរួមបញ្ចូលនៅក្នុងគោលបំណងរួមពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរ ដោយហេតុថា ក្នុងកាលៈទេសៈនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដែលត្រូវបានធ្វើឡើងនោះ ពុំមានការបង្ហាញថា គោលនយោបាយផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនបានផ្តល់ការយកចិត្តទុកដាក់គ្រប់គ្រាន់ដល់អ្នកដែលត្រូវបានជម្លៀស ឬការពារពួកគេពីអំពើហិង្សាដោយកងទ័ពដែលមានភារកិច្ចអនុវត្តការជម្លៀសនោះ។ ដូច្នេះ ការស្លាប់ក្នុងចំណោមអ្នកដែលត្រូវបានជម្លៀស ទំនងជាកើតមានមែន។ ទោះជាយ៉ាងនេះក្តី សមាជិកនៃសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួមបានចូលរួមក្នុងការអនុវត្តគោលបំណងរួមនេះ។

²²⁹⁴ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៥២១។

អាស្រ័យហេតុនេះ គោលនយោបាយផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជន បានរួមបញ្ចូលដោយប្រយោលនូវបទមនុស្សធម៌ នៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ។

៤.ង.១.យ.អត្ថិភាព និងខ្លឹមសារនៃគោលនយោបាយកំណត់គោលដៅ

៨៦៩.អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញថា “មានគោលនយោបាយកំណត់គោលដៅដែលពាក់ព័ន្ធទៅ នឹងការធ្វើមនុស្សធម៌ និងការសម្លាប់រង្គាលលើអតីតអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរនៅទូលពោធិ៍ជ្រៃ”²²⁹⁵ ។ ក្នុងការផ្តល់ការយល់ឃើញនេះ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសំអាងទៅលើភស្តុតាងប្រយោល។ ជាការ កត់សម្គាល់ នៅក្នុងផ្នែកមួយនៃសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងស្តីពី“គោលនយោបាយ” អង្គជំនុំ ជម្រះសាលាដំបូងបានពិចារណាលើសេចក្តីថ្លែងការណ៍ សេចក្តីប្រកាស និងបទបញ្ជារបស់សមាជិកនៃ ប.ក.ក . ឬរបស់បុគ្គលដែលជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងគោលនយោបាយរបស់ ប.ក.ក. ប្រឆាំងនឹងទាហាន និងអ្នករដ្ឋការនៃ របបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ ដែលទាំងអស់នេះពុំបានបង្ហាញពីអត្ថិភាពនៃគោលនយោបាយជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការធ្វើ មនុស្សធម៌ និងការសម្លាប់រង្គាល ឬគោលនយោបាយកំណត់គោលដៅទូទៅឡើយ²²⁹⁶។ អង្គជំនុំជម្រះសាលា ដំបូងបានពិភាក្សា (និងបានសម្រេចបដិសេធតាមសេចក្តីបញ្ជាក់ដំបូង)លើ“ការធ្វើយុត្តិកម្ម និងការបដិសេធ” អំពីគោលនយោបាយកំណត់គោលដៅលើអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ ដែលមាននៅក្នុងសេចក្តីថ្លែង ការណ៍ និងសេចក្តីប្រកាសដទៃទៀតនាពេលនោះ²²⁹⁷។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងក៏បានសំអាងផងដែរលើភស្តុ តាងទាក់ទងទៅនឹង“លំនាំស៊ីសង្វាក់គ្នា”នៃការសម្លាប់ ការចាប់ខ្លួន²²⁹⁸ និងការធ្វើឱ្យបាត់ខ្លួនអ្នករដ្ឋការ និង ទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ²²⁹⁹។ ជាពិសេស ទាក់ទងទៅនឹងអត្ថិភាពនៃគោលនយោបាយមុនឆ្នាំ ១៩៧៥ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ពុំបានបែងចែករវាងមួយផ្នែកនៃការយល់ឃើញដែលកើតចេញពីសេចក្តីថ្លែងការណ៍ សេចក្តីប្រកាស និងបទបញ្ជារបស់ ប.ក.ក. និងមួយផ្នែកទៀតនៃអង្គហេតុគាំទ្រការយល់ឃើញស្តីពីលំនាំនៃ ការប្រព្រឹត្តឡើយ²³⁰⁰។

²²⁹⁵ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៨៣៥។
²²⁹⁶ សូមមើល សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៨១៤ ដល់ ៨៣៧។
²²⁹⁷ សូមមើល សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៨១៩ ដល់ ៨២៩។
²²⁹⁸ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៨៣៥។
²²⁹⁹ សូមមើល សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៨៣០ ដល់ ៨៣៤។
²³⁰⁰ សូមមើល សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១២០ ដល់ ១២៧ ជាអាទិ៍។

៨៧០. បើទោះបីជា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានបញ្ជាក់នៅក្នុងផ្នែកស្តីពី “ការយល់ឃើញផ្នែកអង្គច្បាប់” ទាក់ទងទៅនឹងគោលនយោបាយកំណត់គោលដៅថា អត្ថិភាពនៃលំនាំនេះ “បានបង្ហាញ” ផងដែរអំពីអត្ថិភាពនៃគោលនយោបាយកំណត់គោលដៅ²³⁰¹ ដោយបានលើកឡើងថា មានមូលដ្ឋានពីរដាច់ដោយឡែកពីគ្នាសម្រាប់ការយល់ឃើញរបស់ខ្លួនក៏ដោយ ក៏អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនឹងធ្វើការពិចារណាលើការយល់ឃើញដែលថា សេចក្តីសន្និដ្ឋានទូទៅរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងទាក់ទងទៅនឹងអត្ថិភាព និងខ្លឹមសារនៃគោលនយោបាយកំណត់គោលដៅ បានផ្អែកជាមូលដ្ឋានទៅលើភស្តុតាងត្រួតគ្នាទាក់ទងទៅនឹងសេចក្តីថ្លែងការណ៍ សេចក្តីប្រកាស និងបទបញ្ជា ប.ក.ក. និងទៅលើលំនាំស៊ីសង្វាក់គ្នា។

៨៧១. អាស្រ័យហេតុនេះ បន្ទាប់ពីដោះស្រាយលើអំណះអំណាងពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការកំណត់និយមន័យរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងអំពីគោលនយោបាយ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនឹងត្រូវដោះស្រាយលើអំណះអំណាងរបស់ជនជាប់ចោទពាក់ព័ន្ធទៅនឹងភស្តុតាងជាក់លាក់ ដើម្បីវាយតម្លៃលើភាពខ្លាំង ឬភាពកម្រៃយនៃភស្តុតាងនីមួយៗ។ បន្ទាប់មកទៀត អង្គជំនុំជម្រះនឹងពិចារណាលើបញ្ហា ថាតើផ្អែកលើភស្តុតាងទាំងមូល សេចក្តីសន្និដ្ឋានទូទៅរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងទាក់ទងទៅនឹងអត្ថិភាព និងខ្លឹមសារនៃគោលនយោបាយ បានធ្វើឡើងដោយសមហេតុផល ដែរ ឬយ៉ាងណា។

៤.ង.១.យ.១.ការបង្ហាញពុំច្បាស់លាស់អំពីគោលនយោបាយ

៨៧២. អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញនៅក្នុងសេចក្តីសន្និដ្ឋានផ្នែកអង្គច្បាប់របស់ខ្លួនថា “មានគោលនយោបាយកំណត់គោលដៅដែលពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការធ្វើមនុស្សឃាត និងការសម្លាប់រង្គាលលើអតីតអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរនៅទូលពេជ្រីជ្រៃ”²³⁰²។ នៅក្នុងសាលក្រម អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយោងទៅលើ “គោលនយោបាយកំណត់គោលដៅសម្រាប់ការចាប់ខ្លួន ការសម្លាប់ និង/ឬការធ្វើឱ្យបាត់ខ្លួនសមាសភាពទាំងអស់នៃអតីតអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ”²³⁰³។

²³⁰¹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៨៣៥។

²³⁰² សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៨៣៥។

²³⁰³ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៨២៩។ សូមមើលផងដែរ កថាខណ្ឌ ១៧២ (“អ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរត្រូវបានកំណត់គោលដៅសម្លាប់ ចាប់ខ្លួន និងការឃុំខ្លួន [...]។ គោលនយោបាយកំណត់គោលដៅសម្លាប់ ចាប់ខ្លួន និង ធ្វើឱ្យបាត់ខ្លួនអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរបានបន្តរហូតមក”) កថាខណ្ឌ ៨៣២ (“ការកំណត់គោលដៅលើអតីតអ្នករដ្ឋ

៨៧៣.នួន ជា បានអះអាងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានចេតនាពុំបញ្ជាក់ឱ្យច្បាស់លាស់អំពីគោលនយោបាយរបស់ ប.ក.ក. ក្នុងការកំណត់គោលដៅលើទាហាន និងអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ ក្នុងគោលបំណងដើម្បីប្រើប្រាស់“ភស្តុតាងនៃការចាប់ខ្លួន មកធ្វើជាភស្តុតាងនៃការសម្លាប់សម្រាប់ការដាក់ឱ្យទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌ”²³⁰⁴។

៨៧៤.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា បទមនុស្សឃាត បទសម្លាប់រង្គាល និងបទធ្វើទុក្ខបុកម្នេញដោយមូលហេតុនយោបាយ ដែលជនជាប់ចោទត្រូវបានសម្រេចដាក់ពិន័យទោសនឹងព្រឹត្តិការណ៍នៅទូលពោធិ៍សែនជ័យ សុទ្ធតែបានផ្អែកលើការសម្លាប់ដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានរកឃើញថា ខ្មែរក្រហមបានប្រព្រឹត្តនៅទីនោះ²³⁰⁵។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញផងដែរថា យោងតាមការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ខ្មែរក្រហមបានសម្លាប់ទាហាន និងអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរនៅទូលពោធិ៍សែនជ័យ ដោយគ្មានគិតអំពីតួនាទី ឬមានន័យស័ក្តិយោធារបស់ជនរងគ្រោះឡើយ²³⁰⁶។ ដូចនេះ ដើម្បីបង្ហាញថា ឧក្រិដ្ឋកម្មនៅទូលពោធិ៍សែនជ័យបានកើតចេញពីគោលបំណងឧក្រិដ្ឋរួមនោះ ចាំបាច់ត្រូវបង្ហាញថា គោលនយោបាយកំណត់គោលដៅបានរួមបញ្ចូលនូវការសម្លាប់ទាហាន និងអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ។ អាស្រ័យហេតុនេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពុំចាំបាច់ធ្វើការវាយតម្លៃ ថាតើអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុស ដែរ ឬយ៉ាងណា ក្នុងការធ្វើសេចក្តីសន្និដ្ឋានថា “គោលនយោបាយ”ទូលំទូលាយមួយ មានអត្ថិភាពជាទូទៅ ប៉ុន្តែចាំបាច់ត្រូវកម្រិតការពិនិត្យឡើងវិញរបស់ខ្លួនត្រឹមបញ្ហា ថាតើមានតុលាការអង្គហេតុសមហេតុផលណាមួយអាចយល់ឃើញថា មានអត្ថិភាពនៃគោលនយោបាយកំណត់គោលដៅដែលមានការពិចារណាល្អិតល្អន់ជាមុនអំពីការសម្លាប់ ទាហាន និងអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរដែលពុំស្ថិតក្នុងស្ថានភាពប្រយុទ្ធ ដែរ

ការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរតាមរយៈការចាប់ខ្លួន ការសម្លាប់ និងការធ្វើឱ្យបាត់ខ្លួន បានបន្តដល់ចុងខែ មេសា និងឧសភា ឆ្នាំ ១៩៧៥”) កថាខណ្ឌ ៨៣៣ (“ខ្មែរក្រហមតាមរយៈការចាប់ខ្លួន ការសម្លាប់ និងការធ្វើឱ្យបាត់ខ្លួន បានបន្តកំណត់គោលដៅអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ និងគ្រួសាររបស់ពួកគេ”) កថាខណ្ឌ ៨៣៤ (“អ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ និងទាហាន ក្រោយមកត្រូវបានចាប់ខ្លួន សម្លាប់ ឬត្រូវបានធ្វើឱ្យបាត់ខ្លួន”)។

²³⁰⁴ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៥២៦ ដល់ ៥២៧។

²³⁰⁵ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦៨៣ ដល់ ៦៨៧។

²³⁰⁶ សូមមើល សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦៨៣ (“ជនរងគ្រោះនៃការសម្លាប់នៅទូលពោធិ៍សែនជ័យ រួមមានជនស៊ីវិល និងអតីតទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរដែលបានចុះចាញ់ និងលែងជាការចូលរួមយ៉ាងសកម្មនៅក្នុងការប្រយុទ្ធនោះតទៀត”)។

ឬយ៉ាងណា។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី ដោយផ្អែកលើកាលៈទេសៈបែបនេះ ភស្តុតាងទាក់ទងទៅនឹងការចាប់ខ្លួន និង ការធ្វើឱ្យបាត់ខ្លួនទាហាន និងអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ អាចបញ្ជាក់ពីការសម្លាប់នោះបាន នៅពេល ពិចារណាផ្ដុំបង្គុំជាមួយនឹងភស្តុតាងដទៃទៀត។

៤.៥.១.យ.២.អត្ថិភាពនៃលំនាំ

៨៧៥.ដូចបានកត់សម្គាល់ខាងលើ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានផ្អែកជាមូលដ្ឋានលើសេចក្តីសន្និដ្ឋានរបស់ខ្លួន ដែលថា គោលនយោបាយមានអត្ថិភាព ក្នុងចំណោមនោះ ដោយផ្អែកលើភស្តុតាងបង្ហាញពីអត្ថិភាពនៃលំនាំក្នុង ការកំណត់គោលដៅលើទាហាន និងអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ។

៤.៥.១.យ.២.ក.ការចោទប្រកាន់អំពីការសម្លាប់នៅឧដុង្គក្នុងឆ្នាំ ១៩៧៤

៨៧៦.អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញថា នៅក្នុងឆ្នាំ ១៩៧៤ “ទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ ប្រហែលរាប់ពាន់នាក់ ត្រូវបានសម្លាប់ក្នុងទ្រង់ទ្រាយធំភ្លាមៗក្រោយពេលដណ្តើមបានឧដុង្គ”²³⁰⁷។

៨៧៧.នួន ជា និង ខៀវ សំផន បានជំទាស់ថា ភស្តុតាងដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានផ្អែកទៅលើក្នុងការ ទាញយកសេចក្តីសន្និដ្ឋានរបស់ខ្លួនអំពីព្រឹត្តិការណ៍នៅឧដុង្គ ពុំគ្រប់គ្រាន់ឡើយ²³⁰⁸។ ជាពិសេស ពួកគាត់បាន ជំទាស់ទៅនឹងតម្លៃជាភស្តុតាងនៃ (i) សក្ខីកម្មរបស់អ្នកជំនាញ Philip SHORT (ii) សៀវភៅរបស់ Philip SHORT និងប្រភពដែលបានយោងនៅក្នុងនោះ (iii) សក្ខីកម្មរបស់ ឌុច និងសាក្សី អ៊ុច ស៊ិន (iv) សក្ខីកម្ម របស់ Stephen HEDER (v) សក្ខីកម្មរបស់សាក្សី នូ ម៉ៅ (vi) សុន្ទរកថាចំនួន ២ របស់ ខៀវ សំផន និង (vii) ឯកសារបោះពុម្ពផ្សាយជាផ្លូវការរបស់រណសិរ្សរួមជាតិកម្ពុជា។

៨៧៨.សហព្រះរាជអាជ្ញាបានឆ្លើយតបថា សេចក្តីសន្និដ្ឋានរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង គឺផ្អែកលើភស្តុតាង ដែលអាចជឿទុកចិត្តបាន ដូចជា ពាក្យចោមអាវ៉ាមដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងចាំបាច់ត្រូវធ្វើការពិចារណា និងភស្តុតាងដែលបានលើកឡើងនៅក្នុងសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង និងថា នៅគ្រប់កាលៈទេសៈ

²³⁰⁷ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១២៧។

²³⁰⁸ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៥២៩ ដល់ ៥៣៥។ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ២១៨ ដល់ ២២៣។

ទាំងអស់ កំហុសពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការយល់ឃើញស្តីពីព្រឹត្តិការណ៍នៅឧដុង្គ ពុំអាចមានឥទ្ធិពលលើសាលក្រម ឬ បណ្តាលឱ្យមានភាពមិនយុត្តិធម៌នោះឡើយ²³⁰⁹។

៨៧៩.សៀវភៅរបស់ Philip SHORT និងសក្ខីកម្មរបស់គាត់ជាអ្នកជំនាញ និងចម្លើយរបស់សាក្សី គឺជា ប្រភពសំខាន់ដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយកមកសំអាងក្នុងការផ្តល់ការយល់ឃើញដែលថា ក្រោយពី ការជម្លៀសនៅឧដុង្គ ទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែររាប់បាននាក់ត្រូវបាន“បំបែកចេញពីគ្នា រួចនាំយកទៅ សម្លាប់”²³¹⁰។ ទាំង នួន ជា និង ខៀវ សំផន បានអះអាងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានវាយតម្លៃលើតម្លៃ ជាភស្តុតាងនៃពាក្យចោមអាវ៉ាមអនាមិក²³¹¹។ យោងតាមអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង Philip SHORT បាន សន្និដ្ឋាន ដោយផ្អែកលើ“កិច្ចសម្ភាសន៍ជាមួយនឹងអ្នកភូមិមួយចំនួន និងប្រភពដទៃទៀត”²³¹² នៅក្នុងសៀវភៅ របស់គាត់។ នៅក្នុងសក្ខីកម្មរបស់ Philip SHORT នៅក្នុងតុលាការបានបញ្ជាក់ថា ប្រភពផ្តល់ព័ត៌មានចម្បង របស់គាត់គឺ ភី ភួន²³¹³ និងអ្នកភូមិ“ម្នាក់ ឬពីរ”នាក់ប៉ុណ្ណោះ²³¹⁴។ គាត់ក៏បានលើកឡើងផងដែរអំពីសៀវភៅ របស់ Wilfred P. DEAC និងឯកសារបោះពុម្ពផ្សាយចំណងជើង *ការពិតរបស់កម្ពុជា (Réalité Cambodgiennes)* បើទោះបីជាគាត់ពុំអាចចាំថា “តើប្រភពផ្តល់ព័ត៌មានមួយណាក្នុងចំណោមនោះ សំដៅលើ ការសម្លាប់ទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ”²³¹⁵ក៏ដោយ។ គាត់បានពន្យល់ថា សេចក្តីសន្និដ្ឋានរបស់គាត់ ដែលថា ការសម្លាប់បានកើតឡើងនៅឧដុង្គបានផ្អែកលើមូលដ្ឋានថា ប្រភពទាំងនោះស៊ីសង្វាក់គ្នា ហើយ ព្រឹត្តិការណ៍ប្រហាក់ប្រហែលគ្នា“បានកើតឡើងគ្រប់ទីកន្លែង”²³¹⁶។

៨៨០.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរំលឹកថា Philip SHORT ពុំបានសង្កេតឃើញព្រឹត្តិការណ៍នៅឧដុង្គដោយ ផ្ទាល់នោះទេ សក្ខីកម្ម និងចម្លើយរបស់គាត់នៅក្នុងសៀវភៅនោះ គឺជាភស្តុតាងចោមអាវ៉ាមដែលតុលាការអង្គ

²³⁰⁹ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៣៥៤។

²³¹⁰ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១២៤ និង ១២៧។

²³¹¹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៥៣១។ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ២១៩។

²³¹² សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១២៤។

²³¹³ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៨ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៣ (Philip SHORT) ឯកសារលេខ E1/191.1 ទំព័រ ៦៩។

²³¹⁴ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៧ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៣ (Philip SHORT) ឯកសារលេខ E1/190.1 ទំព័រ ៥២។ សូមមើលផងដែរ ប្រតិ ចារិកចុះថ្ងៃទី ០៨ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៣ (Philip SHORT) ឯកសារលេខ E1/191.1 ទំព័រ ៦៩ ដល់ ៧០។

²³¹⁵ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៨ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៣ (Philip SHORT) ឯកសារលេខ E1/191.1 ទំព័រ ៦៩។

²³¹⁶ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៨ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៣ (Philip SHORT) ឯកសារលេខ E1/191.1 ទំព័រ ៧០។

ហេតុត្រូវតែពិចារណាដោយប្រុងប្រយ័ត្ន។ តម្លៃជាភស្តុតាងនៃចម្លើយរបស់អ្នកជំនាញ Philip SHORT បានផ្អែកយ៉ាងសំខាន់ទៅលើគុណភាពនៃប្រភពព័ត៌មានរបស់គាត់ ដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានពិនិត្យពិចារណាឱ្យបានល្អិតល្អន់។ ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងបញ្ហានេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា ក្នុងអំឡុងពេលនៃការផ្តល់សក្ខីកម្ម ៦ ថ្ងៃ នៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង សាក្សី ភី ភួន ដែលជាប្រភពព័ត៌មានចម្បងរបស់ Philip SHORT²³¹⁷ ទាក់ទងទៅនឹងព្រឹត្តិការណ៍នៅឧដុង្គ ពុំបានអះអាងថា បានឃើញការសម្លាប់ណាមួយលើទាហានដែលពុំជាប់ពាក់ព័ន្ធការប្រយុទ្ធគ្នានោះឡើយ បើទោះបីជាគាត់“ចុះឡើងតាមហ្នឹង” និងជុំវិញតំបន់ឧដុង្គ និងបានធ្វើដំណើរទៅទីប្រជុំជនក្រោយពេលរំដោះមួយអាទិត្យ²³¹⁸។ គាត់ក៏ពុំបានអះអាងថា បានឮព័ត៌មានអំពីការសម្លាប់បែបនេះចេញពី ប៉ុល ពត ឬ មេដឹកនាំផ្សេងទៀតរបស់បក្សដែលនៅឈរជើងនៅប៉ុស្តិ៍បញ្ជាការ ប-៥ កន្លែងដែល ភី ភួន បានទៅដល់ភ្លាមៗបន្ទាប់ពីការដួលរលំឧដុង្គ²³¹⁹។ ផ្ទុយទៅវិញ ភី ភួន បានភ្ជាប់វិធានការប្រឆាំងនឹងទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរទៅនឹង“សមរភូមិ” និង“ពេលសង្គ្រាម”²³²⁰។ គាត់បានរំលឹកអំពីការណែនាំដាច់ខាតថា បើទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរចាញ់ហើយ គឺដាច់ខាតអត់មានឱ្យប៉ះពាល់ទេ²³²¹។

៨៨១.ទាក់ទងទៅនឹងប្រភពព័ត៌មានដទៃទៀតដែល Philip SHORT បានអះអាងនោះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលសង្កេតឃើញថា (i) អ្នកភូមិអនាមិក“ម្នាក់ ឬពីរនាក់”ពុំអាចធ្វើជាប្រភពអាចជឿទុកចិត្តបាន ដូច្នេះពុំគប្បីផ្តល់តម្លៃជាភស្តុតាង ឬផ្តល់តិចតួចទៅលើព័ត៌មានដែលបានមកយ៉ាងដូច្នោះ (ii) ការរៀបរាប់លម្អិតនៅក្នុងសៀវភៅរបស់ Wilfred P. DEAC បើទោះបីជា ពុំបានលើកឡើងជាក់លាក់នូវការសម្លាប់ណាមួយលើទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរដែលកើតឡើងក្រៅសមរភូមិក៏ដោយ ក៏បានលើកឡើងថា មានទាហាន ៦០០ នាក់“បានបាត់ខ្លួន”ដែរ²³²² និងបានពិពណ៌នាអំពីដំណើររឿងដែលក្នុងនោះជនស៊ីវិលបានទទួលរងផលប៉ះពាល់

²³¹⁷ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៨ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៣ (Philip SHORT) ឯកសារលេខ E1/191.1 ទំព័រ ៦៩ ដល់ ៧០។

²³¹⁸ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ៣០ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០១២ (វិចាម គុន ហៅភី ភួន) ឯកសារលេខ E1/98.1 ទំព័រ ៥៥។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៦ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០១២ (វិចាម គុន ហៅភី ភួន) ឯកសារលេខ E1/97.1 ទំព័រ ២២ ដល់ ២៣។

²³¹⁹ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៦ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០១២ (វិចាម គុន ហៅភី ភួន) ឯកសារលេខ E1/97.1 ទំព័រ ២១ ដល់ ២២, ២៣។

²³²⁰ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៦ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០១២ (វិចាម គុន ហៅភី ភួន) ឯកសារលេខ E1/97.1 ទំព័រ ៧។

²³²¹ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ៣០ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០១២ (វិចាម គុន ហៅភី ភួន) ឯកសារលេខ E1/98.1 ទំព័រ ៧០។

²³²² សៀវភៅរបស់ Wilfred P. Deac៖ ដំណើរឆ្ពោះទៅកាន់វាលពិឃាត ឯកសារលេខ E3/3328 ឆ្នាំ ១៩៩៧ ERN (ភាសាអង់គ្លេស) 00430777 ទំព័រ ១៩៧ (“ជនស៊ីវិលជាង ២០.០០០ ត្រូវបានប្រមូលផ្តុំទៅកាន់ទីជនបទដើម្បីសម្លាប់ ឬបង្ខំឱ្យរស់នៅ និងធ្វើ

ដោយសារការបំផ្លិចបំផ្លាញទាំងស្រុង និងថា (iii) ទស្សនៈរបស់ Philip SHORT ដែលថា មានការសម្លាប់ប្រហាក់ប្រហែលគ្នា “បានកើតឡើងគ្រប់ទីកន្លែង” ពុំឃើញមានភស្តុតាងជាក់លាក់គ្រប់គ្រាន់គាំទ្រនៅក្នុងសក្ខីកម្មទាំងមូលរបស់គាត់ឡើយ។ ទាក់ទងទៅនឹងការយោងទៅលើឯកសារបោះពុម្ពផ្សាយចំណងជើង *ការពិតរបស់ប្រជាជនកម្ពុជា* (Réalité Cambodgiennes) នោះ Philip SHORT ពុំបានបង្ហាញបញ្ជាក់ជាក់លាក់ដែលគាត់បានសំអាង។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី នៅពេលពិចារណាលើបទដែល Philip SHORT បានយោងទៅលើទស្សនាវដ្តីនោះ ទំនងជាថា គាត់ជាក់ស្តែងពុំបានយោងទៅលើបញ្ជីនៃ *ការពិតរបស់ប្រជាជនកម្ពុជា* (Réalité Cambodgiennes) នោះទេ ប៉ុន្តែទៅលើបញ្ជីនៃ *កម្ពុជាថ្មី* (Nouvelles du Cambodge) ដែលតម្លៃជាភស្តុតាងនៃឯកសារនេះនឹងត្រូវធ្វើការវាយតម្លៃខាងក្រោម។

៨៨២. ទាក់ទងទៅនឹងភស្តុតាងផ្សេងៗដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសំអាងនោះ ឌុច និង អ៊ីច ស៊ិន ពុំបានបញ្ជាក់ថា តើអ្នកដែលបញ្ជូនពីខេត្តទៅមន្ទីរសន្តិសុខ ម-១៣ ត្រូវបានសម្លាប់ ដែរ ឬយ៉ាងណាឡើយ ផ្ទុយទៅវិញបានបង្ហាញថា មួយភាគធំចុងក្រោយត្រូវបានដោះលែងពីមន្ទីរឃុំឃាំង និងត្រូវបានផ្លាស់ទីលំនៅ²³²³។ Stephen HEDER ដែលគាត់ផ្ទាល់បានស្ថិតនៅមួយរយៈពេលខ្លីបន្ទាប់ពីការដួលរលំ បានអះអាងថា គាត់ពុំបានចាំ ថាមានគេប្រាប់គាត់អំពីការសម្លាប់ទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋ ដែរ ឬយ៉ាងណាឡើយ ប៉ុន្តែបាន

ការនៅតាមឃុំនានា”) ERN (ភាសាអង់គ្លេស) 00430778 ទំព័រ ១៩៨ (នៅថ្ងៃទី ២៧ ដល់ ២៨ ខែ មីនា “សត្រូវបានបំបែកខ្សែការពារ [...]។ ANK G.L.s ដែលរងរបួសត្រូវបានសម្លាប់។ អ្នកខ្លះទៀតបានប្រគល់ M-15 និង M-16s ទៅឱ្យគ្រួសាររបស់ខ្លួន មុនពេលធ្វើអត្តឃាតខ្លួនឯងដើម្បីជៀសវាងការចាប់ខ្លួន និងការធ្វើទារុណកម្ម។ ខ្មែរក្រហមបាញ់រះគ្មានរើសមុខ [...]។ នៅថ្ងៃទី ២១ ខែ មេសា [...] កងទ័ពរដ្ឋាភិបាល លន់ នល់ ដែលចាញ់សង្គ្រាម បានដកថយ [...]។ ប្រហែលជាប្រាំមួយរយនាក់បានបាត់ខ្លួនផងដែរ”) ERN (ភាសាអង់គ្លេស) 00430783-00430784 ទំព័រ ២០៣ ដល់ ២០៤ (នៅថ្ងៃទី ២៩ ខែ មិថុនា ខេត្តត្រូវបានដណ្តើមមកវិញដោយកងកម្លាំងរដ្ឋាភិបាលដែលបានចូលទៅក្នុង “ទីក្រុងដែលរងការវាយប្រហារបែកបាក់ខ្ទេចខ្ទីនោះ”)។

²³²³ ប្រតិចារិកក្នុងចុះថ្ងៃទី ០៧ ខែ មេសា ឆ្នាំ ២០០៩ (កាំង ហ្គេកអ៊ាវ *ហៅ ឌុច*) ឯកសារលេខ E3/5791 ទំព័រ ២៤ (“បញ្ហាឈ្នះនៅខេត្ត [...] មេឌុបបញ្ជូន[មនុស្ស]ទៅ ម-១៣ ច្រើនដែរ បណ្តោះអាសន្នម្តាយ ឬពីរយប់ គាត់ចាត់ចែងឱ្យគេដឹកទៅខាងបាត់ដំបងពាយ័ព្យ ហើយទុកមួយចំនួនប្រហែលជា ៥ ទៅ ៦ នាក់ ឱ្យខ្ញុំសួរចម្លើយ”)។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២០ ខែ មីនា ឆ្នាំ ២០១២ (កាំង ហ្គេកអ៊ាវ *ហៅ ឌុច*) ឯកសារលេខ E1/51.1 ទំព័រ ៥២។ ប្រតិចារិកថ្ងៃទី ០៣ ខែ មេសា ឆ្នាំ ២០១២ (កាំង ហ្គេកអ៊ាវ *ហៅ ឌុច*) ឯកសារលេខ E1/58.1 ទំព័រ ៣៤ (“គេយកទៅកម្ទេចប៉ុន្មាន អីប៉ុន្មាន ខ្ញុំមិនដឹងទេ”)។ ប្រតិចារិកថ្ងៃទី ០៩ ខែ មេសា ឆ្នាំ ២០០៩ (អ៊ីច ស៊ិន) ឯកសារលេខ E3/1559 ទំព័រ ៦១ (វាយការណ៍ការឈ្នះខេត្តមួយលើកក្នុងចំណោមបីលើក “ពេលឈ្នះមួយលើកហ្នឹង” ជាពេលដែល “គេដាក់បណ្តោះអាសន្នសម្រាប់បញ្ជូនទៅខាងពាយ័ព្យ”) ទំព័រ ៨០ ដល់ ៨១ (ប្រកាសថា គាត់ត្រូវបានដោះលែងពី ម-១៣ និងពុំបានលើកឡើងអំពីការសម្លាប់អ្នកដែលត្រូវបានគេជម្លៀសណាមួយឡើយ)។

ទទួលស្គាល់ថា ប្រជាជនបានអះអាងអំពី “ការសម្លាប់ប្រជាជនមួយចំនួននៅនឹងកន្លែង”²³²⁴។ Stephen HEDER ពិតជាបានផ្តល់សក្ខីកម្មថា គាត់បានឃើញសាកសពដង្កូវដីមួយចំនួន²³²⁵។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី នេះពុំអាចចាត់ទុកថា ជាការបង្ហាញឱ្យឃើញគ្រប់គ្រាន់ថា ប្រជាជនដទៃទៀតត្រូវបានសម្លាប់ផងដែរនោះឡើយ។ ទាក់ទងទៅនឹងសក្ខីកម្មរបស់ នូ ម៉ៅ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានកត់សម្គាល់ឃើញថា “ពុំមានព័ត៌មានថា ទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរត្រូវបានសម្លាប់”²³²⁶។ ផ្ទុយទៅវិញ សាក្សីបាននិយាយថា ឈ្លើយសឹកត្រូវបានជម្លៀសរួមជាមួយនឹងប្រជាជនទូទៅផងដែរ ហើយការស្លាប់បានកើតឡើងដោយសារកង្វះស្បៀងអាហារ និងថ្នាំពេទ្យ²³²⁷។ ចំពោះការប្រព្រឹត្តទៅលើអ្នកដែលត្រូវបានជម្លៀស មានដូចជាឈ្លើយសឹកនោះ ខ្មែរក្រហមពុំបានយកចិត្តទុកដាក់ចំពោះជោគវាសនារបស់ពួកគេឡើយ។

៨៨៣.បញ្ហានៃ *កម្ពុជាថ្មី* (Nouvelles du Cambodge) ដែលជាឯកសារបោះពុម្ពផ្សាយជាផ្លូវការរបស់រណសិរ្សរួបរួមជាតិកម្ពុជាដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយោងទៅលើសុន្ទរកថាដែល ខៀវ សំផន បានធ្វើឡើងក្នុងប្រទេសកូរ៉េខាងជើងមួយខែក្រោយការដួលរលំខង្គុល។ ផ្ទុយទៅនឹងការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង សុន្ទរកថានេះ ពុំបានផ្តល់ “ការបង្ហាញច្បាស់លាស់នូវអ្វីដែលបានកើតឡើង”²³²⁸។ ទីមួយ ដោយសារខ្លឹម

²³²⁴ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ១០ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០១៣ (Stephen HEDER) E1/221.1 ទំព័រ ៥៨ ដល់ ៥៩ (“ខ្ញុំក៏បានសម្ភាសន៍ជាមួយមនុស្សមួយចំនួនដែលនិយាយថា មានការសម្លាប់ប្រភេទមនុស្សខ្លះនៅនឹងកន្លែង [...] ពួកគាត់ប្រហែលជាបានប្រាប់ខ្ញុំថា មានការ សម្លាប់។ ខ្ញុំចាំមិនច្បាស់ដែរ”) ទំព័រ ៦៤ ដល់ ៦៥ (“ខ្ញុំចាំមិនសូវច្បាស់ថា មានការនិយាយអំពីការសម្លាប់មន្ត្រីយោធា ឬស៊ីវិល ដែរ ឬយ៉ាងណាឡើយ”)។

²³²⁵ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ១០ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០១៣ (Stephen HEDER) ឯកសារលេខ E1/221.1 ទំព័រ ៥៨ ដល់ ៥៩ (“ខ្ញុំបានឃើញសាកសពនោះ នៅចាំប្រហែលជា ប្រាំមួយប្រាំពីរ [សំដៅដើម] គឺជាសាកសពស្រ្តីដែលស្លៀកពាក់ជាដង្កូវដីពុទ្ធសាសនា ដែលស្លាប់នៅទីនោះ”)។

²³²⁶ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១២៥។ សូមមើលផងដែរ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ១៩ ខែ មិថុនា ឆ្នាំ ២០១៣ (នូ ម៉ៅ) ឯកសារលេខ E1/209.1 ទំព័រ ៥ (“គេវីនៅស្រុកខង្គុល ជម្លៀសប្រជាជន ទាំងឈ្លើយសឹក ទាំងប្រជាជន [...]។ ខ្ញុំមិនដឹងថាយ៉ាងម៉េចយ៉ាងម៉េច”)។

²³²⁷ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ១៩ ខែ មិថុនា ឆ្នាំ ២០១៣ (នូ ម៉ៅ) ឯកសារលេខ E1/209.1 ទំព័រ ៥ និង ៣៣ (សាក្សីបានដឹងតាមរយៈកិច្ចប្រជុំរបស់គណៈឃុំ[កងកម្លាំង តាម៉ុក] ចាប់តាំងពីឈ្លើយសឹក និងប្រមូលជម្លៀសប្រជាជនថា ប្រជាជនទៅលើ បញ្ជូនទៅតាមផ្លូវអមលាំងហ្នឹង [...]។ ប្រជាជនកាលនឹងដែលជម្លៀសទៅអត់មានបាយមានទឹកអីទេ។ អីចឹងងាប់ពីព្រោះអត់បាយក៏ងាប់ ស្លាប់ព្រោះអត់បាយហូរហែ”) ទំព័រ ៣៣ (“អ្នកដែលត្រូវបានជម្លៀស រួមមានឈ្លើយសឹក”)។

²³²⁸ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១២៥។

សារពុំជាក់លាក់ត្រង់ថា អាចបកស្រាយយ៉ាងសមហេតុផលផងដែរថា ជាការសំដៅលើការសម្លាប់នៅក្នុង ពេលប្រយុទ្ធ²³²⁹។ ច្បាប់លាស់ណាស់ ទីពីរ មានគោលបំណងឃោសនាដែលកាត់បន្ថយភាពគួរឱ្យជឿជាក់ បាននៃឯកសារនេះ។ Stephen HEDER បានអះអាងពាក់ព័ន្ធទៅនឹងបញ្ហានេះថា សេចក្តីប្រកាសរបស់រណ សិរ្សប្រធានជាតិកម្ពុជាមួយចំនួនបានបំផ្លើសព្រឹត្តិការណ៍ទាំងស្រុងត្រង់ថា ព្រឹត្តិការណ៍ទាំងនេះ“ពុំដែលកើត មានឡើង ឬមានការបំប៉ោងចំនួនតួលេខយ៉ាងច្រើន” នៅពេលប្រៀបធៀបជាមួយនឹងអ្វីដែលគាត់បានសង្កេត ដោយផ្ទាល់ជាក់ស្តែង ឬបានឮពីប្រភពដែលគួរឱ្យជឿទុកចិត្តបាន²³³⁰។ បើទោះបីជា ខៀវ សំផន បានលើក សរសើរនៅក្នុងសុន្ទរកថារបស់គាត់អំពី“ការកម្ទេច” និង“ការលុបបំបាត់” “ទាហានអាយ៉ង”ទាំងអស់ ដោយ ប្រើប្រាស់ពាក្យពេចន៍អុចអាណា ញុះញង់ ផ្តល់យុត្តិកម្មសម្រាប់ការសម្លាប់“ទាហានអាយ៉ង” បើទោះបីជាបាន ប្រព្រឹត្តនៅក្នុងពេលប្រយុទ្ធ ឬពុំមែនក្នុងពេលប្រយុទ្ធក៏ដោយ។ គោលបំណង និងចរិតលក្ខណៈនៃសុន្ទរកថានេះ គឺពុំអាចសន្និដ្ឋានបានថា មានការសម្លាប់ពុំស្របច្បាប់លើទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរដែលបានកើតឡើង នៅឧដុង្គនោះឡើយ។

៨៨៤.សរុបសេចក្តីមក អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលយល់ឃើញថា ភស្តុតាងដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង បានសំអាងក្នុងការសន្និដ្ឋានថា ទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែររាប់ពាន់នាក់ ត្រូវបានសម្លាប់ក្រោយពីការដ ណ្តើមបានក្រុងឧដុង្គក្នុងឆ្នាំ ១៩៧៤ ពុំមានលក្ខណៈច្បាប់លាស់ ពុំអាចជឿទុកចិត្តបាន និងជាទូទៅមានកម្រិត ខ្សោយ។ បន្ថែមលើនេះទៀត ទាក់ទងទៅនឹងការលើកឡើងមួយចំនួនដែលពុំច្បាប់លាស់ចំពោះការសម្លាប់ទា ហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានពន្យល់មូលហេតុគ្រប់គ្រាន់ដែលខ្លួនពុំអាចយោង សមស្របទៅលើការសម្លាប់ ដែលបានកើតឡើងនៅក្នុងពេលប្រយុទ្ធនោះឡើយ។ អាស្រ័យហេតុនេះទើប អង្គ ជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសក្នុងការយល់ឃើញ ដោយបានសំអាងទៅលើភស្តុតាងមានកម្រិតតិចតួចនៅ

²³²⁹ ឯកសារបោះពុម្ពផ្សាយរណសិរ្សប្រធានជាតិកម្ពុជា៖ ទីភ្នាក់ងារព័ត៌មានកម្ពុជានៃរណសិរ្សប្រធានជាតិកម្ពុជា ឯកសារលេខ E3/167 ថ្ងៃទី ១១ ខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៤ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00596141 ទំព័រ ២៤(រាយការណ៍អំពីសុន្ទរកថាដែល ខៀវ សំផន បាន ថ្លែងនៅក្នុងកូរ៉េខាងជើងកាលពីថ្ងៃទី ០៥ ខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៤ ថា “ថ្ងៃទី ១៨ ខែ មីនា កន្លងទៅនេះ កងទ័ពប្រជាជនរំដោះជាតិកម្ពុ ជារបស់យើងបានរំដោះទីក្រុងមួយទៀត គឺទីក្រុងឧត្តុង្គ ដោយកម្ទេចចោលឱ្យអស់នូវកងទ័ពអាយ៉ងទាំងអស់ដែលនៅទីនោះ ហើយ នឹងកម្លាំងជំនួយពួកវា ដែលក្នុងនោះ ខ្មាំងចំនួនជាង ៥.០០០ នាក់ត្រូវបានកម្ទេចហើយ ១.៥០០ នាក់ត្រូវចាប់បាន”។ អត្ថបទនេះ គឺ ជាផ្នែកមួយសុន្ទរកថាពាក់ព័ន្ធទៅនឹង“ដំណឹងស្តីពីការជោគជ័យដែលមានលក្ខណៈយុទ្ធសាស្ត្រ”“ដែលកងទ័ពប្រជាជនរំដោះជាតិ និង ប្រជាជនកម្ពុជាទទួលបានលើកក្រពត្តិអាមេរិក និងបរិវាររបស់ពួកវានៅគ្រប់ទីកន្លែង”។

²³³⁰ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ១៥ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០១៣ (Stephen HEDER) ឯកសារលេខ E1/223.1 ទំព័រ ២៤។

ចំពោះមុខខ្លួនថា ទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរត្រូវបានសម្លាប់ក្នុងទ្រង់ទ្រាយធំនៅឧដុង្គ។ សេចក្តីសន្និដ្ឋាននេះបានមោឃៈការដាក់ជាប់ពាក់ព័ន្ធដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានធ្វើឡើងថា មេដឹកនាំ ប.ក.ក. បានពិភាក្សាការសម្លាប់ក្នុងទ្រង់ទ្រាយធំដែលបានកើតឡើងនៅឧដុង្គក្នុងអំឡុងពេលប្រជុំមួយក្នុងខែមិថុនា ឆ្នាំ ១៩៧៤²³³¹។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលសង្កេតឃើញថា ភស្តុតាងមូលដ្ឋានពុំបានបង្ហាញថា ខ្មែរក្រហមមិនត្រឹមតែមិនអើពើចំពោះប្រជាជនដែលស្ថិតក្រោមការគ្រប់គ្រងរបស់ខ្លួនប៉ុណ្ណោះទេ ប៉ុន្តែថែមទាំងកោតសរសើរការសម្លាប់ទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ ដោយប្រើប្រាស់ពាក្យពេចន៍អុថុអាសមិនរើសមុខឡើយ។

៤.ង.១.យ.២.ខ.ភស្តុតាងដទៃទៀតនៃការសម្លាប់មុនឆ្នាំ ១៩៧៥

៨៨៥.អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងក៏បានយល់ឃើញផងដែរថា៖ (i) ក្នុងឆ្នាំ ១៩៧២ ទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរចំនួន ៥០០ នាក់ ដែលបានចាប់ខ្លួន ត្រូវខ្មែរក្រហមសម្លាប់ចោលទាំងអស់នៅក្នុងភូមិភ្លើងឆេះ (ii) នៅក្នុងខែកញ្ញា ឆ្នាំ ១៩៧៣ ខ្មែរក្រហមបានកំណត់គោលដៅលើទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរក្នុងខេត្តកំពង់ចាម (iii) ក្នុងខែ កក្កដា ឆ្នាំ ១៩៧៥ ទាហានដែលចុះចាញ់ និងក្រុមគ្រួសាររបស់ពួកគេត្រូវបានសម្លាប់ក្នុងខេត្តបាត់ដំបង (iv) មានសេចក្តីរាយការណ៍ពីជនភៀសខ្លួនអំពីការសម្លាប់ខ្លាំងនៅក្នុងខែ មីនា ឆ្នាំ ១៩៧៤²³³²។ ភស្តុតាងដែលជាមូលដ្ឋាននៃការយល់ឃើញទាំងនេះ និងបានបែងចែកជាពីរផ្នែកដាច់ដោយឡែកពីគ្នានៅក្នុងសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង²³³³ មានដូចជា៖ (i) បទសម្ភាសន៍របស់ជនភៀសខ្លួនជាមួយ Stephen HEDER និង Masato MATSUSHITA (ii) សក្ខីកម្មរបស់ Stephen HEDER និងអ្នកជំនាញ Philip SHORT (iii) អនុស្សរណៈចំនួន ២ របស់រដ្ឋាភិបាលនៃសហរដ្ឋអាមេរិក និង (iv) សេចក្តីផ្តើមការណ៍រួមជាសាធារណៈរបស់ ខៀវ សំផន ហ៊្វី យន់ និង ហ៊្វី នីម។

²³³¹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៩១៨ និង ១០៣៩។

²³³² សូមមើល សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៨៣០។ សូមមើលផងដែរ កថាខណ្ឌ ១២១ (បានពិពណ៌នាអំពីគោលនយោបាយពាក់ព័ន្ធទៅនឹងទាហាន និងអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរដែលត្រូវបានចាប់ខ្លួនចាប់ពីឆ្នាំ ១៩៧០ ដល់ ១៩៧៥) ។

²³³³ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១២០ ដល់ ១២៣ និង ៨៣០។

៨៨៦.នួន ជា និង ខៀវ សំផន បានលើកឡើងថា សេចក្តីសន្និដ្ឋានរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំសមស្រប និងគ្មានមូលដ្ឋានគាំទ្រ ដោយសារភស្តុតាងនោះស្រពេចស្រពិល ពុំច្បាស់លាស់ និងជាពាក្យចោមអាវ៉ាម អនាមិកតាមគ្នាពីរ ឬបីដង និងបានអះអាងបន្ថែមទៀតថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានពន្យល់អំពីមូលហេតុ ដែលថា ការសម្លាប់ទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ ពុំបានកើតឡើងនៅក្នុងពេលប្រយុទ្ធ ឬជាអំពើហិង្សាដាច់ ដោយឡែក ជាជាងលទ្ធផលនៃគោលនយោបាយប្រព្រឹត្តបទឧក្រិដ្ឋនោះ²³³⁴។

៨៨៧.សហព្រះរាជអាជ្ញាបានឆ្លើយតបថា ភស្តុតាងនោះគ្រប់គ្រាន់ និងស៊ីសង្វាក់គ្នា ដូច្នេះ នាំឱ្យអង្គជំនុំជម្រះ សាលាដំបូងផ្តល់ការយល់ឃើញដោយសមហេតុផល²³³⁵។ បន្ថែមលើនេះ សហព្រះរាជអាជ្ញាបានចង្អុល បង្ហាញភស្តុតាងបន្ថែមទៀតដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានយោង ប៉ុន្តែគប្បីត្រូវបានសន្មតថា បាន ពិចារណាក្នុងការផ្តល់សេចក្តីសន្និដ្ឋានផ្នែកអង្គហេតុនោះ²³³⁶។

៨៨៨.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា ក្នុងការផ្តល់ការយល់ឃើញទាក់ទងទៅនឹងហេតុ ការណ៍សម្លាប់ខាងលើ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសំអាងតែលើពាក្យចោមអាវ៉ាម ចម្លើយក្រៅតុលាការ និងឯកសារប៉ុណ្ណោះ។ មានតែបទសម្ភាសន៍មួយប៉ុណ្ណោះក្នុងចំណោមបទសម្ភាសន៍ជាច្រើនរបស់ជនរៀបរាប់សំខាន់ ដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានលើកឡើងនោះ សំដៅទៅលើការសម្លាប់ទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ ដែលជនរៀបរាប់សំខាន់អនាមិកម្នាក់បានរៀបរាប់ថា ទាហាន“ចំនួន ៥០០ នាក់”ត្រូវបានចាប់ខ្លួន និងសម្លាប់នៅក្នុង ឆ្នាំ ១៩៧២ នៅភូមិភ្លើងឆេះ²³³⁷។ ការរៀបរាប់នេះមានតម្លៃភស្តុតាងទាប និងត្រូវបានរាយការណ៍ដោយផ្អែកលើ ភស្តុតាងបញ្ជាក់បន្ថែមដទៃទៀត។ Stephen HEDER បានផ្តល់សក្ខីកម្មថា គាត់មានការ“ចងចាំជាទូទៅ”នូវអ្វី ដែលអ្នកភូមិបានប្រាប់គាត់អំពីមនុស្សដែលត្រូវបានជម្លៀស និង“បានសម្លាប់នៅនឹងកន្លែង” នៅពេលដែលខ្មែរ ក្រហមបានកាន់កាប់ផ្នែកខ្លះនៃខេត្តកំពង់ចាមក្នុងខែកញ្ញា ឆ្នាំ ១៩៧៣²³³⁸។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានផ្តល់

²³³⁴ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៥៤១ ដល់ ៥៤៨។ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ២០២ ដល់ ២១៧។

²³³⁵ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៣៥៦ ដល់ ៣៦០។

²³³⁶ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៣៦០ ដល់ ៣៦១។

²³³⁷ របាយការណ៍របស់ S. HEDER និង M. MATSUSHITA កិច្ចសម្ភាសន៍ជាមួយជនរៀបរាប់សំខាន់កម្ពុជានៅព្រំដែនកម្ពុជាថៃ ឯក សារលេខ E3/1714 ថ្ងៃទី ២៥ ខែ មីនា ឆ្នាំ ១៩៨០ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00324777 ទំព័រ ១០៦។

²³³⁸ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ១០ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០១៣ (Stephen HEDER) ឯកសារលេខ E1/221.1 ទំព័រ ៦៥ និង ៦៩។

ទម្ងន់សមស្របចំពោះការរៀបរាប់នេះ ដូចការចង្អុលបង្ហាញរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា²³³⁹ដែលថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានផ្តល់ការយល់ឃើញថា ទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរត្រូវបានសម្លាប់នៅកំពង់ចាមនោះទេ ប៉ុន្តែគ្រាន់តែ“ត្រូវបានកំណត់គោលដៅ”²³⁴⁰ប៉ុណ្ណោះ។ អ្នកជំនាញ Philip SHORT បានអះអាងថា គាត់ជឿជាក់ថា ការសម្លាប់អតីតទាហាន និងអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ“បានកើតឡើងគ្រប់ទីកន្លែង”²³⁴¹។ ដោយហេតុថា គាត់ពុំបានផ្តល់ការគាំទ្រជាក់លាក់ដល់ការអះអាងរបស់គាត់²³⁴² ទើបតុលាការអង្គហេតុត្រឹមតែអាចផ្តល់ទម្ងន់ក្នុងកម្រិតតិចតួចចំពោះសក្ខីកម្មនេះប៉ុណ្ណោះ។ បន្ថែមលើនេះទៀត Philip SHORT បានបញ្ជាក់ពីរលើកថា ហេតុការណ៍ដែលគាត់បានដឹងនោះជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹង“ទាហានដែលមានឋានន្តរសក្តិខ្ពស់” និង“អ្នករដ្ឋការជាន់ខ្ពស់” ហើយពុំមែនជាទាហាន និងអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរទាំងអស់នោះទេ²³⁴³ ដែលការអះអាងនេះមានផ្នែកខ្លះផ្ទុយនឹងចម្លើយពីមុនរបស់គាត់²³⁴⁴។

៨៨៩. អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសំអាងផងដែរលើអនុស្សរណៈចំនួន ២ ចេញពីរដ្ឋាភិបាលសហរដ្ឋអាមេរិកធ្វើជាភស្តុតាងនៃការសម្លាប់សត្រូវ មានដូចជាអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរនៅក្នុង“ទឹកដីខ្មែរក្រហម” និងទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរដែលបានចុះចាញ់ រួមទាំងគ្រួសាររបស់ពួកគេនៅក្នុងខេត្តបាត់ដំបង²³⁴⁵។ អនុស្សរណៈទាំងពីរមានប្រភពជា“របាយការណ៍របស់មន្ត្រីស្ថានទូតសហរដ្ឋអាមេរិក” ដែលបានអះអាងអំពីការសម្លាប់ជនស៊ីវិល និងទាហានដែលចុះចាញ់នៅក្នុងខេត្តបាត់ដំបងក្នុងឆ្នាំ ១៩៧៤²³⁴⁶។ អាស្រ័យហេតុនេះ

²³³⁹ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៣៦០។

²³⁴⁰ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៨៣០។

²³⁴¹ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៧ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៣ (Philip SHORT) ឯកសារលេខ E1/190.1 ទំព័រ ៧១ ដល់ ៧២។

²³⁴² សូមមើល ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៨ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៣ (Philip SHORT) ឯកសារលេខ E1/191.1 ទំព័រ ៨៩ ដល់ ៩០។

²³⁴³ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៨ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៣ (Philip SHORT) ឯកសារលេខ E1/191.1 ទំព័រ ៦៦ ដល់ ៦៧។

²³⁴⁴ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៧ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៣ (Philip SHORT) ឯកសារលេខ E1/190.1 ទំព័រ ៥៥ ដល់ ៥៦ (“មានលំនាំទូទាំងប្រទេសនៃការសម្លាប់អតីតនាយទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរមិនថាក្នុងឋានៈណាក៏ដោយ និងការសម្លាប់អ្នករដ្ឋការដែលជាអតីតនៃរដ្ឋាភិបាល លន់ នល់ ចាប់ពីកម្រិតមួយចំនួនឡើងទៅ។ ខ្ញុំគិតថា នៅក្នុងករណីនាយទាហាន ជួរយោធា គឺមានលក្ខណៈជាប្រព័ន្ធជាអ្នករដ្ឋការស៊ីវិល។ សម្រាប់អ្នករដ្ឋការស៊ីវិល [...] ពុំមានលក្ខណៈជាប្រព័ន្ធ - បើទោះបីជាប្រព័ន្ធក៏ដោយ ក៏មាននៅចន្លោះប្រហោងនោះដែរ”)។

²³⁴⁵ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៨៣០។

²³⁴⁶ អនុស្សរណៈរបស់ក្រុមប្រឹក្សាសន្តិសុខជាតិរបស់សហរដ្ឋអាមេរិក កម្មវត្ថុ៖ ព័ត៌មានសំខាន់ៗអំពីប្រទេសកម្ពុជា ឯកសារលេខ E3/4197 ថ្ងៃទី ១៧ ខែ មីនា ឆ្នាំ ១៩៧៥ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00939695 ទំព័រ ៥។ អនុស្សរណៈរបស់ក្រុមប្រឹក្សាសន្តិសុខជាតិរបស់

អនុស្សរណៈចំនួន ២ ត្រូវបានសន្មតថា ជាខ្លឹមសារតែមួយ។ ដូចបានកត់សម្គាល់ដោយ នួន ជា និង ខៀវ សំផន²³⁴⁷ អនុស្សរណៈនេះ គឺជាពាក្យចោមអាវ៉ាមអនាមិកតាងគ្នា។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី ចំណុចនេះតែងតែជំរុញការកាត់បន្ថយតម្លៃនៃការជឿទុកចិត្តបានជាទូទៅនោះឡើយ។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា ប្រភពព័ត៌មាននៅក្នុងអនុស្សរណៈមួយក្នុងចំណោមអនុស្សរណៈនោះ ដែលរៀបរាប់អំពីការសម្លាប់ដែលបានកើតឡើងនៅលើទឹកដីរបស់ខ្មែរក្រហម គឺជាអត្ថបទកាសែតមួយចំនួនដែលបានចុះផ្សាយនៅក្នុងឯកសារបោះពុម្ពផ្សាយនានា ដែលបាននិពន្ធដោយអ្នកការសែតផ្សេងៗ។ អត្ថបទនោះបានពិពណ៌នាសង្ខេបអំពីព្រឹត្តិការណ៍នៃសោកនាដកម្មដែលបានកើតឡើងលើជនស៊ីវិល និងទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ។ ការពិពណ៌នាទាំងនោះមានលក្ខណៈស៊ីសង្វាក់គ្នា ហើយភាពអាចជឿជាក់បានបញ្ជាក់បន្ថែមគ្នាទៅវិញទៅមក ប៉ុន្តែភាគច្រើនជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងព្រឹត្តិការណ៍ដែលកើតមានចំពោះជនស៊ីវិល ពុំមែនលើទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរឡើយ ដូច្នេះការពិពណ៌នានេះបានផ្តល់ព័ត៌មានលម្អិតក្នុងកម្រិតតិចតួចដែលអាវ៉ាមតុលាការអង្គហេតុសមហេតុផល ពុំអាចផ្តល់ទម្ងន់ធ្ងន់ចំពោះភស្តុតាងនេះបាន²³⁴⁸។ បន្ថែមលើនេះទៀត សហព្រះរាជអាជ្ញាបានចង្អុលបង្ហាញលើភស្តុតាងបន្ថែមទៀតដែលតាមការលើកឡើងរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា ត្រូវបានសន្មតថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានពិចារណា។ ភស្តុតាងទីមួយជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងព្រឹត្តិការណ៍ ដែលបានកើតឡើងនៅក្នុងភូមិមួយ និងគ្មានកាលបរិច្ឆេទជាក់លាក់ បើទោះបីទំនងជានៅក្រោយការដួលរលំទីក្រុងភ្នំពេញនោះ²³⁴⁹ ភស្តុតាងដទៃទៀតជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងព្រឹត្តិការណ៍ដែលបានកើតឡើងក្រោយពីការដណ្តើមបានបាត់ដំបងក្នុងខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥។ អាស្រ័យហេតុនេះ អង្គជំនុំជម្រះនឹងត្រូវពិចារណានៅក្នុងផ្នែកពាក់ព័ន្ធដូចខាងក្រោម²³⁵⁰។

៨៩០.ចុងក្រោយ សេចក្តីផ្តើមការណ៍ជាសាធារណៈរបស់ ខៀវ សំផន ហ៊ុយន់ និង ហ៊ុន នីម ដែលក្នុងចំណោមនោះសំដៅលើ“ការកម្ទេច”“កម្លាំងរបស់ខ្មាំងចំនួន ១.៥៥០ ក្បាល ក្នុងនោះមានអាសក្តិប្រាំ សក្តិបី សក្តិពីរ និង

សហរដ្ឋអាមេរិក កម្មវត្ថុ៖ ការវាយតម្លៃនៃការអភិវឌ្ឍន៍នៅក្នុងឥណ្ឌូចិនចាប់តាំងពីការបញ្ចប់សង្គ្រាម ឯកសារលេខ E3/3472 ថ្ងៃទី ១៥ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ១៩៧៦ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00742973 ទំព័រ ៦។

²³⁴⁷ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៥៤៨។ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ២០៣។

²³⁴⁸ អនុស្សរណៈរបស់ក្រុមប្រឹក្សាសន្តិសុខជាតិរបស់សហរដ្ឋអាមេរិក កម្មវត្ថុ៖ ព័ត៌មានសំខាន់ៗអំពីប្រទេសកម្ពុជា ឯកសារលេខ E3/4197 ថ្ងៃទី ១៧ ខែ មីនា ឆ្នាំ ១៩៧៥ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00939692-4 ទំព័រ ១ ដល់ ៤។

²³⁴⁹ របាយការណ៍របស់រដ្ឋាភិបាលចក្រភពអង់គ្លេស៖ ការវិវត្តន៍ស្ថានភាពនៅក្នុងកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ឯកសារលេខ E3/3319 ថ្ងៃទី ១៤ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ១៩៧៨ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00699249 ទំព័រ ៤០។

²³⁵⁰ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ១០ ខែ មេសា ឆ្នាំ ២០១៣ (François PONCHAUD) ឯកសារលេខ E1/179.1 ទំព័រ ២០ ដល់ ២១។

សក្តិមួយរាប់សិបក្បាល ត្រូវបានយើងកំទេច”នៅទីតាំងចំនួនដប់កន្លែង“តាមបណ្តោយផ្លូវជាតិលេខ ៣” និង សំដៅលើ“ការកម្ទេច”“ខ្លាំងសរុបចំនួន ១០.២៤៥ ក្បាល [...] មកទល់នឹងពាក់កណ្តាលខែ មករា ឆ្នាំ ១៩៧៣”

²³⁵¹ ប្រហាក់ប្រហែលគ្នាទៅនឹងសេចក្តីថ្លែងការណ៍ខាងលើនេះ កោតសរសើរការសម្លាប់នៅខេត្ត។ បើទោះបី ជាតួលេខដែលបានយោងទៅលើនោះទំនងជាមានការបំប៉ោង ដោយសារចរិតលក្ខណៈនៃការយោសនាក៏ដោយ ក៏សេចក្តីថ្លែងការណ៍នេះបានដាស់សតិអារម្មណ៍ហិង្សាប្រឆាំងនឹងទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ។ ទោះជា យ៉ាងណាក្តី ផ្អែកតាមចរិតលក្ខណៈ និងគោលបំណងនៃសេចក្តីថ្លែងការណ៍នេះ ពុំអាចជាការបង្ហាញឱ្យឃើញ ការសម្លាប់ក្រៅសមរភូមិប្រយុទ្ធជាក់ស្តែងបានកើតឡើងនោះទេ។

៨៩១.សរុបសេចក្តីមក ភស្តុតាងដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសម្ភាសនោះ មានមូលដ្ឋានខ្សោយ និងពុំ អាចបង្ហាញសមហេតុផលថា មានការសម្លាប់ទាហាន និងអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរក្នុង“ទ្រង់ទ្រាយ ធំ”²³⁵²បានកើតឡើងនៅមុនឆ្នាំ ១៩៧៥ ឡើយ។ ភស្តុតាងនេះជាក់ស្តែងពុំបានបង្ហាញសមស្របទៅនឹងបទដ្ឋាន តម្រូវដែលនៅក្នុងអំឡុងពេលជាប់ពាក់ព័ន្ធនោះ គោលនយោបាយកំណត់គោលដៅមានអត្ថិភាពរួចហើយនោះ ឡើយ។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី ភស្តុតាងនោះបង្ហាញសញ្ញាណខ្លះៗអំពីវិធានការហិង្សា ដែលបានធ្វើឡើងក្រៅ សមរភូមិប្រយុទ្ធប្រឆាំងនឹងអ្នករដ្ឋការ និងទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ។ ទោះជាយ៉ាងនេះក៏ដោយ សញ្ញាណទាំងនោះមាននៅក្នុងភស្តុតាងដែលមានតម្លៃទាប ដែលពុំអាចធ្វើការពិភាក្សាណាមួយលើភាពជាប់ ពាក់ព័ន្ធ ភាពអាចជឿទុកចិត្តបាន និងការបញ្ជាក់បន្ថែមដែលអាចមាននោះឡើយ។

៤.ង.១.ឃ.២.គ.ការចោទប្រកាន់អំពីការសម្លាប់នៅចុងខែ មេសា និង ខែឧសភា ឆ្នាំ ១៩៧៥

៨៩២.អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញថា ការចាប់ខ្លួន ការសម្លាប់ និងការធ្វើឱ្យបាត់ខ្លួនអ្នករដ្ឋការនៃ របបសាធារណរដ្ឋខ្មែរទាក់ទងទៅនឹងការជម្លៀស បានបន្តរហូតដល់ចុងខែមេសា និងខែឧសភា ឆ្នាំ ១៩៧៥ នៅក្នុងទីក្រុងភ្នំពេញ បាត់ដំបង កំពង់ធំ ពោធិ៍សាត់ កំពង់ឆ្នាំង កណ្តាល តាកែវ សៀមរាប និងទួលពោធិ៍ ជ្រៃ²³⁵³។

²³⁵¹ សេចក្តីថ្លែងការណ៍របស់ ខៀវ សំផន ហ៊ុន នីម ហ៊ុន យន់ ឯកសារលេខ E3/637 ថ្ងៃទី ១៧ ខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥ ERN (ភាសា ខ្មែរ) 00442328 ទំព័រ ៣ និង 00442332 ទំព័រ ៧។

²³⁵² សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១២៧។

²³⁵³ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៨៣១ ដល់ ៨៣២។

៨៩៣.នួន ជា បានលើកឡើងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសអង្គហេតុ និងអង្គច្បាប់ក្នុងការយោងទៅលើទីក្រុង និងទីរួមខេត្តនានាតាម“ការជ្រើសរើសដោយអំពើចិត្ត”ដែលខ្លួនបានរកឃើញថា ត្រូវបានជម្លៀស និងបានសំអាងទៅលើភស្តុតាងពុំគ្រប់គ្រាន់ និងពុំអាចជឿទុកចិត្តបានក្នុងការបង្ហាញអំពីការសម្លាប់²³⁵⁴។ ខៀវ សំផន បានចោទប្រកាន់ថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសក្នុងការពុំបានពិចារណាលើស្វ័យភាពរបស់ភូមិភាគនៅក្នុងកិច្ចការយោធា មុនពេលការបង្កើតកងទ័ពបដិវត្តន៍កម្ពុជាក្នុងខែកក្កដា ឆ្នាំ ១៩៧៥²³⁵⁵។ ខៀវ សំផន បានអះអាងបន្ថែមទៀតថា ភស្តុតាងអំពីការធ្វើបាបលើអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ ពុំអាចជឿជាក់បានទាំងស្រុងនោះឡើយ²³⁵⁶។

៨៩៤.សហព្រះរាជអាជ្ញាបានអះអាងថា ទីតាំងដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានលើកឡើង គ្រាន់តែជាការរៀបរាប់ត្រួសៗប៉ុណ្ណោះ និងបានលើកឡើងថា ភស្តុតាងដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយោងនោះ អាចជឿទុកចិត្តបាន²³⁵⁷។

៨៩៥.ទាក់ទងទៅនឹងការចោទប្រកាន់អំពីការសម្លាប់ នៅក្នុងអំឡុងពេលនៃការជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានទទួលស្គាល់ការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលថា មានការសម្លាប់ទាហាន និងអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរបានកើតឡើងក្នុងអំឡុងពេលនៃព្រឹត្តិការណ៍នោះ។ ទោះបីជាយ៉ាងនេះក្តី ដោយសារភស្តុតាងមានកម្រិតតិចតួចនៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានទទួលយកត្រឹមតែការសម្លាប់អ្នករដ្ឋការជាន់ខ្ពស់ចំនួន ៤ នាក់ដែលពុំមានការជំទាស់ និងការសម្លាប់ដែលបានរៀបរាប់ដោយសាក្សីម្នាក់²³⁵⁸។

៨៩៦.ទាក់ទងទៅនឹងការសម្លាប់នៅក្នុងខេត្តបាត់ដំបង អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសំអាងទៅលើសក្ខីកម្មផ្ទាល់មួយ កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយចំនួន ២ និងការរៀបរាប់ក្រៅតុលាការចំនួន ៣ ដទៃទៀត ក្នុងការផ្តល់ការយល់ឃើញ²³⁵⁹។ សាក្សី ហ៊ុន ឈុនលី បានផ្តល់សក្ខីកម្មនៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងថា គាត់បាន

²³⁵⁴ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៥៨១ ដល់ ៥៨៥។

²³⁵⁵ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៤២២។

²³⁵⁶ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៤២៧។

²³⁵⁷ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៣៨១ ដល់ ៣៨៣។

²³⁵⁸ សូមមើល កថាខណ្ឌ ៤៦១ ជាអាទិ៍។

²³⁵⁹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ជើងទំព័រ ២៦៣៥។

ឃើញអ្នករដ្ឋការជាន់ខ្ពស់នៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ និងកូនទាហាន បានប្រមូលផ្តុំក្នុងទីកន្លែងពីរខុសគ្នានៅក្នុង ខេត្តបាត់ដំបង²³⁶⁰។ គាត់បានឮការប្រកាសថា អ្នករដ្ឋការត្រូវទៅទទួលសម្តេច នរោត្តម សីហនុ។ ក្រោយមក គាត់បានដឹងដោយសារអ្នកបើកឡានម្នាក់ដែលពាក់ព័ន្ធទៅនឹងប្រតិបត្តិការនោះថា អ្នករដ្ឋការទាំងនោះត្រូវបាន នាំយកទៅសម្លាប់នៅភ្នំអធិបតី ចំណែកទាហានស័ក្តិមួយត្រូវបានយកទៅបែរលិច និងឱ្យធ្វើស្រែចម្ការ។

៨៩៧.យោងតាមកំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយរបស់សាក្សី ព្រំ សារុន ដែលជាកូនទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ បានរៀបរាប់នៅចំពោះមុខសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតថា ខ្មែរក្រហមបានសួររកទាហានដែលមានបណ្តាស័ក្តិធំៗ ដើម្បីយកទៅសម្លាប់ចោល²³⁶¹។ បន្ថែមលើនេះ គាត់បានឃើញការសម្លាប់ទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ និងក្រុមគ្រួសាររបស់ពួកគេ និងឃើញសាកសពនៃអតីតមេបញ្ជាការរបស់គាត់ ដែលតាមគាត់ឮ ខ្មែរក្រហម បានវាយរហូតដល់ស្លាប់²³⁶²។ យោងតាមកំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយរបស់សាក្សី ជុច ពន្លក បានរៀបរាប់ថា អ្នករដ្ឋការ និងទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ ដែលខ្មែរក្រហមដឹកជញ្ជូនចេញតាមឡានទៅរៀនសូត្រនោះ ក្រោយមកគាត់បានឮថា អ្នកទាំងនោះត្រូវបានសម្លាប់²³⁶³។ គាត់ក៏បានអះអាងផងដែរថា មានទាហានពី ៣០០ ទៅ ៤០០ នាក់ត្រូវបាននាំយកទៅធ្វើការនៅកន្លែងផ្សេង²³⁶⁴។

៨៩៨.ការរៀបរាប់ក្រៅតុលាការចំនួន ៣ បានបញ្ជាក់អំពីការសម្លាប់នាយទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរនៅ ក្នុងស្រុកមោងឫស្សី(ភ្នំអធិបតី) និងស្រុកថ្មគោលក្នុងខេត្តបាត់ដំបង²³⁶⁵។ ការរៀបរាប់នេះបានបញ្ជាក់បន្ថែម

²³⁶⁰ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៦ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ២០១២ (ហ៊ុន ឈុនលី) ឯកសារលេខ E1/149.1 ទំព័រ ៣៣។

²³⁶¹ កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយ ព្រំ សារុន ឯកសារលេខ E3/5187 ថ្ងៃទី ១៨ ខែ មិថុនា ឆ្នាំ ២០០៨ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00197917-8 ទំព័រ ៣ និង ៤។

²³⁶² កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយ ព្រំ សារុន ឯកសារលេខ E3/5187 ថ្ងៃទី ១៨ ខែ មិថុនា ឆ្នាំ ២០០៨ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00197917-8 ទំព័រ ៣ និង ៤។

²³⁶³ កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយ ជុច ពន្លក ឯកសារលេខ E3/5211 ថ្ងៃទី ២៦ ខែ សីហា ឆ្នាំ ២០០៨ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00221544 ទំព័រ ៣។

²³⁶⁴ កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយ ជុច ពន្លក ឯកសារលេខ E3/5211 ថ្ងៃទី ២៦ ខែ សីហា ឆ្នាំ ២០០៨ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00221544 ទំព័រ ៣។

²³⁶⁵ កំណត់ហេតុរបស់ H. LOCARD៖ កំណត់ហេតុស្រាវជ្រាវស្តីពីបណ្តាញពន្ធនាគារនៅក្នុងរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ឯកសារ លេខ E3/2071 ថ្ងៃទី ២៥ ខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៩១ ERN (ភាសាខ្មែរ) 002333845 ទំព័រ ៣ ដល់ ៤, ERN (ភាសាខ្មែរ) 002333402 ទំព័រ ២១។ ពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីរបស់ ថាច់ សាលី ឯកសារលេខ E3/4966 ថ្ងៃទី ១៥ ខែ តុលា ឆ្នាំ ២០០៧

លើកស្ទួយដទៃទៀតដែលពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការសម្លាប់នៅខេត្តបាត់ដំបងត្រង់ថា មានការអះអាងនូវទឹកដីនៃការសម្លាប់ដូចគ្នា ចំនួន និងអត្តសញ្ញាណរបស់ជនរងគ្រោះប្រហាក់ប្រហែលគ្នា និងកាលៈទេសៈស្រដៀងគ្នាដូចជាបែបផែនការក្នុងការបោកបញ្ឆោតជនរងគ្រោះ មធ្យោបាយក្នុងការដឹកជញ្ជូន និងវិធីសាស្ត្រនៃការសម្លាប់។ បន្ថែមលើនេះ ការរៀបរាប់នេះបានផ្តល់ចំណុចពិសេសៗដែលបញ្ជាក់ពីភាពអាចជឿទុកចិត្តបាន។ យោងតាមការរៀបរាប់មួយក្នុងចំណោមនោះឃើញថា នាយទាហានថ្នាក់ក្រោម និងកូនទាហានសាមញ្ញជាច្រើននាក់ពុំត្រូវបានសម្លាប់ ប៉ុន្តែត្រូវបាននាំយកទៅឱ្យធ្វើការធ្ងន់នៅម្តុំជិតប៉ែលិន²³⁶⁶។

៨៩៩.សក្ខីកម្មរបស់សាក្សី ទាត់ ធឿន នៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលលើបណ្តឹងសាទុក្ខ បានផ្តល់ការបញ្ជាក់បន្ថែមផងដែរថា ទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ ត្រូវបានសម្លាប់នៅក្នុងខេត្តបាត់ដំបងនៅប៉ុន្មានថ្ងៃក្រោយពីបានរំដោះ។ នៅពេលស្នាក់នៅជាមួយ រស់ ញឹម(ញឹម រស់) ជាលេខាភូមិភាគពាយ័ព្យនៅកំពង់ព្រះ²³⁶⁷ ទាត់ ធឿន បានឃើញទាហានត្រូវបានដឹកតាមឡានទិសដៅទៅកាន់ស្រុកមោង²³⁶⁸ គាត់បានស្តាប់ឮពួកគេស្រែកជ័យយោសអបអរសរសើរ នរោត្តម សីហនុ²³⁶⁹។ ទាត់ ធឿន បានសន្និដ្ឋានថា ពួកគេស្តាប់តាមការប្រកាសតាមវិទ្យុអញ្ជើញពួកគេឱ្យទៅចូលរួមពិធីស្វាគមន៍សម្តេច។ ក្រោយមក អង្គរក្សរបស់ រស់ ញឹម(ញឹម

ERN (ភាសាខ្មែរ) 00565114-6 ទំព័រ ១ ដល់ ៣។ សូមមើលផងដែរ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ១០ ខែ មេសា ឆ្នាំ ២០១៣ (François PONCHAUD) ឯកសារលេខ E1/179.1 ទំព័រ ២០ ដល់ ២១ (យោងទៅលើសាក្សីប្លន់នាក់ដែលបានប្រាប់គាត់អំពីការសម្លាប់អ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋប្រមាណ ៣០០ នៅភ្នំអធិបតី ដែលម្នាក់ក្នុងចំណោមនោះបានឃើញដោយផ្ទាល់ការសម្លាប់ និងពីរនាក់បានត្រឹមឃើញលោក្យាល ឬសាកសព)។ ទូរលេខរបស់ក្រសួងការងាររបស់សហរដ្ឋអាមេរិក កម្មវត្ថុ៖ ជីវិតនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា ឯកសារលេខ E3/3559 ថ្ងៃទី ៣១ ខែ មីនា ឆ្នាំ ១៩៧៦ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00709582 ទំព័រ ៦ (ពិភាក្សាលើស្ថានភាពក្នុងស្រុកភ្នំស្រុកខេត្តបាត់ដំបង ជាពិសេសលើការសម្លាប់នាយទាហានទាំងអស់ដោយមេដឹកនាំយោធាខ្មែរកុម្មុយនីស្ត)។

²³⁶⁶ កំណត់ហេតុរបស់ H. LOCARD៖ កំណត់ហេតុស្រាវជ្រាវស្តីពីបណ្តាញពន្ធនាគារនៅក្នុងរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ឯកសារលេខ E3/2071 ថ្ងៃទី ២៥ ខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៩១ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00233385 ទំព័រ ៤។

²³⁶⁷ ការយោងម្តងម្កាលទៅលើ“Kampong Treas”នៅក្នុងប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៦ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០១៥ (ទាត់ ធឿន) ឯកសារលេខ F1/3.1 ទំព័រ ១០៥ ដល់ ១០៦ (ភាសាអង់គ្លេស), ទំព័រ ៨១ ដល់ ៨២ (ភាសាខ្មែរ) បកប្រែខុស(សូមមើល ទំព័រ ៤៨, ៥៨ ដល់ ៥៩ និង ៩១ (ភាសាខ្មែរ)សំដៅលើកំពង់ព្រះ)។

²³⁶⁸ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៦ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០១៥ (ទាត់ ធឿន) ឯកសារលេខ F1/3.1 ទំព័រ ៩១។

²³⁶⁹ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៦ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០១៥ (ទាត់ ធឿន) ឯកសារលេខ F1/3.1 ទំព័រ ៨២។

រស់) បានប្រាប់គាត់ថា ពួកគេទាំងអស់នោះត្រូវបានសម្លាប់²³⁷⁰។ មានឡានជាច្រើនជាងដប់គ្រឿង ដែលឡាននីមួយៗដឹកអតីតទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរប្រហែលពី ៣០ ទៅ ៤០ នាក់ និងបានបើកកាត់មុខផ្ទះរបស់រស់ ញឹម(ញឹម រស់) ម្តងនៅពេលថ្ងៃ និងម្តងទៀតនៅពេលល្ងាច²³⁷¹។ បើទោះបីជាសាក្សីរូបនេះពុំបានស្គាល់ទីកន្លែងដែលទាហានទាំងនោះត្រូវបាននាំយកទៅក៏ដោយ ក៏ផ្អែកលើភស្តុតាងទាំងមូល អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលយល់ឃើញថា ជាការសមហេតុផលក្នុងការសន្មតថា ទាហានទាំងនេះត្រូវនាំយកទៅភ្នំអធិបតី²³⁷²។ ផ្អែកលើសក្ខីកម្មរបស់សាក្សីទាំងមូល និងភស្តុតាងដទៃទៀតពាក់ព័ន្ធទៅនឹង រស់ ញឹម(ញឹម រស់)²³⁷³ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលសន្និដ្ឋានក្នុងកម្រិតអប្បបរមាថា រស់ ញឹម(ញឹម រស់) បានគាំទ្រការសម្លាប់នោះ។

៩០០.អាស្រ័យហេតុនេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលសន្និដ្ឋានថា ជាការសមស្របចំពោះអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលបានយល់ឃើញថា ទាហាន និងអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរត្រូវបានសម្លាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការជម្លៀសប្រជាជននៅក្នុងខេត្តបាត់ដំបងភ្លាមៗក្រោយថ្ងៃទី ១៧ ខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥។

៩០១.ទាក់ទងទៅនឹងការសម្លាប់នៅក្នុងខេត្តកំពង់ធំ ពោធិ៍សាត់ កំពង់ឆ្នាំង កណ្តាល និងតាកែវ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយោងទៅលើសក្ខីកម្មផ្ទាល់របស់ François PONCHAUD ដែលអង្គជំនុំជម្រះតុលាការ

²³⁷⁰ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៦ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០១៥ (ទាត់ ជឿន) ឯកសារលេខ F1/3.1 ទំព័រ ៤៤ ដល់ ៤៥, ៤៧, ៨០ ដល់ ៨១ និង ៩២។

²³⁷¹ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៦ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០១៥ (ទាត់ ជឿន) ឯកសារលេខ F1/3.1 ទំព័រ ៩៤។

²³⁷² សូមមើល ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៦ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០១៥ (ទាត់ ជឿន) F1/3.1 ៨២ និង ៩២ (ការសំដៅទៅលើពាក្យ“Tuol Sdach”ពុំមែនជាទីកន្លែងនោះទេ ដោយសារកំហុសនៃការបកប្រែភាសា និងប្រតិចារិក)។ ដោយសារ ទាត់ ជឿន បានឃើញឡានឆ្ពោះទៅមោង(ដែលចេញពីកំពង់ព្រះសំដៅទៅកាន់ភ្នំអធិបតី) និងបានពិចារណាឃើញថា កាលៈទេសៈនៃហេតុការណ៍នេះ(មានកាលបរិច្ឆេទនៃព្រឹត្តិការណ៍ វិធីនៃការបោកបញ្ឆោតជនរងគ្រោះ មធ្យោបាយដឹកជញ្ជូន ចំនួនជនរងគ្រោះ)ស៊ីសង្វាក់ជាមួយនឹងសាក្សីទាំងនោះដែលបានបង្ហាញការសម្លាប់នេះកើតឡើងនៅភ្នំអធិបតី ដូច្នេះ អង្គជំនុំជម្រះពិចារណាឃើញថា សក្ខីកម្មរបស់គាត់ទំនងសំដៅទៅលើហេតុការណ៍សម្លាប់ជាច្រើនដែលបានកើតឡើងនៅភ្នំអធិបតី។

²³⁷³ សូមមើល សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ជើងទំព័រ ២៤៥៤ (ត្រឹមឆ្នាំ ១៩៦៣ ញឹម រស់ គឺជាសមាជិកនៃគណៈអចិន្ត្រៃយ៍ និងបានចូលរួមសមាជបក្សទាំងអស់។ គាត់ក៏ជាលេខាធិការភាគពាយ័ព្យ ជាអនុប្រធានរដ្ឋ និងបានចូលរួមកិច្ចប្រជុំទៀងទាត់របស់មជ្ឈមណ្ឌលនៅភ្នំពេញ ឬភូមិភាគរបស់គាត់) និងកថាខណ្ឌ ៦៦៣, ៦៦៦, ៦៨៦, និង ៨៣៦ (ក្នុងនាមជាលេខាធិការភាគពាយ័ព្យ ញឹម រស់ បានធ្វើជាអធិបតីក្នុងកិច្ចប្រជុំនៅពេលនោះ ការសម្លាប់អតីតទាហាន និងអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរក្នុងទ្រង់ទ្រាយធំ នៅទូលពោធិ៍ជ្រៃដែលនៅក្នុងភូមិភាគពាយ័ព្យ ត្រូវបានបញ្ជា ហើយគាត់បានចូលរួមនៅក្នុងការរៀបចំនោះ)។ សូមមើលផងដែរ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ២៤០, ២៤៥។

កំពូលបានដោះស្រាយរួចហើយនោះ²³⁷⁴ និង សាក្សី ទីង សុខា ដែលបានផ្តល់ភស្តុតាងច្បាស់លាស់ថា អ្នកដែលត្រូវបានកំណត់អត្តសញ្ញាណថា ជាអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរត្រូវបានផ្លាស់ទីលំនៅ និងទៅបាត់រហូត និងបានបញ្ជាក់ថា គាត់ពុំបានដឹងថា ពួកគេត្រូវបានសម្លាប់ ឬយ៉ាងណានោះឡើយ²³⁷⁵។ ទាក់ទងទៅនឹងចម្លើយក្រៅតុលាការដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសំអាងនោះ ចម្លើយទាំងនេះពុំបានផ្តល់ការគាំទ្រគ្រប់គ្រាន់ក្នុងការបញ្ជាក់បន្ថែមហេតុការណ៍ ដែលបានលើកឡើងនៅក្នុងសក្ខីកម្មទាំងពីរនោះទេ។ តាមការកត់សម្គាល់របស់ នួន ជា²³⁷⁶ ឃើញថា ចម្លើយមួយចំនួនបង្ហាញជាក់ស្តែងថា ទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរពុំត្រូវបានសម្លាប់²³⁷⁷ ចំណែកទាហានដទៃទៀតទំនងជាត្រូវបានសម្លាប់នៅមុនការបញ្ចប់ការប្រយុទ្ធគ្នា²³⁷⁸។ ជាការកត់សម្គាល់ ការរៀបរាប់ជាច្រើនបានអះអាងថា មានភាពខុសគ្នារវាងអ្នករដ្ឋការជាន់ខ្ពស់ និងទាហានថ្នាក់ក្រោមតាមរយៈការព្យាយាមយ៉ាងខ្លាំងក្នុងគោលបំណងស្វែងរកអ្នករដ្ឋការជាន់ខ្ពស់²³⁷⁹។

៩០២.ទាក់ទងទៅនឹងព្រឹត្តិការណ៍នៅទួលពោធិ៍ជ្រៃ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរំលឹកថា ការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង សមហេតុផលដែលថា យ៉ាងហោចណាស់មានអតីតទាហាន និងអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរចំនួន ២៥០ នាក់ ត្រូវបានសម្លាប់នៅទីនោះ ប្រហែលមួយសប្តាហ៍ក្រោយថ្ងៃទី ១៧ ខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥²³⁸⁰។

²³⁷⁴ សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ៤៨៤។

²³⁷⁵ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៤ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ២០១២ (ទីង សុខា) ឯកសារលេខ E1/147.1 ទំព័រ ៦៩។

²³⁷⁶ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៥៨៥។

²³⁷⁷ កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយរបស់សាក្សី គង់ សំអាត ឯកសារលេខ E3/5232 ថ្ងៃទី ២២ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ២០០៨ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00269055 ទំព័រ ៣។ កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយរបស់ យស ផល ឯកសារលេខ E3/4611 ថ្ងៃទី ១២ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ២០០៩ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00418484-5 ទំព័រ ៣ ដល់ ៤។

²³⁷⁸ កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយរបស់ ពៅ ស៊ីនួន ឯកសារលេខ E3/5545 ថ្ងៃទី ២៩ ខែ កញ្ញា ឆ្នាំ ២០០៩ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00385096 ទំព័រ ៣។

²³⁷⁹ កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយរបស់សាក្សី យស ផល ឯកសារលេខ E3/4611 ថ្ងៃទី ១២ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ២០០៩ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00418484-5 ទំព័រ ៣ ដល់ ៤។ លិខិតរបស់ស្ថានទូតបារាំង កម្មវត្ថុ៖ សក្ខីកម្មរបស់ឧត្តមសេនីយ៍ត្រី សរ ប៊ុន ឯកសារលេខ E3/2666 ថ្ងៃទី ២៣ ខែ មិថុនា ឆ្នាំ ១៩៧៥ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00499666 ទំព័រ ៦។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ១០ ខែ មេសា ឆ្នាំ ២០១៣ (François PONCHAUD) ឯកសារលេខ E1/179.1 ទំព័រ ៩។

²³⁸⁰ សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ៤៨៧ ជាអាទិ៍។

៩០៣.ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានៅខេត្តសៀមរាប សាក្សី ប៉េជុយ ជីបសែ បានផ្តល់សក្ខីកម្មនៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងអំពីការសម្លាប់អ្នករដ្ឋការ និងទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ និងក្រុមគ្រួសាររបស់ពួកគេទាំងអស់នៅកំពង់ក្តី ដែលជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការជម្លៀសនៅក្នុងខេត្តសៀមរាប^{២៣៨១}។ ផ្ទុយទៅនឹងការអះអាងរបស់ នួន ជា^{២៣៨២} ការរៀបរាប់របស់ ជីបសែ បើទោះបីជាពាក្យចោមអាវាមទាក់ទងទៅនឹងអំពើជាក់ស្តែងនៃការសម្លាប់ក៏ដោយ ក៏មានព័ត៌មានលម្អិត និងខ្លឹមសារស៊ីសង្វាក់គ្នា និងជាក់លាក់គ្រប់គ្រាន់ក្នុងការបញ្ជាក់ពីប្រភពព័ត៌មាន ដែលត្រូវបានពិនិត្យល្អិតល្អន់នៅក្នុងអំឡុងពេលសួរដេញដោល^{២៣៨៣}។ ដូច្នេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលជឿជាក់ថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញដោយសមហេតុផលថា ទាហាន និងអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរត្រូវបានសម្លាប់ទាក់ទងទៅនឹងការជម្លៀសនៅក្នុងខេត្តសៀមរាប។

៩០៤.សរុបសេចក្តីមក ភស្តុតាងនៃការសម្លាប់ទាហាន និងអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរនៅចន្លោះពីចុងខែ មេសា ដល់ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ១៩៧៥ មានមូលដ្ឋានខ្សោយ លើកលែងតែពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការសម្លាប់នៅក្នុងខេត្តបាត់ដំបង ទួលពោធិ៍ជ្រៃ និងសៀមរាប ព្រមទាំងការសម្លាប់មួយចំនួនទាក់ទងទៅនឹងការជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ។ បញ្ហា ថាតើហេតុការណ៍ទាំងនេះ គឺជាលំនាំស៊ីសង្វាក់នៃការសម្លាប់ទាហាន និងអ្នករដ្ឋការទាំងអស់នៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ ដែរ ឬយ៉ាងណានោះ នឹងត្រូវដោះស្រាយដោយផ្អែកលើភស្តុតាងទាំងមូល ដូចខាងក្រោម។

៤.ង.១.យ.២.យ.ការចោទប្រកាន់អំពីការសម្លាប់នៅចុងឆ្នាំ ១៩៧៥ ១៩៧៦ និងក្រោយមកទៀត

²³⁸¹ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ១២ ខែ វិច្ឆិកា ឆ្នាំ ២០១២ (ប៉េជុយ ជីបសែ) ឯកសារលេខ E1/143.1 ទំព័រ ៥៤, ៥៧ ដល់ ៥៨ និង ៧០ ដល់ ៧១។

²³⁸² សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា ជើងទំព័រ ១៥៣៨។

²³⁸³ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ១២ ខែ វិច្ឆិកា ឆ្នាំ ២០១២ (ប៉េជុយ ជីបសែ) ឯកសារលេខ E1/143.1 ទំព័រ ៥៥ (គាត់បានឃើញទាហានកុមារដែលត្រូវបានឃុំឃាំង មុនពេលយកទៅសម្លាប់) ទំព័រ ៥៧ ដល់ ៥៨ (គាត់បានដឹងពីការប្រព្រឹត្តិចំពោះទាហានដែលបានចាប់ខ្លួន និងបានឃើញថា ទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរត្រូវបានយាមកាមយ៉ាងតឹងតែង) ទំព័រ ៥៩ ដល់ ៦០ និង ៧២ (គាត់បានដឹងអំពីការសម្លាប់ពីខ្មែរក្រហមដទៃទៀត ដែលបានចូលរួមក្នុងការប្រតិបត្តិការនោះ និងតាមរយៈមនុស្សបីនាក់ទៀតដែលគាត់ជឿថា ពុំមានហេតុផលដែលត្រូវកុហកគាត់ឡើយ)។ នួន ជា មានឱកាសសួរដេញដោលអំពីភាពអាចជឿទុកចិត្តបានពីប្រភពរបស់សាក្សី និងសាក្សីបានផ្តល់ព័ត៌មានពិស្តារ៖ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ១៤ ខែ វិច្ឆិកា ឆ្នាំ ២០១២ (ប៉េជុយ ជីបសែ) ឯកសារលេខ E1/144.1 ទំព័រ ១២ និង ១៧ ដល់ ២២។

៩០៥.ក្នុងការផ្តល់ការយល់ឃើញពាក់ព័ន្ធទៅនឹងអត្ថិភាពនៃលំនាំ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសំអាងលើភស្តុតាងអំពីការសម្លាប់ក្រោយព្រឹត្តិការណ៍នៅទួលពោធិ៍ជ្រៃ។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញថា៖

“នៅក្នុងឆ្នាំ ១៩៧៥ ១៩៧៦ និងក្រោយមកទៀត តាមរយៈការចាប់ខ្លួន ការសម្លាប់ និង/ឬការធ្វើឱ្យបាត់ខ្លួន ខ្មែរក្រហមបានបន្តកំណត់គោលដៅទៅលើអតីតអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ និងក្រុមគ្រួសាររបស់ពួកគេ រួមទាំងនៅខេត្តបាត់ដំបង ខេត្តកណ្តាល ខេត្តតាកែវ ខេត្តសៀមរាប/ឧត្តរមានជ័យ ខេត្តកំពង់ធំ ខេត្តកំពង់ចាម ខេត្តពោធិ៍សាត់ ខេត្តស្វាយរៀង និងខេត្តព្រៃវែង ផងដែរ”²³⁸⁴។

៩០៦.នួន ជា បានអះអាងថា ភស្តុតាងជាមូលដ្ឋានភាគច្រើនពាក់ព័ន្ធទៅនឹងអំឡុងពេលក្រោយពីការដួលរលំទីក្រុងភ្នំពេញ“មានកាលបរិច្ឆេទនៅក្នុងឆ្នាំ ១៩៧៦ ឬក្រោយៗមកទៀត” ដូច្នេះ ជាការពុំសមហេតុផលដែលប្រើប្រាស់ភស្តុតាងនេះ ដើម្បីបង្ហាញពីអត្ថិភាពនៃគោលនយោបាយក្នុងពេលរំដោះនោះឡើយ²³⁸⁵។ នួន ជា បានកត់សម្គាល់បន្ថែមទៀតថា បើទោះបីជាក្របខ័ណ្ឌពេលវេលា និងភូមិសាស្ត្រទូលំទូលាយក៏ដោយ ក៏អង្គជំនុំជម្រះបានបង្ហាញសាក្សីផ្ទាល់តែម្នាក់ប៉ុណ្ណោះដែលបានពិពណ៌នាអំពីការសម្លាប់ ហើយក្រៅពីនេះបានសំអាងទៅលើប្រភពដែលមានតម្លៃភស្តុតាងទាប²³⁸⁶។ ខៀវ សំផន បានជំទាស់ទៅនឹងការសំអាងរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងលើអង្គហេតុ ដែលបានកើតក្រោយព្រឹត្តិការណ៍នៅទួលពោធិ៍ជ្រៃ ដោយបានលើកឡើងថា ការសំអាងបែបនេះបានរំលោភបំពានលើដីកាសម្រេចបំបែកកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីលើកទីពីរ (E284) និងសិទ្ធិរបស់គាត់ក្នុងការទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយត្រឹមត្រូវ²³⁸⁷។

៩០៧.សហព្រះរាជអាជ្ញាបានឆ្លើយតបថា ការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានធ្វើឡើងដោយសមហេតុផល ហើយការអះអាងរបស់ជនជាប់ចោទពុំបានបង្ហាញថា ការយល់ឃើញដូចនេះចោទជាបញ្ហាឡើយ²³⁸⁸។

៩០៨.ចំពោះអំណះអំណាងរបស់ ខៀវ សំផន ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការសំអាងទៅលើអង្គហេតុដែលបានកើតឡើងក្រោយព្រឹត្តិការណ៍នៅទួលពោធិ៍ជ្រៃ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា ការបំបែកកិច្ចដំណើរ

²³⁸⁴ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៨៣៣ (ជើងទំព័រលុបចោល)។

²³⁸⁵ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៥៨៦។

²³⁸⁶ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៥៨៧។

²³⁸⁷ KHIEU សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៦៤៤ ដល់ ៦៤៥។

²³⁸⁸ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៣៨៤ និង ៣៩៩។

ការនីតិវិធីនៃសំណុំរឿង ០០២ បានកំណត់ *បទចោទ* ដែលជាកម្មវត្ថុនៃសំណុំរឿង ០០២/០១ *ដូចជា* បទឧក្រិដ្ឋ ដែលជនជាប់ចោទទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌ។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី ការបំបែកកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីនេះពុំ បានកម្រិតសមត្ថកិច្ចរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងឱ្យធ្វើការពិចារណាលើព្រឹត្តិការណ៍ ដែលបានកើតឡើងនៅ ក្រោយបទចោទដែលអាចជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការបង្ហាញពីការចោទប្រកាន់ផ្នែកអង្គហេតុ ដែលជាមូលដ្ឋាននៃ បទចោទនោះ²³⁸⁹។

៩០៩.អំណះអំណាងរបស់ នួន ជា ដែលថា ភស្តុតាងក្រោយព្រឹត្តិការណ៍នៅទួលពោធិ៍ជ្រៃពុំជាប់ពាក់ព័ន្ធនោះ ត្រូវបដិសេធចោលផងដែរ ដោយសារតុលាការអង្គហេតុសមហេតុផលមួយអាចសំអាងយ៉ាងសមស្របបាន ទៅលើភស្តុតាងក្រោយព្រឹត្តិការណ៍ណាមួយ ក្នុងការធ្វើសេចក្តីសន្និដ្ឋានអំពីគោលនយោបាយមួយដែលមាន អត្ថិភាពនៅក្នុងអំឡុងពេលពាក់ព័ន្ធនោះ។ បញ្ហាសំខាន់គឺ ថាតើអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានវាយតម្លៃសម ស្របលើភស្តុតាង ដែរ ឬយ៉ាងណា នៅពេលផ្តល់ការយល់ឃើញដោយផ្អែកលើភស្តុតាងក្រោយព្រឹត្តិការណ៍ ជាប់ពាក់ព័ន្ធនោះ បញ្ហានេះអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនឹងត្រូវដោះស្រាយដូចខាងក្រោម។

៩១០.ដើម្បីគាំទ្រសេចក្តីសន្និដ្ឋានថា ការចាប់ខ្លួន ការធ្វើឱ្យបាត់ខ្លួន និង/ឬការសម្លាប់ដែលបានកើតឡើងយ៉ាង ហោចណាស់ចំនួន ៩ ទីតាំងពាសពេញផ្ទៃប្រទេស ក្រោយព្រឹត្តិការណ៍នៅទួលពោធិ៍ជ្រៃ អង្គជំនុំជម្រះសាលា ដំបូងបានសំអាងទៅលើសក្ខីកម្មផ្ទាល់ចំនួន ៣ កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយចំនួន ៥ ការរៀបរាប់ក្រៅតុលាការ ចំនួន ១១ (ដែលប្រាំពីរបានបង្ហាញតាមរយៈកំណត់ហេតុរបស់ Henri LOCARD ឬឯកសារចងក្រងរបស់ François) ឯកសារចំនួន ៣ ប្រភពមកពីរដ្ឋាភិបាលបរទេស និងឯកសារមួយរបស់អង្គការក្រៅរដ្ឋាភិបាល²³⁹⁰ ។

៩១១.ឌុច និង François PONCHAUD បានផ្តល់សក្ខីកម្មដែលអាចជាប់ពាក់ព័ន្ធយ៉ាងសមហេតុផលទៅនឹង លំនាំទូទាំងប្រទេស។ ឌុច បានពន្យល់ថា ជនរងគ្រោះជាច្រើនដែលមានឈ្មោះនៅក្នុងឯកសារមួយចំនួនដែល បានមកពីមន្ទីរសន្តិសុខ ស-២១ គឺជាអតីតទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ²³⁹¹។ គាត់ក៏បានបញ្ជាក់ផងដែរថា

²³⁸⁹ សូមមើលខាងលើកថាខណ្ឌ ២២៧។

²³⁹⁰ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ជើងទំព័រ ២៦៤៣ ដល់ ២៦៥២។

²³⁹¹ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២០ ខែ មីនា ឆ្នាំ ២០១២ (កាំង ហ្គេកអ៊ាវ ហៅ ឌុច) ឯកសារលេខ E1/51.1 ទំព័រ ៥៤ ដល់ ៥៥។ ប្រតិ ចារិកចុះថ្ងៃទី ២៧ ខែ មីនា ឆ្នាំ ២០១២ (កាំង ហ្គេកអ៊ាវ ហៅ ឌុច) ឯកសារលេខ E1/54.1 ទំព័រ ១២។

ឯកសារមួយដែលយោងនៅក្នុងសក្ខីកម្មរបស់គាត់ ត្រូវបានកែកាលបរិច្ឆេទពីខែមីនា ឆ្នាំ ១៩៧៥ មកជាឆ្នាំ ១៩៧៦ ពីព្រោះនៅក្នុងខែមីនា ឆ្នាំ ១៩៧៥ មន្ទីរ ស-២១ “អត់ទាន់កើតមន្ទីរនគរបាល ឬក៏យើងមិនទាន់ឈ្នះ លន់ នល់ នៅឡើយទេ ទៅចាប់ទាហានគេយកមកកម្ទេចម៉េច(សំដីដើម)”²³⁹²។ ចម្លើយរបស់ ឌុច ពុំអាចធ្វើ ការសន្និដ្ឋានបានថា ដោយសារលំនាំនៃការសម្លាប់មានអត្ថិភាពនៅឆ្នាំ ១៩៧៦ ដូច្នេះគោលនយោបាយនៃការ សម្លាប់បានកើតឡើងប្រហែល ឬនៅថ្ងៃទី ១៧ ខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥ នោះទេ²³⁹³។ បន្ថែមលើនេះទៀត François PONCHAUD បានពន្យល់ថា បដិវត្តន៍នៅប្រទេសកម្ពុជាបានកើតឡើងជាបីដំណាក់កាល ទីមួយ គឺ ជា“បដិវត្តន៍ជាតិ”ដែលក្នុងនោះខ្មែរក្រហម“សំដៅបំផ្លាញអ្នកណាដែលធ្វើការបម្រើអាមេរិកាំង ឬរបប លន់ ន ល់ ដែលត្រូវបានចាត់ទុកថា ជាជនក្បត់”²³⁹⁴។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី គាត់បានធ្វើការអះអាងបែបនេះពាក់ព័ន្ធទៅ នឹងហេតុការណ៍នៅក្នុងខេត្តបាត់ដំបងដែលបានពិភាក្សាខាងលើ ប៉ុន្តែពុំបានផ្តល់ព័ត៌មានអំពីព្រឹត្តិការណ៍ដទៃ ទៀតឡើយ។ ដូច្នេះ ចម្លើយទូទៅរបស់គាត់ ពុំមានលក្ខណៈសមស្របក្នុងការបង្ហាញអំពីលំនាំទូលំទូលាយមួយ នោះទេ។ ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីទីបី ឡាយ បូនី បានផ្តល់សក្ខីកម្មថា ប្តីរបស់គាត់ដែលជាអតីតអ្នករដ្ឋការជាន់ ខ្ពស់នៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ ត្រូវបានសម្លាប់ក្រោយពេលខ្មែរក្រហមរកឃើញមុខងារពីមុនរបស់គាត់ ដែល គាត់បានលាក់បាំងជាយូរមក²³⁹⁵។ ឡាយ បូនី ក៏បានផ្តល់ភស្តុតាងអំពីការបាត់ខ្លួនដោយបង្ខំផងដែរ²³⁹⁶។ សក្ខី កម្មនេះពាក់ព័ន្ធទៅនឹងហេតុការណ៍មួយ អាស្រ័យហេតុនេះ មានតម្លៃភស្តុតាងតិចតួចក្នុងការគាំទ្រការយល់ ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលរងការជំទាស់ទាក់ទងទៅនឹងអត្ថិភាពនៃលំនាំទូទៅ និងទូលំទូលា យ។

²³⁹² ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៧ ខែ មីនា ឆ្នាំ ២០១២ (កាំង ហ្គេកអ៊ាវ រហូ ឌុច) ឯកសារលេខ E1/54.1 ទំព័រ ១២។

²³⁹³ សូមមើលផងដែរ សាលក្រមរឿងក្តី ឌុច (001-E188) កថាខណ្ឌ ១១៩ ដកស្រង់ដីកាដោះស្រាយដែលបានធ្វើវិសោធនកម្មក្នុង សំណុំរឿង ០០១ កថាខណ្ឌ ២១ (“មន្ទីរ ស-២១ បានដំណើរការពេញលេញនៅក្នុងខែ តុលា ឆ្នាំ ១៩៧៥”)។

²³⁹⁴ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ១០ ខែ មេសា ឆ្នាំ ២០១៣ (François PONCHAUD) ឯកសារលេខ E1/179.1 ទំព័រ ១៩ ដល់ ២០ និងសូម មើលផងដែរ ទំព័រ ២៣ (“ជារបៀបប្រព្រឹត្តរបស់អង្គការគ្រប់ទីកន្លែងដដែល”)។

²³⁹⁵ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៤ ខែ តុលា ឆ្នាំ ២០១២ (ឡាយ បូនី) ឯកសារលេខ E1/138.1 ទំព័រ ១២, ១៤ ដល់ ១៥។

²³⁹⁶ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៤ ខែ តុលា ឆ្នាំ ២០១២ (ឡាយ បូនី) ឯកសារលេខ E1/138.1 ទំព័រ ១៤ ដល់ ១៧។ សូមមើលផងដែរ កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយរបស់ ស្វង ស៊ុម ឯកសារលេខ E3/4657 ថ្ងៃទី ០៩ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០០៩ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00349501-2 ទំព័រ ៨ ដល់ ៩ (យោងទៅលើសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ជើងទំព័រ ២៦៥០ តាមរយៈការយោងទៅលើកថាខណ្ឌ ៦១៨)។

៩១២.កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយចំនួន ៤ ដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយោងទៅលើនោះ តាមការកត់សម្គាល់របស់ នួន ជា²³⁹⁷ ពុំមានភស្តុតាងអំពីការសម្លាប់ទាហាន និងអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ ប៉ុន្តែសំដៅទៅលើការចាប់ខ្លួន និងការឃុំខ្លួនដែលភាគច្រើនបានកើតឡើងនៅចុងឆ្នាំ ១៩៧៧ និង ១៩៧៨²³⁹⁸។

កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយចំនួន ៥ ដែលត្រូវបានធ្វើនៅចំពោះមុខសហព្រះរាជអាជ្ញា មិនមែនសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេត បញ្ជាក់បន្ថែមលើការសម្លាប់អ្នកទាំងនោះដែលមាន“ជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងសង្គមចាស់” ដែលបានប្រព្រឹត្តឡើងនៅចុងឆ្នាំ ១៩៧៧ រហូតដល់ ១៩៧៨ ដោយខ្មែរក្រហមដែលមកពីភូមិភាគនិរតី²³⁹⁹។

៩១៣.ក្នុងចំណោមចម្លើយក្រៅតុលាការដទៃទៀត គឺជាបទសម្ភាសន៍របស់ អៀង សារី ជាមួយនឹង Elizabeth BECKER ដែលផ្អែកតាមបទសម្ភាសន៍នេះ ថ្នាក់ដឹកនាំបក្សបានព្រមព្រៀងគ្នាស្វែងរក“អ្នកដែលគាំទ្ររបបលន់ នល់” ត្រឹមតែក្នុងឆ្នាំ ១៩៧៦ ប៉ុណ្ណោះ²⁴⁰⁰។ អៀង សារី បានអះអាងថា មុនពេលសម្រេចនេះ ពុំមានបទបញ្ជាបែងចែកប្រជាជនទៅតាមប្រភេទឡើយ ប៉ុន្តែ សោ ភឹម និង រស់ ញឹម(ញឹម រស់) ជាអ្នកធ្វើដំបូងគេបង្អស់ដោយគ្មានការយល់ព្រមពីថ្នាក់ដឹកនាំ²⁴⁰¹។ ចម្លើយដទៃទៀត ខ្លះដែលជាពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី ពាក្យបណ្តឹងរបស់ជនរងគ្រោះ និងកំណត់ហេតុរបស់អ្នកស្រាវជ្រាវពុំមានលក្ខណៈច្បាស់លាស់

²³⁹⁷ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៥៨៧។

²³⁹⁸ កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយរបស់ ចក់ ធឿង ឯកសារលេខ E3/5541 ថ្ងៃទី ៣១ ខែ សីហា ឆ្នាំ ២០០៩ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00369903 ទំព័រ ៥ (ត្រូវបានចាប់ខ្លួនជាមួយនឹងប្រជាជន ៤៧ នាក់ដទៃទៀតនៅក្នុងឆ្នាំ ១៩៧៨)។ កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយរបស់ សាក្សី ហេង ជុយ ឯកសារលេខ E3/5215 ថ្ងៃទី ០៩ ខែ កញ្ញា ឆ្នាំ ២០០៨ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00224048 ទំព័រ ៣ (ឃើញការចាប់ខ្លួន និងមនុស្សត្រូវបានឃុំឃាំងនៅក្នុងឆ្នាំ ១៩៧៨ និងមនុស្សដែលត្រូវបានចាប់ខ្លួន និងបាននាំយកទៅ)។ កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយរបស់សាក្សី ហេង ស្រ៊ុន ឯកសារលេខ E3/1692 ថ្ងៃទី ១១ ខែ សីហា ឆ្នាំ ២០០៨ ទំព័រ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00218551-2 ២ ដល់ ៣ (ត្រូវបានចាប់ខ្លួនក្នុងឆ្នាំ ១៩៧៦)។ កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយរបស់សាក្សី ចាន់ សុគាត ឯកសារលេខ E3/5169 ថ្ងៃទី ២១ ខែ មេសា ឆ្នាំ ២០០៨ ទំព័រ ៥ ដល់ ៦ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00186330-1 (បានឃើញការចាប់ខ្លួនក្នុងឆ្នាំ ១៩៧៧ ដល់ ១៩៧៨)។

²³⁹⁹ កិច្ចសម្ភាសន៍របស់ Stephen HEDER និង Robert PETIT ជាមួយនឹង ស៊ីង លីម ឯកសារលេខ E3/4649 ថ្ងៃទី ១៧ ខែ វិច្ឆិកា ឆ្នាំ ២០០៦ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00744607 ទំព័រ ២។

²⁴⁰⁰ កិច្ចសម្ភាសន៍របស់ Elizabeth BECKER ជាមួយ អៀង សារី ឯកសារលេខ E3/94 ថ្ងៃទី ២២ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ១៩៨១ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00578899-00578900 ទំព័រ ៨ ដល់ ៩។

²⁴⁰¹ កិច្ចសម្ភាសន៍របស់ Elizabeth BECKER ជាមួយ អៀង សារី ឯកសារលេខ E3/94 ថ្ងៃទី ២២ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ១៩៨១ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00578899-00578900 ទំព័រ ៨ ដល់ ៩។

ទាក់ទងទៅនឹងប្រភពព័ត៌មាន និងទំនងជាភស្តុតាងច្បាស់លាស់²⁴⁰² ចំណែកចម្លើយដទៃទៀតពាក់ព័ន្ធទៅនឹង ការធ្វើឱ្យបាត់ខ្លួន ប៉ុន្តែមិនមែនជាការសម្លាប់ឡើយ²⁴⁰³។ ការរៀបរាប់មួយចំនួនទំនងជាបញ្ជាក់ថា ខ្មែរក្រហម បានបែងចែករវាងអ្នករដ្ឋការជាន់ខ្ពស់នៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ ជាមួយនឹងទាហានថ្នាក់ក្រោម ឬថា ទាហាន ដែលត្រូវបានចាប់ខ្លួនទាំងអស់នោះចុងក្រោយពុំត្រូវបានសម្លាប់²⁴⁰⁴ឡើយ។ ចុងក្រោយ ដូច នួន ជា បានកត់ សម្គាល់²⁴⁰⁵ ចម្លើយភាគច្រើនសំដៅលើព្រឹត្តិការណ៍ដែលបានកើតឡើងក្នុងឆ្នាំ ១៩៧៦ ឬក្រោយៗមកទៀត²⁴⁰⁶

²⁴⁰² កំណត់ហេតុរបស់ Henri LOCARD: កំណត់ហេតុស្រាវជ្រាវស្តីពីបណ្តាញពន្ធនាគារនៅក្នុងរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ឯកសារលេខ E3/2071 ថ្ងៃទី ២៥ ខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៩១ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00233387 ទំព័រ ៦ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00233406-7 ទំព័រ ២៥ ដល់ ២៦។ ពាក្យបណ្តឹងជនរងគ្រោះ អ៊ុន រឿន ឯកសារលេខ E3/5395 ថ្ងៃទី ១៣ ខែ មិថុនា ឆ្នាំ ២០០៨ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00479581 ទំព័រ ៧។

²⁴⁰³ កំណត់ហេតុរបស់ Henri LOCARD: កំណត់ហេតុស្រាវជ្រាវស្តីពីបណ្តាញពន្ធនាគារនៅក្នុងរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ឯកសារលេខ E3/2071 ថ្ងៃទី ២៥ ខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៩១ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00233415-6 ទំព័រ ៣៤ ដល់ ៣៥។

²⁴⁰⁴ កំណត់ហេតុរបស់ Henri LOCARD: កំណត់ហេតុស្រាវជ្រាវស្តីពីបណ្តាញពន្ធនាគារនៅក្នុងរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ឯកសារលេខ E3/2071 ថ្ងៃទី ២៥ ខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៩១ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00233387 ទំព័រ ៦ និង ERN (ភាសាខ្មែរ) 00233406 ទំព័រ ២៥។ សក្ខីកម្មរបស់ជនរៀនខ្លួនដែលប្រមូលដោយ François PONCHAUD ឯកសារលេខ E3/4590 គ្មានកាលបរិច្ឆេទ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00836225-6 ទំព័រ ១៤៨ ដល់ ១៤៩ និង ERN (ភាសាខ្មែរ) 00836267-8 ទំព័រ ១៨៩ ដល់ ១៩០។

²⁴⁰⁵ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៥៨៦។

²⁴⁰⁶ កិច្ចសម្ភាសន៍របស់ Elizabeth BECKER ជាមួយ អៀង សារី ឯកសារលេខ E3/94 ថ្ងៃទី ២២ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ១៩៨១ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00578899-00578900 ទំព័រ ៨ ដល់ ៩។ កំណត់ហេតុរបស់ Henri LOCARD: កំណត់ហេតុស្រាវជ្រាវស្តីពីបណ្តាញពន្ធនាគារនៅក្នុងរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ឯកសារលេខ E3/2071 ថ្ងៃទី ២៥ ខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៩១ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00233403 ទំព័រ ២២ និង ERN (ភាសាខ្មែរ) 00233406 ទំព័រ ២៥។ សក្ខីកម្មរបស់ជនរៀនខ្លួនដែលបានធ្វើឡើងនៅក្នុងទីក្រុងប៉ារីស និងប្រទេសថៃ និងត្រូវបានប្រមូលដោយ François PONCHAUD ឯកសារលេខ E3/5776 គ្មានកាលបរិច្ឆេទ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00840922-3 ទំព័រ ២៧៥ ដល់ ២៧៦។ សក្ខីកម្មរបស់ជនរៀនខ្លួនដែលបានប្រមូលដោយ François PONCHAUD ឯកសារលេខ E3/4590 គ្មានកាលបរិច្ឆេទ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00836267-8 ទំព័រ ១៨៩ ដល់ ១៩០ ។ ពាក្យបណ្តឹងជនរងគ្រោះ ស៊ឹម ហ៊ុប ឯកសារលេខ E3/5355 ថ្ងៃទី ១៩ ខែ មិថុនា ឆ្នាំ ២០០៨ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00462347-8 ទំព័រ ៧ ដល់ ៨។ ពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី សាំង រី ឯកសារលេខ E3/4919 ថ្ងៃទី ០៥ ខែ តុលា ឆ្នាំ ២០០៩ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00545275-6 ទំព័រ ១ ដល់ ២។

ដែលមានតែការរៀបរាប់បីប៉ុណ្ណោះដែលសន្មតថា សំដៅទៅលើព្រឹត្តិការណ៍ក្នុងឆ្នាំ ១៩៧៥²⁴⁰⁷ និងការរៀបរាប់មួយ ពុំមានកាលបរិច្ឆេទជាក់លាក់អំពីព្រឹត្តិការណ៍ឡើយ²⁴⁰⁸។

៩១៤.សរុបសេចក្តីមក ភស្តុតាងពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការសម្លាប់ទាហាន និងអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរនៅចុងឆ្នាំ ១៩៧៥ និងក្រោយៗមកទៀត មានមូលដ្ឋានខ្សោយ។ ដំបូង ការរៀបរាប់ដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសំអាងទៅលើជាញឹកញាប់ខ្វះព័ត៌មានលម្អិត និងភាគច្រើនជាឯកសារក្រៅតុលាការ ដែលភាពជឿជាក់និងទុកចិត្តបាននៃឯកសារនេះពុំត្រូវបានដោះស្រាយជាក់លាក់ឡើយ។ បន្ថែមលើនេះទៀត អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានពន្យល់អំពីមូលហេតុដែលនាំឱ្យមានការសន្និដ្ឋានបានថា ភស្តុតាងដែលជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងហេតុការណ៍ដែលបានកើតឡើងយ៉ាងយូរក្រោយខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥ បានបង្ហាញថា គោលនយោបាយចាស់បានបន្តនិរន្តរភាពរហូត ជាជាងការបង្កើតគោលនយោបាយថ្មី។

៤.ង.១.យ.៣.លំនាំទាក់ទងទៅនឹងបែបបទសម្រាប់ការកំណត់អត្តសញ្ញាណទាហាន និងអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ និងវាសនាចុងក្រោយរបស់ពួកគេ

៩១៥.អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញថា “មានលំនាំច្បាស់លាស់”នៅទូទាំងប្រទេសអំពីការកំណត់អត្តសញ្ញាណទាហាន និងអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ²⁴⁰⁹។ យោងតាមអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង អ្នកទាំងនេះ ដំបូង ត្រូវបានគេបញ្ចុះបញ្ចូលតាមរយៈការបោកបញ្ឆោត និងភូតកុហកអោយបង្ហាញអត្តសញ្ញាណរបស់ខ្លួន បន្ទាប់មក“ត្រូវចាប់ខ្លួន សម្លាប់ ឬធ្វើឱ្យបាត់ខ្លួន”²⁴¹⁰។

²⁴⁰⁷ កំណត់ហេតុរបស់ Henri LOCARD៖ កំណត់ហេតុស្រាវជ្រាវស្តីពីបណ្តាញពន្ធនាគារនៅក្នុងរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ឯកសារលេខ E3/2071 ថ្ងៃទី ២៥ ខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៩១ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00233387 ទំព័រ ៦ និង ERN (ភាសាខ្មែរ) 00233415-6 ទំព័រ ៣៤ ដល់ ៣៥។ សក្ខីកម្មរបស់ជនរៀនខ្លួនដែលប្រមូលដោយ François PONCHAUD ឯកសារលេខ E3/4590 គ្មានកាលបរិច្ឆេទ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00836225-6 ទំព័រ ១៤៨ ដល់ ១៤៩។

²⁴⁰⁸ ពាក្យបណ្តឹងរបស់ អ៊ុន រឿន ឯកសារលេខ E3/5395 ថ្ងៃទី ១៣ ខែ មិថុនា ឆ្នាំ ២០០៨ ទំព័រ ៧ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00479581។

²⁴⁰⁹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៨៣៤។

²⁴¹⁰ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៨៣៤។

៩១៦.នួន ជា បានអះអាងថា ពុំមានភស្តុតាងគ្រប់គ្រាន់ក្នុងការបង្ហាញថា មានលំនាំស៊ីសង្វាក់គ្នានៅទូទាំងប្រទេសឡើយ²⁴¹¹។

៩១៧.សហព្រះរាជអាជ្ញាបានលើកឡើងថា នួន ជា ពុំបានបង្ហាញថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុស និងក៏ពុំបានលើកបង្ហាញភស្តុតាងណាមួយ ដែលមានយោងនៅក្នុងសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងឡើយ²⁴¹²។

៩១៨.ការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលថា ទាហាន និងអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរជាញឹកញាប់ត្រូវបានគេបញ្ចុះបញ្ចូលឱ្យបង្ហាញខ្លួន ពិតជាមានមូលដ្ឋានគាំទ្រតាមរយៈក្នុងចំណោមនោះ ការរៀបរាប់មួយចំនួនដែលអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានពិនិត្យខាងលើ²⁴¹³ រួមទាំងសក្ខីកម្មផ្ទាល់របស់ Philip SHORT Stephen HEDER និង François PONCHAUD²⁴¹⁴ផងដែរ។ អាស្រ័យហេតុនេះ ការយល់ឃើញនេះត្រូវបានគាំទ្រដោយភស្តុតាងគ្រប់គ្រាន់ដែលអាចជឿទុកចិត្តបាន។

៩១៩.អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានបញ្ជាក់បន្ថែមថា ទាហាន និងអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរដែលត្រូវបានកំណត់អត្តសញ្ញាណបែបនោះ ត្រូវបាននាំយកទៅសម្លាប់ ឬត្រូវបានធ្វើឱ្យបាត់ខ្លួន និងថា មានការប្រើប្រាស់វិធីសាស្ត្រដូចគ្នានៃការកំណត់អត្តសញ្ញាណនៅទូទាំងប្រទេស។ ដើម្បីគាំទ្រដល់ការយល់ឃើញរបស់ខ្លួន

²⁴¹¹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ៥៩៨ ដល់ ៥៩៩។

²⁴¹² សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៣៨៩។

²⁴¹³ សូមមើលឧ. ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៦ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០១៥ (ទាត់ ឆៀន) ឯកសារលេខ F1/3.1 ទំព័រ ៤៤ ដល់ ៤៥, ៨០ ដល់ ៨១។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៥ ខែ វិច្ឆិកា ឆ្នាំ ២០១២ (ស៊ី ជា) ឯកសារលេខ E1/140.1 ទំព័រ ១៣ ដល់ ១៤ (យោងទៅលើកំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយរបស់ ស៊ី ជា ឯកសារលេខ E3/3961 ថ្ងៃទី ០៦ ខែ សីហា ឆ្នាំ ២០០៨ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00205057-8 ទំព័រ ២ ដល់ ៣) ១៨, ២៥ ដល់ ២៦, ៣២, ៤៦, ៨៦។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៤ ខែ តុលា ឆ្នាំ ២០១២ (ឡាយ បូនី) ឯកសារលេខ E1/138.1 ទំព័រ ២៤ ដល់ ២៥ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00856250-1។ កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយរបស់ សំ សិទ្ធិ ឯកសារលេខ E3/5201 ថ្ងៃទី ០៧ ខែ សីហា ឆ្នាំ ២០០៨ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00212121 ទំព័រ ៣។ កំណត់ហេតុរបស់ Henri LOCARD៖ កំណត់ហេតុស្រាវជ្រាវស្តីពីបណ្តាញពន្ធនាគារកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ឯកសារលេខ E3/2071 ថ្ងៃទី ២៥ ខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៩១ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00233384-5 ទំព័រ ៣ ដល់ ៤។ សក្ខីកម្មរបស់ជនរៀនខ្លួនប្រមូលដោយ François PONCHAUD ឯកសារលេខ E3/4590 ERN (ភាសាខ្មែរ) 00836225-1 ទំព័រ ១៤៨ ដល់ ១៤៩។

²⁴¹⁴ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៨៣៤ (យោងទៅលើ Philip SHORT and François PONCHAUD)។ សូមមើលផងដែរ កថាខណ្ឌ ៨៣០ ជើងទំព័រ ២៦១៩ (យោងទៅលើ Philip SHORT and François PONCHAUD)។

អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយោងទៅលើសក្ខីកម្មរបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី ជុំ សុខា និងអ្នកជំនាញ Philip SHORT និង David CHANDLER និងឯកសារក្រៅតុលាការចំនួន ២²⁴¹⁵។ ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី ជុំ សុខា បានផ្តល់សក្ខីកម្មថា អ្នកដែលមានការពាក់ព័ន្ធជាមួយនឹងរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរត្រូវបានឃុំខ្លួន ប៉ុន្តែពុំបានលើកឡើងថា ពួកគាត់ត្រូវបានសម្លាប់ឡើយ²⁴¹⁶។ ដោយហេតុថា ជុំ សុខា ខ្លួនឯង គឺជាអតីតទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ ទើបគាត់ត្រូវបានចាត់ឱ្យទៅធ្វើស្រែចម្ការ²⁴¹⁷។ គាត់បានផ្តល់សក្ខីកម្មថា ឪពុកបង្កើត និងឪពុកមារបស់គាត់ដែលជាទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរដែរនោះក៏ត្រូវបានចាប់ខ្លួន ឃុំខ្លួន និងបង្ខំឱ្យធ្វើការជាទម្ងន់នៅក្នុងមន្ទីរសន្តិសុខ ដែលពួកគាត់ពុំដែលឃើញត្រឡប់មកវិញឡើយ²⁴¹⁸។ ដូច្នេះ ការរៀបរាប់នេះបង្ហាញពីការចាប់ខ្លួន ការឃុំខ្លួន និងការធ្វើឱ្យបាត់ខ្លួន ប៉ុន្តែពុំបានបង្ហាញអំពីកាលៈទេសៈដែលនាំទៅដល់ការស្លាប់សាច់ញាតិរបស់គាត់ឡើយ។

៩២០.ចំពោះអ្នកជំនាញ Philip SHORT អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរំលឹកថា គាត់ពុំបានផ្តល់ការគាំទ្រជាក់លាក់គ្រប់គ្រាន់ដល់ការអះអាងរបស់គាត់ដែលថា ការសម្លាប់ទាហាន និងអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរបានកើតឡើងនៅទូទាំងប្រទេស²⁴¹⁹ ដូច្នេះ សក្ខីកម្មរបស់គាត់ត្រង់ចំណុចនេះត្រឹមតែទទួលបានទម្ងន់ក្នុងកម្រិតតិចតួចប៉ុណ្ណោះ។ ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងអ្នកជំនាញ David CHANDLER ដែលបានអះអាងថា នៅក្នុងដំណាក់កាលដំបូងនៃរបបខ្មែរក្រហម អ្នកដែលមានការជាប់ពាក់ព័ន្ធជាមួយនឹងរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរនឹងក្លាយជាគោលដៅនៃ“ការសងសឹកមួយប្រភេទ” ដែលពាក់ព័ន្ធទៅនឹងករណីសម្លាប់ជាច្រើន²⁴²⁰។ គាត់បានបន្ថែមទៀតថា នេះបាន“បង្ហាញយ៉ាងពេញលេញ”តាមរយៈកិច្ចសម្ភាសន៍ដែលគាត់បានធ្វើឡើង តាមរយៈរបាយការណ៍របស់ជន

²⁴¹⁵ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៨៣៤ រួមបញ្ចូលជើងទំព័រភ្ជាប់ជាមួយ។

²⁴¹⁶ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ជើងទំព័រ ២៦៥៥ យោងទៅលើប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២២ ខែ តុលា ឆ្នាំ ២០១២ (ជុំ សុខា) ឯកសារលេខ E1/136.1 ទំព័រ ៥៧។

²⁴¹⁷ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២២ ខែ តុលា ឆ្នាំ ២០១២ (ជុំ សុខា) ឯកសារលេខ E1/136.1 ទំព័រ ៦៣ ដល់ ៦៤ និង ៧៥។

²⁴¹⁸ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២២ ខែ តុលា ឆ្នាំ ២០១២ (ជុំ សុខា) ឯកសារលេខ E1/136.1 ទំព័រ ៥៥ ដល់ ៥៧។ សូមមើលផងដែរកំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយរបស់ ជុំ សុខា ឯកសារលេខ E3/5788 ថ្ងៃទី ០២ ខែ សីហា ឆ្នាំ ២០០៨ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00373217-8 ទំព័រ ៤ ដល់ ៥។

²⁴¹⁹ សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ៨៨១ ដល់ ៨៨៨។

²⁴²⁰ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២០ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០១២ (David CHANDLER) ឯកសារលេខ E1/93.1 ទំព័រ ៧ ដល់ ៨។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ១៨ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០១២ (David CHANDLER) ឯកសារលេខ E1/91.1 ទំព័រ ១៩។

ភៀសខ្លួន និងឯកសារដទៃទៀត²⁴²¹។ ទាក់ទងទៅនឹងមតិយោបល់របស់ David CHANDLER ដោយផ្អែកលើប្រភពព័ត៌មានដែលជាផ្នែកនៃកំណត់ត្រាជាភស្តុតាងនោះឃើញថា ជាចម្បង ពុំជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងបញ្ហាដែលថា ទាហាន និងអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរពិតជាត្រូវបានសម្លាប់នោះឡើយ ដោយហេតុថា នេះជាតួនាទីរបស់តុលាការ មិនមែនជាតួនាទីរបស់អ្នកជំនាញនោះទេ ក្នុងការធ្វើសេចក្តីសន្និដ្ឋានអង្គច្បាប់ដោយផ្អែកលើមូលដ្ឋាននៃភស្តុតាងដែលបានផ្តល់នោះ។ ក្នុងករណីដែលសេចក្តីសន្និដ្ឋានរបស់ David CHANDLER បានផ្អែកលើប្រភពព័ត៌មានដែលពុំមែនជាផ្នែកនៃកំណត់ត្រាជាភស្តុតាង អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាឃើញថា សេចក្តីសន្និដ្ឋាននេះចាត់ជាពាក្យចោមអាវ៉ាមទូទៅ ដោយសារគាត់ទំនងជាបានដឹងតាមរយៈការសន្ទនាជាមួយបុគ្គលផ្សេងៗ ដែលពុំមែនជាបទពិសោធន៍ផ្ទាល់ខ្លួន និងដោយសារគាត់ពុំបានផ្តល់ព័ត៌មានលម្អិតគ្រប់គ្រាន់ទាក់ទងទៅនឹងហេតុការណ៍នៃការសម្លាប់ ដែលគាត់បានលើកឡើងនោះឡើយ។

៩២១. ក្នុងការគាំទ្រដល់ការយល់ឃើញរបស់ខ្លួន អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយោងទៅលើសេចក្តីសង្ខេបនៃការរៀបរាប់របស់ជនភៀសខ្លួន និងកំណត់ត្រាបទសម្ភាសន៍របស់ François PONCHAUD។ អត្ថបទពាក់ព័ន្ធនៃសេចក្តីសង្ខេបនោះបង្ហាញថា “ជនភៀសខ្លួនទាំងអស់ផ្តល់ចម្លើយដូចគ្នាថា ទាហាន និងអ្នករដ្ឋការស៊ីវិលទាំងអស់នៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ ត្រូវបានគេធ្វើឱ្យបាត់ខ្លួន”²⁴²²។ តម្លៃជាភស្តុតាងនៃភស្តុតាងចោមអាវ៉ាមអនាមិក មានកម្រិតទាប។ François PONCHAUD ដែលជាអ្នកចងក្រងសេចក្តីសង្ខេបនេះ បានឆ្លើយនៅចំពោះមុខសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតថា មានមនុស្សជាច្រើនបានរៀបរាប់ហេតុការណ៍នៃការសម្លាប់អ្នករដ្ឋការស៊ីវិល និងយោធានៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរដែលគួរឱ្យជឿបាន²⁴²³។ ដូច្នេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលយល់ឃើញថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំមានកំហុសក្នុងការសំអាងលើភស្តុតាងនេះ និងពិចារណាឃើញថា ភាគីត្រូវបានផ្តល់ឱកាសគ្រប់គ្រាន់ក្នុងការសួរដេញដោល François PONCHAUD យ៉ាងទូលំទូលាយ រួមទាំងលើបញ្ហាពាក់ព័ន្ធទៅនឹងវិធីសាស្ត្រនៃការធ្វើបទសម្ភាសន៍របស់គាត់²⁴²⁴។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី ចម្លើយនេះត្រឹមតែ

²⁴²¹ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២០ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០១២ (David CHANDLER) ឯកសារលេខ E1/93.1 ទំព័រ ៧។

²⁴²² សក្ខីកម្មរបស់ជនភៀសខ្លួនប្រមូលដោយ François PONCHAUD ឯកសារលេខ E3/4590 គ្មានកាលបរិច្ឆេទ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00836085 ទំព័រ ៨។

²⁴²³ កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយរបស់ François PONCHAUD ឯកសារលេខ E3/370 ថ្ងៃទី ១៣ ខែ កុម្ភៈ ឆ្នាំ ២០០៩ ទំព័រ ១៤ ដល់ ១៥ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00286614-5។

²⁴²⁴ សូមមើលឧ. ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៩ ខែ មេសា ឆ្នាំ ២០១៣ (François PONCHAUD) ឯកសារលេខ E1/178.1 ទំព័រ ៥៨ ដល់ ៥៩, ៧១ ដល់ ៧២។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ១០ ខែ មេសា (François PONCHAUD) ឯកសារលេខ E1/179.1 ទំព័រ ៥២, ៧៨

ទទួលបានតម្លៃជាភស្តុតាងក្នុងកម្រិតតិចតួចប៉ុណ្ណោះ ដោយសារអត្តសញ្ញាណរបស់បុគ្គលភាគច្រើនដែល François PONCHAUD បានសម្ភាសន៍នោះ ពុំត្រូវបានគេស្គាល់ និងពុំបានបង្ហាញខ្លួននៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង។

៩២២.សរុបសេចក្តីមក បើទោះបីជាមានភស្តុតាងបញ្ជាក់ថា ទាហាន និងអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ ត្រូវបានកំណត់អត្តសញ្ញាណយ៉ាងណាក៏ដោយ ក៏មានតែភស្តុតាងដែលមានមូលដ្ឋានខ្សោយប៉ុណ្ណោះដែលបង្ហាញថា អ្នកទាំងនេះក្រោយមកត្រូវបានសម្លាប់។ ជាពិសេស មានតែដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី ជុំ សុខា ម្នាក់ជាសាក្សីអង្គហេតុដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានលើកឡើង បានរួចជីវិត បើទោះបីគាត់ជាអតីតទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរម្នាក់ក៏ដោយ។ ជុំ សុខា បានផ្តល់សក្ខីកម្មអំពីការស្លាប់សាច់ញាតិពីរនាក់របស់គាត់ដែលបានបាត់បង់ជីវិតក្រោមលក្ខខណ្ឌដែលពុំអាចដឹងបាន។ បន្ថែមលើនេះ ឯកសារក្រៅតុលាការភាគច្រើនជាភស្តុតាងច្រើនអាវ៉ាមទូទៅ ហើយសក្ខីកម្មរបស់អ្នកជំនាញគ្មានការបញ្ជាក់ច្បាស់លាស់គាំទ្រទាក់ទងទៅនឹងប្រភពជាក់លាក់ និងអាចផ្ទៀងផ្ទាត់បាននៃចំណេះដឹងដែលជាមូលដ្ឋានគាំទ្រមតិយោបល់របស់អ្នកជំនាញឡើយ។

៤.ង.១.យ.៤.សេចក្តីផ្តេងការណ៍ សេចក្តីប្រកាស និងបទបញ្ជារបស់ ប.ក.ក.

៩២៣.ការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលថា គោលនយោបាយ“កំណត់គោលដៅសម្រាប់ការចាប់ខ្លួន ការសម្លាប់ និង/ឬការធ្វើឱ្យបាត់ខ្លួនសមាសភាពទាំងអស់នៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ”²⁴²⁵ បានបន្តពេញមួយរយៈកាលនៃសំណុំរឿង ០០២/០១ បានផ្អែកជាមូលដ្ឋានទៅលើភស្តុតាងដែលពាក់ព័ន្ធទៅនឹងគោលជំហរនិងការណែនាំរបស់ ប.ក.ក. ជាពិសេស ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការកំណត់អត្តសញ្ញាណ និងការប្រព្រឹត្តចំពោះ “ខ្មាំង”²⁴²⁶។ ជនជាប់ចោទបានលើកទទួលករណីមួយចំនួននៃបណ្តឹងសាទុក្ខពាក់ព័ន្ធទៅនឹងបញ្ហានេះ និងពាក់ព័ន្ធ

ដល់ ៨០។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ១១ ខែ មេសា ឆ្នាំ ២០១៣ (François PONCHAUD) ឯកសារលេខ E1/180.1 ទំព័រ ៤០ ដល់ ៤១។

²⁴²⁵ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៨២៩។

²⁴²⁶ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៨១៥ ដល់ ៨១៧។ សូមមើលផងដែរ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៨១៩ ដល់ ៨២៩។

ទៅនឹងការយល់ឃើញដែលថា នៅមុនឆ្នាំ ១៩៧៥ មានគោលនយោបាយបែបនេះ (ការយល់ឃើញនេះ ពុំបានផ្អែកជាមូលដ្ឋានលើលំនាំនៃការសម្លាប់ដែលបានពិភាក្សានៅក្នុងផ្នែកខាងលើ)។

៤.ង.១.យ.៤.ក.មនោគមវិជ្ជារបស់ ប.ក.ក. និងការពិភាក្សាអំពី“បទពិសោធន៍នៅឧដុង្គ”

៩២៤.អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានផ្តល់សេចក្តីសន្និដ្ឋានអំពីអត្ថិភាពនៃគោលនយោបាយកំណត់គោលដៅ ក្នុងចំណោមនោះ ដោយផ្អែកទៅលើការយល់ឃើញដែលថា “នៅមុនឆ្នាំ ១៩៧៥ ទាហាន និងអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរត្រូវបានកំណត់អត្តសញ្ញាណថា ជាខ្មាំងដ៏សំខាន់”²⁴²⁷។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានបញ្ជាក់ថា យ៉ាងហោចណាស់រហូតដល់ឆ្នាំ ១៩៧៦ ថ្នាក់ដឹកនាំបក្សបានចាត់ទុកនាយទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរជា“ខ្មាំងចម្បង” និងបានព្យាយាម“លុបបំបាត់ភាគសំណល់ទាំងអស់នៃអតីតពួកសក្តិភូមិ ចក្រពត្តិ និងមូលធននិយម ចេញពីរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យទាំងមូល”²⁴²⁸។ អង្គជំនុំជម្រះក៏បានយល់ឃើញផងដែរថា មេដឹកនាំបក្សបានពិភាក្សាអំពី“បទពិសោធន៍នៅឧដុង្គ”ក្នុងកិច្ចប្រជុំមួយក្នុងខែ មិថុនា ឆ្នាំ ១៩៧៤ និងបានលើកឡើងថាការសម្លាប់អ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ គឺជាផ្នែកនៃ“បទពិសោធន៍”ដែលត្រូវបានពិភាក្សានៅក្នុងពេលនោះ²⁴²⁹។

៩២៥.នួន ជា បានលើកឡើងថា ការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពាក់ព័ន្ធទៅនឹង“ទស្សនវិជ្ជាបក្ស” និងសេចក្តីណែនាំអំពីអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ គឺ“មានកំហុស និងពុំជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងបទចោទប្រកាន់ចំពោះមុខឡើយ”²⁴³⁰។ នួន ជា បានអះអាងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានបំភ្លេចភស្តុតាង និងប្រើប្រាស់ភស្តុតាងតាមចំណង់ចិត្ត និងថា “ការយល់ឃើញទូទៅ”អំពីទ្រឹស្តីអរូបិយស្តីពីវិវត្តន៍ មិនចាត់ជាគោលនយោបាយសម្លាប់បានឡើយ ប៉ុន្តែជាគោលនយោបាយដែលមានគោលដៅចម្បងសម្រាប់ការអប់រំកែប្រែផ្នែក

²⁴²⁷ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១១៨។

²⁴²⁸ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៨១៥ (ជើងទំព័រលុបចោល)។

²⁴²⁹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៨១៦។

²⁴³⁰ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៥៥១។

នយោបាយ²⁴³¹។ ប្រហាក់ប្រហែលគ្នានេះដែរ ខៀវ សំផន ក៏បានជំទាស់ទៅនឹងភាពជាប់ពាក់ព័ន្ធ និងតម្លៃជាភស្តុតាងនៃភស្តុតាងមូលដ្ឋានផងដែរ²⁴³²។

៩២៦.ទាក់ទងទៅនឹងការយោងទៅលើការប្រើប្រាស់ពាក្យថា “ខ្មាំង”នៅមុនពេលដួលរលំទីក្រុងភ្នំពេញ នួន ជា និង ខៀវ សំផន បានលើកឡើងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានពន្យល់ពីមូលហេតុដែលមិនអាចប្រើប្រាស់ការកំណត់បែបនេះក្នុងបរិបទយ៉ាងសមហេតុផលសម្រាប់យុទ្ធសាស្ត្រស្របច្បាប់របស់យោធា²⁴³³។

៩២៧.សហព្រះរាជអាជ្ញាបានឆ្លើយតបថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានកំណត់យ៉ាងត្រឹមត្រូវពីចរិតនៃភស្តុតាង និងថា នួន ជា ពុំបានបង្ហាញថា ការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំសមហេតុផល ឬនាំឱ្យមោឃៈសាលក្រមបាន ឬនាំឱ្យមានភាពមិនយុត្តិធម៌នោះឡើយ²⁴³⁴។

៩២៨.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាលើពាក្យថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានពន្យល់គ្រប់គ្រាន់អំពីរបៀបដែលខ្លួនបានវាយតម្លៃភស្តុតាងទាក់ទងទៅនឹងមនោគមវិជ្ជាបក្ស និងជាពិសេសអំពីមូលហេតុអ្វីខ្លះដែលអង្គជំនុំជម្រះពុំបានពិចារណាអំពីទិដ្ឋភាពដោះបន្ទុកដែលមានសក្តានុពលនោះ។ ជាការកត់សម្គាល់ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានបង្ហាញ ថា តើខ្លួនអាចសន្និដ្ឋានបានយ៉ាងដូចម្តេចអំពីគោលការណ៍អរូបិយនៃទ្រឹស្តីស្តីពីវណ្ណៈ លទ្ធិកុម្មុយនីស្ត និងការតស៊ូប្រឆាំងពួកចក្រពត្តិដែលថា មានគោលនយោបាយច្បាស់លាស់ក្នុងការកំណត់គោលដៅសម្លាប់ទាហាន និងអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ។

៩២៩.តាមការពិនិត្យភស្តុតាងបានបង្ហាញឱ្យឃើញបន្ថែមទៀតថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានផ្តល់ទម្ងន់ធ្ងន់ហួស។ ឧទាហរណ៍ នៅពេលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានរកឃើញថា អ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរត្រូវបានចាត់ទុកថា ជា“ខ្មាំងចម្បង”²⁴³⁵ ប៉ុន្តែ ដូចការកត់សម្គាល់របស់ នួន ជា ដែរ²⁴³⁶ ភស្តុតាងជាមូលដ្ឋានផ្ដោតទៅលើការចោទប្រកាន់ជាទូទៅប្រឆាំងនឹង“បរិវារ”របស់ពួកសក្តិភូមិ មូលធន និង/ឬពួកចក្រពត្តិ និងភាព

²⁴³¹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៥៥៤ ដល់ ៥៥៨។
²⁴³² សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ២០៧ ដល់ ២១៧, ៤២៤ ដល់ ៤២៦, ៤២៨។ សូមមើលផងដែរ កថាខណ្ឌ ១៥៩។
²⁴³³ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៥៤៩។ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ១៦៦។
²⁴³⁴ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៣៦៣ ដល់ ៣៦៥។
²⁴³⁵ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៨១៥។
²⁴³⁶ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៥៥៧។

ចាំបាច់ក្នុងការទប់ស្កាត់សត្រូវផ្ទៃក្នុង²⁴³⁷។ សាក្សីម្នាក់ដែលជាអ្នកស្វែងរក“អ្នកដែលនៅសេសសល់ពីរបបមុន” បានបញ្ជាក់ថា ទិសដៅសំខាន់នៃការអប់រំផ្នែកមនោគមវិជ្ជា គឺការកម្ចាត់“ខ្សែខ្មាំង”មិនមែនជាបុគ្គល និង“កេរដំណែលរបស់វណ្ណៈសក្តិភូមិ”²⁴³⁸។ អាស្រ័យហេតុនេះ អាចជឿជាក់បានថា គោលដៅរបស់ខ្មែរក្រហម គឺត្រូវបំបាត់ប្រព័ន្ធអំណាចចាស់ និងបណ្តុះមនោគមវិជ្ជាក្នុងសង្គម ដោយពុំចាំបាច់ប្រើប្រាស់គោលនយោបាយសម្លាប់មិនរើសមុខរាល់បុគ្គលទាំងឡាយដែលពាក់ព័ន្ធទៅនឹងរបបមុននោះឡើយ។ នៅក្នុងសក្ខីកម្មរបស់គាត់ ខុច បានអះអាងថា អតីតទាហាន និងអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ គឺជា“ខ្មាំងចម្បង”²⁴³⁹ ប៉ុន្តែបានបញ្ជាក់ផងដែរថា អ្នកទាំងនោះត្រូវបានបែងចែកជាបីប្រភេទ និងមានតែអ្នកនៅក្នុងប្រភេទទីមួយប៉ុណ្ណោះទេដែល“ត្រូវបានកម្ទេចដោយសម្ងាត់”²⁴⁴⁰។ បន្ថែមលើនេះទៀត ផ្អែកតាម ខុច បញ្ហានេះកើតមាននៅក្រោយឆ្នាំ ១៩៧៥។

៩៣០.ភស្តុតាងដទៃទៀត មានអត្ថិភាពនៅមុនការដួលរលំទីក្រុងភ្នំពេញនៅថ្ងៃទី ០៧ ខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥²⁴⁴¹ ។ ទាក់ទងទៅនឹងការប្រើប្រាស់ពាក្យ“ខ្មាំង”នៅក្នុងអំឡុងពេលនោះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានបញ្ជាក់ពីមូលហេតុ ដែលពាក្យ“ខ្មាំង”នៅក្នុងបរិបទនេះពុំបានយោងតែមួយមុខគត់ទៅលើការកំណត់គោលដៅលើទាហាន ដូចបានអះអាងដោយ នួន ជា និង ខៀវ សំផន ឡើយ²⁴⁴²។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី ចម្លើយបានបញ្ជាក់ថា ក្នុងគំនិតរបស់ថ្នាក់ដឹកនាំបក្ស “មហាជន [...] ស្តាប់ លន់ នល់ យ៉ាងខ្លាំង” និង“ប្រជាជន និងកងទ័ពបដិវត្តន៍ មានការប្រុងប្រយ័ត្នចំពោះចរិតពិតនៃពួកក្បត់ ចក្រពត្តិអាមេរិក

²⁴³⁷ សៀវភៅកំណត់ហេតុរបស់ក្រសួងការបរទេសនៃកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ឯកសារលេខ E3/925 ឆ្នាំ ១៩៧៦ ដល់ ១៩៧៩ គ្មានកាលបរិច្ឆេទ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00003769 ទំព័រ ១០, ERN (ភាសាខ្មែរ) 00003872 ទំព័រ ១១៣ (យោងទៅលើកំណត់ហេតុនៃកិច្ចប្រជុំផ្ទៃក្នុងធ្វើឡើងនៅក្នុងក្រសួងការបរទេសនៃកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យក្នុងខែ ឧសភា និង កក្កដា ឆ្នាំ ១៩៧៦)។ បទសម្ភាសន៍របស់ អៀ ម៉េងទ្រី និង សូត្រក្ត លឿង ជាមួយនឹង ខៀវ សំផន និង នួន ជា ឯកសារលេខ E3/108 ថ្ងៃទី ០៩ ដល់ ១១ ខែ មិថុនា ឆ្នាំ ២០០៦ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00347039 ទំព័រ ៩ (យោងទៅលើ“ការសម្លាប់ខ្មាំងផ្ទៃក្នុង” គឺថា “នៅក្នុងចំណោមកម្មាភិបាលខ្មែរក្រហម”)។

²⁴³⁸ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៦ ខែ សីហា ឆ្នាំ ២០១២ (ស្ទង់ ស៊ីគៀន) ឯកសារលេខ E1/102.1 ទំព័រ ៣៨។

²⁴³⁹ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២១ ខែ មីនា ឆ្នាំ ២០១២ (កាំង ហ្គេកអ៊ាវ ហៅ ខុច) ឯកសារលេខ E1/52.1 ទំព័រ ២០។

²⁴⁴⁰ ប្រតិចារិកជំនុំជម្រះក្នុងសំណុំរឿង ០០១ (កាំង ហ្គេកអ៊ាវ ហៅ ខុច) (សំណុំរឿង ០០១) ឯកសារលេខ E3/345 ថ្ងៃទី ១៨ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០០៩ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00328656 ទំព័រ ៩ (យោងនៅក្នុងសារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ២៧៤)។

²⁴⁴¹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ជើងទំព័រ ២៥៦៨ យោងទៅលើកថាខណ្ឌ ១២១ ដល់ ១២៣។

²⁴⁴² សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៥៤៩។ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ១៦៦។

ល្អានពានទេសានុពន្ធនិយម និងសាហាវយោរយោ និងបរិវារបស់ពួកវាដែលជាសត្រូវរបស់ប្រជាជនយើង គ្រប់គ្នា”ដែលជាសត្រូវរបស់ប្រជាជន²⁴⁴³។

៩៣១.នួន ជា បានអះអាងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ខុសពីការលើកឡើងរបស់គាត់ដែលបានធ្វើឡើងនៅក្នុងតុលាការដែលអង្គជំនុំជម្រះបានសំអាងទៅលើនោះ²⁴⁴⁴។ ការលើកឡើងរបស់ នួន ជា មានភាពត្រឹមត្រូវថា សក្ខីកម្មរបស់គាត់បានសំដៅលើ“ការកម្ទេច”ដែលប្រើប្រាស់តែក្នុងករណីពិសេសប៉ុណ្ណោះ បន្ទាប់ពីពុំអាចរកជម្រើសអ្វីផ្សេងបាននោះ²⁴⁴⁵។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី បើទោះបីជាអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងប្រហែលជាបានកែប្រែសក្ខីកម្មរបស់ នួន ជា ក៏ដោយ ក៏ពុំមែនលើកខុសពីខ្លឹមសារមូលដ្ឋានដែលថា គោលការណ៍កុម្មុយនីស្តដែល ប.ក.ក. ប្រកាន់ខ្ជាប់នោះ កំណត់“ឱ្យលុបបំបាត់អ្នកទាំងឡាយណាដែល [...] ពុំអាចអប់រំកែប្រែបាន”²⁴⁴⁶។

៩៣២.ទាក់ទងទៅនឹងកិច្ចប្រជុំក្នុងខែ មិថុនា ឆ្នាំ ១៩៧៤ និងកម្មវិធីនៃកិច្ចប្រជុំ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរំលឹកអំពីការយល់ឃើញរបស់ខ្លួនដែលថា ជាការពុំសមហេតុផលដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសន្និដ្ឋានថា ការសម្លាប់នៅឧដុង្គត្រូវបានពិភាក្សានៅក្នុងពេលប្រជុំនោះ ដោយហេតុថា អត្ថិភាពនៃការសម្លាប់ពុំត្រូវបានបង្ហាញដោយសមហេតុផលឡើយ²⁴⁴⁷។

៩៣៣.សរុបសេចក្តីមក ភស្តុតាងអំពីមនោគមវិជ្ជារបស់ ប.ក.ក. អាចអនុញ្ញាតឱ្យតុលាការអង្គហេតុសមហេតុផលមួយផ្តល់ការសន្និដ្ឋានបានថា មាតិកាបក្សដូចបានពិពណ៌នា និងប្រសិនបើផ្សព្វផ្សាយតាមរយៈសេចក្តីថ្លែងការណ៍ជាសាធារណៈ និងវគ្គបណ្តុះបណ្តាលនានានោះ អាចធ្វើជាមូលដ្ឋាននៃមនោគមវិជ្ជាសម្រាប់វិធាន

²⁴⁴³ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ជើងទំព័រ ២៥៦៩ យោងទៅលើក្នុងចំណោមនោះប្រតិចារិកនៃកិច្ចសម្ភាសន៍របស់ខៀវ សំផន ឯកសារលេខ E3/3198 គ្មានកាលបរិច្ឆេទ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00807466-7 ទំព័រ ១២ ដល់ ១៣។ សុន្ទរកថារបស់អៀង សារី នៅមហាសន្និបាតអង្គការសហប្រជាជាតិសម័យប្រជុំលើកទី ៣២ ឯកសារលេខ E3/1586 ថ្ងៃទី ១១ ខែ តុលា ឆ្នាំ ១៩៧៧ កថាខណ្ឌ ៤៧ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00291026។

²⁴⁴⁴ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៥៥៤(យោងទៅលើសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៨១៥ (ដកស្រង់ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ១៣ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ២០១១ (នួន ជា) ឯកសារលេខ E1/21.1 ទំព័រ ២៧ និង ៣០)។

²⁴⁴⁵ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ១៣ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ២០១១ (នួន ជា) ឯកសារលេខ E1/21.1 ទំព័រ ២៧ ដល់ ៣០។

²⁴⁴⁶ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ៨១៥។

²⁴⁴⁷ សូមមើល កថាខណ្ឌ ៨៨៤។

ការផ្សេងៗប្រឆាំងនឹងខ្មាំងដែលត្រូវបានកំណត់ទុកជាមុន រួមទាំងការលុបបំបាត់ផ្នែករូបកាយផងដែរ។ បញ្ហា ថាតើជំហរផ្នែកមនោគមវិជ្ជាប្រឆាំងនឹង“ខ្មាំង” នាំទៅរកការបង្កើតនូវគោលនយោបាយមួយដែលមានបំណង សម្លាប់ទាហាន និងអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរនោះ ដែរ ឬយ៉ាងណានោះ នឹងត្រូវដោះស្រាយដូចខាង ក្រោមដោយផ្អែកលើភស្តុតាងទាំងមូល។

៤.៥.១.ឃ.៤.ខ.សេចក្តីណែនាំរបស់ ប.ក.ក.

៩៣៤.អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញថា “មានភស្តុតាងយ៉ាងច្រើនលើសលុបបង្ហាញថា គោល នយោបាយក្នុងការកំណត់គោលដៅលើអតីតអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ ត្រូវបានបញ្ជា និងបញ្ជាក់ ច្បាស់លាស់ដោយថ្នាក់ដឹកនាំបក្ស”²⁴⁴⁸។

៩៣៥.នួន ជា បានអះអាងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានផ្តល់ការយល់ឃើញរបស់ខ្លួនដោយផ្អែកទៅលើភ ស្តុតាងចំនួន ៥ ប៉ុណ្ណោះ ដែលភាគច្រើនជាភស្តុតាងពុំមានការជាប់ពាក់ព័ន្ធ ហើយអង្គជំនុំជម្រះពុំបានអើពើទៅ លើភស្តុតាងដោះបន្ទុកឡើយ²⁴⁴⁹។ ខៀវ សំផន ក៏បានអះអាងផងដែរថា ពុំមានភស្តុតាងគ្រប់គ្រាន់ក្នុងការគាំទ្រ ដល់ការយល់ឃើញដែលរងការជំទាស់នេះឡើយ ដោយបានកត់សម្គាល់ជាពិសេសថា ភស្តុតាងនេះពុំជាប់ពាក់ ព័ន្ធដោយសារតែកាលបរិច្ឆេទនៃព្រឹត្តិការណ៍ដែលបានពិពណ៌នានៅក្នុងនោះ²⁴⁵⁰។

៩៣៦.សហព្រះរាជអាជ្ញាបានឆ្លើយតបថា ការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានមូលដ្ឋានសំអាង សមស្រប និងបានផ្អែកលើ“ភស្តុតាងគ្រប់គ្រាន់”ដែលបានយោងនៅក្នុងកថាខណ្ឌដដែលនៃសាលក្រម²⁴⁵¹។

៩៣៧.ទាក់ទងទៅនឹងអំឡុងពេល នៅមុន ឬក្រោយព្រឹត្តិការណ៍នៅទួលពោធិ៍ជ្រៃ អង្គជំនុំជម្រះសាលា ដំបូងបានសំអាងលើ (i) កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយរបស់សាក្សី ខឹម សំហួន និង អៀង ផាន (ii) កិច្ចសម្ភាសន៍ របស់ អៀង សារី ជាមួយ Stephen HEDER (iii) ឯកសារចំនួន ១ របស់ ប.ក.ក. និង (iv) ឯកសារចំនួន ២

²⁴⁴⁸ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៨១៧។

²⁴⁴⁹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៥៥៩ ដល់ ៥៧៣។

²⁴⁵⁰ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ២១៧, ៤២៤ ដល់ ៤២៥។

²⁴⁵¹ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៣៦៧។ សូមមើលផងដែរ កថាខណ្ឌ ៣៦៨ ដល់ ៣៦៦។

ដែលមួយបានមកពីរដ្ឋាភិបាលសហរដ្ឋអាមេរិក និងមួយទៀតបានមកពីគណៈកម្មការក្រុមអ្នកច្បាប់អន្តរជាតិ
2452 ។

៩៣៨.ផ្ទុយពីការលើកឡើងរបស់ នួន ជា²⁴⁵³ សាក្សី ខឹម សំហួន បានអះអាងនៅចំពោះមុខសហចៅក្រមស៊ើប
អង្កេតថា ក្នុងខែ ឧសភា ឆ្នាំ ១៩៧៥ គាត់បានដឹងអំពីបទបញ្ជាឱ្យចាប់ខ្លួនមិនត្រឹមតែអ្នករដ្ឋការមានឋានៈស្តី
ធំៗ ដែលពុំព្រមចាកចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញប៉ុណ្ណោះទេ ប៉ុន្តែថែមទាំងទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរដែលកំពុង
សម្រាកព្យាបាលនៅមន្ទីរពេទ្យព្រះកេតុមាលាផងដែរ²⁴⁵⁴ និងគាត់បានផ្តល់សក្ខីកម្មថា ក្រោយមកគាត់បានដឹង
ថា “មន្ត្រីនៃរបប លន់ នល់ យ៉ាងច្រើន និងអ្នកបម្រើរបស់ពួកគេត្រូវបានចាប់ខ្លួនពីភ្នំពេញ”យកទៅសម្លាប់²⁴⁵⁵
។ ទាក់ទងទៅនឹងប្រភពនៃបទបញ្ជា យោងតាមអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានឱ្យដឹងថា សុន សេន ជាអ្នកចេញ
បញ្ជា²⁴⁵⁶ ដែលនេះបានបញ្ជាក់នៅក្នុងកំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយជាលាយលក្ខណ៍អក្សររបស់សាក្សី ខឹម សំហួ
ន។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី ដូច នួន ជា បានកត់សម្គាល់ ខ្សែអាត់ថតសម្លេងនៃការស្តាប់ចម្លើយបានបង្ហាញថា ខឹម
សំហួន ជាក់ស្តែងបានអះអាងថា បទបញ្ជាត្រូវបានដាក់ចេញដោយកងពល ហើយគាត់គ្រាន់តែប៉ាន់ស្មានថា
បទបញ្ជានេះប្រាកដជាចេញមកពី“ថ្នាក់លើ” ដូចជា សុន សេន²⁴⁵⁷ ។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី ការសន្និដ្ឋានរបស់អង្គ
ជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានទទួលស្គាល់ថា នេះ“ទំនងជា” សុន សេន ជាអ្នកចេញបញ្ជា²⁴⁵⁸ ។ ដូច្នេះ ការកំណត់
ចរិតនៃភស្តុតាងរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ជាការសមហេតុផលនៅក្នុងកាលៈទេសៈនេះ។ ទោះបីជាយ៉ាង

2452 សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ជើងទំព័រ ២៥៧៤ ដល់ ២៥៧៧។ ដោយសារសក្ខីកម្មរបស់ Stephen HEDER
សំដៅលើឆ្នាំ ១៩៧៦ ទើបទុកសួរក្នុងផ្នែកបន្ទាប់។

2453 សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៥៦០។

2454 កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយរបស់ ខឹម សំហួន ឯកសារលេខ E3/3962 ថ្ងៃទី ០៦ ខែ មីនា ឆ្នាំ ២០០៩ ERN (ភាសាខ្មែរ)
00287536 ទំព័រ ៤។

2455 កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយរបស់ ខឹម សំហួន ឯកសារលេខ E3/3962 ថ្ងៃទី ០៦ ខែ មីនា ឆ្នាំ ២០០៩ ERN (ភាសាខ្មែរ)
00287536 ទំព័រ ៤។

2456 សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ជើងទំព័រ ២៥៧៤ (“ក្នុងខែ ឧសភា ឆ្នាំ ១៩៧៥ សុន សេន ចេញបញ្ជាឱ្យចាប់ខ្លួនអ្នក
រដ្ឋការស៊ីវិល និងទាហានជាន់ខ្ពស់នៃរបប លន់ នល់”) យោងទៅលើកំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយរបស់ ខឹម សំហួន ឯកសារលេខ
E3/3962 ថ្ងៃទី ០៦ ខែ មីនា ឆ្នាំ ២០០៩ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00287536 ទំព័រ ៤។

2457 កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយជាសម្លេងរបស់ ខឹម សំហួន D166/117R ម៉ោង ៤៨:០០ ដល់ ៥០:០០។

2458 សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ជើងទំព័រ ១៥៣០ (“ទំនងជាថា សុន សាន គឺជាថ្នាក់លើដែលជាអ្នកគ្រប់គ្រងកង
ពលទាំងអស់”)។

នេះក្តី អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាលើពាក្យស្នើរបស់សាក្សីរូបនេះបានផ្តល់ភស្តុតាងច្បាស់លាស់ទាក់ទងទៅនឹងការសម្លាប់ទាំងនោះ និងថា ការរៀបរាប់របស់គាត់ពុំត្រូវបានសួរដេញដោលនៅក្នុងតុលាការឡើយ។ ដូច្នេះតុលាការអង្គហេតុសមហេតុផលមួយអាចសំអាងលើការរៀបរាប់នេះតែក្នុងកម្រិតតិចតួចប៉ុណ្ណោះ។ បន្ថែមលើនេះទៀត តាមការកត់សម្គាល់ឃើញថា បទបញ្ជាបានកំណត់គោលដៅតែលើក្រុមជាក់លាក់នៃទាហាន និងអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ ប៉ុន្តែពុំមែនសំដៅលើទាហាន និងអ្នករដ្ឋការជាទូទៅនោះឡើយ។

៩៣៩. អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងក៏បានសំអាងផងដែរទៅលើកំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយរបស់សាក្សី អៀង ផាន ដោយបានសង្ខេបដូចតទៅ៖ “គាត់ទទួលបញ្ជាឱ្យស្វែងរកទាហាន លន់ នល់”²⁴⁵⁹។ តាមការរៀបរាប់នេះពុំបានគាំទ្រដល់ការយល់ឃើញពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការសម្លាប់ឡើយ។ បន្ថែមលើនេះ ដូច នួន ជា បានកត់សម្គាល់ថា²⁴⁶⁰ សំណួរដែលសួរដោយអ្នកស៊ើបអង្កេត គឺជាសំណួរនាំមុខ ហើយចម្លើយពុំមានភាពជាក់លាក់។ ការកត់សម្គាល់ពិសេសគឺថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានបញ្ជាក់ពីមូលហេតុអ្វីដែលខ្លួនបានជ្រើសយកកំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយដែលបានធ្វើឡើងនៅក្នុងក្របខ័ណ្ឌនៃកិច្ចស៊ើបសួរនេះមកសំអាងឡើយ បើទោះបីជា អៀង ផាន បានបង្ហាញខ្លួននៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះក្នុងនាមជាសាក្សីក៏ដោយ។ ជាក់ស្តែង ដូច នួន ជា បានអះអាង²⁴⁶¹ សក្ខីកម្មផ្ទាល់របស់ អៀង ផាន គឺជាភស្តុតាងដោះបន្ទុកត្រង់ចំណុចថា គាត់បានអះអាងដដែលៗអំពីបទបញ្ជាមានយូរហើយដែលចេញដោយថ្នាក់លើថា ទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរដែលចាប់បាននៅសមរភូមិមុខ ពុំត្រូវប៉ះពាល់ឡើយ ប៉ុន្តែត្រូវបញ្ជូនទៅ“សមរភូមិក្រោយ”²⁴⁶²។ អៀង ផាន បានផ្តល់សក្ខីកម្មថា គាត់ពុំដែលទទួលបទបញ្ជាណាមួយឱ្យសម្លាប់ ឬធ្វើបាបទាហាន និងបានអះអាងជាច្រើនដងថា ពួកគាត់ត្រូវបានបញ្ជាដោយ“ថ្នាក់លើ”ឱ្យគោរពតាម“វិធានជាសាកល”ថា ឈ្លើយសឹកសង្គ្រាមពុំត្រូវធ្វើបាបឡើយ²⁴⁶³។ អាស្រ័យហេតុនេះ ភស្តុតាងដែលបានផ្តល់ដោយ អៀង ផាន ពុំមែនជាភស្តុតាងបង្ហាញពីគោលនយោបាយពាក់ព័ន្ធទៅ

²⁴⁵⁹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ១៥៧៤ (យោងទៅលើកំណត់ហេតុសម្លាប់ចម្លើយរបស់ អៀង ផាន ឯកសារលេខ E3/419.1 ថ្ងៃទី ២៣ ខែ វិច្ឆិកា ឆ្នាំ ២០០៩ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00909627 ទំព័រ ២)។

²⁴⁶⁰ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៥៦១។

²⁴⁶¹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៥៦១។

²⁴⁶² ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២០ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៣ (អៀង ផាន) ឯកសារលេខ E1/193.1 ទំព័រ ៧, ១៣ ដល់ ១៤, ៣០។

²⁴⁶³ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២០ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៣ (អៀង ផាន) ឯកសារលេខ E1/193.1 ទំព័រ ៣០, ៥២ ដល់ ៥៨។

នឹងការសម្លាប់នោះឡើយ។ ផ្ទុយទៅវិញ បានបង្ហាញថា មានបទបញ្ជាច្បាស់លាស់មិនឱ្យប៉ះពាល់ទាហាន ដែលចាប់បានក្នុងពេលប្រយុទ្ធ។

៩៤០. នួន ជា និង ខៀវ សំផន ជំទាស់ទៅនឹងការសំអាងរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងទាក់ទងទៅនឹងកិច្ចសម្ភាសន៍របស់ អៀង សារី ជាមួយនឹង Stephen HEDER ដែលតាមការអះអាងរបស់ពួកគាត់ គឺជាការប៉ាន់ស្មាន មានលក្ខណៈផ្ទុយ និងខ្វះភាពអាចជឿជាក់បាន²⁴⁶⁴។ ក្នុងបទសម្ភាសន៍នោះ អៀង សារី បានអះអាងថា ប្រហែលជានៅថ្ងៃទី ២០ ខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥ ដោយសាររកឃើញអាវុធដែលបានលាក់ទុកនៅក្នុងផ្ទះរបស់ នាយទាហាន ទើបសេចក្តីសម្រេចមួយដើម្បីសម្លាប់ទាហាន លន់ នល់²⁴⁶⁵ត្រូវបានធ្វើឡើង។ ដោយហេតុថា អៀង សារី ពុំមានវត្តមានក្នុងពេលធ្វើសេចក្តីសម្រេចនោះ²⁴⁶⁶ ទើបគាត់បានពន្យល់ថា គាត់បានដឹងរឿងនេះក្រោយមក និងបានបញ្ជាក់ថា សេចក្តីសម្រេចនោះពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការធ្វើ“អ្វីៗទាំងអស់ដែលចាំបាច់”ក្នុងការទប់ស្កាត់អតីតសមាសភាពនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ មិនឱ្យធ្វើបដិវត្តន៍ប្រឆាំង²⁴⁶⁷។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី ពុំបានបង្ហាញច្បាស់លាស់ ថាសេចក្តីសម្រេចនោះជាទូទៅពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការសម្លាប់អ្នករដ្ឋការ និងទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរណាមួយ ឬត្រឹមអ្នកដែលត្រូវបានរកឃើញថា មានជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងសកម្មភាពប្រឆាំងតែប៉ុណ្ណោះ ដែរ ឬយ៉ាងណា នោះទេ។ បន្ថែមលើនេះទៀត អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានពិភាក្សាអំពីការលើកឡើងរបស់ អៀង សារី ក្នុងកិច្ចសម្ភាសន៍ជាមួយនឹង Stephen HEDER ដូចដែលបានលើកឡើងខាងលើ និងបទសម្ភាសន៍ពីដំបូងជាមួយនឹង Elizabeth BECKER បើទោះបីជាមានភាពផ្ទុយគ្នាជាសក្តានុពលក៏ដោយ²⁴⁶⁸។

²⁴⁶⁴ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៥៦២។ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៤២៤ ដល់ ៤២៥។ សូមមើលផងដែរ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៦០៧។

²⁴⁶⁵ កិច្ចសម្ភាសន៍របស់ Stephen HEDER ជាមួយនឹង អៀង សារី ឯកសារលេខ E3/89 ថ្ងៃទី ១៧ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ១៩៩៦ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00062459-00062462 ទំព័រ ៨ ដល់ ១១។

²⁴⁶⁶ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន ជើងទំព័រ ៩១៧ យោងទៅលើកិច្ចសម្ភាសន៍របស់ Stephen HEDER ជាមួយនឹង អៀង សារី ឯកសារលេខ E3/89 ថ្ងៃទី ១៧ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ១៩៩៦ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00062459 ទំព័រ ៨។

²⁴⁶⁷ កិច្ចសម្ភាសន៍របស់ អៀង សារី ជាមួយនឹង Stephen HEDER ឯកសារលេខ E3/89 ថ្ងៃទី ១៧ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ១៩៩៦ ទំព័រ ១១ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00062462។

²⁴⁶⁸ សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ៩១៣។

៩៤១.អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងក៏បានសំអាងផងដែរទៅលើឯកសាររបស់កម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ដូចជា“សេចក្តីសម្រេច”ចុះកាលបរិច្ឆេទថ្ងៃទី ០៤ ខែ មិថុនា ឆ្នាំ ១៩៧៥ បានចុះហត្ថលេខាដោយ“សមមិត្ត ព័ន”ដែលបក្សបានសម្រេចកម្ទេចទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរចំនួន ១៧ នាក់ ដែលមានឈ្មោះក្នុងបញ្ជី បន្ទាប់ពី“ការពិនិត្យរបស់បក្ស”²⁴⁶⁹។ “សេចក្តីសម្រេច”នេះក៏បានបង្ហាត់ថា“ស្នើសមមិត្ត [...] អនុវត្តតាមគោលការណ៍របស់បក្ស”²⁴⁷⁰។ “សេចក្តីសម្រេចនេះ”ត្រូវបានបកប្រែជាភាសាអង់គ្លេសចំនួន ២ ច្បាប់ ដែលឯកសារមួយក្នុងចំណោមនោះមាន“កំណត់សម្គាល់របស់អ្នកបកប្រែ”បញ្ជាក់អំពីតួនាទី និងប្រវត្តិរបស់សមមិត្ត ព័ន នៅផ្នែកខាងក្រោមនៃទំព័រមានសេចក្តី“ស្នើទុកពិនិត្យថែម”ឈ្មោះ បីនាក់ដូចខាងក្រោម²⁴⁷¹។

៩៤២.នួន ជា បានស្នើសុំឱ្យបញ្ជាក់ពីភាពត្រឹមត្រូវ និងភាពអាចជឿទុកចិត្តបានចំពោះឯកសារនេះ និងស្នើសុំឱ្យអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលស្វែងរកច្បាប់ដើម និងផ្ទៀងផ្ទាត់ពីភាពត្រឹមត្រូវនៃឯកសារនេះ²⁴⁷²។ នួន ជា បានលើកឡើងបន្ថែមទៀតថា ឯកសារនេះពុំបានបង្ហាញពីប្រភពនៃការចេញបញ្ជាឱ្យកម្ទេច និងបានកត់សម្គាល់ថានៅគ្រប់កាលៈទេសៈទាំងអស់ បទបញ្ជាឱ្យកម្ទេចពាក់ព័ន្ធទៅនឹងអ្នករដ្ឋការដែលមានឋានន្តរស័ក្តិខ្ពស់ ត្រូវធ្វើឡើងបន្ទាប់ពីបានពិនិត្យជាមុន។

៩៤៣.សហព្រះរាជអាជ្ញាបានអះអាងថា អំណះអំណាងរបស់ នួន ជា មានភាពច្រើនដែល និងជម្រើសនៃការបកស្រាយរបស់គាត់អំពីឯកសារនេះ គឺពុំគ្រប់គ្រាន់ក្នុងការបង្ហាញថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានរំលោភលើធនានុសិទ្ធិរបស់ខ្លួនឡើយ²⁴⁷³។

៩៤៤.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាលើឃើញថា នួន ជា ពុំបានលើកពីបញ្ហាមន្ទិលសង្ស័យពិតប្រាកដទាក់ទងទៅនឹងភាពត្រឹមត្រូវនៃឯកសារនេះដែលប្រភពដើមជាភាសាខ្មែរ ហើយដូចគ្នាបេះបិទទៅនឹងច្បាប់ចម្លងទាំងអស់ដែលមាននៅក្នុងសំណុំរឿង។ ឯកសារបកប្រែជាភាសាអង់គ្លេសចំនួន ២ ច្បាប់ក៏បានបង្ហាញឱ្យឃើញថា មានភាពត្រឹមត្រូវជាទូទៅដែរ និងបើទោះបីជាត្រួតគ្នាយ៉ាងណាក៏ដោយ ក៏នៅតែស្របគ្នាជាមួយច្បាប់ដើម

²⁴⁶⁹ សេចក្តីសម្រេចចិត្ត ឯកសារលេខ E3/832 ថ្ងៃទី ០៤ ខែ មិថុនា ឆ្នាំ ១៩៧៥ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00068914 ទំព័រ ១។

²⁴⁷⁰ សេចក្តីសម្រេចចិត្ត ឯកសារលេខ E3/832 ថ្ងៃទី ០៤ ខែ មិថុនា ឆ្នាំ ១៩៧៥ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00068914 ទំព័រ ១។

²⁴⁷¹ សេចក្តីសម្រេចចិត្ត ឯកសារលេខ E3/832 ថ្ងៃទី ០៤ ខែ មិថុនា ឆ្នាំ ១៩៧៥ ERN (ភាសាអង់គ្លេស) 00068919 ទំព័រ ៦។

²⁴⁷² សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៥៦៤។

²⁴⁷³ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៣៧៣។

ម។ អាស្រ័យហេតុនេះ សំណើរបស់ នួន ជា សុំឱ្យស្វែងរកច្បាប់ដើមនៃឯកសារនេះ និងសុំឱ្យបញ្ជាក់ពីភាពត្រឹមត្រូវនោះ ត្រូវបដិសេធចោល។

៩៤៥.ទាក់ទងទៅនឹងខ្លឹមសារនៃឯកសារនេះ ដូច នួន ជា បានកត់សម្គាល់ គឺសំដៅលើ“ភ្នាក់ងារសម្ងាត់ម្នាក់” និងមន្ត្រីចំនួន ១៦ នាក់ ចាប់ពីស័ក្តិមួយឡើងទៅ។ ការកម្ទេចអ្នកទាំង ១៧ នាក់នេះ ទំនងជាត្រូវបានចេញបញ្ជាតាមរយៈដំណើរការពិនិត្យលើបុគ្គលម្នាក់ៗដោយបក្ស។ បន្ថែមលើនេះ ទាក់ទងទៅនឹង“គោលការណ៍របស់បក្ស”ដែលជា“សេចក្តីសម្រេច”ស្នើឱ្យអនុវត្តនោះ បើទោះបីជាពាក្យពេចន៍មិនមានភាពច្បាស់លាស់ក៏ដោយ ក៏ទំនងជាសំដៅលើបទបញ្ជាជាក់លាក់ឱ្យសម្លាប់តែបុគ្គលដែលមានឈ្មោះនៅក្នុងបញ្ជីនោះប៉ុណ្ណោះ ប៉ុន្តែពុំមែនសំដៅលើគោលនយោបាយទូទៅ ឬមិនរើសមុខនោះទេ។

៩៤៦.ជាចុងក្រោយ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយោងទៅលើឯកសារចំនួន ២ ដែលមួយច្បាប់ចេញពីរដ្ឋាភិបាលសហរដ្ឋអាមេរិក និងមួយច្បាប់ទៀតពីគណៈកម្មការក្រុមអ្នកច្បាប់អន្តរជាតិ²⁴⁷⁴។ អនុស្សរណៈរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិ ត្រូវបានលើកយកមកពិចារណាហើយ នៅក្នុងផ្នែកស្តីពីលំនាំនៃការសម្លាប់អ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ²⁴⁷⁵។ បន្ថែមលើការពិចារណាខាងលើ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយោងទៅលើភស្តុតាងនៃ“របាយការណ៍ដែលថា ខ្មែរក្រហមបានដាក់បញ្ជាឱ្យសម្លាប់នាយទាហាន និងអ្នករដ្ឋការស៊ីវិលទាំងអស់នៃរដ្ឋាភិបាល លន់ នល់”²⁴⁷⁶។ បទបញ្ជាសម្លាប់ត្រូវបានរាយការណ៍នៅក្នុងអត្ថបទនៃទស្សនាវដ្តីថែម (Time) ប៉ុន្តែ ដូចបានលើកឡើងដោយជនជាប់ចោទ²⁴⁷⁷ ការរៀបរាប់នោះ គឺជាពាក្យចោមអាវ៉ាមអនាមិកនៅក្នុងឯកសារក្រៅតុលាការ។ ដូច្នេះ បើទោះបីជាអំណះអំណា

²⁴⁷⁴ អនុស្សរណៈក្រុមប្រឹក្សាសន្តិសុខជាតិសហរដ្ឋអាមេរិក កម្មវត្ថុ៖ ការវាយតម្លៃអំពីការអភិវឌ្ឍន៍នៅក្នុងឥណ្ឌូចិនក្រោយពេលបញ្ចប់សង្គ្រាម ឯកសារលេខ E3/3472 ថ្ងៃទី ១៥ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ១៩៧៦។ ក្រុមប្រឹក្សាសេដ្ឋកិច្ច និងសង្គមរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិ៖ របាយការណ៍បន្ថែមរបស់គណៈកម្មការក្រុមអ្នកច្បាប់អន្តរជាតិតាមសេចក្តីសម្រេចលេខ ៩ របស់គណៈកម្មការទទួលបន្ទុកសិទ្ធិមនុស្ស (XXXIV) ឯកសារលេខ E3/3327 ថ្ងៃទី ២៥ ខែ មករា ឆ្នាំ ១៩៧៩។

²⁴⁷⁵ សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ៨៨៩។

²⁴⁷⁶ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ជើងទំព័រ ២៥៧៤ យោងទៅលើអនុស្សរណៈក្រុមប្រឹក្សាសន្តិសុខជាតិសហរដ្ឋអាមេរិក កម្មវត្ថុ៖ ការវាយតម្លៃអំពីការអភិវឌ្ឍន៍នៅក្នុងឥណ្ឌូចិនក្រោយពេលបញ្ចប់សង្គ្រាម ឯកសារលេខ E3/3472 ថ្ងៃទី ១៥ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ១៩៧៦ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00742970 ទំព័រ ៣។

²⁴⁷⁷ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៥៧៥។ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៤២៤។

ឯកសារសហព្រះរាជអាជ្ញាដែលថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានឆន្ទានុសិទ្ធិក្នុងការសំអាងលើភស្តុតាង²⁴⁷⁸ ក៏ដោយ ក៏ជាការសមហេតុផលដែលថាភស្តុតាងនេះត្រឹមតែទទួលបានតម្លៃទាបតែប៉ុណ្ណោះ។

៩៤៧.ឯកសាររបស់គណៈកម្មការក្រុមអ្នកច្បាប់អន្តរជាតិ មានការរៀបរាប់របស់អតីតកម្មាភិបាលខ្មែរក្រហមម្នាក់ដែលបានអះអាងថា គណៈមជ្ឈិមបានកែប្រែគោលនយោបាយប្រឆាំងនឹងទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ “ក្នុងឆ្នាំ ១៩៧៥” ក្រោយពីទទួលបាន“ជ័យជំនះនៃបដិវត្តន៍”²⁴⁷⁹។ យោងតាមឯកសារនេះ អតីតកម្មាភិបាលខ្មែរក្រហមបានរៀបរាប់ថា ជាលទ្ធផល មាន“ភាពចាំបាច់ក្នុងការលុបបំបាត់មិនត្រឹមតែអ្នករដ្ឋការប៉ុណ្ណោះទេ ថែមទាំងទាហានសាមញ្ញ រួមទាំងប្រពន្ធ និងកូនរបស់ពួកគេផងដែរ”²⁴⁸⁰។ ផ្ទុយពីអំណះអំណាងរបស់ នួន ជា និង ខៀវ សំផន²⁴⁸¹ មានការបង្ហាញយ៉ាងច្បាស់ថា ការកែប្រែគោលនយោបាយបានកើតចេញពីមជ្ឈិមក្ស ដូច្នេះពុំមានហេតុផលអ្វីត្រូវសង្ស័យលើប្រភពដែលអាចជឿទុកចិត្តនេះបានឡើយ។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី ដោយសារការរៀបរាប់នេះ គឺជាឯកសារក្រៅតុលាការ និងជាពាក្យចោមអាវ៉ាម ទើបត្រូវផ្តល់តម្លៃជាភស្តុតាងក្នុងកម្រិតទាប។ លើសពីនេះទៀត ការរៀបរាប់នេះពុំបានបញ្ជាក់ ថាការកែប្រែគោលនយោបាយបានធ្វើឡើងនៅមុនព្រឹត្តិការណ៍នៅទូលពោធិ៍សែនជ័យ ឬនៅពេលណាមួយក្រោយមកទៀត។

៩៤៨.នួន ជា បានចង្អុលបង្ហាញទៅលើភស្តុតាងដោះបន្ទុក ដែលតាមគំនិតរបស់គាត់ថា អង្គជំនុំជម្រះមានកំហុសក្នុងការពុំបានពិចារណាទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានេះ។ សាក្សី ភី ភួន បានផ្តល់សក្ខីកម្មអំពីសេចក្តីណែនាំជាក់លាក់មិនឱ្យប៉ះពាល់ដល់ទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរដែលបានចុះចាញ់²⁴⁸²។ បើទោះបីជាសហព្រះរាជអាជ្ញាបានអះអាងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង“បានទទួលយក”ភស្តុតាងនេះ និងត្រូវបានសន្មតថា បាន

²⁴⁷⁸ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៣៧៨។

²⁴⁷⁹ ក្រុមប្រឹក្សាសេដ្ឋកិច្ច និងសង្គមរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិ៖ របាយការណ៍បន្ថែមរបស់គណៈកម្មការក្រុមអ្នកច្បាប់អន្តរជាតិតាមសេចក្តីសម្រេចលេខ ៩ របស់គណៈកម្មការទទួលបន្ទុកសិទ្ធិមនុស្ស (XXXIV) ឯកសារលេខ E3/3327 ថ្ងៃទី ២៥ ខែ មករា ឆ្នាំ ១៩៧៩ ទំព័រ ២ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00723754។

²⁴⁸⁰ ក្រុមប្រឹក្សាសេដ្ឋកិច្ច និងសង្គមរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិ៖ របាយការណ៍បន្ថែមរបស់គណៈកម្មការក្រុមអ្នកច្បាប់អន្តរជាតិតាមសេចក្តីសម្រេចលេខ ៩ របស់គណៈកម្មការទទួលបន្ទុកសិទ្ធិមនុស្ស (XXXIV) ឯកសារលេខ E3/3327 ថ្ងៃទី ២៥ ខែ មករា ឆ្នាំ ១៩៧៩ ទំព័រ ២ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00723754។

²⁴⁸¹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៥៦៥។ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៤២៤។

²⁴⁸² ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ៣០ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០១២ (វិចារម តុន ហៅ ភី ភួន) ឯកសារលេខ E1/98.1 ទំព័រ ៧០។

ពិចារណាក៏ដោយ²⁴⁸³ ក៏អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានដោះស្រាយលើផ្នែកនេះនៃសក្ខីកម្មដែរ។ បញ្ហានេះពុំអាចសន្មតបានថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមិនបានពិចារណាលើភស្តុតាងនេះដោយសារតែភាពពុំអាចជឿទុកចិត្តបាននោះទេ ពីព្រោះអង្គជំនុំជម្រះបានសំអាងយ៉ាងទូលំទូលាយទៅលើសក្ខីកម្មរបស់ ភី ភួន នៅក្នុងសាលក្រមទាំងមូល រួមទាំងនៅក្នុងការផ្តល់សំអាងហេតុសំខាន់ៗ²⁴⁸⁴។ បន្ថែមលើនេះទៀត អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានបង្ហាញថា ផ្នែកខ្លះនៃសក្ខីកម្មរបស់គាត់ពុំអាចជឿទុកចិត្តបាននោះទេ ប៉ុន្តែអង្គជំនុំជម្រះពុំបានយោងទៅលើចំណុចជាក់លាក់នោះឡើយ²⁴⁸⁵។ ដោយពិចារណាលើភាពពាក់ព័ន្ធផ្ទាល់នៃចម្លើយរបស់ ភី ភួន និងទម្ងន់សំខាន់ៗដែលបានផ្តល់ជាទូទៅដល់សក្ខីកម្មរបស់គាត់ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសដោយពុំបានពិចារណាលើភស្តុតាងនេះ ដែលជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងគោលនយោបាយកំណត់គោលដៅ។ ជាដំណោះស្រាយចំពោះកំហុសនេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនឹងត្រូវពិចារណាលើចម្លើយនេះ នៅពេលផ្តល់ការវាយតម្លៃចុងក្រោយរបស់ខ្លួនលើបញ្ហា ថាតើការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងលើបញ្ហានេះបានធ្វើឡើងដោយសមហេតុផល ដែរ ឬយ៉ាងណា។

៩៤៩. នួន ជា បានយោងបន្ថែមទៀតទៅលើកំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយរបស់សាក្សី សៅ វ៉ែន²⁴⁸⁶ ដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានលើកយកមកពិចារណានៅក្នុងសាលក្រមរបស់ខ្លួនផងដែរ។ ផ្អែកតាម នួន ជា ឯកសារនេះបង្ហាញពីការណែនាំមិនឱ្យប៉ះពាល់ដល់ទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ ដែលមានបណ្តាស័ក្តិមួយចំនួនដែលនេះជាមូលហេតុគាត់ស្នើសុំឱ្យកោះហៅសាក្សីរូបនេះនៅដំណាក់កាលបណ្តឹងសាទុក្ខ²⁴⁸⁷។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានស្តាប់សាក្សី សៅ វ៉ែន កាលពីថ្ងៃទី ០២ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០១៥²⁴⁸⁸។ ក្នុងសក្ខីកម្មរបស់ខ្លួន សៅ វ៉ែន បានអះអាងថា នៅពេលប្រជុំដែលគាត់បានចូលរួមនោះ មានបទបញ្ជាមិនឱ្យប៉ះពាល់ទាហានរហូត

²⁴⁸³ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៣៧៥។

²⁴⁸⁴ សូមមើលឧ. សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១៣៣ ដល់ ១៣៥, ១៣៩, ១៤៤, ១៤៦ និងជើងទំព័រ ២៥៨០។

²⁴⁸⁵ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១០៧។

²⁴⁸⁶ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៥៦៧។

²⁴⁸⁷ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៥៦៧។

²⁴⁸⁸ សេចក្តីសម្រេចស្តីពីការកោះហៅសាក្សីនៅដំណាក់កាលបណ្តឹងសាទុក្ខ (F2/5) កថាខណ្ឌ ២៦ (យោងទៅលើ សៅ វ៉ែន ហៅ សៅ ពត មានរហស្សនាមថា SCW-4)។

ដល់សក្តិប្រាំ²⁴⁸⁹ ប៉ុន្តែគាត់ពុំអាចចងចាំបាននូវកាលបរិច្ឆេទពិតប្រាកដនៃកិច្ចប្រជុំនោះទេ²⁴⁹⁰។ ផ្អែកលើមូលដ្ឋាននៃភស្តុតាងដទៃទៀតនៅក្នុងសំណុំរឿង²⁴⁹¹ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាលើភស្តុតាងសេចក្តីណែនាំនោះទំនងជាដាក់ចេញយ៉ាងយូរបំផុតប្រហែលមួយខែក្រោយថ្ងៃទី ១៧ ខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥។ សាក្សីបានអះអាងថា ពុំមានគោលនយោបាយសម្លាប់ទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរក្នុងពេលរំដោះនោះឡើយ²⁴⁹² ប៉ុន្តែ

²⁴⁸⁹ សូមមើល ខ. ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០២ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០១៥ (សៅ វ៉ែន) ឯកសារលេខ F1/1.1 ទំព័រ ២៧ ដល់ ២៨, ៣៥ ដល់ ៣៦។

²⁴⁹⁰ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០២ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០១៥ (សៅ វ៉ែន) ឯកសារលេខ F1/1.1 ទំព័រ ២០ ដល់ ២១, ៤២ (បានអះអាងថា គាត់ត្រូវបានផ្លាស់ទីលំនៅទៅតំបន់ ២៥ ក្នុង ឆ្នាំ ១៩៧៦) ទំព័រ ២៦ (បទបញ្ជាហាមប្រាមប៉ះពាល់ត្រូវបានផ្សព្វផ្សាយបីខែក្រោយពេលរំដោះ) ទំព័រ ៣៤ ដល់ ៣៥ (នៅពេលគាត់ចូលប្រជុំនៅសាលាខេត្តតាកែវ គាត់ត្រូវបានបញ្ជូនទៅដល់តំបន់ ២៥ នៅមុនពេលប្រជុំនោះ) ទំព័រ ៤០ ដល់ ៤១ (កាលបរិច្ឆេទនៃសេចក្តីណែនាំហាមប្រាមប៉ះពាល់ទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ មានអត្ថិភាពភ្លាមៗក្រោយពេលរំដោះ ប៉ុន្តែ គាត់បានបញ្ជាក់ថា គាត់បានសំដៅលើការប្រកាសតាមវិទ្យុរបស់ ខៀវ សំផន (ប៉ុន្តែ សូមមើល ទំព័រ ៨៨ កាលបរិច្ឆេទនៃការប្រកាសតាមវិទ្យុនៅពេលនោះ គឺមុនពេលរំដោះ)) ទំព័រ ៩៣ (កិច្ចប្រជុំនៅក្នុងខេត្តតាកែវ ក្រោយឆ្នាំ ១៩៧៥) ទំព័រ ៩៥ (កិច្ចប្រជុំក្នុងខេត្តតាកែវបានធ្វើឡើងពីរ ឬបីថ្ងៃក្រោយការរំដោះ) ទំព័រ ៩៥ (តាមការពិតកិច្ចប្រជុំបានធ្វើឡើងនៅភ្នំត្រែងក្រោយរំដោះ) ទំព័រ ៩៧ ដល់ ៩៨ (ការប្រជុំនៅភ្នំត្រែងបានធ្វើឡើងពីរខែក្រោយថ្ងៃរំដោះ ការប្រជុំនៅខេត្តតាកែវបានធ្វើឡើងក្នុងឆ្នាំ ១៩៧៦)។

²⁴⁹¹ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៤ ខែ មេសា ឆ្នាំ ២០១៥ (ពេជ្រ ជ័យ) (សំណុំរឿង ០០២/០២) ឯកសារលេខ F2/6.1.2 ទំព័រ ១២ ដល់ ១៣ (កិច្ចប្រជុំនៅតាកែវ ដែល តា ម៉ុក និង តា សោម បានចូលរួមនោះ ប្រព្រឹត្តទៅក្រោយកិច្ចប្រជុំថ្ងៃទី ២០ ដល់ ២៤ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ១៩៧៥ នៅភ្នំពេញ)។ បទសម្ភាសន៍របស់មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា (DC-Cam) ជាមួយ សៅ វ៉ែន ឯកសារលេខ F2/9.1 ថ្ងៃទី ២០ ខែ មេសា ឆ្នាំ ២០១១ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00957793 ទំព័រ ២៣ (កិច្ចប្រជុំដែល តា ម៉ុក បានប្រកាសពាក់ព័ន្ធទៅនឹងអតីតទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ បានប្រព្រឹត្តទៅប្រហែលមួយខែក្រោយការរំដោះ)។

²⁴⁹² ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០២ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០១៥ (សៅ វ៉ែន) ឯកសារលេខ F1/1.1 ទំព័រ ២៧ ដល់ ២៨ (មាតិកានយោបាយនៅពេលរំដោះបញ្ជាក់ថា ទាហានដល់សក្តិហាមប្រាមប៉ះពាល់) ទំព័រ ៣៣ (អះអាងបញ្ជាក់ខ្លីមសារនៃការបញ្ជានោះ) ទំព័រ ៩៧ ដល់ ៩៨ (បទបញ្ជាហាមប្រាមប៉ះពាល់ ពុំមែនបង្ហាញពីការកែប្រែគោលនយោបាយដែលក្រោយមកបានកែប្រែក្នុងចុងឆ្នាំ ១៩៧៧)។ សូមមើលផងដែរ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០២ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០១៥ (សៅ វ៉ែន) ឯកសារលេខ F1/1.1 ទំព័រ ៨២ ដល់ ៨៣ (ការប្រុងប្រយ័ត្ន និងការអប់រំកសាងមិនចាំបាច់តែទាហានទេ តែទូទៅទាំងអស់) ទំព័រ ៨៦ (គាត់មិនដែលទទួលបានបទបញ្ជា ឬឮថា ទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ ត្រូវបានបញ្ចុះបញ្ចូលតាមមធ្យោបាយបោកបញ្ឆោត និងក្រោយមកចាប់ខ្លួនឡើយ) ទំព័រ ៩១ ដល់ ៩២ (អតីតទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ ពុំត្រូវបានចាត់ទុកថា ជាខ្មាំងដោយសារតែមូលដ្ឋានមួយនៃការជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងរបបមុននោះឡើយ)។ សូមមើលផងដែរ បទសម្ភាសន៍របស់មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា (DC-Cam) ជាមួយ សៅ វ៉ែន ឯកសារលេខ F2/9.1 ថ្ងៃទី ២០ ខែ មេសា ឆ្នាំ ២០១១ ទំព័រ ១៨ ដល់ ១៩, ២៣, ៥០ (បញ្ជាក់ថា នៅមុន និងក្រោយការបញ្ចប់សង្គ្រាមប្រឆាំងនឹងរបប លន់ នល់ តា ម៉ុក បានណែនាំកម្មាភិបាលហាមប្រាមប៉ះពាល់ទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ)។

បានឆ្លើយដោយប្រុងប្រយ័ត្នថា ការយល់ដឹងរបស់គាត់នៅមានកម្រិតចំពោះហេតុការណ៍ដែលបានកើតឡើងនៅក្នុងឃុំរបស់គាត់²⁴⁹³។ សក្ខីកម្មចំនួន ២ របស់សាក្សី ពេជ្រ ជឹម នៅក្នុងសំណុំរឿង ០០២/០២ ដែលអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានទទួលយកជាភស្តុតាង²⁴⁹⁴ បានបញ្ជាក់ថា កិច្ចប្រជុំដែល សៅ វ៉ែន បានលើកឡើងនៅក្នុងសក្ខី កម្មរបស់គាត់ និងថា ពេជ្រ ជឹម ក៏បានចូលរួមដែរនោះ ពិតជាមានចេញសេចក្តីណែនាំមិនឱ្យប៉ះពាល់ទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែររហូតដល់ស័ក្តិប្រាំប្រាកដមែន²⁴⁹⁵។

៩៥០.នួន ជា បានលើកឡើងថា ភស្តុតាងពីស្រុកត្រាំកក់ និងគុកក្រាំងតាបានដែលស្ថិតនៅក្នុងតំបន់តែមួយដែល សៅ វ៉ែន បានប្រើការនៅក្នុងអំឡុងពេលនោះ បានបញ្ជាក់បន្ថែមលើចម្លើយរបស់គាត់ដែលថា ពុំមានគោលនយោបាយសម្លាប់អតីតទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរឡើយ²⁴⁹⁶។ ជាការកត់សម្គាល់ នួន ជា បានអះអាងថា កំណត់ត្រាក្នុងសំណុំរឿងបង្ហាញថា កម្មាភិបាលខ្មែរក្រហមបានដឹងពីទីកន្លែងរបស់អតីតទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរនៅក្នុងតំបន់នោះ និងបានព្យាយាមអប់រំកែប្រែទាហានទាំងនោះ និងបានចាប់ខ្លួន តែក្នុងករណីមានការជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការប្រព្រឹត្តខុសឆ្គងជាក់លាក់ប៉ុណ្ណោះ ដោយពុំបានផ្អែកលើមូលដ្ឋាននៃការ

²⁴⁹³ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០២ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០១៥ (សៅ វ៉ែន) ឯកសារលេខ F1/1.1 ទំព័រ ៥៧ ដល់ ៥៨, ៨៤ ដល់ ៨៥, ៨៧, ៩៦។

²⁴⁹⁴ ផ្នែកសម្រេចសេចក្តីលើសំណើសុំដាក់ភស្តុតាងបន្ថែម (F2/9) ទំព័រ ១០។

²⁴⁹⁵ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៤ ខែ មេសា ឆ្នាំ ២០១៥ (ពេជ្រ ជឹម) (សំណុំរឿង ០០២/០២) ឯកសារលេខ F2/6.1.2 ទំព័រ ១៣, ១៥ ដល់ ១៦, និង ១៧។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា សហព្រះរាជអាជ្ញាបានស្នើសុំផ្តល់ទម្ងន់ដល់ភាពអាចជឿជាក់បាននៃការអះអាងរបស់ ពេជ្រ ជឹម ផ្អែកលើការយោងទៅលើចំណុចដទៃទៀតនៃសក្ខីកម្មរបស់គាត់(សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញាទៅនឹងសំណើទីបួនដាក់ភស្តុតាងបន្ថែម (F2/6/2) កថាខណ្ឌ ៧)។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី កិច្ចប្រជុំដែល ខុម ជាប្រធានភូមិ បានពាំនាំផែនការពីថ្នាក់លើពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការបោសសម្អាតអតីតទាហាន និងអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរនោះបានប្រព្រឹត្តទៅយ៉ាងយូរបំផុត“ប្រហែលបី ឬបួនខែក្រោយថ្ងៃទី ១៧ ខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥” (ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៣ ខែ មេសា ឆ្នាំ ២០១៥ (ពេជ្រ ជឹម)(សំណុំរឿង ០០២/០២) ឯកសារលេខ F2/6.1.1 ទំព័រ ២៥)។ បន្ថែមលើនេះទៀត នៅពេល ពេជ្រ ជឹម ត្រូវបានសួរដេញដោលដោយសហព្រះរាជអាជ្ញាអំពីភាពមិនស៊ីសង្វាក់គ្នារវាងការណែនាំហាមមិនឱ្យប៉ះពាល់ទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរថ្នាក់ក្រោមដែលបានប្រាប់ក្នុងពេលប្រជុំជាមួយ ខុម នោះ គាត់ពុំបានចងចាំអំពីការអះអាងដំបូងរបស់គាត់ស្តីពីការណែនាំនេះទេ ប៉ុន្តែបានលើកឡើងថា បើទោះបីជាមិនច្បាស់លាស់យ៉ាងណាក៏ដោយ ក៏មានដំណាក់កាលពីរខុសគ្នានៃការប្រព្រឹត្តទៅលើទាហាន និងអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរដែរ(ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៤ ខែ មេសា ឆ្នាំ ២០១៥ (ពេជ្រ ជឹម)(សំណុំរឿងលេខ ០០២/០២) ឯកសារលេខ F2/6.1.2 ទំព័រ ៦៥ ដល់ ៦៧។

²⁴⁹⁶ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៥៦៨។

ជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងអតីតភាពរបស់ពួកគេជាមួយនឹងរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ តែមួយមុខគត់នោះឡើយ²⁴⁹⁷។ សហព្រះរាជអាជ្ញាបានឆ្លើយតបថា ភស្តុតាងនេះពុំអាចបង្កើតឱ្យមានការសង្ស័យចំពោះការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងនោះឡើយ²⁴⁹⁸។

៩៥១.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលសង្កេតឃើញថា ភស្តុតាងដែលបានលើកឡើងខាងលើបានបង្ហាញថា អ្នកជាប់ឃុំភាគច្រើននៅគុកទាំងពីរនេះ គឺជាអតីតទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ ដែលត្រូវបានចោទប្រកាន់ ដូចជា ពីការលួច ការរំលោភផ្លូវភេទ ការរត់គេចខ្លួន ការប្រើល្បិច ការញុះញង់ប្រជាជនឱ្យប្រឆាំងនឹងរបប ឬជាញឹកញាប់ ការធ្វើការងារពុំបានល្អ។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី ក៏នៅតែមានភាពមិនច្បាស់លាស់ ថាតើការចោទប្រកាន់ទាំងនោះពិតជាមាន ឬមិនមាននោះឡើយ និងថាតើអ្នកជាប់ឃុំទាំងនោះចុងក្រោយបានរួចផុតជីវិតដែរ ឬយ៉ាងណានោះឡើយ។ សំខាន់បំផុតនោះគឺថា កំណត់ត្រាបានបង្ហាញថា ព្រឹត្តិការណ៍បានកើតឡើងក្រោយការណែនាំដែល សៅ វ៉ែន និង ពេជ្រ ជឹម បានលើកឡើងនៅក្នុងសក្ខីកម្មរបស់ពួកគាត់ អាស្រ័យហេតុនេះ ពុំសមស្របក្នុងការផ្តល់ការបញ្ជាក់បន្ថែមនោះឡើយ។

៩៥២.ផ្អែកលើសំណើរបស់ នួន ជា អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលក៏បានកោះហៅសាក្សី ទាត់ ជឿន មកផ្តល់សក្ខីកម្មនៅចំពោះមុខផងដែរ²⁴⁹⁹។ សាក្សីបានបញ្ជាក់ថា មានគោលនយោបាយ“កម្ទេច”អតីតពួកចក្រពត្តិ និងសក្ខីភូមិទាំងអស់ ដែលគោលនយោបាយនេះបានផ្សព្វផ្សាយនៅពេលប្រជុំមួយក្រោមការដឹកនាំរបស់ រស់ ញឹម (ញឹម រស់)ដែលកម្មាភិបាលដទៃទៀតថ្នាក់ភូមិភាគបានចូលរួម ហើយគាត់បានស្តាប់ឮពីបន្ទប់មួយទៀត²⁵⁰⁰។

²⁴⁹⁷ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៥៦៨។

²⁴⁹⁸ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៣៧៥ ជើងទំព័រ ១៥៥០។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានធ្វើការកត់សម្គាល់នៅក្នុងការលើកឡើងជាក់លាក់នៅក្នុងសារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញាទាក់ទងទៅនឹងភាពជាប់ពាក់ព័ន្ធ និងទម្ងន់នៃភស្តុតាងដែល នួន ជា បានលើកឡើង ទៅនឹងសំណើទីបួនសុំដាក់ភស្តុតាងបន្ថែម (F2/6/2) កថាខណ្ឌ ៨, ១០, ១២ ដល់ ១៦។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី ទាក់ទងទៅនឹងការលើកឡើងដែលបានផ្អែកលើភស្តុតាងក្នុងសំណុំរឿងលេខ ០០២/០២ ដែលពុំមាននៅក្នុងសំណុំរឿង ០០២/០១ នោះ ការលើកឡើងទាំងនេះពុំអាចយកមកពិចារណាបានឡើយ។ បន្ថែមលើនេះទៀត សំណើរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញាអន្តរជាតិសុំឱ្យទទួលយកភស្តុតាងដ៏ទាស់បន្ថែមនោះ ពុំមានមូលដ្ឋាននៅក្នុងក្របខ័ណ្ឌគតិយុត្តជាធរមាននោះទេ ដូច្នេះត្រូវបដិសេធតាមការដោះស្រាយពុំចាំបាច់ពិនិត្យបន្តទៀតឡើយ ដោយពិចារណាឃើញថា សហព្រះរាជអាជ្ញាពុំបានបង្ហាញ ថាតើភស្តុតាងដែលផ្តល់នេះបំពេញតាមលក្ខខណ្ឌតម្រូវតាមវិធាន ១០៤(១) និង១០៨(៧) នៃវិធានផ្ទៃក្នុងយ៉ាងដូចម្តេចឡើយ។

²⁴⁹⁹ សេចក្តីសម្រេចស្តីពីការកោះហៅសាក្សី (F2/5) កថាខណ្ឌ ២៦ (យោងទៅលើ ទាត់ ជឿន មានរហស្សនាម SCW-5)។

²⁵⁰⁰ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៦ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០១៥ (ទាត់ ជឿន) ឯកសារលេខ F1/3.1 ទំព័រ ៩៥ ដល់ ៩៦។

គោលនយោបាយនេះ ត្រូវបានលើកឡើងតាមរយៈការបញ្ជាក់ថា “ថ្នាក់លើ” និងថា ពី “អ្នកដែលនៅមជ្ឈិម”²⁵⁰¹។ កិច្ចប្រជុំបានកើតឡើងប្រហែលមួយខែក្រោយការរំដោះ ក្រោយការសម្លាប់នៅបាត់ដំបងដែលបានយោងដូចខាងលើ²⁵⁰²។ យោងតាម ទាត់ ជឿន ដោយសារកិច្ចប្រជុំនោះបានធ្វើឡើងនៅថ្នាក់ភូមិភាគ ដែលជាកម្រិតខ្ពស់បំផុតតាមតំបន់ ហើយ រស់ ញឹម(ញឹម រស់) បានកំណត់ចរិតគោលនយោបាយនេះថា កើតចេញពីមជ្ឈិមបក្សនោះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលយល់ឃើញថា ជាការគួរឱ្យជឿជាក់ថា កិច្ចប្រជុំនេះមិនមែនក្នុងគោលបំណងពាំនាំការណែនាំរបស់បក្សដែលទើបបានទទួលថ្មីៗនោះទេ ប៉ុន្តែជាការបញ្ជាក់អះអាងគោលនយោបាយរបស់បក្សពីមុន។

៩៥៣.ចុងក្រោយ នួន ជា បានរំលឹកថា ហេង សំរិន ពុំត្រូវបានកោះហៅមកធ្វើជាសាក្សីនៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង និងបានលើកឡើងថា សាក្សីរូបនេះនឹងអាចផ្តល់ភស្តុតាងដោះបន្ទុក²⁵⁰³។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានដោះស្រាយអំណះអំណាងនេះរួចហើយ និងបានសន្និដ្ឋានថា ពុំទំនងជាថា សក្ខីកម្មរបស់ហេង សំរិន អាចនឹងមានព័ត៌មានសំខាន់បន្ថែមដែលដោះបន្ទុកទាក់ទងទៅនឹងកិច្ចប្រជុំនៅថ្ងៃទី ២០ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ១៩៧៥ ប៉ុន្តែថា អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលក្នុងករណីសមស្របនឹងត្រូវធ្វើសេចក្តីសន្និដ្ឋានដែលកើតចេញពីបទសម្ភាសន៍របស់ ហេង សំរិន ត្រូវទុកជាប្រយោជន៍ដល់ជនជាប់ចោទ²⁵⁰⁴។ អាស្រ័យហេតុនេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាឃើញថា តាមបទសម្ភាសន៍នេះបានបង្ហាញថា នៅថ្ងៃទី ២០ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ១៩៧៥ ថ្នាក់ដឹកនាំបក្សរួមមាន នួន ជា បានប្រកាសថា មេដឹកនាំនៃរបបសាធារណៈរដ្ឋខ្មែរត្រូវតែដកចេញពីក្របខ័ណ្ឌ ដោយពុំបាននិយាយថា ត្រូវសម្លាប់ពួកគេចោលនោះឡើយ²⁵⁰⁵។

²⁵⁰¹ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៦ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០១៥ (ទាត់ ជឿន) ឯកសារលេខ F1/3.1 ទំព័រ ៩៥ ដល់ ៩៦។

²⁵⁰² ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៦ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០១៥ (ទាត់ ជឿន) ឯកសារលេខ F1/3.1 ទំព័រ ៩៥។ សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ៩០០។

²⁵⁰³ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៥៦៩ ដល់ ៥៧០។

²⁵⁰⁴ សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ១៥៥។

²⁵⁰⁵ កំណត់ហេតុនៃកិច្ចសម្ភាសន៍រវាងសាក្សីរូបរបស់ KIERNAN ឯកសារលេខ E3/1568 ថ្ងៃទី ៣០ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ១៩៩១ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00713954-5 ទំព័រ ៣៦ ដល់ ៣៧។

៩៥៤.ទាក់ទងទៅនឹងភស្តុតាងនៃកិច្ចសម្ភាសន៍របស់ ថេត សម្បត្តិ និង Robert LEMKIN ដែល នួន ជា បាន យោងនោះ²⁵⁰⁶ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានសម្រេចច្បាស់ហើយថា ខ្លឹមសារនៃកិច្ចសម្ភាសន៍នេះពុំជាប់ពាក់ ព័ន្ធទៅនឹងបញ្ហា ថាតើមានគោលនយោបាយប្រឆាំងនឹងទាហាន និងអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរនៅក្នុង អំឡុងពេលនៃព្រឹត្តិការណ៍នៅទួលពោធិ៍ជ្រៃ ដែរ ឬយ៉ាងណានោះឡើយ²⁵⁰⁷ ។

៩៥៥.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសំអាងលើបញ្ហាមួយ ចំនួននៃទស្សនាវដ្តី *ទង់បដិវត្តន៍* និងសក្ខីកម្មរបស់ ពេជ្រ ជ័ម²⁵⁰⁸។ អង្គជំនុំជម្រះបានសំអាងលើបញ្ហាទាំងនេះ មិនមែនក្នុងគោលបំណងបង្ហាញពីអត្ថិភាពនៃគោលនយោបាយ ឬខ្លឹមសារនោះទេ ប៉ុន្តែដើម្បីបង្ហាញឱ្យឃើញពី របៀបដែលគោលនយោបាយទាក់ទងទៅនឹង“ខ្មាំង”របស់ ប.ក.ក. ត្រូវបានផ្សព្វផ្សាយ ដូចជា តាមរយៈឯក សារបោះពុម្ពផ្សាយ និងវគ្គបណ្តុះបណ្តាលនានា។ បន្ថែមលើនេះទៀត អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ ឃើញថា មានបញ្ហាតែមួយនៅក្នុងទស្សនាវដ្តី *ទង់បដិវត្តន៍* គិតមកដល់ត្រីមាស ១៩៧៥ នោះ គឺទាំងភាសា និងប រិបទរបស់ទស្សនាវដ្តីនេះបានសំដៅច្បាស់លាស់លើការសម្លាប់ក្នុងពេលប្រយុទ្ធ²⁵⁰⁹ ។

៩៥៦.អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងក៏បានសំអាងផងដែរទៅលើរបាយការណ៍ ទូរលេខ និងឯកសារដទៃទៀតរបស់ ប.ក.ក. ដែលមានកាលបរិច្ឆេទដល់ឆ្នាំ ១៩៧៦ (ចំនួន ២) ឆ្នាំ ១៩៧៧ (ចំនួន ៥) និងឆ្នាំ ១៩៧៨ (ចំនួន ២)²⁵¹⁰។ នួន ជា បានអះអាងថា ភស្តុតាងនៃសេចក្តីណែនាំរបស់ ប.ក.ក. ដែលកើតក្រោយឆ្នាំ ១៩៧៥ គឺពុំ ជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការបង្ហាញនូវការទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌរបស់គាត់ ចំពោះព្រឹត្តិការណ៍នៅទួលពោធិ៍ ជ្រៃឡើយ ដោយសារអ្វីដែលចាំបាច់នោះ គឺត្រូវមានភស្តុតាងបញ្ជាក់ថា មានសេចក្តីសម្រេចជាក់លាក់ក្នុងការ សម្លាប់ទាហាន និងអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរដែលបានធ្វើឡើងនៅក្នុងអំឡុងពេលរំដោះ²⁵¹¹ ។ អង្គជំនុំ

²⁵⁰⁶ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៥៧២។

²⁵⁰⁷ សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ៣៩ ជាអាទិ៍។

²⁵⁰⁸ សាលក្រមអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៨១៨។

²⁵⁰⁹ សាលក្រមអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ជើងទំព័រ ២៥៨២ ដល់ ២៥៨៣ (យោងទៅលើទស្សនាវដ្តី ប.ក.ក.៖ *ទង់បដិវត្តន៍* បញ្ជាទី ៨ ឯកសារលេខ E3/5 ថ្ងៃទី ០៨ ខែ សីហា ឆ្នាំ ១៩៧៥ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00063336 ទំព័រ ២៦ និងសូមមើលផងដែរ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00063318 ទំព័រ ៨។

²⁵¹⁰ សាលក្រមអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ជើងទំព័រ ២៥៧៨ ដល់ ២៥៧៩។

²⁵¹¹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៥៥២។

ជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាលើឃើញថា ដូចបានកត់សម្គាល់ខាងលើ ចាំបាច់ត្រូវកំណត់ថាតើ គោលនយោបាយក្នុងគោលបំណងសម្លាប់នោះ មានអត្ថិភាពនៅក្នុងអំឡុងពេលនៃព្រឹត្តិការណ៍នៅទូលពោធិ៍សែនជ័យ ដែរឬយ៉ាងណា។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី នេះពុំមែនមានន័យថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំអាចសំអាងលើភស្តុតាងក្រោយព្រឹត្តិការណ៍ ដើម្បីទាញសេចក្តីសន្និដ្ឋានអំពីគោលនយោបាយនៅមុនព្រឹត្តិការណ៍បាននោះទេ ដរាបណាអង្គជំនុំជម្រះបានផ្តល់ហេតុផលគ្រប់គ្រាន់ទាក់ទងទៅនឹងមូលហេតុ ដែលភស្តុតាងនេះបានបង្ហាញអំពីការបន្តគោលនយោបាយនេះ ពុំមែនបង្ហាញគោលនយោបាយដែលត្រូវបានកែប្រែ ឬបង្កើតថ្មីឡើយ។ អាស្រ័យហេតុនេះ អំណះអំណាងទូទៅរបស់ នួន ជា ទាក់ទងទៅនឹងភាពពុំជាប់ពាក់ព័ន្ធនៃភស្តុតាងក្រោយខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥ ត្រូវបដិសេធចោល។

៩៥៧.ទាក់ទងទៅនឹងខ្លឹមសារនៃភស្តុតាង ដូច នួន ជា បានកត់សម្គាល់²⁵¹² ឯកសារជាច្រើនជាក់ស្តែងពុំបានបង្ហាញថា មានការសម្លាប់បានកើតឡើងនោះទេ ប៉ុន្តែគ្រាន់តែបង្ហាញអំពីការចាប់ខ្លួន។ សំខាន់បំផុតនោះ នៅតែពុំមានភាពច្បាស់លាស់ថាតើ ឯកសារនេះអាចគាំទ្រដល់អត្ថិភាពនៃគោលនយោបាយក្នុងខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥ យ៉ាងដូចម្តេចឡើយ។ ជាឧទាហរណ៍ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសំអាងលើកំណត់ហេតុប្រជុំក្នុងខែ កញ្ញា ឆ្នាំ ១៩៧៦ របស់សមមិត្ត ១៦៤ ដើម្បីផ្តល់ការយល់ឃើញថា មានបទបញ្ជាឱ្យ“បន្ត”ប្រមូលប្រវត្តិរូប និងចាប់ខ្លួនអតីតទាហាន²⁵¹³។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី តាមការពិនិត្យដោយល្អិតល្អន់លើភស្តុតាងឃើញថា កម្មាភិបាលខ្មែរក្រហមបានរកឃើញ“ផែនការរត់គេចខ្លួន”ដែលពាក់ព័ន្ធទៅនឹងមនុស្សចំនួន ៤០ នាក់ ដែលពុំមែនជាទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរទាំងអស់នោះទេ²⁵¹⁴។ ក្រោយមកមានការសម្រេចថា អ្នកដែលរត់ទាំងនេះត្រូវបានប្រមូលឱ្យមក“បង្កបង្កើនផលមួយដុំ” ប៉ុន្តែពុំបានយកទៅសម្លាប់ឡើយ²⁵¹⁵។ មានការបង្ហាញពិតណាស់ថា

²⁵¹² សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៥៧៧ ដល់ ៥៨០។

²⁵¹³ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៨១៧។

²⁵¹⁴ កំណត់ហេតុកិច្ចប្រជុំសមមិត្ត ១៦៤ ឯកសារលេខ E3/813 ថ្ងៃទី ០៩ ខែ កញ្ញា ឆ្នាំ ១៩៧៦ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00162489 ទំព័រ ២។

²⁵¹⁵ កំណត់ហេតុកិច្ចប្រជុំសមមិត្ត ១៦៤ ឯកសារលេខ E3/813 ថ្ងៃទី ០៩ ខែ កញ្ញា ឆ្នាំ ១៩៧៦ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00162490 ទំព័រ ៣។

អតីតទាហានត្រូវបានដាក់ឱ្យស្ថិតក្រោមការគ្រប់គ្រងយ៉ាងម៉ត់ចត់²⁵¹⁶ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី យោងតាមកំណត់ហេតុនៃកិច្ចប្រជុំនោះ អ្នកទាំងនេះពុំត្រូវបានកំណត់គោលដៅដោយសារតែមានការជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរនោះឡើយ ប៉ុន្តែដោយសារការប្រឆាំងនឹងបទបញ្ជាទៅវិញ។ ឯកសារនេះសំដៅបន្ថែមទៀតលើការប្រព្រឹត្តចំពោះអ្នកដទៃទៀតដែលបានរត់ពីមុនៗ និងបានបង្ហាញថា អ្នកទាំងនេះត្រូវបាន“បែងចែកទៅតាមកងនានា” និងថា “អ្នកទាំងនេះភាគច្រើនបានកែប្រែឈ្មោះស្រី” បើទោះបីជាមានអ្នកខ្លះ“មិនដែលបានឃើញត្រឡប់មកវិញ”ក៏ដោយ²⁵¹⁷។ ជាសេចក្តីសន្និដ្ឋាន ឯកសារនេះពុំបានបង្ហាញថា មានគោលនយោបាយសម្លាប់ ឬថា គោលនយោបាយនេះពាក់ព័ន្ធជាមួយទៅនឹងអតីតទាហាន និងអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរឡើយ ប៉ុន្តែ ទំនងជាវិធានការដែលត្រូវបានធ្វើឡើងដើម្បីឆ្លើយតបទៅនឹងការប្រឆាំងនឹងបទបញ្ជា រួមទាំង “ប្រជាជនមូលដ្ឋាន”ផងដែរ²⁵¹⁸ និងថា វិធានការទាំងនេះ យ៉ាងហោចណាស់សម្រាប់អ្នកប្រព្រឹត្តមិនល្អភាគច្រើន បាននាំទៅរកការចាប់ខ្លួន និងការផ្លាស់ទីលំនៅ។ ប្រហាក់ប្រហែលគ្នានេះដែរ បើទោះបីជាទូរលេខរបស់កម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យចុះថ្ងៃទី ០២ ខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៦ បានរាយការណ៍អំពីវិធានការដែលត្រូវធ្វើឡើងប្រឆាំងនឹងអតីតទាហាន និង“ភ្នាក់ងារ”ដែលទទួលខុសត្រូវចំពោះសកម្មភាពបោះបោរក៏ដោយ ក៏ពុំបានបង្ហាញឱ្យឃើញពីការភ្ជាប់ទំនាក់ទំនងទៅនឹងគោលនយោបាយដែលមានអត្ថិភាពក្នុងខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥ និងពុំអាចចាត់ទុកជាកត្តាសំខាន់អំពីគោលនយោបាយមិនរើសមុខបាននោះឡើយ²⁵¹⁹។

៩៥៨.ទាក់ទងទៅនឹងទូរលេខ និងឯកសារដទៃទៀតដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយោងនោះ²⁵²⁰ ពិតជាបានបង្ហាញឱ្យឃើញពីការដាក់ចេញ និងអនុវត្តនូវសេចក្តីណែនាំឱ្យកំណត់អត្តសញ្ញាណ និង“បោសសម្អាត

²⁵¹⁶ កំណត់ហេតុកិច្ចប្រជុំសមមិត្ត ១៦៤ ឯកសារលេខ E3/813 ថ្ងៃទី ០៩ ខែ កញ្ញា ឆ្នាំ ១៩៧៦ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00162489 ទំព័រ ២ (“នៅក្នុងប្រជាជននេះ ភាគច្រើនក្នុងចំណោមប្រជាជនមូលដ្ឋាននេះពាក់ព័ន្ធទៅនឹងសកម្មភាពប្លែកផ្សេងៗទៀត តែទាហានមានចលនាមិនល្អ”) និង ERN (ភាសាខ្មែរ) 00143487 ទំព័រ ៣ (“សមាសភាពទាហានត្រូវប្រមូល”)។

²⁵¹⁷ កំណត់ហេតុកិច្ចប្រជុំសមមិត្ត ១៦៤ ឯកសារលេខ E3/813 ថ្ងៃទី ០៩ ខែ កញ្ញា ឆ្នាំ ១៩៧៦ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00162489 ទំព័រ ២។

²⁵¹⁸ កំណត់ហេតុកិច្ចប្រជុំសមមិត្ត ១៦៤ ឯកសារលេខ E3/813 ថ្ងៃទី ០៩ ខែ កញ្ញា ឆ្នាំ ១៩៧៦ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00162489 ទំព័រ ២។

²⁵¹⁹ ទូរលេខកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ឯកសារលេខ E3/511 ថ្ងៃទី ០២ ខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៦ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00000766 ទំព័រ ១។

²⁵²⁰ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ជើងទំព័រ ២៥៧៩។

ឱ្យស្អាត”ខ្លាំង រួមទាំង“អ្នកនៅសេសសល់”នៃរបបចាស់²⁵²¹។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី ឯកសារទាំងអស់នេះចុះកាលបរិច្ឆេទដល់ឆ្នាំ ១៩៧៧ និង ១៩៧៨ ប៉ុន្តែពុំមានចំណុចណាមួយបានបញ្ជាក់ថា គោលនយោបាយពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការសម្លាប់ដែលកើតមាននៅក្នុងអំឡុងពេលនៃការសម្លាប់នៅទូលពោធិ៍ជ្រៃឡើយ។

៩៥៩.ទាក់ទងទៅនឹងសក្ខីកម្មរបស់ Stephen HEDER ដែលថា ចាប់តាំងពីពាក់កណ្តាលឆ្នាំ ១៩៧៦ ផ្នែកសន្តិសុខបានទទួលសញ្ញាពីថ្នាក់ដឹកនាំបក្សថា ពួកគេត្រូវតែ “បង្កើនការប្រឹងប្រែងកំណត់អត្តសញ្ញាណអតីតអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរដែលបានរត់គេចខ្លួន”²⁵²²នោះ និងនៅតែពុំមានភាពច្បាស់លាស់ថា ការអះអាងនេះបានផ្អែកលើប្រភពអ្វីខ្លះនោះឡើយ។ បន្ថែមលើនេះទៀត ចម្លើយរបស់គាត់ពុំបានបញ្ជាក់ ថាតើសេចក្តីណែនាំនោះបានដាក់ចេញនៅពេលណា និងថាតើមានអ្វីកើតឡើងចំពោះអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរដែលត្រូវបានកំណត់អត្តសញ្ញាណរួចហើយនោះ។

៩៦០.សរុបសេចក្តីមក ភស្តុតាងទាក់ទងទៅនឹងសេចក្តីណែនាំរបស់ ប.ក.ក. ឱ្យសម្លាប់ទាហាន និងអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរមកដល់ត្រឹមអំឡុងពេល ឬក្រោយពេលភ្លាមៗនៃព្រឹត្តិការណ៍នៅទូលពោធិ៍ជ្រៃ មានកម្រិតខ្សោយ។ ភស្តុតាងទាក់ទងទៅនឹងអំឡុងពេលនៅក្រោយនោះ ទំនងជាមានកម្រិតខ្លាំងជាងនេះ ប៉ុន្តែខ្វះការភ្ជាប់ទំនាក់ទំនងច្បាស់លាស់ទៅនឹងខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥។

៤.ង.១.យ.៥.ភាពសមហេតុផលនៃការសន្និដ្ឋានជាទូទៅ

៩៦១.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានពិចារណាលើអំណះអំណាងទាក់ទងទៅនឹងភស្តុតាង ដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសំអាងទៅលើ ព្រមទាំងភស្តុតាងពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការយល់ឃើញជាក់លាក់របស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង។ ផ្អែកលើភស្តុតាង និងការយល់ឃើញទាំងនេះជារួម អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនឹងត្រូវកំណត់

²⁵²¹ សូមមើលឧ. សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ជើងទំព័រ ២៥៧៩ ដកស្រង់ក្នុងចំណោមនោះ ទូរលេខកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ឯកសារលេខ E3/511 ថ្ងៃទី ០២ ខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៦ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00000766 ទំព័រ ១ ។ សេចក្តីរាយការណ៍របស់អនុប្រធាន មឿន ទៅកាន់ស្រុកត្រាំកក់) ឯកសារលេខ E3/4141 ថ្ងៃទី ៣០ ខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៧ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00079089 ទំព័រ ១។ ទូរលេខកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ឯកសារលេខ E3/995 ថ្ងៃទី ១៩ ខែ មីនា ឆ្នាំ ១៩៧៨ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00019201 ទំព័រ ១។ ទូរលេខកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ឯកសារលេខ E3/996 ថ្ងៃទី ១៩ ខែ មីនា ឆ្នាំ ១៩៧៨ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00001084-5 ទំព័រ ១ ដល់ ២)។

²⁵²² សាលក្រមអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ជើងទំព័រ ២៥៧៤ (យោងទៅលើប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ១១ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០១៣ (Stephen HEDER) ឯកសារលេខ E1/222.1 ទំព័រ ៤៥ (សេចក្តីបញ្ជាក់បន្ថែម))។

ថា តើ ជាការសមហេតុផលសម្រាប់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ក្នុងការសន្និដ្ឋានថា អត្ថិភាពនៃគោលនយោបាយដែលគ្រោងទុកជាមុននូវការសម្លាប់ទាហាន និងអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរនៅក្នុងអំឡុងពេលនៃព្រឹត្តិការណ៍នៅទួលពោធិ៍ជ្រៃ ត្រូវបានបង្ហាញឱ្យឃើញវិមតិសង្ស័យនោះ មានភាពសមហេតុផល ដែរ ឬយ៉ាងណា។ គួររំលឹកថា ក្នុងការផ្តល់ការយល់ឃើញរបស់ខ្លួន អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសំអាងលើភស្តុតាងអំពីលំនាំនៃការសម្លាប់ផង និងលើសេចក្តីថ្លែងការណ៍ សេចក្តីសម្រេច និងបទបញ្ជារបស់ ប.ក.ក.។

៩៦២.ទាក់ទងទៅនឹងភស្តុតាងស្តីពីលំនាំ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា ទាក់ទងទៅនឹងអំឡុងពេលមុនឆ្នាំ ១៩៧៥ ដែលជាអំឡុងពេលសំខាន់ក្នុងការបង្ហាញអំពីអត្ថិភាពនៃគោលនយោបាយពាក់ព័ន្ធទៅនឹងព្រឹត្តិការណ៍នៅទួលពោធិ៍ជ្រៃនោះ មានភស្តុតាងបង្ហាញឱ្យឃើញនូវចំណុចមួយចំនួនថា មានការសម្លាប់ទាហាន និងអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរយ៉ាងច្រើនបានកើតឡើង ប៉ុន្តែភស្តុតាងនេះ មិនច្បាស់លាស់ មិនស៊ីសង្វាក់ ពុំមានការបញ្ជាក់បន្ថែម និងជាភស្តុតាងច្រាមអាវ៉ាម។ ពុំមានសាក្សីអង្គហេតុបានមកផ្តល់សក្ខីកម្មផ្ទាល់អំពីហេតុការណ៍នៅក្នុងអំឡុងពេលនោះទេ។ ភស្តុតាងជាច្រើនមានប្រភពមកពីឯកសារដែលបានបង្កើតឡើងសម្រាប់គោលបំណងផ្សេង ដែលពុំមែនសម្រាប់ប្រើប្រាស់នៅក្នុងការជំនុំជម្រះរឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌឡើយ មានដូចជា របាយការណ៍ សក្ខីកម្មរបស់ជនរៀបរាប់ដែលពុំបានធ្វើសម្បទា និងអត្ថបទកាសែតដែលមានតម្លៃភស្តុតាងទាប។ លើសពីនេះទៀត មានករណីជាច្រើនដែលកាលៈទេសៈជុំវិញការសម្លាប់ មានភាពមិនប្រាកដប្រជាទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហា ថា តើការសម្លាប់នោះបានកើតឡើងនៅក្នុងស្ថានភាពពុំមែនជាការប្រយុទ្ធគ្នា ឬជាលទ្ធផលនៃការប្រតិបត្តិអំពើហិង្សាមួយដាច់ដោយឡែក ដែរ ឬយ៉ាងណានោះ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានពន្យល់ពីមូលហេតុដែលខ្លួនបានចាត់ទុកអំពើទាំងនេះថា ជាការបង្ហាញអំពីគោលនយោបាយដែលបង្កើតឡើងដោយមជ្ឈិមប្រឆាំងនឹងទាហាន ដែលពុំពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការប្រយុទ្ធគ្នា។ ដូចគ្នានេះដែរ សេចក្តីសន្និដ្ឋានរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលថា មាន“ភស្តុតាងស៊ីសង្វាក់បង្ហាញអំពីការកែប្រែ”នូវគោលនយោបាយនោះ ក៏ពុំបានផ្តល់មូលដ្ឋានគាំទ្រច្បាស់លាស់ផងដែរ²⁵²³។ ជាសំខាន់ ការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងទាក់ទងទៅនឹងការសម្លាប់នៅឧដុង្គ ដែលជាចំណុចសំខាន់នៃសេចក្តីសន្និដ្ឋានរបស់ខ្លួនអំពីអត្ថិភាពនៃគោលនយោបាយមុនឆ្នាំ ១៩៧៥ ពុំត្រូវបានធ្វើឡើងដោយសមហេតុផលឡើយ។

²⁵²³ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១២១។

៩៦៣.ទាក់ទងទៅនឹងអំឡុងពេលមុន និងក្រោយភ្លាមៗនៃព្រឹត្តិការណ៍នៅទួលពោធិ៍ជ្រៃ មានហេតុការណ៍សម្លាប់តែពីរ ឬបីប៉ុណ្ណោះ ដែលអាចចាត់ទុកថា បានបង្ហាញឱ្យឃើញដោយសមហេតុផល ដូចជា ការសម្លាប់អ្នករដ្ឋការជាន់ខ្ពស់ចំនួន ៤ នាក់ (ដែលពីរនាក់ត្រូវបាន“កំណត់គោលដៅ”ជាមុន ដើម្បីប្រហារជីវិត) និងទាហានដទៃទៀតក្នុងទីក្រុងភ្នំពេញ ការសម្លាប់ទាហានដែលមានឋានៈនួនស័ក្តិធំៗនៅក្នុងខេត្តបាត់ដំបង ការសម្លាប់នៅពោធិ៍សាត់ (នៅទួលពោធិ៍ជ្រៃ) និងការសម្លាប់ទាហាន និងអ្នករដ្ឋការក្នុងខេត្តសៀមរាប។ ហេតុការណ៍ទាំងអស់នេះបានកើតឡើងនៅថ្ងៃទី ១៧ ខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥ និង/ឬនៅថ្ងៃបន្ទាប់ ដែលជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុង និងទីរួមខេត្តចំនួន ៤។ ការសម្លាប់អ្នករដ្ឋការជាន់ខ្ពស់ចំនួន ៤ នាក់នៅទីក្រុងភ្នំពេញ បើទោះបីជាតាមរយៈទម្រង់នៃការប្រកាស និងការសម្លាប់ក៏ដោយ ក៏នៅតែជាលក្ខណៈខុសប្លែកពីព្រឹត្តិការណ៍ដទៃទៀតក្នុងចំណោមព្រឹត្តិការណ៍ទាំងឡាយដែលស្ថិតក្រោមការពិចារណានេះ។ ព្រឹត្តិការណ៍ទាក់ទងទៅនឹងការសម្លាប់ក្នុងខេត្តបាត់ដំបង រួមមានក្របខ័ណ្ឌនៃពេលវេលា និងទម្រង់នៃការសម្លាប់ មានភាពប្រហាក់ប្រហែលទៅនឹងព្រឹត្តិការណ៍ទាំងនោះដែលនាំទៅដល់ការសម្លាប់នៅទួលពោធិ៍ជ្រៃ។ ដូច្នេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលជឿជាក់ថា ហេតុការណ៍ក្នុងខេត្តបាត់ដំបងប្រាកដជា យ៉ាងហោចណាស់ត្រូវបានទទួលការយល់ព្រមពី រស់ ញឹម(ញឹម រស់) ជាលេខាភូមិភាគ ដែលត្រូវបានរកឃើញផងដែរថា បានចេញបញ្ជាឱ្យសម្លាប់នៅទួលពោធិ៍ជ្រៃ។ បើទោះបីជាព្រឹត្តិការណ៍ទាំងពីរនេះមានភាពប្រហាក់ប្រហែលគ្នាយ៉ាងខ្លាំងក៏ដោយ ក៏ពុំមានភាពច្បាស់លាស់ ថាតើ រស់ ញឹម(ញឹម រស់) បានប្រព្រឹត្តតាមឆន្ទៈរបស់ខ្លួនដោយឯករាជ្យ ឬស្របតាមគោលនយោបាយចេញពីមជ្ឈឹមបក្ស ដែរ ឬយ៉ាងណានោះឡើយ។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាឃើញថា ក្នុងការសន្និដ្ឋានសមហេតុផលពីការសម្លាប់ដែលមានអត្ថិភាពនៃគោលនយោបាយដែលបានបង្កើតឡើងដោយមជ្ឈឹមនោះ ចាំបាច់ត្រូវតែបង្ហាញឱ្យឃើញពីហេតុការណ៍មួយចំនួនទៀតនៃការសម្លាប់ដែលបានកើតឡើងក្នុងភូមិភាគផ្សេងៗទៀត។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី ក្នុងរឿងក្តីបច្ចុប្បន្ននេះ ហេតុការណ៍ដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានបង្ហាញឱ្យឃើញដោយសមហេតុផលនោះ មានតែពីរ ឬបីប៉ុណ្ណោះ និងស្ថិតក្នុងកម្រិតត្រឹមតែផ្នែកតូចមួយនៃតំបន់ដែលត្រួតត្រាដោយខ្មែរក្រហម។ ជាការពិតក្រៅតែពីហេតុការណ៍ចំនួន ២ ដែលបានសន្មតថា ជាអំពើរបស់ រស់ ញឹម(ញឹម រស់) និងហេតុការណ៍សម្លាប់អ្នករដ្ឋការជាន់ខ្ពស់នៅក្នុងទីក្រុងភ្នំពេញដែលមានលក្ខណៈខុសប្លែកពីគេនោះ គឺនៅមានការសម្លាប់មួយទៀតដែលបានកើតឡើងក្នុងខេត្តសៀមរាប និងការសម្លាប់ទាហាននៅក្នុងទីក្រុងភ្នំពេញ។ អាស្រ័យហេតុនេះ ហេតុការណ៍ទាំងនេះបើសូម្បី

ពិចារណាជារួមក៏ដោយ ក៏ពុំអាចចាត់ជាមូលដ្ឋានរឹងមាំបញ្ជាក់ពីអត្ថិភាពនៃគោលនយោបាយដែលបង្កើតឡើង ដោយមជ្ឈម ដែលមានគោលបំណងក្នុងការសម្លាប់នោះឡើយ។

៩៦៤. ទាក់ទងទៅនឹងការសំអាងរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងលើភស្តុតាងនៃការចាប់ខ្លួន ដែលបានកើត ឡើងនៅមុន ឬក្រោយព្រឹត្តិការណ៍នៅទួលពោធិ៍ជ្រៃ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា ផ្អែក តាមហេតុការណ៍ជាច្រើននៃការចាប់ខ្លួន និងដូចអង្គជំនុំជម្រះបានទទួលស្គាល់ផងដែរនោះ²⁵²⁴ ការចាប់ខ្លួនទាំង នេះ ជាលទ្ធផល បានបណ្តាលឱ្យមានការផ្លាស់ទីលំនៅ ការឃុំខ្លួន ការធ្វើការជាទម្ងន់ និង/ឬចុងក្រោយត្រូវ បានដោះលែង²⁵²⁵។ អាស្រ័យហេតុនេះ ភស្តុតាងនេះពុំអាចចាត់ជាមូលដ្ឋានរឹងមាំបញ្ជាក់ពីអត្ថិភាពលំនាំនៃការ សម្លាប់ឡើយ។ បន្ថែមលើនេះ ភស្តុតាងនេះក៏បានបង្ហាញផងដែរថា មានការប្រឹងប្រែងក្នុងការកំណត់អត្ត សញ្ញាណ និងការស្វែងរកបុគ្គលដែលមានតួនាទីក្នុងកម្រិតមួយ ជាពិសេស ក្នុងជួរទាហាន²⁵²⁶។

៩៦៥. ទាក់ទងទៅនឹងភស្តុតាងនៃការសម្លាប់ក្រោយព្រឹត្តិការណ៍នៅទួលពោធិ៍ជ្រៃ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូល រំលឹកថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសំអាងជាចម្បងទៅលើឯកសារក្រៅតុលាការ ដែលភាពជឿជាក់ និង ភាពជឿទុកចិត្តបាននៃឯកសារនេះ ពុំត្រូវបានដោះស្រាយច្បាស់លាស់ ដូច្នេះភស្តុតាងទាំងនេះមានមូលដ្ឋានខ្សោ យ។ មានតែការរៀបរាប់មួយគត់ដែលបានផ្តល់ដោយសាក្សីនៅចំពោះមុខតុលាការ ដែលជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹង ហេតុការណ៍មួយដាច់ដោយឡែក ដែលពុំមែនជាការបង្ហាញឱ្យឃើញពីគោលនយោបាយទូលំទូលាយ និងទូទៅ នោះទេ។ អ្វីដែលសំខាន់បំផុតនោះគឺថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានពន្យល់ពីមូលហេតុដែលខ្លួនធ្វើសេចក្តី សន្និដ្ឋានថា ភស្តុតាងពាក់ព័ន្ធទៅនឹងហេតុការណ៍ដែលបានកើតឡើងយ៉ាងយូរមកហើយ ក្រោយខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥ នោះ បានបង្ហាញថា ហេតុការណ៍នេះ គឺជាលទ្ធផលនៃគោលនយោបាយដែលមានអត្ថិភាពនៅក្នុង អំឡុងពេលនៃព្រឹត្តិការណ៍នៅទួលពោធិ៍ជ្រៃ មិនមែនជាគោលនយោបាយបង្កើតថ្មី ឬត្រូវបានកែប្រែនោះឡើយ។

²⁵²⁴ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៥៥ ជើងទំព័រ ១៦៥៧ ដល់ ១៦៥៨ (យោងទៅលើកថាខណ្ឌ ៥១៣ ដល់ ៥១៤)។

²⁵²⁵ សូមមើលខាងលើខ. ជើងទំព័រ ២៣២៧, ២៣៦៤ និង ២៣៧០, ២៣៦៨, ២៣៨១, ២៤០២, ២៤០៨។ សូមមើលផងដែរ របាយការណ៍របស់ Stephen HEDER និង Masato MATSUSHITA៖ កិច្ចសម្ភាសន៍ជាមួយជនរៀនខ្លួនកម្ពុជានៅតាមព្រំដែន ខ្មែរថៃ ឯកសារលេខ E3/1714 ថ្ងៃទី ២៥ ខែ មីនា ឆ្នាំ ១៩៨០ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00324712 ទំព័រ ៤១, ERN (ភាសាខ្មែរ) 00324738-9 ទំព័រ ៦៧ ដល់ ៦៨, ERN (ភាសាខ្មែរ) 00324752-3 ទំព័រ ៨១ ដល់ ៨២។

²⁵²⁶ សូមមើលខាងលើខ. កថាខណ្ឌ ៤៦៦, ៨៩៦ ដល់ ៨៩៨, ៩៤៥, ៩៤៩ និងជើងទំព័រ ២៣៤៧, ២៣៨៣, ២៣៩៩, ២៤០៨។

ហេតុការណ៍ដែលអង្គជំនុំជម្រះបានយោងទៅលើ ដែលភាគច្រើនមានកាលបរិច្ឆេទដល់ឆ្នាំ ១៩៧៦ និងនៅពេលក្រោយមកទៀតនោះ ពុំមានការជាប់ពាក់ព័ន្ធជាក់លាក់ទៅនឹងអំឡុងពេលមុនព្រឹត្តិការណ៍នៅទួលពោធិ៍ជ្រៃឡើយ²⁵²⁷។ ផ្ទុយទៅវិញ មានភស្តុតាងបញ្ជាក់ថា គោលនយោបាយយ៉ាងទូលំទូលាយមួយប្រឆាំងនឹងទាហាន និងអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ ទើបតែត្រូវបានយកមកអនុវត្តនៅក្រោយខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥ ប៉ុណ្ណោះ។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានពិចារណាលើបញ្ហានេះឡើយ។ ឧទាហរណ៍ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយោងទៅលើផ្នែកមួយនៃសក្ខីកម្មរបស់ ឌុច ដែលគាត់បាននិយាយថា ឯកសារដែលគេបង្ហាញគាត់ គឺសំដៅដល់ការឃុំខ្លួន និងការសម្លាប់អ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរក្នុងឆ្នាំ ១៩៧៦ ដែលពុំមែនធ្វើនៅក្នុងឆ្នាំ ១៩៧៥ នោះទេ។ ប្រហាក់ប្រហែលគ្នាដែរ តាមការបញ្ជាក់នៅក្នុងកិច្ចសម្ភាសន៍របស់ អៀង សារី ឃើញថា គោលនយោបាយចំពោះអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរទើបតែត្រូវបានអនុម័តនៅក្នុងឆ្នាំ ១៩៧៦ ប៉ុណ្ណោះ²⁵²⁸។

៩៦៦.សរុបសេចក្តីមក ភស្តុតាងមានកម្រិតខ្សោយដែលបានបង្ហាញឱ្យឃើញពីលំនាំនៃការសម្លាប់នៅក្នុងអំឡុងពេលនៅមុន ឬនៅថ្ងៃមានព្រឹត្តិការណ៍នៅទួលពោធិ៍ជ្រៃ ។

៩៦៧.ចំពោះភស្តុតាងពាក់ព័ន្ធទៅនឹងគោលជំហរជាទូទៅរបស់ ប.ក.ក. ស្តីពីមនោគមវិជ្ជារបស់កុម្មុយនីស្តចំពោះសត្រូវ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានយល់ឃើញថា ជាការគួរឱ្យជឿជាក់ថា សេចក្តីផ្តើមការណ៍របស់បក្សដែលបានដកស្រង់នោះអាចត្រូវបានចាត់ទុកបានថា ជាការត្រួសត្រាយផ្លូវសម្រាប់គោលនយោបាយដែលកំណត់គោលដៅសម្លាប់ខ្មាំង។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានពន្យល់ពីមូលហេតុដែលសេចក្តីផ្តើមការណ៍អរូបិយទូទៅអំពីទ្រឹស្តីកុម្មុយនីស្ត និងការតស៊ូរដ្ឋានបានអនុញ្ញាតឱ្យខ្លួនអាចសន្និដ្ឋានបានយ៉ាងសមហេតុផលថា មានគោលនយោបាយសម្លាប់ទាហាន និងអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរឡើយ។

៩៦៨. ទាក់ទងទៅនឹងសេចក្តីណែនាំរបស់ ប.ក.ក. ឱ្យសម្លាប់ទាហាន និងអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរំលឹកថា ភស្តុតាងមានដូចជា៖ កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយរបស់សាក្សី ខឹម សំហួន

²⁵²⁷ សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ៩១៤, ៩៥៥ ដល់ ៩៥៦, ៩៥៨។

²⁵²⁸ សូមមើលខ. សូមមើល កិច្ចសម្ភាសន៍របស់ Elizabeth BECKER ជាមួយនឹង អៀង សារី ឯកសារលេខ E3/94 ថ្ងៃទី ២២ ខែកក្កដា ឆ្នាំ ១៩៨១ ERN (ភាសាខ្មែរ)00578899 ទំព័រ ៨ (បានអះអាងថា រស់ ញឹម និង សោ ភឹម គឺជាមនុស្សទីមួយដែលបែកចែកប្រជាជនទៅតាមប្រភេទ និងថា ក្រោយមក “ការបែងចែកនេះត្រូវបានទទួលយកដោយថ្នាក់ដឹកនាំ”តែក្នុងឆ្នាំ ១៩៧៦ ប៉ុណ្ណោះដែលថ្នាក់ដឹកនាំសម្រេចបែងចែកតាមប្រភេទ រួមទាំងក្រុម “អ្នកដែលគាំទ្រ លន់ នល់ ផងដែរ”)។

បទសម្ភាសន៍របស់ អៀង សារី ជាមួយ Stephen HEDER “សេចក្តីសម្រេច”របស់កម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ឯកសារមួយចំនួនរបស់កម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យនៅសម័យនោះ និងរបាយការណ៍របស់គណៈកម្មការក្រុមអ្នក ច្បាប់អន្តរជាតិ។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី ភស្តុតាងនីមួយៗមានកម្រិតខ្សោយដែលបានកាត់បន្ថយយ៉ាងច្រើននូវតម្លៃ ជាភស្តុតាង ដោយហេតុថា ទីមួយ ពុំមានការរៀបរាប់ត្រូវបានធ្វើឡើងដោយសាក្សីផ្ទាល់ណាម្នាក់។ ទីពីរ ចម្លើយរបស់ អៀង សារី របាយការណ៍របស់គណៈកម្មការក្រុមអ្នកច្បាប់អន្តរជាតិ និងចម្លើយរបស់ ខឹម សំហួន ទាក់ទងទៅនឹងការសម្លាប់នោះ គឺជាភស្តុតាងច្រាមអាវ៉ាម។ ទីបី ពុំមានការរៀបរាប់ណាមួយដែលអាច បញ្ជាក់បានពីគោលនយោបាយទូទៅឡើយ។ ផ្ទុយទៅវិញ ភស្តុតាងទាំងអស់នេះសំដៅលើហេតុការណ៍ជាក់ លាក់ ជាពិសេស“សេចក្តីសម្រេច”របស់កម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ដែលផ្ទុយទៅនឹងអត្ថិភាពនៃគោលនយោបាយ ទូទៅចាប់ពីថ្ងៃទី ០៤ ខែ មិថុនា ឆ្នាំ ១៩៧៥។ ទីបួន ឯកសាររបស់កម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ មានអត្ថិភាពក្រោយ ព្រឹត្តិការណ៍ទួលពោធិ៍ជ្រៃ។ ឯកសារពីរដែលមានអត្ថិភាពភ្លាមៗបន្ទាប់ពីព្រឹត្តិការណ៍ទួលពោធិ៍ជ្រៃ រហូតដល់ ឆ្នាំ ១៩៧៦ ជាក់ស្តែង ជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងហេតុការណ៍ដែលខ្មែរក្រហមទំនងជាឆ្លើយតបទៅនឹងការប្រឆាំងនឹង បទបញ្ជា និងសកម្មភាពបង្កការរំខាននានា ដោយពុំគិតថា ជនល្មើសនោះស្ថិតក្នុងប្រភេទណាឡើយ។ អង្គជំនុំ ជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ថា ភស្តុតាងក្រោយឆ្នាំ ១៩៧៥ នៃការណែនាំរបស់បក្សទំនងជាមានលក្ខណៈ រឹងមាំ ប៉ុន្តែអង្គជំនុំជម្រះរកពុំឃើញមានទំនាក់ទំនងច្បាស់លាស់ជាមួយនឹងអំឡុងពេលពាក់ព័ន្ធបទបញ្ជានោះឡើ យ។ បន្ថែមលើនេះទៀត ឯកសារនេះពុំបានបង្ហាញឱ្យឃើញថា ការសម្លាប់ត្រូវបានគិតទុកជាមុននៅក្នុង គោលនយោបាយរបស់បក្សឡើយ។ អាស្រ័យហេតុនេះ ភស្តុតាងដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសំអាងក្នុង ការបង្ហាញអំពីអត្ថិភាពនៃគោលនយោបាយសម្លាប់អតីតទាហាន និងអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ ពុំមាន មូលដ្ឋានរឹងមាំ និងស៊ីសង្វាក់គ្នាឡើយ។ បន្ថែមលើនេះទៀត មានចំណុចខ្លះ ភស្តុតាងនេះបានចង្អុលទៅលើ គោលនយោបាយដែលពុំមានលក្ខណៈទូទៅ ប៉ុន្តែសំដៅលើហេតុការណ៍ជាក់លាក់នៃការរំខាន ដោយពុំមានការ ជាប់ពាក់ព័ន្ធ ឬមានជាប់ពាក់ព័ន្ធតិចតួចទៅនឹងអតីតភាពនៅក្នុងសង្គមរបស់ជនល្មើសនោះឡើយ។

៩៦៩.ចំពោះភស្តុតាងដែល នួន ជា បានលើកឡើងថា ជាភស្តុតាងដោះបន្ទុកនោះ សាក្សី ភី ភួន ដែលអង្គជំនុំ ជម្រះសាលាដំបូងបានចាត់ទុកថា អាចជឿជាក់បាននោះ បានបញ្ជាក់ពីបទបញ្ជាហាមប៉ះពាល់ទាហាននៃរបប សាធារណរដ្ឋខ្មែរដែលចាប់បាននៅក្នុងសមរភូមិ។ សាក្សី អៀង ផាន ក៏បានបញ្ជាក់ពីអត្ថិភាពនៃបទបញ្ជានោះ ផងដែរ។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានវាយតម្លៃសក្ខីកម្មនេះទេ នៅពេលដោះស្រាយអំពីការប្រព្រឹត្តលើ ទាហានដែលចាប់បាននៅពេលប្រយុទ្ធ ដែលសក្ខីកម្មនេះបានបញ្ជាក់ផងដែរថា ជាទូទៅ ពុំមានគោលនយោ

បាយប្រឆាំងទាហាន និងអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរឡើយ។ អត្ថិភាពនៃគោលនយោបាយសម្លាប់នេះ នៅក្នុងអំឡុងពេលនៃព្រឹត្តិការណ៍នៅទួលពោធិ៍ជ្រៃ មានភាពមិនច្បាស់លាស់ថែមទៀត ដោយសារសក្ខីកម្ម របស់សាក្សី ជុំ សុខា សៅ វ៉ែន និង ពេជ្រ ជីម និងកិច្ចសម្ភាសន៍របស់ ហេង សំរិន។ បើទោះជាសាក្សី សៅ វ៉ែន ហាក់បីដូចជាបានកំណត់កាលបរិច្ឆេទនៃការចេញបទបញ្ជា មិនឱ្យប៉ះពាល់ទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ ដល់ខែ ឧសភា ឬមិថុនា ឆ្នាំ ១៩៧៥ ក៏ដោយ ក៏សក្ខីកម្មរបស់គាត់ពុំបានបញ្ជាក់ឱ្យឃើញថា បទបញ្ជានេះបាន ជំនួសឱ្យបទបញ្ជាឱ្យសម្លាប់ពីមុនណាមួយឡើយ។ ប្រហាក់ប្រហែលគ្នានេះដែរ ការរៀបរាប់របស់ ហេង សំរិន បានបង្ហាញថា នៅថ្ងៃទី ២០ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ១៩៧៥ ពុំមានបទបញ្ជាឱ្យសម្លាប់ចេញពីថ្នាក់ដឹកនាំបក្សឡើយ។

៩៧០.សរុបសេចក្តីមក ភស្តុតាងដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសំអាងទៅលើ មានកម្រិតខ្សោយ ពុំមាន ភាពច្បាស់លាស់ និងមានតម្លៃទាប និងចោទជាបញ្ហាដោយសារភស្តុតាងដទៃទៀត។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការ កំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា មានការរៀបរាប់មួយចំនួននៅក្នុងសំណុំរឿងដែលពិពណ៌នាអំពីការសម្លាប់អតីត ទាហាន និងអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី ការរៀបរាប់ទាំងនេះភាគច្រើនលើស លុបបានមកពីចម្លើយក្រៅតុលាការ ដែលពុំមែនផ្អែកលើសក្ខីកម្មផ្ទាល់ ដូច្នេះហើយមានតម្លៃជាភស្តុតាងទាប បន្ថែមទៅលើកង្វះព័ត៌មានលម្អិត និងភាពស្រពិចស្រពិលទាក់ទងទៅនឹងចំណុចសំខាន់ៗនៃហេតុការណ៍ដែល បានពិពណ៌នានោះ។ ការពិចារណារបស់អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលឃើញថា ការពុំបានរាយការណ៍ឱ្យបានគ្រប់ គ្រាន់លើភស្តុតាង គឺជាកត្តាមួយទៀតដែលសំខាន់នៅក្នុងការពិចារណារបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង។ អង្គ ជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានដោះស្រាយបញ្ហាជាមូលដ្ឋានដែលមានឥទ្ធិពលលើទម្ងន់នៃភស្តុតាង ដូចជា ខ្វះភាព សមហេតុផលក្នុងការបកស្រាយផ្សេងៗពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការប្រើប្រាស់ពាក្យពេចន៍ថា “ខ្មាំង”នៅក្នុងអំឡុងពេល នៃជម្លោះប្រដាប់អាវុធ ការសម្លាប់ទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរនៅពេលប្រយុទ្ធ និងជាទូទៅ ភស្តុតាងអាច បកស្រាយក្នុងន័យច្រើនយ៉ាងដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញថា ជាភស្តុតាងដាក់បន្ទុកដោយពុំ បានផ្តល់ការពន្យល់គ្រប់គ្រាន់ឡើយ។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានធ្វើការពិចារណាសមស្របបន្ថែមទៀត លើលទ្ធភាពដែលថា ការសម្លាប់មួយចំនួនដូចជានៅទួលពោធិ៍ជ្រៃ អាចត្រូវបានបញ្ជាដោយឯករាជ្យនៅកម្រិត ថ្នាក់ភូមិភាគ ដែលអាចមានន័យថាពុំត្រូវបានយកមកពិចារណាក្នុងការបង្ហាញនូវលំនាំទូទាំងប្រទេស ជា ពិសេស ដោយសារពុំមានភស្តុតាងរឹងមាំបង្ហាញឱ្យឃើញពីហេតុការណ៍ដទៃទៀតដែលបានកើតឡើងនៅកន្លែង ផ្សេងទៀតនៃទឹកដីក្រោមការគ្រប់គ្រងរបស់ខ្មែរក្រហមឡើយ។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលសង្កេតឃើញថា

ភស្តុតាងដែលមានអត្ថិភាពក្រោយព្រឹត្តិការណ៍នៅទួលពោធិ៍ជ្រៃ ជាទូទៅទំនងជារឹងមាំជាងភស្តុតាងដែលមានអត្ថិភាពមុនព្រឹត្តិការណ៍នោះ ប៉ុន្តែ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានលើកមូលដ្ឋានគាំទ្រមូលហេតុដែលភស្តុតាងនេះអាចឱ្យអង្គជំនុំជម្រះសន្និដ្ឋានបានអំពីអត្ថិភាពនៃគោលនយោបាយ ក្នុងអំឡុងពេលនៃព្រឹត្តិការណ៍នៅទួលពោធិ៍ជ្រៃនោះទេ។

៩៧១.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរំលឹកទាក់ទងទៅនឹងបរិបទនេះថា ដោយសារការបំបែកកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីនៅក្នុងសំណុំរឿង ០០២ ទើបវិសាលភាពនៃសំណុំរឿង ០០២/០១ ដែលពាក់ព័ន្ធទៅនឹងគោលនយោបាយប្រឆាំងអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ ត្រូវបានកម្រិតត្រឹមព្រឹត្តិការណ៍នៅទួលពោធិ៍ជ្រៃដែលបានកើតឡើងនៅចុងខែមេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥ ប៉ុណ្ណោះ។ លទ្ធផលចុងក្រោយនៃការពិចារណានេះ ទទួលបានផលប៉ះពាល់ដោយសារការកម្រិតពេលវេលា ដែលធ្វើឱ្យភស្តុតាងមួយផ្នែកធំទៅជាលែងជាប់ពាក់ព័ន្ធតាមពេលវេលានេះដោយសារអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំអាចបង្ហាញពីមូលហេតុអ្វីបានជាសេចក្តីណែនាំចេញក្នុងឆ្នាំ ១៩៧៦ និងក្រោយមក បង្ហាញដោយប្រយោលថា គោលនយោបាយមានអត្ថិភាពក្នុងខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥ ទៅវិញនោះ។

៩៧២.យោងតាមសំអាងហេតុខាងលើ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលយល់ឃើញថា ជាការពុំសមហេតុផលក្នុងការរកឃើញឱ្យហួសពីវិមតិសង្ស័យថា គោលនយោបាយកំណត់គោលដៅសម្លាប់ទាហាន និងអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ មានអត្ថិភាពនៅក្នុងអំឡុងពេលនៃព្រឹត្តិការណ៍នៅទួលពោធិ៍ជ្រៃ។ អាស្រ័យហេតុនេះគោលបំណងរួមប្រព្រឹត្តបទល្មើសទាក់ទងទៅនឹងព្រឹត្តិការណ៍នៅទួលពោធិ៍ជ្រៃ ពុំត្រូវបានបង្ហាញឱ្យឃើញហើយជនជាប់ចោទពុំអាចត្រូវបានដាក់ឱ្យទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌ ដោយផ្អែកលើសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួមសម្រាប់ឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានរកឃើញថា បានប្រព្រឹត្តឡើងនៅទួលពោធិ៍ជ្រៃបានឡើយ ។

៤.ង.១.ង.បរិបទនយោបាយទូទៅ និងការយល់ឃើញដែលថា ប.ក.ក. បានអនុវត្តគោលនយោបាយស្តីពីការតស៊ូប្រដាប់អាវុធ

៩៧៣.ខៀវ សំផន បានអះអាងថា ជាញឹកញាប់ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមិនបានអើពើទៅលើបរិបទនយោបាយទូទៅក្នុងអំឡុងពេលអង្គហេតុ ជាពិសេសសង្គ្រាមត្រជាក់ និងជាលទ្ធផល បានបកស្រាយពុំត្រឹមត្រូវលើពាក្យពេចន៍ដែលបានប្រើប្រាស់នៅពេលនោះ។ ខៀវ សំផន បានលើកឡើងថា ការមិនអើពើក្នុងការពិចារណាបរិបទនេះបានបណ្តាលឱ្យអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង បកស្រាយគោលបំណងដែលក្នុងបរិបទនោះ“ត្រូវបានចាត់

ទុកជាផ្នែកត្រឹមត្រូវស្របច្បាប់” ទៅជា“ភស្តុតាងបង្ហាញអំពីចេតនាប្រព្រឹត្តបទឧក្រិដ្ឋ” ដែលនេះនាំទៅរកការបំភ្លឺភស្តុតាង²⁵²⁹។ ខៀវ សំផន ក៏បានអះអាងផងដែរថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសក្នុងការយល់ឃើញថា ប.ក.ក. បានអនុវត្តគោលនយោបាយដោយប្រើប្រាស់ការតស៊ូប្រដាប់អាវុធនៅដើមឆ្នាំ ១៩៦០ ដែលនេះនាំឱ្យអង្គជំនុំជម្រះសន្តិភាពត្រឹមត្រូវថា គោលបំណងរួមនេះមានចរិតជាបទល្មើស²⁵³⁰។ ស្រៀងគ្នានេះដែរ ខៀវ សំផន បានលើកឡើងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានពន្យល់អំពីមូលហេតុដែលខ្លួនពុំបានពិចារណាទៅលើជម្លោះប្រដាប់អាវុធទូទៅ រួមទាំងការទម្លាក់គ្រាប់បែករបស់អាមេរិកលើប្រទេសកម្ពុជា និងការធ្វើរដ្ឋប្រហាររបស់ លន់ នល់ ដែលនេះនាំឱ្យអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងសន្និដ្ឋានថា ចលនាខ្មែរក្រហម គឺជាចលនា “ហិង្សាពិតប្រាកដ” ដែលនេះ គឺជាមូលដ្ឋានសម្រាប់ការយល់ឃើញថា គោលបំណងរួមជាបទល្មើស²⁵³¹។

៩៧៤.សហព្រះរាជអាជ្ញាបានលើកឡើងថា អំណះអំណាងរបស់ ខៀវ សំផន ទាក់ទងទៅនឹងគោលនយោបាយរបស់ ប.ក.ក. ដែលប្រើប្រាស់ការតស៊ូប្រដាប់អាវុធនោះ ពុំមានសក្តានុពលអាចមោឃៈការសម្រេចដាក់ពន្ធនាគារ ឬនាំឱ្យមានភាពមិនយុត្តិធម៌នោះឡើយ²⁵³²។ បន្ថែមលើនេះទៀត សហព្រះរាជអាជ្ញាបានអះអាងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពិតជាបានពិចារណាថា ខ្មែរក្រហមមានជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងជម្លោះប្រដាប់អាវុធប្រឆាំងនឹងរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ²⁵³³។

៩៧៥.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ថា ខៀវ សំផន ពុំបានចង្អុលបង្ហាញអំពីកំហុសណាមួយនៅក្នុងសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះ និងពុំបានពន្យល់អំពីផលប៉ះពាល់នៃកំហុសនោះដែលមានឥទ្ធិពលទៅលើការសម្រេចដាក់ពន្ធនាគារលើរូបគាត់ឡើយ។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានេះឃើញថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានយល់ឃើញថា គោលបំណងរួមនេះជាបទល្មើស នោះឡើយ ដោយសារគោលបំណងរួមនេះ ជាការកសាងបដិវត្តន៍សង្គមនិយម ឬជាការព្យាយាមផ្តួលរំលំ លន់ នល់ ប៉ុណ្ណោះ។ ផ្ទុយទៅវិញ ដូចបានលើកឡើងខាងលើ²⁵³⁴ ការអនុវត្តគោលបំណងរួមនេះ គឺជាបទល្មើស ដោយសារជាប់ពាក់

²⁵²⁹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ១៥០ ដល់ ១៥១។

²⁵³⁰ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ១៥៣ ដល់ ១៥៥។

²⁵³¹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ១៥៦ ដល់ ១៥៨។

²⁵³² សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៣៣៤។

²⁵³³ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៤០០។

²⁵³⁴ សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ៨១៤ ដល់ ៨១៧។

ព័ន្ធទៅនឹងការប្រព្រឹត្តបទឧក្រិដ្ឋនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ដែលស្ថិតក្រោមយុត្តាធិការរបស់តុលាការ
នេះ។ លើសពីនេះទៀត ដូចដែលសហព្រះរាជអាជ្ញាបានចង្អុលបង្ហាញ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានលើក
បង្ហាញឱ្យឃើញអំពីបរិបទជាប្រវត្តិឧក្រិដ្ឋកម្មនៅក្នុងផ្នែកផ្សេងៗនៃសាលក្រម²⁵³⁵។ ទាក់ទងទៅនឹងអំណះ
អំណាចរបស់ ខៀវ សំផន ដែលអាចត្រូវបានយល់ថា ជម្លោះប្រដាប់អាវុធទូទៅបានធ្វើយុត្តិកម្មចំពោះការ
ប្រព្រឹត្តបទឧក្រិដ្ឋ ដែលការលើកឡើងបែបនេះពុំមានមូលដ្ឋានច្បាប់ណាមួយគាំទ្រឡើយ។

៤.៥.១.ច.បទដ្ឋានគតិយុត្តពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការរួមចំណែកក្នុងគោលបំណងរួម

៩៧៦.តាមការបង្ហាញលម្អិតបន្ថែមនៅខាងក្រោម ក្នុងការយល់ឃើញថា នួន ជា និង ខៀវ សំផន បានរួម
ចំណែកយ៉ាងសំខាន់ក្នុងការអនុវត្តគោលបំណងរួមនេះ ដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសំអាងទៅលើក្នុង
ចំណោមនោះ សកម្មភាពដែលពុំជាប់ពាក់ព័ន្ធដោយផ្ទាល់ទៅនឹងការប្រព្រឹត្តបទឧក្រិដ្ឋតាមរយៈការផ្លាស់ទីលំ
នៅប្រជាជន ឬគោលនយោបាយកំណត់គោលដៅ ប៉ុន្តែជាទូទៅជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការកសាងបដិវត្តន៍សង្គម
និយមមួយនៅប្រទេសកម្ពុជា។

²⁵³⁵ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៥៧ (យោងទៅលើយុទ្ធនាការទម្លាក់គ្រាប់បែករបស់អាមេរិកមកលើ
ប្រទេសកម្ពុជាពីឆ្នាំ១៩៦៩ ដល់ ១៩៧៣ និងលក្ខខណ្ឌនៃការរស់នៅមុនថ្ងៃទី ១៧ ខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥ ក្នុងប្រទេសកម្ពុជា)
៩៤ (ពិពណ៌នាអំពីបរិបទភូមិសាស្ត្រពាក់ព័ន្ធទៅនឹងជម្លោះរវាងវៀតណាម និងសហរដ្ឋអាមេរិក និងឥទ្ធិពលមកលើកម្ពុជា) ៩៦
(យោងទៅលើវិបត្តិសេដ្ឋកិច្ចក្នុងប្រទេសកម្ពុជា និងសម្ពាធបន្ថែមទៀតពាក់ព័ន្ធទៅនឹងជម្លោះវៀតណាម) ១២១ (ឥទ្ធិពលមួយនៃការ
ទម្លាក់គ្រាប់បែករបស់អាមេរិក គឺថា “បានធ្វើឱ្យប្រជាជនខឹងសម្បាញ និងសង្ស័យលើអ្នកខាងក្រៅ” ១៥៣ ដល់ ១៥៦ (រៀបរាប់
លម្អិតអំពីយុទ្ធនាការយោធាទម្លាក់គ្រាប់បែកអាមេរិកមកលើប្រទេសកម្ពុជាចន្លោះឆ្នាំ ១៩៦៩ ដល់ ១៩៧៣ ដែលជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹង
“គ្រាប់បែករាប់រយពាន់តោន”ដែលបានទម្លាក់ បន្ថែមលើកងទ័ពផ្ទើរជើងដែលបានចល័តចាប់ពីខែ មេសា រហូតដល់ ខែ មិថុនា ឆ្នាំ
១៩៧០។ ការទម្លាក់គ្រាប់បែកបានបង្កឱ្យមានការស្លាប់ប្រជាជនកម្ពុជា “រាប់ម៉ឺននាក់” និងធ្វើឱ្យអ្នកដែលរស់នៅតាមតំបន់ជនបទ
ស្វែងរកការជ្រកកោនក្នុងទីក្រុងភ្នំពេញ) ១៥៧ ដល់ ១៦០ (ជនភៀសខ្លួនបានកើនឡើងក្នុងទីក្រុងភ្នំពេញពីមួយលានកន្លះទៅពីរលាន
ក្នុងរយៈពេលប្រាំឆ្នាំ។ កិច្ចសម្ភាសន៍របស់ជនភៀសខ្លួនបានយោងការទម្លាក់គ្រាប់បែកនេះ និងការកើនឡើងរបស់ខ្មែរក្រហម ធ្វើជា
មូលហេតុសម្រាប់ការស្វែងរកកន្លែងជ្រកកោន។ ស្ថានភាពនៅក្នុងជំរំជនភៀសខ្លួន និងទូទាំងទីក្រុងភ្នំពេញ មានលក្ខណៈធ្ងន់ធ្ងរ កង្វះ
ស្បៀងអាហារ។ នៅពេលខ្មែរក្រហមចាប់ផ្តើមវាយប្រហារផ្លូវដែលសហរដ្ឋអាមេរិកប្រើប្រាស់សម្រាប់ផ្តល់ជំនួយស្បៀងអាហារទៅ
តំបន់ដែលកាន់កាប់ដោយរដ្ឋាភិបាល លន់ នល់ ស្ថានភាពស្បៀងអាហារកាន់តែអាក្រក់ឡើងៗ។ នៅពេលខ្លះ ស្បៀងអាហារផ្គត់ផ្គង់
បានតែរយៈពេលបីថ្ងៃប៉ុណ្ណោះ មានទុរភិក្សរាលដាលគ្រប់ទីកន្លែង។

៩៧៧.បើទោះបីជាពុំបានបញ្ជាក់ឱ្យបានច្បាស់លាស់អំពីកំហុសអង្គច្បាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងបញ្ហានេះក៏ដោយ²⁵³⁶ ក៏ នួន ជា បានអះអាងថា ការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការរួមចំណែករបស់គាត់ “គឺជាការយល់ឃើញដែលថា [គាត់] បានចូលរួមចំណែកយ៉ាងសំខាន់ដល់បដិវត្តន៍សង្គមនិយមមួយ មិនមែន មានន័យថា គាត់បានរួមចំណែកក្នុងការប្រព្រឹត្តអំពើឧក្រិដ្ឋនោះឡើយ”²⁵³⁷ ។

៩៧៨.ខៀវ សំផន បានលើកឡើងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានបញ្ជាក់ ថាតើគាត់ជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹង សកម្មភាពឧក្រិដ្ឋ ឬទៅនឹងទិដ្ឋភាពឧក្រិដ្ឋនៃគោលបំណងរួម យ៉ាងដូចម្តេច ដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបាន ទទួលស្គាល់នោះ និងថា មិនមែនជាបទល្មើស(ទាំងស្រុង) នោះឡើយ²⁵³⁸។ ខៀវ សំផន បានអះអាងថា ការ យល់ស្របតាមមាតិកាបក្សដែលមិនមែនជាបទឧក្រិដ្ឋនោះ ពុំអាចបង្កើតឱ្យមានការទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌ ឡើយ និងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានបង្ហាញពីចេតនាឧក្រិដ្ឋតម្រូវរបស់គាត់ ព្រមទាំងថា ការទទួលខុស ត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌ ដោយសារការរួមចំណែករបស់គាត់ក្នុងគោលបំណងរួមដែលគ្រាន់តែជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹង ការប្រព្រឹត្តបទឧក្រិដ្ឋនោះ គឺជាការទទួលខុសត្រូវក្រោមសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួមទម្រង់ III²⁵³⁹។ ខៀវ សំផន បាន អះអាងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសក្នុងការសន្និដ្ឋានថា ការចូលរួមចំណែករបស់គាត់បានបំពេញ លក្ខខណ្ឌតម្រូវ ក្នុងការដាក់ឱ្យគាត់ទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌស្ថិតក្រោមទម្រង់សហឧក្រិដ្ឋកម្មរួម²⁵⁴⁰។ ជា ពិសេស ខៀវ សំផន បានលើកឡើងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុស ដោយសារអង្គជំនុំជម្រះបាន ផ្អែកទៅលើវត្តមានរបស់គាត់នៅក្នុងកិច្ចប្រជុំ និងវគ្គបណ្តុះបណ្តាលនានា²⁵⁴¹ ការថ្លែងសុន្ទរកថា²⁵⁴² តួនាទី

²⁵³⁶ កត់សម្គាល់ជាពិសេសថា នួន ជា ពុំបានលើកឡើងថា តាមផ្លូវច្បាប់ ការរួមចំណែកដែលបានកំណត់ដោយអង្គជំនុំជម្រះសាលា ដំបូង ពុំមានលក្ខណៈគ្រប់គ្រាន់ក្នុងការបង្ហាញពីការទទួលខុសត្រូវក្រោមសញ្ញាណនៃសហឧក្រិដ្ឋកម្មឡើយ និងសញ្ញាណនេះពុំមាន អត្ថិភាពក្នុងឆ្នាំ ១៩៧៥ តាមច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់អន្តរជាតិ (*សូមមើល* សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៦១៧)។ អង្គ ជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានដោះស្រាយ(និងបដិសេធពោល)ទង្វើករណីនេះខាងលើ(*សូមមើលខាងលើ* កថាខណ្ឌ ៧៧០ ជាអាទិ៍ ៨០៧, ៨១០, ៨៤៥)។

²⁵³⁷ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៦១៦។

²⁵³⁸ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ២៣១។

²⁵³⁹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ២៣១។

²⁵⁴⁰ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ២៩២ ដល់ ២៩៥, ៣១៦, ៤៩៩ ដល់ ៦០១, ៦២៤។

²⁵⁴¹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ២៩៨ ដល់ ៣០១, ៦០៤ ដល់ ៦០៧។

²⁵⁴² សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៣០៦ ដល់ ៣០៧, ៦១២ ដល់ ៦១៣។

របស់គាត់ក្នុងការទំនាក់ទំនងជាមួយនឹងសម្តេច នរោត្តម សីហនុ និងសកម្មភាពការទូតរបស់គាត់²⁵⁴³ មុខ
តំណែងផ្សេងៗទៀតរបស់គាត់ក្នុងអំឡុងពេលនៃកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ²⁵⁴⁴ និងកេរ្តិ៍ឈ្មោះរបស់គាត់²⁵⁴⁵ ដោយ
បានសន្និដ្ឋានថា គាត់បានរួមចំណែកយ៉ាងសំខាន់ក្នុងសហគម្ព័ន្ធក្រិក្រមនេះ។ ខៀវ សំផន បានអះអាងបន្ថែម
ទៀតថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសក្នុងការសំអាងទៅលើព្រឹត្តិការណ៍ដែលកើតឡើងក្នុងសម័យនោះ
ឬក្រោយអង្គហេតុនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីមួយដែលរងការចោទប្រកាន់ ដោយបានយល់
ឃើញថា ការរួមចំណែករបស់គាត់ក្នុងគោលបំណងរួមនោះ មានលក្ខណៈសំខាន់²⁵⁴⁶។ ខៀវ សំផន ក៏បាន
លើកឡើងផងដែរថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសក្នុងការសន្និដ្ឋានថា ការរួមចំណែករបស់គាត់នៅមុន
និងក្នុងអំឡុងពេលនៃព្រឹត្តិការណ៍នៅទួលពោធិ៍ជ្រៃ គឺគ្រប់គ្រាន់ក្នុងការបំពេញតាមលក្ខខណ្ឌតម្រូវសម្រាប់ការ
ដាក់ឱ្យទទួលខុសត្រូវក្នុងសហគម្ព័ន្ធក្រិក្រម²⁵⁴⁷។ ហេតុដូច្នេះ នួន ជា និង ខៀវ សំផន បានលើកឡើងថា ការ
រួមចំណែករបស់ពួកគាត់ដែលសំដៅលើការកសាងបដិវត្តន៍សង្គមនិយម ពុំមែនជាបទឧក្រិដ្ឋជាក់លាក់ដែលត្រូវ
បានប្រព្រឹត្តឡើងក្នុងអំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីមួយ និងទីពីរ និងព្រឹត្តិការណ៍នៅ
ទួលពោធិ៍ជ្រៃនោះ ពុំអាចធ្វើជាមូលដ្ឋានក្នុងការយល់ឃើញដែលថា ពួកគាត់បានរួមចំណែកយ៉ាងសំខាន់នៅក្នុង
សហគម្ព័ន្ធក្រិក្រមនេះឡើយ²⁵⁴⁸។

៩៧៩.សហព្រះរាជអាជ្ញាបានឆ្លើយតបថា ខៀវ សំផន មានការភាន់ច្រឡំលើបទដ្ឋានគតិយុត្តត្រឹមត្រូវទាក់ទង
ទៅនឹងការទទួលខុសត្រូវក្នុងសហគម្ព័ន្ធក្រិក្រម ដោយសារគាត់បានគិតថា ពាក្យ“សំខាន់” និង“ច្រើន” ជាពាក្យ

²⁵⁴³ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៣០៨ ដល់ ៣១១, ៦១៨ ដល់ ៦២១។

²⁵⁴⁴ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៦០៨ ដល់ ៦០៩ (ទាក់ទងទៅនឹងការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទី
ពីរប៉ុណ្ណោះ)។

²⁵⁴⁵ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៣១២ ដល់ ៣១៣ និង ៦១៦ ដល់ ៦១៧។

²⁵⁴⁶ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៤០២ ដល់ ៤១២។ សូមមើលផងដែរ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ
សំផន កថាខណ្ឌ ៤៤៤។

²⁵⁴⁷ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៤៤១ ដល់ ៤៤៤។

²⁵⁴⁸ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ២៩២ ដល់ ៣១៦។ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ
៦១៦។

តែមួយ និងថា ខៀវ សំផន ពុំទទួលស្គាល់ថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានចាត់ទុកការរួមចំណែកទាំងមូលរបស់គាត់ថា ជាការសំខាន់នៅក្នុងសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួម ជាជាងលើផ្នែកនីមួយៗនៃការរួមចំណែករបស់គាត់²⁵⁴⁹។

៩៨០. អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាលើឃើញថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ដោយផ្អែកលើយុត្តិសាស្ត្រជាពិសេសតុលាការឧក្រិដ្ឋកម្មមិនអចិន្ត្រៃយ៍ ជាទូទៅបានបញ្ជាក់បទដ្ឋានគតិយុត្តត្រឹមត្រូវដែលអាចអនុវត្តបានចំពោះការចូលរួមរបស់ជនជាប់ចោទ ក្នុងការអនុវត្តគោលបំណងរួមនៃសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួម ពោលគឺ ការរួមចំណែករបស់គាត់ត្រូវតែ “សំខាន់ ប៉ុន្តែពុំមែនរហូតដល់មិនអាចខ្វះបាននោះទេ”²⁵⁵⁰។ ក្នុងការវាយតម្លៃនេះ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានពិចារណាលើសកម្មភាពទាំងមូលរបស់ នួន ជា និង ខៀវ សំផន²⁵⁵¹។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលយល់ឃើញថា នេះជាវិធីសាស្ត្រត្រឹមត្រូវ ដូចបានបង្ហាញនៅក្នុងយុត្តិសាស្ត្រពាក់ព័ន្ធដែលបានបញ្ជាក់ថា ការរួមចំណែកណាមួយពុំគប្បីវាយតម្លៃដាច់ដោយឡែកពីគ្នានោះទេ²⁵⁵² ដូចគ្នាទៅនឹងអ្វីដែលខៀវ សំផន ទំនងជាបានគាំទ្រនៅក្នុងសារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់គាត់ទាំងមូល²⁵⁵³។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងក៏បានពិចារណាយ៉ាងត្រឹមត្រូវផងដែរថា “ភាពសំខាន់នៃការរួមចំណែកនៅក្នុងសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួម នឹងត្រូវកំណត់ទៅតាមករណីជាក់ស្តែងនីមួយៗ ដោយពិចារណាលើកត្តាជាច្រើន រួមទាំង តួនាទីរបស់ជនជាប់ចោទកម្រិត និងប្រសិទ្ធភាពនៃការចូលរួម ហើយនិងរាល់កិច្ចខិតខំប្រឹងប្រែងក្នុងការទប់ស្កាត់បទឧក្រិដ្ឋ”²⁵⁵⁴។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនៃតុលាការ ICTY បានសម្រេចថា ការរួមចំណែកបែបនោះពុំចាំបាច់ត្រូវតែ “ចាំបាច់ឬច្រើន”នោះទេ ប៉ុន្តែថា “យ៉ាងហោចណាស់ត្រូវតែជាការរួមចំណែកសំខាន់នៅក្នុងបទឧក្រិដ្ឋដែលជនជាប់

²⁵⁴⁹ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៥៨៥។

²⁵⁵⁰ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦៩២ យោងទៅលើសាលដីកាអៀងក្រី ឌុច (001-F28) កថាខណ្ឌ ៥០៨។ សាលដីកាអៀងក្រី Brdanin (ICTY) កថាខណ្ឌ ៤៣០។

²⁵⁵¹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៨៦១ ដល់ ៨៨២ (នួន ជា) ៩៦១ ដល់ ៩៦៣ (ខៀវ សំផន)។

²⁵⁵² សូមមើលឧ. សាលដីកាអៀងក្រី Kvočka (ICTY) កថាខណ្ឌ ៩៥។ សាលដីកាអៀងក្រី Šainović (ICTY) កថាខណ្ឌ ៩២០, ៩៧០ ដល់ ៩៧២។ សាលដីកាអៀងក្រី Krajišnik (ICTY) កថាខណ្ឌ ២១៧។

²⁵⁵³ សូមមើលឧ. សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ២៩៨ ដល់ ២៩៩, ៣០០ ដល់ ៣០១, ៣០៦ ដល់ ៣០៧, ៣០៨ ដល់ ៣០៩, ៣១០ ដល់ ៣១១, ៣១២ ដល់ ៣១៣, ៤០៥ ដល់ ៤០៦, ៤០៧ ដល់ ៤០៨, ៤០៩ ដល់ ៤១០, ៦០៤ ដល់ ៦០៥, ៦០៦ ដល់ ៦០៧, ៦០៨ ដល់ ៦០៩, ៦១២ ដល់ ៦១៣, ៦១៦ ដល់ ៦១៧, ៦១៨ ដល់ ៦១៩, ៦២០ ដល់ ៦២១។

²⁵⁵⁴ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦៩៣ យោងទៅលើសាលក្រមអៀងក្រី Kvočka (ICTY) កថាខណ្ឌ ៣១១។

ចោទត្រូវបានរកឃើញថា ជាអ្នកទទួលខុសត្រូវ²⁵⁵⁵។ លើសពីនេះទៀត អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនៃតុលាការ ICTY បានយល់ឃើញថា “ច្បាប់ដែលអាចអនុវត្តបានចំពោះសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួម ពុំអាចកំណត់ទុកជាមុននូវប្រភេទជាក់លាក់នៃអំពើប្រព្រឹត្ត ដែលជាធម្មតាពុំអាចត្រូវបានចាត់ទុកថា ជាការរួមចំណែកដល់គោលបំណងរួម”នោះឡើយ²⁵⁵⁶។

៩៨១. នៅក្នុង *វៀងក្រី Blagojević និង Jokić* អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងនៃតុលាការ ICTY បានយល់ឃើញ ថា

បុគ្គលម្នាក់អាចចូលរួមនៅក្នុងសហឧក្រិដ្ឋកម្មតាមវិធីផ្សេងៗច្រើនយ៉ាង ដូចជា៖ (i) បើតាមរយៈការប្រព្រឹត្តដោយផ្ទាល់នូវបទល្មើសដែលបានព្រមព្រៀងគ្នានោះ គឺជាចារីផ្ទាល់ (ii) បើតាមរយៈការជួយដល់ចារីផ្ទាល់ ក្នុងការប្រព្រឹត្តបទល្មើសដែលបានព្រមព្រៀងគ្នានោះ គឺជាសហចារី ពោលគឺ ជួយសម្រួលដល់ការប្រព្រឹត្តបទល្មើសក្នុងគោលបំណងដើម្បីអនុវត្តផែនការរួម ឬ (iii) បើតាមរយៈសកម្មភាពក្នុងការជំរុញប្រព័ន្ធពិសេសមួយ ដែលក្នុងនោះបទល្មើសត្រូវបានប្រព្រឹត្តឡើងដោយហេតុផលនៃមុខតំណែងជាអំណាច ឬមុខងាររបស់ជនជាប់ចោទ និងដោយបានដឹងពីលក្ខណៈនៃប្រព័ន្ធនោះព្រមទាំងចេតនាបន្តអនុវត្តប្រព័ន្ធនោះ²⁵⁵⁷។

៩៨២. ផ្អែកតាមទិដ្ឋភាពអង្គហេតុ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនៃតុលាការ ICTY បានបញ្ជាក់ថា ការរួមចំណែកក្នុងសហឧក្រិដ្ឋកម្មអាចមានច្រើនយ៉ាង។ នៅក្នុងសាលដីកា *វៀងក្រី Krajišnik* អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានបញ្ជាក់²⁵⁵⁸ថា អំពើប្រព្រឹត្តដែលត្រូវបានចាត់ទុកថា ជាការរួមចំណែកក្នុងសហឧក្រិដ្ឋកម្មមានដូចខាងក្រោមនេះ៖

- (ក) បង្កើត ផ្ដួចផ្ដើម លើកកម្ពស់ ចូលរួមក្នុង និង/ឬ លើកទឹកចិត្តឱ្យមានការបង្កើត និងអនុវត្ត [...] គោលនយោបាយរបស់រដ្ឋាភិបាលដើម្បីជំរុញគោលដៅនៃសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួម
- (ខ) ចូលរួមនៅក្នុងការបង្កើត ការគាំទ្រ ឬបន្ត [...] ស្ថាប័នរដ្ឋាភិបាលនៅថ្នាក់ [ជាតិ] តំបន់ ក្រុង និងមូលដ្ឋាន [...] ដែលតាមរយៈស្ថាប័នទាំងនេះ [គាត់] អាចអនុវត្តគោលដៅនៃសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួម

²⁵⁵⁵ សាលដីកា *វៀងក្រី Krajišnik* (ICTY) កថាខណ្ឌ ២១៥។ *សូមមើលផងដែរ* សាលដីកា *វៀងក្រី Kvočka* (ICTY) កថាខណ្ឌ ៩៧ ដល់ ៩៨។ សាលដីកា *វៀងក្រី Tadić* (ICTY) កថាខណ្ឌ ១៩៩។

²⁵⁵⁶ សាលដីកា *វៀងក្រី Krajišnik* (ICTY) កថាខណ្ឌ ៦៩៦។

²⁵⁵⁷ សាលក្រម *វៀងក្រី Blagojević និង Jokić* (ICTY) កថាខណ្ឌ ៧០២។

²⁵⁵⁸ សាលដីកា *វៀងក្រី Krajišnik* (ICTY) កថាខណ្ឌ ២១៧។

(គ) គាំទ្រ លើកទឹកចិត្ត ជួយសម្រួល ឬចូលរួមក្នុងការផ្សព្វផ្សាយព័ត៌មាន ដើម្បី [...] ទទួលបានការ គាំទ្រ និងការចូលរួមដើម្បីសម្រេចនូវគោលដៅនៃសហគម្មនក្រិកក្រុងមួយ

(ឃ) ដឹកនាំ ញុះញង់ លើកទឹកចិត្ត និងផ្តល់អំណាច [...] ដល់កងកម្លាំងឱ្យប្រព្រឹត្តអំពើនានា ដើម្បី ជំរុញគោលដៅនៃសហគម្មនក្រិកក្រុងមួយ [...]

(ង) ចូលរួម គាំទ្រ ឬសម្រួលដល់កិច្ចខិតខំប្រឹងប្រែងបដិសេធ ឬផ្តល់នូវព័ត៌មានដែលនាំឱ្យមានការ យល់ច្រឡំចំពោះឧក្រិដ្ឋកម្ម ដល់តំណាងរបស់សហគមន៍អន្តរជាតិ អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល និងសា ធារណៈជន²⁵⁵⁹ ។

៩៨៣.ដូច្នេះ ការរួមចំណែកនេះអាចមានច្រើនយ៉ាង។ ដំណាលគ្នានេះដែរ យុត្តិសាស្ត្ររបស់តុលាការ *មិនអចិន្ត្រៃយ៍* បានចង្អុលបង្ហាញយ៉ាងច្បាស់ថា ការរួមចំណែកត្រូវតែធ្វើឡើងដើម្បីប្រព្រឹត្ត *បទឧក្រិដ្ឋ*។ ឧទាហរណ៍ នៅ ក្នុងសាលដីកា *រឿងក្តី Krajišnik* អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនៃតុលាការ ICTY បានយល់ឃើញថា “អ្វីដែល សំខាន់នៅក្នុងលក្ខខណ្ឌច្បាប់ គឺថា ជនជាប់ចោទបានរួមចំណែកយ៉ាងសំខាន់ក្នុងការប្រព្រឹត្ត *បទឧក្រិដ្ឋ* ដែល ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងសហគម្មនក្រិកក្រុងមួយ”²⁵⁶⁰ ។

៩៨៤.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរំលឹកថា ក្នុងរឿងក្តីចំពោះមុខ “គោលបំណងរួម”នៅក្នុងសហគម្មនក្រិកក្រុងមួយ គឺជាការកសាងបដិវត្តន៍សង្គមនិយមដ៏ឆាប់រហ័ស នៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជាដែលទោះជាយ៉ាងណាបានផ្សាភ្ជាប់ជា មួយនឹងគោលនយោបាយឧក្រិដ្ឋពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជន និងការកំណត់គោលដៅលើអ្នករដ្ឋ ការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ²⁵⁶¹ ។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាឃើញថា តាមគោលបំណងរួមនេះ សូម្បីតែសកម្មភាពដែលមើលពីខាងក្រៅពុំជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការប្រព្រឹត្តបទឧក្រិដ្ឋក៏ដោយ ក៏អាចលើកយក មកពិចារណាបានដែរ នៅពេលកំណត់ ថាតើជនជាប់ចោទបានរួមចំណែកយ៉ាងសំខាន់ ដែរ ឬយ៉ាងណា ពីព្រោះសកម្មភាពនេះអាចជំរុញ និងគាំទ្រការប្រព្រឹត្តបទឧក្រិដ្ឋបាន បើទោះបីជាសកម្មភាពនោះត្រឹមតែ ប្រយោលក៏ដោយ។ ជាធម្មតា បើសកម្មភាពមួយឃ្លាតកាន់តែឆ្ងាយពីការប្រព្រឹត្តជាក់ស្តែងនូវបទឧក្រិដ្ឋនោះ ទម្ងន់ដែលត្រូវផ្តល់កាន់តែស្រាលនៅក្នុងការពិចារណាពាក់ព័ន្ធទៅនឹងបញ្ហា ថាតើការរួមចំណែកយ៉ាងសំខាន់

²⁵⁵⁹ សាលដីកា *រឿងក្តី Krajišnik* (ICTY) កថាខណ្ឌ ២១៦ យោងទៅលើសាលក្រម *រឿងក្តី Krajišnik* (ICTY) កថាខណ្ឌ ១១២១។

²⁵⁶⁰ សាលដីកា *រឿងក្តី Krajišnik* (ICTY) កថាខណ្ឌ ៦៩៦ (សេចក្តីបញ្ជាក់បន្ថែម)។ *សូមមើលផងដែរ* សាលដីកា *រឿងក្តី Brđanin* (ICTY) កថាខណ្ឌ ៤៣០។

²⁵⁶¹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៨០៤, ៨៣៥។ *សូមមើលផងដែរ* ខាងលើកថាខណ្ឌ ៨១៥។

នេះ ពិតជាបានធ្វើឡើង ដែរ ឬយ៉ាងណា។ ការកត់សម្គាល់ខាងលើនេះមានន័យថា ការកំណត់បែបនេះជាវិធានការ កាលត្រូវតែផ្អែកលើការវាយតម្លៃសកម្មភាពនានារបស់ជនជាប់ចោទ។

៩៨៥.យោងតាមសំអាងហេតុខាងលើ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាលើការឃើញថា អង្គជំនុំជម្រះសាលា ដំបូងពុំមានកំហុសក្នុងការពិចារណាទៅលើសកម្មភាពរបស់ជនជាប់ចោទ តាមទិដ្ឋភាពខាងក្រៅដែល ពុំមែន សំដៅលើការប្រព្រឹត្តបទឧក្រិដ្ឋជាក់លាក់ នៅពេលកំណត់ថា ជនជាប់ចោទបានរួមចំណែកយ៉ាងសំខាន់ដល់ការ អនុវត្តគោលបំណងឧក្រិដ្ឋរួមនៅក្នុងសហគម្មន៍ក្រុងកម្ពុជានោះ។

៤.ង.១.គ.ការយល់ឃើញដែលថា ការរួមចំណែកក្នុងសហគម្មន៍ក្រុងកម្ពុជារួមអាចធ្វើឡើងតាមរយៈអំពើអកម្ម

៩៨៦.ដោយយោងជាពិសេសទៅលើសាលដីកា *រឿងក្តី Kvočka* (ICTY) អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ ឃើញថា ការរួមចំណែកក្នុងសហគម្មន៍ក្រុងកម្ពុជារួមអាចធ្វើឡើងតាមរយៈអំពើសកម្ម ឬអំពើអកម្ម²⁵⁶²។ នៅក្នុងបណ្តឹងសាទុក្ខ ខៀវ សំផន បានអះអាងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសអង្គច្បាប់ ព្រោះយុត្តិសាស្ត្រ ក្រោយសង្គ្រាមលោកលើកទីពីរ មិនបានចែងអំពីការទទួលខុសត្រូវតាមរយៈអំពើអកម្មឡើយ²⁵⁶³។ អំណះ អំណាងរបស់ ខៀវ សំផន ក៏បានលើកឡើងអំពីទម្រង់ដទៃទៀតនៃការទទួលខុសត្រូវទាក់ទងទៅនឹងការយល់ ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលថា អំពើអកម្មអាចនាំឱ្យមានការទទួលខុសត្រូវដូចជា ការជួយ និង ការជំរុញ²⁵⁶⁴។ គាត់បានលើកឡើងថា ដោយសារអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសនោះ គាត់ត្រូវតែត្រូវបាន ដោះលែងទាក់ទងទៅនឹងរាល់ការយល់ឃើញទាំងអស់ដែលបានផ្អែកលើអំពើអកម្មរបស់គាត់នោះ²⁵⁶⁵។ នៅក្នុង ជើងទំព័រមួយ ខៀវ សំផន បានបង្ហាញកថាខណ្ឌមួយចំនួននៅក្នុងសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ដែលបានយល់ឃើញថា *ជាលក្ខណៈទ្រឹស្តី* ហើយគាត់បានកត់សម្គាល់បន្ថែមទៀតថា កង្វះសំអាងហេតុដែល

²⁵⁶² សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦៩៣ យោងទៅលើសាលដីកា *រឿងក្តី Kvočka* (ICTY) កថាខណ្ឌ ១៨៧, ៤២១, ៥៥៦។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងក៏បានយោងផងដែរទៅលើរឿងក្តីដទៃទៀត នៅចំពោះមុខតុលាការ ICTY និង ICTR (សាលដីកា *រឿងក្តី Blaškić* (ICTY) កថាខណ្ឌ ៦៦៣។ សាលដីកា *រឿងក្តី Galić* (ICTY) កថាខណ្ឌ ១៦៨, ១៧៥។ សាលដីកា *រឿងក្តី Ntagerura* (ICTY) កថាខណ្ឌ ៣៣៤)។

²⁵⁶³ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៩៣ ដល់ ៩៨។

²⁵⁶⁴ *សូមមើល* សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៧០០ និង ៧០៦។

²⁵⁶⁵ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៩៨។

បានអះអាងនោះ ពុំអាចធ្វើឱ្យគេដឹង ថា តើអំពើអកម្មណាខ្លះ ត្រូវបានសម្រេចដាក់ពិន័យភាពមកលើរូបគាត់²⁵⁶⁶ ។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី កថាខណ្ឌភាគច្រើនដែលបានយោងនោះមិនពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការប្រព្រឹត្តរបស់ ខៀវ សំផន ទេ ប៉ុន្តែពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ និងការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជន។ មានតែនៅ ក្នុងកថាខណ្ឌ ១០៤៥ ប៉ុណ្ណោះដែលបាននិយាយពី “អំពើសកម្ម និងអំពើអកម្មរបស់ ខៀវ សំផន” ដែលបានរួម ចំណែកយ៉ាងច្រើនដល់ឧក្រិដ្ឋកម្មដែលបានប្រព្រឹត្តឡើងនៅទូលំពេញដែន។ ទោះបីជាយ៉ាងណាក៏ដោយ ឃ្លា ដែលថា “អំពើសកម្ម និងអំពើអកម្ម” ទំនងជាត្រូវបានប្រើក្នុងន័យទូទៅនៅក្នុងកថាខណ្ឌនេះប៉ុណ្ណោះ ពីព្រោះពុំ មានការចង្អុលបង្ហាញណាដែលថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពិតជាបានសំអាងលើអំពើអកម្មណាមួយនោះឡើយ។

៩៨៧. អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរំលឹកថា ម្ចាស់បណ្តឹងសាទុក្ខត្រូវបង្ហាញមិនត្រឹមតែថា អង្គជំនុំជម្រះសាលា ដំបូងមានកំហុសអង្គច្បាប់ប៉ុណ្ណោះទេ ប៉ុន្តែថែមទាំងត្រូវបង្ហាញ ថា តើកំហុសនោះអាចមោឃៈសាលក្រមបាន យ៉ាងដូចម្តេចផងដែរ²⁵⁶⁷។ ដោយសារ ខៀវ សំផន ពុំបានលើកមូលដ្ឋានគាំទ្រ ថា តើ កំហុសដែលខ្លួនបាន អះអាងនោះ អាចមោឃៈសាលក្រមបានយ៉ាងដូចម្តេចនោះ ទើបអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពុំចាំបាច់ ពិចារណាលើអំណះអំណាងនេះបន្តទៀត និងត្រូវបដិសេធទីករណ៍នេះចោល ភ័ក្ត្រ។

៤.៥.១.ជ.ការរួមចំណែករបស់ នួន ជា ក្នុងការអនុវត្តគោលបំណងរួម

៩៨៨. ទាក់ទងទៅនឹងការរួមចំណែករបស់ នួន ជា ក្នុងការអនុវត្តគោលបំណងរួម អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង បានយល់ឃើញថា នួន ជា “មិនត្រឹមតែបានចូលរួមនៅក្នុងការរៀបចំគោលនយោបាយដំបូងរបស់របបកម្ពុជា ប្រជាធិបតេយ្យប៉ុណ្ណោះទេ ប៉ុន្តែក៏បានចូលរួមយ៉ាងសកម្មនៅក្នុងអំឡុងពេលពាក់ព័ន្ធសំណុំរឿង ០០២/០១ ក្នុង ការអនុវត្តបន្តគោលនយោបាយទាំងនោះ”²⁵⁶⁸។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានបែងចែកការរួមចំណែករបស់ នួន ជា ជាពីរប្រភេទ (i) ការជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការរៀបចំគោលបំណងរួម²⁵⁶⁹ និង (ii) តួនាទីរបស់គាត់នៅ

²⁵⁶⁶ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន ជើងទំព័រ ២១២ យោងទៅលើសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៩៥២, ៧៨៨, ៧៩៤, ៨០៥, ៩៩៩, ១០២៥ ដល់ ១០២៦, ១០១៤, ១០៣១, ១០៤៥, ១០៣៤ និង ១០៤៨។

²⁵⁶⁷ សូមមើលខាងលើកថាខណ្ឌ ៨៤។

²⁵⁶⁸ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៨៦១។

²⁵⁶⁹ សូមមើល សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៨៦៣ ដល់ ៨៦៩។

ក្នុងការផ្សព្វផ្សាយ និងអនុវត្តគោលបំណងរួមនេះតាមរយៈការយោសាសនា ការអប់រំ និងការបណ្តុះបណ្តាលជា សាធារណៈ²⁵⁷⁰។

៩៨៩.ទាក់ទងទៅនឹងការយោសាសនា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានកត់សម្គាល់ឃើញថា ចាប់តាំងពីដើម ទសវត្សរ៍ឆ្នាំ ១៩៦០ នួន ជា មានការជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការបង្កើតគោលនយោបាយ ប.ក.ក. ទាក់ទងទៅនឹង អំពើហិង្សាបដិវត្តន៍ និងការតស៊ូប្រដាប់អាវុធ រួមទាំងការសម្រេចធ្វើបដិវត្តន៍ប្រដាប់អាវុធ²⁵⁷¹។ អង្គជំនុំជម្រះ សាលាដំបូងបានរំលឹកថា នួន ជា បានចូលរួមនៅក្នុងកិច្ចប្រជុំចំនួន ២ ដែលក្នុងនោះសេចក្តីសម្រេចជម្លៀស ប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញត្រូវបានធ្វើឡើង និងថា គាត់បានធ្វើដំណើរទៅកាន់ប្រទេសវៀតណាម ដើម្បីជូន ដំណឹងដល់ថ្នាក់ដឹកនាំវៀតណាមអំពីសេចក្តីសម្រេចវាយប្រហារទីក្រុងភ្នំពេញ និងស្នើសុំជំនួយអាវុធយុទ្ធភណ្ឌ ²⁵⁷²។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងក៏បានរំលឹកផងដែរថា នួន ជា បានចូលរួមនៅក្នុងកិច្ចប្រជុំមួយក្នុងខែ ឧសភា ឆ្នាំ ១៩៧៥ ដែលក្នុងនោះ ផែនការអនុវត្តសមូហភាវូបនីយកម្មត្រូវបានពិភាក្សា ហើយការអនុវត្តផែនការនេះ “ លុបចោលយ៉ាងមានប្រសិទ្ធភាពនូវលទ្ធភាពដែលថា មានករណីតិចតួចណាស់ ដែលអ្នកត្រូវបានផ្លាស់ទីលំនៅ ចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញអាចត្រឡប់មកកាន់ផ្ទះសម្បែងរបស់ខ្លួនវិញបាននោះ។ នួន ជា មិនបានបដិសេធចំពោះ ផែនការនេះទេ”²⁵⁷³។

៩៩០.អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញបន្ថែមទៀតថា ក្នុងខែ សីហា ឆ្នាំ ១៩៧៥ បន្ទាប់ពីទស្សនកិច្ច នៅភូមិភាគពាយ័ព្យ គណៈកម្មាធិការអចិន្ត្រៃយ៍បានសម្រេចផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនប្រហែលពី ៤០០.០០០ ទៅ ៥០០.០០០ នាក់ ទៅកាន់ភូមិភាគនោះ²⁵⁷⁴។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានពិចារណាលើរបាយការណ៍មួយស្តីពី ដំណើរទស្សនកិច្ចរបស់គណៈកម្មាធិការអចិន្ត្រៃយ៍ទៅកាន់ភូមិភាគពាយ័ព្យ ដែលផ្អែកតាមការយល់ឃើញនេះ បានឆ្លុះបញ្ចាំងអំពីគំនិតរបស់គណៈកម្មាធិការអចិន្ត្រៃយ៍លើបញ្ហានេះ។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានជឿជាក់ ថា នួន ជា បានរួមចំណែកនៅក្នុងគំនិតនេះដែរ បើទោះបីជាគាត់ប្រហែលជាពុំបានចូលរួមនៅក្នុងដំណើរ

²⁵⁷⁰ សូមមើល សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៨៧០ ដល់ ៨៧៤។

²⁵⁷¹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៨៦៣ ដល់ ៨៦៤។

²⁵⁷² សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៨៦៥។

²⁵⁷³ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៨៦៦។

²⁵⁷⁴ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៨៦៧។

ទស្សនកិច្ចនោះក៏ដោយ²⁵⁷⁵។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងក៏បានកត់សម្គាល់លើឯកសារគោលនយោបាយខែ កញ្ញា ឆ្នាំ ១៩៧៥ ដែលគូសបញ្ជាក់អំពីផែនការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនក្នុងទ្រង់ទ្រាយធំទៅកាន់ភូមិភាគដទៃ ទៀត និងលើគោលនយោបាយនានាដែលស្ថិតក្រោមមុខតំណែងរបស់ នួន ជា នៅក្នុងគណៈកម្មាធិការអចិន្ត្រៃយ៍²⁵⁷⁶។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញថា ផែនការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនក្រោយមកត្រូវបានអនុម័តនៅក្នុងសមាជជាតិលើកទីមួយស្តីពីសេដ្ឋកិច្ច ហើយត្រូវបានផ្សព្វផ្សាយយ៉ាងទូលំទូលាយនៅក្នុង *ទស្សនាវដ្តីទង់បដិវត្តន៍* ខែ តុលា/វិច្ឆិកា ឆ្នាំ ១៩៧៥ និងបានយល់ឃើញថា “នួន ជា បានដឹង និងបានគាំទ្រដល់ផែនការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដែលធ្វើឱ្យប៉ះពាល់ដល់ប្រជាជនជាងកន្លះលាននាក់”²⁵⁷⁷។

៩៩១.ផ្អែកតាមការលើកឡើងខាងលើ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានជឿជាក់ថា “តាមរយៈការរួមចំណែករបស់ នួន ជា នៅក្នុងមហាសន្និបាតបក្ស និងនៅក្នុងកិច្ចប្រជុំនានាជាមួយមេដឹកនាំបក្សកុម្មុយនីស្តកម្ពុជាដទៃទៀត [...] គាត់មិនត្រឹមតែបានរួមចំណែកគាំទ្រដល់ផែនការរួមប៉ុណ្ណោះទេ ប៉ុន្តែថែមទាំងបានដើរតួនាទីយ៉ាងសំខាន់នៅក្នុងការតាក់តែងខ្លឹមសារនេះផងដែរ”²⁵⁷⁸។

៩៩២.ទាក់ទងទៅនឹងតួនាទីរបស់ នួន ជា ក្នុងការផ្សព្វផ្សាយ និងអនុវត្តគោលបំណងរួមតាមរយៈការយោសនាការអប់រំ និងវគ្គបណ្តុះបណ្តាលសាធារណៈ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានរំលឹកថា “នៅក្នុងអំឡុងពេលប៉ុន្មានឆ្នាំមុនការជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ និងក្នុងអំឡុងពេលក្រោយៗមកទៀតក្នុងរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ នួន ជា បានផ្តោតយ៉ាងសកម្មទៅលើការយោសនា និងការបណ្តុះបណ្តាលកម្មាភិបាលខ្មែរក្រហមនៅតាមជនបទ ដោយគាំទ្រដល់គោលនយោបាយបដិវត្ត និងសេដ្ឋកិច្ចរបស់បក្ស ការបង្កើតសហករណ៍ និងការប្រុងប្រយ័ត្នចំពោះខ្មាំង” និងថា នួន ជា បានផ្សព្វផ្សាយមាតិកាបក្សនៅតាមកិច្ចប្រជុំ និងវគ្គបណ្តុះបណ្តាលរៀនសូត្រផ្សេងៗ²⁵⁷⁹។ ក្រោយពីបានរំលឹកអំពីការជាប់ពាក់ព័ន្ធរបស់គាត់នៅក្នុងវគ្គបណ្តុះបណ្តាលអស់រយៈពេលប្រាំថ្ងៃក្នុងខែ ឧសភា ឆ្នាំ ១៩៧៥²⁵⁸⁰ នៅក្នុងការផ្សព្វផ្សាយ *ទង់បដិវត្តន៍* (ដែលផ្អែកតាមអង្គជំនុំជម្រះសាលា

²⁵⁷⁵ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៨៦៧។

²⁵⁷⁶ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៨៦៨។

²⁵⁷⁷ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៨៦៨។

²⁵⁷⁸ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៨៦៩។

²⁵⁷⁹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៨៧០។

²⁵⁸⁰ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៨៧១។

ដំបូង គាត់គឺជាអ្នកនិពន្ធម្នាក់ក្នុងចំណោមអ្នកនិពន្ធចម្បងនានា)²⁵⁸¹ និងនៅក្នុងការបង្កើតគោលនយោបាយពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការគំរាមកំហែង: ក្នុង ប.ក.ក.²⁵⁸² អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញថា “តាមរយៈតួនាទីរបស់គាត់នៅក្នុងយុទ្ធនាការយោសនា (រួមទាំងតួនាទីស្នូលរបស់គាត់នៅក្នុងការចេញផ្សាយទស្សនាវដ្តីទង់បដិវត្តន៍) និងការបណ្តុះបណ្តាលកម្មាភិបាលនៅអំឡុងពេលមុន និងក្រោយខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥ នួន ជា បានរួមចំណែកយ៉ាងសំខាន់ក្នុងការផ្សព្វផ្សាយ និងការអនុវត្តគោលបំណងរួមនេះ”²⁵⁸³។

៩៩៣.នួន ជា បានអះអាងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសក្នុងការសន្មតថា គាត់មានតួនាទីនៅក្នុង ប.ក.ក. ដែលហួសពីការទទួលខុសត្រូវចំពោះមុខនាទីសាមញ្ញរបស់គាត់²⁵⁸⁴។ ជាពិសេស នួន ជា បានអះអាងថា ទាក់ទងទៅនឹងការសន្មតថា គាត់មានតួនាទីក្នុងគោលនយោបាយយោធា និងការអនុវត្តគោលនយោបាយនេះ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសដោយសារពុំបានកំណត់ចំណុចវិវត្តន៍ត្រឹមត្រូវលើសក្ខីកម្មរបស់គាត់ និងកំហុសក្នុងការផ្តល់ការយល់ឃើញ ដែលពុំស៊ីសង្វាក់គ្នាជាមួយនឹងការយល់ឃើញដទៃទៀតនៅក្នុងសាលក្រមនោះ²⁵⁸⁵។ នួន ជា ក៏បានលើកឡើងផងដែរថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសអង្គហេតុក្នុងការយល់ឃើញថា គាត់ជាអ្នកទទួលខុសត្រូវលើ “វិន័យរបស់កម្មាភិបាល និងបញ្ហាសន្តិសុខផ្ទៃក្នុងដទៃទៀត”²⁵⁸⁶ និងបានអះអាងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានកំណត់ចំណុចវិវត្តន៍ពុំត្រឹមត្រូវលើភស្តុតាងរបស់សាក្សីពីររូបដែលអង្គជំនុំជម្រះបានសំអាងទៅលើនោះ²⁵⁸⁷ និងទៅលើសក្ខីកម្មរបស់ ឌុច ដើម្បីធ្វើសេចក្តីសន្និដ្ឋាននេះ²⁵⁸⁸។ បន្ថែមលើនេះទៀត នួន ជា បានអះអាងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសក្នុងការយល់ឃើញថា គាត់បានគ្រប់គ្រងលើសកម្មភាពទាំងអស់របស់ ប.ក.ក. និងថា គាត់ “មានអំណាចក្នុងការធ្វើសេចក្តីសម្រេចចុងក្រោយរបស់បក្ស” ដែលអង្គជំនុំជម្រះបានសំអាងក្នុងការសន្និដ្ឋានរបស់ខ្លួនថា “គាត់មានតួនាទី និងបានអនុវត្ត

²⁵⁸¹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ២៦៤។

²⁵⁸² សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៨៧១ ដល់ ៨៧៣។

²⁵⁸³ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៨៧៤។

²⁵⁸⁴ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ២៥០។

²⁵⁸⁵ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ២៥១ ដល់ ២៥៣។

²⁵⁸⁶ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ២៥៤ យោងទៅលើសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៣២៩។

²⁵⁸⁷ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ២៥៥ ដល់ ២៥៨។

²⁵⁸⁸ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ២៥៩។

សិទ្ធិអំណាចរបស់គាត់ដើម្បីបង្កើត និង អនុវត្តគោលនយោបាយ និងសេចក្តីសម្រេចរបស់ ប.ក.ក.”²⁵⁸⁹។ ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានេះ នួន ជា បានលើកឡើងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានកំណត់ចរិតលក្ខណៈពុំត្រឹមត្រូវលើសក្ខីកម្មរបស់អ្នកជំនាញ ដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសំអាងដើម្បីគាំទ្រដល់ការយល់ឃើញនេះ²⁵⁹⁰។ នួន ជា បានលើកឡើងបន្ថែមទៀតថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសក្នុងការយល់ឃើញថា គាត់ត្រូវបានគេស្គាល់ថា ជា *បងជំទីវីរ* និងថា គាត់ជានាយករដ្ឋមន្ត្រីស្តីទីនៃកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ²⁵⁹¹។ បន្ថែមលើនេះ នួន ជា បានអះអាងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសំអាងលើអង្គហេតុដែលពុំស្ថិតក្នុងវិសាលភាពនៃដីកាដោះស្រាយ (D427) ដូចជា លើកិច្ចប្រជុំចំនួន ២ ក្នុងខែ មិថុនា ឆ្នាំ ១៩៧៤ និងដើមខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥ ក្នុងការបង្ហាញអំពីការទទួលខុសត្រូវចំពោះការសម្លាប់នៅទួលពោធិ៍ជ្រៃ²⁵⁹²។ នួន ជា បានអះអាងថា ដោយសារកិច្ចប្រជុំនេះ ពុំបានលើកឡើងនៅក្នុងដីកាដោះស្រាយនៅក្នុងបរិបទនៃព្រឹត្តិការណ៍នៅទួលពោធិ៍ជ្រៃ ទើបសិទ្ធិរបស់គាត់ក្នុងការទទួលបានការជូនព័ត៌មានលម្អិតអំពីបទចោទប្រឆាំងនឹងរូបគាត់ត្រូវបានរំលោភបំពាន ដែលនេះធ្វើឱ្យការយល់ឃើញណាមួយដែលបានផ្អែកលើកិច្ចប្រជុំទាំងពីរនេះទៅជាមោឃៈ²⁵⁹³។

៩៩៤.សហព្រះរាជអាជ្ញាបានឆ្លើយតបថា អំណះអំណាងរបស់ នួន ជា ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងតួនាទីរបស់គាត់នៅក្នុងគោលនយោបាយយោធា និងការអនុវត្តគោលនយោបាយនេះ ពុំបានបំពេញតាមបទដ្ឋាននៃការពិនិត្យឡើងវិញលើបណ្តឹងសាទុក្ខដោយសារកំហុសអង្គហេតុនោះទេ²⁵⁹⁴។ សហព្រះរាជអាជ្ញាក៏បានលើកឡើងផងដែរថា ការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពាក់ព័ន្ធទៅនឹងបញ្ហានេះ ត្រូវបានគាំទ្រដោយភស្តុតាងគ្រប់គ្រាន់ដែលបញ្ជាក់បន្ថែមឱ្យគ្នាទៅវិញទៅមក ដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានកំណត់ចរិតលក្ខណៈយ៉ាងត្រឹមត្រូវនៅក្នុងសាលក្រមរបស់ខ្លួន²⁵⁹⁵។ ទាក់ទងទៅនឹងការសន្មតរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលថា គាត់មានមុខតំណែងពាក់ព័ន្ធទៅនឹងវិន័យ និងបញ្ជាសន្តិសុខផ្ទៃក្នុងដទៃទៀតដែល នួន ជា បានជំទាស់នោះ សហព្រះរាជ

²⁵⁸⁹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ២៦០ យោងទៅលើសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៣៤៨។ សូមមើលផងដែរ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ២៦១។

²⁵⁹⁰ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ២៦២ ដល់ ២៦៥។

²⁵⁹¹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ២៦៦ ដល់ ២៦៧។

²⁵⁹² សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៦៣០។

²⁵⁹³ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៦៣៦ ដល់ ៦៣៨។

²⁵⁹⁴ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៤០២។

²⁵⁹⁵ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៤០៣ ដល់ ៤១០។

អាជ្ញាធរបានឆ្លើយតបថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសំអាងយ៉ាងសមហេតុផលលើសក្ខីកម្មរបស់សាក្សី និងភស្តុតាងជាឯកសារយ៉ាងទូលំទូលាយ²⁵⁹⁶។ បន្ថែមលើនេះទៀត សហព្រះរាជអាជ្ញាបានលើកឡើងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានកំណត់ចរិតលក្ខណៈយ៉ាងត្រឹមត្រូវលើ នួន ជា ថា ជាអ្នកធ្វើសេចក្តីសម្រេចចុងក្រោយជាមួយ ប៉ុល ពត និងបានអះអាងថា នួន ជា កំណត់ចរិតលក្ខណៈពុំត្រឹមត្រូវលើភស្តុតាងដែលបានដកស្រង់ដើម្បីគាំទ្រអំណះអំណាងរបស់ខ្លួននោះ²⁵⁹⁷។ ចុងក្រោយ ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងបញ្ហានេះ សហព្រះរាជអាជ្ញាបានលើកឡើងថា នួន ជា ពុំបានផ្តល់ហេតុផលណាមួយដែលគួរឱ្យជឿជាក់បានដែលអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលគប្បីពិនិត្យលើការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលថា សាក្សីជាច្រើនបានអះអាងថា នួន ជា ត្រូវបានគេស្គាល់តាមរយៈរបាយការណ៍ថា “ជាបងធំទីពីរ” និងថា គាត់ជានាយករដ្ឋមន្ត្រីស្តីទីនៃកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យនៅពេលដែល ប៉ុល ពត អវត្តមាន²⁵⁹⁸។ បន្ថែមលើនេះទៀត សហព្រះរាជអាជ្ញាបានលើកឡើងថា មានភស្តុតាងយ៉ាងច្រើនសម្រាប់គាំទ្រដល់ការយល់ឃើញទាំងនេះ²⁵⁹⁹។ ទាក់ទងទៅនឹងអំណះអំណាងអំពីការសំអាងរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងលើការចូលរួមរបស់ នួន ជា នៅក្នុងកិច្ចប្រជុំចំនួន ២ ដែលពុំបានលើកឡើងនៅក្នុងដីកាដោះស្រាយ (D427) នៅក្នុងបរិបទនៃព្រឹត្តិការណ៍នៅទួលពោធិ៍ជ្រៃ សហព្រះរាជអាជ្ញាបានអះអាងថា អំណះអំណាងរបស់ នួន ជា គប្បីបដិសេធចោលដោយពុំចាំបាច់ពិចារណាបន្តទៀតឡើយ ដោយសារខ្វះការលើកមូលដ្ឋានគាំទ្រ និងបន្ថែមលើនេះទៀត អង្គហេតុសត្យានុម័តនៃបទចោទចាំបាច់ត្រូវបង្ហាញ ប៉ុន្តែភស្តុតាងបញ្ជាក់ពុំចាំបាច់ឡើយ²⁶⁰⁰។

៩៩៩. អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបដិសេធអំណះអំណាងរបស់ នួន ជា ដែលថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសអង្គហេតុក្នុងការយល់ឃើញថា នួន ជា ត្រូវបានគេស្គាល់ទូទៅថា “ជាបងធំទីពីរ” និងជានាយករដ្ឋមន្ត្រីស្តីទីនៃកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យនៅពេល ប៉ុល ពត អវត្តមាន²⁶⁰¹។ នួន ជា បានទទួលស្គាល់នៅក្នុងសារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ខ្លួនថា កំហុសពាក់ព័ន្ធទៅនឹងចំណុចទីមួយពុំបានបណ្តាលឱ្យមានភាពមិនយុត្តិធម៌ និងពុំ

²⁵⁹⁶ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៤១១ ដល់ ៤១៧។

²⁵⁹⁷ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៤១៨ ដល់ ៤២១។

²⁵⁹⁸ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៤២២។

²⁵⁹⁹ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៤២២។

²⁶⁰⁰ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ១១៦។

²⁶⁰¹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ២៦៦ ដល់ ២៦៧។

មានឥទ្ធិពលលើការទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌជាលក្ខណៈបុគ្គលឡើយ²⁶⁰²។ អាស្រ័យហេតុនេះ បើទោះបី ជាមានការបង្ហាញអំពីកំហុសនេះក៏ដោយ ក៏ពុំអាចធ្វើឱ្យត្រូវចំពោះការអន្តរាគមន៍នៅដំណាក់កាលបណ្តឹងសា ទុក្ខបានឡើយ ដូចនេះពុំចាំបាច់ពិភាក្សាបន្ថែមទៀតទេ²⁶⁰³។

៩៩៦.បន្ថែមលើនេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពុំជឿជាក់លើអំណះអំណាងរបស់ នួន ជា ដែលថា អង្គជំនុំ ជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសក្នុងការយល់ឃើញរបស់ខ្លួនដែលថា គាត់“មានឥទ្ធិពលយ៉ាងខ្លាំងទៅលើគោល នយោបាយយោធារបស់កម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ និងការអនុវត្តគោលនយោបាយនេះ”²⁶⁰⁴។ ផ្ទុយទៅនឹងអ្វីដែល នួន ជា បានអះអាង²⁶⁰⁵ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានធ្វើការពិចារណាច្បាស់លាស់ទៅលើការយល់ឃើញពី មុនរបស់ខ្លួន²⁶⁰⁶ដែលថា ពុំមានភស្តុតាងបង្ហាញឱ្យឃើញពីវិស័យសង្គ្រាមថា នួន ជា គឺជាសមាជិកនៃគណៈក ម្មាធិការយោធាឡើយ²⁶⁰⁷។ ដូច នួន ជា បានទទួលស្គាល់²⁶⁰⁸ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសំអាងទៅលើភស្តុ តាងដែលថា គាត់បានចូលរួមយ៉ាងសកម្មនៅក្នុងកិច្ចប្រជុំនានាជាបន្តបន្ទាប់របស់គណៈកម្មាធិការអចិន្ត្រៃយ៍ក្នុង ឆ្នាំ ១៩៧៦ ដែលបានពិភាក្សាទៅលើបញ្ហាយោធានោះ²⁶⁰⁹។ អំណះអំណាងផ្សេងទៀតដែល នួន ជា បានលើក ឡើងពាក់ព័ន្ធទៅនឹងបញ្ហានេះ គឺគ្រាន់តែជាការបកស្រាយមួយផ្សេងទៀតលើភស្តុតាង ដែលអង្គជំនុំជម្រះបាន សំអាងនោះតែប៉ុណ្ណោះ។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាឃើញថា នួន ជា ពុំបានបង្ហាញថា ពុំមាន តុលាការអង្គហេតុសមហេតុផលណាមួយអាចយល់ឃើញថា គាត់“មានឥទ្ធិពលខ្លាំងលើគោលនយោបាយ យោធារបស់កម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ និងការអនុវត្តគោលនយោបាយនេះ” ដោយផ្អែកលើភស្តុតាងដែលមាននោះ ឡើយ។ អាស្រ័យហេតុនេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបដិសេធអំណះអំណាងនេះ។

²⁶⁰² សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ២៦៦ ដល់ ២៦៧។

²⁶⁰³ សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ៨៤។

²⁶⁰⁴ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ២៥១ យោងទៅលើសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៣៤១។

²⁶⁰⁵ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ២៥៣។

²⁶⁰⁶ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៣៣៣។

²⁶⁰⁷ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៣៤១ (“សមាជិកពេញសិទ្ធិនៃគណៈកម្មាធិការយោធាមានសារៈសំខាន់តិច តួច ដោយសារតួនាទីជាន់ខ្ពស់របស់ នួន ជា នៅក្នុងបក្ស”)។

²⁶⁰⁸ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ២៥២។

²⁶⁰⁹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ជើងទំព័រ ១០២០ ដល់ ១០២១ និង ១០២៤ ដល់ ១០២៥។

៩៩៧.ទាក់ទងទៅនឹងអំណះអំណាងដែលថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសអង្គហេតុក្នុងការយល់ឃើញថា តួនាទីផ្លូវការរបស់ នួន ជា បានរួមបញ្ចូលការដាក់វិន័យ និងបញ្ជាសន្តិសុខផ្ទៃក្នុងដទៃទៀតនោះ²⁶¹⁰ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលទទួលយកអំណះអំណាងរបស់ នួន ជា ដែលថា សក្ខីកម្មរបស់ សាក្សី សាឡុត បាន ពុំបានគាំទ្រដល់ការយល់ឃើញទាំងមូលរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពាក់ព័ន្ធទៅនឹងបញ្ហានេះឡើយ²⁶¹¹ ។ ទោះជាយ៉ាងនេះក្តី ដូច ការជំទាស់របស់ នួន ជា សាឡុត បាន បានអះអាងថា នួន ជា ទទួលខុសត្រូវលើ “ការចាត់តាំង” មួយចំនួន ប៉ុន្តែពុំបានបញ្ជាក់ ថា តើ នួន ជា បានគ្រប់គ្រងលើការចាត់តាំងណាមួយឡើយ ហើយសាក្សីរូបនេះក៏ពុំបានផ្តល់សក្ខីកម្មថា នួន ជា ទទួលខុសត្រូវលើវិន័យរបស់កម្មាភិបាលផងដែរ²⁶¹² ។ ទាក់ទងទៅនឹងសក្ខីកម្មរបស់សាក្សី នង សុផង់ ដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសំអាងនោះ ជាការត្រឹមត្រូវដែល នង សុផង់បានផ្តល់សក្ខីកម្មថា នៅពេលនោះ គាត់ពុំយល់ពីមូលហេតុអ្វីបានជាទូរលេខពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការធ្វើខុសសីលធម៌និងសភាពការណ៍សន្តិសុខផ្ទៃក្នុង ត្រូវបញ្ជូនទៅឱ្យ នួន ជា ប៉ុន្តែ នង សុផង់ បានបកស្រាយថា នេះជារឿងធម្មតា ពីព្រោះ នួន ជា “ទទួលបន្ទុកខាងកិច្ចការសង្គម និងវប្បធម៌”²⁶¹³ ។ ការអះអាងនេះស្របជាមួយនឹងសក្ខីកម្មពីមុនរបស់ នង សុផង់ ដែលថា នួន ជា គឺជាអ្នកទទួលខុសត្រូវខាងកិច្ចការវប្បធម៌ រួមមាន “បញ្ហាអ្វីៗដែលប៉ះពាល់ខាងសីលធម៌”²⁶¹⁴ ។ ចុងក្រោយពាក់ព័ន្ធទៅនឹងបញ្ហានេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរំលឹកថា អង្គជំនុំជម្រះបានយល់ឃើញដូចខាងលើថា សក្ខីកម្មរបស់ ខុច គប្បីពិចារណាដោយប្រុងប្រយ័ត្ន²⁶¹⁵ ។ អាស្រ័យហេតុនេះ ភស្តុតាងនៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ទំនងជាមានលក្ខណៈគ្រប់គ្រាន់ក្នុងការគាំទ្រដល់ការយល់

²⁶¹⁰ សារណាបណ្តឹងសាឡុតរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ២៥៥ យោងទៅលើសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៣២៨ (“សាឡុត បាន [...] ផ្តល់សក្ខីកម្មថា នួន ជា ទទួលបន្ទុកខាងចាត់តាំង និងដាក់វិន័យសមាជិកបក្ស”) ។

²⁶¹¹ សារណាបណ្តឹងសាឡុតរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ២៥៥ យោងទៅលើសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៣២៨ (“សាឡុត បាន [...] ផ្តល់សក្ខីកម្មថា នួន ជា ទទួលបន្ទុកខាងចាត់តាំង និងដាក់វិន័យសមាជិកបក្ស”) ។

²⁶¹² ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៣ ខែ មេសា ឆ្នាំ ២០១២ (សាឡុត បាន) ឯកសារលេខ E1/66.1 ទំព័រ ៥៩ ដល់ ៦០ (“លោក នួន ជា ទទួលខុសត្រូវខាងចាត់តាំង ឯចាត់តាំង ខ្ញុំអត់ដឹងទេ”) ។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ៣០ ខែ មេសា ឆ្នាំ ២០១២ (សាឡុត បាន) ឯកសារលេខ E1/70.1 ទំព័រ ៦០ (“ខ្ញុំមិនយល់ដែរកិច្ចការផ្ទៃក្នុងរបស់លោកទាំងពីរ មួយនយោបាយ មួយចាត់តាំងនេះ ។ គ្រាន់តែដឹងពាក្យថា ប៉ង់ ប្រាប់ថា ប៉ុល ពត នយោបាយ នួន ជា ចាត់តាំង”) ។

²⁶¹³ សារណាបណ្តឹងសាឡុតរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ២៥៦ យោងទៅលើប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៣ ខែ កញ្ញា ឆ្នាំ ២០១២ (នង សុផង់) ឯកសារលេខ E1/120.1 ទំព័រ ២៣។ សូមមើលផងដែរ សារណាបណ្តឹងសាឡុតរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ២៥៧ ដល់ ២៥៨។

²⁶¹⁴ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៩ ខែ សីហា ឆ្នាំ ២០១២ (នង សុផង់) ឯកសារលេខ E1/117.1 ទំព័រ ៣៩។

²⁶¹⁵ សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ៣៤៩។

ឃើញដែលថា នួន ជា មានតួនាទីផ្លូវការសម្រាប់ការដាក់វិន័យសមាជិកបក្ស។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី ភស្តុតាងនេះបង្ហាញច្បាស់លាស់នៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងថា នួន ជា ពិតជាមានតួនាទីទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានេះមែន បើទោះបីជាផ្នែកជាក់លាក់នៃការជាប់ពាក់ព័ន្ធរបស់គាត់ពុំត្រូវបានដឹងច្បាស់ក៏ដោយ។

៩៩៨.ទាក់ទងទៅនឹងអំណះអំណាងដែលថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសក្នុងការយល់ឃើញថា នួន ជា ជាអ្នកគ្រប់គ្រងរាល់សកម្មភាពរបស់បក្ស និងមានសិទ្ធិអំណាចធ្វើសេចក្តីសម្រេចចុងក្រោយរបស់បក្ស រួមទាំងកិច្ចការរដ្ឋបាលរបស់កម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ និងកិច្ចការយោធាផងនោះ²⁶¹⁶ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ដំបូងឃើញថា កថាខណ្ឌទាក់ទងទៅនឹងការយល់ឃើញនេះ គឺជាផ្នែកនៃសេចក្តីសន្និដ្ឋានអំពីតួនាទីរបស់ នួន ជា។ ហេតុនេះ ការយល់ឃើញនេះមិនត្រឹមតែផ្អែកលើភស្តុតាងដែលបានយោងដាក់លាក់នៅក្នុងកថាខណ្ឌនោះប៉ុណ្ណោះទេ ប៉ុន្តែថែមទាំងលើភស្តុតាងទាំងអស់ដែលបានសំអាងនៅក្នុងផ្នែកនេះផងដែរ។ អាស្រ័យហេតុនេះ ដូចដែល នួន ជា បានអះអាងដែរថា ជាការពុំត្រឹមត្រូវដែល“ភស្តុតាងសំខាន់ មានតែសេចក្តីដកស្រង់ចេញពីសក្ខីកម្មរបស់អ្នកជំនាញ David Chandler និង Philip Short ចំនួន ៤ ប៉ុណ្ណោះ”²⁶¹⁷។ ដោយសារអំណះអំណាងដទៃទៀតដែល នួន ជា បានលើកឡើងពាក់ព័ន្ធទៅនឹងបញ្ហានេះ គ្រាន់តែជាការបកស្រាយមួយផ្សេងទៀតលើភស្តុតាងនោះប៉ុណ្ណោះ ដូចនេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបដិសេធអំណះអំណាងទាំងនេះ។

៩៩៩.ទាក់ទងទៅនឹងអំណះអំណាងរបស់ នួន ជា ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការសំអាងរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងលើកិច្ចប្រជុំក្នុងខែ មិថុនា ឆ្នាំ ១៩៧៤ និងដើមខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥ ក្នុងការបង្ហាញអំពីការទទួលខុសត្រូវរបស់គាត់ចំពោះព្រឹត្តិការណ៍នៅទួលពោធិ៍ជ្រៃ²⁶¹⁸ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរំលឹកការយល់ឃើញរបស់ខ្លួនថា អត្ថិភាពនៃគោលនយោបាយកំណត់គោលដៅនៅក្នុងអំឡុងពេលនៃព្រឹត្តិការណ៍នៅទួលពោធិ៍ជ្រៃ ពុំត្រូវបានបង្ហាញដោយសមហេតុផលឡើយ។ អាស្រ័យហេតុនេះ បទឧក្រិដ្ឋនេះពុំអាចដាក់ឱ្យ នួន ជា ទទួលខុសត្រូវឡើយចំពោះបញ្ហា ថាតើអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសដោយបានសំអាងលើកិច្ចប្រជុំទាំងពីរនេះ ដែរ ឬយ៉ាងណា ត្រូវចាត់ទុកជាអសារបង់។

²⁶¹⁶ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ២៦០ យោងទៅលើសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៣៤៨។

²⁶¹⁷ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ២៦២។

²⁶¹⁸ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៦៣០, ៦៣៦ ដល់ ៦៣៨។

១០០០.សរុបសេចក្តីមក បើទោះបីជាអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានយល់ឃើញថា ភស្តុតាងនេះមានលក្ខណៈពុំគ្រប់គ្រាន់ក្នុងការបង្ហាញថា នួន ជា មានតួនាទីជាផ្លូវការទាក់ទងទៅនឹងវិន័យរបស់បក្សក៏ដោយ ក៏នៅតែគាំទ្រដល់សេចក្តីសន្និដ្ឋានថា នួន ជា ពិតជាមានតួនាទីពាក់ព័ន្ធទៅនឹងបញ្ហានេះដែរ។ អាស្រ័យហេតុនេះ ពុំមានឥទ្ធិពលលើសេចក្តីសន្និដ្ឋានចុងក្រោយរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលថា នួន ជា “បានចូលរួមនៅក្នុងគោលបំណងរួមនៃសហគម្មនក្រិកកម្ពុជា និងបានរួមចំណែកយ៉ាងសំខាន់”²⁶¹⁹។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានកំណត់អត្តសញ្ញាណនៃការរួមចំណែកយ៉ាងច្រើនរបស់ នួន ជា នៅក្នុងគោលបំណងរួម²⁶²⁰ ដែលចំនួនសរុបនៃការរួមចំណែកនោះអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានកំណត់ថា ជា“ការសំខាន់”។ នួន ជា ពុំបានបង្ហាញថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសពាក់ព័ន្ធទៅនឹងបញ្ហានេះឡើយ។ អាស្រ័យហេតុនេះ ទង្វើករណីនៃបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា ត្រូវបដិសេធចោល។

៤.៥.១.ឈ.ការរួមចំណែករបស់ ខៀវ សំផន ក្នុងការអនុវត្តគោលបំណងរួម

១០០១.អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញថា ខៀវ សំផន បានរួមចំណែកយ៉ាងសំខាន់ក្នុងការអនុវត្តគោលបំណងរួមតាមរយៈ (i) ការចូលរួមកិច្ចប្រជុំរបស់គណៈកម្មាធិការអចិន្ត្រៃយ៍ និងមជ្ឈម និងសមាជបក្ស “ដែលនៅពេលនោះគោលបំណងរួម និងគោលនយោបាយត្រូវបានរៀបចំ និងបង្កើតឡើង” (ii) ការចូលរួមកិច្ចប្រជុំ និងវគ្គបណ្តុះបណ្តាលដែលនៅពេលនោះកម្មាភិបាលខ្មែរក្រហមថ្នាក់ក្រោមត្រូវបានជូនដំណឹងអំពីគោលបំណងរួម និងគោលនយោបាយនានា (iii) ការចូលរួមនៅក្នុងបញ្ហាសេដ្ឋកិច្ចនៅក្នុងរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យជាពិសេសក្នុងវិស័យពាណិជ្ជកម្ម ការនាំចេញ/នាំចូល និងសេដ្ឋកិច្ច (iv) ការធ្វើសេចក្តីថ្លែងការណ៍ជាសាធារណៈគាំទ្រគោលបំណងរួម និងគោលនយោបាយនានា លើកទឹកចិត្តកម្មាភិបាលខ្មែរក្រហម និងប្រជាជនមួយចំនួនធំឱ្យប្រកាន់ខ្ជាប់តាមមាគ៌ាបក្ស និង (v) មានទំនាក់ទំនងជាមួយសម្តេច នរោត្តម សីហនុ និងមានតួនាទីជាអ្នកការទូត ដោយមានទស្សនៈចង់ទាក់ទាញការគាំទ្រពីខាងក្រៅដល់កម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ²⁶²¹។

²⁶¹⁹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៨៦២។
²⁶²⁰ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៨៦៣ ដល់ ៨៧៤។
²⁶²¹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៩៦០ ដល់ ៩៩២។

១០០២.ខៀវ សំផន បានលើកឡើងអំពីកំហុសអង្គហេតុជាច្រើនក្នុងការយល់ឃើញដែលជាមូលដ្ឋាននៃការសន្និដ្ឋានរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលគាត់បានជំទាស់នោះ²⁶²²។ ជាពិសេស គាត់បានជំទាស់ទៅនឹងការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ទាក់ទងទៅនឹងទំនាក់ទំនងរបស់គាត់ជាមួយនឹងមេដឹកនាំជាន់ខ្ពស់របស់ ប.ក.ក. មុនពេលគាត់បានចូលរួមជាមួយបក្ស²⁶²³ ការមិនបានពិចារណារបស់អង្គជំនុំជម្រះអំពីបំណងរបស់គាត់ដែលចង់ធ្វើកំណែទម្រង់ជាបណ្តើរៗ²⁶²⁴ និងការមិនចុះសម្រុងរបស់គាត់ជាមួយសម្តេច នរោត្តម សីហនុ²⁶²⁵ ការកំណត់ចរិតលក្ខណៈរបស់អង្គជំនុំជម្រះទៅលើតួនាទីរបស់គាត់ជាអ្នកទំនាក់ទំនង និងជាអ្នកការទូតពីចន្លោះឆ្នាំ ១៩៧០ ទៅឆ្នាំ ១៩៧៥²⁶²⁶ ការសំអាងរបស់អង្គជំនុំជម្រះទៅលើសុន្ទរកថា និងវគ្គយោសនាដែលបានធ្វើនៅមុនថ្ងៃទី ១៧ ខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥²⁶²⁷ និងការសន្និដ្ឋានរបស់អង្គជំនុំជម្រះដែលថា គាត់ត្រូវបាន ប.ក.ក. ជឿទុកចិត្ត និងសហការជាមួយមេដឹកនាំក្នុង ប.ក.ក.²⁶²⁸។ លើសពីនេះទៀត ខៀវ សំផន បានជំទាស់ទៅនឹងការសន្និដ្ឋានរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងទាក់ទងទៅនឹងការចូលរួម និងការពាក់ព័ន្ធរបស់គាត់ក្នុងកិច្ចប្រជុំរបស់គណៈមជ្ឈិមដែលបានធ្វើឡើងនៅខែ មិថុនា ឆ្នាំ ១៩៧៤²⁶²⁹ និងក្នុងកិច្ចប្រជុំមួយនៅទីបញ្ជាការ ប-៥ នៅដើមខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥²⁶³⁰។ ខៀវ សំផន បានជំទាស់ផងដែរទៅនឹងការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងទាក់ទងទៅនឹងមុខងារ និងសកម្មភាពរបស់គាត់ក្រោយថ្ងៃទី ១៧ ខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥ ជាពិសេសសកម្មភាពការទូត²⁶³¹ ការផ្ទេរក្នុងវគ្គបណ្តុះបណ្តាលនយោបាយ²⁶³² និងសុន្ទរកថា ព្រមទាំងសេចក្តីផ្តើមការណ៍ជាសាធារណៈរបស់គាត់²⁶³³។ ខៀវ សំផន បានអះអាងបន្ថែមទៀតថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង

²⁶²² សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ២៣៧ ដល់ ២៨៥, ៥២២ ដល់ ៥៨៧។

²⁶²³ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ២៣៧ ដល់ ២៤៥។

²⁶²⁴ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ២៤៦ ដល់ ២៤៨។

²⁶²⁵ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ២៤៩ ដល់ ២៥២។

²⁶²⁶ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ២៥៣ ដល់ ២៥៦។

²⁶²⁷ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ២៥៧ ដល់ ២៦៣។

²⁶²⁸ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ២៦៤ ដល់ ២៦៩។

²⁶²⁹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ២៧០ ដល់ ២៧៨។

²⁶³⁰ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ២៧៩ ដល់ ២៨៥។

²⁶³¹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៥២២ ដល់ ៥២៨។

²⁶³² សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៥៣២ ដល់ ៥៣៥។

²⁶³³ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៥៣៦ ដល់ ៥៣៩។

មានកំហុសទាក់ទងទៅនឹងការយល់ឃើញរបស់ខ្លួនពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការចូលរួមរបស់គាត់ នៅក្នុងដំណើរការនៃ ការធ្វើសេចក្តីសម្រេចរបស់ ប.ក.ក. សេចក្តីជឿទុកចិត្ត និងឥទ្ធិពលដែលគាត់មាន និងព័ត៌មានដែលគាត់បាន ដឹង²⁶³⁴ តួនាទីរបស់គាត់ក្នុងមន្ទីរ ៨៧០ និងការទទួលខុសត្រូវលើកិច្ចការសេដ្ឋកិច្ច²⁶³⁵ ការចូលរួមរបស់គាត់ក្នុង ការបង្កើតផែនការរបស់ ប.ក.ក. សម្រាប់ឆ្នាំ ១៩៧៦ និងឆ្នាំ ១៩៧៧²⁶³⁶ ការកំណត់ពេលវេលានៃការតែងតាំង គាត់ជាសមាជិកពេញសិទ្ធិក្នុងគណៈមជ្ឈិម²⁶³⁷ និងមុខងាររបស់គាត់ជាប្រធានគណៈប្រធានរដ្ឋ²⁶³⁸។

១០០៣.សហព្រះរាជអាជ្ញាបានឆ្លើយតបថា ខៀវ សំផន ពុំបានបង្ហាញ ថាតើកំហុសដែលរងការចោទប្រកាន់ នោះបានបំពេញតាមបទដ្ឋានតម្រូវសម្រាប់ការពិនិត្យឡើងវិញលើបណ្តឹងសាទុក្ខ ដែរ ឬយ៉ាងណា ផ្ទុយទៅវិញ ខៀវ សំផន បែរជាផ្តល់ការបកស្រាយមួយបែបផ្សេងអំពីភស្តុតាងដាច់ដោយឡែកដោយគ្រាន់តែជំទាស់ទៅនឹង ការសន្និដ្ឋានរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ឬគ្រាន់តែលើកឡើងដដែលៗនូវទស្សនៈករណីដែលបានដាក់ជូនរួច ហើយនៅដំណាក់កាលជំនុំជម្រះ²⁶³⁹។ សហព្រះរាជអាជ្ញាបានលើកឡើងថា ខៀវ សំផន ពុំបានបង្ហាញថា អង្គ ជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសក្នុងការវាយតម្លៃរបស់ខ្លួនអំពីមុខងាររបស់គាត់ពីឆ្នាំ ១៩៧០ ដល់ឆ្នាំ ១៩៧៥ ²⁶⁴⁰ ការចូលរួមរបស់គាត់ក្នុងការធ្វើសេចក្តីសម្រេចរបស់គណៈមជ្ឈិម²⁶⁴¹ និងតួនាទីរបស់គាត់នៅក្នុងអំឡុង ពេលនៃអង្គហេតុជម្លៀសប្រជាជនដំណាក់កាលទីមួយ ទីពីរ និងនៅទូលពោធិ៍សែនជ័យ²⁶⁴²។ លើសពីនេះទៀត សហព្រះរាជអាជ្ញាបានឆ្លើយតបថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង បានយល់ឃើញយ៉ាងត្រឹមត្រូវថា ការចូលរួម របស់ ខៀវ សំផន នៅក្នុងកិច្ចប្រជុំនានា²⁶⁴³ រក្សាបំពាក់បំប៉នមនោគមន៍វិជ្ជា សុន្ទរកថា និងការយោសាស គឺជា

²⁶³⁴ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៥៤០ ដល់ ៥៥០។

²⁶³⁵ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៥៥១ ដល់ ៥៥៩។

²⁶³⁶ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៥៦០ ដល់ ៥៧០។

²⁶³⁷ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៥៧១ ដល់ ៥៧២។

²⁶³⁸ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៥៧៣ ដល់ ៥៨៧។

²⁶³⁹ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៤២៣។

²⁶⁴⁰ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៤២៤ ដល់ ៤៤១។

²⁶⁴¹ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៤៤២ ដល់ ៤៥៨។

²⁶⁴² សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៤៥៩ ដល់ ៤៨១។

²⁶⁴³ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៥៩០ ដល់ ៥៩២។

ការរួមចំណែកយ៉ាងសំខាន់ក្នុងការអនុវត្តគោលបំណងរួម²⁶⁴⁴។ ចុងបញ្ចប់ សហព្រះរាជអាជ្ញាបានជំទាស់ទៅនឹងអំណះអំណាងរបស់ ខៀវ សំផន ទាក់ទងទៅនឹងកេរ្តិ៍ឈ្មោះ និងមុខតំណែងជាផ្លូវការ តួនាទីជាអ្នកទំនាក់ទំនងជាមួយសម្តេច នរោត្តម សីហនុ មុខងារការទូត និងតួនាទីជាផ្លូវការរបស់គាត់²⁶⁴⁵។

៤.ង.១.ឈ.១.ការចូលរួមរបស់ ខៀវ សំផន នៅក្នុងកិច្ចប្រជុំស្តីពីគោលនយោបាយបង្កើតគោលបំណងរួម

១០០៤.អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានកំណត់ថា នៅក្នុងសម័យកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យទាំងមូល ខៀវ សំផនបានចូលរួម និងក្នុងករណីខ្លះ បានចូលរួមយ៉ាងសកម្មក្នុងកិច្ចប្រជុំជាច្រើនរបស់គណៈមជ្ឈឹម និងគណៈអចិន្ត្រៃយ៍ ព្រមទាំងសមាជិកនៅទូទាំងសម័យបដិវត្តន៍ ដែលគោលបំណងរួមដើម្បីកសាងបដិវត្តន៍សង្គមនិយមឱ្យបានឆាប់រហ័ស និងគោលនយោបាយដែលត្រូវបានចាត់ទុកថា ជាការចាំបាច់នោះ ត្រូវបានរៀបចំ សម្រេច និងធ្វើឱ្យបានជោគជ័យ²⁶⁴⁶។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញថា “នៅឆ្នាំ ១៩៦៩ នៅពេលដែលគាត់បានចូលរួមជាមួយ ប.ក.ក. ខៀវ សំផន បានដឹងច្បាស់ណាស់ពីគោលបំណងរួម [...] ព្រមទាំងការបង្កើតគោលបំណងនេះ [...] ហើយថា គាត់បានយល់ស្របជាមួយនឹងគោលបំណងនេះ”²⁶⁴⁷។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញបន្ថែមទៀតថា នៅខែ មិថុនា ឆ្នាំ ១៩៧៤ ខៀវ សំផន បានចូលរួមក្នុងកិច្ចប្រជុំមេដឹកនាំ ប.ក.ក. ដែលនាពេលនោះមានការសម្រេចឱ្យជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ និងថា គាត់បានចូលរួមក្នុងកិច្ចប្រជុំមួយនៅដើមខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥ ដែលនាពេលនោះមានការបញ្ជាក់អំពីការសម្រេចជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ²⁶⁴⁸។ លើសពីនេះទៀត អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញថា ឯកសារនៅក្នុងឆ្នាំ ១៩៧៥ និងឆ្នាំ ១៩៧៦ បានបង្ហាញថា ខៀវ សំផន បានចូលរួមនៅក្នុងការបង្កើតផែនការសេដ្ឋកិច្ចសម្រាប់ឆ្នាំ ១៩៧៦ និងឆ្នាំ ១៩៧៧ ដើម្បីបង្កើនផលិតកម្មកសិកម្ម បែងចែកធនធានពលកម្មជាយុទ្ធសាស្ត្រ និងបែង

²⁶⁴⁴ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៦០២ ដល់ ៦០៤។

²⁶⁴⁵ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៦១០ ដល់ ៦១២។

²⁶⁴⁶ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៩៦៤ ដល់ ៩៧១។

²⁶⁴⁷ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៩៦៥ (ជើងទំព័រលុបចោល)។

²⁶⁴⁸ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៩៦៦ យោងលើកថាខណ្ឌ ១៣៣ ដល់ ១៣៨ នៃសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ទាក់ទងទៅនឹងកិច្ចប្រជុំនៅខែ មិថុនា ឆ្នាំ ១៩៧៤ និងកថាខណ្ឌ ១៤៤ ដល់ ១៤៩ ទាក់ទងទៅនឹងកិច្ចប្រជុំនៅខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥។

ចែកប្រជាជនតាមប្រភេទ ជាដើម²⁶⁴⁹។ ដូច្នេះ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសន្និដ្ឋានថា ខៀវ សំផន “មិនត្រឹមតែបានចែករំលែកគោលបំណងរួមដែលនាំឱ្យមាន និង/ឬជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងគោលនយោបាយជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីប្រជុំជន ផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនពីតំបន់ជនបទមួយទៅតំបន់ជនបទមួយទៀត និងកំណត់គោលដៅលើអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរប៉ុណ្ណោះទេ ប៉ុន្តែគាត់ថែមទាំងបានដើរតួនាទីយ៉ាងសំខាន់ក្នុងការបង្កើតខ្លឹមសារនៃគោលបំណងរួម និងគោលនយោបាយនានាផងដែរ”²⁶⁵⁰។

១០០៥.ជាដំបូង ទាក់ទងទៅនឹងការជំទាស់របស់ ខៀវ សំផន²⁶⁵¹ទៅលើការយល់ឃើញផ្នែកអង្គហេតុដែលគាំទ្រដល់សេចក្តីសន្និដ្ឋានរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលថា ខៀវ សំផន បានដឹងអំពីគោលបំណងរួមត្រឹមឆ្នាំ ១៩៦៩²⁶⁵²នោះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរំលឹកថា ដោយសារគោលបំណងនេះត្រូវបានផ្សាភ្ជាប់ទៅនឹងគោលនយោបាយនៃការជម្លៀសប្រជាជន ដូចនេះគោលបំណងរួមនៃការកសាងបដិវត្តន៍សង្គមនិយមឱ្យបានឆាប់រហ័ស (ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងសំណុំរឿង ០០២/០១) គឺជាបទឧក្រិដ្ឋ²⁶⁵³។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានកត់សម្គាល់ថា ការជម្លៀសប្រជាជនបានធ្វើឡើងចាប់ពីឆ្នាំ ១៩៧០ រហូតមក²⁶⁵⁴។ ហេតុដូច្នេះ រាល់សកម្មភាពរបស់ ខៀវ សំផន ដែលទាក់ទងទៅនឹងអំឡុងពេល ៨៩ ឆ្នាំ ១៩៧០ គឺច្បាស់ណាស់មិនជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការកំណត់ ថាគាត់បាន“រួមចំណែកយ៉ាងសំខាន់”នៅក្នុងការអនុវត្តគោលបំណងរួម ដែលឈានទៅដល់ការទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌក្រោមសញ្ញាណនៃសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួម ដែរ ឬយ៉ាងណា។ ជាការពិតណាស់ នៅពេលដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយោងទៅលើអំឡុងពេលមុនឆ្នាំ ១៩៧០ នៅក្នុងផ្នែកនៃសាលក្រមរបស់ខ្លួនដែលពិភាក្សាអំពីការរួមចំណែករបស់គាត់នោះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលយល់ឃើញថា សេចក្តីយោងទាំងនេះត្រូវបានធ្វើឡើងក្នុងបំណងបង្ហាញអំពីបទប្បញ្ញត្តិការចូលរួមរបស់គាត់ ជាជាងផ្តល់មូលដ្ឋាន

²⁶⁴⁹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៩៦៨, ៩៧១។

²⁶⁵⁰ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៩៧២។

²⁶⁵¹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ២៣៧ ដល់ ២៤៨។

²⁶⁵² សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៩៦៥។

²⁶⁵³ សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ៨១៥។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរំលឹកថាទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានេះថា អង្គជំនុំជម្រះបានយល់ឃើញថា ការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំសមហេតុផលថា គោលនយោបាយកំណត់គោលដៅមានអត្ថិភាពនោះ។ អាស្រ័យហេតុនេះ គោលនយោបាយកំណត់គោលដៅពុំចាំបាច់ត្រូវធ្វើការពិចារណាបន្តទៀតនៅក្នុងបទប្បញ្ញត្តិការចូលរួមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង។

²⁶⁵⁴ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១០៥។

សម្រាប់ការយល់ឃើញថា គាត់បានរួមចំណែកយ៉ាងសំខាន់នៅក្នុងការអនុវត្តគោលបំណងរួមដែលជា ឬពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការប្រព្រឹត្តបទឧក្រិដ្ឋដែលជាកម្មវត្ថុនៃសំណុំរឿង ០០២/០១ នោះ។ អាស្រ័យហេតុនេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលយល់ឃើញថា ពុំគួរប្តីពិចារណាអំពីអំណះអំណាងរបស់ ខៀវ សំផន ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងបញ្ហានេះតទៅទៀតឡើយ។

១០០៦.ខៀវ សំផន បានអះអាងបន្ថែមទៀតថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសមួយចំនួនក្នុងការយល់ឃើញថា គាត់បានចូលរួមក្នុងការបង្កើតផែនការសេដ្ឋកិច្ចឆ្នាំ ១៩៧៦ និងឆ្នាំ ១៩៧៧ ដោយសារអង្គជំនុំជម្រះបានផ្អែកលើឯកសារគោលនយោបាយខែ កញ្ញា ឆ្នាំ ១៩៧៥ និងលើការសន្និដ្ឋានដែលថា គាត់បានដឹង និងបានចូលរួមកិច្ចប្រជុំក្នុងឆ្នាំ ១៩៧៤ និងឆ្នាំ ១៩៧៥ ដែលក្នុងកិច្ចប្រជុំនោះមានការរៀបចំ និងពិភាក្សាអំពីផែនការទាំងនោះ²⁶⁵⁵។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរំលឹកថា ខៀវ សំផន បានលើកអំណះអំណាងទាំងនេះយ៉ាងលម្អិតនៅក្នុងសារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ខ្លួន ដែលក្នុងនោះគាត់បានជំទាស់ទៅនឹងការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងទាក់ទងទៅនឹងអត្ថិភាពនៃគោលនយោបាយជម្លៀសប្រជាជនពីតំបន់ជនបទមួយទៅតំបន់ជនបទមួយទៀត²⁶⁵⁶។ យោងតាមសំអាងហេតុខាងលើ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានបដិសេធអំណះអំណាងទាំងនេះរួចហើយ²⁶⁵⁷។

១០០៧.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនឹងត្រូវពិចារណាលើអំណះអំណាងរបស់ ខៀវ សំផន ដែលថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសក្នុងការយល់ឃើញថា ចាប់ពីឆ្នាំ ១៩៧៣ គណៈមជ្ឈិមរបស់ ប.ក.ក. ជារួមបានសម្រេចជម្លៀសប្រជាជនដោយបង្ខំចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ²⁶⁵⁸ក្នុងកិច្ចប្រជុំជាច្រើន ដែលក្នុងនោះគាត់បានអះអាងថា គាត់មិនបានចូលរួមយ៉ាងសកម្មនោះទេ²⁶⁵⁹។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលសង្កេតឃើញថា ការលើកឡើងជាច្រើនរបស់ ខៀវ សំផន ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងបញ្ហានេះបានចង្អុលបង្ហាញអំពីកង្វះសំអាងហេតុរបស់អង្គ

²⁶⁵⁵ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៥៦០ ដល់ ៥៧០។

²⁶⁵⁶ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៤៥១ ដល់ ៤៦៩។

²⁶⁵⁷ សូមមើល កថាខណ្ឌ ៨៣០ ជាដើម។

²⁶⁵⁸ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ២៧០ ដល់ ២៨៥។ សូមមើលផងដែរ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៥៦៥ ។

²⁶⁵⁹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១៣២។

ជំនុំជម្រះសាលាដំបូង²⁶⁶⁰។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរំលឹកថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកាតព្វកិច្ចផ្តល់សំអាងហេតុពេញលេញនៅក្នុងសាលក្រមរបស់ខ្លួនទាំងមូល ជាជាងផ្តល់សំអាងហេតុចំពោះតែការលើកឡើងនីមួយៗនៅពេលជំនុំជម្រះនោះ²⁶⁶¹។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលចាត់ទុកជាការសមហេតុផលក្នុងការសន្មតថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានពិចារណាអំពីការលើកឡើងនីមួយៗ នៅពេលធ្វើការវាយតម្លៃលើភស្តុតាងនិងអំណះអំណាងទាំងមូលនៅចំពោះមុខខ្លួន²⁶⁶²។ អាស្រ័យហេតុនេះ អំណះអំណាងរបស់ ខៀវ សំផន ទាក់ទងទៅនឹងការពុំបានផ្តល់សំអាងហេតុ ត្រូវបដិសេធចោល។ អំណះអំណាងរបស់ ខៀវ សំផន ទាក់ទងទៅនឹងខ្លឹមសារនៃការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងអំពីការចូលរួមរបស់គាត់ក្នុងកិច្ចប្រជុំចំនួន ២ នឹងត្រូវដោះស្រាយដូចខាងក្រោម។

៤.ង.១.ឈ.១.ក.កិច្ចប្រជុំរបស់ ប.ក.ក. ក្នុងខែ មិថុនា ឆ្នាំ ១៩៧៤

១០០៨.ក្នុងការជំទាស់ទៅនឹងការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលថា សេចក្តីសម្រេចជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញត្រូវបានធ្វើឡើងនៅក្នុងខែ មិថុនា ឆ្នាំ ១៩៧៤ នោះ ខៀវ សំផន បានយោងទៅលើឯកសារជាភស្តុតាងរបស់ David CHANDLER និង ប៉ុល ពត ដែលបានបញ្ជាក់ថា សេចក្តីសម្រេចជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ ត្រូវបានធ្វើឡើងនៅក្នុងខែ កុម្ភៈ ឆ្នាំ ១៩៧៥ និងបានអះអាងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសដោយសារអង្គជំនុំជម្រះពុំបានពន្យល់ពីមូលហេតុដែលសេចក្តីសម្រេចនេះពុំអាចត្រូវបានធ្វើឡើងនៅពេលនោះ និងបានចោទប្រកាន់ថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង“បានជ្រើសរើសទ្រឹស្តីមួយដែលធ្វើឱ្យម្ចាស់បណ្តឹងសាទុក្ខមានការជាប់ពាក់ព័ន្ធ”²⁶⁶³។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាលើព្រឹត្តិការណ៍អំណះអំណាងរបស់ ខៀវ សំផន បានបំភ្លឺការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានពិនិត្យលើភស្តុតាងពាក់ព័ន្ធទៅនឹងកិច្ចប្រជុំក្នុងខែ កុម្ភៈ ឆ្នាំ ១៩៧៥ និងបានលើកឡើងថា “មានភស្តុ

²⁶⁶⁰ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ២៧១, ២៧៤, ២៧៩, ២៨៤ ដល់ ២៨៥។

²⁶⁶¹ សូមមើល សាលដីការឿងក្តី Renzaho (ICTR) កថាខណ្ឌ ៤០៥។ សាលដីការឿងក្តី Ntabakuze (ICTR) កថាខណ្ឌ ១៦១។ សាលដីការឿងក្តី Kvočka (ICTY) កថាខណ្ឌ ២៣។ សាលដីការឿងក្តី Limaj (ICTY) កថាខណ្ឌ ៨១។ សាលដីការឿងក្តី Gatete (ICTR) កថាខណ្ឌ ៦៥។

²⁶⁶² សាលដីការឿងក្តី Brđanin (ICTY) កថាខណ្ឌ ១១។ សេចក្តីសម្រេចលើបណ្តឹងសាទុក្ខស្តីពីការផ្ទេរសំណុំរឿង រឿងក្តី Uwinkindi (ICTR) កថាខណ្ឌ ៣២។

²⁶⁶³ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ២៧១។

តាងបង្ហាញថា ការជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ ត្រូវបានលើកយកមកពិភាក្សាសាជាថ្មីនៅក្នុង ប.ក. ក. នៅខែ កុម្ភៈ ឆ្នាំ ១៩៧៥” និងបានកត់សម្គាល់នៅក្នុងបរិបទនៃសក្ខីកម្មរបស់ នួន ជា ថា “សេចក្តីសម្រេច ជម្លៀសនេះត្រូវបានលើកយកមកពិភាក្សានៅក្នុងកិច្ចប្រជុំជាច្រើន”²⁶⁶⁴។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានផ្តល់ ការយល់ឃើញជាក់លាក់អំពីកាលបរិច្ឆេទច្បាស់លាស់នៃសេចក្តីសម្រេចជម្លៀសនោះឡើយ។ ផ្ទុយទៅវិញ អង្គ ជំនុំជម្រះបានយល់ឃើញថា គណៈមជ្ឈឹមបានសម្រេចជារួមក្នុងការជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ ដោយបង្ខំ “ក្នុងពេលប្រជុំជាច្រើនបន្តបន្ទាប់ ចាប់ពីឆ្នាំ ១៩៧៣” ទោះបីយ៉ាងណាក្តី អង្គជំនុំជម្រះបានកត់ សម្គាល់ឃើញថា “អង្គជំនុំជម្រះត្រូវបានបង្ហាញភស្តុតាងលម្អិតនៃកិច្ចប្រជុំនានាដែលបានចាប់ផ្តើមធ្វើនៅក្នុងខែ មិថុនា ឆ្នាំ ១៩៧៤ តែប៉ុណ្ណោះ”²⁶⁶⁵។ អាស្រ័យហេតុនេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាឃើញថា ភស្តុ តាងនៃកិច្ចពិភាក្សាក្នុងខែ កុម្ភៈ ឆ្នាំ ១៩៧៥ អំពីសេចក្តីសម្រេចជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញស៊ីសង្វាក់ គ្នាជាមួយនឹងការយល់ឃើញជារួមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលថា សេចក្តីសម្រេចនេះត្រូវបានធ្វើឡើង “ក្នុងពេលប្រជុំជាច្រើនបន្តបន្ទាប់ចាប់ពីឆ្នាំ ១៩៧៣”²⁶⁶⁶។

១០០៩.ទាក់ទងទៅនឹងការលើកឡើងរបស់ ខៀវ សំផន ដែលថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសអង្គ ហេតុក្នុងការយល់ឃើញថា គាត់បានចូលរួមក្នុងកិច្ចប្រជុំគណៈមជ្ឈឹមក្នុងខែ មិថុនា ឆ្នាំ ១៩៧៤ ដែលអង្គជំនុំ ជម្រះបានបញ្ជាក់ថា អ្នកចូលរួមបានគាំទ្រដល់ការជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញនោះ²⁶⁶⁷ អង្គជំនុំជម្រះ តុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានទទួលស្គាល់ច្បាស់លាស់ថា ការរៀបរាប់ របស់ នួន ជា និង សាក្សី ភី ភួន ដែលជាអ្នកយាមកិច្ចប្រជុំនោះ មានការខ្វែងគ្នាទាក់ទងទៅនឹងវត្តមានរបស់ ខៀវ សំផន²⁶⁶⁸។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានផ្អែកលើប្រភពនៃឯកសារ និងសក្ខីកម្មផ្ទាល់របស់សាក្សី ស្ទង់

²⁶⁶⁴ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១៤៣។

²⁶⁶⁵ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១៣២ ជើងទំព័រ ៣៧៦។

²⁶⁶⁶ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១៣២។

²⁶⁶⁷ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ២៧ ដល់ ២៧៨។ សូមមើលផងដែរ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៥៦៥។

²⁶⁶⁸ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១៣៥ (“មានការរៀបរាប់នូវភាពខុសគ្នាអំពីបញ្ហា ថាតើ ខៀវ សំផន មាន វត្តមានក្នុងកិច្ចប្រជុំ ដែរ ឬយ៉ាងណា នៅពេលដែលការសម្រេចជម្លៀសប្រជាជនចេញពីភ្នំពេញត្រូវបានធ្វើឡើងនោះ។ ខៀវ សំផន បានអះអាងថា គាត់មិនបានចូលរួមប្រជុំនោះទេ ហើយគាត់ក៏មិននៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជាដែរនៅពេលប្រជុំនោះ។ នួន ជា គាំទ្រការ រៀបរាប់ហេតុការណ៍ទាំងនេះ ដោយបានលើកឡើងថា ខៀវ សំផន មិនមានវត្តមាននៅក្នុងពេលប្រជុំនោះទេ ហេតុដូច្នេះ ខៀវ សំផន

ស៊ីគៀន ដើម្បីប្រមូលព័ត៌មានអំពីកម្មវិធីស្តីពីការធ្វើដំណើររបស់ ខៀវ សំផន ពីប្រទេសឡាវមកកម្ពុជាបន្ទាប់ពី សប្តាហ៍ទីមួយខែ មិថុនា ឆ្នាំ ១៩៧៤²⁶⁶⁹។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានបញ្ជាក់ថា ខ្លួន“បានចាត់ទុកថា កិច្ចប្រជុំក្នុងខែ មិថុនា ឆ្នាំ ១៩៧៤ ទំនងជាត្រូវបានរៀបចំឡើងដើម្បីអនុញ្ញាតឱ្យ ខៀវ សំផន និង អៀង សារី អាចចូលរួមបាន និងរាយការណ៍ជូនសមាជិកគណៈមជ្ឈិមនៃ ប.ក.ក. អំពីកិច្ចប្រជុំផ្សេងៗដែលបានទទួលជោគជ័យដ៏ធំធេងជាមួយនឹងមេដឹកនាំជាន់ខ្ពស់នៃប្រទេសចិន វៀតណាម និង ឡាវ”²⁶⁷⁰។ ទោះជាយ៉ាងនេះក្តី អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានពន្យល់ពីមូលហេតុដែលខ្លួនសម្រេចបដិសេធសក្ខីកម្មផ្ទាល់ និងលម្អិតរបស់ នួន ជា ដែលបានលើកឡើងថា ខៀវ សំផន និង អៀង សារី (យោងតាមអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានធ្វើដំណើរជាមួយ ខៀវ សំផន) នោះ²⁶⁷¹ ពុំបានចូលរួមក្នុងកិច្ចប្រជុំនេះទេ²⁶⁷² ចំណែក ភី ភួន ត្រឹមតែបានលើកឡើងត្រួសៗថា ប៉ុល ពត នួន ជា និង ខៀវ សំផន មានវត្តមាននៅក្នុងកិច្ចប្រជុំក្នុងខែ មិថុនា ឆ្នាំ ១៩៧៤²⁶⁷³។ ក្នុងបរិបទនេះ ត្រូវកត់សម្គាល់ផងដែរថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ព្រមត្រូវលើផ្នែកខ្លះនៃសក្ខីកម្មរបស់ ភី ភួន ក្នុងការលើកឡើងថា “យោងតាមសក្ខីកម្មរបស់ ភី ភួន ខៀវ សំផន មានវត្តមាននៅក្នុងកិច្ចប្រជុំខែ មិថុនា ឆ្នាំ ១៩៧៤ ក្នុងស្រុកមាយ និងបានយល់ស្របលើផែនការជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុង”²⁶⁷⁴។ បើទោះបីជា ខៀវ សំផន បានយល់ស្របលើសេចក្តីសម្រេចជម្លៀសប្រជាជនក៏ដោយ ក៏តាមការពិត ភី ភួន បានសំដៅដល់ការយល់ស្របរបស់ ខៀវ សំផន នៅក្នុងកិច្ចប្រជុំក្នុង ខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥ ឯណោះទេ²⁶⁷⁵។ សរុបសេចក្តីមក អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាលើការថា ជាការពុំសមហេតុផលដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងសន្និដ្ឋានថា ខៀវ សំផន បានចូលរួមក្នុងកិច្ចប្រជុំក្នុងខែ មិថុនា ឆ្នាំ ១៩៧៤ នោះ ព្រោះភស្តុតាងដែលគាំទ្រការយល់ឃើញនោះ ដូចជា សក្ខីកម្មរបស់ ភី ភួន ផ្នែកខ្លះពុំត្រូវបានយល់ត្រឹមត្រូវ និងមានលក្ខណៈពុំសូវលម្អិត

មិនបានដឹងអំពីសេចក្តីសម្រេចនោះឡើយ។ ផ្ទុយទៅវិញ សាក្សី រ៉េបាម តុន ហៅ ភី ភួន បានឆ្លើយថា ខៀវ សំផន មានវត្តមាននៅក្នុងកិច្ចប្រជុំខែ មិថុនា ឆ្នាំ ១៩៧៤ នៅភូមិមាយ និងបានយល់ស្របលើផែនការជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុង”(ជើងទំព័រលុបចោល)។

²⁶⁶⁹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១៣៦ ដល់ ១៣៧។

²⁶⁷⁰ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១៣៨។

²⁶⁷¹ សាលក្រមនៃអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១៣៦ ដល់ ១៣៧។

²⁶⁷² ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ១៤ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ២០១១ (នួន ជា) ឯកសារលេខ E1/22.1 ទំព័រ ២ ដល់ ៦។

²⁶⁷³ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៦ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០១២ (រ៉េបាម តុន ហៅ ភី ភួន) ឯកសារលេខ E1/97.1 ទំព័រ ៣៦។

²⁶⁷⁴ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១៣៥។

²⁶⁷⁵ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៦ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០១២ (រ៉េបាម តុន ហៅ ភី ភួន) ឯកសារលេខ E1/97.1 ទំព័រ ១៤។

ដូចសក្ខីកម្មរបស់ នួន ជា ដែលបានចូលរួមផ្ទាល់នៅក្នុងកិច្ចប្រជុំនោះ និងបានអះអាងច្បាស់លាស់ថា ខៀវ សំផន ពិតជាពុំបានចូលរួមមែន ទន្ទឹមនឹងនេះ ការពិចារណារបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលថា ទំនងជាកិច្ចប្រជុំនោះធ្វើឡើងក្នុងការគោលបំណងអាចឱ្យ ខៀវ សំផន និង អៀង សារី ចូលរួមបាននោះ ពុំមានភស្តុតាងផ្តល់ជាមូលដ្ឋានគាំទ្រឡើយ។

៤.៥.១.ឈ.១.ខ.កិច្ចប្រជុំរបស់ ប.ក.ក. ក្នុងខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥

១០១០.អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងយល់ឃើញថា នៅដើមខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥ “មេដឹកនាំជាន់ខ្ពស់ ប.ក.ក. បានជួបប្រជុំគ្នានៅមន្ទីរ ប-៥ ដែលជាទីបញ្ជាការវាយប្រហារទីក្រុងភ្នំពេញ [...] ដើម្បីពិភាក្សាការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដោយបង្ខំចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ”²⁶⁷⁶។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញក្នុងចំណោមនោះថា ខៀវ សំផន បានចូលរួមក្នុងកិច្ចប្រជុំនេះដែរ ដោយអង្គជំនុំជម្រះបានកត់សម្គាល់ថា “យោងតាមចម្លើយរបស់សាក្សី ភី ភួន ថា ទាំង នួន ជា និង ខៀវ សំផន បានគាំទ្រផែនការនេះ”²⁶⁷⁷។ ខៀវ សំផន បានអះអាងថា ការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុស ពីព្រោះ ភី ភួន គឺជាបុគ្គលតែម្នាក់គត់ដែលបានរៀបរាប់អំពីកិច្ចប្រជុំនេះ និងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានដោះស្រាយអំណះអំណាងរបស់ខៀវ សំផន ទាក់ទងទៅនឹងភាពផ្ទុយគ្នា និងភាពមិនអាចជឿទុកចិត្តបាននៃសក្ខីកម្មរបស់ ភី ភួន²⁶⁷⁸។

១០១១.ការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពាក់ព័ន្ធទៅនឹងកិច្ចប្រជុំនៅដើមខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥ អំពីការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដោយបង្ខំចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ បានផ្អែកស្ទើរតែទាំងស្រុងទៅលើសក្ខីកម្មរបស់ ភី ភួន²⁶⁷⁹ និងកិច្ចសម្ភាសន៍របស់ អៀង សារី ជាមួយ Stephen HEDER ដែលបានលើកឡើងអំពីកិច្ចប្រជុំមួយ“នៅចុងខែ មីនា ឬដើមខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥” ដែលនិយាយអំពីការជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញបើទោះបីជា អៀង សារី ពុំបានចូលរួមក្នុងកិច្ចប្រជុំនេះក៏ដោយ²⁶⁸⁰។ ខៀវ សំផន បានលើកអំណះអំណាងដែលបានលើកឡើង នៅក្នុងសេចក្តីសន្និដ្ឋានបញ្ចប់កិច្ចពិភាក្សាដេញដោលរបស់គាត់ជាថ្មីនៅដំណាក់កាលប

²⁶⁷⁶ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១៤៤។

²⁶⁷⁷ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១៤៥ ដល់ ១៤៦។

²⁶⁷⁸ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ២៧៩។

²⁶⁷⁹ សូមមើល សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១៤៦ ជើងទំព័រ ៤២១ ដល់ ៤២៥។

²⁶⁸⁰ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១៤៥ ជើងទំព័រ ៤២០ យោងទៅលើកិច្ចសម្ភាសន៍របស់ Stephen HEDER ជាមួយ អៀង សារី ថ្ងៃទី ១៧ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ១៩៩៦ ឯកសារលេខ E3/89 ERN (ភាសាខ្មែរ) 00062457។

ណ្តឹងសាទុក្ខ ទាក់ទងទៅនឹងសក្ខីកម្មរបស់ ភី ភួន²⁶⁸¹។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា ផ្ទុយទៅនឹងអ្វីដែល ខៀវ សំផន បានចោទប្រកាន់នៅក្នុងសារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង បានដោះស្រាយយ៉ាងជាក់លាក់ទៅលើអំណះអំណាងមួយចំនួនរួចហើយ និងបានពន្យល់មូលហេតុដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញថា សាក្សីរូបនោះមានភាពគួរឱ្យជឿជាក់បាន²⁶⁸²។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានដោះស្រាយឱ្យបានជាក់លាក់លើអំណះអំណាងរបស់ ខៀវ សំផន ដែលលើកឡើងអំពីសក្ខីកម្មរបស់ ភី ភួន ដែលមានដូចជា គាត់អាចស្តាប់ឮនូវអ្វីដែលបាននិយាយក្នុងកិច្ចប្រជុំនៅដើមខែ មេសា នោះ ផ្ទុយគ្នាទៅនឹងសក្ខីកម្មរបស់សាក្សីពីររូបទៀតដែលបានផ្តល់សក្ខីកម្មថា អង្គរក្សត្រូវបានណែនាំឱ្យនៅឆ្ងាយពីទីកន្លែងដែលកិច្ចប្រជុំបានប្រព្រឹត្តទៅ²⁶⁸³។ យោងទៅលើសក្ខីកម្មលម្អិតរបស់ ភី ភួន អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលយល់ឃើញថា សេចក្តីសន្និដ្ឋានរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានភាពសមហេតុផលហើយ។ អាស្រ័យហេតុនេះ អំណះអំណាងរបស់ ខៀវ សំផន ត្រូវបដិសេធចោល។

៤.ង.១.ឈ.២.ការចូលរួមរបស់ ខៀវ សំផន ក្នុងកិច្ចប្រជុំណែនាំដើម្បីផ្សព្វផ្សាយគោលបំណងរួម

១០១២.អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញថា ខៀវ សំផន មានវត្តមាន និងបានចូលរួមក្នុងកិច្ចប្រជុំណែនាំ និងវគ្គបំប៉នបំប៉នមនោគមន៍វិជ្ជាដែលគោលបំណងរួម និងគោលនយោបាយនានា ត្រូវបានផ្សព្វផ្សាយ²⁶⁸⁴។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានកំណត់ថា ក្នុងអំឡុងពេលធ្វើបដិវត្តន៍ ខៀវ សំផន បានជួយរៀបចំឯកសារយោសនារបស់រណសិរ្សរួមជាតិកម្ពុជា និងបានបង្រៀនវគ្គបណ្តុះបណ្តាលនយោបាយនៅក្នុងតំបន់រំដោះ²⁶⁸⁵។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញបន្ថែមទៀតថា វត្តមាន និងការចូលរួមរបស់គាត់នៅក្នុងកិច្ចប្រជុំ

²⁶⁸¹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ២៧៩។

²⁶⁸² សេចក្តីសន្និដ្ឋានបញ្ចប់កិច្ចពិភាក្សាដេញដោលរបស់ ខៀវ សំផន (E295/6/4) កថាខណ្ឌ ២៩ ដល់ ៣១។ សាលក្រមអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១៤៥ ជើងទំព័រ ៤២៥។

²⁶⁸³ សេចក្តីសន្និដ្ឋានបញ្ចប់កិច្ចពិភាក្សាដេញដោលរបស់ ខៀវ សំផន (E295/6/4) កថាខណ្ឌ ៣០ និង ៣១ យោងទៅលើប្រតិចារិក ចុះថ្ងៃទី ០២ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១២ (សាទុក្ខ បាន) ឯកសារលេខ E1/71.1 ទំព័រ ១០ និងប្រតិចារិក ថ្ងៃទី ១៣ ខែ មិថុនា ឆ្នាំ ២០១២ (អឿន តាន) ឯកសារលេខ E1/86.1 ទំព័រ ១៥។

²⁶⁸⁴ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៩៧៣ ដល់ ៩៧៦។

²⁶⁸⁵ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៩៧៣ យោងទៅលើសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៣៦៧។

និងវគ្គបណ្តុះបណ្តាលទាំងនេះបានបន្តក្រោយថ្ងៃទី ១៧ ខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥²⁶⁸⁶ និងថា កិច្ចប្រជុំ និងវគ្គបណ្តុះបណ្តាលទាំងនេះបានលើកឡើងក្នុងចំណោមនោះ នូវការកំណត់អត្តសញ្ញាណ និងការលុបបំបាត់ខ្មាំង និងការផ្តល់យុត្តិកម្មអំពីការជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីប្រជុំជននានា²⁶⁸⁷។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសន្និដ្ឋានថា វត្តមាន និងការចូលរួមរបស់គាត់នៅក្នុងកិច្ចប្រជុំ និងវគ្គបណ្តុះបណ្តាលទាំងនេះបានបង្ហាញថា “គាត់បានដើរតួនាទីសំខាន់មួយនៅក្នុងការផ្សព្វផ្សាយខ្លឹមសារនៃគោលបំណងរួម និងគោលនយោបាយនានា” និងថា “វត្តមានរបស់គាត់នៅក្នុងកិច្ចប្រជុំទាំងនេះបានជួយសម្រួលឱ្យការណែនាំទាំងនេះមានប្រសិទ្ធភាព ដោយបង្ហាញដល់អ្នកចូលរួមនៅក្នុងកិច្ចប្រជុំនោះថា គាត់បានយល់ស្របលើគោលបំណងរួម និងគោលនយោបាយនោះ” និងថា “នេះកាន់តែគួរសបញ្ជាក់ឱ្យឃើញកាន់តែច្បាស់ថែមទៀត គឺនៅពេលដែលគាត់បានចេញសេចក្តីណែនាំដោយផ្ទាល់”²⁶⁸⁸។

១០១៣.ខៀវ សំផន បានលើកឡើងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសក្នុងការយល់ឃើញថា គាត់បានបង្រៀនវគ្គបណ្តុះបណ្តាលនយោបាយនៅមុនថ្ងៃទី ១៧ ខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥ ដោយបានអះអាងថា គាត់ត្រឹមតែបានចូលរួមវគ្គនោះម្តងប៉ុណ្ណោះនៅមុនកាលបរិច្ឆេទនេះ²⁶⁸⁹។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូល កត់សម្គាល់ថា ភី ភួន ដែលជាសាក្សីម្នាក់ក្នុងចំណោមសាក្សីពីរនាក់ដែលសក្ខីកម្មរបស់ខ្លួនត្រូវបានអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងយកមកសំអាងនោះ បាននិយាយអំពីវគ្គបណ្តុះបណ្តាលមួយចំនួនដោយបានអះអាងថា “អី ខៀវ សំផន ក៏ត្រូវបានឃើញបង្រៀននៅក្នុងវគ្គនោះដែរ”²⁶⁹⁰។ ដូច្នេះ អំណះអំណាងរបស់ ខៀវ សំផន ពុំមានមូលដ្ឋានគ្រប់គ្រាន់និងត្រូវបដិសេធចោល។

²⁶⁸⁶ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៩៧៣។

²⁶⁸⁷ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៩៧៤ ដល់ ៩៧៥។

²⁶⁸⁸ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៩៧៦។

²⁶⁸⁹ សារណារបស់បណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ២៦៣។

²⁶⁹⁰ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៥ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០១២ (រំចាម តុន ហៅ ភី ភួន) ឯកសារលេខ E1/96.1 ទំព័រ ៥៣ ដល់ ៥៤។ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៣៦៧ ជើងទំព័រ ១១០៦ អង្គជំនុំជម្រះពុំបានយោងទៅលើផ្នែកជាក់លាក់នៃសក្ខីកម្មរបស់ រំចាម តុន ហៅ ភី ភួន ប៉ុន្តែទៅលើចំណុចដទៃទៀតដែលបានបង្ហាញថា ខៀវ សំផន បានចូលរួមមិនត្រឹមតែក្នុងវគ្គបណ្តុះបណ្តាលមួយប៉ុណ្ណោះទេនៅមុនថ្ងៃទី ១៧ ខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥ នោះ។

១០១៤.ខៀវ សំផន ក៏បានជំទាស់ទៅនឹងការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលថា គាត់បានផ្សព្វផ្សាយគោលនយោបាយបក្សទាក់ទងទៅនឹង“ខ្មាំង”²⁶⁹¹ និងបានអះអាងថា សក្ខីកម្មរបស់សាក្សីដែលបានយកមកសំអាងនោះ ពុំបានបង្ហាញឱ្យឃើញថា មានគោលនយោបាយកម្ទេចខ្មាំងឡើយ ហើយថា ប្រសិនបើគោលនយោបាយនេះមានអត្ថិភាពមែននោះ ក៏គាត់ពុំមានជាប់ពាក់ព័ន្ធជាមួយនឹងគោលនយោបាយបែបនេះដែរ²⁶⁹²។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានរកឃើញរួចហើយថា ការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលថា មានអត្ថិភាពនៃគោលនយោបាយកំណត់គោលដៅនោះពុំត្រូវបានបង្ហាញឱ្យឃើញដោយសមហេតុផលឡើយ²⁶⁹³។ អាស្រ័យហេតុនេះ អំណះអំណាងរបស់ ខៀវ សំផន ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានេះ ពុំចាំបាច់ត្រូវពិចារណាបន្តទៀតឡើយ។

១០១៥.ចុងក្រោយ ខៀវ សំផន បានអះអាងថា “ការលើកឡើងដាច់ដោយឡែកមួយ”របស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលថា រូបគាត់បានផ្តល់យុត្តិកម្មចំពោះការជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុង ក្នុងអំឡុងវគ្គបំប៉នមនោគមន៍វិជ្ជានោះ គឺបានផ្អែកតែទៅលើភស្តុតាងច្បាស់លាស់ប៉ុណ្ណោះ²⁶⁹⁴។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ថា ក្នុងចំណោមភស្តុតាងចំនួន ៤ ដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយកមកសំអាងដើម្បីគាំទ្រដល់ការយល់ឃើញរបស់ខ្លួននោះ មានភស្តុតាងមួយជាសៀវភៅដែលនិពន្ធដោយ Ben KIERNAN ដែលបានយោងជាក់លាក់ទៅលើការជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុង និងទីរួមខេត្តនានា ធ្វើជាប្រធានបទនៃវគ្គបំប៉នមនោគមន៍វិជ្ជា ចំណែកប្រភពផ្សេងទៀតពិពណ៌នាជាទូទៅអំពីការចូលរួមរបស់ ខៀវ សំផន ក្នុងវគ្គទាំងនោះ²⁶⁹⁵។ Ben KIERNAN បានដកស្រង់កិច្ចសម្ភាសន៍មួយធ្វើជាប្រភពដែលគាត់បានធ្វើឡើងនៅក្នុងឆ្នាំ ១៩៨០ ជាមួយអ្នកជំនាញរូបវិទ្យាកម្ពុជាម្នាក់ដែលបានត្រឡប់ពីប្រទេសបារាំងមកប្រទេសកម្ពុជានៅចុងឆ្នាំ

²⁶⁹¹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៥៣២ យោងទៅលើសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៨១៨ ជើងទំព័រ ១១៥៥។

²⁶⁹² សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៥៣២ ដល់ ៥៣៤។

²⁶⁹³ សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ៩៧២។

²⁶⁹⁴ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៥៣៥ យោងទៅលើសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៧៥៧។ សូមមើលផងដែរ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៣៧៩ ការយល់ឃើញតែមួយត្រូវបានធ្វើឡើង។

²⁶⁹⁵ សូមមើល សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៧៥៧ ជើងទំព័រ ២៣៨៥។

១៩៧៥²⁶⁹⁶។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី ដូចបានកត់សម្គាល់ខាងលើ ដោយហេតុថា Ben KIERNAN ពុំបានផ្តល់សក្ខីកម្មនៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ដូច្នេះ អង្គជំនុំជម្រះពុំគប្បីផ្តល់ទម្ងន់ជូនដល់សៀវភៅរបស់គាត់ឡើយ ជាពិសេស នៅពេលផ្តល់ការយល់ឃើញដែលពាក់ព័ន្ធទៅនឹងអំពើប្រព្រឹត្តរបស់ ខៀវ សំផន និងការទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌជាលក្ខណៈបុគ្គលរបស់គាត់²⁶⁹⁷។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី គួរកត់សម្គាល់ថា នៅក្នុងសាលក្រម អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញថា ខៀវ សំផន បានចូលរួមក្នុងកិច្ចប្រជុំដែលមានរយៈពេល ១០ ថ្ងៃក្នុងខែ ឧសភា ឆ្នាំ ១៩៧៥ នៅវិហារព្រះកែវមរកត(ក្នុងរាំង) ដែលក្នុងអំឡុងពេលនោះ មេដឹកនាំបក្សបានផ្តល់យុត្តិកម្មចំពោះការជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុង និងទីរួមខេត្តនានា²⁶⁹⁸។ ដូច្នេះ មានភស្តុតាងនៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលបង្ហាញថា វគ្គបំបាក់បំប៉នមនោគមន៍វិជ្ជានេះបានរួមបញ្ចូលការធ្វើយុត្តិកម្មចំពោះការជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុង និងទីរួមខេត្តនានា និងថា ខៀវ សំផន បានដឹកនាំវគ្គបំបាក់បំប៉នមនោគមន៍វិជ្ជាមួយចំនួន។ អាស្រ័យហេតុនេះ ដោយពិចារណាលើភស្តុតាងជាមួយពាក់ព័ន្ធទៅនឹងចំណុចនេះ រួមទាំងទម្ងន់ដែលអាចផ្តល់តិចតួចទៅលើការរៀបរាប់របស់ Ben KIERNAN ការយល់ឃើញរបស់អង្គ

²⁶⁹⁶ សូមមើល សៀវភៅដោយ B. KIERNAN: របប ប៉ុល ពត៖ រដ្ឋសាសន៍ អំណាច និងអំពើប្រល័យពូជសាសន៍ក្នុងប្រទេសកម្ពុជា ជាក្រោមការគ្រប់គ្រងរបស់ខ្មែរក្រហម ឆ្នាំ ១៩៧៥-១៩៧៩ ឯកសារលេខ E3/1593 ឆ្នាំ ១៩៩៦ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00637575 ទំព័រ ២១៩ ចុងទំព័រខាងស្តាំ។ ប្រភពដទៃទៀតដែលបានដកស្រង់ដោយអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង គឺប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៧ ខែ សីហា ឆ្នាំ ២០១២ (អុង ចុងហៀង) ឯកសារលេខ E1/103.1 ទំព័រ ៨៤ (អុង ចុងហៀង បានឆ្លើយថា ភរិយារបស់គាត់បានរំលឹកថា ខៀវ សំផន ហ្នឹងគាត់ថា “ប្រទេសកម្ពុជាកំពុងតែកសាងរីកចម្រើន ឱ្យទុកចិត្តប្រជារាស្ត្រ ប្រជាជនកម្ពុជា ហើយឱ្យខំកសាងខ្លួនផ្សេងទៀតខ្ញុំអត់ចាំទេបាទ”។ កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយរបស់ អុង ចុងហៀង ឯកសារលេខ E3/97 ថ្ងៃទី ២២ ខែ វិច្ឆិកា ឆ្នាំ ២០០៨ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00270696 ទំព័រ ១៧ (អុង ចុងហៀង បានឆ្លើយថា ភរិយារបស់គាត់បានចូលរួមប្រជុំមួយជាមួយ ខៀវ សំផន ដែលបានមក “និយាយពី [...] ថាតើត្រូវធ្វើយ៉ាងណាដើម្បីអប់រំខ្លួនយើងឡើងវិញ និងដើម្បីទម្លាប់ខ្លួនឱ្យដូចពួកកសិករ”។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៧ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៣ (Philip SHORT) ឯកសារលេខ E1/190.1 ទំព័រ ១៣ ដល់ ១៤ (Philip SHORT បានពិភាក្សាអំពីទស្សនទាននៃ“ទ្រព្យសម្បត្តិឯកជនខាងស្មារតី” និងគោលការណ៍រក្សាការសម្ងាត់ក្នុងបរិបទនៃវគ្គបណ្តុះបណ្តាលផ្នែកមនោគមន៍វិជ្ជា)។

²⁶⁹⁷ សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ៣២៥ ជាអាទិ៍។

²⁶⁹⁸ សាលក្រមនៃអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៧៤៣, ៩៧៤។

ជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលថា ខៀវ សំផន បានធ្វើយុត្តិកម្មជម្លៀសប្រជាជនយ៉ាងហោចណាស់នៅម្តងនៅក្នុង វគ្គបំបែកបំបែនមនោគមវិជ្ជាទាំងនោះ²⁶⁹⁹ មានភាពសមហេតុផល។

៤.ង.១.ឈ.៣.តួនាទីរបស់ ខៀវ សំផន ជាអ្នកសេដ្ឋកិច្ចក្នុងការអនុវត្តគោលបំណងរួម

១០១៦.ទាក់ទងទៅនឹងតួនាទីរបស់ ខៀវ សំផន ក្នុងគោលនយោបាយសេដ្ឋកិច្ច អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបាន យល់ឃើញថា គាត់មានតួនាទីយ៉ាងសំខាន់នៅក្នុងសេដ្ឋកិច្ចរបស់កម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ និងជាពិសេស ក្នុង តំណែងរបស់គាត់ជាសមាជិកមន្ទីរ ៨៧០ ក្នុងចំណោមនោះ មានការបែងចែកទំនិញទៅកាន់ភូមិភាគ ការចុះ ពិនិត្យផលិតផលតាមឃ្លាំងដែលត្រូវនាំចេញ (ដូចជា ស្រូវ) ការទទួលព័ត៌មានទំនាក់ទំនងអំពីពាណិជ្ជកម្មអន្តរ ជាតិ និងការទទួលខុសត្រូវលើការប្រើប្រាស់ឥណទាន²⁷⁰⁰។ ដោយរំលឹកថា “គោលបំណងរួមនេះមានគោល ដោបង្កើតរដ្ឋមួយដោយខ្លួនទីពឹងខ្លួន រដ្ឋមួយពឹងផ្អែកលើកសិកម្មសម័យទំនើបក្នុងរយៈពេលពី ១០ ទៅ ១៥ ឆ្នាំ និងបន្ទាប់មក ជារដ្ឋមួយពឹងផ្អែកលើសេដ្ឋកិច្ចឧស្សាហកម្ម”នោះ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសន្និដ្ឋានថា ខៀវ សំផន “មិនត្រឹមតែរួមចំណែកក្នុងគោលបំណងរួមប៉ុណ្ណោះទេ ប៉ុន្តែថែមទាំង [...] មានតួនាទីយ៉ាងសំខាន់ ក្នុងការអនុវត្តទិដ្ឋភាពមួយចំនួននៃគោលបំណងរួមនេះផងដែរ”²⁷⁰¹។

១០១៧.ខៀវ សំផន បានលើកឡើងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំអាចទាញសេចក្តីសន្និដ្ឋានដោយសមហេតុ ផលចេញពីភស្តុតាងដែលថា គាត់បានចូលរួមក្នុងមន្ទីរ ៨៧០ នៅខែ តុលា ឬប្រហែលក្នុងខែតុលា ឆ្នាំ ១៩៧៥ បានឡើយ²⁷⁰²។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ថា ដើម្បីគាំទ្រដល់ការយល់ឃើញ អង្គជំនុំជម្រះ សាលាដំបូងបានផ្អែកលើកំណត់ហេតុនៃកិច្ចប្រជុំរបស់គណៈកម្មាធិការអចិន្ត្រៃយ៍ ចុះថ្ងៃទី ០៩ ខែ តុលា ឆ្នាំ ១៩៧៥។ យោងតាមកំណត់ហេតុនោះ សមមិត្ត ហែម (រហស្សនាមរបស់ ខៀវ សំផន) ត្រូវបានចាត់ឱ្យទទួល

²⁶⁹⁹ ប្រៀបធៀប សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៧៥៧ ដែលនិយាយអំពីយុត្តិកម្មនៃការជម្លៀសប្រជាជននៅ ក្នុងវគ្គបណ្តុះបណ្តាលមនោគមវិជ្ជា ជាមួយនឹងកថាខណ្ឌ ៣៧៩ ដែលនិយាយអំពី“យ៉ាងហោចណាស់មួយ”ក្នុងចំណោមវគ្គបណ្តុះប ណ្តាលនានា។

²⁷⁰⁰ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៩៧៧ ដល់ ៩៧៨ យោងទៅលើសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៣៩០ និង ៤០៦ ដល់ ៤០៧។

²⁷⁰¹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៩៧៩។

²⁷⁰² សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៥៥១ ដល់ ៥៥៣ យោងទៅលើសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៣៩០។

ខុសត្រូវចំពោះ“រណសិរ្ស និងរាជរដ្ឋាភិបាល និងពាណិជ្ជកម្មសម្រាប់គណនេយ្យ និងការកំណត់តម្លៃ” នៅខណៈដែល“សមមិត្ត ខៀវ” ត្រូវបានតែងតាំងជា“ប្រធានមន្ទីរនយោបាយ ៨៧០”²⁷⁰³ ក៏ដូចជាតាមកំណត់ហេតុសួរចម្លើយ ខៀវ សំផន ផងដែរ គាត់បានសារភាពថា គាត់ធ្លាប់ជាសមាជិកមួយរូបក្នុងចំណោមសមាជិកពីររូបនៃមន្ទីរ ៨៧០ (សមាជិកម្នាក់ទៀត គឺ“ខៀវ”) និងមានការទទួលខុសត្រូវ ដែលរួមមាន“ការរៀបចំបញ្ជីតម្លៃ និងបែងចែកទំនិញទៅកាន់ភូមិភាគ ក្រោមការណែនាំពីគណៈកម្មាធិការអចិន្ត្រៃយ៍ ហើយក៏ជាអ្នកដែលត្រូវរក្សាទំនាក់ទំនងជាមួយសម្តេច នរោត្តម សីហនុ ផងដែរ”²⁷⁰⁴។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងក៏បានយោងទៅលើសៀវភៅមួយក្បាលដែលនិពន្ធដោយ ខៀវ សំផន ផងដែរ ដែលក្នុងនោះយោងលើការអះអាងរបស់គាត់ដែលថា គាត់បានចូលរួមក្នុងមន្ទីរ ៨៧០ “ប្រហែលក្នុងខែ តុលា ឆ្នាំ ១៩៧៥” និងបានពិពណ៌នាអំពីការទទួលខុសត្រូវរបស់គាត់ស្រដៀងគ្នានេះដែរ²⁷⁰⁵។ តាមរយៈការបង្ហាញជាភស្តុតាងដោយកំណត់ហេតុនៃកិច្ចប្រជុំដទៃទៀតនៃគណៈកម្មាធិការអចិន្ត្រៃយ៍ ទោះបីជាពេលនេះ ខៀវ សំផន បានអះអាងថា សេចក្តីថ្លែងរបស់គាត់មានកំហុសក៏ដោយ ក៏អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលយល់ឃើញថា ការសន្និដ្ឋានរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលថា ខៀវ សំផន បានចូលរួមក្នុងមន្ទីរ ៨៧០ នៅក្នុងអំឡុងខែ តុលា ឆ្នាំ ១៩៧៥ នោះ ជាការសមហេតុផលហើយ ដោយយោងទៅលើភស្តុតាងដែលបានលើកឡើងខាងលើដែលបានបញ្ជាក់បន្ថែមឱ្យគ្នាទៅវិញទៅមក។ អាស្រ័យហេតុនេះ អំណះអំណាងរបស់ ខៀវ សំផន ត្រូវបដិសេធចោល។

១០១៨.ខៀវ សំផន ក៏បានជំទាស់ផងដែរទៅនឹងការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលថា គាត់បានគ្រប់គ្រងលើគណៈកម្មាធិការពាណិជ្ជកម្ម ដោយបានលើកឡើងថា តួនាទីរបស់គាត់នៅក្នុងសេដ្ឋកិច្ចរបស់កម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ មានកម្រិត ដូច្នេះហើយ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសក្នុងការយល់ឃើញថា គាត់បានរួមចំណែកយ៉ាងសំខាន់នៅក្នុងការអនុវត្តគោលបំណងរួមនៃសហគ្រឹះកម្ពុជា²⁷⁰⁶។ ជាពិសេស គាត់

²⁷⁰³ កំណត់ហេតុនៃការប្រជុំគណៈអចិន្ត្រៃយ៍ ឯកសារលេខ E3/182 ថ្ងៃទី ០៩ ខែ តុលា ឆ្នាំ ១៩៧៥ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00019108 ទំព័រ ១។

²⁷⁰⁴ កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយរបស់ ខៀវ សំផន លេខ E3/37 ថ្ងៃទី ១៤ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ២០០៧ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00156676 ទំព័រ ៣។

²⁷⁰⁵ សៀវភៅរបស់ ខៀវ សំផន៖ *ប្រវត្តិសាស្ត្រកម្ពុជាថ្មីៗនេះ និងគោលជំហររបស់ខ្ញុំជាបន្តបន្ទាប់* ឯកសារលេខ E3/18 ទំព័រ ៧៣ ដល់ ៧៤ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00103844-5។

²⁷⁰⁶ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៥៥៤ ដល់ ៥៥៩ យោងទៅលើសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៤០៩។

បានអះអាងថា ឯកសារដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសំអាងក្នុងការយល់ឃើញថា គាត់បានគ្រប់គ្រងលើគណៈកម្មាធិការពាណិជ្ជកម្មនោះ ជាក់ស្តែងត្រឹមតែបង្ហាញអំពីមុខងាររបស់គាត់ដែល មានកម្រិតប៉ុណ្ណោះ²⁷⁰⁷។ ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ថា សេចក្តីសន្និដ្ឋានរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលថា ខៀវ សំផន បានគ្រប់គ្រងលើគណៈកម្មាធិការពាណិជ្ជកម្មនោះ ពុំបានផ្អែកលើភស្តុតាងដែលបានសួរដេញដោលតែមួយមុខនោះទេ ប៉ុន្តែបានផ្អែកលើការយល់ឃើញទាំងអស់ទាក់ទងទៅនឹងតួនាទីរបស់គាត់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងគណៈកម្មាធិការពាណិជ្ជកម្មផងដែរ²⁷⁰⁸។ ខៀវ សំផន បានត្រឹមតែលើកឡើងនូវជម្រើសនៃការបកស្រាយអំពីភស្តុតាងប៉ុណ្ណោះ ប៉ុន្តែពុំបានបង្ហាញថា ការបកស្រាយរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានភាពមិនសមហេតុផលនោះឡើយ។ ទាក់ទងទៅនឹងការលើកឡើងរបស់ ខៀវ សំផន ដែលថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុស ដោយសារបានសំអាងលើសក្ខីកម្មរបស់សាក្សី សគីម លុត ដើម្បីគាំទ្រដល់ការយល់ឃើញដែលថា ជារឿយៗ គណៈកម្មាធិការពាណិជ្ជកម្មបានស្នើសុំសេចក្តីណែនាំពី ខៀវ សំផន នោះដោយផ្អែកលើវិធីសាស្ត្រនៃការស្តាប់ចម្លើយសាក្សីរូបនេះក្នុងអំឡុងពេលនៃកិច្ចស៊ើបសួរ²⁷⁰⁹ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានដកស្រង់សក្ខីកម្មរបស់សាក្សីរូបនេះធ្វើជាប្រភពព័ត៌មានបន្ថែម (“សូមមើលផងដែរ”)ប៉ុណ្ណោះ និងក៏បានផ្អែកជាចម្បងទៅលើរបាយការណ៍ និងលិខិតចំនួន ៦ របស់គណៈកម្មាធិការពាណិជ្ជកម្ម ដែល ខៀវ សំផន ពុំបានជំទាស់ឡើយ។ ដូច្នេះ អំណះអំណាងរបស់ ខៀវ សំផន ត្រូវបដិសេធចោល។

៤.ង.១.ឈ.៤.សេចក្តីផ្តើមការណ៍ជាសាធារណៈរបស់ ខៀវ សំផន ដែលគាំទ្រគោលបំណងរួម

១០១៩.អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញថា “ក្នុងនាមជាកម្មាភិបាលជាន់ខ្ពស់បំផុតម្នាក់នៅក្នុងពេលតស៊ូនៅក្នុងប្រទេស និងក្រោយមក ក្នុងនាមគាត់ជាថ្នាក់ដឹកនាំកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ជាពិសេសជា ប្រធាននៃគណៈប្រធានរដ្ឋ”²⁷¹⁰ ខៀវ សំផន បានធ្វើសេចក្តីផ្តើមការណ៍គាំទ្រគោលនយោបាយខ្មែរក្រហម²⁷¹¹ រួមទាំងបានផ្តល់យុត្តិកម្មចំពោះការជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ ដែលទទួលបានការគាំទ្រនៅក្នុង និងនៅក្រៅ

²⁷⁰⁷ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៥៥៥។
²⁷⁰⁸ សូមមើល សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៤០៩។
²⁷⁰⁹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៥៥៦ ដល់ ៥៥៧។
²⁷¹⁰ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៩៨០។
²⁷¹¹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៩៨១ ដល់ ៩៨៦។

ប្រទេសដល់បដិវត្តន៍²⁷¹²។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសន្និដ្ឋានថា “សេចក្តីថ្លែងការណ៍ទាំងនេះ ដែលបានគាំទ្រអស់ពីចិត្តពីថ្លើមលើបដិវត្តន៍ដោយគ្មានការវិភាគណាមួយនោះ បានបង្ហាញឱ្យឃើញថា ខៀវ សំផន រួមចំណែកក្នុងគោលបំណងរួម និងគោលនយោបាយជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុង និងទីប្រជុំជននានា ផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនពីជនបទមួយទៅជនបទមួយទៀត និងបានកំណត់គោលដៅលើអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរសម្រាប់ការចាប់ខ្លួន ការសម្លាប់ និងការធ្វើឱ្យបាត់ខ្លួន” និងគាត់បានប្រើប្រាស់មុខតំណែង និងតួនាទីរបស់គាត់ដើម្បីបង្ហាញខ្លួនគាត់“ជាមេដឹកនាំសំខាន់មួយរូប និង[បានជំរុញទឹកចិត្ត] ឱ្យប្រជាជនកម្ពុជា និងកម្មាភិបាលខ្មែរក្រហមបន្តកសាងបដិវត្តន៍សង្គមនិយម”²⁷¹³។

១០២០.ខៀវ សំផន បានជំទាស់ទៅនឹងការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងទាក់ទងទៅនឹងសុន្ទរកថាដែលបានធ្វើឡើងនៅមុនថ្ងៃទី ១៧ ខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥ ដែលសុន្ទរកថានេះបានផ្តល់ការធានាតាមរយៈការបោកបញ្ឆោតចំពោះទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរថា ពួកគេនឹងត្រូវទុកជីវិត ប្រសិនបើចូលរួមជាមួយកម្លាំងតស៊ូ និងបានអះអាងថា ពុំមានហេតុផលដែលត្រូវជឿថា ការធានានោះមិនពិតប្រាកដនោះឡើយ²⁷¹⁴។ គាត់បានលើកឡើងបន្ថែមទៀតថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានបំភ្លេចស្តីពីការធ្វើសេចក្តីសន្និដ្ឋានថា ចាប់ពីថ្ងៃទី ១៧ ខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥ រហូតដល់ពេលដែលគាត់ត្រូវបានតែងតាំងជាប្រធានគណៈប្រធានរដ្ឋសុន្ទរកថារបស់គាត់ បានបង្ហាញថា គាត់បានចូលរួមក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មដែលត្រូវបានចោទប្រកាន់នោះ²⁷¹⁵។ គាត់បានជំទាស់ថា សុន្ទរកថាតែមួយគត់ទាក់ទងទៅនឹងករណីនេះ គឺសុន្ទរកថាដែលគាត់បានធ្វើឡើងកាលពីថ្ងៃទី ២១ ខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥ ក្នុងការអបអរសាទរចំពោះកងទ័ពខ្មែរក្រហម និងប្រជាជនកម្ពុជាដែលបានរំដោះប្រទេស ហើយគាត់បានជំទាស់ថា សុន្ទរកថារបស់គាត់ពុំមានអ្វីជាប់ទាក់ទងទៅនឹងការជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ ឬការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរឡើយ²⁷¹⁶។ ចុងក្រោយ ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានេះ ខៀវ សំផន បានជំទាស់ទៅនឹងការសំអាងរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងទៅលើសុន្ទរកថាដែលគាត់បានថ្លែងនៅថ្ងៃទី ១៧ ខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៦ ថ្ងៃទី ១៦ ដល់ ១៩ ខែ សីហា ឆ្នាំ ១៩៧៦ ថ្ងៃទី ១៥ ខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៧

²⁷¹² សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៩៨០។
²⁷¹³ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៩៨៧។
²⁷¹⁴ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ២៥៧ ដល់ ២៦២។
²⁷¹⁵ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៥៣៨។
²⁷¹⁶ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៥៣៦ ដល់ ៥៣៨។

និង ថ្ងៃទី ៣០ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ១៩៧៧ ក្នុងការសន្និដ្ឋានថា គាត់បានរួមចំណែកក្នុងការអនុវត្តគោលបំណងរួមនៃសហ
ឧក្រិដ្ឋកម្មរួមតាមរយៈការគាំទ្រដល់ការប្រព្រឹត្តបទឧក្រិដ្ឋ²⁷¹⁷។

១០២១.ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការចោទប្រកាន់របស់ ខៀវ សំផន អំពីកំហុសទាក់ទងទៅនឹងសុន្ទរកថាមុនថ្ងៃទី ១៧
ខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ថា គាត់ពុំបានជំទាស់ថា គាត់ពុំបានផ្ដើមសុន្ទរ
កថាទាំងនោះ ឬខ្លឹមសារក្នុងសុន្ទរកថាទាំងនោះទេ ប៉ុន្តែ គាត់បានប្រៀបធៀបជាមួយនឹងសុន្ទរកថារបស់សម្តេច
នរោត្តម សីហនុ ដោយបានអះអាងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានប្រព្រឹត្តខុសគ្នាចំពោះសុន្ទរកថាទាំងនោះ
ឬថា សុន្ទរកថាទាំងនោះពុំអាចមានផលប៉ះពាល់ទៅលើអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរនោះទេ²⁷¹⁸។ អំ
ណះអំណាចទាំងនេះពុំមានភាពសមស្របក្នុងការបង្ហាញពីកំហុស ក្នុងការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះ
សាលាដំបូងឡើយ ដូច្នេះ អំណះអំណាងនេះត្រូវបដិសេធចោល។

១០២២.ទាក់ទងទៅនឹងសុន្ទរកថាថ្ងៃទី ២១ ខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥ និងផ្ទុយទៅនឹងការលើកឡើងរបស់ ខៀវ សំ
ផន²⁷¹⁹ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានបញ្ជាក់ថា ខ្លឹមសារនៃសុន្ទរកថានោះអំពាវនាវឱ្យធ្វើការជម្លៀសប្រជា
ជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ ឬផ្លាស់ទីលំនៅរបស់ប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរឡើយ ប៉ុន្តែ ផ្ទុយទៅវិញ អង្គជំនុំ
ជម្រះសាលាដំបូងបានបញ្ជាក់ថា នៅក្នុងសុន្ទរកថានោះ ខៀវ សំផន “បានលើកសរសើរកងទ័ពដែលបាន
“រំដោះ”ប្រទេស បានប្រកាសថា សត្រូវទាំងអស់បានស្លាប់យ៉ាងវេទនា និងបានកត់សម្គាល់ចំពោះការលះបង់
របស់ប្រជាជននៅក្នុងតំបន់រំដោះ និងការខិតខំប្រឹងប្រែងរបស់ពួកគេក្នុងការលើកភ្លឺស្រែ ដឹកប្រឡាយ និងធ្វើ
អាងស្តុកទឹក”²⁷²⁰ ដែលមានភាពស្របគ្នាយ៉ាងច្រើនទៅនឹងការពិពណ៌នាផ្ទាល់ខ្លួនរបស់គាត់អំពីខ្លឹមសារក្នុង
សុន្ទរកថានោះ។ លើសពីនេះ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសំអាងលើសុន្ទរកថាថ្ងៃទី ២១ ខែ មេសា ឆ្នាំ
១៩៧៥ ដែលស្ថិតក្នុងចំណោមសុន្ទរកថាដទៃទៀតជាច្រើន មុនផ្តល់ការយល់ឃើញអំពីការរួមចំណែកក្នុង
គោលបំណងរួម តាមរយៈសេចក្តីផ្តើមការណ៍ជាសាធារណៈរបស់ ខៀវ សំផន²⁷²¹។ ខៀវ សំផន ពុំបានលើក

²⁷¹⁷ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៥៨២ ដល់ ៥៨៧។

²⁷¹⁸ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ២៥៨ ដល់ ២៦២។

²⁷¹⁹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៣៨៨ ដល់ ៣៩១។

²⁷²⁰ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៩៨២។

²⁷²¹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៩៨១ ដល់ ៩៨៧ (វិញ្ញាបនបត្រសុន្ទរកថាដែលគាត់បានផ្តើមនៅចន្លោះខែ មិថុនា
ឆ្នាំ ១៩៧៣ ដល់ថ្ងៃទី ៣០ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ១៩៧៧)។

មូលដ្ឋានគាំទ្រគ្រប់គ្រាន់ដល់ការអះអាងរបស់គាត់ដែលថា សុន្ទរកថាដទៃទៀតដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង បានសំអាងនោះ ពុំមានភាពជាប់ពាក់ព័ន្ធឡើយ។ យោងតាមមូលហេតុដូចគ្នានេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូល បដិសេធអំណះអំណាចរបស់ ខៀវ សំផន ទាក់ទងទៅនឹងសុន្ទរកថាដែលគាត់បានថ្លែងនៅថ្ងៃទី ១៧ ខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៦, ថ្ងៃទី ១៦ ដល់ ១៩ ខែ សីហា ឆ្នាំ ១៩៧៦ ថ្ងៃទី ១៥ ខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៧ និង ថ្ងៃទី ៣០ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ១៩៧៧²⁷²²។ ខៀវ សំផន ពុំបានជំទាស់ថា គាត់ពុំបានថ្លែងសុន្ទរកថាទាំងនេះឡើយ ប៉ុន្តែព្យាយាមធ្វើការ បកស្រាយ ដែលមានលក្ខណៈខុសពីការបកស្រាយដោយអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលការបកស្រាយរបស់ គាត់ពុំមានលក្ខណៈគ្រប់គ្រាន់ក្នុងការបង្ហាញអំពីកំហុសផ្នែកអង្គហេតុ។

១០២៣.ផ្ទុយទៅវិញ ទាក់ទងទៅនឹងសុន្ទរកថាបើកសម័យប្រជុំនៅថ្ងៃទី ១១ ខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៦ ជាការត្រឹម ត្រូវដែលខៀវ សំផន បានអះអាងថា²⁷²³ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសក្នុងការសន្មតថា ជាសុន្ទរកថា របស់គាត់²⁷²⁴។ បើទោះបីជាអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសំអាងលើឯកសារបកប្រែជាភាសាអង់គ្លេសនៃ កំណត់ហេតុកិច្ចប្រជុំសភាតំណាងប្រជាជនកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ដែលបានបញ្ជាក់ថា អ្នកថ្លែងសុន្ទរកថានោះ ជា“ប្រធានគណៈប្រធានរដ្ឋ”²⁷²⁵ក៏ដោយ ក៏សំណើដើមជាភាសាខ្មែរ និងភាសាបារាំងបានសំដៅលើ“ប្រធានគណៈអធិបតី”ថា ជាអ្នកថ្លែងសុន្ទរកថាទៅវិញទេ។ ឈ្មោះ ខៀវ សំផន ត្រូវបានលើកឡើងតែម្តងទាក់ទងទៅ នឹងការជ្រើសតាំងគាត់ជាប្រធានគណៈប្រធានរដ្ឋ²⁷²⁶។ ពុំមានការបញ្ជាក់នៅក្នុងកំណត់ហេតុនៃកិច្ចប្រជុំនេះថា ខៀវ សំផន បានបំពេញតួនាទីជា“ប្រធានគណៈអធិបតី” និងថ្លែងសុន្ទរកថាបើកសម័យប្រជុំនោះឡើយ។

១០២៤.ទាក់ទងទៅនឹងអំណះអំណាងរបស់ ខៀវ សំផន ដែលថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសក្នុង ការសំអាងលើសុន្ទរកថារបស់គាត់នៅថ្ងៃទី ១៧ ខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៧ ដើម្បីសន្និដ្ឋានថា “គាត់បានទទួល

²⁷²² សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៥៨២ ដល់ ៥៨៣ និង ៥៨៥ ដល់ ៥៨៧។

²⁷²³ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៥៨០។

²⁷²⁴ សាលក្រមនៃអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៩៨៥។

²⁷²⁵ កំណត់ហេតុនៃកិច្ចប្រជុំសភាតំណាងប្រជាជនរបស់កម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ឯកសារលេខ E3/165 ថ្ងៃទី ១៣ ខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៦ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00053610-18 ទំព័រ ៨ ដល់ ១៦ ERN (ភាសាអង់គ្លេស) 00184052-6 ទំព័រ ៥ ដល់ ៩។

²⁷²⁶ កំណត់ហេតុនៃកិច្ចប្រជុំសភាតំណាងប្រជាជនរបស់កម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ឯកសារលេខ E3/165 ថ្ងៃទី ១៣ ខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៦ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00053610-18 ទំព័រ ៨ ដល់ ១៦, ERN (ភាសាបារាំង) 00301338-42។

ស្គាល់ថា មនុស្សរាប់ម៉ឺននាក់ត្រូវបានប្រមូលផ្តុំនៅតាមការដ្ឋានផ្សេងៗគ្នាជាច្រើន”នោះ²⁷²⁷ អង្គជំនុំជម្រះ តុលាការកំពូលទទួលស្គាល់ថា សុន្ទរកថានេះពុំបានលើកឡើងជាក់លាក់នូវបញ្ហានៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជន ឡើយ²⁷²⁸ ប៉ុន្តែ បានលើកឡើងអំពីចំនួនពលករជាច្រើនធ្វើការនៅការដ្ឋានសាងសង់អាងស្តុកទឹក ប្រឡាយទឹក និងទំនប់ទឹក និងជាការសមហេតុផលក្នុងការសន្និដ្ឋានថា ពលករធ្វើការនៅការដ្ឋានសាងសង់ទាំងនេះ ត្រូវបាន បញ្ជូនទៅធ្វើការនៅការដ្ឋាននោះពីមុនរួចហើយ។ ដូច្នេះ ការសំអាងរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងលើសុន្ទរ កថា និងការប្រើប្រាស់សុន្ទរកថានេះ គឺស្ថិតក្នុងវិសាលភាពនៃសំណុំរឿង ០០២/០១ ទាំងស្រុង²⁷²⁹។ អំណះ អំណាចដែលនៅសេសសល់របស់ ខៀវ សំផន ទាក់ទងទៅនឹងចំណុចនេះ²⁷³⁰ គ្រាន់តែជាការផ្តល់នូវការបក ស្រាយមួយផ្សេងទៀតប៉ុណ្ណោះទៅលើភស្តុតាងដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសំអាង ដូច្នេះ អំណះអំណា ងនេះពុំគ្រប់គ្រាន់ក្នុងការបង្ហាញថា ការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំសមហេតុផលនោះឡើ យ។

៤.ង.១.ឈ.៥.តួនាទីការទូតរបស់ ខៀវ សំផន ក្នុងការការពារគោលបំណងរួម

១០២៥.អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានកត់សម្គាល់ថា ក្នុង ប.ក.ក. អាស្រ័យលើ ខៀវ សំផន ក្នុងការប្រើប្រាស់ កេរ្តិ៍ឈ្មោះល្អរបស់គាត់ដើម្បីបង្កើតទំនាក់ទំនងជាមួយសម្តេច នរោត្តម សីហនុ និងអ្នកគាំទ្ររបស់ទ្រង់ ដែលជាតួ នាទីមួយ ខៀវ សំផន បានចាត់ទុកថា ជាតួនាទី“ដែលមានសារៈសំខាន់ ប៉ុន្តែពុំមែនរហូតដល់ខ្លះមិនបាននោះ ទេ”²⁷³¹។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញថា ខៀវ សំផន បានអមដំណើរសម្តេច នរោត្តម សីហនុ ក្នុងដំណើរទស្សនកិច្ចទៅកាន់តំបន់រំដោះក្នុងឆ្នាំ ១៩៧៣ និងទៅកាន់ទីជនបទក្នុងដើមឆ្នាំ ១៩៧៦ រួមទាំងទៅ កាន់ការដ្ឋាននានាដែលគាត់បានលើកសរសើរអំពីការកសាងទំនប់ទឹក និងប្រឡាយទឹក និងផលិតកម្មកសិកម្ម

²⁷²⁷ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៥៨៤ យោងទៅលើសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៩៥៦។

²⁷²⁸ សូមមើល សុន្ទរកថារបស់ ខៀវ សំផន នៅក្នុងកិច្ចប្រជុំគំរប់ខួប ឯកសារលេខ E3/201 ថ្ងៃទី ១៩ ខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៧ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00292807 (“ដូច្នេះ យើងអាចមើលឃើញថា ទីជនបទយើងមានការប្រែប្រួលយ៉ាងខ្លាំង។ ការដ្ឋានសាងសង់អាងស្តុក ទឹក ប្រឡាយទឹក ឬទំនប់ទឹកនីមួយៗមានកម្មករធ្វើការប្រហែល ១០.០០០, ១២.០០០, ៣០.០០០ នាក់”)។

²⁷²⁹ សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ២២១, ២៣៦។

²⁷³⁰ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៥៨៤ ដល់ ៥៨៥ និង ៥៨៧។

²⁷³¹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៩៨៨។

²⁷³²។ បន្ថែមពីលើនេះ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានរំលឹកអំពីតួនាទីរបស់ ខៀវ សំផន ក្នុងទំនាក់ទំនងការទូត ដែលក្នុងតួនាទីនេះ ក្នុងចំណោមតួនាទីផ្សេងៗទៀត គាត់បានធ្វើដំណើរទៅប្រទេសចិន និងកូរ៉េខាងជើងក្នុងខែ សីហា ឆ្នាំ ១៩៧៥ ដើម្បីចរចាអំពីការយាងត្រឡប់របស់សម្តេច នរោត្តម សីហនុ²⁷³³ និងបានផ្តល់យុត្តិកម្ម ចំពោះការជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុង និងទីប្រជុំជននានា²⁷³⁴។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសន្និដ្ឋានថា ខៀវ សំផន បានគាំទ្រ និងបានបន្តរួមចំណែកក្នុងគោលបំណងរួម និងគោលនយោបាយជាមូលដ្ឋាន ដែលបាន ធ្វើឲ្យខ្មែរក្រហមទទួលបានការគាំទ្រលើឆាកអន្តរជាតិ “ក្នុងការខិតខំប្រឹងប្រែងរបស់គាត់ដើម្បីផ្តល់យុត្តិកម្ម និង លើកសរសើរដល់សកម្មភាព និងគោលនយោបាយរបស់បក្ស និងដើម្បីបង្វែរការចាប់អារម្មណ៍ និងក្តីបារម្ភពី ការជ្រៀតជ្រែក”²⁷³⁵។

១០២៦. ខៀវ សំផន បានលើកឡើងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានបំប៉ាន់តួនាទីរបស់គាត់ ក្នុងនាមជាអ្នកទំ នាក់ទំនងជាមួយសម្តេច នរោត្តម សីហនុ និងសារៈសំខាន់នៃសកម្មភាពការទូតរបស់គាត់ ដោយពុំបានអើពើ លើភស្តុតាងដែលថា គាត់ពុំបានចុះសម្រុងជាមួយនឹងសម្តេច នរោត្តម សីហនុ និងថា អៀង សារី គឺជាអ្នកការ ទូតលេចធ្លោជាងរូបគាត់នៅក្នុងឆាកអន្តរជាតិ និងបានធ្វើទំនាក់ទំនងច្រើនជាមួយសម្តេច នរោត្តម សីហនុ ជាង អ្វីដែលគាត់បានធ្វើ²⁷³⁶។ គាត់បានអះអាងថា ហេតុដូច្នេះ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងគួរសន្និដ្ឋានថា ការរួម ចំណែករបស់គាត់ដើម្បីរៀងគរការគាំទ្រសម្រាប់ខ្មែរក្រហម មានកម្រិតតិចតួចណាស់²⁷³⁷។

១០២៧. ទាក់ទងទៅនឹងការអះអាងរបស់ ខៀវ សំផន ដែលថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសដោយ សារពុំបានពិចារណាអំពីការមិនចុះសម្រុងរបស់គាត់ជាមួយនឹងសម្តេច នរោត្តម សីហនុ²⁷³⁸នោះ អង្គជំនុំជម្រះ តុលាការកំពូលបដិសេធអំណះអំណាចនេះដោយពុំធ្វើការពិចារណាបន្តទៀតឡើយ ដោយសារ ខៀវ សំផន ពុំ

²⁷³² សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៩៨៩ ដល់ ៩៩០។

²⁷³³ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៩៨៩ ជើងទំព័រ ២៩៨០ យោងទៅលើសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលា ដំបូង កថាខណ្ឌ ៣៧៤, ៧៥៧ ដល់ ៧៥៨។

²⁷³⁴ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៩៩១។

²⁷³⁵ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៩៩២។

²⁷³⁶ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ២៤៩ ដល់ ២៥៦។

²⁷³⁷ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ២៥២ និង ២៥៦។

²⁷³⁸ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ២៤៩ ដល់ ២៥២។

បានបង្ហាញ ថាតើបញ្ហានេះអាចមានផលប៉ះពាល់ដល់ការទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌរបស់គាត់យ៉ាងដូចម្តេចនោះឡើយ។ ទាក់ទងទៅនឹងអំណះអំណាងដែលនៅសេសសល់ ខៀវ សំផន បានត្រឹមតែផ្តល់ការបកស្រាយមួយផ្សេងទៀតអំពីភស្តុតាង ដោយពុំបានបង្ហាញថា ការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំសមហេតុផលនោះឡើយ។ បន្ថែមលើនេះទៀត ផ្ទុយពីអ្វីដែល ខៀវ សំផន បានអះអាងនោះ²⁷³⁹ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានផ្តល់ការយល់ឃើញពាក់ព័ន្ធនឹងការទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌរបស់គាត់ ដោយផ្អែកលើព័ត៌មានដែលប្រមូលបានពីសកម្មភាពការទូតរបស់គាត់នោះទេ ប៉ុន្តែអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសន្និដ្ឋានក្នុងចំណោមនោះថា តួនាទីការទូតរបស់គាត់ទទួលបានការគាំទ្រទាំងក្នុងទាំងក្រៅស្រុកសម្រាប់ខ្មែរក្រហម ដែលតាមរយៈនេះបានបង្វែរការចាប់អារម្មណ៍ និងការជ្រៀតជ្រែកពីខាងក្រៅដែលអាចមាន²⁷⁴⁰។ ការដែលថា អៀង សារី ប្រហែលជាបានចូលរួមក្នុងកិច្ចខិតខំផ្នែកការទូតស្រដៀងគ្នានេះ ពុំបានសម្រាល ឬពុំបានធ្វើឱ្យកិច្ចខិតខំផ្ទាល់ខ្លួនរបស់ ខៀវ សំផន ចុះថយដល់កម្រិតអប្បបរមាឡើយ។ ស្រដៀងគ្នានេះដែរ ការលើកឡើងរបស់ ខៀវ សំផន ដែលថា សម្តេច នរោត្តម សីហនុ មានចេតនានយោបាយផ្ទាល់ខ្លួនចំពោះការគាំទ្រខ្មែរក្រហម និងថា ទ្រង់ពុំបានដឹងអំពីភារកិច្ចរបស់ ខៀវ សំផន ក្នុងការបំពេញតួនាទីជាអ្នកទំនាក់ទំនងជាមួយ ប.ក.ក. មិនផ្ទុយទៅនឹងការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលថា ខៀវ សំផន ពិតជាបានបំពេញតួនាទីជាអ្នកទំនាក់ទំនង និងបានរួមចំណែកក្នុងការអនុវត្តគោលបំណងរួមតាមរយៈការធានាឱ្យមានការគាំទ្រពីសម្តេចនរោត្តម សីហនុ²⁷⁴¹។

១០២៨.ចំពោះការធ្វើដំណើរទៅក្រៅប្រទេស ខៀវ សំផន បានទទួលស្គាល់ថា គាត់ (និងអ្នកដទៃទៀត) បានធ្វើដំណើរទៅប្រទេសចិន និងកូរ៉េខាងជើងក្នុងខែ សីហា ឆ្នាំ ១៩៧៥ ប៉ុន្តែបានលើកឡើងថា ពុំមានភស្តុតាងបង្ហាញថា គោលបំណងនៃការធ្វើដំណើរនេះ គឺដើម្បីចរចាអំពីការយាងត្រឡប់របស់សម្តេចនរោត្តម សីហនុឡើយ²⁷⁴²។ តាមការពិនិត្យភស្តុតាងដែលសំអាងដោយអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានបង្ហាញថា ការចោទ

²⁷³⁹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ២៥៦។

²⁷⁴⁰ សូមមើល សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៩៦២ និង ៩៩២។

²⁷⁴¹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ២៥៤។

²⁷⁴² សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៥២៣ យោងទៅលើ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៣៧៤, ៧៥៨។ ខៀវ សំផន បានលើកឡើងផងដែរថា គ្មានភស្តុតាងបង្ហាញថា មានការផ្លាស់ប្តូរព័ត៌មានទាក់ទងទៅនឹងការប្រព្រឹត្តិឧក្រិដ្ឋកម្មឡើយ។ សូមមើល សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៥២៣។ ការពិនិត្យឡើងវិញលើផ្នែកពាក់ព័ន្ធនានានៃសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ពុំបានបង្ហាញឱ្យឃើញពីការយល់ឃើញណាមួយទាក់ទងទៅនឹងទំនាក់ទំនងរបស់គាត់

ប្រកាន់អំពីកង្វះភស្តុតាងស្តីពីបញ្ហានេះ គឺពុំត្រឹមត្រូវឡើយ²⁷⁴³។ ទាក់ទងទៅនឹងភស្តុតាងដែលបង្ហាញថា ខៀវ សំផន បានអមដំណើរសម្តេច នរោត្តម សីហនុ ក្នុងដំណើរទស្សនកិច្ចទៅកាន់ការដ្ឋាននានាបន្ទាប់ពីសម្តេច នរោត្តម សីហនុ បានយាងត្រឡប់មកកម្ពុជាវិញនោះ គាត់បានលើកឡើងថា ភស្តុតាងបែបនេះពុំស្ថិតក្នុង វិសាលភាពនៃសំណុំរឿង ០០២/០១ និងគ្រប់ករណីទាំងអស់ ពុំមែនជាភស្តុតាងដាក់បន្ទុកឡើយ ហើយការពិត ដែលថា គាត់បានលើកសរសើរពីការកសាង និងការងារកសិកម្មដែលកំពុងធ្វើនៅទីនោះ ក៏ពុំមែនជាភស្តុតាង ដាក់បន្ទុកផងដែរ²⁷⁴⁴។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា ភស្តុតាងនេះ ជាប់ពាក់ព័ន្ធត្រង់ ចំណុចថា ប្រជាជនមួយចំនួនដែលត្រូវបានផ្លាស់ទីលំនៅដំណាក់កាលទីពីរ ត្រូវបានបញ្ជូនទៅកាន់ការដ្ឋាន នានា²⁷⁴⁵។ សរុបសេចក្តីមក អំណះអំណាងរបស់ ខៀវ សំផន ត្រូវបដិសេធចោល។

៤.៥.១.ឈ.៦.ការរួមចំណែកជាទូទៅរបស់ ខៀវ សំផន តាមរយៈសិទ្ធិអំណាច និងឥទ្ធិពល

១០២៩.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបដិសេធការលើកឡើងរបស់ ខៀវ សំផន ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការយល់ឃើញ របស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងអំពីការជឿទុកចិត្តដែលគាត់បានទទួលពីថ្នាក់ដឹកនាំ ប.ក.ក. ព្រមទាំងការចូល

ជាមួយសម្តេច នរោត្តម សីហនុ ការធ្វើដំណើររបស់គាត់ទៅបរទេសពាក់ព័ន្ធទៅនឹងបញ្ហានេះ ឬការរួមចំណែករបស់គាត់នៅក្នុងសហ ឧក្រិដ្ឋកម្មនោះឡើយ។ ហេតុនេះ អំណះអំណាងនេះត្រូវបដិសេធទៀង។

²⁷⁴³ សូមមើល ខ. សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៣៧៤ យោងទៅលើទូរលេខរបស់ក្រសួងការបរទេសរបស់ សហរដ្ឋអាមេរិក កម្មវត្ថុ៖ ខៀវ សំផន ចាកចេញទៅកាន់ប្រទេសកូរ៉េខាងជើង ឯកសារលេខ E3/3350 ថ្ងៃទី ១៩ ខែ សីហា ឆ្នាំ ១៩៧៥ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00740887 ទំព័រ ២ (“ក្នុងក្រុងព្យុងយ៉ាង លោក ខៀវ សំផន ត្រូវបានគេរំពឹងថានឹងរកមធ្យោបាយយាង សម្តេច សីហនុ ឱ្យវិលត្រឡប់មកប្រទេសកម្ពុជាវិញ(សម្ងាត់)”) និងកថាខណ្ឌ ៧៥៨ យោងទៅលើទូរលេខក្រសួងការបរទេស បារាំង កម្មវត្ថុ៖ ទស្សនកិច្ចទៅកាន់ប្រទេសចិនរបស់ ខៀវ សំផន និង អៀង សារី ឯកសារលេខ E3/2721 ថ្ងៃទី ១៨ ខែ សីហា ឆ្នាំ ១៩៧៥ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00662229 ទំព័រ ៣ (“នាពេលនេះ គេអាចយល់បានថាក្រោយទស្សនកិច្ចនៅប៉េកាំង គណៈប្រតិភូនឹងធ្វើ ដំណើរទៅទទួលសម្តេច សីហនុ នៅក្រុងព្យុងយ៉ាងជាបន្តទៀត”)។ ទូរលេខក្រសួងការបរទេសរបស់សហរដ្ឋអាមេរិក កម្មវត្ថុ៖ ទស្សនកិច្ចរបស់ ខៀវ សំផន ទៅកាន់សាធារណៈរដ្ឋប្រជាមានិតុចិន ឯកសារលេខ ឯកសារ E3/619 ថ្ងៃទី ១៦ ខែ សីហា ឆ្នាំ ១៩៧៥ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00635940 ទំព័រ ៣ (“តាមពាក្យចម្លើយអាវ៉ាមដែលលេចលឺក្នុងទីក្រុងប៉េកាំងបានឱ្យដឹងថា វាប្រហែល ជាការពិតដែលថា លោក ប៉ែន នុត គឺនៅទីនេះដើម្បីចរចាទំនាក់ទំនងរបស់សម្តេច សីហនុ ជាមួយលោក ខៀវ សំផន និងលក្ខខណ្ឌ ផ្សេងៗសម្រាប់ការត្រឡប់ចូលប្រទេសកម្ពុជាវិញ មុនពេលដែលសម្តេច សីហនុ នឹងបង្ហាញមុខដោយខ្លួនព្រះអង្គផ្ទាល់”)។

²⁷⁴⁴ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៥២៤ ដល់ ៥២៥។

²⁷⁴⁵ សូមមើលខ. សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦០១។

រួមរបស់គាត់ក្នុងដំណើរការធ្វើសេចក្តីសម្រេចរបស់ ប.ក.ក. ឬសិទ្ធិអំណាច និងឥទ្ធិពលដែលគាត់មាន²⁷⁴⁶។ បើត្រឹមតែការលើកឡើងដែលថា អាចមានការសន្និដ្ឋាន ឬការបកស្រាយមួយផ្សេងទៀតអំពីភស្តុតាងដែល ដែលបានសំអាងដោយអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងនោះ²⁷⁴⁷ អំណះអំណាងរបស់ ខៀវ សំផន ពុំគ្រប់គ្រាន់ក្នុងការ បង្ហាញថា ការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំសមហេតុផលនោះឡើយ។ ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហា នេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរំលឹកថា អ្វីដែលត្រូវបង្ហាញគឺថា ពុំមានតុលាការអង្គហេតុសមហេតុផលណា មួយអាចផ្តល់ការយល់ឃើញផ្នែកអង្គហេតុ ដែលរងការជំទាស់ដូចនេះឡើយ ហេតុដូច្នេះ ជាការពុំគ្រប់គ្រាន់ ដោយត្រឹមតែលើកការសន្និដ្ឋានមួយផ្សេងទៀតដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងអាចធ្វើបាននោះ²⁷⁴⁸។ លើសពី នេះទៀត អំណះអំណាងរបស់ ខៀវ សំផន ដែលថា តួនាទីរបស់គាត់ គឺគ្រាន់តែជានិមិត្តរូប ឬមានតែសំបក ក្រៅ ដូច្នេះពុំមានសិទ្ធិអំណាចអ្វីនោះ²⁷⁴⁹ ពុំអាចជឿជាក់បានឡើយ ដោយហេតុថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង បានបញ្ជាក់ថា ជនជាប់ចោទពុំចាំបាច់ស្ថិតក្នុងតួនាទីដែលមានសិទ្ធិអំណាច ដើម្បីរួមចំណែកសំខាន់ក្នុងសហ ឧក្រិដ្ឋកម្មឡើយ²⁷⁵⁰ និងបានយល់ឃើញថា “ហ៊ាន: និងតួនាទីរបស់គាត់ជាផ្នែកមួយនៃការបិទបាំង” ប៉ុន្តែថា នេះបានបម្រើដល់គោលបំណងយ៉ាងសំខាន់ និងជាក់ស្តែងក្នុងការគាំទ្រដល់គោលនយោបាយ ប.ក.ក. និងការ បោកបញ្ឆោតប្រជាជន²⁷⁵¹ ជាបញ្ហាមួយដែល ខៀវ សំផន ពុំបានលើកឡើងឡើយ។

៤.ង.១.ឈ.៧.សេចក្តីសន្និដ្ឋាន

១០៣០.បើទោះបីអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានយល់ឃើញថា ការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលា ដំបូងដែលថា ខៀវ សំផន បានចូលរួមក្នុងកិច្ចប្រជុំខែ មិថុនា ឆ្នាំ ១៩៧៤ និងបានគាំទ្រផែនការជម្លៀសនៅក្នុង កិច្ចប្រជុំនេះ និងថា គាត់បានថ្លែងសុន្ទរកថាបើកកិច្ចប្រជុំសភាតំណាងប្រជាជនកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យនោះ ពុំ មានភស្តុតាងគាំទ្រគ្រប់គ្រាន់ក៏ដោយ ក៏ការសន្និដ្ឋានទូទៅរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលថា ខៀវ សំផន បានរួមចំណែក“យ៉ាងសំខាន់”ក្នុងគោលបំណងរួមនៃសហឧក្រិដ្ឋកម្ម ពុំមានកំហុសឡើយ។ ទាក់ទងទៅនឹង

²⁷⁴⁶ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ២៦៤ ដល់ ២៦៩, ៥៤០ ដល់ ៥៥០, ៥៧៣ ដល់ ៥៧៥។

²⁷⁴⁷ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ២៦៤, ២៦៩, ៥៤១ ដល់ ៥៤៥, ៥៤៩ ដល់ ៥៥០។

²⁷⁴⁸ សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ៨៨។

²⁷⁴⁹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៥៤៨, ៥៧៣ ដល់ ៥៧០។

²⁷⁵⁰ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៩៦៥។

²⁷⁵¹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៩៨៧។

បញ្ហានេះ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញថា អំពើប្រព្រឹត្តសរុបរបស់ ខៀវ សំផន ត្រូវបានបែងចែក ជាប្រាំប្រភេទ (“កិច្ចប្រជុំគោលនយោបាយ”²⁷⁵² “កិច្ចប្រជុំណែនាំ”²⁷⁵³ “សេដ្ឋកិច្ចវិទូ”²⁷⁵⁴ “សេចក្តីថ្លែងការណ៍ ជាសាធារណៈ”²⁷⁵⁵ “កម្មាភិបាលតំណាងទូត”²⁷⁵⁶) គឺជាការរួមចំណែកយ៉ាងសំខាន់ក្នុងគោលបំណងរួម។ ដោយពិចារណាអំពីបទដ្ឋានគតិយុត្តដូចបានលើកឡើងខាងលើ²⁷⁵⁷ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពុំជឿជាក់លើអំណះអំណាងរបស់ ខៀវ សំផន ដែលថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុស ក្នុងការយល់ឃើញថា ការរួម ចំណែករបស់គាត់បានឈានដល់លក្ខខណ្ឌចាំបាច់ក្នុងការដាក់ឱ្យគាត់ទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌក្រោមសហ ឧក្រិដ្ឋកម្មរួមឡើយ²⁷⁵⁸។

១០៣១.ជាពិសេស អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរំលឹកថា គោលបំណងរួមនៃសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួម ដូច បាន បញ្ជាក់ខាងលើ²⁷⁵⁹ និងដែលជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងសំណុំរឿង ០០២/០១ បានភ្ជាប់ទំនាក់ទំនងយ៉ាងមាំមួនទៅនឹង គោលនយោបាយឧក្រិដ្ឋ។ អាស្រ័យហេតុនេះ អំណះអំណាងរបស់ ខៀវ សំផន ដែលថា ទង្វើរបស់គាត់ពុំបាន រួមចំណែកដល់ទិដ្ឋភាពឧក្រិដ្ឋនៃគោលបំណងរួម ពុំអាចជឿជាក់បានឡើយ²⁷⁶⁰។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបាន យល់ឃើញដោយសមហេតុផលថា ការចូលរួមរបស់គាត់បានជំរុញដល់ការអនុវត្តគោលដៅ ឬគោលបំណង រួម ពោលគឺ ការកសាងបដិវត្តសង្គមនិយមដែលជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការប្រព្រឹត្តឧក្រិដ្ឋកម្ម ស្របតាមគោល នយោបាយផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជន²⁷⁶¹។ ហេតុដូច្នេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបដិសេធអំណះអំណាងនេះ។

²⁷⁵² សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៩៦៤ ដល់ ៩៧២។

²⁷⁵³ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៩៧៣ ដល់ ៩៧៦។

²⁷⁵⁴ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៩៧៧ ដល់ ៩៧៩។

²⁷⁵⁵ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៩៨០ ដល់ ៩៨៧។

²⁷⁵⁶ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៩៨៨ ដល់ ៩៩២។

²⁷⁵⁷ សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ៩៨០ ជាអាទិ៍។

²⁷⁵⁸ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ២៩២។

²⁷⁵⁹ សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ៨១១ ដល់ ៨១៧។

²⁷⁶⁰ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ២៩៩, ៣០៧, ៣១១, ៤០៦, ៤១០, ៦០៥ និង ៦១៩។

²⁷⁶¹ សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ៧៦៨ ជាអាទិ៍។

១០៣២.ដោយហេតុថា ខៀវ សំផន ពុំបានបង្ហាញថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសក្នុងការសន្និដ្ឋានថា អំពើរបស់គាត់ គឺជាការរួមចំណែកយ៉ាងសំខាន់ក្នុងការអនុវត្តគោលបំណងរួមនៃសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួម ដូច្នេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបដិសេធទង្វើករណីនៃបណ្តឹងសាទុក្ខពាក់ព័ន្ធទៅនឹងបញ្ហានេះ។

៤.ង.១.ញ.ការយល់ឃើញថា ប.ក.ក. ជាបក្សដែលមានការឯកភាព និងឋានានុក្រម និងថា កងកម្លាំងប្រដាប់អាវុធដែលពាក់ព័ន្ធក្នុងការជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ មានការឯកភាពគ្នា

១០៣៣.នួន ជា បានលើកឡើងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសអង្គហេតុ ក្នុងការចាត់ទុក ប.ក.ក. ជា“បក្សដែលមានរចនាសម្ព័ន្ធច្បាស់លាស់ប្រទាក់ក្រឡាគ្នា ដែលក្នុងនោះកម្មាភិបាលថ្នាក់ក្រោមអនុវត្តដោយភក្តីភាព និងស៊ីសង្វាក់គ្នាទៅតាមការណែនាំរបស់ថ្នាក់ដឹកនាំបក្ស”²⁷⁶²។ នួន ជា បានលើកឡើងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង “ពុំបានលើកមូលដ្ឋានគាំទ្រគ្រប់គ្រាន់ដល់ការយល់ឃើញរបស់ខ្លួនទាក់ទងទៅនឹងរចនាសម្ព័ន្ធ ប.ក.ក.” ដែល“មិនលើសពីតារាងលម្អិតនៃអង្គការមួយឡើយ”²⁷⁶³។ គាត់បានអះអាងថា មជ្ឈិមបក្សកម្រចេញសេចក្តីណែនាំ និងថា ការបញ្ជាឱ្យសម្លាប់បានចេញពីថ្នាក់ក្រោម និងថា ស្ថានភាពពុំដូចគ្នានៅទូទាំងប្រទេសឡើយ។ គាត់បានលើកឡើងថា “មានភស្តុតាងជាច្រើនបង្ហាញថា បក្សត្រូវបានបែកជាក្រុមតូចៗ មានអំណាចស្មើគ្នា ប្រយុទ្ធគ្នានៅក្នុងជម្លោះប្រដាប់អាវុធផ្ទៃក្នុងដែលបានរីកធំឡើងៗ ក្នុងអំឡុងពេលនៃកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យទាំងមូល និងរហូតដល់មានការល្អានពានពីវៀតណាមមកលើកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ”²⁷⁶⁴។

១០៣៤.ជាក់លាក់ជាងនេះទៅទៀត នួន ជា បានលើកឡើងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានកំណត់ចរិតលក្ខណៈពុំត្រឹមត្រូវអំពីតួនាទីរបស់មេដឹកនាំភូមិភាគដែលជាសមាជិកនៃគណៈមជ្ឈិម ឬជាគណៈអចិន្ត្រៃយ៍ ប៉ុន្តែ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង“បានចាត់ទុកអ្នកទាំងនេះថា ជាមនុស្សស្ថិតក្រោម“ថ្នាក់ដឹកនាំបក្ស”ដែលគ្មានការកំណត់ច្បាស់លាស់”²⁷⁶⁵។ យោងតាម នួន ជា ទាំងអស់នេះបានផ្តល់ជាមូលដ្ឋានដល់អង្គជំនុំជម្រះក្នុងការយល់ឃើញថា ពួកគេត្រឹមតែជាអ្នកអនុវត្ត ឬបំពេញបញ្ជា ផ្ទុយទៅវិញតាមការដាក់ស្តែងពួកគេបានជួយបង្កើតនូវ “គោលបំណងរួមរបស់ ប.ក.ក. ស្របតាមគោលការណ៍ប្រជាធិបតេយ្យប្រមូលផ្តុំដែលពុំមែនជាបទឧក្រិដ្ឋ

²⁷⁶² សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ២២៥។
²⁷⁶³ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ២២៧។
²⁷⁶⁴ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ២២៨។
²⁷⁶⁵ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ២៣០។

នោះទេ”²⁷⁶⁶។ ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានេះ នួន ជា បានជំទាស់ទៅនឹងការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការប្រាស្រ័យទាក់ទងរវាងមជ្ឈមហា ជាមួយនឹងផ្នែកដទៃទៀតនៃអង្គការ²⁷⁶⁷។ គាត់ក៏បានចោទប្រកាន់ផងដែរថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំ បានយកចិត្តទុកដាក់ទៅលើភស្តុតាងអំពី“ស្វ័យភាពកម្រិតខ្ពស់”របស់មេដឹកនាំភូមិភាគ ដែល“បានបង្កើតសម្ព័ន្ធមិត្តប្រឆាំង ប៉ុល ពត និង នួន ជា ហើយផ្លៀតប្រើប្រាស់តួនាទីនៃសិទ្ធិអំណាចរបស់ខ្លួនប្រព្រឹត្តផ្ទុយ និងធ្វើវិទ្យុឡូឡាផ្ទុយនឹងឆន្ទៈរបស់គណៈកម្មាធិការអចិន្ត្រៃយ៍”²⁷⁶⁸។ ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានេះ នួន ជា បានយោងទៅលើចម្លើយរបស់ អៀង សារី ក្នុងកិច្ចសម្ភាសន៍ជាមួយ Stephen HEDER ដែលយោងតាមចម្លើយនេះ ភូមិភាគនីមួយៗមានលក្ខណៈឯករាជ្យ ដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានដោះស្រាយលើបញ្ហានេះ²⁷⁶⁹ ដែលគាំទ្រភស្តុតាងដទៃទៀតនៃជម្លោះក្នុងចំណោមភូមិភាគនានានោះទេ²⁷⁷⁰។ គាត់បានលើកឡើងថា មានផែនការក្បត់ប្រឆាំងនឹង ប៉ុល ពត “ប្រហែលចាប់ពីដើមខែឧសភា ឆ្នាំ ១៩៧៥” និងមានការចាប់ខ្លួនពីបទក្បត់ជាតិពីឆ្នាំ ១៩៧៦ ដែលផ្ទុយទៅនឹងការលើកឡើងរបស់ហេង សំរិន ដែលថា ការរៀបចំផែនការក្នុងភូមិភាគបូព៌ាដើម្បីផ្តល់រំលំ ប៉ុល ពត បានចាប់ផ្តើមក្នុងខែ ឧសភា ឆ្នាំ ១៩៧៨ តែប៉ុណ្ណោះ²⁷⁷¹។ នួន ជា បានអះអាងបន្ថែមទៀតថា ការប្រឆាំងមិនត្រឹមតែចេញមកពីសមាជិក ប.ក.ក. ដែលគាំទ្រវៀតណាមប៉ុណ្ណោះទេ ប៉ុន្តែថែមទាំងចេញមកពីអ្នកស្មោះត្រង់ជាមួយសម្តេច នរោត្តម សីហនុ ដែលបង្ហាញតាមរយៈរបាយការណ៍ជាភាសាចិនមួយចុះថ្ងៃទី ១៦ ខែ មករា ឆ្នាំ ១៩៧៩ ដែលកិច្ចស៊ើបសួរពុំបានលាតត្រដាងអំពីបញ្ហានេះទេ បើទោះបីជារបាយការណ៍នេះត្រូវបានចេញជាសាធារណៈក៏ដោយ²⁷⁷²។

១០៣៥.នួន ជា បានរំលឹកថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសម្រេចមិនកោះហៅសាក្សី ហេង សំរិន ដែលយោងតាម នួន ជា គឺជាសាក្សីសំខាន់ដើម្បីបំភ្លឺលើអន្តរកម្មរវាង“ថ្នាក់ដឹកនាំបក្ស”ជាមួយនឹងកម្មាភិបាលខ្មែរក្រហមដែលមានអំណាចដទៃទៀត និងថា តំណែងរបស់គាត់“ស្ថិតនៅចន្លោះរវាង“មជ្ឈមហា” និងចារីផ្ទាល់

²⁷⁶⁶ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ២៣១។

²⁷⁶⁷ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ២៣២ ដល់ ២៣៦។

²⁷⁶⁸ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ២៣៧។

²⁷⁶⁹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ២៣៨។

²⁷⁷⁰ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ២៣៩។

²⁷⁷¹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ២៤០។

²⁷⁷² សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ២៤១។

នៃឧក្រិដ្ឋកម្មដែលបានចោទប្រកាន់នៅក្នុងសំណុំរឿង ០០២/០១^{២៧៧៣}។ នួន ជា ក៏បានរំលឹកអំពីការសម្រេចរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងក្នុងការមិនកោះហៅសាក្សីដទៃទៀត ដែលអាចផ្តល់សក្ខីកម្មអំពីការបែកបាក់ក្នុង ប.ក.ក.^{២៧៧៤} ដែលគាត់បានលើកឡើងក្នុងបរិបទនៃ“កិច្ចខិតខំប្រឹងប្រែងយូរលង់មកហើយរបស់វៀតណាមក្នុងការព្យាយាមយកទឹកដីខ្មែរ” និងចេតនាដើម្បី“គ្រប់គ្រងពេញលេញទៅលើលទ្ធិកុម្មុយនីស្តនៅឥណ្ឌូចិន”^{២៧៧៥}។ នួន ជា បានអះអាងថា ក្រៅតែពីលក្ខន្តិកៈរបស់ ប.ក.ក. ពុំមានភស្តុតាងនៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលគាំទ្រការយល់ឃើញរបស់ខ្លួនដែលថា មេដឹកនាំភូមិភាគពុំមានតួនាទីផ្សេងក្រៅពីអនុវត្ត សេចក្តីសម្រេចរបស់មជ្ឈិមបក្សដោយស្មោះត្រង់^{២៧៧៦}។ តាមទស្សនៈរបស់គាត់ លក្ខន្តិកៈរបស់ ប.ក.ក. ជាការពុំសមស្របក្នុងការបង្ហាញអំពីទំនាក់ទំនងអំណាចជាក់ស្តែងក្នុង ប.ក.ក.^{២៧៧៧} ឡើយ។ គាត់បានលើកឡើងជាទូទៅថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានទទួលស្គាល់ភស្តុតាងដែលបានបង្ហាញថា កម្មាភិបាល ប.ក.ក. មានស្វ័យភាពក្នុងកម្រិតខ្ពស់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងឧក្រិដ្ឋកម្មនៅក្នុងសំណុំរឿង ០០២/០១ និងថា លក្ខខណ្ឌក្នុងចំណោមភូមិភាគមានការប្រែប្រួលខុសគ្នាគួរឱ្យកត់សម្គាល់^{២៧៧៨}។

១០៣៦.នួន ជា បានអះអាងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការយល់ឃើញអំពីការទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌជាច្រើនយ៉ាងរបស់គាត់ និងបានយោងទៅលើផ្នែកនានានៃសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ដែលបានពិភាក្សាអំពីការទទួលខុសត្រូវរបស់គាត់ចំពោះការរៀបចំផែនការ និងការបញ្ជា ព្រមទាំងការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើ^{២៧៧៩}។ លើសពីនេះទៀត ក្នុងសំណើទីប្រាំមួយសុំដាក់ភស្តុតាង

²⁷⁷³ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ២៤២។

²⁷⁷⁴ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ២៤២។

²⁷⁷⁵ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ២៤៣។

²⁷⁷⁶ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ២៤៤។

²⁷⁷⁷ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ២៤៤ ដល់ ២៤៥។

²⁷⁷⁸ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ២៤៦ ដល់ ២៤៩។

²⁷⁷⁹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ២២៦។ នួន ជា បានអះអាងផងដែរថា ការយល់ឃើញនេះជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការសន្និដ្ឋានរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងទាក់ទងទៅនឹងការទទួលខុសត្រូវចំពោះការញុះញង់ និងការជួយនិងជំរុញឧក្រិដ្ឋកម្ម។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី នួន ជា ពុំបានចង្អុលបង្ហាញទៅលើផ្នែកណាមួយនៃសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលថា ការយល់ឃើញនេះត្រូវបានយកមកសំអាងទាក់ទងទៅនឹងទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវទាំងនោះ ហើយការយល់ឃើញទាំងនេះពុំមានអត្ថិភាពផងដែរ។

បន្ថែម (F2/8) នួន ជា បានលើកឡើងថា “ពុំមានតុលាការអង្គហេតុសមហេតុផលណាមួយអាចសន្និដ្ឋានបានថា ប៉ុល ពត និង នួន ជា បានរួមចំណែកក្នុងគោលបំណងរួម និងទំនងជាយុបយិតនៅក្នុងសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួមជាមួយបណ្តាមេដឹកនាំទាំងអស់ដែលមានបំណងបង្កការបះបោរ និង/ឬ អំពើក្បត់ប្រឆាំងនឹងពួកគាត់ ឬថា នួន ជា បានធ្វើការគ្រប់គ្រងយ៉ាងមានប្រសិទ្ធភាពទៅលើកងកម្លាំងរបស់មេដឹកនាំស៊ីវិល និងយោធា”²⁷⁸⁰។ នួន ជា ក៏បានលើកឡើងថា ការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងអំពីរចនាសម្ព័ន្ធរបស់ ប.ក.ក. បាននាំដល់ការសម្រេចបដិសេធការរៀបរាប់របស់គាត់ទាក់ទងទៅនឹងតួនាទីរបស់មេដឹកនាំភូមិភាគ²⁷⁸¹ ។

១០៣៧.ខៀវ សំផន បានលើកឡើងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសផ្នែកអង្គហេតុមួយចំនួនទាក់ទងទៅនឹងកងកម្លាំងប្រដាប់អាវុធពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ ដែលកំហុសនេះបណ្តាលឱ្យមានភាពមិនយុត្តិធម៌²⁷⁸²។ ជាបឋម គាត់បានលើកថា អង្គជំនុំជម្រះបានប្រើប្រាស់ខ្លឹមសារ និងពាក្យពេចន៍មិនច្បាស់លាស់ នៅពេលពិពណ៌នារបៀបនៃការចេញបទបញ្ជាឱ្យជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុង បើទោះជាអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានទទួលស្គាល់ថា កងកម្លាំងប្រដាប់អាវុធពុំស្ថិតក្រោមបញ្ជារបស់មជ្ឈិមបក្សក៏ដោយ ប៉ុន្តែក្រោមបញ្ជារបស់ភូមិភាគ និងបានតវ៉ាផងដែរថា ការផ្តល់សំអាងហេតុលើចំណុចនេះ មានភាពពុំគ្រប់គ្រាន់²⁷⁸³។ ខៀវ សំផន បានអះអាងបន្ថែមទៀតថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសក្នុងការយល់ឃើញថា កងកម្លាំងដែលបានចូលរួមក្នុងការកាន់កាប់ទីក្រុងភ្នំពេញ គឺជាកងទ័ពបដិវត្តន៍កម្ពុជា ដែលតាមពិតទើបតែបានបង្កើតឡើងប៉ុន្មានខែក្រោយពេលរំដោះប៉ុណ្ណោះ និងបានអះអាងថា នេះគឺជា“ការបង្ហាញឱ្យឃើញល្អិតសំបកក្រៅ”²⁷⁸⁴។ ជាចុងក្រោយ គាត់បានលើកឡើងថា ការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងអំពីការរៀបចំ ការបញ្ជា និងការអនុវត្តការជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ បានផ្អែកជាចម្បងលើភស្តុតាងរបស់សាក្សីមួយចំនួនមកពីកងកម្លាំងប្រដាប់អាវុធនៃភូមិភាគនិរតី និងភូមិភាគឧត្តរ ខណៈដែលភស្តុតាងចេញមកពីភូមិភាគបូព៌ា និងភូមិភាគពិសេសមានតែមួយចំនួនតូចប៉ុណ្ណោះ ដែលទោះបីយ៉ាងណាក្តី កង

²⁷⁸⁰ សំណើទីប្រាំមួយរបស់ នួន ជា សុំដាក់ភស្តុតាងបន្ថែម (F2/8) កថាខណ្ឌ ១៣។

²⁷⁸¹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ២២៦។

²⁷⁸² សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៣៤៣។

²⁷⁸³ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៣៤៥។

²⁷⁸⁴ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៣៤៦។

កម្លាំងទាំងនោះមានការជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងផងដែរ²⁷⁸⁵។ គាត់បានអះអាងថា ចំណុចនេះបានបណ្តាលឱ្យអង្គជំនុំជម្រះចាត់ទុកកងកម្លាំងប្រដាប់អាវុធទាំងនេះថា ជាកងកម្លាំងតែមួយ និងធ្វើឱ្យអង្គជំនុំជម្រះភ្ជាប់ទំនាក់ទំនងរវាងចារីនៃឧក្រិដ្ឋកម្មក្នុងអំឡុងពេលផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីមួយ ជាមួយនឹងសមាជិកនៃសហឧក្រិដ្ឋកម្ម²⁷⁸⁶។

១០៣៨.សហព្រះរាជអាជ្ញាបានជំទាស់ទៅនឹងអំណះអំណាងរបស់ នួន ជា និងបានលើកឡើងថា ការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានមូលដ្ឋានគាំទ្រគ្រប់គ្រាន់ហើយ²⁷⁸⁷។ សហព្រះរាជអាជ្ញាបានលើកឡើងថា ការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងទាក់ទងទៅនឹងតួនាទីរបស់មេដឹកនាំភូមិភាគ មានហេតុផលសមស្រប និងជាពិសេសថា ប្រធានភូមិភាគពុំអាចធ្វើសកម្មភាពដោយស្វ័យ័តបាននោះទេ²⁷⁸⁸។ សហព្រះរាជអាជ្ញាក៏បានអះអាងផងដែរថា ការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងទាក់ទងទៅនឹងសេចក្តីណែនាំរបស់មជ្ឈឹមបក្ស មានលក្ខណៈសមហេតុផល និងថា នួន ជា បានបំភ្លែតស្តីតាង²⁷⁸⁹។ សហព្រះរាជអាជ្ញាបានជំទាស់ទៅនឹងអំណះអំណាងរបស់ នួន ជា ដែលថា មាន“ជម្លោះជាចំហ”រវាងក្រុមតូចៗនៅក្នុង ប.ក.ក. និងបានកត់សម្គាល់ថា ពុំមានភស្តុតាងគាំទ្រការលើកឡើងនេះឡើយ និងបានអះអាងថា គ្មានអ្វីផ្ទុយទៅនឹងការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលថា ថ្នាក់ក្រោមមានអំណាចតិចតួចក្នុងការធ្វើសេចក្តីសម្រេចនោះ²⁷⁹⁰។ សហព្រះរាជអាជ្ញាក៏បានជំទាស់ផងដែរទៅនឹងអំណះអំណាងរបស់ ខៀវ សំផន។ សហព្រះរាជអាជ្ញាបានលើកឡើងថា ខៀវ សំផន ពុំបានបង្ហាញថា ការប្រើប្រាស់ពាក្យពេចន៍ និងខ្លឹមសារមិនច្បាស់លាស់នោះ គឺជាកំហុស និងបានគូសបញ្ជាក់ថា តាមការអានលម្អិតនូវសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះបានបង្ហាញឱ្យឃើញថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងយល់ច្បាស់លាស់អំពីរចនាសម្ព័ន្ធយោធានៃកងកម្លាំងប្រដាប់អាវុធ បើទោះជា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយោងទៅលើកងទ័ពបដិវត្តន៍កម្ពុជាក៏ដោយ²⁷⁹¹។ សហព្រះរាជអាជ្ញាក៏បានលើកឡើងផងដែរថា ការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពាក់ព័ន្ធទៅនឹងភាពស៊ីសង្វាក់នៃការ

²⁷⁸⁵ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៣៤៧ ដល់ ៣៤៨។

²⁷⁸⁶ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៣៥០។

²⁷⁸⁷ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ២៩២ ដល់ ៣០០។

²⁷⁸⁸ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ២៩៣ ដល់ ២៩៥។

²⁷⁸⁹ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ២៩៦ ដល់ ២៩៩។

²⁷⁹⁰ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៣០០ ដល់ ៣០១។

²⁷⁹¹ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៣១១។

ជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ មិនត្រឹមបានផ្អែកតែលើភស្តុតាងរបស់កងទ័ពប៉ុណ្ណោះទេ ប៉ុន្តែថែមទាំងបានផ្អែកលើភស្តុតាងជាច្រើនដែលភាគច្រើនបានមកពីជនរងគ្រោះ²⁷⁹²។ សហព្រះរាជអាជ្ញាក៏បានលើកឡើងផងដែរថា ខៀវ សំផន ពុំបានបង្ហាញព្យសនកម្មណាមួយដែលកើតចេញពី កំហុសនោះឡើយ²⁷⁹³។

១០៣៩.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា ការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែល បានជំទាស់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងរចនាសម្ព័ន្ធហានានុក្រមនៃ ប.ក.ក. គឺពាក់ព័ន្ធជាមួយទៅនឹងការសម្រេចផ្ដន្ទាទោស នួន ជា ដោយផ្អែកលើទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវចំពោះការរៀបចំផែនការ ការបញ្ជា និងការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើ²⁷⁹⁴។ ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានសម្រេចដាក់ពិន្ទុភាពដោយផ្អែកលើមូលដ្ឋាននេះឡើយ បើទោះបីជាអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានរកឃើញថា នួន ជា “ទទួលខុសត្រូវដោយផ្ទាល់”ចំពោះឧក្រិដ្ឋកម្មនោះក៏ដោយ²⁷⁹⁵។ ហេតុដូច្នេះ ការភ័ន្តច្រឡំណាមួយរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងជាសក្តានុពល ពុំអាចបណ្តាលឱ្យមានភាពមិនយុត្តិធម៌ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវនេះឡើយ។ ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការទទួលខុសត្រូវចំពោះការបញ្ជា និងការរៀបចំផែនការឧក្រិដ្ឋកម្មដូចដែលបានលើកឡើងក្នុងសាលដីកានេះ និងដោយសារមានការយល់ឃើញពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការទទួលខុសត្រូវរបស់ជនជាប់ចោទចំពោះបទឧក្រិដ្ឋ ដែលបានប្រព្រឹត្តឡើងទាក់ទងទៅនឹងការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីមួយ និងទីពីរ បានផ្អែកលើសញ្ញាណនៃសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួម ដូច្នេះការសម្រេចដាក់ពិន្ទុភាពនេះយកជាបានការ បើទោះបីជាមានការកែតម្រូវលើការយល់ឃើញផ្នែកអង្គហេតុ និងអង្គច្បាប់របស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពាក់ព័ន្ធទៅនឹងទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវចំពោះការបញ្ជា ការរៀបចំផែនការក៏ដោយ²⁷⁹⁶។ យោងតាមសំអាងហេតុនេះ ពុំមានភាពចាំបាច់ក្នុងការពិចារណាលើអំណះអំណាងរបស់ នួន ជា ចោទប្រកាន់អំពីកំហុសទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានេះឡើយ។

²⁷⁹² សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៣១១។

²⁷⁹³ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៣១១។

²⁷⁹⁴ សូមមើល សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ២២៦ ជើងទំព័រ ៦១៥, ៦១៦, ៦១៧ និង ៦១៩ ដែលយោងទៅលើការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៨៨៥, ៩២៤ (ទាក់ទងទៅនឹងការទទួលខុសត្រូវចំពោះការបញ្ជា) ៩០៤, ២៩៤ (ទាក់ទងទៅនឹងការរៀបចំផែនការ), ៨៩២ និង ៨៩៣ (ទាក់ទងទៅនឹងការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើ)។

²⁷⁹⁵ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៩៤១។

²⁷⁹⁶ សូមមើលខាងក្រោម កថាខណ្ឌ ១០៩៩។

១០៤០. ទាក់ទងទៅនឹងការលើកឡើងរបស់ នួន ជា ដែលថា កំហុសរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង បាននាំឱ្យ អង្គជំនុំជម្រះនេះបដិសេធការរៀបរាប់របស់គាត់អំពីសិទ្ធិអំណាចរបស់មេដឹកនាំភូមិភាគនោះ អង្គជំនុំជម្រះ តុលាការកំពូលយល់ឃើញថា អំណះអំណាងនេះជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការទទួលខុសត្រូវរបស់គាត់ស្ថិតក្រោម សហឧក្រិដ្ឋកម្មរួម។ ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានេះ ជាបឋម អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរំលឹកថា ក្នុងករណីដែល ឧក្រិដ្ឋកម្មនោះពុំត្រូវបានប្រព្រឹត្តឡើងដោយសមាជិកនៃសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួមណាម្នាក់ ប៉ុន្តែដោយបុគ្គលដទៃទៀត សមាជិកទាំងអស់នៃសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួមត្រូវទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌចំពោះឧក្រិដ្ឋកម្មទាំងនេះផងដែរ បើ សិនជាសមាជិកណាម្នាក់ក្នុងចំណោមសមាជិកនៃសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួមត្រូវបានដាក់ឱ្យទទួលខុសត្រូវនោះ ដោយ សារសមាជិកនេះបានធ្វើសកម្មភាពស្របតាមគោលបំណងរួម ហើយឧក្រិដ្ឋកម្មនេះគឺជាផ្នែកនៃគោលបំណង រួម²⁷⁹⁷។ នួន ជា ពុំបានពន្យល់ថាតើកំហុសដែលជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងសិទ្ធិអំណាចរបស់ថ្នាក់ដឹកនាំភូមិភាគ បាន ប៉ះពាល់ការទទួលខុសត្រូវរបស់គាត់ក្រោមសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួមចំពោះបទឧក្រិដ្ឋ ដែលបានប្រព្រឹត្តឡើងនៅក្នុង អំឡុងពេលនៃការជម្លៀសដំណាក់កាលទីមួយ និងទីពីរនោះឡើយ និងថាតើផលប៉ះពាល់នោះបានកើតមានពិត ប្រាកដដែរ ឬយ៉ាងណា។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរំលឹកទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានេះថា អង្គជំនុំជម្រះសាលា ដំបូងបានសន្និដ្ឋានថា មានបុគ្គលជាច្រើនដែលបានព្រមព្រៀងលើគោលបំណងរួម ពោលគឺការកសាងបដិវត្ត សង្គមនិយមដ៏ឆាប់រហ័សដែលជា ឬជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការប្រព្រឹត្តឧក្រិដ្ឋកម្មទាំងនោះ²⁷⁹⁸។ យោងតាមអង្គជំនុំ ជម្រះសាលាដំបូង សមាជិកនៃសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួមនេះបានរួមបញ្ចូល នួន ជា និង ខៀវ សំផន ព្រមទាំងបុគ្គល ដទៃទៀតផងដែរ ជាពិសេសមេដឹកនាំភូមិភាគ មានដូចជា រស់ ញឹម (ញឹម រស់) និង សោ ភឹម²⁷⁹⁹។ ទាក់ទង ទៅនឹងឧក្រិដ្ឋកម្មជាក់ស្តែងដែលបានប្រព្រឹត្តក្នុងអំឡុងពេលផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីមួយ អង្គជំនុំ ជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញថា កងទ័ពក្រោមបញ្ជារបស់ភូមិភាគនានា បានចូលរួមក្នុងការចាប់ខ្លួន និង ក្រោយមកក្នុងការជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ²⁸⁰⁰។ ដូចបានលើកឡើងខាងលើ ឧក្រិដ្ឋកម្មដែលបាន ប្រព្រឹត្តឡើងក្នុងអំឡុងពេលនៃការជម្លៀសប្រជាជនស្ថិតក្នុងគោលបំណងរួមទាំងស្រុង²⁸⁰¹។ ដូចគ្នានេះដែរ អង្គ

²⁷⁹⁷ សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ៧៦៨ ជាអាទិ៍។

²⁷⁹⁸ ទទួលបានករណីនៃបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហាដែលត្រូវបានដោះស្រាយ។ សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ៨១១ ជា អាទិ៍។

²⁷⁹⁹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៧៧៧។

²⁸⁰⁰ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ២៤០, ៤៦០។

²⁸⁰¹ សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ៨៤៥ ជាអាទិ៍។

ជំនុំជម្រះសាលាដំបូងក៏បានរកឃើញអំពីអត្ថិភាពនៃឧក្រិដ្ឋកម្ម ដែលបានប្រព្រឹត្តឡើងក្នុងអំឡុងពេលជម្លៀសប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរផងដែរ²⁸⁰²។ ចំពោះឧក្រិដ្ឋកម្មនៅទូលពោធិ៍សាត់ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានយល់ឃើញថា ការរកឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងអំពីអត្ថិភាពនៃគោលនយោបាយកំណត់គោលដៅពុំត្រូវបានបង្ហាញឱ្យឃើញដោយសមហេតុផលនោះឡើយ។ ហេតុដូច្នេះ បញ្ហាដែលថាតើឧក្រិដ្ឋកម្មនៅទូលពោធិ៍សាត់ត្រូវបានប្រព្រឹត្តឡើងតាមគោលបំណងរួម ដែរ ឬយ៉ាងណា អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលយល់ឃើញថា ពុំចាំបាច់ពិចារណាទៀតទេ។

១០៤១. ទោះបីជាមានការសន្មតថា មេដឹកនាំភូមិភាគមួយចំនួនដែលជាសមាជិកនៃសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួម បានប្រឆាំង ប៉ុល ពត និង នួន ជា ឬក៏បានចូលរួមជាសម្ងាត់ក្នុងផែនការក្បត់ដើម្បីផ្តល់រំលឹកគាត់ក៏ដោយ ក៏ពុំមែនមានន័យថា ឧក្រិដ្ឋកម្មដែលបានប្រព្រឹត្តឡើងក្នុងអំឡុងពេលនៃការជម្លៀសប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរដែលមេដឹកនាំភូមិភាគត្រូវដាក់ឱ្យទទួលខុសត្រូវនោះ ពុំអាចដាក់បន្ទុកទៅលើសមាជិកដទៃទៀតនៃសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួមនោះឡើយ។ ការយល់ឃើញក្នុងចំណោមនោះ ដែលថា មេដឹកនាំភូមិភាគបានរួមចំណែកក្នុងគោលបំណងរួមជាមួយ នួន ជា ទាក់ទងទៅនឹងឧក្រិដ្ឋកម្មទាំងនោះ ពុំបានផ្អែកលើការសន្មតដែលថា មេដឹកនាំភូមិភាគបានព្រមព្រៀងទាំងស្រុង និងបានគាំទ្រថ្នាក់ដឹកនាំ ប.ក.ក. ដែលរួមមាន នួន ជា នោះឡើយ។ ផ្ទុយទៅវិញ ការសន្និដ្ឋានរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហា ថាតើនរណាខ្លះបានចូលរួមក្នុងសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួមនោះ គឺបានផ្អែកទៅលើការវាយតម្លៃរបស់ខ្លួនដែលថា តើនរណាខ្លះដែលបានជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការបង្កើត និងការធ្វើសេចក្តីសម្រេចនៅក្នុង ប.ក.ក. នៅគ្រប់ដំណាក់កាលនៃបដិវត្តន៍²⁸⁰³។ ជាឧទាហរណ៍ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញថា រស់ ញឹម(ញឹម រស់) និង សោ ភឹម (ជាមេដឹកនាំភូមិភាគពីររូប ដែលតាមការលើកឡើងរបស់ នួន ជា ថា បានប្រឆាំងនឹង ប៉ុល ពត និង នួន ជា²⁸⁰⁴) បានចូលរួមក្នុងកិច្ចប្រជុំមួយនៅក្នុងខែមិថុនា ឆ្នាំ ១៩៧៤ ដែលក្នុងពេលនោះសេចក្តីសម្រេចជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញត្រូវបានធ្វើឡើង²⁸⁰⁵។ ស្រដៀងគ្នានេះដែរ ភស្តុតាងដែលសំអាងដោយអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងទាក់ទងទៅនឹងកិច្ចប្រជុំមួយក្នុងដើមខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥ ដែលក្នុងនោះសេចក្តីសម្រេចជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញត្រូវបាន

²⁸⁰² សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ៨៦៣ ជាអាទិ៍។
²⁸⁰³ សូមមើល សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៧២៤ ដល់ ៧៧៦។
²⁸⁰⁴ សូមមើល ជាឧទាហរណ៍ សំណើទីប្រាំមួយរបស់ នួន ជា សុំដាក់ភស្តុតាងបន្ថែម (F2/8) កថាខណ្ឌ ១១។
²⁸⁰⁵ សូមមើល សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១៣៣។

ចាត់ទុកជាបានការនោះ បានបង្ហាញថា សោ ភឹម ក៏បានចូលរួមកិច្ចប្រជុំនោះដែរ(ទោះជាយ៉ាងណាក្តី អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានលើកឡើងជាក់លាក់អំពីចំណុចនេះឡើយ)²⁸⁰⁶។ ទាក់ទងទៅនឹងការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញថា “នៅក្នុងអំឡុងពេលនៃរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ កម្មាភិបាល និងលេខាភូមិភាគបានរាយការណ៍ទៅ ប៉ុល ពត នួន ជា រន វ៉េត សុន សេន ឌឿន និង/ឬ មន្ទីរ ៨៧០ អំពីការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជន ហើយពេលខ្លះក៏បានស្នើសុំការណែនាំបន្ថែមទៀតផង”នេះបើយោងលើក្នុងចំណោមនោះរបាយការណ៍ដែលបានផ្ញើដោយ សោ ភឹម²⁸⁰⁷។

១០៤២. គួរកត់សម្គាល់ផងដែរថា ការកើតមានជម្លោះក្នុងចំណោមមេដឹកនាំក្នុងអង្គការចាត់តាំងដំបូងគឺជា រឿងធម្មតា។ ហេតុនេះ ជម្លោះទាំងនេះពុំប៉ះពាល់ទៅលើបញ្ហានៃការទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌស្ថិតក្រោម សហឧក្រិដ្ឋកម្មរួមនោះឡើយ ដរាបណាធាតុផ្សំទាំងអស់សម្រាប់ទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវនេះត្រូវបានបង្ហាញ ឱ្យឃើញ។ ស្រដៀងគ្នានេះដែរ នួន ជា ពុំបានពន្យល់ ថាតើស្វ័យភាពដ៏ធំធេងរបស់មេដឹកនាំភូមិភាគ បានប៉ះពាល់ដល់ការទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌរបស់គាត់ស្ថិតក្រោមសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួមនោះ យ៉ាងដូចម្តេចឡើយ។ ដូចបានកត់សម្គាល់ខាងលើ យោងតាមការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង មេដឹកនាំភូមិភាគ គឺជា សមាជិកនៃសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួម។ ផ្អែកតាមគោលការណ៍នៃសញ្ញាណសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួម ក្នុងចំណោមសមាជិក នានាដែលបានចូលរួមចំណែកក្នុងការអនុវត្តគោលបំណងរួម បើទោះបីជា មានសមាជិកខ្លះមានស្វ័យភាពក្នុង កម្រិតមួយទាក់ទងទៅនឹងការអនុវត្តនូវទិដ្ឋភាពនានានៃគោលបំណងរួមនោះក៏ដោយ ក៏ពុំធ្វើឱ្យសមាជិកដទៃ ទៀតនៃសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួមរួចផុតពីការទទួលខុសត្រូវចំពោះឧក្រិដ្ឋកម្មទាំងនេះបានដែរ។

១០៤៣. អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពុំមានភាពចាំបាច់ក្នុងការដោះស្រាយលើខ្លឹមសារនៃអំណះអំណាងរបស់ នួន ជា ឡើយ ដោយហេតុថា ពុំមានការផ្តល់មូលដ្ឋានគាំទ្រគ្រប់គ្រាន់ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហា ថាតើកំហុសផ្នែក

²⁸⁰⁶ សូមមើល ឧទាហរណ៍ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៦ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០១២ (វិចាម តុន ហៅ ភី ភួន) ឯកសារលេខ E1/97.1 (ភាសា អង់គ្លេស) ទំព័រ ១២ (“ដូចតាមការខ្ញុំចាំ គឺថា ដើមខែ ០៤ នៅឆ្នាំ ៧៥ អ័រគាត់បានប្រជុំពិគ្រោះពិភាក្សាពីរឿងជម្លៀសប្រជាជនដែរ។ មាន អី ប៉ុល ពត គាត់លើកឡើង ហើយអង្គប្រជុំនោះ កាលហ្នឹង អី នួន ជា ក៏នៅហ្នឹង អី ខៀវ សំផន ក៏នៅហ្នឹង សុន សេន កុយ ធួន រន វ៉េត ចេង អន អីហ្នឹង ហើយនិង តាភឹម អីហ្នឹង សោ ភឹម អីហ្នឹង នៅហ្នឹងទាំងអស់”)។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសំអាង យ៉ាងខ្លាំងទៅលើសក្ខីកម្មរបស់សាក្សីនេះ សូមមើលសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ជើងទំព័រ ៤១៦ ដល់ ៤២៥។

²⁸⁰⁷ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៧៩៨ និង ជើងទំព័រ ២៥៤២។

អង្គហេតុដែលបានអះអាង បានបណ្តាលឱ្យមានភាពមិនយុត្តិធម៌យ៉ាងដូចម្តេចនោះ។ អាស្រ័យហេតុនេះ ទង្វើ ករណីនៃបណ្តឹងសាទុក្ខនេះត្រូវបដិសេធចោល។

១០៤៤.ស្រដៀងគ្នានេះដែរ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាលើពាក្យថា អំណះអំណាងរបស់ ខៀវ សំផន ពុំមានលក្ខណៈសមស្របក្នុងការបង្ហាញនូវកំហុសដែលអាចប្តឹងសាទុក្ខបាននោះឡើយ។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការ កំពូលបានពន្យល់ពីខាងលើរួចមកហើយថា ការដែលថា កងទ័ពដែលបានចូលរួមការជម្លៀសប្រជាជនចេញពី ទីក្រុងភ្នំពេញ គឺស្ថិតក្រោមបញ្ជារបស់ភូមិភាគ និងពុំមែនស្ថិតក្រោមមជ្ឈឹមបក្សនោះ គឺពុំប៉ះពាល់ដល់ការ ទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌរបស់ជនជាប់ចោទស្ថិតក្រោមទម្រង់នៃសហឧក្រិដ្ឋកម្មឡើយ ជាការស្របគ្នា ទៅនឹងការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលថា មេដឹកនាំភូមិភាគ គឺជាផ្នែកនៃសហឧក្រិដ្ឋកម្ម រួម និងថា ឧក្រិដ្ឋកម្មទាំងនេះត្រូវបានប្រព្រឹត្តឡើងស្របតាមគោលបំណងរួម។ ផ្អែកតាមហេតុផលនេះ ជាការ ពុំជាប់ពាក់ព័ន្ធឡើយទៅនឹងបញ្ហា ថាតើអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានស្តាប់ជាចម្បង តែភស្តុតាងដែលទាក់ទង ទៅនឹងកងកម្លាំងនៃភូមិភាគមួយចំនួន ដែរ ឬយ៉ាងណានោះទេ។ ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការប្រើប្រាស់ពាក្យពេចន៍ និង ខ្លឹមសារ បើទោះបីជា ជាការពិត អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពេលខ្លះ បានសំដៅលើកងទ័ពបដិវត្តន៍កម្ពុជាក្នុងប រិបទនៃការជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ និងតាមការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងថា កងទ័ពបដិវត្តន៍កម្ពុជា ទើបតែត្រូវបានបង្កើតឡើង ក្រោយពេលជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញក្នុងខែ កក្កដា ឆ្នាំ ១៩៧៥²⁸⁰⁸ក៏ដោយ ក៏កំហុសនេះពុំមានផលប៉ះពាល់ណាមួយទៅលើសុពលភាពនៃការយល់ឃើញ របស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងឡើយ។ ដូចការលើកឡើងរបស់ ខៀវ សំផន²⁸⁰⁹ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងក៏ បានទទួលស្គាល់ជាក់លាក់ផងដែរថា កងកម្លាំងដែលបានចូលរួមក្នុងការជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ គឺស្ថិតក្រោមបញ្ជាផ្ទាល់របស់ភូមិភាគ មិនមែនមជ្ឈឹមបក្សឡើយ²⁸¹⁰។ ចំណុចនេះក៏បង្ហាញផងដែរថា អំណះ អំណាងរបស់ ខៀវ សំផន ដែលថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានចាត់ទុកកងកម្លាំងទាំងនេះថា ជាកងកម្លាំង ឯកភាពតែមួយ និងគោរពតាមរចនាសម្ព័ន្ធបញ្ជាអាងជាសាជីនោះ²⁸¹¹ គឺជាការបកស្រាយខុសអំពីការយល់ ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ដែលតាមពិតការយល់ឃើញទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានេះមានខ្លឹមសារច្រើន

²⁸⁰⁸ សូមមើល សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១៤៨ ដល់ ១៤៩ និង ២៤០។

²⁸⁰⁹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៣៤៥។

²⁸¹⁰ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ២៤០។

²⁸¹¹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៣៤៥។

លើសពីអ្វីដែល ខៀវ សំផន បានលើកឡើង។ អាស្រ័យហេតុនេះ អំណះអំណាងរបស់ ខៀវ សំផន ត្រូវ បដិសេធចោល។

៤.៥.១.៨. តួនាទីរបស់គណៈកម្មាធិការមជ្ឈិម

១០៤៥. ខៀវ សំផន បានលើកឡើងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសក្នុងការសន្និដ្ឋានថា គណៈកម្មាធិការមជ្ឈិម មានអំណាចធ្វើសេចក្តីសម្រេច និងមានមុខងារ“ដូចជា [...] វិភាគទៅលើការអនុវត្តគោលនយោបាយរបស់បក្ស កែតម្រូវការរំលោភបំពាន និងចេញសេចក្តីណែនាំនានា”²⁸¹²។ ខៀវ សំផន បានអះអាងថា ការយល់ឃើញនេះមានភាពផ្ទុយគ្នាទៅនឹងការយល់ឃើញផ្សេងទៀតរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលថា គណៈកម្មាធិការអចិន្ត្រៃយ៍គឺជាអ្នកមានសិទ្ធិអំណាចក្នុងការធ្វើសេចក្តីសម្រេចចុងក្រោយ²⁸¹³។ គាត់បានអះអាងបន្ថែមទៀតថា ការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងអំពីសិទ្ធិអំណាចក្នុងការធ្វើសេចក្តីសម្រេចរបស់គណៈកម្មាធិការមជ្ឈិម បានផ្អែកលើការបកស្រាយពុំត្រឹមត្រូវនៃភស្តុតាងនេះ ជាពិសេស ការលើកឡើងរបស់គាត់ដែលបានធ្វើឡើងនៅក្នុងសៀវភៅមួយ²⁸¹⁴ និងថា ការយល់ឃើញនេះបានផ្អែកជាមូលដ្ឋានលើការយល់ពុំត្រឹមត្រូវអំពីភស្តុតាងដែលនាំឱ្យអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងសន្និដ្ឋានថា សេចក្តីសម្រេចផ្សេងៗ ជាពិសេសសេចក្តីសម្រេចទាក់ទងទៅនឹងការជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ ត្រូវបានធ្វើដោយគណៈកម្មាធិការមជ្ឈិម²⁸¹⁵។ ខៀវ សំផន បានអះអាងថា ការយល់ឃើញនេះគឺជាការបំភ្លៃអំពីតួនាទីរបស់គណៈកម្មាធិការមជ្ឈិម ដែលជាហេតុធ្វើឱ្យអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដាក់ការទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌមកលើរូបគាត់ បើទោះបីជាគាត់ពុំដែលជាសមាជិកនៃគណៈកម្មាធិការអចិន្ត្រៃយ៍ក៏ដោយ²⁸¹⁶។ ខៀវ សំផន បានលើកឡើងផង

²⁸¹² សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ១២០ យោងទៅលើសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៨៤៧ (កត់សម្គាល់ថា កថាខណ្ឌ ១២០ ជើងទំព័រ ២៤៨ បានយោងទៅលើកថាខណ្ឌ ៣៤ នៃសាលក្រមនេះ។ មានតែកថាខណ្ឌ ៨៤៧ ប៉ុណ្ណោះ ដែលមានការដកស្រង់ចំណុចនេះ)។

²⁸¹³ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ១២១ យោងទៅលើសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ២០១៣ និង ២២៣។

²⁸¹⁴ សូមមើល សៀវភៅរបស់ ខៀវ សំផន៖ ប្រវត្តិសាស្ត្រកម្ពុជាថ្មីៗនេះ និងគោលជំហររបស់ខ្ញុំជាបន្តបន្ទាប់ ឯកសារលេខ E3/18 ឯកសារលេខ E3/18 ថ្ងៃទី ០៧ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០០៤ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00103840-1 ទំព័រ ៦៥ ដល់ ៦៦។

²⁸¹⁵ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ១២៣ ដល់ ១២៥។

²⁸¹⁶ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ១២៥។

ដែរថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសក្នុងការរកឃើញថា ឯកសារមួយចុះកាលបរិច្ឆេទថ្ងៃទី ៣០ ខែ មីនា ឆ្នាំ ១៩៧៦ ចេញពីគណៈកម្មាធិការមជ្ឈឹម ដែលឯកសារនោះបានរៀបរាប់អំពីសេចក្តីសម្រេចមួយចំនួន ដែលត្រូវបានធ្វើឡើង និងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានដោះស្រាយអំណះអំណាងរបស់មេធាវីការពារក្តី ទាក់ទងទៅនឹងតម្លៃជាភស្តុតាងដែលមានកម្រិតតិចតួច និងបញ្ហាទាក់ទងទៅនឹងដំណើរនៃការរក្សាទុកឯកសារ នោះ²⁸¹⁷ ។

១០៤៦.សហព្រះរាជអាជ្ញាពុំបានយល់ស្របជាមួយនឹងអំណះអំណាងរបស់ ខៀវ សំផន ឡើយ និងបានលើក ឡើងថា ការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំមានភាពផ្ទុយគ្នាទេ ព្រមទាំងថា ភស្តុតាងបានបង្ហាញ ថា គណៈកម្មាធិការមជ្ឈឹមបានចេញសេចក្តីសម្រេច និងសេចក្តីណែនាំលើបញ្ហាមួយចំនួន²⁸¹⁸ ។ សហព្រះរាជ អាជ្ញាបានអះអាងថា ការពិចារណារបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងលើចម្លើយផ្ទាល់របស់ ខៀវ សំផន គឺជាការ ត្រឹមត្រូវ និងថា ភស្តុតាងដទៃទៀតដែល ខៀវ សំផន បានយកមកសំអាងនោះក៏បង្ហាញឱ្យឃើញថា គណៈក ម្មាធិការមជ្ឈឹមពិតជាមានសិទ្ធិអំណាចក្នុងការធ្វើសេចក្តីសម្រេចប្រាកដមែន²⁸¹⁹។ សហព្រះរាជអាជ្ញាក៏បាន លើកឡើងផងដែរថា ការទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌរបស់ ខៀវ សំផន “ពុំបានផ្អែកទាំងស្រុងទៅលើតែ ទំនាក់ទំនងរបស់គាត់ជាមួយនឹងគណៈកម្មាធិការមជ្ឈឹមនោះឡើយ” ដែលចំណុចនេះបានធ្វើឱ្យអំណះអំណាង របស់គាត់ទាក់ទងទៅនឹងឯកសារ ចុះថ្ងៃទី ៣០ ខែ មីនា ឆ្នាំ ១៩៧៦ លែងមានប្រសិទ្ធភាពផងដែរ²⁸²⁰។ តាម ការលើកឡើងរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញាថា អំណះអំណាងរបស់ ខៀវ សំផន មានភាពយឺតយ៉ាវ និងបានលើក ឡើងលាយឡំគ្នារវាងភាពអាចទទួលយកបាននៃភស្តុតាង ជាមួយនឹងបទដ្ឋានស្តីអំពី“ការបង្ហាញឱ្យឃើញហួស ពីវិមតិសង្ស័យ”²⁸²¹ ។

១០៤៧.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពុំជឿជាក់លើអំណះអំណាងរបស់ ខៀវ សំផន ឡើយ។ ជាដំបូង ប្រហែលជា ខៀវ សំផន បានបកស្រាយពុំត្រឹមត្រូវអំពីការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពាក់ព័ន្ធ ទៅនឹងតួនាទី និងសិទ្ធិអំណាចរបស់គណៈមជ្ឈឹម។ ផ្ទុយទៅនឹងការលើកឡើងរបស់ ខៀវ សំផន ការយល់

²⁸¹⁷ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៤៩៧ ដល់ ៥០១។
²⁸¹⁸ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៣០២។
²⁸¹⁹ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៣០៣ ដល់ ៣០៤។
²⁸²⁰ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៣០៥។
²⁸²¹ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៣០៥។

ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំមានលក្ខណៈផ្ទុយគ្នាឡើយ ប៉ុន្តែគ្រាន់តែបានបង្ហាញក្នុងរូបភាពខុសគ្នា តិចតួចអំពីមុខងាររបស់គណៈមជ្ឈិម ដោយបានទទួលស្គាល់ច្បាស់លាស់ថា សិទ្ធិអំណាចក្នុងការធ្វើសេចក្តី សម្រេចចុងក្រោយ គឺស្ថិតនៅកន្លែងផ្សេងៗ ប៉ុន្តែទោះជាយ៉ាងនេះក្តី ក៏មានសេចក្តីសម្រេចមួយចំនួនពិតជាត្រូវ បានធ្វើឡើងនៅថ្នាក់គណៈមជ្ឈិមដែរ ហើយ ខៀវ សំផន ពុំបានបង្ហាញថា ការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះ សាលាដំបូងទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានេះ ពុំសមហេតុផលនោះឡើយ។ ជាការកត់សម្គាល់ អង្គជំនុំជម្រះសាលា ដំបូងបានសំអាងលើអត្ថបទដកស្រង់នៅក្នុងសៀវភៅរបស់ ខៀវ សំផន ដែលយោងតាមសៀវភៅនេះ គណៈ មជ្ឈិមបានចេញ“សេចក្តីបង្គាប់”មួយចំនួនស្តីពីបញ្ហាផ្សេងៗ²⁸²²។ បើទោះបីជាជើងទំព័រទាក់ទងទៅនឹងសេចក្តី ដកស្រង់ខាងលើបានបង្ហាញថា គណៈមជ្ឈិមពុំមែនជា“អង្គការនីតិប្រតិបត្តិ” ប៉ុន្តែត្រឹមតែ“បានពិភាក្សាអំពីការ អនុវត្តគោលនយោបាយដែលបង្កើតឡើងដោយការិយាល័យអចិន្ត្រៃយ៍” (ប្រហែលសំដៅលើគណៈអចិន្ត្រៃយ៍)ក៏ ដោយ ក៏ចំណុចនេះស៊ីសង្វាក់គ្នាជាមួយនឹងការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលតាមការកត់ សម្គាល់ខាងលើ បានទទួលស្គាល់ជាក់លាក់ថា គណៈអចិន្ត្រៃយ៍ គឺជាអ្នកធ្វើសេចក្តីសម្រេចចុងក្រោយ។ ទាក់ ទងទៅនឹងឯកសារចុះថ្ងៃទី ៣០ ខែ មីនា ឆ្នាំ ១៩៧៦ ខៀវ សំផន ពុំបានផ្តល់មូលដ្ឋានគាំទ្រគ្រប់គ្រាន់ថា កំហុសផ្នែកអង្គហេតុដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយោងលើឯកសារនេះ អាចបណ្តាលឱ្យមានភាពមិន យុត្តិធម៌នោះឡើយ។ អាស្រ័យហេតុនេះ អំណះអំណាងរបស់ ខៀវ សំផន ត្រូវបដិសេធចោល។

៤.៥.១.២. គោលការណ៍ប្រជាធិបតេយ្យប្រមូលផ្តុំ

១០៤៨.ខៀវ សំផន បានលើកឡើងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសនៅក្នុងការយល់ឃើញពាក់ព័ន្ធទៅ នឹងប្រជាធិបតេយ្យប្រមូលផ្តុំ ដែលជាគោលការណ៍គ្រឹះនៃដំណើរការធ្វើសេចក្តីសម្រេចរបស់ ប.ក.ក.។ គាត់ បានលើកឡើងថា តាមទ្រឹស្តី គោលការណ៍“ប្រជាធិបតេយ្យប្រមូលផ្តុំ”មានពីរផ្នែកគឺ ទីមួយកិច្ចពិភាក្សាតាម លទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យអំពីបញ្ហានានាចេញពីឋានានុក្រមថ្នាក់មូលដ្ឋានរហូតដល់ថ្នាក់កំពូល និងទីពីរ សេចក្តី សម្រេចនៅថ្នាក់កំពូលអំពីបញ្ហានេះ ដែលត្រូវបញ្ជូនទៅថ្នាក់ក្រោមរបស់អង្គការវិញ²⁸²³។ តាមការលើកឡើង របស់ ខៀវ សំផន ថា ភស្តុតាងនៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង បានបង្ហាញឱ្យឃើញតែផ្នែកទីពីរនៃ

²⁸²² សៀវភៅរបស់ ខៀវ សំផន៖ ប្រវត្តិសាស្ត្រកម្ពុជាថ្មីៗនេះ និងគោលជំហររបស់ខ្ញុំជាបន្តបន្ទាប់ ឯកសារលេខ E3/18 ថ្ងៃទី ០៧ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០០៤ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00103840 ទំព័រ ៦៥។

²⁸²³ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ១២៨។

ដំណើរការធ្វើសេចក្តីសម្រេចនេះប៉ុណ្ណោះ²⁸²⁴។ ខៀវ សំផន បានជំទាស់ទៅនឹងភស្តុតាងដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងលើកមកសំអាង ក្នុងការបង្ហាញឱ្យឃើញផ្នែកទីមួយនៃដំណើរការធ្វើសេចក្តីសម្រេច ដែលមានដូចជា ចម្លើយរបស់ នួន ជា ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការប្រើគោលការណ៍ប្រជាធិបតេយ្យប្រមូលផ្តុំ និងចំណុចដែលថា ប៉ុល ពត ពុំមែនជាអ្នកមានសិទ្ធិអំណាចដាច់ខាត ប្រតិចារិកនៃបទសម្ភាសន៍ជាមួយ ខៀវ សំផន ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការធ្វើសេចក្តីសម្រេចជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ សក្ខីកម្មរបស់ David CHANDLER នៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង និង កំណត់ហេតុកិច្ចប្រជុំរបស់គណៈកម្មាធិការអចិន្ត្រៃយ៍ចុះថ្ងៃទី ១១ ខែ មីនា ឆ្នាំ ១៩៧៦។ ខៀវ សំផន បានលើកឡើងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានបដិសេធដោយពុំត្រឹមត្រូវ ឬពុំបានពិចារណាលើភស្តុតាងដែលបង្ហាញថា ទិដ្ឋភាពនៃ“លទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យ” ពុំមានអត្ថិភាពឡើយនៅក្នុងដំណើរការធ្វើសេចក្តីសម្រេចរបស់ ប.ក.ក.²⁸²⁵។ ខៀវ សំផន បានអះអាងថា មានការសន្និដ្ឋានដ៏ សមហេតុផលមួយផ្សេងទៀត ដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងគួរធ្វើឡើង ដូចជាថា អង្គការចាត់តាំងរបស់ ប.ក.ក. មានលក្ខណៈតឹងរឹង និងមានឋានានុក្រមរឹតត្បិត ដូច្នេះជាការពុំត្រឹមត្រូវទេដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសន្និដ្ឋានថាការធ្វើសេចក្តីសម្រេចត្រូវបានធ្វើឡើងជាសមូហភាព និងបានផ្អែកលើការឯកភាពទូលំទូលាយនោះ²⁸²⁶។ ខៀវ សំផន បានអះអាងថា ការយល់ឃើញដែលមានកំហុសរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង បានផ្អែកលើការសន្និដ្ឋានថា រូបគាត់បានចូលរួម និងបានគាំទ្រសេចក្តីសម្រេចជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញដែលបានធ្វើឡើងក្នុងកិច្ចប្រជុំក្នុងខែ មិថុនា ឆ្នាំ ១៩៧៤ និងខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥ និងថា គាត់អាចធ្វើបទអន្តរាគមន៍ជំទាស់លើសេចក្តីសម្រេចនេះក្នុងកិច្ចប្រជុំនៅខែ មិថុនា ឆ្នាំ ១៩៧៤ ព្រមទាំងថាគាត់មានតំណែងពិតប្រាកដក្នុងរដ្ឋអំណាចនៅពេលចូលរួមក្នុងកិច្ចប្រជុំរបស់គណៈអចិន្ត្រៃយ៍នោះ²⁸²⁷ ។

១០៤៩.សហព្រះរាជអាជ្ញាបានអះអាងថា អំណះអំណាងរបស់ ខៀវ សំផន បានផ្អែកលើការយល់ពុំ ត្រឹមត្រូវអំពីគោលការណ៍ប្រជាធិបតេយ្យប្រមូលផ្តុំ ដោយហេតុថា ក្រៅពីលក្ខខណ្ឌតម្រូវឱ្យមានការបោះឆ្នោតជ្រើសរើសសមាជិករបស់គណៈកម្មាធិការណាមួយដោយផ្ទាក់ក្រោមបន្ទាប់នោះ គឺគោលការណ៍ប្រជាធិបតេយ្យ

²⁸²⁴ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ១២៩។

²⁸²⁵ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ១៣០ ដល់ ១៣៦។

²⁸²⁶ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ១៣៧។

²⁸²⁷ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ១៣៨ យោងទៅលើសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១៤២, ៧៣៥, ៩៩៧ និង ១០០៦។

ប្រមូលផ្តុំ បើយោងតាមអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានកំណត់ថា សេចក្តីសម្រេចត្រូវធ្វើឡើងជាសហគមន៍ មិនមែនជាលក្ខណៈបុគ្គលឡើយ²⁸²⁸។ សហព្រះរាជអាជ្ញាបានលើកឡើងបន្ថែមទៀតថា កំណត់ហេតុកិច្ចប្រជុំ របស់គណៈអធិន្ត្រ័យចុះថ្ងៃទី ១១ ខែ មីនា ឆ្នាំ ១៩៧៦ បានបញ្ជាក់បន្ថែមលើការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំ ជម្រះសាលាដំបូង ដោយពុំមែនបន្ថយតម្លៃនៃការយល់ឃើញនេះឡើយ ពីព្រោះកំណត់ហេតុនេះបានបង្ហាញថា គណៈអធិន្ត្រ័យបានព្រមព្រៀងតាមសេចក្តីសម្រេចនានាដែល ប៉ុល ពត បានណែនាំ។

១០៥០.បើទោះបីជាអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូល ពុំយល់ស្របជាមួយនឹងការលើកឡើងរបស់សហព្រះរាជ អាជ្ញាដែលថា ខៀវ សំផន បានយល់ព្រមត្រូវនូវអត្ថន័យនៃគោលការណ៍“ប្រជាធិបតេយ្យប្រមូលផ្តុំ” ដោយសារមានការបង្ហាញច្បាស់លាស់ថា គាត់បានជំទាស់ជាចម្បងទៅនឹងការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះ សាលាដំបូងដែលថា គោលការណ៍នេះជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការធ្វើសេចក្តីសម្រេចជាសហគមន៍ក៏ដោយ ក៏អង្គ ជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរំលឹកថា ការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង បានផ្អែកជាចម្បងលើចម្លើយ ចំនួន ២ របស់ នួន ជា ទាក់ទងទៅនឹងដំណើរការធ្វើសេចក្តីសម្រេចសហគមន៍ ព្រមទាំងចម្លើយរបស់ ខៀវ សំផន និង អៀង សារី ដែលសុទ្ធតែជាបុគ្គលបានចូលរួមក្នុងកិច្ចប្រជុំរបស់គណៈកម្មាធិការអធិន្ត្រ័យ²⁸²⁹។ នៅក្នុងកាលៈទេសៈបែបនេះ ជាការសមហេតុផលដែលត្រឹមតែផ្តល់ទម្ងន់តិចតួចលើសក្ខីកម្មរបស់ Philip SHORT ដែលបានអះអាងថា ប៉ុល ពត គឺជាអ្នកធ្វើសេចក្តីសម្រេចជាក់ស្តែង ដោយសារសក្ខីកម្មរបស់គាត់ពុំ មែនជាការរៀបរាប់អំពីហេតុការណ៍ផ្ទាល់នោះឡើយ។ យោងតាមកំណត់ហេតុកិច្ចប្រជុំរបស់គណៈកម្មាធិការ អធិន្ត្រ័យនៅថ្ងៃទី ១១ ខែ មីនា ឆ្នាំ ១៩៧៦²⁸³⁰ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពុំយល់ឃើញថា ការដែលថា អង្គ ជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានពិចារណាលើឯកសារនេះពាក់ព័ន្ធទៅនឹងគោលការណ៍ប្រជាធិបតេយ្យប្រមូលផ្តុំ ជា កំហុសនោះឡើយ ដោយសារ តាមការគូសបញ្ជាក់របស់សហព្រះរាជអាជ្ញា ឯកសារនេះពិតជាបានបង្ហាញថា គណៈកម្មាធិការអធិន្ត្រ័យជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការធ្វើសេចក្តីសម្រេច និងពុំចោទជាបញ្ហាដល់ការពិចារណា របស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងលើភស្តុតាងដទៃទៀតឡើយ។ អាស្រ័យហេតុនេះ ទង្វើករណីនៃបណ្តឹងសាទុក្ខ នេះត្រូវដីសេធចោល។

²⁸²⁸ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៣០៦ យោងទៅលើសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ២២៣។

²⁸²⁹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ២២៨។

²⁸³⁰ កំណត់ហេតុនៃអង្គប្រជុំគណៈអធិន្ត្រ័យរណសិរ្ស ឯកសារលេខ E3/197 ថ្ងៃទី ១១ ខែ មីនា ឆ្នាំ ១៩៧៦។

៤.៥.១.២.ច្បាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងចេតនាតម្រូវ

១០៥១.ដោយយោងទៅលើសេចក្តីសម្រេចរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ស្តីពីសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួម (100/6) និងសាលដីកា *វៀងក្រី Kvočka* (ICTY) ទាក់ទងទៅនឹងធាតុផ្សំ *អត្ថនោម័ត* ក្នុងការទទួលខុសត្រូវតាមសញ្ញាណនៃសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួម អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញថា “ជនជាប់ចោទប្រាកដជាមានចេតនាចូលរួមក្នុងគោលបំណងរួម និងថា ចេតនានេះប្រាកដជាបានរួមចំណែកជាមួយនឹងសមាជិកដទៃទៀតនៃសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួម”²⁸³¹។ អង្គជំនុំជម្រះនេះក៏បានយល់ឃើញផងដែរថា “ត្រូវតែបង្ហាញឱ្យឃើញថា សមាជិកនៃសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួមបានរួមចំណែកក្នុងចេតនាតម្រូវរបស់ចៅអធិការ រួមមានចេតនាជាក់លាក់ដែលតម្រូវសម្រាប់បទឧក្រិដ្ឋនៃការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញ”²⁸³²។ នៅក្នុងផ្នែកនៃសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលដោះស្រាយលើ *ធាតុផ្សំអត្ថនោម័ត* របស់ ខៀវ សំផន អង្គជំនុំជម្រះនេះបានយល់ឃើញថា គាត់មានចេតនាតម្រូវសម្រាប់ការទទួលខុសត្រូវតាមទម្រង់នៃសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួម *ក្នុងចំណោមនោះ* ដោយសារគាត់ទំនងជាបានដឹងពីភរិយាភាពច្បាស់លាស់ថា ការអនុវត្តគោលនយោបាយនេះនឹងបណ្តាលឱ្យមានឧក្រិដ្ឋកម្ម និងថា ជាក់ស្តែងគោលនយោបាយនេះបានបណ្តាលឱ្យមានការប្រព្រឹត្តបទឧក្រិដ្ឋនៅក្នុងអំឡុងពេលនៃការជម្លៀសប្រជាជន និងនៅទូលំពេកវិជ្ជា²⁸³³។

១០៥២.ខៀវ សំផន បានអះអាងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសទាក់ទងទៅនឹង *ធាតុផ្សំអត្ថនោម័ត* ដែលតម្រូវ ដោយបានយល់ឃើញថា ជនជាប់ចោទមានចេតនាចូលរួមក្នុងគោលបំណងរួម ដែលបានរួមចំណែកជាមួយនឹងសមាជិកដទៃទៀតនៃសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួម។ តាមការយោងទៅលើសាលដីកា *វៀងក្រី Kvočka* ²⁸³⁴ គាត់បានអះអាងថា បញ្ហានេះត្រូវតែបង្ហាញថា ជនជាប់ចោទ និងសមាជិកដទៃទៀតនៃសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួមត្រូវមានចេតនាធ្វើឱ្យសម្រេចគោលបំណងរួម²⁸³⁵។ ខៀវ សំផន បានអះអាងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបាន

²⁸³¹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦៩៤។
²⁸³² សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦៩៤។
²⁸³³ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៩៩៤។
²⁸³⁴ *សូមមើល* សាលដីកា *វៀងក្រី Kvočka* (ICTY) កថាខណ្ឌ ៨២។
²⁸³⁵ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៧០។

បន្ទាប់បន្តនេះដោយពុំត្រឹមត្រូវសម្រាប់ *ធាតុផ្សំអត្តនាម័ត* ដែលតម្រូវ តាមរយៈការវាយតម្លៃលើបញ្ហា ថា តើ គាត់បានដឹងពីភរនីយភាពច្បាស់លាស់នៃការប្រព្រឹត្តបទឧក្រិដ្ឋ ដែរ ឬយ៉ាងណា²⁸³⁶។

១០៥៣. អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលយល់ឃើញថា ដើម្បីសម្រេចឱ្យជនជាប់ចោទមានពិរុទ្ធភាពពីបទឧក្រិដ្ឋកម្ម មួយដែលផ្អែកលើការទទួលខុសត្រូវតាមសញ្ញាណនៃសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួម *ធាតុផ្សំអត្តនាម័ត*របស់ជនជាប់ចោទ ត្រូវតែគ្របដណ្តប់ទាំងធាតុផ្សំនានានៃបទឧក្រិដ្ឋនោះ និងធាតុផ្សំនានានៅក្នុងទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវ។ អាស្រ័យហេតុនេះ ការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលថា ចេតនាត្រូវតែគ្របដណ្តប់ទាំង គោលបំណងរួម និងបទឧក្រិដ្ឋដែលមានរួមបញ្ចូលនៅក្នុងគោលបំណងនេះ ជាការត្រឹមត្រូវ។ ទាក់ទងទៅនឹងអំណះអំណាងរបស់ ខៀវ សំផន ដែលថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសដោយបានលើកឡើងថា ជន ជាប់ចោទប្រាកដជាមានចេតនាចូលរួមក្នុងគោលបំណងរួម ដែលខុសគ្នាពីការធ្វើឱ្យសម្រេចគោលបំណងរួម និងការប្រព្រឹត្តបទឧក្រិដ្ឋនោះ²⁸³⁷ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាឃើញថា ការលើកឡើងនេះមាន កំហុសអង្គច្បាប់។ បើទោះបីជាការបង្ហាញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ខុសពីការបង្ហាញដែលបានប្រើ ប្រាស់ក្នុងសាលដីកា *រឿងក្តី Kvočka* (ICTY) (ដែលទោះជាយ៉ាងណាក្តី បានដកស្រង់ក្នុងជើងទំព័រ)ក៏ដោយ ក៏ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានកត់សម្គាល់នៅក្នុងកថាខណ្ឌដូចគ្នាថា សមាជិកនៃសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួមប្រាកដជា បានរួមចំណែកក្នុងចេតនារបស់ចារីផ្ទាល់ គឺជាចេតនាប្រព្រឹត្តបទឧក្រិដ្ឋជាក់លាក់²⁸³⁸។ ជាការពិត នៅពេល ពិចារណាលើ *ធាតុផ្សំអត្តនាម័ត* របស់ នួន ជា និង ខៀវ សំផន អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានដោះស្រាយជាក់ លាក់លើបញ្ហា ថា តើជនជាប់ចោទមានចេតនាប្រព្រឹត្តបទឧក្រិដ្ឋនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ដូចជា ការធ្វើមនុស្សឃាត ការសម្លាប់រង្គាល់ អំពើអនុស្សធម៌ផ្សេងៗទៀត និងការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញ²⁸³⁹ ដែរ ឬយ៉ាង ណា។

១០៥៤. ទាក់ទងទៅនឹងអំណះអំណាងរបស់ ខៀវ សំផន ដែលថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសដោយ បានបន្ទាប់បន្តនេះតម្រូវចំពោះ *ធាតុផ្សំអត្តនាម័ត* ដោយបានយោងទៅលើភរនីយភាព ច្បាស់លាស់មួយអំពីការ

²⁸³⁶ សាលាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៧១ យោងទៅលើសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៩៤៤។ *សូមមើលផងដែរ* សាលាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ២៨៧។

²⁸³⁷ សាលាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៧០។

²⁸³⁸ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦៩៤។

²⁸³⁹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៨៧៦ (នួន ជា) និង ៩៩៥ (ខៀវ សំផន)។

កើតឡើងនៃបទឧក្រិដ្ឋ²⁸⁴⁰នោះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាលើព្យាបាទ ភរនីយភាពដែលថា បទឧក្រិដ្ឋនឹងត្រូវបានប្រព្រឹត្តឡើងនោះ ពុំមែនជាបទដ្ឋានត្រឹមត្រូវចំពោះធាតុផ្សំអត្តនាម័តឡើយ។ ដូចបានកត់សម្គាល់ខាងលើ អ្វីដែលតម្រូវ គឺថា ជនជាប់ចោទ និងសមាជិកដទៃទៀតនៃសហគម្ព័ន្ធមិត្ត ត្រូវតែរួមចំណែកក្នុង “ចេតនាធ្វើឱ្យសម្រេចគោលបំណងរួម”²⁸⁴¹។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី នេះគឺជាការលើកឡើងទូទៅដែលតម្រូវឱ្យមានការបកស្រាយលម្អិតបន្ថែមទៀត ទាក់ទងទៅនឹងបទឧក្រិដ្ឋដែលរងការចោទប្រកាន់ និងកាលៈទេសៈនៃរឿងក្តី។ ជាឧទាហរណ៍ ដូចបានពន្យល់ខាងលើ²⁸⁴² សម្រាប់បទមនុស្សឃាតនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ធាតុផ្សំអត្តនាម័តតម្រូវ គឺចេតនាផ្ទាល់ ឬចេតនាប្រយោល (*dolus eventualis*)។ ដូច្នេះ ប្រសិនបើបទមនុស្សឃាតត្រូវបានប្រព្រឹត្តឡើងតាមរយៈសហគម្ព័ន្ធមិត្ត ចាំបាច់ត្រូវបង្ហាញឱ្យឃើញថា ជនជាប់ចោទមានគោលដៅអនុវត្តគោលបំណងរួមនាំឱ្យជនរងគ្រោះស្លាប់ ឬបានដឹងថា ការស្លាប់មនុស្សប្រាកដជាបង្កើតមានជាក់ច្បាស់ ដោយសារការអនុវត្តគោលបំណងរួមនោះ(ចេតនាផ្ទាល់) ឬថា ជនជាប់ចោទបានដឹងថា ការស្លាប់ជនរងគ្រោះ គឺជាផលវិបាកដែលអាចកើតមាន ដោយសារការអនុវត្តគោលបំណងរួមនោះ ប៉ុន្តែនៅតែបន្តអនុវត្តបើទោះបីយ៉ាងនេះក្តី ដោយទទួលយកលទ្ធភាពនៃការស្លាប់ដែលអាចកើតឡើង(ចេតនាប្រយោល)។ ផ្ទុយទៅវិញ ទាក់ទងទៅនឹងបទធ្វើទុក្ខបុកម្នេញនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ចាំបាច់ត្រូវបង្ហាញឱ្យឃើញថា ជនជាប់ចោទមានចេតនាអនុវត្តគោលបំណងរួមដែលនាំឱ្យមានការប្រព្រឹត្តអំពើរើសអើងប្រឆាំងនឹងជនរងគ្រោះជាក្រុមដែលអាចកំណត់ច្បាស់លាស់ និងថា ជនជាប់ចោទបានប្រព្រឹត្តដោយមានចេតនារើសអើងជាក់លាក់។ ទាក់ទងទៅនឹងទិដ្ឋភាពនៃអង្គហេតុ ជាឧទាហរណ៍ នៅពេលរឿងក្តីពាក់ព័ន្ធទៅនឹងជនជាប់ចោទនៅក្នុងកម្រិតជាមេដឹកនាំ ការសម្រេចអំពីគោលបំណងរួមអាចមានអត្ថិភាពយូរមុននឹងមានការអនុវត្តគោលបំណងនេះ ហើយពុំអាចកំណត់បានច្បាស់លាស់ទាំងស្រុងថា បទឧក្រិដ្ឋអាចនឹងត្រូវប្រព្រឹត្តឡើងនៅក្នុងអនាគតនោះឡើយ²⁸⁴³។

១០៥៥.ហេតុដូច្នេះ អាស្រ័យទៅលើបទឧក្រិដ្ឋ និងអង្គហេតុនៃរឿង និងអាចជាការសមហេតុផលផងដែរក្នុងការពិចារណាលើបញ្ហា ថាតើជនជាប់ចោទបានដឹងអំពីភរនីយភាពច្បាស់លាស់ដែលថា បទឧក្រិដ្ឋនឹងត្រូវ

²⁸⁴⁰ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៩៩៤។
²⁸⁴¹ សាលដីកាអៀងក្រី Kvočka (ICTY) កថាខណ្ឌ ៨២។
²⁸⁴² សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ៤០៩ ដល់ ៤១០។
²⁸⁴³ សូមមើល សាលដីកាអៀងក្រី Lubanga (ICC) កថាខណ្ឌ ៤៤៧។

ប្រព្រឹត្តឡើង ដែរ ឬយ៉ាងណា។ អាស្រ័យហេតុនេះ ការយោងរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងទៅលើបញ្ហានេះ តាមធម្មតា ពុំមែនជាកំហុសនោះឡើយ។ ប៉ុន្តែ ជាក់ស្តែងពុំមានភាពគ្រប់គ្រាន់ក្នុងការបង្ហាញអំពីធាតុផ្សំអត្តនាម ម៉តក្នុងការទទួលខុសត្រូវចំពោះឧក្រិដ្ឋកម្ម ដោយផ្អែកលើការទទួលខុសត្រូវតាមទម្រង់នៃសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួម។ ដូចនេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនឹងត្រូវធ្វើការពិចារណាបន្តទៀតលើការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះ សាលាដំបូង ទាក់ទងទៅនឹងចេតនារបស់ជនជាប់ចោទ និងទង្វើករណីពាក់ព័ន្ធនៅក្នុងសារណាបណ្តឹងសាទុក្ខ ដោយផ្អែកលើការបកស្រាយខាងលើអំពីបទដ្ឋានជាធរមាន។

៤.៥.១.៨.ចេតនារបស់ នួន ជា

១០៥៦.ទាក់ទងទៅនឹងចេតនារបស់ នួន ជា ដែលជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការដាក់ឱ្យទទួលខុសត្រូវចំពោះឧក្រិដ្ឋកម្ម ដោយផ្អែកលើសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួមនោះ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានរំលឹកពីតួនាទីរបស់គាត់ក្នុងការតាក់តែង គោលនយោបាយរបស់ ប.ក.ក. សមាជិកភាពរបស់គាត់ក្នុងគណៈកម្មាធិការដែលបានធ្វើសេចក្តីសម្រេចលើ ការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជន និងគាត់“ក៏ជាអ្នកគាំទ្រខ្លាំងក្លាឱ្យមាន“ការតស៊ូរំល្អ:” និងតួនាទីរបស់គាត់ក្នុងការប ណ្តុះបណ្តាល និងសកម្មភាពយោសនា ហើយផ្អែកលើមូលដ្ឋាននេះ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសន្និដ្ឋានថា “គាត់មានចេតនាជំរុញឱ្យអនុវត្តគោលបំណងរួម”²⁸⁴⁴។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងក៏បានយល់ឃើញផងដែរថា នួន ជា បានរួមចំណែកក្នុងចេតនាតម្រូវជាមួយអ្នកចូលរួមដទៃទៀត នៅក្នុងសហឧក្រិដ្ឋកម្មដើម្បីប្រព្រឹត្ត ឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ដូចជា ការធ្វើមនុស្សឃាត ការសម្លាប់រង្គាល និងការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញ²⁸⁴⁵។

១០៥៧.នួន ជា បានលើកឡើងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានផ្តល់ការយល់ឃើញពុំបានល្អិតល្អន់ពាក់ព័ន្ធទៅ នឹងចេតនារបស់គាត់ចំពោះការទទួលខុសត្រូវតាមទម្រង់សហឧក្រិដ្ឋកម្មរួម²⁸⁴⁶។ នួន ជា បានលើកឡើងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងប្រហែលជាពុំបានពិចារណាសមស្របលើបញ្ហានេះ ដែលតាមការលើកឡើងរបស់ គាត់បានឆ្លុះបញ្ចាំងឱ្យឃើញថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញថា នួន ជា មានចេតនាជាក់លាក់ ចំពោះ“ការធ្វើមនុស្សឃាតដែលបានប្រព្រឹត្តឡើង នៅក្នុងអំឡុងពេលផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរ បើទោះបីជាគាត់ពុំត្រូវបានចោទប្រកាន់ ឬពុំត្រូវបានសម្រេចដាក់ពន្ធនាគារពីបទមនុស្សឃាតពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការ

²⁸⁴⁴ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៨៧៥។

²⁸⁴⁵ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៨៧៦។

²⁸⁴⁶ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៦១៨។

ផ្លាស់ទីលំនៅទីពីរនេះក៏ដោយ²⁸⁴⁷។ នួន ជា បានលើកឡើងបន្ថែមទៀតថា ដោយសារពុំមានការយល់ឃើញ ដែលមានមូលដ្ឋានគាំទ្រគ្រប់គ្រាន់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងចេតនារបស់គាត់ “មេធាវីការពារក្តីត្រឹមតែអាចបង្ហាញសាវ័ត្រី ថា នួន ជា ពុំមានចេតនាតម្រូវទាក់ទងទៅនឹងឧក្រិដ្ឋកម្មណាមួយដែលបានចោទប្រកាន់នោះឡើយ”²⁸⁴⁸។

១០៥៨.ទាក់ទងទៅនឹងចេតនាក្នុងការប្រព្រឹត្តបទមនុស្សឃាតពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីមួយ នួន ជា បានអះអាងថា មានភស្តុតាងអង្វើៗប៉ុណ្ណោះដែលបង្ហាញពីការសម្លាប់ជនស៊ីវិលក្នុងអំឡុងពេលនៃការជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ និងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានកោះហៅសាក្សីហេង សំរិន ដែលតាមការអះអាងរបស់ នួន ជា អាចផ្តល់សក្ខីកម្មពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការចេញបទបញ្ជាទាំងនោះ²⁸⁴⁹។ នួន ជា បានអះអាងបន្ថែមទៀតថា ពុំមានភស្តុតាងបង្ហាញថា គាត់មានចេតនាបង្កឱ្យមានការស្លាប់ឬបង្កឱ្យមានពូសនកម្មធ្ងន់ធ្ងរផ្នែករូបកាយលើជនស៊ីវិល និងថា បើទោះបីជាគាត់អាច ឬបានយល់ដឹងជាមុនថា លក្ខខណ្ឌនៃការជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញអាចនឹងបង្កឱ្យមានការស្លាប់(ដែលគាត់បានជំទាស់)ក៏ដោយ នេះជាការពុំគ្រប់គ្រាន់ក្នុងការបង្ហាញពីចេតនាតម្រូវនោះឡើយ²⁸⁵⁰។ នួន ជា ក៏បានលើកឡើងផងដែរថា ដូចអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានទទួលស្គាល់ពីគោលបំណងរបស់គាត់ គឺដើម្បីបង្កើនចំនួនប្រជាជន ដែលផ្ទុយទៅនឹងការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលថា គាត់មានចេតនាបង្កឱ្យមានពូសនកម្មធ្ងន់ធ្ងរផ្នែករូបកាយលើជនស៊ីវិល²⁸⁵¹។ នួន ជា បានរំលឹកថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានផ្តល់ការយល់ឃើញពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការដឹងរបស់គាត់ពីឧក្រិដ្ឋកម្មដែលបានប្រព្រឹត្តឡើងនោះ និងបានជំទាស់ថា ដោយសារតែពុំមានភាពច្បាស់លាស់ ថា តើអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសំអាងលើការយល់ឃើញទាំងនេះ ក្នុងការបង្ហាញពីចេតនារបស់គាត់ ដែរ ឬយ៉ាងណា ទើបការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុស ព្រោះអង្គជំនុំជម្រះបានផ្អែកលើការលើកឡើងដែលថា គាត់បានឃើញសាកសពក្នុងផ្ទះនៅទីក្រុងភ្នំពេញ ដែលតាមការ

²⁸⁴⁷ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៦១៩។

²⁸⁴⁸ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៦២០។

²⁸⁴⁹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៦២១។

²⁸⁵⁰ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៦២២។

²⁸⁵¹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៦២២។

លើកឡើងរបស់គាត់ នេះជាការ“ពុំជាប់ពាក់ព័ន្ធច្បាស់ក្រឡែត” និងបានផ្អែកដោយពុំត្រឹមត្រូវលើភស្តុតាងមួយផ្សេងទៀតដែលជាប្រតិចារឹកនៃកិច្ចសម្ភាសន៍ជាមួយអ្នកកាសែតជនជាតិជប៉ុននោះ²⁸⁵²។

១០៥៩.សហព្រះរាជអាជ្ញាបានឆ្លើយតបថា “ក្នុងសាលក្រមទាំងមូល” អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានផ្តល់“ការយល់ឃើញយ៉ាងច្រើន [...] ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងចេតនារបស់ នួន ជា”²⁸⁵³ និងថា ការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងទាក់ទងទៅនឹងចេតនារបស់គាត់ក្នុងការធ្វើមនុស្សឃាត និងការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញនោះ មានលក្ខណៈសមហេតុផល²⁸⁵⁴។

១០៦០.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ថា អំណះអំណាងរបស់ នួន ជា ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងកង្វះចេតនាក្នុងការធ្វើមនុស្សឃាត ហាក់ដូចជាបានផ្អែកលើការសន្មតថា ធាតុផ្សំ*អត្ថនោម័ត*នៃការធ្វើមនុស្សឃាតចាំបាច់តម្រូវឱ្យមានការបង្ហាញពីគោលបំណងរបស់ចារីក្នុងការប្រព្រឹត្តឧក្រិដ្ឋកម្ម។ នួន ជា បានអះអាងពាក់ព័ន្ធទៅនឹងបញ្ហានេះថា “ទោះបីជាអាចនិយាយបានថា នួន ជា បាន [...] ដឹងជាមុនអំពីការស្លាប់ទាំងនោះក៏ដោយ [...] ក៏មិនមែនជាបទដ្ឋាននោះទេ”²⁸⁵⁵។ ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរំលឹកថា ទីមួយ នួន ជា បានទទួលស្គាល់ជាក់លាក់ថា គាត់មានចេតនាសម្លាប់“ជនមហាក្សត្រ”ទាំង ៧ រូបនោះ ដូច្នេះ អំណះអំណាងរបស់គាត់ពុំអាចជឿជាក់បាន ដោយសារមានការជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការសម្លាប់នោះ²⁸⁵⁶។ មានការបង្ហាញឱ្យឃើញថា នួន ជា មានចេតនាប្រព្រឹត្តដោយផ្ទាល់ក្នុងការសម្លាប់ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានេះ។

១០៦១.ទាក់ទងទៅនឹងការសម្លាប់ដទៃទៀត ដែលបានកើតឡើងក្នុងអំឡុងពេលនៃការជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ ដូចបានពន្យល់ខាងលើ “ចេតនា”ប្រព្រឹត្តបទមនុស្សឃាតក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ក៏មានអត្ថិភាពផងដែរក្នុងករណីដែលចារីបានប្រព្រឹត្ត *ដោយប្រយោល*²⁸⁵⁷។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានផ្តល់ការយល់ឃើញយ៉ាងទូលំទូលាយពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការដឹងរបស់ នួន ជា អំពីឧក្រិដ្ឋកម្មនានា រួមទាំងភរនីយភាព

²⁸⁵² សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៦២៣។

²⁸⁵³ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៤៨៤។

²⁸⁵⁴ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៤៨៨ ដល់ ៤៩៤។

²⁸⁵⁵ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៦២២។

²⁸⁵⁶ សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ៣៥៨, ៨៥៩។

²⁸⁵⁷ សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ៤១០។

ច្បាប់លាស់ចំពោះការប្រព្រឹត្តបទឧក្រិដ្ឋនោះផងដែរ²⁸⁵⁸។ ឧទាហរណ៍ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញថា ផែនការជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញត្រូវបានធ្វើឡើងដោយគ្មាន “ការគិតគូរអំពីសុខុមាលភាព ឬសុខភាពរបស់ប្រជាជនដែលត្រូវផ្លាស់ទីលំនៅនោះឡើយ ជាពិសេសអ្នកដែលងាយទទួលរងគ្រោះបំផុត”²⁸⁵⁹ ដែលនៅក្នុងកាលៈទេសៈនៃការជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ(រយៈពេលខ្លីឬសហគមន៍ និងនៅក្នុងរដ្ឋប្រាំដែលក្តៅបំផុត)នោះ បានបង្ហាញច្បាប់លាស់ថា នួន ជា បានដឹងអំពីភរិយាភាពច្បាប់លាស់ចំពោះការស្លាប់ដោយសារលក្ខខណ្ឌនៃការជម្លៀសនេះ។ បើទោះបីជាបានដឹងដូច្នេះក៏ដោយ ក៏ នួន ជា នៅតែរួមចំណែកក្នុងការអនុវត្តគោលបំណងឧក្រិដ្ឋនេះដែរ ដូចនេះបង្ហាញឱ្យឃើញថា គាត់បានទទួលយកការស្លាប់ប្រជាជនដោយសារលក្ខខណ្ឌនៃការជម្លៀស។ អាស្រ័យហេតុនេះ ទាក់ទងទៅនឹងបទមនុស្សឃាតដែលបណ្តាលមកពី លក្ខខណ្ឌនៃការជម្លៀសប្រជាជនដំណាក់កាលទីមួយ ដោយផ្អែកលើការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង បានបង្ហាញឱ្យឃើញថា នួន ជា បានប្រព្រឹត្ត ដោយចេតនាប្រយោល។

១០៦២.ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការសម្លាប់ជនស៊ីវិល និង អ្នករដ្ឋការ និងទាហាននៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរក្នុងអំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីមួយ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរំលឹកការយល់ឃើញខាងលើទាក់ទងទៅនឹងឧក្រិដ្ឋកម្មដែលមានរួមបញ្ចូលនៅក្នុងគោលបំណងឧក្រិដ្ឋ²⁸⁶⁰ ដែល បានយល់ឃើញថា នៅក្នុងកាលៈទេសៈជាក់លាក់នៃរឿងក្តីនេះ គោលបំណងរួមបានរួមបញ្ចូលដោយប្រយោលនូវការរំពឹងទុកជាមុនថា នឹងមានការប្រើប្រាស់អំពើហិង្សាបណ្តាលឱ្យស្លាប់ ពីសំណាក់កងទ័ពដែលទទួលភារកិច្ចជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ។ ដោយហេតុថា នួន ជា បានចូលរួមដោយផ្ទាល់នៅក្នុងការធ្វើសេចក្តីសម្រេចជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញនោះ ដូច្នេះគាត់បានដឹងអំពីកាលៈទេសៈទាំងនេះ។ យោងតាមការសម្រេចរបស់គាត់ក្នុងការរួមចំណែកនៅក្នុងការអនុវត្តគោលបំណងរួមដោយពុំគិតគូរពីអ្វីកើតមាននោះ នួន ជា បានទទួលយកការកើតឡើងចំពោះការសម្លាប់ទាំងនោះ និងបានប្រព្រឹត្ត ដោយចេតនាប្រយោល។ ដោយផ្អែកលើការយល់ឃើញនេះ ពុំមានភាពចាំបាច់ត្រូវ ពិចារណាលើអំណះអំណាងដែលបានលើកឡើងថា អង្គជំនុំជម្រះ

²⁸⁵⁸ សូមមើល សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៨៣៩ ដល់ ៨៦០។ សូមមើលផងដែរ កថាខណ្ឌ ៩០៤ ដល់ ៩០៩។

²⁸⁵⁹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៧៨៨។

²⁸⁶⁰ សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ៨៥៤ ជាអាទិ៍។

សាលាដំបូងមានកំហុស ដោយសារអង្គជំនុំជម្រះនេះ នៅពេលពិភាក្សាអំពីចេតនារបស់ នួន ជា បានយោងទៅលើការដែលគាត់បានឃើញសាកសពនៅក្នុងទីក្រុងភ្នំពេញនោះ។

១០៦៣.ទាក់ទងទៅនឹងការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរំលឹកថា អង្គជំនុំជម្រះបានទទួលយកការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងទាក់ទងទៅនឹងការស្លាប់ដោយសារលក្ខខណ្ឌនៃការផ្លាស់ទីលំនៅ និងការសម្លាប់មួយករណី²⁸⁶¹។ ប៉ុន្តែ បើទោះបីជាអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញថា ករណីទាំងនេះជាការសម្លាប់រង្គាល់នៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិក៏ដោយ ក៏អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានសម្រេចកែប្រែបទឧក្រិដ្ឋនេះ ទៅជាបទមនុស្សឃាតនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ²⁸⁶²។ អាស្រ័យហេតុនេះ ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងចេតនារបស់ នួន ជា ចាំបាច់ត្រូវកំណត់ ថាតើផ្អែកលើការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង មានការបង្ហាញឱ្យឃើញថា នួន ជា មានចេតនាផ្ទាល់ ឬចេតនាប្រយោល ក្នុងការសម្លាប់តាមរយៈការអនុវត្តគោលបំណងរួម ដែរ ឬយ៉ាងណា។

១០៦៤.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលយល់ឃើញថា ការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានបង្ហាញឱ្យឃើញថា នួន ជា មានគោលបំណងធ្វើឱ្យអ្នកដែលត្រូវជម្លៀសស្លាប់តាមរយៈការអនុវត្តការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរ ឬបានដឹងថា ប្រាកដជានឹងមានការស្លាប់កើតឡើងនោះឡើយ។ អាស្រ័យហេតុនេះ ពុំអាចនិយាយបានថា នួន ជា បានប្រព្រឹត្តអំពើមនុស្សឃាតដោយចេតនាផ្ទាល់ឡើយ។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី ដោយផ្អែកលើការពិតដែលថា គាត់បានដឹងអំពីផលវិបាកដែលធ្វើឱ្យបាត់បង់ជីវិតក្នុងការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីមួយ²⁸⁶³ ហើយនៅតែបន្តចូលរួមដោយផ្ទាល់នៅក្នុងការធ្វើសេចក្តីសម្រេច និងការរៀបចំផែនការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនក្នុងទ្រង់ទ្រាយធំដែលជាផ្នែកនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរនោះ នួន ជា បានដឹងថា ការស្លាប់ទំនងជាអាចកើតមានដោយសារការអនុវត្តការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរ ជាហេតុការណ៍ពិតមួយដែលគាត់បានទទួលស្គាល់។ ដូច្នេះ នួន ជា បានប្រព្រឹត្តអំពើមនុស្សឃាតដោយចេតនាប្រយោលទាក់ទងទៅនឹងការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរនេះ។

²⁸⁶¹ សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ៥៥០ ជាអាទិ៍។

²⁸⁶² សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ៥៦០ ដល់ ៥៦២។

²⁸⁶³ សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ១០៦១។

១០៦៥.ទាក់ទងទៅនឹងព្រឹត្តិការណ៍នៅទួលពោធិ៍ជ្រៃ នួន ជា បានលើកឡើងថា អំណះអំណាងរបស់គាត់ ទាក់ទងទៅនឹងនីតិភាពនៃគោលនយោបាយប្រឆាំងនឹងទាហាន និងអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ ត្រូវយក មកអនុវត្តដូចគ្នាចំពោះការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានេះដែរ²⁸⁶⁴។ អង្គ ជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានដោះស្រាយចំពោះអំណះអំណាងនេះរួចរាល់ហើយនៅផ្នែកខាងលើ និងបាន សន្និដ្ឋានថា គោលនយោបាយកំណត់គោលដៅពុំត្រូវបានបង្ហាញឱ្យឃើញដោយសមហេតុផលនោះឡើយ²⁸⁶⁵។ អាស្រ័យហេតុនេះ អំណះអំណាងអំពីចេតនាពាក់ព័ន្ធទៅនឹងឧក្រិដ្ឋកម្មនៅទួលពោធិ៍ជ្រៃ ពុំចាំបាច់ត្រូវធ្វើការ ពិចារណាបន្ថែមទៀតឡើយ។

១០៦៦.ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងអំពីចេតនារបស់ នួន ជា ទាក់ទងទៅនឹង ការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញ និងអំពើអមនុស្សធម៌ផ្សេងៗទៀតនោះ នួន ជា ពុំបានលើកអំណះអំណាងថ្មីណាមួយឡើយ ប៉ុន្តែគ្រាន់តែបានសំដៅទៅលើអំណះអំណាងដែលបានលើកឡើង នៅក្នុងផ្នែកផ្សេងនៃសារណាបណ្តឹងសាទុក្ខ របស់គាត់ប៉ុណ្ណោះ ដែលអំណះអំណាងនេះអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានដោះស្រាយ និងបដិសេធចោល រួចរាល់ហើយ²⁸⁶⁶។

៤.ង.១.ណ.ចេតនារបស់ ខៀវ សំផន

១០៦៧.ទាក់ទងទៅនឹងចេតនារបស់ ខៀវ សំផន ដែលត្រូវបានដាក់ឱ្យទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌតាមទម្រង់ នៃសហឧក្រិដ្ឋរួម អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានបញ្ជាក់ថា “ការបន្តចូលរួមដោយចេតនានៅក្នុងសហឧក្រិដ្ឋ កម្មរួម ដោយបានដឹងថា បទឧក្រិដ្ឋនានាកំពុងត្រូវបានប្រព្រឹត្តឡើងនោះ បានបង្ហាញឱ្យឃើញពីចេតនាឧក្រិដ្ឋ របស់ ខៀវ សំផន”²⁸⁶⁷។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានពិចារណាឃើញថា ខៀវ សំផន បានចូលរួមក្នុងកិច្ច ប្រជុំនានា ដែលក្នុងពេលនោះគោលបំណងរួមត្រូវបានបង្កើតឡើង និងបានអនុវត្តតាមរយៈគោលនយោបាយ ដែលបានព្រមព្រៀងផងដែរ និងថា គាត់បានដឹងអំពីភរិយភាពច្បាស់លាស់ថា បទឧក្រិដ្ឋនានានឹងកើតមាន

²⁸⁶⁴ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៦២៦។

²⁸⁶⁵ សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ៩៧២។

²⁸⁶⁶ សូមមើល សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៦២៤ ដល់ ៦២៥។

²⁸⁶⁷ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៩៩៣។

ដោយសារលទ្ធផលនៃការអនុវត្តគោលនយោបាយទាំងនេះ²⁸⁶⁸។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញថា ខៀវ សំផន បានដឹងថា គោលនយោបាយទាំងនេះបានបណ្តាលឱ្យមាន និង/ឬជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការប្រព្រឹត្ត បទឧក្រិដ្ឋនានានៅក្នុងអំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីមួយ និងទីពីរ និង នៅទូលពោធិ៍ ជ្រៃ និងថា គាត់ក៏បានទទួលព័ត៌មានសម្ងាត់អំពីការប្រព្រឹត្តបទឧក្រិដ្ឋទាំងនោះផងដែរ²⁸⁶⁹។ អង្គជំនុំជម្រះ សាលាដំបូងបានយល់ឃើញបន្ថែមទៀតថា បើទោះបីជាគាត់បានដឹងដូច្នេះក៏ដោយ “ក៏គាត់នៅតែបានបន្តចូល រួមចំណែក និងឯកភាពលើដំណើរការវិវត្តនៃបដិវត្តន៍ប្រជាធិបតេយ្យ និងសង្គមនិយម”តាមរយៈការរៀបចំ ផែនការ ការផ្សព្វផ្សាយ ការអនុវត្ត ការគាំទ្រ និងការការពារគោលបំណងរួម ដែលបណ្តាលឱ្យមាន និងជាប់ ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការជម្លៀសប្រជាជន និងការការពារគោលនយោបាយកំណត់គោលដៅដែលបទឧក្រិដ្ឋនានា ត្រូវបានប្រព្រឹត្តឡើងតាមរយៈគោលនយោបាយទាំងនេះ ក្នុងអំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់ កាលទីមួយ និងទីពីរ និង នៅទូលពោធិ៍ជ្រៃ²⁸⁷⁰។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញថា ខៀវ សំផន មានចេតនារួមចំណែកក្នុងចេតនារបស់សមាជិកដទៃទៀតនៃសហគ្រឹះកម្ពុជា ក្នុងការអនុវត្តគោលបំណងរួម តាមរយៈគោលនយោបាយខាងលើដែលបណ្តាលឱ្យមាន និង/ឬជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការប្រព្រឹត្តបទឧក្រិដ្ឋនានា នៅក្នុងអំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីមួយ និងទីពីរ និង នៅទូលពោធិ៍ជ្រៃ ដែលរួម មានបទមនុស្សឃាត បទសម្លាប់រង្គាល និងអំពើអមនុស្សធម៌ផ្សេងៗទៀត²⁸⁷¹។ បន្ថែមលើនេះទៀត អង្គជំនុំ ជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញថា ខៀវ សំផន មានចេតនារួមចំណែកក្នុងចេតនាសេរីរបស់សមាជិក ដទៃទៀតនៃសហគ្រឹះកម្ពុជា ដែលត្រូវបានដាក់ឱ្យទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌចំពោះបទធ្វើទុក្ខបុកម្នេញ ដោយមូលហេតុនយោបាយ²⁸⁷²។

១០៦៨.ខៀវ សំផន បានអះអាងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុស ដោយសារពុំបានពិចារណាឱ្យបាន គ្រប់គ្រាន់អំពីគោលការណ៍រក្សាការសម្ងាត់នៅក្នុង ប.ក.ក. និងបានលើកឡើងថា គោលការណ៍នេះអាចនាំឱ្យ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងសន្និដ្ឋានបានថា មានមន្ទិលសង្ស័យពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌ

²⁸⁶⁸ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៩៩៤។

²⁸⁶⁹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៩៩៤។

²⁸⁷⁰ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៩៩៤។

²⁸⁷¹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៩៩៥។

²⁸⁷² សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៩៩៥។

របស់គាត់²⁸⁷³។ ខៀវ សំផន បានអះអាងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុស ដោយបានយល់ឃើញថា ពាក្យ“មជ្ឈឹមបក្ស” និង“អង្គការ”អាចកំណត់អត្តសញ្ញាណរបស់បុគ្គល និងស្ថាប័នច្បាស់លាស់បាន²⁸⁷⁴។ ខៀវ សំផន បានលើកឡើងថា ដោយហេតុថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានទទួលស្គាល់ថា ពាក្យ“មជ្ឈឹមបក្ស”មាន លក្ខណៈស្រពេចស្រពិល²⁸⁷⁵ ទើបអង្គជំនុំជម្រះនេះបានយល់ឃើញផ្ទុយគ្នា ដោយបានកំណត់និយមន័យនៃ ពាក្យនេះសំដៅ“ជារួមទៅលើស្ថាប័នប្រតិបត្តិជាន់ខ្ពស់របស់ ប.ក.ក. ដែលមានមូលដ្ឋាននៅទីក្រុងភ្នំពេញ”²⁸⁷⁶ ។ ខៀវ សំផន បានលើកឡើងថា ចំណុចនេះ គឺជាកំហុសធ្ងន់ធ្ងរ ដោយផ្អែកលើមូលដ្ឋាននេះពុំអាចឱ្យអង្គជំនុំ ជម្រះសាលាដំបូងធ្វើការពិចារណាពេញលេញលើការទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌរបស់គាត់ និងពុំបានភ្ជាប់ ទំនាក់ទំនងដោយពិតប្រាកដរវាងរូបគាត់ជាមួយនឹងសេចក្តីសម្រេចទាំងអស់ ដែលបានធ្វើឡើងដោយស្ថាប័ន នានានៃកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យឡើយ²⁸⁷⁷។ ទាក់ទងទៅនឹងពាក្យ“អង្គការ” ខៀវ សំផន បានអះអាងប្រហាក់ ប្រហែលគ្នានេះដែរថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុស ដោយសារបានប្រើប្រាស់ពាក្យនេះពុំច្បាស់លាស់ ជាហេតុធ្វើឱ្យមានការបញ្ចូលរូបគាត់ដោយប្រយោល²⁸⁷⁸។ ដូច្នេះ ខៀវ សំផន បានលើកឡើងថា អង្គជំនុំជម្រះ សាលាដំបូងមានកំហុស ដោយសារបានភ្ជាប់ទំនាក់ទំនងរវាងព្រឹត្តិការណ៍ដែល“មជ្ឈឹមបក្ស” ឬ“អង្គការ”ជា អ្នកទទួលខុសត្រូវ ជាមួយនឹងការបានដឹងរបស់គាត់អំពីព្រឹត្តិការណ៍ទាំងនេះ ធ្វើជាលក្ខខណ្ឌតម្រូវសម្រាប់ដាក់ គាត់ឱ្យទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌ²⁸⁷⁹។ ខៀវ សំផន បានលើកឡើងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមាន កំហុសក្នុងការយល់ឃើញថា គាត់បានដឹងជាមុនអំពីផែនការជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ និងថា គាត់បានចូលរួមក្នុងដំណើរការធ្វើសេចក្តីសម្រេចដែលបណ្តាលឱ្យមានការសម្រេចបែបនេះ²⁸⁸⁰។ លើសពីនេះ ទៀត ខៀវ សំផន បានលើកឡើងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសក្នុងការយល់ឃើញថា គាត់បានដឹង អំពីបទឧក្រិដ្ឋនានា ឬគោលនយោបាយឧក្រិដ្ឋ ដែលបានប្រព្រឹត្ត ឬអនុវត្តនៅមុនថ្ងៃទី ១៧ ខែ មេសា ឆ្នាំ

²⁸⁷³ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ១៤៩។

²⁸⁷⁴ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ១៣៩។

²⁸⁷⁵ សូមមើល សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ២០៥។

²⁸⁷⁶ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ២០៦។

²⁸⁷⁷ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ១៤១។

²⁸⁷⁸ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ១៤៣។

²⁸⁷⁹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ១៤៤។

²⁸⁸⁰ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ២៨០ ដល់ ២៨៥។

១៩៧៥ និងថា គាត់បានដឹងអំពីភរនីយភាពច្បាស់លាស់ថា មានការប្រព្រឹត្តបទឧក្រិដ្ឋនានាតាមរយៈការអនុវត្ត គោលនយោបាយទាំងនេះ^{២៨៨១}។ ខៀវ សំផន បានអះអាងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសក្នុងការយល់ ឃើញទាក់ទងទៅនឹងឯកសារបោះពុម្ពផ្សាយទស្សនាវដ្តី *ទង់បដិវត្តន៍* និងទស្សនាវដ្តី *យុវជនយុវនារីបដិវត្តន៍* នៅ ក្នុងអំឡុងពេលមុនថ្ងៃទី ១៧ ខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥^{២៨៨២}។ បន្ថែមលើនេះទៀត ខៀវ សំផន បានលើកឡើងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុស ដោយសារបានធ្វើការសន្និដ្ឋានអំពីចេតនាឧក្រិដ្ឋរបស់គាត់ចេញពីការចូល រួមរបស់គាត់ក្នុងការអនុវត្តគោលបំណងរួមនេះតែមួយមុខគត់ ដែលនេះពុំមែនជាបទឧក្រិដ្ឋទាំងស្រុង និងដោយ ពុំបានយល់ឃើញថា អំពើរបស់គាត់បានរួមចំណែកក្នុងទិដ្ឋភាពឧក្រិដ្ឋនៃគោលបំណងរួម^{២៨៨៣}។ ខៀវ សំផន បានជំទាស់បន្ថែមទៀតទៅនឹងការយល់ឃើញដែលថា គាត់បានដឹងព័ត៌មានអំពីការប្រព្រឹត្តបទឧក្រិដ្ឋនានាក្នុង អំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីមួយ ពីព្រោះគាត់បានជួបជាមួយមេដឹកនាំជាន់ខ្ពស់នានា របស់ ប.ក.ក. នៅមន្ទីរ ប-៥ និងនៅស្ថានីយរថភ្លើងក្នុងទីក្រុងភ្នំពេញ^{២៨៨៤}។ ជាមួយគ្នានេះដែរ ទាក់ទងទៅនឹង ការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីមួយ ខៀវ សំផន បានជំទាស់ទៅនឹងការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំ ជម្រះសាលាដំបូងដែលថា គាត់បានដឹងអំពីការប្រព្រឹត្តបទឧក្រិដ្ឋនានាក្នុងពេលនោះតាមរយៈសារព័ត៌មាន បរទេស របាយការណ៍ និងទំនាក់ទំនងការទូតរបស់គាត់^{២៨៨៥}។ បន្ថែមលើនេះទៀត ខៀវ សំផន បានចោទ ប្រកាន់អំពីកំហុសទាក់ទងទៅនឹងការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងអំពីកិច្ចប្រជុំ ដែលគាត់បាន ចូលរួមក្នុងខែ ឧសភា ឆ្នាំ ១៩៧៥ និងការចូលរួមរបស់គាត់នៅក្នុងកិច្ចប្រជុំនោះ ព្រមទាំងខ្លឹមសារនៃកិច្ច ប្រជុំ^{២៨៨៦}។ ខៀវ សំផន ក៏បានជំទាស់ជាទូទៅផងដែរទៅនឹងការសន្និដ្ឋានរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ទាក់ទងទៅនឹងការដឹងរបស់គាត់អំពីគោលនយោបាយរបស់ ប.ក.ក. និងការទទួលបានព័ត៌មានអំពីបទឧក្រិដ្ឋ នានានោះ^{២៨៨៧}។ ខៀវ សំផន បានអះអាងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសនៅក្នុងការយល់ឃើញថា

^{២៨៨១} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ២៨៦ និង ២៨៨ ដល់ ២៩១។

^{២៨៨២} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ១៧១ ដល់ ១៧៦។

^{២៨៨៣} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៣១៨ ដល់ ៣១៩, ៤១៤ ដល់ ៤១៥, ៤៤៦ ដល់ ៤៤៧, ៦២៦ ដល់ ៦២៧។ សូមមើលផងដែរ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៣៩៥។

^{២៨៨៤} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៣៧៤ ដល់ ៣៨២។

^{២៨៨៥} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៣៨៣ ដល់ ៣៨៧។

^{២៨៨៦} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៣៩៣ ដល់ ៣៩៤។

^{២៨៨៧} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៣៩៥។

គាត់បានដឹងអំពីបទឧក្រិដ្ឋនានាក្នុងពេល និងក្រោយពេលប្រព្រឹត្ត ក្នុងអំឡុងពេលនៃការជម្លៀសប្រជាជន ដំណាក់កាលទីមួយ²⁸⁸⁸។ បន្ថែមលើនេះទៀត ខៀវ សំផន បានលើកឡើងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមាន កំហុសក្នុងការសន្និដ្ឋានថា គាត់បានដឹងអំពីភរនីយភាពច្បាស់លាស់ នៅមុនការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់ កាលទីពីរថា មានការប្រព្រឹត្តបទឧក្រិដ្ឋនានា និងបានយល់ឃើញថា គាត់បានដឹងអំពីបទឧក្រិដ្ឋទាំងនេះក្នុង ពេល និងក្រោយពេលប្រព្រឹត្ត²⁸⁸⁹។ បន្ថែមលើនេះ ខៀវ សំផន បានអះអាងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមាន កំហុសក្នុងការយល់ឃើញថា គាត់បានដឹងអំពីការប្រព្រឹត្តបទឧក្រិដ្ឋនៅទូលពោធិ៍សែនជ័យ²⁸⁹⁰។ ចុងក្រោយ ខៀវ សំ ផន បានអះអាងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសំអាងពុំត្រឹមត្រូវទៅលើអង្គហេតុក្រោយការប្រព្រឹត្តឧក្រិដ្ឋ កម្មទាក់ទងទៅនឹងការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីមួយ និងទីពីរ និងព្រឹត្តិការណ៍នៅទូលពោធិ៍សែនជ័យ ដូច្នេះមានកំហុសក្នុងការបង្ហាញអំពីការដឹងបទល្មើសក្រោយការប្រព្រឹត្ត (*dolus subsequens*)។

១០៦៩.សហព្រះរាជអាជ្ញាបានឆ្លើយតបថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង“បានលើកមូលដ្ឋានបង្ហាញយ៉ាងច្បាស់ថា បើទោះជាមានគោលការណ៍រក្សាការសម្ងាត់របស់ ប.ក.ក. ក៏ដោយ ក៏ ខៀវ សំផន បានដឹងអំពីឧក្រិដ្ឋកម្មដែល ត្រូវបានរកឃើញថា គាត់មានពិរុទ្ធដោយសារការប្រព្រឹត្តនេះ” និងថា គាត់បានចូលរួមក្នុងការរក្សាការ សម្ងាត់²⁸⁹¹។ ទាក់ទងទៅនឹងការប្រើប្រាស់ពាក្យ“មជ្ឈិមបក្ស” និង“អង្គការ”របស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង សហព្រះរាជអាជ្ញាបានលើកឡើងថា ការប្រើប្រាស់ពាក្យនេះត្រូវបានគាំទ្រដោយភស្តុតាង និងថា អង្គជំនុំជម្រះ សាលាដំបូងបានដឹងអំពីភាពស្របគ្នាស្រពិលនៃពាក្យទាំងនេះ²⁸⁹²។ សហព្រះរាជអាជ្ញាបានលើកឡើងបន្ថែម ទៀតថា ខៀវ សំផន “ពុំបានបង្ហាញអំពីកំហុស ឬព្យសនកម្មណាមួយដែលកើតចេញពីការប្រើប្រាស់ពាក្យ ពេចន៍ទាំងនេះពីសំណាក់អង្គជំនុំជម្រះ”នោះឡើយ និងបានកត់សម្គាល់ថា អំណះអំណាងរបស់ ខៀវ សំផន ពុំ បានយោងទៅលើឯកសារណាមួយ និងទំនងជាមានលក្ខណៈផ្ទុយគ្នា²⁸⁹³។ សហព្រះរាជអាជ្ញាបានលើកឡើង បន្ថែមទៀតថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញត្រឹមត្រូវផ្អែកលើភស្តុតាងគ្រប់គ្រាន់ដែលអង្គជំនុំ

²⁸⁸⁸ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៣៩៧ ដល់ ៤០១។ សូមមើលផងដែរ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៣៩៥។

²⁸⁸⁹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៥៨៨ ដល់ ៥៩៨។

²⁸⁹⁰ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៤៣៧ ដល់ ៤៤០, ៦៣៦ ដល់ ៦៤១។

²⁸⁹¹ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៣០៩ (ជើងទំព័រលុបចោល)។

²⁸⁹² សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៣០៧។

²⁸⁹³ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៣០៨។

ជម្រះបានយកមកសំអាងនោះ និងថា ខៀវ សំផន បានចូលរួមក្នុងកិច្ចប្រជុំនៅខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥ នៅមន្ទីរ ប-៥ ដែលក្នុងពេលនោះ ខៀវ សំផន បានគាំទ្រសេចក្តីសម្រេចជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ²⁸⁹⁴ ដែលសេចក្តីសម្រេចនេះគាត់អាចជំទាស់បាន បើយោងតាមសហព្រះរាជអាជ្ញា²⁸⁹⁵។ ទាក់ទងទៅនឹងកំហុស ដែលខៀវ សំផន បានចោទប្រកាន់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការដឹងរបស់គាត់អំពីឧក្រិដ្ឋកម្មដែលបានប្រព្រឹត្តឡើងក្នុង អំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីមួយ និងនៅទូលពោធិ៍សែនជ័យនោះ សហព្រះរាជអាជ្ញាបាន ឆ្លើយតបថា ខៀវ សំផន ពុំបានបង្ហាញឱ្យឃើញ ថាតើកំហុសដែលបានចោទប្រកាន់នោះ បានបណ្តាលឱ្យមាន ភាពមិនយុត្តិធម៌យ៉ាងដូចម្តេចឡើយ²⁸⁹⁶។ ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានេះ សហព្រះរាជអាជ្ញាបានឆ្លើយតបបន្ថែម ទៀតថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញយ៉ាងត្រឹមត្រូវថា ខៀវ សំផន បានដឹងព័ត៌មានអំពីឧក្រិដ្ឋកម្ម នៅពេលគាត់ជួបជាមួយមេដឹកនាំជាន់ខ្ពស់នានារបស់ ប.ក.ក. នៅមន្ទីរ ប-៥ ព្រមទាំងដឹងតាមរយៈរបាយ ការណ៍ការទូត និងទីភ្នាក់ងារសារព័ត៌មាននានា²⁸⁹⁷។ សហព្រះរាជអាជ្ញាបានលើកឡើងបន្ថែមថា ខៀវ សំផន បានកំណត់ចរិតលក្ខណៈពុំត្រឹមត្រូវលើការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលថា គាត់បានដឹងនៅ មុនថ្ងៃទី ១៧ ខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥ អំពី“ភរនីយភាពច្បាស់លាស់”ថា នឹងមានឧក្រិដ្ឋកម្មត្រូវបានប្រព្រឹត្តឡើង និងថា គាត់ពិតជាបានដឹងអំពីឧក្រិដ្ឋកម្មដែលបានកើតឡើងក្នុងពេលនោះ²⁸⁹⁸។ សហព្រះរាជអាជ្ញាបានលើក ឡើងបន្ថែមទៀតថា ខៀវ សំផន ពុំបានបង្ហាញអំពីកំហុសផ្នែកអង្គហេតុរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ពាក់ ព័ន្ធទៅនឹងការដឹងរបស់គាត់អំពីឧក្រិដ្ឋកម្មនោះ ហេតុដូច្នេះ ពុំបានកំណត់អត្តសញ្ញាណនៃកំហុសដែលអាចប្តឹង សាទុក្ខបាននោះ²⁸⁹⁹។ ទាក់ទងទៅនឹងការលើកឡើងរបស់ ខៀវ សំផន ដែលថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមាន កំហុសក្នុងការសន្និដ្ឋានអំពីចេតនាឧក្រិដ្ឋ ចេញតែពីការចូលរួមរបស់គាត់ក្នុងការអនុវត្តគោលបំណងរួម ដែល អង្គជំនុំជម្រះបានចាត់ទុកថា ពុំមែនជា“បទឧក្រិដ្ឋទាំងស្រុង”នោះ សហព្រះរាជអាជ្ញាបានលើកឡើងថា ការ យល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះបានផ្អែកលើមូលដ្ឋាននៃការដឹងរបស់គាត់អំពីឧក្រិដ្ឋកម្ម និងការចូលរួមចំណែក របស់គាត់រហូតដល់ប្រាំដងនៅក្នុងគោលបំណងរួមដែលបានបណ្តាលឱ្យមាន និងជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការ

²⁸⁹⁴ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៤៥៦ ដល់ ៤៥៧។

²⁸⁹⁵ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៤៥៨។

²⁸⁹⁶ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៤៥៩។

²⁸⁹⁷ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៤៥៩ ដល់ ៤៦៥។

²⁸⁹⁸ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៦១៦ និង ៦១៨។

²⁸⁹⁹ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៦១៧ និង ៦១៩។

ជម្លៀសប្រជាជន និង គោលនយោបាយកំណត់គោលដៅ²⁹⁰⁰។ ជាចុងក្រោយ សហព្រះរាជអាជ្ញាបានលើកឡើងថា អំណះអំណាងរបស់ ខៀវ សំផន ទាក់ទងទៅនឹងការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការដឹងរបស់គាត់ អំពីឧក្រិដ្ឋកម្មដែលបានប្រព្រឹត្តនៅទូលពោធិ៍ជ្រៃនោះ ពុំមានមូលដ្ឋានគាំទ្រគ្រប់គ្រាន់ ឬបានផ្អែកលើការយល់ពុំត្រឹមត្រូវអំពីច្បាប់ជាធរមាន និងថា នៅគ្រប់ករណីទាំងអស់ ការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានភាពត្រឹមត្រូវ ដោយបានផ្អែកលើការបង្ហាញពីលំនាំនៃឧក្រិដ្ឋកម្មដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសំអាងនោះ²⁹⁰¹។

១០៧០.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនឹងត្រូវដោះស្រាយលើអំណះអំណាងរបស់ ខៀវ សំផន ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការសន្និដ្ឋានរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងអំពីបញ្ហា ថាតើគាត់មានចេតនាតម្រូវ ក្នុងការដាក់ឱ្យទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌ ដែរឬយ៉ាងណា។ ប៉ុន្តែ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនឹងពុំដោះស្រាយលើអំណះអំណាងរបស់ ខៀវ សំផន ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងឧក្រិដ្ឋកម្មដែលបានប្រព្រឹត្តឡើងនៅទូលពោធិ៍ជ្រៃ²⁹⁰²នោះទេ។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានយល់ឃើញដូចខាងលើថា អត្ថិភាពនៃគោលនយោបាយកំណត់គោលដៅលើទាហាន និងអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ ពុំត្រូវបានបង្ហាញសមហេតុផលដោយផ្អែកលើភស្តុតាងក្នុងសំណុំរឿង ០០២/០១²⁹⁰³។ អាស្រ័យហេតុនេះ ខៀវ សំផន ពុំអាចត្រូវបានដាក់ឱ្យទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌចំពោះឧក្រិដ្ឋកម្មទាំងនេះឡើយ ហើយបញ្ហាស្តីពីចេតនារបស់គាត់ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានេះ ត្រូវចាត់ជាអសារបង់។

១០៧១.ចំពោះអំណះអំណាងរបស់ ខៀវ សំផន ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងគោលការណ៍រក្សាការសម្ងាត់នៅក្នុង ប.ក.ក²⁹⁰⁴ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលយល់ឃើញថា ខៀវ សំផន បានជំទាស់ទៅនឹងការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងត្រង់ចំណុចដែលថា គាត់បានដឹងអំពីឧក្រិដ្ឋកម្ម ដែលរូបគាត់ត្រូវបានប្រកាស ដាក់ពន្ធនាគារនោះ។ ការយល់ឃើញទាំងនេះមានច្រើននៅក្នុងផ្នែកមួយដោយឡែកនៅក្នុងសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ដែលក្នុងនោះអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានពិពណ៌នាយ៉ាងលម្អិតពីរបៀបដែលខ្លួន បានធ្វើការ

²⁹⁰⁰ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៦២២ ដល់ ៦២៣។

²⁹⁰¹ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៦២៥ ដល់ ៦២៧។

²⁹⁰² សារណាលើបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៤៣៧ ដល់ ៤៤០។

²⁹⁰³ សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ៩៧២។

²⁹⁰⁴ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ១៤៥ ដល់ ១៤៩។

សន្និដ្ឋានពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការដឹងរបស់ ខៀវ សំផន អំពីឧក្រិដ្ឋកម្មទាំងនោះ²⁹⁰⁵។ ខៀវ សំផន បានអះអាងត្រឹមតែថា បើផ្អែកលើគោលការណ៍រក្សាការសម្ងាត់ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងអាចនឹងផ្តល់ការសន្និដ្ឋានផ្សេងពីនេះ។ ច្បាស់លាស់ណាស់ ចំណុចនេះពុំមានភាពសមស្របក្នុងការបង្ហាញឱ្យឃើញពីកំហុសរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងនោះទេ អាស្រ័យហេតុនេះ អំណះអំណាងរបស់ ខៀវ សំផន ត្រូវបដិសេធចោល។

១០៧២.ចំពោះអំណះអំណាងទាក់ទងទៅនឹងការផ្សព្វផ្សាយទស្សនាវដ្តី *ទង់បដិវត្តន៍* និងទស្សនាវដ្តី *យុវជនយុវនារីបដិវត្តន៍* ខៀវ សំផន បានលើកឡើងថា ទីមួយ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសក្នុងការយល់ឃើញថា មជ្ឈមហាសិទ្ធិអាចទាក់ទងដោយងាយស្រួលជាមួយភូមិភាគ²⁹⁰⁶។ ដូចការកត់សម្គាល់របស់សហព្រះរាជអាជ្ញា²⁹⁰⁷ នៅក្នុងកថាខណ្ឌមួយចំនួននៅក្នុងសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ដែល ខៀវ សំផន បានយោងនោះ អង្គជំនុំជម្រះពុំបានផ្តល់ការយល់ឃើញបែបនេះឡើយ ដូច្នេះអំណះអំណាងនេះត្រូវបដិសេធចោល²⁹⁰⁸។ ទីពីរ ខៀវ សំផន បានអះអាងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសដោយបានសំអាងទៅលើឯកសារបោះពុម្ពផ្សាយទាំងនេះ ក្នុងការបង្ហាញពីការដឹងរបស់ ខៀវ សំផន អំពីភរនីយភាពច្បាស់លាស់ថា មានការប្រព្រឹត្តឧក្រិដ្ឋកម្មដោយសារគោលនយោបាយផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជន ពីព្រោះពុំមានការបង្ហាញឱ្យឃើញថា គាត់បានទទួល ឬបានអានទស្សនាវដ្តីទាំងនោះឡើយ²⁹⁰⁹។ អំណះអំណាងទាំងនេះត្រូវបដិសេធចោល ដោយសារនៅក្នុងកថាខណ្ឌសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលគាត់បានយោងនោះ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានផ្អែកការដឹងរបស់គាត់ជាចម្បងតែទៅលើទស្សនាវដ្តី *ទង់បដិវត្តន៍* និងទស្សនាវដ្តី *យុវជនយុវនារីបដិវត្តន៍* ប៉ុណ្ណោះទេ ផ្ទុយទៅវិញ *ក្នុងចំណោមនោះ* អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសំអាងលើការចូលរួមរបស់គាត់នៅក្នុងការរៀបចំផែនការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជន ការទាក់ទងរបស់គាត់ជាមួយមេដឹកនាំជាន់ខ្ពស់ដទៃទៀត ព្រមទាំងអ្នកការទូតបរទេស²⁹¹⁰។ ស្រដៀងគ្នានេះដែរ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបដិសេធអំណះអំណាងរបស់ ខៀវ សំផន ទាក់ទងទៅនឹងការប្រើប្រាស់ពាក្យ“មជ្ឈមហាសិទ្ធិ” និង“អង្គការ”របស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង²⁹¹¹ ដោយ

²⁹⁰⁵ សូមមើល សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៩៤៤ ដល់ ៩៥៩។
²⁹⁰⁶ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ១៧២។
²⁹⁰⁷ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៣១០។
²⁹⁰⁸ សូមមើល សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ២៧៤ ដល់ ២៧៥។
²⁹⁰⁹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ១៧៣។
²⁹¹⁰ សូមមើល សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៩៤៧ ដល់ ៩៥២។
²⁹¹¹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ១៣៩ ដល់ ១៤៤។

សារគាត់ពុំបានផ្តល់មូលដ្ឋានគាំទ្រគ្រប់គ្រាន់ដល់ការអះអាងអំពីកំហុសនោះ និងផលប៉ះពាល់ជាសក្តានុពលទៅលើសាលក្រម²⁹¹²។ ទាក់ទងទៅនឹងអំណះអំណាងរបស់គាត់ដែលថា កំហុសនោះមានឥទ្ធិពលលើការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការដឹងរបស់គាត់អំពីឧក្រិដ្ឋកម្មនោះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ថា ខៀវ សំផន ពុំបានពន្យល់បន្ថែមលើអំណះអំណាងរបស់ខ្លួនលើសពីនេះឡើយ ប៉ុន្តែគ្រាន់តែបានយោងទៅលើផ្នែកមួយទៀតនៅក្នុងសារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ខ្លួនប៉ុណ្ណោះ ដែលទោះជាយ៉ាងណាក្តី ពុំបានពិភាក្សាអំពីបញ្ហានេះម្តងទៀតឡើយ²⁹¹³។

១០៧៣.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរំលឹកថា អង្គជំនុំជម្រះបានបដិសេធផ្លូវហើយនូវអំណះអំណាងរបស់ ខៀវ សំផន ទាក់ទងទៅនឹងការបកស្រាយរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងអំពីគោលការណ៍ប្រជាធិបតេយ្យប្រមូលផ្តុំ²⁹¹⁴ ដូច្នេះអំណះអំណាងរបស់គាត់ដែលថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានេះ និងទាក់ទងទៅនឹងការយល់ឃើញអំពីចេតនារបស់គាត់ ពុំអាចជឿជាក់បានឡើយ²⁹¹⁵។ ដូចបានកត់សម្គាល់ខាងលើ²⁹¹⁶ដោយហេតុថា ដោយផ្អែកលើភស្តុតាងនៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង មិនមានហេតុផលសមស្របក្នុងការសន្និដ្ឋានថា ខៀវ សំផន បានចូលរួមនៅក្នុងកិច្ចប្រជុំរបស់មេដឹកនាំ ប.ក.ក. ក្នុងខែ មិថុនា ឆ្នាំ ១៩៧៤ នោះ ដូច្នេះការដឹង ឬចេតនារបស់ ខៀវ សំផន ទាក់ទងទៅនឹងឧក្រិដ្ឋកម្ម ពុំអាចសន្និដ្ឋានដោយផ្អែកលើការចូលរួមនេះបានឡើយ។ នៅក្នុងកាលៈទេសៈនេះ ពុំមានមូលហេតុចាំបាច់ត្រូវដោះស្រាយអំណះអំណាងបន្ថែមរបស់ ខៀវ សំផន ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានេះទេ²⁹¹⁷។

១០៧៤.ទាក់ទងទៅនឹងការលើកឡើងរបស់ ខៀវ សំផន ដែលថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសក្នុងការយល់ឃើញថា នៅមុនថ្ងៃទី ១៧ ខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥ គាត់បានដឹងអំពីភរនីយភាពខ្ពស់ថា បទឧក្រិដ្ឋនានាអាចនឹងត្រូវបានប្រព្រឹត្តឡើង នៅក្នុងអំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីមួយ និងទីពីរ និងនៅ

²⁹¹² សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ១០១ ដល់ ១០២។

²⁹¹³ សូមមើល សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ១៤៤ ជើងទំព័រ ២៩៥ យោងទៅលើសារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ២៨៦ ដល់ ៣២៩។

²⁹¹⁴ សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ១០៧២។

²⁹¹⁵ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ២៨២ ដល់ ២៨៣។

²⁹¹⁶ សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ១០២៨។

²⁹¹⁷ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ២៨៥។

ទួលពោធិ៍ជ្រៃ²⁹¹⁸ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ថា ក្នុងការគាំទ្រដល់អំណះអំណាងនេះ ខៀវ សំផន បានយោងទៅលើការលើកឡើងដទៃទៀត ដែលជំទាស់ទៅនឹងការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ទាក់ទងទៅនឹងការចូលរួមរបស់គាត់ក្នុងការអនុវត្តគោលបំណងរួម²⁹¹⁹។ ខៀវ សំផន បានប្រើប្រាស់វិធីសាស្ត្រ ស្រដៀងគ្នាទាក់ទងទៅនឹងអំណះអំណាងរបស់គាត់ដែលថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសក្នុងការយល់ ឃើញថា គាត់បានដឹងអំពីភរនីយភាពខ្ពស់នៃការប្រព្រឹត្តបទឧក្រិដ្ឋ នៅមុន ក្នុងអំឡុងពេល និងនៅក្រោយការ ផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរ ក្នុងផ្នែកបន្ទាប់នៃសារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់គាត់²⁹²⁰។ អង្គជំនុំ ជម្រះតុលាការកំពូលបានដោះស្រាយកំហុសអង្គហេតុទាំងនេះរួចហើយដូចខាងលើ និងបានសន្និដ្ឋានថា ការ យោងរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងទៅលើអំឡុងពេលមុនឆ្នាំ ១៩៧០ ធ្វើជាបរិបទនៃការយល់ឃើញរបស់ ខ្លួន²⁹²¹ និងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសក្នុងការយល់ឃើញថា គាត់បានចូលរួមក្នុងកិច្ចប្រជុំរបស់ គណៈមជ្ឈឹមក្នុងខែ មិថុនា ឆ្នាំ ១៩៧៤ ដែលនៅពេលនោះថា គាត់បានយល់ស្របជាមួយផែនការជម្លៀស ប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ²⁹²² ព្រមទាំងថា គាត់បានផ្ទេរសន្តិភាពប្រកាសបើកសម័យប្រជុំសភាតំណាង ប្រជាជនកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យនៅថ្ងៃទី ១១ ខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៦²⁹²³។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី អង្គជំនុំជម្រះ តុលាការកំពូលបានយល់ឃើញថា ការយល់ឃើញផ្សេងទៀតរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពាក់ព័ន្ធទៅនឹង បញ្ហានេះមានភាពសមហេតុផល។ ការយល់ឃើញនេះបានផ្តល់មូលដ្ឋានគ្រប់គ្រាន់គាំទ្រសេចក្តីសន្និដ្ឋានដែល ថា ខៀវ សំផន បានដឹងអំពីភរនីយភាពខ្ពស់ថា ឧក្រិដ្ឋកម្មអាចនឹងត្រូវបានប្រព្រឹត្តឡើងនៅក្នុងអំឡុងពេលនៃការ ផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីមួយ និងទីពីរ និងនៅទួលពោធិ៍ជ្រៃ ទោះបីជានៅមុនថ្ងៃទី ១៧ ខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥ ឬនៅមុន ក្នុងអំឡុងពេល និងក្រោយការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរក៏ដោយ។

១០៧៥.ខៀវ សំផន បានអះអាងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសក្នុងការសន្និដ្ឋានអំពីចេតនាឧក្រិដ្ឋ ដោយបានសំអាងតែទៅលើការរួមចំណែករបស់គាត់ នៅក្នុងការអនុវត្តគោលបំណងរួមនៃសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួម

²⁹¹⁸ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ២៨៦ និង ២៨៩ ដល់ ២៩១។

²⁹¹⁹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ២៨៩។

²⁹²⁰ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៥៨៨ ដល់ ៥៩៨។

²⁹²¹ សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ១០០៥។

²⁹²² សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ១០០៩។

²⁹²³ សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ១០២៣។

ដែលអង្គជំនុំជម្រះបានចាត់ទុកថា ពុំមែនជាបទឧក្រិដ្ឋទាំងស្រុងនោះ²⁹²⁴។ ដូចបានបញ្ជាក់ខាងលើ²⁹²⁵ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរំលឹកថា គោលបំណងរួម ត្រូវចាត់ជាបទឧក្រិដ្ឋ ដោយសារគោលបំណងរួមនេះមានទំនាក់ទំនងទៅនឹងគោលនយោបាយ ដែលការអនុវត្តគោលនយោបាយនេះត្រូវបានចាត់ជាការប្រព្រឹត្តបទឧក្រិដ្ឋ។ ហេតុនេះ ផ្ទុយពីការលើកឡើងរបស់ ខៀវ សំផន អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានសន្និដ្ឋានអំពីចេតនាឧក្រិដ្ឋចេញតែពីការគាំទ្ររបស់គាត់លើគោលបំណងរួមមួយផ្នែក ដែលពុំមែនជាបទឧក្រិដ្ឋទាំងស្រុងនោះប៉ុណ្ណោះទេ។ ប៉ុន្តែ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញថា ខៀវ សំផន មានចេតនាដូចគ្នាផងដែរក្នុងការសម្រេចគោលបំណងរួម ពោលគឺ ការកសាងបដិវត្តន៍សង្គមនិយមដែលពាក់ព័ន្ធជាចាំបាច់ទៅនឹងការប្រព្រឹត្តឧក្រិដ្ឋកម្មនានា តាមរយៈការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជន និងគោលនយោបាយកំណត់គោលដៅ ដូចគ្នានឹងអ្នកចូលរួមដទៃទៀតក្នុងសហគ្រាសឧក្រិដ្ឋកម្មរួម តាមរយៈការរួមចំណែករហូតដល់ប្រាំដង បើទោះបីជាគាត់បានដឹងមុនអំពីការប្រព្រឹត្តឧក្រិដ្ឋកម្ម នៅក្នុងអំឡុងពេល និងក្រោយពេលប្រព្រឹត្តក៏ដោយ²⁹²⁶។ អាស្រ័យហេតុនេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបដិសេធអំណះអំណាចរបស់ ខៀវ សំផន។

១០៧៦.ទាក់ទងទៅនឹងការលើកឡើងរបស់ ខៀវ សំផន ដែលថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសក្នុងការយល់ឃើញថា គាត់ទទួលបានព័ត៌មានពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការប្រព្រឹត្តឧក្រិដ្ឋកម្ម ដោយសារគាត់បានជួបជាមួយកម្មាភិបាល ប.ក.ក. នៅមន្ទីរ ប-៥ និងនៅស្ថានីយ៍រថភ្លើងក្នុងទីក្រុងភ្នំពេញ²⁹²⁷ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរំលឹកអំពីការយល់ឃើញរបស់ខ្លួនថា ចំពោះការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលថា ខៀវ សំផន បានចូលរួមកិច្ចប្រជុំនៅមន្ទីរ ប-៥ ក្នុងខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥ នោះ មានភាពសមហេតុផល²⁹²⁸។ សាក្សី ភី ភួនបានផ្តល់សក្ខីកម្មយ៉ាងលម្អិតនៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងថា ខៀវ សំផន មិនត្រឹមតែបានចូលរួមក្នុង

²⁹²⁴ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៣១៨ ដល់ ៣១៩, ៤១៤ ដល់ ៤១៥, ៤៤៦ ដល់ ៤៤៧, ៦២៦ ដល់ ៦២៧។ សូមមើលផងដែរ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៣៩៥។

²⁹²⁵ សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ៨១៦ ដល់ ៨១៧។

²⁹²⁶ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៩៩៤ (“ទោះបីជាគាត់បានដឹងដូច្នេះក៏ដោយ ក៏គាត់ [...] បានរៀបចំផែនការផ្សព្វផ្សាយ អនុវត្ត គាំទ្រ និងការពារគោលបំណងរួមដែលធ្វើឱ្យមានគោលនយោបាយជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុង និងទីប្រជុំជន ផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនពីជនបទមួយទៅជនបទមួយទៀត និងកំណត់គោលដៅលើអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរសម្រាប់ការចាប់ខ្លួន ការសម្លាប់ និងការធ្វើឱ្យបាត់ខ្លួន”)។

²⁹²⁷ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៣៧៤ ដល់ ៣៨៣ និងសូមមើលផងដែរ កថាខណ្ឌ ២៨០ ដល់ ២៨៤។

²⁹²⁸ សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ១០១០ ដល់ ១០១១។

កិច្ចប្រជុំនៅមន្ទីរ ប-៥ ក្នុងដើមខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥ ប៉ុណ្ណោះទេ ប៉ុន្តែថែមទាំងបានយល់ស្របជាមួយនឹងសេចក្តីសម្រេចជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញដែលបានធ្វើឡើងនៅក្នុងកិច្ចប្រជុំនោះផងដែរ²⁹²⁹។ ដោយផ្អែកលើមូលដ្ឋាននេះ តុលាការអង្គហេតុសមហេតុផលអាចសន្និដ្ឋានបានថា ខៀវ សំផន បានដឹងជាមុនអំពីព័ត៌មានលម្អិតនៃការជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ។ បន្ថែមលើនេះទៀត អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបដិសេធអំណះអំណាចរបស់ ខៀវ សំផន ដែលថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានផ្តល់សំអាងហេតុគ្រប់គ្រាន់លើសេចក្តីសម្រេចរបស់ខ្លួន ដោយសារពុំបានឆ្លើយតបទៅនឹងអំណះអំណាចរបស់គាត់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងភាពកង្វះសិទ្ធិអំណាចក្នុងការធ្វើសេចក្តីសម្រេច²⁹³⁰។ ដូចបានកត់សម្គាល់ខាងលើ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងតម្រូវឱ្យផ្តល់សំអាងហេតុពេញលេញនៅក្នុងសាលក្រមរបស់ខ្លួនទាំងមូល ជាជាងការផ្តល់សំអាងហេតុតែទៅលើការលើកឡើងនីមួយៗដែលបានធ្វើឡើងនៅពេលជំនុំជម្រះនោះ²⁹³¹។ ពុំមានការបង្ហាញថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានពិចារណាលើការលើកឡើងរបស់ ខៀវ សំផន នោះឡើយ²⁹³²។ បន្ថែមលើនេះទៀត អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរកពុំឃើញ ថាតើទំនាក់ទំនងជាក់ស្តែងរវាងភាពមាន ឬគ្មានសិទ្ធិអំណាចរបស់ ខៀវ សំផន ក្នុងការធ្វើសេចក្តីសម្រេចនោះ ជាប់ពាក់ព័ន្ធជាមួយនឹងបញ្ហា ចេតនាឧក្រិដ្ឋយ៉ាងដូចម្តេចឡើយ ហើយអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពុំជឿជាក់លើអំណះអំណាចរបស់ ខៀវ សំផន ដែលថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសក្នុងការវាយតម្លៃលើភស្តុតាងដទៃទៀតដែលអង្គជំនុំជម្រះនេះបានដកស្រង់ដើម្បីគាំទ្រដល់ការយល់ឃើញរបស់ខ្លួននោះឡើយ។ ផ្ទុយទៅវិញ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសំអាងយ៉ាងសមហេតុផលទៅលើសៀវភៅរបស់ ខៀវ សំផន ក្នុងការបញ្ជាក់បន្ថែមអំពីវត្តមានរបស់គាត់នៅក្នុងអំឡុងពេលនៃកិច្ចប្រជុំនៅមន្ទីរ ប-៥²⁹³³។ អំណះអំណាចរបស់ ខៀវ សំផន ដែលថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសដោយសារបានដកស្រង់សក្ខីកម្ម

²⁹²⁹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១៤៦ យោងទៅលើប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៦ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០១២ (វិចារម តុន ហៅ ភី ភួន) ឯកសារលេខ E1/97.1 ទំព័រ ១២ ដល់ ១៣, ១៤, ២០ ដល់ ២១។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ៣១ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០១២ (វិចារម តុន ហៅ ភី ភួន) ឯកសារលេខ E1/99.1 ទំព័រ ៣៥ ដល់ ៣៦។

²⁹³⁰ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ២៨៤។

²⁹³¹ សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ១០០៧។

²⁹³² សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ១០០៧។

²⁹³³ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៧៣៥ ជើងទំព័រ ២៣០២ យោងទៅលើសៀវភៅរបស់ ខៀវ សំផន៖ ប្រតិសាស្ត្រកម្ពុជាថ្មីៗនេះ និងគោលជំហររបស់ខ្ញុំជាបន្តបន្ទាប់ ឯកសារលេខ E3/18 ថ្ងៃទី ០៧ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០០៤ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00103838 ទំព័រ ៦០។

របស់គាត់ក្នុងពេលជំនុំជម្រះពុំត្រឹមត្រូវនោះ²⁹³⁴ ជាការពុំសមស្របឡើយ ដោយហេតុថា ខៀវ សំផន ខ្លួនគាត់ ផ្ទាល់បានផ្តល់សក្ខីកម្មថា គាត់ត្រូវបានកោះហៅឱ្យទៅ“ចូលរួម” និង“ស្តាប់”²⁹³⁵។

១០៧៧.ចំពោះអំណះអំណាងរបស់ ខៀវ សំផន ដែលថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសក្នុងការយល់ ឃើញថា គាត់បានទទួលព័ត៌មានពី“មេដឹកនាំភូមិភាគដែលបញ្ជាក់ទ័ពនៅមូលដ្ឋាន”ក្នុងអំឡុងពេលនៃការ ផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីមួយនោះ²⁹³⁶ ខៀវ សំផន ពុំបានចង្អុលបង្ហាញឱ្យបានត្រឹមត្រូវអំពីការ យល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងឡើយ។ ដូចបានកត់សម្គាល់ខាងលើ ខៀវ សំផន បានផ្តល់សក្ខីកម្ម ថា ប៉ុល ពត បានកោះហៅគាត់“ឱ្យចូលរួម និងស្តាប់”របាយការណ៍ពីកម្មាភិបាលយោធា²⁹³⁷។ អង្គជំនុំជម្រះ សាលាដំបូងបានផ្អែកលើសក្ខីកម្មនេះក្នុងការផ្តល់ការយល់ឃើញរបស់ខ្លួន²⁹³⁸។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូល ពិចារណាឃើញថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានហេតុផលសមស្របក្នុងការលើកយកសក្ខីកម្មនេះដើម្បីធ្វើ ការសន្និដ្ឋានថា ខៀវ សំផន បានដឹងអំពីការប្រព្រឹត្តបទឧក្រិដ្ឋនានានៅក្នុងអំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជា ជនដំណាក់កាលទីមួយ។ ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ថា ក្នុងការផ្តល់ការ សន្និដ្ឋានជារួម អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានពិចារណាទៅលើភស្តុតាងទាំងមូលដែលក្នុងនោះសក្ខីកម្មរបស់ ខៀវ សំផន ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងកិច្ចប្រជុំជាមួយ ប៉ុល ពត គឺជាធាតុមួយនៃភស្តុតាងនេះផងដែរ។ អង្គជំនុំជម្រះ តុលាការកំពូលក៏ពិចារណាផងដែរថា ការយល់ឃើញនេះស្របជាមួយនឹងការសន្និដ្ឋានជាបន្តបន្ទាប់របស់អង្គ ជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលថា ខៀវ សំផន “ពុំធ្លាប់បានទទួលខុសត្រូវដោយផ្ទាល់លើវិស័យយោធា”នោះឡើយ

²⁹³⁹។

²⁹³⁴ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៣៧៦។

²⁹³⁵ សូមមើល ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ១៣ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ២០១១ (ខៀវ សំផន) ឯកសារលេខ E1/21.1 ទំព័រ ៦៤ (“ប៉ុល ពត ទេ [...]ដែល ហៅខ្ញុំឱ្យទៅ[ទីបញ្ជាការបក្ស] ដើម្បីចូលរួមស្តាប់ពេលគាត់ធ្វើការជាមួយកម្មាភិបាលយោធាដែលមកពីសមរភូមិផ្សេងៗ [...] ហើយ យល់សភាពការណ៍នៃការតស៊ូរឹតត្បិតដល់ណាៗហើយ...”)

²⁹³⁶ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៣៧៨ ដល់ ៣៨១។

²⁹³⁷ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ១៣ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ២០១១ (ខៀវ សំផន) ឯកសារលេខ E1/21.1 ៦៤។

²⁹³⁸ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៧៣៩។

²⁹³⁹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៣៨១ យោងទៅលើសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៣៧៨។

១០៧៨.ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការលើកឡើងរបស់ ខៀវ សំផន ដែលថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសក្នុងការយល់ឃើញថា គាត់បានដឹងអំពីឧក្រិដ្ឋកម្ម ដោយសារគាត់បានជួបជាមួយមេដឹកនាំ ប.ក.ក. នៅស្ថានីយរថភ្លើងក្នុងទីក្រុងភ្នំពេញ និងការលើកឡើងថា សក្ខីកម្ម និងកំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយរបស់ ភី ភួន ដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសំអាង ពុំបានបង្ហាញឱ្យឃើញថា ខៀវ សំផន បាន“ចូលរួមដោយផ្ទាល់នៅក្នុងការបង្កើតផែនការ និងគោលនយោបាយរបស់ប្រទេស”ទេនោះ²⁹⁴⁰ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង នៅពេលពិភាក្សាអំពីការដឹងរបស់ ខៀវ សំផន ពិតជាបានបញ្ជាក់ថា ខៀវ សំផន បានជួបជាមួយមេដឹកនាំជាន់ខ្ពស់នៅស្ថានីយរថភ្លើងប្រាកដមែន²⁹⁴¹។ នៅក្នុងសាលក្រមរបស់ខ្លួន អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានបញ្ជាក់ថា មេដឹកនាំជាន់ខ្ពស់មួយចំនួន រួមមាន ខៀវ សំផន ផងដែរ បានជួបគ្នាដើម្បី “ពិភាក្សាអំពីគោលនយោបាយ”²⁹⁴²។ ដូចការកត់សម្គាល់យ៉ាងត្រឹមត្រូវរបស់ ខៀវ សំផន ផ្អែកតាមកំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយរបស់សាក្សី ភី ភួន គាត់ពិតជាពុំបានដឹងអំពីអ្វីដែលបានពិភាក្សានៅក្នុងកិច្ចប្រជុំមួយក្នុងចំណោមកិច្ចប្រជុំនានា ដែលបានធ្វើឡើងនៅស្ថានីយរថភ្លើងនោះឡើយ ដោយសារគាត់ពុំបានទៅ “យាមនៅទីនោះទេ”²⁹⁴³។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាឃើញថា កំហុសរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពាក់ព័ន្ធទៅនឹងកិច្ចប្រជុំមួយនៅស្ថានីយរថភ្លើងនោះ ពុំមានឥទ្ធិពលដល់ការសម្រេចដាក់ពន្ធនាគារលើរូបគាត់ឡើយ ដោយហេតុថា ការយល់ឃើញនោះមាននៅក្នុងផ្នែកមួយដែលពិភាក្សាអំពីការដឹងរបស់ ខៀវ សំផន អំពីឧក្រិដ្ឋកម្មនៅទូលពោធិ៍ជ្រៃ។ ដោយពុំបានទទួលយកអត្ថិភាពនៃគោលនយោបាយកំណត់គោលដៅ²⁹⁴⁴នោះ បញ្ហា ថាតើ ខៀវ សំផន បានដឹងអំពីឧក្រិដ្ឋកម្មទាំងនេះដែរ ឬយ៉ាងណា ត្រូវចាត់ទុកជាអសារបង់ពីព្រោះនៅគ្រប់ករណីទាំងអស់ ឧក្រិដ្ឋកម្មនេះពុំអាចដាក់ឱ្យ ខៀវ សំផន ទទួលខុសត្រូវឡើយ។

១០៧៩. ទាក់ទងទៅនឹងការជំទាស់របស់ ខៀវ សំផន ទៅលើការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការទទួលព័ត៌មានរបស់គាត់តាមរយៈសេចក្តីរាយការណ៍របស់សារព័ត៌មានបរទេស ក៏ដូចជា

²⁹⁴⁰ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៣៨២ យោងទៅលើសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៧៣៩, ៧៤០, ៩៤៦, ៩៥៣ និង ៩៥៤។

²⁹⁴¹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៩៥៤។

²⁹⁴² សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៧៤០។

²⁹⁴³ កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយរបស់ វិចិត្រ តុន ហៅ ភី ភួន ឯកសារលេខ E3/24 ថ្ងៃទី ០៥ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ២០០៧ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00204069-00204070 ទំព័រ ៤ ដល់ ៥។

²⁹⁴⁴ សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ១០០៧។

របាយការណ៍និងទំនាក់ទំនងការទូត²⁹⁴⁵ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញថា ខៀវ សំផន បានដឹងអំពី ឧក្រិដ្ឋកម្មក្នុងពេលដំណាលគ្នាជាមួយនឹងការប្រព្រឹត្តឧក្រិដ្ឋកម្ម នៅក្នុងការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាល ទីមួយ ពីព្រោះថា គាត់មានទំនាក់ទំនងទៀងទាត់ជាមួយសម្តេច នរោត្តម សីហនុ សម្តេច ប៉ែន នុត ព្រមទាំងមន្ត្រីនៃរាជរដ្ឋាភិបាលរួបរួមជាតិកម្ពុជានៅក្រៅប្រទេស រួមទាំងមន្ត្រីនៃចលនាតស៊ូក្នុងប្រទេសដែលបានធ្វើដំណើរទៅក្រៅប្រទេសនៅក្នុងអំឡុងពេលនៃអង្គហេតុ ឬអ្នកដែលមានមូលដ្ឋាននៅបរទេស“ដូចជា អៀង សារី និង អៀង ធីរិទ្ធ”²⁹⁴⁶។ បើទោះបីជា ភស្តុតាងដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសំអាងក្នុងការយល់ឃើញនោះ ពុំបានបង្ហាញឱ្យឃើញអំពីការដឹងដោយផ្ទាល់របស់គាត់ក៏ដោយ ក៏បានបង្ហាញឱ្យឃើញថា គាត់មានទំនាក់ទំនងជាមួយនឹងអ្នកដែលគ្រប់គ្រងព័ត៌មានពាក់ព័ន្ធនោះដែរ។ ការសន្និដ្ឋានរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលថា ខៀវ សំផន ជាក់ស្តែងបានដឹងតាមរយៈទំនាក់ទំនងទៀងទាត់ទាំងនោះ ជាការសមហេតុផល។ ចំពោះការលើកឡើងរបស់គាត់ទាក់ទងទៅនឹងការចោទប្រកាន់ដែលថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានផ្តល់សំអាងហេតុគ្រប់គ្រាន់នោះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរំលឹកថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងតម្រូវឱ្យផ្តល់សំអាងហេតុពេញលេញនៅក្នុងសាលក្រមរបស់ខ្លួនទាំងមូល ប៉ុន្តែពុំមែនផ្តល់សំអាងហេតុទៅលើតែចំណុចនីមួយៗដែលបានលើកឡើងក្នុងពេលសវនាការនោះឡើយ²⁹⁴⁷ ។

១០៨០.ទាក់ទងទៅនឹងអំណះអំណាងរបស់ ខៀវ សំផន ដែលថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសក្នុងការយល់ឃើញថា ខៀវ សំផន ធ្វើជាប្រធានសមាជជាតិពិសេស និងថា ពុំគប្បីសំអាងទៅលើការយល់ឃើញនេះក្នុងការសន្និដ្ឋានថា គាត់បានគាំទ្រដល់ការប្រព្រឹត្តឧក្រិដ្ឋកម្ម ក្នុងអំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីមួយ²⁹⁴⁸នោះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលយល់ស្របថា ការយល់ឃើញនេះពុំមានហេតុផលសមស្របឡើយ។ តាមការសង្កេតឃើញថា ពុំមានភាពគួរឱ្យជឿជាក់ថា សមាជនោះពិតជាបានធ្វើឡើងប្រាកដ

²⁹⁴⁵ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៣៨៣ ដល់ ៣៨៧។

²⁹⁴⁶ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៩៥៣ និងសូមមើលផងដែរ កថាខណ្ឌ ៧៤០។

²⁹⁴⁷ សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ១០០៧។

²⁹⁴⁸ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៣៩២។

ដែរ ឬយ៉ាងណានោះទេ²⁹⁴⁹ ដូច្នេះ អង្គជំនុំជម្រះពុំអាចសន្និដ្ឋានដោយសមហេតុផលអំពីការដឹង ផ្អែកលើមូលដ្ឋាននៃសេចក្តីសម្រេចដែលបានធ្វើឡើងនៅក្នុងសមាជនោះបានឡើយ។

១០៨១.ចំពោះអំណះអំណាងរបស់ ខៀវ សំផន ដែលថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសក្នុងការយល់ឃើញថា ខៀវ សំផន ប្រហែលជាបានទទួលព័ត៌មានពីកិច្ចប្រជុំជាច្រើនបន្តបន្ទាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការប្រព្រឹត្តឧក្រិដ្ឋកម្ម ដែលបានធ្វើឡើងនៅវិហារព្រះកែវមរកតក្នុងខែ ឧសភា ឆ្នាំ ១៩៧៥²⁹⁵⁰ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ថា សាក្សី ភី ភួន និងអ្នកជំនាញ Philip SHORT ដែលសក្ខីកម្មរបស់ពួកគាត់ត្រូវបានអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងយកមកសំអាងនោះ បានផ្តល់សក្ខីកម្មថា ការប្រជុំនៅវិហារព្រះកែវមរកត មានការពិភាក្សាអំពីការកែប្រែគោលនយោបាយ ប.ក.ក.²⁹⁵¹។ ខៀវ សំផន ពុំបានបង្ហាញ ថា តើអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសបែបណានោះទេ ក្នុងការសន្និដ្ឋានថា គាត់បានទទួលព័ត៌មាននេះតាមរយៈការចូលរួមក្នុងកិច្ចប្រជុំទាំងនេះភ្លាមៗបន្ទាប់ពីការជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ ដែលក្នុងពេលនោះឧក្រិដ្ឋកម្មត្រូវបានប្រព្រឹត្តឡើង។ អាស្រ័យហេតុនេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបដិសេធអំណះអំណាងនេះ។

១០៨២.ចំពោះអំណះអំណាងរបស់ ខៀវ សំផន ដែលថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសដោយបានសំអាងទៅលើអង្គហេតុកើតក្រោយការប្រព្រឹត្តបទឧក្រិដ្ឋ បើទោះបីជាការដឹងបទល្មើសក្រោយការប្រព្រឹត្ត (*dolus subsequens*) ពុំគ្រប់គ្រាន់ និងពុំជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការយល់ឃើញអំពីចេតនាក៏ដោយ²⁹⁵² ក៏អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសំអាងក្នុងចំណោមនោះទៅលើការដឹងបទល្មើសក្រោយការប្រព្រឹត្តក្នុងការសន្និដ្ឋានថា ខៀវ សំផន មានចេតនាតម្រូវសម្រាប់ការទទួលខុសត្រូវ

²⁹⁴⁹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៣៧៧។ សូមមើលផងដែរ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៧៤២ ជើងទំព័រ ២៣៣៨។

²⁹⁵⁰ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៣៩៣ ដល់ ៣៩៤។

²⁹⁵¹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៧៤០ ជើងទំព័រ ២៣៣៥ យោងទៅលើ កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយរបស់ វី ចាម តុន ហៅ ភី ភួន ឯកសារលេខ E3/24 ថ្ងៃទី ០៥ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ២០០៧ ERN (ភាសាខ្មែរ) 00204069-00204070 ទំព័រ ៤ ដល់ ៥។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ០៧ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៣ (Philip SHORT) ឯកសារលេខ E1/190.1 ទំព័រ ៣ ដល់ ៥។ ប្រតិចារិកចុះថ្ងៃទី ២៦ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០១២ (វី ចាម តុន ហៅ ភី ភួន) ឯកសារលេខ E1/97.1 ទំព័រ ៥៤ ដល់ ៥៥ និង ៥៨ ដល់ ៥៩។

²⁹⁵² សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៦៣៦ ដល់ ៦៤០។

ដោយផ្អែកលើសហឧក្រិដ្ឋកម្ម²⁹⁵³។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាលើព្រឹត្តិការណ៍ ចេតនាដែលកើតឡើងក្រោយអង្គហេតុ ពិតជាពុំគ្រប់គ្រាន់ក្នុងការបង្ហាញអំពីចេតនាតម្រូវ ប៉ុន្តែពុំមានការ បញ្ជាក់ថា នេះគឺជាអ្វីដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានធ្វើឡើងនោះដែរ។ ផ្ទុយទៅវិញ អង្គជំនុំជម្រះសាលា ដំបូងពុំបានចាត់ទុកការដឹងក្រោយអង្គហេតុ ជាធាតុផ្សំមួយក្នុងចំណោមធាតុផ្សំដទៃទៀតក្នុងការកំណត់អំពី បញ្ហា ថាតើ ខៀវ សំផន មានចេតនាតម្រូវនៅក្នុងអំឡុងពេលនៃការប្រព្រឹត្តនោះ ដែរ ឬយ៉ាងណា។ ជាការពិត អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានកត់សម្គាល់ថា ខៀវ សំផន “បានដឹងអំពីភរនិយភាពខ្ពស់ថា ឧក្រិដ្ឋកម្មនឹងកើត ចេញពីការអនុវត្ត[ការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជន និងគោលនយោបាយកំណត់គោលដៅ]” និងថា “គោលនយោ បាយនេះជាក់ស្តែងពុំបានបណ្តាលឱ្យមាន និង/ឬជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងឧក្រិដ្ឋកម្មដែលបានប្រព្រឹត្តនៅក្នុងអំឡុង ពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីមួយ និងទីពីរ និងនៅទូលំពេញផ្ទៃដី”ឡើយ និងបានផ្អែកការ យល់ឃើញរបស់ខ្លួនទាក់ទងទៅនឹងចេតនានេះលើអង្គហេតុទាំងអស់នេះ²⁹⁵⁴ អាស្រ័យហេតុនេះ អំណះអំណាង នេះរបស់ ខៀវ សំផន ត្រូវបដិសេធចោល។

១០៨៣.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលសន្និដ្ឋានថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសត្រង់ចំណុចដែលថា អង្គជំនុំជម្រះបានសន្និដ្ឋានអំពីការដឹង ឬចេតនារបស់ ខៀវ សំផន ចេញពីការយល់ឃើញ ដែលមិនសមហេតុ ផលថា ខៀវ សំផន បានចូលរួមក្នុងកិច្ចប្រជុំរបស់ថ្នាក់ដឹកនាំ ប.ក.ក. ក្នុងខែ មិថុនា ឆ្នាំ១៩៧៤²⁹⁵⁵។ អង្គជំនុំ ជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសផងដែរ ដោយបានសន្និដ្ឋានអំពីចេតនា ឬការដឹងរបស់ ខៀវ សំផន ចេញពី វត្តមានរបស់គាត់នៅក្នុងសមាជជាតិពិសេសដែលបានធ្វើឡើងនៅក្នុងខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥ នោះ²⁹⁵⁶។ ទោះជា យ៉ាងណាក្តី ដោយផ្អែកតាមការយល់ឃើញដ៏សមហេតុផលដទៃទៀតរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពាក់ព័ន្ធ ទៅនឹងបញ្ហានេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាលើព្រឹត្តិការណ៍ កំហុសដែលបានបង្ហាញខាងលើ ពុំមានឥទ្ធិ ពលលើការសន្និដ្ឋានជារួមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលថា ខៀវ សំផន បានដឹងជាមុន ក្នុងពេល និង

²⁹⁵³ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៩៩៤។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ថា ការយោងរបស់អង្គជំនុំ ជម្រះសាលាដំបូងនៅក្នុងជើងទំព័រ ២៩៨៩ ទៅលើកថាខណ្ឌ ៧៥៨ ដល់ ៧៥៩ ប្រហែលជាចង់ចង្អុលបង្ហាញទៅលើកថាខណ្ឌ ៩៥៨ ដល់ ៩៥៩ ទាក់ទងទៅនឹង“ការដឹងក្រោយការប្រព្រឹត្តបទឧក្រិដ្ឋ”។

²⁹⁵⁴ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៩៩៤ ដល់ ៩៩៥។

²⁹⁵⁵ សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ១០០៨ ដល់ ១០០៩។

²⁹⁵⁶ សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ១០៨០។

ក្រោយការប្រព្រឹត្តឧក្រិដ្ឋកម្មនៅក្នុងអំឡុងពេលនៃផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីមួយ និងទីពីរនោះឡើយ។

១០៨៤.ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហា ថាតើអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសក្នុងការពិចារណាពាក់ព័ន្ធទៅនឹងចេតនារបស់ ខៀវ សំផន ថា គាត់បានដឹងអំពីភរនីយភាពខ្ពស់អំពីឧក្រិដ្ឋកម្មនោះ²⁹⁵⁷ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរំលឹកថា អង្គជំនុំជម្រះបានដោះស្រាយរួចរាល់ហើយលើអំណះអំណាងនេះនៅខាងលើ និងបានសន្និដ្ឋានថា អាស្រ័យលើកាលៈទេសៈ និងឧក្រិដ្ឋកម្មចំពោះមុខ ភរនីយភាពខ្ពស់នៃការប្រព្រឹត្តឧក្រិដ្ឋកម្មអាចជាការពិចារណាមួយដែលជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការកំណត់ ថាតើជនជាប់ចោទមានចេតនាប្រព្រឹត្តឧក្រិដ្ឋកម្មដោយផ្អែកលើការទទួលខុសត្រូវនៃសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួម ដែរ ឬយ៉ាងណា បើទោះបីជា ភរនីយភាពនេះ ពុំច្បាស់លាស់គ្រប់គ្រាន់ក្នុងការបង្ហាញពីចេតនាក៏ដោយ²⁹⁵⁸។ អាស្រ័យហេតុនេះ ដោយផ្អែកលើការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ចាំបាច់ត្រូវកំណត់ ថាតើ ខៀវ សំផន មានចេតនាតម្រូវសម្រាប់ឧក្រិដ្ឋកម្មដែលគាត់ត្រូវបានសម្រេចដាក់ពន្ធនាគារ ដោយផ្អែកលើការទទួលខុសត្រូវក្នុង សហឧក្រិដ្ឋកម្មរួម ដែរ ឬយ៉ាងណា។

១០៨៥.ចំពោះការសម្លាប់អ្នករដ្ឋការជាន់ខ្ពស់នៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ ទាក់ទងទៅនឹងការជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ បានបង្ហាញច្បាស់ថា ខៀវ សំផន ពិតជាបានប្រព្រឹត្តដោយចេតនាក្នុងការសម្លាប់អ្នកទាំងនោះតាមរយៈការអនុវត្តគោលបំណងរួម ដោយយោងទៅលើការប្រកាសជាសាធារណៈនូវការប្រហារជីវិតអ្នកដែលគេហៅថា“ជនមហាក្សត្រទាំងប្រាំពីររូប”²⁹⁵⁹។

១០៨៦.ទាក់ទងទៅនឹងការសម្លាប់ដទៃទៀត ដែលបានកើតឡើងនៅក្នុងអំឡុងពេលនៃការជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ ការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការដឹងរបស់ ខៀវ សំផន អំពីឧក្រិដ្ឋកម្មនោះ រួមទាំងភរនីយភាពខ្ពស់នៃការប្រព្រឹត្តឧក្រិដ្ឋកម្ម ត្រូវបានទទួលយកភាគច្រើននៅដំណាក់កាលបណ្តឹងសាទុក្ខ។ ជាការកត់សម្គាល់ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានទទួលយកការយល់ឃើញដែលថា ខៀវ សំផន បានចូលរួមនៅក្នុងកិច្ចប្រជុំមួយនៅមន្ទីរ ប-៥ ក្នុងខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៥ ដែលក្នុងពេលនោះ

²⁹⁵⁷ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៣៩៦។
²⁹⁵⁸ សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ១០៥៤ ដល់ ១០៥៥។
²⁹⁵⁹ សូមមើល សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១២០។

ផែនការជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញត្រូវបានពិភាក្សា ហើយ ខៀវ សំផន បានគាំទ្រផែនការនេះ²⁹⁶⁰។ ដោយសារកាលៈទេសៈនៃការជម្លៀសចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ បានកើតឡើង(ក្នុងរយៈពេលដ៏ខ្លីនៅក្នុងរដូវប្រាំង ដែលក្តៅបំផុតនោះ) ដូច្នេះបង្ហាញឱ្យឃើញច្បាស់ថា ខៀវ សំផន ពិតជាបានដឹងអំពីភរនីយភាពខ្ពស់នៃការ ស្លាប់ដែលបណ្តាលមកពីលក្ខខណ្ឌនានានៃការជម្លៀសនោះ។ ជាការពិត អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានកត់ សម្គាល់ថា ខៀវ សំផន បានទទួលស្គាល់ថា គាត់ក៏បានរំពឹងទុកថា នឹងមានមនុស្សស្លាប់នៅក្នុងអំឡុងពេលនៃ ការជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញនោះ²⁹⁶¹។ បើទោះបីជាបានដឹងបែបនេះក៏ដោយ ក៏ ខៀវ សំផន នៅ តែចូលរួមចំណែកក្នុងការអនុវត្តគោលបំណងឧក្រិដ្ឋរួមនេះ ដោយពុំបានជំទាស់ឡើយ ដូច្នេះ បង្ហាញឱ្យឃើញ ថា គាត់បានយល់ព្រមទទួលយកការស្លាប់របស់ប្រជាជនដែលជាលទ្ធផលនៃការជម្លៀសនោះ។ បន្ថែមលើនេះ ទៀត ដោយសារកាលៈទេសៈជាក់លាក់នៃរឿងក្តីនេះ គោលបំណងរួមបានរួមបញ្ចូលដោយប្រយោលនូវការ រំពឹងទុកថា នឹងមានការប្រើប្រាស់អំពើហិង្សាដល់អាយុជីវិតដោយកងទ័ពដែលទទួលភារកិច្ចក្នុងការជម្លៀស ប្រជាជនចេញពីទីក្រុង ហើយពុំមានសញ្ញាណមួយបង្ហាញថា ខៀវ សំផន ពុំបានដឹងអំពីបញ្ហានេះទេ ដោយ សារគាត់បានចូលរួមនៅក្នុងការរៀបចំផែនការជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ។ ពីព្រោះ ខៀវ សំផន បានរួមចំណែកក្នុងការអនុវត្តគោលបំណងរួមដោយពុំគិតពីលទ្ធផលនោះ ទើបមានការបង្ហាញឱ្យឃើញច្បាស់ លាស់ថា ខៀវ សំផន បានយល់ព្រមទទួលយកលទ្ធភាពនៃការធ្វើមនុស្សឃាតដែលអាចកើតមាន។ សរុបសេចក្តីមក នេះបង្ហាញថា ខៀវ សំផន មានចេតនាតម្រូវដែលជាទម្រង់នៃ *ចេតនាប្រយោល* ទាក់ទងទៅនឹងការស្លាប់ ដោយសារលក្ខខណ្ឌនានា ព្រមទាំងការសម្លាប់ជនស៊ីវិល និង ទាហាន និងអ្នករដ្ឋការនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ នៅក្នុងបរិបទនៃការជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ។

១០៨៧.មានការបង្ហាញផងដែរថា ខៀវ សំផន មានចេតនាផ្ទាល់ក្នុងការប្រព្រឹត្តអំពើអមនុស្សធម៌ផ្សេងៗទៀត នៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានេះ ដោយសារនៅក្នុងកាលៈទេសៈនោះ ការជម្លៀស ប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ បានបំពេញតាមធាតុផ្សំទាំងអស់ចំពោះបទឧក្រិដ្ឋនេះ។ បន្ថែមលើនេះទៀត ការ ជំទាស់របស់ ខៀវ សំផន ត្រូវបានបដិសេធចោលនៅដំណាក់កាលបណ្តឹងសាទុក្ខទាក់ទងទៅនឹងការយល់ ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលថា គាត់បានប្រព្រឹត្តដោយចេតនាសេសសល់ទាក់ទងទៅនឹងការ

²⁹⁶⁰ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១៤៥។

²⁹⁶¹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៩៤៦ និង ៧៨៥ យោងទៅលើប្រតិចារិកនៃកិច្ចសម្ភាសន៍របស់ ខៀវ សំផន ឯកសារលេខ E3/4040 គ្មានកាលបរិច្ឆេទ។

ជម្លៀសប្រជាជនដំណាក់កាលទីមួយ ដូច្នេះ ពិតជាបង្ហាញឱ្យឃើញពីចេតនាតម្រូវសម្រាប់បទធ្វើទុក្ខបុកម្នេញ ដោយមូលហេតុនយោបាយ នៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិប្រាកដមែន²⁹⁶²។

១០៨៨.ទាក់ទងទៅនឹងឧក្រិដ្ឋកម្មដែលបានប្រព្រឹត្ត នៅក្នុងអំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់ កាលទីពីរ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរំលឹកថា អង្គជំនុំជម្រះបានទទួលយកការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះ សាលាដំបូង ទាក់ទងទៅនឹងការស្លាប់ដោយសារលក្ខខណ្ឌនានានៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជន និងការសម្លាប់ មួយករណី²⁹⁶³។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី បើទោះបីជាអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញថា អំពើនេះ គឺជា បទសម្លាប់រង្គាលនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិក៏ដោយ ក៏អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានសម្រេចកែ ប្រែប្រភេទបទល្មើសទៅជាបទមនុស្សឃាតនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ²⁹⁶⁴។ អាស្រ័យហេតុនេះ ជា ការចាំបាច់ត្រូវកំណត់ ថាតើ ផ្នែកតាមការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងនោះ មានការបង្ហាញឱ្យ ឃើញថា ខៀវ សំផន មានចេតនាផ្ទាល់ឬចេតនាប្រយោលក្នុងការសម្លាប់តាមរយៈការអនុវត្តគោលបំណងរួម ដែរ ឬយ៉ាងណា។

១០៨៩.ដូចគ្នាទៅនឹងករណីរបស់ នួន ជា²⁹⁶⁵ដែរ ពុំមានការយល់ឃើញណាមួយរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលា ដំបូងបានបង្ហាញថា ខៀវ សំផន មានគោលបំណងធ្វើឱ្យជនរងគ្រោះស្លាប់តាមរយៈការអនុវត្តការផ្លាស់ទីលំ នៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរ ឬបានដឹងថា ការស្លាប់នឹងកើតមានជាក់លាក់ឡើយ។ អាស្រ័យហេតុនេះ ពុំអាច និយាយបានថា ខៀវ សំផន បានប្រព្រឹត្តដោយចេតនាផ្ទាល់ក្នុងការសម្លាប់នោះទេ។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី ដោយ បានដឹងអំពីលទ្ធផលនៃការជម្លៀសប្រជាជនដំណាក់កាលទីមួយ និងបានចូលរួមនៅក្នុងការសម្រេច និងការ រៀបចំផែនការជម្លៀសប្រជាជនក្នុងទ្រង់ទ្រាយធំដែលជាផ្នែកនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលយល់ឃើញថា ខៀវ សំផន បានដឹងថា អាចនឹងមានការស្លាប់ដោយសារលទ្ធផល នៃការអនុវត្តការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរ ហើយគាត់ព្រមទទួលយកនូវលទ្ធផលនេះ។ ដូច្នេះ ខៀវ សំផន បានប្រព្រឹត្តដោយចេតនាប្រយោលទាក់ទងទៅនឹងអំពើមនុស្សឃាតនៅក្នុងការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជា ជនដំណាក់កាលទីពីរ។

²⁹⁶² សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៩៩៥។

²⁹⁶³ សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ៥៥០។

²⁹⁶⁴ សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ៥៦០ ដល់ ៥៦២។

²⁹⁶⁵ សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ១០៦៤ ជាអាទិ៍។

១០៩០.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាផងដែរថា ដោយផ្អែកលើការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង បានបង្ហាញឱ្យឃើញថា ខៀវ សំផន បានប្រព្រឹត្តដោយចេតនាផ្ទាល់នូវអំពើអមនុស្សធម៌ផ្សេងៗទៀតក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិតាមរយៈការអនុវត្តគោលបំណងរួមទាក់ទងទៅនឹងការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរ ដោយហេតុថា ការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដែលជាចំណុចសំខាន់នៃគោលបំណងរួមនេះ ត្រូវបានចាត់ជាឧក្រិដ្ឋកម្មនៅក្នុងកាលៈទេសៈនោះ²⁹⁶⁶។

១០៩១.ទាក់ទងទៅនឹងបទធ្វើទុក្ខបុកម្នេញ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរំលឹកអំពីការយល់ឃើញរបស់ខ្លួនថា ធាតុផ្សំនៃបទឧក្រិដ្ឋនេះ ពុំត្រូវបានបង្ហាញទាក់ទងទៅនឹងការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរទេ។ អាស្រ័យហេតុនេះ ចេតនារបស់ ខៀវ សំផន ពុំចោទជាបញ្ហាឡើយ ហើយការបង្ហាញនេះ ក៏ដូចគ្នាទៅនឹងការសម្លាប់នៅទួលពោធិ៍ជ្រៃផងដែរ ដោយហេតុថា អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាឃើញថា ផ្អែកលើភស្តុតាងនៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង គោលនយោបាយកំណត់គោលដៅពុំត្រូវបានចាត់ទុកថា បានបង្ហាញដោយសមហេតុផលឡើយ។

១០៩២.សរុបសេចក្តីមក អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបដិសេធអំណះអំណាចរបស់ ខៀវ សំផន ដែលថា ចេតនាតម្រូវពុំត្រូវបានបង្ហាញ។

៤.ង.២.គោលការណ៍នីត្យានុកូលភាពពាក់ព័ន្ធទៅនឹងទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវ

១០៩៣.ទាក់ទងទៅនឹងអំណះអំណាងអំពីភាពអាចដឹងជាមុនថា ជាបទល្មើស និងមានច្បាប់ចែងអំពីទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវដែល ខៀវ សំផន ត្រូវបានប្រកាសដាក់ពិន្ទុភាពនោះ²⁹⁶⁷ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានយល់ឃើញខាងលើរួចហើយថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំមានកំហុសក្នុងការយល់ឃើញថា នៅក្នុងអំឡុងពេលពាក់ព័ន្ធទៅនឹងបទចោទ បុគ្គលម្នាក់អាចត្រូវបានដាក់ឱ្យទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌស្របតាមច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់អន្តរជាតិ ដោយសារការរួមចំណែកយ៉ាងសំខាន់ក្នុងការអនុវត្តគោលបំណងល្មើសរួម។ ការយល់ឃើញនេះបានផ្អែកជាពិសេសលើយុត្តិសាស្ត្រក្រោយសង្គ្រាមលោកលើកទីពីរ²⁹⁶⁸។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាឃើញថា ជនជាប់ចោទអាចយល់ដឹងជាមុនបានថា ទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវនេះ មានច្បាប់

²⁹⁶⁶ សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ៨៦៣ ជាអាទិ៍។

²⁹⁶⁷ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ១០៥ ដល់ ១០៧។

²⁹⁶⁸ សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ៧៦៨។

ចែង និងជាបទល្មើស ដែលត្រូវដាក់អ្នកបានចូលរួមក្នុងគោលបំណងឧក្រិដ្ឋរួម និងរួមចំណែកក្នុងការអនុវត្ត ឱ្យទទួលខុសត្រូវចំពោះឧក្រិដ្ឋកម្មដែលជា ឬពាក់ព័ន្ធទៅនឹងគោលបំណងរួមនេះ ពោលគឺដោយសារភាពធ្ងន់ធ្ងរនៃឧក្រិដ្ឋកម្មនេះ។ ខៀវ សំផន ពុំអាចអះអាងបានថា ខ្លួនពុំអាចដឹងជាមុនថា នឹងត្រូវដាក់ឱ្យទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌចំពោះការចូលរួមក្នុងសកម្មភាពដែលពាក់ព័ន្ធទៅនឹងឧក្រិដ្ឋកម្មនោះឡើយ។

១០៩៤.ចំពោះអំណះអំណាងដែលពាក់ព័ន្ធទៅនឹងភាពអាចដឹងជាមុនបានថា មានច្បាប់ចែង និងជាបទល្មើសចំពោះអំពើអកម្មដែលជាមូលដ្ឋានក្នុងការដាក់ឱ្យទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌ ក្រោមទម្រង់នៃសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួមនោះ^{២៩៦៩} អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានសន្និដ្ឋានថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានប្រើប្រាស់ឃ្លាថា “អំពើសកម្ម និងអកម្ម”តែក្នុងន័យទូទៅប៉ុណ្ណោះ និងពុំមានចំណុចណាមួយនៅក្នុងសាលក្រមរបស់ខ្លួនដែលបានសំអាងទៅលើអំពើអកម្មរបស់ ខៀវ សំផន ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានេះឡើយ^{២៩៧០}។ ហេតុដូច្នេះ អំណះអំណាងនេះត្រូវបដិសេធពោល។

១០៩៥.ជាលទ្ធផល អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាលើឃ្លាថា ខៀវ សំផន បានដឹងជាមុនគ្រប់គ្រាន់ថា គាត់អាចនឹងត្រូវដាក់ឱ្យទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌក្រោមទម្រង់នៃសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួម ដូចបានបញ្ជាក់ខាងលើ។

៤.ង.៣.ទម្រង់ដទៃទៀតនៃការទទួលខុសត្រូវ

១០៩៦.អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានរកឃើញថា នួន ជា និង ខៀវ សំផន ទទួលខុសត្រូវពីបទឧក្រិដ្ឋនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ មានដូចជា បទសម្លាប់រង្គាល បទមនុស្សឃាត បទធ្វើទុក្ខបុកម្នេញដោយមូលហេតុនយោបាយ និងអំពើអមនុស្សធម៌ផ្សេងៗទៀតទាក់ទងទៅនឹងការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីមួយ ដោយផ្អែកលើការទទួលខុសត្រូវចំពោះការរៀបចំផែនការ ការញុះញង់ ការជួយនិងជំរុញ និងការបញ្ជា (នួន ជា តែម្នាក់) នៅក្នុងការប្រព្រឹត្តឧក្រិដ្ឋកម្មនេះ និងការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើ(នួន ជា តែម្នាក់)^{២៩៧១}។ ប៉ុន្តែ ដោយផ្អែកលើមូលដ្ឋាននេះ អង្គជំនុំជម្រះបានសម្រេចដាក់ពិន័យភាពពីបទសម្លាប់រង្គាលតែប៉ុណ្ណោះ អង្គជំនុំ

^{២៩៦៩} សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ១០៦។
^{២៩៧០} សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ៩៨៦។
^{២៩៧១} សូមមើល សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៨៨៣, ៨៨៦, ៨៨៨, ៨៩១, ៨៩៨ (នួន ជា) និង ១០០៣, ១០០៥, ១០០៧, ១០១៣, ១០១៥, ១០២២ (ខៀវ សំផន)។

ជម្រះបានរកឃើញថា ការទទួលខុសត្រូវទាក់ទងទៅនឹងបទឧក្រិដ្ឋដទៃទៀតស្ថិតក្រោមសញ្ញាណនៃសហ
ឧក្រិដ្ឋកម្ម²⁹⁷²។ ទាក់ទងទៅនឹងបទមនុស្សឃាត អង្គជំនុំជម្រះបានយល់ឃើញថា បទឧក្រិដ្ឋនេះបានស្រូប
បញ្ចូលទៅក្នុងបទសម្លាប់រង្គាល²⁹⁷³។

១០៩៧. ទាក់ទងទៅនឹងការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានរក ឃើញ
ថា ជនជាប់ចោទទទួលខុសត្រូវពីបទឧក្រិដ្ឋនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ដូចជា បទសម្លាប់រង្គាល បទ
ធ្វើទុក្ខបុកម្នេញដោយមូលហេតុនយោបាយ និងអំពើអមនុស្សធម៌ផ្សេងៗទៀត ដោយផ្អែកលើការទទួលខុស
ត្រូវចំពោះការរៀបចំផែនការ ការបញ្ជា (នួន ជា តែម្នាក់) ការញុះញង់ ការជួយនិងជំរុញ និងការទទួលខុស
ត្រូវរបស់ថ្នាក់លើ (នួន ជា តែម្នាក់) ប៉ុន្តែបានសម្រេចដាក់ពន្ធនាគារដោយផ្អែកលើមូលដ្ឋាននេះពីបទសម្លាប់
រង្គាលតែប៉ុណ្ណោះ ដោយសារ នួន ជា និង ខៀវ សំផន ត្រូវបានរកឃើញថា ទទួលខុសត្រូវទាក់ទងទៅនឹងបទ
ឧក្រិដ្ឋដទៃទៀតដោយផ្អែកលើសញ្ញាណនៃសហឧក្រិដ្ឋកម្ម²⁹⁷⁴។

១០៩៨. នួន ជា និង ខៀវ សំផន បានលើកទន្ទឹករណីនៃបណ្តឹងសាទុក្ខជាច្រើនទាក់ទងទៅនឹងទម្រង់នៃការ
ទទួលខុសត្រូវដទៃទៀត ។

²⁹⁷² សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៩៤០, ៩៤២ (នួន ជា) និង ១០៥៣ ដល់ ១០៥៤ (ខៀវ សំផន)។

²⁹⁷³ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១០៥៧។

²⁹⁷⁴ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៩០៤, ៩០៧, ៩០៩, ៩១២, ៩១៧, ៩៤០, ៩៤២ (នួន ជា) និង ១០២៩
ដល់ ១០៣០, ១០៣២, ១០៣៦, ១០៣៨, ១០៥៣ ដល់ ១០៥៤ (ខៀវ សំផន)។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានបង្ហាញឱ្យឃើញពី
ភាពខុសគ្នាពាក់ព័ន្ធទៅនឹងបញ្ហានេះរវាងអំពើអមនុស្សធម៌ផ្សេងៗទៀតនៃ“ការផ្លាស់ទីលំនៅដោយបង្ខំ” និង“ការធ្វើឱ្យប៉ះពាល់ដល់
សេចក្តីថ្លៃថ្នូររបស់មនុស្សជាតិ”ដែលអង្គជំនុំជម្រះបានរកឃើញថា ស្ថិតក្នុងសហឧក្រិដ្ឋកម្មទម្រង់ I ជាមួយនឹងអំពើអមនុស្សធម៌
ផ្សេងៗទៀតនៃ“ការធ្វើឱ្យបាត់ខ្លួនដោយបង្ខំ”ដែលអង្គជំនុំជម្រះបានរកឃើញថា ពុំស្ថិតក្នុងសហឧក្រិដ្ឋកម្មនេះ។ អង្គជំនុំជម្រះបានរក
ឃើញថា នួន ជា និង ខៀវ សំផន ទទួលខុសត្រូវទាក់ទងទៅនឹងចំណុចទីពីរនេះដោយសារបានរៀបចំផែនការជាដើម។ ដោយសារ
អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានយល់ឃើញថា វិធីសាស្ត្ររបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសទាក់ទងទៅនឹងអំពើអមនុស្ស
ធម៌ផ្សេងៗទៀត (សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ៥៧២ ជាអាទិ៍) អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាឃើញថា ការបង្ហាញឱ្យ
ឃើញពីភាពខុសគ្នានេះពុំមានភាពចាំបាច់ឡើយ។ ផ្ទុយទៅវិញ ការទទួលខុសត្រូវសម្រាប់បទឧក្រិដ្ឋនៃអំពើអមនុស្សធម៌ផ្សេងៗទៀត
គប្បីបានផ្អែកលើតែការទទួលខុសត្រូវក្នុងសហឧក្រិដ្ឋកម្មទម្រង់ I ប៉ុណ្ណោះ។

១០៩៩.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរំលឹកថា អង្គជំនុំជម្រះបានតម្កល់ការទទួលខុសត្រូវរបស់ជនជាប់ចោទ ដោយផ្អែកលើសញ្ញាណនៃសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួមទាំងទង់ទៅនឹងអំពើមនុស្សឃាត^{២៩៧៥} អំពើមនុស្សធម៌ផ្សេងៗ ទៀត និងអំពើធ្វើទុក្ខបុកម្នេញពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីមួយ រួមទាំងអំពើ មនុស្សធម៌ផ្សេងៗទៀត និងអំពើមនុស្សឃាតទាំងទង់ទៅនឹងការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរ។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលយល់ឃើញថា ជាការពុំសមស្របក្នុងការពិចារណាលើទង្វើករណីនៃបណ្តឹងសាទុក្ខ ទាំងនេះទាក់ទងទៅនឹងទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវដទៃទៀត ដោយសារ តាមការពិនិត្យឡើងវិញ ទង្វើករណីនៃ បណ្តឹងសាទុក្ខទាំងនេះពុំអាចមោឃៈសាលក្រម ឬបណ្តាលឱ្យមានភាពមិនយុត្តិធម៌ឡើយ^{២៩៧៦}។ នេះដោយសារ ពុំជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងភាពត្រឹមត្រូវនៃការយល់ឃើញផ្នែកអង្គច្បាប់ និងអង្គហេតុរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលា ដំបូងទាក់ទងទៅនឹងទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវទាំងនោះ ដូច្នេះ ការសម្រេចដាក់ពិន្ទុភាពលើជនជាប់ចោទពី បទឧក្រិដ្ឋទាំងនោះដោយផ្អែកលើសញ្ញាណនៃសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួម ទុកជាបានការ។

១១០០.ផ្ទុយទៅវិញ ទាក់ទងទៅនឹងឧក្រិដ្ឋកម្មនៅទូលពោធិ៍ជ្រៃ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានយល់ឃើញ ថា ការទទួលខុសត្រូវនេះពុំស្ថិតក្រោមសញ្ញាណនៃសហឧក្រិដ្ឋកម្មនោះទេ ពីព្រោះអត្ថិភាពនៃគោល នយោបាយកំណត់គោលដៅ(ដែលជាគោលបំណងឧក្រិដ្ឋរួម) ពុំត្រូវបានបង្ហាញដោយសមហេតុផលឡើយ។ ហេតុដូច្នេះ ជាទ្រឹស្តី ការទទួលខុសត្រូវអាចកើតចេញពីទម្រង់ដទៃទៀតបាន។ ប៉ុន្តែ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការ កំពូលកត់សម្គាល់ថា ដើម្បីផ្តល់ការយល់ឃើញអំពីការទទួលខុសត្រូវរបស់ ខៀវ សំផន និង នួន ជា ក្នុងការ រៀបចំផែនការ ការបញ្ចុះបញ្ចូល ការបញ្ជា (នួន ជា តែម្នាក់) និង ការជួយនិងជំរុញ ព្រមទាំងការទទួលខុសត្រូវ របស់ថ្នាក់លើ (នួន ជា តែម្នាក់) អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានផ្អែកយ៉ាងជាក់លាក់ទៅលើការយល់ឃើញផ្នែក អង្គហេតុដែលជាមូលដ្ឋានសម្រាប់សន្និដ្ឋានទាក់ទងទៅនឹងគោលនយោបាយកំណត់គោលដៅ ដែលត្រូវបាន

²⁹⁷⁵ ដោយសារអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានយល់ឃើញថា បទសម្លាប់រង្គាល់ពុំត្រូវបានបង្ហាញឱ្យឃើញទាក់ទងទៅនឹងការផ្លាស់ ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីមួយ (សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ៥៤១) បទមនុស្សឃាតក៏ពុំត្រូវបានស្របបញ្ចូលទៅក្នុងបទនេះ បន្តទៅទៀតដែរ ហើយការទទួលខុសត្រូវមានអត្ថិភាពដោយផ្អែកលើសញ្ញាណនៃសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួមទម្រង់ 1។

²⁹⁷⁶ សូមមើល វិធាន ១០៤(១) នៃវិធានផ្ទៃក្នុង។

បដិសេធចោលនៅដំណាក់កាលបណ្តឹងសាទុក្ខ។ ជាការកត់សម្គាល់ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានផ្អែកក្នុង កម្រិតច្បាស់លាស់ទៅលើគោលនយោបាយកំណត់គោលដៅដែលមេដឹកនាំ ប.ក.ក. បានបង្កើតឡើង²⁹⁷⁷។

១១០១.អាស្រ័យហេតុនេះ ដោយពិចារណាលើទង្វើករណីនៃបណ្តឹងសាទុក្ខដែលលើកឡើងដោយ នួន ជា និង ខៀវ សំផន ពុំជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងបញ្ហានេះ ការទទួលខុសត្រូវទាក់ទងទៅនឹងឧក្រិដ្ឋកម្មដែលបានប្រព្រឹត្តឡើង នៅទូលពោធិ៍ស្រែពុំអាចផ្អែកលើការរៀបចំផែនការ ការញុះញង់ ការបញ្ជា ការជួយនិងជំរុញ ឬការទទួលខុស ត្រូវរបស់ថ្នាក់លើបានឡើយ។ ដូច្នេះ ការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានេះ ត្រូវបដិសេធចោល។

៤.ច.ទង្វើករណីនៃបណ្តឹងសាទុក្ខពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការប្រកាសទោសជនជាប់ចោទ និងផលប៉ះពាល់នៃកំហុសលើ ការប្រកាសទោសនេះ

១១០២.ដូចបានកត់សម្គាល់ខាងដើម អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសម្រេចដាក់ពន្ធនាគារលើ នួន ជា និង ខៀវ សំផន ពីបទឧក្រិដ្ឋនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ដូចជា បទសម្លាប់រង្គាល (រួមបញ្ចូលបទធ្វើមនុស្ស ឃាត) បទធ្វើទុក្ខបុកម្នេញដោយមូលហេតុនយោបាយ និងបទអំពើអមនុស្សធម៌ផ្សេងៗទៀត (រួមមានការផ្លាស់ ទីលំនៅដោយបង្ខំ ការធ្វើឱ្យប៉ះពាល់ដល់សេចក្តីថ្លៃថ្នូររបស់មនុស្ស និងការធ្វើឱ្យបាត់ខ្លួនដោយបង្ខំ) ហើយអង្គ ជំនុំជម្រះបានសម្រេចផ្តន្ទាទោសជនជាប់ចោទម្នាក់ៗដាក់ពន្ធនាគារអស់មួយជីវិត²⁹⁷⁸។ នៅក្នុងការប្រកាស ទោស អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានពិចារណាលើកត្តាផ្សេងៗមានដូចជា៖ ភាពធ្ងន់ធ្ងរនៃបទល្មើស ដោយផ្អែក លើចំនួនជនរងគ្រោះយ៉ាងច្រើន រួមទាំង “វិសាលភាពទូលំទូលាយផ្នែកទីតាំងភូមិសាស្ត្រ និងពេលវេលានៃការ រងគ្រោះ”²⁹⁷⁹ និងស្ថានទម្ងន់ទោស រួមបញ្ចូលតួនាទីរបស់ នួន ជា និង ខៀវ សំផន នៅក្នុងរដ្ឋអំណាចដែលពួក គាត់បានរំលោភបំពាននៅក្នុងការរួមចំណែកដល់ការប្រព្រឹត្តបទឧក្រិដ្ឋ និងការចូលរួមនៅក្នុងសហឧក្រិដ្ឋកម្ម រួម²⁹⁸⁰ និងក្នុងនាមជាបុគ្គល “ដែលមានចំណេះដឹងខ្ពង់ខ្ពស់”²⁹⁸¹។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសម្រេចពុំ

²⁹⁷⁷ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៩១៨ ដល់ ៩៣១, ៩៣៦ ដល់ ៩៣៨ (នួន ជា) និង ១០៣៩ ដល់ ១០៥១ (ខៀវ សំផន)។

²⁹⁷⁸ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១០៧៤, ១១០៥, ១១០៧។

²⁹⁷⁹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១០៧៥។

²⁹⁸⁰ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១០៨៤ និង ១០៨៧។

²⁹⁸¹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១០៨៦ និង ១០៨៩។

ពិចារណាពីស្ថានសម្រាលទោស ដូចជាការសាកស្តាយរបស់ នួន ជា²⁹⁸² បញ្ហាសុខភាព និងវ័យចាស់ជា²⁹⁸³ និងសក្ខីកម្មលើអត្តចរិតល្អរបស់ ខៀវ សំផន នោះឡើយ²⁹⁸⁴។

១១០៣.ខៀវ សំផន បានលើកអំណះអំណាងមួយចំនួនប្រឆាំងនឹងការសម្រេចរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ផ្តន្ទាទោសដាក់ពន្ធនាគារអស់មួយជីវិតនេះថា អង្គជំនុំជម្រះបានប្រព្រឹត្តកំហុសអង្គហេតុ និងអង្គច្បាប់ដែលស្តែងចេញឱ្យឃើញពីការប្រើប្រាស់ឆន្ទានុសិទ្ធិ។ សហព្រះរាជអាជ្ញាបានលើកឡើងថា ខៀវ សំផន ពុំបានបង្ហាញពីកំហុសក្នុងការប្រើប្រាស់ឆន្ទានុសិទ្ធិរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងទាក់ទងទៅនឹងការប្រកាសទោស និងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងត្រូវបានតម្រូវឱ្យពិចារណាលើកត្តាទាំងនេះ²⁹⁸⁵។

១១០៤.បន្ថែមលើនេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរំលឹកការយល់ឃើញរបស់ខ្លួនថា ជនជាប់ចោទត្រូវបានសម្រេចដាក់ពន្ធនាគារពុំត្រឹមត្រូវ ពីបទសម្លាប់រង្គាលនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិក្នុងអំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីមួយ និងទីពីរ បទធ្វើទុក្ខបុកម្នេញដោយមូលហេតុនយោបាយនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិក្នុងអំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរ និង បទមនុស្សឃាត បទសម្លាប់រង្គាល និងការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញដោយមូលហេតុនយោបាយទាក់ទងទៅនឹងព្រឹត្តិការណ៍នៅទួលពោធិ៍ជ្រៃ។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានរកឃើញកំហុសមួយចំនួននៅក្នុងការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងទាក់ទងទៅនឹងបទឧក្រិដ្ឋជាក់លាក់ ដែលបានប្រព្រឹត្តឡើងនៅក្នុងអំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីមួយ និងទីពីរ។

១១០៥.ជាដំបូង អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនឹងត្រូវវាយតម្លៃលើការចោទប្រកាន់របស់ ខៀវ សំផន អំពីកំហុសទាក់ទងទៅនឹងការប្រកាសទោសដែលបានធ្វើឡើងដោយអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង បន្ទាប់មកនឹងត្រូវកំណត់ ថាតើផ្អែកតាមខ្លឹមសារនៃការយល់ឃើញដែលមានកំហុសនេះ ចាំបាច់ត្រូវកែប្រែការប្រកាសទោស

²⁹⁸² សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១០៩២ និង ១០៩៣, ១០៩៦។

²⁹⁸³ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១០៩៥ និង ១០៩៨។

²⁹⁸⁴ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១០៩៩ ដល់ ១១០៣។

²⁹⁸⁵ សារណាតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៦២៨ ដល់ ៦៣០។

ដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសម្រេចនោះ ដែរ ឬយ៉ាងណា²⁹⁸⁶។ ទោះជាយ៉ាងនេះក្តី ជាដំបូង អង្គជំនុំជម្រះនឹងត្រូវពិភាក្សាលើបទដ្ឋានជាធរមានស្តីពីការពិនិត្យឡើងវិញ។

៤.២.១.បទដ្ឋាននៃការពិនិត្យឡើងវិញ

១១០៦.វិធាន ៩៨ នៃវិធានផ្ទៃក្នុង មាត្រា ៣៩ ថ្មី នៃច្បាប់ អ.វ.ត.ក និងមាត្រា ១០ នៃកិច្ចព្រមព្រៀងរវាងរាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា និងអង្គការសហប្រជាជាតិ បានកំណត់បទប្បញ្ញត្តិជាធរមានចំពោះការប្រកាសទោស²⁹⁸⁷។ បន្ថែមលើនេះទៀត វិធាន ១០៤ នៃវិធានផ្ទៃក្នុង បានអនុញ្ញាតឱ្យធ្វើបណ្តឹងសាទុក្ខប្រឆាំងនឹងការប្រកាសទោសនេះ²⁹⁸⁸។

១១០៧.ទាក់ទងទៅនឹងបទដ្ឋាននៃការពិនិត្យឡើងវិញសម្រាប់បណ្តឹងសាទុក្ខប្រឆាំងនឹងការប្រកាសទោស អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលក្នុង *រឿងក្តី ឌុច* (001-F28) បានយោងទៅលើបទដ្ឋាននេះដោយយល់ស្របជាមួយ²⁹⁸⁹នឹងការអនុវត្តបទដ្ឋាននៃការពិនិត្យឡើងវិញ ដែលបានកំណត់ដោយអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរបស់តុលាការ ICTY ក្នុង *រឿងក្តី D. Milošević* នៅក្នុងសេចក្តីដកស្រង់នៃសាលដីកាពាក់ព័ន្ធដូចខាងក្រោមថា៖

ដោយសារកាតព្វកិច្ចរបស់ខ្លួនកំណត់ការផ្ដន្ទាទោសនីមួយៗ ឱ្យស្របតាមកាលៈទេសៈរបស់ជនជាប់ចោទ និងភាពធ្ងន់ធ្ងរនៃបទឧក្រិដ្ឋ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងត្រូវបានផ្តល់នូវឆន្ទានុសិទ្ធិយ៉ាងទូលំទូលាយក្នុងការសម្រេចប្រកាសទោសសមស្រប ដូចជាការសម្រេចអំពីទម្ងន់ ទៅលើស្ថានទម្ងន់ទោស និងស្ថានសម្រាលទោស។ តាមវិធានទូទៅ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនេះ ពុំត្រូវកែប្រែការប្រកាសទោសណាមួយឡើយ ដរាបណាអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានប្រព្រឹត្តកំហុសដែលស្តែងចេញឱ្យឃើញពីការប្រើប្រាស់ឆន្ទានុសិទ្ធិ ឬពុំបានគោរពតាមច្បាប់ជាធរមាន។ ម្ចាស់បណ្តឹងសាទុក្ខមានកាតព្វកិច្ចក្នុងការបង្ហាញថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានផ្តល់ទម្ងន់ទៅលើការពិចារណានានាដែលពុំជាប់ពាក់ព័ន្ធ ឬពុំចាំបាច់ ពុំបានផ្តល់ទម្ងន់ណាមួយ ឬគ្រប់គ្រាន់ទៅលើការពិចារណាដែលជាប់ពាក់ព័ន្ធ បានប្រព្រឹត្ត

²⁹⁸⁶ សូមមើលទូទៅ សាលដីកា *រឿងក្តី Seromba* (ICTR) កថាខណ្ឌ ២២៦ (ជាឧទាហរណ៍ដែលកំហុសទាក់ទងទៅនឹងការប្រកាសទោសត្រូវបានរកឃើញនៅដំណាក់កាលបណ្តឹងសាទុក្ខ បានបណ្តាលឱ្យមានការកែប្រែការប្រកាសទោសនេះ)។

²⁹⁸⁷ សាលដីកា *រឿងក្តី ឌុច* (001-F28) កថាខណ្ឌ ៣៤៨ (សម្រាប់ការអនុវត្តច្បាប់របស់ អ.វ.ត.ក. ចំពោះករណីពិសេស ដែលខុសពីក្រមព្រហ្មទណ្ឌកម្ពុជាទាក់ទងទៅនឹងវិធានស្តីពីការប្រកាសទោសជាធរមាន)។

²⁹⁸⁸ សាលដីកា *រឿងក្តី ឌុច* (001-F28) កថាខណ្ឌ ៣៥៣។

²⁹⁸⁹ សាលដីកា *រឿងក្តី ឌុច* (001-F28) កថាខណ្ឌ ៣៥៤។

កំហុសច្បាស់លាស់នៅក្នុងការប្រើប្រាស់ឆន្ទានុសិទ្ធិរបស់អង្គជំនុំជម្រះទាក់ទងទៅនឹងអង្គហេតុ ឬថា សេចក្តីសម្រេចរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំសមហេតុផល ឬមិនយុត្តិធម៌យ៉ាងច្បាស់ដែលធ្វើឱ្យ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលអាចសន្និដ្ឋានបានថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពិតជាពុំបានប្រើប្រាស់ឆន្ទា នុសិទ្ធិរបស់ខ្លួនបានសមស្របឡើយ²⁹⁹⁰។

១១០៨.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនឹង ត្រូវអនុវត្តបទដ្ឋាននេះនៅក្នុងរឿងក្តីចំពោះមុខ ក្នុងការពិចារណាលើទ ង្វឹករណីនៃបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន ទាក់ទងទៅនឹងការប្រកាសទោសដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង បានសម្រេច។

១១០៩.បន្ថែមលើនេះ ស្របតាមយុត្តិសាស្ត្ររបស់ខ្លួនផ្ទាល់ ក៏ដូចជាបស់តុលាការឧក្រិដ្ឋកម្មមិនអចិន្ត្រៃយ៍ នានា នៅពេលអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលសម្រេចបដិសេធការដាក់ពន្ធនាគារមួយ ឬច្រើនដែលអង្គជំនុំជម្រះ សាលាដំបូងបានផ្អែកទៅលើសម្រាប់ធ្វើការប្រកាសទោសណាមួយនោះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលមាន សមត្ថកិច្ចក្នុងការសម្រេចប្រកាសទោសមួយផ្សេង ឬប្រកាសទោសដែលសម្រាប់ដាក់ពន្ធនាគារដែលនៅ សេសសល់ផ្សេងទៀត។ ការធ្វើដូច្នេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលអាចកែប្រែការប្រកាសទោសដែលអង្គជំនុំ ជម្រះសាលាដំបូងបានសម្រេច²⁹⁹¹។

៤.ច.២.ការកំណត់អំពីទង្វឹករណីនៃបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន

១១១០.នៅក្នុងផ្នែកស្តីពី“គោលការណ៍ និងកត្តាពាក់ព័ន្ធនៃការប្រកាសទោស” អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានកត់ សម្គាល់ថា អង្គជំនុំជម្រះបានព្យាយាម“បង្ហាញដល់ជនរងគ្រោះដែលនៅរស់រានមានជីវិត ក្រុមគ្រួសាររបស់ពួក គេ សាក្សី និងសាធារណជនទូទៅថា ច្បាប់ត្រូវបានយកមកអនុវត្តយ៉ាងពិតប្រាកដ ហើយអនុវត្តចំពោះជនគ្រប់ រូប ដោយមិនគិតអំពីបុណ្យស័ក្តិ ឬឋានៈអ្វីឡើយ”²⁹⁹²។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងក៏បានយោងទៅលើការដាក់ ទណ្ឌកម្ម(ដែលខុសពីការសងសឹក) និងការធ្វើឱ្យញញើត ដែលជាគោលបំណងនៃការប្រកាសទោស²⁹⁹³។ ខៀវ

²⁹⁹⁰ សាលដីកាអៀងក្រី D.Milošević (ICTY) កថាខណ្ឌ ២៩៧(ជើងទំព័រលុបចោល)។ សូមមើលផងដែរ សាលដីកាអៀងក្រី Mrkšić និង Šljivančanin កថាខណ្ឌ ៣៥៣។ សាលដីកាអៀងក្រី Martić កថាខណ្ឌ ៣២៦។ សាលដីកាអៀងក្រី Strugar កថាខណ្ឌ ៣៣៦ ដល់ ៣៣៧។

²⁹⁹¹ សាលដីកាអៀងក្រី Blaškić (ICTY) កថាខណ្ឌ ៦៨០ (ជើងទំព័រលុបចោល)។

²⁹⁹² សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១០៦៧។

²⁹⁹³ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១០៦៧។

សំផន បានអះអាងថា នៅក្នុងការកំណត់គោលការណ៍ទាំងនេះ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានលើកឡើងពុំត្រឹមត្រូវនូវសារៈសំខាន់នៃការផ្ដន្ទាទោស និងការធ្វើឱ្យញញើត²⁹⁹⁴។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាលើញញើតថា ការអះអាងនេះពុំមានលក្ខណៈច្បាស់លាស់ និងត្រូវបដិសេធចោលតែម្ដង។ ពុំមានការបង្ហាញណាមួយផងដែរថា ការលើកឡើងរបស់អង្គជំនុំជម្រះនោះ គឺជាការបង្ហាញឱ្យឃើញពីភាពលម្អៀងប្រឆាំងនឹងរូបគាត់ឡើយ²⁹⁹⁵។

១១១១.ខៀវ សំផន បានអះអាងថា ទាក់ទងទៅនឹងអំពើតួនាទីរបស់គាត់នៅក្នុងការប្រព្រឹត្តបទឧក្រិដ្ឋ²⁹⁹⁶ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំបានពិចារណាលើការយល់ឃើញពីដំបូងរបស់ខ្លួនទាក់ទងទៅនឹងតួនាទីរបស់គាត់ដែលមានកម្រិតតិចតួច និងខ្វះសិទ្ធិអំណាចក្នុងការចេញបទបញ្ជា“ដែលគួរតែទទួលទោសស្រាលបំផុត”²⁹⁹⁷។ ខៀវ សំផន បានអះអាងបន្ថែមទៀតថា តាមការពិនិត្យលើការដាក់ទោសរបស់តុលាការ ICTY និងតុលាការយោធាអន្តរជាតិ (IMT) បានបង្ហាញឱ្យឃើញថា ការផ្ដន្ទាទោសធ្ងន់ធ្ងរបំផុត គប្បីត្រូវដាក់ទៅលើអ្នកដែលទទួលខុសត្រូវខ្ពស់បំផុតចំពោះឧក្រិដ្ឋកម្មដែលបានប្រព្រឹត្តនោះ²⁹⁹⁸។

១១១២.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាលើញញើតថា ខៀវ សំផន ពុំបានបង្ហាញពីកំហុសណាមួយ ឬភាពផ្ទុយគ្នានៅក្នុងវិធីសាស្ត្ររបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងឡើយ។ កថាខណ្ឌនៅក្នុងសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែល ខៀវ សំផន បានយោងទៅលើនោះ(គ្មានការពន្យល់បន្ថែម)²⁹⁹⁹ ពុំបានបង្ហាញពីការមិនពិចារណាលើតួនាទីរបស់គាត់ ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការសម្រេចប្រកាសទោសឡើយ។ ទាក់ទងទៅនឹងគោលការណ៍ដែលថា ការផ្ដន្ទាទោសធ្ងន់ធ្ងរ ត្រូវតែដាក់ទៅលើអ្នកដែលទទួលខុសត្រូវខ្ពស់បំផុតចំពោះបទឧក្រិដ្ឋនោះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាលើញញើតថា ទោសសមស្របជានិច្ចកាលនឹងត្រូវកំណត់ដោយផ្អែកលើអង្គហេតុនៃរឿងក្តីជាក់លាក់ និងកម្រិតនៃការទទួលខុសត្រូវរបស់ជនជាប់ចោទនីមួយៗ។ ការប្រៀបធៀបទោសដែលបាន

²⁹⁹⁴ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៦៤៧។
²⁹⁹⁵ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៦៤៨។
²⁹⁹⁶ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១០៨០។
²⁹⁹⁷ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៦៥០។
²⁹⁹⁸ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៦៥១។
²⁹⁹⁹ សូមមើល សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ជើងទំព័រ ១៣៤៨ យោងទៅលើសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១០៨០ ធៀបជាមួយនឹងកថាខណ្ឌ ២០៣, ២៣០, ៥៧៨ និង ៥៨១។

សម្រេចដោយតុលាការឧក្រិដ្ឋកម្មដទៃទៀតចំពោះរឿងក្តីខុសៗគ្នានោះ ជាការពុំសមស្របក្នុងការបង្ហាញថា ជាកំហុសពីសំណាក់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងក្នុងការប្រើប្រាស់ឆន្ទានុសិទ្ធិរបស់ខ្លួនដើម្បីដាក់ទោសសមស្របណាមួយឡើយ។

១១១៣.ខៀវ សំផន បានជំទាស់ទៅនឹងការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលថា ការរំលោភតួនាទីក្នុងរដ្ឋអំណាចរបស់គាត់ បង្កើតបានជាស្ថានទម្ងន់ទោស និងបានអះអាងថា តួនាទីក្នុងរដ្ឋអំណាចរបស់គាត់ពុំចាត់ជាស្ថានទម្ងន់ទោសដោយស្វ័យប្រវត្តិនោះឡើយ និងថា តួនាទីរបស់គាត់ត្រឹមតែជានិមិត្តរូបប៉ុណ្ណោះ³⁰⁰⁰។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពុំជឿជាក់លើអំណះអំណាងនោះឡើយ។ យោងតាមយុត្តិសាស្ត្ររបស់តុលាការ ICTY ឋានៈខ្ពស់នៅក្នុងផ្នែកយោធា ឬនយោបាយ ឬតួនាទីក្នុងរដ្ឋអំណាច ឬក្នុងជួរថ្នាក់ដឹកនាំ ជាធម្មតា ពុំអាចចាត់ជាស្ថានទម្ងន់ទោសបានឡើយ³⁰⁰¹។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមាន“ឆន្ទានុសិទ្ធិក្នុងការលើកយកឋានៈខ្ពស់ តួនាទីក្នុងរដ្ឋអំណាច ឬតួនាទីជាថ្នាក់ដឹកនាំរបស់ជននោះ មកធ្វើជាស្ថានទម្ងន់ទោសបាន”³⁰⁰²។ ជាពិសេស នៅពេលបុគ្គលនោះបានប្រើប្រាស់តួនាទីទាំងនេះក្នុងការបង្កើតគោលបំណងល្មើស ឬរំលោភតួនាទីទាំងនេះ នោះទើបចាត់ជាស្ថានទម្ងន់ទោស។ ដូច្នេះ អ្វីដែលសំខាន់ គឺថាតើសិទ្ធិអំណាចនេះត្រូវបានប្រើប្រាស់ក្នុងលក្ខណៈបែបណាខ្លះ។ នៅក្នុងរឿងក្តីបច្ចុប្បន្ន អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានផ្អែកការយល់ឃើញរបស់ខ្លួនទៅលើការរំលោភអំណាចរបស់ ខៀវ សំផន ដោយសារ“គាត់បានរួមចំណែកនៅក្នុង បទឧក្រិដ្ឋ ដែលរួមមាន ការចូលរួមនៅក្នុងសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួម [ដែល] ត្រូវបានធ្វើឡើងតាមរយៈតួនាទីផ្លូវការរបស់គាត់ជាច្រើន មានដូចជា ក្នុងនាមជាសមាជិកគណៈកម្មាធិការមជ្ឈឹមបក្សកុម្មុយនីស្តកម្ពុជា សមាជិកនៃមន្ទីរ ៨៧០ ប្រធានគណៈប្រធានរដ្ឋ និងជាកម្មាភិបាលថ្នាក់ខ្ពស់បំផុតនៅក្នុងរាជរដ្ឋាភិបាលរួបរួមជាតិកម្ពុជា”³⁰⁰³។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលយល់ឃើញថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញដោយសមហេតុផលដែលថា ការរួមចំណែកនេះ គឺជាការរំលោភតួនាទីរបស់គាត់ក្នុងរដ្ឋអំណាច និងឥទ្ធិពលប្រាកដមែន។

³⁰⁰⁰ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៦៥៣ យោងទៅលើសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១០៨៧។

³⁰⁰¹ សូមមើលឧ. សាលដីកាអៀងក្តី *Deronjé* កថាខណ្ឌ ៦៧។ សាលដីកាអៀងក្តី *Babić* លើបណ្តឹងសាទុក្ខប្រឆាំងនឹងការប្រកាសទោស (ICTY) កថាខណ្ឌ ៨០។

³⁰⁰² សាលដីកាអៀងក្តី *Babić* លើបណ្តឹងសាទុក្ខប្រឆាំងនឹងការប្រកាសទោស (ICTY) កថាខណ្ឌ ៨០។

³⁰⁰³ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១០៨៧។

១១១៤.ខៀវ សំផន ក៏បានអះអាងផងដែរថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង“បានរំលោភលើគោលការណ៍នីត្យានុកូលភាពនៅក្នុងការចាត់ទុកកម្រិតនៃការអប់រំខ្ពស់របស់គាត់ថាជាស្ថានទម្ងន់ទោស” ដោយសារបញ្ហានេះ“ពុំមានចែងនៅក្នុងច្បាប់អន្តរជាតិ ឬច្បាប់កម្ពុជាឡើយ”³⁰⁰⁴។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបដិសេធអំណះអំណាចនេះដោយសារពុំបានបង្ហាញពីកំហុសនៅក្នុងការប្រើប្រាស់ឆន្ទានុសិទ្ធិ និងជាការសមហេតុផលក្នុងការសន្មតថាកម្រិតនៃការអប់រំខ្ពស់របស់ ខៀវ សំផន អាចធ្វើឱ្យគាត់យល់ដឹង និងគិតឃើញពីផលវិបាកអាក្រក់នៃការរួមចំណែករបស់គាត់ និងភាពធ្ងន់ធ្ងរនៃបទឧក្រិដ្ឋបាន។ អំណះអំណាងរបស់ ខៀវ សំផន ពុំត្រឹមត្រូវ ដោយហេតុថា តុលាការនានា រួមទាំងតុលាការឧក្រិដ្ឋកម្មផងនោះ បានចាត់ទុកកម្រិតនៃការអប់រំរបស់ជនជាប់ចោទ ជាកត្តាស្ថានទម្ងន់ទោស³⁰⁰⁵។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលសន្និដ្ឋានថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពុំមានកំហុសក្នុងការចាត់ទុកប្រវត្តិនៃការអប់រំរបស់ ខៀវ សំផន ថាជាកត្តាស្ថានទម្ងន់ទោសឡើយ។

១១១៥.ខៀវ សំផន ក៏បានលើកឡើងផងដែរថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសដោយសារពុំបានពិចារណាលើអត្ថបទវិវត្តន៍របស់គាត់ ដែលនេះជាការផ្ទុយទៅនឹងការបញ្ជាក់របស់អង្គជំនុំជម្រះដែលថា ខ្លួននឹងពិចារណាលើគ្រប់ស្ថានសម្រាលទោសទាំងអស់³⁰⁰⁶។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលចាត់ទុកអំណះអំណាងនេះថា គ្មានមូលដ្ឋាន ដោយហេតុថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានពិចារណាសក្ខីកម្មរបស់សាក្សីទាក់ទងទៅនឹងអត្ថបទវិវត្តន៍របស់ ខៀវ សំផន រួចហើយ³⁰⁰⁷ និងបានសន្និដ្ឋានថា ខៀវ សំផន “អាចធ្វើអំពើល្អជាមួយភរិយារបស់គាត់ និងសន្តានចិត្តល្អចំពោះប្រជាជនក្នុងករណីមួយចំនួន”។ អង្គជំនុំជម្រះបានសន្និដ្ឋានថា “កត្តាទាំងនេះ មិនមែនជាផ្នែកសំខាន់អាចសម្រាលទោសឧក្រិដ្ឋចំពោះភាពធ្ងន់ធ្ងរនៃបទឧក្រិដ្ឋនានាដែល ខៀវ សំផន ត្រូវបានរកឃើញថា មានពិរុទ្ធភាពនោះឡើយ ហើយនឹងពុំត្រូវផ្តល់តម្លៃឱ្យផងដែរ”³⁰⁰⁸។ បើទោះបីចំណុចនេះពុំមាននៅក្នុងផ្នែកនៃសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងស្តីពី“ស្ថានសម្រាលទោស”ក៏ពិតមែន ប៉ុន្តែ នៅក្នុងផ្នែកបន្ទាប់ស្តីពី“សាក្សីអត្ថបទវិវត្តន៍”បានបង្ហាញឱ្យឃើញថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានពិចារណាលើអត្ថបទវិវត្តន៍របស់

³⁰⁰⁴ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៦៥៤។

³⁰⁰⁵ សាលដីកាអៀងក្រី Hadžihasanović និង Kubura (ICTY) កថាខណ្ឌ ៣២៨ (ដើមទំព័រលុបចោល)។ សូមមើលផងដែរ សាលក្រមអៀងក្រី Stakić (ICTY) កថាខណ្ឌ ៩១៥។ សាលក្រមអៀងក្រី Brđanin (ICTY) កថាខណ្ឌ ១១១៤។ សេចក្តីសម្រេចស្តីពីការប្រកាសទោសអៀងក្រី Lubanga (ICC) កថាខណ្ឌ ៥៦។

³⁰⁰⁶ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៦៥៥ ដល់ ៦៥៧។

³⁰⁰⁷ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១០៩៩ ដល់ ១១០២។

³⁰⁰⁸ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១១០៣។

គាត់ដែលជាស្ថានប្រមូលទោសមានសក្តានុពលនោះផងដែរ។ ទាក់ទងទៅនឹងអំណះអំណាងរបស់ ខៀវ សំផន ដែលលើកឡើងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញផ្ទុយគ្នា³⁰⁰⁹ ពីព្រោះថា អង្គជំនុំជម្រះបាននិយាយ ថា គាត់មាន“អត្តចរិតល្អ” និងនៅកន្លែងផ្សេងទៀតយល់ឃើញថា អត្តចរិតរបស់គាត់“គួរឱ្យទុកចិត្ត និងគួរឱ្យ គោរព”³⁰¹⁰នោះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលយល់ឃើញថា ពុំមានភាពផ្ទុយគ្នានោះឡើយ ហើយជាក់ស្តែង បុគ្គលម្នាក់គួរឱ្យទុកចិត្ត និងគួរឱ្យគោរព ប៉ុន្តែ មិនធានាថា មានអត្តចរិតល្អនោះទេ។

១១១៦.ជាលទ្ធផល ទង្វើករណីនៃបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន ទាក់ទងទៅនឹងការប្រកាសទោសត្រូវ បដិសេធចោល។

៤.ច.៣.ផលប៉ះពាល់នៃការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលស្តីពីការប្រកាសទោស

១១១៧.អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានប្រកាសផ្តន្ទាទោសជនជាប់ចោទម្នាក់ៗ ឱ្យជាប់ពន្ធនាគារអស់មួយជីវិត ទាក់ទងទៅនឹងការសម្រេចដាក់ពន្ធនាគារទាំងអស់ ពីបទឧក្រិដ្ឋនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ដោយពុំ បានកំណត់ទោសសម្រាប់បទឧក្រិដ្ឋនីមួយៗឡើយ។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរំលឹកថា អង្គជំនុំជម្រះបាន យល់ឃើញថា បទសម្លាប់រង្គាល់ពុំអាចបង្ហាញឱ្យហួសពីវិមតិសង្ស័យឡើយ ទាក់ទងទៅនឹងការផ្លាស់ទីលំនៅ ប្រជាជនដំណាក់កាលទីមួយ និងទីពីរ³⁰¹¹។ ទាក់ទងទៅនឹងដំណាក់កាលទីពីរ អំពើប្រព្រឹត្តិមូលដ្ឋាន ទោះជា យ៉ាងណាក្តី គឺជាបទមនុស្សឃាតនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ³⁰¹²។ បន្ថែមលើនេះ អង្គជំនុំជម្រះ តុលាការកំពូលបានយល់ឃើញថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុសក្នុងការយល់ឃើញថា បទធ្វើទុក្ខបុក ម្នេញដោយមូលហេតុនយោបាយ ត្រូវបានប្រព្រឹត្តឡើងនៅក្នុងអំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់ កាលទីពីរ។ បន្ថែមលើនេះទៀត អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានសម្រេចបដិសេធការយល់ឃើញរបស់អង្គ ជំនុំជម្រះសាលាដំបូងទាក់ទងទៅនឹងការទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌរបស់ជនជាប់ចោទពីបទឧក្រិដ្ឋដែលបាន ប្រព្រឹត្តឡើងនៅទូលពោធិ៍ជ្រៃ ដោយសារ អត្ថិភាពនៃគោលនយោបាយកំណត់គោលដៅពុំត្រូវបានបង្ហាញដោយ

³⁰⁰⁹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៦៥៧។

³⁰¹⁰ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១០៨០ និង ១១០៣។

³⁰¹¹ សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ៥៤១ ដល់ ៥៦០។

³⁰¹² សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ៥៦០ ដល់ ៥៦២, ៨៦៨។

សមហេតុផលឡើយ³⁰¹³។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានរកឃើញកំហុសនៅក្នុងការយល់ឃើញជាក់លាក់ អំពីបទឧក្រិដ្ឋនៅក្នុងអំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅដំណាក់កាលទីមួយ និងទីពីរ។ បញ្ហាគឺ ថាតើកំហុសនោះ មានឥទ្ធិពលលើភាពសមស្របនៃការប្រកាសទោសដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសម្រេចនោះ ដែរ ឬ យ៉ាងណា។

១១១៨.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរំលឹកថា ការប្រកាសទោសគប្បីឆ្លុះបញ្ចាំងពីភាពធ្ងន់ធ្ងរនៃអំពើឧក្រិដ្ឋ³⁰¹⁴។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរំលឹកថា ភាពធ្ងន់ធ្ងរនៃបទឧក្រិដ្ឋ គឺ“ជាលក្ខណៈវិនិច្ឆ័យសម្រាប់បញ្ជាក់អំពីភាព សមស្របនៃការប្រកាសទោស”³⁰¹⁵។ ដូចបានលើកឡើងខាងលើ មានកត្តាជាច្រើនពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការវាយតម្លៃ អំពីភាពធ្ងន់ធ្ងរនៃបទឧក្រិដ្ឋ ដូចជាចំនួនជនរងគ្រោះ និងភាពងាយទទួលរងគ្រោះរបស់ជនរងគ្រោះ ផលប៉ះពាល់នៃបទឧក្រិដ្ឋទៅលើជនរងគ្រោះ និងសាច់ញាតិរបស់ពួកគេ ចេតនាវិសេសអីចរបស់ជនជាប់ចោទនៅពេល ដែលពុំទាន់ក្លាយជាធាតុផ្សំនៃបទឧក្រិដ្ឋនៅឡើយនោះ។ ទំហំ និងភាពយោរយោនៃបទល្មើស និងតួនាទីរបស់ ជនជាប់ចោទ³⁰¹⁶។

១១១៩.នៅក្នុងរឿងក្តីបច្ចុប្បន្ន អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរំលឹកថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញ ថា ប្រជាជនចំនួនពី ២.៣៣០.០០០ ទៅ ២.៤៣០.០០០ នាក់ គឺជាជនរងគ្រោះនៃបទឧក្រិដ្ឋដែលបានប្រព្រឹត្ត ឡើងនៅក្នុងអំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីមួយ និងទីពីរ³⁰¹⁷។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការ កំពូលរំលឹកបន្ថែមទៀតថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយល់ឃើញថា៖

ចំនួនជនរងគ្រោះនៅក្នុងរឿងក្តីនេះ ស្ថិតនៅក្នុងចំណោមចំនួនជនរងគ្រោះដែលច្រើនបំផុតនៃរឿងក្តី ដែលត្រូវបានជំនុំជម្រះពាក់ព័ន្ធទៅនឹងឧក្រិដ្ឋកម្មអន្តរជាតិ។ ឧក្រិដ្ឋកម្មដែលត្រូវបានប្រព្រឹត្តនៅទូទាំង ប្រទេសកម្ពុជាក្នុងអំឡុងពេលជិតពីរឆ្នាំ។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងយល់ឃើញថា ភាពធ្ងន់ធ្ងរនៃបទ

³⁰¹³ សូមមើលខាងលើ កថាខណ្ឌ ៩៧២។

³⁰¹⁴ សាលដីកាអៀងក្រី Jelisić (ICTY) កថាខណ្ឌ ៩៤។

³⁰¹⁵ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១០៦៨។ សាលក្រមអៀងក្រី Čelebići (ICTY) កថាខណ្ឌ ១២២៥ ត្រូវ បានគាំទ្រនៅក្នុងសាលដីកាអៀងក្រី Aleksovski (ICTY) កថាខណ្ឌ ១៨២។

³⁰¹⁶ សាលដីកាអៀងក្រី ឌុច (001-F28) កថាខណ្ឌ ៣៧៥។ សូមមើលផងដែរ ជើងទំព័រ ៧៩៨។

³⁰¹⁷ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១០៧៥។

ឧក្រិដ្ឋត្រូវបានឆ្លុះបញ្ចាំងតាមរយៈចំនួនជនរងគ្រោះដ៏ច្រើនលើសលប់ និងវិសាលភាពទូលាយផ្នែកទី
តាំងភូមិសាស្ត្រ និងពេលវេលានៃការរងគ្រោះ³⁰¹⁸។

១១២០. អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា ការយល់ឃើញទាំងនេះពុំទទួលបានផលប៉ះពាល់
ដោយសារកំហុសដែលអង្គជំនុំជម្រះបានរកឃើញ នៅក្នុងសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងទាក់ទង
ទៅនឹងបទឧក្រិដ្ឋជាក់លាក់។ ជាពិសេស ការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលដែលថា ជនជាប់
ចោទពុំអាចដាក់ឱ្យទទួលខុសត្រូវចំពោះបទឧក្រិដ្ឋនៅទូលំពោធិ៍ជ្រៃនោះ មានឥទ្ធិពលតិចតួចប៉ុណ្ណោះលើជនរង
គ្រោះទូទៅដែលជនជាប់ចោទត្រូវបានដាក់ឱ្យទទួលខុសត្រូវនោះ។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានយល់ស្រប
ជាមួយនឹងសេចក្តីសន្និដ្ឋានរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ទាក់ទងទៅនឹងផលប៉ះពាល់យូរអង្វែងនៃបទឧក្រិដ្ឋ
ទៅលើជនរងគ្រោះ³⁰¹⁹។ បន្ថែមលើនេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ថា ខ្លួនបានយល់ស្របចំពោះ
ការសម្រេចដាក់ពន្ធនាគារបទមនុស្សឃាតនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ។ ទាក់ទងទៅនឹងតួនាទីរបស់
ជនជាប់ចោទនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្ម អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលចាត់ទុកការខ្វះការយកចិត្តទុកដាក់ទាំងស្រុងទៅ
លើវាសនាចុងក្រោយរបស់ប្រជាជនកម្ពុជា ជាពិសេសក្រុមដែលងាយទទួលរងគ្រោះបំផុត និងជាការពិត បទ
ឧក្រិដ្ឋនេះពុំមែនជាហេតុការណ៍ដាច់ដោយឡែកឡើយ ប៉ុន្តែបានកើតឡើងក្នុងរយៈពេលយ៉ាងយូរ និងដោយសារ
តួនាទីយ៉ាងសំខាន់របស់ជនជាប់ចោទ ទើបនាំឱ្យអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាឃើញថា ការផ្ដន្ទា
ទោសជនជាប់ចោទម្នាក់ៗឱ្យជាប់ពន្ធនាគារអស់មួយជីវិត គឺជាការសមស្រប។

១១២១. យោងតាមសំអាងហេតុខាងលើ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាឃើញថា ការដាក់ទោសជន
ជាប់ចោទម្នាក់ជាប់ពន្ធនាគារអស់មួយជីវិតជាការសមស្រប អាស្រ័យហេតុនេះ តម្កល់ការប្រកាសទោស
ដែលបានធ្វើឡើងដោយអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង។

³⁰¹⁸ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១០៧៥។

³⁰¹⁹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ១០៧៣។

៥. បណ្តឹងសាទុក្ខរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា

១១២២. នៅក្នុងសាលក្រម អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានរំពឹងទុកពីសេចក្តីសម្រេចរបស់ខ្លួន និងសេចក្តីសម្រេចរបស់អង្គបុរេជំនុំជម្រះ³⁰²⁰ ដោយយោងតាមសេចក្តីសម្រេចទាំងនេះ ទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវដែលហៅថា ទម្រង់“III” ឬទម្រង់“ទូលាយ”នៃសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួម (“ទម្រង់ III”) ពុំអាចយកមកអនុវត្តបានទេនៅក្នុងកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីនៅចំពោះមុខ អ.វ.ត.ក. ដោយហេតុថា សហឧក្រិដ្ឋកម្មរួមទម្រង់ III ពុំមានអត្ថិភាពនៅក្នុងច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់អន្តរជាតិនៅពេលដែលឧក្រិដ្ឋកម្មស្ថិតក្រោមយុត្តាធិការរបស់ អ.វ.ត.ក. ត្រូវបានចោទប្រកាន់ថា បានប្រព្រឹត្តឡើងនោះ។ ដោយផ្អែកលើមូលដ្ឋាននេះ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសម្រេចពុំពិចារណាបន្ថែមទៀតលើការទទួលខុសត្រូវក្នុងសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួមទម្រង់ III ឡើយ³⁰²¹ ។

១១២៣. នៅក្នុងបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ខ្លួន សហព្រះរាជអាជ្ញាបានស្នើសុំឱ្យអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលសម្រេចថា សហឧក្រិដ្ឋកម្មរួមទម្រង់ III អាចអនុវត្តបាននៅក្នុងកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីនៅចំពោះមុខ អ.វ.ត.ក.³⁰²²។ សហព្រះរាជអាជ្ញាពុំបានស្នើសុំឱ្យកែប្រែផ្នែកសម្រេចសេចក្តីនៅក្នុងសាលក្រមនេះទេ³⁰²³ ព្រោះសហព្រះរាជអាជ្ញាពុំបានចោទប្រកាន់អំពីកំហុសណាមួយដែលអាចនាំឱ្យមោឃៈសាលក្រមនោះឡើយ ដោយហេតុថា នួនជា និង ខៀវ សំផន ត្រូវបានសម្រេចដាក់ពន្ធនាគារដោយផ្អែកលើទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវផ្សេងទៀត។ ក្នុងកាលៈទេសៈនេះ ជាដំបូង អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនឹងត្រូវពិចារណាលើភាពអាចទទួលយកបាននៃបណ្តឹងសាទុក្ខ។

៥.ក. សារណាស្តីពីភាពអាចទទួលយកបាននៃបណ្តឹងសាទុក្ខ

១១២៤. សហព្រះរាជអាជ្ញាបានលើកឡើងថា ដូចបានទទួលស្គាល់នៅក្នុងសាលដីការៀងក្តី ខុច (001-F28) អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលមានសិទ្ធិអំណាចទទួលយកកំហុសអង្គច្បាប់ ដែលមាន“សារៈសំខាន់ជាទូទៅ

³⁰²⁰ សូមមើល សាលដីការបស់អង្គបុរេជំនុំជម្រះស្តីពីសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួម (D97/15/9)។ សេចក្តីសម្រេចរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងស្តីពីសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួម (E100/6)។

³⁰²¹ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង កថាខណ្ឌ ៦៩១។

³⁰²² សូមមើល សេចក្តីជូនដំណឹងអំពីបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា (E313/3/1)។ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៥៩។

³⁰²³ សេចក្តីជូនដំណឹងអំពីបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា (E313/3/1) កថាខណ្ឌ ២។

សម្រាប់ជាយុត្តិសាស្ត្រ” បើទោះបីជាកំហុសទាំងនេះពុំមានឥទ្ធិពលណាមួយទៅលើសេចក្តីសម្រេចក៏ដោយ³⁰²⁴

។ សហព្រះរាជអាជ្ញាបានអះអាងថា “នេះ គឺជាមូលដ្ឋានបង្អែកដោយខ្លួនឯងសម្រាប់ភាពអាចទទួលយកបាននៃបណ្តឹងសាទុក្ខ ដែលត្រូវបានបង្កើតឡើងយ៉ាងត្រឹមត្រូវនៅក្នុងវិធានស្តីពីនីតិវិធីអន្តរជាតិ ហើយត្រូវបានប្រតិបត្តិដោយឯករាជ្យពីការពិនិត្យឡើងវិញជាធម្មតាទៅលើកំហុសអង្គច្បាប់ក្រោមវិធាន ១០៤ នៃវិធានផ្ទៃក្នុង”³⁰²⁵។ សហព្រះរាជអាជ្ញាបានកត់សម្គាល់ថា វិធាន ១០៥ (៣) នៃវិធានផ្ទៃក្នុង បានយោងទៅលើការចោទប្រកាន់អំពីកំហុសអង្គច្បាប់ដែលនាំឱ្យមោឃៈសេចក្តីសម្រេច ពុំមែនមោឃៈសាលក្រមនោះទេ³⁰²⁶។ សហព្រះរាជអាជ្ញាបានយោងទៅសាលដីការបស់តុលាការ ICTR រឿងក្តី Akayesu ដែលបានបង្ហាញថា អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនៃតុលាការនេះមានឆន្ទានុសិទ្ធិក្នុងការប្រកាសដោយផ្អែកលើទង្វើករណីនៃបណ្តឹងសាទុក្ខ ដែលពុំមានសក្តានុពលនាំឱ្យមោឃៈសាលក្រម បើទោះបីជាក្នុងកាលៈទេសៈដែលម្ចាស់បណ្តឹងសាទុក្ខបានត្រឹមតែលើកទង្វើករណីនៃបណ្តឹងសាទុក្ខនេះប៉ុណ្ណោះក៏ដោយ³⁰²⁷។ សហព្រះរាជអាជ្ញាបានយោងទៅលើហេតុការណ៍ដែលអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនៃតុលាការ ICTY បានដោះស្រាយបញ្ហានៃការចោទប្រកាន់អំពីកំហុសអង្គច្បាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងសារៈសំខាន់ជាទូទៅសម្រាប់ជាយុត្តិសាស្ត្រ។ សហព្រះរាជអាជ្ញាបានអះអាងថា អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូល គឺជា“ស្ថាប័នតុលាការកំពូលរបស់ អ.វ.ត.ក.” គួរមានឱកាសដោះស្រាយ“បញ្ហាចាំបាច់នានានៃអង្គច្បាប់ បើទោះបីជាបញ្ហានេះពុំមានឥទ្ធិពលលើសាលក្រមចុងក្រោយក៏ដោយ និងបានកត់សម្គាល់ថា កិច្ចព្រមព្រៀង អ.វ.ត.ក. និងច្បាប់ អ.វ.ត.ក. ពុំមានចែងអំពីបណ្តឹងសាទុក្ខបន្ទាន់បង្ខំ ដូចមានចែងក្នុងច្បាប់កម្ពុជាឡើយ”³⁰²⁸។ សហព្រះរាជអាជ្ញាបានលើកឡើងថា អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលគប្បីប្រើប្រាស់ឆន្ទានុសិទ្ធិ

³⁰²⁴ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៦ យោងទៅលើ សាលដីការរឿងក្តី ខូច (001-F28) កថាខណ្ឌ ១៥។ សូមមើលផងដែរ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៨ (“អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលក្នុងរឿងក្តី Brđanin បានយល់ស្របតាមសំណើរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញាសុំការបំភ្លឺអំពីច្បាប់ [...] បើទោះបីជាមានការយល់ព្រមពីភាគីទាំងអស់ថា អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនេះ ពុំអាចសម្រេចដាក់ពិន្ទុភាពថ្មីឡើយ”)(ជើងទំព័រលុបចោល)។

³⁰²⁵ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៦ (ជើងទំព័រលុបចោល)។

³⁰²⁶ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៦ (ជើងទំព័រលុបចោល)។

³⁰²⁷ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៧ យោងទៅលើសាលដីការរឿងក្តី Akayesu (ICTR) កថាខណ្ឌ ២១ ជាអាទិ៍។

³⁰²⁸ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៩។

របស់ខ្លួនក្នុងការអនុវត្តនីតិវិធីកម្ពុជា³⁰²⁹។ សហព្រះរាជអាជ្ញាបានលើកឡើងបន្ថែមទៀតថាអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនឹង“គ្មានអំណាច”ដោះស្រាយបញ្ហា ដែលបានលើកឡើងក្នុងបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ខ្លួន ប្រសិនបើបណ្តឹងនេះត្រូវបានប្រកាសថា មិនអាចទទួលយកបាន និងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងទំនងជាបន្តប្រព្រឹត្តកំហុសអង្គច្បាប់ដែលដែលបានចោទប្រកាន់នោះក្នុងដំណើរការនីតិវិធីនៅចំពោះមុខ អ.វ.ត.ក. នៅថ្ងៃខាងមុខទៀត³⁰³⁰។ ចុងបញ្ចប់ សហព្រះរាជអាជ្ញាបានយោងទៅលើ“ការពិចារណាដែលចាំបាច់អំពីគោលនយោបាយសាធារណៈជាអន្តរជាតិ” ដើម្បីគាំទ្រដល់ការពិនិត្យឡើងវិញរបស់អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូល³⁰³¹។ សហព្រះរាជអាជ្ញាបានអះអាងថា សហឧក្រិដ្ឋកម្មរួមទម្រង់ III គឺជាយន្តការដ៏សំខាន់ដែលតាមរយៈនេះមេដឹកនាំដែលទទួលខុសត្រូវ អាចត្រូវបានដាក់ឱ្យទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌ និងបានលើកឡើងថា អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូល គប្បីមានឱកាស“ធ្វើឱ្យជំហរផ្នែកច្បាប់របស់ អ.វ.ត.ក. ស្របគ្នាជាមួយនឹងសេចក្តីសម្រេចនានា ព្រមទាំងសាលក្រមស្ថាពររបស់តុលាការ ICTY ICTR SCSL និង STL ដែលសុទ្ធតែទទួលយកសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួមទម្រង់ III ដែលជាទម្រង់ជាធរមាននៃការទទួលខុសត្រូវ³⁰³²។

១១២៥.ក្នុងសារណាតបទៅនឹងសារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា ខៀវ សំផន និង នួន ជា បានជំទាស់ទៅនឹងភាពអាចទទួលយកបាននៃបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា។ ដោយផ្អែកទៅលើវិធាន ១០៥(៣) នៃវិធានផ្ទៃក្នុង ខៀវ សំផន បានលើកឡើងថា ការធ្វើបណ្តឹងសាទុក្ខប្រឆាំងនឹងសេចក្តីសម្រេចដោយពុំបានជំទាស់ទៅនឹងអានុភាពនៃការសម្រេច គឺពុំអាចទៅរួចឡើយ³⁰³³។ ខៀវ សំផន បានអះអាងថា បញ្ហាដែលបានលើកឡើងដោយសហព្រះរាជអាជ្ញា ពុំត្រូវបានដោះស្រាយនៅក្នុងសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង និងពុំមានការប៉ះពាល់ណាមួយដល់សាលក្រមនេះឡើយ³⁰³⁴។ ខៀវ សំផន បានរំលឹកពីសេចក្តីសម្រេចរបស់អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូល³⁰³⁵ ដែលបានសម្រេចថា បណ្តឹងសាទុក្ខប្រឆាំងនឹងសេចក្តីសម្រេចដែលបានសម្រេចក្នុងអំឡុងពេលនៃការជំនុំជម្រះ ដែលត្រូវបានអនុញ្ញាតឱ្យប្តឹងក្នុងពេលដំណាលគ្នាជាមួយនឹង

³⁰²⁹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៩។

³⁰³⁰ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ១០។

³⁰³¹ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ១១។

³⁰³² សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ១១។

³⁰³³ សារណាតបរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ១៣។

³⁰³⁴ សារណាតបរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ១៤។

³⁰³⁵ សារណាតបរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ១៥។

សាលក្រមលើអង្គសេចក្តី“ត្រូវតែបង្ហាញពីការប៉ះពាល់ជានិរន្តរ៍លើម្ចាស់បណ្តឹងសាទុក្ខ។ ដូច្នេះ បណ្តឹងសាទុក្ខប្រឆាំងនឹងសេចក្តីសម្រេចនេះ ត្រូវតែជាប់ទាក់ទងទៅនឹងទង្វើករណីមួយ ឬច្រើននៃបណ្តឹងសាទុក្ខប្រឆាំងនឹងសាលក្រម”³⁰³⁶។ ខៀវ សំផន បានលើកឡើងថា សហព្រះរាជអាជ្ញាពុំទទួលបានការប៉ះពាល់ដោយសារសាលក្រមអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ដូច្នេះពុំមានអត្ថប្រយោជន៍ស្របច្បាប់។ ហេតុនេះ បណ្តឹងសាទុក្ខនេះពុំអាចទទួលយកបានឡើយ³⁰³⁷។

១១២៦.បន្ថែមពីលើនេះទៀត ខៀវ សំផន បានលើកឡើងថា សហព្រះរាជអាជ្ញាបានបោះបង់សិទ្ធិរបស់ខ្លួនក្នុងការធ្វើបណ្តឹងសាទុក្ខលើបញ្ហានេះ ព្រោះថា សហព្រះរាជអាជ្ញាពុំបានធ្វើបណ្តឹងសាទុក្ខប្រឆាំងនឹងដីកាដោះស្រាយ (D427) និងពុំបានលើកបញ្ហានេះនៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងនៅពេលបង្ហាញពីបញ្ហាអញ្ញត្រកម្មឡើយ³⁰³⁸។ លើសពីនេះទៀត ខៀវ សំផន បាន អះអាងថា បណ្តឹងសាទុក្ខរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា ពុំស្ថិតក្នុងយុត្តាធិការរបស់អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូល ជាក់ស្តែង គឺពាក់ព័ន្ធទៅនឹងសំណុំរឿង ០០២/០២³⁰³⁹ ប៉ុន្តែពុំមែនសំណុំរឿង ០០២/០១ ឡើយ។ គាត់ក៏បានអះអាងផងដែរថា ដោយសារសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួមទម្រង់ III ពុំត្រូវបានដាក់បញ្ចូលនៅក្នុងដីកាដោះស្រាយ (D427) ទាក់ទងទៅនឹងសំណុំរឿង ០០២/០២ ដូចនេះទម្រង់នេះត្រូវបានដកចេញយ៉ាងច្បាស់ពីសំណុំរឿងនោះ ហេតុដូច្នេះ សហឧក្រិដ្ឋកម្មរួមទម្រង់ III ពុំមានសារៈសំខាន់សម្រាប់សំណុំរឿងនោះផងដែរ³⁰⁴⁰ ហើយការដែលថា សហព្រះរាជអាជ្ញាបានបង្ហាញថា ខ្លួនមានបំណងលើកសំណងដោយផ្អែកលើសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួមទម្រង់ III នៅក្នុងសំណុំរឿង ០០២/០២ នោះ ពុំបានកែប្រែការពិតនេះឡើយ³⁰⁴¹។

³⁰³⁶ សេចក្តីសម្រេចលើសំណើសុំបន្ថែមពេលវេលា និងចំនួនទំព័រសម្រាប់សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខ និងសារណាតប (F9) កថាខណ្ឌ ១៦។

³⁰³⁷ សារណាតបរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ១៦។

³⁰³⁸ សារណាតបរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ១៧ ដល់ ១៩។

³⁰³⁹ សារណាតបរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ២២ ដល់ ២៨។

³⁰⁴⁰ សារណាតបរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ២៦។

³⁰⁴¹ សារណាតបរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៤០។

១១២៧.ខៀវ សំផន បានលើកឡើងថា លក្ខខណ្ឌសម្រាប់សេចក្តីសម្រេចរបស់អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូល ក្នុងការប្រកាសទាក់ទងទៅនឹងភាពអាចអនុវត្តបាននៃសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួមទម្រង់ III ពុំត្រូវបានបំពេញឡើយ³⁰⁴² ។ ដោយយោងទៅលើយុត្តិសាស្ត្ររបស់អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូល និងតុលាការ ICTY និង ICTR ខៀវ សំផន បានលើកឡើងថា មានលក្ខខណ្ឌចំនួន ៣ សម្រាប់សេចក្តីសម្រេចក្នុងការប្រកាសនោះ ប៉ុន្តែលក្ខខណ្ឌទាំង នេះពុំត្រូវបានបំពេញឡើយនៅក្នុងរឿងក្តីបច្ចុប្បន្ន³⁰⁴³ ។

១១២៨.ខៀវ សំផន បានអះអាងបន្ថែមទៀតថា ពុំមែនរាល់បញ្ហាផ្នែកអង្គច្បាប់ត្រូវតែដោះស្រាយដោយអង្គ ជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនោះឡើយ³⁰⁴⁴ និងថា ពុំមានភាពចាំបាច់ដែលតម្រូវឱ្យមានភាពស្របគ្នារវាងយុត្តិ សាស្ត្ររបស់ អ.វ.ត.ក. ជាមួយនឹងយុត្តិសាស្ត្ររបស់តុលាការអន្តរជាតិ ឬតុលាការដទៃទៀតដែលមានលក្ខ ណៈអន្តរជាតិ និងតុលាការឧក្រិដ្ឋកម្មនានា (ដែលទទួលស្គាល់សហឧក្រិដ្ឋកម្មរួមទម្រង់ III)³⁰⁴⁵ ថា ពុំមានភាព ចាំបាច់ឱ្យអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលត្រូវផ្តល់ការតម្រង់ទិសផ្នែកគតិយុត្ត³⁰⁴⁶ និងថា ការសម្រេចរបស់អង្គ បុរេជំនុំជម្រះ គឺជា *អាជ្ញាអស់ជំនុំ* ហើយការជំនុំជម្រះត្រូវផ្អែកលើមូលដ្ឋាននេះដែរ³⁰⁴⁷ ។

១១២៩.នួន ជា បានលើកឡើងថា បណ្តឹងសាទុក្ខរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញាពុំស្របជាមួយនឹងលក្ខខណ្ឌតម្រូវនៃ វិធានផ្ទៃក្នុងដែលចែងថា កំហុសដែលរងការចោទប្រកាន់ត្រូវតែមានសក្តានុពលអាចមោឃៈសាលក្រម បាន³⁰⁴⁸ ។ នួន ជា បានទទួលស្គាល់ថា អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានយល់ឃើញពីដំបូងថា ខ្លួនមានយុត្តាធិ ការលើកំហុសអង្គច្បាប់ដែលពុំធ្វើឱ្យសាលក្រមមោឃៈ ប៉ុន្តែមានសារៈសំខាន់ចំពោះយុត្តិសាស្ត្ររបស់ អ.វ.ត. ក.។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី គាត់បានអះអាងថា នៅក្នុងសេចក្តីជូនដំណឹងអំពីបណ្តឹងសាទុក្ខ (E313/3/1) សហ ព្រះរាជអាជ្ញាគ្រាន់តែបានលើកឡើងថា ខ្លួនកំពុងធ្វើបណ្តឹងសាទុក្ខដើម្បីអត្ថប្រយោជន៍នៃច្បាប់ ដោយពុំបាន

³⁰⁴² សារណាតបរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៣០។

³⁰⁴³ សារណាតបរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៣៤ ដល់ ៣៧។

³⁰⁴⁴ សារណាតបរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៣៩។

³⁰⁴⁵ សារណាតបរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៤១។

³⁰⁴⁶ សារណាតបរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៤២។

³⁰⁴⁷ សារណាតបរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៤៤។

³⁰⁴⁸ សារណាតបរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៣ យោងទៅលើវិធាន ១០៤(១)(ក), ១០៥(២)(ក), ១០៥(៣) នៃវិធានផ្ទៃក្នុង។

បញ្ជាក់ថា បណ្តឹងសាទុក្ខនេះ គឺធ្វើឡើងដើម្បីសារៈសំខាន់ចំពោះយុត្តិសាស្ត្ររបស់ អ.វ.ត.ក ឡើយ³⁰⁴⁹។ នួន ជា លើកឡើងថា នៅគ្រប់កាលៈទេសៈទាំងអស់ បញ្ហា ថាតើសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួមទម្រង់ III អាចអនុវត្តបាននៅ ចំពោះមុខ អ.វ.ត.ក. បានដែរ ឬយ៉ាងណានោះ ពុំមានសារៈសំខាន់ទូទៅឡើយ ដោយហេតុថា បញ្ហានេះត្រូវ បានជំទាស់តវ៉ាយ៉ាងទូលំទូលាយនៅក្នុងបរិបទនៃសំណុំរឿង ០០២/០១ និងបានអះអាងថា “បើទោះបីជា ក្នុង ពេលមួយ មានសារៈសំខាន់ចំពោះយុត្តិសាស្ត្ររបស់ អ.វ.ត.ក. ដែលតម្រូវឱ្យអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលធ្វើ ការពិចារណាក៏ដោយ ក៏សារៈសំខាន់នៅក្នុងសំណុំរឿង ០០២ នេះ បានសាបរលាបទៅជាយូរមកហើយ”³⁰⁵⁰។ នួន ជា បានស្នើសុំឱ្យអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលសម្រេចបដិសេធចោលនូវបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់សហព្រះរាជ អាជ្ញា ដោយប្រកាសថា ពុំអាចទទួលយកបាន³⁰⁵¹។

៥.ខ.ការកំណត់របស់អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូល

១១៣០.យោងតាមវិធាន ១១១(២) នៃវិធានផ្ទៃក្នុង អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលអាចប្រកាសថា បណ្តឹងសា ទុក្ខនេះពុំអាចទទួលយកបាន ប្រសិនបើអង្គជំនុំជម្រះរកឃើញថា បណ្តឹងសាទុក្ខនេះ“បានដាក់យឺតពេល ឬ ម្យ៉ាងទៀត មានវិការៈផ្នែកនីតិវិធី”។ បណ្តឹងសាទុក្ខមានវិការៈផ្នែកនីតិវិធី ក្នុងករណីដែលបណ្តឹងសាទុក្ខនោះពុំ បានគោរពតាមលក្ខខណ្ឌតម្រូវចាំបាច់ផ្នែកនីតិវិធី ដូចមានចែងនៅក្នុងវិធានផ្ទៃក្នុង ឬនៅក្នុងច្បាប់ជាធរមាន។

១១៣១.វិធាន ១០៥ នៃវិធានផ្ទៃក្នុងចែងពីលក្ខខណ្ឌនីតិវិធីមួយចំនួនសម្រាប់“ភាពអាចទទួលយកបាន”នៃប ណ្តឹងសាទុក្ខ។ ជាការកត់សម្គាល់ វិធាន ១០៥(៣) នៃវិធានផ្ទៃក្នុងចែងនៅក្នុងផ្នែកពាក់ព័ន្ធដូចតទៅថា៖

ភាគីដែលមានបំណងប្តឹងសាទុក្ខចំពោះសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ត្រូវដាក់សេចក្តីជូន ដំណឹងអំពីបណ្តឹងសាទុក្ខ ដោយបញ្ជាក់ពីមូលដ្ឋាននៃបណ្តឹងសាទុក្ខនោះ។ សេចក្តីជូនដំណឹងអំពីប ណ្តឹងសាទុក្ខដែលបញ្ជាក់ពីមូលដ្ឋាននីមួយៗ ត្រូវបញ្ជាក់ពីកំហុសអង្គច្បាប់ ដែលនាំឱ្យសេចក្តីសម្រេច នោះមោឃៈ និងកំហុសអង្គហេតុ ដែលនាំឱ្យសេចក្តីសម្រេចនោះមានភាពមិនយុត្តិធម៌។

³⁰⁴⁹ សារណាតបរបស់ នួន ជា កថាខណ្ឌ ៤ យោងទៅលើសេចក្តីជូនដំណឹងអំពីបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា (E131/3/1) កថាខណ្ឌ ២។

³⁰⁵⁰ សារណាតបរបស់ នួន ជា (F11/2) កថាខណ្ឌ ៤។

³⁰⁵¹ សារណាតបរបស់ នួន ជា (F11/2) កថាខណ្ឌ ៥៨។

១១៣២.សហព្រះរាជអាជ្ញាពុំបានអះអាងថា កំហុសអង្គច្បាប់ដែលខ្លួនចោទប្រកាន់នោះ នាំឱ្យសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមេឃុយនោះទេ។ ដូច្នេះ សហព្រះរាជអាជ្ញាពុំបានអនុវត្តតាមលក្ខខណ្ឌតម្រូវចាំបាច់សម្រាប់បណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ខ្លួន ដូចជាការបញ្ជាក់ពីកំហុសដែលនាំឱ្យសេចក្តីសម្រេចមេឃុយនោះ។ សហព្រះរាជអាជ្ញាបានអះអាងថា វិធាន ១០៥(៣) នៃវិធានផ្ទៃក្នុង គឺសំដៅលើតែ“សេចក្តីសម្រេច”ប៉ុណ្ណោះ ពុំមែនសំដៅលើ“សាលក្រម”ដែលហាក់បីដូចជាចង់មានន័យថា នេះពុំមានភាពចាំបាច់បង្ហាញថា សាលក្រមនេះត្រូវមេឃុយទាំងមូលឡើយ។ ទាក់ទងទៅនឹងចំណុចនេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលយល់ឃើញថា ការបកស្រាយបែបនេះលើវិធានខាងលើពុំអាចជឿបាន។ បទប្បញ្ញត្តិនេះ ចាំបាច់ត្រូវតែធ្វើការស្វែងយល់ទៅតាមបរិបទ ជាពិសេសដោយរួមបញ្ចូលវិធាន ១០៤(១) នៃវិធានផ្ទៃក្នុងផងដែរ ដែលចែងថា៖

អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូល ត្រូវសម្រេចលើបណ្តឹងសាទុក្ខជំទាស់ទៅនឹងសាលក្រមលើអង្គសេចក្តី ឬសេចក្តីសម្រេចរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដោយផ្អែកលើមូលដ្ឋានដូចខាងក្រោម៖ ក) កំហុសលើអង្គច្បាប់ដែលនាំឱ្យមេឃុយសាលក្រមលើអង្គសេចក្តី ឬសេចក្តីសម្រេចនោះ [...]។

១១៣៣.ចំណុចនេះបញ្ជាក់ថា ពាក្យ“សេចក្តីសម្រេច”នៅក្នុងវិធាន ១០៥(៣) នៃវិធានផ្ទៃក្នុង ត្រូវតែបានស្វែងយល់ថា ជាការសំដៅទៅលើការវិនិច្ឆ័យរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងនៅចុងបញ្ចប់នៃរឿងក្តី ដូចជាសាលក្រមជាដើម។ នេះដោយសារគោលបំណងចម្បងនៃកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីលើបណ្តឹងសាទុក្ខបន្ទាប់ពីការជំនុំជម្រះនេះ គឺជាការកំណត់ ថាតើសាលក្រមដែលចេញដោយអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងត្រឹមត្រូវតាមអង្គច្បាប់និងតាមអង្គហេតុ ដែរ ឬយ៉ាងណា។ ចំណុចនេះស្របទៅសំណៅជាភាសាបារាំងដែលមានតម្លៃគតិយុត្តស្មើគ្នាក្នុងវិធាន ១០៥(៣) នៃវិធានផ្ទៃក្នុង និងបានប្រើប្រាស់ឃ្លាជាក់លាក់ថា “le verdict prononcé” ដែលត្រូវគ្នានឹងពាក្យពេចន៍ជាភាសាអង់គ្លេសថា “decision”³⁰⁵²។

១១៣៤.សេចក្តីសម្រេចថ្មីៗរបស់អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលទាក់ទងទៅនឹងការកំណត់ចំនួនទំព័រ និងពេលវេលានៃសារណារបស់ភាគី³⁰⁵³ បានបញ្ជាក់អំពីការស្វែងយល់បែបនេះ និងបានបង្ហាញថា ពុំមានអ្វីខុសគ្នាចំពោះការចោទប្រកាន់អំពីកំហុសដែលពុំមាននៅក្នុងសាលក្រម ប៉ុន្តែនៅក្នុងសេចក្តីសម្រេចដែលត្រូវបានធ្វើឡើងពីដំបូងក្នុងកិច្ចដំណើរការនីតិវិធី ដូចការកត់សម្គាល់របស់ ខៀវ សំផន អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបាន

³⁰⁵² វិធាន ១០៥(៣) នៃវិធានផ្ទៃក្នុង(ភាសាបារាំង)។
³⁰⁵³ សេចក្តីសម្រេចស្តីពីការកំណត់ពេលវេលា និងចំនួនទំព័រសម្រាប់ដាក់សារណាតប និងសារណាបណ្តឹងសាទុក្ខ (F9)។

បញ្ជាក់នៅក្នុងសេចក្តីសម្រេចនោះថា ប្រសិនបើសេចក្តីសម្រេចបន្ទាន់បង្ខំត្រូវបានជំទាស់នៅក្នុងបណ្តឹងសាទុក្ខ ប្រឆាំងនឹងសាលក្រម “ការប៉ះពាល់ជានិរន្តរបស់ម្ចាស់បណ្តឹងសាទុក្ខ[ត្រូវតែបានបង្ហាញ]។ អាស្រ័យហេតុនេះ បណ្តឹងសាទុក្ខនោះត្រូវតែជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងទង្វើករណីដែលអនុញ្ញាតមួយ ឬច្រើននៃបណ្តឹងសាទុក្ខលើសាលក្រម”³⁰⁵⁴។ ដូច្នេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានបង្ហាញច្បាស់លាស់នូវទំនាក់ទំនងរវាងសេចក្តីសម្រេច បន្ទាន់បង្ខំដែលកំពុងត្រូវបានជំទាស់ និងសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ដែលនៅតែជាកម្មវត្ថុចុង ក្រោយនៃបណ្តឹងសាទុក្ខ។

១១៣៥. នៅក្នុងសេចក្តីជូនដំណឹងអំពីបណ្តឹងសាទុក្ខ សហព្រះរាជអាជ្ញាបានលើកឡើងថា ខ្លួននឹងដាក់បណ្តឹង សាទុក្ខនេះដើម្បីអត្ថប្រយោជន៍ច្បាប់ ‘dans l’intérêt de la loi’ ដោយស្នើសុំដំណោះស្រាយឱ្យធ្វើការប្រកាស តែប៉ុណ្ណោះ³⁰⁵⁵។ សហព្រះរាជអាជ្ញាបានលើកឡើងថា៖

វិធានស្តីពីនីតិវិធីដែលបានបង្កើតនៅកម្រិតអន្តរជាតិបានបញ្ជាក់ថា ដំណោះស្រាយសុំការប្រកាស គឺ អាចធ្វើទៅបានតាមរយៈតុលាការឧទ្ធរណ៍ ដោយផ្អែកលើបញ្ហាអង្គច្បាប់សម្រាប់“សារៈសំខាន់ទូទៅ” ឬ“សារៈសំខាន់យ៉ាងច្រើន”ចំពោះយុត្តិសាស្ត្រ។ អង្គជំនុំជម្រះនេះបានអនុម័តតាមយ៉ាងច្បាស់លាស់នូវ បទដ្ឋានគតិយុត្ត ដូចគ្នានៅក្នុងសាលដីកានៃសំណុំរឿង ០០១។ ជំហរនេះ ក៏ត្រូវបានទទួលស្គាល់ផងដែរនៅក្នុងច្បាប់បារាំងក្នុងករណីដឹកនាំតាមរយៈការដាក់បណ្តឹងសាទុក្ខទៅតុលាការជាន់ខ្ពស់ដើម្បីផល ប្រយោជន៍ច្បាប់ (pourvoi en cassation dans l’intérêt de la loi)³⁰⁵⁶។

១១៣៦. សហព្រះរាជអាជ្ញាពុំបានអះអាងថា ដំណោះស្រាយនៃការដាក់បណ្តឹងសាទុក្ខទៅតុលាការជាន់ខ្ពស់ ដើម្បីផលប្រយោជន៍ច្បាប់ (pourvoi en cassation dans l’intérêt de la loi) មានចែងនៅក្នុងនីតិវិធីព្រហ្ម ទណ្ឌកម្ពុជា ហើយក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌកម្ពុជា ពុំបានចែងច្បាស់លាស់នូវបទប្បញ្ញត្តិពាក់ព័ន្ធទៅនឹងបញ្ហានេះ ដែរ។ ចំពោះច្បាប់បារាំង បើទោះបីជាក្រមនីតិវិធីបារាំងបានចែងអំពីប្បញ្ញត្តិទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានេះក៏ដោយ ក៏ ទំនងជាមានលក្ខណៈផ្ទុយទៅនឹងបញ្ហាចំពោះមុខដែរ។ បទប្បញ្ញត្តិដែលពាក់ព័ន្ធនោះចែងថា៖

³⁰⁵⁴ សេចក្តីសម្រេចស្តីពីការកំណត់ពេលវេលា និងចំនួនទំព័រសម្រាប់ដាក់សារណាតប និងសារណាបណ្តឹងសាទុក្ខ (F9) កថាខណ្ឌ ១៦។

³⁰⁵⁵ សេចក្តីជូនដំណឹងអំពីបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា (E313/3/1) កថាខណ្ឌ ២ និង ៥។

³⁰⁵⁶ សេចក្តីជូនដំណឹងអំពីបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា (E313/3/1) កថាខណ្ឌ ៥ (ជើងទំព័រលុបចោល)។

នៅពេលដែលតុលាការឧក្រិដ្ឋ ឬសាលាឧទ្ធរណ៍ ឬតុលាការជំនុំជម្រះបទមជ្ឈិម ឬតុលាការលហុ បាន ចេញសាលក្រមចុងក្រោយដែលបើកផ្លូវឱ្យធ្វើបណ្តឹងសាទុក្ខ និងបើទោះបីជាយ៉ាងនេះក៏ដោយ ក៏គ្មាន ភាគីណាមួយបានដាក់បណ្តឹងសាទុក្ខប្រឆាំងនឹងសាលក្រមនេះតាមកាលបរិច្ឆេទ ដែលបានកំណត់នោះ ដែរ ដូច្នេះអគ្គរដ្ឋអាជ្ញាអមសាលាវិនិច្ឆ័យ(តុលាការកំពូល)អាចធ្វើបណ្តឹងសាទុក្ខប្រឆាំងនឹងសាលក្រម នេះតាមគំនិតផ្តួចផ្តើមរបស់ខ្លួន ក្នុងហេតុផលតែមួយគត់ គឺដើម្បីផលប្រយោជន៍ច្បាប់ បើទោះបីជា ផុតកំណត់នៃកាលបរិច្ឆេទដាក់ពាក្យបណ្តឹងក៏ដោយ។ តុលាការត្រូវសម្រេចអំពីភាពអាចទទួលយក បាន និងអង្គសេចក្តីនៃពាក្យបណ្តឹងនេះ។ នៅពេលដែលបណ្តឹងនេះត្រូវបានទទួលយក តុលាការត្រូវ ប្រកាសមោឃភាពចំពោះសាលក្រមនោះ ប៉ុន្តែភាគីពុំអាចពិនិត្យទៅលើមោឃភាពនេះ ឬជំទាស់ទៅ នឹងការអនុវត្តនៃសេចក្តីសម្រេចដែលត្រូវបានបដិសេធនោះឡើយ³⁰⁵⁷។

១១៣៧.ដូច្នេះ បណ្តឹងសុំមោឃភាពដើម្បីផលប្រយោជន៍ច្បាប់ អាចធ្វើបានប្រឆាំងនឹងសាលក្រមដែលអាចធ្វើ បណ្តឹងសាទុក្ខបានតាមកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីធម្មតាប៉ុណ្ណោះ ប៉ុន្តែពាក់ព័ន្ធនឹងការដែល គ្មានភាគីណាមួយ ធ្វើបណ្តឹងសាទុក្ខនេះ។ ក្នុងន័យម្យ៉ាងទៀត បណ្តឹងសាទុក្ខទៅតុលាការជាន់ខ្ពស់ដើម្បីផលប្រយោជន៍ច្បាប់ ពុំ មែនជាមធ្យោបាយធ្វើឱ្យសេចក្តីសម្រេចមួយត្រូវបានពិនិត្យឡើងវិញ ក្នុងករណីដែលតុលាការជាន់ខ្ពស់ បំផុតខ្លួនឯងពុំអាចធ្វើការពិនិត្យបាននោះឡើយ ប៉ុន្តែគ្រាន់តែជាយន្តការមួយសម្រាប់ផ្តល់សិទ្ធិអំណាចដល់អយ្យ ការជាន់ខ្ពស់បំផុត ក្នុងការធ្វើបណ្តឹងទៅតុលាការជាន់ខ្ពស់ នៅពេលដែលពុំមានភាគីណាធ្វើដូច្នោះ។ អាស្រ័យ ហេតុនេះ សទិសភាពដែលសហព្រះរាជអាជ្ញាបានលើកឡើង ជាការភាន់ច្រឡំ និងត្រូវបដិសេធចោល។

១១៣៨.សហព្រះរាជអាជ្ញាបានលើកឡើងថា នៅក្នុងសាលដីកា *រឿងក្តី ខុច* (001-F28) អង្គជំនុំជម្រះតុលាការ កំពូលបានទទួលស្គាល់ថា អង្គជំនុំជម្រះអាចដោះស្រាយ“បញ្ហាស្តីពីសារៈសំខាន់ទូទៅសម្រាប់យុត្តិសាស្ត្រ” បើ ទោះបីជាបញ្ហានេះពុំបានធ្វើឱ្យសាលក្រមដែលស្ថិតក្រោមការពិនិត្យនេះទៅជាមោឃៈក៏ដោយ ដែលតាមការ លើកឡើងរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា នេះបានផ្តល់មូលដ្ឋានបង្អែកដោយខ្លួនឯងសម្រាប់ភាពអាចទទួលយកបាន នៃបណ្តឹងសាទុក្ខ³⁰⁵⁸។ នៅក្នុងសាលដីកា *រឿងក្តី ខុច* (001-F28) អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូល បានលើកឡើង ដូចខាងក្រោមថា៖

³⁰⁵⁷ មាត្រា ៦២១ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌបារាំង។
³⁰⁵⁸ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៦ យោងទៅលើសាលដីកា *រឿងក្តី ខុច* (001-F28) កថាខណ្ឌ ១៥។

ក្នុងកាលៈទេសៈពិសេស អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលអាចលើកបញ្ហាតាមគំនិតផ្ទួចផ្ដើមរបស់ខ្លួន ឬ
ស្តាប់បណ្តឹងសាទុក្ខនៅពេលដែលភាគីលើកបញ្ហាផ្ទួចផ្ដើមដែលពុំធ្វើឱ្យសាលក្រមមោឃៈ ប៉ុន្តែមានសា
រសំខាន់ទូទៅសម្រាប់យុត្តិសាស្ត្ររបស់ អ.វ.ត.ក.³⁰⁵⁹។

១១៣៩. អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូល បានសំអាងលើសាលដីកាចំនួន ២ របស់អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនៃ
តុលាការ ICTY។ ពិតណាស់ ដោយសារតែ សាលដីកា *វៀងក្រី Tadić* (ICTY) អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូល
នៃតុលាការ ICTY និង ICTR បានលើកឡើងថា អង្គជំនុំជម្រះទាំងនេះមានសិទ្ធិអំណាចក្នុងការប្រកាសដោយ
ខ្លួនឯងស្តីពីបញ្ហាផ្ទួចផ្ដើម បើទោះបីពុំមានសក្តានុពលធ្វើឱ្យសេចក្តីសម្រេចដែលស្ថិតក្រោមការពិនិត្យទៅជាមោ
ឃៈនោះក៏ដោយ។ នៅក្នុងសាលដីកា *វៀងក្រី Tadić* (ICTY) បានកត់សម្គាល់ទាក់ទងទៅនឹងទង្វើករណីពីរនៃប
ណ្តឹងសាទុក្ខថា បើទោះបីជាទំនងជាពុំស្ថិតក្រោមមាត្រា ២៥(១) នៃលក្ខន្តិកៈរបស់តុលាការ ICTY (ដែលមាន
អានុភាពលើបណ្តឹងសាទុក្ខប្រឆាំងនឹងសាលក្រម)ក៏ដោយ ក៏ទង្វើករណីទាំងនេះបានលើកឡើងនូវបញ្ហានានាស្តី
ពីសារៈសំខាន់ ទូទៅសម្រាប់យុត្តិសាស្ត្ររបស់តុលាការ ICTY និងថា ហេតុនេះ ជាការសមស្របសម្រាប់អង្គ
ជំនុំជម្រះក្នុងការទទួលយកទង្វើករណីនេះ³⁰⁶⁰។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរបស់តុលាការ ICTY ពុំបានផ្តល់
ការពន្យល់បន្ថែម ឬយុត្តិកម្មណាមួយសម្រាប់វិធីសាស្ត្ររបស់ខ្លួនលើបញ្ហានេះឡើយ។ នៅក្នុងសាលដីកា *វៀងក្រី*
Akayesu (ICTR) (ដែលសហព្រះរាជអាជ្ញាបានផ្អែកទៅលើ) បានអនុវត្តតាមវិធីសាស្ត្រដូចគ្នានៅក្នុងករណី
ដែលអយ្យការបាន *ត្រឹមតែ*លើកទង្វើករណីនៃបណ្តឹងសាទុក្ខបែបនេះប៉ុណ្ណោះ។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី គួរកត់
សម្គាល់ថា អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរបស់តុលាការឧក្រិដ្ឋកម្មមិនអចិន្ត្រៃយ៍បានចាត់ទុកបញ្ហានេះថា ជាសិទ្ធិ
របស់ *អង្គជំនុំជម្រះ* ពុំមែនជាសិទ្ធិរបស់ *ម្ចាស់បណ្តឹងសាទុក្ខ*នោះឡើយ។ អង្គជំនុំជម្រះនេះបានគូសបញ្ជាក់នូវ
ចរិតលក្ខណៈឆន្ទានុសិទ្ធិនៃសេចក្តីសម្រេច ក្នុងការដោះស្រាយទង្វើករណីនៃបណ្តឹងសាទុក្ខ ដែលពុំមានសក្តានុ
ពលធ្វើឱ្យសាលក្រមដែលត្រូវបានប្តឹងសាទុក្ខនោះមោឃៈ³⁰⁶¹។ អាស្រ័យហេតុនេះ យុត្តិសាស្ត្រនេះពុំបានផ្តល់

³⁰⁵⁹ សាលដីកា *វៀងក្រី ឌុច* (001-F28) កថាខណ្ឌ ១៥ (ជើងទំព័រលុបចោល)។

³⁰⁶⁰ សាលដីកា *វៀងក្រី Tadić* កថាខណ្ឌ ២៤១, ២៤៧ និង ២៨១។

³⁰⁶¹ សាលដីកា *វៀងក្រី Akayesu* (ICTR) កថាខណ្ឌ ២៣ (អះអាងថា អង្គជំនុំជម្រះមានជម្រើសប្រើប្រាស់ឆន្ទានុសិទ្ធិនេះក្នុងករណី
“ដំណោះស្រាយលើបញ្ហានេះទំនងជារួមចំណែកយ៉ាងខ្លាំងដល់ការអភិវឌ្ឍន៍យុត្តិសាស្ត្ររបស់តុលាការឧក្រិដ្ឋកម្ម”)។ *សូមមើលផង*
ដែរ ការយោងដទៃទៀតទៅលើយុត្តិសាស្ត្ររបស់តុលាការ ICTY ដែលសហព្រះរាជអាជ្ញាបានធ្វើឡើងនៅក្នុងសារណាបណ្តឹងសាទុក្ខ
របស់ខ្លួន ជើងទំព័រ ១៦ ដូចជា សាលដីកា *វៀងក្រី Galic* (ICTY) កថាខណ្ឌ ៦ (“ក្នុងកាលៈទេសៈពិសេស អង្គជំនុំជម្រះខ្លួនខ្លួននឹង
ត្រូវស្តាប់ផងដែរនូវបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ភាគីដែលបានលើកឡើងអំពីបញ្ហាអង្គច្បាប់ ដែលពុំបានធ្វើឱ្យសាលក្រមមោឃៈ ប៉ុន្តែទោះជា

ជាមូលដ្ឋាននៃសិទ្ធិធ្វើបណ្តឹងសាទុក្ខដល់សហព្រះរាជអាជ្ញា។ ប៉ុន្តែ មានសារៈសំខាន់សម្រាប់ការពិភាក្សាលើបញ្ហា ថា តើអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលអាចពិចារណាទៅលើអង្គសេចក្តីនៃបណ្តឹងសាទុក្ខនេះ ដែរ ឬយ៉ាងណា បើទោះបីជាអង្គជំនុំជម្រះរកឃើញថា បណ្តឹងសាទុក្ខនេះពុំអាចទទួលយកបានក៏ដោយនោះ។

១១៤០. នៅក្នុងបរិបទនេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរំលឹកថា វិធានផ្ទៃក្នុងចែងថា ប្រសិនបើបណ្តឹងសាទុក្ខមួយត្រូវបានរកឃើញថា មានវិការៈផ្នែកនីតិវិធីហើយនោះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលអាចប្រកាសបណ្តឹងសាទុក្ខនេះថា ពុំអាចទទួលយកបាន³⁰⁶²។ ការប្រើប្រាស់ពាក្យពេចន៍“អាច”អាចត្រូវបានយល់ថា ការបដិសេធបណ្តឹងសាទុក្ខថា ពុំអាចទទួលយកបានដោយសារវិការៈផ្នែកនីតិវិធី ពុំមែនជាការចាប់បង្ខំនោះទេ និងថា អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលក៏អាចសម្រេចធ្វើការពិចារណាផងដែរទៅលើអង្គសេចក្តីនៃបណ្តឹងសាទុក្ខនេះ ដោយពុំចាំបាច់គិតពីវិការៈផ្នែកនីតិវិធីនោះឡើយ ដែលនេះស្របជាមួយនឹងវិធីសាស្ត្ររបស់តុលាការ ICTR រឿងក្តី Akayesu³⁰⁶³។

១១៤១. ហេតុដូច្នេះ បញ្ហាដែលអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលត្រូវដោះស្រាយ គឺថា តើក្នុងកាលៈទេសៈនៃរឿងក្តីបច្ចុប្បន្ននេះ ជាការសមស្របក្នុងការប្រើប្រាស់ឆន្ទានុសិទ្ធិរបស់ខ្លួន និងពិចារណាលើបញ្ហាដែលបានលើកឡើង

យ៉ាងណាក្តីបញ្ហានេះ មានសារៈសំខាន់ទូទៅចំពោះយុត្តិសាស្ត្ររបស់តុលាការឧក្រិដ្ឋអន្តរជាតិ”)។ បន្ថែមលើនេះទៀត ការលើកឡើងដូចគ្នានេះមាននៅក្នុងសាលដីការរឿងក្តី Stakic (ICTY) កថាខណ្ឌ ៧។ សាលដីការរឿងក្តី Kupreskic (ICTY) កថាខណ្ឌ ២២៖ (“នៅដំណាក់កាលបណ្តឹងសាទុក្ខ ភាគីត្រូវកម្រិតអំណះអំណាងរបស់ខ្លួនត្រឹមបញ្ហាដែលស្ថិតក្នុងវិសាលភាពមាត្រា ២៥ នៃលក្ខន្តិកៈ។ វិធានទូទៅចែងថា អង្គជំនុំជម្រះខ្លួនពុំត្រូវពិចារណាលើអំណះអំណាងដែលពុំបានលើកឡើងអំពីកំហុសអង្គច្បាប់ ដែលនាំឱ្យសាលក្រមមោឃៈ ឬកំហុសអង្គហេតុដែលបណ្តាលឱ្យមានភាពអយុត្តិធម៌ឡើយ លើកលែងតែក្នុងកាលៈទេសៈពិសេសដែលក្នុងនោះភាគីបានលើកបញ្ហាអង្គច្បាប់ដែលមានសារៈសំខាន់ទូទៅចំពោះយុត្តិសាស្ត្ររបស់តុលាការឧក្រិដ្ឋអន្តរជាតិ។ មានតែក្នុងករណីកម្របែបនេះប៉ុណ្ណោះ ដែលអង្គជំនុំជម្រះខ្លួនពុំអាចចាត់ទុកថា ជាការសមស្រប និងជាករណីពិសេសចំពោះវិធានទូទៅ”)។

³⁰⁶² វិធាន ១១១(២) នៃវិធានផ្ទៃក្នុង (សេចក្តីបញ្ជាក់បន្ថែម)។

³⁰⁶³ ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ឃើញថា យោងតាមមាត្រា ៤០៤ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌកម្ពុជាឆ្នាំ ២០០៧ ចែងថា “កាលណាសាលាខ្លួនយល់ឃើញថា បណ្តឹងខ្លួនពុំធ្វើឱ្យសាលាកំណត់ ឬ ធ្វើនៅក្នុងលក្ខខណ្ឌមិនត្រឹមត្រូវនោះ សាលាខ្លួនពុំប្រកាសថា បណ្តឹងខ្លួនពុំមិនអាចទទួលយកបាន”(សេចក្តីបញ្ជាក់បន្ថែម)។ ដូច្នេះ វិធាន ១១១ (២) នៃវិធានផ្ទៃក្នុង ខុសពីនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌធម្មការរបស់កម្ពុជា។ តាមការយល់ឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូល ករណីនេះអាចធ្វើយុត្តិកម្មបានដោយសារកាលៈទេសៈជាក់លាក់របស់ អ.វ.ត.ក. ដូចជា៖ ចំនួនរឿងក្តីដែលបានស្តាប់នៅចំពោះមុខយុត្តាធិការនេះមានកម្រិត។ អាស្រ័យហេតុនេះ ឱកាសក្នុងការបំភ្លឺច្បាប់តាមរយៈយុត្តិសាស្ត្រនានាក៏មានកម្រិតដូច្នោះដែរ។

ដោយសហព្រះរាជអាជ្ញា ដែរ ឬយ៉ាងណា។ ផ្ទុយទៅទៀតនឹងអំណះអំណាងរបស់ ខៀវ សំផន³⁰⁶⁴ ការសម្រេចនេះពុំត្រូវបានកម្រិតដោយលក្ខណៈវិនិច្ឆ័យវិតត្ថិតជាក់លាក់ណាឡើយ។

១១៤២.អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលយល់ឃើញថា បញ្ហា ថាតើសញ្ញាណនៃសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួមទម្រង់ III អាចអនុវត្តបាននៅក្នុងកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីនៅចំពោះមុខ អ.វ.ត.ក. ដែរ ឬយ៉ាងណានោះ ពិតជាមានការពាក់ព័ន្ធមួយចំនួនផងដែរទៅនឹងកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីនាពេលអនាគត និងនៅចំពោះមុខតុលាការនេះ។ សញ្ញាណនៃសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួមទម្រង់ III នេះ ជាញឹកញាប់ត្រូវបានប្រើប្រាស់នៅក្នុងរឿងក្តីនានានៅចំពោះមុខតុលាការ *មិនអចិន្ត្រៃយ៍* ហើយអាចយល់បានថា សញ្ញាណនេះអាចមានតួនាទីនៅក្នុងកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីដទៃទៀតនៅចំពោះមុខ អ.វ.ត.ក. ផងដែរ។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ថា បណ្តឹងសាទុក្ខដែលដាក់ដោយ នួន ជា និង ខៀវ សំផន បានផ្តល់ឱកាសឱ្យអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលធ្វើការពិចារណាលើសញ្ញាណនៃសហឧក្រិដ្ឋកម្មនេះ រួមទាំងទិដ្ឋភាពដែលមានការពាក់ព័ន្ធដោយផ្ទាល់ទៅនឹងបញ្ហាដែលបានលើកឡើងដោយសហព្រះរាជអាជ្ញា។ ករណីនេះនឹងផ្តល់ជាគោលការណ៍ណែនាំគ្រប់គ្រាន់សម្រាប់កិច្ចដំណើរការនីតិវិធីនាពេលអនាគត អាស្រ័យហេតុនេះពុំមានភាពចាំបាច់ក្នុងការពិចារណាលើបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញាដោយឈរលើមូលដ្ឋានពិសេសនោះឡើយ។

១១៤៣.ផ្អែកតាមសំអាងហេតុខាងលើ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបដិសេធបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា ដោយសារកំហុសនីតិវិធី។

³⁰⁶⁴ សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ ខៀវ សំផន កថាខណ្ឌ ៣១, ៣៤, ៤២។

៦.ផ្នែកសម្រេចសេចក្តី

យោងតាមសំអាងហេតុខាងលើ **អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលសម្រេច៖**

ដោយអនុលោមតាម វិធាន ៤នៃ (ខ)(១) កិច្ចព្រមព្រៀងរវាងអង្គការសហប្រជាជាតិ និងរាជរដ្ឋាភិបាល កម្ពុជា មាត្រា ១៤ ថ្មីថ្មី ៣៦និងមាត្រា (ខ)(១)នៃច្បាប់ អ និង .ក.ត.វ.វិធាន ១១១ នៃវិធានផ្ទៃក្នុង **បានកត់សម្គាល់**សារណាបណ្តឹងសាទុក្ខជាលាយលក្ខណ៍អក្សរនីមួយៗរបស់ភាគី និងអំណះអំណាងដែល បានលើកឡើងនៅក្នុងសវនាការនៅថ្ងៃទី ១៦ ដល់ ១៨ ខែ កុម្ភៈ ឆ្នាំ ២០១៦

ទទួលយកផ្នែកខ្លះ និង **បដិសេធ**ផ្នែកខ្លះទៀតនៃបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា និង ខៀវ សំផន ដែល៖

ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងអង្គហេតុដែលបានកើតឡើងនៅក្នុងអំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីមួយ

បដិសេធការសម្រេចដាក់ពន្ធនាគារលើ នួន ជា និង ខៀវ សំផន ពីបទសម្លាប់រង្គាលនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្ម ប្រឆាំងមនុស្សជាតិ និង

តម្កល់ការសម្រេចដាក់ពន្ធនាគារលើ នួន ជា និង ខៀវ សំផន ពីបទមនុស្សឃាត បទធ្វើទុក្ខបុកម្នេញដោយ មូលហេតុនយោបាយ និងអំពើអមនុស្សធម៌ផ្សេងៗទៀតនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ

ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងអង្គហេតុដែលបានកើតឡើងនៅក្នុងអំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទីពីរ

បដិសេធការសម្រេចដាក់ពន្ធនាគារលើ នួន ជា និង ខៀវ សំផន ពីបទសម្លាប់រង្គាល និងបទធ្វើទុក្ខបុក ម្នេញដោយមូលហេតុនយោបាយនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ។

តម្កល់ការសម្រេចដាក់ពន្ធនាគារលើ នួន ជា និង ខៀវ សំផន ពីបទអំពើអមនុស្សធម៌ផ្សេងៗទៀតនៅក្នុង ឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ និង**កែប្រែ**ប្រភេទគតិយុត្តនៃបទល្មើសដោយសម្រេច **ជាកំរិតពន្ធនាគារ**លើ នួន ជា និង ខៀវ សំផន ពីបទមនុស្សឃាតនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិវិញ។

ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងអង្គហេតុដែលបានកើតឡើងនៅទូលពោធិ៍វៀរ

បដិសេធការសម្រេចដាក់ពន្ធនាគារលើ នួន ជា និង ខៀវ សំផន ពីបទសម្លាប់រង្គាល បទមនុស្សឃាត និង បទធ្វើទុក្ខបុកម្នេញដោយមូលហេតុនយោបាយ

ប្រកាសតម្កល់ការប្រកាសទោសដាក់ពន្ធនាគារអស់មួយជីវិតលើ នួន ជា និង ខៀវ សំផន របស់អង្គជំនុំជម្រះ សាលាដំបូង

ប្រកាសបដិសេធបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញាថា ពុំអាចទទួលយកបាន
បន្ទាប់ថា នួន ជា និង ខៀវ សំផន ត្រូវស្ថិតក្នុងមន្ទីរឃុំឃាំង អ.វ.ត.ក. រង់ចាំការរៀបចំរួចរាល់ ស្របតាម
ច្បាប់ នឹងត្រូវផ្ទេរទៅពន្ធនាគារដែលត្រូវអនុវត្តទោសនៅទីនោះ។

ធ្វើជាភាសាខ្មែរ និង ភាសាអង់គ្លេស ។
រាជធានីភ្នំពេញនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា
ថ្ងៃទី ២៣ ខែ វិច្ឆិកា ឆ្នាំ ២០១៦

ក្រុមប្រឹក្សា

[ហត្ថលេខា]	[ហត្ថលេខា]	[ហត្ថលេខា]	[ហត្ថលេខា]
Volker NERLICH	ស៊ា ម៉ៅ	Paolo LOBBA	ឆន ធឿន

[ហត្ថលេខា និងត្រា]

ចៅក្រម គង់ ត្រីម ប្រធាន

[ហត្ថលេខា]	[ហត្ថលេខា]
ចៅក្រម Chandra Nihal JAYASINGHE	ចៅក្រម សោម សិរិនឿន

[ហត្ថលេខា]	[ហត្ថលេខា]
ចៅក្រម Agnieszka KLONOWIECKA-MILART	ចៅក្រម ម៉ុង មុនីចរិយា

[ហត្ថលេខា]	[ហត្ថលេខា]
ចៅក្រម Judge Florence Ndepele MWACHANDE-MUMBA	ចៅក្រម យ៉ា ណារិន